BIBLIOTECA
Universitaria
SALA Carlo Magno
SCAFFALE I
NUMERO 35

ALEX
HISTO
ECCLE

T. I

BIBLIOTECA

BIBLIOTECA
...Estense...
SALA ...Aula Magna...
SCAFFALE ...I...
NUMERO ...35...

BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 35

BIBLIOTECA D. F. M. CAPUTO
MONTEFUSCO
(Av)

MONTEFUSCO

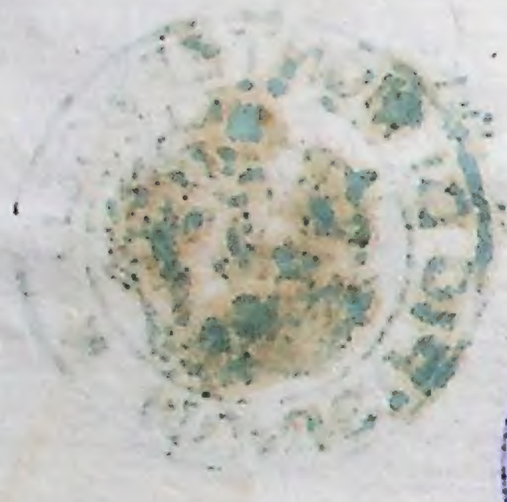

ACADEMIE
DISSERTATION

R. P. NATALIS

ALEXANDRI

HISTORIA ECCLESIASTICA

VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

In Decem, & Octo Tomos distributa.

3206

R. P. NATALIS

ALEXANDRI

ORDINIS FF. PRÆDICATORUM

IN S. FACULTATE PARISIENSI DOCT. & EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA

VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum post Christum natum millesimum sexcentesimum: Et in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

Notis & Animadversionibus, quoad Historiam & Dissertationem novi Testamenti, aucta ad castigationem & illustrationem opinionum quorundam Auctoris,

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA

LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Quibus accedunt, præter animadversiones

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis ejusdem in secunda Lucensi editione inserta, aliæ insuper ejusdem Auctoris noviter elucubratæ.

TOMUS PRIMUS

BIBLIOTECA DEI PP. DOMENICANI
MONTEFUSCO
LETT. F... PROG. N. 6...
VOLUME N. 1.....

VENETIIS, MDCCLXXI.

SUMPTIBUS SOCIETATIS.

Superiorum Permissu.

BIBLIOTECA D. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

IN NOVAM HANC NATALIS ALEXANDRI HISTORIAM ECCLESIASTICAM, PRÆFATIO.

ALTERAM nunc dandam aggredior editionem præclariſſimi, ingentiſque operis de hiſtoria eccleſiaſtica univerſa, quam P. Natalis Alexander, fulgentiſſimum Ordinis Prædicatorum jubar, in exitu ſuperioris ſæculi molitus eſt, vulgavitque Pariſiis. Vix ullum eſt adeo vaſtæ molis opus quod tam frequentibus eruditorum vetis ſollicitatum fuerit; nec ſæpe adeo Gallica, & Italica præla fatigaverit. Prodiit enim primo Pariſiis anno 1676..... 1686. tom. XXIV. in 8. Iterumque cum additionibus Pariſiis 1687. quibus adjunxit paulo poſt author ſex in 8. tomos, hiſtoriam Vet. Teſtamenti complexos. Tum auguſtiori voluminis forma Pariſiis editur anno 1699. ſex in fol. voluminibus, quibus gemina alia acceſſerunt ejuſdem formæ pro hiſtoria Veteris Teſtamenti. Demum cum acceſſionibus recuſum eſt Pariſiis anno 1715. novem in fol. voluminibus. Utiliſſimi operis deſiderio tam multis iteratis editionibus, ægre licet, utcumque tamen ſatisfactum eſt apud Gallos; noſtris vero Italis vix tantillum relictum erat, ut moveret, non vero ut ſitim expleret. Quod fuit igitur optandum ut Italica præla in hac hiſtoria recudenda ſeſe exercerent, id præſtare aggreſſi ſunt Venetorum typographi; prodiitque eorum editio anno 1730. octo in folio voluminibus ſub ementito loci nomine; Pariſiis enim

inſcribitur, quod Venetiis excuſum eſt. Italam tamen hanc præceſſit ſin minus tempore, merito tamen, & dignitate Lucenſis editio, quam præla mea anno 1734. pepererunt voluminum numero Pariſienſi æqualem, integritate eamdem; forma haud vehementer abſimilem. Novem enim in folio voluminibus novem illa Pariſienſia in fol. volumina exprimere ſtudui; nihil penitus detractum, quod in Gallico opere repræſentaretur volui, omnibus rerentis ſive quæ recte, ſive quæ minus caſtigate Authori excidiſſent; iiſque pariter intactis, quæ cenſoribus *ſuis* Author in ſuam defenſionem repoſuerat. Verum, quod pretium editionis illius meæ augebat in immenſum, adnotationes erant P. Conſtantini Roncaglia Clerici Regularis Congreg. Matris Dei Lucenſis, viri ſummi, Theologi eruditiſſimi, itemque religioſiſſimi; quibus factum eſt, ut opus Romana cenſura ad id uſque notatum, & velut e manibus vulgo doctorum hominum excuſſum, dein reſtitueretur poſcentibus, quodque nondum fuerat niſi paucorum ſelectorum delicium, publicæ dein utilitati, & commodo cederet. Id vero demum omnes intelligant volo: quæ Romano indice notatur Natalis Alexandri *Hiſtoria* Eccleſiaſtica, altera habenda eſt ab ea, quam meis typis in Italia ego primus produxi Roncagliæ vigiliis exſudatam, ornatam, repurgatamque. Illa Romanis cenſoribus diſplicuit, hæc placuit. Id ut certum teneant eruditi, omnibuſque deinceps faſ ſit volumina hæc noſtra diurna, nocturnaque manu ſecuris verſare, aſſertionis meæ vadem, exhibeo non qualemcumque e vulgo Theologum, ſed doctum oppido, celebrem, &, quod caput eſt, publica authoritate hac in re præſtantem, Reverendiſſimum ſcilicet P. F. Auguſtinum Orſi ordinis Prædicatorum, nunc S. Apoſtolici Palatii Magiſtrum digniſſimum; tunc vero cum ad me tranſmitteret de ſcripto, ſigillo ſuo munito, teſtimonium ſtatim ſubdendum, Sacræ Indicis Congreg. a ſecretis: en vero illud.

„ Teſtor ego infraſcriptus permiſſum a S. Congregatione Indicis „ omnibus eſſe ut legant librum inſcriptum, R. P. Natalis Alexan„ dri Ord. FF. Prædicat. in S. facultate Pariſienſi doctoris & eme„ riti profeſſoris, *Hiſtoria Eccleſiaſtica Veteris, & Novi Teſtamen„ ti ab Orbe condito ad annum poſt Chriſtum natum* 1600. *& in „ loca ejuſdem inſignia Diſſertationes hiſtoricæ, criticæ, chronologicæ, „ dogmaticæ; Editio omnium noviſſima notis, & animadverſionibus „ quoad hiſtoriam, & diſſertationes Novi Teſtamenti aucta ad caſti„ gationem, & illuſtrationem opinionum quarumdam Auctoris; ope-*

ra

„ *ra & ſtudio Conſtantini Roncaglia Lucenſis Congregationis Matris*
„ *Dei*.

„ In quorum fidem &c.

„ Datum Romæ in conventu S. M. ſupra Minervam die 21. De-
„ cemb. an. 1748.

„ Loco ſigilli ✠

„ Frater Johannes Auguſtinus Orſi O. P. S. C. Indicis Sec.

Tanto aſſertori fidem addicturos deinceps eruditos arbitror. Accedent poſthac ſecuri, limpidoque de fonte totos ſe proluent, veneni ſuſpicione omni amota. Sed quomodo accedent ſi fons ipſe deficeret? Defecerunt reipſa quidem editionis meæ volumina inter multos poſtulantes paſſim diſtracta: nec tamen poſtulationes defecerunt. Adhuc enim quæritur Natalis Alexandri Hiſtoria Eccleſiaſtica editionis Lucenſis; nec crebris flagitationibus aliter ſatisfieri, quam nova hac conceſſa editione, potuit. Danda igitur fuit, ſed ita danda, ut ſentirent docti ſecundas curas prioribus, quantumlibet maturatis, ſapientiores eſſe. Quid proinde novi editioni huic recentiori acceſſerit tunc demum exponam, poſtquam P. Conſtantini Roncaglia ante aliquot annos defuncti; cujus in priori Hiſtoriæ hujus editione partes fuerunt potiſſimæ, vitæ ſummam complectar. Hoc enim ſummis viris, & de publico meritis debetur honoris, ut omnia eorum perennentur in poſteros: ſcripta, geſta, dicta, quaſi nihil non ſit eorum immortalitate conſecrandum.

Ortum ille habuit Lucæ e patritia Roncagliorum familia, patre Antonio, & Maria Lucida Diverſia parente, anno Chriſtianæ ſalutis 1677. Præſtans a natura ingenium, optimamque ſortitus indolem, utrumque excoluit; illud ſub egregiis in patria magiſtris; hanc vero in paterna domo vigili parentum religioſiſsimorum diligentia. Ea in exercitatione profecit pro expectatione: nam vix ex ephebis egreſſus religioſum vitæ propoſitum arripuit, nomine ſuo dato inter clericos regulares Congregationis Matris Dei, quorum religioſam veſtem induit in collegio Neapolitano S. Mariæ in Porticu anno 1693. exactoque dein biennio ſolemnium votorum nuncupatione religioſæ vitæ profeſsioni ſeſe tenacius devinxit. Nihil ex tunc in viro non religioſum: morum caſtimonia eximia, virtutum exercitatio aſsidua; in præ-

fecturis, quas in hoc Lucensi collegio obivit sæpe, diligens, & prudens; in morbis tolerandis patiens, & quod erat multis admirationi, morbi obstinati molestiis vexatus semper, nunquam tamen ad extremum usque spiritum ab instituti sui muneribus obeundis exemit sese; sacras fidelium exomologeses excipiebat, tantum non perpetuo, conciones habebat quam crebras, ac fervidas; pios doctosque libros scribebat, quam spissos elaboratosque. Hæc viri religio; doctrinæ vero, felicis ingenii cultura, messem copiosam collegit. Demonstrant id libri luci publicæ, & utilitati donati, nequid dixerim de consultationibus doctissimis, quas privatis scriptis dedit, cum de rebus gravissimis frequenter interrogaretur. Primo omnium, juvenis adhuc, tacito authoris nomine, evulgavit libellum, quo plus nimio familiares virorum, & mulierum consuetudines, quales nunc obtinent alicubi, ad theologiæ moralis momenta expendit: *Alcune conversazioni e loro difese, esaminate co' principj della Teologia. Opera d'un Religioso della Congr. della Madre di Dio; tom.* 1. *in* 8. *in Lucca per Domenico Ciuffetti* 1710. eumdemque dein librum refingens, novamque in imaginem effigiatum, iterum produxit anno 1720. sub hac inscriptione: *Le moderne conversazioni de' Cicisbei esaminate da Costantino Roncaglia*; ac denique tertio auctum paulo ante obitum suum recudit. Proxime sequuta est Christianæ familiæ institutio, qua officia tum conjugum inter se, tum in filios, ac filiorum in parentes ex moralis theologiæ statutis definit. *La Famiglia Cristiana istruita nelle sue obbligazioni. Opera di Costantino Roncaglia &c. tom.* 1. *in* 8. *In Lucca appresso Pellegrino Frediani* 1711. Utilem hunc, parvæ licet molis libellum, Venetorum præla reproduxerunt anno 1713. typis Natali Feltrini. Excepit hos omnes libros historia de variatione dogmatum fidei inter Protestantes, quam ex Bossueti insigni opere acceptam Italis dedit. Libri titulus hic est: *Istoria delle Variazioni delle Chiese Protestanti, di Costantino Roncaglia &c. to.* 1. *in* 8. *Lucca* 1712. *appresso Pellegrino Frediani*, refictam tamen, variatam & a Gallicana illa diverso ordine digestam. Successit liber: *effetti della riforma di Lutero, e Calvino, e del Giansenismo, tom.* 1. *in* 8. *Lucca* 1714. *appresso Pellegrino Frediani*, Horum librorum moles exigua; major operis succedentis: *Quæsita dogmatica, & moralia de SS. Ecclesiæ Sacramentis* tom. 1. fol. eodem in loco & officina excusum anno 1715. Post hæc triennio, quas in cathedrali Lucana ecclesia de S. Scriptura in frequenti auditorum consessu lectiones habuit, typis vulgavit, Antichristi facta ex Scripturarum oraculo de-

pro-

promens ; libri titulus : *lezioni ſacre intorno alla venuta &c. dell' Anticriſto* tom. 1. in 8. prodiit Lucæ anno 1718. typis Leonardi Venturini, quo pariter anno ex meis iiſdem typis exiit in lucem vita Leopoldi I. Imperatoris authoris ejuſdem fœtus . Moliebatur interim majoris momenti opus vir doctiſſimus , quam nempe pluribus annis in florentiſſimo collegii ſui Licæo explicaverat , moralem Theologiam univerſam geminis juſtæ molis voluminibus comprehendere , nec plus æquo diffuſam, nec magis quam par ſit coarctatam, ordine & methodo digeſtam , ſimul indicans in calce ſingulorum capitum , quæ ſit practica doctrina ex rebus in capite illo diſcuſſis inferenda . Opus iſtud tandem abſolutum mihi tradidit excudendum , ac reipſa produxi meis typis Lucæ anno 1730. tantoque cum plauſu exceptum eſt , ut brevi annorum undeviginti complexu voluminibus omnibus Lucenſis editionis emptorum aviditate exhauſtis , ſemel iterum , & tertio Venetis typis recudendum fuerit . Editio prior Veneta cœpta eſt anno 1731. poſtrema abſoluta anno 1738. apud Franciſcum Pitteri tom. 2. fol. Sed inter tot viri ſummi labores primas obtinent adnotationes in hiſtoria eccleſiaſtica P. Natalis Alexandri , cujus operis encomia ſi forte proſequi voluerim , vincet laudes meas ipſa rei egregiæ utilitatum per ſe magna ex eruditiſſimis adnotationibus Authoris ſui , cum ex patefacto Theologis locupletiſſimo rerum eccleſiaſticarum theſauro, major . Maximas ille ex ſcriptis hiſce ſuis , atque ex impenſis in publicum commodum laboribus, laudes ſibi apud homines promeruit , gloriam apud Deum . Apud homines quidem ; nam Hiſtoria P. Natalis Alexandri cum adnotationibus P. Roncaglia, haud diu poſtquam Lucæ paruit ; ad prælum iterum poſtulata eſt, eſt enim Venetiis & Neapoli excuſa, voluminibns XVIII. in 4. quamquam in titulo Lutetiam præfert . Gloriam vero apud Deum promeritum authorem ideo dixi ; quod non ita poſt multum, anno 1737. piiſſime obierit Lucæ anno ætatis ſuæ LX.

Hæc imago eſt viri, cujus laboribus , & vigiliis opus iſtud profecit. Quid vero novæ huic editioni adjecerim ornamenti, nunc paucis exponendum ſupereſt . Quæ partes ſunt typographi , earum nullas deeſſe paſſus ſum; typorum forma minor quidem, ſed nitida; charta præſtans quantum res ferebat . Pretium exiguum , ne dixerim vile . Quæ vero in ſe ſumpſit curator editionis hujuſce hæc ſunt ; adnotationes in ima pagina hinc inde dedit breviſſimas, ne voluminis moles creſceret ; id enim ab illo exegi modis omnibus, ne ſimul voluminibus auctis pretium venditionis augere cogerer emptoribus ingra-

tiis. P. Natalis Alexandri vitam paulo fusiorem quam quæ in P. Eccardi Biblioth. Scriptorum Ordinis S. Dominici legitur ut darem me obstrinxi, cum editionem hanc meam publico annunciarem in folio typis edito. Eam fidem liberabo cum primum proderit in voluminibus, quibus vitas virorum illustrium sui ordinis tradere aggressus est P. Antonius Touron ex Ordine S. Dominici Gallus, cujus operis Gallici volumina quatuor hucusque prodierunt Parisiis ab anno 1745. usque ad 1747. Gallica viri eruditi ad Natalem Alexandrum quod attinet Latine reddi curabo, & volumini editionis hujus postremo appendicis loco adjungam. Cæterum raræ illæ adnotationes brevi verborum complexu ea subjungunt sive quæ Alexandrum fugerunt, sive quæ post ejus obitum vulgata non vidit, sive tandem quæ ad vindicandum Scriptorem hunc insignem ab hetherodoxorum censuris conferunt. Sunt tamen hæc more suggerentis commemorata, non reprehendentis audacia opposita. Atque hæc de præsenti consilio meo præmonuisse sufficiat.

VENETI TYPOGRAPHI
IN NOVAM HANC EDITIONEM
PRÆMONITIO AD LECTOREM.

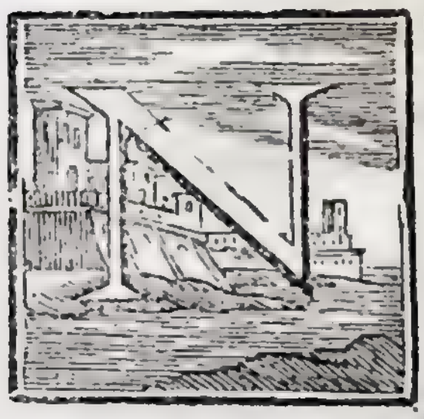

Ovæ huïc, quam dare inſtitui, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ P. Natalis Alexandri editioni nihil deeſt eorum, quæ poſtremam Lucenſem editionem Leonardi Venturini anni 1748. ornabant. Quin & potior eſt illa, novis procuratis additamentis a P. Joanne Dominico Manſi Lucenſi, qui editionem illam Lucenſem ſuis adnotationibus auxerat. Ille enim prioribus lucubrationibus jam productis, alias ſane copioſas, eruditaſque mihi ſuppeditavit in mea hac editione primo proferendas in lucem. Adnotationes iſtæ eodem guſtu elaboratæ ſunt, ac priores jam editæ. Ex libris poſt obitum P. Natalis ubique locorum excuſis multa ille deduxit, ſive emendandis iis, quæ hiſtoriæ hujus ſcriptor ex monumentorum defectu, ſecus ac par erat tradiderat; ſive aptius nodis exſolvendis, quos hæretici ſtrinxerant. Si quæ inſuper controverſiæ literariæ de re aliqua

ambigua ſuſcitatæ ſunt, illarum hiſtoriam retexit, & libros indicat in utramque partem excuſos. Hiſtoriam etiam eccleſiaſticam ſequioris ætatis, quam leviori brachio tangit Natalis Alexander, P. Manſi latius dilatat, ut eruditi in hoc uno opere nihil habeant, quod ultra deſiderent. Spero igitur, ut hac una editione locupletiſſimus eccleſiaſticæ eruditionis theſaurus lectoribus exhibeatur.

INDEX

ARTICULORUM, DISSERTATIONUM,

Propositionum, Assertionum, Capitum, & Paragraphorum, quæ in hoc primo Volumine continentur.

ÆTAS MUNDI I.

A TEMPORIS PRINCIPIO AD DILUVIUM.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

ART. I. HUJUS *Ætatis exponitur Historia ut in Sacris Literis traditur.* pag. 1.

Art. II. *Hujus Ætatis Historia, ut a* JOSEPHO *illustrata vel interpolata; & Hebræorum ac Arabum fabulis adulterata.* 9

Art. III. *Hujus Ætatis Historia, ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata vel interpolata.* 15

Dissert. I. *De Opificio sex Dierum.* 24

Art. I. *Quid nomine Principii, in quo Deum Cœlum & Terram creasse Moyses scripsit, intelligendum veniat?* ib.

Prop. I. *Cœlum & Terram* in principio *crata scripsit Moses, ut ante omnia & in ipso Mundi ac temporis exordio condita significaret.* ib.

Prop. II. *Principii nomine Filius Dei congrue intelligitur in hoc Geneseos Exordio:* In principio creavit Deus Cœlum & Terram: *Eaque expositio apud Antiquos pervagata est.* 28

Art. II. *De Opere primæ Diei.* 30

Prop. I. *Cœli ac Terræ nominibus, sive Materiam informem intellexeris, sive supremum Cœlum, sive Cœlestium Orbium Systema, cum Terra elementari, sententiam propugnabis probabilem. Postrema tamen interpretatio scopo Mosis convenientior videtur.* ibid.

Prop. II. *Spiritum Domini, qui super aquas in Mundi exordio ferebatur, sive Aerem aut ventum, seu vitalem spiritum, aut efficaciam intellexeris, probabilem interpretationem affers: Antiquis vero Patribus longe probatissimam, si Spiritum Sanctum designari censeas.* 34

Prop. III. *Lucem prima die Mundi a Deo conditam, si vel Angelicam naturam, vel Gratiam, qua illustrata & ornata est, intellexeris, a Fidei Regula non aberras: Si corpoream lucem interpreteris, consonam certe Mosaicæ narrationi propugnas sententiam.* 37

Art. III. *De opere secundæ Diei.* 1

Prop. I. *Quid Firmamenti nomine, quod secunda die conditum est, Moses intellexerit,*

an Cœlum Sydereum, an intervallum Aeris, in quo nubes coguntur, Cœlum inter & Aquas inferiores oppansum, haud liquido constat. ib.
Prop. II. *Etsi Firmamenti nomine Cœlum Sydereum intellexeris, supra illud veras aquas admittere oportet, Scriptura Sacra, Patribusque persuadentibus.* 43
Art. IV. *De Opere tertiæ diei.* 47
Prop. I. *Aquarum inferiorum in sua conceptacula collectio, ipsarum condensatione, quæ antea rariores erant & in nubem attenuatæ; & immensis receptaculis, alveisque ad eas excipiendas & continendas excavatis, facta intelligi verisimiliter potest; & Maris etiam supra Terram eminentia explicari.* ib.
Prop. II. *Plantas & Arbores tertia die causaliter tantum & in semine creatas probabile S. Augustino fuit. Aliis Patribus & interpretibus merito probabilius videtur, actu, & reipsa stirpes omnes, atque sata jam grandia & matura prodiisse, cum fructibus ad usum aptis.* 49
Art. V. *De Opere quartæ Diei.* 51
Prop. unica. *Solem & reliqua Sydera qui prima die cum primigenia luce condita volunt, opinionem tuentur Mosaicæ narrationi minime consentaneam.* ib.
Art. VI. *De Opere quintæ Diei.* 53
Prop. unica. *Quinta die tam pisces, quam aves ex aquis prodiere.* ib.
Art. VII. *De Opere sextæ Diei.* 55
Prop. I. *Sexta Die omnis generis animalia Deus ex terra produxit: in quibus nullum per se noxium aut inutile est.* ib.
Prop. II. *Homo ad imaginem Dei secundum Animam conditus est. In quo sita sit, non una est Patrum sententia.* 58
Art. VIII. *Utrum sex dierum intervallo Mundus sit conditus? & qua Anni Tempestate.* 64
Prop. I. *Etsi propter S. Augustini reverentiam nulla sit inurenda nota erroris illi sententiæ, quę mysticam & figuratam, non propriam putat sex dierum, quibus Mundum a Deo conditum Moses narrat, significationem; longe certe probabilior est, & Scripturæ Sacræ magis consentanea sententia, quæ sex dierum intervallo perfectum a Deo Mundi opificium interpretatur.* ib.
Prop. II. *Autumno conditum esse Mundum probabilius est, quam Vere primo.* 69
Dissert. II. *De Paradiso.* 71
Art. I. *De Loco & Situ Paradisi.* ib.
Prop. I. *Paradisus corporeus quidam locus fuit, oculis ac sensibus subjectus; arcanarum licet ac spiritualem rerum adumbrans rationes. Merito igitur sunt erroris a Patribus damnati, qui in Mosaica Paradisi descriptione nihil proprie, sed allegorice omnia intelligenda putarunt.* ib.
Prop. II. *Qua in regione constitus fuerit Paradisus, obscura certe quæstio; probabilior eorum sententia, qui in Arabia Felice, vel Mesopotamia, aut circa Babyloniam in Mesopotamię limite collocatum fuisse censent.* 74
Prop. III. *Utrum Paradisus terrestris etiamnum supersit, incertum; probabilius est non extare amplius quoad cultum & amœnitatem loci.* 82
Art. II. *De Arboribus Paradisi.* 84
Prop. I. *Cujus speciei fuerit Arbor scientiæ boni & mali, incertum est. Ab eventu nomen accepisse, quam a vi quadam naturaliter indita, longe probabilius.* ib.
Prop. II. *Arbor vitæ ita ab effectu nuncupata est, quod ad vitam in perpetuum propagandam conduceret, non naturali virtute, sed divinitus accepta: Eaque Arbor corporea licet ac spectabilis, simul erat sacramentalis.* 87
Dissert. III. *De Adamo & Eva.* 89
Art. I. *Utrum Adam primus omnium Hominum fuerit? an vero fuerint homines Præadamitæ.* ib.
Assert. unica. *Præadamitarum Systema verbo Dei plane contrarium est; nec ullo probabili nititur argumento.* ib.

Art. II.

Art. II. *De Evæ Creatione.* 103
Assert. unica. *Quod a Mose narratur de Mulieris productione ex costa Adami, historice & secundum literæ sensum intelligendum est; & Cajetani sententia, ad metaphoricum & parabolicum sensum narrationem illam detorquentis, ut minus consona verbo Dei merito rejicitur.* ib.
Art. III. *De Adami & Evæ Tentatione, Lapsu, Pœnitentia.* 106
Assert. I. *Eva seducta est a Diabolo veri serpentis organo utente. Unde nec S. Cyrilli Alexandrini singularis opinio probatur, speciem dumtaxat & simulacrum Serpentis Evæ a Diabolo exhibitum fuisse tradentis, non veri Serpentis corpus ad tentationem assumptum; & error Cajetani rejicitur, asserentis, tentationem Evæ interna tantum suggestione peractam a Dæmone, qui Serpentis nomine a Moyse metaphorice significantur.* ibid.
Assert. II. *Etsi Adam eo modo seductus non fuerit quo Eva, quodam tamen modo & ipse deceptus est superbiæ merito, ut in apertam inobedientiam laberetur.* 118
Assert. III. *Adamum peccato suo per pœnitentiam expiato salutem æternam consecutum, dogma Catholicum est, contra Tatianum & Encratitas Scripturæ Sacræ & Traditionis authoritate confirmatum. Per fidem vero Christi Mediatoris, cujus ipsi facta post lapsum promissio a Deo est, ipsum salvatum nemo dubitet.* 114
Dissert. IV. *De Polygamia Lamechi.* 115
Prop. unica. *Insolens Lamechi Polygamia, qui plures simul Uxores primus duxisse legitur, Patriarcharum qui post Diluvium vixere exemplis a crimine vindicari non potest, ut nec illorum Polygamia Lamechi exemplo damnari.* ib.
Assert. V. *De Raptu, & Prophetia Henochi.* 122
Prop. I. *Henoch mortuus non est, ut Rabbini quidam asserere non dubitarunt, sed a Deo translatus vivit: Quo in loco, incertum.* ib.
Prop. II. *Quamvis Henoc Propheta fuerit, & suæ Ætatis hominibus ultimum Judicium vaticinatus sit, Librum tamen Henoch a Veteribus quibusdam Patribus laudatum, velut Apocryphum consultius alii rejecerunt.* 127
Dissert. VI. *De Cibo Antediluviano.* 130
Prop. unica. *Carnium esum Antediluvianis Hominibus insuetum, etsi plerique Patres asserant, a Deo tamen prohibitum fuisse, ex Scriptura Sacra certo colligi non potest.* ib.
Dissert. VII. *De filiis Dei cum filiabus Hominum commixtis; & de Gigantibus Antediluvianis ex illa copula genitis.* 133
Prop. I. *Veterum Patrum plurimi Angelos mulierum specie captos, stupri cum iis consuetudinem habuisse senserunt, & ex nefando illo concubitu ortos Gigantes, sed hunc errorem & Scripturæ Sacræ, & aliorum Patrum convenientius cum ea sentientium Authoritas refellit.* ib.
Prop. II. *Antediluvianos Gigantes Dæmones sub humana specie fuisse, absurdum commentum. Homines enim fuere, non robore solum, feritate, violentia, aliisque vitiis insignes, sed insolenti statura & corporis proceritate ab hominibus reliquis distincti.* 139
Dissert. VIII. *De annis Patriarcharum Antediluvianorum.* 143
Prop. unica. *Hebraici Textus Chronologiæ potius adherendum, quam LXX. Interpretum calculis* 144
Dissert. IX. *De Patriarcharum Longævitate.* 161
Prop. unica. *Annos Patriarcharum a Mose numeratos tam breves fuisse, ut decem ex illis unum ex nostris non superarent, falsissimum est; hujusque sententiæ falsitas documentis eminentissimis ostenditur. Pares ergo fuere nostris. Neque tamen incredibilis est Mosis de tanta longævitate narratio.* 162
Dissert. X. *De Arca Noe, & Diluvio.* 167
Art. I. *De Arcæ Amplitudine.* ib.
Prop. unica. *Quamvis Moses nec geometricos, nec sacros cubitos, sed communes & vulgares in describendis Arcæ dimensionibus intellexerit, tanta nihilominus fuit Arcæ capacitas & amplitudo, ut omnium specierum tot animalia, quot in eam introduta*

ducta Scriptura commemorat, cum alimentis congruis, Noe ac familiam, cum annona, & utensilibus, facile contineret. 169
Art. II. *De Arcæ Mystica significatione.* 173
Prop. unica. *De Arca atque Diluvio nec illis est consentiendum, qui solam historiam recipiunt sine allegorica significatione; nec illis qui solas figuras defendunt repudiata historiæ veritate. Arca porro typus mirabilis fuit Christi & Ecclesię, sicut aquæ Diluvii Baptismi figura extiterunt.* ib.
Art. III. Utrum his Dei Verbis (*Genes.* 6.) Eruntque dies illius centum viginti annorum: *Vitæ humanæ duratio, an Temporis ad agendam Pœnitentiam hominibus ante Diluvium concessi definitum sit intervallum?* 177
Prop. unica. *His verbis non vitæ humanæ duratio, sed temporis ante Diluvium hominibus ad agendam pœnitentiam concessi intervallum definitum est.* ib.
Art. IV. *De Universalitate Diluvii Noetici.* 178
Prop. unica. *Noeticum Dilvium Universale fuit, non Palæstinæ solius, sed totius Terræ.* ib.
Art. V. *De Æterna illorum Hominum sorte qui Diluvio perierunt.* 195
Prop. unica. *Quod aliqui ex iis qui Diluvio perierunt, damnationem æternam evaserint, gratis asseritur.* ib.

ÆTAS MUNDI II.

A FINE DILUVII

AD VOCATIONEM

SEU

PROFECTIONEM ABRAHAMI.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

Cap. I. HUjus Ætatis exponitur Hiſtoria ut in Sacris Literis traditur. 201

Cap. II. *Exponitur hujus Ætatis Hiſtoria ut Ethnicorum fabulis adulterata, & Judæorum, vel Chriſtianorum etiam quorumdam Scriptorum figmentis & falſis opinionibus deformata.* 206

Cap. III. *Hiſtoria Exotica hujus Ætatis exponitur.* 214

Diſſert. I. *De ordine Filiorum Noe; & quis ex illis ſit primogenitus.* 219

Prop. unica. *Japhetum ortus principatu Semo præponendum probabilius eſt.* ibid.

Diſſert. II. *De Noachidarum Præceptis.* 222

Diſſert. III. *De Noachi Ebrietate, & Prophetica Filiorum Benedictione.* 228

Prop. I. *Ebrietas Noe non ſolum innoxia, ſed & myſtica fuit.* ibid.

Prop. II. *Hæc verba Noe filiis benedicentis:* Dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem, *prophetiam continent de Eccleſia & vocatione Gentium.* 229

Diſſert. IV. *De Cainan Arphaxadi Filio in Vulgata Editione memorato, an verus ſit, an ſupplititius?* 241

Prop. unica. *Cainan, qui in Semi Genealogia inter Arphaxad & Sale habetur, irrepititius ac ſuppoſititius eſt.* ibid.

Diſſert. V. *De Babelica Linguarum confuſione; cujus occaſione diſquiritur, Quæ ſit Lingua omnium prima & antiquiſſima.* 234

Prop. I. *Babelicæ Turris Ædificatores graviter peccarunt, eorumque ſuperbiam ac faſtum Deus confuſione Linguarum juſte punivit.* ibid.

Prop. II. *Quamvis communis ſit Veterum Patrum Sententia, Linguas ex Babelica confuſione ſeptuaginta circiter vel paulo plures natas eſſe, minus tamen probabilis eſt. Earum numerum definiri non poſſe, longe probabilius.* 336

Prop. III. *Ante Babelicam confuſionem una erat omnium Lingua.* 238

Prop. IV. *Priſtinam illam & primigeniam Linguam, quæ ante Babelicam confuſionem obtinebat, fuiſſe Linguam Hebraicam, eamque Mundo ipſo coævam eſſe, & Adami priorumque Patriarcharum uſu concelebratam, & poſt Babelicam Linguarum diviſionem in familia Heber integram ad Abrahamum uſque & Iſraeliticam Gentem perſeveraſſe, ſententia eſt Sanctorum aliquot Patrum authoritate, & veriſimilibus rationibus firmata.* 239

Diſſert. VI. *De Anno Natali Abrahami, & Profectionis ejus in Terram Chanaan.* 243

Prop. unica. *Abraham a Deo vocatus, cum eſſet in Meſopotamia, ſeu in Urbe Chaldæorum Regione, juſſus a Deo relinquere patriam, profectionem in Terram Chanaan adornavit cum patre Thare, Sara uxore, & Loth nepote. Cum autem Harane aliquandiu ſubſtitiſſent, Thare ibi defuncto, Abraham in Chananæam abiit anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo quinto; adeoque anno Thare centeſimo trigeſimo ipſum natum eſſe demonſtratur.* ibid.

III. MUNDI ÆTAS
A PROFECTIONE ABRAHAMI IN CHANANÆAM, AD EXITUM FILIORUM ISRAEL EX ÆGYPTO.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

Cap. I. *Hujus Ætatis exponitur Hiſtoria ut a Moſe deſcripta.* 248
Art. I. *De Abrahamo.* ibid.
Art. II. *De Iſaaco.* 257
Art. III. *De Jacob, ejuſque Filiis.* 260
Art. IV. *De Jobi Hiſtoria.* 267
Art. V. *Summa Hiſtoriæ Sacræ a morte Joſephi, ad Exitum uſque Iſraelitarum ex Ægypto.* 269
Cap. II. *Exponitur hujus Ætatis Hiſtoria ut ab Hebræis, vel Exoticis Scriptoribus interpolata vel confirmata.* 275
Art. I. *De Abrahamo.* ibid.
Art. II. *De Iſaaco.* 280
Art. III. *De Jacob, & ejus Filiis.* ibid.
Art. IV. *De Moſis Initiis.* 285
Cap. III. *Quod tertiæ Mundi Ætatis Exoticam Hiſtoriam complectitur.* 288

IN III. MUNDI ÆTATEM

DISSERTATIONES SELECTÆ.

Dissert. I. *UNde numerandi sint Anni 430. Peregrinationis Hebræorum, qui tertiæ Ætati Mundi periodum constituunt.* 300
Prop. unica. *A Promissione facta Abrahamo Genes. 12. secundum quam statim Charane exiens in Chananæam profectus est, ad exitum Israelitarum ex Ægypto, anni quadringenti & triginta numerandi sunt: Quo temporis spatio definitur tertia Mundi Ætas. Quamobrem audiendi non sunt qui hunc annorum numerum ad servitutem Israelitarum in Ægypto referunt.* ibid.
Dissert. II. *De Raptu Saræ.* 308
Prop. unica. *Abraham uxorem suam Sarai sororem vocavit absque mendacio aut imprudentia: Eamque cum a Pharaone, tum Abimelecho Regibus intactam recepit.* 310
Dissert. III. *De Melchisedecho.* 315
Prop. I. *Melchisedechus nec fuit Virtus cœlestis Christo major, neque Spiritus Sanctus.* 316
Prop. II. *Melchisedech Angelus non fuit humana specie Abrahamo aspectabilis.* 317
Prop. III. *Melchisedech non est Filius Dei, qui in carne assumpta ad tempus Abrahamo apparuerit, sed merus homo: non tamen Sem filius Noe, sed Rex Salem, idemque Dei Altissimi Sacerdos.* 318
Prop. IV. *Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, oblatione panis & vini a Melchisedecho significatum est.* 315
Dissert. IV. *De Terræ promissæ finibus a Deo descriptis; & de Sacrificio cujus oblationem Abrahamo Deus imperavit in promissionis Argumentum.* 330
Prop. I. *Quamvis totum illum Terrarum tractum, qui ab Ægypti fluvio ad Euphratem interjacet, nusquam possederint Hebræi, stat nihilominus divinæ promissionis inconcussa veritas.* 331
Prop. II. *Sacrificium in signum Terræ promissæ Abrahamo a Domino præscriptum, & Prophetica futurorum figura fuit, & solemnis pactio fœderis Deum inter & Patriarcham humano more iniit.* 335
Dissert. V. *De Abrahami cum Agara ancilla copulatione.* 337
Prop. unica. *Abrahami cum Agara ancilla copulatio nec ipsius Patriarchæ, nec Saræ uxoris respectu inhonesta fuit; illamque a Sara traditam accepit uxorem absque intemperantiæ labe, aut infidelitatis.* ibid.
Dissert. VI. *De divina Circumcisionis Institutione, & Antiquitate.* 339
Prop. unica. *Circumcisionem neque Abrahamus suo consilio ad Ægyptiorum exemplum suscepit: Neque Deus ei ut Ægyptiorum Superstitionibus addicto præscripsit; Unde absque temeritate asseri non potest, Circumcisionem ab Ægyptiis ad Hebræos pervenisse.* 340
Dissert. VII. *De facto Lot filias Sodomitarum libidini exponentis, ut cœlestes Hospites a stupro tueretur: Necnon de illius ebrietate & incestu.* 348
Prop. I. *Lot Angelis hospitio susceptis, a Sodomitis vim passus, utramque filiam illorum libidini illicite ac imprudenter obtulit.* ibid.
Prop. II. *Lothi ebrietas, & cum utraque filia incestus, a crimine excusari non possunt.* 351
Dissert. VIII. *De Abrahami Sacrificio.* 355
Prop. unica. *Abrahami promptus & alacer ad Filium suum immolandum animus nullo prævio Ægyptiorum, vel Gentium aliarum exemplo obscurari potest.* 356
Dissert. IX. *De facto Jacob Benedictionem Paternam surripientis, seque Primogenitum asserentis.* 363
Prop. unica. *Si literali Scripturæ sensui inhæreamus, Jacob a mendacio vix aut nullo modo excusari potest: At si sensus figuratus attendatur, & gravissimorum Patrum authoritati hac in Quæstione credendum sit, magisque communi sacrorum Interpretum & Theologo-*

logorum sententiæ, asserendum est Jacob paternam benedictionem accepisse absque fraude & mendacio. ibid.
Dissert. X. *De filiorum Jacob facinore, quo Sichimitas, ob stuprum Dinæ sorori a Sichem Regionis Principe illarum peremerunt.* 367
Prop. unica. *Sichimitæ a filiis Jacob ob Dinæ raptum inique perempti sunt.* 368
Dissert. XI. *De Judæ & Thamaris Historia.* 375
Prop. I. *Jus Levirationis, quo frater defuncti fratris Viduam ducere tenebatur, & fratris semen excitare, ante Legem institutum erat, & a Sanctis Patriarchis observabatur, Deo (ut credere par est) Authore, non Ægyptiorum, Chananæorum, aut vicinarum Gentium exemplo.* ibid.
Prop. II. *Incertum est an Judæ & Thamaris Historia ante vel post venditionem Josephi contigerit.* 373
Prop. III. *Thamaris cum Juda concubitus a peccato excusari nulla ratione potest.* 376
Prop. IV. *Scortationem ante Legem prohibitam non fuisse, Maimonides, aliique Hebræorum Magistri, & post illos Marshamus, perperam asserunt.* 380
Dissert. XII. *De Oraculo quod Judæ filio moriens Jacob edidit.* 384
Prop. I. *Hoc Oraculum*, Non auferetur Sceptrum de Juda, &c. *venturi Messiæ prædictionem continet.* 385
Prop. II. *Oraculum illud Jacobi morientis Judæ editum, in Domino Jesu completum est.* 387
Prop. III. *Jacobæum Oraculum:* „ Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus est, & Ipse erit Expectatio Gentium, *non ad solam Tribum Juda, sed ad totam Judaicam Gentem pertinet.* 394
Dissert. XIII. *De Historia, & Libro Job.* 402
Prop. I. *Vera est Jobi Historia, non fabulosa, vel parabolica, ut Thalmudistæ, Maimonides, R. Schem Tob, Anabaptistæ, & Lutherus impie delirarunt.* ibid.
Prop. II. *Jobum Idumæum fuisse, ex genere Esau ortum, longe probabilius est, quam Chananæum extitisse.* 410
Prop. III. *Liber Jobi Sacer est & Canonicæ authoritatis.* 413
Prop. IV. *Quis sit Author Libri Job, incertum est.* 419
Dissert. XIV. *De cæde Ægyptii Hebræum vexantis a Mose perpetrata.* 421
Prop. unica. *Moses Ægyptium insultantem Hebræo interficiens, homicidii reus non extitit.* 422
Dissert. XV. *De apparitione Dei Moysi in Rubo facta, ejusque in Ducem ac Liberatorem Israelitici Populi Electione.* 424
Prop. unica. *Æque probabilis est utraque sententia, cum asserentium ipsum Filium Dei Moysi in Rubo apparuisse, tum propugnantium Angelum fuisse, qui ipsi apparuit, legationem Dei obeuntem.* 425
Dissert. XVI. *De Institutione, Celebratione, & Ritu Judaici Paschatis.* 430
Art. I. *De Paschæ nomine.* ibid.
Art. II. *De Tempore Paschatis.* 431
Art. III. *De loco ubi celebrandum erat Pascha.* 433
Art. IV. *De Paschalis Sacrificii Ministris.* 434
Art. V. *De Convivijs Agni Paschalis.* 435
Art. VI. *De Ritibus Sacrificii, & convivii Paschalis.* 437
Art. VII. *De Paschalis Agni Mysterio.* 441

ELEN-

ELENCHUS
OMNIUM
DISSERTATIONUM,

Atque Materiarum, quæ in Universa hac Historia Veteris Novique Testamenti continentur,

In XVIII. Tomos distributa.

TOMUS PRIMUS.

Tres priores Mundi Ætates exhibet. Primum scilicet *a Creatione Mundi ad Diluvium usque*, quæ annos mille sexcentos, & quinquaginta sex complectitur. Secundum *a fine Diluvii ad vocationem, seu profectionem Abrahæ*, quæ annos viginti sex supra quadringentos, menses quatuor, dies septemdecim enumerat. Tertiam *a Profectione Abrahæ in Chananæam ad exitum usque Filiorum Israel ex Ægypto*, quæque annos triginta supra quadringentos complectitur.

PRima Mundi ætas præter illius temporis historiam tum Sacram, cum Profanam, sequentes exhibet Dissertationes.

Dis. I. *De Opificio sex dierum.*
Dis. II. *De Paradiso Terrestri.*

Diſs. III. *De Adamo, & Eva.*
Diſs. IV. *De Polygamia Lamechi.*
Diſs. V. *De Raptu, & Prophetia Henochi.*
Diſs. VI. *De Cibo Ante-diluviano.*
Diſs. VII. *De Filiis Dei cum Filiabus hominum commixtis; & de Gigantibus Ante-diluvianis ex illa copula genitis.*
Diſs. VIII. *De annis Patriarcharum Ante-diluvianorum.*
Diſs. IX. *De Patriarcharum longævitate.*
Diſs. X. *De Arca Noe, & Diluvio.*

Secunda Mundi Ætas exhibet primo hiſtoriam prout in Sacris Literis continetur; Dein eamdem hiſtoriam Ethnicorum fabulis, Judæorumque figmentis adulteratam. Et poſtremo hiſtoriam illius temporis prout ex Profanis Scriptoribus colligitur. Continet hæc Mundi Ætas ſex inſignes Diſſertationes, nempe.

Diſs. I. *De Ordine Filiorum Noe.*
Diſs. II. *De Noachidarum Præceptis.*
Diſs. III. *De Noachi Ebrietate, & Prophetica Filiorum Benedictione.*
Diſs. IV. *De Cainam Arphaxadi Filio in Vulgata editione memorato, an verus ſit, vel fictitius.*
Diſs. V. *De Babelica Confuſione linguarum.*
Diſs. VI. *De Anno natali Abrahami, & Profectionis ejus in Terram Chanaam.*

Tertia Mundi Ætas exponit hiſtoriam primo ut a Moſe conſcripta eſt; deinde ut ab Hebræis, & Exoticis Scriptoribus interpolata, & confirmata. Sexdecim etiam in inſigniora ejuſdem loca Diſſertationes præfefert, ſcilicet

Diſs. I. *Unde numerandi ſint anni* 430. *Peregrinationis Hebræorum.*
Diſs. II. *De Raptu Saræ.*
Diſs. III. *De Melchiſedecho.*
Diſs. IV. *De Terræ promiſſæ finibus a Deo deſcriptis.*
Diſs. V. *De Abrahami cum Agara Ancilla copulatione.*
Diſs. VI. *De Divina Circumciſionis Inſtitutione, & antiquitate.*
Diſs. VII. *De facto Lot Filias Sodomitarum libidini exponentis, ut cœleſtes Hoſpites hoſpitio tueretur: nec non de illius ebrietate, & incæſtu.*
Diſs. VIII. *De Abrahami ſacrificio.*
Diſs. IX. *De facto Jacob benedictionem Paternam ſurripientis, ſeque Primogenitum aſſerentis.*
Diſs. X. *De Filiorum Jacob facinore, quo Sichimitas ob ſtuprum Dinæ Sorori illatum peremerunt.*
Diſs XI. *De Judæ, & Thamaris hiſtoria.*
Diſs. XII. *De Oraculo, quod Judæ Filio Jacob moriens edidit.*
Diſs. XIII. *De Hiſtoria, & libro Job.*
Diſs. XIV. *De cæde Ægyptii Hebræum vexantis a Moſe perpetrata.*
Diſs. XV. *De apparitione Dei Moſi in Rubo facta; eiuſque in Ducem, ac Liberatorem Iſraelitici populi electione.*
Diſs. XVI. *De Inſtitutione, Celebratione, & Ritu Judaici Paſchatis.*

TOMUS II.

Quartam Mundi ætatem complectitur, quæ *ab Egreſſu Iſraelitarum ex Ægypto ad ædificationem Templi* annis quadringentis octoginta definitur. Continet autem hiſtoriam *de Egreſſu Iſraelitarum ex Ægypto, eorumque peregrinatione per Deſertum, miraculiſque in ea patratis: de Joſue, ejuſque geſtis: de Regimine Judicum, eorumque munere, numero, anniſque Principatus: de Regibus Hebræorum, eorumque geſtis uſque ad jacta Templi fundamenta: de Ritibus, legibus, moribuſque Gentium ex lege, libriſque Moſis derivatis*, aliiſque pluribus ſacram hiſtoriam ſpectantibus. Et ultimo exhibetur exotica illius Ætatis hiſtoria prout ex prophanis Scriptoribus habetur.

INſtituuntur pariter in inſigniora ejuſdem hiſto riæ loca Diſſertationes ſequentes.

Diſs. I. *De Exitu Iſraelitarum ex Ægypto*, ubi & *de Spoliis Ægyptiorum abſque furti crimine ablatis, deque admirabili tranſitu Maris Rubri* fuſe diſſeritur.

Diſs. II. *De Præceptis Moralibus Legis Moſaicæ, & de Pœnis in Prævaricatores conſtitutis.*

Diſs. III. *De Ceremonialibus Legis Moſaicæ præceptis, ubi de Sacrificiorum ratione, materia, & fine: de Tabernaculi origine, & ſtructura: de Veſtibus Sacerdotalibus, ac de Urim, & Thummin: de Conſecratione Sacerdotum: de Paſchalis Agni manducatione: de Expiatione Generali, & Nino Emiſſario: de Fimbriis & Phylacteriis: de Solutione Decimarum*, aliiſque rebus fuſius tractatur.

Diſs. IV. *De Præceptis Judicialibus, ſeu Forenſibus tum Principes, tum Populares, tam Cives, quam Exteros ſpectantibus.*

Diſs. V. *De Vitulo aureo ab Aarone conflato.*

Diſs. VI. *De Æneo Serpente a Moſe erecto.*

Diſs. VII. *De Miraculo in Aſina Balaami facto, & de ejuſdem Balaami Vaticinio.*

Diſs. VIII. *De Morte Moſis.*

TOMUS III.

Proſequitur eodem ordine alias XVIII. Diſſertationes in eamdem quartam mundi Ætatem.

Diſs. IX. *De Libris Moſis.*

Diſs. X. *De Moſaicorum Librorum, totiuſque Scripturæ Veteris Teſtamenti Divinitate.*

Diſs. XI. *De Moſis, & cæterorum Prophetarum antiquitate.*

Diſs. XII. *De Jurata Gabaonitis ab Joſue, & Iſraelitarum Principibus ſecuritate.*

Diſs. XIII. *De admirabili Statione Solis.*
Diſs. XIV. *De Annis Sabbaticis, & Jobelæis.*
Diſs. XV. *De Tempore Principatus Joſue.*
Diſs. XVI. *De Libro Joſue.*
Diſs. XVII. *De Annis interregnorum, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis.*
Diſs. XVIII. *De Debbora, Utrum in Judicum numero collocanda ſit.*
Diſs. XIX. *De Voto Jephte.*
Diſs. XX. *De Samſonis Pœnitentia, & Morte.*
Diſs. XXI. *De Libro Judicum.*
Diſs. XXII. *De Libro Ruth.*
Diſs. XXIII. *De Apparitione Samuelis Sauli facta.*
Diſs. XXIV. *De Pſalmis Davidicis.*
Diſs. XXV. *De Libris Samuelis, primo ſcilicet, & ſecundo Regum.*
Diſs. XXVI. *De Initiis Regni Salomonici.*

Quintam, & Sextam Mundi ætatem complectitur. Quinta mundi ætas incipit *a Fundatione Templi Salomonici*, & deſinit *in Captivitatem Babilonicam*, continetque annos quadringentos viginti quatuor, menſes tres, & dies octo. Sexta incipit, *a Captivitate Babilonica*, & deſinit *in Natale Chriſti*, & complectitur annos duos ſupra ſexcentos. In priori, ſcilicet quinta ætate agitur *de Regibus Juda, eorumque geſtis*, nec non *de Regibus Iſrael*. Plura pariter *de Ægyptiis, Aſſyriis, Medis, Chaldæis, Tyriis, Græcis*, & *Romanis* referuntur, & notantur, quæ ad illuſtrandam Sacram hiſtoriam maxime conducunt. Sequentes quoque inſtituuntur Diſſertationes ad inſigniora ejuſdem hiſtoriæ loca magis magiſque illuſtranda.

Diſs. I. *De Templo Salomonis: utrum ex Ægyptiaca ſuperſtitione ortum duxerit, an vero ad Dei Optimi conſilium, afflatum, & auctoritatem, Davidiſque, & Salomonis pietatem referendum ſit.*
Diſs. II. *De Regina Saba: utrum ex Æthiopia, an vero ex Arabia ad audiendam Salomonis ſapientiam, Hieroſolymam profecta ſit.*
Diſs. III. *De Æterna ſorte Salomonis.*
Diſs. IV. *De Libris Salomonis, Proverbiorum ſcilicet, Eccleſiaſtici, Eccleſiaſtis, Parabolarum, & Cantici Canticorum.* Hos libros ſcripſiſſe Salomonem divino Spiritu afflatum, & canonicæ eſſe auctoritatis multis argumentis probatur, & præcipue, *de Cantico Canticorum*, quod non ad exprimendos amores Filiæ Pharaonis cum Salomone, ſed ad exprimendas Sacras Nuptias Chriſti cum Eccleſia divino afflante Spiritu conſcriptum, pluribus oſtenditur.
Diſs. V. *De Jeroboami, & decem Tribuum defectione a cultu Dei.* Ubi plura *de Vitulo aureo a Jeroboamo conflato*, quod non ad ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi, vel Templi, neque in Joſephi Patriarchæ memoriam, ſed ad imitationem Ægyptiacæ ſuperſtitionis erectum fuiſſe, in illoque Jeroboamum, & Iſraelitas non verum Deum, ſed ſtupidorum animalium figuras adoraſſe, pluribus argumentis probatur.

Diſs.

Diſs. VI. *De Elia Propheta : quomodo Chriſti Domini typus fuerit : & an ejuſdem ad judicandos Vivos, & Mortuos Præcurſor futurus ſit.*

Diſs. VII. *De Naamane Syro : utrum Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, ipſe Idoli cultum ſimulare voluerit : idque Eliſæus ipſi conceſſerit.*

Diſs. VIII. *De Retroceſſione Solis :* in qua non umbram tantummodo horologii Achaz, ſed Solem ipſum, cœleſteſque orbes una cum Sole retroceſſiſſe, horaſque plurimas nocti detractas diei additas fuiſſe demonſtratur.

Diſs. IX. *De Conſenſu Librorum Regum, & Paralipomenon cum Sancto Matthæo, & Luca in Genealogiis Regum Juda, & Iſrael.*

Diſs. X. *De Sacris Prophetis, Oſee, Joele, Amoſo, Abdia, Jona, Michæa, Iſaia, Nahum, Habacuc, Sophonia, Jeremia, & Baruc, qui temporibus Regum Juda, & Iſrael claruerunt, & Prophetias ſuas ſcriptis tradiderunt ante Captivitatem Babilonicam.*

Diſs. XI. *De Libro Tobiæ, ejuſque hiſtoria.*

In ſexta Mundi ætate agitur *de rebus Judæorum a ſoluta captivitate uſque ad Ortum Chriſti : de Sectis Judæorum illis temporibus exortis Sadducæis ſcilicet, Samaritanis, Scribis, & Phariſæis, Eſſenis, Hemerobaptiſtis, & Herodianis,* & ultimo *de rebus Ægyptiorum, Tyriorum, Chaldæorum, Perſarum, Græcorum, Romanorum, aliarumque Gentium.* Inſtituuntur pariter ſequentes Diſſertationes.

Diſs. I. *De Prophetis, qui tempore Babilonicæ Captivitatis vaticinati ſunt,* ubi plura *de Daniele, & Suſannæ Hiſtoria.*

Diſs. II. *De Septuaginta Danielis Hebdomadibus : unde ipſarum initium repetendum ſit, & unde ſtatuendus ipſarum finis.* Ex hoc Danielis oraculo invicte demonſtratur contra Judæos Meſſiæ adventus.

Diſs. III. *De Babilonicæ Captivitatis Epocha.*

Diſs. IV. *De Eſdra : an Sacros Codices in Babilonica captivitate diſſipatos, & corruptos ex integro reparaverit, aut ex memoria conſcripſerit, vel dictaverit ; fueritque Auctor Hebraicæ Punctationis, & Maſoræ, nec non Hebraicæ Cabbalæ.*

Diſs. V. *De Perſarum Rege, ſub quo Templi ſecundi Fabrica abſoluta eſt, an Darius Nothus, vel Hyſtaſpis fuerit.*

Diſs. VI. *De Prophetis, qui ſoluta captivitate vaticinati ſunt;* ubi ea omnia, quæ de Chriſto ſunt Vaticinia proferuntur, & ex his veritas noſtræ Religionis comprobatur.

Diſs. VII. *De cæteris Libris Sacris ſexta Mundi ætate editis,* ubi & *de Juditha,* ejuſque *hiſtoria de Heſther,* & veritate illius hiſtoriæ, *de Libris Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum* fuſe diſputatur.

Diſs. VIII. *De Verſione Septuaginta Interpretum.*

Diſs. IX. *De Genere Herodis : an reſpectu Judæorum alienigena fuerit.*

Diſs. X. *De celebri Flavii Joſephi teſtimonio Chriſtum Jeſum ſpectante,*

Diſs. XIII. *De admirabili Statione Solis.*
Diſs. XIV. *De Annis Sabbaticis*, & *Jobelæis.*
Diſs. XV. *De Tempore Principatus Joſue.*
Diſs. XVI. *De Libro Joſue.*
Diſs. XVII. *De Annis interregnorum, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis.*
Diſs. XVIII. *De Debbora, Utrum in Judicum numero collocanda ſit.*
Diſs. XIX. *De Voto Jephte.*
Diſs. XX. *De Samſonis Pœnitentia, & Morte.*
Diſs. XXI. *De Libro Judicum.*
Diſs. XXII. *De Libro Ruth.*
Diſs. XXIII. *De Apparitione Samuelis Sauli facta.*
Diſs. XXIV. *De Pſalmis Davidicis.*
Diſs. XXV. *De Libris Samuelis, primo ſcilicet, & ſecundo Regum.*
Diſs. XXVI. *De Initiis Regni Salomonici.*

Quintam, & Sextam Mundi ætatem complectitur. Quinta mundi ætas incipit *a Fundatione Templi Salomonici*, & deſinit *in Captivitatem Babilonicam*, continetque annos quadringentos viginti quatuor, menſes tres, & dies octo. Sexta incipit, *a Captivitate Babilonica*, & deſinit *in Natale Chriſti*, & complectitur annos duos ſupra ſexcentos. In priori, ſcilicet quinta ætate agitur *de Regibus Juda, eorumque geſtis*, nec non *de Regibus Iſrael*. Plura pariter *de Ægyptiis, Aſſyriis, Medis, Chaldæis, Tyriis, Græcis*, & *Romanis* referuntur, & notantur, quæ ad illuſtrandam Sacram hiſtoriam maxime conducunt. Sequentes quoque inſtituuntur Diſſertationes ad inſigniora ejuſdem hiſtoriæ loca magis magiſque illuſtranda.

Diſs. I. *De Templo Salomonis: utrum ex Ægyptiaca ſuperſtitione ortum duxerit, an vero ad Dei Optimi conſilium, afflatum, & auctoritatem, Davidiſque, & Salomonis pietatem referendum ſit.*

Diſs. II. *De Regina Saba: utrum ex Æthiopia, an vero ex Arabia ad audiendam Salomonis ſapientiam, Hieroſolymam profecta ſit.*

Diſs. III. *De Æterna ſorte Salomonis.*

Diſs. IV. *De Libris Salomonis, Proverbiorum ſcilicet, Eccleſiaſtici, Eccleſiaſtis, Parabolarum, & Cantici Canticorum.* Hos libros ſcripſiſſe Salomonem divino Spiritu afflatum, & canonicæ eſſe auctoritatis multis argumentis probatur; & præcipue, *de Cantico Canticorum*, quod non ad exprimendos amores Filiæ Pharaonis cum Salomone, ſed ad exprimendas Sacras Nuptias Chriſti cum Eccleſia divino affante Spiritu conſcriptum, pluribus oſtenditur.

Diſs. V. *De Jeroboami, & decem Tribuum defectione a cultu Dei.* Ubi plura *de Vitulo aureo a Jeroboamo conflato*, quod non ad ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi, vel Templi, neque in Joſephi Patriarchæ memoriam, ſed ad imitationem Ægyptiacæ ſuperſtitionis erectum fuiſſe, in illoque Jeroboamum, & Iſraelitas non verum Deum, ſed ſtupidorum animalium figuras adoraſſe, pluribus argumentis probatur.

Diſs.

Diſs. VI. *De Elia Propheta : quomodo Chriſti Domini typus fuerit : & an ejuſdem ad judicandos Vivos, & Mortuos Præcurſor futurus ſit.*

Diſs. VII. *De Naamane Syro : utrum Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, ipſe Idoli cultum ſimulare voluerit : idque Eliſæus ipſi conceſſerit.*

Diſs. VIII. *De Retroceſſione Solis :* in qua non umbram tantummodo horologii Achaz, ſed Solem ipſum, cœleſteſque orbes una cum Sole retroceſſiſſe, horaſque plurimas nocti detractas diei additas fuiſſe demonſtratur.

Diſs. IX. *De Conſenſu Librorum Regum, & Paralipomenon cum Sancto Matthæo, & Luca in Genealogiis Regum Juda, & Iſrael.*

Diſs. X. *De Sacris Prophetis, Oſee, Joele, Amoſo, Abdia, Jona, Michæa, Iſaia, Nahum, Habacuc, Sophonia, Jeremia, & Baruc, qui temporibus Regum Juda, & Iſrael claruerunt, & Prophetias ſuas ſcriptis tradiderunt ante Captivitatem Babilonicam.*

Diſs. XI. *De Libro Tobiæ, ejuſque hiſtoria.*

In ſexta Mundi ætate agitur *de rebus Judæorum a ſoluta captivitate uſque ad Ortum Chriſti : de Sectis Judæorum illis temporibus exortis Sadducæis ſcilicet, Samaritanis, Scribis, & Phariſæis, Eſſenis, Hemerobaptiſtis, & Herodianis,* & ultimo *de rebus Ægyptiorum, Tyriorum, Chaldæorum, Perſarum, Græcorum, Romanorum, aliarumque Gentium.* Inſtituuntur pariter ſequentes Diſſertationes.

Diſs. I. *De Prophetis, qui tempore Babilonicæ Captivitatis vaticinati ſunt,* ubi plura *de Daniele, & Suſannæ Hiſtoria.*

Diſs. II. *De Septuaginta Danielis Hebdomadibus : unde ipſarum initium repetendum ſit, & unde ſtatuendus ipſarum finis.* Ex hoc Danielis oraculo invicte demonſtratur contra Judæos Meſſiæ adventus.

Diſs. III. *De Babilonicæ Captivitatis Epocha.*

Diſs. IV. *De Eſdra : an Sacros Codices in Babilonica captivitate diſſipatos, & corruptos ex integro reparaverit, aut ex memoria conſcripſerit, vel dictaverit ; fueritque Auctor Hebraicæ Punctationis, & Maſoræ, nec non Hebraicæ Cabbalæ.*

Diſs. V. *De Perſarum Rege, ſub quo Templi ſecundi Fabrica abſoluta eſt, an Darius Nothus, vel Hyſtaſpis fuerit.*

Diſs. VI. *De Prophetis, qui ſoluta captivitate vaticinati ſunt ;* ubi ea omnia, quæ de Chriſto ſunt Vaticinia proferuntur, & ex his veritas noſtræ Religionis comprobatur.

Diſs. VII. *De cæteris Libris Sacris ſexta Mundi ætate editis,* ubi & *de Juditha,* ejuſque *hiſtoria de Heſther,* & veritate illius hiſtoriæ, *de Libris Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum* fuſe diſputatur.

Diſs. VIII. *De Verſione Septuaginta Interpretum.*

Diſs. IX. *De Genere Hærodis : an reſpectu Judæorum alienigena fuerit.*

Diſs. X. *De celebri Flavii Joſephi teſtimonio Chriſtum Jeſum ſpectante.*

ELENCHUS

TOMUS IV.

Complectitur Historiam primi Ecclesiæ Sæculi, & præcipuas illius controversias. Agit igitur primo *de Oraculis, quibus Christi Adventus in Mundum prænunciatus fuit: de Christi Genealogia, Nativitate, Baptismo, Prædicatione, Resurrectione, & Ascensione. De electione Sancti Matthiæ. De prima Evangelii Prædicatione, & de Christi fama tunc temporis longe, lateque diffusa: de electione septem Diaconorum: de Gestis Sanctorum Petri & Pauli, aliorumque Apostolorum tum ante, tum post Ascensionem Christi Domini, & genere mortis, quo singuli obierunt: de Pontificibus, qui Romanam Ecclesiam rexerunt: de persecutionibus quibus jactata fuit: de Hæresibus, & erroribus Simonis Magi, Menandri, Saturnini, Basilidis, Cerinthi, Ebionis, Nicolai, aliorumque Hæreticorum, quibus Ecclesia primo Sæculo vexata fuit: de Scriptis Christo Domino suppositis: de Libris Canonicis Novi Testamenti: de Scriptis Apostolorum nomine confictis: de Liturgiis Sanctorum Petri, Jacobi, Matthæi, & Marci: de Actis Sancti Pauli, & Sanctæ Theclæ: de Epistolis Sancti Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Sanctum Paulum: de Epistola Sancti Pauli ad Laodicenos: de Prochoro, Lino, & Abdia Babylonio: de Epistola Sancti Barnabæ: de Libro Pastoris: de Passione Sancti Andreæ a Presbyteris Achaiæ conscripta: de Epistolis Sancti Martialis: de Epistolis Sancti Clementis & priorum Pontificum Romanorum ad Siricium usque: de libris Recognitionum, cæterisque operibus Sancto Clementi adscriptis: de Epistola Sancti Polycarpi, & de Epistola Encyclica Smyrnensis Ecclesiæ: de Scriptis Sancti Dionysii: de Epistolis Sancti Ignatii: de Libris Sibillinis, & Primandro Mercurii Trismegisti: & ultimo de Imperatoribus omnibus, qui primo Ecclesiæ Sæculo summa rerum potiti sunt.*

Præter Historiam primi Sæculi continet etiam XXIX. sequentes Dissertationes, quibus insigniora ejusdem Historiæ loca illustrantur.

Diss. I. *De Libris Sibillinis: an quæ a Patribus citantur genuina sint Sibillarum oracula, an vero de industria a primis Christianis conficta sint.*

Diss. II. *De Annis Nativitatis, Baptismi, mortisque Christi, nec non de ætate, qua Christus mortuus est.*

Diss. III. *De Epistola Jesu ad Abgarum, & Abgari ad Jesum; an genuinæ sint, an vero confictæ.*

Diss. IV. *De Primatu Sancti Petri, & sequentium Romanorum Pontificum.*

Diss. V. *De Christianæ Religionis origine.*

Diss. VI. *De Septem Diaconorum Electione, & Ministerio.*

Diss VII. *De Usu sortium in sacris Electionibus.*

Diss. VIII. *De Jure Christianæ Plebis in Sacrorum Ministrorum Electione.*

Diss. IX. *De Fide Nicolai unius a septem Diaconis.*

Diss. X. *De Abstinentia a sanguine, & suffocato Apostolico præcepto indicta.*

Diss. XI. *De Reprehensione Sancti Petri a Sancto Paulo facta; an vere, & ex animo facta fuerit, an simulatione tantum.*

Diss.

Diſs. XII. *De Simbolo Apoſtolorum.*

Diſs. XIII. *De Seſſione Sancti Petri Romæ.*

Diſs. XIV. *De Proximis Sancti Petri ſucceſſoribus in Antiochena Sede, & Romana.*

Diſs. XV. *De Fidei propagatione in Hiſpaniis.*

Diſs. XVI. *De Prædicationis Evangelicæ in Galliis exordio.*

Diſs. XVII. *De Beatæ Mariæ Magdalenæ, Lazari, & Marthæ, in Gallias Appulſu, deque illorum Reliquiis Provinciæ vindicatis.* Hujus Diſſertationis occaſione diſquiritur etiam *utrum una fuerit Mulier Evangelica, quæ ab Evangeliſtis Chriſtum Dominum unxiſſe narratur, vel plures.*

Diſs. XVIII. *De Canonibus Apoſtolicis:* quo pariter ſuppoſitos & confictos pluribus argumentis oſtenditur.

Diſs. XIX. *De Conſtitutionibus Apoſtolicis*, quas pariter ſuppoſitas & confictas pluribus probat Pater Natalis.

Diſs. XX. *De Epiſtolis Decretalibus Veterum Romanorum Pontificum: an genuinæ & germanæ ſint, an vero falſæ; quiſve earum Auctor cenſendus ſit.*

Diſs. XXI. *De Novem Canonibus Concilii Antiocheni Apoſtolorum.*

Diſs. XXII. *De Scriptis Sancti Dionyſii: an genuini ſint, an vero ſuppoſiti.*

Diſs. XXIII. *De Epiſtolis Sancti Ignatii.*

Diſs. XXIV. *Contra Simonem Magum*, in qua ipſius error *de Angelis Mundi conditoribus, & Animarum in alia Corpora tranſmigratione* refellitur.

Diſs. XXV. *Contra Saturninum Homines alios natura bonos eſſe, alios malos, effutientem.*

Diſs. XXVI. *Adverſus Baſilidem impie aſſerentem Chriſtum Dominum ſpecie tenus humanam aſſumpſiſſe naturam, & futuram Corporum Reſurrectionem negantem.*

Diſs. XXVII. *Adverſus Cerinthum Chriſtum a Jeſu ſeparantem eumque purum Hominem ex Joſeph genitum aſſerentem.* In hac impugnatur ejuſdem error *de Terreno, & Millenario Chriſti Regno.*

Diſs. XXVIII. *Adverſus Ebionem effutientem, Chriſtum ex conſortio Mariæ cum Joſepho genitum.*

Diſs. XXIX. *Adverſus Nicolaitas*, in qua refellitur ipſorum error *de Promiſcuo Mulierum complexu.*

TOMUS V.

Continet Hiſtoriam ſecundi Eccleſiæ Sæculi, in qua diſſeritur.

De Perſecutoribus, qui Eccleſiam vexarunt hoc Sæculo.
De Romanis Pontificibus, qui Eccleſiam gubernarunt.
De Hæreticis omnibus, eorumque erroribus.
De Sanctis Patribus, aliiſque Eccleſiaſticis Scriptoribus, qui hoc Sæculo floruerunt.
De Imperatoribus, qui Romanum Imperium tenuerunt.

Con-

ELENCHUS

Continet pariter sequentes Dissertationes.

Diss. I. *De Liberatione commentitia Trajani Imperatoris ab Inferis precibus Sancti Gregorii Papæ.*

Diss. II. *De Marcionis ætate, errore, & confugio ad Ecclesiam Romanam.*

Diss. III. *De Montani fide circa mysterium Sanctissimæ Trinitatis.*

Diss. IV. *De Jejuniis Montanistarum, ac Catholicorum contra Joannem Dallæum asserentem, Ecclesiastica jejunia ex Montanistarum Disciplina in Ecclesiam derivasse.* In hac pariter *de Abstinentia a carnibus Ecclesiastica lege præcepta: de Jejunio Sabbati, deque hora solvendi Jejunium* plura tractantur.

Diss. V. *De controversia, quæ secundo Sæculo emersit circa celebrationem Paschatis*: in qua & *de gestis Polycratis Ephesiorum Episcopi in hac causa, & de Decretis Concilii Palæstini, Concilii Nicæni, & Victoris Papæ*, aliisque hanc controversiam spectantibus disputatur.

Diss. VI. *De Nævis Doctrinæ Sancti Justini afflictis.*

Diss. VII. *De Nævis Sancti Irenæi, ejusque vindiciis adversus Magdeburgenses Centuriatores.*

Diss. VIII. *De Doctrina Sancti Clementis Alexandrini, deque Nævis ipsi afflictis.*

Diss. IX. *De Doctrina Tertulliani: quid de Deo senserit, an corporeum ipsum putaverit; quid senserit de Trinitate, & Filio Dei; quid de Eucharistia, & de Baptismi solemnis tempore.*

Diss. X, *De Sacramento Confirmationis, quod contra Joannem Dallæum, aliosque Hæreticos verum esse novæ Legis Sacramentum* pluribus argumentis ex Scriptura, & Traditione petitis invicte demonstratur.

Diss. XI. *De Scripturæ Sacræ Versionibus, quibus quatuor primis Nominis Christiani Sæculis usa est Ecclesia*: ubi & *de Auctoritate Versionis Septuaginta Interpretum, & de modo, quo Septuaginta Interpretes illam Versionem adornarunt fuse differitur.*

Diss. XII. *Adversus Helcesaitas*, in qua refellitur ipsorum error *de simulatione Religionis, & negatione fidei.*

Diss. XIII. *Adversus Gnosticos*, in qua *martirii necessitas, & Sanctitas* adversus ipsos vindicatur.

Diss. XIV. *Adversus Marcionem*, in qua *Dei Unitas* adversus eumdem vindicatur; Nuptiarum pariter *bonitas, & sanctitas Matrimonii* contra eumdem propugnantur.

Diss. XV. *Adversus Valentinianos*, qua primo eorum fabula subvertitur: secundo refellitur error ipsius Valentini asserentis, *Christum nihil ex Beata Virgine sumpsisse, sed Corpus e Cœlo detulisse.*

Diss. XVI. *De traditionibus non scriptis, earumque necessitate, & auctoritate:* in qua & Ricceti Tractatus *de Patrum Auctoritate*, & Dallæi libri *de vero Patrum usu* refelluntur.

Diss. XVII. *Adversus Tatianum, & Encratitas*, in qua salus Adami defenditur, & ipsorum Encratitarum, & Hydroparastarum error *de*

Aqua

Aqua ſola in ſacrificio Altaris offerenda refellitur.

Diſs. XVIII. *Adverſus Montaniſtas*, in qua *ſecundæ Nuptiæ* vindicantur, & *fuga in perſecutione* contra ipſos defenditur.

Diſs. XIX. *Adverſus Theodotum, & Melchiſedechianos*, in qua probatur, *Melchiſedechum verum Hominem fuiſſe, non autem Filium Dei, neque cœleſtem aliquam virtutem.*

Diſs. XX. *Adverſus Hermogenem propugnantemmateriam Deo coæternam.*

TOMUS VI.

Tertii Eccleſiæ Sæculi Hiſtoriam complectitur. Præcipua hujuſce libri capita ſunt.

De Perſecutionibus, quæ in Eccleſia illo Sæculo graſſatæ ſunt.

De Summis Pontificibus, qui Romanam, & Univerſalem Eccleſiam rexerunt.

De Erroribus, Hæreſibus, & Schiſmatibus, quæ Eccleſiam tertio Sæculo infeſtarunt, & præcipue *de Schiſmate Novatianorum: de Errore Rebaptizantium: de Manichæis, de Paulo Samoſateno, de Origene, & Origeniſtis* plura obſervantur, & expenduntur.

De Auctoribus Eccleſiaſticis, qui Eccleſiam illuſtrarunt, quorum omnium opera referuntur, & genuina a ſuppoſitis ſecernuntur, & loca aliqua ipſorum illuſtrantur.

De Imperatoribus omnibus qui Romano Imperio potiti ſunt.

Habentur pariter Diſſertationes ſequentes.

Diſs. I. *De Fide Zephirini Romani Pontificis: an Montani hæreſim propugnaverit, vel ſaltem ipſi faverit.*

Diſs. II. *De Statu Controverſiæ inter Lapſos in perſecutione Decii, & Clerum Romanum: deque ejus progreſſu, & exitu.*

Diſs. III. *De Libellis Indulgentiæ, quos Martyres Lapſis concedebant.*

Diſs. IV. *De Poteſtate Diaconorum, qui in Carceres mittebantur, ut Martyrum deſideria exciperent, & conſiliis ſuis dirigerent.*

Diſs. V. *De Libellaticorum Facinore, & variis eorum generibus.*

Diſs. VI. *De Peccatis publicæ Pœnitentiæ legibus obnoxiis.*

Diſs. VII. *De Abſolutionis denegatione in ſupremo vitæ diſcrimine quorumdam Criminum reis.*

Diſs. VIII. *De Variis Pœnitentiæ publicæ gradibus.*

Diſs. IX. *De Tempore, quo Sacramentalis abſolutio primis Eccleſiæ Sæculis concedebatur.*

Diſs. X. *De Unitate Pœnitentiæ.*

Diſs. XI. *De Pœnitentia Clericorum.*

Diſs. XII. *De Progreſſu Controverſiæ inter ſanctum Cyprianum, & Stephanum Romanum Pontificem.*

Diſs. XIII. *De Stephani Decreto circa Baptiſmi collationem in nomine Chriſti.*

Diſs. XIV. *De Fide Stephani Romani Pontificis circa Baptiſmum Hæreticorum.*

Diſs. XV. *De Moribus Origenis*, ubi & *de ejus Eviratione, Ordinatione, &*

E L E N C H U S

Lapsu in Persecutione Decii disputatur.

Diss. XVI. *De Origenis doctrina: utrum ab Errore possit vindicari.*

Diss. XVII. *De Origenis Defensoribus: utrum suspicione hæreseos periclitati fuerint.*

Diss. XVIII. *De Canone undecimo Epistolæ Canonicæ S. Gregorii Neocæsareensis.*

Diss. XIX. *De Sententia S. Dionysii Alexandrini circa Mysterium SS. Trinitatis.*

Diss. XX. *De Lapsu Marcellini Romani Pontificis, & de Sinvexana Synodo.*

Diss. XXI. *De Concilio Illiberitano: de ejus Epocha, Canonibus & Auctoritate.*

Diss. XXII. *Adversus Novatianos: de potestate Ecclesiæ in ordine ad remittenda quæcumque peccata mortalia.*

Diss. XXIII. *Adversus errorem Rebaptizantium: an collatus ab Hæreticis Baptismus iterandus sit.*

Diss. XXIV. *De Concilio Plenario, in quo Quæstio de Baptismo Hæreticorum juxta sententiam Sancti Augustini finita est: an Arelatense primum, an Nicænum fuerit.*

Diss. XXV. *Contra Praxeanos, Noetianos, & Sabellianos de Divinarum Personarum Trinitate.*

Diss. XXVI. *Adversus Manichæos de libero Hominis Arbitrio ad peccandum.*

Diss. XXVII. *Contra Origenistas de Creatione Animarum extra corpora, earumque in corpora inclusione.* Disseritur etiam *de æterna Dæmonum, & impiorum Hominum damnatione.*

TOMUS VII.

Integram Sæculi Quarti Historiam complectitur, & XXII. in insigniora ejusdem Historiæ loca Dissertationes. Præcipua hujus Historiæ capita sunt.

De Persecutionibus, quæ Ecclesiam afflixerunt quarto Sæculo.

De Pontificibus, qui Romanam, & Universalem Ecclesiam rexerunt.

De Hæresibus, quæ Ecclesiam Sæculo quarto infestarunt, & præcipue *de Schismate Donatistarum, ubi Schismatis istius origo, & auctor* disquiritur, *Donatistarum errores, & disciplina* declarantur; *quid apud Constantinum Imperatorem Donatistæ egerint, quidve Constantinus in hac Causa decreverit*, exponitur, *& Concilia omnia tum quæ a Donatistis contra Catholicos, tum quæ a Catholicis contra Donatistas acta sunt referuntur*, & postremo *omnia Christianorum Imperatorum edicta, & gesta adversus Donatistas, ipsorumque præcipui impugnatores* referuntur. Plura pariter habentur *de Arianorum hæresi*, & præcipue *de Persona ipsius Arii, deque primis ipsius Discipulis: de ejus damnatione, restitutione, & exitu: de multiplici ipsius Sectæ factione: de insidiis, & persecutionibus Arianorum in Sanctum Athanasium, Liberium, Osium, aliosque Nicenæ Fidei propugnatores: deque Conciliis omnibus hac in causa celebratis, variisque fidei formulis tum a Catholicis, tum ab Arianis editis* fusè disseritur. Agitur etiam *de Colluthianis: de Aetianis, & Anomæis: de Photino ejusque erroribus: de Audianis: de Eustathianis: de Macedonianis: de Schismate Luciferiano: de Schismate Ecclesiæ Antiochenæ: de Helvidio, ejusque erroribus: de Joviniano, ejusque hæresi: de Apollinare, variisque ejus erroribus: de Aerianis: de Messalianis: de Priscillianistis: de Discalceatis: de Colliridianis: de Bonosiacis*, aliisque pluribus.

De

De Statu Politiæ Ecclesiasticæ, ubi *de Patriarchis*, *de Exarchis*, *de Primatibus Thessalonicensi*, & *Carthaginensi*, *de Metropolitanis*, *de Episcopis*, *de Curatis*, & *Parochis*, *de Clericis*, *de Monachis*, & *Sanctimonialibus*, *de bonis Ecclesiæ*, & *Virorum Ecclesiasticorum immunitatibus*, plura observantur, & expenduntur.

De Conciliis Generalibus, *Nationalibus*, & *Provincialibus*, *quibus Catholica dogmata definita sunt*, & *Ecclesiastica Disciplina sancita est*.

De Sanctis Patribus, *aliisque Ecclesiasticis Scriptoribus*, *qui Ecclesiam Sæculo quarto scriptis suis illustrarunt*, & *defenderunt*. Ubi horum opera judicantur, & germana a Spuriis, & suppositis secernuntur, & aliqua ipsorum loca illustrantur, & nævi, si qui sunt ab Heterodoxis objecti, expenduntur, & vindicantur.

De Imperatoribus, *qui Sæculo quarto Rempublicam moderati sunt*, & *præcipue de Constantino Magno*, & *Theodosio*, de quibus plura observantur. Continet pariter sequentes Dissertationes.

Diss. I. *De Donato a Casis Nigris Schismatis Donatistarum Auctore: utrum Carthaginensis Episcopus fuerit.*

Diss. II. *De Concilii Cirtensis epocha.*

Diss. III. *De Concilio Romano sub Melchiade contra Donatistas celebrato.*

Diss. IV. *De Concilio Arelatensi in Causa Donatistarum habito.*

Diss. V. *De Jure Constantini Imperatoris in Causis Cæciliani*, & *Felicis Aptungitani*, *nec non in toto Schismatis Donatistarum negotio.*

Diss. VI. *De Absolutione Cæciliani.*

Diss. VII. *De Collatione Carthaginensi Catholicorum cum Donatistis*, *an recte*, & *prudenter indicta fuerit*, & *celebrata*, & *utrum similes cum Hæreticis disputationes*, & *collationes concedi debeant.*

Diss. VIII. *De Schismate Meletii.*

Diss. IX. *De Visione Sancti Petri Alexandrini circa Arium*, & *de Actis ejusdem Sancti Patriarchæ*, & *Martyris.*

Diss. X. *De Secundo Concilio Alexandrino contra Arium.*

Diss. XI. *De Nicæni Concilii Convocatione: an a Sancto Silvestro*, *vel a Constantino facta fuerit.*

Diss. XII. *De Præside Nicæni Concilii.*

Diss. XIII. *De Concilii Nicæni epocha.*

Diss. XIV. *De Voce* Consubstantialis, *utrum apposite*, & *prudenter inserta fuerit Simbolo Nicæni Concilii.*

Diss. XV. *De eadem Voce* Consubstantialis, *an fidem Nicænam exprimat.*

Diss. XVI. *De Concilii Nicæni Subscriptionibus: utrum Eusebius Nicomediensis*, & *Theognis Nicænus Simbolo Nicæno*, & *Arii damnationi subscripserint*, *Ariusque a Nicæna Synodo susceptus fuerit*, & *communione donatus.*

Diss. XVII. *De Fide Eusebii Cæsareensis: an post Nicenum Concilium Arianus fuerit.*

Diss. XVIII. *De Numero Nicænorum Canonum.*

Diss. XIX. *De Historia Paphnutii*, & *de Sacrorum Ministrorum Cælibatu.* Nihil *de Ministrorum cœlibatu statuisse Nicænum Concilium* probat Natalis; eo tamen tempore *Episcopos*, *Presbyteros*, *Diaconos per-*

petuam continentiam ſervaſſe ex Eccleſiæ diſciplina ab Apoſtolis derivata, ex eccleſiaſticis monumentis invicte probat.

Diſs. xx. *De Senſu Canonis Sexti:* hunc de Patriarchis, non de Metropolitis intelligendum eſſe; nihilque Primatui Romani Pontificis derogare, pluribus argumentis oſtenditur.

Diſs. xxi. *De Synodo Tyria: utrum illius Judicium contra Sanctum Athanaſium legitimum fuerit, & legitima ipſius Athanaſii ad Conſtantinum Imperatorem Appellatio.* Hujus occaſione plura profert Pater Natalis ad ſuadendum, *Appellationes ad Sæcularem Poteſtatem* licitas eſſe. Quibus omnibus reſpondet Pater Roncaglia in notis huic Diſſertationi affixis, hujuſmodi Appellationes prorſus illicitas propugnans.

Diſs. xxii. *De Sancti Athanaſii ad Julium Romanum Pontificem confugio, & appellatione.*

TOMUS VIII.

Proſequitur eodem ordine alias xxvii. Diſſertationes in eamdem Quarti Eccleſiæ Sæculi Hiſtoriam.

Diſs. xxiii. *De Baptiſmo Conſtantini Imperatoris*, qua probat Pater Natalis, Conſtantinum non Romæ a Silveſtro, ſed Nicomediæ *ab Euſebio* ſub finem vitæ baptizatum, & ut falſam explodit hiſtoriam, quæ *de miraculoſa ipſius a lepra mundatione* circumfertur.

Diſs. xxiv. *De fide, in qua Conſtantinus Imperator mortuus eſt.*

Diſs. xxv. *De Donatione Conſtantini, Apoſtolicæ Sedi facta*: quam falſam, & confictam pluribus articulis probat Pater Natalis.

Diſs. xxvi. *De Synodi Antiochenæ Canonibus: an ſint ab Eccleſia recepti.*

Diſs. xxvii. *De Concilio Sardicenſi: a quo fuerit convocatum: quis ipſi præfuerit; & utrum Oecumenicum cenſendum ſit.*

Diſs. xxviii. *De Jure Appellationum Epiſcopalium ad Romanam Sedem Concilii Sardicenſis Decretis aſſerto.* Ubi plura *de Appellationibus, quarum uſum in Eccleſia Græca ante Concilii Trullani tempora, in Eccleſia vero Latina ante Octavum Sæculum*, invaluiſſe, pluribus oſtenditur contra Petrum de Marca, alioſque oppoſitum ſentientes.

Diſs. xxix. *De Fidei Profeſſione Concilio Sardicenſi adſcripta.*

Diſs. xxx. *De Fidei Marcelli Ancyrani.* Hunc integerrimæ fuiſſe fidei probatur, ac proinde jure a Sardicenſi Synodo abſolutum.

Diſs. xxxi. *De Conc. Sirmienſi, ejus Epocha, variiſque Fidei formulis in eo editis.*

Diſs. xxxii. *De Lapſu Liberis, & Oſſii, necnon de Pontificatu Felicis.*

Diſs. xxxiii. *De Ariminenſium Patrum Orthodoxia.*

Diſs. xxxiv. *De Magni Meletii Orthodoxia.*

Diſs. xxxv. *De inſigni Controverſia, quæ circa nomen Hypoſtaſeos in Eccleſia orta eſt.*

Diſs. xxxvi. *De Convocatione, & Præſidentia Secundæ Synodi Oecumenicæ Conſtantinopolitanæ Primæ.*

Diſs.

Diſs. XXXVII. *De Simbolo Conſtantinopolitano: utrum ſemper ab Eccleſia receptum fuerit; quid addiderit Nicæno: unde, a quo, & quo tempore addita fuerit vox illa* FILIOQUE.

Diſs. XXXVIII. *De Concilii Conſtantinopolitani Canonibus, & præcipue de Canone tertio, quo primus locus poſt Romanum Pontificem Conſtantinopolitano Epiſcopo adjudicatur: quiſnam ſit illius Canonis ſenſus: an a Romana Eccleſia hujuſmodi Concilii Canones recepti, & probati fuerint.*

Diſs. XXXIX. *De Laboribus S. Hieronymi in vertenda Sacra Script.* Ubi *de Vulgata Verſionis Auctoritate, & de Mendis, quæ in Vulgata Verſione juſſu Clem. VIII. emendata etiam ſuperſunt*, fuſe agitur.

Diſs. XL. *Apologetica, & Anticritica de Vulgata Scr. Sacr. Verſione adverſus Patrem Claudium Fraſſenium*, in qua priorem Diſſertationem vindicat, & objecta omnia Patris Fraſſeni diſtinctis quadraginta & octo articulis erudite diluit.

Diſs. XLI. *Adverſus Donatiſtas de Eccleſia: utrum peccatores in Eccleſia ſint: ipſorumque vitiis violari, aut deficere poſſit.*

Diſs. XLII. *Adverſus Arianos:* in qua ex Scriptura, & Traditione conſubſtantialitas Filii Dei contra eoſdem ſtatuitur.

Diſs. XLIII. *Adverſus Macedonium de Divinitate Spiritus Sancti.*

Diſs. XLIV. *Adverſus Aerium de Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia divino jure ſtatuta*; qua refellitur liber Davidis Blondelli Calviniſtæ inſcriptus *Apologia Sancti Hieronymi*. Diſſeritur pariter de Chorepiſcopis.

Diſs. XLV. *De Purgatorio adverſus eoſdem Hæreticos.*

Diſs. XLVI. *Adverſus Apollinarem: utrum Verbum divinum animam rationalem aſſumpſerit, an vero Verbum in Chriſto fungatur vice animæ.*

Diſs. XLVII. *Adverſus Priſcillianiſtas*, in qua *Mendacium*, & *mentales Reſtrictiones* expugnantur.

Diſs. XLVIII. *Adverſus Helvidium, Jovinianum, & Bonoſum de perpetua Deiparæ Virginitate.*

Diſs. XLIX. *Adverſus Jovinianum de Merito Virginitatis.*

TOMUS IX.

Integram Sæculi Quinti Hiſtoriam complectitur, & in loca ejuſdem inſignia: Diſſertationes XXV.

De Privatis Perſecutionibus Chriſtianorum.

De Pontificibus, qui Romanam, & Univerſalem rexerunt Eccleſiam.

De Hæreſibus, quæ quinto Sæculo exortæ ſunt: ubi per plures articulos expenditur & examinatur *Pelagiana Hæreſis, ejuſque Surcis Semipelagiana hæreſis; ipſius Auctores, & Impugnatores* exhibentur; *Concilia omnia hac in Controverſia habita* recenſentur, aliaque plura hanc hæreſim ſpectantia diſcutiuntur. Plura pariter diſputantur *de Neſtoriana, & Eutychiana hæreſi*, nec non *de Conciliis Epheſino, & Chalcedonenſi harum hæreſum occaſione celebratis.*

De

De Sanctis Patribus aliisque Ecclesiasticis Scriptoribus, qui Sæculo Quinto floruerunt; ubi & eorum opera recensentur, & Genuina a Pseudepigraphis secernuntur, & Nævi, si qui sunt ab Heterodoxis Criticis objecti dissolvuntur.

De Conciliis Oecumenicis, Nationalibus, & Provincialibus, quibus vel fidei dogmata definita sunt, vel Ecclesiastica Disciplina institutu est, vel instaurata.

De Politia Ecclesiastica hujus Sæculi, in qua *de Episcopis: de Clericorum Congregationibus: de Monachis, & Sanctimonialibus: de Ecclesiæ Bonis, eorumque usu: de Immunitatibus Clericorum*, aliisque disputatur.

De Rebus Imperii ab Honorio, & Constantio Imperatoribus usque ad Augustulum: nec non de Statu Occidentalis Imperii a morte Valentiniani ad Odoacrem usque ac Theodoricum.

De Exordiis Monarchiæ Francorum, & de primis eorum Regibus usque ad Clodovæum.

Discutiuntur pariter sequentes insignes Controversiæ.

Diss. I. *De Synodo Palestinæ adversus Pelagium: an revera Synodus Pelagii errorem damnaverit.*

Diss. II. *De Appellatione Cœlestii ad Sedem Apostolicam.*

Diss. III. *De Zosimi Pontificis Judicio in Causa Cœlestii: an ipsius hæresim approbaverit.*

Diss. IV. *De Semipelagiana Hæresi: utrum Semipelagiani gratiæ interioris prevenientis necessitatem ad singulos actus admiserint.*

Diss. V. *De Prædestinatiana Hæresi: an revera fuerit aliquando hæc hæresis, an vero fuerit verum Semipelagianorum commentum.*

Diss. VI. *De Hæresi Nestorii: utrum Nestorius jure Hæreseos asseri jure merito possit.*

Diss. VII. *De Concilio Ephesino: quis ipsum convocaverit, quisve ipsi præfuerit.*

Diss. VIII. *De Sancti Cyrilli Alexandrini Epistolis, & XII. Anathematismis adversus Nestorium: an sint erroris pura, & an jure ab Orientalibus erroris insimulata.*

Diss. IX. *De Fide Joannis Antiocheni: utrum Joannes Hæreticus Nestorianus censendus sit.*

Diss. X. *De Errore Eutichetis.*

Diss. XI. *De Concilii Chalcedonensis Convocatione, & Præside.*

Diss. XII. *De Epistola Sancti Leonis ad Flavianum: an veluti fidei regula a Concilio Chalcedonensi recepta fuerit.*

Diss. XIII. *De Dioscori Damnatione a Concilio Chalcedonensi facta: deque variis Dioscori criminibus, ob quæ a Sancta Synodo damnatus fuit.*

Diss. XIV. *De Disciplina erga Theodoretum observata in Concilio Chalcedonensi.*

Diss. XV. *De Concilii Calchedonensis Canonibus, & præcipue de canone XXVIII. de quo disputatur, quidnam Canon ille Constantinopolitanæ Sedi contulerit: an a Sancto Leone fuerit approbatus: an in Oriente semper viguerit.*

Diss. XVI. *De Causa Juvenalis Jerosolymitani, & Maximi Antiocheni in Synodo Chalcedonensi composita.*

Diss. XVII. *De Causa Domni Antiocheni.*

Diss. XVIII. *De Zenonis Imperatoris Henotico: an hæresim contineat: an merito rejectum, & improbatum.*

Diss.

Diſs. XIX. *De Cauſa Acacii: an juſta fuerit ipſius damnatio.*
Diſs. XX. *De Cauſa Euphemii, & Macedonii: utrum Hæretici, aut Schiſmatici fuerint.*
Diſs. XXI. *De Peccato Originali contra Pelagianos.*
Diſs. XXII. *De Neceſſitate gratiæ Chriſti adverſus Pelagianos, & Semipelagianos.*
Diſs. XXIII. *Adverſus Neſtorium: utrum una ſit in Chriſto Perſona: & an Beata Virgo vere, & proprie Dei Mater dicenda ſit.*
Diſs. XXIV. *Adverſus Eutichem aſſerentem Naturam humanam, & divinam in Chriſto fuiſſe permixtas, & confuſas, & in unam coaluiſſe naturam.*
Diſs. XXV. *Adverſus Hæreſim Vigilantii: de Reliquiarum Veneratione:* ubi *de Invocatione, & Cultu Sanctorum contra Wiclephiſtas, & Calvinianos* erudite tractatur.

TOMUS X.

Integram Sexti, & Septimi Eccleſiæ Sæculi Hiſtoriam continet, & in loca ejuſdem inſigniora Diſſertationes XIV.

IN hac diſseritur primo *De Perſecutionibus tum publicis, tum privatis, quas paſſa eſt Eccleſia.*
De Summis Pontificibus, qui eamdem Sæculo Sexto, & Septimo rexerunt.
De Hæreſibus, quæ Sæculo Sexto, & Septimo Eccleſiam vexarunt: Corrupticolarum ſcilicet, Phantaſiaſtarum, Agnoetarum, Tritheitarum, Paulicianorum, aliorumque: & præcipue *De Hæreſi Monothelitarum, & de Falſa Mahumedanorum Religione* plura examinantur, & diſcutiuntur. *De Controverſia pariter trium Capitulorum* nonnulla notantur.
De Auctoribus Eccleſiaſticis, qui Eccleſiam Sæculo Sexto, & Septimo exornarunt.
De Conciliis Nationalibus, & Provincialibus, quibus Eccleſiaſtica diſciplina ſancita eſt, & inſtaurata.
De Polytia Eccleſiaſtica: in qua *de Romano Pontifice: de Minoribus Patriarchis, & Primatibus, videlicet Aquilejenſi, Gradenſi, Toletano, Remenſi, aliiſque: de Epiſcopis pariter: de Clericis: de Monachis, & Monialibus: de Bonis Eccleſiæ, Clericorumque Immunitatibus agitur.*
De Imperatoribus, & Regibus Galliæ, Hiſpaniæ, Britanniæ, aliorumque Regnorum, quorum vitæ, & geſta præcipua deſcribuntur.
Leguntur pariter ſequentes ſelectæ Diſſertationes.

Diſs. I. *De Synodi Romanæ Palmaris Juditio in Cauſa Symachi Pontificis Maximi.*
Diſs. II. *De Fide Monachorum Scythiæ: utrum Eutychianam hæreſim profeſſi fuerint.*
Diſs. III. *De Quintæ Oecumenicæ Synodi Convocatione, Præſide, & Auctoritate.*
Diſs. IV. *De Trium Capitulorum damnatione.*
Diſs. V. *De Senſu Anathematiſmorum Quintæ Synodi.*
Diſs. VI. *Adverſus Aphtardocetas; qua probatur Chriſti Corpus ante Reſurrectionem fuiſſe corruptibile.*
Diſs. VII. *Adverſus Agnoetas, qua Chriſtum omnia ſciviſſe demonſtratur.*

Diſs.

ELENCHUS

Diſs. VIII. *De Sexto Concilio Oecumenico*, in qua *quis ipſum convocaverit; quiſque præfuerit*, diſcutitur.

Diſs. IX. *De Honorii Pontificis Damnatione in Sexta Oecumenica Synodo.*

Diſs. X. *De Canonibus Synodi Quiniſextæ, & ejuſdem epocha.*

Diſs. XI. *De Wambæ Regis depoſitione a Concilio Toletano facta.*

Diſs. XII. *Adverſus Hæreſim Monothelitarum de duabus in Chriſto Voluntatibus, & Operationibus.*

Diſs. XIII. *Adverſus Mahumetanam Sectam, qua illius falſitas demonſtratur.*

Diſs. XIV. *Adverſus Paulicianos de Religioſo Cultu Dominicæ Crucis.*

TOMUS XI.

Integram Trium Eccleſiæ Sæculorum Octavi ſcilicet, Noni, & Decimi Hiſtoriam exhibet: in hac agitur

De Romanis Pontificibus, qui Romanam Eccleſiam tribus hiſce Sæculis gubernarunt.

De Hæreſibus, ac Controverſiis, quæ his Sæculis exortæ ſunt: videlicet Iconoclaſtarum, cujus hæreſis *ortus, progreſſus, & finis* diſtinctis articulis referuntur: *Alberti, & Clementis, Felicis, & Elipandi, Sergii, Gotteſchalchi, aliorumque Hæreticorum, quorum indoles, mores, errores, & damnationes diſtincte narrantur.*

De Concilio Generali Septimo in Cauſa Iconoclaſta- rum habito; nec non de Conciliis Nationalibus, & Provincialibus, quibus ſancita eſt, & inſtaurata Eccleſiaſtica Diſciplina Sæculis Octavo, Nono, & Decimo.

De Scriptoribus Eccleſiaſticis, qui Eccleſiam ſcriptis illuſtrarunt.

De Polytia Eccleſiaſtica trium horum Sæculorum, videlicet de Primatibus, Metropolitanis, Epiſcopis, Clericis, Monachis, & Sanctimonialibus: de Bonis Eccleſiæ, eorumque adminiſtratione: de Privilegiis, & Immunitatibus Eccleſiarum, & Clericorum, aliiſque Eccleſiæ Regimen ſpectantibus.

De Imperatoribustam Orientis, quam Occidentis: de Regibus Galliæ, Hiſpaniæ, Angliæ, aliarumque Nationum, præcipuis eorum geſtis, variis bellorum eventibus aliiſque tum ſacram, tum prophanam hiſtoriam ſpectantibus.

TOMUS XII.

Sequentes XXV. Diſſertationes in Eccleſiaſticam Octavi, Noni, & Decimi Sæculi Hiſtoriam exhibet.

Diſs. I. *De Gregorio Secundo Pontifice: utrum Leonem Iſaurum Imperatorem tributorum exactione privaverit, & Italiæ populos ad defectionem incitaverit.*

Diſs. II. *De Translatione Regni Francorum a Childerico Rege ad Pipinum.*

Diſs. III. *De Septima Synodo: a quo fuerit convocata: quiſque ipſi præfuerit.*

Diſs. IV. *De Fide Iconomachorum circa Euchariſtiam.*

Diſs. V. *De Felicis, & Elipandi errore: an Neſtorii hæreſim inſtaurarint.*

Diſs. VI. *De Imaginibus Venerandis adverſus Veteres, novoſque Iconomachos:*

ac præſertim contra libros quatuor Joannis Dallæi Calviniſtæ Miniſtri.

Diſs. VII. *Adverſus Felicem, & Elipandum aſſerentes Chriſtum ſecundum humanam naturam eſſe filium Dei adoptivum.*

Diſs. VIII. *De Translatione Imperii a Græcis ad Carolum Magnum.*

Diſs. IX. *De Ludovici Pii Imperatoris Exauctoratione, & Reſtitutione.*

Diſs. X. *De Joannæ Papiſſæ fabula.*

Diſs. XI. *De Photii Schiſmate, & Octavo Generali Concilio hac in cauſa habito*: in qua vigintinovem inſtituuntur articuli, in quibus præcipua Photianum Schiſma, & Oecumenicam Octavam Synodum ſpectantia notantur, & expenduntur.

Diſs. XII. *De Cauſa Gotteſcalchi*: in qua *de ejus erroribus, ac damnatione a Cariſiaca, ac Valentina Synodis facta, deque ejus Impugnatoribus ac Patronis* diſputatur.

Diſs. XIII. *De Cauſa Rothadi Sueſſionenſis Epiſcopi cum Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo.*

Diſs. XIV. *De Cauſa Wufaldi, aliorumque Clericorum ab Ebbone Remenſi Archiepiſcopo ordinatorum cum Hincmaro ejus Succeſſore, deque Synodis Sueſſionenſibus Secunda, & Tertia, & Trecenſi hac in cauſa celebratis.*

Diſs. XV. *De Cauſa Hincmari Laudunenſis Epiſcopi cum Hincmaro Avunculo Remenſi Archiepiſcopo, nec non de Conciliis in ea celebratis.*

Diſs. XVI. *De Lotharii, Regis, & Teutbergæ Reginæ Divortio.*

Diſs. XVII. *De Vita, & Operibus Paſchaſii Ratberti, ejuſque Doctrina circa Euchariſtiam.*

Diſs. XVIII. *De Vita, & Scriptis Rabani Mauri, ejuſque doctrina circa Euchariſtiam.*

Diſs. XIX. *De Amalario, ejuſque Operibus, ac Nævis in re præſertim Euchariſtica.*

Diſs. XX. *De Ratramno, ejuſque Scriptis.*

Diſs. XXI. *De Joanne Scoto Erigena: quis fuerit, an Bedæ Diſcipulus; an Univerſitatis Pariſienſis Conditor an Martyr: quæ ejus Opera, qui errores, quomodo damnatus.*

Diſs. XXII. *De Fide, & Doctrina Eccleſiæ Sæculo decimo circa Euchariſtiam.*

Diſs. XXIII. *De Joanne Papa XII. an legitime a Romana Synodo fuerit exauctoratus.*

Diſs. XXIV. *De Septem Imperii Electorum Inſtitutione: an a Gregorio Quinto Pontifice facta ſit.*

Diſs. XXV. *Adverſus Photinum, alioſque Græcos Schiſmaticos de Proceſſione Spiritus Sancti a Patre, & Filio: deque additione illa* FILIOQUE *ad Symbolum*, quæ jure facta propugnatur.

TOMUS XIII.

Hiſtoriam Undecimi, & Duodecimi Sæculi complectitur, in qua diſſeritur.

De Romanis Pontificibus, qui Romanam, & Univerſalem Eccleſiam duobus hiſce Sæculis rexerunt.

De Conciliis plurimis tum Nationalibus, tum Provincialibus, tum Fidei dogmata, tum Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectantibus.

De Hæresibus, & Schismatibus, quæ his duobus Sæculis exortæ sunt: Novorum scilicet Manichæorum, Petrobrusianorum, Henricianorum, Arnaldistarum, Petri Abælardi, Gilberti Porretani, Apostolicorum, Bogomilorum, Berengarii, Tauchelini, Folmari Roxelini, & præcipue Valdensium, ubi plura de ejus hæresis Auctore, diversisque nominibus, quæ sortita est, nec non de variis erroribus tum contra Sacramenta, tum contra Ecclesiæ dogmata, & consuetudines, variisque sectis in quas hæresis illa divisa est, notantur, & expenduntur.

De Auctoribus Ecclesiasticis, eorumque Operibus, quorum nonnulla ut *Ruperti Tuitiensis Abbatis, & S. Bernardi* juxta Criticæ regulas expenduntur, & loca quædam circa *Eucharistiam, & Cœlestem Sanctorum Beatitudinem* discutiuntur, & examinantur.

De Polytia Ecclesiastica quæ Sæculo undecimo, & duodecimo viguit, in qua *de Romano Pontifice, & Apostolicæ Auctoritatis usu: de Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus: de Primatu Lugdunensi, Viennensi, Toletano, & Cantuariensi: de Metropolitanis: de Episcopis: de Clericis: de Canonicis Regularibus: de Monachis, & Sanctimonialibus: de Bonis Ecclesiæ, eorumque administratione: de Immunitatibus, & Oneribus Ecclesiarum* fuse tractatur.

De Imperatoribus tum Orientis, tum Occidentis: deque Regibus Galliæ, Hispaniæ, Angliæ, Daniæ, aliarumque Nationum, qui Orbis imperium Sæculo undecimo, & duodecimo tenuerunt.

TOMUS XIV.

Insignes XIII. complectitur Dissertationes in Ecclesiasticam undecimi, & duodecimi Sæculi Historiam.

Diss. I. *De Causa Berengarii:* in qua plura *de ejus Patria, ingenio, studiis, moribus, erroribus, variisque damnationibus a pluribus Conciliis, & Romanis Pontificibus factis: de varia ipsius hæresis ejuratione, deque ipsius pœnitentia,* per novemdecim articulos disputatur.

Diss. II. *De Dissidio inter Gregorium septimum Pontificem Maximum, & Henricum Imperatorem*, in qua per septemdecim articulos integra illius dissidii texitur historia, & plura dubiæ fidei juxta Criticæ regulas examinantur. In hac Natalis ab Alexandro singularem illam Cleri Gallicani opinionem tuetur, quæ *Romanis Pontificibus exauctorandorum Regum, Subditorumque a juramento fidelitatis absolvendorum* jus adimit; & Gregorium contra Patrum Doctrinam, & contra Dei Verbum auctoritatem illam sibi arrogasse contendit, omniaque evertit fundamenta, quibus idem Pontifex in epistola ad Herimanum Metensem Episcopum hanc auctoritatem sibi vindicare nititur. Econtra Pater Roncaglia in Notis ad hanc Dissertationem hanc auctoritatem pluribus argumentis Summo Pontifici adjudicat, omniaque argumenta Patris Natalis eruditissime solvit.

Diss. III. *De Dictatu Gregorii Septimi*: quem *adversus Eminentissimum Baronium*,

nium, & *Patrem Christianum Lupum*, *suppositum* & *S. Pon. nomine confictum*, pluribus argumentis demonstratur.

Diss. IV. *De Investituris Episcopatuum*, & *Abbatiarum*: & *de Synodo Oecumenica Lateranensi Prima*: in qua plura de hac controversia viginti articulis tractantur, & discutiuntur.

Diss. V. *De Goffridi Vindocinensis Abbatis*, *ac Marbodi Redonensis Episcopi epistolis Roberto de Arbrisello inscriptis*. *Epistola Goffridi ipsi Goffrido adjudicatur contra plures Recentiores*; *Epistola vero Narbodi* tamquam falso ipsi adscripta rejicitur.

Diss. VI. *De Concilio Lateranensi Secundo*, & *Oecumenico decimo*, in quo *de Schismate Petri Leonis abolendo*, *de Petrobrusianorum*, & *Arnaldistarum erroribus damnandis*, *deque Ecclesiastica disciplina restauranda* actum est.

Diss. VII. *De varia Petri Abaelardi fortuna*, *moribus*, *ingenio*, *erroribus*, *damnatione*, *appellatione*, & *pœnitentia*; quæ omnia distinctis undecim articulis exponuntur.

Diss. VIII. *De Contentione inter Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales*, & *Gallicanos Præsules exorta in Concilio Remensi occasione symboli contra Gilberti Porretani errores ab istis editos*: in qua *Episcopum*, & *Romani Pontificis Jura in judicio Causarum Fidei* explicantur.

Diss. IX. *De Concilio Lateranensi Tertio*, & *Oecumenico Undecimo*: in qua *de ipsius Concilii Indictione*, *Tempore*, *Loco*, *Præside*, *Numero Episcoporum*, agitur, & quidquid *pro Schismate Octaviani Pseudo-pontificis abolendo*, *pro Valdensibus damnandis*, & *pro Ecclesiastica disciplina restituenda in Concilio gestum est* describitur.

Diss. X. *De Causa Sancti Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi*, & *Martyris*, quam justam fuisse multis argumentis comprobatur; omniaque in Sancti martyris causa tam ante, quam post Martyrium gesta illustrantur, & expenduntur.

Diss. XI. *Adversus Græcos Schismaticos de Azimorum usu in Confectione Sacramenti Eucharistiæ*, in qua talis usus exemplo Christi defenditur, & Græcorum argumenta omnia solvuntur; & de perpetuo usu tum Panis fermentati in Ecclesia Græca, tum Azimi in Latina disputatur.

Diss. XII. *De Præsentia reali Corporis*, & *Sanguinis Christi in Eucharistia*: & *de Transubstantiatione Panis*, & *Vini in Corpus*, & *Sanguinem Christi*, in qua viginti novem articulis erudite, subtiliter, & copiose catholicum dogma defenditur, & Albertini cujusdam Calviniani Ministri objectiones omnes examinantur, & solvuntur.

Diss. XIII. *Contra Petrobrusianos*, *novosque Anabaptistas de Baptismo Infantium*, quos isti baptizandos inficiantur.

TOMUS XV.

Integram Sæculi decimi tertii, & decimi quarti Historiam exhibet.

Et primo describit *Vitas*, & *gesta præcipua Romanorum Pontificum*, *qui Romanam*, & *Universalem Ecclesiam duobus hisce Sæculis rexerunt*.

Secundo *Hæreticos omnes, eorumque errores*, & primo *hæresim Albigensium*, quorum *exordia, errores, mores, disciplinam, impugnatores, nec non Sacram Militiam adversus ipsos congregatam, & plura Concilia contra ipsos celebrata* exhibet. *Similiter hæresim Vviclephi, multiplices ipsius errores, varias, & iteratas ipsius damnationes tum a Conciliis, tum a Romanis Pontificibus factas, Scriptoresque omnes, qui hanc hæresim impugnarunt*, fuse describit. Agit pariter *de Almarico, ejusque hæresi: de erroribus Joachimi Abbatis: de Stadinghis, Circumcellionibus, & Flagellantibus: de erroribus Guillelmi de Sancto Amore, & Joannis de Poliaco: de erroribus Petri Joannis Olivi: de Fraticellis, & de Beguardis, & Beguinis: de Terlupino: de Hermano Pongiluppo, Geraldo Sagarelli, & Dulcino: de Marsilio Patavino, & Janduno: de Arnaldo de Villa Nova, Cecco Asculano, & Echardo: de Raimundo Lullo: de Joanne de Latonio, aliisque pluribus, qui vel hæreses, vel errores disseminarunt, quorum omnium instituta, mores, disciplinam, errores, damnationes* singillatim describit.

Tertio exhibet *Scriptores Illustres, qui Sæculo decimotertio, & decimoquarto floruerunt*, quorum omnium Patriam, Institutum, & Opera ab ipsis edita describit.

Quarto exhibet *duo supra Octoginta Concilia, partim Nationalia, partim Provincialia, quibus horum duorum Sæculorum Ecclesiastica disciplina sancita est, vel instaurata.*

Quinto *Disciplinam* describit, quam observavit Ecclesia Sæculo decimotertio, & decimoquarto: agitque *de Metropolitanis: de Episcopis: de Clericis: de Canonicis, & Clericis Regularibus: de Monachis, & Sanctimonialibus: de Bonis Ecclesiæ, eorumque administratione: de Immunitatibus, & Oneribus Ecclesiarum*, aliisque ad Ecclesiasticam Polytiam spectantibus.

Ultimo *Imperatores omnes tum Orientis, tum Occidentis, nec non Reges Galliæ, Hispaniæ, Angliæ, aliarumque Nationum* exhibet, quorum omnium *vitas, instituta, mores, res ab ipsis pace, bellòque gestas, omnesque singulares ad Ecclesiasticam historiam illustrandam spectantes*, singillatim prosequitur.

TOMUS XVI.

Sexdecim exhibet Dissertationes in prioris Tomi Ecclesiasticam Historiam.

Diss. I. *Agit de Concilio Lateranensi Quarto, & Oecumenico duodecimo*, in qua *de Causis Convocationis Concilii, Tempore, Præside, Numero Patrum, Actisque præcipuis istius Synodi* differitur.

Diss. II. *De Orthodoxia Joachimi Abbatis*, in qua ab Hæreseos infamia vindicatur.

Diss. III. *In Canonem tertium Concilii Lateranensis Quarti: utrum Ecclesia Hæreticos Albigenses juste tradiderit Sæculari Potestati pœnis temporalibus puniendos: bellumque adversus illos susceptum justum fuerit.* Disputatur pariter, *utrum tali Canone potestas aliqua saltem indirecta in Temporalia Regum, & Principum Supremorum, Ecclesiæ, vel Pontifici tributa sit.*

Diss. IV. *De Sensu Canonis* OMNIS UTRIUSQUE SEXUS *a Concilio Lateranensi* edi-

editi, in qua quid Proprii Sacerdotis *nomine intelligendum veniat*, fuſe admodum diſputatur.

Diſs. v. *De Concilio Lugdunenſi Primo:* in qua *de diſſidio Romanorum Pontificum cum Imperatore, quod tali Concilio celebrando anſam dedit, de excommunicatione ab Innocentio Quarto in Imperatorem lata, deque ejuſdem Imperatoris exauctoratione Oecumenici Concilii nomine ab Innocentio facta.*

Diſs. vi. *De Summa Scriptiſque cæteris Sancti Thomæ Aquinatis*: pluribus articulis probatur contra Launoium, Summam Tripartitam eſſe Angelico Doctori adſcribendam, eique etiam adſerendum officium de Sanctiſſimo Corpore Chriſti.

Diſs. vii. *De Jure Regaliæ*: in qua *quid ſit Jus Regaliæ, quæ ejus origo, quibus fundamentis, ac titulis nitatur, an æquitati, & libertati Eccleſiarum repugnet, an recte Jus Regium appelletur, & quo ſenſu, an Regibus Primæ, & Secundæ Dynaſtiæ ob Eccleſiæ euſtodiam hujuſmodi jure frui conceſſum fuerit, an Reges Tertiæ Dynaſtiæ hoc jus in tota ſua latitudine ſumptum ante Concilium Lugdunenſe ſtatuerint, quid in hac re egerit Lugdunenſe Concilium*, & plura alia in longum diſputat Pater Natalis, in quibus totus eſt, ut hoc Jus Regi Chriſtianiſſimo vindicet: quibus omnibus reſpondet Pater Roncaglia in Notis, quæ huic Diſſertationi affixæ leguntur.

Diſs. viii. *De Diſſidio Bonifacii Octavi Romani Pontificis cum Philippo Pulchro Rege Chriſtianiſſimo*; in qua plura diſcutiuntur, & præcipue impugnatur Bulla ipſius Bonifacii, quæ incipit Unam Sanctam, qua Pontifex jus ſibi ſedique ſuæ in Temporalia Regis Chriſtianiſſimi tribuit; propugnatur pariter ut legitima appellatio a Philippo Pulchro intentata ad futurum Concilium; quam tamen ipſius Appellationem multis impugnat Pater Roncaglia, & omnia argumenta Patris Natalis ſolvit in animadverſionibus ad hanc Diſſertationem.

Diſs. ix. *De Concilio Lugdunenſi Secundo*, in qua *de Cauſa, Indictione, Celebratione, Actiſque ejus circa Fidem, Unionem Eccleſiarum, & Subſidium Terræ Sanctæ, nec non de Canonibus ab eo editis tum ad fidei Dogmata, tum ad Eccleſiæ Diſciplinam, morumque reformationem ſpectantibus* diſſeritur.

Diſs. x. *De Concilio Viennenſi Oecumenico*: in qua *de ipſius Convocatione, celebratione, & Actis, & præcipue de Cauſa Ordinis Templariorum*, quem juſtis de cauſis extinctum fuiſſe probatur, & Philippus Pulcher a calumnia vindicatur, quod Templariorum abolitionem promoverit, ut eorum bonis frueretur.

Diſs. xi. *De Apologetica pro Joanne* XXII. *Pontifice Maximo*, qua *ipſius Conſtitutio de Paupertate Chriſti, & Apoſtolorum, dominioque, vel uſu Fratrum Minorum cum Conſtitutione Nicolai Tertii* conciliatur; demonſtraturque ipſum nuſquam ſententiam illam de Viſione Beatifica, uſque ad ſupremam Judicii diem protrahenda, tanquam fidei Dogma propoſuiſſe.

Diſs.

Diſs. XII. *De Sententia Sacræ Facultatis Pariſienſis circa Propoſitionem quamdam Joannis de Monteſono* : de qua cenſorium Suffragium tulit Pater Natalis in Conciliis Generalibus Sacræ Facultatis Pariſienſis; quod Suffragium in hac Diſſertatione continetur.

Diſs. XIII. *De Sacrificio Miſſæ adverſus Albigenſes, & Wiclephianos in Calviniſtis, & Lutheranis redivivos.*

Diſs. XIV. *De Sacramentali Confeſſione*: in qua Libri quatuor Joannis Dallæi Calviniani Miniſtri triginta quinque articulis refelluntur.

Diſs. XV. *Adverſus Beguardorum errores a Michaele Molinos Quietiſtarum Anteſignano, denuo excitatos, & propagatos* : in qua Quietiſtarum errores ſinguli ſub diſtinctis articulis diſcutiuntur, & impugnantur.

Diſs. XVI. *Adverſus Wiclephum de Juſta Bonorum temporalium ab Eccleſia Poſſeſſione.*

Habetur etiam in fine hujus Tomi Dialogus Dominicani cum Minorita *de Præceptore Sancti Thomæ* ; in quo Minorita *Alexandrum Halenſem Sancti Thomæ Præceptorem fuiſſe* contendit, Dominicanus e contra id impugnat; & hujus occaſione agitur etiam de celebri illa Diſputatione a Scoto in Pariſienſi Academia habita *pro Immaculata Virginis Conceptione* ; quam hiſtoriam veluti falſam ſugillat Dominicanus.

Habetur pariter inſignis Panegyricus Sancto Thomæ Aquinati dictus.

TOMUS XVII.

Exhibet integram Hiſtoriam XV., & XVI. Eccleſiæ Sæculi.

In qua primo deſcribuntur *Vitæ, & præcipua Geſta Romanorum Pontificum qui duobus hiſce Sæculis Romanam, & Univerſalem Eccleſiam rexerunt.*

Secundo *Hæreſes omnes, quæ exortæ ſunt, & præcipue Huſſitarum, Lutheranorum, Calviniſtarum, Socinianorum, Anabaptiſtarum, Adamitarum, aliorumque : ubi earum origines, Auctores, Defenſores, Variæ factiones, & Sectæ, multiplices errores, Colloquia varia, variæque Synodi, & plura alia has hæreſes ſpectantia* diſtincte enucleantur, & expenduntur.

Tertio *Concilia omnia Nationalia, & Provincialia tum ante, tum poſt Concilium Tridentinum celebrata, quibus Eccleſiaſtica Diſciplina ſancita eſt, vel inſtaurata.*

Quarto agitur *de Polytia Eccleſiaſtica, quæ duobus hiſce Sæculis obtinuit in Eccleſia; videlicet de Metropolitanis, Epiſcopis, Clericis, Religioſis Viris, & Sanctimonialibus: de Bonorum Eccleſiaſticorum adminiſtratione: de Immunitatibus, Oneribus, aliiſque pluribus Eccleſiæ Regimen ſpectantibus.*

Quinto agitur *de Græcis Imperatoribus ante captam Conſtantinopolim, deque Turcarum Regibus, & Imperatoribus poſt expugnatam eamdem Urbem. De Regibus Galliæ, Hiſpaniæ, & Angliæ, aliarumque Nationum, quorum omnium Vitæ, & præcipua Geſta, Bellorum eventus, & præcipuæ ipſorum Regnorum viciſſitudines* deſcribuntur.

Sexto exhibentur Scriptores omnes Eccleſiaſtici, videlicet *Concionatores Eximii, Theologiæ Moralis Tractatores, Scripturæ Sacræ Interpretes, Illuſtres Juriſconſulti, Clariores Hiſtorici, eximiique Philoſophi, qui Sæculis XV. & XVI. floruerunt.*

TO-

TOMUS XVIII., & Ultimus.

Continet etiam XII. insignes Dissertationes in prioris Tomi Ecclesiasticam Historiam.

Diss. I. *De Schismate, quod Pisano, & Constantiensi Conciliis occasionem dedit:* in qua præcipue probatur eas Ecclesias, quæ Clementi Septimo, & Benedicto XIII. parebant ante Pisanam Synodum non fuisse Schismaticas; Gallicanosque Præsules, & Parisiensem Accademiam in procuranda Ecclesiæ Pace præcipuam operam impendisse.

Diss. II. *De Concilio Pisano Oecumenico*: in qua ipsius Concilii *historia* describitur, *Oecumenici nomen*, & *auctoritas* ipsi vindicatur, *latasque ab ipso Concilio Sententias contra Gregorium* XII., & *Benedictum* XIII. *justas*, & *legitimas fuisse* pluribus demonstratur. Ad calcem hujus Dissertationis alia legitur Dissertatio a Patre Roncaglia edita, qua probat Pisanum Concilium nec Oecumenicum, nec legitimum fuisse, omniaque momenta Patris Natalis expendit, & solvit.

Diss. III. *De Concilio Constantiensi Oecumenico*, in qua quid in unaquaque sessione gestum, ac definitum est expenditur, & examinatur.

Diss. IV. *De Auctoritate, & Sensu Canonum in quarta, & quinta Sessione Constantiensis Concilii decretorum circa auctoritatem Generalis Concilii supra Romanum Pontificem:* in qua hujusmodi Canones ab Oecumenico Concilio factos, ab Ecclesia receptos, a Sede Apostolica confirmatos, Sacræ Scripturæ, Traditioni Patrum, & Ecclesiasticis regulis conformes esse, nec non genuinos & incorruptos ad nos pervenisse, pluribus distinctis articulis probat Pater Natalis; omniaque Bellarmini, & Schelstrate argumenta in contrarium solvit. Huic Disertationi affixa est alia insignis Dissertatio a Patre Roncaglia edita, & pluribus articulis, & sectionibus distincta, in qua ea omnia discutit, & evertit, quæ Natalis, & Bossuetus asserunt ad statuendam Conciliorum Generalium supra Romanum Pontificem auctoritatem.

Diss. V. *De Mente Concilii Constantiensis: utrum Ecclesiæ, vel Romano Pontifici potestatem, & auctoritatem aliquam in Temporalia Regum, & Principum Supremorum tribuerit.*

Diss. VI. *Adversus Libellum Fratris Francisci d' Enphien Dominicani circa auctoritatem Sedis Apostolicæ in Temporalia Regum, & Principum Supremorum.*

Diss. VII. *De Literis Liberii Commeatus, sive Salviconductus Joanni Hus, & Hieronymo Pragensi datis.*

Diss. VIII. *De Conciliis Senensi, & Basileensi.* In hac primo *de Senensi* agit Pater Natalis, eique auctoritatem Oecumenici Concilii vindicat, postea *de Basileensi*, cujus integram describit historiam, & omnia,

nia, quæ ſingulis actionibus decreta ſunt, exponit, & diſcutit; ei *poſtea* legitimi, & Oecumenici Concilii pluribus momentis auctoritatem adſerere conatur, & Conſtantienſis Concilii Decreta *de Suprema Auctoritate Concilii Generalis ſupra Romanum Pontificem* non ſolum Schiſmatis, ſed quovis tempore a Baſileenſi recte explicata eſſe pluribus propugnat, & plura alia in hoc argumentum ſubtiliter, eruditeque diſcutit.

His tamen omnibus, quæ pro ſtatuenda Conciliorum Generalium ſupra Romanum *Pontificem* Auctoritate ex Conſtantienſi, & Baſileenſi Conciliis adducit Pater Natalis, reſpondet Pater Roncaglia in Notis ad priorem Diſſertationem, omniaque argumenta ejuſdem Patris Natalis in priori Diſſertatione adducta diſtinctis articulis examinat, & refellit.

Diſs. IX. *De Annatis*, in qua *ipſarum Annatarum origo* diſquiritur, & Controverſia de his in Concilio Conſtantienſi excitata declaratur, nec non Concilii Baſileenſis, Sanctioniſque Pragmaticæ decreta, variæque Regum Chriſtianorum Conſtitutiones expenduntur, & demum Annatarum exactionem nec ſimoniacam, nec injuſtam eſſe pluribus probatur.

Diſs. X. *De Synodo Florentina*: in qua diſquiritur *an legitime convocata fuerit, & Oecumenica cenſenda ſit*. Ejus ſingula acta ſummatim recenſentur, Decretumque *de Armenorum Inſtitutione*, quod incipit EXULTATE DEO ADJUTORI NOSTRO non eſſe ab Oecumenica Synodo editum demonſtratur.

Diſs. XI. *De Synodo Lateranenſi Quinta, deque Pragmatica Sanctione, & Concordatis inter Summos Pontifices, Sedemque Apoſtolicam, & Chriſtianiſſimos Reges, Regnumque Francorum.*

Diſs. XII. *De Sacra Tridentina Synodo*, qua illius hiſtoria exponitur, & ejus Sacroſancta, & Oecumenica auctoritas a calumniis, & objectionibus Pauli Suavis Polani, Carolii, Molinæ & Innocentii Gentileti vindicatur.

ÆTAS MUNDI I.

A TEMPORIS PRINCIPIO AD DILUVIUM,

ANNOS MDCLVI. COMPLEXA.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

ARTICULUS PRIMUS.

Hujus Ætatis exponitur Hiſtoria ut in Sacris Literis traditur.

EUS Optimus maximus, cum ab æterno ſibi ipſi eſſet *Mundus & locus, & omnia*, nullius indigus, propter ſemetipſum *in principio creavit cœlum, & terram*. Quod temporis principium incidit in noctis illius initium, quæ diem octobris XXIII. præceſſit, anno Periodi Julianæ DCCX. ante Æram Chriſtianam quater milleſimo quarto, *Tertull. cont. Marcion.*

Primo ſæculi die, Cœlum, hoc eſt, cœleſtes orbes univerſos, infimumque hunc globum ex Aquis & Terra conflatum Deus creavit, concinentibus & collaudantibus eum omnibus Angelis ſimul creatis, juxta illud *Job* 38. *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? .... Quis poſuit menſuras ejus, ſi noſti: vel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? Aut quis demiſit lapidem angularem ejus, cum me laudarent ſimul Aſtra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* Porro cum Terra eſſet inanis & vacua, ideſt omni cultu & ornatu deſtituta, & tenebræ eſſent in ſuperficie Abyſſi, Spiritu Domini interim aquis incubante, Deus imperiali verbo lucem produxit, quam a Tenebris dividens, appellavit diem, & illas noctem. Factuſque eſt ex veſpera (quo nomine primigenias illas tenebras intelligere nihil vetat) ſuccedente luce, dies unus. *Geneſ.* I.

II. Altera die fecit Deus Firmamentum, quod Cœlum appellavit, seu creatis prius cœlestibus orbibus, munus illi tribuit dividendi Aquas superiores ab inferioribus terræ circumfusis, instar septi cujusdam & muri. Quanquam & Aer Cœlum & Terram inter expansus Firmamenti nomine intelligi non incongrue possit.

III. Tertia die, Aquis inferioribus unum in locum jussu Dei confluentibus, Terra emersit arida. Aquarum conceptacula Creator Maria appellavit. Emisit & fluvios, qui in Mare refluerent, juxta illud Ecclesiastis 1. *Omnia flumina intrant in Mare, & Mare non redundat: ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant.* Terram omne genus herbas & plantas eadem die germinare jussit ac fecit Deus, cum seminibus & fructibus. Paradisum etiam, seu hortum voluptatis in Eden plantis ornavit, in quibus arbor vitæ, & arbor scientiæ boni & mali. Paradisum alluebat fluvius, inde in quatuor capita, seu quatuor alios fluvios divisus, quorum nomina, *Phison*, *Gehon*, *Tigris*, & *Euphrates*.

IV. Quarto die, Solem & Lunam, ac reliqua Sydera Deus condidit, esseque jussit in signa & tempora, & dies, & annos: In signa utique serenitatis, pluviæ, tempestatum, & id generis aliorum, quibus agricultura, medicina, nautica, & pleræque vitæ partes gubernantur, non vero in signa fortuitorum eventuum, ut Astrologi, & Genethliaci ariolantur, quorum vanitatem redarguunt ac refellunt SS. Patres, *Basilius* Homilia 6. in *Hexaemeron* cap. 4. *Augustinus* Lib. 4. *Confessionum* cap. 3. Lib. *Quæstionum octoginta trium* Quæst. 45. Lib. 5. *De Civitate Dei*, Capp. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. *Theodoretus* Quæst. 15. in *Genesim* & alii.

V. Quinto die, piscium & volucrum genera ex aquis a Deo producta sunt, & fœcunditate donata.

VI. Sexta die, terrestria animalia creata sunt, tum gradientia, tum repentia. Demum omnipotens Artifex Hominem creavit ad imaginem suam, tum secundum mentem, ratione cognitionis & scientiæ, secundum illud Apostoli ad Colossenses 3. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundum imaginem ejus qui creavit illum.* Tum secundum voluntatem, ratione liberi arbitrii, ut *Tertullianus* Lib. 2. contra *Marcionem*, cap. 5. *S. Hieronymus* Epistola 146. *Titus Bostrensis* Lib. 2. contra *Manichæos*, *S. Joannes Damascenus* Lib. 2. Cap. 12. *S. Bernardus* Lib. *De Gratia & Libero Arbitrio*, docent: & ratione sanctitatis, secundum illud ad Ephesios 4. *Renovamini autem spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis.* Et Corpus quidem hominis ex terra finxit, *non imperiali verbo, sed familiari manu, etiam verbo blandiente præmisso: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: ut *Tertullianus* ait Lib. 2. contra *Marcionem* Cap. 4. *Rationalem* quippe *naturam cum consilio factam* his verbis sapientissimus Artifex indicavit (inquit *S. Gregorius* Lib. 9. Moralium Cap. 27.) Cum vero corpus vitæ & sensus expers finxisset, tum illi spiraculum vitæ inspiravit, id est, animam indidit immortalem. Quo spectat & illud Ecclesiastis 12. *Et revertatur pulvis*
Genes. 2. *in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Homo reliquis animalibus ad se adductis ut dominus eorum designatus, nomina imposuit, in quibus cum adjutricem sibi similem non inveniret, Deus costa ex dormientis latere educta, Mulierem ex ea condidit, atque in sociam & uxorem illi tradidit, conjugio in officium naturæ instituto: Tum utrique benedicens, illos fœcunditate donavit. Hic verborum istorum sensus: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Quibus præceptum contineri Hæretici continentiæ, cœlibatus, & votorum hostes inscite & temere affirmarunt, cum eadem verborum formula Deum piscibus & avibus benedixisse *Moyses* referat, præcepti licet incapacibus. Ad hæc; dominium in animantia universa novis conjugibus datum, ex quo & jus utendi, an & edendi?

VII. Septima die, cum Deus Mundum condidisset, distinxisset, ornasset, hominique incolendum ac utendum dedisset, quievit ab omni opere, & benedixit

diei

diei ſeptimo, ſanctificavit illum. Unde poſtea conſtitutus eſt hic dies ſignum ſanctificationis noſtræ in hoc ſæculo, Exod. 31. *Videte ut ſabbatum meum cuſtodiatis : Quia ſignum eſt inter me & vos in generationibus veſtris : Ut ſciatis, quia ego Dominus qui ſanctifico vos*. Conſtitutus eſt etiam hic dies in ſignum æterni illius ſabbatiſmi, quo in futuro ab omnibus peccati reliquiis, ab omnibus perturbationibus & ærumnis plenam liberationem, pacemque perpetuam expectamus. Unde Apoſtolus ad Hebræos 4. *Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus : quemadmodum dixit : Sicut juravi in ira mea, ſi introibunt in requiem meam : & quidem operibus ab inſtitutione Mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die ſeptima ſic : Et requievit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis. Et in iſto rurſum : Si introibunt in requiem meam.... Si eis Jeſus requiem præſtitiſſet, nunquam de alia loqueretur, poſt hac, die. Itaque relinquitur ſabbatiſmus populo Dei. Qui enim ingreſſus eſt in requiem ejus, etiam ipſe requievit ab operibus ſuis, ſicut a ſuis Deus. Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem*.

VIII. Creatum hominem Deus in *Paradiſum voluptatis*, locum ob inſignem amœnitatem ita nuncupatum, introduxit cum uxore, quam in Paradiſo creatam ex Scriptura ſacra non liquet. Nam ſecundo Geneſeos capite, quo mulieris formatio narratur a *Moyſe*, poſtquam *Adamum* in Paradiſo collocatum dixit, ordo temporis non explicatur in divinis operibus obſervatus, ſed epilogus operis ſex dierum, & recapitulatio eorum quæ capite primo dicta ſunt, accuratiorque deſcriptio creationis *Adami & Evæ* continetur. Et niſi ita ſe res haberet, ſequeretur Deum mulierem condidiſſe, poſtquam ab omni opere ſuo quieverat. Novis conjugibus in horto voluptario poſitis, Deus præcepta dedit, & illud imprimis, quod *Matricem omnium præceptorum Dei* Tertullianus appellat, ut a fructu Arboris ſcientiæ boni & mali temperarent, idque ſub mortis interminatione. *Geneſ. 2.*

Haud longa fuit hominis felicitas ; ipſi quippe Diabolus invidens, mulierem ad divini violationem præcepti per Serpentem, quo velut organo uſus eſt, ſolicitavit : Quam ob rem Satanas in Sacris literis *Serpens antiquus* appellatur (*Apocal.* 12. & 20.) Mulier per Serpentem ſeducta, vir per Mulierem illectus, affectu & complacentia maritali pronus fuit ut crederet, *ſe venialiter tranſgreſſorem fore præcepti, ſi vitæ ſociam non deſereret in ſocietate peccati*, ut *S. Auguſtinus* ait : Hinc Apoſtolus 1. ad Timotheum 2. *Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in prævaricationem fuit*. Ad Dei tribunal vocatis & convictis, pœnæ impoſitæ ; quas Deus miſericors ſpiritali temperavit ſolatio, promiſſione ſcilicet Seminis benedicti mulieri facta, quod Serpentis caput contriturum eſſet, id eſt, Chriſti, qui opera Diaboli eſſet diſſoluturus, de quo 1. Joannis 3. *In hoc apparuit Filius Dei ut diſſolvat opera Diaboli*. Et ad Romanos 15. *Deus autem pacis conteret Satanam ſub pedibus veſtris velociter*. Primi parentes pelliceis veſtibus a Deo amicti, Paradiſo pulſi ſunt, eodem, ut plerique conjiciunt Eruditi, quo inducti fuerant die, aut certe poſt breve temporis intervallum. Cherubim cum flammeo gladio atque verſatili a Deo poſitus eſt ad cuſtodiam viæ, quæ ad lignum vitæ ducebat, hominesque ab ejus aditu arcendos. Cherubim autem nomine alii ſpectra & terribiles animalium formas intelligunt, ut *Theodoretus* Interrogatione 40. in Geneſim ; alii probabilius Angelos gladio verſatili & flammeo armatos. *Geneſ. 3.*

IX. Ad hanc Ætatem pertinent decem Patriarchæ, ſcilicet, *Adamus, Sethus, Enos, Cainan, Malaleel, Jared, Enoch, Mathuſala, Lamech, Noe*. Adamus vere & proprie primus hominum ſator, non typice tantum per oppoſitionem ad ſecundum *Adamum*, non Judæorum dumtaxat, ſed omnium prorſus, in quo exordium habuit Eccleſia, paulo poſt lapſum *Cainum* genuit, deinde *Abelem*. *Geneſ. 4. & 5.*

CAINUS impius fuit, variiſque criminibus deditus, unde *S. Judas* in Epi- *Geneſ. 4.*

ſtola Canonica de impiis & pſeudodidaſcalis ſermonem faciens, eorumque crimina, & inter alia defectum fidei ac ſanæ doctrinæ corruptionem enumerans, ait: *Væ illis, quia in via Cain abierunt.*

ABEL juſtitiam colebat, ac pietatem, Deum fide promerebatur. Hinc illius ſacrificia Deo grata, cui & ipſe acceptiſſimus: *Caini* vero munera, ob impietatem offerentis, Deo inviſa & ingrata. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus, ad Cain vero, & ad munera illius non reſpexit.* (Geneſis 4.) Hinc & *S. Paulus* ad Hebræos 9. *Fide plurimam hoſtiam Abel quam Cain obtulit Deo, per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe juſtus, teſtimonium perhibente, muneribus ejus Deo; & per illam defunctus adhuc loquitur.*

Abel Paſtor erat ovium, *Cain* Agricola: Hic de fructibus terræ, ille de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum munera Domino obtulit. *Abel* non ſolum victimas obtulit pecuarias, ſed ſei ſum; ideo fide plurimam hoſtiam obtulit Deo quam *Cain*, qui *male dividebat, dans Deo aliquid ſuum, ſibi autem ſeipſum*: ut ait *S. Auguſtinus* Lib. 15. *De Civitate Dei*, Cap. 7. Idque ſignificari ait a S. Joanne Epiſtola 3. Cap. 3. ſcribente: *Hæc eſt annuntiatio quam audiſtis ab initio, ut diligatis alterutrum. Non ſicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem juſta.* Quod Deus ſacrificium *Abel* acceptum habuiſſet, ſacrificium autem *Caini* deſpexiſſet, *non dubitandum eſt potuiſſe cognoſci ſigno aliquo atteſtante viſibili*. Quodnam vero illud? Probabile eſt ignem fuiſſe de cœlo delapſum, quo oblatio Abel conſumpta eſt, *Caini* oblatione intacta. Suffragatur Verſio *Theodotionis* & *S. Hieronymi* Commentatio in Traditionibus Hebraicis. *Unde* (inquit) *ſcire poterat Cain, quod fratris ejus munera ſuſcepiſſet Deus, & ſua repudiaſſet, niſi illa interpretatio vera eſſet, quam Theodotion po-*
2. Paralip. 7. *ſuit*: „ Et inflammavit Dominus ſuper Abel & ſuper ſacrificium ejus; ſuper „ Cain vero & ſuper ſacrificium ejus non inflammavit? *Ignem autem ad ſacrificium devorandum ſolitum venire de cœlo, & in dedicatione Templi ſub Salomone legimus, & quando Elias in Monte Carmelo conſtruxit Altare.* Eadem eſt
3. Reg. 8. *S. Cyrilli Alexandrini* Lib. 1. Glaphyrorum in Geneſim, *Procopii* in Commentario *Fauſti Regienſis* Lib. 2. De Libero Arbitrio, cap. 6. ſententia. *Statim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio ſortita eſt*, (inquit *Tertullianus*) Fraternam cædem invidia iraque percitus *Cainus* meditatus & executus eſt. Clamor ſanguinis ejus ad Deum aſcendens de terra, pœnas in caput ipſius arceſſivit, divino judicio vagus & profugus oberravit accepto ſigno a Numine, ne quicunque ipſum obvium habuiſſet, illum occideret. Quod quidem ſignum tremor fuit totius corporis, & furiatæ mentis agitatio præ conſcientia ſceleris, ut *S. Hieronymus* & *Theodoretus* conjiciunt. Ille Epiſtola 125. ad *Damaſum*, in qua ſic loquentem *Cainum*, inducit: *Ejicior a conſpectu tuo, & conſcientia ſceleris tremebundus, lucem ipſam ferre non ſuſtinens, abſcondar ut latitem: atque omnis qui invenerit me, occidet me, dum ex tremore corporis, & furiatæ mentis agitatu eum eſſe intelligit, qui mereatur interfici.* Hic vero Quæſtione 42. in Geneſim: *Ipſa Dei ſententia, quæ prohibebat illum occidi, ſignum erat, & ipſa membrorum concuſſio notum manifeſtumque eum reddebat.*

Abelem cœlibem obiiſſe, probat Scripturæ Sacræ ſilentium, nullam illius generationem enarrantis. *Cain* ex uxore ſua, quam & ſororem fuiſſe neceſſe, eſt genuit *Henoch*, cujus nomine conditam a ſe civitatem inſignivit. Occiſus eſt *Abel* ab impio fratre anno Mundi 130. quo *Adam* alterum ex *Eva* filium genuit, (Geneſ. 5.) *Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vocavitque nomen ejus Seth.* Certe nullum alium filium *Evam* peperiſſe inter cædem *Abelis* & conceptionem *Sethi*, collligitur ex his
Geneſ. 4. verbis: *Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* At ſi alium filium interim genuiſſet poſt cædem *Abelis*, dicendus ille fuiſſet pro *Abele* datus, potius quam *Sethus*. Vixit *Adamus* annos nongentos & triginta.

X. Duo

X. Duo illi fratres *Abel* & *Cainus*, duas fecere myſticas civitates, nimirum civitatem Dei, & civitatem Diaboli : *Abele* occiſo, civitatis Dei princeps fuit *Sethus*. Utraque civitas in Cainitis & Sethitis continuata & propagata eſt. Illi *ſecundum hominem;* iſti *ſecundum Deum vivebant*.„ Illi cives ſæculi ; iſti peregrini in ſæculo, „ gratia pertinentes ad civitatem Dei, gratia prædeſtinati, gratia electi, gratia pe- „ regrini deorſum, gratia cives ſurſum.“ Unde *Cain* condidit civitatem, qua de re non cogitavit *Abel*, futuram inquirens : *Superna eſt enim Sanctorum civitas*. Hæc *S. Auguſtini* obſervatio eſt Lib. 15. *De Civitate Dei* Cap. 1. Ex *Enocho* Cainita natus eſt *Irad*, ex Irad *Maviael*, ex Maviael *Mathuſael*, ex Mathuſael *Lamech*, primus Polygamus, quem occidiſſe *Cainum* non adeo certum eſt; quantumvis probabile ſit; cum *Moyſes* virum & adoleſcentulum a *Lamecho* occiſos commemoret, *Cainum* ab eo interremptum diſerte non aſſerat. Ex duabus uxoribus ſuis, quarum uni *Adæ*, alteri *Sellæ* nomen, genuit *Jabel*, *Jubal*, *Tubalcain*, filiamque *Noema*. *Jabel* pater fuit habitantium in tentoriis atque Paſtorum; non ſimpliciter inventor paſtoritiæ, ſiquidem Abel paſtor fuit ovium, ſed primus qui pecudes pavit in locis deſerris, & ſub tentoriis degens, loca mutabat pro ratione paſcuorum gregis ſui, ita ut paſcuis in uno loco abſumptis, in alio loco figeret tabernaculum ſuum. Sic explicat Rabbi Salomon. *Jubal* pater fuit canentium cythara & organo, ſeu Muſicę organicę inventor. *Tubalcain* fuit malleator & faber in cuncta opera æris & ferri. Invenit ferri & æris polituram, uſumque ampliorem, & faciliorem, forte & noxium armorum, quod ex *Joſepho* Judaicarum Antiquitatum Lib. 1. Cap. 3. colligitur. Ex *Jubale* & *Tubalcaino* Appollinem Muſicę parentem, & fratrem ejus Vulcanum ferrariæ & ærariæ artis auctorem Mythici Scriptores expreſſerunt. *Tubalcaini* ſororem *Noemam*, ob eximiam pulchritudinem, quam nomen ipſum ſignificat, celebratam, lanificium & texturam reperiſſe conjiciunt *Lipomanus* in Catena, *Genebrardus* in Chronicis, & *Voſſius* De Origine & progreſſu Idololatriæ Lib. 1. Cap. 18. quod tribus præclararum rerum inventoribus *Jabel*, *Jubal*, & *Tubalcain* conjungatur. Ex ea Minervam lanificii invento celebrem finxere Fabulatores. Unde & in *Plutarchi Libello De Iſide*, & *Oſiride* Minervam dictam Νέμανσν hoc eſt *Noemam*, Viri eruditi obſervarunt; eamque diluvio Ogygio antiquiorem fingi a Poetis notat *S. Auguſtinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 8. In *Caini* generationibus feminam commemoratam obſervat *S. Auguſtinus* Lib. 5. *De Civitate Dei* Cap. 17. ut ſignificaretur, *Terrenam civitatem uſque in ſui finem carnales habituram generationes, quæ virorum feminarumque conjunctione proveniunt*.

XI. *Seth*, cujus poſteri *Filii Dei* vocati ſunt, ut Cainitæ *Filii hominum*, anno vitæ ſuæ quinto ſupracenteſimum genuit *Enos*. Vixit annos duodecim ſupra nongentos.

XII. *Enos cœpit invocare nomen Domini*, ut habet Vulgata noſtra; publicum ſcilicet cultum inſtituit, ritumque certis temporibus ad publicas preces & ſacrificia conveniendi. Hunc ſenſum adſtruunt Textus Hebraicus & Samaritanus; *Tunc cœptum eſt invocari nomen Domini*: auctore utique *Enoſo* viro religioſo & pio. Septuaginta habent: *Hic ſperavit invocare nomen Domini Dei:* quod eundem ſenſum reddere videtur, quod nimirum nominis Dei invocatione ſe a malis liberatum iri ſperaverit. Vel ſignificatur ipſum prædixiſſe ortum populi, qui ſecundum electionem gratiæ, nomen Dei eſſet invocaturus. Sic interpretatur *S. Auguſtinus* Lib. 15. *De Civitate Dei*, Cap. 18. *Quid ſibi hoc vult, Speravit invocare, niſi quia prophetia eſt, exorturum Populum, qui ſecundum electionem gratiæ invocaret nomen Domini Dei? Hoc eſt quod per alium Prophetam dictum, Apoſtolus de hoc populo intelligit ad Dei gratiam pertinente.* „ Et erit, „ omnis quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. *Hoc enim ipſum quod dicitur:* Et nominavit nomen ejus Enos, *quod interpretatur homo: ac deinde additur,* Hic ſperavit invocare nomen Domini Dei: *Satis oſtenditur, quod non in ſe ipſo ſpem ponere debeat homo.* Maledictus enim omnis qui ſpem ſuam ponit in homine: *ac per hoc nec in ſe, ut ſit civis alterius civitatis, quæ non ſecundum filium Cain dedicatur hoc tempore, ſed in illa immortalitate beatitudinis ſempiternæ*. Atque ut ſpei ſuæ in Deum monumentum ederet, fortaſſis filios ſuos ac poſteros *Filios Dei* appellari voluit, ut non minus appellatione, quam moribus, a Cainitis diſcernerentur. Quo ſpe-

ſtat Verſio illa Aquilæ : *Tunc cœptum eſt vocari ex nomine Domini*. Quam expoſitionem probat *Theodoretus* Quæſtione 27. in Geneſim : *Subindicat autem ſermo ille* (inquit) *quod propter pietatem primus hic divinam appellationem ſortitus eſt, & a cognatis vocatus eſt Deus. Unde & qui ex eo nati ſunt, vocati ſunt* Filii Dei : *quemadmodum & nos quoque ex nomine Chriſti Domini nuncupamur Chriſtiani*. Rabbini plerique vertunt : *Tunc profanatum eſt invocando nomen Domini*, illud nimirum falſis Diis tribuendo. Et Targum *Onkeloſi*, ſeu Chaldaica Paraphraſis eundem ſenſum exprimit : *Tunc in diebus ejus ſuperſederunt filii hominum ab invocando nomen Domini*. Quo loco *Seldenus*, & alii Antediluvianæ Idololatriæ Aſſertores nituntur, infirmo certe præſidio, ut alias forte explicabimus in Diſſertationibus. Sed etſi res ita ſe habuiſſet, non ideo accuſandus eſſet idololatriæ *Enos*, vir cum primis religioſus & pius, quemadmodum ipſum *R. Maimonides* & alii accuſant. *Enos* anno ætatis nonageſimo genuit *Cainan*. Obiit anno ætatis quinto ſupra nongenteſimum.

XIII. *Cainan* genuit *Malaleel* anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit annos decem ſupra nongentos. Sepultum eum apud Indos, ac ibidem ſepulcrum ejus oſtenſum *Alexandro Magno* fabulantur Hebræi, ut in Libro *Jucharin*, & apud *R. David Zamach* legere eſt.

XIV. *Malaleel*, cujus fauſtum nomen *Laudatorem Dei* ſonat, *Jaredum* genuit anno ætatis ſexageſimoquinto. Vixit annos octingentos nonagintaquinque.

XV. *Jared* genuit *Enochum* anno ætatis centeſimo ſexageſimoſecundo. Vixit annos nongentos ſexaginta duos.

XVI. *Enochus* vitæ ſanctitate, ſpiritu prophetico, & translatione miraculoſa conſpicuus, *Mathuſalam* genuit anno ætatis ſexageſimoquinto. Ad Deum vivus raptus eſt, cum annos trecentos ſexaginta quinque in terris vixiſſet. Ejus Prophetiæ *S. Judas* Apoſtolus atteſtatur in Epiſtola Canonica : *Prophetavit autem & de his ſeptimus ab Adam Enoch*. De illius vero translatione *S. Paulus* ad Hebræos 11. *Fide Henoch translatus eſt, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia tranſtulit illum Deus: ante translationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo. Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Enocho* itaque injuriam faciunt *Jarchius*, & alii Hebræi in *Bereſchit Rabbah*, aſſerere non veriti, Sanctum illum Patriarcham fuiſſe *hypocritam*, aut certe *levem & inconſtantem*, qui cito ad malum deflecteret, ideoque Deum, tempore quo cum Deo ambulabat, ipſum cito ſuſtuliſſe, ne rurſus ad impietatem deficeret.

XVII. *Mathuſala* genuit *Lamechum* anno ætatis centeſimo octogeſimoſeptimo. Omnium Patriarcharum maxime longævus fuit *Mathuſala*; ut qui nongentos ſexaginta novem annos vixerit; non tamen 14. annis ultra Diluvium, ſed anno ipſo Diluvii mortuus, ut in Diſſertationibus probabo. Vixit cum *Adamo* annos trecentos quadraginta novem, ab eoque tam præſentis quam futuræ vitæ multa accipere potuit documenta, quæ poſteris traderet.

* *S. Chryſoſtom. Homil.* 20 *in Geneſ.*

XVIII. *Lamech* genuit *Noe* anno ætatis centeſimo octogeſimoſecundo : idque nominis ipſi indidit prophetico ſpiritu, * dicens : *Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuum noſtrarum in terra, cui maledixit Dominus*. Quænam vero illa conſolatio & quies, quam a NOACHO futuram vaticinatus eſt *Lamechus* ? An quies a prima terræ maledictione poſt *Adami* peccatum ? Sed hæc ipſi incumbit uſque ad illud tempus, quo creatura vanitati ſubjecta liberabitur a ſervitute corruptionis; nec prohibuit *Noe*, ne terra ſpinas & tribulos germinaret, & ne homines in ſudore vultus ſui panem ex ea pararent. An conſolatio illa in eo poſita eſt, quod per *Noachum* reſuſcitatus eſt mundus, ut explicat *Abeneſra* ; & terra mundata diluvio poſtliminio per eum culta, & nitori priſtino reſtituta eſt ? ſed ad *Lamechum* & eos qui ejus ætate vixerunt, hoc beneficium non redundavit. An filio nomen a quiete ideo impoſuit *Lamechus*, quod in filio poſt diluvium ſuperſtite futuro, & genus humanum, Eccleſiamque propagaturo expectaverit Semen benedictum, Meſſiam, Mundi Salvatorem, qui maledictionem omnem & peccatum expiaturus eſſet ? Id quidem omnium maxime probabile, & *S. Epiphanium* authorem habet, Libro 1. adverſus Hæreſes, Tom. 2. Hæreſi 30. *Chriſti* (inquit) *figuram Noemus olim prætulit, is quem natum pater ut vidit prophetico quodam afflatu Noemum appellari voluit : Quoniam*, inquit, *iſte requiem*

requiem dabit nobis a peccatis noſtris; hoc eſt, laborioſis noſtris operibus. Atqui Noemus nulla a peccatis requiem attulit, ut intelligas de Chriſto vaticinatum eſſe Lamechum, in quem etiam ipſa nominis ratio convenit. Noemus enim requiem ſignificat. Quod apprime Chriſto congruit, in quo Pater cum Spiritu Sancto requieſcit, requieveruntque Sancti ad unum omnes, poſteaquam a peccato deſtiterunt. Vixit *Lamech* annos ſeptingentos ſeptuaginta ſeptem.

XIX. *Noe*, quem *Virum juſtum & perfectum* Moyſes prædicat, juſtitiæ divinæ, ac pœnitentiæ præconio, fide, vaticiniis, Arcæ fabrica, mira in Diluvio conſervatione, propagatione novi orbis, inſtauratione divini cultus illuſtris, Deo credidit, Diluvium poſt annos centum, & viginti futurum denuntianti, & Arcæ fabricam interim imperanti. Diluvium decrevit Deus ob profligatam Cainitarum impietatem, ob Sethianorum ad ipſos defectionem, contractaque cum ipſorum filiabus laſciva pulchritudine eximiis connubia, & promiſcuam venerem, quo ex commercio Gigantes orti; ob univerſorum denique hominum, dempta Noemica Familia, corruptionem, ut ex Cap. 6. *Geneſis* diſcimus. Arca ex ligno *Gopher*, ſeu Cupreſſum, ſeu aliud intelligamus, bitumine obductum, ædificata. Ejus longitudo trecentorum cubitorum, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo: capacitas tanta, quanta capiendis omnium generum animalibus ſeptenis mundis, duobus immundis, octo hominibus, Noe ſcilicet cum uxore, tribus filiis, & eorum conjugibus, omniumque alimentis ſufficeret. *Octo* dumtaxat *Animæ in Arca ſalvæ factæ ſunt*, ut docet *S. Petrus* in epiſtola 1. Canonica, cap. 3. Elogium *Noe* legimus Epiſtolæ *S. Pauli* ad Hebræos, Cap. 11. v. 7. *Fide Noe, reſponſo accepto, de iis quæ adhuc non videbantur, metuens, aptavit Arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam damnavit Mundum; & juſtitiæ, quæ per fidem eſt, hæres eſt inſtitutus.* De eodem *S. Petrus* Epiſtola 2. Cap. 2. *Et originali mundo non pepercit* (Deus) *ſed octavum Noe juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluvium Mundo impiorum inducens.* Eccleſiaſtici 44. his verbis commendatur: *Noe inventus eſt perfectus juſtus, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio. Ideo dimiſſum eſt reliquum terræ, cum factum eſt diluvium. Teſtamenta ſæculi poſita ſunt apud illum, ne deleri poſſit diluvio omnis caro.* Exechielis denique 14. *Et ſi fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job, ipſi juſtitia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dominus Exercituum.* Quibus Scripturæ Sacræ oraculis refelluntur *Philo Judæus* Lib. *De Abrahamo*, nonnullique alii Rabbini, qui *Noe* comparate duntaxat, non abſolute juſtum dictum fuiſſe aſſerunt, reſpectu reliquorum ſuæ ætatis hominum, qui in graviſſima ſcelera lapſi erant. Quod commentum, Sancto Patriarchæ iniurioſum, refellitur præterea teſtimonio *Joſephi* Lib. 1. *Antiquitatum Judaicarum* Cap. 4. *Noachi* ſanctitatem commendant & SS. Patres, *Epiphanius* in Ancorato, *Chryſoſtomus* Homilia 23. in Geneſim, *Ambroſius* Lib. de Arca & Noe, Cap. 4. *S. Hieronymus* Lib. De Traditionibus Hebraicis in Geneſim, *S. Auguſtinus* Lib. 15. *De Civitate Dei*, Cap. 26. ubi ait: *Noe homini juſto, & ſicut de illo Scriptura veridica loquitur, in ſua generatione perfecto (non utique ſicut perficiendi ſunt cives civitatis Dei in illa immortalitate, qua æquabuntur Angelis Dei, ſed ſicut eſſe poſſunt in hac peregrinatione perfecti,) imperat Deus ut Arcam faciat.* Tunc primum liberis operam dare cœpit *Noe*, cum annorum eſſet quingentorum. *Semum* primogenitum ejus non fuiſſe, ſed *Japhetum*, in Diſſertationibus probabimus. Diluvium cœpit anno mundi 1655. menſe ſecundo, 17. die menſis, hoc eſt, Decembris noſtri octavo, anno ſexcenteſimo vitæ *Noe*. Quadraginta diebus & quadraginta noctibus pluvia cecidit. Obtinuerunt aquæ terram centum quinquaginta diebus: qui utrum ab initio diluvii, an a fine quadragenariæ pluviæ numerandi ſint, quæſtio eſt: Primum viſum eſt Hugoni Victorino, Auctori Hiſtoriæ Scholaſticæ, & Nicolao de Lyra; alterum Joſepho, S. Joanni Chryſoſtomo, Homilia 25. in Geneſim, Toſtato, & Cajetano. Requievit Arca ſuper aliquo ex Gordyæis Armeniæ montibus, menſe ſeptimo, vigeſimoſeptimo die menſis, ſexto Maii noſtri reſpondente. Poſt Corvi & Columbæ emiſſionem ex Arca, vidit Noe terram exſiccatam eſſe menſe ſecundo, die vigeſimoſeptimo menſis, id eſt, Decembris noſtri 18. Feria ſexta, qua Noe cum Familia ſua de Arca egreſſus eſt. Hic finit prima Mundi Æras.

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

XX. Insignes duas Jesu Christi figuras prima hæc Mundi exhibuit Ætas, *Adamum, & Abelem*. Adamum fuisse typum Christi venturi docet Apostolus, qui eum *formam futuri* appellat; & hanc inter ipsos comparationem instituit *ad Romanos* v. 14. 18. 19. *Igitur sicuti per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obeditionem justi constituuntur multi*. Et 1. ad Corinthios 15. *Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur .... Factus est primus homo Adam in animam viventem; novissimus Adam in spiritum vivificantem ... Primus homo de terra, terrenus; secundus homo de Cœlo, cœlestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœlestis, tales cœlestes. Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis*. Sexto die creatus est Adamus: Sexto die mortem subiit Jesus. Ad imaginem Dei creatus est Adamus: Jesus est *imago Dei invisibilis, splendor gratiæ, & figura substantiæ ejus, & speculum sine macula Dei majestatis, & imago bonitatis illius*. (Coloss. 1. 5. Hebr. 1. 3. Sap. 7. 26.) De terra virgine formatus est Adamus: de puella Virgine natus est Jesus: cujus Virginis typum & Eva prima generis nostri Mater exhibuit. *Tertulliani* verbis Lib. *De Carne Christi* Cap. 17. jucundius ac luculentius id exprimam quam meis, *Nove*, inquit, *nasci debebat novæ nativitatis Dedicator; de qua signum daturus Dominus ab Isaia prædicabatur. Quod est istud signum*. Ecce Virgo concipiet in utero. & pariet filium. *Concepit igitur Virgo, & peperit Emmanuelem, nobiscum Deum. Hæc est nativitas nova, dum homo nascitur in Deo; in quo homine Deus natus est, carne antiqui seminis suscepta, sine semine antiquo, ut illam novo semine, id est, spiritaliter reformaret, exclusis antiquitatis sordibus expiatam. Sed tota novitas ista, sicut & in omnibus de veteri figurata est, rationali per Virginem dispositione Domino nascente. Virgo erat adhuc terra, nondum opere compressa, nondum sementi subacta: ex ea hominem factum accepimus a Deo vivam animam. Igitur si primus Adam de terra traditur; merito sequens, vel novissimus Adam, ut Apostolus dixit, proinde de terra, id est, carne nondum generationi resignata, in Spiritum vivificantem a Deo est prolatus. Et tamen nemihi vacet incursus nominis Adæ, unde Christus Adam ab Apostolo dictus est, si terreni non fuit census homo ejus? Sed & hic ratio defendit, quod Deus imaginem & similitudinem suam a Diabolo captam æmula operatione recuperavit. In virginem enim adhuc Evam irrepserat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æque introducendum erat Dei Verbum extructorium vitæ: ut quod per ejusmodi sexum abjerat in perditionem, per eundem sexum redigeretur in salutem. Crediderat Eva serpenti: credidit Maria Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo delevit. Sed Eva nihil tunc concepit in utero ex diaboli verbo. Immo concepit. Nam exinde ut abjecta pareret, & in doloribus pareret, verbum diaboli illi semen fuit. Enixa est denique diabolum fratricidam. Contra, Maria eum edidit, qui carnalem fratrem Israel interemptorem suum, salvum quandoque præstaret. In vulvam ergo Deus Verbum suum detulit bonum fratrem, ut memoriam mali fratris eraderet*. Temperare mihi non possum, quin ejusdem Patris locum alterum referam, typum Christi in Adamo exponentem Lib. *De Resurrectione Carnis*, Cap. 6. ubi de primi hominis ex limo formatione sic loquitur: *Recogita totum illi Deum occupatum ac deditum, manu, sensu, opere, consilio, sapientia, providentia, & ipsa in primis adfectione, quæ lineamenta ducebat. Quodcunque enim limus exprimebatur, Christus cogitabatur homo futurus; quod & limus & caro; Sermo quod & terra tunc. Sic enim præfatio Patris ad filium:* Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. *Et fecit hominem Deus, id utique quod finxit: Ad imaginem Dei fecit illum, scilicet Christi. Et sermo enim Deus, qui in effigie Dei constitutus, & non rapinam existimavit pariari Deo. Ita limus ille jam tunc imaginem induens Christi futuri in carne, non tantum Dei opus erat, sed & pignus*. Adamum jussit Deus dominari *piscibus maris, & volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram*. (Genes. 1. 28.) Jesus de se ipso ait: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra* (Matth. XXVIII. 18.) Conjugium Adami & Evæ individuum

Chri-

Christi Jesu & Ecclesiæ connubium referre docet *S. Paulus*, ad Ephesios v. 31. 32. *Propter hoc relinquet homo Patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia*. Per lignum morti nos tradidit Adamus: per lignum vitæ nos restituit Jesus. Fructum arboris scientiæ boni & mali Adamus degustavit: de Christo ab Isaia prædictum est: *Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.* (Isaiæ VII. 15.) Nudus peccavit Adamus: Nudus peccatum in Cruce expiavit Jesus. Post commissum peccatum, terrestri Paradiso exclusus est Adamus: Post expiatum peccatum in cœlestem Paradisum ascendit Jesus. Ex latere Adami dormientis formata est Eva: Ex latere Christi morientis nata est Ecclesia. Ex Adamo & Eva homines nascuntur: Ex Christo & Ecclesia homines renascuntur.

XXI. Alter in *Abele* Christi typus occurrit. Abeli integerrimo viro *Caini* fratris invidiam eximia pietas conflavit: Jesu Christo Sancto Sanctorum divinæ virtutes fratrum Judæorum odium pepererunt. Fuit Abel Pastor ovium: Christus Jesus Pastor hominum. Joann. 10. *Ego sum*, inquit, *Pastor ovium*. Hebr. XIII. 20. *Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum ovium in sanguine Testamenti æterni Dominum nostrum Jesum Christum aptet vos in omni bono*. 1. Petri 2. 25. *Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad Pastorem & Episcopum animarum vestrarum*. Abeli mortem paravit Cainus: Mortem Jesu quæsierunt Judæi. Abelem foras eduxit Cainus, ut ipsum occideret: Jesum Christum Judæi ad supplicium extra Hierosolymam rapuerunt. Vox sanguinis Abel ad Deum clamavit de terra contra Cainum, qui ipsum fudit: Vox sanguinis Christi melius clamavit pro Judæis, qui ipsum fuderunt, veniam petens: Hebr. XII. 24. *Accessistis ad Testamenti Novi Mediatorem Jesum & sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.* Hanc criminis pœnam Caino irrogat Deus, ut maledictus sit super terram, quæ fraternum sanguinem de manu illius suscepit: Judæi qui sanguinem Christi fuderunt, ubique execrabiles, sed in Ecclesia præsertim Christiana, quæ Jesu Christi sanguine lota ac mundata est. Caino futurum prædixit Deus, ut terram fraterno sanguine fœdatam vanis laboribus exerceret, nullos ipsi fructus daturam: (*Genes.* IV. 12.) Judæi abrogatos Mosaicæ Legis ritus frustra concelebrant, nihil ipsis ad salutem profuturos. Exilio Cainum mulctat Deus; sic tamen ut ei vitam servet. Judæi profugi passim & extorres erant, nec tamen penitus exscinduntur. Signo quodam Cainum notavit Deus, ne quis ipsi mortem inferret: (*Genes.* IV. 16.) Judæi variis in locis certo colore vel nota jussu Principum insigniti, ut ab aliis omnibus discernantur. Lege *Rupertum* Abbatem Lib. 3. Commentariorum in Genesim Cap. 6.

ARTICULUS II.

Hujus Ætatis Historia, ut a Josepho illustrata, vel interpolata; & Hebræorum, ac Arabum fabulis adulterata.

RECte observat *Josephus*, primo Homini nomen impositum, *Adam*, ab *Adama*, quæ vox significat Hebræis *Terram rufam*, eamque *virginem & puram*. Eamdem nominis etymologiam confirmat *S. Hieronymus* Lib. *De Nominibus Hebraicis*. Qua in re carnis Christi ex Virgine formatæ figuram præcessisse *Tertulianus* docet, Lib. *De Carne Christi*, Cap. 15.

II. Kabbalistæ, nomine *Adama*, revolutionem animarum significari commenti sunt, nempe ex tribus Hebraicæ dictionis literis per eam speciem Kabbalæ, quam vocare solent *Notaricon*, fecerunt *Adam*, *David*, *Messias*; Atque hinc fabulantur, Adami spiritum in Davidem, Davidis in Messiam migrasse. Melius Patrum nonnulli (quanquam nullo in Scriptura sacra fundamento) dixerunt nomen Ἀδὰμ Græcis literis scriptum, designare quatuor orbis partes quod harum initiales literæ eædem sint, quæ in no-

in nomine Ἀ'δὰμ; Nam Ἀ'νατολὴ dicitur *Oriens*, Δύσι *Occidens*, Ἄρκτος *Septentrio*, Μεσήμβρια *Meridies*. Ex his ſcilicet quatuor orbis partibus ſumptam eſſe terram, e qua formatus fuit *Adamus*: Et in eaſdem quatuor Mundi partes *Adami* poſteritatem diſtribuendam eſſe. Sic Auctor Libri *de Sina & Sion*, editi inter Opera *S. Cypriani*, & *S. Auguſtinus* Tractatibus 9. & 10. in Evangelium *S. Joannis*.

III. Thalmudiſtæ in *Gemara Sanhedrin* Cap. 4. Sect. 2. R. *Jochanam*, & R. *Abenezra*, hæc verba Creatoris: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram* ad familiam ſupernam, ſive ad Angelos dicta commenti ſunt. Hoc eorum commentum facile refellitur, quod creatio Dei proprium ſit opus, non Angelorum. Job 10. *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me*. Et *Iſaiæ* 42. v. 5. *Ego Dominus Deus, creans cœlos, & extendens eos; firmans terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo, qui eſt ſuper eam, & ſpiritum calcantibus eam*. Et cap. 45. v. 12. *Ego feci terram, & hominem ſuper eam creavi ego*... Et infra: *Hæc dicit Dominus creans cœlos, ipſe Deus formans terram, & faciens eam, ipſe pſalites ejus*... Et Cap. 64. *Et nunc, Domine, Pater noſter es tu, nos vero lutum; & fictor noſter tu, & opera manuum tuarum omnes nos*. 2. Quia non una eſt imago Angelorum & Dei. 3. Quia Deus in opere creationis nullius creaturæ conſilio uſus eſt. Iſaiæ 11. *Quis menſus eſt pugillo aquas, & cœlos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & libravit in pondere montes, cœlos in ſtatera? Quis adjuvit Spiritum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit, & oſtendit illi?* 4. Non ad imaginem Angelorum, ſed Dei unius factus eſt homo. *Et creavit Deus hominem ad imaginem ſuam: ad imaginem Dei creavit illum, maſculum & feminam creavit eos*. Cap. 5. *In die qua creavit Deus hominem, ad ſimilitudinem Dei fecit illum*. Cap. 9. v. 6. *Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo*. Ad filium igitur hæc dicta: *Qui eſt imago Dei inviſibilis, & primogenitus univerſæ creaturæ*. Qui dixit: *Ego & Pater unum ſumus*: Et, *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Legantur *S. Baſilius* Homilia 9. in Geneſim, *S. Joannes Chryſoſtomus*, Homilia 8. *S. Auguſtinus* Lib. 16. *de Civitate Dei*, cap. 6. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. adverſus Julianum, *Theodoretus* Interrogatione 19. in Geneſim, & paſſim alii Patres, pluralitatem Divinarum Perſonarum contra Judæos, & Filii divinitatem contra Arianos ex hoc oraculo probantes. *Saadias* Deum facit loquentem juxta conſuetudinem Regum, perſonam ſingularem in plurali numero exprimentium. Sed commentum iſtud *Theodoretus* luculenter refellit loco mox laudato. *Inſani* (inquit) *non animadverterunt, quod plurima Deus omnium effari ſoleat ſingulari numero*.

Coloſſ. 1.

„ Tempus enim, *inquit*, omnis hominis venit coram me: &, pœnitet me „ feciſſe hominem: &, Delebo hominem. *Item*: Non erunt tibi Dii alii præter „ me: &, Ecce ego facio nova, quæ nunc orientur: &, Aperiam in montibus „ fontes, & in collibus flumina. *Et in univerſa plane Scriptura Divina licet audire Deum omnium ſingulari numero loquentem. Raro autem pluraliter ſermonem format, niſi cum innuit numerum Perſonarum Trinitatis.* „ *Etenim cum linguas confunderet, non* „ *dixit ſingulariter*, Deſcendam; *ſed* Venite deſcendentes confundamus ipſorum lin- „ guas. *Et hoc igitur loco quoniam Deus animal rationale formabat, quod poſtea renovaturus erat poſt multas generationes, Sanctæ Trinitatis invocationibus ſacroſanctum baptiſma inſtituens, cum fabricaturus eſſet naturam, cui hæc myſteria crederentur, obſcure identitatem ſubſtantiæ, & Perſonarum numerum aperuit. Dum enim inquit*: Dixit Deus, *communionem divinæ naturæ indicavit: ſubjungens autem illud*, Faciamus, *expreſſit numerum perſonarum. Similiter cum iterum ſingulari numero dixit* Imaginem, *eandem eſſe naturam oſtendit. Cum autem dixit*, noſtram, *numerum Hypoſtaſeon manifeſtavit*.

Genes. 6. Deuteron. 32. Iſaiæ 4. Iſaiæ 41.

IV. *Adami* corpus biforme a Deo conditum, Rabbini complures fabulantur, *R. Samuel* in *Bereſchit Rabbah*, *Manaſſe Ben-Iſrael* Conciliatione in Geneſim, *Maimonides* in *More Nevochim*; p. 2. cap. 30. ubi Magiſtrorum opinionem approbat, qui aſſerunt, *Quod Adam & Eva creati ſunt ſicut unus, & tergis vel dorſo conjuncti. Poſtea vero a Deo diviſi ſunt, qui dimidiam partem accepit, & fuit Eva, & adducta eſt ad ipſum*.

ipſum. Mium eſt quod huic fabulæ aſſenſum præbuerit *Eugubinus* in *Coſmopæa*, cum Scripturæ Sacræ tam aperte repugnet, quæ *Adamum* ſolum creatum fuiſſe docet, deinde cum non inveniretur ipſi adjutor ſimilis, Deum coſtam ex ejus latere tuliſſe, & in mulierem compegiſſe. *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum: Faciamus ei adjutorium ſimile ſibi.... Ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.* Quæ ſane ruerent, ſi in eodem corpore compacti eſſent vir & mulier. Neque huicce commento favent verba illa Geneſ. 1. v. 27. *Ad imaginem Dei creavit illum; maſculum & feminam creavit eos*. Si enim *Adamum* Androginum eſſe creatum Moyſes intellexiſſet, quidni dixiſſet potius: *Maſculum & Feminam creavit illum?*

V. Thalmudici in Libro *Sanhedrin* aſſerunt, *Adamum* creatum fuiſſe *a fine mundi uſque ad finem*. Cumque per peccatum ſuperfluxiſſet, & putruiſſet, Deum manum ſuam ſuper eum poſuiſſe, & uſque ad centum ulnas ſtaturam ejus depreſſiſſe. Sed & inter Chriſtianos *Joannes Lucidus*, Lib. 1. *De Emendatione Temporum*, Cap. 4. opinatur *Adamum* proceritate corporis fuiſſe Gigantum omnium, qui unquam extiterint, maximum. Et ad figmentum iſtud confirmandum abutitur loco illo *Joſue* cap. 14. v. 15. *Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam Maximus ibi inter Enacim ſitus eſt*. Verum *Adami* gigantæa procas erit ex eo loco perperam colligitur, cum nomen iſtud ibi proprium non ſit, ſed commune, & hominem ſignificet, ſitque hujus loci ſenſus, propterea urbem *Hebron* olim civitatem *Arbe* nuncupatam, quod *Arba* maximus homo fuerit inter Enacinos, ſeu nominis celebritate, ſeu ſtatura, ſeu principatus amplitudine, aut rerum geſtarum gloria, ſeu quod illius urbis conditor fuerit, aut ob aliam ſimilem rationem. Unde Textus Hebraicus ſic ad verbum reddi poteſt: *Nomen Hebron olim Chiriath Arbah: Homo magnus in Hanachim ipſe*. 70. Interpretes magnitudinem illam ad *Arba* referendam non cenſuerunt, ſed ad civitatem ipſam, Μητρόπολις τῶν Ἐνάκιμ αὐτη *Metropolis ipſorum Enacim hæc*. Paraphraſis Chaldaica ſic habet: *Et nomen Hebron ab antiquis Kiriath-Arbagh, homo magnus in fortibus ipſe*. Verſio Arabica: *Nomen autem Hebronis erat olim civitas Arbe, hominis ſcilicet ingentis ſtaturæ inter gigantes*.

VI. Zabæi *Adamum* ex viro & muliere prognatum fabulantur, & ante ipſum nominant *Janbuſar Tzagrith* & *Roane*, de quibus etiam in Libro *Coſri* Editionis *Buxtorfii* pag. 27. Nec id mirum cum æternitatem Mundi ſtatuerint. Auctor *Speculi-Ardentis* Cracoviæ excuſi, cujus meminit idem *Buxtorfius* in *Synagoga Judaica*, cap. 11. *Lilitham* primam *Adami* conjugem fecit, *Evam* ſecundam uxorem. In Libro *Ben-Siræ*, quem Judæi Conſtantinopoli edidere, duæ illæ uxores *Adami* recenſentur. *S. Auguſtinus* Lib. *Contra Adverſarium Legis & Propheturum*, hanc Judæorum *Deuteroſim* de duabus primi Hominis uxoribus fugillat. Non minus ineptum eſt Auctoris nuperi de Præadamitis figmentum, quod in Diſſertationibus exſufflabimus.

VII. Thalmudiſtæ fabulantur, *Samael*, qui ipſis eſt, Satanas, accedentem ad *Evam* ut eam falleret inequitaſſe Serpenti, qui magnitudine camelum æquaret. *Eratque* (inquiunt) *Samael equitans ſuper ſerpente, & Deus erat videns ſuper camelum, & ſuper equitantem in eo*. Ita *R. Maimonides*, in *More Nevochim*. Tentationis *Evæ* hiſtoriam ſic adulterant in Bereſchit Rabba: *Dixerat Deus, Gen.* 2. v. 17. In die quippe comeſtionis tuæ ex eo morte morieris: *Ipſa mulier nequaquam ſic retulit, ſed ait: Geneſ.* 3. v. 3. Dixit Deus, non comedatis ex eo, nec accedatis ad ipſum. *Cumque vidiſſet ſerpens, quod mentiebatur, tulit eam & impulit ſuper illud lignum; dixitque illi: Ecce hinc ſicut non es mortua propter acceſſum ejus, ſic non morieris propter eſum ejus: ſed quia Deus ſcit, quod in die comeſtionis veſtræ ex eo aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii ſcientes bonum & malum: De arbore enim iſta comedit ipſe, & creavit Mundum, proinde ipſe dixit vobis, Ne comedatis ex ea, ne creetis alios Mundos. Omnis quippe homo artifex odit coartificem ſuum*. Hæc & alia Rabbinorum deliria refert *Raymundus Martini*, in *Pugione Fidei*. III. P. Diſt. 2. Cap. 5.

VIII. *Joſephus* Lib. 1. *Antiquitatum Judaicarum*, cap. 11. in referenda ſerpentis pœna, ſeu maledictione, a Scriptura Sacra immaniter aberrat. Scribit enim: *Deus ſerpenti*

penti vocem ademit, iratus ob malitiam, qua erga Adamum est usus; venenumque linguæ ejus indidit, & hostem eorum declaravit... Ad hæc pedibus privatum trahi per terram ac volvi fecit. Serpentem vi propria locutum æque fabulosum est, ac illud quod Plato in *Politico* tradidit, sæculo aureo, cum rerum *Saturnus* potiretur, etiam cum bestiis hominem colloquia miscuisse, quod & *Eusebius* refert Lib. 12. *De Præparatione Evangelica*, cap. 9. Vox igitur non est adempta serpenti, quam nunquam habuit; venenum post *Evæ* seductionem linguæ ejus inditum non est, quo nunquam caruit; pedibus mutilatus non fuit, quibus nunquam instructus est: sed quæ erant ipsi naturalia, per maledictionem a Deo inflictam evasere pœnalia; quatenus ejus horrorem homini indiderunt. Mirum quod *S. Basilius*, Homilia De Paradiso, *Josephi* commentum de pedibus serpentis amplexus sit: *Serpens* (inquit) *tum non erat horrendus, sed mitis ac mansuetus, nec terribiliter in telluris superficie velut natans reptabat, sed sublimis & erectis pedibus insistens ingrediebatur.* Melius *Theodoretus* Interrogatione 34. in Genesim *Maledictionem Deus proprie intulit ei, qui malum perpetravit. Nam & ille Serpens quoque appellatus est... Sed & ipsum animal quoque ad hominum utilitatem maledictionem recepit. Itaque videntes serpentem repere & volutari super terram, maledictionis antiquæ recordamur, & discimus quanta mala peccatum accersat, non solum his qui illud admittunt, sed & illis, qui subserviunt. At ipse quidem serpens nullum inde damnum accepit, cum ita gradi natus sit. Hanc enim habet a natura motus speciem. Nihil autem naturale molestum videtur esse. Homo vero multum inde commodi consequitur.*

IX. Rursus fabulantur Rabbini *Adamum* post mortem *Abelis* se ab uxore sua separasse centum triginta annis, eoque intervallo *Evam* concepisse, & peperisse Spiritus seu Dæmones masculos, & *Adam* spiritus femineos. Propterea scriptum esse 2. Regum 7. v. 14. *Quem, cum depravatus fuerit, arguam in virga hominum, & in plagis filiorum Adam: filiorum Adam Antiquorum.* Hæc in *Bereschit Rabba*, super illud *Genes.* 3. v. 20. *Et vocavit Adam uxorem suam Eva, quia ipsa fuit Mater omnis viventis:* Idem delirium habetur in Thalmude Babylonico, Lib. *Erubin*, idest, *De commixtionibus*, cap. 11. Legatur clarissimus *Vossius* Observationum in Proœmium *Pugionis Fidei*, pag. 25.

X. De *Caini* & *Abelis* sacrificio scribit *Josephus* Lib. 1. *Antiquitatum Judaicarum* cap. 3. *Cum visum eis esset sacrificare Deo, Cain agri & arborum fructus obtulit, Abel lac & primogenita pecorum. Hujus sacrificium Deo fuit acceptius, quod sponte naturæ genitis constaret, quam ea quæ homo avarus & industrius per vim quandam a natura extorserat.* Sacrificium *Caini* displicuisse Deo ratione rerum oblatarum *Josephus* significat, contra Scripturæ sensum. *Abelem* obtulisse scribit lac & primogenita gregis, cum lactis nulla fiat in Sacro Textu mentio, nec hujusmodi oblatio in Populo Dei unquam fuerit usitata. Præterea *S. Paulus*, ait, *Abelem* obtulisse Deo *plurimam Hostiam* πλείονα θυσίαν. Hostiæ porro nomen pecudibus quę mactantur, non lacti quod libatum esset, convenire manifestum est. Tandem ratio *Josephi* nulla est. Cum enim Deus oblationes instituerit ex primitiis, perperam fingitur has Divinæ Majestati acceptas non fuisse, ubi recte fierent.

XI. Targum Hierosolymitanum narrat colloquium *Caini* & *Abelis* hunc in modum. *Et dixit Cain ad Abel fratrem: Veni & egrediamur foras. Et accidit, cum egressi essent ambo in agrum, respondit Cain: Non est judicium, nec judex, nec sæculum aliud, nec merces bona pro justis, nec pœna pro impiis. Nec Dei misericordia creatus est Mundus, nec Dei misericordia regitur eo quod suscepta est oblatio tua cum beneplacito. Respondit Abel: Est judicium: Est judex: Est sæculum aliud: Est merces pro bonis, & pœna pro impiis: Misericordia Dei Mundus creatus est, & misericordia Dei gubernatur; quia vero meliora sunt opera mea tuis; suscepta est oblatio mea cum beneplacito; tua autem non est suscepta.* Hanc orationem fabulosam esse nemo non odoratur. Quin & hæc verba *Caini* ad *Abel*, quæ in Vulgata nostra leguntur: *Egrediamur foras*, sive ut habent 70. Interpretes: *Transeamus in agrum*: adititia esse, nec ad Sacri Textus integritatem pertinere, censet *S. Hieronymus in Traditionibus Hebrai-*

Hebraicis: Illa enim verba *: Et dixit Cain ad Abel fratrem ſuum*, enarrans ait : *Subauditur, ea quæ locutus eſt Dominus. Superfluum ergo eſt, quod in Samaritanorum & noſtro Volumine reperitur*: Tranſeamus in campum.

XII. Fingunt Rabbini apud *R. Eliezer* in *Pirke*, genitas eſſe cum *Caino & Abele* gemellas; primam vocatam fuiſſe *Azrum*, alteram *Anvinam*. Idem figmentum in Annales ſuos retulit *Saidus Patricides* Patriarcha Alexandrinus. Eadem fabula ad Arabes a Judæis manavit, ut probat *Seldenus* ex veteſto Auctore Libri *De generatione Mahumet*. Rabbinos porro ad hoc figmentum impulit neceſſitas conjugii primorum fratrum cum ſororibus. Commenti ſunt enim primos parentes ſtatuiſſe, ne gemella ſoror gemello fratri nuberet, ſed ei qui altero partu fuiſſet editus. Addidere veteres Cabbaliſtæ, *Caini & Abelis* æmulationem ex eo natam, quod *Adamus* formoſiorem filiarum *Abeli* deſponderit. Eandem fabulam Hiſtoriæ ſuæ inſerit *Eutychius* Alexandrinus Patriarcha, cujus hæc verba ſunt, prout ea *Pocokius* ex Arabico tranſtulit. *Cum jam provectiores facti eſſent pueri, dixit Adam Evæ; Ducat Cain Ouvain, quæ una cum Abele nata eſt; Abel autem Azrum, quæ cum Caino nata. Dixit autem Cain matri ſuæ: Ducam ego ſororem meam, & ducat Abel ſororem ſuam. Quippe pulchrior erat Azrum Ouvaina. Quod cum audiſſet Adam, male admodum ipſum habuit, dixitque: Hoc eſt contra præceptum, ut ſororem tuam gemellam ducas. Et fuit Cain Agricola, Abel Paſtor ovium. Dixitque illis Adam: Accipite de fructibus terræ, & de fœtu ovium, & conſcenſo Montis hujus ſacri faſtigio, offerte munera veſtra, deinde uxores veſtras accipietis. Attulit ergo Cain de fructibus terræ in oblationem Deo optimos, ſelectiſſimos: Abel e primogenitis ovium ſuarum optimas, ſelectiſſimas. Interea autem dum cacumen Montis aſcenderent, indidit Satanas in mentem Caino ut fratrem ſuum Abelem occideret, ſororis ſuæ Azrum gratia. Ideoque non acceptam habuit Deus oblationem Caini. Quare magis in Abelem ira & æſtu commotus Cain, invidit fratri ſuo: cumque de Monte deſcendiſſent, in ipſum irruens, ac lapide caput ejus feriens, ipſum interfecit.*

Lib. V. De Jure Naturæ & Gentium, Cap. 8.

XIII. De ſigno poſito in *Caino*, ne ipſum interficeret ullus ex iis, qui ipſi occurriſſet, multa etiam Rabbini fabulantur. Quidam ipſius fronti ſignum ex nomine ſuo impreſſiſſe ajunt, ut R. *Salomon Jarchi*. Alii, in *Tanchuma*, divinant ſignum hoc fuiſſe *Sabbatum*, quod in remiſſionis ſignum *Adamo*, & poſtmodum *Caino* datum eſt. Alii, unam fuiſſe ex Alphabeto Hebraico literam brachio *Caini* impreſſam, ut *R. Eliezer*, in *Pirke*, Cap. 21. Quidam partem circumſtantis terræ tremuiſſe. Nonnulli fuiſſe cornu. Sic figmentum quiſque ſuum obtrudit.

XIV. De *Caino*, poſt latam in eum a Deo juſto judice ſententiam, ſcribit Joſephus : *Cain autem multas regiones una cum uxore emenſus, tandem Naida condidit (Id loci nomen eſt) atque illic ſedem aptavit, ubi etiam liberos procreavit*. De *Naida* urbe a *Caino* condita nihil habet Sacer Textus, ſed tantum, *Egreſſum a facie Domini, habitaſſe profugum in terra ad orientalem plagam Eden*. Et vero *Naid* terræ aut urbis nomen non eſſe, ſed profugum & errantem ſignificare *S. Hieronymus* rectius admonet. Quanquam hic ignoſcendum *Joſepho*, qui 70. Interpretum Verſionem ſequitur : *Et habitavit in terra Naid*. Sic *porro S. Hieronymus* in *Quæſtionibus Hebraicis* ſuper Geneſim. *Quod Septuaginta* Naid *tranſtulerunt, in Hebræo* Nod *dicitur, & interpretatur, σαλευόμενος, ideſt fluctuans, & inſtabilis, ac ſedis incertæ. Non eſt igitur Terra Naid, ut vulgus noſtrorum putat: ſed expletur ſententia Dei, quod huc atque illuc vagus & profugus oberraviſ.* Quæ ſubdit *Joſephus*, aut veriora ſunt, aut vero ſimiliora. *Cæterum tantum abſuit, ut hac caſtigatione in melius vitam mutaverit, ut pejor etiam ſit factus, ſuis voluptatibus vel cum aliorum injuria indulgens, & facultates domeſticas per vim ac rapinas accumulans, accitis undecumque latrociniorum ac nequitiæ ſociis, magiſter illis ad facinoroſam vitam eſt effectus. Ad hæc ſimplicem hactenus vivendi rationem, excogitatis menſuris & ponderibus immutavit, priſtinamque ſinceritatem & generoſitatem ignaram talium artium in novam quandam verſutiam depravavit. Primus agrorum terminos fixit.* Addit urbem ab eo extructam & munitam, *Enoſe nomine impoſito ab Enoſo liberorum natu maximo.* Ἐνῶσαν ἀπὸ τοῦ πρεσ-

πρεσβυτάτου υἱοῦ Memoria lapsus est *Josephus*, cum *Enos* non Caini, sed *Sethi* filius maximus natu fuerit.

XV. Cainitarum & Sethitarum separationem *Patricides*, Arabum figmentis interpolatam ita refert: *Post mortem Adami subduxit se Familia Sethi a Familia Cain maledicti. Seth ergo assumptis secum filio primogenito Enosco, & Kainano Enoschi filio, & Mahaliele Kainani, una cum uxoribus & liberis ipsorum, traduxit in Montis fastigium, ubi sepultus est Adam. Cain vero omnesque ipsius filii infra substiterunt in valle, ubi occisus est Abel. Coluerunt autem filii Sethi in isto Monte puritatem & sanctimoniam, vocem Angelorum, a quibus prope aberant, audientes, unaque cum ipsis Deum laudantes & celebrantes: appellatique sunt ipsi cum uxoribus & liberis suis filii Dei. Neque erat ipsis opificium, nec seges, nec messis; sed victum præbebant, arborum fœtus: Nec ullus apud ipsos locus invidiæ, injustitiæ, aut mendacio; juramentum ipsorum erat:* Non per sanguinem Abelis. *Quotidie autem fastigium Montis sancti conscendentes, proni Deum adorabant, & corpus Adami visendo, benedictionem captabant. Cumque jam appropinquaret Sethi mors, filios suos per Abelis sanguinem adjuravit, Neminem ex ipsis de Monte isto sancto descensurum, nec permissuros se ut quispiam e liberis suis ad Caini maledicti prognatos migraret.*

XVI. De filiis & Nepotibus *Seth* scribit *Josephus* Lib. 1. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. 3. *Syderalem scientiam, ac cœlestium rerum cognitionem excogitaverunt. Ne autem inventa sua ex hominum notitia delaberentur, & prius perirent quam pernoscerentur; cum Adamus rerum omnium exterminationem prædixisset, unam incendio, alteram diluvio, excitatis duabus columnis, utrique sua inventa inscripserunt: ut si lateritia diluvio deleretur, lapidea superstes hominibus discendi copiam faceret, & quæ inscripta continebat, spectanda exhiberet: simul & quia lateritiam aliam posuissent. Quæ tamen lapidea permanet, hactenus in Syria.* Pseudo Eustathius in Hexaemeron fuisse eam scribit *in terra Seiriad*, ad sua usque tempora: Cedrenus: *Quæ servatur, ut testis est Josephus, in Sirida Monte ad hoc tempus.* Totum id fabulam redolet, cum nec Scripturæ Sacræ, nec alterius probati Auctoris testimonio nitatur. Et si demus temporibus *Josephi* adhuc in Syria visam columnam lapideam, quis præstare potest eam a *Sethi* filiis ac nepotibus positam esse? In ea certe nulla inscriptionis vestigia fuisse argumento est, quod *Josephus* hanc inscriptionem, aut superstites characteres non inseruerit Historiæ suæ, ad fidem rei memoria dignæ faciendam, & ad dirimendam quæstionem curiosam de literis primorum Patriarcharum conducibilem. Hæc fabula affinis alteri *Manethonis*, apud *Eusebium* & *Georgium Syncellum* asserentis; *Mercurii* columnas ante Diluvium extitisse in Siriadica Terra.

De primis Patriarchis multa hujus generis & ab Hæreticis conficta. De Sethianis scribit S. Epiphanius: *Certos Libros Clarissimorum Virorum nominibus inscriptos circumferunt. Ex quibus septem omnino Setho tribuunt.* Eadem fingendi libidine Catholici quidam Psalmos duos seu Cantica velut ab *Adamo* edita publicarunt, unum post creationem *Evæ*; aliud Pœnitentiale post admissum crimen, a miseris conjugibus alternis pronuntiatum, quæ ex MS. Bibliothecæ *S. Laurentis* in Scuriali descripsit *Nierenbergius* Lib. 2. *De Origine Sacræ Scripturæ*, Cap. 13. Nec maiorem huic figmento auctoritatem addunt *B. Amadei* Revelationes, dubiæ & ipsæ fidei. Sane cum hujusmodi Cantica plurimis utriusque Testamenti sententiis juxta Vulgatam Editionem Latinam constent, suæ suppositionis ac novitatis evidentia præbent argumenta. Eodem numero & loco habendi sunt, Liber inscriptus: *Generationes Adami*, & alter *De Divinitate*, nec non *Revelatio Adami, cum Deus soporem in illum immisit*. Hæc enim Thalmudistarum & Rabbinorum pura puta figmenta sunt. Nec pluris sunt facienda *Alphabeta Adami & Sethitarum*, quæ ex Vaticana Columna literarum octava memorant *Angelus Roccha* in descriptione Vaticanæ Bibliothecæ, & *Laurentius Scarderus*, in Monumentis Italiæ. In hunc etiam ordinem redigendus est Liber, de quo Auctor *Operis imperfecti* in *S. Matthæi* Evangelium, inter *S. Chrysostomi* Opera editi, Homilia 2. ad hæc verba, *Vidimus stellam ejus in Oriente*, ita scribens: *Audivi aliquos referentes de quadam Scriptura, etsi non certa, tamen non destruente fidem, sed*

potius

potius confirmante : quoniam erat quædam gens ſita in principio Orientis circa Oceanum, apud quam ferebatur, quædam Scriptura inſcripta nomine Seth, de apparitura hac ſtella, & muneribus ejus nempe Chriſto hujuſmodi offerendis.

XVII. De *Caini* cæde fabulantur Hebræi & Arabes, cum ille ætate gravis, cœcus, inter dumeta lateret, a *Lamecho* venationi indulgente occiſum, monente puero, feram eſſe. Deinde vero *Lamechum* ira percitum occidiſſe & puerum, quem *Tubalchainum* fuiſſe volunt. Ita inter Rabbinos *Jarchius*, inter Arabes *Patricides*. Sed ne quidem certum eſt *Cainum* occiſum fuiſſe a *Lamecho*, cum Scriptura Sacra id non doceat, ſed ex una Hebræorum Traditione habeatur, quam *S. Hieronymus* commemorat Epiſtola 125. ad *Damaſum*, Quæſtione 1. *Majorum noſtrorum* (inquit) *iſta ſententia eſt, quod putent in ſeptima generatione a Lamech interfectum Cain.* Et infra: *Lamech, qui ſeptimus ab Adam, non ſponte, ut in quodam Hebræo Volumine ſcribitur, interfecit Cain, ut ipſe poſtea confitetur. Quia virum occidi in vulnere, meo, & juvenem in livore meo: Quoniam ſepties vindicabitur de Cain: de Lamech autem ſeptuagies ſepties. Hæc quidem de Cain, quod in ſeptima generatione a Lamech interfectus ſit, & juxta aliam editionem, pœnam ſui ſceleris dederit, quod tot generationibus gemens & tremens viveret ſuper terram, nihil obſcuri arbitror remanſiſſe.* At hanc Hebræorum Traditionem velut fabulam rejicit *Teodoretus*, Interrogatione 44. in Geneſim. *Non duos* (inquit) *ut quidam putaverunt, neque ipſum Cain, ut alii fabulati ſunt: ſed unum, & hunc juvenem.* Virum enim, *inquit*, occidi in vulnus meum, & adoleſcentulum in livorem meum: *Hoc eſt, virum agentem juvenilem ætatem. Pœnam tamen evaſit propter peccati confeſſionem, contra ſe ferens ſententiam, evitavit ſententiam divinam.* Suidas Rabbinicam fabulam nonnihil immutavit, *Lamechum* duos *Enochi* fratres interfeciſſe ſcribens, & propterea *Enochum* fide ad Deum orantem, ne talem mortem videret, exauditum fuiſſe, & a Deo translatum. Certe *Cainum* occiſum non fuiſſe confici videtur ex Scriptura Sacra. Dicenti enim Caino: *Omnis igitur qui invenerit me, occidet me:* Reſpondit Dominus: *Nequaquam ita fiet; ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Poſuitque Dominus Cain ſignum, ut non interficeret eum omnis qui inveniſſet eum.* Fruſtratum porro Dei promiſſum ac verbum videretur, ſignumque illud non præſtitiſſe ad quod poſitum a Deo fuerat, ſi *Cainus* a *Lamecho*, vel ab alio quopiam fuiſſet occiſus. Dicere vero quod caſu, non ſponte *Lamech* ipſum occiderit, divinare eſt.

XVIII. Præter octo homines, *Noe* ſcilicet, ejus uxorem, tres filios *Noe*, & illorum uxores, Hebræi in *Beriſith Rabba* fabulantur, Gigantes aliquos, & pleroſque Dœmones, ex iis qui in aere iſto caliginoſo veſantur, in Arca fuiſſe ſervatos. Ex animalibus vero Rhinocerotem ingreſſum non fuiſſe in Arcam, ſed ad illam alligatum. Eoque inepte trahunt verba illa *Job* 39. 10. *Nunquid alligabis Rhinocerota ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallium poſt te?*

ARTICULUS III.

Hujus Ætatis Hiſtoria, ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata vel interpolata.

I. DE Mundi opificio ita differunt Gentiles Philoſophi & Poetæ, ut dubium nullum eſſe poſſit, quin ex *Moſis* Hiſtoria hortos ſuos irrigarint. Deum ſupremum rerum opificem agnoſcunt *Plato* in Timæo, & *Timæus* ipſe *Locrus*; Mundumque ab eo creatum ad exemplar ſive ideam æternam in mente eius expreſſam. Ideas ſuas quomodo a *Moyſe* ſumpſerit *Plato*, docent *S. Juſtinus* in Paræneſi, *Clemens Alexandrinus* Lib. 5. Stromatum, *Euſebius* Lib. 2. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 13. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 7. contra *Julianum*. Chaos illud in rerum origine, ab *Heſiodo* in Theogonia, ab *Apollonio* in Argonautis, ab *Ariſtophane* in Avibus; apud *Lucianum* in *Philopatride*, & *Suidam*: a *Pſeudo-Orpheo*, aliiſque agnitum; rudis illa indigeſtaque moles antequam Sol Mundo illuxiſſet, ab *Ovidio* initio Metamorphoſeon decantata, nonne terram inanem & vacuam, ac tenebras abyſſo circum-

circumfusas, prout a *Mose* Cap. 1. Geneseos describuntur, pene exprimunt? Noctem unam priorem fuisse die respondit olim *Tales Milesius*, referente *Diogene Laertio*. Noctem Deorum & hominum matrem *Pseudo-Orpheus* cecinit. *Mosem* scilicet de primigeniis tenebris legerant, illum que scripsisse meminerant, *Factum est vespere & mane dies unus*. Hinc factum conjiciunt Viri Eruditi * ut Gentes olim quædam spatia temporis non dierum, sed noctium numero definirent: Quod de Numidis in Libya refert *Nicolaus Damascenus* apud *Stobæum* Serm. 165. de Gallis a Druidibus institutis, *Julius Cæsar* Lib. 6. *De Bello Gallico*, de Germanis *Cornelius Tacitus*, de ipsorum Moribus, Lib. 3. Cap. 2.

* *Grotius Lib. 1. De Verit. Relig. Christ. in Observ.*

Finem hunc sibi in Mundi productione proposuisse Deum ait *Plato* in Timæo, ut optimum opus & bonitatis suæ particeps conderet, quod ubi perfectum vidit, mirifice delectatus est. Legerat nempe apud Moysem: *Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. De prima rerum origine ita disserit *Sanchoniato* a *Philone Biblio* laudatus, apud *Eusebium*, Lib. 1. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. Phœnicum Theologiam explicans, ut ipsum a *Moyse* accepisse quem sub *Taauti* nomine indigitat, sit manifestum. *Principium hujus universitatis ponit Aerem tenebrosum ac spiritu fœtum, seu mavis, tenebrosi Aeris flatum ac spiritum, chaosque turbidum, altaque caligine circumfusum. Hæc porro infinita esse, nullumque nisi longo sæculorum intervallo terminum habere. Verum ubi Spiritus, inquit, amore principiorum suorum flagrare cœpisset, eumque simul esset mixtio consecuta, nexum hunc mutuum Cupidinem appellarunt. Is quidem rerum omnium procreationis principium fuit. Spiritus vero suam ipsius procreationem minime agnoscebat. Ex hac illius conjunctione prodiit Mot; id quod limum nonnulli, aquosæ alii mixtionis corruptionem esse volunt, ex qua sequuta productionis semina, ipsaque adeo rerum universarum generatio extiterit*. Et infra: *Hæc in Taauti de Mundi ortu Commentariis scripta reperta sunt, quæ quidem ipse cum argumentis & conjecturis, quas mentis acie perviderat, excogitavit; tum eorum quoque facem nobis lumenque prætulit*. Porro *Taautus* Phœnicum idem est ac *Moyses*, ut demonstrat Vir Clarissimus ac Doctissimus *Daniel Huetius*, Demonstrationis Evangelicæ Cap. 3. Spiritu Dei infusam rebus vitam canit & *Virgilius* Lib. 6. Æneidos. Astra ad determinanda temporis spatia condidisse Deum ait *Plato*, ipsis pene verbis *Mosis* usurpatis; Quod & *Chalcidius* ad *Platonis Timæum* observavit, & *Theodoretus* refert Lib. *De Græcorum Affectionibus curandis*, Sermone 4. *De Materia & Mundo*. Idemque metro *Aratus* expressit, *Phœnomenon* initio.

Anaxagoras Mosis de creatione ac distinctione rerum sententiam his verbis expressit: *Cum res omnes confusæ simul permixtæque ab initio forent, Mens penitus ab illa perturbatione in ordinem elegantiamque vindicavit*. Ita refert *Eusebius* Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 14.

Diodorus Siculus Lib. 1. Bibliothecæ Historicæ p. 7. Mundi rerumque primam originem ex Ægyptiorum Philosophorum sententia ita describit, ut appareat de sacris *Mosis* fluentis suam illos Philosophiam temperasse, sicut & *Euripidem* Anaxagoræ discipulum, cujus ex *Menalippe* hos versus refert idem *Diodorus*.

Sic una cœlo forma cum terra fuit.
Sed fecerant a sese ubi divortium,
Mox cuncta gignunt, inque lucem dant feras,
Aves, soloque quæ vivunt & arbores,
Mortalium que genus.

Ex eodem fonte derivata sunt, quæ habet *Macrobius* Lib. 7. Saturnalium, Cap. 16. *Si concedamus*, inquit, *ut ab adversa parte dictum est, hæc quæ sunt ex tempore aliquod sumpsisse principium, natura primum singula animalia perfecta formavit. Deinde perpetuam legem dedit, ut continuaretur procreatione successio. Perfecta autem in exordio fieri potuisse, testimonio sunt nunc quoque non pauca animantia, quæ de terra & imbre perfecta nascuntur, ut in Ægypto mures, & aliis in locis ranæ serpentesque, & similia*. Quæ de Mundi origine scripta reliquit *Moyses*, eadem & Indis Brachmanes tradiderunt, quorum sententiam his verbis *Megasthenes* exprimit apud *Strabonem* Lib. 15.

Lib. 15. *De multis eos cum Græcis ſentire, ut quod Mundus & ortus ſit, & interiturus; quod eum opifex ejus & gubernator Deus univerſum pervadat: Univerſarum rerum diverſa eſſe primordia, Mundi autem facti aquam.* Ipſius vero *Megaſthenis* hæc verba e tertio *Indicorum* deprompta legimus apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. Stromatum. *Omnia quæ antiquitus de rerum natura dicta ſunt, etiam apud eos tradita fuere, qui extra Græciam ſunt philoſophati, quales apud Indos Brachmanes, in Syria vero hi qui dicuntur Judæi.*

Univerſitatem rerum a Deo creatam & conſervatam cum *Socrates* & *Pythagoras* considerarent, Dei vocem audire ſibi videbantur: ut dixiſſe illos tradunt *Ariſtobulus* Judæus, Philoſophus Peripateticus, apud *Euſebium* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. & *Clemens Alexandrinus* Lib. 5. Stromatum. *Ariſtobuli* verba ex *Euſebio* ſubjicio. *Divinam quippe vocem accipere nos ſic oportet, non ut ſermonem aliquem conceptis incluſum expreſſumque verbis, ſed ut operum ipſorum molitionem, quo plane ſenſu creationem Mundi univerſam, Legislator ille Moyſes Dei vocem appellavit. Nam de ſingulis operibus ita pronunciat;* Dixitque Deus, & factum eſt. *Id quod ego Pythagoram, Socratem, ac Platonem, cum noſtra omnia curioſe rimati eſſent, omnino ſequutos exiſtimo, cum ſe ſe Dei vocem exaudire dicerent, in illa univerſi molitionis, quæ tam accurate a Deo perfecta, ſui ſemper ſimilis integraque perſiſteret, contemplatione defixos.* Legerant ſcilicet apud *Moſem*, verbo Deum res univerſas condidiſſe: *Dixitque Deus, Fiat lux, & facta eſt lux.* Eundem legerat *Dionyſius Longinus*, Zenobiæ Palmyrenorum Reginæ a Conſiliis, & Studiis, in Libro *De ſublimi dicendi genere*, Sectione 7. ubi cum præmiſiſſet, de Deo loquentes curare debere, ut eum nobis magnum ſincerumque & impermixtum exhibeant, ſubdit: *Sic egit & Judæorum Legislator, vir minime vulgaris, ut qui Dei poteſtatem digne, & conceperit, & loquutus fuerit, ſtatim in principio Legum hæc ſcribens: Dixit Deus. Quid? Fiat lux: & facta eſt.* Eodem ſpectant & hi verſus ex Orphicis.

Illa mihi teſtis vox ſit, quæ prima Parenti
Edita, cum totum fundavit juſſibus orbem.

II. Quod *Moyſes* dixit, Deum formaſſe hominem de limo terræ, *Heſiodus* expreſſit in *Operibus ac Diebus.*

Mulciberumque moras jubet omnes ſolvere, & undas
Commiſcere ſolo, atque humanam imponere vocem.

Expreſſit *Euripides*, Supplicibus:

Jam ſinite terræ mortuos gremio tegi:
Res unde quæque ſumpſerat primordium,
Eo recipitur. Spiritus Cœlo redit,
Corpuſque terræ.

Hinc apud *Callimachum* in Scazonte, *lutum Prometheum*. Hinc *Cenſorino* teſte, *Democrito Abderita ex aqua limoque primum viſum eſt homines procreatos. Nec longe ſecus Epicurus.*

De Cœli & Terræ creatione, primique hominis formatione, Sinenſes aliquid olim a *Noachi* nepotibus inaudiviſſe, conſtat ex Gentis illius Scriptoribus. Memorant enim quod Cœlum horam noctis undecimam inter & duodecimam conditum fuerit; Terra vero horam noctis primam inter & ſecundam. Quod primus Homo conditus ſit inter tertiam & quartam matutinam. Femina poſt meridiem, tertiam inter & quartam. Item primum illum hominem (quem *Puon-Cu* nominant, & ſepultum dicunt in urbe *Tan-Cheu* Provinciæ *NanKim*, aut, ut alii in Provincia *Pe-Kin* in territorio urbis *Ho-Kien*) ex ſterili terra prognatum, & admirabili rerum ſcientia fuiſſe inſtructum, dominatumque omnibus; originem tamen illius ignorari.

III. Animam *Divinæ particulam auræ* vocat Horatius: *Æthereum ſenſum*, Virgilius: *Senſum a cœleſti dimiſſum arce*, Juvenalis: Animas noſtras partem eſſe Cœli, *Hipparchus* teſte *Plinio*, Lib. 2. Cap. 26. Hæc ſcilicet verba *Moſis* legerant: *Inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem:* Secundum *Moſem*, ad imaginem Dei conditum hominem, Philoſophi & Poetæ Ethnici ſcripſe-

re : hinc Platonicæ Ideæ, quas cum Mosaicis optime convenire demonstrant *Philo Judæus*, & *Clemens Alexandrinus* Lib. 6. Stromatum, quorum loca descripsit *Eusebius Cæsariensis* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ* Capp. 24. & 25. Quod & ipse egregie præstitit Cap. 23. Hinc *Euryſus* Pythagoreus Lib. *De fortuna*, scripsit : *Hominem corpore similem reliquis, quippe ex eadem constantem materia ; sed ab optimo effectum Artifice, qui in eo faciendo semetipsum habuit exemplar*. Ex eodem fonte *Ovidius* 1. Metamorphoseon.

Sanctius his animal, mentisque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset.
Natus homo est : sive hunc divino semine fecit
Ille Opifex rerum, mundi melioris origo :
Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cœli.
Quam satus Japeto, mixtam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumque videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Amelium Platonicum Philosophum qui audierit, non solum *Mosem*, sed & *S. Joannem* Evangelistam, quem & Barbari nomine indigitat, audire sibi videbitur, asserentem per Verbum omnia facta esse. Verba ejus apud *Eusebium* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ* Cap. 19. & *S. Cyrillum Alexandrinum* Lib. 8. Contra *Julianum* legere est. *Atque hoc plane Verbum erat* (inquit) *per quod, sempiternum cum esset, existebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur : Quod ipsum videlicet Barbarus etiam ille apud Deum in principii gradu ac dignitate constitutum, immo & Deum simul esse pronuntiat : per quod facta simpliciter omnia sint, in quo quidquid factum est, & vivens, & vita, & aliquid pro sua quodque natura fuerit. Idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam speciem præ se ferre, sic tamen ut suæ interea naturæ Majestatem ostendat : Adeoque solutum ubi jam fuerit, Dei locum denuo capessere, ac Deum prorsus eundem esse, qui erat, priusquam in corpus atque in carnem hominemque descenderet.*

IV. Historiam de Mulieris ex *Adami* costa formatione a Mose descriptam interpolavit *Plato*, cum primum hominem Androgynum commentus est, quem bifariam Jupiter secuerit. *Platonis* in *Convivio* locum descripsit *Eusebius* Lib. 12. *Præparationis Evangelicæ* Cap. 12. Ex Paradiso terrestri ab *Homero* confictus *Hortus Alcinoi*, & fons, qui *toto diffunditur horto*, ut ostendit *S. Justinus* Martyr in cohortatione ad Græcos. A *Platone* in Convivio *Jovis hortus* allegorice expressus, ut *Eusebius* observat Cap. 11. ejusdem Libri. *Sub ipsa*, inquit, *conditi Mundi cunabula, Dei Paradisum aliquem extitisse, ubi homo a serpente per mulierem in fraudem inductus fuerit, Moses arcana quadam oratione commemorat. Hujus verba palam tantum & aperte immutata, audistis quemadmodum in Symposio Plato allegorice expresserit. Quem enim ille Dei Paradisum, hic Jovis hortum appellavit : Serpentis ac fraudis per eum concinnatæ loco, insidiantem paupertatem introduxit : Primi hominis vice, quem Dei consilium ac providentia, tamquam filium paulo ante natum produxerat, Porum quemdam Metidos (hoc est consilii) filium subjecit : Pro eo denique ut conditi Mundi sub cunabula diceret, sub Veneris ortum dicere maluit, ut hoc allegoriæ genere mundi speciem ac pulchritudinem adumbraret.*

Idem ante *Eusebium* observaverat *Origenes* Lib. 4. contra *Celsum*, hæc *Platonis* in *Symposio* verba de Jovis horto referens. *Quando nata est Venus, parato convivio discubuerunt Dii, & inter cæteros Porus affluentiæ Deus, Metidis filius. Post cœnam Penia mendicatura cibum, observabatur pro foribus aulæ, in qua epulabantur. Interim Porus, ebrius nectare (nondum vinum erat) Jovis Hortum ingressus, edormiebat crapulam. Ibi Peniæ quærenti inopiæ suæ remedium in mentem venit clam & per insidias obrepere Poro, procreandorum liberorum gratia. Itaque juxta illum accubuit, &*

ex eo concepit: Inde natus est Amor. Subdit Origenes: *Id Platonis figmentum eo libentius apposui, quia Jovis Hortus cujus meminit, videtur habere nonnihil Paradiso Dei simile, sicut insidiatrix Penia serpentem referre, Porus vero per ejus insidias deceptus circumventum hominem. Nec satis liquet casune fortuito Philosophus in hanc similitudinem inciderit: an (ut quidam putant) quæ dum in Ægypto peregrinaretur a Sapientibus didicerat, partim ita ut acceperat reddiderit, partim mutarit, ne Græcos offenderet.*

V. *Pandoræ* fabulam ex Historia Mosaica creationis & lapsus *Evæ* expressam docet *Origenes* libro quarto contra *Celsum*. *Ergo*, inquit, *allegoriam admittit fabula Hesiodi tui divinitus afflati, de muliere quam Jupiter ignis vice magnum malum dedit hominibus: Hæc vero mulier de sopiti latere desumpta & ædificata a Deo, videtur sub externo involucro nihil reconditioris sensus tegere? At cujus candoris est, illa non videre ut nugas, sed admirari ut mysterium philosophicum obvelatum fabula, hæc vero verbis tantum inhærendo naso suspendere, & nullius æstimare pretii? Si enim propter verborum simplicitatem accusandum est quod tegit latentem sensum egregium, vide ne Hesiodus Numine, ut ais, afflatus, tuis sannis magis sit obnoxius, qui sic canit:*

Huic Pater infensus, nubes qui cogit aquosas,
Terrifico tales protulit ore sonos:
O nimis & plus quam par est versute Promethee,
O nimis in pœnas ingeniose tuas!
Lætus es, & celebrem volvis sub corde triumphum,
Quod cauta summum luseris arte Jovem.
Cur rutilum puris ignem subduxeris Astris,
Subdolus æthereas ausus inire vias?
Heu nociture tibi, seriisque nepotibus ista
Quo ruis in clades calliditate tuas?
Tale genus pestis celso mittetur Olympo,
Omnes quod cupida sumere fronte, volent,
Perniciemque suam circumplectentur amanter,
Ah nimis exitii nescia turba sui!
Sic fatus Divum Pater atque hominum Rex;
Nec mora, Vulcano talia jussa dedit.
I celer, & terram misce fluvialibus undis,
Materia hæc operi apta futura tuo est.
Ex hac formosæ fingetur imago puellæ,
Quæ referat superas ore habituque Deas.
Nec non dulciloquam cum viribus addito vocem,
Possit ut humanos promere blanda sonos.
Tu quoque de nostro Pallas prognata cerebro,
Protinus hanc donis imbue Diva tuis.
Edoceas tenui percurrere pectine telas,
Atque operosa rudes ducere pensa manus.
Affundet capiti pulchram Diva aurea formam,
Quæ fuit e spumis progenerata maris,
Ut desiderio curisque voracibus omnes
In desiderium concitet illa sui.
Tu quoque nate tuo non inficiande parenti,
Argi quo cecidit percutiente caput,
Fallaces indas mores, mentemque caninam,
Expers ne possit muneris esse tui.
Dixerat, assensere omnes, ac jussa facessunt
Illius, excelsi qui regit astra Poli.
Lemnius e madida format tellure puellam,

Cujus adæquabat forma venusta Deas.
Doribus hanc Pallas claris & arte polivit,
Instruxit variis pectora docta modis.
Aurea marmoreo posuere monilia collo
Peitho, & cum gemina blanda sorore Charis:
Nec non auricomæ vernis de floribus Horæ
Fecerunt nitidis rosea serta comis.
Astornamenta aptavit muliebria membris,
Quæ Dea de patris vertice nata fuit.
Atque a Mercurio, vigilem qui sustulit Argum,
Insida didicit lingua docente loqui.
Indidit hic mores vafros, teneroſque lepores:
Instituit variis pectora vana dolis.
Quodque, ut divino mandarat Juppiter ore,
Contulerant dotes Diique Deæque suas.
Mercurius recto Pandoram nomine dixit,
Dulce simul cunctis exitiale malum.
Nam prius humano generi mala nulla fuerunt,
Expers soliciti vita laboris erat.
Morborumque aberant vultu pallente catervæ,
Qui senium cunctis debile ferre solent.
Femina sed nocuo dum tollit opercula vasi,
In mundum pestis provolat omne genus.
Sola labris urnæ dum forte hæreret in imis,
Non illo movit spes sua castra loco,
Nam prius injecit, quam spes evadere posset,
Tegmina, consilium Virgo secuta Jovis.

Idem docet *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro 3. contra Julianum. *Vis tu*, inquit, *comparatis iis quæ de mundi ortu scripsit Hesiodus, cum Mosis Genesi, scrutemur ea quæ tu perinde ac tui majores, admiraris? Ille Musas adprecatus, petitaque, ut ait ipse, amabili cantione, putidas nobis & exoletas fabulas congessit. Natum quippe scribit e Terra & Cœlo Cœum & Hyperionem, & præter hos Japetum ac Prometheum quemdam hujus filium, qui nisi ignem ab Jove furatus esset, mulier in lucem haud prorsus edita fuisset, quam fabricatus est quidem utroque pede ille claudicans, hoc est, Vulcanus: vario autem ornatu decorasse dicitur Pallas forti patre prognata, & pulchrum malum dedisse mortalibus: At si fœmina defuisset, quam ab irato Jove, ut ipsi perhibent, habuimus, quomodo constitisset genus hominum? Aut quo pacto Dii Deorum aliqui fuissent opifices, immortali mortale attexentes, ut Platoni visum est? Hæc sapientissimi Mosis scriptis opponere non exhorruerunt: tametsi præstabat Mosaica sanctis acclamationibus prosequi.* Et infra: *Quid ergo, vir egregie, fomatam a Deo mulierem, quæque de illa scripta sunt a Moyse, ut minus decora rejiciemus? Hesiodi vero Pandoram admittemus?*

II. Innocentiæ status, & primorum hominum in Paradiso felicitas, sub aurei sæculi fabulis ab *Hesiodo*, & *Ovidio* decantata, a *Platone* in *Politico* his verbis explicata est: *Illos pascebat Deus, tum eos per sese regens, quomodo nunc homines divinioris animantis naturam sortiti, alia quædam inferioris ac deterioris conditionis animalia pascere consueverunt. Quo dum ipse munere fungeretur, nullæ dum Respublicæ erant, nec ducebantur uxores, nec liberi suscipiebantur. Verum ista cum abessent omnia, fructuum affatim ex quercubus, aliisque passim arboribus suppetebat, utique quos sine ullo cultu ipsa sponte terra profunderet. Nudi præterea, nulliſque ut plurimum stragulis sub dio passim degebant.* Hunc locum describit *Eusebius* Præparationis Evangelicæ Lib. 12. Cap. 13. Primos homines aurea illa ætate cum bestiis familiari sermone congressos, cum idem Philosophus afferit, ex serpentis cum *Eva* colloquio, quod Moses commemorat, figmenti sui sumpsit argumentum. Lege Eu-

sebium

ſebium Cap. 14. ejuſdem Libri. Indis etiam veteribus nota utcumque fuit illius ſtatus felicitas, ut diſcimus ex *Strabone* L. 15. ubi *Calanum* Indum ſic loquentem inducit: *Olim omnia ita plena erant farina ex tritico & hordeo, ut nunc pulvere. Fontes fluebant, aqua nonnulli, lacte alii, rurſum alii vino ac melle. Sed homines præ copia rerum ac deliciis ad contumeliam ſe tranſtulere: Quem ſtatum exoſus Deus, omnia ea abolevit, aliudque vitæ genus per laborem agendæ inſtituit.* Adami, Evæ, Arboris vetitæ, ſerpentis Hiſtoriam apud Indos idololatras fuiſſe pervagatam notavit *Maimonides in More Nevochim* P. 3. Cap. 29. In antiquis Græcorum Myſteriis acclamatum *Eva*, ſimulque monſtratum Serpentem, meminere *Plutarchus* in Alexandro, *Clemens* in Protreptico, *Chalcidius* ad Timæum *Platonis*, cujus hæc ſunt verba: *Juxtaque Moyſem Deus vitæ Primigenis interdixit, ne edulibus arborum, ex quibus notitia boni malique animis eorum obreperet, veſcerentur.* Et in alio loco: *Quibus Hebræi concinunt, cum dicunt, homini quidem a Deo datam eſſe animam ex inſpiratione cœleſti, quam rationem atque animam rationalem appellant. Mutis vero & agreſtibus ex ſylva, rationis expertem, juſſu Dei vivis animalibus & beſtiis terræ gremio profuſis: Quorum in numero fuerit etiam illa Serpens, quæ primitias generis humani malis ſuaſionibus illaqueaverit.* Sic & Demoſthenes in Oratione de Corona: *Interdiu præclaros illos cœtus, per viam ducens .... Serpentes quas parias vocant, allidens, & ſupra caput efferens, & clamitans Evoe Saboe, mercedem pro iſtis muneribus capiebas.* Sic & Catullus: *Evoe bacchantes, Evoe capita inflectentes, pars ſeſe tortis ſerpentibus incingebant, pars obſcura cavis.* Sic & Virgilius de *Helena*, Æneidos L. 6. *Illa chorum ſimilans, Evantes Orgia circum, ducebat Phrygias.* Quæ omnia ſpectans *Clemens Alexandrinus* loco ſupra laudato ait: *Dionyſium Mænolem orgiis Bacchi celebrant, coronati Serpentibus, ululantes Evam: Evam illam per quam error & omni gena inde mala in mundo ſunt conſecuta.* Sed & *Pherecides Syrus* Pytagoræ diſcipulus *ὀφιονέα Serpentem* mali auctorem commemorat, qui adverſas acies in cœlo inſtruxerit. Ita *Origenes* refert Lib. 6. contra Celſum. *Vide*, inquit, *an non iſte, qui nobis impium errorem impingit ut Ænigmata male intelligentibus, ipſe manifeſte fallatur, non intelligens quod Moſaicæ literæ multo antiquiores vel Heraclito, vel Pherecyde, vel Homero etiam, narrant de Malo illo, qui e cœlo expulſus eſt. Nam Serpens ille a quo Pherecydes ſuum denominavit Ophioneum, qui fuit in cauſa, ut primus homo ex Dei Paradiſo ejiceretur, ſub Ænigmatum involucris tale quiddam ſignificat, oſtentata divinitatis & potioris conditionis ſpe decipiens fœminam, quæ ſecum maritum quoque traxit in eandem perniciem.*

VI. *Enoch* ab Arabibus *Edris*, ab Hebræis *Adris* aliquando nominatur. Conjicit Druſius, *Edris* vel *Adris* dictum, quaſi *Adlis* vel *Atlis*, hoc eſt, *Atlas*. Nam *Euſebius* ex *Eupolemo* vetuſto Scriptore docet, *Enoch* Græcis *Atlantem eſſe*.

VII. Frequentiam & magnitudinem delictorum, Deum, & famulantes ei Mentes ab hominum familiari commercio abalienaſſe, poſt Græcos plurimos refert *Catullus* in Epithalamio *Pelei* & *Thetidis*:

Sed poſtquam Tellus ſcelere eſt imbuta nefando,
Juſtitiamque omnes cupida de mente fugarunt:
Perfudere manus fraterno ſanguine fratres,
Deſtitit extinctos natus lugere parentes,
Optavit genitor primævi funera nati,
Liber ut innuptæ potiretur flore Novercæ:
Ignaro Mater ſubſternens ſe impia nato,
Impia non verita eſt divos ſcelerare Penates:
Omnia fanda, nefanda malo permiſta furore,
Juſtificam nobis mentem avertere Deorum.

Sic interpolarunt id, quod apud Moſem legerant: *Dixit Deus, Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt .... Videns Deus quod multa*

malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra. Id *a Grotio* observatum Lib. 1. *De veritate Christianæ Religionis.*

VIII. In historia diluvii ferme omnium gentium memoria desinit. Unde & *Varoni* omne id tempus ignotum vocabatur, de quo Censorinus: *Nunc vero*, inquit, *id intervallum temporis tractabo, quod Historicum Varro appellat. Hic enim tria discrimina temporum esse tradit, primum ab hominum principio ad Cataclysmum priorem, quod propter ignorantiam vocatur ἀδήλου. Secundum a Cataclysmo priore ad Olympiadem primam: Quod quia in eo multa fabulosa referantur, μυθικὸν nominatur. Tertium a prima Olympiade ad nos: Quod dicitur ἱστορικόν, quia in eo res gestæ veris Historiis continentur.*

Diluvii Noetici Scriptores vetustissimi ex Ethnicis meminerunt, scilicet *Berosus* Chaldæus, de quo *Josephus* Libro 1. contra Apionem: *Hic Berosus*, inquit, *antiquissima scripta secutus, eadem quæ Moses narrat de facto diluvio, hominumque per id interitu, ac de Arca, in qua Noachus generis nostri auctor servatus est, cum ea ad cacumina Armeniorum montium se applicuisset.* Et Libro 1. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. 4. *Hujus autem Diluvii & Arcæ meminerunt omnes Barbaricæ Historiæ Scriptores, & in his Berosus Chaldæus.* „ *Narrans enim de hoc Diluvio, sic ferme* „ *scribit*: Fertur autem & navigii hujus pars in Armenia apud montem Gordyæo- „ rum supereſſe, & quosdam bitumen inde abrasum secum reportare: Quo vice „ amuleti, loci ejus homines uti solent. *Meminit horum & Hieronymus Ægyptius, qui Antiquitates Phœnicum scripsit, Mnaseas, & alii plures.*

Abydenus Assyrius, apud *Eusebium* Libro nono *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. *Huic*, inquit, *tum alii plerique, tum etiam Sisithrus in Imperio successit, qui cum Saturnus imbrium vim maximam decimo quinto mensis Desii fore prædixisset, & quicquid literis comprehensum erat, id totum apud Heliopolim Sipparorum occultari seponique jussisset: Is Dei mandatis obsecutus continuo navigationem Armenios versus instituit, in qua repentino divinæ prædictionis eventu occupatur. Tertio autem die quam tempestas remitti cœperat, aves emittit explorandi gratia, sicubi terram undis versam atque existentem viderent. Quæ cum immensum in pelagus incidissent, nec quo succederent omnino quicquam occurreret, ad Sisithrum denuo revolarunt, aliæque postea similiter emissæ. At cum tertio idem fecisset, votique compos evasisset (quippe volucres alis limo plenis redierant) illico Deus numine, hominum societati oculisque subducitur; navigium autem ad Armeniam appulsum, amuleta suis e lignis confecta, quæ de collo suspensa gestarent, indigenis suppeditavit.* Sisithrus, ut & Ogyges, & Deucalion, nomina sunt Noachum gentibus aliis significantia. Eumdem *Abydeni* locum refert *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. contra *Julianum.*

Alexander Polyhistor, apud *S. Cyrillum*, ibidem ait: *Oxiarte mortuo filium ejus Xisuthrum regnasse annos duodeviginti: sub eo magnum ajunt fuisse Diluvium; deinde servatum fuisse dicit Xisuthrum, cum Saturnus ei futurum prædixisset, nempe fabricandam esse arcam, & una cum animalibus omne genus jumentis, & reptilibus suscipiendam in ea navigationem.* Platonem diluvii meminisse, quod terræ universæ vastitatem importaverit, quam effugere potuerint *Montani duntaxat Pastores aliquot, qui summis in cacuminibus, tanquam exigua quædam generis humani semina relicti servatique constiterint*, ex principio Librorum ipsius *De Legibus* probat *Eusebius* Lib. 12. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 15.

Lucianus, Libro *De Dea Syria*, cum de Templo vetustissimo, quod erat Hierapoli, agere cœpisset, subdit: *Plerique a Deucalione structum ajunt hoc Templum, eo scilicet Deucalione, cujus ætate vis aquarum fuit maxima. De eo autem Deucalione in Græcia audivi quod Græci narrant. Est autem sermo talis. Hoc quod nunc est hominum genus non ab initio extitisse, sed id periisse stirpitus: qui vero nunc sunt homines secundi esse generis, quod ortum a Deucalione paulatim in ingentem multitudinem excrevit. De illis autem qui ante fuerant hominibus hæc sunt quæ memorantur. Contumelioſi homines cum essent, iniqua facinora perpetrabant: nam neque jusjurandum*

dum ſervabant, neque excipiebant hoſpites, neque curabant ſupplices: ob quas res maxima eis ſupervenit calamitas. Statim enim terra plurimum aquæ de ſe extulit, tum vero plurimi de cœlo cecidere imbres, flumina quoque ultra modum exundavere, & mare ipſum ſuperfuſum eſt terris, ita ut res omnes aqua fierent; homines vero perirent omnes. Solus tunc ad ſecundi generis exordium Deucalion relictus eſt, prudentiæ & pietatis ergo. Servatus autem hoc modo eſt. In Arcam magnam quam habebat, liberos muliereſque domus ſuæ impoſuit, ipſeque eam ingreſſus eſt, quod cum facerent, venere apri, & equi, & leonum genera & ſerpentes, & alia quæ in terra paſcuntur, bina quæque: ille hæc ad ſe animantia recepit omnia, quæ nihil nocuere, ſed magna ei cum illis divinitus amicitia obvenit: unaque in Arca navigarunt omnes, quandiu aqua ſuper terras fuit. Hæc ſunt quæ de Deucalione referunt Græci. De iis vero quæ poſt acciderunt, fertur ab aliis qui Hierapolim habitant res admirabilis, in ſua regione terræ fuiſſe hiatum, qui aquam abſorpſerit omnem. Id ubi factum eſſet, a Deucalione poſitas Aras, & Junonis Templum ſuper illo hiatu. Hiatum ipſe vidi. Valde exiguus eſt ſub Templo quod dixi. An olim major fuerit contractuſque ſit cum tempore, equidem neſcio. Id ſcio quod vidi parvulum eſſe: In hiſtoriæ huius ſignum quod agunt, hoc eſt, Bis anno ex mari aqua in Templum defertur. Ferunt aquam non Sacerdotes tantum, ſed omnis Syria, Arabiaque. Quin ab Euphrate uſque eunt ad Mare homines, omneſque aquam ferunt, eam primum effundunt in Templum. Deſcendit in hiatum aqua: & is hiatus, quamvis parvus, immenſam vim aquæ recipit. Hoc cum faciunt, ritum hunc ajunt a Deucalione inſtitutum, in calamitatis ſimul & ſalutis partæ memoriam. Talis eſt vetus de Templo hoc ſermo. Noachum pariter *Deucalione* expreſſit *Apollodorus*, Lib. 1. ejuſque navigium, λαρναξ Arcam appellavit.

Melo quoque in Opere adverſus Judæos, ut refert *Alexander Polyhiſtor*, apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 19. *Virum quemdam qui cum filiis Diluvium effugerat, ab indigenis Armenia pulſum, ædibuſque ac poſſeſſionibus ejectum ſuis intermedia regione peragrata in deſertos Syriæ montes ſeceſſiſſe commemorat.*

Nicolaus Damaſcenus, Libro 96. Hiſtoriæ univerſalis, referente *Joſepho* Lib. 1. *Antiquitatum*, Cap. 4. de Diluvio hæc habet: *Eſt ſuper Minyada ingens in Armenia Mons Baris dictus, in quo fama eſt ſervatos ex Cataclyſmo multos; unum vero in Arca vectum ad ſummum ejus jugum appuliſſe, diuque lignorum ejus arcæ manſiſſe reliquias. Hic, credo, is fuerit, cujus Moſes meminit, qui Judæis Leges condidit.*

Americanos Diluvii notitiam habuiſſe, *Joſephus Acoſta*, & *Antonius Herrera* teſtantur.

IN MUNDI PRIMAM ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De Opificio ſex dierum.

ARTICULUS I.

Quid nomine Principii, in quo Deum Cœlum & Terram creaſſe Moſes ſcripſit, intelligendum veniat?

PROPOSITIO I.

Cœlum & Terram in principio *creata ſcripſit Moſes, ut ante omnia & in ipſo Mundi ac temporis exordio condita ſignificaret.*

HANC intelligentiam juvant locutionis ſimplicitas, moduſque loquendi apud homines uſitatus, qui ſi de Architecto dicant, In principio fundamenta poſuit, ipſum initio operis ante omnia poſuiſſe fundamenta, ſive a fundamentis opificium cœpiſſe ſignificant. Sic *Tertullianus* expoſuit Lib. contra *Hermogenem* Cap. 19. *Nos autem unicuique vocabulo, proprietatem ſuam vindicamus, principium initium eſſe & competiiſſe ita poni rebus incipientibus fieri. Nihil enim quod fieri habet, ſine initio eſſe, quin initium ſit illi ipſum dum incipit fieri. Ita principium ſive initium incepticnis eſſe verbum, non alicujus ſubſtantiæ nomen. Jam nunc ſi principalia Dei opera cœlum & terra ſunt, quæ ante omnia Deus fecit ſuorum eſſe proprie principium, quæ priora ſunt facta, merito ſic præfatur Scriptura*: In principio fecit Deus Cœlum & Terram. *Quemadmodum dixiſſet*, In finem Deus fecit Cœlum & Terram, *ſi poſt univerſa feciſſet*. Quamquam & principii nomine *principatum* vel poteſtatem etiam intelligi poſſe dicat Tertullianus: *In principatu enim & in poteſtate Deus fecit Cœlum & Terram*. Sed priorem expoſitionem planiorem eſſe nemo non videt.

II. Sic exponit & *S. Baſilius*, quamvis & alias non improbandas interpretationes ſubjiciat, Homilia 1. in Geneſim. *Hinc proprie aggreſſus ſermonem de mundo Sapiens, nos his verbis edocet ejus originem*: In principio fecit. *In eo nimirum principio, quod ſimul fuit cum tempore*. Non tamen ſimpliciter ante omnia Cœlum & Terram Deum condidiſſe cenſet *S. Baſilius*, cum Angelos prius creatos exiſtimet, ſed ante cæteras aſpectabilis hujus mundi partes. Tum varias principii notiones explicat,

plicat, & ſingulas huic loco optime convenire docet. *Principium ſane dicitur primaria quævis motio, ut in illo:* Principium viæ bonæ eſt facere juſta. *A juſtis enim actionibus primum movemur ad beatitudinem. Dicitur rurſus principium id quoque, unde quidvis conficitur, cum hoc ipſum principium inexiſtit operi quod moliris; tale quid eſt in ædibus fundamentum, & carina in navi. Juxta eam acceptionem dictum eſt:* Principium ſapientiæ timor Domini. *Eſt item principium eorum operum quæ arte* Prov. 1. *conficiuntur, ipſa ars, ut ſapientia Beſeleelis principium fuit totius ornatus, qui circa Tabernaculum conviſebatur. Principium denique actionum non raro dicitur perutilis & accommodus finis eorum quæ fiunt. Exempli gratia; Eleemoſynæ principium ſpes eſt laudis & gratiæ apud Deum ineundæ. Tot igitur modis dici cum ſoleat principium; conſideres velim ea ne vox ſingulis ſignificatis accommodari queat. Etenim diſcere utique poſſis, quo primum tempore conſtiterit Mundi origo: ſiquidem ex hodierno die ad ſuperiores retrogreſſus ætates, ſtudio contenderis diem invenire quo ſubſtitit primum. Hoc enim pacto invenies, unde primaria illa motio acceſſerit tempori. Ad hoc deprehendes, cœlum & terram quaſi fundamenta quædam Univerſi prius facta fuiſſe & perſtructa Subinde occurret menti Verbum illud rerum artifex, quo præeunte in ſuum quæque ordinem oculis ſubjecta atque conſpicua diſtincta ſunt. Velut vox ipſa principii tibi nihil obſcure indicat, non temere nec fruſtra excogitatam eſſe mundi fabricam, ſed ad eum finem, qui non modicam allaturus eſſet utilitatem, nec mediocre emolumentum his quæ complectitur. Erudiendis ſiquidem animabus ratione præditis officina eſt haud dubie accommodatiſſima, & eiſdem ad cognitionem Dei provehendis totius eruditionis domicilium appoſitiſſimum, per hæc viſibilia ſenſibiliaque præſtruens viam ad inviſibilium con templationem, juxta verba Apoſtoli: Inviſibilia ipſius a creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.*

III. Ita quoque *S. Ambroſius* Lib. 1. Hexaemeron, Cap. 3. *Principium aut ad tempus refertur, aut ad numerum, aut ad fundamentum .... Ad tempus refertur, ſi velis dicere in quo tempore Deus fecit cœlum & terram, id eſt, in exordio mundi, quando fieri cœpit, ſicut ait Sapientia:* Cum pareret cœlum, cum illo eram. *Ad numerum autem ſi referas, ita convenit ut accipias: In primis Deus fecit cœlum & terram, deinde colles, regiones, fines inhabitabiles. Vel ſic: Ante reliquas viſibiles creaturas cœlum & terram fecit. Si vero ad fundamentum referas, principium terræ* „ *fundamenta eſſe legiſti, dicente Sapientia:* Quando faciebat fundamenta terræ, „ eram penes illum cuncta diſponens.

IV. Ita *S. Auguſtinus* Lib. de Geneſi ad literam imperfecto, Cap. 3. *An ideo dictum in principio eſt, quia primum factum eſt?* Et Lib. contra Adverſarium Legis & Prophetarum Cap. 2. *Ut principium ſit ex quo eſſe cœperunt, non enim Deo coæterna ſemper fuerunt: ſed facta, initium ex quo eſſe inciperent, acceperunt.* Eadem eſt *S. Cyrilli Alexandrini* ſententia Lib. 2. contra *Julianum*. Hunc ſenſum exprimit Verſio Arabica: *Primum quod creavit Deus, fuit cœlum & terra.* Hic ſenſus ex parallellis Scripturæ Sacræ locis confirmatur Prov. 8. *In initio viarum ſuarum antequam quidquam faceret a principio.* Pſal. 101. *Initio tu Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli.*

Sic intellexit Concilium Lateranenſe IV. Cap. Firmiter, *De Summa Trinitate & Fide Catholica*, definiens Deum *ab initio temporis* ſimul utramque de nihilo *condidiſſe creaturam, Angelicam & Mundanam.* Legatur *S. Thomas* 1. P. Quæſt. 46. Art. 3.

V. Objicies, pleroſque Patres ante cœlum, corporaque omnia, conditos Angelos aſſerere; adeoque hæc verba: *In principio creavit Deus cœlum & terram*, non ſignificare, ante omnia, & in ipſo temporis initio.

Antecedens eſt certiſſimum. Ita quippe cenſent *Origenes* Homilia 1. in Geneſim, & Homilia 10. in Matthæum, *S. Baſilius* Homilia 1. in Hexaemeron, *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 38. quæ eſt de Natali Chriſti, & Oratione 42. *Severianus Gabalitanus* Oratione 4. De Mundi opificio. *Cæſarius* Dialogo 1. Interrogatione 41. & Dialogo 3. Interrogatione 123. *Anaſtaſius Sinaita*, Lib. 6. Hexaemeron, & cap. 4. ὁδηγῷ. *Zacharias Mytilenæus* ſub finem libri de Mundi Opificio: *S. Joannes*

nes Damascenus Lib. 2. de Fide Orthodoxa, cap. 3. Et Lib. 4. cap. 14. Ex Patribus Latinis in eadem sententia versantur *S. Ambrosius* Lib. 1. in Hexaemeron cap. 5. & Præfatione in Psalmos. *S. Hieronymus* in cap. 1. Epistolæ *S. Pauli* ad Titum, *Cassianus* Collatione 8. cap. 7. Atque his verbis *Job* 38. nitebantur: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? Cum me laudarent simul Astra Matutina, & jubilarent omnes filii Dei.*

VI. Respondetur 1. Alios Patres contrarium censere, Angelos nempe ante cœlum & corpoream omnem creaturam non esse conditos. Ita docet *S. Epiphanius* Hæresi 65. *Illud enim*, inquit, *evidenter divinus sermo declarat, neque post sidera productos Angelos, neque ante cœlum terramque constitutos. Est enim certa illa & immutabilis sententia, ante cœlum & terram nihil omnino conditarum rerum extitisse: Quoniam in principio creavit Deus cœlum & terram, ut illud sit creandi principium, ante quod creatis ex rebus omnino nulla fuerit.* Ita *Theodoretus* Interrogatione 3. in Genesim. *Incircumscriptam solam*, inquit, *esse divinam naturam didicimus, quippe quæ increata sit, & principii expers, & æterna. Quæ enim esse cœperunt, habent illa prorsus esse circumscriptum. Quare licet expertem corporum fateamur Angelorum esse naturam, circumscriptam tamen illorum substantiam dicimus. Quomodo enim millia millium & decies centena millia, juxta divinum Danielem intelligere quispiam possit, nisi unumquemque in propria circumscriptione concipiat? Quod autem Angeli substantiam habeant circumscriptam, nemo, ut arbitror, repugnabit . . . . . Quod si verum est illud, sicuti profecto est, loco utique opus habebunt. Nam sola divinitas velut minime circumscripta, loco non est obnoxia. At si quod circumscriptum est, in loco est, qui fit ut Angelos ante cœlum & terram extare arbitrentur? Nam si non sit in rerum natura quod ferat, quomodo esse possit quod feratur?* Et Interrogatione 4. *At vero*, inquit, *quo ministerio fungebantur Angeli, qui creationem præcedebant, cum nullus esset, qui indigeret eorum opera? Quod enim ad ministerium hominum Deo universorum inferviant, idoneus rei testis est divinus Apostolus, inclamans:* Nonne omnes sunt ad-
Hebr. 1. „ ministratorii Spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt
„ salutis? *Constat igitur, quod nos quidem illorum opera indigemus; Deus vero nullius indiget. Cum autem sit bonitatis abyssus, voluit iis qui omnino non erant, elargiri facultatem ut essent. Cæterum qui Angelos præcedere cœlum & terram adstruunt,*
Job. 38. „ *pro firmo & invicto fundamento nobis proponunt illud, quod ipsi Job Deus omnium*
„ *conditor dixit*: Quando creabam Astra, laudabant me omnes Angeli mei: *Et non advertunt, die quarta una cum Sole & Luna Deum omnium Astra produxisse. Verisimile autem est, Angelos una cum cœlo & terra creatos esse, ut lucem de nihilo factam contuentes, & firmamentum in medio aquæ compactum, & humidam substantiam a terra discretam, ac terram solo Dei verbo generum omnium germinibus exornatam, aliaque omnia Dei nutu perfecta, se ipsos pariter ex iis quæ cernebant, intelligerent creatam habere naturam, & Deoque ut essent accepisse. Nam & Divinus*
„ *Apostolus Mundo illos adjungit, dicens:* Spectaculum facti sumus Mundo, & An-
„ gelis, & hominibus. *Cæterum hæc ego non asseveranter dico. Temerarium enim sit de iis pronuntiare, de quibus Sacra Scriptura aperte nihil tradit. Sed quod piis sensibus congruere visum est, posui. Illud porro scire necesse est omnia quæcunque extant, excepta Sancta Trinitate, naturam habere creatam. Hoc autem concesso, si quis Angelorum turbas ante cœlum & terram conditas esse dixerit, non offendet verbum pietatis.* In eamdem sententiam iverunt *Basilius Seleuciensis* Oratione 1. & *Procopius Gazeus* Commentario in Genesim. E Latinis vero *S. Augustinus* Lib. 22. contra Faustum, cap. 10. Lib. 2. *De Genesi ad literam*, cap. 8. & Lib. 11. *De civitate Dei*, c. 19. Angelos primo die conditos censet, & lucis etiam nomine intelligendos; quanquam cap. 32. rem in medio relinquat: *Dum tamen Angelos Sanctos in sublimibus cœli sedibus, non quidem Deo coæternos, sed tamen de sua sempiterna & vera felicitate securos & certos esse, nemo ambigat.* Cum cœlo ac terra productos pariter censent *Julius Africanus* Lib. 2. Cap. 2. & Auctor Commentarii in Genesim *S. Eucherio* ad scripti. In eadem sententia est *S. Gregorius Magnus* Lib. 38. Moralium

cap.

cap. 7. *Quia*, inquit, *prima in tempore condita natura rationabilium Spirituum creditur, non immerito Matutina Astra Angeli vocantur. Quod si ita est, dum terra esset invisibilis & incomposita, dum tenebræ essent super abyssum, venturum diem subsequentis sæculi per lucem sapientiæ existendo prævenerunt.* Cum *S. Augustino* sentit *Rupertus* Abbas Lib. 1. *De Trinitate* cap. 1. & Lib. 3. *De Glorificatione Trinitatis*, cap. 2. Post cœlum & terram creatos Angelos pariter censent *Gennadius Massilienſis* Lib. *De Dogmatibus Ecclesiasticis*, cap. 10. Auctor commentariorum in Psalmos, inter Opera *S. Hieronymi* editorum in Psalmum 127. *Anſbertus* in *Apocalypsim* Lib. 5. cap. 12. *Hugo Victorinus* Tractatu 2. Summæ Sententiarum. *S. Thomas* 1. P. Q. 51. Art. 3. etsi probabiliorem judicet Sanctorum illorum Doctorum sententiam, qui Angelos simul cum creatura corporea creatos docent; aliorum tamen opinionem Patrum ab errore procul remotam asserit. In responsione ad secundum Argumentum, *S. Hieronymum* loqui ait secundum *sententiam doctorum Græcorum, qui omnes concorditer sentiunt, quod Angeli sunt ante Mundum corporeum creati.* At aliquos non obscuri nominis, S. præsertim *Epiphanium*, & *B. Theodoretum* excipiendos observavi.

VII. Respondetur secundo: Etsi secundum illorum Patrum sententiam, qui Angelos ante mundum hunc aspectabilem & corporeum conditos censent, hæc verba: *In principio creavit Deus cœlum & terram*, non significent, quod ante omnes creaturas, & in ipso temporis intelligibilis initio Deus cœlum terramque condiderit, ipsa tamen a Deo creata, significant ante cætera corpora, & in ipso temporis nostri, quod motus omnium corporum, rerumque perituraruni mensura est, initio. Hanc responsionem ex *S. Basilio* colligimus Homilia 1. in *Genesim*, ubi statum quendam anteriorem omni tempore, congruentem cœlestibus substantiis adstruit, (Ævum Philosophi, Theologique Scholastici nominant) in quo omnes Angelorum Ordines Deus condiderit, qui invisibilis Mundi substantiam complent: Eoque flectit verba illa *S. Pauli* ad Colossenses 1. *Quoniam in ipso creata sunt omnia sive visibilia, sive invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, sive Virtutes, sive Angelorum exercitus, sive Archangelorum Præfecturæ.* Quo de statu nihil *Mosem* literis mandasse ait, quod rei tantæ cognitio parum idonea parvulis rudioribusque videretur, qui lacte doctrinæ initiandi, & Fidei rudimentis imbuendi sunt. At res mutationum vicissitudini obnoxias, tempori quoque congeneres affirmat. *Hinc*, inquit, *proprie aggressus sermonem de Mundo Sapiens, nos his verbis edocet ejus originem:* In principio fecit: *In eo nimirum principio, quod simul fuit cum tempore. Neque enim juxta rationem antiquioris aut primigeniæ conditionis contestatur, Mundum hunc ea quæ facta sunt omnia antegredi, dicens in principio factum esse: Sed post ea quæ non oculis istis, sed intellectu solo percipiuntur, principium narrat & originem rerum istarum, quæ visu queunt, aut alio quovis sensu percipi.* Illi duplicis temporis distinctioni favet etiam *S. Augustinus* Lib. imperfecto *De Genesi ad Literam*, cap. 3. etsi inquirendo magis, quam affirmando scribat: *An in temporibus istis dictum est, ut essent luminaria, quæ tempora homines intervallis morarum in corporis motione metiuntur? Hæc enim tempora, si nullus motus corporum esset, nulla essent, & ipsa sunt hominibus manifestiora. Quod si admittimus, quærendum est, utrum præter motum corporum possit esse tempus in motu incorporeæ creaturæ, veluti est anima, vel ipsa mens; quæ utique in cogitationibus movetur, & ipso motu aliud habet prius, aliud posterius, quod sine intervallo temporis intelligi non potest. Quod si accipimus, etiam ante Cœlum & terram potest intelligi tempus fuisse, si ante cœlum & terram facti sunt Angeli. Erat enim jam creatura, quæ motibus incorporeis tempus ageret..... Sed quoquo modo hoc se habeat, (Res enim secretissima est humanis conjecturis impenetrabilis) illud certe accipiendum est in fide, etiamsi modum nostræ cogitationis excedit, omnem creaturam habere initium, tempusque ipsum creaturam esse, ac per hoc ipsum habere initium, nec coæternam esse Creatori. Potest enim cœlum & terra pro universa creatura positum videri..... An Cœlum omnis creatura sublimis atque invisibilis dicta est; Terra vero omne visibile, ut etiam sic possit hoc quod dictum est:* In prin-

principio fecit Deus cœlum & terram, *universa creatura intelligi? Fortasse quippe non incongrue in comparatione invisibilis creaturæ, omne visibile Terra dicitur, ut illa cœli nomine nuncupetur.*

PROPOSITIO II.

Principii nomine Filius Dei congrue intelligitur in hoc Geneseos Exordio: In principio creavit Deus Cœlum & Terram: *Eaque expositio apud Antiquos pervagata est.*

VIII. HÆc *interpretatio* aliis Scripturæ Sacræ locis confirmatur. Christus enim se ipsum principii nomine indigitat, Joannis 8. *Principium qui & loquor vobis.* Idem Evangelista omnia per ipsum condita initio Evangelii sui docet: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Hinc Apostolus ad Hebræos c. 1. ait, Deum novissime diebus istis locutum esse nobis *in filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula.* Ac de ipso exponit versum illum Psalmi 101. *Tu in principio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli.* Et cap. 1. Epistolæ ad Colossenses: *Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ: Quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis & in terra, visibilia & invisibilia.*

IX. Ita hunc Geneseos locum plerique Patres explicant. *Tertullianus* Libro contra Praxeam, cap. 5. *Ajunt quidem & Genesim in Hebraico ita incipere: In principio Deus fecit sibi filium.*

Origenes Homilia 1. in Genesim: *Quod est omnium principium, nisi Dominus noster & Salvator omnium Christus Jesus, primogenitus omnis creaturæ? In hoc ergo principio suo, hoc est, in Verbo suo, Deus Cœlum & Terram fecit.*

S. Basilius, Homilia 1. in Genesim, dicit nomine principii significari etiam *Artifex Verbum*, quod aspectabilium rerum ordinationi præfuit.

S. Ambrosius, Lib. 1. Hexaemeron Cap. 4. *In hoc ergo principio, id est, in Christo, fecit Deus Cœlum, & Terram: Quia per ipsum omnia facta sunt, & sine ipse factum est nihil.*

S. Augustinus Lib. 11. Confessionum Cap. 8. & 9. *Cur, quæso, te, Domine Deus meus, utcunque video, sed quomodo id eloquar, nescio, nisi quia omne quod esse incipit & esse desinit, tunc esse incipit, & tunc desinit, quando debuisse incipere vel desinere in æterna ratione cognoscitur, ubi nec incipit aliquid, nec desinit? Ipsum est Verbum tuum, quod & principium est, qui & loquitur nobis. Sic in Evangelio per carnem ait.... In hoc principio, Deus, fecisti Cœlum & Terram, in Verbo tuo, in Filio tuo, in virtute tua, in sapientia tua, in veritate tua, miro modo dicens, & miro modo faciens.* Id confirmat Libro 12. Cap. 19. 20. & 28. Item Libro 1. de Genesi ad literam, Cap. 6. *Quemadmodum in ipso exordio inchoatæ creaturæ, quæ cœli & terræ nomine, propter id quod de ista perficiendum erat, commemorata est, Trinitas insinuatur Creatoris: Nam dicente Scriptura.* In principio fecit Deus Cœlum & Terram: *Intelligimus Patrem in Dei nomine, & Filium in principii nomine, qui non Patris, sed per se ipsum creatæ primitus ac potissimum spiritualis creaturæ, & consequenter etiam universæ creaturæ principium est: Dicente autem Scriptura:* Et Spiritus Dei ferebatur super aquas, *completam commemorationem Trinitatis agnoscimus: ita & in conversione atque perfectione creaturæ, ut rerum species digerantur, eadem Trinitas insinuatur; Verbum Dei scilicet, & Verbi Generator; cum dicitur:* Dixit Deus: *Et sancta bonitas, in qua Deo placet quicquid ei pro suæ naturæ modulo perfectum placet, cum dicitur:* Vidit Deus quia bonum est.

Idem Lib. 1. contra Adversarium Legis & Prophetarum, Cap. 2. *Aut ergo sic intelligendum est quod scriptum est:* In principio fecit Deus Cœlum & Terram, *ut principium sit ex quo esse cœperunt: Non enim Deo cœterna semper fuerunt, sed facta*

initium

initium ex quo esse inciperent, acceperunt; aut certe quia in principio sibi coæterno fecit Deus Cœlum & Terram, hoc est, in Unigenito Filio. Ipse est enim Sapientia, de qua dicit Apostolus: Christum Dei Virtutem & Dei Sapientiam. *Et de Deo, qui* „ *fecit cœlum & terram, dicitur in Psalmo,* Omnia in Sapientia fecisti. *Aut si de* „ *Psalmo iste non vult accipere testimonium, Apostolum audiat de Christo loquentem:* „ Quia in ipso condita sunt omnia in cælo & in terra, visibilia, & invisibilia. 1. Cor. 2. Psal. 103. 1. Coloss. 1.

Idem Sermone 1. alias 14. *De Diversis*, ubi Manichæis respondet, calumniantibus contrarium esse illud Evangelii, *Omnia per ipsum facta sunt*, his verbis Geneseos; *In principio creavit Deus Cœlum & terram*: hæc habet; *Hoccine contrarium est, an potius sibimetipsis contrarii sunt, qui ea quæ non intelligunt cœcitate reprehendere, quam pietate quærere maluerunt? Quid enim dicturi sunt, cum ipsum principium Filium Dei esse respondero, in quo Deum fecisse Cœlum & terram Genesis loquitur? An forte hoc probare non potero, cum de ipso Novo Testamento, cui, velint nolint, fracta superbiæ cervice subduntur, testes mihi præsto esse cognoscam?* „ *Ait enim Domi-* „ *nus incredulis Judæis:* Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: ille enim de me „ scripsit: *Cur ego non ipsum Dominum intelligam, in quo Principio fecit Deus* „ *Pater Cœlum & Terram? Nam,* in principio fecit Deus Cœlum & Terram, *Moy-* „ *ses scripsit, quem utique de Domino scripsisse, ipsius Domini voce firmatur. An forte non est etiam ipse principium? Neque hinc dubitare oportebit, loquente Evangelio, ubi Judæi cum a Domino quæsissent quis esset, respondit:* Principium, qui & loquor vobis. *Ecce in quo principio fecit Cœlum & Terram.* „ *Cœlum ergo & Ter-* „ *ram fecit Deus in filio,* Per quem facta sunt omnia, & sine quo factum est nihil: *Ut etiam Evangelio concordante cum Genesi, secundum Testamenti utriusque consensum teneamus hæreditatem, litigiosasque calumnias exheredatis Hæreticis relinquamus. Nullo modo autem vestram prudentiam movere debet, quod Joannes Evangelista non dixerit:* „ *Omnia in ipso facta sunt, sed,* Omnia per ipsum facta sunt: *& non lega-* „ *mus in Genesi,* Per principium fecit Deus Cœlum & Terram; *Sed,* In principio „ fecit Deus Cœlum & Terram: *Dicit enim Apostolus:* Ut ostenderet nobis mysterium voluntatis suæ secundum bonam voluntatem suam, quam proposuit in illo „ in dispositione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis „ sunt, & quæ in terris in ipso. *Quemadmodum itaque hic audis quod ait,* In ipso, *ut intelligas &* Per ipsum: *sic in eo quod dicit Joannes,* Omnia per ipsum, *etiam* In ipso *intelligere cogeris.* Ephes. 1.

S. Hieronymus initio Traditionum Hebraicarum in Genesim, eumdem sensum approbat. *Plerique,* inquit, *existimant, sicut in altercatione quoque Jasonis & Papisci scriptum est, & Tertullianus in Libro contra Praxeam disputat, nec non Hilarius in expositione cujusdam Psalmi affirmat, in Hebræo haberi:* In filio fecit Deus Cœlum & Terram: *quod falsum esse, ipsius rei veritas comprobat. Nam & Septuaginta Interpretes, & Symmachus, & Theodotio,* In principio, *transtulerunt: & in Hebræo scriptum est,* Berefith: *quod Aquila interpretatur,* In Capitulo: *& non,* Heben, *quod interpretatur,* In filio. *Magis itaque secundum sensum, quam secundum verbi translationem, de Christo accipi potest: Qui tam in ipsa fronte Geneseos, quæ caput Librorum omnium est, quam etiam in principio Joannis Evangelistæ,* Cœli & Terræ *conditor approbatur. Unde & in Psalterio de se ipso ait:* In capite Libri scriptum est de me, *id est in principio Geneseos. Et in Evangelio:* „ Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.

S. Methodius apud *Photium* in Bibliotheca, *Cod.* 235. docet, *in illis verbis:* In principio creavit Deus Cœlum, & Terram: *Eum qui principium dixerit ipsam esse Sapientiam, non aberraturum. Dicitur enim apud quemdam e cœtu Sacro Scriptorum sic de se ipsa loqui:* „ Dominus condidit me initium viarum suarum ad opera „ sua: Ante sæculum fundavit me. *Erat enim consequens & decentius, omnia quæ creata sunt, esse hac posteriora, cum per eam facta sint.* Prov. 8.

X. Objicit *Joannes Philoponus* Libro 1. *De Mundi* „ *Opificio*, Cap. 3. Si hæc „ interpretatio admittatur, non posse inde probari Mundum existendi initium ha- „ buisse:

„ buiſſe : cum tamen *Moſes* hujus productionis initium indicare velit. Deinde quod „ dicitur, In Filio factum eſſe Cœlum & Terram, detrahere aliquid de eo, quod „ etiam alia opera in illo facta ſunt. Nam de ſolo cœlo, terraque dictum illud „ eſt, *In principio* : non de iis omnibus quæ Mundo continentur. Denique, quod „ conſentaneum magis fuerit ſcribere, *Per ipſum*.

Verum hæc argumenta futilia ſunt, nulliuſque ponderis. Nam cum dicitur, *In principio*, id eſt, *In Filio* creavit Deus Cælum & Terram, ſatis creandi verbo ſignificatur, Mundum exiſtendi initium habuiſſe. Non ſequitur, etiamſi Cœlum & Terra in Filio facta ſunt, quod alia opera non ſint ab ipſo condita : Quia Cœli ac Terræ nominibus tota rerum creatarum univerſitas ſignificatur, ut *S. Auguſtinus* exponit Lib. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, Cap. 10. Denique, eadem vis eſt horum verborum, *In Filio*, & *Per Filium* omnia condita ſunt, ut idem Sanctus Doctor aſſerit ac probat contra Manichæos, Sermone 14. *De Diverſis*, ſuperius laudato.

SCHOLION.

S. Auguſtinus Lib. 12. De Civitate Dei, c. 17.

„ Solus Deus ante omne tempus, immutabilis, æternus, ad opus novum, non novum „ ſed ſempiternum adhibuit conſilium, nec pœnitendo, quia prius ceſſaverat, „ cœpit facere quod non fecerat. Sed etſi prius ceſſavit, & poſterius operatus eſt „ (quod neſcio quemadmodum ab homine poſſit intelligi) hoc proculdubio, quod „ dicitur prius & poſterius, in rebus prius non exiſtentibus & poſterius exiſtentibus „ fuit. In illo autem non alteram præcedente altera ſubſequens mutavit aut abſtu„ lit voluntatem, ſed una eademque ſempiterna & immutabili voluntate res quas „ condidit, & ut prius non eſſent egit, quamdiu non fuerunt, & ut poſterius eſ„ ſent, quando eſſe cœperunt : mirabiliter oſtendens, quam non eis indiguerit, ſed „ eas gratuita bonitate condiderit, cum ſine illis ex æternitate initio carente, in „ non minore beatitate permanſit. *Ante primordia ſæculorum tu es, & Deus es, Dominuſque omnium quæ creaſti* (inquit S. Auguſtinus) *Et apud te rerum omnium inſtabilium ſunt cauſæ, & rerum omnium mutabilium immobiles manent origines, & omnium irrationabilium & temporalium ſempiternæ vivunt rationes.*

S. Auguſt. lib. 1. conf. c. 6.

ARTICULUS II.

De Opere primæ Diei.

PROPOSITIO I.

Cœli ac Terræ nominibus ſive materiam informem intellexeris, ſive ſupremum Cœlum, ſive Cœleſtium Orbium Syſtema, cum Terra elementari, ſententiam propugnabis probabilem. Poſtrema tamen interpretatio ſcopo Moſis convenientior videtur.

I. PRiorem ſententiam *S. Auguſtinus* variis in locis propugnavit, hoc Scripturæ Sacræ loco fretus, Sapientiæ 2. *Non enim impoſſibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia inviſa &c.* Ea de re audiendus lib. 1. De Geneſi contra Manichæos, Cap. 5. *Sed*, inquit, *illud quod dictum eſt* : In principio fecit Deus Cœlum & Terram : *Cœli & Terræ nomine univerſa creatura ſignificata eſt, quam fecit & condidit Deus. Ideo autem nominibus viſibilium rerum hæc appellata ſunt, propter parvulorum infirmitatem, qui minus idonei ſunt inviſibilia comprehendere. Prima ergo materia facta eſt confuſa & informis, unde omnia fierent, quæ diſtincta atque formata ſunt, quod credo a Græcis Chaos appellari. Sic enim & alio* „ *loco legimus dictum in laudibus Dei :* Qui feciſti Mundum de Materia informi. „ *Quod aliqui Codices habent*, De materia inviſa.

Ex iſta materia omnia facta eſſe docet Cap. 6. & tamen Deum ex nihilo illa feciſſe :

ciſſe: *Quia etiamſi omnia formata de iſta materia facta ſunt, hæc ipſa materia tamen de omnino nihilo facta eſt. Informis ergo illa materia, quam de nihilo Deus fecit* (inquit Cap. 7.) *appellata eſt primo Cœlum & Terra, & dictum eſt*: In principio fecit Deus Cœlum & Terram: *Non quia jam hoc erat, ſed quia hoc eſſe poterat. Nam & Cœlum ſcribitur poſtea factum. Quemadmodum ſi ſemen arboris conſiderantes, dicamus ibi eſſe radices, & robur, & ramos, & fructus, & folia, non quia jam ſunt, ſed quia inde futura ſunt. Sic dictum eſt*, In principio fecit Deus Cœlum & Terram, *quaſi ſemen Cœli & Terræ, cum in confuſo adhuc eſſet Cœli & Terræ materia. Sed quia certum erat inde futurum eſſe Cœlum & Terram; jam & ipſa materia Cœlum & Terra appellata eſt.* Addit etiam aquam appellari eamdem materiam. *Hæc ergo nomina omnia, ſive Cœlum & Terra, ſive terra inviſibilis & incompoſita & abyſſus cum tenebris, ſive aqua ſuper quam Spiritus ferebatur, nomina ſunt informis materiæ: ut res ignota notis vocabulis inſinuaretur imperitioribus, & non uno vocabulo, ſed multis: Ne ſi unum eſſet, hoc putaretur eſſe, quod conſueverant homines in illo vocabulo intelligere. Dictum eſt ergo Cœlum & Terra, quia inde futurum erat Cœlum & Terra. Dicta eſt aqua, quia facilis & ductilis ſubjacebat operanti, ut de illa omnia formarentur: ſed ſub his omnibus nominibus Materia erat inviſa & informis, de qua Deus condidit Mundum.* Idem argumentum tractat Lib. 1. De Geneſi ad literam, Cap. 13. 14. & 15. & Lib. 12. Confeſſionum Cap. 3. 4. 5. 6. & 8. *Tu enim Domine*, inquit, *feciſti mundum de materia informi, quam feciſti de nulla re pene nullam rem, unde faceres magna, quæ mirantur filii hominum. Valde enim mirabile hoc Cœlum corporeum, quod firmamentum inter aquam & aquam, ſecundo die poſt creationem lucis dixiſti*: Fiat; *& ſic factum eſt. Quod firmamentum vocaſti Cœlum, ſed Cœlum terræ hujus, & Maris quæ feciſti tertio die, dando ſpeciem viſibilem informi materiæ quam feciſti ante omnem diem. Jam enim feceras & Cœlum ante omnem diem, ſed Cœlum Cœli hujus, quia in principio feceras Cœlum & Terram. Terra autem ipſa quam feceras, informis materies erat quia inviſibilis erat & incompoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum. De qua terra inviſibili & incompoſita, de qua informitate, de quo pene nihilo faceres hæc omnia, quibus iſte mutabilis mundus conſtat, in quo ipſa mutabilitas apparet, in quo ſentiri & dinumerari poſſunt tempora, quia rerum mutationibus fiunt tempora, dum variantur & vertuntur ſpecies, quarum materia prædicta eſt terra inviſibilis.* Legi poteſt ea de re & Liber *De Fide & Symbolo*, Cap. 2. Hanc interpretationem amplexi ſunt *Albinus Flaccus*, *Beda*, *S. Iſidorus* Hiſpalenſis Lib. 1. *De Differentiis*. Cap. 9.

II. Unum hac in ſententia difficultatem faceſſit non levem, quod concipi vix poſſit, quomodo prius extiterit informis illa materies quam res omnes ex ipſa procrearentur. Verum huic difficultati *S. Auguſtinus* occurrit Lib. 1. De Geneſi ad literam, Cap. 15. ubi materiam informem, cujus Sapientiæ liber meminit, formatis rebus tempore priorem fuiſſe negat: *Cum ſit utrumque ſimul concreatum, & unde factum eſt, & quod factum eſt. Sicut enim vox materia eſt verborum, verba vero formatam vocem indicant; non autem qui loquitur prius emittit informem vocem, quam poſſit poſtea colligere atque in verba formare; Ita Creator Deus non priorem tempore fecit informem materiam, & eam poſtea per ordinem quarumcumque naturarum, quaſi ſecunda conſideratione formavit: formatam quippe creavit materiam; ſed quia illud unde fit aliquid, etſi non tempore, tamen quadam origine prius eſt quam illud quod inde fit, potuit dividere Scriptura loquendi temporibus, quod Deus faciendi temporibus non diviſit. Si enim quæratur utrum vocem de verbis, an de voce verba faciamus, non facile quiſquam ita tardo ingenio reperitur, qui non potius verba fieri de voce reſpondeat. Ita quamvis utrumque ſimul, qui loquitur, faciat, quid unde faciat naturali attentione ſatis apparet. Quamobrem cum ſimul utrumque Deus fecerit, & materiam quam formavit, & res in quas eam formavit, & utrumque a Scriptura dici oportuerit, nec ſimul utrumque dici potuerit, prius illud unde aliquid factum eſt, quam illud quod inde factum eſt, dici debuiſſe, quis dubitet?* Idem non minus dilucide explicat Libro 12. Confeſſionum Cap. 29. ubi modum diſtinguit quadruplicem, quo

aliquid

aliquid alterum præcedit : Æternitate, ſicut Deus omnia ; tempore, ſicut flos fructuum ; electione, ſicut fructus florem ; origine, ſicut ſonus cantum . Subdit, primum & ultimum eſſe intellectu difficillima. *Namque rara viſio eſt & nimis arduæ conſpicere, Domine, æternitatem tuam incommutabiliter mutabilia facientem, ac per hoc priorem. Quis deinde ſic acuto cernat animo, ut ſine labore magno dignoſcere valeat quomodo ſit prior ſonus quam cantus ? Ideo quia cantus eſt formatus ſonus, & eſſe utique aliquid non formatum poteſt, formari autem quod non eſt, non poteſt. Sic eſt prior materies, quam id quod ex ea fit : Non ideo prior quia ipſa efficit, cum potius fiat, nec prior intervallo temporis. Neque enim priore tempore ſonos edimus informes ſine cantu, & eos poſteriore tempo re in formam cantici coaptamus aut fingimus, ſicut ligna, quibus arca, vel argentum quo vaſculum fabricatur. Tales quippe materiæ tempore etiam præcedunt formas rerum, quæ fiunt ex eis. At in cantu non ita eſt. Cum enim cantatur, auditur ſonus ejus. Non prius informiter ſonat, & deinde formatur in cantum. Quod enim primo utcunque ſonuerit, præterit, nec ex eo quicquam reperies, quod reſumptum arte componas & ideo cantus in ſono ſuo vertitur, qui ſonus ejus materies ejus eſt. Idem quippe formatur ut cantus ſit, & ideo prior materies ſonandi, quam forma cantandi, non perficiendi potentia prior. Neque enim ſonus eſt cantandi artifex, ſed cantanti animæ ſubjacet ex corpore, de quo cantum faciat. Nec tempore prior, ſimul enim cum cantu editur. Nec prior electione ; non enim potior ſonus quam cantus, quando quidem cantus eſt non tantum ſonus, verum etiam ſonus ſpecioſus. Sed prior eſt origine, quia non cantus formatur ut ſonus ſit, ſed ſonus formatur ut cantus ſit. Hoc exemplo, qui poteſt, intelligat materiam rerum primo factam & appellatam cœlum & terram, quia inde facta ſunt Cœli & Terra, nec tempore primo factam, quia formæ rerum exerunt tempora, illa autem informis.*

III. Supremum Cœlum, quod Angelorum ac Beatorum domicilium eſt, & quod *Cœlum Cœli* Scriptura nominaverit, his verbis, *In principio creavit Cœlum*, Patres aliqui intelligendum volunt. Pro hac ſententia laudatur *S. Baſilius* Homilia 3. in Geneſim, *Diodorus Tarſenſis*, apud *Lipomanum* in Catena, *Severianus Gabalitanus*, Homilia 1. dicens : *Primo die Cœlum, quod non erat condidit : Non hoc quod videmus, ſed ſuperius. Hoc enim ſecunda die factum eſt. Fecit Deus Cœlum illud, de quo David dicit* : Cœlum cœli Domino. *Eſt autem ſuperior iſta contignatio.* Idem cenſet *S. Joannes Damaſcenus* Lib. 2. Fidei Orthodoxæ, Cap. 6. *Beda* in Hexaemeron, aliique Eccleſiaſtici Tractatores.

IV. Cæteri demum cenſent, Cœli nomine non aliud hoc loco intelligi, quam quod videtur a nobis, hoc eſt, Syſtema cœleſtium orbium, qui ſupra nos volvuntur, ac terram ambiunt. Sic *Theophilus Antiochenus* Lib. 2. ad Autolycum. *Homo*, ait, *qui in infima Mundi regione ſitus eſt, a terra ædificare incipit ; nec niſi fundamento jacto tectum conſtruere poteſt. Dei vero in hoc potentia monſtratur, ut ex iis primo quæ non extant, creata omnia pro voluntate ſua faciat. Quæ enim penes homines impoſſibilia ſunt, penes Deum poſſibilia ſunt. Idcirco Propheta dixit, primo Cœli fabricationem eſſe factam, quod tecti inſtar eſſet, loquens ſic* : In principio fecit Deus Cœlum, *hoc eſt per principium factum eſſe Cœlum*. Eandem interpretationem ponunt *SS. Gregorius Nyſſenus, Baſilius*, & *Ambroſius* in Hexaemeron, & alii. Atque Moſaicæ narrationi, quæ ſimplex & hiſtorica eſt, ejuſque conſilio ſenſus iſte magis convenit. Illi enim propoſitum fuiſſe plerique Veterum exiſtimant, Judæos ab ea Gentium perſuaſione abducere, quæ cœleſtibus corporibus divinitatem æternitatemque tribuebat. Porro nec Angelicam creaturam, nec Materiam informem, nec Cœlum ſupremum, quod Empyreum vulgo nuncupamus, colebant Ethnici, ſed cœleſtes alios orbes, quos oculis corporeis intuemur, in quibus Sol ac Sydera reliqua volvuntur. Quo de Cœlo Pſalm. 101. dicitur : *Initio tu Domine Terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt Cœli. Ipſi peribunt, Tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent ; & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur.* De quo Deus *Abrahamo* loquitur Gen. 15. *Suſpice Cœlum, & numera ſtellas, ſi potes*. De quo Apoc. 14. *Adorate eum qui fecit Cœlum & Terram, Mare & fontes aquarum*. Illa etiam

etiam terra accipienda est, quam Dei imperio ex aquis emersisse, plantas & herbas omne genus germinasse, animalia tam gradientia quam serpentia produxisse, & ex cujus limo conditum hominem *Moses* commemorat, de qua dicitur Psalmo 103. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi. Abyssus sicut vestimentum amictus ejus.* Quam nimirum aqua in Mundi exordio circumquaque cooperiret, & quasi vestiret, nusquam ut videri posset aut apparere, donec aquæ unum in locum essent collectæ. *S. Hieronymi* suffragio hæc interpretatio confirmatur, Epist. 139. ad *Cyprianum* scribentis, *Eorum dumtaxat quæ visibilia sunt* creationem *Mosem* in Libro Geneseos enarrasse. His jungendus *S. Ambrosius* Lib. 1. in *Hexaemeron* Cap. 7. ubi quærentibus cur non initio *ornatus congruos assurgentibus donavit elementis* Deus? respondet: *Potuit utique, sed ideo primo facta, postea composita declarantur, ne vere increata & sine principio crederentur, si species rerum velut ingeneratæ ab initio, non postea additæ viderentur. Incomposita terra legitur, & iisdem a Philosophis æternitatis, quibus Deus, privilegiis honoratur. Quid dicerent, si ab æterno ejus pulchritudo vernasset? Demersa aquis describitur, velut cuidam principiorum suorum addicta naufragio: & adhuc a nonnullis facta non creditur: Quid si decorem primogenitum vindicaret?* Nec movere nos plurimum debet *Philastrii* Brixiensis Episcopi auctoritas, Lib. *De Hæresibus*, inter Hæreticos numerantis eos, qui aliam terram nolunt agnoscere ab ea quam calcamus, eam scilicet, *Quæ veluti matrix est omnium rerum, universaque continet, quæ quasi ὕλη, idest materia reperitur in Scripturis, quæ est invisibilis & incomposita, quæ a Deo facta est in primo die. Hæc autem in qua habitamus, super aquam fundata ostenditur.* Cui *Philastrii* loco e regione oppositus est ille *Tertulliani* adversus *Hermogenem* Cap. 25. & 26. *Vult igitur duas proponi terras in ista scriptura: unam, quam in principio Deus fecit, aliam materiam ex qua fecit, de qua dictum sit, Terra autem erat invisibilis & rudis. Nobis autem unus Deus, & una est terra, quam in principio Deus fecit.*

V. Quod vero *Sapientiæ* 11. dicitur, Deum orbem terrarum ex *materia invisa* creasse, huic expositioni non officit, hoc enim nomine materiam primam forma prorsus omni destitutam intelligere minime necesse est, sed corpus rude ac impolitum, sui tamen generis ex materia & forma creatum, puta terram, & aquam, ex quibus supremus Opifex molem hanc universitatis extruxerit, absolutasque rerum species formaverit. Hæc enim elementa cum minus actuosa sint, materiæ nomine commode significantur. Certe cœlos ex aqua concretos censent *Novatianus* Lib. *De Trinitate* inter Opera *Tertulliani* edito, Cap. 8. *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi 9. *S. Cæsarius* in *Dialogo* Quæst. 64. 65. & 66. *Theodoretus* Interrogatione 11. in Genesim, *S. Chrysostomus* Homilia 4. in Genesim, *S. Hieronymus* Epistola 83. ad Oceanum, *Severianus Gabalitanus*, Venerabilis *Beda*, & alii. Pisces ex aqua conditos, cætera ex terra, certum est. Hæc itaque duo elementa materiæ nomine intelligi possunt, quæ initio invisa erat: terra quidem, quia aquis cooperta; aqua vero, quia tenebris obsita, & caligine *quasi pannis infantiæ* obvoluta, ut dicitur *Job* 38. Utraque vero informis, id est, *incomposita* & inornata, ut exprimit Versio 70. Interpretum.

VI. Gravior hinc enascitur difficultas, quod Deus secundo die jusserit fieri firmamentum, ut *Moyses* refert: *Dixit Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis... Et fecit Deus firmamentum... Vocavitque Deus firmamentum Cœlum.* Quod itaque prima die vel ante omnem diem Cœlum creatum est, non est illud quod videtur a nobis, quod solem ac Stellas continet, quod super capita nostra volvitur.

Responsione duplici hæc dilui potest difficultas. Vel enim dicendum, firmamentum primo die seu ante omnem diem, secundum substantiam creatum, secunda die novo ministerio aptatum, & ad aquas dirimendas velut septum quoddam ac murum adhibitum fuisse. Quæ *S. Joannis Chrysostomi* sententia est, Homilia 4. in Genesim: *Dixitque Deus: Fiat firmamentum in medio aquæ. Quid est, Fiat firmamentum? Quasi quis dicat humana lingua: Fiat paries quidam & interstitium in medio divi-*

dens & separationem faciens. Huic sententiæ suffragatur *Severianus Gabalitanus*, unum Cœlum admittens, idque primo die productum. Cui opinioni de cœlestium orbium creatione primo die, favent admodum verba illa *Mosis* Cap. 2. Geneſis: *Istæ sunt generationes Cœli & Terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Deus Cœlum & Terram*. Vel dicendum, prima illa Geneseos verba: *In principio creavit Deus Cœlum & terram*, non significare peculiare aliquod opus, sed Mundi totum opificium complecti, ac docere totam illam aspectabilem rerum universitatem Deum initio fabricatum esse, postea vero cunctas opificii partes singillatim, eo quo sunt elaboratæ ordine, a *Mose* descriptas. Hanc sententiam laudat, tametsi non sequatur *S. Basilius* Homilia 3. & *S. Ambrosius* Lib. 2. in Hexaemeron, Cap. 3. Hanc & *S. Augustinus* Lib. 1. contra Adversarium Legis, & Prophetarum, Capit. 10. velut probabilem commemorat: *Sive*, inquit, *per Cœlum & Terram generaliter prius insinuata sit spiritualis corporalisque natura; sive aliquid aliud, quod hic salva fidei regula intelligi potest*. Eamdem refert Libro 12. Confessionum Cap. 17. *Nomine, ajunt, Cœli & Terræ totum istum visibilem mundum prius universaliter & breviter significare voluit, ut postea digereret dierum enumeratione quasi articulatim universa, quæ Sancto Spiritui placuit sic enuntiare. Tales quippe homines erant rudis ille atque carnalis Populus cui loquebatur, ut eis opera Dei nonnisi sola visibilia commendanda judicaret*. Ita sentit & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 2. contra *Julianum*. Eamdemque sententiam *S. Joanni Chrysostomo* tribuit *S. Thomas* 1. P. Quæst. 68. Art. 1. in Responsione ad primum Argumentum. Secundum hanc opinionem, non aliud est Cœlum, de quo *Moyses* initio Geneſis dixit: *In principio creavit Deus Cœlum & Terram*; aliud *Firmamentum, quod secundo die conditum est*.

PROPOSITIO II.

Spiritum Domini, qui super aquas in Mundi exordio ferebatur, sive Aerem aut ventum, seu vitalem spiritum, aut efficaciam intellexeris, probabilem interpretationem affers: Antiquis vero Patribus longe probatissimam, si Spiritum Sanctum designari censeas.

I. PRiorem expositionem affert *Severianus* Gabalorum Episcopus Oratione 1. De creatione Mundi. *Deinde*, inquit, *& aer audi quando creatus est*: Et Spiritus Dei ferebatur super aquas. *Spiritum enim hunc, non ipsum Spiritum Sanctum dicit. (Non enim quod increatum est, creatis connumeratur.) Sed spiritum vocat aeris motum. Ac sicut in Elia Propheta scriptum est*: Et cœlum contenebravit nube & spiritu; *ita hic quoque spiritum aeris naturam dicit*. Et infra: *Et Spiritus Dei ferebatur super aquas. Spiritum vocat ventum, quemadmodum alio loco dicit*: In spiritu vehementi conteres naves Tharsis: *Nempe spiritum aeris agitationem vocans. Ut vero ex spiritus indole ostendatur, ventum aeris esse motum, propterea illa voce usus est, superferebatur. Proprium enim venti est, ut creaturæ, rebusque Mundo hoc inferiori supervolitet ac superferatur*.

3. Reg. c. 16.

Eamdem interpretationem probabiliorem putat *Theodoretus* Interrogatione 8. in Geneſim quærens, *Qualisnam Spiritus ferebatur super Aquam?* & hunc in modum respondens: *Quibusdam videtur fuisse Spiritus Sanctus, qui vivificabat & fœcundabat aquarum naturam, designans quodam modo gratiam Baptismi. Verius autem putaverim, quod hic aerem vocet spiritum. Nam cum dixisset Deum creasse cœlum & terram, & aquarum meminisset sub nomine abyssi, necessario aeris mentionem fecit, a superficie aquæ ad cœlum usque permeantis. Aeris enim natura est, ut circa inferiora corpora feratur & agitetur. Aptissime autem non dixit*, incumbebat, *sed* ferebatur, *quia verbum istud* ferebatur, *substantiam aeris mobilem indicat. Quod si quis huic orationi non assentiatur, propterea quod scriptum est*, Spiritus Dei ferebatur super aquam; *audiat beatum David dicentem de Deo omnium conditore*, Flabit spiritus ejus, & fluent aquæ. *Quod vero ventum ita vocaverit, etiam me tacente manifestum est. Siquidem Euro aut*

Noto

Noto flante, aqua congelata diſſolvi ſolet, & liquefieri. Hanc expoſitionem ut probabilem referunt *S. Baſilius*, *S. Ambroſius* Lib. 1. *in Hexaemeron*, cap. 3. & *S. Auguſtinus* Lib. de Geneſi ad literam imperfecto. His omnibus *Tertullianus* præivit Lib. „ adverſus *Hermogenem*, cap. 32. *De Spiritu*, inquit, *æque Amos*: Qui ſolidat toni- „ truum, & condit ſpiritum, & adnuntiat in homines Chriſtum ſuum. *Eum ſpiritum conditum oſtendens, qui in terras conditas deputabatur qui ſuper aquas ferebatur, librator & adflator, & animator univerſitatis: Non, ut quidam putant, ipſum Deum ſignificari Spiritum, quia Deus Spiritus. Neque enim aquæ Dominum ſuſtinere ſufficerent; ſed eum ſpiritum dicit, de quo etiam venti conſtiterunt, ut ait per Eſaiam: Quia ſpiritus a me exivit, & flatum omnem ego feci.* Sane ventum ſpiritus nomine ſæpe in Scripturis ſignificari, non allatus dumtaxat a *Theodoreto* locus, ſed & alia ipſi plane gemina probant: Exodi 15. *Flavit ſpiritus ejus, & operuit eos Mare.* In Cantico trium puerorum: *Benedicite omnis imber & ros Domino, benedicite omnis ſpiritus Dei Domino*, Iſaiæ 30. *Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, quia ſpiritus Domini ſufflavit in eo.* Ita quoque ex Hebræis interpretantur *R. Moſes Maimonides, & R. Aben Ezra.* Ita & Targum Onkelos: *Et ſpiritus a conſpectu Dei inſufflabat ſuper faciem aquarum.* Ita & verſio Arabica: *Et venti Dei flabant ſuper faciem aquæ.*

II. Secundam expoſitionem recenſent *S. Ambroſius* Lib. 1. in *Haxaemeron* cap. 8. & *S. Auguſtinus* Lib. de Geneſi ad literam imperfecto, cap. 4. *Poteſt autem*, inquit, *& aliter intelligi, ut ſpiritum Dei vitalem creaturam, qua univerſus viſibilis mundus atque omnia corporea continentur & moventur, intelligamus: cui Deus omnipotens tribuit vim quamdam ſibi ſerviendi ad operandum in iis quæ gignuntur. Qui ſpiritus cum ſit omni corpore æthereo melior, quia omnem viſibilem creaturam omnis inviſibilis creatura antecedit, non abſurde ſpiritus Dei dicitur. Quid enim non eſt Dei ex iis quæ condidit? Sed tunc poteſt iſte ſpiritus ſic intelligi, ſi quod dictum eſt,* In principio fecit Deus Cœlum & Terram, *tantum de viſibili creatura dictum ſentiamus, ut ſuper materiam rerum viſibilium in exordio fabricationis eorum ſuperferretur inviſibilis ſpiritus, qui tamen etiam ipſe creatura eſſet, id eſt, non Deus, ſed a Deo facta atque inſtituta natura.* Huic interpretationi ſubſcripſerat, *S. Joannes Chryſoſtomus*, „ Homilia 3. in Geneſim. *Quid*, inquit, *ſibi vult quod dicit*" Et ſpiritus Dei ſuper ferebatur ſuper aquam? *Mihi videtur hoc ſignificare, quod & adfuerit efficax quædam & vitalis operatio aquis, & non fuerit ſimpliciter aqua ſtans & immobilis: ſed mobilis, & vitalem quamdam vim habens. Nam quod immobile, omnino inutile eſt: Quod vero movetur, ad multa conducit. Ut igitur doceret nos beatus ille Propheta, Aquam illam magnam & ineffabilem habere vim quandam vitalem, dicit*: Et ſpiritus Dei ſuperferebatur ſuper aquam. *Idque non abſque ratione Scriptura divina præveniendo dicit, eo quod poſtea dictura eſt nobis quod animalia ex aquis iſtis juxta præceptum Dei omnium conditoris producta ſint, propterea auditorem hic nunc docet, quod non ſimpliciter aqua illa ſit condita, ſed ita ut moveatur, & diſcurrat, & omnia alluat.*

III. Tertiam interpretationem his duabus anteponunt mox laudandi Patres. *Tertullianus* Libro *De Baptiſmo*, cap. 3. *Habes homo in primis ætatem venerari aquarum, quod antiqua ſubſtantia; dehinc dignationem, quod Divini Spiritus ſedes, gratior ſcilicet cæteris tunc elementis. Nam & tenebræ totæ adhuc ſine cultu ſyderum informes, & triſtis abyſſus, & terra imparata, & cœlum rude: ſolus liquor ſemper materia perfecta, læta, ſimplex, de ſuo pura, dignum vectaculum Deo ſubjiciebat.*

B. Baſilius Homilia 2. in Geneſim: *Et Spiritus Dei ferebatur (inquit) ſuper aquas. Sive hunc dicat ſpiritum diffuſionem fuiſſe aeris, accipe ibi Moſen horum auctorem, Mundi ſingulas partes enumerantem: Quia fecit Deus Cœlum & Terram, aquam & aerem, & hunc diffuſum jam ac diffluentem. Sive, quod & verius eſt, & a majoribus noſtris probatum, Spiritus ille Spiritus Dei Sanctus dictus eſt: Propterea quod obſervatum eſt, talem de illo peculiari modo Scripturam præcipueque facere mentionem, & nihil aliud Dei Spiritum appellare, quam ipſum Spiritum Sanctum, qui Divinæ Beatæque Trinitatis numerum complet. Hanc quoque ſententiam ſi admiſeris, majorem ex hoc utilitatem fueris conſecutus. At quonam pacto, dixeris ſuper aquas hic*

ferebatur? Equidem non meam tibi, ſed Viri cujuſdam Syri ſententiam recenſebo, qui tantum a ſapientia Mundi diſtabat, quanto verarum ſcientiæ rerum propinquior erat. Ajebat igitur ille, Syrorum vocem ſignificantiorem atque evidentiorem eſſe, & ob affinitatem quam habet cum Hebraica lingua, ſententias aliquo modo Scripturarum propius „ *attingere. Itaque hanc eſſe hujus dicti ſententiam. Verbum hoc*, Ferebatur, *pro con-* „ fovebat vitalemque fœcunditatem aquarum naturæ præbebat, *ſumunt atque interpretantur, ad ſimilitudinem aviculæ incubantis, vimque vitalem quamdam imprimentis in ea quæ ab ipſa foventur. Talem hunc is prædicabat ea voce ſenſum ſignari: Super aquas, inquam, Spiritum Dei ferri, id eſt, ad fœcunditatem vitalem aquæ naturam ipſum Spiritum Sanctum præparaſſe. Quare ſatis per hoc id oſtenditur, quod quæritur a nonnullis, nec ab actu creandi Spiritum Sanctum abfuiſſe.*

S. Ambroſius Lib. 1. in *Hexaemeron* cap. 18. *Et Spiritus Dei ſuperferebatur ſuper aquas. Quem etſi aliqui pro aere accipiant, aliqui pro ſpiritu quo ſpiramus, & carpimus auræ hujus vitalis ſpiritum; nos tamen cum Sanctorum & Fidelium ſententia congruentes, Spiritum Sanctum accipimus, ut in conſtitutione Mundi operatio Trinitatis eluceat: Præmiſſo enim, quod in principio fecit Deus cœlum & terram, id eſt, in Chriſto fecit Deus, vel, per Filium Deus fecit, quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: ſupererat plenitudo operationis in Spiritu, ſicut ſcriptum eſt:* „ Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum: *Itaque quemadmodum in Pſalmo docemur operationem Verbi, quod eſt Verbum Dei, & virtutem quam dedit Spiritus Sanctus; ita hic Propheticum reſultat Oraculum, quia Deus dixit, & Deus fecit, Spiritus quoque Dei ſuperferebatur ſuper aquas. Ornando enim polo cœli, germinaturis terris pulchre Spiritus ſuperferebatur, quia per ipſum habebant novorum partuum ſemina germinare ſecundum quod dixit Propheta:* „ Emitte „ Spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ. *Denique Syrus, qui vicinus Hebræo eſt, & ſermone conſonat in pleriſque & congruit, ſic habet:* Et Spiritus Dei fovebat aquas: Id *eſt, vivificabat, ut in novas cogeret creaturas, & fœtu ſuo animaret ad vitam.*

S. Hieronymus Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim: *Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Pro eo quod in noſtris Codicibus ſcriptum eſt*, Ferebatur, *in Hebræo habet* Merahefeth, *quod nos appellare poſſumus*, incubabat, *ſive* confovebat, *in ſimilitudinem volucris, ova calore animantis. Ex quo intelligimus, non de ſpiritu Mundi dici, ut nonnulli arbitrantur, ſed de Spiritu Sancto, qui & ipſe vivificator, conſequenter & conditor: Quod ſi conditor, & Deus. Emitte enim, ait, Spiritum tuum, & creabuntur.* Et Epiſt. 83. ad Oceanum. *Rudis Mundus necdum Sole rutilante, nec pallente Luna, nec Aſtris micantibus, incompoſitam, & inviſibilem materiam Abyſſorum magnitudine, & deformibus tenebris opprimebat. Solus Spiritus Dei in aurigæ modum ſuper aquas ferebatur, & naſcentem Mundum in figura Baptiſmi parturiebat.*

S. Auguſtinus Lib. 13. Confeſſionum cap. 5. 6. & 7. *Tenebam jam Patrem in Dei nomine, qui fecit hæc, & Filium in principii nomine, in quo fecit hæc, & Trinitatem credens Deum meum, ſicuti credebam, quærebam in Eloquiis Sanctis ejus, & ecce Spiritus tuus ſuperferebatur ſuper aquas. Ecce Trinitas Deus meus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, Creator univerſæ creaturæ . . . Jam hinc ſequatur qui poteſt intellectu Apoſtolum tuum dicentem, Quia charitas tua diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis, & de ſpiritalibus docentem & demonſtrantem ſupereminentem viam charitatis, ideoque ab initio ſupereminens ſuperferebatur ſuper aquas. Cui dicam, quomodo dicam de pondere cupiditatis in abruptam abyſſum, & de ſublevatione charitatis per Spiritum tuum, qui ſuperferebatur ſuper aquas? Cur dicam? Quomodo dicam? Mergimur & emergimus. Quid ſimilius, & quid diſſimilius? Affectus ſunt, amores ſunt, immunditia Spiritus noſtri defluens inferius amore curarum, & ſanctitas Spiritus tui attollens nos ſuperius amore ſecuritatis, ut rurſum corda habeamus ad te, ubi Spiritus tuus ſuperfertur ſuper aquas, & veniamus ad ſupereminentem requiem, cum pertranſierit anima noſtra aquas, quæ ſunt ſine ſubſtantia.*

Eam-

Eamdem interpretationem tradit Libro De Geneſi ad Literam imperfecto, ubi & id cavendum eſſe docet: *Ne quaſi ſpatiis Dei Spiritus ſuperferri materiæ putemus, ſed vi quadam effectoria, & fabricatoria, ut illud cui ſuperfertur efficiatur, & fabricetur. Sicut ſuperfertur voluntas artificis ligno, vel cuique rei ſubjectæ ad operandum, vel etiam ipſis membris corporis ſui, qua ad operandum movet.* Eamdem repetit Lib. 1. ex duodecim perfectis *De Geneſi ad Literam* ca. 6. & 7. ubi etiam quærit, cur commemorata prius quamvis imperfecta creatura, poſtea commemoratur Spiritus Dei, prius dicente Scriptura: *Terra autem erat inviſibilis & incompoſita, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi;* ac deinde ſubdente: *Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquam?* Ad hujus autem quæſtionis ſolutionem viam aperit hac interrogatione: An (inquit) *quoniam egenus atque indigus amor ita diligit, ut rebus quas diligit ſubjiciatur: Propterea cum commemoraretur imperfecta creatura, Spiritus Dei, in quo ſancta ejus benevolentia dilectioque intelligitur, ſuperferri dictus eſt, ne faciendo opera ſua, per indigentiæ neceſſitatem, potius quam per abundantiam beneficentiæ, Deus amare putaretur?* Cujus rei memor *Apoſtolus dicturus de charitate, Supereminentem viam demonſtraturum ſe ait. Et in alio loco: Supereminentem, inquit, ſcientiæ charitatem Chriſti. Cum ergo ſic oporteret inſinuare Spiritum Dei, ut ſuperferri diceretur, commodius factum eſt ut prius inſinuaretur aliquid inchoatum, cui ſuperferri diceretur: Non autem loco, ſed omnia ſuperante ac præcellente potentia.* Et infra: *Duo ſunt propter quæ amat Deus creaturam ſuam, ut ſit, & ut maneat. Ut ergo eſſet quod maneret, Spiritus Dei ſuperferebatur ſuper aquam: Ut autem maneret, Vidit Deus quia bonum eſt.* Huic expoſitioni ſubſcribit *Victor Vitenſis*, in Fidei Ratione ad *Hunericum* Vandalorum Regem: *Superferebatur* (inquit) *Spiritus Dei ſuper aquas: utpote Creator virtute potentiæ ſuæ continens creaturam, ut ex iis viva omnia productus, ipſe rudibus elementis ignis proprii fomenta miniſtraret.* Hanc demum interpretationem ſequitur Eccleſia, quæ in Benedictione Fontium Baptiſmatis de Spiritu Sancto canit: *Deus cujus Spiritus ſuper aquas inter ipſa Mundi primordia ferebatur, ut jam tum virtutem ſanctificationis aquarum natura conciperet.* Et rurſus ipſum invocans Spiritum Sanctum: *Tu ſuper aquas foturus eas ferebaris.*

PROPOSITIO III.

Lucem prima die Mundi a Deo conditam, ſi vel Angelicam naturam, vel Gratiam quæ illuſtrata & ornata eſt, intellexeris, a Fidei Regula non aberras: Si corpoream lucem interpreteris, conſonam certe Moſaicæ narrationi propugnas ſententiam.

I. PRiorem illam de luce ſpiritali interpretationem pluribus in locis tradit *S. Auguſtinus*. In primis Lib. *De Geneſi ad literam*, c. 17. *Si autem*, inquit, *ſpiritalis lux facta eſt, cum dixit Deus*, Fiat lux, & facta eſt lux; *non illa vero Patri coæterna intelligenda eſt, per quam facta ſunt omnia, & quæ illuminat omnem hominem, ſed illa de qua dici potuit:* Prior omnium creata eſt ſapientia. *Cum enim æterna illa & incommutabilis, quæ non eſt facta, ſed genita Sapientia, in ſpiritales atque rationales creaturas, ſicut in animas ſanctas ſe transfert, ut illuminatæ lucere poſſint, fit in eis quædam luculentæ rationis affectio, quæ poteſt accipi facta lux, cum diceret Deus*: Fiat lux: *Si jam erat creatura ſpiritalis, quæ nomine cœli ſignificata eſt, in eo quod ſcriptum eſt*, In principio fecit Deus cœlum & terram: *Non corporeum cœlum, ſed incorporeum, cœlis corporeis, hoc eſt, ſuper omne corpus, non locorum gradibus, ſed naturæ ſublimitate præpoſitum.* Item Libro 11. *De Civitate Dei*, cap. 9. *Ubi*, inquit, *de Mundi conſtitutione ſacræ Literæ loquuntur, non evidenter dicitur utrum vel quo ordine creati ſint Angeli, ſed ſi prætermiſſi non ſunt, vel cœli nomine, ubi dictum eſt:* In principio fecit Deus cœlum & terram: *Vel potius lucis hujus de qua loquor, ſignificati ſunt.* Tum ubi probavit Angelos in operibus Dei contineri, nec aliis tamen divini opificii diebus eſſe conditos, ita colligit: *Nimirum ergo ſi ad iſtorum dierum opera Dei pertinent Angeli, ipſi ſunt lux illa, quæ diei nomen accepit,* Sap. 7.

cujus unitas ut commendaretur, non eſt dictus dies primus, ſed dies unus. Nec alius eſt dies ſecundus, aut tertius, aut cæteri: Sed idem ipſe unus ad implendum ſenarium vel ſeptenarium numerum repetitus eſt, propter ſenariam vel ſeptenariam cognitionem: Senariam ſcilicet operum quæ fecit Deus, & ſeptenariam quietis Dei. Cum enim dixit Deus: Fiat lux, & facta eſt lux; *ſi recte in hac luce creatio intelligitur Angelorum, profecto facti ſunt participes lucis æternæ, quæ eſt ipſa incommutabilis Sapientia Dei, per quam facta ſunt omnia, quem dicimus unigenitum Dei Filium, ut ea luce illuminati, qua creati, fierent lux, & vocarentur dies participatione incommutabilis lucis & diei, quod eſt Verbum Dei, per quod & ipſi, & omnia facta ſunt. Lumen quippe verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum, hoc illuminat & omnem Angelorum mundum, ut ſit lux, non in ſe ipſo, ſed in Deo: A quo ſi avertitur Angelus, fit immundus, ſicut ſunt omnes qui vocantur immundi Spiritus, nec jam lux in Domino, ſed in ſe ipſis tenebræ, privati participatione lucis æternæ.* Hoc poſito, diviſionem lucis a tenebris, diſcretionem ſocietatis Sanctorum Angelorum a ſocietate malorum interpretatur: c. 19. *Non mihi videtur*, inquit, *ab operibus Dei abſurda ſententia, ſi cum lux illa prima facta eſt, Angeli creati intelli-*
„ *gantur, & inter Sanctos Angelos & immundos fuiſſe diſcretum, ubi dictum eſt:* Et
„ diviſit Deus inter lucem & tenebras: Et vocavit Deus lucem diem, & tenebras
„ vocavit noctem. *Solus quippe ille iſta diſcernere potuit, qui potuit etiam, prius quam caderent, præſcire caſuros, & lumine privatos veritatis, in tenebroſa ſuperbia remanſuros. Nam inter iſtum nobis notiſſimum diem & noctem, id eſt, inter hanc lucem, & has tenebras, vulgatiſſima ſenſibus noſtris luminaria cœli ut dividerent, imperavit.*
„ Fiant, *inquit*, luminaria in firmamento cœli, ut luceant ſuper terram, & divi-
„ dant inter diem & noctem. Fecit Deus duo luminaria magna; luminare majus
„ in principio diei, & luminare minus in principio noctis, & ſtellas: Et poſuit il-
„ las Deus in firmamento cœli, lucere ſuper terram, & præeſſe diei & nocti, &
„ dividere inter lucem & tenebras. *Inter illam vero lucem, quæ ſancta Societas Angelorum eſt, illuſtratione veritatis intelligibiliter fulgens, & ei contrarias tenebras, id eſt, malorum Angelorum averſorum a luce juſtitiæ teterrimas mentes, ipſe dividere potuit, cui etiam futurum non naturæ, ſed voluntatis malum occultum, aut incertum eſſe non potuit.* Suam illam expoſitionem ex eo confirmat cap. 20. quod ubi lucem a Deo conditam *Moſes* narravit, continuo ſubjunxit: *Et vidit Deus lucem quia bona eſt*: Non poſt diviſionem lucis a tenebris, noctiſque nomen illis inditum, hanc Summi Opificis approbationem retulit, *Ne ſimul cum luce etiam talibus tenebris teſtimonium placiti ſui perhibuiſſe videretur. Nam ubi tenebræ inculpabiles ſunt, inter quas & lucem iſtam his oculis conſpicuam luminaria cœli dividunt, non ante, ſed poſt infertur:* Et vidit Deus quia bonum eſt . . . *Utrumque placuit: quia utrumque*
„ *ſine peccato eſt. Ubi autem dixit Deus:* Fiat lux, & facta eſt lux: *Statim ſequi-*
„ *tur:* Et vidit Deus lucem quia bona eſt. *Et poſtmodum infertur:* Et ſeparavit
„ Deus inter lucem, & tenebras: vocavitque Deus lucem diem, & tenebras noctem: *Non hoc loco additum eſt,* Et vidit Deus quia bonum eſt. *Ne utrumque appellaretur bonum, cum eſſet horum alterum malum vitio proprio, non natura. Et ideo ſola lux ibi placuit Conditori: Tenebræ autem Angelicæ, etſi fuerant ordinandæ, non tamen fuerant approbandæ.*

Huic interpretationi ſubſcribit *Rupertus* Abbas Lib. 1. *De Trinitate & Operibus ejus*, c. 10. his ductus rationibus: Quod ſi lux corporea, quam oculis uſurpamus, primo die condita intelligatur, cum dixit Deus, *Fiat lux: Unus hic dies omnium dierum pauperrimus eſt; quippe cum ſinguli dierum cæterorum ſubſtantiarum creatione vel formatione illuſtrati ſint: Hic dies nonniſi accidentis cujuſdam colore inſtabili injecto dimiſſus ſit, cum dictum ſit,* Fiat lux. *Nam quæcumque cæteris diebus facta ſunt, ſubſtantialia ſunt, & permanent: Illa autem accidentalis lux tertio reaccenſa deinceps omnino deperiit. Et vide utrum condignum ſit tantæ Majeſtati, ut cæterorum dierum opera, verbi gratia Solem, Lunam, & ſtellas quæ quarto die facta ſunt, & aquarum diviſionem, quæ ſecundo die facta eſt, ſtatuerit in ſæculum & in ſæculum ſæculi,*

præ-

præceptumque poneret illis quod non præteribit : Opus autem primæ lucis tale faceret, quod mutato consilio post exiguum triduum funditus extingueret? Quid ergo? An idcirco Spiritus Dei ferebatur super aquas, & dixit, Fiat, quod dictum ut vere boni verbi eructationem sancta miratur & concelebrat Scriptura, ut talis tantummodo lux fieret accidens aeri, mox interitura, & nulla crearetur substantia? Melius magni & nominatissimi Patres intellexerunt naturam Angelicam lucis nomine significatam. Eorum sensum rationabilem magis approbamus & sequimur, Angelicam creaturam recte lucem esse appellatam, lucem intellectualem; lucem (inquam) non solum quia vim discernendi habentem, verum etiam quia veri & incircumscripti luminis gratia resulgentem.

II. At lucem corpoream his verbis significatam & a Deo conditam, *Fiat lux*, Patres reliqui censent, quanquam in explicanda lucis natura, ac subjecto non conveniant. *S. Dionysius* Libro *de Divinis Nominibus*, cap. 4. *A summo bono*, inquit, *lumen proficiscitur, & imago bonitatis est, quamobrem nomine luminis bonum laudatur tanquam appareat primum exemplar in imagine*. Quam lucis cum divina bonitate similitudinem pluribus explicat. Quæ si consideretur attentius, nihil ponderis inesse videbitur argumento *Ruperti*, objicientis pauperrimum fuisse primum diem, si lux tantum corporea in eo creata est. Subdit Dionysius : *Hoc est illud lumen, tametsi tunc non erat figuratum, quod dixit Divinus Moses distinxisse illud primum dierum nostrorum triduum.*

S. Gregorius Nyssenus corpoream sane lucem prima die a Deo conditam intellexit, qui hanc ignem esse censuit, qui ex informi & confusa mole, Dei nutu & imperio digeri cœpta, levitate sua exilierit, splendoreque suo omnia repente collustrarit. Ejus verba subjicio Libro in Hexaemeron : *Quando* (inquit) *conditus est orbis universus antequam singulæ partes ipsius apparerent, tenebris totus obtegebatur, quia splendor ignis, qui sub materiæ particulis latitabat, nondum effulserat. Etenim quemadmodum silices in tenebris obscuræ jacent, licet vim lucidam atque illustrantem naturaliter in se contineant, quippe quæ pariant ignem, si inter se collidantur; scintilla vero ab ipsis prolata, splendore illius ipsæ quoque cernuntur. Sic obscura cœcaque erant omnia, priusquam perlucida atque illustrans natura in apertum proferretur. Nam cum uno divinæ voluntatis motu nuper indistincta rerum universitas simul extitisset, omniaque elementa inter se concreta permixtaque essent, ignis qui ubique disseminatus erat, obscurus jacebat, materiæque impotentia supprimebatur. Verum quoniam vis ejus velox atque agilis est, simul atque rerum naturæ ad Mundi constitutionem a Deo motus, principium atque incitatio adhibita est, ante illa omnia, quæ graviora sunt, exiliens lumine cuncta statim illustravit.* Et infra: *Sic igitur etiam tunc antevertit, & celeritate mobilitateque sua vis illuminandi a rerum universitate seceſſit, seque ipsam ab aliis naturis sejunxit, atque ita splendida illius potentia illustratus est orbis. Qua autem ratione hæc effecerit ignis natura, solius Dei est explicare, qui naturæ vim inseruit illuminandi atque illustrandi : Quod Scriptura sua magnus etiam Moses testatur, cum ait : Dixit Deus, Fiat lux.* Secundum *S. Gregorii Nysseni* sententiam lux primigenia merum accidens non erat, sed corpus, nimirum elementum ignis. Eadem est *S. Joannis Damasceni* sententia Lib. 2. *De Fide Orthodoxa*.

S. Basilius Homiliis 2. & 6. in *Hexaemeron*, lucem primo die conditam verum accidens, veramque qualitatem sensibilem fuisse censet, absque subjecto primum consistentem, sed in Solem postea quarta procreatum die transfusam. In quo Systemate *Ruperti* objectio evanescit, opus triduo duntaxat duraturum, & mox interiturum, a Deo prima die conditum ajentis, si de luce corporea hæc verba intelligantur: *Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux.* Verba *S. Basilii* subjicio, Homilia 2. *Tum* (inquit) *fiebat dies, cui cedenti nox vicissim succedebat: non quidem secundum motionem solis, sed primigenia illa luce suum splendorem diffundente, seque rursum contrahente; idque pro mensura a Deo definita.* Homilia vero 6. Quæstionem hanc proponit: *Si lucis ortus Solem anticipavit; cur nunc Sol ut luceat super terram exortus dicitur?* Hæc minime pugnare respondet. *Tunc enim*, inquit, *ipsa natura lucis producta est; nunc autem hoc Solis corpus eo conditum est, ut illi primogenitæ luci vehiculum esset.*

Neque vero incredibile eſt, lucem illam primigeniam abſque ſubjecto corpore extitiſſe, ait *S. Baſilius*. Res quidem omnes compoſitæ ſic a nobis dividi ſolent, *in ipſam eſſentiam ſuſceptricem, & in eam quæ ipſi accidit qualitatem*. Quæ etſi cogitatione ſola ſeparemus, ſejungi tamen poſſunt potentia Creatoris utriuſque naturæ: ut olim comburendi vis ab igne disjuncta eſt in rubo ardente, & in fornace Babylonica, quando tres pueri in illam injecti ſunt. Nil mirum ergo, quod lux a Sole ſeparata extare potuerit *potentia Creatoris*, & ſubinde in corpus ſolare transfundi. Eamdem tenet ſententiam Auctor Expoſitionis Fidei, quæ ſub *S. Juſtini* nomine edita eſt.

S. Gregorius Nazianzenus Oratione in *Novam Dominicam*, quæ eſt 43. eamdem interpretationem amplectitur. *Conveniebat* (inquit) *Magno Lumini opificium ſuum a lumine auſpicari, quo tenebras vaſtamque illam rerum congeriem, & confuſionem omnia occupantem ſolvit ac depulit. Nec vero id organicum a principio, nec mea quidem ſententia, ſolare protulit, verum incorporeum, & Solis expers: ſed poſtea ad orbem terrarum illuſtrandum Soli traditum eſt. Nam cum in aliis rebus hanc rationem tenuiſſet, ut materiam prius conderet, ac deinde eam forma conveſtiret, ordine videlicet ac figura, magnitudineque unicuique rei impoſitis; hic ut majoris cujuſdam miraculi ſpecimen ederet, formam materia priorem protulit* (*Forma enim ſolis lumen eſt*) *ac poſtea materiam induxit, Solem hunc nimirum diei oculum fabricatus.*

S. Ambroſius Lib. 1. *Hexaemeron*, cap. 19. *Erat quidem* (inquit) *Deus ipſe in lumine, quia lucem habitat inacceſſibilem, & erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; ſed eam lucem fieri voluit, quæ oculis corporalibus comprehenderetur. Qui ædificium aliquod dignum habitaculo patrisfamilias ſtruere deſiderat, antequam fundamenta ponat unde lucem ei infundat, explorat: & ea prima eſt gratia, quæ ſi deſit, tota domus deformi horret incultu. Lux eſt, quæ reliquos domus commendat ornatus.* Fiat, *inquit*, lux. *Plena vox luminis, non diſpoſitionis apparatum ſignificat, ſed operationis reſplendet effectu. Naturæ Opifex lucem loquutus eſt, & creavit.*

Lucem corpoream pariter interpretantur *Theodoretus* Interrogatione 7. in Geneſim, *Julius Africanus*, *Beda* & *S. Thomas*. Sed hanc lucem Solis ipſius cum cœlo conditi qualitatem dotemque fuiſſe cenſet Doctor Angelicus. Solem, inquam, habentem, dumtaxat vim illuminandi in communi, quæ deinde ad particulares effectus determinata fuerit. (I. P. Quæſt. 67. Art. 4. in Reſponſ. ad ſecundam objectionem) Denique hanc expoſitionem de corporea luce primo Mundi die creata Eccleſia amplexa eſt, quæ Dominica die ita canit:

Lucis Creator optime,
Lucem dierum proferens,
Primordiis lucis novæ
Mundi parans originem.

III. Cæterum *S. Auguſtinus* interpretationi ſuæ non adeo tenaciter adhæſit, ut aliorum de corporea luce expoſitionem plane repudiaret, aut improbabilem cenſeret, aut illam de Luce ſpiritali indubitanter aſſereret: Sed Regula illa plurimum uſus eſt, in Scripturæ Sacræ locis interpretandis, quorum obſcuritas varios parit ſenſus, quam ipſe præſcripſit Lib. 1. De Geneſi ad literam, cap. 18. *In rebus obſcuris, atque a noſtris oculis remotiſſimis, ſi qua inde ſcripta etiam Divina legerimus, quæ poſſint ſalva fide qua imbuimur, alias atque alias parere ſententias, in nullam earum nos præcipiti affirmatione ita projiciamur, ut ſi forte diligentius diſcuſſa veritas eam rede labefactaverit, corruamus: Non pro ſententia Divinarum Scripturarum, ſed pro noſtra ita dimicantes, ut eam velimus Scripturarum eſſe, quæ noſtra eſt; cum potius eam, quæ Scripturarum eſt, noſtram eſſe velle debeamus.* Idque fe opere impleviſſe in Commentariis Libri Geneſeos teſtatur, cap. 20. ejuſdem Libri primi. *Ad hoc enim conſiderandum & obſervandum*, inquit, *Librum Geneſeos multipliciter, quantum potui, enucleavi, protulique ſententias de verbis ad exercitationem noſtram obſcure poſitis, non*

aliquid

aliquid unum temere affirmans cum præjudicio alterius expoſitionis fortaſſe melioris, ut pro modulo ſuo eligat quiſque quod capere poſſit: Ubi autem intelligere non poteſt, Scripturæ Dei det honorem, ſibi timorem.

SCHOLION.

Moyſen diſertis expreſſiſque verbis Angelorum creationem nom commemoraſſe, Theologi & Scripturæ Sacræ Interpretes quidam ajunt, ne Judæi ad idololatriam propenſi, Angelos ut numina colerent. Quæ certe ratio non convincit; cum nihil conducibilius ſit ad perſuadendum divinos honores Angelis deferendos non eſſe, quam illorum creatio. Ob hanc igitur rationem a Moyſe prætermiſſa non eſt, ſed quod aſpectabilis duntaxat mundi creationem deſcribere inſtituiſſet. In trium puerorum Hymno apud Danielem Angeli inter opera Dei expreſſe memorantur: *Benedicite omnia opera Domini Domino . . . . . Benedicite Angeli Domini Domino.*

ARTICULUS II.

De opere Secundæ Diei.

PROPOSITIO I.

Quid Firmamenti nomine, quod ſecunda die conditum eſt, Moſes intellexerit, an Cœlum Sydereum, an intervallum Aeris, in quo nubes coguntur, Cœlum inter & Aquas inferiores oppanſum, haud liquido conſtat.

I. OPus ſecundæ diei his verbis a *Moſe* deſcriptum eſt: *Dixit quoque Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum; & dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diviſitque aquas, quæ erant ſub firmamento ab iis quæ erant ſuper firmamentum, & factum eſt ita: Vocavitque Deus firmamentum Cœlum.* Quid vero firmamenti nomine in illa Moſis narratione ſignificetur, non convenit inter Patres, & Eccleſiaſticos Tractatores. Aliqui idem Cœlum, quod in exordio Libri Geneſeos conditum dicitur, ſecunda die commemorari cenſent, quo novum ipſi attributum ſit officium dirimendi aquas ſuperiores ab inferioribus: Ea eſt *S. Joannis Chryſoſtomi* ſententia Homilia 4. *in Geneſim*, *Severiani Gabalitani* Oratione 2. *S. Thomas* hanc probabilem cenſet, eamque Interpretes non ignobiles recentioris ætatis amplectuntur.

Alii Cœlum Sydereum ſecunda die creatum putant, ſcilicet *S. Baſilius* Homilia 3. in Hexaemeron, *S. Gregorius Nyſſenus* Lib. 1. contra Eunomium, *S. Ambroſius* Lib. 1. in Hexaemeron, cap. 4. *Theodoretus* Quæſtione 11. in Geneſim cujus hic titulus eſt: *Sitne unum Cœlum, an duo?* Ad quam ita reſpondet: *Cum ſcriptura Divina doceat, in principio Deum creaſſe Cœlum & Terram, deinde poſt lucis creationem ſecunda die dicat firmamentum factum eſſe, inſcitiæ plena videtur eſſe hujuſmodi Quæſtio. Oportebat enim ex temporis ratione, & ipſo creationis modo Cœlorum diverſitatem noſſe, & unum Luce prius, alterum vero poſt Lucem: & illud quidem non ex aliqua* „ *alia materia, hoc autem ex aquis creatum eſſe. Nam, inquit*, Fiat firmamentum „ in medio aquæ, & ſit diſcernens inter aquam & aquam. *Deinde cum dixiſſet quod* „ *verbum res ſecuta eſt, hoc enim illa ſignificant*: Et factum eſt ita; *tum poſtea do-* „ *cet quomodo facta ſit*, Et fecit, *inquit*, Deus firmamentum, diviſitque aquas quæ „ erant ſub firmamento ab his, quæ erant ſuper firmamentum: vocavitque Deus „ firmamentum Cœlum. *At prius Cœlum non eſt appellatum firmamentum, ſed Cœlum ab initio vocatum eſt. Hoc enim ab ipſa re ſortitum eſt appellationem. Siquidem cum ex aquarum fluida ſubſtantia compoſitum ſit, & natura fluida condenſata, & conſolidata fuerit, firmamentum nominatum eſt. Deinde quia ſurſum collocatum eſt, prioris Cœli uſum commodo noſtro perficiens, Cœli nomen ſortitum eſt . . . Qui igitur non credit ſecundum eſſe Cœlum, extra ſemitam rectam incedit: qui vero plures numerare*

rare conatur, adhæret fabulis, poſtpoſita Divini Spiritus doctrina. Pluraliter autem Divina Scriptura Cœlos nuncupat, dicens, Cœli Cœlorum: *quoniam Hebraica lingua neque Cœlum, neque aquam ſingulari numero novit appellare.*

Alii Patres & Interpretes firmamenti nomine totam hanc regionem, quæ a terra & aquis ad extremam uſque Mundi oram ac determinationem porrigitur, intelligendam volunt: Idque Scripturam ipſam perſuadere, quæ hoc ipſum, quod hic Cœlum & firmamentum vocatur, aerem eſſe non raro ſignificat. Velut cum ait: *Qui operit* *Pſ. 146.* *Cœlum nubibus. Triſte & rubicundum Cœlum*: & paſſim *Volucres Cœli* appellat. *Matth. 16.* *Moſem* communibus cum verbis, tum verborum notionibus uſum. Vulgo autem Cœlum ita ſumi. Quare plebejo pene ſermonis uſu ſic etiam *Moſem* Cœli & firmamenti vocabula ſumpſiſſe: Ut cum *Volatile* dicit *volare ſuper faciem*, aut *in facie firmamenti Cœli*, ut Hebræa ferunt ſecundum Verſionem *Sanctis Pagnini*, Samaritanus Codex, & Syriaca Verſio: Ideſt, ſuper firmamenti partem illam, & in illa quam aerem dicit. Huic ſententiæ favet *S. Hieronymus* Epiſtola 13. ad Oceanum: *Inter Cœlum & Terram*, inquit, *medium extruitur firmamentum: & juxta Hebraici ſermonis, ἐτυμολογίαν, Cœlum, id eſt*, Samaim, *ex aquis ſortitur vocabulum: & aquæ, quæ ſuper Cœlos ſunt, in laudes Dei ſeparantur. Unde & in Ezechiele Propheta, cryſtallum ſuper Cherubim videtur extenſum, id eſt, compactæ & denſiores aquæ.* Eamdem interpretationem probat *S. Auguſtinus* Lib. 11. De Geneſi ad literam, cap. 4. *Laudabiliter*, inquit, *conatus eſt quidam demonſtrare aquas ſuper Cœlos, ut ex ipſis viſibilibus, conſpicuiſque naturis aſſereret Scripturæ fidem. Et prius* *Ezech. 1.* *quidem, quod facillimum fuit, oſtendit & hunc aerem Cœlum appellari, non ſolum ſermone communi, ſecundum quem dicimus ſerenum vel nubilum Cœlum; ſed etiam noſtrarum ipſarum conſuetudine Scripturarum, cum dicuntur* Volatilia Cœli, *cum aves in hoc aere manifeſtum ſit volare. Et Dominus cum de nubibus loqueretur*: Faciem, *inquit*, Cœli poteſtis probare. *Nubes autem etiam per proximam terris aerem conglobari ſæpe cernimus, cum per declivia jugorum ita recumbunt, ut plerumque excedantur etiam cacuminibus montium. Cum ergo probaſſet hunc aerem Cœlum dici, nulla alia cauſa etiam firmamentum appellatum voluit exiſtimare, niſi quia intervallum ejus dividit inter quoſdam vapores aquarum, & iſtas aquas, quæ corpulentius in terris fluitant. Ergo ex aere, qui eſt inter vapores humidos, unde ſuperius nubila conglobantur, & maria ſubterfuſa, oſtendere ille voluit eſſe Cœlum inter aquam, & aquam. Hanc ergo diligentiam conſiderationemque laude dignißimam judico. Quod enim dixit, neque contra fidem eſt, & in promptu poſito documento credi poteſt.*

II. Hanc ſententiam juvare poterat illud *Iſaiæ* 51. ſecundum Verſionem Septuaginta Interpretum: *Qui firmavit Cœlum ſicut fumum*: quod aeri ob tenuem fluidamque naturam convenit. Verum & Cœlo, quod fluidæ naturæ Philoſophorum plures cenſent, & Patrum etiam plerique id pariter convenire dici poſſet. Quamobrem longe diverſa eſt iſtius loci ex Hebræo ſententia, quam Vulgatus Interpres ita reddidit: *Cœli ſicut fumus liqueſcent*; hoc eſt, *deficient*. Sive juxta Aquilam & Symmachum: *Comminuentur in nihilum, & in ſalis modum conterentur, & evaneſcent*, ut obſervat *S. Hieronymus* in Commentario, ubi & mirari ſe dicit, quod Septuaginta ita verterint. *Si enim firmitas pro robore accipitur, quomodo fumo quod firmum eſt comparatur?*

At alii reſpondent, Aerem στερέωμα vocari a Septuaginta Interpretibus, id eſt *firmamentum*, non a propria naturæ conditione quæ fluxa & labilis eſt; ſed ab effectu, quod perinde aquas ſeparet, ac ſi murus eſſet ſolidiſſimus atque firmiſſimus. Quo ſenſu & illud *Job* 27. accipi volunt: *Tu forſan cum eo fabricatus es Cœlos, qui ſolidiſſimi, quaſi ære fuſi ſunt.* Sive ut Hebraicus Textus præfefert, ſecundum Sanctis Pagnini Verſionem; *Fortes & quaſi ſpeculum fuſum*. Et tamen Hebraicam vocem, quam Vulgatus Interpres, *Pagninus*, & alii *Cœlos* reddiderunt, alii Hebraice etiam peritiſſimi proprie *nubes* vel *aerem* ſignificare obſervant. Et Paraphraſis Chaldaica habet: *Extendiſti cum eo æthera valida, quorum aſpectus ſicut ſpeculum fuſile*; nimirum quod Cœli pellucidi ſint, ac velut ſaphirini. Hebræum vocabulum,

quod

quod Interpres noſter *firmamentum* reddit, *expanſionem* ſignificat, ut Viri linguæ ſanctæ periti dudum obſervarunt. Id autem convenire vaſtæ illi aeris intercapedini, quæ a terra & aquis ad Cœlum uſque porrigitur, nemo non novit.

III. Unum eſt quod majorem hac in ſententia difficultatem faceſſit; quod veriſimile non ſit *Moſem* aliter uſurpaſſe firmamenti nomen inferius, ubi opus quartæ diei deſcribit, & hic ubi opus diei ſecundæ commemorat. Porro evidens eſt, ipſum in deſcriptione operis quartæ diei Cœlum ſydereum, non aerem firmamenti nomine ſignificare, cum ait: Solem, & Lunam, & reliqua Sydera in firmamento poſita ut terram illuminarent. *Fecitque Deus duo luminaria magna: Luminare majus ut præeſſet diei, & Luminare minus ut præeſſet nocti, & Stellas. Et poſuit eas in firmamento Cœli, ut lucerent ſuper terram.* Sed alterius expoſitionis vindices ab ea difficultate ſe expediunt, reſponſione duplici. Vel enim Luminaria & Sydera in firmamento Cœli, id eſt in aere, poſita dicunt, quia per ipſum hominum oculis ſunt expoſita & aſpectabilia: Nam ut ætherea illa regio magis minuſve ſerena & pura fuerit, clarius vel obſcurius jubar ac ſplendorem ſuum hominibus oſtentant. Vel *Moſem*, Hebræa voce *Raquiah*, expanſionem ſignificante, regionem illam deſignaſſe, quæ ad ſumma Sydera porrigitur, quouſque oculorum acies pertingere poteſt. Neque enim judicio ſenſuum, nec vulgi exiſtimatione, ſpatium in quo volvuntur Sydera ſuperiori ab aeris regione diſterminatur. Itaque *Moſem* narrationem ſuam demiſiſſe, & accommodaſſe ad opinionem ſenſumque vulgi, exiſtimantis Solem, & Lunam, & reliqua Sydera per hoc ſpatium vagari, curſuſque ſuos conficere. Quod autem *Moſes* popularibus cum verbis, tum verborum notionibus uſus ſit, ex eo probant, quod opus quartæ diei commemorans, Lunam appellaverit Luminare magnum. *Fecitque Deus*, inquit, *duo luminaria magna*: cum certis argumentis demonſtrent Mathematici, Lunam Syderibus plurimis eſſe magnitudine longe inferiorem.

PROPOSITIO II.

Etſi Firmamenti nomine Cœlum Sydereum intellexeris, ſupra illud veras aquas admittere oportet, Scriptura Sacra, Patribuſque perſuadentibus.

I. FIrmamento munus illud a Deo attributum eſt, ut ſuperiores aquas ab inferioribus dirimeret, ſecundum illud: *Et fecit Deus firmamentum, diviſitque aquas, quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamentum.* Nomine autem aquarum vel Angelos, vel aquas pluvias intelligere Scriptura vetat, ſiquidem & in Cantico trium Puerorum, & in Pſalmo 149. ſeorſim ab Angelis & ab imbribus ad laudem Domini aquæ invitantur, quæ ſuper Cœlos ſunt. *Benedicite Angeli Domini Domino: Benedicite Cœli Domino: Benedicite aquæ omnes quæ ſuper Cœlos ſunt Domino: Benedicite Sol & Luna Domino: Benedicite Stellæ Cœli Domino: Benedicite omnis imber & ros Domino . . . Laudate Dominum de Cœlis . . . Laudate eum omnes Angeli ejus . . . . Laudate eum Sol & Luna: Laudate eum omnes Stellæ & lumen. Laudate eum Cœli Cœlorum, & aquæ omnes, quæ ſuper Cœlos ſunt . . . . . Laudate Dominum de terra, &c. Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum.* Daniel. 3.

II. *S. Baſilius* Homilia 3. in *Hexaemeron*, *Origenem* & alios tacito nomine refellit, qui aquas ſuperiores non vero ac ſimplici ſenſu a *Moſe* dictas intellexerunt, ſed figurate & allegorice. *Nobis vero* (inquit) *adverſus quoſdam, qui ſtetiſſe ab Eccleſia videntur, ſermo habendus interim eſt de aquis a ſe diſparatis. Et quidem iſti prætextu anagogici ſenſus, & ſublimioris intelligentiæ ad allegorias ſe transferunt, ac ſuffugiunt, aſſerentes Virtutes quaſdam ſpirituales & corporis expertes tropice ſignificari per aquas. E quibus præſtantiores ajunt in loco ſuperiore conſtitiſſe ſupra firmamentum; infra autem in terrenis ac materialibus locis deteriores ſubſediſſe. Idcirco dicunt, & eas aquas, quæ ſuper Cœlum ſunt collocatæ, Deum laudare, id eſt, probas illas Eſſentias, quæ dignæ ſunt ob mentis puritatem, decentem accommodatamque reddere laudem Creatori. Aquas autem eas quæ ſub Cœlis deſederunt, eſſe ſpiritualia nequitiæ a naturali ſubli-*

ſublimitate in imam totius improbitatis voraginem delapſa. Has improbas mentes ut turbulentas, ut ſeditioſas, ut affectuum perturbationumque procellis fluctuantes exæſtuantesque, Maria nuncupatas fuiſſe aſſerunt, propter mutationis facilitatem & inſtabilitatem motuum animi ac voluntatis. His igitur & ejus generis ſententiis, ut quæ ſomniorum conjecturis & anilibus fabulis conferendæ veniunt, relegatis, aquam nos ut aquam intelligamus.

III. *Origenis*, interpretationem refellit pariter *S. Epiphanius* Epiſtola ad *Joannem Hieroſolymitanum* Epiſcopum. *Illas vero præſtigias quis non ſtatim abiiciat, atque contemnat, dicente Origene de aquis, quæ ſuper firmamentum ſunt, non eſſe aquas, ſed fortitudines quaſdam Angelicæ poteſtatis, & rurſum aquas quæ ſuper terram ſunt, hoc eſt, ſub firmamento, eſſe Virtutes contrarias, id eſt, Dæmones, & quomodo legimus, in diluvio apertas cataractas Cœli, & aquas inundaſſe diluvii? Unde aperti ſunt fontes abyſſi, & totus mundus opertus eſt aquis? O furor hominum junctus ſtultitiæ!*

Apud S. Hieron. Epiſt. LX.

IV. *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Cathecheſi 9. Cœlum ex aqua conſtare, & ignea corpora Solem, Lunam ac Stellas, in aquis moveri cenſet. Dixit Deus: *Fiat firmamentum in medio aquarum. Semel dixit Deus, & ſtetit, neque deinceps decidit aqua. Cœlum & ignei in ipſo Sol, & Luna, & Sydera. Et quomodo ignea in aqua currunt? Quod ſi quis de hoc propter naturas contrarias dubitat, recordetur ignis illius in Ægypto, tempore Moſis exurentis in grandine, & conſideret ſapientiſſimum Dei opificium. Cum enim propter agriculturam opus eſſet aquis, conſtituit aquas ſupra Cœlos, ut cum terra pluviarum irrigatione indiget, paratum ſit ad hoc Cœlum.*

V. *Severianus* Gabalorum Epiſcopus Oratione 1. De Mundi Creatione, cum firmamentum ex eo nominatum dixiſſet, quod *ex rariore ac diſſoluta* aquarum ſubſtantia Deus illud firmaverit, ſubdit Aquas bifariam fuiſſe diviſas, ac dimidium earum ſupra Cœlum collocaſſe Deum. *Quia enim*, inquit, *Solis flammam & Lunæ Syderumque immenſam multitudinem excepturum, ne nimio calore ſolveretur ac exureretur, ſubſtravit Cœli convexo aquarum illa æquora, quibus quaſi impinguaret atque liniret, ut in eum modum incendio illi reſiſteret, nec illo cremaretur. Nec vero exemplum deeſt: Velut enim ſi lebetem igni imponas, eique aquam injeceris, igni reſiſtit: ſin autem illa deſit, diſſolvetur. Sic & Deus igni adverſariam aquam commiſit, ut Cœlo ex aquis ejus convexa linientibus abunde ſuppeteret, quo duraret ac incolume foret.* Addit ex illa aquarum immenſitate Cœlum terræ commodare. Hinc enim rores exiſtere, cum neque nubes ſit uſquam, nec aer aquam habeat. Ex quo colligit, Cœlum ex eo quod abundat terræ diſtillare. In eadem ſententia eſt Auctor Quæſtionum ad Orthodoxos inter *S. Auguſtini* Opera, in reſponſione ad quæſtionem 93.

VI. *S. Ambroſius* Libro 2. in *Hexaemeron*, cap. 3. refellit eos, qui aquas ſuper Cœlos eſſe negant, dicentes rotundum eſſe orbem illum Cœli, cujus in medio terra ſit, & illo circuitu aquam ſtare non poſſe. *Quaſi vero* (inquit) *ut concedam illis quod poſtulant, & ſecundum eorum opiniones illis reſpondeam, negare poſſint in illa altitudine & profundo & longitudinem eſſe, & latitudinem, quam nemo poteſt comprehendere, niſi is qui impletur in omnem plenitudinem Dei* (*ut Apoſtolus ait*) *Quis enim poteſt facile eſſe divini operis æſtimator? Eſt ergo latitudo in ipſa Cœli altitudine. Sunt etiam*, (*ut de his dicamus quæ ſcire poſſumus*) *pleraque ædificia intus rotunda, quibus ſuperiora ſunt plana, in quibus aqua hærere ſoleat. Quæ tamen ideo dicimus, ut advertant, opiniones ſuas opinionibus veriſimilibus revinci poſſe: & deſinant tantum opus Dei humanæ operationis, & noſtræ poſſibilitatis contemplatione metiri. Nos autem Scripturarum ſeriem atque ordinem ſequimur, & opus contemplatione æſtimamus Auctoris, & quid dictum ſit quærimus, & quis dixerit, & cui dixerit.*

„ Fiat, *inquit*, firmamentum in medio aquæ, & ſit diſcernens inter aquas. *Audio firmamentum fieri per præceptum quo divideretur aqua, & ab inferiore ſuperior diſcerneretur. Quid hoc manifeſtius? Qui juſſit diſcerni aquam interjecto & medio firmamento, providit quemadmodum diviſa atque diſcreta manere poſſit. Sermo Dei, virtus naturæ eſt, & diuturnitatis ſubſtantia quoad uſque velit eam manere, qui ſtatuit,* „ *ſicut ſcriptum eſt*: Statuit ea in ſæculum ſæculi, præceptum poſuit, & non præte-

„ ribit,

„ ribit. *Et ut ſcias quia de iſtis aquis hoc dixit, quas tu negas poſſe in ſuperioribus*
„ *Cœli eſſe, audi ſuperiora*: Laudate eum Cœli Cœlorum, & aquæ quæ ſuper Cœ-
„ los ſunt, laudent nomen Domini: *Nonne quaſi adverſanti tibi dixit*: Quoniam
„ ipſe dixit & facta ſunt: ipſe mandavit & creata ſunt. Statuit ea in ſæculum ſæ-
„ culi, præceptum poſuit, & non præteribit? *An non videtur tibi Auctor idoneus qui legem ſuo operi daret? Cum hæc audis, quid miruris, ſi ſupra firmamentum Cœli potuit tanta Majeſtatis operatione unda ſuſpendi? De aliis hæc collige, de iis qui viderunt oculi hominum, quomodo ad Judæorum tranſitum, ſi rationem quæris, ſe unda diviſerit. Non ſolet hoc eſſe naturæ, ut aqua ſe diſcernat ab aqua, & in profundo interfuſiones aquarum ſine medio ſeparentur. Nonne potuit etiam aliter Hebræum populum liberare? Sed tibi voluit oſtendere, ut eo ſpectaculo etiam ea quæ non vidiſti, æſtimares eſſe credenda; Jordanis quoque reflexo amne in ſuum fontem revertitur. Hærere aquam cum labitur, rurſumque redire in ſuperiora ſine ullo repagulo, impoſſibile habetur. Sed quid impoſſibile ei, qui dedit poſſe quibus voluit? Dicant certe quemadmodum aer cogatur in nubem, utrum pluvia nubibus generetur, an ſinu nubium colligatur. Videmus plerumque exire nubes de montibus. Quæro utrum de terra aſcendat aqua, an ea quæ ſuper cęlos eſt, largo imbre deſcendat? Si aſcendit, utique contra naturam eſt, ut aſcendat in ſuperiora, quæ gravior eſt, & portetur aere, cum aer ſubtilior ſit. Aut ſi conciti orbis totius motu rapitur, ita ſummo orbe diffunditur. Si fundi, ut volunt, non deſinit, rapi utique non deſinit: Quia ſicut axis Cęli ſemper movetur, & aqua movetur, & aqua ſemper hauritur. Si deſcendit, manet ergo jugiter ſupra cęlos, quæ habet unde deſcendat. Deinde quid obſtat, ſi confiteantur, quia aqua ſupra cęlos ſuſpenſa ſit? Nam quo verbo dicunt terram in medio eſſe ſuſpenſam, & immobilem manere, cum utique gravior ſit, quam aqua: ea ratione poſſunt dicere non præcipitari aquam orbis illius cęleſtis converſione, quæ ſuper cęlos eſt. Sicut enim terra inani ſuſpenditur, vel pondere librato undique immobilis perſeverat: Ita & aqua aut gravioribus aut æquis cum terra ponderibus examinatur. Ideoque non facile ſuperfunditur Mare terris, niſi cum jubetur exire. Deinde cum ipſi dicant volvi orbem cęli ſtellis ardentibus refulgentem, nonne divina providentia neceſſario proſpexit, ut intra orbem cęli, & ſupra orbem redundaret aqua, quæ illa ferventis axis incendia temperaret?*

VII. *S. Auguſtinus* Libro 2. De Geneſi ad literam cap. 4. probat. *Non impedire propria pondera elementorum, quo minus etiam ſuper illud ſublime cęlum poſſint eſſe aquæ per illas minutias, per quas etiam ſuper hoc ſpatium aeris eſſe potuerunt: qui quamvis gravior & inferior ſummo cęlo ſubjaceat, proculdubio levior eſt aquis, & tamen ut ſuper eum ſint vapores illi, nullo pondere prohibentur. Sic ergo & ſuper illud cęlum poteſt minutioribus guttis levior haliius humoris extendi, qui pondere cadere non cogatur.* Cap. 5. Aliorum opinionem commemorat, qui aquarum naturam ſupra cœleſtes orbes *non vaporali tenuitate, ſed glaciali ſoliditate* pendunt. Subdit demum: *Quoquo modo autem, & qualeslibet aquæ ibi ſint, eſſe eas ibi minime dubitemus: Major eſt quippe Scripturæ hujus auctoritas, quam omnis humani ingenii capacitas.*

Et Libro 11. *De Civitate Dei*, cap. 35. *Sed hi* (inquit) *qui nomine aquarum quæ ſuper cœlos ſunt, Angelos intelligi volunt, ponderibus elementorum moventur, & ideo non putant aquarum fluidam gravemque naturam in ſuperioribus Mundi locis potuiſſe conſtitui: Qui ſecundum rationes ſuas ſi ipſi hominem facere poſſent, non ei pituitam, quod Græce φλέγμα dicitur, & tanquam in elementis corporis noſtri aquarum vicem obtinet, in capite ponerent. Ibi enim ſedes eſt phlegmatis, ſecundum Dei opus utique aptiſſime: ſecundum iſtorum autem conjecturam tam abſurde, ut ſi hoc neſciremus, & in hoc libro ſimiliter ſcriptum eſſet, quod Deus humorem fluidum & frigidum, ac per hoc gravem, in ſuperiore omnibus cæteris humani corporis parte poſuerit, iſti trutinatores elementorum nequaquam crederent. Etſi auctoritati ejuſdem Scripturæ ſubditi eſſent, aliquid aliud ex hoc intelligendum eſſe cenſerent.*

VIII. *Theodoretus* Interrogatione 11. in Geneſim veras aquas ſupra cœlum etiam agnoſcit. *Bifariam autem* (inquit) *Deus omnium diviſit aquarum naturam: & quaſdam ſurſum firmamentum collocavit, quaſdam deorſum reliquit: ut ſuperiores illæ ſuo humi-*

humiditate atque frigiditate non sinerent corrumpi firmamentum ab igne luminarium: reliquæ vero quæ deorsum remanserunt, suis vaporibus aerem foveant exustum, & exsiccatum ab igne superiore.

IX. *Marius Victor* Lib. 1. eleganti Carmine hanc sententiam exponit:

Rursus mane novum primo jam vespere pulso,
Reddita lux fecit; cum se firmissima moles
Fluctibus e mediis concreto corpore cedens
Extulit: ac late duro solidata rigore,
Divisas suspendit aquas, gelidumque profundum
Axibus objecit calidis . . . .
Forsitam hic aliquis sic secum errore perito
Differat: Æthereis ne desint pabula flammis,
Et nimius calor ima petens, alimenta sequendo,
Exurat mortale genus, cælumque coruscum
Non possint terrena pati, subjecta deorsum est
Machina firma poli, quæ dum nos protegit umbra,
Interea super impositis frigescit ab undis.
Numinis at vero divini quærere causas
Mens fuge nostra procul. Plus sit tibi credere semper
Posse Deum quicquid fieri non posse putatur.

Quæ ex Philosophorum placitis, & ex aquarum nativa gravitate contra Patrum sententiam in Scriptura Sacra fundatam obiici possent, ex his quæ dicta sunt facile diluuntur: & ex hac *S. Augustini* sententia Libro 26. contra *Faustum*, cap. 3. *Deus autem Creator & Conditor omnium naturarum nihil contra naturam fecit: Id enim erit cuique rei naturale quod ille fecerit, a quo est omnis modus, numerus, & ordo naturæ.*

SCHOLION.

S. August. Lib. 3. Confess. c. 15.

Firmamentum, secundum sensum spiritualem, S. Augustinus interpretatur Scripturam Sacram: aquas superiores, Angelos: aquas inferiores, homines. *Aut quis*, inquit, *nisi tu Deus noster, fecisti nobis firmamentum auctoritatis super nos in Scriptura tua Divina? Sublimioris enim auctoritatis est, cum jam objerunt istam mortem illi mortales, per quos eam dispensasti nobis . . . . . Non novi alia tam casta eloquia, quæ sic mihi persuaderent confessionem, & lenirent cervicem meam jugo tuo & invitarent colere te gratis. Intelligam eam, Pater bone, da mihi hæc subterposito, quia subterpositis solidasti ea. Sunt aliæ aquæ super hoc firmamentum, credo immortales, & a terrena corruptione secretæ. Laudent nomen tuum, laudent supercœlestes populi Angelorum tuorum, qui non habent opus suspicere firmamentum hoc, & legendo cognoscere verbum tuum. Vident enim faciem tuam semper, & ibi legunt sine syllabis temporum, quid velit æterna voluntas tua. Legunt, eligunt, & diligunt: Semper legunt, & nunquam præterit quod legunt. Eligendo enim & diligendo legunt ipsam incommutabilitatem consilii tui. Non clauditur codex eorum, nec plicatur liber eorum, quia tu ipse illis hoc es, & es in æternum, quia super hoc firmamentum ordinasti eos, quod firmasti super infirmitatem inferiorum populorum, ubi suspicerent & cognoscerent misericordiam tuam, temporaliter enuntiantem te, qui fecisti tempora. In cœlo enim Domine misericordia tua, & veritas tua usque ad nubes. Transeunt nubes, cœlum autem manet. Transeunt Prædicatores verbi tui ex hac vita in aliam vitam: Scriptura vero tua usque in finem sæculi super populos extenditur.*

ARTICULUS IV.

De Opere tertiæ Diei.

PROPOSITIO I.

Aquarum inferiorum in ſua conceptacula collectio ipſarum condenſatione, quæ antea rariores erant & in nubem attenuatæ, & immenſis receptaculis alveiſque ad eas excipiendas & continendas excavatis, facta intelligi veriſimiliter poteſt: & Maris etiam ſupra terram eminentia explicari.

I. VArias illas explicandi primariam aquarum congregationem rationes SS. Patres, & Interpretes doctiſſimi habuerunt; hanc unus, illam alter, plures nonnulli; ſingulas ſcilicet ad divini operis admirabilitatem explicandam accommodas. *S. Baſilius* Homilia 4. in Hexaemeron, triplicem illam probaſſe videtur. Ait enim his Dei verbis: *Congregentur aquæ, quæ ſub cœlo ſunt, in locum unum.* Vim aquæ inditam fuiſſe per declive labendi, & ſuopte pondere deorſum tendendi. *Scito*, inquit, *hæc a prima illa Dei voce dependere. Illinc enim primaria ad curſum motio indita eſt aquis. Ad omnem de aquis commemorationem, primæ illius vocis immemor ne eſto*, Congregentur aquæ. *Oportebat eas decurere, ſuum ut occuparent locum: dein locis ſibi natura definitis reſtitutæ, in ipſis ut perſiſterent, nequaquam ultra progreſſuræ.* Id autem intelligi & explicari non poteſt, niſi aqua primum ſuper terram inſtar vaporis & nebulæ diffuſa, tertia die denſata ſit, eaque craſſitudine ac gravitate impetum ad depreſſiora labendi conſecuta. Si enim primum aqua ſpiſſa fuiſſet, gravitate non caruiſſet, a qua motus ille per devexa ac deorſum oritur. Pergit *S. Baſilius*, & ex maris ſupra Terram eminentia futurum eſſe ait, ut terram, & quę in ea manent ac ſpirant, inundaret, atque obrueret, niſi divini mandati velut fræno quodam coerceretur, ne fixos a Deo limites tranſcenderet. *Nam quod fluant aquæ* (inquit) *Dei imperium cauſa eſt: Maris itidem intra ſuos fines circumſcriptio a primaria illa divinæ legis ſanctione pendet*, Congregentur aquæ unum in locum. *Ne e locis quæ ipſam ſuſceperant, affluens ſuſim exundaret, tranſcenderet ſemper, atque ita ex aliis alia impleret loca, ac totam hoc pacto continentem terram ſtagnantibus tandem undis & alluentibus involveret, juſſa eſt in unum ſe colligere locum. Idcirco furens ventis ſæpenumero Mare, atque ad immenſam altitudinem ſe attollens vi fluctuum, ubi litora ſolum attigerit, eo impetu mox in ſpumam diſſoluto, retrolabitur*: An me non timebitis, dicit Dominus, qui poſui arenam terminum Mari? *En Mare res plane ſua vi intoleranda, re tamen omnium invalidiſſima, nempe arena frænatur ac coercetur. Alioquin quid prohiberet Mare Rubrum ſua exundanti alluvie irrumpere in univerſam Ægyptum, quæ ipſo Mari tanto eſt concavitate depreſſior, ſeque Mari quod Ægypto adjacet, conjungere, niſi Creatoris præcepto, tanquam compedibus adſtrictum coerceretur.* Denique de conceptaculis aquarum in terra divino imperio tunc excavatis hæc habet: *Nemo proinde dicat: Si aqua terræ ſuperficiem operiebat, prorſus conſequi videtur omnes omnino concavitates, quæ nunc Maria ſuſceperunt, refertas fuiſſe aquis. Quo igitur aquæ properabant, ſeſe unum in locum collecturæ, concavis omnibus præoccupatis? Huic enim ipſe dixerim, tum receptacula earum aquarum capacia adornata fuiſſe, cum in unam collectionem cogendæ venirent & ſecernendæ. Neque enim tunc erat jam Mare illud, quod trans Gades eſt externum, non item vaſtum illud & nautis inacceſſum Pelagus, quod Britannicam Inſulam, & Occidentales Iberos amplectitur: Sed amplo tunc capacique conceptaculo præcepto Dei creato, ad illud aquarum copiæ conceſſerunt.*

II. *S. Baſilii* commentationi gemina eſt *S. Ambroſii* interpretatio Lib. 3. Hexaemeron, cap. 2. *Vox Dei*, inquit, *efficiens naturæ eſt. Eam vocem effectus operationis implevit. Cœpit labi aqua, & in unam confluere congregationem, quæ ante erat diffuſa per terras, & plurimis receptaculis inhærebat. Curſum ejus ante non legi, motum*

ejus

ejus ante non didici, nec oculus meus vidit, nec auris audivit. Stabat aqua diversis locis, ad vocem Dei mota est. Hæc ille de motu aquarum, qui tum primo ipsis datus vix aliter concipi potest, quam supponendo tunc densatas fuisse & spissatas, quæ antea instar nebulosæ voraginis totam terræ superficiem contegebant. Subdit *S. Ambrosius*, præcepto Dei factum esse, ut Mare, quamvis supra terram eminens, suis se finibus contineret. *Circumscripta*, inquit, *imposito fine Maria clauduntur, ne superfusa terris inundent omnia, & destituto arvorum cultu munus terrenæ fœcunditatis impediant. Cognoscunt igitur divini esse præcepti, operationisque cœlestis. Ait enim* „ *Dominus ad Job per nubem inter alia etiam de Maris claustro:* Posui ei fines, ap- *Job. 38.* „ ponens claustra & portas. Dixi autemei: Usque huc venies, nec transgredieris, sed in te ipso conterentur fluctus tui. *Nonne ipsi videmus Mare frequenter undosum, ita ut in altum fluctus ejus tanquam mons aquæ præruptus consurgat, ubi impetum suum ad litus illiserit, in spumas resolvi, repagulis quibusdam arenæ humilis repercussum; secundum quod scriptum est:* Aut non timebitis me dicit Dominus, qui posui arenam fines Mari? .... *Cæterum nisi vis statuti cœlestis inhiberet, quid obstaret, quin per plana Ægypti, quæ maxime humilioribus jacens vallibus campestris esseritur, Mare Rubrum Ægyptio Pelago misceretur? Denique docent hoc qui voluerunt sibi Maria connectere, atque in se transfundere.* Denique probabiliter dici posse, terram quibusdam suis partibus altius depressam & excavatam, ut aquæ receptacula præberet, *S. Ambrosius* docet: *Potuit Creator omnium* (inquit) *& ipsarum terrarum spatia diffundere: Quod aliqui ante nos confirmantes, propriam posuere sententiam. Ego quid facere potuerit, nunc prætermitto: quid fecerit, quod aperte Scripturarum auctoritate non didici quasi secretum prætereo, ne forte etiam hinc alias sibi quæstiones requirant. Assero tamen secundum Scripturas, quia potuit locorum humilia & campo-* *Isai. 45.* *rum aperta diffundere, sicut ipse ait:* Ego ante te ambulabo, & montes planos faciam. *Potuit etiam ipsa aquarum vis profundiora ea facere quæ insederat, tanto fluctuum motu, tantoque æstu concitatoris elementi, qui quotidie ima pelagi torquere, & arenas verrere soleat de profundo.*

III. Priores duas hunc Scripturę locum explicandi rationes *S. Augustinus* Lib. 1. *De Genesi ad literam*, cap. 12. approbat. *Quo ergo*, inquit, *congregatæ sunt aquæ, si totam terram prius occupaverunt, illæ scilicet quæ detractæ sunt, ut terra nudaretur, in quam partem congregatæ sunt? Si enim erat aliquid nudum terræ, quo congregarentur, jam apparebat arida, nec totum abyssus occupabat. Si autem totum texerunt, quis erat locus, quo colligerentur, ut terræ ariditas appareret? Nunquidnam in altum congregatæ sunt, sicut fit cum ad ventilandum in area messis trita subrigitur, & congesta in aggerem nudat locum, quem diffusa contexerat? Quis hoc dixerit, cum videat usquequaque campos Maris æquabiliter fusos, qui etiam cum aquæ fluctuantis quidam velut Montes eriguntur, sedatis rursus tempestatibus complanantur? Et si qua litora nudantur latius, non potest dici nulla esse alia terrarum spatia, quo accedat id quod aliunde decedit, unde in eum locum ex quo recesserat, iterum accedat. Cum autem totam omnino terram undosa natura cooperiret, quo cederet, ut nudaret aliquas partes? An forte rarior aqua velut nebula terras tegebat, quæ congregatione spissata est, ut ex multis eas partibus, in quibus arida posset apparere, nudaret? Quamquam & terra longe lateque subsidens, potuit alias partes præbere concavas, quibus confluentes aquæ reciperentur, & appareret arida ex his partibus, unde humor abscederet.*

Utramque interpretationem *Beda* in Hexaemeron suum ex *S. Augustini* Scriptis transfudit, & terram longe lateque subsedisse, & *rariores aquas fuisse primarias quæ velut nebulæ terras tegerent*. Primævus aquarum status earumque in locum unum Deo imperante coitio, egregie describitur a *Davide*, Psalmo 103. Aquas enim ab initio usquequaque terræ superfusas docet his verbis *Abyssus sicut vestimentum amictus ejus*: & immensam illam nebulosæ voraginis vastitatem ipsa montium altissimorum juga excessisse: *Super Montes stabunt aquæ*: Tum divinæ Jussionis admirabili efficacia in unum confluxisse locum: *Ab increpatione tua fugient, a voce tonitrui tui formidabunt*. Terram longe lateque subsedisse, hinc altius depressam & excavatam, ut

aquis

aquis receptacula præberet, quibus coercerentur, inde in montes elatam, ut compensatio fieret aliqua: *Ascendunt montes, & descendunt campi in locum quem fundasti eis: Terminum posuisti, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram.* Legatur *S. Thomas*, I. P. Quæst. 69. Artic. 2. ubi tertiæ diei Opus secundum varias SS. Patrum expositiones expendit, eamque maxime probat, quæ Mare altius terra asserit, & aquarum collectionem in locum unum ita explicat: *Ut aquæ in majorem altitudinem sint elevatæ in loco ubi sunt congregatæ.*

PROPOSITIO II.

Plantas & Arbores tertia die causaliter tantum & in semine creatas probabile S. Augustino fuit. Aliis Patribus & Interpretibus merito probabilius videtur, actu & reipsa stirpes omnes, atque sata jam grandia & matura prodiisse, cum fructibus ad usum aptis.

I. SIngularem illam sententiam suam *S. Augustinus* explicat Lib. 5. De Genesi ad literam, c. 4. „ *Quid sibi vult* (inquit) *quod sequitur*: Cum factus est dies, „ fecit Deus Cœlum & Terram, & omne viride agri, antequam esset super terram, „ & omne fœnum agri antequam exortum est? *Quid est hoc? Nonne quærendum est, ubi ea fecerit, antequam essent super terram, & antequam exorta sunt? Quis enim non proclivius crederet, tunc ea Deum fecisse, cum exorta sunt, non antequam exorta sunt, nisi admoneretur hoc divino eloquio, ita Deum fecisse antequam exorirentur, ut si ubi facta sint, invenire non possit, credat tamen ante facta quam exorta, quisquis huic Scripturæ pie credit, impie quippe non credit. Quid ergo dicemus? An quod nonnulli putaverunt, in ipso Verbo Dei facta omnia, antequam exorirentur in terra? Sed si hoc modo facta sunt, non cum factus est dies, sed antequam fieret dies, facta sunt*, &c. *Ubi ergo? An in ipsa terra causaliter & rationaliter; sicut in seminibus jam sunt omnia, antequam evolvant quodammodo, atque explicent incrementa & species suas per numeros temporum?* Et infra: *Quomodo ergo antequam essent, super terram exorirentur, quasi aliud eis fuerit fieri cum cœlo & terra, quando factus est dies ille inusitatus atque incognitus nobis, quem primum Deus fecit, aliud autem exoriri super terram, quod non fit nisi per hos dies, quos circuitus Solis facit per temporum moras suo cuique generi accommodatas? Quod si ita est, diesque ille societas atque unitas super cœlestium Angelorum atque Virtutum est, proculdubio longe aliter nota est Angelis creatura Dei, aliter nobis: excepto quod eam in Verbo Dei noverunt, per quod facta sunt omnia, etiam in seipsa dico longe aliter notam eis esse quam nobis. Illis enim primordialiter, ut ita dicam, vel originaliter, sicut eam Deus primitus condidit, & post eam conditionem a suis operibus requievit, non condendo aliquid amplius: Nobis autem secundum rerum antea conditarum administrationem, jam per ordines temporum, secundum quam Deus jam illis rebus per senariam perfectionem consummatis, usque modo operatur. Causaliter ergo tunc dictum est produxisse terram, herbam & lignum, id est, producendi accepisse virtutem. In ea quippe jam tanquam in radicibus, ut ita dixerim, temporum facta erant, quæ per tempora futura erant. Nam utique postea plantavit Deus Paradisum juxta Orientem, & ejecit ibi de terra omne lignum speciosum ad aspectum, & bonum ad escam: Nec tamen dicendum est, eum aliquid tunc addidisse creaturæ, quod ante non fecerat, quod velut illi perfectioni, qua omnia bona valde sexto die consummavit, post esset addendum: Sed quia jam omnes naturæ fruticum atque lignorum in prima conditione factæ fuerant, a qua conditione Deus requievit; movens deinde administransque per temporales cursus illa ipsa quæ condidit, & a quibus conditis requievit, non solum tunc plantavit Paradisum sed etiam nunc omnia quæ nascuntur. Quis enim alius etiam nunc ista creat, nisi qui usque nunc operatur?*

II. Verum Patrum reliquorum sententia longe probabilior est, asserentium stirpes & arbores actu & reipsa tertia die fuisse procreatas, cum *Moses* de productione plantarum eodem modo loquatur ac de productione Syderum, & animalium, quæ quarta & quinta die ad cœli terræque decorem & ornatum procreata sunt, non causaliter tantum & in seminibus, sed re vera, & in seipsis. *Et ait: Germinet terra herbam viren-*

virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum. Et certe perfectas arbores, maturisque fructibus onustas in Paradiso extitisse Scriptura commemorat, & extra illum voluptatis hortum pariter fuisse certum est, ut hominibus & animalibus cibos præberent. *Nec verba illa* secundi Capitis Geneseos, quibus Deus fecisse dicitur *omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret*, Augustinianæ hypothesi favent: Id enim significant unum, antequam Terra modo naturali & in perpetuum tempus mansuro virgulta & fata produceret, labore hominum exculta, imbribus irrigata, *Solis* obstetricantis influxibus radiisque fota, illa jubente Deo sicca ex humo prodiisse. Unde subdit Scriptura: *Non enim pluerat Dominus Deus super terram: & homo non erat, qui operaretur terram.* Quod ex hoc fonte hausisse videntur Ethnicorum Theologi, nimirum Poetæ, & eorum unus his versibus expressit:

Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia Tellus.

Singulari porro Dei providentia, Plantas ante Sydera productas, ne ipsarum procreatio Soli vel aliis Astris tribueretur, observant *S. Basilius* Homilia 6. in Hexaemeron, *S. Chrysostomus* Homilia 6. in Genesim, & *S. Ambrosius* Lib. 4. in Hexaemeron, cap. 1. cujus unius verba subiicio. *Terram* (inquit) *aspice, quæ antequam Sol prodiret, cœpit esse visibilis atque composita: Germina ejus aspice anteriora Solis lumine. Anterior rubus quam Sol, antiquior herba quam Luna. Noli ergo Deum credere, cui vides Dei munera esse prælata .... Numquid merita fœni majora quam Solis? Aut numquid potior ligni prærogativa? Absit ut insensibilia tanti muneris præferamus Ministro. Quid igitur prævidit altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, ut prius inciperent ligna esse, quam illa duo Mundi luminaria, & quidem cœlestis oculi firmamenti, nisi ut cognoscerent omnes divinæ testimonio lectionis terram sine Sole posse esse fœcundam. Jam quæ potuit sine Sole prima rerum semina germinare, potest utique semina accepta nutrire, & proprio fotu sine calore Solis partus edere. Hæc igitur voce quadam suorum munerum clamat natura: Bonus quidem Sol, sed ministerio, non imperio: Bonus mex fœcunditatis adjutor, sed non creator: Bonus meorum altor fructuum, sed non auctor. Interdum partus meos & ipse adurit, frequenter mihi & ipse damno est, plerisque me locis indotatam relinquit. Non sum ingrata conservo, mihi est in usum datus, mecum labori est mancipatus, mecum subjectus est vanitati, mecum corruptionis subditus servituti.* Et Lib. 3. cap. 6. *Quam utilis, quam vehemens vox: Germinet terra herbam fœni. Hoc est, ipsa per se germinet terra, nullum alterius quærat auxilium, non cujusquam indigeat ministerio. Solent enim plerique dicere: Nisi clementior Solis calor tepefecerit terras, & quodammodo radiis suis foverit, non potest germinare terra: & propterea Gentes divinum honorem deputant Soli, quod virtute caloris sui terrarum penetret sinus, sparsaque foveat semina, vel rigentes gelu venas arborum relaxet. Audi ergo Deum velut hanc vocem emittentem; conticescat ineptus sermo hominum, qui futurus est; facessat vana opinio. Antequam Solis fiat luminare, herba nascatur; antiquior ejus sit prærogativa quam Solis. Ne error hominum convalescat, germinet prius terra, quam fotus Solis accipiat. Sciant omnes Solem auctorem non esse nascentium. Dei clementia terram relaxat, Dei indulgentia prorumpere facit fructus. Quomodo Sol vivendi usum ministrat oriundis, quando illa prius divinæ operationis vivificatione sunt edita, quam Sol in hos usus veniret? Junior est herbis, junior fœno.*

SCHOLION.

Aquæ amaræ, secundum spiritalem sensum, filii sunt hujus sæculi, peccatores, variarum cupiditatum motu in seipsis æstuantes. Illos in societatem unam Deus congregavit, congregationis illorum auctor, non amaritudinis voluntatum. Justi, terra arida, ab aquis amaris sæculi separata, divinæ gratiæ pluvia voluntaria irrigata, ut dent fructum voluntates eorum secundum genus suum, secundum uniuscujusque vocationem,

nem, ſtatum, conditionem, fructum habens in ſe ſemen; opera bona ex caritate profecta, non tantum in rebus facilibus per herbam virentem deſignatis, ſed etiam in difficilibus & arduis per lignum fructiferum ſignificatis. *Quis congregavit amaricantes in ſocietatem unam?* (inquit S. Auguſtinus) *Idem namque illis finis eſt temporalis & terrenæ felicitatis, propter quam faciunt omnia, quamvis innumerabili varietate curarum fluctuent. Quis, Domine, niſi tu, qui dixiſti ut congregentur aquæ in congregationem unam, & appareret arida ſitiens tibi? Quoniam tuum eſt mare, & tu feciſti illud, & aridam terram manus tuæ formaverunt; neque enim amaritudo voluntatum, ſed congregatio aquarum vocatur mare. Tu enim coerces etiam malas cupiditates animarum, & figis limites quouſque progredi ſinantur, atque ut in ſe comminuantur fluctus earum. At animas ſitientes tibi, & apparentes tibi alio fine diſtinctas a ſocietate maris, occulto & dulci fonte irrigas, ut & terra det fructum ſuum; & dat fructum ſuum, & te jubente Domino Deo ſuo germinat anima noſtra opera miſericordiæ, ſecundum genus, diligens proximum in ſubſidiis neceſſitatum carnalium; habens in ſe ſemen ſecundum ſimilitudinem; quoniam ex noſtra infirmitate compatimur ad ſubveniendum indigentibus, ſimiliter opitulantes quemadmodum vellemus nobis opem ferri, ſi eodem modo indigeremus; non tantum in facilibus, tamquam in herba ſeminali; ſed etiam in protectione adjutorii forti robore, ſicut lignum fructiferum, id eſt, beneficium ad eripiendum eum qui injuriam patitur, de manu potentis, & præbendo protectionis umbraculum valido robore juſti judicii.* S. Auguſt. Lib. 13. Confeſſ. c. 7.

ARTICULUS V.

De Opere quartæ Diei.

PROPOSITIO UNICA.

Solem & reliqua Sydera, qui prima die cum primigenia luce condita volunt, opinionem tuentur Moſaicæ narrationi minime conſentaneam.

HAnc ſententiam *Cajetanus*, *Catharinus*, *Eugubinus*, & alii propugnarunt; ſed ipſis verbis quibus Moſes opus quartæ diei deſcribit, refelluntur. *Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli & dividant diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora, & dies, & annos, ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Et factum eſt ita. Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare majus ut præeſſet diei, & luminare minus ut præeſſet nocti, & ſtellas. Et poſuit eas in firmamento cœli ut lucerent ſuper terram, & præeſſent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod eſſet bonum, & factum eſt veſpere & mane dies quartus.* Hanc ſententiam SS. Patres ad unum omnes tuentur. *S. Baſilius* Homilia 6. in Hexaemeron, aſſerens quarta die *Solare corpus illud, quod primigeniæ lucis vehiculum foret, eſſe conſtitutum.* S. Joannes Chryſoſtomus, Homilia 6. in cap. 1. Geneſis, ubi Solem, quem *admirabile elementum* vocat, Lunam, & reliqua Sydera, quarta die *ad ornatum cœli* condita aſſerit; ſicut herbæ, ſtirpes, flores, arbores, tertia die ad ornatum terræ procreatæ ſunt; Aſtra vero in cœlo poſita eſſe, ſicut homo in Paradiſo poſitus a *Moſe* narratur, non quod cœli partes ſint, aut cœleſtibus orbibus ſint infixa, ſed ut in cœlo moveantur, lumenque ſuum ſuper terram emittant. *Severianus Gabalitanus* Oratione 8. extra cœlum illa fabricata cenſet, quarta quidem die, & illo ſubinde translata: *Quemadmodum artifex prius imaginem facit; tum factam affigit parieti.* Atque ex Luce, quæ primæ diei penſum fuit, tanquam materia, cœleſtes illas faces procreatas & accenſas exiſtimat: *Ut ſi quis maſſam auri proferat, ac deinde nummos ex ea percutiat; ita Deus diſpoſitionem lucis ordinavit.* In eadem ſententia eſt *Didymus*, cujus locum *Lipomanus* exhibet in Catena; & Theodoretus Interrogatione 14. in Geneſim. *S. Auguſtinus* Lib. 2. De Geneſi ad litteram, cap. 13. quarto die accenſa Sydera aſſerit. *Et quia*, inquit, *ſicut prius cœlum factum eſt, ita prius eſt ornandum hujuſmodi partibus ſuis; quarto die fiunt Sydera, quibus ſuper terram*

virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum. Et certe perfectas arbores, maturisque fructibus onustas in Paradiso extitisse Scriptura commemorat, & extra illum voluptatis hortum pariter fuisse certum est, ut hominibus & animalibus cibos præberent. *Nec verba illa* secundi Capitis Geneseos, quibus Deus fecisse dicitur *omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret*, Augustinianæ hypothesi favent: Id enim significant unum, antequam Terra modo naturali & in perpetuum tempus mansuro virgulta & sata produceret, labore hominum exculta, imbribus irrigata, Solis obstetricantis influxibus radiisque fota, illa jubente Deo sicca ex humo prodiisse. Unde subdit Scriptura: *Non enim pluerat Dominus Deus super terram: & homo non erat, qui operaretur terram.* Quod ex hoc fonte hausisse videntur Ethnicorum Theologi, nimirum Poetæ, & eorum unus his versibus expressit:

Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia Tellus.

Singulari porro Dei providentia, Plantas ante Sydera productas, ne ipsarum procreatio Soli vel aliis Astris tribueretur, observant *S. Basilius* Homilia 6. in Hexaemeron, *S. Chrysostomus* Homilia 6. in Genesim, & *S. Ambrosius* Lib. 4. in Hexaemeron, cap. 1. cujus unius verba subiicio. *Terram* (inquit) *aspice, quæ antequam Sol prodiret, cœpit esse visibilis atque composita: Germina ejus aspice anteriora Solis lumine. Anterior rubus quam Sol, antiquior herba quam Luna. Noli ergo Deum credere, cui vides Dei munera esse prælata .... Numquid merita fœni majora quam Solis? Aut numquid potior ligni prærogativa? Absit ut insensibilia tanti muneris præferamus Ministro. Quid igitur prævidit altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, ut prius inciperent ligna esse, quam illa duo Mundi luminaria, & quidem cœlestis oculi firmamenti, nisi ut cognoscerent omnes divinæ testimonio lectionis terram sine Sole posse esse fœcundam. Jam quæ potuit sine Sole prima rerum semina germinare, potest utique semina accepta nutrire, & proprio fotu sine calore Solis partus edere. Hæc igitur voce quadam suorum munerum clamat natura: Bonus quidem Sol, sed ministerio, non imperio: Bonus meæ fœcunditatis adjutor, sed non creator: Bonus meorum altor fructuum, sed non auctor. Interdum partus meos & ipse adurit, frequenter mihi & ipse damno est, plerisque me locis indotatam relinquit. Non sum ingrata conservo, mihi est in usum datus, mecum labori est mancipatus, mecum subjectus est vanitati, mecum corruptionis subditus servituti.* Et Lib. 3. cap. 6. *Quam utilis, quam vehemens vox: Germinet terra herbam fœni. Hoc est, ipsa per se germinet terra, nullum alterius quærat auxilium, non cujusquam indigeat ministerio. Solent enim plerique dicere: Nisi clementior Solis calor tepefecerit terras, & quodammodo radiis suis foverit, non potest germinare terra: & propterea Gentes divinum honorem deputant Soli, quod virtute caloris sui terrarum penetret sinus, sparsaque foveat semina, vel rigentes gelu venas arborum relaxet. Audi ergo Deum velut hanc vocem emittentem; conticescat ineptus sermo hominum, qui futurus est; facessat vana opinio. Antequam Solis fiat luminare, herba nascatur; antiquior ejus sit prærogativa quam Solis. Ne error hominum convalescat, germinet prius terra, quam fotus Solis accipiat. Sciant omnes Solem auctorem non esse nascentium. Dei clementia terram relaxat, Dei indulgentia prorumpere facit fructus. Quomodo Sol vivendi usum ministrat oriundis, quando illa prius divinæ operationis vivificatione sunt edita, quam Sol in hos usus veniret? Junior est herbis, junior fœno.*

SCHOLION.

Aquæ amaræ, secundum spiritalem sensum, filii sunt hujus sæculi, peccatores, variarum cupiditatum motu in seipsis æstuantes. Illos in societatem unam Deus congregavit, congregationis illorum auctor, non amaritudinis voluntatum. Justi, terra arida, ab aquis amaris sæculi separata, divinæ gratiæ pluvia voluntaria irrigata, ut dent fructum voluntates eorum secundum genus suum, secundum uniuscujusque vocationem,

nem, ſtatum, conditionem, fructum habens in ſe ſemen; opera bona ex caritate profecta, non tantum in rebus facilibus per herbam virentem deſignatis, ſed etiam in difficilibus & arduis per lignum fructiferum ſignificatis. *Quis congregavit amaricantes in ſocietatem unam?* (inquit S. Auguſtinus) *Idem namque illis finis eſt temporalis & terrenæ felicitatis, propter quam faciunt omnia, quamvis innumerabili varietate curarum fluctuent. Quis, Domine, niſi tu, qui dixiſti ut congregentur aquæ in congregationem unam, & appareret arida ſitiens tibi? Quoniam tuum eſt mare, & tu feciſti illud, & aridam terram manus tuæ formaverunt; neque enim amaritudo voluntatum, ſed congregatio aquarum vocatur mare. Tu enim coerces etiam malas cupiditates animarum, & figis limites quouſque progredi ſinantur, atque ut in ſe comminuantur fluctus earum. At animas ſitientes tibi, & apparentes tibi alio fine diſtinctas a ſocietate maris, occulto & dulci fonte irrigas, ut & terra det fructum ſuum; & dat fructum ſuum, & te jubente Domino Deo ſuo germinat anima noſtra opera miſericordiæ, ſecundum genus, diligens proximum in ſubſidiis neceſſitatum carnalium; habens in ſe ſemen ſecundum ſimilitudinem; quoniam ex noſtra infirmitate compatimur ad ſubveniendum indigentibus, ſimiliter opitulantes quemadmodum vellemus nobis opem ferri, ſi eodem modo indigeremus; non tantum in facilibus, tamquam in herba ſeminali; ſed etiam in protectione adjutorii forti robore, ſicut lignum fructiferum, id eſt, beneficium ad eripiendum eum qui injuriam patitur, de manu potentis, & præbendo protectionis umbraculum valido robore juſti judicii.* S. Auguſt. Lib. 13. Confeſſ. c. 7.

ARTICULUS V.

De Opere quartæ Diei.

PROPOSITIO UNICA.

Solem & reliqua Sydera, qui prima die cum primigenia luce condita volunt, opinionem tuentur Moſaicæ narrationi minime conſentaneam.

HAnc ſententiam *Cajetanus*, *Catharinus*, *Eugubinus*, & alii propugnarunt; ſed ipſis verbis quibus Moſes opus quartæ diei deſcribit, refelluntur. *Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli & dividant diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora, & dies, & annos, ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Et factum eſt ita. Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare majus ut præeſſet diei, & luminare minus ut præeſſet nocti, & ſtellas. Et poſuit eas in firmamento cœli ut lucerent ſuper terram, & præeſſent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod eſſet bonum, & factum eſt veſpere & mane dies quartus.* Hanc ſententiam SS. Patres ad unum omnes tuentur. *S. Baſilius* Homilia 6. in Hexaemeron, aſſerens quarta die *Solare corpus illud, quod primigeniæ lucis vehiculum foret, eſſe conſtitutum.* S. Joannes Chryſoſtomus, Homilia 6. in cap. 1. Geneſis, ubi Solem, quem *admirabile elementum* vocat, Lunam, & reliqua Sydera, quarta die *ad ornatum cœli* condita aſſerit; ſicut herbæ, ſtirpes, flores, arbores, tertia die ad ornatum terræ procreatæ ſunt; Aſtra vero in cœlo poſita eſſe, ſicut homo in Paradiſo poſitus a *Moſe* narratur, non quod cœli partes ſint, aut cœleſtibus orbibus ſint infixa, ſed ut in cœlo moveantur, lumenque ſuum ſuper terram emittant. *Severianus Gabalitanus* Oratione 8. extra cœlum illa fabricata cenſet, quarta quidem die, & illo ſubinde translata: *Quemadmodum artifex prius imaginem facit; tum factam affigit parieti.* Atque ex Luce, quæ primæ diei penſum fuit, tanquam materia, cœleſtes illas faces procreatas & accenſas exiſtimat: *Ut ſi quis maſſam auri proferat, ac deinde nummos ex ea percutiat; ita Deus diſpoſitionem lucis ordinavit.* In eadem ſententia eſt *Didymus*, cujus locum *Lipomanus* exhibet in Catena; & Theodoretus Interrogatione 14. in Geneſim. *S. Auguſtinus* Lib. 2. De Geneſi ad litteram, cap. 13. quarto die accenſa Sydera aſſerit. *Et quia*, inquit, *ſicut prius cœlum factum eſt, ita prius eſt ornandum hujuſmodi partibus ſuis; quarto die fiunt Sydera, quibus ſuper terram*

luce·'bus, habitatio quoque illuſtretur inferior. An vero Sydera cum ſuis orbibus moveantur, an immoto cœlo curſus in illo ſuos peragant, & alias id genus quæſtiones, S. Doctor parum curandas ait, cum in quovis Syſtemate Moſaicæ narrationis veritas intelligi & explicari poſſit. De motu etiam cœli (inquit cap. 10.) *Nonnulli fratres quæſtionem movent, utrum ſtet an moveatur. Quia ſi movetur, inquiunt, quomodo firmamentum eſt? Si autem ſtat, quomodo Sydera, quæ in illo fixæ creduntur, ab Oriente uſque ad Occidentem circumeunt? Quibus reſpondeo, multum ſubtilibus & laborioſis rationibus iſta perquiri; ut vere percipiatur, utrum ita, an non ita ſit: Quibus ineundis atque tractandis, nec jam mihi tempus eſt, nec illis eſſe debet, quos ad ſalutem ſuam, & Sanctæ Eccleſiæ neceſſariam utilitatem cupimus informari. Hoc ſane noverint, nec nomen firmamenti cogere, ut ſtare cœlum putemus: (Firmamentum enim non propter ſtationem, ſed propter firmitatem, aut propter intranſgreſſibilem terminum ſuperiorum & inferiorum aquarum vocatum intelligere licet:) Nec ſi veritas cœlum ſtare perſuaſerit, impediri nos circuitu Syderum, ne hoc intelligere poſſimus. Et ab ipſis quippe, qui hæc curioſiſſime & otioſiſſime quæſierunt, inventum eſt, etiam cœlo non moto, ſi ſola Sydera verterentur, fieri potuiſſe omnia, quæ in ipſis Syderum converſionibus animadverſa atque comprehenſa ſunt*. Non itaque Scriptura ſacra ad Philoſophorum opiniones & varia Syſtemata accommodanda eſt, ſed opiniones illæ & Syſtemata cum ſacris Literis conciliandа ſunt, aut illarum veritate refellenda, ſecundum præclaram illam *S. Auguſtini* Regulam Lib. 1. de Geneſi ad literam, cap. 21. *Didici non hærere homini in reſpondendo ſecundum fidem, quod reſpondendum eſt hominibus, qui calumniari Libris noſtræ ſalutis affectant, ut quicquid ipſi de natura rerum veracibus documentis demonſtrare potuerint, oſtendamus noſtris Literis non eſſe contrarium. Quicquid autem de quibuslibet ſuis Voluminibus, his noſtris Literis, id eſt Catholicæ Fidei contrarium protulerint, aut aliqua etiam facultate oſtendamus, aut nulla dubitatione credamus eſſe falſiſſimum: Atque ita teneamus Mediatorem noſtrum, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ atque ſcientiæ abſconditi, ut neque falſæ Philoſophiæ loquacitate ſeducamur, neque falſæ Religionis ſuperſtitione terreamur*. Quo ſpectat & aurea illa ſententia Epiſtolæ 7. ſeu 143. Editionis PP. Benedictin. ad *Marcellinam*, datæ: *Si ratio contra Divinarum Scripturarum auctoritatem redditur, quamlibet acuta ſit, fallit veriſimilitudine; nam vera eſſe non poteſt. Rurſus ſi manifeſtiſſimæ certæque rationi velut Scripturarum Sanctarum obiicitur auctoritas; non intelligit, qui hoc facit, & non Scripturarum illarum ſenſum, ad quem penetrare non potuit, ſed ſuum potius obiicit veritati: Nec quod in eis, ſed quod in ipſo, velut pro eis invenit, opponit*.

Quamquam vero Scripturæ Sacræ ſatis ſit auctoritas, ut Sydera quarta die condita credamus, & aſſeramus: Id convenienti certe ratione *S. Thomas* explicat 1. P. Q. 7. Art. 1. ubi hæc verba ſecundi Capitis Geneſeos expendens, *Igitur perfecti ſunt Cœli & Terra, & omnis ornatus eorum*; ait, his verbis triplex opus ſignificari, ſcilicet opus creationis, diſtinctionis, & ornatus. Id autem diſcriminis perfectionem inter & ornatum obſervat, quod perfectio Cœli & Terræ ad ea pertinere videatur, quæ Cœlo & Terræ ſunt intrinſeca; ornatus vero ad ea quæ ſunt a Cœlo & Terra diſtincta. Sicut homo forma ſua, & intrinſecis partibus perficitur, veſtimentis ornatur. Rerum porro diſtinctionem maxime ex motu locali manifeſtari, quo ab invicem ſeparantur. Ideoque ad opus ornatus pertinere rerum illarum productionem, quæ habent motum in Cœlo & in Terra. Sicut autem tria in creatione *Moſes* commemorat, Cœlum, & Terram, & Aquam; ita hæc tria formata opere diſtinctionis trium dierum. Primo die Cœlum: Secundo die diviſas aquas ſuperiores ab inferioribus: Tertio die factam in Terra diſtinctionem Maris & Aridæ, cum unum in locum aquæ confluxerant. Similiter in opere ornatus; Primo die qui eſt quartus, producta ſunt luminaria, quæ moventur in Cœlo ad ornatum ipſius; Secundo die, qui eſt quintus, aves & piſces ad ornatum medii elementi, quia moventur in aere & in aqua, quæ pro uno accipiuntur; Tertio die, qui eſt ſextus, animalia, ad Terræ, in qua vivunt ac moventur, ornatum procreata ſunt.

SCHOLION.

Qui bonorum operum diuturna exercitatione purgati, de inferiori fruge actionis ad deli-

delicias contemplatio nis evecti sunt, verbum vitæ superius obtinentes, apparent *sicut luminaria in mundo*, cohærentes *Firmamento Scripturæ* Sacræ: & dividunt inter intelligibilia & sensibilia; vel inter animas alias intelligibilibus, alias sensibilibus deditas, tamquam inter diem & noctem, & significant tempora; quia *Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova*; & quia *Propior est nostra salus quam cum credidimus*; & quia *Nox præcessit, dies autem appropinquavit*. Alii autem datur per Spiritum *sermo sapientiæ*, tamquam *luminare majus*, *alii sermo scientiæ* secundum eumdem Spiritum, tamquam *luminare minus*, alii *Fides*, alii *gratia curationum*, alii *operationes virtutum*, alii *Prophetia*, alii *discretio spirituum*, alii *genera linguarum*; & hæc omnia *tamquam stellæ*. SAPIENTIAM *loquimur inter perfectos*, ait Apostolus: cæteris autem loqui non potest *quasi spiritualibus*, sed *quasi carnalibus*, tamquam adhuc *parvulis in Christo*. Perfecti perspicuæ veritatis luce illustrantur, quasi in die sereno constituti; imperfecti, luce minori, sed ipsorum captui accommodata diriguntur, luce scientiæ, quæ totam complectitur Historiam temporalis œconomiæ, qua Deus ad hominum salutem usus est: veteris novæque Legis variam dispensationem; quicquid in incarnatione, vita & morte Salvatoris nostri hominum oculis apparuit, auribusque auditum est; Sacramenta denique seu sacra signa, quæ pro ratione temporum variata sunt. Pastores sancti, Prædicatores Apostolici, Doctores a Deo illuminati, lucent in firmamento Ecclesiæ, dividentes inter lucem perfectorum, sed nondum sicut Angelorum; & tenebras parvulorum, sed non despectorum: Dies sole Sapientiæ candens eructat diei ejusdem Sapientiæ verbum, & nox luna lucens annuntiat nocti verbum scientiæ. Luna & Stellæ nocti lucent, & nox non obscurat eas, quoniam ipsæ illuminant eam pro modulo ejus.

S. Augustin. Lib. 13. Confess. cap. 18. & 19.

ARTICULUS VI.

De Opere quintæ Diei.

PROPOSITIO UNICA.

Quinta die tam Pisces quam aves ex aquis prodiere.

I. ID aperte *Moses* cap. 1. Geneseos significat. *Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super Terram sub firmamento Cœli; creavitque Deus cete, grandia, & omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas; & omne volatile secundum genus suum.* Cardinalis quidem *Cajetanus*, aliique Hebraizantes, ex hoc loco probari negant, quod volucres ex aquis prodierint: cum Textus Hebraicus tantummodo indicet, aves volare super Terram jussas esse. *Producant* (inquit) *aquæ reptile animæ viventis, & volatile volet super Terram*. Verum ellipsim relativi pronominis ibi supplendam, Viri Hebraice doctissimi existimant, *& volatile quod volet super Terram*. Quod Latinus Interpres post 70. Interpretes supplevit, ita vertentes: *Producant aquæ reptilia animarum viventium, & volatilia volantia super Terram, secundum firmamentum Cœli*. Supplevit & Targum Onkelos: *Et dixit Deus, Serpant aquæ reptile animæ viventis; & avem quæ volat super terram, super faciem firmamenti Cœlorum*. Versio denique Arabica: *Voluit Deus ut ambularet ex aqua ambulans habens animas viventes: & volucre volans super terram e regione firmamenti Cœli*. Neque his contrarium est, quod secundo Geneseos Capite *Moses* ait: *Formatis igitur de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus Cœli*, &c. Nihil enim cogit hæc verba, *& universis volatilibus*, cum illis nectere *de humo*, cum ad vocem *formatis*, commode referantur. Utrumque enim formatum est: sed animantia terrena de terra: Volatilia autem aliunde, scilicet ex aquis: Vel terræ nomine aquæ etiam intelliguntur, quæ unum cum ipsa componunt orbem. Ita hunc locum exponit *S. Augustinus* Lib. 9. De Genesi ad literam, Cap. 1. *Si quem autem movet* (inquit) *quia non dixit: Finxit Deus adhuc de terra omnes bestias agri, & de aquis omnia volatilia cœli, sed tanquam utraque genera de terra finxerit*. Et finxit, *inquit*, Deus adhuc de terra omnes bestias agri & omnia volatilia

„ latilia Cœli : *Videat duobus modis esse intelligendum ; aut tacuisse nunc unde finxerit volatilia Cœli, quia & tacitum posset occurrere, ut non de terra utrumque recipiatur Deum finxisse, sed tantummodo bestias agri, ut volatilia cœli, etiam tacente Scriptura intelligamus unde finxerit, velut qui sciamus in prima causalium rationum conditione ex aquis ea esse producta : Aut terram universaliter sic appellatam simul cum aquis, quemadmodum appellata est in illo Psalmo, ubi cœlestium laudibus termina-*
„ *tis ad terram facta est conversio sermonis & dictum* : Laudate Dominum de terra,
„ dracones & omnes abyssi, &c. *Nec postea dictum est : Laudate Dominum de aquis : Ibi enim sunt omnes abyssi, quæ tamen de terra laudent Dominum. Ibi etiam reptilia & volatilia pennata, quæ nihilominus de terra laudent Dominum. Secundum istam universalem appellationem terræ, secundum quam etiam de toto Mundo dicitur : Deus qui fecit cœlum & terram ; sive de arida, sive de aquis quæcunque creata sunt, de terra creata veraciter intelliguntur.*

II. Aquam avium matricem SS. Patres agnoscunt. *S. Basilius* Homilia 8. in Hexaemeron : *Cur ortum ex aquis* (inquit) *volucribus quoque perinde ut aquatilibus præstitit ? Quoniam volatilibus ad natatilia quasi consanguinitas quædam est. Nam uti pisces aquam secant, agitatione quidem pinnarum ad ulteriora progredientes, caudæ vero motatione flexuosos ac rectos motus & impetus sibi gubernantes, sic idem & in volucribus conspicere licet, quæ per aerem pennis similiter natant. Quare cum una sit utriusque communis conditio, ipsis affinitas ex aquarum generatione tributa est.*

Idem asserunt *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 7. in Genesim *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. Glaphyrorum in Genesim, *S. Joannes Damascenus* Libro 2. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 49. *S. Hieronymus* Epistola 83. ad Oceanum : *Primum*, inquit, *de aquis quod vivit, egreditur, & pennatos Fideles de terra ad cœlum levat.* S. Ambrosius lib. 5. in Hexaemeron cap. 15. *Unde*, inquit, *quoniam in nonnullis idem usus & species, ideo de aquis utriusque generis nativitas divina præceptione processit. Dixit enim Deus : Producant aquæ reptilia animarum viventium secundum genus : & volatilia volantia super terras secus firmamentum cœli secundum genus. Non immerito igitur, quia de aquis genus utrumque producitur, natandi proprietas utrisque suppeditat.* Et in Hymno quem Ecclesia canit Feria 5.

Magnæ Deus Potentiæ,
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim levas in aera.

S. Augustinus Lib. 3. de Genesi ad literam, cap. 6. & 7. *Aer itaque ille superior* (inquit) *sive quod ad cœlestem Mundi pertinet partem, sive quod nullum habet visibilem habitatorem, de qualibus nunc sermo narrantis est, neque prætermissus est cœlo nominato, neque annumeratus in creandis animalibus : Iste vero inferior, qui excipit exhalationes humidas maris ac terræ, & ad sustinendas aves quodammodo crassatur, nonnisi ex aquis accipit animalia. Quod enim ejus humidum est, hoc portat alitum corpora, quæ ita nituntur pennis volantes quemadmodum pisces quibusdam suis alis natantes. Proinde scienter tamquam Spiritus Dei, qui scribenti aderat, ex aquis dicit producta volatilia. Quorum natura bipartitum locum sortita est ; inferiorem scilicet in unda labili, superiorem vero in aura stabili. Illum deputatum natantibus, istum volantibus.*

Claudius Marius Victor Lib. 1. Carminum in Genesim :

Hinc volucres quoque molle genus traxere vigorem.
Nam liquidas dum format aquas, immissaque Pontum
Vita subit, fervent multo tumida æquora partu ;
Nec satis est piscis genus omne exurgere, quodque
Squammea turba salo summas evadit in undas ;
Ni volitans in aquis sensim natet æthere puro,
Æthereos volucris contingere docta recessus.
Ergo materies avibusque & piscibus una est.

Legatur & *Rupertus* Lib. 1. *De Operibus Trinitatis*, cap. 1.

SCHO-

SCHOLION.

Si lapsus non esset Adam, non diffunderetur ex utero ejus salsugo maris, *Genus humanum profunde curiosum, procelloſe tumidum, & instabiliter fluidum*, atque ita opus non esset ut Dispensatores Mysteriorum Dei operarentur in aquis multis mystica dicta & facta. Nunc autem opus est ut Baptismo regenerentur homines, velut pisces viventes in aquis, viventes (inquam) vita Christi. *Nos pisciculi, secundum Jesum Christum in aqua nascimur: nec aliter quam in aqua permanendo salvi sumus ..... Primis aquis præceptum est animas proferre, primus liquor quod viveret edidit, ne mirum sit in Baptismo si aquæ animare noverunt.* Christianorum alii imperfecti, per pisces; alii perfecti, per aves significati. Hi duabus pennis, fidei & charitatis, in cœlum feruntur, vix in terris hærent, rebus omnibus transitoriis utuntur, ut subveniant necessitati, non ut indulgeant cupiditati: *Utentis modestia, non amantis affectu.* Volant absque labore, aut suavis ipsis labor est: quia *Jugum* Domini *suave est*, & *onus* ejus *leve*: & *Non est sarcinæ onerati, sed alæ volaturi.*

S. Augustinus Lib. 13. Confess. c. 20.

Tertul. Lib. de Baptismo.

S. Augustinus.

ARTICULUS VII.

De Opere sextæ Dei.

PROPOSITIO I.

Sexta die omnis generis animalia Deus ex terra produxit: in quibus nullum per se noxium aut inutile est.

I. PRimam operis sextæ diei partem Moses his verbis describit: *Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & bestias terræ, secundum species suas, factumque est ita. Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo.* Hic *Plato* conticescat, qui animalium productionem a primo & summo Deo demandatam esse Diis secundis affirmat. Sileant *Epicurus*, & *Epicuri* de grege porcus *Lucretius*, qui animalia omnia in exordio Mundi facta esse ex terra, ob eximiam terræ nascentis fœcunditatem, novorumque Syderum efficaciam, Deo nihil ad eorum molitionem conferente, impie asserunt. Utrum animalia quæ ex putri materia procreantur, tunc a Deo producta sint, quæstio est non multum necessaria, nec satis explorata. Satis est ut causaliter a Deo creata fateamur; nisi magis arrideat *Sancti Augustini* Responsio Lib. 5. De Genesi ad literam, cap. 14. *Nonnulla etiam*, inquit, *de quibusdam minutissimis animalibus quæstio est, utrum in primis rerum conditionibus creata sint, an ex consequentibus rerum mortalium corruptionibus? Nam pleraque eorum aut de vivorum corporum vitiis, vel purgamentis, vel exhalationibus, aut cadaverum tabe gignuntur, quædam etiam de corruptione lignorum & herbarum, quædam de corruptionibus fructuum: quorum omnium non possumus recte dicere Deum non esse Creatorem. Inest enim omnibus quoddam naturæ sui generis decus, sic ut in his major sit admiratio bene considerantis, & laus uberior omnipotentis Artificis: qui omnia in sapientia fecit, quæ a fine usque ad finem pertendens, & suaviter cuncta disponens, nec ea ipsa rerum novissima, quæ pro sui generis ordine dissolvuntur, & quarum dissolutionem ex pœna nostræ mortalitatis horremus, relinquit informia: Sed creat minima corpore, acuta sensu, animantia; ut majore attentione stupeamus agilitatem muscæ volantis, quam magnitudinem jumenti gradientis, ampliusque miremur opera formicularum, quam onera camelorum. Sed utrum in primis, ut dixi, rerum conditionibus, quæ ipso sex dierum ordine creatæ narrantur, hæquoque minima instituta credamus, an postea consequentibus corruptibilium corporum solutionibus, hoc quæritur. Et potest quidem dici ea minutissima, quæ ex aquis vel terris oriuntur, tunc creata: In quibus etiam illa non absurde intelliguntur, quæ nascuntur ex eis, quæ terra germinante orta sunt, & quia præcesserant conditionem non solum animalium, sed etiam luminarium; & quia terræ continuantur per radi-*

Plato in Timæo.

Lucretius Lib. V.

radicum connexionem: unde illo die, quo apparuit arida exorta sunt, ut potius ad supplementum habitationis, quam ad numerum habitatorum pertinere intelligantur. Cætera vero quæ de animalium gignuntur corporibus, & maxime mortuorum absurdissimum est dicere tunc creata, cum animalia ipsa creata sunt: Nisi quia inerat jam omnibus animatis corporibus vis quædam naturalis, & quasi præseminata & quodammodo liciata primordia futurorum animalium, quę de corruptionibus talium corporum pro suo quęque genere ac differentiis erant exortura, per administrationem ineffabilem omnia movente incommutabili Creatore.

II. De animalibus adulterinæ speciei, quorum generatio præter naturam est, disputant etiam Interpretes, an proxime sint a Deo creata in primo sex dierum opificio, an in semine dumtaxat & causaliter? Posterior sententia *Ruperto* placuit Lib. 1. *De Trinitate & Operibus ejus*, cap. 57. quod verisimile non sit illa animalia in Mundi primordiis a Deo esse creata, quorum generationem ab hominibus procurari, tanquam rem abominandam, vetat Deus *Levitici* 19. Sed aliæ sunt hujus prohibitionis rationes, quæ apud *S. Thomam* Prima Secundæ, Quæst. 102. Art. 6. in Responsione ad 8. objectionem legi possunt. Opinioni *Ruperti* favet locus Capitis 36. Geneseos, ubi secundum Textum Hebraicum, cui Chaldaica Paraphrasis, & Arabica Versio consentiunt, *Ana* invenit mulos in solitudine, quod scilicet, *equarum greges ab asinis in deserto ipse fecerit primus ascendi, ut mulorum inde nova contra naturam animalia nascerentur.* Quam sententiam refert, nec improbat *S. Hieronymus* Libr. Traditionum Hebraicarum in Genesim.

III. Utilius quæritur, utrum Deus animalia quædam per se homini noxia, vel inutilia creaverit? Negantem sententiam Scriptura Sacra docet Genesis 1. V. 25. *Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum.* Id confirmat dominium in universa animantia, quæ moventur super terram, homini datum, quod manente innocentiæ statu absolutissimum fuisset. Mansueta namque, tractabilia, obedientia ad nutum habuisset animalia, si in sui Creatoris obedientia perseveraſſet. Hanc veritatem *S. Augustinus* tuetur Lib. 1. de Genesi contra Manichæos, cap. 16. *Solent etiam* (inquit) *istam Manichæi movere quæstionem, ut dicant: Quid opus erat ut tam multa animalia Deus faceret, sive in aquis, sive in terra, quæ homini non sunt necessaria? Multa etiam perniciosa sunt & timenda. Sed cum ista dicunt, non intelligunt quemadmodum omnia pulchra sunt Conditori & Artifici suo, qui omnibus utitur ad gubernationem universitatis, cui summa lege dominatur. Si enim in alicujus opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignorat, & si multum est insipiens, superflua putat. Jam vero si in fornacem incautus ceciderit, aut ferramento aliquo acuto, cum id male tractat, se ipsum vulneraverit, etiam perniciosa & noxia existimat ibi esse multa. Quorum tamen usum quoniam novit artifex, insipientiam ejus irridet, & verba inepta non curans, officinam suam instanter exercet. Et tamen tam stulti sunt homines, ut apud artificem hominem non audeant vituperare quæ ignorant, sed cum ea viderint, credant esse necessaria, & propter usus aliquos instituta: In hoc autem Mundo, cujus conditor & administrator prædicatur Deus, audent multa reprehendere, quorum causas non vident, & in operibus atque in instrumentis omnipotentis Artificis volunt se videri scire, quod nesciunt. Ego vero fateor me nescire, mures & ranæ quare creatæ sint, aut muscæ, aut vermiculi: Video tamen omnia in suo genere pulchra esse, quamvis propter peccata nostra multa nobis videantur adversa. Non enim animalis alicujus corpus & membra considero, ubi non mensuras, & numeros & ordinem inveniam ad unitatem concordiæ pertinere. Quæ omnia unde veniant non intelligo, nisi a summa mensura, & numero, & ordine, quæ in ipsa Dei sublimitate incommutabili atque æterna consistunt. Quod si cogitarent isti loquacissimi & ineptissimi, non nobis tædium facerent, sed ipsi considerando omnes pulchritudines & summas & infimas, Deum artificem ubique laudarent; & quoniam nusquam offenditur ratio, sicubi forte sensus carnalis offenditur, non rerum ipsarum vitio, sed nostræ mortalitatis meritis imputarent. Et certe omnia animalia aut utilia nobis sunt, aut perniciosa, aut superflua. Adversus utilia non habent quid dicant. De perniciosis autem vel punimur, vel exercemur, vel terremur, ut non vitam*

istam

istam multis periculis & laboribus subditam, sed aliam meliorem, ubi securitas summa est, diligamus & desideremus, & eam nobis pietatis meritis comparemus. De superfluis vero quid nobis quærere? Si tibi displicet quod non prosunt, placeat quod non obsunt; quia etsi domui nostræ non sunt necessaria, eis tamen completur hujus universitatis integritas, quæ multo major est quam domus nostra & multo melior. Hanc enim multo melius administrat Deus, quam unusquisque nostrum domum suam. Usurpa ergo utilia, cave perniciosa, relinque superflua. In omnibus tamen cum mensuras & numeros & ordinem vides, Artificem quære. Nec alium invenies, nisi ubi summa mensura, & summus numerus, & summus ordo est, id est, Deum, de quo verissime dictum est, quod omnia in mensura, & numero, & pondere disposuerit. Sic fortasse uberiorem capies fructum, cum Deum laudas in humilitate formicæ, quam cum transis fluvium in alicujus jumenti altitudine.

Et Libro 3. De Genesi ad literam, cap. 15. ubi *Danielis* meminit, qui inter leones salvus atque intrepidus vixit; & Apostoli, cujus in manu mortifera vipera inhæsit, nec læsit, colligit pernicioſa & venenata animalia homini in statu innocentiæ manenti non nocitura. *Potuerunt ergo*, inquit, *ista etiam creata nihil nocere, si causa non extitisset, vel terrendorum puniendorumque vitiorum, vel probandæ perficiendæque virtutis: Quia & exempla sunt demonstranda patientiæ, ad profectum cæterorum: & ipse sibi homo in tentationibus certius innotescit: & juste salus illa perpetua, quæ turpiter amissa est per voluptatem, fortiter recipitur per dolorem.*

IV. Hoc etiam argumentum præclare tractat *Theodoretus* Interrogatione 18. in Genesim. *Pueri*, inquit, *tum terriculamentis, tum etiam loris & virgis indigent. Et per illa quidem ipsos terremus, per hæc autem erudimus, utraque vero facimus, honestatem omnem eis procurantes. Cum igitur Dominus Deus animadvertisset, nos ad ignaviam proclives, bestias & reptilia prius condidit, veluti lora quædam & terriculamenta: Ut per ea nos terrens, ad se traheret, atque ejus auxilium imploraremus. At quemadmodum qui perfectam ætatem attigerunt, terriculamenta hujusmodi & lora contemnunt: Sic qui in virtute educati sunt, bestiarum incursus minime formidant. Siquidem Adæ, priusquam peccasset, assistebant bestiæ obsequium deferentes. Et rursum ipsum Noe ingredientem Arcam, leo, pardus, reptilium atrocissima quæque ovium more sequebantur. Et Danieli aderant leones, qui alioqui famelici, accedere tamen ad eum non audebant, eo quod in illo specimen quoddam divinam imaginem præ se ferens conspicerent. Itidem vipera, quæ dentes injecerat in manus Apostoli, cum nihil peccati tenerum aut molle in eo reperisset, mox resiliit, & in ignem se conjecit, supplicium quodammodo de se ipsa sumens, quod corpus sibi nullatenus conveniens adorta esset. Nos autem ideo bestias formidamus, quia virtute præditis moribus non sumus. Et ob id Deus socordium etiam hominum curam agens, eas in remotiora loca relegavit, & iis nocturnum tempus ad escam quærendam largitus est.* In ipsa enim nocte, *ait*, pertransibunt omnes bestiæ sylvæ. *Reptilibus vero antra terræ præbuit, ut in eis latentia humano generi non noceant. At ne bestias velut ab his prorsus illæsi contemnamus, & quasi nobis minime nocere possint, nonnunquam duos aut tres e multis millibus vel a scorpionibus pungi, aut a serpentibus morderi permittit is qui sapienter res nostras gubernat, ut nos veriti ne quid simile patiamur, Deum Creatorem in auxilium invocemus, obsecrantes, ut illa malorum omnium depulsrice providentia nos tueatur. Præterea & ad alia bestiæ non sunt nobis inutiles. Nam ex eis Medici pharmaca non pauca componunt ad morbos propulsandos. Nemo igitur bestiis per se consideratis de Creatore conqueratur, sed utilitatem investiget. Si quidem ipsum etiam corpus humanum, quamvis formosum, temperatum, & varia partium utilitate præditum, mucco tamen & sputo, ac fœtido stercore quod excernit non caret. Nullus tamen sanæ mentis ex his animal vituperat. Neque enim absque his agere vitam potest, sed per hæc firmum est & vegetum: Siquidem eget pituita, sanguine, & utraque bile. At quemadmodum per hæc consistit, sic per eadem dilabitur. Unius enim horum excessu aut defectu enecatur animal. Sic rursus digitorum articulum unum si quis abscindat, illum prorsus inutilem esse deprehendet: At conjunctus maximam corpori utilitatem præbet. Sic igitur & nos agere convenit, ut non singulas per se naturæ partes consideremus, sed earum in universo utilitatem spectemus. Nam & ignis adurendi vim*

habet,

habet, nec tantum corpora consumit, sed domos etiam incendit & naves, & segetes, & tamen unum est ex quatuor elementis, ex quibus omnia constant, & sine hoc vivere mortalium natura non potest. Et aqua similiter terram inundat, domos destruit, navigantium plurimos exhaurit, nocet etiam iis qui intempestive vel immodice bibere non verentur. Nemo tamen nisi demens, perniciosam aquam appellarit. Hæc enim & terram irrigat, & plantas alit, & bruta animantia, ipsamque hominum naturam. Ad hunc ergo modum & aliorum unumquodque examinemus: non ipsum per se considerantes, noxium ne sit, an commodum: Sed an aliquam universo utilitatem conferat. Nam & feræ hominem reverentur propter attributam illi ab initio in ipsas potestatem. Interdum tamen illum velut divinæ legis prævaricatorem contemnunt. Quemadmodum improbi servi despicere illos solent, qui eos regere a Dominis jussi sunt, si eos viderint admissis criminibus auctoritatem amisisse. Theodoreto in hujus assertione veritatis præiverant *S. Basilius* Homilia 8. in Hexaemeron, *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 7. in Genesim, & *S. Ambrosius* Lib. 6. in Hexaemeron, c. 6.

SCHOLION.

Rom. 12. 1. *S. Augustinus Lib.* 13. *Confess. c.* 21.

Nolite conformari huic sæculo (inquit Apostolus.) *Evitando vivit anima, quæ appetendo moritur. Continete vos ab omni feritate superbiæ, ab inerti voluptate luxuriæ, & a fallaci nomine scientiæ, ut sint bestiæ mansuetæ, & pecora edomita, & innoxii serpentes.* Motus enim animæ sunt isti, si allegoricum sensum spectemus: Sed *fastus elationis, & delectatio libidinis, & venenum curiositatis motus sunt animæ mortuæ; quia non ita moritur ut omni motu careat; quoniam discedendo a fonte vitæ, moritur, atque ita suscipitur a prætereunte sæculo, & conformatur ei. In anima viva, in animæ continente, sint bestiæ bonæ in mansuetudine actionis, cupiditates edomitæ, serpentes boni, non pernicioſi ad nocendum, sed astuti ad cavendum: & tantum explorantes temporalem naturam, quantum sufficit ut per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciatur æternitas.*

PROPOSITIO II.

Homo ad imaginem Dei secundum Animam conditus est. In quo sita sit, non una est Patrum sententia.

I. ABsoluto cæterarum creaturarum opificio, Deus hominem condidit, velut *Mundum quemdam alterum, in parvo magnum, Angelum alium, missum Adoratorem, visibilis creaturæ spectatorem; Mysten intelligibilis; eorum quidem quæ in terra sunt, Regem, Cœlesti autem Regi subditum; terrenum pariter ac cœlestem, &c.* Verba sunt *Sancti Gregorii Nazianzeni* Oratione 38. *Quis enim dignus incolere Dei opera, quam ipsius imago & similitudo? Eam quoque bonitas & quidem operantior operata est, non imperiali verbo, sed familiari manu, etiam verbo blandiente præmisso: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Bonitas dixit, bonitas finxit hominem de limo* (inquit *Tertullianus* Lib. 2. contra Marcionem, cap. 4.) Qui & hominis excellentiam ex productionis modo rursus commendat, quod scilicet non solo sermone, ut reliqua opera, sed omnipotente manu Deus ipsum finxerit, Lib. De Resurrectione Carnis, c. 5. *Ad distantiam*, inquit, *provocamus. Primo quidem quod omnia sermone Dei facta sunt; & sine illo nihil. Caro autem & sermone Dei constitit propter formam, ne quid sine sermone. Faciamus enim hominem, ante præmisit: & amplius manu propter prælationem; ne universitati compararetur. Et finxit, inquit, Deus hominem. Magnæ sine dubio differentiæ ratio, pro conditione scilicet rerum. Minora enim quæ fiebant, eo cui fiebant. Si quidem homini fiebant, cui mox a Deo addita sunt. Merito igitur, ut famula, jussu & imperio & sola vocali potestate universa processerant. Contra, homo, ut dominus eorum in hoc ab ipso Deo extructus est, ut dominus esse posset, dum fit a Domino.... Limus in manus Dei, quæcumque sunt pervenit, satis beatus, etsi solummodo contactus. Quid enim si nullo amplius opere statim figmentum de contactu Dei constitisset? Adeo magna res agebatur, qua ista materia extruebatur. Itaque toties honoratur*

ratur quoties manus Dei patitur, dum tangitur, dum decerpitur, dum deducitur, dum effingitur. Recogita totum illi Deum occupatum ac deditum, mani, ſenſu, opere, conſilio, ſapientia, providentia & ipſa imprimis adfectione lineamenta ducebat. Quodcumque enim limus exprimebatur, Chriſtus cogitabatur homo futurus ..... Sic enim præfatio Patris ad Filium, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et fecit hominem Deus. Id utique quod finxit. Ad imaginem Dei fecit illum, ſcilicet Chriſti. Et ſermo enim Deus, qui in effigie Dei conſtitutus, non rapinam exiſtimavit pariari Deo. Ita limus ille jam tunc imaginem induens Chriſti futuri in carne, non tantum Dei opus erat, ſed etiam pignus. Quæ *Tertulliani* ſententia non ita intelligenda eſt, ut imaginem Dei corpore circumſcripſerit, ſed quod exiſtimaverit Deum, cum hominis illius, quem moliebatur, naturam ac ſubſtantiam, Filium aliquando ſuum aſſumpturum eſſe prævideret, *Adamum* tanquam primum illius generis fundamentum majori proſecutum honore fuiſſe ac ſuis illum fabricaſſe manibus. Sane *Tertullianum* imaginem Dei corpore non circumſcripſiſſe, liquido probatur ex libro ipſius ſecundo contra Marcionem, cap. 5. ubi divinæ proprietatem imaginis in voluntate & libero arbitrio conſtituit. *Liberum*, inquit, *& ſui arbitrii, & ſuæ poteſtatis invenio hominem a Deo inſtitutum, nullam magis imaginem & ſimilitudinem Dei in illo animadvertens, quam ejuſmodi ſtatus formam. Neque enim facie & corporalibus lineis, tam variis in genere humano, ad uniformem Deum expreſſus eſt: Sed in ea ſubſtantia quam ab ipſo Deo traxit, id eſt Animæ, ad formam Dei ſpondentis, & arbitrii ſui libertate & poteſtate ſignatus eſt.* Et Capite ſequenti: *Oportebat igitur imaginem & ſimilitudinem Dei, liberi arbitrii, & ſuæ poteſtatis inſtitui, in qua hoc ipſum imago & ſimilitudo Dei deputaretur, arbitrii ſcilicet libertas & poteſtas: In quam rem ea ſubſtantia homini accommodata eſt, quæ hujus ſtatus eſt, afflatus Dei utique liberi, & ſuæ poteſtatis.*

II. *Clemens Alexandrinus* Libro 6. Stromatum, *Hominem ad imaginem Dei eſſe factum* docet, *non propter ſtructuræ ſuæ figuram: Sed quoniam uti Deus ratione molitur omnia; ſic homo qui perfecta cognitione præditus eſt, ex rationali facultate bonas & honeſtas actiones exequitur.*

III. Audianorum, imaginem Dei corpore definientium errorem refellit *S. Epiphanius* Hæreſi 60. *Nam qui fieri poteſt*, inquit, *ut quod aſpectabile eſt, ei ſimile ſit quod videri non poteſt? Aut quod contrectari poteſt, ei quod apprehendi nequit? Præterea nos anteriora dumtaxat oculis noſtris cernimus, quæ pone ſunt ignoramus. Penes Deum autem neque affectio ulla, neque defectus eſt, ſed undecumque lumen eſt, undecumque oculus, undecumque gloria, Spiritus enim Deus eſt, qui omnem ſpiritum exuperat, & lux omni luci præſtantior. Quicquid enim ab ipſo conditum eſt, infra illius decus ac gloriam eſt.* Sed nec in anima, (quæ ſingularis illius opinio eſt,) nec in virtute, nec in re quapiam nobis cognita, poſitam imaginis Dei rationem, *S. Epiphanius* ibidem aſſerit. *Non eſt* (inquit) *ullo modo definiendum aut affirmandum, quanam in parte imago illa conſiſtat. Sed ineſſe quidem in homine omnino fatendum eſt, ne divinum beneficium tollamus e medio, ac Dei auctoritati diffidamus. Quæcumque enim ille dicit, plane verè ſint, tametſi nonnullæ ſententiæ ſint, quæ aciem noſtræ mentis effugiant. Quocirca negare omnino ad imaginem Dei expreſſum hominem, a Fide Catholica & Eccleſia Dei alienum eſt .... Quæ cum omnes homines Dei ad imaginem creatos eſſe fateatur, nullam tamen partem definit, in qua iſtiuſmodi imaginis ratio collocanda videatur.* Infirma certe eſt *S. Epiphanii* ratio, qua nec in anima poſitam Dei imaginem aſſerit: *Deus enim*, inquit, *infinitis præ anima partibus, eóque amplius comprehenſionem omnem, ac cogitationem effugit: utpote cui proſpecta ſunt omnia tam præterita, quam præſentia, tam quæ videntur, quam quæ videri nequeunt. Ipſe enim cum omnia comprehendit, tum a nullo comprehenditur. E contrario vero anima corpore continetur, abyſſi fundum ignorat, terræ latitudinem, atque orbis habitabilis limites neſcit: Cælorum ſumma non aſſequitur, neque quid futurum ſit, aut quando futurum, aut quæ ante ſe jam extiterint, cognoſcit. Præterea cum Deus diviſionis omnis expers ſit, anima ipſa dividitur: His verbis Apoſtolus indicat: Vivus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ & medullarum.* Hebr. 4. Quaſi vero metaphorica illa diviſio, & animæ finitudo cum ſubſtantia, tum in cognitione

tione ſua, impediat quo minus divinæ proprietas imaginis in anima ſtatuatur. Aut quaſi neceſſe ſit, ut imago perfectionem omnem aſſequatur & exprimat illius cujus imago eſt. Primigenia quidem, primaria, & perfecta Dei imago, ſcilicet Filius omnem illius perfectionem exprimit, non autem imago creata, qualis eſt homo. Id *S. Auguſtini* verbis exponam ſignificantius Libro 7. *De Trinitate*, cap. 6. *Sed quia* (inquit) *non omnino æqualis fiebat illa imago Dei, tanquam non ab illo nata, ſed ab eo creata, hujus rei ſignificandæ cauſa ita imago eſt, ut ad imaginem ſit, id eſt, non æquatur parilitate, ſed quadam ſimilitudine accedit. . . . . Sunt qui iſta diſtinguunt, ut imaginem velint eſſe Filium: Hominem vero non imaginem, ſed ad imaginem. Reſellit autem eos Apoſtolus dicens: Vir quidem non debet velare caput, cum ſit* 1. Cor. 11. *imago & gloria Dei. Non dixit; Ad imaginem, ſed imago. Quæ tamen imago cum alibi dicitur, Ad imaginem, non quaſi ad Filium dicitur, quæ imago æqualis eſt Patri: Alioqui non diceret, Ad imaginem noſtram. Quomodo enim noſtram, cum Filius ſolius Patris imago ſit? Sed propter imparem, ut diximus ſimilitudinem dictus eſt homo ad imaginem, & ideo noſtram, ut imago Trinitatis eſſet homo, non Trinitati æqualis, ſicut Filius Patri: Sed accedens, ut dictum eſt, quadam ſimilitudine: Sicut in diſtantibus ſignificatur quædam vicinitas, non loci, ſed cujuſdam imitationis.*

IV. *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro contra Anthropomorphitas, in eorum errore confutando multus eſt, qui divinam imaginem corpore circumſcribunt, eamque in anima, ratione ſanctitatis ac virtutis conſtituit. Eidem ante *S. Cyrillum* ſententiæ ſubſcripſerunt *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia *De eo quod imaginem, quæ eſt ad ſimilitudinem, homo per peccatum abjecit* & *Severianus Gabalitanus* Oratione 5. *De Mundi Opificio*.

V. *Theodoretus*, Interrogatione 20. in Geneſim, varias Doctorum opiniones de divinæ in homine imaginis proprietate commemorat. *Quidam*, inquit, *vocaverunt imaginem Dei id quod eſt in Anima inviſibile, ſed non recte dixerunt. Si enim inviſibile Dei imago Dei eſſet, multo magis Angeli, Archangeli, & univerſæ Naturæ ſanctæ & incorporeæ, vocarentur imagines Dei: Quidam nimium ſimplices corpus humanum ajunt factum eſſe ad imaginem Dei: Quoniam audiunt vocem divinam dicentem:* „ Aperi Reg. 19. Geneſ. 8. Iſai. 1. „ oculos tuos, & vide, & inclina aurem tuam & audi, *&:* Olfecit Dominus odo- Pſalm. 94. „ rem ſuavitatis, *& illud:* Os Domini locutum eſt iſta, *&*: In manu ejus ſunt „ omnes fines terræ, *& ſimilia. In quo ſtolidi non animadverterunt, Dominum Deum per homines hominibus loquentem, audientium infirmitati ſermones accommodare. Et quoniam oculis nos videmus, virtutem ejus per quem videt, Scriptura vocat oculos; & rurſum audiendi facultatem vocat aures, quoniam hiſce partibus audimus, & mandatum Dei os. Verum oportebat eos non ſolum ſupradicta verba audiviſſe, ſed etiam ea quæ docent Deum eſſe incircumſcriptum.* „ Quo enim, *inquit*, ibo a ſpiritu tuo, & quo Pſalm. 138. „ a facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, „ ades. *Et Samaritanæ Dominus dixit*, Deus ſpiritus eſt, & oportet eos qui adorant Joann. 4. „ ipſum, in ſpiritu & veritate adorare. *Si autem Deus ſpiritus eſt, ſimplex igitur, incompoſitus, & figuram non recipiens. Atqui ſupervacuum eſt illum in longum producere ſermonem. Satis enim patet horum inſania. Hunc igitur locum*, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem, *Doctores ita intellexerunt: Nempe Deum omnium, cum creaturam ſenſitivam & intellectivam creaſſet, hominem poſtremo formaſſe, veluti ſui quamdam imaginem, medium illum ponendo inter animata & inanimata, ſenſitiva & intellectiva; ut utraque quidem tam animata quam inanimata, uſum illi veluti tributum quoddam præberent: Naturæ vero intellectivæ, dum hominis curam gerunt, benevolentiam erga Creatorem demonſtrarent. Nonnulli dixerunt, ad imaginem Dei creatum eſſe hominem, ſecundum facultatem dominandi, argumento clariſſimo uſi, ex eo quod Crea-* „ *tor ſubjunxit*. Et dominetur piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtiis, & uni- „ verſæ terræ & omnibus reptilibus ſuper terram: *Quemadmodum enim ipſe omnium tenet imperium: ita dedit homini dominium animalium irrationalium*. Addit divinam imaginem, aliorum judicio, in eo maxime ſplendeſcere, quod homo, ſimiliter ut Deus, varia molitur opera; & ingenii ſolertia ac multiplicibus artium inventis divinam imitatur ſapientiam. Tum eam opinionem poſtremo loco refert, quæ omnium maxime probabilis eſt; in ratione & intelligendi vi ſitam eſſe imaginis divinæ propriè-

ta-

tatem. *Invenire etiam poterit quispiam imitationem aliam aptiorem & convenientiorem in anima humana. Habet enim ipsa facultatem rationalem & vitalem in se: & mens quidem producit sermonem, procedit autem cum sermone spiritus, non generatus quidem, & quemadmodum sermo, sed perpetuo consequens sermonem, & cum eo, dum editur, procedens. Sed hujusmodi adsunt homini tanquam imagini; Quamobrem nec sermo, nec spiritus per se subsistit. At in Sancta Trinitate tres intelligimus Hypostases, easque sine confusione unitas, & per se subsistentes.*

VI. *Diodorus Tarsensis* apud *Theodoretum* loco mox laudato, eorum sententiam refellit, qui secundum partem animæ rationalem hominem esse imaginem Dei asserunt, quod *S. Paulus* virum quidem imaginem Dei dixerit, non mulierem, quæ tali rationali pariter anima prædita est. *Vir*, inquit, *cum sit imago & gloria Dei, non debet velare caput: Mulier autem gloria viri est.* Quo ex loco sic ratiocinatur Diodorus: *Si ergo qui non debet velare caput, imago Dei est, profecto quæ velatur, non est imago Dei, quamvis ejusdem animæ sit particeps. Quomodo ergo homo est imago Dei? Secundum imperium & potestatem. Quod perhibere videtur etiam vox divina, quæ dicit:* „ Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. *Et modum subjungens ait*: Et dominetur piscibus Maris & volatilibus Cœli, & bestiis Terræ. *Quemadmodum igitur Deus omnibus imperat, sic homo iis quæ sunt super terram. Quid ergo, mulier non dominatur prædictis? At virum habet pro capite, quæ tamen reliqua sub potestate tenet: Vir autem non subjectus est mulieri. Unde recte Beatus Paulus ait: Solum virum imaginem & gloriam Dei esse, mulierem vero gloriam viri.* Nec peculiaris ista est Diodori Tarsensis opinio. Nam & *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 10. in Genesim, jamque laudatus *Theodoretus*, in c. 1. Ep. 1. ad Corinthios, *S. Isidorus Pelusiotæ* Lib. 3. Ep. 95. & alii, in principatu rerum imaginem ac similitudinem Dei sitam adstruunt. 1. Cor. 11.

VII. *Theodotus Mopsuestenus* apud eundem *Theodoretum*, eorum opinionem sugillat, *Qui hominem ad imaginem Dei creatum esse dixerunt, partim vero secundum ratiocinandi vim, partim autem secundum intellectivam: Cum eos animadvertisse oporteret, quod solus homo dicatur imago Dei esse*, adeoque peculiarem quamdam rationem hujusce denominationis esse oportuerit, non solum ob facultatem intellectivam aut rationalem, quarum participes sunt Angeli; immo neque ob facultatem denominandi, quæ iisdem communis est: Sed quod rerum visibilium & invisibilium *vinculum* homo sit a Deo constitutus: *Ut in ipso cohæreant creaturæ universæ & certum amicitiæ pignus ipse sit universis. Hac igitur de causa & animam illi tribuit & corpus, ut non utilitate sola cohæreant in ipso creaturæ, sed ipsa etiam cognatione naturæ.* Deumque se gessisse ait, *Quemadmodum si Rex quispiam, extructa civitate amplissima, multisque & variis operibus exornata, omnibus absolutis, suam ipsius imaginem maximam & pulcherrimam in media civitate collocari jubeat, indicio futuram quod ab eo civitas sit condita, quam proinde necesse sit, tanquam Regis conditoris imaginem, ab incolis omnibus observari, gratiam hoc modo urbis Auctori habentibus, quod tale ipsis domicilium largitus sit.* Sed nullius ponderis ratio est, ob quam *Theodorus*, *Diodorus*, quin & ipse *Theodoretus*, hominem secundum partem rationalem animæ, sive secundum intelligendi vim, imaginem Dei esse negant, quod Angelis id etiam conveniat. Nam *Moses* cum hominem ad imaginem Dei conditum asserit, ab ejusdem imaginis & similitudinis divinæ communione Angelos non excludit, sed res tantum corporeas & sensibiles reliquas, quarum productionem in illo sex dierum opificio descripsit.

VIII. *Origenes* ab eodem *Theodoreto* laudatus, refellit eos, qui Dei imaginem in corpore constituunt. Tum subjungit: *Qui vero asserit illud, Ad imaginem, non in corpore consistere, sed in anima rationali, dogma statuet non contemnendum, comprehendens quæ facultatis sint ipsius. Nam quæ in homine est facultas cognoscendi, judicandi, bene merendi, agendi quæ justa sunt, fortitudinis, & ut semel dicant, omnis boni effectrix, a Deo ipsi creata est ad imaginem. Quod autem non forma corporis, sed actiones repræsentent nobis imaginem Dei, aperte Apostolus in Epistola ad Corinthios dicit:* „ Quemadmodum portavimus imaginem terreni hominis, ita portemus & imaginem „ cœlestis. *Et imaginem quidem terrenam portat, qui secundum carnem vivit, & perficit opera carnis: Imaginem vero cœlestis, qui spiritu actus carnis mortificat.* 2. Cor. 11.

IX.

IX. *S. Hieronymus* Epiſtola 146. Hominem ad imaginem Dei conditum ait, quatenus libero arbitrio præditus eſt: *Solus* (inquit) *Deus eſt, in quem peccatum non cadit. Cætera enim cum ſint liberi arbitrii, juxta quod & homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt, in utramque partem ſuam poſſunt flectere voluntatem.*

X. *S. Ambroſius*, & in arbitrii libertate, & in cognoſcendi vi divinam imaginem reponit, Lib. 6. in Hexaemeron, cap. 8. *Non ergo* (inquit) *caro poteſt eſſe ad imaginem Dei, ſed anima noſtra, quæ libera eſt & diffuſis cogitationibus atque conſiliis huc atque illuc vagatur, quæ conſiderando ſpectat omnia. Ecce nunc ſumus in Italia, & cogitamus ea quæ ad Orientales aut Occidentales partes ſpectare videntur: & cum illis verſari videmur, qui in Perſide ſunt conſtituti; & illos videmus qui degunt in Africa: Si quos cognitos nobis ea Terra ſuſceperit, ſequimur proficiſcentes, inhæremus peregrinantibus, copulamur abſentibus, alloquimur ſeparatos; defunctos quoque ad colloquium ſuſcitamus, eoſque ut viventes complectimur & tenemus, & vitæ officia his uſumque deferimus. Ea igitur eſt ad imaginem Dei, quæ non corpore æſtimatur, ſed mentis vigore, quæ abſentes videt, tranſmarina viſu obit, percurrit aſpectu, ſcrutatur abdita, huc atque illuc uno momento ſenſus ſuos per totius orbis fines & Mundi ſecreta circumfert: Quæ Deo jungitur Chriſto adhæret, deſcendit in infernum, atque aſcendit, libera verſatur in cœlo.* Legatur & libellus *De dignitate conditionis humanæ*, olim ipſi adſcriptus, nunc in Appendicem ipſius rejectus.

S. Joannes Damaſcenus Libro 2. *De Fide Orthodoxa*, cap. 12. & Libro 3. cap. 14. ad eam ſententiam accedit, quæ divinæ imaginis rationem libertate arbitrii definit.

XI. *S. Auguſtinus* in Anima præſertim qua intelligens eſt, divinam imaginem conſtituit; quamvis & imaginis dignitatem aliquo ſenſu in corpus redundaſſe doceat. Lib 1. De Geneſi contra Manichæos, cap. 17. *Iſtam maxime quæſtionem*, inquit, *ſolent Manichæi loquaciter agitare, & inſultare nobis, quod hominem credamus factum ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Attendunt enim figuram corporis noſtri, & infeliciter quærunt, utrum habeat Deus nares & dentes & barbam, & membra etiam interiora, & cætera quæ in nobis ſunt neceſſaria? In Deo autem talia ridiculum eſt, immo impium credere, & ideo negant hominem factum eſſe ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Quibus reſpondemus, Membra quidem iſta in Scripturis plerumque nominari, cum Deus inſinuatur audientibus parvulis, & hoc non ſolum in Veteris Teſtamenti Libris, ſed etiam Novi.... Sed omnes qui ſpiritaliter intelligunt Scripturas, non membra corporea per iſta nomina, ſed ſpiritales potentias accipere didicerunt.* Tum ſubdit: *Sed tamen noverint in Catholica Diſciplina ſpiritales Fideles non credere Deum forma corporea definitum: & quod homo ad imaginem Dei factus dicitur, ſecundum interiorem hominem dici, ubi eſt ratio & intellectus: Unde etiam habet poteſtatem piſcium maris, & volatilium cœli, & omnium pecorum & ferarum, & omnis terræ, & omnium „ repentium quæ repunt ſuper terram. Cum enim dixiſſet:* Faciamus hominem ad ima„ ginem & ſimilitudinem noſtram: *Addit continuo,* Et habeat poteſtatem piſcium Ma„ ris, & volatilium Cœli, *& cætera: Ut intelligeremus non propter corpus dici hominem factum ad imaginem Dei, ſed propter eam poteſtatem qua omnia pecora ſuperat. Omnia enim animalia cætera ſubjecta ſunt homini, non propter corpus, ſed propter intellectum, quem nos habemus, & illa non habent: Quamvis etiam corpus noſtrum ſic fabricatum ſit, ut indicet nos meliores eſſe quam beſtias, & propterea Deo ſimiles. Omnium enim animalium corpora inclinata ſunt ad terram, & non ſunt erecta ſicut hominis corpus. Quo ſignificatur etiam animum noſtrum in ſuperna ſua, id eſt, in æterna ſpiritualia erectum eſſe debere. Ita intelligitur per animum maxime, adteſtante etiam erecta corporis forma, homo factus ad imaginem & ſimilitudinem Dei.*

Idem docet Libro De diverſis Quæſtionibus octoginta tribus, Quæſtione 2. *Corpus quoque hominis*, inquit, *quia ſolum inter animalium terrenorum corpora non pronum in alvum proſtratum eſt, cum ſit viſibile, ſed ad intuendum cœlum erectum, quod eſt principium viſibilium, quamquam non ſua, ſed animæ potentia vivere cognoſcatur; tamen non modo qua eſt, & in quantum eſt, utique bonum eſt, ſed etiam quia tale eſt, ut ad contemplandum cœlum ſit aptius, magis in hoc ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quam cætera corpora animalium factum jure videri poteſt.* Corpus ad imaginem

nem Dei conditum docet, quatenus ſignum ac documentum eſt imaginis Dei & dignitatis illius corporis forma, quamvis in ipſo ratio divinæ imaginis non ſit conſtituta. Subdit S. Auguſtinus: *Neque inſcite diſtinguitur, quod aliud ſit imago & ſimilitudo Dei, qui etiam Filius dicitur; aliud ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ſicut hominem factum accepimus. Sunt etiam qui non fruſtra intelligant duo dicta eſſe, Ad imaginem & ſimilitudinem: Cum ſi una res eſſet, unum nomen ſufficere potuiſſe aſſerunt. Sed ad imaginem mentem factam volunt, quæ nulla interpoſita ſubſtantia ab ipſa veritate formatur, qui etiam ſpiritus dicitur ..... Ergo iſte ſpiritus ad imaginem Dei nullo dubitante factus accipitur, in quo eſt intelligentia veritatis: Hæret enim veritati nulla interpoſita creatura. Cætera hominis ad ſimilitudinem facta videri volunt: Quia omnis quidem imago ſimilis eſt, non autem omne quod ſimile eſt, etiam imago proprie, ſed forte abuſivè dici poteſt.*

Idem Enarratione in Pſalmum 54. *Meminiſſe debemus*, inquit, *ad imaginem Dei nos eſſe factos, nec alibi quam in ipſo intellectu. Nam in multis rebus a beſtiis ſuperamur: Ubi autem homo ad imaginem Dei factum ſe novit, ibi aliquid in ſe agnoſcit amplius eſſe, quam datum eſt pecoribus. Conſideratis vero omnibus rebus quas habet homo, invenit ſe eo proprie diſcretum a pecore, quod ipſe habeat intellectum. Unde quoſdam contemnentes in ſe quod proprium & præcipuum a Conditore acceperunt, increpat ipſe Conditor dicens:* Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. *At alio in loco dicit:* Homo in honore poſitus. *In quo honore, niſi quia factus ad imaginem Dei? Ergo in honore poſitus*, Non intellexit, *ait*, comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. *Agnoſcamus ergo honorem noſtrum, & intelligamus.*

Idem Tractatu 3. in S. Joannis Evangelium. *Non diſtas*, inquit, *a pecore, niſi intellectu: Noli aliunde gloriari. De viribus præſumis? a beſtiis vinceris. De velocitate præſumis? a muſcis vinceris. De pulchritudine præſumis? quanta pulchritudo eſt in pennis pavonis? Unde ergo melior es? ex imagine Dei. Ubi imago Dei? in mente, in intellectu. Si ergo ideo melior pecore, quia habes mentem qua intelligas, quod non poteſt pecus intelligere: inde autem homo, quia melior pecore, lux hominum eſt lux mentium.*

Eandem quæſtionem eleganter tractat Libro 12. *De Trinitate* cap. 4. Imaginem Dei in intelligendi facultate conſtituit, in qua duo diſtinguit cognitionis genera, unum quo Deum contemplatur, alterum quo inferiora & temporalia cognoſcit & diſponit. Quæ duo maris & feminæ duplici ſexu adumbrari aſſerit, & in priore poſitam imaginem Dei. Hanc ob cauſam ſoli viro Scripturam videri hanc imaginem tribuere, quanquam inſit & feminæ, ſecundum animam, in qua nulla ſexus differentia eſt. *Sed videndum eſt*, inquit, *quomodo non ſit contrarium quod dicit Apoſtolus. Non mulierem, ſed virum eſſe imaginem Dei, huic quod ſcriptum eſt in Geneſi:* Fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum, maſculum & feminam fecit eos, & benedixit eos. *Ad imaginem Dei quippe naturam ipſam humanam factam dicit, quæ ſexu utroque completur, nec ab intelligenda imagine Dei ſeparat feminam. Dicto enim quod fecit Deus hominem ad imaginem Dei, Fecit eum, inquit, maſculum & feminam: vel certe alia diſtinctione, Maſculum & feminam fecit eos, & benedixit eos. Quomodo ergo per Apoſtolum audivimus virum eſſe imaginem Dei, unde caput velare prohibetur, mulierem autem non, & ideo ipſa hoc facere jubetur? Niſi credo illud eſſe quod jam dixi, cum de natura humanæ mentis agerem, Mulierem cum viro ſuo eſſe imaginem Dei, ut una imago ſit tota illa ſubſtantia? Cum autem ad adjutorium diſtribuitur, quod ad eam ipſam ſolam attinet, non eſt imago Dei: Quod autem ad virum ſolum attinet, imago Dei eſt, tam plena atque integra, quam in unum conjuncta muliere, ſicut de naturæ humanæ mentis diximus; quia etſi tota contempletur veritatem, imago Dei eſt: & cum ex ea diſtribuitur aliquid, & quadam intentione derivatur ad actionem rerum temporalium, nihilominus ex qua parte conſpectam conſulit veritatem, imago Dei eſt; ex qua vero intenditur in agenda inferiora, non eſt imago Dei.*

Et infra: *Sicut enim non ſolum veraciſſima ratio, ſed etiam ipſius Apoſtoli declarat auctoritas, non ſecundum formam corporis homo factus eſt ad imaginem Dei, ſed ſecundum rationalem mentem. Cogitatio quippe turpiter vana eſt, quæ opinatur Deum membro-*

brorum corporalium lineamentis circumscribi atque finiri. Porro autem nonne idem Beatus „ *Apostolus, dicit?* Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, „ qui secundum Deum creatus est. *Et alibi apertius:* Exuentes vos, *inquit*, veterem „ hominem cum actibus ejus, & induite novum, qui renovatur in agnitione Dei, „ secundum imaginem ejus qui creavit eum. *Si ergo spiritu mentis nostræ renovamur, & ipse est novus homo, qui renovatur in agnitione Dei secundum imaginem ejus qui creavit eum, nulli dubium est, non secundum corpus, neque secundum quamlibet animi partem, sed secundum rationalem mentem, ubi potest esse agnitio Dei, hominem factum ad imaginem ejus qui creavit eum. Secundum hanc igitur renovationem efficimur etiam filii Dei per baptismum Christi, & induentes novum hominem, Christum utique induimus per fidem. Quis est ergo qui ab hoc consortio feminas alienet, cum sint nobiscum gratiæ* „ *cohæredes? Et alio loco idem Apostolus dicat:* Omnes filii Dei enim estis per fidem „ in Christo Jesu. Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. „ Non est Judæus, neque Græcus, non est servus, neque liber, non est masculus „ neque femina: Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu. *Nunquidnam igitur fideles feminæ sexum corporis amiserunt? Sed quia ibi renovantur ad imaginem Dei, ubi sexus nullus est, ibi factus est homo ad imaginem Dei, ubi sexus nullus est, hoc est in spiritu mentis suæ. Cur ergo vir propterea non debet caput velare, quia imago est & gloria Dei? Mulier autem debet, quia gloria viri est; quasi mulier non renovetur spiritu mentis suæ, qui renovatur in agnitione Dei secundum imaginem ejus qui creavit illum? Sed quia sexu corporis distat a viro, rite potuit in ejus corporali velamento figurari pars illa rationis, quæ ad temporalia gubernanda deflectitur, ut non maneat imago Dei, nisi ex qua parte mens hominis æternis rationibus conspiciendis vel consulendis adhæserit, quam non solum masculos, sed etiam feminas habere manifestum est. Ergo in eorum mentibus communis natura cognoscitur; In eorum vero corporibus ipsius unius mentis distributio figuratur.*

SCHOLION.

Rom. 12. 2. Imago Dei in nobis deformata per peccatum, gratia ejus operante, nobis cooperantibus renovatur. *Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta.* Renovatus autem homo in agnitionem Dei, secundum imaginem ejus qui creavit illum, & spiritalis effectus, judicat omnia quæ judicanda sunt, per mentis intellectum, per quem percipit quæ sunt Spiritus Dei; sed de Scriptura Sancta & Lege Dei non judicat, cui intellectum suum & voluntatem submittit. Certum enim habet in Scriptura Sacra, etiam quod clausum est aspectibus nostris, recte veraciterque dictum esse; & *Factor Legis debet esse non Judex* .... Quicquid imaginem Dei deformare vel obscurare in nobis potest, sedulo removendum: quæ subrepunt peccata, ejus pulchritudinem infuscantia, pœnitentiæ lacrymis & satisfactoriis operibus abstergenda sunt; vivis virtutum coloribus Dei similitudo in nobis exprimenda: Resistendum Diabolo, qui a Tertulliano *Divinæ imaginis prædo* appellatur.

S. August. Lib. 13. Conf. c. 23.

ARTICULUS VIII.

Utrum sex Dierum intervallo Mundus sit conditus? Et qua Anni Tempestate?

PROPOSITIO I.

Etsi propter S. Augustini reverentiam nulla sit inurenda nota erroris illi sententiæ, quæ mysticam & figuratam, non propriam putat sex dierum, quibus Mundum a Deo conditum Moses narrat, significationem: longe certe probabilior est, & Scripturæ Sacræ magis consentanea sententia, quæ sex dierum intervallo perfectum a Deo Mundi opificium interpretatur.

I. MUndum sex revera dierum spatio conditum non fuisse, sed momento eodem omnia procreata, quæ tamen in senarium partita numerum, non tam pro-

productionis quam naturæ ordine a *Moſe* referuntur, cenſet *Philo Judæus*, Libro *De Mundi Opificio*, & Lib. 1. *Allegoriarum*. Eidem ſententiæ ſubſcribit *Origenes* Libro 6. contra *Celſum*, hoc argumento ductus, quod Scriptura Sacra eadem die omnia eſſe perfecta demonſtret Geneſis 2. cum ait: *Iſtæ ſunt generationes Cœli & Terræ, quando creata ſunt, in die quo fecit Dominus Deus Cœlum & Terram*. In eandem ſententiam propendet *Procopius* Commentar. in Geneſim. Ei majus pondus auctoritate ſua *S. Auguſtinus* addidit, ſex illos operoſos dies ad Angelorum notitiam allegorice referens, qua opera ſingula in Verbo ac Deo primum cognoverunt, quæ eſt matutina cognitio, deinde in ſe ipſis, quæ veſpertina. Sex itaque dierum diſtinctio, ſecundum *S. Auguſtinum*, eſt cognitio rerum ſexies in Angelo ſecundum ſex genera rerum a Deo conditarum multiplicata. Suam illam ſententiam variis in locis *S. Auguſtinus* explicat, ſcilicet Libro de Geneſi ad literam Imperfecto, cap. 7. ubi hæc habet: *Quamquam ergo ſine productione temporis faciat Deus, cui ſubeſt poſſe cum volet; ipſæ tamen naturæ temporales motus ſuos temporaliter peragunt. Ita ergo fortaſſe dictum eſt:* Et facta eſt veſpera, & factum eſt mane dies unus. *Sicut ratione proſpicitur, ita fieri debere aut poſſe, non ita ut fit*
„ *temporalibus tractibus. Nam in ipſa ratione operationem contemplatus eſt in Spiritu* Eccl. 18.
„ *Sancto, qui dixit:* Qui manet in æternum, creavit omnia ſimul: *Sed commodiſſime in illo Libro, quaſi morarum per intervalla factarum a Deo rerum digeſta narratio eſt, ut ipſa diſpoſitio quæ ab infirmioribus animis contemplatione ſtabili videri non poterat, per hujuſmodi ordinem ſermonis expoſita quaſi iſtis oculis cerneretur.*

Libro 4. De Geneſi ad literam, cap. 22. *Sed quoniam*, inquit, *lux corporalis, antequam fieret Cœlum, quod Firmamentum vocatur, in quo etiam luminaria facta ſunt, quo circuitu vel quo proceſſu vices diei & noctis exhibere potuerit, non invenimus; iſtam quæſtionem relinquere non debemus ſine aliqua noſtræ prolatione ſententiæ, ut ſi lux illa quæ primitus creata eſt, non corporalis, ſed ſpiritualis eſt, ſicut poſt tenebras facta eſt, ubi intelligitur a ſua quadam informitate ad creatorem converſa atque formata, ita & poſt veſperam fiat mane, cum poſt cognitionem ſuæ propriæ naturæ, qua non eſt quod Deus, refert ſe ad laudandam lucem, quod ipſe Deus eſt, cujus contemplatione formatur. Et quia cæteræ creaturæ quæ infra ipſam fiunt, ſine cognitione ejus non fiunt, propterea nimirum idem dies ubique repetitur, ut ejus repetitione fiant tot dies quoties diſtinguuntur rerum genera creatarum, perfectione ſenarii numeri terminanda: Ut veſpera primi diei ſit etiam ſui cognitio, non ſe eſſe quod Deus eſt; mane autem poſt hanc veſperam quo concluditur dies unus, & inchoatur ſecundus, converſio ſit ejus, qua id quod creata eſt, ad laudem referat Creatoris, & percipiat de Verbo Dei cognitionem creaturæ quæ poſt ipſam fit, hoc eſt firmamenti, quod in ejus cognitione fit prius cum dicitur,* Et ſic eſt factum; *deinde in natura ipſius firmamenti quod conditur, cum additur etiam poſtea, jam dicto,* Et ſic eſt factum, Et fecit Deus firmamentum. *Deinde fit veſpera illius lucis, cum ipſum firmamentum non in Verbo Dei ſicut ante, ſed in ipſa ejus natura cognoſcit: Quæ cognitio quoniam minor eſt, recte veſperæ nomine ſignificatur. Poſtquam fit mane quo concluditur ſecundus dies, & incipit tertius: In quo itidem mane converſio eſt lucis hujus, ideſt, diei hujus ad laudandum Deum, quod operatus ſit firmamentum, & percipiendam de Verbo ejus cognitionem creaturæ, quæ condenda eſt poſt firmamentum. Ac per hoc cum*
„ *dicit Deus:* Congregetur aqua quæ eſt ſub cœlo in collectionem unam & appareat arida, *cognoſcit hoc illa lux in Verbo Dei, quo id dicitur; & ideo dicitur,* Et ſic eſt
„ factum, *hoc eſt in ejus cognitione ex Verbo Dei: Deinde cum additur:* Et congregata eſt aqua, *&c. Cum jam dictum eſſet,* Et ſic factum eſt, *in ſuo genere ipſa creatura fit: quæ item cum in ſuo genere facta cognoſcitur ab ea luce, qua jam in Verbo Dei faciendam cognoverat, fit tertio veſpera. Et inde hoc modo cætera uſque ad mane poſt veſperam ſexti diei. Multum quippe intereſt inter cognitionem rei cujuſque in Verbo Dei, & cognitionem ejus in natura ejus, ut illud merito ad diem pertineat, hoc ad veſperam. In comparatione enim lucis illius, quæ in Verbo Dei conſpicitur, omnis cognitio qua creaturam quamlibet in ſeipſa novimus, non immerito nox dici poteſt: Quæ rurſus tantum differt ab errore vel ignorantia eorum, qui nec ipſam creaturam ſciunt, ut in ejus comparatione non incongrue dicatur dies.* Addit cap. 33. *Quid ergo opus erat ſex dies, tam diſtincte diſpoſiteque narrari? Quia ſcilicet ii qui non poſſunt videre quod dictum eſt,* crea-

vit omnia simul, *nisi cum eis sermo tardius incedat, ad id quo eos ducit pervenire non possunt.*

Libro etiam 11. *De Civitate Dei*, c. 29. Matutinam illam & vespertinam Angelorum cognitionem explicans ait: *Ipsam quoque creaturam melius ibi, hoc est, in sapientia Dei, tamquam in arte qua facta est, quam in ea ipsa sciunt .... Multum enim differt, utrum in ea ratione cognoscatur aliquid, secundum quam factum est, an in se ipso. Sicut aliter scitur rectitudo linearum, seu veritas figurarum cum intellecta conspicitur, aliter cum in pulvere scribitur; & aliter justitia in veritate incommutabili, aliter in anima Justi. Sic deinde cætera, sicut firmamentum inter aquas superiores & inferiores quod cœlum vocatum est, sicut deorsum aquarum congeries, terræque nudatio, & herbarum institutio atque lignorum; sicut Solis & Lunæ, Stellarumque conditio; sicut ex aquis animalium, volucrum scilicet atque piscium, belluarumque natantium; sicut quorumcunque in terra gradientium atque repentium, & ipsius hominis qui cunctis in terra rebus excelleret. Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoscuntur ab Angelis, ubi habent causas rationesque suas, id est secundum quas facta sunt, incommutabiliter permanentes, aliter in se ipsis; illic clariore, hic obscuriore cognitione, velut artis atque operum: Quæ tamen opera cum ad ipsius Creatoris laudem venerationemque referuntur, tanquam mane lucescit in mentibus contemplantium. Hæc autem propter senarii numeri perfectionem, eodem die sex diebus perfecta narrantur: Non quia Deo necessaria fuerit mora temporum, quasi qui non potuerit creare omnia simul, quæ deinceps congruis motibus peragerent tempora; sed quia per senarium numerum est operum significata perfectio.*

II. At contraria sententia, quæ sex dierum spatio Mundum conditum affirmat, omnium pene Patrum ante *S. Augustinum* fuit, quam & *S. Gregorius Magnus*, Libro 32. Moralium in *Job* cap. 10. & Venerabilis *Beda* in *Hexaemeron*, licet *S. Augustino* alias addictissimi, & *Rupertus* Abbas amplexi sunt; & recentiores omnes Interpretes, uno excepto *Cajetano* in suis sæpe commentationibus singulari. Et firmioribus quidem argumentis hæc nititur opinio. Primo consentanea magis est & congruens historicæ *Mosis* narrationi, qui tam accurate sex dies, & singulorum spatia dinumerat, & quid operis in unoquoque molitus sit Deus, exponit. Tum ex aliis alia producta refert, ut ex aqua pisces & aves: e terra stirpes & plantas, animalia, & omnium principem hominem. Quæ omnia ex nihilo simpliciter procreata fuissent, non ex aquis vel terra producta si momento uno simul extitissent. Præterea præceptum de observatione Sabbati Judæis a Deo datum hac ratione niti *Moses* significat, quod sicut Deus Mundum & omnia quæ in eo sunt sex diebus elaboravit, septimo autem die requievit ab omni opere; ita Judæi sex diebus laborare possint, die autem septimo ab omni opere servili ac labore feriari. Quæ certe ratio nullius esse ponderis videretur, si Deus uno momento totum Mundi opificium absolvisset. Exodi 20. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est: Non facies omne opus in eo .... Sex enim diebus fecit Dominus Cœlum & Terram, & Mare, & omnia quæ in eis sunt, & requievit die septimo, idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificavit illum.* Et cap. 31. *Custodite Sabbatum meum, sanctum est enim vobis .... Sex diebus facietis opus. Die septimo Sabbatum est, requies Sancta Domino ... Sex enim diebus fecit Dominus Cœlum & Terram, & in septimo ab opere cessavit.* Tertio, incredibile est *Mosem* opificium Mundi rudi Hebræorum populo describere voluisse per cognitiones Angelorum matutinas & vespertinas, vix Theologis ipsis subtilioribus hodieque plane ac liquido perspectas & exploratas. Denique inexplicabiles difficultates habet *S. Augustini* sententia. Quomodo enim uno eodemque momento Lux creata est, & a tenebris divisa, id est, Angeli conditi, boni in gratia confirmati, a malis discreti, glorificati? Quomodo rerum omnium cognitionem in Verbo eodem quo creati sunt momento habuerunt, si in beatitudine creati non fuerunt, sed eam amore casto, quo Deo adhæsere, meruerunt? Quomodo uno momento homo extra Paradisum conditus, in Paradisum introductus, sopore correptus, mulier ex costa dormientis producta?

III. Pro contraria sententia duo maxime Scripturæ Sacræ loci proferuntur. Primus

ex

ex *Genes.* 2. cap. *Hæc sunt generationes Cœli & Terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus Cœlum & Terram.* Alter ex *Ecclesiastici* cap. 18. *Qui vivit in æternum creavit omnia simul.* Addunt nonnulli & illud *Job* 40. cap. *Ecce Behemot quem feci tecum . . . . Ipse principium viarum Dei.* Quæ sententia de Diabolo intellecta, significat eum simul cum homine, eodemque momento creatum.

IV. At facilis est istorum locorum explicatio. Primus enim non significat Cœlum ac Terram, & omnia quæ in eis sunt, unica die fuisse condita, sed una serie, continuaque successione dierum, sive uno tractu temporis. Scripturæ enim phrasi diei nomen pro tempore non semel usurpatur, & singulare pro plurali. Illud ergo, *in die*, idem est quod *in tempore*, vel, *in diebus*.

Locus *Ecclesiastici* nihil aliud significat, nisi omnia communiter, pariter, seu universim & ex æquo fuisse creata, quod exprimit vox Græca κτίσις, id est, nihil omnino esse in illo sex dierum opificio, quod non sit a Deo creatum. Et hanc plerumque adverbii, *simul* significationem in Scriptura Sacra observare est, ut Psalmo 13. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt.* et Ps. 48. *Simul insipiens & stultus peribunt.* Vel, simul omnia creata sunt ratione substantiæ & materiæ, non ratione speciei & formæ, ut *S. Gregorius Magnus* explicat Libro 32. Moralium in *Job* cap. 9. *Quærendum est*, inquit, *quomodo Deus cuncta simul condidit, dum Moyses sex dierum mutatione varietate distincte creata describat? Quod tamen citius cognoscimus, si ipsas causas originum subtiliter indagamus. Rerum quippe substantia simul creata est, sed simul species formata non est: & quod simul extitit per substantiam materiæ, non simul apparuit per speciem formæ. Cum enim simul factum cœlum terraque describitur, simul spiritualia atque corporalia, simul quidquid de cœlo oritur, simul factum quidquid de terra producitur, indicatur. Sol quippe, Luna, & sidera quarto die in Cœlo facta perhibentur: Sed quod quarto die processit in specie, primo die in Cœli substantia extitit per conditionem. Primo die creata terra dicitur, & tertio arbusta condita & cuncta terræ virentia describuntur: Sed hoc quod die tertio se in specie protulit nimirum primo die in ipsa, de qua ortum est, terræ substantia conditum fuit. Hinc est quod Moses distincte per dies singulos condita omnia retulit, & tamen simul omnia creata subjunxit, dicens:* Istæ sunt generationes Cœli & Ter-
„ ræ, quando creata sunt in die quo fecit Dominus Cœlum & Terram & omne
„ virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis. *Qui enim diversis diebus creatam Cœlum & Terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat: ut liquido ostenderet, quod creatura omnis simul per substantiam extitit quamvis non simul per speciem processit. Hinc illic quoque scriptum*
„ *est*: Creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit il-
„ lum, masculum & feminam fecit eos. *Necdum enim Eva facta describitur, & jam homo masculus & femina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere dubio femina erat processura, in illo jam computatur per substantiam a quo fuerat producenda per formam.*

Quod tertium locum spectat, si per *Behemot* Dæmon significetur, illud *tecum*, non significat unitatem temporis, sed similitudinem conditionis, *ut S. Gregorius* explicat Libro & Capite mox laudatis. *Sed si rerum causas*, inquit, *subtili discussione pensamus, simul Angelum factum hominemque cognoscimus, simul videlicet non unitate temporis, sed cognitione rationis: simul per acceptam imaginem sapientiæ, &*
„ *non simul per conjunctam substantiam formæ. Scriptum namque de homine est:* Fa-
„ ciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. *Et per Ezechielem* ad *Ezech. 28*
„ Satan *dicitur*: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia & perfectus decore in
„ deliciis Paradisi Dei fuisti. *In cuncta igitur creatura Homo & Angelus simul conditus exstitit, quia ab omni creatura irrationali distinctus processit. Quia ergo in cuncta conditione rerum nullum rationale animal nisi Angelus & homo est, quidquid ratione uti non potest, cum homine factum non est. Dicatur itaque homini, dicatur de Angelo, qui etsi potentiam sublimitatis perdidit, subtilitatem tamen naturæ ra-*

tionalis non amisit: Ecce Behemot, quem feci tecum : *Ut dum homo eum qui in ratione secum factus est, periisse considerat, vicinum sibi casum superbiæ ex ipsa propinqui sui perditione pertimescat.*

Sed nomine *Behemot* significari Dæmonem, si literalis unus attendatur sensus, merito negant eruditi Interpretes. Bestias namque significat. Unde Septuaginta vertunt. Ἀλλὰ δὴ ἰδοὺ τηρία παρέισοι. *Verum utique ecce Bestiæ apud te.* Et Paraphrasis Chaldaica: *Ecce nunc animal quod feci tecum.* Elephantem hoc nomine designari, Viri Docti censent, qui plurali nomine belluæ appellatur ob maximam ejus molem, quasi dicas belluam multis æquandam. Item ob insignes ejus dotes, unde & *principium viarum Dei* dicitur, id est, opus ejus inter animalia præcipuum, ut quo non sit aliud vel magnitudine, vel robore, vel docilitate præstantius. Quamobrem *Scaliger* Exercitat. 204. Elephantem *Bestiarum heroem* nominat. Et Græci κατ' ἐξοχὴν Elephantos vocant, θηρία, id est feras ut *Suidas* observat. *Plutarchus* quoque in *Eumene* ἓξ θηρίων τὰς πυργὰς memorat, *Turritos Elephantos* significare. Et Latini easdem belluas vocant. Vide *Plinium* 8. 3. & *Terentium*, *in Eunucho* Actione 3. Scena 1. Sensus est itaque: *Ecce Elephas quem feci tecum*, id est, quem *una*, vel *pariter* tecum feci; vel eodem die, sexto scilicet; vel *tecum*, id est in eodem solo, non in mari ut *Leviathan*: ut tecum habitaret, & tibi inserviret: Vel, *tecum*, quia *proximum humanis sensibus est hoc animal*, ut ait *Plinius*, & multa docetur hominum opera, *fœnum quasi bos comedet.*

S. Augustini auctoritas non cogit ut eam quam ipse amplexus est, hac in re sequamur sententiam, cum adversus alteram probabiliorem, si quæ proferetur, præjudicare noluerit. *Quisquis ergo*, inquit, *non eam quam pro nostro modulo vel indagare vel putare potuimus, sed aliam requirit in illorum dierum enumeratione sententiam, quæ non in Prophetia figurate, sed in hac creaturarum conditione proprie, meliusque possit intelligi, quærat, & divinitus adjutus inveniat. Fieri enim potest, ut etiam ego aliam his divinæ Scripturæ verbis congruentiorem fortassis inveniam. Neque enim ita hanc confirmo, ut aliam quæ præponenda sit, inveniri non posse contendam.* Et ad communem sententiam accessisse videtur Libro *De Catechizandis Rudibus*, Cap. 17. ita scribens: *de qua requie significat Scriptura, & non tacet, quod ab initio Mundi, ex quo fecit Deus cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt, sex diebus operatus est, & septimo die requievit. Poterat enim Omnipotens & uno momento temporis omnia facere.*

Lib. 2. De Genes. ad lit. c. 18.

SCHOLION I.

Eruditus Bochartus *Hierozoïci* Libro 5. cap. 15. *Behemot* esse Hippopotamum censet, illique convenire Jobi descriptionem ostendit; atque hæc verba, *Ecce Behemoth quem feci tecum*, &c. sic interpretatur: *Ecce Behemoth quem feci juxta te*: id est, in vicinia tua; ac si diceret Deus: Argumentum potentiæ nihil opus est ut ex longinquo petam, cum propinqua suppetant. Inter belluas quas in Nilo creavi Arabiæ tuæ vicino, quam mirabilis est Hippopotamus!

SCHOLION II.

S. Augustin. Lib. 1. De Genesi contr. Manichæos cap. 25.

„ Habet unusquisque nostrum in bonis operibus & recta vita tamquam distinctos „ istos sex dies, post quos debet quietem sperare. Primo die, lucem Fidei, quando „ prius visibilibus credit, propter quam Fidem Dominus visibiliter apparere dignatus „ est. Secundo die tamquam Firmamentum disciplinæ, quo discernit inter carnalia „ & spiritualia; sicut inter aquas inferiores & superiores. Tertio die, quo mentem „ suam ad ferendos bonorum operum fructus, a labe & fluctibus tentationum carnalium, tamquam aridam terram a perturbationibus maris secernit, ut jam possit „ dicere, *Mente servio Legi Dei, carne autem legi peccati*. Quarto die, quo jam

„ in

„ in illo firmamento disciplinæ spiritales intelligentias operatur, atque distinguit, vi-
„ det quæ sit incommutabilis veritas, quæ tamquam sol fulget in anima, & que-
„ madmodum anima ipsius veritatis particeps fiat, & corpori ordinem & pulchritu-
„ dinem præstet tamquam luna illuminans noctem; & quemadmodum stellæ omnes
„ scilicet, intelligentiæ spiritales, in hujus vitæ obscuritate tamquam in nocte mi-
„ cent, & fulgeant. Quarum rerum notitia fortior effectus incipiat quinto die in
„ actionibus turbulentissimi sæculi, tamquam in aquis maris operari, propter utilita-
„ tem fraternæ societatis; & de corporalibus actionibus, quæ ad ipsum mare perti-
„ nent, id est, ad hanc vitam, producere animarum vivarum reptilia, id est, opera
„ quæ prosint animis vivis; & cetos magnos, id est, fortissimas actiones quibus
„ fluctus sæculi dirumpuntur & contemnuntur, & volatilia cœli, id est, voces cœ-
„ lestia prædicantes. Sexto autem die producat de terra animam vivam, id est,
„ de ipsa stabilitate mentis suæ, ubi spiritales habet fructus, id est bonas cogitatio-
„ nes, motus omnes animi sui regat; ut sit in illo anima viva, id est, rationi & ju-
„ stitiæ serviens, non temeritati atque peccato. Ita fiat etiam homo ad imaginem
„ & similitudinem Dei masculus & femina, id est, intellectus & actio quorum co-
„ pulatione spiritalis fœtus terram impleat, id est, carnem subjiciat. Post istorum
„ quasi sex dierum opera bona valde, speret homo quietem perpetuam, & intelligat
„ quid sit, *Requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis*: Quia & ipse in no-
„ bis hæc bona operatur, qui ut operemur jubet, & ipse recte requiescere dicitur,
„ quia post hæc omnia opera requiem nobis ipse præstabit. Sublimis hæc allegoria
„ est S. Augustini.

PROPOSITIO II.

Autumno conditum esse Mundum probabilius est, quam Vere primo.

I. POtissima quæ id evincit probatio ex eo petitur, quod ante *Mosem* id initium civilis anni fuerit. Unde & æstatis exitus finis anni vocatur. Constatque primum ab *Mose* novum anni sacri vel Ecclesiastici primordium constitutum esse in verno mense, qui est *Nisan*: cum ab autumnali, id est *Tisri*, hactenus procederet. Scripturæ Sacræ loca, quæ id liquido probant, subjicio. Exodi 12. *Dixit Dominus ad Mosen & Aaron in Terra Ægypti: Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni.... Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma, &c.* Cap. 13. *Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. Solemnitatem Azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, sicut præcepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Ægypto .... Solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.* Cap. 34. *Solemnitatem Hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuæ triticeæ, & Solemnitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.*

Id confirmat *Josephus* Libro 1. *Antiquitatum*, cap. 4. ubi de Diluvii Noetici tempestate scribit. *Contigit autem hæc vastitas anno ætatis Noe sexcentesimo, mense secundo, qui Dius a Macedonibus vocatur, ab Hebræis Marsonane, sic enim Ægyptii distinxerunt annum. Moses autem Nisan, qui est Xanthicus, mensem primum in suis fastis ordinavit, quod per hunc Hebræos ex Ægypto eduxisset. Eumdem etiam omnium quæ ad rem divinam pertinerent exordium fecit: Alioqui quod ad nundinationes rerum venalium, reliquamque dispensationem anni attinet, nihil de pristino ritu innovavit.*

Idem confirmat *S. Hieronymi* observatio in Commentario ad cap. 1. Ezechielis. *Apud Orientales Populos*, inquit, *post collectionem frugum & torcularia, quando decimæ deferebantur in Templum, October erat primus mensis.* Æ yptios initium anni a September mense ducere solitos *Cicero* Lib. 2. *De Natura Deorum*, & *Lactantius* Lib. 1. *Divinarum Institutionum*, cap. 4. pariter testantur.

Idem probat fructuum maturitas & tempestivitas, qui *Adami & Evæ*, atque animalium, quæ fructibus vescuntur, usui apti erant in Mundi exordio. Quod certe verno tempori non convenit.

Huic opinioni viri doctissimi suffragantur, scilicet *Lyranus*, *Abulensis*, *Picus Mirandulanus* Lib. Contra Astrologiam c. 7. *Scaliger*, *Perrerius* Lib. 1. Commentariorum in Genesim ad opus tertiæ diei, *Serrarius* in c. 5. *Josue* Quæst. 27. *Petavius* Lib. 9. De Doctrina Temporum, cap. 6. Et in Rationario P. 2. Lib. 2. cap. 1. *Usserius* in Annalibus Sacris, ac plerique Judæorum Magistri.

II. At si solus Auctorum numerus, antiquitas ac celebritas spectaretur, non autem & pondus argumentorum, ea sane vinceret opinio, quæ Vere primo Mundum esse conditum propugnat. Hanc enim amplexi sunt Synodi Palæstinæ a *Theophilo* Cæsariensi Episcopo sub *Victoris* I. Pontificatu celebratæ, Patres, *Cyrillus Hierosolymitanus* Cathechesi 14. *S. Basilius* in Hexaemeron, *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione in Nativitatem Domini, 42. *S. Ambrosius* Lib. 1. Hexaemeron, cap. 4. ubi de primo mense loquens, quo Pascha Domini celebratur, de quo dictum est Exodi 12. *Mensis hic initium mensium est vobis*, ait: *In hoc ergo principio mensium Cœlum & Terram fecit, quod inde Mundi capi oportebat exordium, ubi erat opportuna omnibus verna temperies. Unde & annus Mundi imaginem nascentis expressit, ut post hybernas glacies atque hyemales caligines, serenior solito verni temporis splendor eluceat. Dedit ergo formam futuris annorum curriculis Mundi primus exortus, ut ea lege annorum vices surgerent, atque initio cujusque anni produceret terra nova seminum germina, quo primum Dominus Deus dixerat*: Germinet terra herbam fœni . . . . . *Ergo ut* „ *ostenderet Scriptura veris tempora in constitutione Mundi, ait*: Mensis hic vobis „ initium mensium, primus est vobis in mensibus anni: *Primum mensem vernum tempus appellans. Decebat enim principium anni principium esse generationis, & ipsam generationem mollioribus auris foveri. Neque enim possent tenera rerum exordia aut asperioris laborem tolerare frigoris, aut torrentis æstus injuriam sustinere.*

S. Leo Sermone 9. De Passione Domini: *Nunc ad prænunciatum festis omnibus Festum, sacer novorum mensis enituit, ut in quo accepit Mundus exordium, in eodem haberet Christiana creatura principium.*

Theodoretus Quæstione 72. *in Exodum*, Deum jussisse ait erigi Tabernaculum prima die primi mensis, quod eo tempore creaturas condiderit, cujus rei fidem facit arborum germinatio. *Nam ineunte Vere prata florent, & segetes fluctuant, & fructum arbores emittunt.* Eidem sententiæ suffragantur *S. Joannes Damascenus* Lib. 1. de Fide Orthodoxa, cap. 7. *Beda* Lib. De Ratione Temporum, cap. 28. aliique a *Torniello* & *Saliano* laudati, quos plerique recentiores Auctores sequuntur. Eaque pene omnes ratione seu conjectura nituntur, quod in Mundi primordio pullulare herbæ, germinare arbores, fruges atque fructus erumpere cœperint. At non solum herbas & arbores, sed segetes maturas ac fructus, hominum atque animalium usibus, cum in Paradiso, tum extra extitisse, certum est. Genesis 2. *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave.* Ibidem: *Tulit ergo Dominus Deus hominem & posuit eum in Paradiso voluptatis . . . . . Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno Paradisi comede: De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas.* Cap. 3. Mulierem Serpenti respondisse narratur, *De fructu lignorum, quæ sunt in Paradiso vescimur. . . . . Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile; & tulit de fructu illius & comedit.* Hæc autem fructuum bonitas & tempestivitas Verno Tempori non convenit, sed Autumno: nisi nova miracula in primo rerum exortu fingantur, ut arbores verno tempore fructus maturos tulerint, qui tamen ad Autumnum usque illas ornaverint; aut anno toto & dimidio vacuæ fructibus extiterint.

Rationem alteram afferunt, quibus vernum tempus magis arridet. Valde nimirum esse credibile, primum Adam, & secundum, qui est Christus Dominus, eodem tempore esse formatos, eodemque conditum Mundum, & a Christo reparatum. Sed hæc conjectura infirma est. Deus enim eo tempore quo voluit, & ab æterno definivit, misit

misit Filium suum ut homines redimeret, verno tempore passus est Christus, non quod Mundus eo tempore conditus sit, sed quod Pascha ea tempestate celebretur. Vetus autem Pascha consummare, & novum Pascha condere volebat, & eo tempore quo ex *Pharaonis* servitute Judaicus populus liberatus fuerat, post agni typici immolationem, universum hominum genus ex diaboli captivitate Passione sua eruere.

Si quid Astrologis ac Poetis hac in quæstione concedendum esset, eorum suffragiis vinceret sententia creationis Mundi vere primo propugnatrix. Signum enim Arietis ob eam causam initium esse & caput cæterorum Zodiaci signorum dicerent. Illud vero *Virgilii* nobis Poetæ canerent:

Non alios prima nascentis origine Mundi
Illuxisse dies, aliumque habuisse tenorem
Crediderim: Ver illud erat, Ver magnus agebat
Orbis: & hybernis parcebant flatibus Euri:
Cùm primum lucem pecudes hausere, virumque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
Immissæque feræ sylvis & sidera Cœlo.

Sed Musas colimus severiores, & Poetis valere jussis, eam sectamur opinionem, quæ Scripturæ Sacræ consona magis nobis videtur.

DISSERTATIO II.

DE PARADISO.

ARTICULUS I.

De Loco & Situ Paradisi.

PROPOSITIO I.

Paradisus corporeus quidam locus fuit, oculis ac sensibus subjectus, arcanarum licet ac spiritualium rerum adumbrans rationes. Merito igitur sunt erroris a Patribus damnati, qui in Mosaica Paradisi descriptione nihil proprie, sed allegorice omnia intelligenda putarunt.

I. NArratio illa *Mosis* de Paradiso voluptatis non minus historica censeri debet, quam aliarum rerum, quas superius inferiusque commemorat. Ejus itaque verba proprie ac secundum vulgatam significationem accipienda sunt. Terrestrem sane locum & sensibus obnoxium series ipsa Mosaicæ narrationis demonstrat. Geneseos 2. Cap. *Plantaverat autem*, inquit, *Dominus Deus Paradisum voluptatis a principio: in quo posuit hominem quem formaverat. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: Lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignumque scientiæ boni & mali. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita. Nomen uni Phison: Ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum. Et aurum terræ illius optimum est: ibi invenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Et nomen fluvii secundi Gehon: Ipse est qui circuit omnem terram Æthiopiæ. Nomen vero fluminis tertii, Tigris: Ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus ipse est Euphrates. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum. Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno Paradisi comede: De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.*

II. Paradisi descriptionem, post *Philonem Judæum*, de quo *Photius* in Bibliotheca Cod. 105. scripsit, *Allegoricam omnem enarrandæ Scripturæ rationem in Ecclesiam ab*

illo, ceu fonte manasse ad meras allegorias detorsit *Origenes*. Quam ob causam ab antiquis Patribus reprehensus est, scilicet a *S. Methodio*, *S. Epiphanio*, *S. Hieronymo*, & aliis. Hunc errorem ita refellit *Methodius* apud *S. Epiphanium* Hæresi 63. num. 47. *Imprimis enim Paradisus ille, de quo in primo nostro arente dejecti fuimus, eximius quidam haud dubie hac in terra locus est, & ad exquisitam quandam ac jucundissimam Piorum requiem habitationemque secretus. Indidem porro Tigris, & Euphrates, cæteraque flumina proficiscuntur, quorum in continentem nostram derivationes ac decursus exundant. Non enim in terras e cœlo delapsa præcipitant. Neque enim tantam aquarum molem cum ingenti ex alto impetu depressam sustinere terra potuisset. Sed nec Apostolus Paradisum tertio in cœlo collocat.* Et infra: *Nam & Adamus neutiquam e cœlo dejectus est: sed ex eo Paradiso, qui in Eden fuerat ad Orientem consitus.*

III. *S. Epiphanius* in Anchorato, Num. 64. *Origenem* eo nomine pariter reprehendit. *Ad eumdem modum*, inquit, *plerique de Paradiso allegorice disputant: Atque inter cæteros furiosus Origenes adumbratam nescio quam speciem pro veritate in Mundum invexit. Sic enim disserit: Non est Paradisus in terris: Et hoc Apostoli testimonio ni-*
2. *Cor.* 12. „ *titur*. Vidi hominem ante annos quatuordecim, sive in corpore nescio, sive extra
„ corpus nescio, Deus scit, raptum hujusmodi usque ad tertium cœlum. Scio hujusmo-
„ di hominem raptum in Paradisum, & audivisse verba quę non licet homini loqui.
„ Hunc vero sic refellit errorem Num. 55. *Quod si nusquam est in terra Paradisus, neque vera sunt quæ in Genesi continentur, sed allegorice dicuntur; nihil deinceps conse-*
„ *quens ac veritati consentaneum erit, sed ad allegoriam universa transferentur.* In prin-
„ cipio enim creavit Deus Cœlum & Terram: *Quæ non allegorice significata, sed aspectabilia sunt. Tum firmamentum, inquit, & mare, germina, arbores, herbas, gramen, animalia, pisces, aves, cætera denique, quæ oculis usurpantur, ac re vera producta sunt: atque hominem, quem re vera produxit. Hunc igitur, quem formarat, in Paradiso collocavit.*

IV. *S. Hieronymus* Epistola 61. ad *Pammachium* inter octo *Origenis* errores hunc sexto loco recenset: *Quod sic Paradisum allegorizet, ut historia auferat veritatem, pro arboribus Angelos, pro fluminibus Virtutes cœlestes intelligens, totamque Paradisi continentiam tropologica interpretatione, subvertat.* Et in Commentariis ad Cap. 10. Danielis: *Unde*, inquit, *eorum deliramenta conticescant, qui umbras & imagines in veritate quærentes ipsam conantur evertere veritatem, ut flumina, & arbores, & Paradisum putent allegoriæ legibus se debere subruere.*

V. *S. Ambrosius* Lib. *De Paradiso*, quamvis in allegoricis interpretationibus pene totus sit, locum tamen corporeum fuisse existimat. *In hoc ergo Paradiso*, inquit, *hominem Deus posuit quem plasmavit. Intellige etiam, quod non eum hominem, qui secundum imaginem Dei est, posuit, sed eum qui secundum corpus. Incorporalis enim in loco non est. Posuit autem eum in Paradiso, sicut Solem in Cœlo, expectantem Regnum cœlorum, quemadmodum creatura expectat revelationem filiorum Dei.*

VI. *S. Chrysostomus* Homilia 8. in Genesim, *Origenis* tacito nomine, commentum eorum refellit, qui Paradisum spiritualiter dumtaxat in Mosaica narratione intelligerent. *Et plantavit Deus Paradisum in Edem, secundum Orientem, & posuit illic hominem quem formavit. Et idcirco nomen loci Scripturis inseruit B. Moyses, ut non liceat nugari volentibus imponere simpliciorum auribus, & dicere, Nullum esse in terra Paradisum, sed in cœlo, & fabulas quasdam ejusmodi somniare. Nam cum divina Scriptura tanta usa sit diligentia, non refugiunt quidam loquacitate sapientiaque peregrina inflati, adversa Scripturis loqui, & dicere, non esse super terram Paradisum. Multaque alia præterea, quæ dicta sunt, introducentes, quod non sicut scripta sunt, sed alia ratione sint intelligenda, & quod ea quæ de terra, de his quæ in cœlis sunt, dicta esse arbitrandum sit: Nisi humilitate & congruente nobis sermonum familiaritate Beatus Moses usus foret, Spiritu Sancto linguam ejus movente, quo non devoluti essent?*

VII. *Theodoretus* Interrogatione 25. in Genesim, eos *qui in Cœlo Paradisum esse di-*
„ *cunt*, sic etiam refellit: *Cum Divina Scriptura dicat*: Produxit etiam Deus e ter-
„ ra omne lignum visu pulchrum, & bonum ad vescendum, *nimis est improbum re-*
„ *licta Spiritus doctrina, propriis opinionibus adhærere.*

VIII.

VIII. *S. Auguſtinus* Libro 8. De Geneſi ad Literam, Cap. 1. varias de Paradiſo refert opiniones exponitque ſuam, quæ ipſa eſt Propoſitionis noſtræ doctrina. *Non ignoro*, inquit, *de Paradiſo multos multa dixiſſe. Tres tamen de hac re quaſi generales ſunt ſententiæ. Una eorum, qui tantummodo corporaliter Paradiſum intelligi volunt. Alia eorum, qui ſpiritualiter tantum. Tertia eorum, qui utroque modo Paradiſum accipiunt, alias corporaliter, alias autem ſpiritualiter. Breviter ergo, ut dicam, tertiam mihi fateor placere ſententiam. Secundum hanc ſuſcepi nunc loqui de Paradiſo, quod Dominus donare dignabitur, ut homo factus e limo, quod utique corpus humanum eſt, in Paradiſo corporali collocatus intelligatur, ut quemadmodum ipſe Adam, etſi aliquid aliud ſignificat ſecundum id quod eum formam futuri dixit eſſe Apoſtolus, homo tamen in natura propria expreſſus accipitur, qui vixit certo numero annorum; & propagata numeroſa prole mortuus eſt, ſicut moriuntur cæteri homines, etſi non ſicut cæteri ex parentibus natus, ſed ſicut primitus oportebat, ex terra factus eſt: Ita & Paradiſus in quo eum collocavit Deus, nihil aliud quam locus quidam intelligatur, terra ſcilicet ubi habitaret homo terrenus. Narratio quippe in his libris non genus locutionis figuratarum rerum eſt, ſicut in Cantico Canticorum, ſed omnino geſtarum, ſicut in Regnorum libris, & hujuſcemodi cæteris. Sed quia illic ea dicuntur, quæ vitæ humanæ uſus notiſſimus habet, non difficile, imo promptiſſime primitus accipiuntur ad literam, ut deinde ex illis quid etiam futurorum res ipſæ ſignificaverint exſculpatur: Hic autem quia ea dicuntur, quæ uſitatum naturæ curſum intuentibus non occurrant, nolunt ea quidam proprie, ſed figurate dicta intelligi, atque ex illo loco volunt incipere hiſtoriam, id eſt, rerum proprie geſtarum narrationem, ex quo dimiſſi de Paradiſo Adam & Eva convenerunt atque genuerunt. Quaſi vero uſitatum nobis ſit vel quod tot annos vixerunt, vel quod Henoch translatus eſt, vel quod & grandæva & ſterilis peperit, & cætera hujuſmodi. Sed alia eſt, inquiunt, narratio factorum mirabilium, alia inſtitutarum creaturarum. Illic enim ea ipſa inſolita oſtendunt, alios eſſe tanquam naturales modos rerum, alios miraculorum, quæ magnalia nominantur: hic autem ipſa inſinuatur inſtitutio naturarum. Quibus reſpondetur: Sed ideo inſolita & ipſa, quia prima. Nam quid tam ſine exemplo & ſine pari facto in rerum mundanarum conſtitutione, quam Mundus? Num ideo credendum non eſt Deum feciſſe Mundum, quia jam non facit Mundos: aut non feciſſe Solem, quia jam non facit Soles? Et hoc quidem non de Paradiſo, ſed de ipſo homine permotis debuit reſponderi: Nunc vero cum ipſum ſic credant a Deo factum, ſicut alius nullus factus eſt, cur Paradiſum nolunt ita factum credere, quemadmodum nunc vident ſylvas fieri? Ad eos quippe loquor, qui auctoritatem harum Literarum ſequuntur: Eorum enim quidam non proprie, ſed figurate Paradiſum intelligi volunt. Nam qui omnino adverſantur his Literis, alias cum eis atque aliter agimus: * Quanquam & hæc in hoc Opere noſtro, quantum valemus, ita defendamus ad literam, ut qui non rationabiliter moti, propter animum pervicacem, vel bebetem credere iſta detrectant, nullam tamen inveniant rationem unde falſa eſſe convincant. Verum iſti noſtri qui fidem habent his Divinis Libris, & nolunt Paradiſum ad proprietatem literæ intelligi, locum ſcilicet amœniſſimum, fructuoſis nemoribus opacatum, eumdemque magnum & magno fonte fœcundum, cum videant nulla humana opera tot ac tanta vireta ſilveſcere occulto opere Dei, miror quemadmodum credunt ipſum hominem ita factum, quemadmodum nunquam viderunt. Aut ſi & ipſe figurate intelligendus eſt; quis genuit Cain, Abel & Seth? An & ipſi figurate tantum fuerunt, non etiam ex hominibus nati? De proximo ergo attendant iſtam præſumptionem quo tendat, & conentur nobiſcum cuncta primitus quæ geſta narrantur in expreſſionem proprietatis accipere. Quis enim eis poſtea non faveat intelligentibus quid iſta etiam figurata ſignificatione commoneant, ſive ipſarum ſpiritualium naturarum vel affectionum, ſive rerum etiam futurarum? Sane ſi nullo modo poſſent ſalva fide veritatis ea, quæ corporaliter hic nominata ſunt, corporaliter etiam accipi, quid aliud remaneret, niſi ut ea potius figurate dicta intelligeremus, quam Scripturam Sanctam impie culparemus? Porro autem ſi non ſolum non impediunt, verum etiam ſolidius aſſerunt Divini Eloquii narrationem hæc etiam corporaliter intellecta: nemo erit, ut opinor tam infideliter pertinax, qui cum ea, ſecundum Regulam Fidei expoſita proprie viderit, malit in priſtina remanere ſententia, ſi forte illi viſa fuerant, nonniſi figurate poſſe accipi.*

* *Lib. De Geneſi contra Manichæos.*

Quo-

Quomodo autem ſpiritualiter etiam intelligi debeat Paradiſus, explicat *S. Auguſtinus* Lib. 2. De Geneſi contra Manichæos, & Libro 13. *De Civitate Dei*, Cap. 21. ex quo etiam colligitur, hæc duo optime cohærere; quod Paradiſus vita beatorum ſpiritualiter intelligatur, & nihilominus corporeus locus fuerit. *Unde*, inquit, *nonnulli totum ipſum Paradiſum, ubi primi homines parentes generis humani Sanctæ Scripturæ veritate fuiſſe narrantur, ad intelligibilia referunt, arboreſque illas & ligna fructifera in virtutes vitæ moreſque convertunt; tanquam viſibilia & corporalia illa non fuerint, ſed intelligibilium ſignificandorum cauſa eo modo dicta vel ſcripta ſint. Quaſi propterea non potuerit eſſe Paradiſus corporalis, quia poteſt etiam ſpiritualis intelligi: Tanquam ideo non fuerint duæ mulieres, Agar & Sara, & ex illis duo filii Abrahæ, unus de ancilla, alius de libera, quia duo Teſtamenta in eis figurata dicit Apoſtolus: Aut ideo de nulla petra Moyſe percutiente aqua defluxerit, quia poteſt illic figurata ſignificatione etiam Chriſtus intelligi, eodem Apoſtolo dicente*: Petra autem erat Chriſtus. *Nemo itaque prohibet intelligere Paradiſum vitam beatorum; quatuor ejus flumina, quatuor virtutes, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, atque juſtitiam; & ligna ejus, omnes utiles diſciplinas; & lignorum fructus, mores Piorum; & lignum vitæ, ipſam bonorum omnium matrem Sapientiam; & lignum ſcientiæ boni & mali, tranſgreſſi mandati experimentum. Pœnam enim peccatoribus, bene utique quoniam juſte conſtituit Deus, ſed non bono ſuo experitur homo. Poſſunt hæc etiam in Eccleſia intelligi, ut ea melius accipiamus tanquam Prophetica indicia præcedentia futurorum: Paradiſum ſcilicet ipſam Eccleſiam, ſicut de illa legitur in Cantico Canticorum: quatuor autem Paradiſi flumina, quatuor Evangelia; ligna fructifera, Sanctos; fructus autem eorum, opera eorum; lignum vitæ, Sanctum Sanctorum utique Chriſtum; Lignum ſcientiæ boni & mali, proprium voluntatis arbitrium. Nec ſe ipſo quippe homo, divina voluntate contempta, niſi pernicioſe uti poteſt: Atque ita diſcit, quid interſit, utrum inhæreat communi omnibus bono, an proprio delectetur.... Hæc, & ſi qua alia commodius dici poſſunt de intelligendo ſpiritaliter Paradiſo, nemine prohibente dicantur: Dum tamen, & illius hiſtoriæ veritas fideliſſima rerum geſtarum narratione commendata credatur.* Denique *S. Auguſtinus* Lib. *De Hæreſibus*, Num. 59. inter *Seleucianorum* errores & hunc recenſet, quod Paradiſum viſibilem negaverint. Legantur *S. Joannes Damaſcenus*, Lib. 2. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 11. & *Moſes Bar-Cepha*, in Libro *De Paradiſo*, utroque ſenſu, literali ſcilicet ac ſpiritali Paradiſum explicantes. *S. Auguſtinum* ſequitur Venerabilis *Beda* Libro *Hexaemeron*.

PROPOSITIO II.

Qua in Regione conſitus fuerit Paradiſus, obſcura certe quæſtio, probabilior, eorum ſententia, qui in Arabia Felice, vel Meſopotamia, aut circa Babyloniam in Meſopotamiæ limite collocatum fuiſſe cenſent.

I. IN editiore quodam ſitu Paradiſum collocat *S. Baſilius* Homilia *De Paradiſo*. Ait enim, *Locum hunc fuiſſe creaturæ omni antecellentem pulchritudine admirabili, in arduo poſitum: qui tenebris obſcurari præ altitudine non poſſet: omnium ortu ſiderum irradiatum, & undique lumine circumfuſum, annuarum tempeſtatum jucundiſſima temperie præditum.* In eadem eſt ſententia *S. Joannes Damaſcenus* Libro 2. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 11. ubi Paradiſum his verbis deſcribit: *Eſt locus Dei manibus ad Orientem mirabiliter conſitus, omnis lætitiæ ac voluptatis promptuarium, omni terra excelſior, optima temperie cœli, aere ſubtiliſſimo & puriſſimo, plantis ſemper virentibus, ſuaviſſimumque odorem ſpirantibus, plenus lumine, univerſæ ſenſibilis venuſtatis & pulchritudinis excellens intelligentiam. Divinus profecto locus, mirifice congruens primi hominis dignitati; in quo nullum animal habitat, ſed ſolus divinarum manuum factura homo.* Moſes Bar-Cepha Paradiſum inter firmamentum ac terras interjectum fuiſſe putat, nec tam craſſa, coactaque materia conſtare, atque hanc noſtram, quæ extra Paradiſum eſt, terram. Et hujus auctorem ſententiæ laudat *Philoxenum* Mabugæ Epiſcopum. *Rabanus* & *Strabus* Paradiſum in Oriente ſitum ajunt, immenſo Oceano interjecto, a noſtro

ſtro orbe longiſſime remotum, qui ad lunarem uſque circulum pertingat, & quo aquæ diluvii minime pervenerint. Hanc ſententiam & *Bedæ* tribuunt Magiſter Sententiarum, & *S. Thomas*, cujus tamen in *Bedæ* Operibus nullum extat veſtigium. Ad hanc opinionem accedit *Rupertus Abbas* Lib. 1. *De Trinitate & Operibus* ejus, Cap. 37. ubi Paradiſum locum præcipuæ amœnitatis cœlo proximum fuiſse aſſerit. Quidam ſenſere, Paradiſum, quem deſcripſit Moſes, non fuiſse definitam aliquam regionem, aut certum quempiam terræ locum, ſed nomine Paradiſi terram univerſam ſignificari, quæ in Mundi exordiis ob eximiam bonitatem, amœnitatem, & fœcunditatem, tota velut hortus cultiſſimus & Paradiſus erat, quemadmodum Cap. 13. *Geneſis*, regio omnis circa Jordanem irrigata fuiſſe dicitur *ſicut Paradiſus Domini*, antequam ſubverteret Dominus Sodomam & Gomorrham. Eam opinionem commemorat *Hugo de S. Victore*, Libro Annotationum in Geneſim, quam ex recentioribus ſecutus eſt *Joannes Noviomagus* in Scholiis ad Cap. 2. Libri *De Natura rerum* Venerabilis *Bedæ*. His opinationibus relictis, quę nullo operæ pretio confutari poſſunt, quid ea de Quęſtione dici poſſit probabilius, expono.

II. Paradiſum ad Orientem poſitum ſuadet Veterum auctoritas in Scriptura Sacra fundamentum habens. Ita docent *S. Irenæus*, Libro 5. Cap. 5. *Theophilus Antiochenus*, Lib. 2. ad Autolycum, *Lactantius* Lib. 2. Divinarum Inſtitutionum, Cap. 13. Auctor Libri De Geneſi Carmine conſcripti, & ſub nomine *Tertulliani* editi, Cap. 2. Auctor Quæſtionum ad *Antiochum* ſub nomine *S. Athanaſii* editarum, Quæſt. 47. *S. Baſilius* Homilia 30. De Paradiſo, *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 13. in Geneſim, *S. Auguſtinus* Libro 2. De Geneſi contra Manichæos, Cap. 9. *Diodorus Tarſenſis* apud *Theodoretum*, Interrogatione 25. in Geneſim, *Anaſtaſius Sinaita* Libro 7. in Hexaemeron, *S. Joannes Damaſcenus* loco ſuperius laudato. Iſtius fundamentum ſententiæ habetur *Geneſ.* 2. Ubi enim Latinus Interpres vertit: *Plantaverat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis a principio*: Quod *Symmachus*, *Theodotio*, & *Aquila* ita quoque reddiderant, teſte *S. Hieronymo* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim, 70. Interpretes tranſtulerunt, ἠ ἐφυτεύσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς. *Et plantavit Deus Paradiſum in Eden ad Orientem*. Sic etiam Verſio Latina Textus Hebræo-Samaritani in Bibliis Polyglottis: *Plantavit quoque Dominus Deus hortum in Eden ab Oriente*: Syriaca: *Et plantavit Dominus Deus Paradiſum in Eden ab anteriori parte*. Arabica: *Et plantavit Deus hortum in Eden ab Oriente*. Vocem eamdem Hebraicam *Cedem*, & *Orientem*, & *Anterius* tempus ſignificare, linguæ Sacræ Periti norunt, quod duplici verſioni locum dedit. Cęterum ex ea perſuaſione quod Paradiſus ad Orientem ſitus exiſtimaretur, ſacrum illum Ritum originem habuiſſe, ut Chriſtiani ad Orientem converſi Deum adorarent, teſtantur *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi Myſtagogica 1. *S. Baſilius* Lib. *De Spiritu Sancto* Cap. 27. *S. Gregorius Nyſſenus* Oratione 5. De Dominica Oratione, *Gregentius* in diſputatione cum *Herbano* Judæo, *S. Joannes Damaſcenus* Lib. 4. *De Fide Orthodoxa*, *Cap.* 13. & alii. Hinc, inquam, manavit ille Ritus, ut quemadmodum *Adam* e Paradiſo pulſus poſt peccatum, ad eamdem plagam obverſus, & eo reſpiciens, veterem patriam ſuſpirabat; ac memor unde cecidiſſet, compungebatur ad pœnitentiam; ita & Chriſtiani ſe in hoc mundo exules eſſe meminerint, & ad cœleſtem patriam ſuſpirent.

III. Jam diſquirendum qua in regione Orientis Paradiſus extiterit. In India Orientali illum nonnulli collocant, & inter alios *Malvenda* noſter, cui ſententiæ hæc argumenta ſuffragantur. 1. India regio eſt orbis totius reſpectu Orientalis. 2. *Phiſon* unus ex quatuor fluminibus Paradiſi, non eſt alius quam *Ganges*, ut tradunt *Joſephus* Libro 1. Antiquitatum Judaicarum, *S. Epiphanius* in Ancorato, *S. Hieronymus* Epiſtola 4. ad *Ruſticum* Monachum, & Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim, *S. Auguſtinus* Libro 8. De Geneſi ad Literam, Cap. 7. *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Libro 13. Etymologiarum Cap. 21. *Rabanus*, *Rupertus*, & alii. *Ganges* vero ex Caucaſo Indiæ monte oritur, teſte *Strabone* Libro 15. Geographiæ. 3. *Phiſon circuit omnem terram Hevilath, ubi naſcitur aurum, & aurum illius terræ optimum*. Hevilath autem Indię regio eſt, ab *Hevila* filio Jectan, fratre Ophir, Nepote Heber cognominata, de quo Geneſis Cap. 10. *Et Ophir, & Hevila, & Jobab: omnes iſti filii Jectan. Et*

facta

facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar Montem Orientalem. Est autem Messa Indię regio, teste *S. Hieronymo*, in Locis Hebraicis. In India etiam aurum optimum nascitur. Ibi enim & regio *Ophir* ab altero filio *Jectan*, fratre *Hevila* nuncupata, & *Tharsis*, quo *Hirami* Regis Tyri, & *Salomonis* Classes singulis trienniis semel contendebant, deferentes inde *aurum*, *& argentum*, *& dentes elephantorum & simias & pavos*; ut habetur 3. Regum Cap. 9. & 10. Ophiram enim esse Taprobanam Insulam, quæ & *Zeilan*, sunt in Virorum Eruditorum numero qui asserant, quod ipsi omnia conveniant quæ de Ophira legere est in Libris Regum & Paralipomenon. Ibi enim aurum & ebur, gemmasque & margaritas magna copia nasci, nemo est qui nesciat. Pavonibus etiam abundare scribit *Steuchius* in *Arrianum*. Neque prætereundum, etiam *Paz*, Cant. 5. vers. 2. & *Uphaz* Dan. 10. v. 5. & Jerem. 10. v. 9. Insulam Ophir nominari. Quarum appellationum vestigia videre est in *Pasi* sinu, & *Phasi* amne *Taprobanes*, a Ptolomæo memoratis. Appellatur etiam *Parvaiim*, secundo *Paralipom.* Cap. 3. id est, Syra & Phœnicia flexione *Parvaiim*, & mutato genere *Parvan* vel *Provan*, quod vocabulum in *Taprobane* latet. Itaque Taprobane vox coaluisse videtur ex duabus, *Taph* & *Parvan*, vel *Provan*, Arabice *Taph*, & geminatis radicalibus *Taphtaph*; est litus & ora maris. Hanc porro vocem apud Phœnices, Ægyptios, & Æthiopes in usu fuisse argumento sunt Phœnicum in Africa propria, urbes maritimæ *Taphura* & *Tabraca*, & Promontorium *Thaphitis*, in Ægypto *Taphium*, vel *Tapium*, urbs ad primum Nili ostium versus Syriam, & duplex *Taphosiris* vel *Taposiris*. Et ad sinum Abaiiten in Ariano *Tapara* emporia: ad Barbaricum *Tapatege*. Potuit igitur etiam Insulę *Parvan* vel *Provan* portuosum illud litus quo appellebant Mercatores, a Phœnicibus vocari *Taph Parvan* vel *Taph-Provan*, unde Græcum *Taprobane*. Hæc observatio est doctissimi Viri *Samuelis Bocharti* P. 1. *Geographiæ Sacræ*, quam *Phaleg* inscripsit, Lib. 2. Cap. 27. 4. Si conferantur hæc verba *Mosis* Paradisi regionem describentis, *Et aurum terræ illius optimum*, cum illis Job 28. *Non conferetur tinctis Indiæ coloribus*, *nec lapidi Sardonico pretiosissimo*: maximum inde pondus addetur eorum sententiæ, qui Paradisum in India collocant. 5. Nec veterum suffragio destituta est hæc opinio. Ipsi namque favet *S. Hieronymus* in Locis Hebraicis: *Evila*, inquit, *ubi aurum purissimum*, *quod Hebraice dicitur Zaab*, *& gemmæ pretiosissimæ carbunculus smaragdusque nascuntur. Est autem regio ad Orientem vergens*, *quam circumit de Paradiso Phison egrediens*, *quem nostri mutato nomine Gangem vocant. Sed & unus de minoribus Noe Evila dictus est*, *quem Josephus refert cum fratribus suis a flumine Cephene & regione Indiæ usque ad eum locum*, *qui appellatur Jerie*, *possedisse*. Ibidem: *Phison*, *quod interpretatur caterva*, *fluvius quem nostri Gangem vocant*, *de Paradiso exiens*, *& pergens ad Indiæ regiones*, *post quas erumpit in Pelagus. Dicit autem Scriptura circumiri ab hoc universam regionem Evilath*, *ubi aurum præcipuum nascitur & carbunculus lapis*, *& prasinus*. Et Epistola 4. ad *Rusticum* Monachum: *Felix cursus est* (inquit) *si post sex menses supra dictæ urbis Portum teneant*, *a quo se incipit aperire Oceanus*, *per quem vix anno perpetuo ad Indiam pervenitur*, *& ad Gangem fluvium*, *quem Phison Sancta Scriptura commemorat*, *qui circumit totam terram Evilath*, *& multa genera pigmentorum de Paradisi dicitur fonte devehere*, *ubi nascitur carbunculus*, *& smaragdus*, *& margarita candentia*, *& uniones*, *quibus nobilium feminarum ardet ambitio; montesque aurei*, *quos adiri*, *propter gryphas*, *& dracones*, *& immensorum corporum monstra*, *hominibus impossibile est; ut ostendatur nobis quales custodes habeat avaritia*.

Auctor Quæstionum ad *Antiochum* sub *S. Athanasii* nomine editarum, Quæst. 47. quærit, *Ubinam locorum Paradisum putamus esse? Quidam enim Hierosolymis*, *quidam in cœlis eum statuunt*. Sic autem respondet: *Nullus horum verus est. Et quod Hierosolymæ non sit*, *testatur Adam*, *qui in Calvariæ Monte jacet. Constat autem eum non in Paradiso sepultum*, *sed ejectum. Quod autem in cœlo non sit Paradisus*, *testatur Scriptura*, *inquiens*: Plantavit Deus Paradisum in Eden ad Orientem. *Docet igitur nos*, *quod Orientalis terræ pars sit Paradisus. Unde perhibent exquisitiores Historici*, *quod hujus rei gratia omnia aromata suavissimi odoris circa Orientaliora loca seu Indiæ fines proveniunt*, *utpote quæ sint vicina Paradiso. Et quemadmodum palmæ masculæ propinquas*

fe-

ſemellas aſpiratione ventorum contactas fructuoſas reddunt : Sic etiam ex Paradiſo ventorum aſpiratione fragrantia exhalans, propinquiores illis locis arbores aromaticas efficit.

Eidem ſententiæ favet *Alcimus Avitus* Viennenſis Epiſcopus, Libro *De Initio Mundi*, ita canens :

Eſt locus Eoo Mundi ſervatus in axe
Secretis natura tuis, ubi ſolis ab ortu
Vicinos naſcens aurora repercutit Indos.
. . . . . .
Ergo ubi tranſmiſſis Mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia jungere Cœlo,
Locus inacceſſa cunctis mortalibus arce
Permanet, æterno concluſus limite, poſtquam
Decidit expulſus primævi criminis Auctor,
Atque reis digne felici a ſede revulſis,
Cœleſtes hæc ſancta capit nunc Aula Miniſtros.

Favent denique *Anaſtaſius Nicænus*, Quæſtione 24. in Scripturam, ubi *Hevilæos intimos Indos* eſſe ait; & *Moſes Bar-Cepha*, Libro de Paradiſo cap. 28. ſcribens: *Regionem Indorum vocat Moſes Terram Hevilath.*

IV. Probabilior tamen eorum ſententia videtur, qui Paradiſum in Armenia, vel Meſopotamia collocant, aut in Meſopotamiæ limite circa Babyloniam, ubi Tigris & Euphrates duo illi fluvii Paradiſi, qui expreſſe in Scriptura nominantur, alveos conjungunt. Tigrim enim in regione Armeniæ Majoris oriri, Lacum *Aretuſam* omnia pondera ſuſtinentem, & nitrum nebulis exhalantem influere: inde curſu & colore diſſimilem ferri, tranſvectumque occurrente *Tauro* Monte in ſpecum mergi, ſubterque lapſum a latere ejus altero erumpere: Alterum deinde tranſire Lacum, qui *Thoſpites* appellatur; tum rurſus in cuniculos mergi, & poſt vigintiquinque millia paſſuum, circa *Nymphæum* reddi. Circa Babyloniam diviſum in alveos duos, altero Meridiem ac *Seleuciam* petere, ac *Meſenem* alluere; altero ad Septemtrionem flexum, campos *Cauchas* ſecare: Ubi in eundem alveum redierunt aquæ, *Paſitigrim* appellari: Poſtea *Choaſpem* ex Media recipere, atque inter *Seleuciam* & *Cteſiphontem vectum in Lacus Chaldaicos fundi: mox vaſto alveo profuſum ad dexteram Characis* oppidi in Mare Perſicum inferri decumo ore, teſtatur *Plinius* Libro 4. cap. 27. De eodem flumine, ac de *Euphrate*, *Strabo* Lib. 2. Geographiæ ſcribit: *Taurus Armeniam diſterminat a Meſopotamia: hinc fluunt Tigris & Euphrates, qui Meſopotamiam circumdant, & apud Babylonios invicem cohærent, deinde in Mare Perſicum emittunt: Quorum Euphrates major eſt . . . . . Fontes habet in parte Tauri Boreali: fluit ad Occidentem per Armeniam, quæ Major appellatur, uſque in Armeniam Minorem, &c.* Eadem tradit *Quintus Curtius* Lib. 5. *Inter Tigrim*, inquit, *& Euphratem jacentia tam uberi & pingui ſolo ſunt, ut a paſtu repelli pecora dicantur, ne ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt humor, qui ex utroque amne manat, toto fere ſolo per venas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armeniæ Montibus profluunt, & magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt; duo millia & quingenta ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum intervallum circa Armeniæ Montes notaverunt. Iidem cum Mediam & Gordienorum terras ſecare cœperunt, paulatim in arctius coeunt, & quo longius manant, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terræ relinquunt. Vicini maxime ſunt his campis, quos incolæ Meſopotamiam vocant: Mediam namque ab utroque latere concludunt. Iidem per Babyloniorum fines in Rubrum Mare prorumpunt.* Eadem flumina ex uno Armeniæ Majoris Monte *Tauro* profluere teſtatur *Philoſtratus* Lib. 5. *De Vita Apollonii*. Quocirca & reliqua duo flumina non inde procul fluxiſſe neceſſe eſt, adeoque & Paradiſum juxta regiones illas conſtitutum fuiſſe.

V. Accedit, quod Paradiſum ad Orientem poſitum Sacra Scriptura commemorat. Nuſquam autem regionem, quæ eſt ultra Sinum Perſicum, ſed terras circumjacentes, ut Perſidem, Armeniam, Arabiam, atque Meſopotamiam, Scriptura Sacra Orientales vocat; ſicut & Arabes, Idumæos, Amalecitas, Madianitas, Ammonitas, Moabitas, ad Orientem poſitos ait. Unde *Job* qui erat Idumæus, dicitur *Magnus inter omnes*

Orien-

Orientales; & Magi, qui ex Perſide, vel Chaldæa vel Arabia ad Chriſtum adorandum venerunt ex Oriente veniſſe dicuntur. Quin & Meſopotamiam Terram Orientalem Scriptura Sacra ſimpliciter appellare ſolet. Nam *Geneſ.* 29. *Jacob* in Meſopotamiam profectus, veniſſe dicitur *in Terram Orientalem;* & *Numero* 23. *Balaam* Vates ductus eſſe dicitur ad maledicendum populo Iſrael *ex Montibus Orientis*, quem tamen *Moyſes* Cap. 23. *de Meſopotamia Syriæ* conductum ſcripſit. Indiam vero licet Orientalis ſit, ita in Scripturis nuncupatam non legimus. Sane *Eden* regionem Paradiſi prope *Haran* in Meſopotamia ſitam indicant *Iſaias* & *Ezechiel Prophetæ*. Ille cap. 37. V. 12. *Nunquid*, inquit, *eruerunt eos Dii Gentium, quos ſubverterunt Patres mei, Gozam, & Haran, & Reſeph, & Filios Eden, qui erant in Thalaſſar?* Iſte vero cap. 28. V. 23. *Haran*, inquit, *& Chene, & Eden negotiatores tui: Saba, Aſſur, & Chelmad venditores tui.*

VI. Ad hæc, Terra *Hevilath*, quam *Phiſon* circuit, Paradiſi fluviorum unus, inter Aſſyriam & Ægyptum, ad ſinum Arabicum ſita eſt, Iſmaelitis & Amalecitis finitima; ut colligitur ex c. 25. *Geneſ.* ubi de *Iſmaele* dicitur: *Habitavit autem ab Hevila uſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum introeuntibus Aſſyrios.* De qua item 1. *Reg.* cap. 15. *Percuſſit Saul Amalech ad Hevilath, donec venias Sur, quæ eſt e regione Ægypti.* Hanc *Hevilath*, Tigri & Euphrati vicinam, regionem eſſe Paradiſi, longe veriſimilius eſt, quam *Hevilath*, Indiæ. Ab *Hevilath*, quidem filio *Jectan*, fratre *Ophir*, nomen huic regioni inditum; ſed *Hevilath*, ſive ut Hebræi pronuntiant, *Chavilla*, & *Jectan* ejus parens, fratreſque, in Arabia Felice habitaſſe videntur. Namque ut Geneſ. 10. V. 30. legimus, *Facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar Montem Orientalem.* Meſſa eadem videri poteſt cum Mecca Arabum: & pridem apud Arabes invaluit hæc opinio, *Jectanem*, ſive *Cahtanem*, (Is enim eſt apud illos binomius) eſſe Arabum parentem, & Linguæ Arabicæ inventorem. Ita ſtatuunt Scriptores magni inter illos nominis, *Joſephus Ben-Abdillatif* in Opere Genealogico, & *Mohammedes Ben-Jacob Siraſita* apud Auctorem *Alcamus*. Et hic quidem *Jectanem*, ſive *Cahtanem* vocat filium *Heber*, filium *Sale*, filium *Sen*, filium *Noe*, ut nullum dubium ſit, quin *Jectanes* idem ſignificetur, de quo *Moſes*. Pro *Jectane Cathan* habet Arabica Paraphraſis. Atque ut a Cathane *Catanitæ* Populi Arabiæ Felicis a *Ptolomæo* memorantur: Ita *Jectanis* nomen hodieque incorruptum perſeverat in urbe territorii Mechenſis *Baiſath-Jektan*, parva quidem, ſed populoſa, ædiumque ſtructura, nec non camporum & fontium amœnitate nobili. Meridiem verſus a Mecca ſeptem abeſt ſtationibus, & una ſtatione a Mari Rubro. Ita ipſam deſcribit Geographus Arabs a *Samuele Bocharto* laudatus, in *Phaleg.* cap. 5. Hanc opinionem *Theophanes* & *Anaſtaſius* in Chronicis confirmant, ubi Amanitas ſeu Homeritas, interioris Arabiæ Populos, a *Jectane* genus trahere aſſerunt. *Hevilath*, ſeu *Chavilath*, hodie parum mutato nomine appellari terram *Chaulan*, cujus Metropolis *Chaulan-Du-Sohaim*, quam Geographus Arabs a *Bocharto* laudatus, in ea parte Terræ *Tehamæ* collocat, quæ Terræ *Jeman* eſt confinis, ad ſtationem decimam-tertiam a *Mecca*, quartam a Portu *Hali*, ſecundam a *Baiſath-Jectan*, inter *Meccham* & *Sanaam* ſpatio fere medio. *Tehama* porro eſt Arabiæ Felicis regio ad Mare Rubrum extenſa. *Meſſani*, ubi filii *Jectan* habitarunt, alii intelligunt *Muzam* emporium, ex quo ad Sepharitas, & Sabæos commodiſſimum iter eſt. Hic autem Portus eſt ad Sinum Arabicum, ad quem Ægyptii & Æthiopes aromata comparaturi appellebant; cujus *Ptolomæus* & *Arianus* meminere.

VII. Quod ſpectat regionem *Ophir*, duplex illa eſt, una in Arabia prope Sabæos, cui *Ophir* filius *Jectan* & frater *Hevilath* nomen dedit; altera in India. Illa fuit in *Caſſanitis*, *a Ptolomæo* & *Stephano* celebratis, quos Diodorus *Caſandes* vocat, & Agatharcides *Caſandres*, nomine derivato a verbo Hebraico *Chaſan*, quod in *Cal* eſt *poſſidere*, in *Niphal* eſt *recondere*. Arabes per z *Chazan* ſcribunt: Unde *gaza* vox *ch* in *g* mutato, & *Machzan*, in plurali *Machazin*, nobis *Magazin*, locus in quo reconduntur opes. In Ophira illa Arabica aurum optimum naſcitur, non minus quam in Indica. De auro *Ophir* Arabicæ agi veriſimile eſt, *Job* 22. V. 24. ſecundum Textum Hebraicum, & Verſionem Sanctis Pagnini. *Et pones ſuper terram munitionem, & inſtar petræ torrentium aurum Ophir*, & Cap. 28. V. 16. *Non æſtimabitur cum auro Ophir.*

Nam

Nam ætate *Jobi*, qui *Jacob* Patriarchæ pene fuit æqualis, nondum ad *Ophir* Indicam tanta terrarum & marium intercapedine a Judæa diſſitam adornata fuerat a Judæis navigatio. Sed & Lib. 1. *Paralip.* 29. V. 4. *David* obtuliſſe dicitur, *tria millia talenta auri de auro Ophir* ad ædificationem Templi: Quod de *Ophira* Judææ viciniore intelligere neceſſe eſt, non de remotiore illa, ſcilicet Indica, in quam *Salomon* & *Hiram* primi navigationem inſtituerunt. Sed & aurum Arabum, & Sabæorum, qui Caſſanitis vicini, Scriptura Sacra celebrat. Pſalmo 71. V. 15. *Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ.* Iſaiæ 60. V. 6. *Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes.* Ezechielis 27. V. 22. *Venditores Saba & Reema, ipſi negotiatores tui: cum univerſis primis aromatibus, & lapide pretioſo, & auro.* Et 3. *Regum* cap. 10. V. 2. de Regina Saba dicitur: *Ingreſſa Jeruſalem multo cum comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis... Dedit ergo Regi centum viginti talenta auri.*

VIII. Fluvium ſecundum Paradiſi quod attinet, *Gehon*, qui circumit terram *Chus*, ſive ut Vulgatus Interpres reddit, *terram Æthiopiæ*, de Majori Æthiopia ſeu Abyſſinorum Terra haud intelligendum eſt, ſed de Æthiopia Minori confini Arabiæ; a qua uxor *Moſis*, quæ Madianitis erat, *Æthiopiſſa* nominatur, *Numerorum* 12. V. 1. Hebraice *Cuſitis*. Præterea *Habacuc* 3. Æthiopes & Madianitæ vel pro una gente ponuntur, vel pro gentibus admodum vicinis & finitimis. *Vidi*, inquit, *tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.* Porro urbem *Madian* fuiſſe in litore Maris Rubri, *Joſephus*, *S. Hieronymus*, & *Ptolomæus* teſtantur. Et cum tentoriorum & pelliurn mentio fiat, non obſcure indicatur Chuſæos ſeu Æthiopes ibi nominatos eos eſſe, qui Scenitæ a Veteribus appellantur, nec non ab Arabum Coſmographis; quod ſub tentoriis degerent: Quorum certe regio ad Rubri Maris Sinum intimum in parte Arabiæ Petrææ & Felicis pertinet, ut diſcimus ex *Plinio* Libro 5. cap. 11. ex *Eratoſthene* apud *Strabonem*, *Ptolomæo*, &c. Alteri ab Æthiopia Meridionali regione ſcilicet regioni cuidam Arabiæ Felici & Palæſtinæ finitimæ, *Chus* ſive *Æthiopiæ* nomen in Scriptura Sacra tribui, confirmatur ex Pſalmo 86. V. 4. *Ecce alienigenæ, & Tyrus, & Populus Æthiopum, hi fuerunt illic.* Per alienigenas, quos Septuaginta vocant Allophylos Palæſtini ſignificantur. Unde tres gentes confines & vicinæ hoc loco a *Davide* memorantur, Palæſtinorum, Tyriorum, & Æthiopum. Item Pſalmo 71. Æthiopes, Arabes, & Sabæi, ceu vicini populi conjunguntur. *Coram illo procident Æthiopes... Reges Arabum & Saba dona adducent.* Arabia autem Felix, & Sabęorum Terra ab Euphrate & Meſopotamia non longe abſunt. Idem confirmatur ex *Paralipomenon* Lib. 2. cap. 14. V. 9. ubi narrat Scriptura, *Zaram* Regem *Æthiopum* veniſſe adverſus Judæos cum incredibilis multitudinis exercitu, quippe decies centena millia, cum curribus trecentis continente, & uſque Mareſa progreſſum; *Aſam* vero Regem Juda perrexiſſe obviam ei, & inſtruxiſſe aciem ad bellum in Valle Sephara, quę eſt juxta Mareſa; & invocato Dei nomine pugnam commiſiſſe. Exterruiſſe autem Dominum *Æthiopes* coram Aſa & Juda; fugiſſeque *Æthiopes*, & Aſam, populumque qui cum eo erat, perſecutum eos fuiſſe uſque Gerara, & ruiſſe *Æthiopes* uſque ad internecionem. Judęos ergo tuliſſe ſpolia multa, & percuſſiſſe civitates omnes per circuitum Gerarę, & diripuiſſe urbes, & multam prædam aſportaſſe. Porro veriſſimile non eſt Meriodionalis Æthiopiæ populos hic intelligi, quibus nulla erat ratio belli adverſus Judæos gerendi, & difficillimum fuiſſet tam ingentem exercitum per tam longinqua terrarum ſpatia in Judæam tranſmittere; ſed populos qui circum Geraram habitarent. Adde quod cap. 21. ejuſdem Libri V. 16. ſcriptum eſt: *Suſcitavit ergo Dominus contra Joram ſpiritum Philiſtinorum & Arabum, qui confines ſunt Æthiopibus, & aſcenderunt in Terram Juda, & vaſtaverunt eam.* Non minus eſt momenti in eo quod 4. Reg. 19. V. 9. *Sennacherib* Regem Aſſyriorum, obſidentem Lobnam in Tribu Juda *Tharacæ Rex Æthiopiæ* ex improviſo adortus eſt. Neque enim Rex Æthiopiæ Meridionalis eo ſe conferre potuiſſet, niſi ſubacta prius Ægypto, quæ interjacet. Sic *Iſaiæ* 20 V. 4. & 5. de Azotiis dicitur, quod Æthiopibus & Ægyptiis a Rege Aſſyriorum in captivitatem adductis; *timebunt & confundentur ab Æthiopia ſpe ſua, & ab Ægypto gloria ſua.* Scilicet Azotiis in Palæſtina ſubſidio eſſe poterant Æthiopes Orientales, Arabiæ Felicis populi, non item Meridionales Æthiopes, propter Ægyptum interjectam. Plura

legi

legi poſſunt ad hujus confirmationem ſententiæ, apud *Bochartum* in *Paleg.* Lib. 4. cap. 2. Secundum hanc de Paradiſi ſitu ſententiam *Gehon* eſſe *Nilum*, & *Phyſon Gangem*, quod Veterum plurimis probatum fuit, dici non poteſt; ſed diverſas eruptiones *Tigris* & *Euphratis* in diverſos alveos diviſorum, novaque nomina ſortiorum.

IX. Qui *Gehon* eſſe *Nilum* & *Phiſon Gangem* cum pleriſque veterum Patrum opinantur, Tigris & Euphratis notiſſimas origines haud primas eſſe fluminum illorum eruptiones ajunt, ut ſe contra objectionem de illorum fluminum diſtantia quoquomodo tueantur. Primariam ſcilicet ipſorum ſcaturiginem latere. Statim quippe ab egreſſu Paradiſi terræ viſceribus exceptos, occultis meatibus fluere, demum in remotis regionibus erumpere. Ita *S. Auguſtinus* Lib. 8. de Geneſi ad literam, cap. 8. *De his autem*, inquit, *fluminibus quid amplius ſatagam confirmare, quod vera ſint flumina, nec figurate dicta quæ non ſint, quaſi tantummodo aliquid nomina ipſa ſignificent, cum & regionibus per quas fluunt, notiſſima ſint, & omnibus fere gentibus diffamata? Quin immo ex his quoniam conſtat ea prorſus eſſe; (nam duobus eorum nomina vetuſtas mutavit, ſicut Tiberis dicitur fluvius qui prius Albula vocabatur; Gehon quippe ipſe eſt, qui nunc dicitur Nilus, Phiſon autem ille dicebatur, quem nunc Gangem appellant; Tigris vero & Euphrates antiqua etiam nomina tenuerunt) nos admoneri oportet, cætera quoque primitus ad proprietatem literæ accipere, non in eis figuratam locutionem putare, ſed res ipſas quæ ita narrantur, & eſſe, & aliquid etiam figurare . . . . . An eo movebimur, quod de his fluminibus dicitur, aliorum eſſe fontes notos, aliorum autem prorſus incognitos, & ideo non poſſe accipi ad literam quod ex uno Paradiſi flumine dividuntur? Cum potius credendum ſit, quoniam locus ipſe Paradiſi a cognitione hominum eſt remotiſſimus, inde quatuor aquarum partes dividi, ſicut fideliſſima Scriptura teſtatur; ſed ea flumina quorum fontes non eſſe dicuntur alicubi iiſſe ſub terras, & poſt tractus prolixarum regionum locis aliis erupiſſe, ubi tanquam in ſuis fontibus nota eſſe perhibentur. Nam hoc ſolere nonnullas aquas facere quis ignorat? Sed ibi hoc ſcitur, ubi non diu ſub terris currunt.* Idem conjicit *S. Epiphanius*, in Ancorato. Ita & *Theodoretus*, Interrogatione 29. in Geneſim, cujus hic titulus eſt: *Qui fit ut Moyſes aſſerat Tigrim & Euphratem e Paradiſo fluere, quos ajunt nonnulli e Montibus Armeniæ ſcaturire?* Ad quam ſic reſpondet: *Videre licet & alia flumina aliunde quidem egredi, deinde in terram occultis quibuſdam ductibus fluentia, iterum ſurſum ſcaturire: Quod & his fluminibus accidit. Exeunt enim illinc, ut ait Scriptura divina: poſtea per quoſdam meatus ſubterraneos tranſeuntia, hic originem aliam ſumunt. Quod quidem non fruſtra omnium Deus ita diſpenſavit, ſed ut amputaret ſuperfluam hominum curioſitatem. Nam ſi paterent eorum omnes meatus, quidam utique conarentur, eorum ripas proſecuti, locum Paradiſi perluſtrare: ſed fruſtrarentur optatis, & longitudine itineris feſſi, atque neceſſariorum penuria laborantes, modo in aſpera loca incidentes, modo in deſerta, interdum in manus crudelium & barbarorum hominum devenirent. Hæc igitur prævidens miſericors Deus, ignotos illorum meatus reddidit.* Eamdem conjecturam afferunt *Moſes Bar-Cepha*, Lib. *De Paradiſo*, capit. 21. *Rupertus Abbas*, Lib. 2. in Geneſim, cap. 21. & 29. *Hugo a S. Victore* in Annotationibus in Geneſim, & *S. Thomas* I. P. Q. 102. Art. 1. in Reſponſione ad ſecundum Argumentum.

X. Ad illius opinionis probabilitatem, quæ Paradiſum terreſtrem in Meſopotamia, vel Arabia Felice collocat, proxime accedit Virorum quorumdam Eruditorum ſententia, illum conſtituentium in eo Terræ Sanctæ tractu, qui regionem & lacum Geneſar, quem Mare Galileæ ſive Tiberiadis appellant, Campum Magnum, Convallem Illuſtrem, Vallem Jerichuntinam, Mare denique Mortuum, ſive Sodomiticam regionem amplectitur. Fluvium autem qui Paradiſum irrigavit ipſum *Jordanem* faciunt. Quæ ſententia his nititur argumentis. 1. Jordanem, totamque Syriam eſſe inter Æthiopiam illam Arabiæ conterminam, quæ fluvio *Sichor* alluitur, quem *Gehon* Septuaginta reddunt, *Jerem.* 2. V. 18. & Terram *Hevilath*, quæ ad Sinum Arabicum pertinet, quam circuit *Phiſon*, & Armeniam unde *Tigris* & *Euphrates* oriuntur ex Tabularum inſpectione certiſſimum eſt. 2. Ipſe fluvius *Jordan* dici videtur, quaſi fluvius *Eden*; ſecundum Hebraicam etymologiam. 3. Vox ipſa *Geneſar* Paradiſum ſonat. Eſt enim ſecundum Hebraicam ſignificandi vim *Hortus Principis*, nempe *Adami*. 4. Paradiſus con-

conſitus fuit *ad Orientem*. At Terræ Sanctæ Oriens eſt Jordanis, & illa regio quæ trans Jordanem attributa eſt Tribubus *Ruben*, *Gad*, & dimidię *Manaſſis*, ut colligitur ex cap. 32. Num. V. 19. *Nec quidquam quæremus trans* Jordanem, *quia jam habemus noſtram poſſeſſionem in Orientali ejus plaga*. Accedit, quod *Moſes* Geneſis 13. V. 2. agens de ſitu Convallis illuſtris, & de regione Sodomorum, eamdem vocem uſurpat. *Elegitque ſibi Lot regionem circa Jordanem, & receſſit ab Oriente*. 5. Regio illa, antequam Dominus Sodomam & Gomorrham ſubverteret, ob terræ bonitatem, fœcunditatem, amœnitatem, erat ſicut Paradiſus, ut Scriptura ibidem teſtatur V. 18. *Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ univerſa irrigabatur, antequam ſubverteret Dominus Sodomam & Gomorrham, ſicut Paradiſus Domini*. 6. Diſerte conjunguntur quinque divinæ Sapientiæ fluvii, Phiſon, Tigris, Euphrates, Jordanis, & Gehon, Eccleſiaſtici 24. V. 35. 36. & 37. *Qui implet quaſi Phiſon ſapientiam, & ſicut Tigris in diebus novorum: Qui adimplet quaſi Euphrates ſenſum: Qui multiplicat quaſi Jordanis in tempore meſſis: Qui mittit diſciplinam ſicut lucem, & aſſiſtens quaſi Gehon in die vindemiæ*. 7. Paradiſi fluvius *irrigabat* Paradiſum, adeoque reſtagnare debuit. Id vero convenit Jordani, qui regionem univerſam irrigabat, ut habetur *Geneſ.* 13. v. 10. & Joſue 3. v. 15. *Jordanis autem ripas alvei ſui tempore meſſis impleverat*. 8. Paradiſus non procul abfuit ab eo loco, in quo *Adamus* conditus, in quo expulſus poſt lapſum habitavit, mortuus & ſepultus eſt. At creatus probabiliter dicitur in agro Damaſceno, ut tradunt Hebręi, & Patres etiam nonnulli cenſent. Paradiſo pulſus, non procul inde habitavit, ita diſponente Deo, ut illud priſtinę felicitatis domicilium ſemper in proſpectu haberet, ſemperque cogitans unde per peccatum exciderat, ad pœnitentiam excitaretur. Qua de re *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Cathecheſi 2. *S. Chryſoſtomus* Homilia 18. in Geneſim, *Theodoretus* Interrogatione 40. in Geneſim. Quamobrem ejecto Adamo, *Collocavit Deus ante Paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ*, ne ſcilicet *Adamo* pateret ad ipſum aditus. Hinc *B. Baſilius Magnus* in cap. 5. Iſaię vetuſtam Traditionem laudat, Hebręorum utique, *Quod prima Judæa hominem habuerit incolam*. Denique Hieroſolymis ſepultum in Calvarię Monte, antiqui Patres plerique aſſerunt, *Origenes* Tractatu 35. in *Matthæum*, Auctor Carminum contra Marcionem, *Tertulliano* adſcriptorum, Lib. 2. Auctor Fragmenti de Chriſti Paſſione apud S. Athanaſium, *Epiphanius* Hęreſi 46. *S. Chryſoſtomus* Homilia 84. in Joannem ad cap. 19. *S. Ambroſius* Lib. 10. in Evangelium *S. Lucæ*, ad cap. 23. *S. Hieronymus* Epiſtola 17. ad *Marcellam* nomine *Paulæ* & *Euſtochii* data; quanquam hanc opinionem plane certam non eſſe ſignificet, immo ipſam explodat in Commentar. cap. 27. S. Matthæi; Auctor Sermonis *De immolatione Iſaac*, inter Sermones *S. Auguſtini* de tempore olim 75. nunc ſexti in Appendice, cujus hæc ſunt verba: *Etiam hoc Antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo in ipſo loco ubi Crux fixa eſt, fuerit aliquando ſepultus, & ideo Calvariæ locum dictum eſſe, quia caput humani generis ibi dicitur eſſe ſepultum. Et vere, Fratres, non incongrue creditur, quia ibi erectus ſit Medicus, ubi jacebat ægrotus. Et dignum erat, ut ubi occiderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret divina miſericordia: & ſanguis ille pretioſus etiam corporaliter pulverem antiqui Peccatoris dum dignatur ſtillando contingere, redemiſſe credatur*. Quem tamen locum in MSS. non haberi, obſervant religioſi & eruditi Editionis poſtremæ Curatores. Quid *Theophilactum*, *Euthymium*, *Moſem*, *Bar-Cepha* & alios ejuſdem ſententiæ ſuffragatores commemorem, quæ ſolo teſtium numero, nulla cæteroquin firma probatione nititur? Denique poſtremæ illius ſententiæ de Paradiſi ſitu Aſſertores convenire ajunt, ut eodem loco primus *Adam* perdiderit humano generi felicitatem, in quo eandem reſtituit ſecundus, & ex quo Evangelium in terrarum orbem propagatum eſt.

XI. Coronidis loco iſti, de ſitu Paradiſi Quæſtioni præclaram hanc *S. Auguſtini* ſententiam addamus Libro 2. *De Peccato Originali adverſus Pelagium & Cœleſtium*, cap. 23. *Longe aliter*, inquit, *ſe habent Quæſtiones iſtæ, quas eſſe præter fidem arbitratur, quam ſint illæ, in quibus ſalva fide qua Chriſtiani ſumus, aut ignoratur quid verum ſit, & ſententia definitiva ſuſpenditur, aut aliter quam eſt humana & infirma ſuſpicione conjicitur: veluti cum quæritur qualis vel ubi ſit Paradiſus, ubi conſtituit Deus*

*Id est realem & corporeum fuisse locum.

*hominem, quem formavit ex pulvere? Cum tamen esse illum Paradisum * Fides Christiana non dubitet: vel cum quæritur, ubi sint nunc Elias vel Henoch, an ibi, vel alibi? Quos tamen non dubitamus in quibus sunt nati corporibus vivere.*

SCHOLION.

De situ Paradisi terrestris libellum elegantem & eruditum edidit illustrissimus Præsul *Petrus Daniel Huetius* Episcopus Abrincensis, quo hortum illum voluptatis situm fuisse propugnat ad ripas fluvii, qui ex confluxu Tigris & Euphratis, post eorum conjunctionem, & ante ejusdem fluvii divisionem decurrit; qui *Fluvius Arabum*, vulgo *Schatel-Arab* vocatur. Fluvium illum in duo capita dividi, seu duos ramos, antequam in Sinum Persicum se infundat: Occidentalem unum, cui nomen *Phison*, Orientalem alterum, cui nomen *Gehon*. Fluvium igitur, qui Babyloniæ Provinciam Orientalem Eden irrigabat, & Paradisum in ea situm præterfluebat, in quatuor capita divisum fuisse: quorum duo supra Paradisum, scilicet *Tigris* & *Euphrates*, duo infra Paradisum, scilicet *Phison* & *Gehon*; Paradisum denique Arabiam versus & Susianam situm fuisse. Ab hac sententia non multum abest opinio Josephi Scaligeri Lib. 5. *De emendatione Temporum*, & Lib. 4. Epistolarum, Epist. 441. & Bocharti, *Hierozoici*, p. 2. Lib. 5.

Ista Bocharti lucubratio non est edita.

„ Cap. 5. ubi scribit, *Terra Havila*, in qua *Bedolach* seu *Bdellium*, est ea pars Ara-
„ biæ ad *Catipham* & *Baharen*, ex qua Margaritę eruuntur (inquit) in accurata
„ Paradisi terrestris descriptione tot asserimus argumentis, ut vix quidquam deesse
„ putemus ad perfectam probationem. Itaque hic monuisse sufficiet, nobis nomine Phi-
„ son, a quo alluitur Terra Havila, eum Euphratis ramum intelligi, quem Petrus
„ Texeira, Itineris ab India in Italiam pag. 73. in Sinum Persicum ferri ait, ad *Ca-*
„ *tipham* prope *Barhen*, sive *Baharain*. In quibus locis celebris est Margaritarum pisca-
„ tio, quam idem sic describit, *Chronici Armuziæ* pag. 19. *Insula Barhen sita est in Meditullio Sinus Persici centum leucis ab Armuzia, & totidem a Basora, exiguo intervallo a continente Arabiæ e regione Portus Catiphæ . . . . Famosa est insula ob unionum copiam, quæ in ambitu & vicino Mari capi solet*, &c. Quantavis tamen sit opinionum probabilitas, quas Viri Eruditi de situ Paradisi terrestris propugnant, semper verum erit quod S. Augustinus ait: *Locus ipse Paradisi a cognitione hominum est remotissimus*. Expositis itaque variis antiquorum & recentiorum ea de re sententiis, disputare & contendere non amamus, quia *Melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis*.

S. Aug. Lib. 2. De Genes. ad literam c. 7.

Idem, c. 5.

PROPOSITIO III.

Utrum Paradisus Terrestris etiamnum supersit, incertum: probabilius est non extare amplius quoad cultum & amœnitatem loci.

SUperstitem quidem esse Paradisum Terrestrem *S. Irenæus*, Libro 5. adversus Hereses cap. 5. docet: Illuc translatos *Henoch & Eliam*, ibique remanere ad consummationem, coaufpicantes incorruptelam; id que se accepisse ait a Presbyteris Apostolorum Discipulis. *Theophilus Antiochenus* Libro 2. ad *Autolicum*, Paradisum æternitate donatum in medio cœli & terræ constitisse ait, quantum ad amœnitatem & pulchritudinem attinet. Auctor Quæstionum ad Orthodoxos, *S. Justino* falso adscriptarum, Quæst. 75. 76. & 85. eadem docet quæ *S. Irenæus*. Illuc ductum esse Latronem, cui Christus dixit in Cruce; *Hodie mecum eris in Paradiso*. In eundem locum deduci omnes Animas Justorum, ad beatificam Dei visionem ante supremum Judicii diem non admittendas, ibique optatum illud tempus, & glorioſam corporum suorum Resurrectionem expectare. Quod & *Tertullianus*, in Apologetico, & Lib. *De Anima*, non obscure significat. Auctor etiam Quæstionum ad *Antiochum* olim *S. Athanasio* adscriptarum, Quæst. 48. *Severianus* Oratione 5. de Cosmopœa. *Eulogius Alexandr.* apud *Photium*, Cod. 230. *Methodius* apud *S. Epiphanium* Hæresi 64. *Ephræmius* apud *S. Joannem Damascenum* in Eclogis Tit. 31. *Moses Bar-Cepha* Lib. *De Paradiso*, cap. 13. aliique.

Au-

Auctores Eccleſiaſtici nonnulli, Paradiſum etiamnum extare affirmant. Verum *S. Irenæi* & *Tertulliani* teſtimonium haud multo majorem hac in Quæſtione certitudinem parit, quam in illa de Beatitudinis Sanctorum dilatione. Certe & Chiliaſtarum errorem de millenario in terris Chriſti Regno, a Presbyteris Aſiaticis, qui erant Apoſtolorum diſcipuli, ſe accepiſſe *S. Irenæus* profitetur, ſicut & ſententiam de Chriſti ætate prope quinquagenaria, cum pro ſalute noſtra paſſus eſt. Quare non ideo pro certo habendum eſt, Paradiſum Terreſtrem nunc extare, quod Presbyteros Aſiæ, Diſcipulos Apoſtolorum hujus opinionis ſuffragatores laudet. Aliorum vero Auctorum, hac in re præſertim, non eſt auctoritas tanta ut nos cogat. Ut enim ait *Vincentius Lirinenſis* in Commonitorio, *Antiqua Sanctorum Patrum conſenſio non in omnibus divinæ Legis quæſtiunculis, ſed ſolum in Fidei regula, magno nobis ſtudio & inveſtiganda eſt, & ſequenda*. Pars autem eorum, qui Paradiſum etiamnum ſupereſſe aſſerunt, nec Sancti ſunt Patres, *Irenæo* excepto, aliiſque nonnullis, & aſſertionem illam ſuam erroribus Millenariorum quidam admiſcent, ut *Irenæus*, ipſe *Tertullianus*, & Auctor Quæſtionum ad Orthodoxos ſub *S. Juſtini* nomine, qui & ipſe ignotus eſt, ſicut & Auctor Quæſtionum ad Antiochum *S. Athanaſii* nomine larvatus. *Moſes Bar-Cepha* in Libro illo ſuo de Paradiſo multa incerta, multa fabulis ſimillima interſerit. Hæc præterea Quæſtiuncula, Num Paradiſus ſit etiamnum ſuperſtes, ad Fidei regulam non pertinet. Integrum igitur nobis eſt illos ſeu Patres, ſeu Tractatores Eccleſiaſticos reliquere, niſi aliqua vel Scripturæ ſacræ auctoritate, vel humanæ Hiſtoriæ teſtimonio, vel probabili ratione, Aſſertionem ſuam confirment; quod certe non faciunt. Quod enim eo ſervatum eſſe Paradiſum aliqui dixere, ut idoneum eſſet Sanctarum Animarum ante diem judicii receptaculum, in quo divinæ eſſentiæ viſionem, ſicut & corporum reſurrectionem, præſtolentur, error eſt ab Eccleſia proſcriptus. Quod alii verba Chriſti morientis ad Latronem pœnitentem, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, afferant, improbabilis interpretatio eſt, cum Chriſtus in Paradiſo terreſtri per triduum mortis non fuerit, ſed in limbo Patrum ſecundum animam; in ſepulcro ſecundum corpus. Chriſtum enim ad inferos deſcendiſſe, & tribus diebus ac noctibus fuiſſe in corde terræ, Fides docet. Quod de raptu *S. Pauli* ad Paradiſum adducunt, hanc ſententiam non juvat, cum de cœleſti Paradiſo, ſeu de tertio cœlo Apoſtolum intelligere neceſſe ſit. Quod denique Paradiſum terreſtrem conſervatum plerique volunt, ut *Enoch* & *Eliæ* felicis æternitatis candidatis ad extremum uſque judicii diem domicilium eſſet, incertum eſt, & ad illas Quæſtiones pertinet, quæ *ſalva fide qua Chriſtiani ſumus*, diſceptantur, teſte *S. Auguſtino*. Quod & liquidius oſtendemus, cum de tranſlatione *Enochi* ſermo erit. Immo & experientia probat non ſupereſſe amplius illud fortunatorum hominum domicilium, cum illis in regionibus, quas Tigris & Euphrates alluunt, & ubi eorum fontes conſpiciuntur non compareat, & Scripturæ ſacræ luculentiſſimo loco id conficitur, ubi diluvium deſcribens, Geneſis, Cap. 7. ait: *Factumque eſt diluvium quadraginta diebus ſuper terram, & multiplicatæ ſunt aquæ, & elevaverunt Arcam in ſublime a terra: vehementer enim inundaverunt, & omnia repleverunt in ſuperficie terræ... Et aquæ prævaluerunt nimis ſuper terram, operteque ſunt omnes montes excelſi ſub univerſo cœlo. Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes quos operuerat*. Diluvium ergo terram univerſam vaſtavit ac delevit; adeoque & Paradiſum terreſtrem, quoad cultum, ornatum, amœnitatem: ſiquidem terræ hujus pars erat, quam Deus hominibus habitandam dedit. Ex illa enim generali Scripturæ ſententia vel ipſum excipere Paradiſum periculoſum eſt, cum ſic anſa detur Scripturæ ſacræ fidem & veritatem variis exceptionibus eludendi, cuique pro ſuo arbitratu. Alii enim inſulas a vaſtitate per diluvium importata exciperent: confingerentque de univerſa terræ continente dumtaxat Scripturæ ſacræ verba eſſe intelligenda. Alii de omni terra, quæ ante diluvium ab hominibus habitabatur, explicanda eſſe contenderent; ex quo ſequeretur diluvium generale non fuiſſe. Præterea, ſi aquæ diluvii Paradiſum non attigerunt, ibi *Noe* cum familia ſua, & animalibus conſervari poterat. Quid ergo tam operoſam Arcam fabricare neceſſe fuiſſet? Si qui vero Paradiſum cum ſuo cultu, ornatu, amœnitate, miraculo conſervatum ſub aquis diluvii reſpondeant, hujuſmodi

miracula commentitia Theologos admittere non debere, non semel docet *S. Augustinus* in Libris præsertim de Genesi ad literam.

ARTICULUS I.

De Arboribus Paradisi.

PROPOSITIO I.

Cujus speciei fuerit Arbor scientiæ boni & mali, incertum est. Ab eventu nomen accepisse, quam a vi quadam naturaliter indita, longe probabilius.

I. FUere qui fructum scientiæ boni & mali, connubii usum, intellexerint, quo Deus *Adamo* & *Evæ* interdixerit, donec ipse juberet, ut refert *Moses Bar-Cepha* Libro *De Paradiso*. *Aben-Ezra*, quamvis arborem illam ignotam esse sentiat, nec alibi quam in Paradiso extitisse, vult tamen, ab opere nuptiali quod significaret, cognitionis boni & mali nomen habuisse, indeque factum ut opus illud *Cognitio* vocaretur. *Unde*, inquit, *& puer, statim atque boni & mali notitiam adeptus est, istiusmodi cupidine tentari incipit*. Tam insulsam opinionem Scripturæ textus abunde refellit Geneſis 2. *Produxit Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: Lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignumque scientiæ boni & mali:* & Cap. 3. *Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit; deditque viro suo qui comedit, & aperti sunt oculi amborum*.

Arborem scientiæ boni & mali quidam frumentum, alii vitem existimarunt, nullo certe vel levi admodum fundamento. Nonnulli ficum, ut *Theodoretus* Interrogatione 28. in Geneſim, *Isidorus Peluſiota* Lib. 1. Epistola 51. *Moses Bar-Cepha*, aliique ab ipso laudati Tractatores Ecclesiastici, & inter alios *Philoxenus Mabugensis*: Idque ex eo probant, quod ex ficulneis foliis campestria sibi consuerunt; utique proxima ex arbore. Quæ tamen ratio haud magni ponderis est. Potuit enim illi arbori, ex qua *Eva* fructum carpserat, vicina fuisse ficus. Nec videtur *Adamo* fructum porrexisse sub ipsa arbore. Accedit, quod ficui non conveniant hæc verba, *Lignum pulchrum oculis, aspectuque delectabile*. Tandem abhorruissent *Adamus* & *Eva* a fatali illa arbore, nec se foliis ejus involvissent. Alii malum fuisse censent, quod *Canticorum* 8. V. 5. dicatur: *Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua*. At matris nomine ibi significari *Evam* haud certum est, vel de prima corruptione agi: & vox illa, *Malum*, generalis est, & quemlibet fructum spirantem & odoriferum significat. *Moses* arboris genus non expressit, ne curiosius illud scrutemur.

II. Hanc arbori illi insitam a Deo naturalem fuisse vim, quæ boni & mali notitiam tribueret *Josephus* Lib. 1. *Antiquitatum* Cap. 1. *Nemesius* Lib. *De Natura Hominis* Cap. 1. & *S. Joannes Damascenus* Lib. 2. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 11. sentiunt. At verisimilius est, non alterius fuisse conditionis arborem istam ac cæteræ omnes erant. Nam vis ad spiritalem effectum producendum, qualis est boni & mali scientia, naturalis rei corporeæ esse non potest: deinde, fallax omnino non fuisset dæmonis per serpentem loquentis promissio: *Eritis sicut Dii scientes bonum & malum*: & revera commodum aliquod ex esu fructus vetiti *Adamus* & *Eva* reportassent: Nec adeo illi ironiæ ad illorum superbiam deprimendam aptissimæ locus fuisset: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum*. Sed probabilius est arborem illam ab eventu nomen accepisse.

Ita docet *S. Joannes Chrysostomus* Sermone 7. in Geneſim. *Nam idcirco* (inquit) *lignum scientiæ boni ac mali vocatur, quod mandatum de ligno traditum fuerit, cujus occasione vel inobedientia, vel obedientia exercetur. Siquidem antea sciebat Adamus obedientiam bonum esse, inobedientiam autem malum: manifestius autem postea ex ipsa rerum experientia didicit. Quemadmodum nos quoque sanitatem rem bonam esse novimus, & ægritudinem rem molestam, antequam illud experiamur: multo vero certius cum*

in

in morbum inciderimus, utriusque rei discrimen agnoscimus. Eadem nimirum ratione noverat etiam Adamus obedientiam rem bonam esse, inobedientiam vero malam: deinceps vero didicit evidentius, cum ligno gustato a Paradiso ejectus est, & ab illa excidit felicitate. Cum igitur in pœnam incurrerit, quod Deo vetante lignum degustarit, manifestius eum per experientiam pœna docuit, Deo non obtemperare malum, at obtemperare bonum esse: propterea lignum scientiæ boni ac mali vocatur. Et qua de causa, si non ipsa ligni natura, scientiam habuit boni, & mali, sed ex ipsa pœna propter inobedientiam ob degustatum lignum illata manifestius hoc didicit homo, lignum scientiæ boni ac mali vocatur? Quod nimirum hic Scripturæ mos sit, ubi res quæpiam in locis aut temporibus quibusdam acciderit, a rebus illis, & tempora & loca vocare. Puteos aliquando fodit Isaac: hos autem puteos vicini destruere cum aggressi essent, inde simultas quædam est orta, & vocavit puteum, Inimicitias: non quod puteus inimicitias exerceret, sed quod circa illum inimicitiæ exortæ essent: sic & lignum scientiæ boni & mali vocatur, non quod ipsum scientia polleret, sed quod circa illud facta esset scientiæ boni & mali declaratio. Rursus puteum fodit Abraham, insidias paravit Abimelech, convenerunt, inimicitias deposuerunt, ac præstito mutuo juramento, puteum illum Juramenti puteum appellarunt, non quod jurasset puteus, sed quod circa puteum juramentum præstitum esset. Vides loca non fieri causas rerum, licet a rebus nomen accipiant. Rursus occurrentes sibi Angelos vidit Jacob, & castra Dei; tum locum appellavit Castra. Tametsi locus castra non esset, nihilominus Castra vocatus est locus, propterea quod illic castra viderat. Vides ut ab eventu rei, quæ in loco acciderat, locum appellarit? Sic etiam lignum scientiæ boni ac mali vocatur, non quod ipsum boni malique scientia polleret, sed quod scientiæ boni ac mali facta fuerit circa illud demonstratio, & inobedientiæ atque obedientiæ exercitatio. Rursus Deum vidit Jacob, quantum fieri potest ut ab homine videatur, & vocavit nomen loci illius, Species Dei: Quia vidi Deum (inquit) quanquam non locus Dei species erat, sed a re quæ evenerat in loco nata est appellatio, &c.

Idem docet *Theodoretus* Interrogatione 26. in Genesim. *E terra*, inquit, *orta esse hujusmodi ligna, perhibet Scriptura: Non igitur alterius sunt naturæ quam reliquæ plantæ. Quemadmodum enim lignum Crucis lignum est, & salutare appellatur propter salutem nascentem ex fide quæ de eo est: sic & ista ligna sunt quidem plantæ e terra natæ, sed propter divinam sententiam, alterum ex iis* lignum vitæ *nominatum est: alterum vero quia per ipsum sentiri cœpit peccatum, appellatum est* lignum cognitionum boni & mali. *Et circa hoc quidem ipsi Adæ certamen indictum est. Lignum autem vitæ veluti quoddam præmium propositum erat observanti mandatum. Ita etiam Patriarchæ & locis & puteis cognomina dederunt, & illum quidem vocaverunt Puteum visionis, non quod videndi facultatem conferret, sed quod apud eum apparuerit Dominus omnium. Item Puteum latitudinis, quoniam sæpenumero qui erant ex Geraris, dimicaverant pro aliis puteis, ac propter hunc non interpellaverunt eos qui illum construxerunt. Sic & Puteum juramenti, quod apud illum juramenta præstita sunt. Sic &* Luza *appellata est* Bethel, *hoc est Domus Dei, quia apparuit ipsi Jacob in illo loco Creator omnium. Et collis dictus est Testis, non quod ille animatus esset, sed quod apud illum locum inter se fœdera injerunt. Similiter aqua viva vocatur Baptisma, non quod aqua Baptismatis aliam habeat naturam, sed quia per illam aquam divina gratia donat vitam æternam. Ita* lignum vitæ *divina sententia vocatum est, &* lignum scientiæ *eo quod inde cœpit esse sensus peccati. Cum enim peccati periculum necdum fecissent, ac deinde vetitum fructum gustassent, tanquam præcepti transgressores, conscientiæ stimulos senserunt.*

Ita *Basilius Seleuciensis* Orat. 2. de Adam. *Tanquam in tabula*, inquit, *præceptum in arbore perscribens, latentem intus discernendi scientiam excitavit, obedientiæ & inobedientiæ discrimen ad arborem adscribens. Inde cognoscibile boni & mali lignum dicitur. Nam ab iis quæ ille perdoctus est, lignum nomen accepit: & hujus disciplina, arboris est appellatio.*

Ita *Severianus Gabalitanus* Oratione 6. De Mundi Creatione. *Quid causæ est* (inquit) *cur lignum scientiæ boni & mali fuerit appellatum? Non talis ejus natura erat, sed tale argumentum tulit. Scripturarum proprietatem dico. Ut sub exemplo loquar, vo-*

catus est in deserto fons unus aquæ, Aqua contradictionis. *Num ergo hujusmodi aquæ indoles erat, ut populum ad contradicendum ferret? Cur ergo Moses illa potatus Deo non contradixit? Quemadmodum igitur vocata est aqua contradictionis, non quod naturam ejuscemodi haberet, sed ejus rei causa quæ in illa accidit. Quia enim populus ibi contradixit, idcirco Aqua contradictionis vocata fuit. Alius locus* Pax Dei *appellatus est. Apparente Angelo* Gedeoni, *timore correptus est, & ait: Heu me, heu me! moriar, vidi enim Angelum Dei. Cui Angelus:* Pax tibi, ne timeas. Et ædificavit Gedeon Altare, & vocavit illud: Pax Dei. *Quemadmodum igitur ara sive altare pacem non habebat, sed pacis quæ contigerat, ac data fuerat, signum erat: sicut item aqua non habebat contradictionem, sed ex eo quod in illa evenerat, sic vocata est: ita & lignum scientiam non habebat, sed quia quisquis peccat, in notitiam venit eorum quæ peccat, nomen illud accepit. Ut rursus sub exemplo loquar, dum quandoque per loca latronibus infesta iter agimus, moris est dicere: Tremenda sunt loca ista. Num, rogo, locus timorem habet? Sed propter insidentes ibi latrones ita loquimur. Ad eum etiam modum, arbor non ex ea erat indole ut lethiferam ipsa scientiam præstaret, sed ab Adam in illa tragœdia & peccato nomen accepit.* Aliis rursus id illustrat exemplis, *Habemus*, inquit, *Altare, cujus Fideles sunt participes. Num ergo donum ipsum naturali præstat salute, an propter Majestatem quæ invocatur? Pignus habes ab his quæ præsentia sunt, ne dubius sis de his quæ præcesserunt. Ibi esca lethalis, hic cibus vitalis. Si hoc natura salvat, & non gratia; illud quoque natura perimit, non transgressione. Ostendam tibi extra Paradisum escam aliam mortiferam, nempe idololatriam. Cur enim Martyres carnibus vesci recusabant? Cur vesci metuebant? Num mortui essent si comedissent? Nequaquam; sed quia idolorum memoriæ devota erant, vitabant non escam, sed impurorum invocationem. Sic arbor erat scientiæ boni & mali, non scientiam præbens, sed eam ex transgressione docens. Semper enim experientia insipientem docet, malum esse, quod mandata transgreditur.*

Idem docet *S. Augustinus* Libro 8. De Genesi ad literam, Cap. 6. *Mihi autem etiam atque etiam consideranti,* inquit, *dici non potest quantum placeat illa sententia, non fuisse illam arborem cibo noxiam: neque enim qui fecerat omnia bona valde, in Paradiso instituerat aliquid mali: Sed malum fuisse homini transgressionem præcepti. Oportebat autem ut homo sub Domino Deo positus aliunde prohiberetur, ut ei promerendi Dominum suum virtus esset ipsa obedientia. Quam possum verissime dicere solam esse virtutem omni creaturæ rationali agenti sub Dei potestate; primumque esse maximum vitium tumoris ad ruinam sua potestate velle uti, cujus vitii nomen est inobedientia. Non esset ergo unde se homo Dominum habere cogitaret, atque sentiret, nisi ei aliquid juberetur. Arbor itaque illa non erat mala, sed appellata est scientiæ dignoscendi bonum & malum, quia si post prohibitionem ex illa homo ederet, in illa erat præcepti futura transgressio, in qua homo per experimentum pœnæ disceret, quid interesset inter obedientiæ bonum, & inobedientiæ malum. Proinde & hoc non in figura dictum. Sed quoddam vere lignum accipiendum est, cui non de fructu vel pomo, quod inde nasceretur, sed ex ipsa re nomen impositum est, quæ illo contra vetitum tacto fuerat secutura.*

Et Libro 14. *De Civitate Dei*, Cap. 17. *Aperti sunt* (inquit) *oculi amborum, non ad videndum, nam & antea videbant, sed ad discernendum inter bonum quod amiserant, & malum quo ceciderant. Unde & ipsum lignum, eo quod istam faceret dignoscentiam, si ad vescendum contra vetitum tangeretur, ex ea re nomen accepit, ut appellaretur lignum sciendi boni & mali. Experta enim morbi molestia, evidentior fit etiam jucunditas sanitatis. Cognoverunt ergo quia nudi erant: nudati scilicet ea gratia, qua fiebat ut nuditas corporis nulla eos lege peccati menti eorum repugnante confunderet. Hoc itaque cognoverunt, quod felicius ignorarent, si Deo credentes & obedientes non committerent, quod eos cogeret experiri, infidelitas & inobedientia quid nocerent.*

Rupertus Libro 2. *De Trinitate & Operibus ejus*, Cap. 27. censet arborem illam scientiæ boni & mali ironice appellatam, *Ut ipso nomine suo monumentum legentibus repræsentaret diabolici mendacii.*

SCHO-

SCHOLION.

Scientia boni & mali recte utendum est: Scientia boni, ad operationem; scientia mali ad cautionem: alioqui nullam excusationem habebimus. *Gravat enim scire, quod vel exequi, vel vitare non possis: gravat scire sine usu atque opere cognitionis profunde. Denique obest ad existimationem Medico scire quid prosit & quid noceat ægro, nisi cognitione ea, quemadmodum oportet, utatur: & ideo non est cognitio bona, nisi ea utaris ut oportet.* *S. Ambrosius Lib. de Paradiso, c. 7.*

PROPOSITIO II.

Arbor Vitæ ita ab effectu nuncupata est, quod ad vitam in perpetuum propagandam conduceret non naturali virtute, sed divinitus accepta. Eaque Arbor corporea licet ac spectabilis, simul erat sacramentalis.

I. INnatam hanc fuisse vim illi Arbori vitæ in sempiternum propagandæ, senserunt *Nemesius* Philosophus, ut referunt *Moses Bar-Cepha*, *Procopius* & *Strabus*. At hanc sententiam refellit idem *Moses*, dicens: *Perinde rudis ac stulti ingenii esse, existimare arborem ullam boni malique cognitionem largiri posse iis a quibus ederetur, & esse arborem, qua si vescare, evadas immortalis . . . . . Itaque Deus commonstrata alia arbore, quæ in meditullio Paradisi sata magno extabat insignis decore, vitæ eam appellavit, quasi diceret: Si ab illa arbore scientiæ boni & mali tete continueris legique meæ obtemperaveris, en tibi arborem vitæ, de qua edes, viveſque in perpetuum.*

II. Sed ea de re *S. Augustinum* differentem audire ac sequi præstat, Libro 13. *De civitate Dei*, Cap. 20. ubi de primis parentibus sic loquitur: *Qui licet morituri non essent, nisi peccassent: alimentis tamen ut homines utebantur, nondum spiritualia, sed adhuc animalia corpora terrena gestantes. Quæ licet senio non veterascerent, ut necessitate perducerentur ad mortem (qui status eis de ligno vitæ, quod in medio Paradiso cum arbore vetita simul erat, mirabili Dei gratia præstabatur) tamen & alios sumebant cibos, præter unam arborem, quæ fuerat interdicta, non quia ipsa erat malum, sed propter commendandum puræ & simplicis obedientiæ bonum, quæ magna virtus est rationalis creaturæ sub Creatore Domino constitutæ . . . Alebantur ergo aliis quæ sumebant, ne animalia corpora molestiæ aliquid esuriendo ac sitiendo sentirent: de ligno autem vitæ propterea gustabatur, ne mors eis undecunque subreperet, vel senectute confecta decursis temporum spatiis interirent: tanquam cætera essent alimento, illud sacramento; ut sic fuisse accipiatur lignum vitæ in Paradiso corporali, sicut in spirituali, hoc est, intelligibili Paradiso Sapientia Dei, de qua scriptum est, Lignum vitæ est amplectentibus eam.* Cap. 23. *Primus autem homo de terra terrenus, in animam viventem factus est, non in spiritum vivificantem, quod ei per obedientiæ meritum servabatur. Ideo corpus ejus, quod cibo ac potu egebat, ne fame afficeretur, ac siti, & non immortalitate illa absoluta atque indissolubili, sed ligno vitæ a mortis necessitate prohibebatur, atque in juventutis flore tenebatur, non spirituale, sed animale fuisse, non dubium est: nequaquam tamen morituram, nisi in Dei prædicentis minantisque sententiam delinquendo corruisset. Et alimentis quidem etiam extra Paradisum non negatis, a ligno tamen vitæ prohibitus, traditus esset tempori vetustatique finiendus, in ea dumtaxat vita, quam in corpore licet animali, donec spiritale obedientiæ merito fieret, posset in Paradiso, nisi peccasset, habere perpetuam.* *Proverb. 3. v. 18.*

Idem argumentum tractat Libro 8. De Genesi ad literam, Cap. 4. & 5 his verbis: „ *Illud plane quod sequitur*, Et lignum vitæ in medio Paradisi, & lignum scientiæ „ dignoscendi bonum & malum, *diligentius considerandum est, ne cogat in allogoriam, ut non ista ligna fuerint, sed aliud aliquid nomine ligni significent. Dictum est enim de Sapientia*, lignum vitæ est omnibus amplectentibus eam. *Verumtamen cum sit Jerusalem æterna in cœlis, etiam in terra Civitas qua illa significaretur, condita est; & Sara & Agar quamvis duo Testamenta significarent, erant tamen quædam etiam mulie-*

res duæ; & cum Christus per ligni passionem fluento spiritali nos irriget, erat tamen &
1. Cor. 10. *petra, quæ aquam sitienti populo ligno percussa manavit, de qua diceretur:* Petra autem erat Christus. *Aliud quam erant illa omnia significaverunt, sed tamen etiam ipsa corporaliter fuerunt. Et quando a narrante commemorata sunt, non erat illa figurata locutio, sed earum rerum expressa narratio, quarum erat figurata præcessio. Erat ergo & lignum vitæ, quemadmodum Petra Christus; nec sine mysteriis rerum spiritalium corporaliter præsentatis voluit hominem Deus in Paradiso vivere. Erat ei ergo in lignis cæteris alimentum, in illo autem Sacramentum, quid significans, nisi Sapientiam, de qua*
Proverb. 3. *dictum est:* Lignum vitæ est amplectentibus eam; *quemadmodum de Christo diceretur: Petra manans est sitientibus eam? Recte quippe appellatur, quod ad eum significandum præcessit . . . Christus est & lapis unctus a Jacob, & lapis reprobatus ab ædificantibus, qui factus est in caput anguli; sed illud etiam in rebus gestis factum est, hoc autem tantum in figuris prædictum. Illud quippe scripsit narrator rerum præteritarum, hoc prænuntiator tantummodo futurarum. Sic & Sapientia, idem ipse Christus, lignum vitæ est in Paradiso spiritali, quo misit de Cruce Latronem; creatum est autem quod eam significaret, lignum vitæ etiam in Paradiso corporali, quia hoc illa Scriptura dixit, quæ res suis temporibus gestas narrans, & hominem corporaliter factum, & in corpore viventem ibi constitutum esse narravit. Nunc vero quod Sapientia non sit corpus, & ideo nec lignum, nec dubito, nec dubitari a quoquam puto: potuisse autem per lignum, id est, per corpoream creaturam, tanquam Sacramento quodam significari Sapientiam in Paradiso corporali, ille credendum non existimat, qui vel tam multa in Scripturis rerum spiritualium corporalia Sacramenta non videt, vel hominem primum cum ejusmodi aliquo Sacramento non vivere debuisse contendit; cum Apostolus dicat etiam hoc quod de*
Ephes. 5. „ *muliere dixit, quam ei factam esse de latere credimus.* Propter hoc relinquet homo „ patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. *Sacramentum magnum esse in Christo & in Ecclesia.*

4. Reg. 19. v. 8. *Illud quoque addo, quamquam corporalem cibum, talem tamen illam arborem præstitisse, quo corpus hominis sanitate stabili firmaretur, non sicut ex alio cibo, sed nonnulla inspiratione salubritatis occulta. Profecto enim licet usitatus panis, aliquid tamen amplius habuit, cujus una collyride hominem Deus ab indigentia famis dierum quadraginta spatio vindicavit. An forte credere dubitabimus, per alicujus arboris cibum, cujusdam altioris significationis gratia homini Deum præstitisse, ne corpus ejus vel infirmitate vel ætate in deterius mutaretur, aut in occasum etiam laberetur; qui ipsi cibo humano præstitit tam mirabilem statum, ut in fictilibus vasculis farina & oleum deficientes reficeret, nec deficeret? Jam hic de genere contentiosorum quisquam existat, & dicat, Deum in terris nostris miracula talia facere debuisse, in Paradiso autem non debuis-*
1. Reg. 17. v. 16. *se: quasi vero non vel de pulvere hominem, vel de latere viri mulierem, majus ibi miraculum fecit, quam quod hic mortuos suscitavit.*

In arbore illa *Sacramentum fuisse vitæ æternæ, quam obediendo mereretur*, docet etiam Venerabilis *Beda*, & *Jacobus Sarugiensis* apud *Mosem Bar-Cepha* Libro *De Paradiso*, ob Sacramentum Christi in arbore latens, occultam quamdam efficientiam fructui ejus attribuit: *Cum Christus ipse suapte natura vita sit, & ubicunque ille adest in propinquo, illinc longe absit mors.* Per hanc arborem, quatenus sacramentalis erat, æternæque sive cœlestis vitæ symbolum, docebatur *Adam*, vitam esse extra ipsam, & talem quæ possessa mortem omnem excluderet, & eum incorruptibilem faceret; eamque vitam quærendam esse in Deo, qui vitam habet in semetipso incommutabilem; Eum verum esse animæ cibum, qui non perit, qui manducantes in se transformat, & immortales facit, non in eos mutatur, quemadmodum cibus carnis. Quin etiam hoc symbolo Filium Dei *Adamo* manifestatum, ut vitæ Auctorem intelligere par est. Is enim passim *ligni vitæ* nomine ἀναλόγως significatur. Prov. 3. *Beatus homo qui invenit Sapientiam . . . Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus.* Apoc. v. vers. 7. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.* In Filio quippe Dei est vita, & ipsa vita subsistens est. *Joannis* 1. vers. 4. *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:* & cap. 14. vers. 6. *Ego sum via, veritas, & vita.* Item cap. 6. *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane,*

vivet

vivet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea est pro Mundi vita... Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipse vivet propter me.

Auctoris Quæstionum Veteris & novi Testamenti Quęstione 19. apud *S. Augustinum*, in appendice Tom. 3. postremæ Editionis sententiam prætermittere nolim, ne quis hunc locum desideret. *Deus*, inquit, *hominem fecit, qui quamdiu non peccaret, immortalitate vigeret: ut ipse sibi auctor esset aut ad vitam aut ad mortem: ut custodiens se a peccato, labore suo gauderet, esse se immortalem, negligens vero factus, ipse sibi imputaret, quia cœperat esse mortalis. Quandiu enim in Creatoris lege duravit, dignus fuit edere de arbore vitæ ut mori non posset. Nec enim corpus tale erat, quod dissolvi impossibile videretur: Sed gustus arboris vitæ corruptionem corporis inhibebat. Denique etiam post peccatum potuit indissolubilis manere, si modo permissum esset illi edere de arbore vitæ. Nam quomodo immortale corpus habebat, quod cibo sustentabatur? Immortalis enim non eget esca, neque potu. Cibus enim vires præstabat, vitæ autem arbor medicinæ modo corruptionem omnem prohibebat. Sic enim homini erat quasi inexpugnabilis murus.* Legi potest eo de argumento *S. Thomas* I. P. Q. 97. art. 4. & *S. Bonaventuræ* in 2. Sententiarum Dist. 17. ubi Magistri textum explicans, hæc habet: *Ergo sicut Sacramenta nostra non creant gratiam, sed divina virtus ipsis assistens in eorum legitima perceptione gratiam infundit: sic fructus ejus arboris non dabat immortalitatem; sed divina virtus, cum fructus ille comedebatur, immortalitatem homini largiebatur.*

DISSERTATIO III.

De Adamo & Eva.

ARTICULUS I.

Utrum Adam primus omnium Hominum fuerit, an vero fuerint homines Præadamitæ.

ASSERTIO UNICA.

Præadamitarum Systema verbo Dei plane contrarium est, nec ullo probabili nititur argumento.

PRobatur imprimis ex Cap. 1. Geneseos, quo *Moses* Mundi initia, primamque rerum omnium productionem describens, non solum Præadamitas nullos commemorat, sed Hominis primi creationem describit, cui dominium in universa animantia recens creata collatum a Deo est. *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam creavit eos. Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris & volatilibus cœli, & universis animantibus quæ moventur super terram.* Hunc autem *Adamum* fuisse constat ex Capitibus secundo, tertio, & sequentibus, præsertim ex cap. quinto, ubi verba primi capitis *Moses* repetens, illa de *Adamo* intelligenda significat: *Hic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum. Masculum & feminam creavit eos, & benedixit illis: & vocavit nomen eorum Adam in die quo creati sunt.*

Respondet Auctor Systematis Præadamitarum, Capite primo Geneseos Gentilium creationem enarrari, capite vero secundo formationem *Adami* primi & patris Judæorum, non omnium hominum. Quia enim (inquit) Judæorum gens segregata erat ab aliis & universis terræ gentibus; quia elegerat eam Deus ut esset ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram: Auctor idcirco Pentateuchi Judæus & ipse, cujus instrutum erat scribere originem, Leges, propaginem, & Chronologiam gentis suæ, seorsim a creatione universali totius Mundi & gentium omnium describere aggres-

greſſus eſt formationem particularem primi hominis Judæi, a quo gens illa peculiaris & electa derivata eſt. Hanc autem formationem *Adami* ſecundam (ut vocat) & ſecundi capitis *Geneſeos*, non fuiſſe primam illam & primi capitis creationem hinc præſumit, quod impoſſibile ſit tranſacta fuiſſe illa omnia quæ narrantur capite ſecundo, ab *Adamo* formato uſque ad *Evam* ædificatam, per id temporis quod potuit adhiberi a veſpere ad mane unius diei: Ergo multo minus per dimidium diei illius ſexti, quo Deus creavit primum animalia omnia, deinde hominem. Quod argumenti genus quam leve ſit ac ineptum, ubi de operibus agitur a Deo, cujus infinita virtus eſt ac potentia, immediate conditis, nemo non videt; præſertim cum Deus ipſe in Scriptura ſacra teſtatur ea non longiori temporis intervallo a ſe condita fuiſſe.

Verum alterius hominis creationem primo & ſecundo Geneſeos capite a Moſe non deſcribi, *ſed verſu 7.* ſecundi capitis meram anacephalæoſim contineri, qua id quod primo capite de creatione *Adami* preſſius dixerat, & quaſi propoſuerat, prolixius explicat & accuratius, probatur primo ex collatione verſus quarti cum verſu ſeptimo ſecundi illius Capitis. Verſu enim quarto creationem cœli & terræ, plantarumque commemorat, ſicut creationem hominis verſu ſeptimo deſcribit. *Iſtæ ſunt*, inquit, *generationes cœli & terræ quando creata ſunt, in die quo fecit Dominus Deus Cœlum & Terram, & omne virgultum agri antequam oriretur, in terra, omnemque herbam regionis priuſquam germinaret.* Sicut ergo non alii cœli, alia terra, aliæ ſtirpes & plantæ his verbis memorantur, quam illæ quarum creatio cap. 1. deſcripta eſt: ita nec alterius meminit hominis verſ. 7. cum ait: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem*: Sed narrationem creationis illius *Moſes* reſumens, eam accuratius deſcribit, ob eam rationem, quod operum divinorum præſtantiſſimum ſit homo, & *divini ingenii cura*, ut eum *Tertullianus* vocat. Nihil eſt itaque hoc in textu quod faveat Syſtemati Præadamitarum.

Secundo, ejuſdem Syſtematis vanitatem demonſtrant verba illa Capitis 2. V. 5. *Et homo non erat qui operaretur terram;* quibus ſua conſtare veritas non poteſt, ſi Præadamitas homines tunc fuiſſe creatos fingatur, quorum origines Capite 1. deſcribantur.

Tertio, ſex dierum operibus abſoluris ac recenſitis cap. 1. deinceps Deus a creatione ceſſaſſe dicitur, imo Sabbatum propterea condidiſſe: *Igitur perfecti ſunt Cœli & Terra, & omnis ornatus eorum. Complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat: & requievit die ſeptimo, ab univerſo opere quod patrarat. Et benedixit diei ſeptimo, & ſanctificavit illum: quia in ipſo ceſſaverat ab omni opere ſuo quod creavit Deus ut faceret.* Igitur Adamum poſt diem ſeptimam non creavit. Addiderim, Judaicum Sabbatum in memoriam quietis dominicæ ſeptimæ diei inſtitutum, ut colligitur ex cap. vigeſimo *Exodi* V. 8. & ſequentibus: *Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt: non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus Cœlum & Terram, & Mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo, idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit eum.* Quid vero attinebat dominicum illud Sabbatum a Judæis imitatione exprimi ac celebrari, ſi *Adamus* Judæorum pater ante illud Sabbatum creatus non fuit? Id confirmatur luculentius ex quarto Capite Epiſtolæ ad *Hebræos* V. 3. & 4. ubi Apoſtolus laudans *Moſis* verba de Sabbato, *Geneſ.* 2. V. 2. non obſcure explicat de Sabbatiſmo tali, qui ſucceſſit creationi Adami. *Ingrediemur*, inquit, *in requiem qui credidimus; quemadmodum dixit: Sicut juravi in ira mea, ſi introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab inſtitutione Mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die ſeptima ſic: Et requievit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis.*

Quarto, Gentium Regna & Principes poſt diluvium (*Geneſis* 10. cap.) ortum duxiſſe narrantur a *Semo*, *Chamo*, & *Japheto* filiis *Noe*, qui ad *Adamum* originem ſuam referebant. Omnes igitur homines ab *Adamo* ſunt progeniti. Unde Apoſtolus (*Actuum* 17. V. 26.) in Areopago concionem habens, de Deo ait: *Fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ.*

At, inquit Auctor Syſtematis Prædamitarum, etſi Vulgata Editio vertat, *ex uno*, ſimpliciter; in autographo Græco legitur expreſſim ἐξ ἑνὸς αἵματος id eſt, *ex uno ſanguine*, ex quo non concluditur homines omnes oriundos ex *Adamo*: ſed illud tantum, Deum compegiſſe omnes homines ex una eademque materia, ex una eademque terra, ex uno eodemque pulvere, ex una eademque carne, ex uno eodemque ſanguine. Verum αἷμα eo loci pro homine ſumi, non pro communi materia liquet ex communi Eccleſiæ & omnium interpretum ſenſu: liquet etiam ex ipſa Verſione Vulgata Eccleſiæ uſu conſecrata, qua ſimpliciter *ex uno* omne genus hominum propagatum aſſerit; ex uno utique ſtipite, ex uno capite, ex uno omnium hominum Parente.

Quinto, animalia omnia quæ nomine ſuo indigitavit *Adam*, ubi ad ipſum juſſu Dei adducta ſunt, atque ante ipſum velut dominum ſuum a Deo conſtitutum ſteterunt, innominata & anonyma fuere; ideo enim ad eum ſunt adducta, ut ipſis nomina imponeret, ut habetur *Geneſ.* cap. 2. V. 19. & 20. *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus. Appellavitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & univerſa volatilia cœli, & omnes beſtias terræ.* At ſi homines Præadamitæ fuiſſent, veriſimile non eſt ipſos animalia omnia, volatilia, reptilia, anonyma relicturos, cum ipſi ratione & ſermone uſi fuiſſent non minus quam homines Adamitæ.

Sexto, peccatum originis ab uno homine, ſcilicet *Adamo*, in omnes homines derivatum ac propagatum eſt ex Apoſtolo, Epiſtolæ ad *Romanos* cap. quinto: *Propterea*, inquit, *ſicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt . . . . . Sed non ſicut delictum, ita & donum. Si enim unius delicto multi mortui ſunt; multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit. Et non ſicut per unum peccatum ita & donum. Nam judicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in juſtificationem. Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum. Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ.* Et Epiſt. 1. ad *Corinthios* cap. 15. *Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* Porro ſi Judæorum tantum primus parens cenſendus eſt *Adam*, non vero primus abſolute omnium hominum, quomodo omnes & ſinguli cæterarum nationum homines peccatum originis contraxerunt? Quomodo labes illa ad tot homines genere & ſtirpe diverſos pervaſit? Judæorum tantum caput erat, Judæos duntaxat ut poſteros repræſentabat (ut ſupponitur.) Qua ergo ratione cæterorum hominum ex univerſis gentibus voluntates in illius voluntate continebantur? Qua ratione omnes & ſinguli homines in illo unus homo fuerunt, ut eo peccante & ipſi peccare cenſerentur, ab illoque peccatum ceu naturæ morbum contraherent?

Reſpondet Auctor Syſtematis Præadamitarum, neceſſe non fuiſſe ut omnes homines ducerent originem ab *Adamo*, ut cenſerentur omnes peccaviſſe in *Adamo*, vel ut eis peccatum *Adami* imputaretur. Peccatum enim alicujus alteri imputari obſervat ob communionem & conjunctionem quamdam, quæ triplex eſt, phyſica, politica, & myſtica. Imputatur filiis patrum ſuorum crimen, propter communionem & ſimilitudinem phyſicam, qua filii patribus ſuis geniti, cum illis phyſice & naturaliter conjuncti ſunt. Cenſentur ſcilicet filii peccaviſſe in lumbis patrum ſuorum, ratione eadem, qua *Levi* decimatus dicitur in lumbis Abrahami, (*Ad Hebræos*, cap. 7.) Imputationum propter communionem naturalem ſtatutarum leges extant tum divinæ tum humanæ. Divinæ ſunt, quibus Deus *viſitare* dicitur *iniquitates patrum in filios, in tertiam & quartam generationem*. Humanæ leges ſunt, quibus pœnæ in ipſos perduellium filios ex patrum ſuorum reatu decretæ ſunt. Exempla vero tum divina cum humana proſtant flagitiorum patrum filiis ſuis adſcriptorum. Luculentum inter divina illud eſt ſeptem filiorum Saul, quos, reſpondente & jubente Deo *David* piaculares tradidit in manus Gabaonitarum, qui illos crucifixerunt in monte coram Domino: quia *Saul* pater eorum

rum fidem olim fefellerat Gabaonitis, & plures eorum crudeli exemplo trucidaverat. Legitur vero *Alexander*, velut ultor publicæ fecuritatis, Tyro expugnata, cruci affixiſſe Tyrios omnes prælio ſuperſtites, proavis & mancipiis illis editos qui longo ante tempore populum omnem Tyri liberum, cum Dominis, conſpiratione facta interfecerant. *Imputavit* Deus Populo Judaico numerationem quam juſſerat *David*, & ſeptuaginta *eorum* millia peſte conſumpſit, propter peccatum Regis ſui, ratione illa communionis & conjunctionis politicæ, qua Regnum totum res quædam unica & continens cenſetur. Ita propter violatum ab *Agamemnone* Sacerdotem *Apollinis*, totum fere Græcorum exercitum peſtilentia exhauſtum fabulantur. Et quicquid delirabant Reges, plectebantur Achivi. Neque ſolum quod facit civitatis caput, ſed quod peccat *corporis illius membrum* aliud, populum omnem reatu obſtringit. Sic in ſacrilegio *Achan*, qui de anathemate uſurpaverat, totus Iſrael peccaviſſe dicitur (*Joſue 7.*) Tale eſt & illud quod ſcriptum eſt *Judicum* 19. de Concubina Levitæ, quam habitatores *Gabaa* de Tribu Benjamin uſque ad mortem compreſſerant: Quorum flagitium toti Tribui ad rigorem adeo imputatum eſt, ut tota Tribus propter illud nefas extincta & deleta pene fuerit. Imputationum quæ propter alienum peccatum ex communione politica contrahuntur, aliæ ſunt Juris Gentium, Juris Civilis aliæ. Imputatum fuit Jure Gentium Judæis omnibus *Sedeciæ* Regis ſui perjurium, propter quod victi & dediti, Babylonem captivi ducti ſunt. Jure eodem Gentium, imputatur Reipublicæ aut Regno quicquid Legati eorum tranſegerunt: tum obſidibus, quicquid patratur ab eis qui eos dedere obſides. Imputatur Jure Civili populo, quicquid Syndicus egit pro populo; Mandatoribus, quicquid geſſere Procuratores eorum; Pupillis & Minoribus, quicquid Tutoribus & Curatoribus ſuis auctoribus in illos judicatum eſt. Propter communionem & ſocietatem myſticam, Fides *Abrahami* imputata fuit Fidelibus omnibus; Chriſti mors & juſtitia omnibus univerſim hominibus: Secundum eamdem communionem & ſocietatem myſticam peccatum *Adami* omnibus & ſingulis hominibus imputatum eſt (inquit Præadamitarum Patronus.) Unde ex eo quod omnes in *Adamo* peccaverint, colligi poſſe negat *Adamum* primum fuiſſe omnium hominum.

Verum cum totam illam de imputatione doctrinam ut principium inconcuſſum ſupponat Auctor Præadamitici *Syſtematis*, nec ullo probet argumento, figmenti ſui vanitatem ſatis oſtendit. Hæc certe doctrina homines naſci peccatores non patitur. Sicut enim fideles non naſcuntur hi quibus, propter myſticam (ut ait) cum *Abrahamo* ſocietatem, fides ejus imputatur: nec etiam naſcuntur juſti homines omnes quibus Chriſti mors vel juſtitia imputatur: ita propter ſolam Adamici peccati imputationem omnes homines peccatores naſci, *natura* eſſe *filii iræ*, peccatum naſcendo contrahere, dici non poſſent; nec magis dicendum eſſet originale peccatum propter *Adamum*, quam Fides originalis propter *Abrahamum*, aut originalis juſtitia propter Chriſtum. Deinde a Fide Catholica prorſus alienum eſt, quod vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti juſti ſimus, non vero juſtitia inhærente; vel ſola Adamici peccati imputatione peccatores conſtituamur, non vero peccato quod ſit unicuique naſcendo proprium, etſi aliena voluntate ſit liberum, & quod in ſingulos carnali generatione transfuſum animam inficit, ſola regeneratione quæ in Chriſto eſt, expungendum. Tertio myſtica illa communio & ſocietas ratione cujus imputatur Fidelibus omnibus *Abrahami* Fides, in ſola exemplaris ratione fundatur; non enim filii dicuntur *Abrahami*, niſi Fidei ejus imitatione, qui propterea *Pater credentium* dicitur, quod exemplum Fidei poſteris dederit. Conjunctio vero myſtica, ratione cujus mors & juſtitia Chriſti hominibus imputantur, eſt communio capitis & membrorum, Vadis, Redemptoris, Mediatoris, & reorum. At nulla ſimilis conjunctio eſt & communio *Adami* cum omnibus retro hominibus, ratione cujus Adamicum peccatum ipſis imputari potuerit, poſito Præadamitarum Syſtemate: nec enim imitatione ſola ipſius peccati poſſunt dici peccatores: Id ſiquidem erroris monſtrum in Pelagianis confixit Eccleſia: Neque ad ipſum, ut ad caput membra, pertinuiſſe dici poſſunt Gentiles, ſi pater duntaxat & protoplaſtes Judæorum fuit, non omnium hominum abſolute primus. Quarto myſtica illa communio efficere non potuit, ut *mors in omnes homines pertranſierit*, niſi Adamus per quem

pec-

peccatum intravit in Mundum & per peccatum mors, quę *ſtipendium eſt peccati*, fuerit omnium hominum primus.

Reſpondet Auctor Fabulæ Præadamiticę, morti obnóxios fuiſſe homines Prędadamitas, ipſumque *Adamum*, antequam peccaſſet, morte (inquam) naturali mortuos fuiſſe ſive morituros cum ex materia corruptibili & mortali compacti eſſent, non vero morte legali, cui addictus eſt *Adamus* ob divinę Legis tranſgreſſionem.

Sed hæc Reſponſio Pelagianam hæreſim continet, adverſaturque Apoſtolo docenti, Mortem in mundum non ſubintraſſe niſi per unius hominis, id eſt, *Adami* peccatum, mortemque *peccati ſtipendium* appellanti. Repugnat & alteri Spiritus Sancti oraculo, *Sapientiæ* ſecundo Capite, verſ. 23. *Deus creavit hominem inexterminabilem*. Repugnat conſentientibus SS. Patrum teſtimoniis, quorum nubem proferre facile poſſemus. Unus inſtar omnium erit *S. Auguſtinus* Lib. 1. *De peccatorum Meritis & Remiſſione* cap. 1. *Qui dicunt Adam ſic creatum, ut etiam ſine peccati merito moreretur, non pœna culpæ, ſed neceſſitate naturæ, profecto illud quod in lege dictum eſt, Qua die ederitis, morte moriemini, non ad mortem corporis, ſed ad mortem animæ, quæ in peccato ſit, referre conantur. Qua morte mortuos ſignificavit Dominus Infideles, de quibus ait:* Sinite mortuos ſepelire mortuos. *Quid ergo reſpondebunt, cum legitur, hoc Deum primo homini, etiam poſt peccatum, increpando & damnando dixiſſe*, Terra es, & in terram ibis? *Neque enim ſecundum animam, ſed quod manifeſtum eſt, ſecundum corpus terra erat, & morte ejuſdem corporis erat iturus in terram. Quamvis enim ſecundum corpus terra eſſet, & corpus in quo creatus eſt, animale geſtaret, tamen ſi non peccaſſet, in corpus fuerat ſpirituale mutandus, & in illam incorruptionem, quæ Fidelibus ac Sanctis promittitur, ſine mortis periculo tranſiturus. Cujus rei deſiderium nos habere non ſolum ipſi ſentimus in nobis, verum etiam admonente Apoſtolo cognoſcimus, ubi ait:* Etenim in „ hoc ingemiſcimus habitaculum noſtrum quod de cœlo eſt, ſuperindui cupientes, ſi „ tamen induti, non nudi inveniamur. Etenim qui ſumus in hac habitatione, inge„ miſcimus gravati, in quo nolumus expoliari, ſed ſuperveſtiri, ut abſorbeatur mortale „ a vita. *Proinde ſi non peccaſſet Adam, non erat expoliandus corpore, ſed ſuperveſtiendus immortalitate & incorruptione, ut abſorberetur mortale a vita, id eſt, animali in ſpiritale tranſiret.* Et libro 13. De Civitate Dei, cap. 15. *Conſtat*, inquit, *inter Chriſtianos veraciter Catholicam tenentes Fidem, etiam ipſam nobis corporis mortem, non lege naturæ, qua nullam mortem homini Deus fecit, ſed merito infictam eſſe peccati; quoniam peccatum vindicans Deus dixit homini, in quo tunc omnes eramus:* „ Terra es & in terram ibis.

Repugnat & Eccleſiæ definitioni in Concilio univerſali Africę, Carthagine celebrato anno 418. cujus Canones ſub Milevitani Concilii titulo editi ſunt; quorum primus hunc Pelagianorum damnat errorem: *Ut quicumque dixerit, Adam primum hominem mortalem factum, itaut ſive peccaret, ſive non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, Anathema ſit.* Et in Concilio Arauſicano 2. Can. 1. cujus hæc ſunt verba: *Si quis per offenſam prævaricationis Adæ non totum, id eſt ſecundum corpus & animam, in deterius dicit hominem commutatum, ſed animæ libertate illæſa durante corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus, adverſatur Scripturæ, &c.* In Concilio denique Tridentino Seſſione V. Canone 1. *Si quis*, inquit, *non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim ſanctitatem & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, incurriſſeque per offenſam prævaricationis hujuſmodi iram & indignationem Dei, atque ideo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captivitatem ſub ejus poteſtate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc eſt diaboli, totumque Adam per illam prævaricationis offenſam, ſecundum corpus & animam in deterius commutatum fuiſſe, Anathema ſit.*

Poſtremo, Adamum primum hominem ſimpliciter vocat Apoſtolus 1. ad *Corinthios* 15. cap. *Factus primus homo Adam in animam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem . . . . Primus homo de terra terrenus: Secundus homo de cœlo cœleſtis.* Idemque *Sapientiæ* 10. non pater dumtaxat Judęorum, primuſque inter illos conditus, ſed pater orbis terrarum, primuſque omnium hominum dicitur: Ubi enim premiſit

Au-

Auctor Sacer: *Per Sapientiam ſanati ſunt quicunque placuerunt tibi, Domine, a principio;* ſubdit: *Hæc illum qui primus formatus eſt a Deo Pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum a delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia.*

Objicit Auctor Præadamiticæ Fabulæ locum illum Apoſtoli ad *Romanos* cap. 5. *Uſque ad legem peccatum erat in Mundo: peccatum autem non imputabatur, cum Lex non eſſet. Sed regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſen etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui eſt forma futuri.* Nomine (inquit) Legis hic intelligenda venit Lex *Adamo* data; cujus tranſgreſſio peccatum *Adami* fecit; quam datam omnibus hominibus in *Adamo* cenſendum eſt ratione eadem, qua violaviſſe illam homines omnes in *Adamo* reputandi ſunt. Peccatum igitur erat in mundo uſque ad Legem Adamicam; Ergo & ante Legem Adamicam. Homines igitur agnoſcendi ſunt, qui ante *Adamum* peccaverint, quamvis peccatum ipſis imputatum non fuerit, cum Lex non eſſet. Haud enim probabilis eſt, quæ vulgo afferri ſolet interpretatio; Legem Moſaicam ab Apoſtolo intelligi; Peccatum vero quod ante Legem illam in mundo erat, non fuiſſe imputatum per totum illud tempus quod fluxit ab *Adamo* uſque ad Moſem. Si enim ita ſe res habet, quare ergo peccatum *Adamo* ipſi imputatum eſt? Quare imputatum omnibus qui in illo peccarunt? Quare fugatus *Adamus*, & in *Adamo* pulſi omnes homines e Paradiſo? Quare maledicta terra propter peccatum *Adami*, niſi terræ & toti mundo fuit imputatum? Quare timuit *Cainus*, qui occiderat fratrem ſuum, cum dixit Deo: *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear?* Quare major iniquitas, ſi non magis imputata? Quare deneganda *Caino* venia, ſi non imputanda *Caino* iniquitas? Quare dixit *Lamech* uxoribus ſuis, *Quoniam occidi adoleſcentulum in livore meo, ſeptuplum ultio dabitur de Caino; de Lamecho vero ſeptuagies ſepties?* Quare ultio dabatur de peccato, quod non putabatur eſſe peccatum? Quare ultionis, niſi fuiſſent imputationis gradus? Quare legimus Deum flagellaviſſe *Pharaonem* plagis maximis propter *Sarai* uxorem *Abrahami*, niſi Deus imputaviſſet adulterium & Regi & Regno? Quare dixiſſet Deus de Sodomitis: *Aggravatum eſt peccatum eorum?* Quæ fuit illa peccati aggravatio, niſi peccati imputatio? Et ſi tunc temporis nullæ fuiſſent imputationes, quare juſtitia decem juſtorum, ſi reperiri Sodomis potuiſſent, reputata fuiſſet reliquis Sodomitis in juſtitiam, quæ illorum peccata, quæ peccatorum clamores & aggravationes, id eſt, imputationes ſuſtuliſſet? Quare percuſſiſſet Deus *Onanum*, eo quod feciſſet *rem deteſtabilem?* Quæ res illa deteſtabilis, ſi non imputanda, quæ percuſſione vindicanda foret? Quare noluit Juda *polluere manus ſuas ſanguine Joſephi fratris ſui?* Quæ fuit illa pollutio quam timuit, ſi non eſt imputatio? Ait Ruben: *Nonne dicebam: Nolite peccare in puerum? En ſanguis ejus exquiritur.* Nimirum exquiſitio ſanguinis imputatio effuſi erat. Quare ab *Adamo* uſque ad Moſem inſtituta fuerunt ſacrificia, quæ fuerunt peccatorum expiationes, niſi fuerunt per illud tempus peccatorum imputationes? Ratio enim poſtulat, ut quod remittitur non imputetur, quod imputatur, vindicetur. Denique (inquit) ſi nobis licet, ut par eſt, judicium ferre de reatibus & imputationibus peccati per pœnas quæ hujuſmodi imputationes ſequuntur; nullum certe peccatum fuit æque imputatum a *Moſe* uſque ad nos, qualia fuere imputata ab *Adamo* uſque ad *Moſem*. Non enim dicuntur cataractæ cœli effuſæ: vel fornaces ſuperæ deſcendiſſe, & crepitaviſſe in perniciem hominum peccantium a *Moſe* uſque ad nos, qualia leguntur de diluvio, & de conflagratione Sodomitarum, ab *Adamo* uſque ad Moſem.

Reſpondeo verba illa: *Uſque ad legem peccatum erat in Mundo*: de lege Moſaica intelligenda eſſe juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ, quo lex abſolute nominatur ea quæ Judaicæ genti a Deo per *Moſem* data eſt; ut Matth. 5. verſ. 17. *Nolite putare quoniam veni ſolvere Legem, aut Prophetas, non veni ſolvere, ſed adimplere.* Cap. 22. verſ. 36. *Magiſter, quod eſt mandatum magnum in Lege?* & verſ. 40. *In his duobus mandatis univerſa Lex pendet & Prophetæ.* Lucæ 16. verſ. 16. *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem.* Joannis 1. verſ. 17. *Lex per Moyſen data eſt, Gratia & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Et Cap. 7. verſ. 19. *Nonne Moyſes dedit vobis Legem; & nemo ex vobis facit Legem?* Act. 7. verſ. 53. *Qui accepiſtis Legem in diſpoſi-*

positione Angelorum, & non custodistis. Ad Romanos 7. vers. 7. *Peccatum non cognovi nisi per Legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret: Non concupisces.* Cap. 10. vers. 4. *Finis Legis Christus ad justitiam omni credenti. Moyses enim scripsit: Quoniam justitiam quæ ex Lege est, qui fecerit homo vivet in ea.* Ad Galatas 3. vers. 19. *Quid igitur Lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per Angelos in manu Mediatoris.* Vers. 24. *Itaque Lex Pedagogus noster fuit in Christo, ut ex Fide justificemur.* Sunt & alia bene multa ex Apostolo, quæ Legem absolute dictam non aliam a Mosaica intelligi probent. *Usque ad Legem* igitur *peccatum in mundo fuisse* docet Apostolus, Mosaicam utique, non Adamiticam (ut fingit insulsus Fabulator) id est, peccatum, etiam Lege lata, permansisse, ut *S. Augustinus* exponit. Neque enim Lex peccatum e Mundo profligare potuit: Unde alio remedio fuit opus quo peccatum aboleretur, scilicet Gratia Salvatoris; *S. Augustinum* audire præstat Lib. 1. *De peccatorum Meritis & Remissione*, Cap. 2. *Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, id est, a primo homine, usque ad ipsam etiam Legem, quæ divinitus promulgata, quia nec ipsa potuit regnum mortis auferre; Regnum enim mortis vult intelligi, quando ita dominatur in hominibus reatus peccati, ut eos ad vitam æternam, quæ vera vita est, venire non sinat, sed ad secundam etiam, quæ pœnaliter æterna est, mortem trahat. Hoc regnum mortis sola in quolibet homine destruit Gratia Salvatoris, quæ operata est etiam in Antiquis Sanctis, quicunque antequam Christus in carne veniret, ad ejus tamen adjuvantem Gratiam, non ad Legis literam, quæ jubere tantum, non adjuvare poterat, pertinebant .... Ergo in omnibus regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, qui Christi gratia non adjuti sunt, ut in eis regnum mortis destrueretur. Ergo in eis qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ: id est qui nondum sua & propria voluntate, sicut illi peccaverunt: sed ab illo peccatum originale traxerunt, qui est forma futuri; quia in illo constituta est forma condemnationis futuris posteris, qui ejus propagine crearentur, ut ex uno omnes in condemnationem nascerentur, ex qua non liberat nisi Gratia Salvatoris.*

Alii vero sic interpretantur hæc verba: *Usque ad Legem*, id est, non solum tempore Legis, quando manifestata est transgressio, verum etiam usque ad tempus, quo Lex Moysi data est, *peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputabatur, cum Lex non esset*: Non quod non imputaretur ad reatum & ad pœnam, alias ante Legem Moysi datam insontes fuissent homines universi, juxta illud: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum*; nec ullas pœnas ob peccata sua dedissent, quod ex Historia sacra refellitur: sed quod non imputaretur ad transgressionem; *Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio* (inquit Apostolus Cap. 4. Epistolæ ad *Romanos*, Vers. 15.) Prævaricatio namque vocatur, cum sciens quis peccat, quod maxime contingit cum adversus legem verbo scriptove positam peccatur: At ante Legem scriptam homines ut plurimum ex certa scientia non peccabant. Lex enim vero naturæ in hominum animis obscurata erat, etsi non extincta, adeo ut ad lumen illius non attenderent. Unde Gentes, quæ eam solam Dei legem habebant, sine lege peccare, & sine lege esse, & sine lege puniri, ab Apostolo dicuntur, ad Romanos 2. vers. 12. *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicunque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.* Et 1. ad *Corinthos* Cap. 9. vers. 21. *Factus sum iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem: iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, ut lucrifacerem eos qui sine lege erant.* Vel etiam *Peccatum non imputabatur* ad pœnam manifestam. Quamvis enim filii Israel & in Ægypto, & in deserto frequenter peccaverint, sive idola colentes, sive contra Deum & Moysen murmurantes, non tamen aliqua pœna affecti, aut aliqua plaga percussi leguntur ante Legem. At statim atque Lex data est, ultionum Deus in transgressores Legis palam animadvertebat: Unde Apostolus ait: *Lex iram operatur.* Peccatores quidem ante Legem *Moysi* datam diluvio sepulti, vel igne consumpti fuere: sed pœnas hi non dederunt ob transgressionem Legis cujuspiam a Deo positæ, verboque aut scripto traditæ ac promulgatæ, verum ob violata naturę jura peccatis tam nefariis & execrandis, ut ultionem Dei naturæ ipsius auctoris provocarent. Vel *Peccatum non imputabatur*, id est, plerumque non

cogno-

cognoſcebatur peccatum apud homines. *Per Legem enim cognitio peccati* (inquit Apoſtolus ad Romanos 3. verſ. 20.) Et Cap. 8. verſ. 7. *Peccatum non cognovi, niſi per Legem: Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret; Non concupiſces.* Toto nihilominus temporis intervallo, quod *Moſem* anteceſſit, mors quæ *peccati ſtipendium* eſt, quamvis ad tranſgreſſionem poſitivę Legis non imputati, regnavit, atque graſſata eſt in genus humanum. Mortis porro tyrannidem experti ſunt non illi duntaxat qui propria voluntate peccaverunt, primi parentis prevaricationem imitati, qui prceptum Dei liberrima voluntate tranſgreſſus eſt: verum etiam infantes, qui non proprietate actionis, ſed contagione originis peccaverunt. Ita *S. Auguſtinus* exponit non uno in loco, ſed preſertim Epiſtola 89. ad *Hilarium* ſive 157. noviſſimę Editionis, Cap. 18. & 19. cujus hęc ſunt verba. *Uſque enim ad legem peccatum in Mundo fuit. Non quia deinceps in nemine fuit, hoc dictum eſt, ſed quia non poterat per literam Legis auferri, quod ſolo poterat Spiritu Gratiæ. Ne quiſquam ergo fidens de viribus non dico voluntatis, ſed potius vanitatis ſuæ, putaret libero arbitrio Legem potuiſſe ſufficere, &* „ *Chriſti Gratiam derideret, ideo ait Apoſtolus:* Uſque enim ad Legem peccatum in „ Mundo fuit, peccatum autem non deputabatur, cum Lex non eſſet. *Non dixit: Non erat; ſed* Non deputabatur: *Quia Lex non erat, qua arguente demonſtraretur; ſive Lex rationis in parvulo, ſive Lex literæ in populo.* Sed regnavit, *inquit*, mors ab Adam uſque ad Moyſen; *quia nec Lex data per Moyſen potuit regnum mortis auferre, quod ſola Chriſti abſtulit Gratia. In quos autem regnaverit vide:* Et in eos, *inquit*, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prevaricationis Adę, *id eſt, quia inerat eorum* „ *in membris ſimilitudo prævaricationis Adæ. Poteſt & ſic intelligi:* Regnavit mors „ ab Adam uſque ad Moyſen, & in eos qui non in ſimilitudinem prevaricationis „ Adę peccaverunt: *Quia in ſemetipſis cum jam nati eſſent, nec ratione adhuc uterentur, qua ille utebatur quando peccavit, nec præceptum accepiſſent, quod ille tranſgreſſus eſt, ſed ſolo originali vitio tenerentur obſtricti, per quod eos regnum mortis traheret ad condemnationem. Quod regnum mortis in eis tantum non eſt, qui Chriſti gratia renati, ad ejus regnum pertinent: quoniam mors temporalis, quamvis & ipſa de originali delicto propagata ſit, corpus in eis interimit, animam vero ad pœnam non trahit, ubi voluit regnum mortis intelligi, ut anima renata per gratiam, jam non moriatur in gehennam, id eſt, a vita Dei non alienetur, non ſeparetur: Temporalis autem mors corporis, etiam in iis, qui Chriſti morte redimuntur, relinquatur interim ad exercitationem fidei, & agonem præſentis luctationis, in quo & Martyres certaverunt; abſumatur vero & ipſa in renovatione corporis, quam Reſurrectio pollicetur. Ibi enim penitus abſorbebitur mors in victoriam, cui modo gratia Chriſti adimit regnum, ne ſuorum animas ad* „ *pœnas tartari trahat. Nonnulli ſane Codices non habent:* In eos, qui non peccave„ runt; *ſed* In eos, qui peccaverunt in ſimilitudinem prevaricationis Adę. *Quibus quidem verbis nullo modo iſte ſenſus adſertur. Secundum hoc quippe intelliguntur peccaſſe in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, ſecundum quod ſupra dictum eſt,* In quo omnes peccaverunt. *Sed tamen Græci Codices, unde in Latinum Scriptura translata eſt, illud plures habent quod diximus.*

Vel denique ſenſus eſt, Mortem regnaſſe etiam ante Legem Moyſi datam, ac proinde in eos etiam, qui non violaverant Legem aliquam a Deo ſibi poſitam; ſicut Adam Legem ſibi datam, quę *Matris erat omnium præceptorum Dei*, (ut loquitur *Tertullianus*) violaverat; ſed in unam naturę Legem peccaverant. Hunc ſenſum ſuggerunt Grecorum Patrum Commentarii, eumque refert etiam & probat *S. Auguſtinus* in Expoſitione Propoſitionum quarundam ex Epiſtola ad *Romanos*, Cap. 29. cujus hęc ſunt verba: „ *Quod autem ait*, Sed regnavit mors ab Adam uſque ad „ Moſen, & in iis qui non peccaverunt in ſimilitudinem prevaricationis Adę, *duobus* „ *modis diſtinguitur: aut*, In ſimilitudinem prevaricationis Adę regnavit mors; *Quia* „ *& qui non peccaverunt, ex origine mortalitatis Adam, mortui ſunt. Aut certe*, Re„ gnavit mors, & in his qui non in ſimilitudinem prevaricationis Adę peccaverunt, *ſed ante Legem peccaverunt: ut illi peccaſſe intelligantur in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui Legem acceperunt; quia & Adam accepta præcepti Lege peccavit. Sane etiam id quod dictum eſt*, Uſque ad Moyſen, *totum tempus Legis intelligendum eſt.*

Obii-

Obiicit Auctor Prædamiticæ Fabulæ plura ex capite quarto *Geneseos*, quæ alios homines ante *Adamum* creatos arguere videntur; hæc imprimis verba versus secundi: *Fuit autem Abel Pastor ovium, & Cain Agricola*. Qui dicit aratoriam artem, multas alias supponit artes: & qui dicit agricolam, innumeros fere supponit artifices. Aut si nulli præter *Cainum* agricolam fuere tunc temporis artifices, eas ergo *Cainus* artes solus exercuit, ad quas innumeri pene & servi & artifices necessarii erant: quæ nonnisi longa meditatione, & diuturno usu reperiri potuerunt. Cur vero custodiebat oves *Abelus?* Quos fures timere debuerat, præter patrem, matrem, & fratrem, si nulli præterea fuissent homines in terris? A lupis autem & feris rapacibus, quæ gregem suum invasissent, plus *Abelo* ipsi, quam ejus ovibus timendum fuisset.

Secundo objicit verba illa Dei, *Cainum* ira & invidia adversus fratrem percitum, alloquentis, vers. 6. & 7. *Quare iratus es? & cur concidit facies tua? nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum aderit?* In foribus, id est, in portis. Notum enim est ex locis quamplurimis sacræ Scripturæ, judicia apud Orientales exerceri solita in portis. Significabat autem Deus *Caino*, si male ageret, rapiendum ad judices, qui pœnas sceleris ab eo reposcerent.

Tertio objicit verba alia *Caini* ad Deum, Vers. 14. *Ecce ejicis me hodie a facie terræ, & a facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: Omnis igitur qui invenerit me, occidet me*. Quos vero timuit *Cainus*, postquam intellexit palam esse quod patraverat fratricidium? Timuit certe Judices suos, & Leges quibus capite plectendus erat. Effugit ergo Jurisdictionem, in qua occiderat fratrem suum, atque adeo in qua sistendus erat judicio. Et aufugit more reorum omnium; aufugit (inquam) in aliam regionem, *Ad Orientalem plagam Eden*. Ne vero putemus *Cainum* frustra timuisse homines & judices sui temporis, cavit ei Dominus, dixitque ob eam rem dumtaxat: *Nequaquam ita fiet, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis qui invenisset eum*. Frustra vero timuisset *Cainus*, frustra Dominus signum in illo posuisset, ne occideretur a quopiam homine, si vacuæ hominum fuissent terræ illæ, ad quas *Cainus* confugisset.

Addit ex *Josepho*, profugum *Cainum* ad Orientalem plagam Eden, non in melius vitam mutavisse, sed facultates domesticas per vim & rapinas accumulavisse, *Accitis undequaque latrociniorum & nequitiæ sociis, necnon magistrum illis ad facinorosam vitam effectum*. Quod sane de aliis hominibus quam de ipsius nepotibus intelligitur. Ad quid enim nepotes suos in mutuam perniciem armavisset? Num ut dominii sui fines extenderet? Sed verisimile illud non est in tanto terrarum vacuo, quale fuisse intelligeretur, si Mundum & primos homines recens tunc temporis vel creatos, vel genitos supponeremus.

Quarto, objicit hæc verba versus 17. *Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, & peperit Henoch*. Quam vero uxorem duxit *Cainus?* Certe si non ex familia *Adami* patris sui & Patris primi Judæorum; quod non potuit *Cainus*, quia nondum nata erat filia *Adamo*: censendum est duxisse uxorem illam ex filiabus gentium, oriundam ex prima creatione hominum, quæ enarratur Cap. 1. *Geneseos*.

Quinto, objicit verba seqnentia: *Et ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui Henoch*. Nimirum, ut distingueret illam ab aliis civitatibus Orientalis plagæ Eden, quæ sua utique habebant nomina. Sed quibus architectis & fabris urbem illam posuit Cainus? Quibus civibus illam composuit? Si non accersiti operarii, si non aliunde quam ex familia Patris sui *Adami* deducta colonia, quæ urbem suam habitaret?

Respondeo ad primum, *Cainum* Patris magisterio, Fratrum ope agriculturam exercuisse. Quod facile sibi persuadebit, qui *Evam* quolibet anno tergeminos partus effudisse cogitaverit. Nec tamen existimandum est, terram tunc temporis coluisse homines ea ratione, iis instrumentis, & eo apparatu, quo nostros videmus agricolas. Neque enim statim adeo numerosa erat proles & familia, ut totam terram, camposque ampliſſimos coleret *Cainus*, sed crescente paulatim familia, hominumque numero

mero augeſcente temporis ſpatio, colere, ſerere, exercere induſtriam, & quælibet ſibi uſui præparare homines cœperunt, arteſque adinvenere, quibus poſtea ſenſim perficiendis incubuerunt. Quod *Abelum* ſpectat, artem paſtoritiam exercere poterat, quamvis fures timendi non eſſent, gregem ſcilicet ad opima & ſalubria paſcua ducere, cavere ne in noxias & venenatas herbas oves incautæ ruerent, & ne diſpergerentur & errarent, eas a feris tueri, in caulas reducere, curam omnem neceſſariam illis exhibere.

Ad ſecundum reſpondeo, hæc verba, *Statim in foribus peccatum aderit*, nihil aliud ſignificare, quam imminentem peccati pœnam, ſicut viatores cum proxime ſunt acceſſui, ad januas eſſe dicimus. Qua metaphora & alibi Scriptura ſacra utitur, ſcilicet *S. Marci 13. verſ.* 29. ubi de judicii ſupremi die loquitur: *Sic & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote quod in proximo ſit in oſtiis*. Et Epiſt. *S. Jacobi* Cap. 5. verſ. 9. *Nolite ingemiſcere fratres in alterutrum, ut non judicemini: Ecce Judex ante januam aſſiſtit*. Atque locutionem illam metaphoricam Auctores etiam profani uſurpant, ut *Plutarchus*, apud quem id legitur Adagium: *Febris eſt in foribus*. Fruſtra ergo de Judicibus in portis civitatum jus dicentibus, ad quorum tribunalia *Cainus* trahendus eſſet, laudata Geneſeos verba intelligenda contendit Fabulator, cum nihil aliud ſignificent, quam ultionem de *Caini* ſcelere brevi repetendam, & conſcientiam ipſam criminis velut immanem carnificem præſto ſemper futuram, diriſque ſtimulis ipſum cruciaturam. *Omnis enim inordinatus animus ſibi ipſi eſt pœna*, ut ſcite *S. Auguſtinus* ait. Neque id Gentilibus ignotum: unde Horatius: *Culpam pœna premit comes*. Sed quid extraneis teſtimoniis opus eſt, cum Apoſtolus huic teſtimonium perhibeat veritati, Epiſtol. ad *Romanos* cap. 2. verſ. 6. & 7. ubi de Deo ſic loquitur: *Qui reddet unicuique ſecundum opera ejus: iis quidem qui ſecundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primum & Græci: Gloria autem, & honor & pax omni operanti bonum, Judæo primum & Græco.*

Ad tertium reſpondeo, *Cainum* ſceleris horrore percuſſum, capitis periculum timuiſſe ab hominibus ex *Adami* familia progenitis, qui Orientalem plagam Eden incolebant, fratribus ſcilicet nepotibuſque ſuis. *Potuit* enim *& parentes parricidas timere, qui docuerat parricidium poſſe committi. Potuerunt enim & parentes de filio diſcere, quod didicerant poſteri de parente* (inquit *S. Ambroſius* Lib. 2. *De Cain & Abel*, Cap. 9.) Nec vero incredibile eſt, quod ad annum mundi centeſimum trigeſimum, quo *Abel* a *Caino* occiſus eſt, ad multa centena millia propagatum ſit hominum genus; cum intra ducentos quindecim annos, quos in Ægypto egere filii Iſrael, uſque ad ſexcenta millia virorum tractandis armis, & militiæ idoneorum propagati ſint. Porro *Abelum* occiſum a Caino fuiſſe anno Mundi centeſimo trigeſimo, non ſolum teſtatur Chronicon Alexandrinum, verum & ex cap. 4. Geneſeos verſ. 25. colligitur, ubi *Seth*, dicitur poſitus pro *Abele* ſeu *Adamo & Evæ* datus ad ſolatium mœroris, quem ex *Abelis* nece acceperant. *Cognovit quoque adhuc Adam uxorem ſuam; & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens: Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain*. At ex cap. 9. verſ. 3. conſtat *Seth* genitum eſſe anno centeſimo trigeſimo Adami: *Vixit autem Adam centum triginta annis; & genuit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam; vocavitque nomen ejus Seth.*

Ad id quod ex *Joſepho* addit Præadamitarum Patronus reſpondeo, ſi vera ſint quæ de Cainо *Joſephus* commemorat, ipſum facinoroſorum hominum manum ex familia ſua aggregaſſe, eiſque ad prædas & latrocinia Magiſtrum effectum, quando ex *Seth* propagati ſunt filii Dei. Cum enim Cain terrenæ civitatis, id eſt, eorum qui ſecundum hominem vivebant, caput malitia ſua factus eſſet; civitatis Dei, id eſt, eorum qui ſecundum Deum vivebant, caput & propagator alter ab *Adamo* conſtitutus eſt *Sethus*. Harum vero duarum ſocietatum diſcretione facta, inter cives terrenæ civitatis, & civitatis Dei diſſenſionem perpetuam excitavit morum ſtudiorumque diſparitas. Potuit ergo *Cainus* cum ſuis in Sethitarum, qui & *filii Dei* appellati ſunt,

fines

fines excurrere, & prædas agere, illoſque, tametſi nepotes ſuos, hoſtilem in modum laceſſere ac perſequi. Nec incredibile eſt eum qui fratrem occiderat, nepotes perſecutum fuiſſe, ac eorum bona fuiſſe deprædatum.

Ad quartum reſpondeo, Quamvis nullam *Adamo* filiam tunc natam Scriptura commemoret, non ſequi quod nulla nata eſſet: neque enim filios & filias omnes Adami & filiorum ejus recenſet, ut ex *S. Auguſtino* mox explicabimus. Sororem itaque ſuam uxorem duxit *Cainus*, quod ipſi in illo humani generis exordio licebat, quoniam aliter propagari non poterat. Ita docet *S. Auguſtinus* Libro 15. *De Civitate Dei* Cap. 16. *Cum igitur*, inquit, *genus humanum poſt primam copulam viri facti ex pulvere, & conjugis ejus ex viri latere, marium feminarumque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicaretur; nec eſſent ulli homines, niſi qui ex illis duobus nati fuiſſent; viri ſorores ſuas coniuges acceperunt, quod profecto quanto eſt antiquius compellente neceſſitate, tanto poſtea factum eſt damnabilius Religione prohibente. Habita eſt enim ratio rectiſſima caritatis, ut homines quibus eſt utilis atque honeſta concordia, diverſarum neceſſitudinum vinculis necterentur, nec unus in uno multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerentur in ſingulos; ac ſic ad ſocialem vitam diligentius colligandam plurimæ plurimos obtinerent.* Idem tradunt Græci Patres *S. Joannes Chryſoſtomus*, Oratione 20. in Geneſim, *Epiphanius* Hæreſi 39. quæ eſt Sethianorum, *Theodoretus* Quæſtione 43. in Geneſim.

Ad quintum reſpondeo, condendæ & incolendæ civitati ſufficientem fuiſſe hominum ex *Adamo* per *Cainum* progenitorum multitudinem. Quamvis enim *Moyſes* pauciſſimos homines numeraverit ad illius uſque civitatis ædificationem, imo uſque ad diluvium, quia ſuſcepti operis ratio non poſtulabat ut plures recenſerentur; innumeros tamen tunc extitiſſe certum eſt. Cur autem illos ſilentio prætermiſerit Moyſes, *S. Auguſtinus* egregie explicat Libro 15. *De Civitate Dei*, Cap. 8. *Propoſitum quippe*, inquit, *Scriptoris illius fuit, per quem Spiritus Sanctus id agebat, per ſucceſſiones certarum generationum ex uno homine propagatarum pervenire ad Abraham, ac deinde ex ejus ſemine ad populum Dei: in quo diſtincto a cæteris Gentibus præfiguarentur & prænunciarentur omnia, quæ de Civitate, cujus æternum erit Regnum, & de Rege ejus eodemque conditore Chriſto, Spiritu prævidebantur eſſe ventura: ita ut nec de altera ſocietate hominum taceretur, quam terrenam dicimus Civitatem, quantum ei commemorandæ ſatis eſſet, ut Civitas Dei etiam ſuæ adverſariæ comparatione clareſcat: cum igitur Scriptura divina, ubi & numerum annorum, quos illi homines vixerunt, commemorat, ita concludat, ut dicat de illo, de quo loquebatur,* „ Et genuit filios & filias, & fuerunt omnes dies *illius, vel illius, quos vixit, anni tot*, & mortuus eſt: *Numquid quia eoſdem filios & filias non nominat, ideo intelligere non debemus per tam multos annos, quibus tunc in ſæculi hujus prima ætate vivebant, naſci potuiſſe plurimos homines, quorum cœtibus condi poſſent etiam plurimæ civitates?*

Secundo, certum non eſt, quod *Henoc* fuerit primogenitus *Cain*; adeoque *Caino* magnus eſſe poterat filiorum ac nepotum numerus, cum civitatis ædificationem aggreſſus eſt. Non, inquam, certum eſt *Henochum* fuiſſe primogenitum, licet dicat Scriptura: *Et cognovit Cain uxorem ſuam, quæ concepit, & peperit Henoch: & ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii ſui, Henoch.* Ita enim Scriptura loqui ſolet cum factos narrat hominum conceptus, *non tamen ſolum cum primum ſibi ſexus uterque miſcetur.* Unde & cum *Seth* conceptum refert, ait: *Cognovit Adam Evam uxorem ſuam, & concepit, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth.* Nec illud neceſſario eſt argumento (inquit S. Auguſtinus) *ut primogenitum Patri exiſtimemus Enoch, quod ejus nomine civitas illa nuncupata eſt. Non enim abs re eſt, ut propter aliquam cauſam, cum & alios haberet, diligeret eum Pater cæteris amplius. Neque enim & Judas primogenitus fuit, a quo & Judæa cognominata eſt, & Judæi.*

Tertio, etiamſi Enoch primogenitus *Caini* fuerit, *Non ideo putandum eſt tunc a Patre conditæ civitati nomen ejus impoſitum, quando natus eſt, quia nec conſtitui*

tunc ab uno poterat civitas, quæ nihil aliud est quam hominum multitudo aliquo so-cietatis vinculo colligata; Sed cum illius hominis familia tanta numerositate crescceret, ut haberet jam populi quantitatem, tunc potuit utique fieri ut & constitueret, & nomen primogeniti sui constitutæ imponeret civitati. Tam longa quippe vita illorum hominum fuit, ut illic memoratorum, quorum & anni taciti non sunt, qui minimum vixit ante diluvium, * *ad septingentos quinquaginta tres perveniret. Nam plures nongentos annos etiam transierunt, quamvis nemo ad mille pervenerit. Quis itaque dubitaverit per unius hominis ætatem tantum multiplicari potuisse genus humanum, ut esset unde constitueretur non una, sed plurimæ civitates? Quod ex hoc conjici facillime potest, quia ex uno Abraham non multò amplius quadringentis annis numerositas Hebrææ gentis tanta procreata est, ut in exitu ejusdem populi ex Ægypto sexcenta millia hominum fuisse referantur bellicæ juventutis, ut omittamus gentem Idumæorum non pertinentem ad populum Israel, quam genuit frater ejus Esau nepos Abrahæ, & alias natas ex semine ipsius Abrahæ, non per Saram conjugem procreatas.*

* *Lamech Genes. 5. 31. secundum 70.*

Objicit Præadamitarum Patronus *Peirerius* Gentilium monumenta, ex quibus confici putat, Gentiles genere diversos a Judæis, & a Judæorum genere Adamico; siquidem stupendum annorum numerum ante *Adamum* numerarunt. Chaldæi, usque ad expeditionem *Alexandri* in Asiam, *quadringenta, & septuaginta annorum millia numerabant, ex quo sydera observare cœpissent*, ut referunt *Diodorus Siculus*, *Cicero*, Lib. 1. De Divinatione, & *Lactantius* Lib. 8. cap. 14. Ægyptii Regum suorum historias per incredibilem annorum seriem produxerunt; quos scilicet habuere & Reges Deos, & Reges Heroas, & Reges homines. De quorum antiquissimis Dynastiis mira sunt quæ narrantur ab *Herodoto*, & variis rerum Ægyptiarum Scriptoribus. *Salmasius* vetustissimi Auctoris meminit, qui triginta Dynastias Ægyptiorum Regum posuit, easque per annorum Myriadas tres duravisse scripsit. Myriadas vero illas exposuit, millies decies millia, cum tribus annorum millibus. *Diodorus Siculus* Lib. 1. testatur, Sacerdotes Ægyptiorum *facta supputatione temporum a Regno Solis ad Alexandri transitum in Asiam, annorum viginti tria millia circiter colligere*. Plinius Libro 35. cap. 13. refert, Ægyptios gloriari solitos artem pingendi sex annorum millibus in Ægypto floruisse, antequam in Græciam transiret. *Herodotus* refert, Sacerdotes Ægyptios tempus per quod homines Reges in Ægypto regnavissent, numerasse *decemmillia trecentos & quadraginta annos*. Immo decem retro mille annos ante vetustissimum *Deucalionis* diluvium Sacerdotem quemdam Ægyptium *Soloni* numerasse, *Plato* in *Timæo* commemorat. Quid dicam de Sinarum periodo: *juxta quam* (inquit Scaliger) *hic annus Christi MDXCIV.* (quo Emendationem Temporum scribebat) *est a conditu rerum octingenties octogies millesimus septuagesimus tertius*? In sæcula itidem innumera recurrit Americanorum de origine Mundi computum.

Respondetur, Periodos illas Chaldæorum, Ægyptiorum, Sinarum, & si qui sint alii, qui tot annorum millia supra *Adamum* numerarint, falsitatis facile convinci, tùm ex fidelioribus Historiæ ipsius sæcularis monumentis, meliorumque Auctorum testimoniis, tum ex fide Sacrarum Literarum, adversus quam nulla humana testimonia præscribere possunt. Id præclare *S. Augustinus* exequitur Lib. 12. *De Civitate Dei*, cap. 10. Primum, quo id conficit argumentum istud est. *Si semper humanum genus fuit, quodammodo verum loquitur Historia narrans, qui fuerint, quarumque rerum inventores, qui primi liberalium disciplinarum aliarumque artium institutores, vel a quibus primum illa vel illa regio parsque terrarum, illa atque illa Insula incoli cœperit?* Quæ ratio invicta est non modo contra Mundi æternitatem, verum etiam contra fictitia tempora, quæ a profanis Auctoribus retro lapsa finguntur ante illud tempus quo Sacra Historia Mundum fuisse conditum commemorat. Cur enim stupendo tot annorum intervallo, quod ante *Adamum* comminiscuntur, inventæ non essent artes, quarum Auctores & origines post *Adamum* norantur? Cum incredibile sit, genus humanum, quod arte & ratione vivit, infinita propemodum annorum serie absque artibus vixisse.

Vim

Vim hujus ratiocinationis præsentientes Auctores profani ipsam alio figmento occuparunt; nempe diluviis & conflagrationibus per certa intervalla temporum, non quidem omnia, sed plurima terrarum ita vastari, ut redigantur homines ad exiguam paucitatem, ex quorum progenie rursus multitudo pristina reparetur; ac sic identidem reparari & institui quasi prima, cum restituantur potius quæ fuerant illis nimiis vastationibus interrupta & extincta; cæterum hominem nisi ex homine existere omnino non posse. Verum *dicunt* illi *quod putant, non quod sciunt*, (inquit *S. Augustinus*.)

Alterum momentum, quo figmentum illud idem S. Doctor evertit, est evidens narrationum hujusmodi contradictio cum ipsis Historiis profanis. Nam *Justinus* Imperio Assyriorum tribuit mille tantum & trecentos annos, *Diodorus Siculus* annos mille trecentos & sexaginta; *Paterculus* mille septuaginta annos; *Josephus* mille trecentos septemdecim; e nostris vero *Eusebius* mille ducentos quadraginta. Ægyptii autem quinque annorum millia Imperio illi adscribunt. Imperio Macedonum a *Carrano* usque ad *Perseum* nongentos & vigintitres annos tribuit *Justinus* Lib. 33. Alii ex *Vellejo Paterculo*, & *Solino*, Macedonum Monarchiam a *Carrano* ad *Alexandri* mortem annis circiter sexcentis durasse colligunt. Persarum Regnum *Darius* Regum ultimus apud *Quintum Curtium* Lib. 4. per ducentos triginta annos secundo cursu ad summum fastigium a Diis provectum fuisse prædicat, Chaldæi vero Ægyptiique fabulatores Regno Persarum insimul & Macedonum octo annorum milia tribuunt. Sed *S. Augustinum* de his differentem audire præstat. *Fallunt eos etiam*, inquit, *quædam mendacissimæ Literæ, quas perhibent in Historia temporum multa annorum millia continere: cum ex Literis Sacris ab institutione hominis nondum completa annorum sex millia computemus. Unde, ne multa disputem quemadmodum illarum literarum, in quibus longe plura annorum millia referuntur, vanitas refellatur, & nulla in illis rei hujus idonea reperiatur auctoritas, illa Epistola Alexandri Magni ad Olympiadem Matrem suam, quam scripsit, narrationem cujusdam Ægyptii Sacerdotis insinuans; quem protulit ex literis quæ sacræ apud illos haberentur, continentem Regna, quæ Græca quoque novit Historia: in quibus Regnum Assyriorum in eadem Epistola Alexandri quinque millia excedit annorum; in Græca vero Historia mille ferme & trecentos habet ab ipsius Beli Principatu, quem Regem & ille Ægyptius in ejusdem Regni ponit exordio. Persarum autem & Macedonum Imperium usque ad ipsum Alexandrum cui loquebatur, plusquam octo annorum millium ille constituit: cum apud Græcos Macedonum usque ad mortem Alexandri quadringenti octoginta quinque reperiantur: Persarum vero, donec ipsius Alexandri victoria finiretur, ducenti & triginta tres computentur. Longe itaque hi numeri annorum his Ægyptiis sunt minores, nec eis, etiamsi ter tantum computarentur, æquarentur.* Porro immensus ille annorum numerus contingere potuit ex Ægyptiacorum quondam annorum brevitate, ut *S. Augustinus* observat, cujus rei fidem facit & *Plinius* Lib. 9. *Perhibentur enim Ægyptii* (inquit S. Augustinus) *quondam tam breves annos habuisse, ut quaternis mensibus finirentur. Unde annus plenior & verior, qualis nunc & nobis & illis est, tres eorum annos complectebatur antiquos. Sed ne sic quidem, ut dixi, Græca Ægyptiæ numero temporum concordat Historia. Et ideo Græcæ potius fides habenda est; quia veritatem non excedit annorum, qui Literis nostris, quæ vere sacræ sunt, continentur.*

Tertium denique momentum, quo *S. Augustinus* fictitiam illam tot retro lapsorum sæculorum hypothesim evertit, est irrefragabilis & inconcussa Scripturæ Sacræ auctoritas, quam procul dubio veracem esse probat variorum, quos prædixit, eventuum veritas. *Porro*, inquit, *si hæc Epistola Alexandri, quæ maxime innotuit, multum abhorret in spatiis temporum a probabili fide rerum; quanto minus credendum est illis Literis, quas plenas fabulosis velut antiquitatibus proferre voluerint contra Auctoritatem notissimorum divinorumque Librorum, quæ totum orbem sibi crediturum esse prædixit, & cui totus orbis, sicut ab ea prædictum est, credidit: quæ vera se narrasse præterita, ex his quæ futura prænuntiavit, cum tanta veritate implentur, ostendit.*

Quartum momentum addit *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, cap. 39. ex eo petitum, quod omnis Ægyptiorum sapientia ac literatura posterior fuerit Patriarchis & Prophetis nostris. *Nulla igitur Gens*, inquit, *de antiquitate sapientiæ suæ super Pa-*

triarchas & Prophetas noſtros, quibus inerat divina Sapientia, ulla ſe vanitate jactaverit; quando nec Ægyptus invenitur, quæ ſolet falſo & inaniter de ſuarum doctrinarum antiquitate gloriari, qualicumque ſapientia ſua Patriarcharum noſtrorum tempore prævenisſe Sapientiam. Neque enim quiſquam dicere audebit mirabilium diſciplinarum eos peritiſſimos fuiſſe, ante quam literas noſſent, id eſt, ante quam Iſis eo veniſſet, eaſque ibi docuiſſet. Ipſa porro eorum memorabilis doctrina, quæ appellata eſt ſapientia, quid erat, niſi maxime Aſtronomia, & ſi quid aliud talium diſciplinarum magis ad exercenda ingenia, quam ad illuminandas vera ſapientia mentes valere ſolet? Nam quod attinet ad Philoſophiam, quæ ſe docere profitetur aliquid unde fiant homines beati, circa tempora Mercurii quem Triſmegiſtum vocaverunt, in illis terris ejuſmodi ſtudia claruerunt: longe quidem ante Sapientes vel Philoſophos Græciæ, ſed tamen poſt Abraham, & Iſaac, & Jacob, & Joſeph: nimirum etiam poſt ipſum Moyſen. Eo quippe tempore quo Moyſes natus eſt, fuiſſe reperitur Atlas ille Magnus Aſtrologus Promethei frater, maternus avus Mercurii majoris, cujus nepos fuit Triſmegiſtus iſte Mercurius. Qua *S. Auguſtini* Obſervatione refelluntur ea quæ objicit Præadamiticus Fabulator Lib. 3. cap. 8. 9. 10. & 11. quibus ex progreſſu Aſtronomiæ, Theologiæ, & Magiæ Gentilium, probare ſe confidit, multis ante *Adamum* ſæculis creatum fuiſſe Mundum.

Pergit *S. Auguſtinus* cap. 40. ita concludens: *Fruſtra itaque vaniſſima præſumptione garriunt quidam, dicentes, ex quo rationem ſiderum comprehendit Ægyptus, amplius quam centum annorum millia numerari. In quibus enim libris illum numerum collegerunt, qui non multum ante annorum duo millia literas Magiſtra Iſide didicerunt? Non enim parvus Auctor eſt in Hiſtoria Varro, qui hoc prodidit, quod a Literarum etiam divinarum veritate non diſſonat. Cum enim ab ipſo primo Homine, qui appellatus eſt Adam, nondum ſex millia annorum compleantur, quomodo non iſti ridendi potius quam refellendi ſunt, qui de ſpatio temporum tam diverſa, & huic explorata veritati tam contraria perſuadere conantur? Cui enim melius narranti præterita credimus, quam qui etiam futura prædixit, quæ præſentia jam videmus? Nam & ipſa Hiſtoricorum inter ſe diſſonantia copiam nobis præbet, ut ei potius credere debeamus, qui Divinæ, quam tenemus, non repugnat Hiſtoriæ. Porro autem cives impiæ civitatis, diffuſi uſquequaque per terras, cum legunt doctiſſimos homines, quorum nullius contemnenda videatur auctoritas, inter ſe de rebus geſtis ab ætatis noſtræ memoria remotiſſimis diſcrepantes, cui potius credere debeant, non inveniunt. Nos vero in noſtra Religionis Hiſtoria, fulti Auctoritate Divina, quicquid ei reſiſtit, non dubitamus eſſe falſiſſimum, quomodolibet ſeſe habeant cætera in ſæcularibus literis, quæ ſeu vera ſeu falſa ſint, nihil momenti afferunt quo recte beateque vivamus.*

Longe ante *S. Auguſtinum*, Fabuloſam Ægyptiorum Chaldæorumque Chronologiam fugillat *Julius Africanus* a *Georgio Syncello* laudatus. *Ægyptii*, inquit, *de ſuæ ætatis antiquitate jactantius elocuti, per annorum revolutiones myriades prorogatam quandam ſeriem ex Aſtrologicis experimentis ſtatuerunt: Quas quidem ii, qui ſe penitius inſpexiſſe arbitrantur, ſummatim legentes, fabulis nihiloſecius addicti, annos hujuſmodi lunares putandos commenti ſunt, ex confictis octo vel novem annorum millenariis, quæ Soloni velut auctori Ægyptiorum Sacerdotes apud Platonem quordam adſcripſerunt, a veritate probavere ſe longe diſſitos.* Et quibuſdam interjectis: *A Phœnicibus pariter myriades annorum tres jactatas, Chaldæorumque deliria, nec non quadraginta & octo alias myriades, quid memorare neceſſe eſt? A Chaldæis enim per Abrahamum Patrem orti Judæi, vero Moyſis ſpiritu imbuti, qua decet homines a faſtu alienos, ſuique memores, modeſtia, ex relictis ſibi Hebræorum monumentis annorum quinquies millium & quingentorum numerum uſque ad Salutaris Verbi adventum, ſub Cæſarum Imperio Mundo evulgatum, poſteris tradiderunt.*

Subdit Georgius Syncellus: *Manetho Sebennytes Beroſo poſterior, impurorum ſacrorum in Ægypto Pontifex tempore Ptolomæi Philadelphi, de ſexdecim Dynaſtiis, hoc eſt Diis ſeptem, qui nuſquam extiterunt, contextis mendaciis ad eundem ſcribens: Horum tempus, inquit, mille nongentos octoginta quinque annos exæquavit. Quorum primus, ait, Deus Vulcanus novem millibus regnavit. Iſtos nihilominus annos novem mille Hiſtoricorum noſtrorum nonnulli lunarium menſium vice computantes, annorumque lunarium*

eorum-

eorundem ex Lunæ circulorum novem millibus conflatorum, per anni ſolaris trecentos ſexaginta quinque dies multitudine diſtributa, annos ſeptingentos viginti quatuor cum medio, additis etiam quatuor diebus, collegerunt: hacque via mirandum quippiam ſe conſtituiſſe rati, riſu potius excipiendum mendacium veritati ſuperſtruxiſſe deprehenſi ſunt.

Quod ſpectat Sinarum antiquitatem, Gentis hujus Annales Sinicum Imperium ante *Fohi* conditum non fuiſſe docent. Hunc Sinę parentem agnoſcunt. Illum autem ducentis circiter poſt Diluvium annis vixiſſe, juxta Chronologiam Septuaginta Interpretum colligitur. Verum cum judicio quoque Sinenſium Interpretum, in Hiſtoria *Fohi*, & ſequentium Imperatorum, uſque ad *Yao* Legislatorem ſimul & Imperatorem, quem Annales Sinenſes ſeptimum numerant, multa apocrypha & fabuloſa contineantur, non cogunt illa ut Vulgatam Verſionem relinquamus, vel Sinenſis Monarchię primordia ultra Diluvium producamus, multo minus ultra *Adamum*. Lege R. P. *Philippi Cupleti*, Societatis Jeſu, Sinenſis Miſſionis in Urbe Procuratoris, Procœmialem Declarationem, in *Confucii* Sinenſium Philoſophi, ſeu *Scientiæ Sinicæ* Libros, Cap. 5.

SCHOLION.

Prętermittere non poſſum S. Auguſtini diſertum teſtimonium Tractatu 9. in S. Joannem: *In ipſo exordio*, inquit, *Adam & Eva parentes omnium gentium erant, non tantummodo Judæorum; & quidquid figurabatur in Adam de Chriſto, ad omnes utique gentes pertinebat, quibus ſalus eſt in Chriſto.*

ARTICULUS II.

De Evæ Creatione.

ASSERTIO UNICA.

Quod a Moyſe narratur de mulieris productione ex coſta Adami, hiſtorice & ſecundum literæ ſenſum intelligendum eſt: & Cajetani ſententia, ad metaphoricum & parabolicum ſenſum narrationem illam detorquentis, ut minus conſona verbo Dei merito rejicitur.

MAjor quippe ratio non eſt cur hujus rei narratio plane hiſtorica cenſeri non debeat, quam ſuperiorum rerum quę a Moſe ſunt commemoratæ. Ejus itaque verba proprie, non figurate accipienda ſunt cap. 2. *Geneſis* V. 21. ubi ait: *Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam: cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: Hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt.* Id ex *Eccleſiaſtici* c. 17. V. 1. & 5. confirmatur. *Deus*, inquit, *creavit de terra hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum..... Creavit ex ipſo adjutorium ſimile ſibi.* Et ex Apoſtolo 1. ad *Corinthios* c. 2. V. 8. *Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro.*

Secundo, *Cajetani* figmentum refellit concors omnium Patrum ac Theologorum ſententia, qui ex *Adamo* revera formatam *Evam* ſenſerunt & ſcriptis prodiderunt; refellit communis Eccleſię Catholicæ Populique Chriſtiani ſenſus & judicium. *Origenem* ſi tam graviter SS. Patres, *Epiphanius* pręſertim in Epiſtola ad *Joannem Jeroſolymitanum* & *Hieronymus* in Epiſtola ad *Pammachium* reprehenderunt, quod tria prima Libri Geneſeos capita non hiſtorice, ſed allegorice interpretatus fuiſſet; ſi id inter cauſas damnationis ejus Quinta Synodus Oecumenica non ſiluit, longe minus excuſandus eſt *Cajetanus*, qui Moſaicam narrationem totam ad parabolicum ſenſum hoc loco deorſerit.

Tertio, *S. Hieronymus* in Commentario Epiſtolæ ad *Philemonem*, creationem *Evæ* ex coſta *Adami* inter ea dogmata numerat, quæ ſalva in Deum fide negari non poſſunt. *Credit quiſpiam*, inquit, *in conditorem Deum, non poteſt credere, niſi prius*

crediderit de Sanctis ejus vera esse quæ scripta sunt: Adam a Deo plasmatum; Evam ex costa illius & latere fabricatam; Enoch translatum; Noe naufrago solum orbe servatum &c.

Quarto, *S. Augustinus* Lib. 8. *De Genesi ad Literam* c. 1. diserte asserit, *Narrationem Mosis in Libro Geneseos non esse genus locutionis figuratarum rerum, sicut in Cantico Canticorum, sed esse expositionem rerum, omnino gestarum, sicut in Regnorum Libris.* Atque illorum commentum explodit, qui *ex illo* dumtaxat *loco putant incipere historicam narrationem hujus libri, ex quo dimissi de Paradiso Adam & Eva convenerunt, atque genuerunt.*

Libro vero 12. *De Civitate Dei*, c. 21. quæstionem, quam tractamus, propius attingens: *Deus*, inquit, *hominem unum ac singulum creavit, non utique solum sine humana societate deserendum, sed ut eo modo vehementius ei commendaretur ipsius societatis unitas vinculumque concordiæ, si non tantum inter se naturæ similitudine, verum etiam cognationis affectu homines necterentur; quando nec ipsam quidem feminam copulandam viro sicut ipsum creare illi placuit, sed ex ipso, ut omne ex homine uno diffunderetur genus humanum.* Et c. 27. *Neque commodius contra vitium discordiæ vel cavendum ne existeret, vel sanandum cum extitisset, natura loqueretur humana, quam recordationem illius parentis, quem propterea Deus creare voluit unum, de quo multitudo propagaretur, ut hac admonitione etiam in multis concors unitas servaretur. Quod vero femina illi ex ejus latere facta est, etiam hinc satis significatum est quam cara mariti & uxoris debeat esse conjunctio. Hæc opera Dei propterea sunt utique inusitata, quia prima. Qui autem ista non credunt, nulla facta prodigia debent credere; neque enim & ipsa, si usitato naturæ curriculo gignerentur, prodigia dicerentur.... Cur ergo ex latere viri femina facta sit, & hoc primum quodammodo prodigium quid præfiguravit, alio loco, quantum me Deus adiuverit, dicam.*

Et Libro 22. c. 17. *Ut enim in exordio generis humani de latere viri dormientis costa detracta femina fieret, Christum & Ecclesiam tali facto jam tunc prophetari oportebat. Sopor quippe ille viri, mors erat Christi, cujus exanimis in Cruce pendentis latus lancea perforatum est, atque inde sanguis & aqua profluxit: quæ Sacramenta esse novimus, quibus ædificatur Ecclesia. Nam hoc etiam verbo Scriptura usa est, ubi non legitur, Formavit, aut finxit, sed* Ædificavit eam in mulierem. *Unde & Apostolus ædificationem dicit Corporis Christi, quod est Ecclesia. Creatura est ergo Dei femina, sicut vir: sed ut de viro fieret, unitas commendata: ut autem illo modo fieret, Christus, ut dictum est, & Ecclesia figurata est.*

Quinto, *Theodoretus* idem docet Interrogatione 30. in Genesim. *Volebat Creator naturæ ad concordiam adducere unumquodque genus. Hac de causa Adam quidem e terra formavit, ex Adam vero mulierem: ut & eandem in illis esse naturam demonstraret, & naturalem quamdam benevolentiam mutuam in illis insereret.*

Objiciebat *Julianus*, fabulosa esse, quæ de mulieris productione in Genesi narrantur. Qua enim ratione Deus dixisse fertur: *Non bonum est hominem esse solum, faciamus ei adjutricem similem ipsi*, quæ nihil eum quidem adjuverit, sed deceperit, eaque ipsi, sibique, ut Paradisi deliciis excideret, causa extiterit?

Respondet *S. Cyrillus* Libro 3. contra *Julianum*, Mulierem factam fuisse in adjutorium viro ad procreationem liberorum, non ut in partem consiliorum veniret. Nec immutabilem natura factam, sed liberi arbitrii, & ad bonum malumque versatilis. Unde non mirum quod & ipsa peccaverit, & virum ad peccatum pellexerit. *Non enim*, inquit, *femina in partem consilii aut deliberationum assumpta est, nec in lucem edita est decreto ejus quem nihil latet, Dei, ut esset natura immutabilis, & ea stabilitate constantiaque prædita, qua numquam a voluntate Domini posset deflectere. Voluntariis quippe motionibus rationalis creatura regitur ad id quod rectum est, & ad contrarium libera propensione fertur. Adjutrix vero potius data est, ut procreandis liberis inserviret. De ambobus enim dictum est,* „ Crescite, & multiplicammi, & replete terram.... *Hic tu mihi vide sapienter, ac solerter, quod ad Dei voluntatem attinet, esse seminam procreatam. Tametsi enim eam quoque creare de integro posset, & sumto quidem de terræ luto ad eundem modum, quo & ipse factus erat Adamus, effingere, id neutiquam fecit:*

vit: ſed cum vellet ingenerare viro erga illam affectum, viri particulam aliquam ſubduxit, attextiſque reliquis naturæ humanæ numeris abſolutam protulit. Hic eam libenter accepit, & naturæ impulſu in amorem elatus, ac tantum non ei quaſi adgnatus. Hoc „ nunc os, *inquit*, ex oſſibus meis, & caro ex carne mea: Iſta vocabitur mulier, quia „ ex viro ſuo ſumpta eſt. *Naturalem igitur maſculo generi Deus inſeruit erga feminas neceſſitudinem: futurum enim ut optimæ ſe habeant humanæ res, ſi modo pariter atque Adam erga uxores ſuas afficiantur, qui legitimo nexu conjuncti ſunt. Quam ob rem auxilium, ſi vim jure hujus vocis ſpectemus, Adamo ab ejus conjuge allatum ad liberorum certe procreationem intelligatur..... Sed profecto, inquit, non bona conſultrix fuit, quæ Adamo perſuaſerit, ut Dei mandatum faceret nihili. Ita prorſus; fuit manifeſto conſultrix non bona. Sed ſi quid habet quod naturæ leges accuſet, aut quæ a Deo tamquam non recte facta reprehendat, cauſas doceat, quibus eum a propoſito aberraſſe quiſquam arguat. Si vero iſte quidem furor eſt, & poſtremæ dementiæ manifeſtum indicium, cur fruſtra fuiſſe Deum dicit, ſi alterius ſuſurris, inducta eſt muliercula, ut patrare illicita vellet? Sane cum hominis mens rerum agendarum aut non agendarum nacta ſit poteſtatem, eique conceſſum ſit ut arbitrario motu feratur in quodlibet, cum id quoque recte ſe habere optimo univerſorum artifici Deo viſum ſit: agendi enim arbitrio ratione præditam creaturam honeſtari decebat, & ſolertiam in bonis factis liberæ voluntatis fructum exhibere.... Minime igitur dubitaverit Sapiens quiſquam omni prorſus crimine vacare Deum univerſorum, tanquam de hominis conditione non recte conſuluerit, licet prævaricati nonnulli ſint, nacti (ut dixi) motionis in quidlibet ac poteſtatis clavum, & ſponte delapſi in quippiam quod præter legem eſſet, eique repugnaret. Si enim datam legem ſervaſſet, prorſus ei licebat perpetua felicitate frui.*

Objicit *Cajetanus* primo: ſimul a Deo creatos *Adamum* & *Evam*, idque ex primo cap. Geneſeos probari, ubi narratur dixiſſe Deum: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Et mox ſubiecit Moyſes: *Maſculum & Feminam fecit eos. Benedixitque illis Deus, & ait, Creſcite & multiplicamini.*

Secundo objicit hæc verba cap. 2. V. 22. *Et adduxit eam ad Adam.* At ſi vere mulier ex viro formata fuiſſet, juxta illum fuiſſet, nec ex alio loco ad eum fuiſſet adducta.

Objicit tertio: Aut illa coſta, unde formata eſt *Eva*, erat ex neceſſariis coſtis *Adæ*: quare ea ſublata mutilus & mancus extitiſſet *Adam*: aut erat *Adæ* ſuperflua: ex quo ſequitur neceſſario, ante detractionem ejus coſtæ *Adam fuiſſe* deformem atque monſtruoſum. Utrumvis dicatur de *Adamo*, qui fuit omnium hominum pulcherrimus atque abſolutiſſimus, perabſurdum eſt.

Reſpondetur ad primum. *Adamum & Evam* ſimul creatos, id eſt eodem die, ſextoſcilicet divini opificii, at non eodem temporis puncto. Nam cum *Moſes* eo loco ſextæ diei opera commemoraret, ſtrictim & compendiaria narratione creationem viri & feminæ complexus eſt, ut ad opus illius diei pertinentem. Abſoluta vero operum omnium, quæ a Deo ſex illis diebus condita ſunt, expoſitione, *Moſes*, cap. 2. reſumit hiſtoriam productionis viri & feminæ, quam diſtinctius & enucleatius explicat, declarans quam diverſo modo utriuſque corpus a Deo compactum ſit, viri ſcilicet ex pulvere terræ, mulieris autem ex coſta viri. *Adamum* certe & *Evam* ſimul creatos non fuiſſe, ſed primo *Adamum*, deinde *Evam*, expreſſe Apoſtolus tradit 1. ad *Timoth.* cap. 2. V. 13. *Adam enim*, inquit, *primus formatus eſt, deinde Heva.*

Ad ſecundum reſpondetur, Deum ex coſta *Adamo* dormienti detracta corpus mulieris formare potuiſſe ubi ipſi placuit: & extra Paradiſum formaſſe probabilius eſt, in quem eam tranſtulerit, & adduxerit ad *Adamum*, ut Dei donum magis agnoſceret. Vel, in ipſo Paradiſo coſtam illam in mulierem ædificavit, loco paululum ab *Adamo* dormiente remoto, ad quem deinde ipſam mulierem adduxit, eique tradidit in ſociam & conjugem, ut idem eſſet primarum conciliator Nuptiarum, qui Matrimonii inſtitutor, & viri mulieriſque conditor.

Ad tertium reſpondetur, coſtam illam *Adamo* ut ſingulari homini & perſonæ particulari ſupervacaneam fuiſſe, utpote quæ ad corporis ejus integritatem minime pertineret: ſed neceſſariam ipſi fuiſſe ut principio totius generis humani, & quatenus ex ipſo,

ipso, secundum Dei Decretum, formanda erat *Eva*. Sicut semen ad perfectionem generantis pertinet, non prout individuum quoddam est, sed quatenus speciei propagandæ capax. Ita respondet *S. Thomas* 1. P. Q. 92. Art. 3. ad secundum argumentum. Porro licet costa illa *Adamo* ut singulari homini supervacanea esset, non propterea monstruosum erat ejus corpus, quia cum cæteris ejus costis ita cohærebat, & carne ita circumvestita erat, ut nulla deformitas, nullus nævus in *Adami* corpore inde oriretur; nec errore naturę, sed auctoris ejus consilio cæteris adjuncta fuerat, ut ædificando mulieris corpori materiam præberet. Ea porro detracta mutilus & mancus non fuit *Adamus*, cum ad integritatem corporis ipsius non pertineret; & Deus locum, unde fuerat detracta, carne repleverit, ut dicitur vers. 21. ejusdem capitis: *Tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea.*

SCHOLION.

Evæ formationem figuram Ecclesię fuisse, confirmat insignis S. Augustini locus Tractatu 9. in Joannem: *Dormit Adam ut fiat Eva: Moritur Christus ut fiat Ecclesia. Dormienti Adæ fit Eva de latere: Mortuo Christo, lancea percutitur latus, ut profluant Sacramenta quibus formatur Ecclesia. Cui non appareat, quia in illis tunc factis futura figurata sunt, quandoquidem dicit Apostolus ipsum Adam formam futuri esse?* Qui est, *inquit*, forma futuri. *Præfigurabantur omnia mystice. Neque enim vere non poterat Deus vigilanti costam educere, feminamque formare? An forte ne doleret latus quando costa detracta est, propter hoc oportebat ut ille dormiret? Quis est qui sic dormiat, ut ei ossa non evigilanti evellantur? An quia Deus evellebat, propterea homo non sentiebat? Poterat ergo & vigilanti sine dolore evellere, qui potuit dormienti. Sed proculdubio prophetia illius temporis de future isto tempore dispensabatur.* Cum obdormisset Adam, tulit Deus unam de costis ejus; & replevit carnem pro ea, & ædificavit costam in mulierem. *Magna ibi imago præcessit. Potuit Deus carnem detrahere homini unde faceret feminam, & magis videtur quasi congruere potuisse. Fiebat enim sexus infirmior; & magis de carne infirmitas fieri debuit quam de osse: ossa enim carne firmiora sunt. Non detraxit carnem unde faceret mulierem; sed detraxit os, & detracto osse formata est mulier, & in locum ossis caro adimpleta est. Quid igitur significavit? Facta est mulier in costa tamquam fortis: Factus est Adam in carne tamquam infirmus. Christus est & Ecclesia, illius infirmitas nostra est fortitudo.* Christus & Ecclesia, sicut Adamus & Eva, facti sunt duo in carne una. *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* ILLI *carni adjungitur Ecclesia, & fit Christus totus, Caput & Corpus.* Eva ex Adami costa formata a Deo, ei quodammodo fuit & soror, & conjux; Ecclesia ex latere Christi educta, ejus soror, & sponsa est. *Aperi*, inquit, *mihi soror mea, proxima mea, columba mea, perfecta mea.* Aperi mihi, *de sanguine meo soror mea, de accessu meo proxima mea, de Spiritu meo columba mea, de sermone meo perfecta mea, aperi mihi, prædica me.*

Rom. 5.14.

S. August. Tract. 15. *in S. Joan.*

S. August. Tract. 1. *in Epist. S. Joann.*

Idem Tract. 57. *in Evang. S. Joan.*

ARTICULUS III.

De Adami & Evæ Tentatione, Lapsu, & Pœnitentia.

ASSERTIO I.

Eva seducta est a Diabolo veri Serpentis organo utente. Unde nec S. Cyrilli Alexandrini singularis opinio probatur, speciem duntaxat & simulacrum Serpentis Evæ a Diabolo exhibitum fuisse tradentis, non veri Serpentis corpus ad tentationem assumptum; & error Cajetani rejicitur, asserentis, tentationem Evæ interna tantum suggestione peractam a Dæmone, qui Serpentis nomine a Moyse metaphorice significatur.

S. Cyrillus Alexandr. lib. 3. *adversus Julianum.*

HUjus Propositionis veritas ex *Mosis* narratione probatur, qui serpentem simpliciter vocat, & unum ex animantibus terræ fuisse significat *Geneseos* Cap. 3. vers. 1. *Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus.*

Se-

Secundo, genus pœnæ quo eum mulctavit Deus, verum ſerpentem fuiſſe declarat, non meram ſpeciem & imaginem ſerpentis, quam ludificandis *Evæ* ſenſibus diabolus exhibuerit. Cum enim *Eva* a Deo increpita, quod arboris vetitæ fructum delibaſſet, comediſſetque, reſpondit: *Serpens decepit me*: Converſus Dominus ad Serpentem ait: *Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia & beſtias terræ; ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*. Quæ nec adumbrato Serpenti, nec Dæmoni conveniunt. Dæmonem vero Serpente velut organo uſum ad mulierem tentandam, Serpentis cum *Eva* colloquium probat, & familiaris veluti congreſſus. Humanus enim ſermo & ratiocinatio vim & facultatem animalium brutorum excedunt, & in naturam intelligentem neceſſario ſunt refundenda, quæ quadruplex eſt, homo, Angelus bonus, Deus, & Diabolus. Tunc autem præter *Adamum* & *Evam* nemo homo erat: nec bonus Angelus, aut Deus, tentationis illius auctores eſſe poterant, quę mulierem ad præceptum Dei violandum ſolicitabat: in ſolum itaque Dæmonem refundenda eſt. Itaque luculentis Scripturæ Sacræ teſtimoniis confirmatur. Sapientiæ 2. Cap. verſ. 24. *Invidia autem diaboli*, inquit, *mors introivit in orbem terrarum*. Joannis 8. verſ. 44. ubi Chriſtus ait: *Vos ex Patre Diabolo eſtis. . . . Ille homicida erat ab initio:* Quia nimirum hominem tentatione ſua pelliciens ad peccatum, ſpiritaliter occidit, mortique corporeæ etiam obnoxium fecit. 2. ad *Corinthios* cap. 2. v. 3. *Timeo autem, ne ſicut Serpens Evam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant a ſimplicitate quæ eſt in Chriſto*. At *Evam* non a Serpente animali, ſed a Diabolo Serpentis organo utente deceptam fuiſſe conſtat, qui propterea Serpens antiquus appellatur *Apocalypſis* 12. cap. verſ. 9. *Et projectus eſt*, inquit, *Draco ille magnus, Serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit univerſum orbem: & projectus eſt in terram & Angeli ejus cum illo miſſi ſunt*.

Tertio, veri Serpentis organo uſum in tentatione mulieris Diabolum, SS. Patres docent. *SS. Baſilius* & *Chryſoſtomus*, Homiliis in Geneſim. *Theodoretus* Interrogatione 32. *Serpens*, inquit, *erat organum inimici veritatis. Et hoc declaravit Dominus in Evangeliis divinis. Cum dixiſſet enim Judæis*: Vos ex Patre diabolo eſtis; *ſubjunxit*: Ille homicida erat ab initio. *Diabolus igitur per Serpentem allocutus eſt Evam. Cum enim a Deo omnium accepiſſent imperium in univerſa irrationalia, Diabolus miniſterio unius animalium ſubditorum laqueum illi tetendit, hoc pacto ſuaſu faciliores componens inſidias. Quod autem Diabolum miniſterio Serpentis operantem, Scriptura divina Serpen-*
„ *tem appellet, teſtatur Iſaias Propheta clamans*: In die illa vibravit Deus gladium
„ ſuum ſanctum, magnum & fortem, adverſus Draconem, Serpentem tortuoſum
„ & validum, adverſus Draconem Serpentem fugientem, qui eſt in Mari. *Dominus*
„ *quoque ſacris Diſcipulis dixit*: Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper Serpentes
„ & Scorpiones & ſuper omnem virtutem Inimici. Et interrogatione 35. quærit, *Quare Deus Serpentem creavit, cum prænoſſet illum futurum organum nequitiæ?* Et reſpondet: *Hoc ipſum & de homine quiſpiam dicere poſſit. Præviderat enim Deus, quod ille præceptum tranſgreſſurus eſſet. Cæterum Diabolo perfacile erat alterius beſtiæ miniſterio fallere*.

S. Auguſtinus Lib. 2. de Geneſi ad literam, c. 27. *Ab illo ergo*, inquit, *cujus ſuper omnia, quæ creavit, ſumma poteſtas eſt per Angelos Sanctos a quibus illuditur diabolus, cum & de ipſius malevolentia conſulitur Eccleſiæ Dei, non eſt permiſſus tentare feminam niſi per Serpentem, nec virum niſi per feminam: ſed in Serpente ipſe locutus eſt, utens eo velut organo, movenſque ejus naturam eo modo quo movere illa, & moveri illa potuit, ad exprimendos verborum ſonos & ſigna corporalia, per quæ mulier ſuadentis intelligeret voluntatem. In ipſa vero muliere, quia illa rationalis creatura erat, quæ motu ſuo poſſet uti ad verba facienda, non ipſe locutus eſt; ſed ejus operatio atque perſuaſio; quamvis occulto inſtinctu adjuvaret interius, quod exterius egerat per Serpentem. Quod quidem ſi ſolo inſtinctu occultius ageret, ſicut egit in Juda ut traderet Chriſtum, poſſet efficere in anima ſuperbo amore ſuæ poteſtatis inducta: ſed, ſicut jam dixi, tentandi voluntatem habet diabolus, in poteſtate autem nec ut faciat habet, nec quomodo faciat. Quia permiſſus eſt ergo, tentavit; & quomodo permiſſus eſt, ita tentavit: Cui autem generi hominum prodeſſet quod faciebat, neque ſciebat, neque volebat, &*

eo

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

eo ipso illudebatur ab Angelis. Et cap. 28. *Non itaque serpens verborum sonos intelligebat, qui ex illo fiebant ad mulierem. Neque enim conversa credenda est anima ejus in naturam rationalem: quandoquidem nec ipsi homines, quorum rationalis natura est, cum Dæmon in eis loquitur ea passione cui Exorcista resistunt, sciunt quid loquantur: quanto minus ille intelligeret verborum sonos, quos per eum, & ex eo Diabolus illo modo faciebat, qui hominem loquentem non intelligeret, si eum a diabolica passione immunis audiret: Nam & quod putantur audire & intelligere Serpentes verba Marsorum, ut eis incantantibus prosiliant plerumque de latebris, etiam illic diabolica vis operatur, ad cognoscendam ubique providentiam, quam rem cui rei naturali ordine subjiciat, & quod etiam voluntatibus malis sapientissima potestate permittat, ut hoc magis habeat usus, Serpentes moveri carminibus hominum, quam ullum aliud genus animantium. Etiam hæc enim non parva testatio est, naturam primitus humanam Serpentis esse seductam colloquio. Gaudent enim Dæmones hanc sibi potestatem dari ut ad incantationem hominum Serpentes moveant, ut quolibet modo fallant quos possunt. Hoc autem permittitur ad primi facti memoriam commendandam, quod sit eis quædam cum hoc genere familiaritas. Porro ipsum primum factum ad hoc permissum est, ut per naturam Serpentis significaretur generi hominum, cui erudiendo hæc gesta conscribi oportebat, omnis Diabolicæ tentationis similitudo.*

Et Libro 14. *De Civitate Dei*, cap. 11. *Postea vero*, inquit, *quam superbus ille Angelus, ac per hoc invidus, per eamdem superbiam a Deo ad semetipsum conversus, quodam quasi tyrannico fastu gaudere subditis, quam esse subditus eligens, de spiritali Paradiso cecidit, malesuada versutia in hominis sensus serpere affectans, cui utique stanti, quoniam ipse ceciderat, invidebat, colubrum in Paradiso corporali, ubi cum duobus illis hominibus masculo & femina animalia etiam terrestria cætera subdita & innoxia versabantur, animal scilicet lubricum, & intortuosis anfractibus mobile, operi suo congruum, per quem loqueretur elegit; eoque per angelicam præstantiam præstantioremque naturam spiritali nequitia sibi subjecto, & tanquam instrumento abutens, fallacia sermocinatus est feminæ.*

S. Joannem Damascenum Lib. 2. De Fide Orthodoxa, cap. 10. *Venerabilem Bedam, Rupertum, Sanctum Thomam*, & alios Scriptores Ecclesiasticos laudatis Patribus in eo dogmate consentientes prætereo, ne prolixior sim.

Objicit *Cajetanus* primo hæc verba *Geneseos* c. 3. v. 1. *Sed & Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Quod de vero serpente, si fides habeatur Philosophis, qui naturas & proprietates animalium scrutati sunt, falsum esse constat. Quin imo propterea id *Moyses* dixit, ut indicaret se non loqui de vero Serpente, sed figurate ac metaphorice de Diabolo, mores & ingenium Serpentis referente; serpendo videlicet per interiores hominis sensus, ut eum veneno suæ persuasionis inficiat atque corrumpat.

Secundo quod *Moses* nihil scripserit de accessu Serpentis ad mulierem, nihil de pavore atque horrore mulieris ad præsentiam Serpentis: cum tamen *Moses* (ut scriptum est *Exodi* 4.) Serpentis præsentia territus aufugerit. At ad veri serpentis præsentiam inhorruisset, ad ejus locutionem obstupuisset.

Tertio, idem fieri manifestum ait consideranti pœnam, quæ a Deo inflicta est Serpenti. Ea namque in verum Serpentem minime, in figuratum autem, id est, Diabolum maxime quadrat. Neque enim super pectus gradi, & pulverem comedere Serpentis pœna fuit; cum id etiam ante tentationem hominis Serpens naturaliter haberet: Neque enim tunc Serpentes in aliam naturam, proprietates & mores, quam prius haberent, esse mutatos & conversos existimare convenit.

Respondeo ad primum, hæc verba vero Serpenti convenire; idque probari primo ex illius, de quo dicuntur, comparatione cum cæteris animantibus terræ: secundo ex verbis Christi *Matthæi* 10. *Estote prudentes sicut Serpentes:* Tertio ex multiplici experimento calliditatis Serpentis, tum ad tuendam vitam, tum ad insidiandum homini. Unum est, quod sentiens carminibus incantatorum se captum iri, ne ea exaudiat, alteram aurem terræ vel petræ admovet; atque apprimit, alteram vero cauda obturat; quod eleganter describitur a *Davide*, Psalmo 57. *Furor illis secundum similitudinem Serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas: quæ non exaudiet vocem incan-*

cantantum, *& venefici incantantis ſapienter*. Alterum eſt, quod Serpens cum ſaxo aut ferro ab homine petitur, totum corpus in orbes circumvolvit, ut caput ab ictibus protegat, ex quo totius corporis pendet ſalus. Tertium, quod ſiti fatigatus, cum e latibulo procedit ad aquam ut bibat, venenum quaſi expuere ac deponere dicitur, ne aquas veneno inficiat atque corrumpat, ut a Phyſiologis traditum refert *S. Epiphanius* Hęreſi 37. Alia prętereo, quę a *Plinio* referuntur, Lib. 8. cap. 27. Eius vero aſtutia ad inſidiandum homini Sacræ Scripturæ teſtimonio, & quotidianis etiam experimentis probatur. Geneſis 3. verſ. 15. *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius: Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus*. Geneſ. 49. verſ. 15. *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita mordens ungulas equi, ut cadat aſcenſor ejus retro*. Eccleſiaſtis cap. 10. *Si mordeat Serpens in ſilentio, nihil ei minus habet qui occulte detrahit*. Hanc Reſponſionem confirmat ex parte *S. Auguſtinus* Libro 11. *De Geneſi ad litteram*, cap. 29. docens Scripturam loqui de veri Serpentis aſtutia, non tamen ſecundum ſe ſpectati, ſed ut organum fuit Diaboli ad fallendum Evam. *Proinde*, inquit, *prudentiſſimus omnium beſtiarum, hoc eſt aſtutiſſimus, ita dictus eſt Serpens propter aſtutiam Diaboli, quæ in illo & de illo agebat dolum, quemadmodum dicitur prudens vel aſtuta lingua, quam prudens vel aſtutus movet ad aliquid prudenter aſuteque ſuadendum. Non enim eſt hæc vis ſeu virtus membri corporalis, quod vocatur lingua, ſed utique mentis quæ utitur ea. Ita etiam dictus eſt ſtilus mendax Scribarum, neque enim eſſe mendacem pertinet niſi ad viventem atque ſentientem; ſed ſtilus mendax dictus eſt, quod per eum mendax mendaciter operetur; quemadmodum ſi iſte Serpens mendax diceretur, quod eo Diabolus tanquam ſtilo mendaciter uteretur. Sic ergo locutus eſt Serpens homini, ſicut aſina, in qua ſedebat Balaam, locuta eſt homini, niſi quod illud fuit opus diabolicum, hoc angelicum*.

Ad ſecundum reſpondetur, *Evam* Serpentis conſpectum & congreſſum non horruiſſe, quod in ſtatu innocentiæ animalia omnia homini placide atque obedienter ceu domino ſubjecta eſſent, nec feritate, morſibus, veneno terribilia, aut noxia. Unde nullum horrorem inferre poterant homini innocenti, cum Dei providentia ſingularis moleſtiam omnem a felici illo ſtatu arceret. Unde nonniſi poſt peccatum hominis hac maledictione Serpens percuſſus a Deo eſt: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius*. Hanc Reſponſionem ſuggerunt *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 16. in Geneſim, & *S. Joannes Damaſcenus* Lib. 2. *De Fide Orthodoxa*, cap. 10. Ad ſerpentis vero colloquium *Eva* non obſtupit, quia neſciebat facultatem loquendi nulli animali naturalem eſſe. Nam & rerum novitas, & experientiæ defectus, & quod ſexus muliebris perfectio omnium rerum naturalium ſcientiam non exigeret, ignorantiæ hujus cauſa fuit; quæ tamen ignorantia non fuit pravæ diſpoſitionis, qua vera pro falſis approbantur, ſed meræ negationis (ut Theologi de Schola dicunt) quæ innocentiæ ſtatui minime repugnabat; ſiquidem pueri eo in ſtatu multa neſciviſſent, quę temporis progreſſu didiciſſent. Hęc reſponſio *S. Cyrilli Alexandrini* auctoritate confirmatur Libro 3. contra *Julianum*, ubi & ex Scriptoribus Ethnicis incredibile non eſſe probat, quod Serpens movente Dæmone locutus ſit, cum res etiam inanimes humanas voces edidiſſe, Magorum utique præſtigiis, & Dęmonum operatione, teſtentur. *Cum enim*, inquit S. Cyrillus, *rationis particeps tum animal aliud non eſſet, per nimiam ſimplicitatem rata eſt Muliercula forſitan & aliis animalibus datum eſſe vocis humanæ uſum. Quod autem immundis ſpiritibus difficile non ſit talia interdum aliqua moliri, vel ſola Moſis verba idonea ſunt quæ fidem pleniſſimam faciant: Sed quia veriſimile eſt qui ex eadem ſint hæreſi, qua iſte rerum Chriſtianarum Obtrectator, orationi noſtræ non aſſenſuros, age excuſſis iſtorum Hiſtoriis, quoad licet, rem demonſtremus. Homerus igitur res Graiis ad Trojam geſtas componens, unum Achillis equorum (Xantus is erat) mortem ei auguratum eſſe affirmat, & dixiſſe Heroem:*

Xanthe necem quid mi præſagis?

Minime vero neglexit, ut ne mentiri putaretur, dixit enim:

Vocem illi Juno formoſis indidit ulnis.

Sed opponet denuo quæ ſolet, idque poeticum commentum eſſe dicet. Ergo, ſi videtur, mendacii damnentur Homeri Poemata, & in ejus Magiſtros crimen recidat. Veſtigemus

autem & alios, qui talia scriptitarint. Porphyrius itaque ejus socius, & petulantis in nos maledicentiæ parens, Pythagoræ vitam exequens sic alicubi scribit: Caucasum autem flumen narrant, cum pluribus sodalium trajicientem allocutum esse, & fluvium magna voce cunctis audientibus respondisse: Ave Pythagora. *Sed subjecerint, opinor, aliqui, dixisse salutatum eum esse a fluvio, at non utique dæmonem locutum. Bene habet. Erat igitur fortasse rationis compos aqua. Sed hoc opinor emotæ mentis esse, neque fieri posse dicimus. Dæmon igitur locutus est, idque Pythagoræ præstigiarum argumentum erat, quod eum alloqui fluvius videbatur. At verum id non est, inquies, sed potius quæsita cavillatio. Ergo nisi ea quam arcanam sapientiam Græci nominant, sive arte magica plenus erat, crimine vacet ipse, nugamur nos. Sin autem & præstigiator & excantator, & istiusmodi artifex apparet, quidni vere dicatur, alicujus eorum, qui ipsi assidue hærerent, dæmonum vi salutationem esse factam? Scribit rursus de eo Porphyrius ad hunc modum: Ambulationes autem neque ipse invidiose cum multis obibat, sed secundus vel tertius, in Templis vel in lucis loca deligens & quietissima, & amœnissima; amicos autem summopere diligebat, qui primus amicorum communia esse omnia pronuntiavit, & amicum alterum semet, & cum valentibus ipse versabatur, corpore autem ægros curabat, & animo ægros consolabatur, ut diximus, hos quidem incantamentis & Magia, illos vero Musica. Par autem est scilicet, & Serpentem dicere humana nequisse voce uti, Caucasum fluvium potuisse, qui Mago comis & affabilis fuit? Hujus quoque mentionem facit & Sapientissimus Clemens in Stromatis . . . At Philostratus, qui delectis verborum scitamentis Appollonii Vitam exornare conatur, & ad supremum usque miraculum effert, ipsum quidem ad summos fines agri Thebani deportat, & in ipsa dicit fluminis cataduba sese dedisse. Congressum autem cum iis qui illic sunt Gymnosophistis, peritissimis ipsis quoque præstigiarum. Tum adait omnium Præsulem (is erat Thespesion) Apollonio dixisse: Enimvero quoniam Sapientiæ impotes non sumus: Tu, inquit, arbor (ulmus autem erat tertia ab illa sub qua differebant) saluta mihi Sapientem Appollonium. Et compellavit eum quidem arbor, uti jussa est: vox autem erat & articulata, & feminea. Memorabo item Dodonæam quercum, quam & humana voce usam dicunt. Sed & Citticus Isigonus in Rhodo Insula Jovis Taurum ait humanæ vocis expertem non fuisse. Videsis igitur ut Impostorum ludibria plane demonstrent naturæ dæmonum inesse ut efficere interdum voces queant, neque sensu præditis modo animantibus, sed & voce & sensu expertibus, aqua dico & arboribus. Cum ergo manifestum omnibus sit, non fuisse allocutam Mulierem solum & per se Serpentem, qui naturæ sit nec ratione nec intellectu præditæ, verumtamen subjisse ejus personam mali patrem Satanam, cum datæ ipsi immortalitatis munere spoliare vellet hominem; quis non eum jure reprehendat, ut qui hæc non intellexerit, quæ in scelestum & impium draconem tantum non maximum clamorem tollunt? Quod si ipse non credit, non propterea percipi veritas nequit. Ille autem veris non assentiens merito rideatur.*

Ad tertium respondeo primo, etsi maledictio in Serpentem a Deo prolata non ad verum Serpentem, sed sub illius vocabulo & figura ad diabolum pertineret, ut *S. Augustinus*, & eum secuti *Gregorius Magnus*, *Beda*, *Rupertus* Abbas existimarunt, non sequi quod verus Serpens non fuerit, quo velut organo ad seducendam mulierem Diabolus usus est. Id patet ex *S. Augustini* verbis, Lib. 11. *De Genesi ad literam*, cap. 36. ubi prœmissis verbis Dei Serpenti maledicentis hęc habet: *Tota ista sententia figurata est, nec aliud debet ei Scriptoris fides narrationisque veritas, nisi ne illam dictam fuisse dubitemus. Quod enim positum est:* Et dixit Dominus Deus Serpenti, *verba sola scribentis sunt, hæc exigenda sunt per proprietatem. Hoc ergo verum est, dictum est Serpenti. Jam cætera verba Dei sunt, quæ libero lectoris intellectui relinquuntur, utrum proprie an figurate accipi debeant, sicut in exordio Voluminis hujus nostri prælocuti sumus. Proinde cur Serpens hoc fecerit, non est interrogatus, potest videri quod non ipse utique id in sua natura & voluntate fecerat; sed Diabolus de illo, & per illum, & in illo fuerat operatus: qui jam ex peccato impietatis ac superbiæ suæ igni destinatus fuerat sempiterno. Nunc ergo quod Serpenti dicitur, & ad eum qui per Serpentem operatus est utique refertur, proculdubio figuratum est: Nam in his verbis Tentator ille describitur qualis generi humano futurus esset: quod genus humanum propagari tunc*

cæpit, quando hæc in Diabolum est tanquam in Serpentem prolata sententia. Hæc itaque verba quomodo figuris expositis accipienda sint, & in illis duobus adversus Manichæos editis libris de Genesi, quantum potuimus disseruimus, & si quid diligentius & congruentius alias potuerimus, Deus aderit ut efficiamus. Sic autem habet Lib. 2. *De Genesi contra Manichæos*, c. 26. *Jam Serpens non interrogatur, sed prior excepit pœnam, quia nec confiteri peccatum potest, nec habet omnino unde se excuset. Non autem nunc ea damnatio Diaboli dicitur, quæ ultimo judicio reservatur, sed ea pœna ejus dicitur, qua nobis cavendus est. Pœna enim ejus est, ut in potestate habeat eos qui Dei præcepta contemnunt: Hoc enim explicatur his verbis quibus in eum profertur sententia: & in hoc major pœna est, quia de tam infelici potestate lætatur, qui solebat antequam caderet, de sublimi veritate gaudere, in qua non stetit. Et ideo illi etiam pecora præponuntur, non in potestate, sed in conservatione naturæ suæ: quia pecora non amiserunt beatitudinem aliquam cœlestem, quam nunquam habuerunt, sed in sua natura quam acceperunt peragunt vitam. Dicitur ergo huic:* Pectore & ventre repes. *Quod quidem & in colubro animadvertitur, & ex illo animante visibili ad hunc invisibilem inimicum nostrum locutio figuratur. Nomine enim pectoris significatur superbia, quia ibi dominatur impetus animi: nomine autem ventris, significatur carnale desiderium, quia hæc pars mollior sentitur in corpore. Et quia his rebus ille serpit ad eos quos vult decipere, propterea dictum est:* Pectore & ventre repes. Et Terram, *inquit*, manducabis omnibus diebus vitæ tuæ, *id est, omnibus diebus quibus agis hanc potestatem, ante illam ultimam pœnam judicii. Hæc enim vita ejus videtur, de qua gaudet atque gloriatur.* Terram ergo manducabis, *duobus modis intelligi potest: Vel, Ad te pertinebunt, quos terrena cupiditate deceperis, id est peccatores, qui terræ nomine significantur: vel certe genus tertium tentationis his verbis figuratur, quod est curiositas. Terram enim qui manducat, profunda & tenebrosa penetrat, & tamen temporalia atque terrena.*

Respondetur secundo, non ad Dæmonem dumtaxat, sed etiam ad Serpentem, cujus organo usus est, maledictionem divinam pertinere, ut egregie *Theodoretus* explicat, Interrogatione 34. in Genesim. *Maledictionem*, inquit, *Deus proprie intulit ei, qui malum perpetravit, nam & ille Serpens quoque appellatus est: non qui talem a Deo omnium conditore naturam acceperit: Bonus enim creatus est, & una cum incorporeis Virtutibus conditus. At ubi sponte in nequitiam declinavit, tum honore privatus est, quem ab initio sortitus erat, & in terram projectus est. Sed & ipsum animal quoque ad hominum utilitatem maledictionem recepit. Itaque videntes Serpentem repere & volutari super Terram, maledictionis antiquæ recordamur, & discimus quanta mala peccatum accersat, non solum his qui illud admittunt, sed & illis qui subserviunt. At ipse quidem Serpens nullum inde damnum accepit, cum ita gradinatus sit. Hanc enim habet a natura motus speciem. Nihil autem naturale molestum videtur esse. Homo vero multum inde commodi consequitur.* Idem docuit ante Theodoretum *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 17. in Genesim. *Sicut*, inquit, *clementissimus Pater puniens eum qui filium suum occiderit, & gladium & ensem, per quæ filius suus occisus est, destruit, & in multas partes dividit; eodem modo Deus egit. Quippe Serpens quasi gladius quidem Diabolicæ servivit malitiæ, unde & perpetua ipsi pœna intentata est. Quo per visibile & sensibile hoc ratiocinemur & expendamus, in quanta ignominia sit & Diabolus. Nam si is qui ut instrumentum ministravit, tantam expertus est indignationem, quale supplicium verisimile est susceperturum Diabolum?*

ASSERTIO II.

Etsi Adam eo modo seductus non fuerit quo Eva, quodam tamen modo & ipse deceptus est superbiæ merito, ut in apertam inobedientiam laberetur.

ADamum eo modo seductum non fuisse, quo *Eva* seducta est, probat primo diversa longe ratio qua peccatum excusat. Ille enim se a muliere deceptum non ait, sed uxori fructum vetitum porrigenti obsecutum. Genesis 3. *Mulier*, inquit, *quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno & comedi.* At mulier se a Serpente deceptam

que-

queritur: *Serpens decepit me & comedi*. Secundo, idem probant Apoſtoli verba 1. ad Timotheum 2. *Adam prius formatus eſt, deinde Eva, & Adam non eſt ſeductus, Mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit*. Cujus ſententiæ multiplicem interpretationem Patres afferunt. Quidam enim ita intelligunt, ut *Adam* non fuerit ſeductus primus, quemadmodum primus creatus eſt, ſed *Eva* quæ *Adamo* peccati conſultrix fuit. Sic interpretantur *S. Epiphanius* in Hæreſi Quintilianorum, *Haimo Halberſtatenſis*, Gloſſa Ordinaria, *Oecumenius & S. Thomas*. Alii ſic exponunt, ut *Adamus* quidem ſeductus non fuerit a Serpente ſicut *Eva*, ſed mulieris voluntati & cupiditati indulgens peccaverit. Sic exponunt *S. Joannes Chryſoſtomus*, *S. Hieronymus* Lib. 1. contra Jovinianum, & *Hilarius* Diaconus in Commentariis ſub *S. Ambroſii* nomine olim editis. Quidam ſic explicant, propterea dixiſſe S. Paulum, *Adam non eſt ſeductus, Mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit*, quod in Sacris Literis mentio nulla fiat deceptionis *Adami*, ſed *Evæ* dumtaxat: ſicut idem Apoſtolus *Melchiſedechum* nec patrem, nec matrem, nec genealogiam, nec initium, nec finem dierum habuiſſe ait, quia hæc certi myſterii cauſa tacuit Scriptura. Hæc interpretatio *Theophilacto* placuit, & *Hugoni a S. Victore*. Alii denique ſic interpretantur, quod *Adamus* non ita ſeductus eſt, ut mulieri fieret in prævaricationem; mulier autem ita ſeducta ſit, ut Adamo in prævaricationem fieret, id eſt, eum ad Dei mandatum violandum pelliceret. Ita *S. Auguſtinus* Libro 11. de Geneſi ad literam, cap. 42. *Illud*, inquit, *magis me movet, ſi jam ſpiritalis erat Adam, quamvis mente, non corpore, quomodo credere potuerit quod per Serpentem dictum eſt, ideo Deum prohibuiſſe ne fructu ligni illius veſcerentur, quia ſciebat eos ſi feciſſent, futuros ut Deos propter dignoſcentiam boni & mali, tanquam hoc tantum bonum creaturæ ſuæ Creator inviderit: hoc mirum ſi homo ſpiritali mente præditus credere potuiſſet. An quia hoc credere ipſe non poſſet, propterea mulier addita eſt, quæ parvi intellectus eſſet, & adhuc fortaſſe ſecundum ſenſum carnis, non ſecundum ſpiritum mentis viveret, & hoc eſt quod ei Apoſtolus non tribuit imaginem Dei? Hic*

2. Corinth. 11. 7.

„ *enim ait:* Vir quidem non debet velare caput, cum ſit imago & gloria Dei:
„ Mulier autem gloria viri eſt. *Non quod mens feminæ eamdem imaginem capere non poſſit, cum in illa gratia nos dicat nec maſculum eſſe, nec feminam; ſed quod fortaſſis illa hoc nondum perceperat, quod fit in agnatione Dei, & viro regente ac diſpenſante*
„ *paulatim fuerat perceptura. Neque enim fruſtra eſt illud quod Apoſtolus ait*: Adam
„ enim primus formatus eſt, deinde Eva: & Adam non eſt ſeductus, mulier autem
„ ſeducta in prævaricationem facta eſt; *id eſt, ut per illam etiam vir prævaricaretur.*
„ *Nam & ipſum dicit prævaricatorem, ubi ait:* In ſimilitudinem prævaricationis Adę,
„ qui eſt forma futuri. *Seductum tamen negat. Nam & interrogatus non ait*, Mulier,
„ quam dediſti mecum, ſeduxit me, & manducavi, *ſed*, Ipſa mihi, *inquit*, dedit
„ de ligno, & manducavi. *Illa vero:* Serpens, *inquit*, ſeduxit me. *Ita Salomon vir tantæ ſapientiæ, nunquidnam credendum eſt, quod in ſimulacrorum cultu credidit eſſe aliquid utilitatis? Sed mulierum amori ad hoc malum trahenti reſiſtere non valuit, faciens quod ſciebat non eſſe faciendum ne ſuas quibus deperibat atque diffluebat, mortiferas delicias contriſtaret. Ita & Adam, poſteaquam de ligno prohibito ſeducta mulier manducavit, eique dedit ut ſimul ederent, noluit eam contriſtare, quam credebat poſſe ſine ſuo ſolatio contabeſcere, ſi ab ejus alienaretur animo, & omnino illa interire diſcordia. Non quidem carnis victus concupiſcentia, quam nondum ſenſerat in reſiſtente lege membrorum legi mentis ſuæ; ſed amicali quadam benevolentia, qua plerumque fit ut offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus; quod eum facere non debuiſſe, divinæ ſententiæ juſtus exitus indicavit. Ergo alio modo quodam etiam ipſe deceptus eſt: Sed dolo illo ſerpentino, quo mulier ſeducta eſt, nullo modo arbitror potuiſſe ſeduci in illo modo, quo illa potuit. Hanc autem proprie ſeductionem appellavit Apoſtolus, qua id quod ſuadebatur, cum falſum eſſet, verum putatum eſt, id eſt, quod Deus ideo lignum illud tangere prohibuerit, quod ſciebat eos, ſi tetigiſſent, velut Deos futuros, tanquam eis divinitatem invideret, qui eos homines fecerat. Sed etiam ſi virum propter aliquam mentis elationem, quæ Deum internorum ſcrutatorem latere non poterat, ſolicitavit aliqua experiendi cupiditas, cum mulierem videret accepta illa eſca non eſſe mortuam, ſecundum ea quæ ſuperius tractavimus; non tamen eum arbitror ſi jam ſpiritali mente præditus*

erat

erat, ullo modo credere potuisse, quod eos Deus ab esca illius ligni invidendo vetuisset. Sed quid plura? Persuasum est illud peccatum sicut persuaderi talibus posset; conscriptum est autem sicut legi ab omnibus oporteret, etsi a paucis hæc intelligerentur sicut oporteret.

Adamum quodammodo seductum, idque merito superbiæ suæ, & alibi *S. Augustinus* docet, quamvis non eo seductionis genere quo *Eva*, credendo nimirum verbis Diaboli per Serpentem loquentis, de quo *S. Augustinus* Libro 14. *De Civitate Dei*, cap. 11. *Fallacia*, inquit, *fermocinatus est feminæ; a parte scilicet inferiore illius humanæ copulæ incipiens, ut gradatim perveniret ad totum; non existimans virum facile credulum nec errando posse decipi, sed dum alieno credit errori. Sicut enim Aaron erranti populo ad Idolum fabricandum non consensit inductus, sed cessit obstrictus; nec Salomonem credibile est errore putasse Idolis esse serviendum, sed blanditiis femineis ad illa sacrilegia fuisse compulsum; ita credendam est illum virum suæ feminæ, uni unum, hominem homini, conjugem conjugi, ad Dei legem transgrediendam, non tanquam verum loquenti credidisse* „ *seductum, sed sociali necessitudine paruisse. Non enim frustra dixit Apostolus,* Sed & „ Adam non est seductus, Mulier autem seducta est: *nisi quia illa quod ei Serpens locutus est, tanquam verum esset, accepit; ille autem ab unico noluit consortio dirimi, nec in communione peccati; nec ideo minus reus sed sciens prudensque peccavit: Unde & Apostolus non ait, Non peccavit: Sed*, Non est seductus. *Nam utique ipsum ostendit, ubi, dicit:* Per unum hominem intravit peccatum in mundum, *& paulo post apertius,* In similitudine, *inquit*, prævaricationis Adæ. *Eos autem seductos intelligi voluit, qui id quod faciunt, non putant esse peccatum; ille autem scivit. Alioqui quomodo verum erit,* Adam non est seductus? *Sed inexpertus divinæ severitatis in eo falli potuit, ut veniale crederet esse commissum. Ac per hoc in eo quidem quod mulier seducta est, non est ille seductus, sed eum sefellit, quomodo fuerat judicandum quod erat dicturus,* Mulier quam dedisti mecum ipsa mihi dedit & manducavi. *Quid ergo pluribus? Etsi credendo non sunt ambo decepti, peccando tamen ambo sunt capti, & diaboli laque implicati.*

Ex superbia autem & deceptionem *Adami*, qualiscumque illa fuit, & lapsum in apertam inobedientiam processisse, docet etiam *S. Augustinus* c. 13. *In occulto autem*, inquit, *mali esse cœperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur: Non enim ad malum opus perveniretur, nisi præcessisset mala voluntas? Porro malæ voluntatis initium quid potuit esse nisi superbia?* Initium enim omnis peccati superbia est. *Quid est autem superbia, nisi perversæ celsitudinis appetitus? Perversa enim celsitudo est, deserto eo cui debet animus inhærere principio, sibi quodam modo fieri atque esse principium. Hoc fit cum sibi nimis placet. Sibi vero ita placet, cum ab illo bono incommutabili deficit, quod ei magis placere debuit, quam ipse sibi. Spontaneus est autem iste defectus: quoniam si voluntas in amore superioris immutabilis boni, a quo illustrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, stabilis permaneret, non inde ad sibi placendum averteretur, & ex hoc tenebresceret & frigesceret, ut vel illa verum crederet dixisse serpentem, vel ille Dei mandato uxoris præponeret voluntatem, putaretque se venialiter transgressorem esse præcepti, si vitæ suæ sociam non desereret etiam in societate peccati..... Manifesto ergo apertoque peccato, ubi factum est quod Deus fieri prohibuerat, diabolus hominem non cepisset, nisi jam ille sibi placere cœpisset. Hinc enim & delectavit quod dictum est,* Eritis sicut Dii. *Quod melius esse possent summo veroque principio cohærendo per obedientiam, non suum sibi existendo principium per superbiam. Dii enim creati, non sua veritate, sed Dei veri participatione sunt Dii. Plus autem appetendo, minus est, qui dum sibi sufficere diligit, ab illo qui ei vere sufficit, deficit. Illud itaque malum, quo cum sibi homo placet, tanquam sit & ipse lumen, avertitur ab eo lumine, quod ei si placeat & ipse fit lumen: illud, inquam, malum præcessit in abdito, ut sequeretur hoc malum quod perpetratum est in aperto. Verum est enim quod scriptum est:* Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur. *Illa prorsus ruina quæ fit in occulto præcedit ruinam, quæ fit in manifesto, dum illa ruina esse non putatur.*

Eccli. 10. 15.

Et cap. 17. *Hoc itaque cognoverunt, quod felicius ignorarent, si Deo credentes, & obedientes non committerent, quod eos cogeret experiri, infidelitas & inobedientia quid nocerent.*

Idem enarratione in Pſalmum 63. exponens illa verba: *Quæ non rapui tunc exſolvebam*, hæc preſenti argumento congruentia habet. *Quis rapuit? Adam. Quis rapuit primum? Ille ipſe qui ſeduxit Adam, Quando rapuit Diabolus?* Ponam ſedem meam ad Aquilonem, & ſimilis ero Altiſſimo. *Uſurpavit ſibi quod non acceperat, & ipſo calice ſuperbiæ ſuæ ei, quem decipere volebat, propinavit. Guſtate, inquit, & eritis ſicut Dii. Rapere voluerunt divinitatem, & perdiderunt felicitatem.*

S. Ambroſius errorem Adamo tribuere non dubitat cap. 21. Libri de Paradiſo. *Mulieris*, inquit, *prior error inventus eſt: viro enim mulier, non mulieri vir auctor fuit erroris. Unde & Paulus ait:* Adam *non eſt deceptus, mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.*

S. Leo hominem a diabolo deceptum non ſemel aſſerit Sermone 2. in Nativitate Domini: *Gloriabatur diabolus hominem ſua fraude deceptum divinis cecidiſſe muneribus, & immortalitatis dote nudatum diram mortis ſubiiſſe ſententiam.* Sermone 3. *Illa quæ deceptor invexit, & homo deceptus admiſit, nullum habuerunt in Salvatore veſtigium.* Sermone 4. *Primus homo quia invido & deceptori temere atque infeliciter credidit, & ſuperbiæ conſiliis acquieſcens, repoſitum honoris argumentum occupare maluit quam mereri, non ſolum ille homo, ſed etiam univerſa in illo poſteritas ejus audivit: Terra es, & in terram ibis.*

Sed & alii Patres *Adamum* a diabolo ſeductum & deceptum aſſerunt. *S. Irenæus* Libro 3. adverſus Hæreſes, c. 25. *S. Hilarius* Canone 3. in S. Matthæum, *S. Epiphanius* Hæreſi 38. *S. Cyrillus* Lib. 3. contra Julianum, *S. Proſper* Libro contra Collatorem, cap. 19. & 21. *Julianus Pomerius* Lib. 2. *De Vita Contemplativa*, cap. 19. & alii.

ASSERTIO III.

Adamum peccato ſuo per pœnitentiam expiato ſalutem æternam conſecutum, Dogma Catholicum eſt contra Tatianum & Encratitas, Scripturæ Sacræ & Traditionis auctoritate confirmatum. Per Fidem vero Chriſti Mediatoris, cujus ipſi facta poſt lapſum promiſſio a Deo eſt, ipſum ſalvatum nemo dubitet.

ID probat imprimis oraculum Spiritus Sancti, *Sapientiæ* 10. verſ. 1. ubi de Æterna Sapientia dicitur: *Hæc illum, qui primus formatus eſt a Deo Pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum a delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia.*

Secundo, id probat luculentis rationibus *S. Iræneus* Lib. 5. adverſus Hæreſes, cap. 34. & ſequentibus. Idem docet *Tertullianus* Lib. 2. contra *Marcionem*, cap. 25. & in fine Libri *De Pœnitentia*, *Origines* Tractat. 35. in Evangelium S. Matthæi, *S. Epiphanius* Hæreſi 46. *S. Ambroſius* Libro 10. in Lucam cap. 33. *S. Hieronymus* Epiſtola 17. ad *Marcellam* data, *S. Auguſtinus* Epiſtola ad *Evodium* 164. poſtremæ Editionis, alias 99. Quę omnia legi poſſunt Diſſertatione 17. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſæculi ſecundi Articulo 1. ubi hoc argumentum contra *Tatianum* & Encratitas ex profeſſo tractavimus.

Per fidem in Chriſtum venturum Protoparentes fuiſſe ſalvatos haud dubium eſt, cujus adventus promiſſio ipſis eſt facta his Dei verbis ad Diabolum ſub figura Serpentis: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius: Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus:* Vel, *ipſum conteret tibi caput*, ſecundum Textum Hebraicum: ſeu, *Ipſe ſervabit caput tuum*, ut vertunt 70. Interpretes. De qua promiſſione *S. Irenæus* Libro 4. adverſus Hæreſes, cap. 78. *Quemadmodum Sacra* „ *Scriptura ait ſerpenti dixiſſe Dominum:* Et inimicitiam ponam inter te & mulierem, „ & inter ſemen tuum, & inter ſemen mulieris. Ipſe tuum calcabit caput, & tu ob- „ ſervabis calcaneum ejus. *Et inimicitiam hanc Dominus in ſemetipſum recapitulavit, de muliere factus homo, & calcans ejus caput, quemadmodum in eo qui ante hunc eſt libro oſtendimus.* De eadem *S. Cyprianus* Libro 2. Teſtimoniorum adverſus Judæos, cap. 9. *Hoc ſemen prædixerat Deus de muliere procedere, quod calcaret caput diaboli; in Geneſi. Tunc dixit Deus ad Serpentem: Quia tu hoc feciſti, maledictus tu ab omni*

genere beſtiarum terræ .... Et ponam inimicitiam inter te & mulierem, & inter ſemen ejus. Ipſe tuum obſervabit caput, & tu obſervabis calcaneum ejus. De eadem *S. Leo* Sermone 21. qui ſecundus eſt in Nativitate Domini, cap. 1. *Deus*, inquit, *omnipotens & clemens, cujus natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus miſericordia eſt, ſtatim ut nos diabolica malignitas veneno ſuæ mortificavit invidiæ, præparata renovandis mortalibus ſuæ pietatis remedia inter ipſa Mundi primordia præſignavit, denuntians ſerpenti futurum ſemen mulieris quod noxii capitis elationem ſua virtute contereret; Chriſtum ſcilicet in carne venturum, Deum hominemque ſignificans, qui natus ex Virgine violatorem humanæ propaginis incorrupta nativitate damnaret.*

Ad eamdem promiſſionem pertinet, quod *Adam* cap. 3. *Geneſeos* verſ. 20. vocaviſſe narratur nomen uxoris ſuæ HEVA, *eo quod mater eſset cunctorum viventium:* ratione ſcilicet Seminis Benedicti, nempe Chriſti ex *Maria* Virgine naſcituri ipſique *Evæ* ſtatim poſt lapſum promiſſi: Cum alioqui ſecluſa ratione myſterii, mater omnium morientium, poſt lapſum, potius appellanda fuerit. Ob *Mariam* ergo Virginem, quæ Fructum benedictum, vitæque Auctorem peperit, partuque glorioſo *Evæ* maledictionem expunxit prima illa generis noſtri parens *Mater cunctorum viventium* appellata eſt. Hinc Sanctus Irenæus Libro 5. *Adverſus Hæreſes*, cap. 19. *Seductione illa ſoluta, qua ſeducta eſt male illa, quæ jam viro deſtinata erat virgo Eva; per veritatem evangelizata eſt bene ab Angelo jam ſub viro Virgo Maria. Quemadmodum enim illa per angelicum ſermonem ſeducta eſt, ut effugeret Deum, prævaricata verbum ejus; ita & hæc per angelicum ſermonem evangelizata eſt, ut portaret Deum, obediens ejus verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt ut effugeret Deum, ſic hæc ſuaſa eſt obedire Deo, uti virginis Evæ Virgo Maria fieret Advocata. Et quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per virginem, ſolvatur per Virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.*

SCHOLION.

Adami ſalutem ſingulari Libro, quem *De ſalute primi hominis* inſcripſit, demonſtravit, *Philippus Abbas Bonæ Spei*, S. Bernardo coævus.

DISSERTATIO IV.

De Polygamia Lamechi.

PROPOSITIO UNICA.

Inſolens Lamechi Polygamia, qui plures ſimul Uxores primus duxiſſe legitur, Patriarcharum qui poſt Diluvium vixere exemplis a crimine vindicari non poteſt, ut nec illorum Polygamia Lamechi exemplo damnari.

LAmechum Cainitam duas ſimul uxores habuiſſe primum omnium hominum legimus Geneſis 4. v. 19. *Mathuſael genuit Lamech: qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.* Quod contra primam inſtitutionem Matrimonii ipſum attentaſſe evidens eſt. Nam Deus Matrimonium in Paradiſo terreſtri inſtituens unam uni dedit uxorem. Ideo plures initio feminas non condidit, ſed feminam unam, ſicut unum hominem. *Maſculum & feminam creavit eos. Benedixitque illis Deus, & ait: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram .... Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea; hæc vocabitur Virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Quam ob rem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Duorum porro in una carne conjunctio Polygamiam excludit. Id confirmant verba Chriſti Matrimonium ad primam inſtitutionem revocantis, Matthæi 19. verſ. 4. 5. 6. *Non legiſtis quia qui fecit hominem ab initio, maſ-*

Geneſ. 1. verſ. 2. 27. 28. & c. 2. verſ. 22. 23. 24.

maſculum & feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.

II. Hinc *Lamechi* exemplum antediluvianorum Patriarcharum neminem ſecutum eſſe legimus: & *Noe*, treſque filii ejus, orbi poſt diluvium reſtituendo, humanoque propagando generi a Deo deſtinati & ſervati, ſingulas tamen ſinguli uxores habuerunt, ut colligitur ex cap. 7. *Geneſ.* verſ. 7. *Et ingreſſus eſt Noe, & filii ejus, uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in Arcam propter aquas diluvii.* Et 1. *S. Petri* 3. verſ. 20. *In diebus Noe cum fabricaretur Arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam.*

III. *Tertullianus* Libro *De Exhortatione Caſtitatis*, quamvis ultra Catholici dogmatis regulas provectus polygamiam quoque ſucceſſivam improbet ac damnet, eam tamen quæ plures ſimul uxores amplectatur jure merito reprobans cap. 5. *Ad legem*, inquit, *ſemel nubendi dirigendam, ipſa origo humani generis patrocinatur, conteſtans quid Deus in primordio conſtituerit, in formam poſteritati recenſendam. Nam cum hominem figulaſſet, eique parem neceſſariam proſpexiſſet, unam de coſtis ejus mutuatus, unam illi feminam finxit: cum utique nec artifex, nec materia defeciſſet. Plures coſtæ in Adam, & infatigabiles manus in Deo, ſed non plures uxores apud Deum. Et ideo homo Dei Adam, & mulier Dei Eva, unis inter ſe nuptiis functi, formam hominibus Dei de originis auctoritate & prima Dei voluntate ſanxerunt: Denique*, Erunt duo, *inquit*, in carne una; *non tres, neque quatuor. Alioquin jam non una caro nec duo in unam carnem. . . . Numerus Matrimonii a maledicto viro cœpit. Primus Lamech duabus maritatus tres in unam carnem effecit.* Et Libro *De Monogamia*, cap. 5. *Semel tantum vim paſſa inſtitutio Dei per Lamech, conſtitit poſtea in finem uſque gentis illius. Secundus Lamech nullus extitit, quomodo duabus maritatus. Negat Scriptura quod non notat.*

IV. *S. Hieronymus* Libro 1. contra *Jovinianum* eadem pene ſcribit eo de argumento, quæ *Tertullianus*, & *Lamechi* polygamiam æque damnat. *Una coſta*, inquit, *a principio in unam uxorem verſa eſt.* Et erunt, *inquit*, duo in carne una, *non tres, neque quatuor*; *alioquin jam non duo, ſed plures. Primus Lamech ſanguinarius & homicida, unam carnem in duas diviſit uxores*; *fratricidium & digamiam eadem cataclyſmi delevit pœna. De altero ſepties, de altero ſeptuagies ſepties vindicatum eſt. Quantum diſtant in numero, tantum & in crimine.* Et Epiſtola 11. ad Ageruchiam: *Unus Adam*, inquit, *& una Eva, immo una ex eo coſta ſeparatur in feminam*; *rurſumque quod diviſum fuerat, nuptiis copulatur, dicente Scriptura:* Erunt duo in carnem unam: *non in duas, nec in tres.* Propter quod relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ; *certe non uxoribus. Quod teſtimonium Paulus ediſſerens, ad Chriſtum refert & ad Eccleſiam, ut primus Adam in carne, ſecundus in ſpiritu monogamus ſit. Sit una Eva mater cunctorum viventium, & una Eccleſia parens omnium Chriſtianorum. Sicut illam maledictus Lamech in duas diviſit uxores; ſic hanc Hæretici in plures Eccleſias lacerant.* Et Epiſtola 9. ad Salvinam: *Etiam de Paradiſo expulſus Adam unam uxorem habuit. Primus Lamech maledictus & ſanguinarius, & de Cain ſtirpe deſcendens, unam coſtam diviſit in duas, & plantarium digamiæ protinus diluvii pœna ſubvertit.*

V. Sed & *Nicolaus* I. Pontifex Maximus ad *Lotharium* Regem ſcribens, *Lamechum* ob polygamiam adulterum appellat. *Annon*, inquit, *diſtricta ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus, adulterium Lamech & flagitium imitatus eſſe dignoſceris, quod Dominus non niſi poſt ſeptuaginta ſeptem generationes ſuo ſalutifero adventu delevit, cum Cain fratricidium ſeptima generatione aquis abolitum ſit cataclyſmi.*

VI. Quod vero Patriarcharum, qui poſt diluvium vixerunt exemplis a crimine vindicari non poſſit *Lamechi* polygamia, nec illorum polygamia *Lamechi* exemplo damnari, ex eo probatur, quod veriſimile ſit, viros ſanctiſſimos a primæva inſtitutione matrimonii niſi Deo per internam inſpirationem diſpenſante non defeciſſe; & *Lamechum* profanum hominem non divina diſpenſatione, ſed libidinis impotentia plures uxores duxiſſe probabiliſſimum ſit. Porro, ut *Innocentius* III. cap. *Gaudemus*. Extra, *De Divortiis*, declarat: *Nulli unquam licuit inſimul plures uxores habere, niſi cui fuit divina revelatione conceſſum: quæ mos quandoque, interdum etiam fas cenſetur: per quam ſic ut*

Ja-

Jacob a mendacio, Israelitæ a furto, Samson ab homicidio: sic & Patriarchæ, & alii viri justi, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur. Sane ve-
„ *ridica hæc sententia probatur etiam de testimonio Veritatis testantis in Evangelio:* Qui-
„ cunque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. *Si ergo uxore dimissa duci alia de jure non potest, fortius & ipsa retenta: per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imperia judicentur, circa matrimonium, reprobandam.*

VII. Hanc de veterum Patriarcharum polygamia doctrinam *Innocentius III.* ex *S. Augustino* hauserat Lib. 22. contra *Faustum Manichæum* c. 47. de hujusmodi polygamia scribente: *Quando mos erat, crimen non erat; & nunc propterea crimen est, quia mos non est. Alia enim sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Quæ cum ita sint, quid tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis uxoribus objicitur sancto viro Jacob? Si naturam consulas, non lasciviendi, sed gignendi causa illis mulieribus utebatur. Si morem, illo tempore atque in illis terris hoc factitabatur. Si præceptum, nulla lege prohibebatur. Nunc vero cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia moribus & legibus non licet? Quæ duo quisquis contempserit, etiamsi tantummodo causa generandi possit uti feminis pluribus, peccat tamen & ipsam violat humanam societatem, cui necessaria est propagatio filiorum. Sed quia homines, aliter se habentibus jam moribus & legibus, non possunt delectari uxorum multitudine nisi libidinis magnitudine: ideo errant & putant omnino haberi non potuisse uxores multas, nisi flagrantiæ concupiscentiæ carnalis & sordidæ voluptatis. Comparantes enim non alios, quorum animi virtutem prorsus nosse non possunt, sed (sicut ait Apostolus) semetipsos sibimetipsis, non intelligunt. Et quia ipsi, etiamsi unam habuerint, ad eamdem non solum generandi officio ducti viriliter accedunt, sed sæpe coeundi stimulo victi enerviter pertrahuntur: quasi veraciter sibi videntur conjicere quam majori hujusmodi morbo per multas alii captiventur, quando se vident in una temperantiam servare non posse. Verum nos eis, qui hanc virtutem non habent, ita de Sanctorum Virorum moribus judicium committere non debemus, sicut de ciborum suavitate ac salubritate judicare febrientes non sinimus; potiusque illis ex sanorum sensu, & præcepto medicantium, quam ex eorum ægritudinis affectione alimenta præparamus. Proinde isti, si volunt non falsæ atque adumbratæ, sed veræ ac solidæ pudicitiæ capere sanitatem, divinæ Scripturæ tanquam libris medicinalibus credant, non frustra tam magnum honorem sanctitatis tributum quibusdam viris etiam plures uxores habentibus, nisi quia fieri potest ut imperator carnis animus tanta temperantiæ potestate præpolleat, ut genitalis delectationis motum insitum naturæ mortalium, ex providentiæ generandi, leges positas non permittat excedere.*

Idem Libro 3. *De Doctrina Christiana* cap. 12. *Regno terreno*, inquit, *veteres Justi cœleste Regnum imaginabantur, & prænuntiabant. Sufficiendæ prolis causa erat uxorum plurium simul uni viro habendarum inculpabilis consuetudo; & ideo unam feminam maritos habere plurimos honestum non erat: Non enim mulier eo est fœcundior, sed meretricia potius turpitudo est, vel quæstum, vel liberos vulgo quærere. In hujusmodi moribus quicquid illorum temporum Sancti non libidinose faciebant, quamvis ea facerent, quæ hoc tempore nisi per libidinem fieri non possunt, non culpat Scriptura. Et quidquid ibi tale narratur non solum historice ac proprie, sed etiam figurate, ac prophetice acceptum, interpretandum est usque in finem illum caritatis, sive Dei, sive proximi, sive utriusque.*

Idem Libro *De Bono Conjugali*, cap. 15. *Plane*, inquit, *uxoris voluntate adhibere aliam, unde communes filii nascantur unius commixtione ac semine, alterius autem jure ac potestate apud antiquos Patres fas erat: utrum & nunc fas sit, non temere dixerim. Non est enim nunc propagandi necessitas, quæ tunc fuit, quando & parientibus conjugibus alias propter copiosiorem posteritatem superducere licebat, quod nunc certe non licet. Nam tantum affert opportunitatis ad aliquid juste agendum, seu non agendum temporum secreta distinctio, ut nunc melius faciat, qui nec unam duxerit, nisi se continere non possit. Tunc autem etiam plures inculpabiliter ducebant, & qui se multo facilius continere possent, nisi aliud pietas illo tempore postularet. Sicut enim sapiens & justus, qui jam concupiscit dissolvi & esse cum Christo, & hoc magis optimo delectatur, jam non hic viven-*

vivendi cupiditate, sed consulendi officio sumit alimentum, ut mancat in carne, quod necessarium est propter alios; sic misceri feminis jure nuptiarum officiosum fuit tunc sanctis viris, non libidinosum.

Et cap. 17. *Sed neque hi*, inquit, *si qui forte nunc inveniuntur, qui non quærunt in connubio nec appetunt, nisi propter quod institutæ sunt nuptiæ, coæquari possunt illis hominibus. In istis enim carnale est ipsum desiderium filiorum; in illis autem spiritale erat, quia Sacramento illius temporis congruebat. Nunc quippe nullus pietate perfectus filios habere nisi spiritaliter quærit: tunc vero ipsius pietatis erat operatio etiam carnaliter filios propagare: quia illius populi generatio nuntia futurorum erat, & ad dispensationem propheticam pertinebat. Ideoque non sicut uni viro etiam plures habere licebat uxores, ita uni feminæ plures viros, nec prolis ipsius causa, si forte illa parere posset, ille generare non posset. Occulta enim lege naturæ amant singularitatem quæ principantur: subjecta vero non solum singula singulis, sed si ratio naturalis vel socialis admittit, etiam plura uni non sine decore subduntur. Neque enim sic habet unus servus plures dominos, quomodo plures servi unum dominum. Ita duobus seu pluribus maritis vivis nullam legimus servisse Sanctarum, plures autem feminas uni viro legimus, cum gentis illius societas sinebat, & temporis ratio suadebat; neque enim contra naturam nuptiarum est. Plures enim feminæ ab uno viro fœtari possunt, una vero a pluribus non potest: (hæc est principiorum vis) sicut multæ animæ uni Deo recte subduntur. Ideoque non est verus Deus animarum nisi unus, una vero anima per multos falsos Deos fornicari potest, non fœcundari.*

Denique cap. 18. *Sicut ergo*, inquit, *Sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis significavit futuram multitudinem Deo subjectam in terrenis omnibus gentibus: sic Sacramentum nuptiarum singularum nostri temporis significat unitatem omnium nostrum subjectam Deo futuram in una cœlesti civitate. Itaque sicut duobus pluribusve servire, sic a viro vivo in alterius transire connubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, nec unquam licebit.*

Hanc doctrinam ex *S. Joanne Chrysostomo* Homilia 56. in Genesim haurire potuit *S. Augustinus*. Chrysostomus enim loquens de facto *Jacob*, qui duas sorores sibi matrimonio copulavit, hæc habet: *Sed audiens quod accepit & majorem natu, & postea minorem, ne turberis: neque juxta statum qui nunc est, opera quæ tunc facta judices. Tunc enim quia principia erant, permissum fuit cum duabus, vel tribus, vel pluribus misceri, ut humanum genus propagaretur. Nunc vero quia per Dei gratiam humanum genus valde multiplicatum est, gratia quoque incrementum accepit: adveniens enim Christus & virtutem in hominibus plantans, Angelosque (ut ita dicam) ex hominibus faciens, omnem illam veterem consuetudinem abolevit.*

Ex eodem fonte eamdem haurire potuit doctrinam *Theodoretus* Quæst. 67. in Genesim: *Unumquodque opus*, inquit, *judicatur ex facientium intentione. Sic igitur & circa Agar contemplemur. Si enim attendamus Patriarcham concupiscentiæ inservientem, rem reprehensione dignam judicabimus. Si vero uxor naturæ suæ infirmitatem declarans, & a Creatore sterilem sibi factum esse uterum dicens, exponensque quanto liberorum desiderio teneatur, rogavit ea de causa Abraham ut cum Agar congrederetur, quo ipsa liberos inde susciperet, quid peccavit Abraham? Maxime cum neque natura, neque lex ulla tum scripta plures ducere uxores prohiberet: Ipsa vero conjux sterilis obsecraret virum ancillæ permisceri, non ut voluptati inserviret, sed ut ille quidem natura, ipsa vero adoptione vocarentur genitores. Nam fœda voluptate, superiorem fuisse virum illum divinum, non hæc tantum, verum etiam quæ secuta sunt, fidem faciunt. Cum enim Agar gravida esset, superbiendi occasionem inde accepit, & in dominam suam magna procacitate utebatur: quod ægre ferens Sara, apud Patriarcham non recte conquesta est. Ille vero valde patienter ferens petulantiam, neque expectans donec ancilla peperisset puerum, quem in utero gestabat, tradidit illam uxori puniendam. Ecce*, inquit, *ancilla tua in manibus tuis: utere ea prout tibi placuerit.*

Theodoreto, S. Chrysostomo, & S. Augustino *Sanctus Hieronymus* præiverat Epistola 3. ad *Oceanum* scribens: *Sciebat Paulus Apostolus Lege concessum, & exemplo Patriarcharum familiare fuisse populo Hebræo noverat, in multis uxoribus liberos spargere: ipsis quoque Sacerdotibus hujus licentiæ patebat arbitrium.*

VIII.

VIII. Objiciet quiſpiam, veteres Patriarchas qui ante Legem vixerunt, *Abraham*, *Jacob*, &c. plures ſimul uxores non habuiſſe, ſed unam tantum uxorem legitimam; cæteras vero concubinarum loco fuiſſe adeoque comparationem perperam inſtitui inter *Lamechum* & Sanctos illos Patriarchas, cum ille duas uxores legitimas habuerit, quo nomine magis excuſandus eſt quam illi. Quod autem ex mulieribus, quas in thorum admiſerunt, una dumtaxat uxor legitima fuerit, cæteræ concubinæ, probare videntur verba illa Judæorum, Joann. 8. *Nos ex fornicatione non ſumus nati*: quibus ſignificarunt, *Euthymio* interprete, ſe non ex *Agar* concubina *Abrahami*, ſed ex *Sara* legitima uxore eſſe progenitos. Accedit, quod Scriptura Sacra paſſim concubinas appellat mulieres illas, quę præter uxorem, Patriarchis adhęrebant; neque filios earum hęredes fuiſſe docet Geneſ. 21. verſ. 10. *Ejice Ancillam hanc & filium ejus; non enim erit hæres filius Ancillę cum filio meo Iſaac. Dure accepit hoc Abraham pro filio ſuo. Cui dixit Deus: Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper Ancilla tua; omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus, quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Sed & filium Ancillæ faciam in gentem magnam quia ſemen tuum eſt.* Et Geneſ. 25. verſ. 5. *Deditque Abraham cuncta quæ poſſederat, Iſaac: filiis autem concubinarum largitus eſt munera.*

Reſpondetur, antecedens eſſe falſum, nec firmis probationibus niti. Nam verba illa Judæorum ad Chriſtum, *Nos ex fornicatione non ſumus nati:* de fornicatione ſpirituali, quæ eſt idololatria, non de fornicatione carnali ſunt intelligenda, ut exponit *S. Auguſtinus*. Quamobrem addunt illi: *Unum Patrem habemus Deum:* ac ſi dicerent: Ex gentibus idololatris originem non ducimus, quę cum multis Diis fornicantur, ſed ex Patriarchis unius veri Dei cultoribus. Eumdemque ſenſum verba ſuperiora confirmant. Dixerant enim ſuperius: *Pater noſter Abraham eſt*; & inde concludunt poſtea, ſe non eſſe ex fornicatione; ita ut idem ſit eſſe filium *Abraham*, & non eſſe ex fornicatione. At ſi de fornicatione carnali ageretur, & per fornicationem intelligeretur conjunctio cum *Agar*, filio quidem *Abrahami* ex fornicatione fuiſſent. Si vero de ſpiritali fornicatione agatur, id eſt de Idololatria, veriſſime dicuntur non eſſe ex fornicatione quicunque ſunt ex *Abraham*, quia *Abraham* idololatra non fuit, ſed unius veri Dei cultor fideliſſimus.

Quanquam vero *Agar* & *Cethura* Abrahami concubinæ dicantur in Scriptura Sacra, hoc nomine non indigitantur quaſi uxores non fuerint, ſed quia non fuerunt uxores primariæ, cum dotalibus tabulis & ſolemnitate ductæ, atque in omnium bonorum ſocietatem, & œconomicę adminiſtrationis conſortium aſcitæ; ſed ſecundariæ dumtaxat uxores, ad ſolum procreationis liberorum officium, non ad bonorum, & œconomicæ gubernationis communionem aſſumptæ; ideoque abſque dotalibus tabulis & ſolemnitate ductæ, quæ Matres-familias non dicebantur, nec ipſarum filii in partem hæreditatis vocabantur. Cæterum veras uxores fuiſſe conſtat ex Scriptura, quæ ipſas uxores ſimul & concubinas appellat. Geneſ. 16. verſ. 3. *Sarai tulit Agar Ægyptiam Ancillam ſuam, poſt annos decem quam habitare cœperant in terra Chanaam: & dedit eam viro ſuo uxorem.* Etc. 25. verſ. 1. *Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Cethuram.* Præterea in dubium revocari non poteſt, quin *Jacob* duas uxores legitimas, eaſque primarias habuerit, *Liam* & *Rachelem*. Tertio, ſi mulieres illæ, quas Patriarchæ in thorum ſuſceperunt, uxores ipſorum non fuiſſent, ſequeretur inſignes illos viros, qui ut exemplaria heroicæ virtutis & ſanctitatis a Prophetis, a Chriſto, ab Apoſtolis proponuntur & commendantur, vel ignoraſſe adulterium eſſe peccatum, vel toto pene vitæ tempore in tam nefario flagitio perſeveraſſe. Denique *Sara* & *Agar* Eccleſiam & Synagogam ſignificarunt, & duo *Abrahæ filii* duos populos, Judæum & Chriſtianum, hunc ex libera, illum ex ancilla genitum. Quemadmodum ergo Synagoga non fuit adulterina conjunctione Deo copulata, ſed legitimo fœdere conjuncta: ſic *Agar* non adulterino concubitu, ſed uxorio jure *Abrahamo* copulata eſt.

Ex his refellitur Sententia *Joannis Henrici Heidgeri*, Exercitatione 7. *De Polygamia Lamechi*, ubi Sanctorum Patriarcharum Polygamiam damnat, & ne quidem tempore Legis Moſaicę licitam fuiſſe contendit; cum tamen Lex de Polygamia ut de re licita loquatur, Deuter. 21. *Si habuerit homo uxores duas, quam dilectam, & alteram odioſam, genuerintque ex eo liberos, &c.* & c. 17. Regi præſcribitur, ut nec uxorum,

nec equorum nimiam ſibi adſciſcat copiam ; ubi Hebræi Interpretes notant, octodecim ſive uxores, ſive concubinas Regi fuiſſe conceſſas; & *Davidi* Deus imputat quod uxores ei complures, & quidem illuſtres dediſſet: 2. Reg. cap. 12. verſ. 8. *Dedi tibi domum Domini tui, & uxores Domini tui in ſinu tuo*. Melior itaque *Seldeni* Cauſa Lib. 5. *De Jure Naturæ & Gentium juxta diſciplinam Hebræorum*, cap. 6. & *Hugonis Grotii*. Libro *De Jure Belli & Pacis*, c. 5. Polygamiam ante Legem exemplis Sanctorum Patriarcharum, & ſub Lege ex verbis ipſius Legis, & Chriſtianorum Patrum teſtimoniis, & Hebræis Magiſtris, licitam fuiſſe propugnantium, quam *Heidgeri* illos laceſſentis Exercitatione ſupra laudata.

Ex his patet, quo ſenſu, *Tertullianus* Libro *De Monogamia*, cap. 6. *Abrahami* Polygamiam *Ancillæ Concubinatum* vocet, quo etiam ſenſu *S. Leo Magnus* Epiſtola ad *Ruſticum*, c. 4. *Agar Abrahæ Concubinam* dicat, id eſt, ſecundariam uxorem. Duriora ſunt, & quæ vix emolliri poſſe commoda interpretatione videantur *S. Ambroſii* verba Lib. 1. *De Abraham*, cap. 4. ubi *Abrahami* cum Ancilla congreſſum adulterium vocat, eaque ratione excuſat, quod nondum adulterium Lege prohibitum videretur. *Conſideremus primum* (inquit) *quia Abraham ante Legem Moyſis, & ante Evangelium fuit: Nondum interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore Legis eſt, quæ crimen inhibuit; nec ante Legem ulla rei damnatio eſt, ſed ex Lege. Non ergo in Legem commiſit Abraham, ſed Legem prævenit. Deus in Paradiſo licet coniugium laudaverit, non adulterium damnaverat.* Secundo, hunc excuſat, *quod non ardore aliquo vagæ ſuccenſus libidinis, non petulantis formæ captus decore, Ancillæ contubernio conjugalem poſthabuit thorum, ſed ſtudio quærendæ poſteritatis & propagandæ ſobolis. Nec otioſum eſt, quod uxor auctor facti indicitur; ut excuſetur maritus, ne vago raptus errore credatur.* Libro etiam *De Paradiſo*, cap. 13. de ea *Abrahami* actione tanquam de vero peccato loquitur. Quo ſenſu porro adulterium nondum interdictum dixerit, patet, quod ſcilicet nondum ulla pœna in adulteros conſtituta eſſet, ſicut Moſaicæ Lege poſtea conſtituta eſt. *Deus*, inquit, *in Paradiſo licet conjugium laudaverit, non adulterium damnaverat. Non vult enim mortem peccatoris, & ideo quod præmii eſt pollicetur; quod pœnæ, non exigit. Mavult enim mitibus provocare, quam terrere ſævioribus.* Cæterum *S. Ambroſium* conſtanter docuiſſe, adulterium prohibitum eſſe Lege naturali, eamque Legem a nemine invincibiliter ignorari nunquam potuiſſe, ex hoc ipſo libro conſtat. Etenim capit. 2. ubi narrat quemadmodum Pharao *Saram*, quam in Palatium abductam uxorem ducere cogitabat, poſtquam conjugatam eſſe cognovit, *Abrahamo* reſtituit, ita loquitur: *Etſi natura ferus ac barbarus, tamen ſignificat . . . . & adulterii crimen ſibi eſſe cavendum. Qui prætendit ignorantiam, condemnat intemperantiam. Nec mirum ſi Barbarus jus novit naturæ . . . . . Ita major lex naturæ, quam legum præſcriptio eſt.* Forte etiam dici poſſet, *S. Ambroſium* œconomiæ gratia Polygamiam adulterii nomine fugillaſſe, ut efficacius Cathecumenos coram quibus loquebatur, a pellicatu abſterreret. Nec mirum videri ſi paulo vehementior hac in re fuerit, quando de tertiis nuptiis, quas divina ac naturali Lege ſemper licitas fuiſſe conſtat, *S. Baſilius* Epiſtola 1. ad *Amphilochium*, cap. 4. dixerit, eas *Polygamiam* appellari, ſeu potius *caſtigatam fornicationem*. Abrahamum nihilominus a peccato abſolvit *S. Ambroſius*, non quod actio ipſa a quibuſvis præciſa circumſtantiis ſeu divinæ diſpenſationis, ſeu inculpatæ conſuetudinis originem ex ea ducentis, ſeu Legis Polygamiam poſtea permittentis, peccatum non eſſet; ſed quod diſponente Deo ob myſterium, *Abrahamus* conjugium cum Ancilla contraxerit. *Duabus uſi ſumus defenſionibus* (inquit S. Ambroſius.) *Tertia quoque eſt quam nobis Apoſtoli Pauli tribuit auctoritas, qui ait: Illa quæ geſſit Abraham ut de Ancilla ſuſciperet ſobolem, in figuram facta ſunt, & ſecundum allegoriam dicta: Allegoria eſt cum aliud geritur & aliud figuratur; ſicut etiam ipſe Apoſtolus docet dicens:* „ Sub Lege volentes eſſe, Legem non legiſtis? Scriptum eſt enim, Quoniam Abra„ ham duos filios habuerit, unum de ancilla, & unum de libera: ſed is quidem qui „ de ancilla, ſecundum carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem, „ quæ ſunt per allegoriam dicta. Nam hæc ſunt duo Teſtamenta, unum quidem a „ Monte Sina in ſervitutem generans, quæ eſt Agar, *duos populos oſtendens de Abrahæ generatione manare: unum Judæorum, qui Legis ſyllabis ſerviat, eo quod de ancilla*

in ſervitutem videatur eſſe generatus; alterum Chriſtianorum, qui ad remiſſionem peccatorum cœleſtis gratiæ libertatem acceperit. Quod ergo putas eſſe peccatum, advertis eſſe myſterium, quo ea quæ poſterioribus erant futura temporibus revelabantur ... Agnoſcamus ergo quoniam hæc quæ in figuram contingebant, illis crimini non erant; nobis autem erunt, ſi ad correptionem noſtram ſcripta cavere nolimus. Excuſari autem nulla ratione poſſet *Abraham* a crimine pellicatus & adulterii, niſi *Agarem* in uxorem accepiſſet; quod facere non potuiſſet abſque flagitio, niſi licita tunc temporis fuiſſet Polygamia.

Objicies, Polygamiam naturæ juri primæque Matrimonii inſtitutioni repugnare, adeoque non minus in Patriarchis, quam in *Lamecho*, improbandam atque damnandam.

Reſpondetur, Naturæ quidem juri repugnare Polygamiam quantum ad appendices quaſdam, non quantum ad prima principia ſpectato; repugnare etiam minus præcipuis Matrimonii finibus, non fini primario. Lex, inquam, naturæ ſecundum prima principia conſiderata Polygamiam non prohibet. Quod enim hac ratione vetitum eſt, ſic per ſe & ab intrinſeco malum eſt, ut nuſquam honeſtum evadere poſſit, licitumve fieri, ne Deo quidem diſpenſante; neque Lege ulla ſcripta primaria illa naturalis Legis præcepta a Deo aboleri, aut ſuſpendi poſſint. At Polygamiam honeſtam fuiſſe liquet ac licitam Lege Moſaica; & *Davidem feciſſe rectum in oculis Domini, & non declinaſſe ab omnibus quæ præceperat ei, cunctis diebus vitæ ſuæ, excepto ſermone Uriæ Hethæi* (3. Regum 15.) & nihilominus plures habuiſſe uxores. Conſtat etiam *Abraham* & *Jacob* Patriarchas ſanctiſſimos, & a Spiritu Sancto commendatos, Legem naturalem non ignoraſſe, neque toto vitæ ſuæ tempore in eam peccaſſe. Cum itaque plures uxores habuerint, colligimus cum ipſis a Deo Legis naturalis auctore fuiſſe diſpenſatum, ut plures ducerent. Et ſane cum ſuam in *Iſmaelem* beneficentiam Deus explicaverit, quia filius erat *Abraham:* Geneſ. 21. *Sed & filium Ancillæ faciam in gentem magnam, quia ſemen tuum eſt:* Nec veriſimile videatur Deum adulterinæ proli ob parentem gratificari voluiſſe, colligitur Deum *Abrahami* cum *Agare* Matrimonium approbaſſe, & conciliante *Sara* conjunxiſſe. Primarium porro Matrimonii finem aſſecuti ſunt Patriarchæ Polygami, ſcilicet procreationem & educationem prolis, cum vir unus multis mulieribus fœcundandis, earumque liberis alendis, inſtituendiſque ſufficiat. Quod ſi ab ea perfectione qua Matrimonium primo inſtitutum eſt, ejuſque minus præcipuis finibus, quales ſunt pacifica domus & familiæ gubernatio, aliquatenus defecerint; hi defectus majori bono compenſati ſunt, propagatione ſcilicet humani generis & populi fidelis, nec non divini cultus & Religionis, magnorumque myſteriorum ſignificatione.

Quod diximus de divina diſpenſatione Patriarchis conceſſa ut plures uxores ducerent, ceu commentum quiſpiam ſugillabit, rogans, ubi id ſcriptum habeatur? Verum illi reſpondebimus, Diſpenſationem illam a Patribus probabiliter colligi ex Sanctorum Patriarcharum exemplis a Deo non improbatis; & ex eo quod cauſa, propter quam tempore Legis Moſaicæ permiſſa eſt Polygamia, longe fuerit urgentior ante Legem. Cæterum quemadmodum Lex Matrimonii ante *Moſis* ætatem literis conſignata non erat, ſed in hominum dumtaxat animis impreſſa: ita diſpenſationem in ea Lege non ſcripto expreſſam teſtatamque eſſe oportuit; ſed interiori monitu, inſtinctu, atque inſpiratione tradi primum alicui conveniens fuit, *Noacho* puta, aut *Abrahamo*: tum eorum traditione, aliorumque piorum hominum exemplo & conſuetudine comprobatam, pro re honeſta & licita vulgo habitam fuiſſe.

DISSERTATIO V.

De Raptu, & Prophetia Henochi.

PROPOSITIO I.

Henoch mortuus non eſt, ut Rabbini quidam aſſerere non dubitarunt, ſed a Deo translatus vivit: quo in loco, incertum.

ID liquido colligitur ex *Geneſis* cap. 5. verſ. 22. & 23. *Et ambulavit Henoch cum Deo . . . . Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexaginta quinque anni. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus.* Quæ verba, *tulit eum Deus*, ibi mortem ſignificare Scripturæ Sacræ Phraſi, *Abenezra*, *Hiſcuni*, aliique Rabbini a *Manaſſe Ben-Iſrael*, Lib. *De Fragilitate Humana*, Sectione 12. Art. 7. laudati, perperam contendunt. Quamvis enim aliquando in Scripturis hoc loquendi modo mors ſignificetur, ut 3. *Regum* 19. v. 4. ubi *Elias* ait: *Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam; neque enim melior ſum quam Patres mei*; & *Pſalmo* 48. verſ. 16. *Veruntamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me*; & *Job* 32. v. 22. *Neſcio enim quamdiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me Factor meus:* Alias tamen aſſumptionem ſeu translationem viventis in ſtatum cœleſtem ſignificat, ut 4. *Regum* 2. v. 9. ubi *Elias ad Eliſæum* dixit: *Poſtula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar a te*, & v. 10. *Si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petiſti.* Hoc porro ſenſu intelligendum locum illum Geneſeos de Henocho, *Et non apparuit, quia tulit eum Deus*, multa probant.

Primo, ſi *Moſes* ablationem *Henochi* per mortem, non per aſſumptionem ad ſe cum corpore & anima intellexiſſet, non mutaſſet loquendi modum. Cur enim de aliorum Patriarcharum obitu loquens eadem verba non uſurpat, ſed iſta, *& mortuus eſt?* Id autem de *Henoch* non ait, ſed; *Ambulavit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* Hæc ſane orationis mutatio diverſum modum ablationis ex hoc Mundo ſignificat.

Secundo, ſi mortem ſignificarent verba illa *Moſis* putidæ tautologiæ vitium in ejus oratione occurreret. Senſus enim eſſet: *Non apparuit*, id eſt, mortuus eſt, *quia tulit eum Deus*, id eſt, quia per mortem eum rapuit; ſive mortuus eſt, quia mortuus eſt.

Tertio, translatio *Henochi* narratur ut eximiæ pietatis ejus merces: *Ambulavit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* At pietas non eſt cauſa mortis, ſed potius longævitatis, vel immortalitatis: de morte itaque non ſunt intelligenda verba illa Moſis, ſed de viventis translatione.

Quarto, Apoſtolus in Epiſtola ad *Hebræos*, cap. 11. verſ. 5. ſic *Moſem* interpretatur: *Fide*, inquit, *Henoch translatus eſt, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia tranſtulit illum Deus.*

Quinto, ſic interpretatur Chaldaica Paraphraſis Onkeloſis locum illum Geneſeos: *Et ambulavit Henoch in timore Dei*, inquit, *& non comparuit; nec etiam occidit eum Deus.* Eundem ſenſum reddit Verſio 70. Interpretum: *Et placuit Henoch Deo; & non inveniebatur, quia tranſtulit eum Deus.* Eundem reddit Verſio Samaritana: *Ambulavit autem Henoch cum Deo, & non apparuit, quia aſſumpſit eum Deus.*

Sexto, idem confirmant veteres Patres: *S. Irenæus* Lib. 5. adverſus Hæreſes, c. 5. *Henoch*, inquit, *placens Deo, in quo placuit corpore translatus eſt, translationem Juſtorum præmonſtrans. Et Elias, ſicut erat in plaſmatis ſubſtantia, aſſumptus eſt, aſſumptionem Patrum prophetans; & nihil impedit eos corpus in translatione & aſſumptione eorum. Per illas enim manus, per quas in initio plaſmati ſunt, per ipſas & aſſumptionem & translationem acceperunt. Aſſuetæ enim erant in Adam manus Dei coaptare, & tenere, & bajulare ſuum plaſma, & ferre & ponere ubi ipſæ vellent.*

Tertullianus Libro *De Anima*, c. 1. *Translatus eſt*, inquit, *Henoch & Elias, nec*

mors

mors eorum reperta est: dilata scilicet. Cæterum morituri reservantur, ut Antichristum sanguine suo extinguant. Et Libro de Resurrectione Carnis: *Quod hodie Henoch & Elias nondum Resurrectione dispuncti, quia nec morte functi, qua tantum de orbe translati, & hoc ipso jam æternitatis candidati, ab omni vitio, & ab omni damno, & ab omni injuria & contumelia immunitatem carnis ediscunt; cuinam fidei testimonium signant, nisi quia credi oportet hæc futuræ integritatis esse documenta?*

S. Hieronymus Epistola 61. ad *Pammachium*, adversus errores Joannis Hierosolymitani: *Henoch*, inquit, *translatus est in carne: Elias carneus raptus est in cœlum; necdum mortui, & Paradisi jam coloni, habent quoque membra cum quibus rapti sunt atque translati. Quod nos imitamur jejunio, illi possident Dei consortio. Vescuntur cœlesti pane, & saturantur omni verbo Dei, eundem habentes Dominum, quem & cibum.* Et Lib. 1. contra Jovinianum. *Si autem*, inquit, *transfertur Henoch, & servatur in diluvio Noe; non reor idcirco translatum Henoch, quod uxorem habuerit, sed quod primus invocaverit Deum, & crediderit in Salvatorem: de quo Apostolus in Epistola ad Hebræos plenissime docet.* Hic tamen obiter observandum *S. Hieronymum* memoria lapsum esse, nisi vox illa *primus*, ab aliquo sciolo intrusa sit. Non enim de *Henoch*, sed de *Enos* filio *Seth* ait Scriptura, quod primus Deum invocaverit. *Genesis* 4. v. 25. *Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos: Iste cœpit invocare nomen Domini.*

S. Augustinus Libro 2. *De Peccato Originali* contra *Cœlestium*, cap. 23. *Heliam & Henoch*, inquit, *non dubitamus in quibus nati sunt corporibus vivere.* Et Lib. 1. *De Peccatorum Meritis & Remissione*, cap. 3. *Si enim Deus Israelitarum vestimentis & calceamentis præstitit, quod per tot annos non sunt obtrita, quid mirum si obedienti homini ejusdem potentia præstaretur, ut animale ac mortale habens corpus, haberet in eo quemdam statum quo sine defectu esset annosum, tempore quo Deus vellet a mortalitate ad immortalitatem sine media morte venturus? Sicut enim hæc ipsa caro quam nunc habemus, non ideo non est vulnerabilis, quia non est necesse ut vulneretur: Sic illa non ideo non fuit mortalis, quia non erat necesse ut moreretur. Talem puto habitudinem adhuc in corpore animali atque mortali, etiam illis qui sine morte hinc translati sunt, fuisse concessam: Neque enim Henoch & Elias per tam longam ætatem senectute marcuerunt: nec tamen eos credo jam in illam spiritalem qualitatem corporis commutatos, qualis in Resurrectione promittitur, quæ in Domino prima processit: nisi quia illi fortasse nec his cibis egent qui sui consumptione reficiunt; sed ex quo translati sunt, ita vivunt ut similem habeant satietatem illis quadraginta diebus, quibus Elias ex calice aquæ & ex collyride panis sine cibo vixit: aut si & his sustentaculis opus est, ita fortasse in Paradiso pascuntur, sicut Adam priusquam propter peccatum exinde exire meruisset. Habebat enim, quantum existimo, & de lignorum fructibus refectionem contra defectionem, & de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem.*

Et Lib. 9. *De Genesi ad literam*, cap. 6. *Neque enim arbitrandum est*, inquit, *Eliam vel sic esse jam sicut erunt Sancti, quando peracto operis die denarium pariter accepturi sunt: vel sic quemadmodum sunt homines, qui ex ista vita nondum emigrarunt, de qua ille tamen non morte, sed translatione migravit. Jam itaque aliud melius habet, quam in hac vita posset; quamvis nondum habeat quod ex hac vita recte gesta in fine habiturus est: Pro nobis enim meliora providerunt, ne sine nobis perficerentur. Aut si quisquam putat hoc Eliam mereri non potuisse, si duxisset uxorem, filiosque procreasset (Creditur enim non habuisse, quia hoc Scriptura non dixit, quamvis & de Celibatu ejus nihil dixerit) quid de Henoch respondebit, qui filiis genitis Deo placens, non mortuus, sed vivus translatus est? Cur ergo & Adam & Eva, si juste viventes caste filios procreassent, non eis possent translatione, non morte succedentibus cedere? Nam si Henoch & Elias in Adam mortui, mortisque propaginem in carne gestantes, quod debitum ut solvant, creduntur etiam redituri ad hanc vitam, &, quod tandiu dilatum est, morituris; Nunc tamen in alia vita sunt, ubi ante Resurrectionem carnis, antequam animale corpus in spiritale mutetur, nec morbo, nec senectute deficiunt: Quanto justius atque probabilius primis illis hominibus præstaretur sine ullo suo parentumve peccato viventibus, ut in meliorem aliquem statum filiis genitis cederent, unde sæculo finito, omni cum posteritate*

ritate Sanctorum in angelicam formam, non per carnis mortem, sed per Dei virtutem, non multo felicius mutarentur?

Theodoretus Interrogatione 45. in Geneſim, ubi quærit, *Quem in locum Deus omnium tranſtulit Henoch?* Reſpondet: *Non inquirenda ſunt quæ ſilentio ſunt tradita, ſed veneranda quæ ſcripta ſunt. Ego vero puto Deum omnium hoc feciſſe ad conſolandos virtutis Athletas. Cum enim Abel primus juſtitiæ fructus, immaturus adhuc radicitus abſciſſus eſſet, & nondum Reſurrectionis ſpes homines conſolaretur, tranſtulit omnium Deus ipſum Henoch ſibi gratiſſimum, eumque ſejunxit a mortalium vita, ut quicunque pie vivere ſtatuerit, ita ratiocinetur, utpote ratione præditus: Cum Deus omnium, qui juſtus eſt & juſte gubernat univerſa, Henoch honore proſecutus ſit, eum Abel quoque ornamento carere non permiſſurum. Hac de cauſa illum quidem occidi permiſit, Henoch autem tranſtulit ut hujus prædicatione futuram indicaret Reſurrectionem. Qui enim in hac vita virtutis remunerationem non fuerit adeptus, illam in altera vita certo conſequetur.*

S. Joannes Chryſoſtomus, in hujus Quæſtionis explicationem ante *Theodoretum* incubuit Homilia 21. in Geneſim. *Vide*, inquit, *boni Dei excellentem clementiam. Nam quia invenit aliquem qui potuit peccatum Adæ revocare: monſtrando re ipſa quia non volens mortem humano generi inferre propter mandati tranſgreſſionem, cum eum, qui mandatum acceperat, condemnaverit, nunc viventem Juſtum tranſfert.* Et placuit, *inquit*, Henoch Deo, & non inventus eſt, eo quod tranſtulit illum Deus, *Vides ſapientiam Domini? Viventem tranſtulit, non immortalitatem largitus eſt, ne peccandi metum enervaret, ſed morti in humanum genus ſuum jus reliquit. Propter hoc iterum obſcure, ut ita dicam, & latenter revocare vult ſententiam, quam contra Adam protulit, ſed manifeſtum hoc non facit, ut timor illius emendationis ſerviat. Et idcirco Henoch cum ſibi multum placeret, tranſtulit. Jam ſi quis curioſius rogare velit, & dicere: Et quo ipſum tranſtulit? Et num uſque ad præſens vixerit? Diſcat non convenire humanis cogitationibus obſequi, & curioſius ea quæ a Deo fiunt, explorare, ſed credere his quæ dicuntur. Nam quando Deus aliquid pronunciat, dictis ipſius contradicendum non eſt, ſed fide digniora habenda ſunt quæ a Deo pronunciantur, quam quæ oculis noſtris ſubjecta ſunt. Enimvero Scriptura dixit, quod tranſtulit illum, & quod viventem tranſtulit, nec mortem expertus ſit; ſed ob ſuum, quem apud Deum habebat favorem, ſuperior factus ſit divina ſententia contra humanum genus prolata. Quo autem illum tranſtulerit, & quomodo nunc agat, hoc non adjecit. Vidiſti bonitatem Domini, quomodo inventum virum qui virtutem operatus eſt, non fraudavit dignitate, quam primigena homini ante mandati tranſgreſſionem largitus erat, docens nos, quod & illum, niſi dæmonis deceptionem pluris feciſſet quam traditum mandatum, eodem vel majori honore dignatus ſuiſſet.*

Addo coronidis loco meditationem *S. Thomæ* in Capitis 11. Epiſtolæ *S. Pauli* ad Hebræos, verſ. 5. *Mors duorum dilata eſt*, inquit, *Henoch & Eliæ. Et ratio eſt, quia doctrina Veteris Teſtamenti ordinatur ad promiſſa Novi Teſtamenti, in quo ſpes nobis vitæ æternæ promittitur; Matth.* 4. Pœnitentiam agite, appropinquavit enim Regnum cœlorum. *Et ideo data ſententia mortis, voluit Dominus homines ducere in ſpem vitæ: quod fecit in Patribus utriuſque ſtatus, ſcilicet Naturæ, Legis, & Gratiæ. Unde in primo ſtatu dedit ſpem evadendi neceſſitatem mortis in Henoch; in Lege autem, in Elia; in tempore Gratiæ, in Chriſto, per quem datur nobis effectus hujus promiſſionis. Sed duo primi morientur per Antichriſtum: Chriſtus autem ſemel mortuus, a mortuis reſurgens, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.*

Objicies, hæc verba Geneſeos cap. 5. verſ. 23. *Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexaginta quinque anni*, plane ſignificare mortuum eſſe *Henochum*. Si enim adhuc viveret, dies ejus fuiſſent non tantum trecenti ſexaginta quinque anni, ſed eſſent ultra quinque millia annorum. Id confirmant Syriaca & Arabica Verſiones. Prima enim ſic habet: *Et placuit Henoch Deo, & eſſe deſiit, quia ſumpſit eum Deus.* Altera vero ſic: *Cumque ambulaſſet Henoch in obedientia Dei, defunctus eſt, aſſumpſitque eum ad ſe.*

Reſpondetur, tempus dumtaxat quo *Henoch*, in hominum ſocietate verſatus eſt, & in eodem ſtatu mortalitatis vixit, quo cæteri, non vero integrum vitæ ipſius curriculum numerari. Ex hominum enim ſocietate & converſatione ſubductus, quia neſcitur

ubi

ubi ſit, quid agat, & quomodo vivat, ſimiliter ſe habet quantum ad hominum notitiam, ac ſi mortuus fuiſſet. Unde tempus omne poſt ejus translationem ſilentio involvitur a *Moyſe*. Syriacæ Verſionis ſenſus idem eſt ac 70. Interpretum, & Vulgatæ noſtræ. Hæc enim verba: *Et eſſe deſiit*, idem ſignificant, ac *Non inveniebatur;* vel, *Non apparuit*, inter homines ſcilicet; eſſe deſiit in hominum ſocietate; eſſe deſiit in terris, in quibus mortales habitant. Verſio vero Arabica a *R. Saadia* circa annum Chriſti nongenteſimum adornata, a verbis & phraſibus Hebręis interdum longius recedit, & ingenium ſuum, Judaicum ſcilicet, ſequitur Interpres, ut Viri Eruditi obſervarunt. Quod ſi uſquam præſtitit, in hoc maxime, quem tractamus, Geneſeos loco, pręſtitiſſe compertum eſt, cum ex ipſa *Moſis* oratione, tum ex Verſione 70. Interpretum, & Onkeloſi Paraphraſi Chaldaica, tum ex *S. Paulo* optimo ſane *Moſis* interprete, & Arabicæ Verſionis Auctori anteponendo.

Objicies, exploratam eſſe veritatem, *Henoch* translatum eſſe in Paradiſum terreſtrem, ex quo Adam ejectus eſt. Habetur enim *Eccleſiaſtici* c. 44. verſ. 17. *Henoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, ut det gentibus pœnitentiam*. Hanc etiam opinionem Patres confirmant, 1. Auctor Quęſtionum ad Orthodoxos *S. Juſtino* Martyri adſcriptarum, Quæſtione 85. ubi eos omnes, quos Evangelium cum Chriſto ſurrexiſſe, & multis apparuiſſe refert, ſocios *Henoch* & *Eliæ* in Paradiſo eſſe aſſerit. *Quam ob cauſam*, inquit, *reſuſcitati illi denuo mortem non oppetiere, ſed in immortalitate manent, ſicut Henoch & Elias, cum quibus in Paradiſo ſunt, reſtitutionem ſempiternam, qua omnes immutabimur, expectantes*.

S. Irenæus Lib. 5. adverſus Hæreſes, cap. 5. de *Henochi* & *Eliæ* translatione loquens: *Ubi ergo*, inquit, *primus poſitus eſt Homo, ſcilicet in Paradiſo, quemadmodum* „ *Scriptura dicit*. Et plantavit Deus Paradiſum in Eden contra Orientem, & poſuit „ ibi hominem quem plaſmavit: *& inde projectus in hunc Mundum non obediens. Quapropter dicunt Presbyteri qui ſunt Apoſtolorum Diſcipuli, eos qui translati ſunt, illuc translatos eſſe, Juſtis enim hominibus & Spiritum habentibus, præparatus eſt Paradiſus, in quem & Paulus Apoſtolus aſportatus audivit ſermones inenarrabiles, quantum ad nos in præſenti: & ibi manere eos qui translati ſunt uſque ad conſummationem coauſpicantes incorruptelam*.

S. Athanaſius in Epiſtola de Synodi Nicenæ contra Arianam Hæreſim Decretis. *Adam*, inquit, *anticipans gratiam, & ſtatim ubi natus eſſet in Paradiſo collocatus, nihil quicquam differentiæ habuit ab Henoch, qui poſt tempora nativitatis ſuæ, cum Deo placuiſſet, in Paradiſum translatus eſt: neque item quicquam diverſum ab Apoſtolo, qui poſt facta ſua raptus eſt in Paradiſum: imo ne ab eo quidem qui Latro fuerat, cui ob confeſſionem promiſſum eſt, ipſum ſtatim in Paradiſo futurum*.

S. Iſidorus Libro *De Vita & Obitu Sanctorum*, c. 3. aſſerit *Henoch* meruiſſe in eum locum transferri, unde fuerat Protoplaſtus excluſus, ſcilicet in æqualem habitationem beatæ vitæ.

S. Thomas 1. P. Q. 102. A. 2. ad 3. *Henoch* & *Eliam* nunc *in Paradiſo habitare* docet; idemque repetit 3. P. Q. 49. A. 5. ad 2. *Henoch*, inquit, *raptus eſt ad Paradiſum terreſtrem, ubi cum Elia ſimul creditur vivere uſque ad adventum Antichriſti*.

Reſpondetur, incertum eſſe quem in locum rapti ſint *Henoch* & *Elias*, & ubi degant, ut *S. Joannes Chryſoſtomus*, & *Theodoretus* locis ſupra laudatis profitentur ac declarant. *S. Auguſtinus* illam de loco, in quo *Henoch* & *Elias* verſantur, Quæſtionem in illarum cenſu reponendam ait, de quibus ſalva fide Catholica aliter & aliter opinari licet. Lib. 2. *De Peccato Originali*, cap. 23. *Longe aliter*, inquit; *ſe habent Quæſtiones iſtæ, quas eſſe præter fidem arbitratur, quam ſunt illæ, in quibus ſalva fide, qua Chriſtiani ſumus, aut ignoratur quid verum ſit, & ſententia definitiva ſuſpenditur: aut aliter quam eſt, humana & infirma ſuſpicione conjicitur: Veluti cum quæritur qualis vel ubi ſit Paradiſus, ubi conſtituit Deus hominem, quem formavit ex pulvere; cum tamen eſſe illum Paradiſum Fides Chriſtiana non dubitet. Vel cum quæritur, ubi ſit nunc Elias vel Henoch: an ibi, an alicubi alibi; quos tamen non dubitamus, in quibus nati ſunt corporibus vivere. Vel cum quæritur, Utrum in corpore, an extra corpus in tertium cœlum ſit raptus Apoſtolus? Quanquam ſit iſta impudens inquiſitio id ſcire*

vo-

volentium, quod se ille cui hoc præstitum est, salva utique fide, nescire testatur. Vel, Quot sunt cœli, in quorum tertium se raptum esse commemorat? Vel, Utrum elementa mundi hujus conspicabilis quatuor an plura sint? Quid faciat Solem Lunamque deficere his defectibus; quos prædicere Astrologi certa temporum dinumeratione consueverunt, &c. *Quis enim non sentiat in his atque hujusmodi variis & innumerabilibus quæstionibus, sive ad obscurissima opera Dei, sive ad Scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti ac definire difficile est, & multa ignorari salva Christiana Fide, & alicubi errari sine aliquo hæretici dogmatis crimine.*

S. Gregorius *Magnus* Homilia 29. in Evangelia, scribit, *Eliam* in cœlum aereum sublevatum esse, *ut in secretam quandam terræ regionem repente duceretur, ubi in magna jam carnis & spiritus quiete viveret, quousque ad finem Mundi redeat, & mortis debitum solvat.* Idemque de *Henoch* sensisse credendus est, non vero in Paradisum terrestrem translatum. Imo de illius raptu ibidem mentionem faciens, translatum quidem ait, sed de loco silet, in quem translatus est, ut de re utique incerta. *Sicut autem Joseph a fratribus venditus*, inquit, *venditionem Redemptoris nostri figuravit: sic Henoch translatus, atque ad cœlum aereum Elias sublevatus, Ascensionem Dominicam designavit. Ascensionis ergo suæ Dominus præmuncios & testes habuit, unum ante Legem, alium sub Lege; ut quandoque veniret ipse, qui veraciter cœlos penetrare potuisset. Unde & ipse ordo in eorum quoque utrorumque sublevatione per quædam incrementa distinguitur. Nam Henoch translatus, Elias vero ad cœlum subvectus esse memoratur, ut veniret postmodum qui nec translatus, nec subvectus, cœlum æthereum sua virtute penetraret. Qui nobis in se credentibus, quia carnis suæ quoque munditiam largiretur, & sub eo per incrementa temporum virtus castitatis excresceret, in ipsa quoque eorum translatione qui Ascensionem Dominicam ut videlicet famuli designaverunt, & in se ipso qui ad cœlum ascendit, Dominus ostendit. Nam Henoch quidem uxorem & filios habuit: Elias vero neque uxorem, neque filios legitur habuisse. Pensate ergo quomodo per incrementa temporum creverit munditia sanctitatis; quod & per translatos famulos, & per ascendentis Domini personam patenter ostenditur. Translatus namque est Henoch & per coitum genitus, & per coitum generans. Raptus est Elias per coitum genitus, sed non jam per coitum generans. Assumptus vero est Dominus neque per coitum genitus, neque per coitum generans.* Si certum habuisset *S. Gregorius* Henoch in Paradisum terrestrem fuisse translatum, id sane eo in loco indicasset, occasione tam opportuna.

Cæterorum Patrum testimonia non cogunt ut *Henoch* in Paradisum terrestrem translatum esse fateamur. Nam Auctor Quæstionum ad Orthodoxos non est *Sanctus Justinus*; & quod ibi asserit, eos qui cum Christo surrexere, esse in Paradiso terrestri, nec divina visione frui, erroneum est. *S. Irenæus* ab iis Presbyteris se accepisse ait, eos qui translati sunt, in Paradisum terrestrem esse translatos, a quibus alibi se accepisse significat Millenariorum errorem. *S. Athanasius* in eundem Paradisum raptum etiam Apostolum, ac de eodem etiam intelligi hæc verba Christi ad Latronem, *Hodie mecum eris in Paradiso* innuit, quod minus probabile esse, nemo non videt. Librum *De Vita & Obitu Sanctorum*, inter *S. Isidori* Opera editum ejus venerando nomini suppositum censet Cardinalis *Baronius* non spernendis argumentis ad annum octingentesimum decimumsextum, & in Notis ad Martyrologium Romanum, ad diem primam Maii vigesimam quintam Julii, & vigesimamquintam Augusti. Denique ista Quæstio ex earum numero est, in quibus cum Patres varias in sententias abierint, licet cuique illam amplecti, quæ Scripturæ Sacræ aut rectæ rationi magis congruere visa fuerit. Nam, ut scite, ait Vincentius Lirinensis: *Antiqua Sanctorum Patrum consensio non in omnibus divinæ Legis quæstiunculis, sed solum in Fidei regula magno nobis studio & investiganda est, & sequenda.* At Scripturæ Sacræ convenientius asseritur Paradisum terrestrem diluvio, quod terram universam vastavit, eversum ac deletum fuisse, adeoque illic non degere *Henoch & Eliam*.

S. Thomæ probabile quidem visum est *Henoch & Eliam* in Paradiso terrestri habitare, & id in Responsionibus ad argumenta dixit, Quæstione ista ex professo non discussa; sed istud ut certum & inconcussum dogma non asseruit. Quamobrem Propositioni nostræ non adversatur.

Nec

Nec *Eccleſiaſtici* locus in objectione laudatus probat *Henoch* in Paradiſum terreſtrem, ex quo ejectus eſt Adamus, eſſe translatum, etiamſi legamus, prout habet Vulgata Verſio, *& translatus eſt in Paradiſum*, non autem prout habent Græci Codices, καὶ μετετέθη *& translatus eſt*, abſque ulla Paradiſi mentione. Nam Paradiſum terreſtrem, in quo poſitus fuit *Adamus*, hic intelligere minime neceſſe eſt, ſed locum aliquem amæniſſimum, in quo cum magna tranquillitate & jucunditate carnis & ſpiritus, Deo ipſum mirabiliter conſervante, vivit, & uſque ad ſæculi conſummationem victurus eſt cum *Elia*, altero felicis æternitatis candidato. Hoc enim interdum eſſe vocis Paradiſi ſignificatum, conſtat ex cap. 13. *Geneſ.* verſ. 10. ubi regio univerſa Jordanis irrigata fuiſſe dicitur, *Sicut Paradiſus Domini*, antequam ſubverteret Dominus Sodomam & Gomorrham. Et ex Canticis Canticorum, ubi dicitur: *Emiſſiones tuæ Paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus*. Quocirca *Rupertus* Abbas Lib. 3. Commentar. in *Geneſim*, cap. 33. ait, quod *Nuſquam Scriptura dat intelligi, quod Henoch & Eliam Deus tulerit in ipſum Paradiſum, ubi comederent de ligno vitæ, & viverent in æternum; ſed ita ſublati ſunt, ut in ſecretam quamdam regionem terræ ducerentur, ubi in magna carnis & ſpiritus quiete viverent, quouſque ad finem Mundi redeant & mortis debitum ſolvant.*

PROPOSITIO II.

Quamvis Henoch Propheta fuerit, & ſuæ Ætatis hominibus ultimum Judicium vaticinatus ſit, Librum tamen Henoch a Veteribus quibuſdam Patribus laudatum, velut Apocryphum conſultius alii rejecerunt.

HEnochum de futuro Chriſti Domini ad judicandos homines adventu prophetaſſe, certum eſt ex Epiſtola Canonica *S. Judæ* Apoſtoli v. 14. & 15. *Prophetavit autem*, inquit, *& de his ſeptimus ab Adam Henoch, dicens: Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impii.*

Hanc prophetiam ex Libro Canonico expreſſam veteres aliquot Patres cenſuerunt, *Juſtinus Martyr*, *Irenæus*, *Clemens Alexandrinus*, *Tertullianus*, & quotquot fere Angelorum ſeu Dæmonum cum filiabus hominum commixtionem, ex qua gigantes procreati ſint, propugnarunt. Inſignis eſt ea de re *Tertulliani* locus Libro 1. *De cultu feminarum* cap. 3. *Scio*, inquit, *Scripturam Henoch, quæ hunc ordinem Angelis dedit, non recipi a quibuſdam, quia nec in armarium Judaicum admittitur. Opinor non putaverunt, illam ante Cataclyſmum editam, poſt eum caſum orbis omnium rerum abolitorem, ſalvam eſſe potuiſſe. Si iſta ratio eſt, recordentur pronepotem ipſius Henoch fuiſſe ſuperſtitem cataclyſmi Noe, qui utique domeſtico nomine & hæreditaria traditione audierat & meminerat de Proavi ſui penes Deum gratia, & de omnibus prædicatis ejus: cum Henoch filio ſuo Mathuſalæ nihil aliud mandaverit, quam ut eorum notitiam poſteris ſuis traderet. Igitur ſine dubio potuit Noe in prædicationis delegatione ſucceſſiſſe, vel quia & alias non tacuiſſet, tam de Dei Conſervatoris ſui diſpoſitione, quam de ipſa Domus ſuæ gloria. Hoc ſi non tam expedite haberet, illud quoque aſſertionem Scripturæ illius tueretur. Perinde potuit aboleſactam eam violentia cataclyſmi, in ſpiritu rurſus reformare. Quemadmodum & Hieroſolymis Babylonica expugnatione deletis, omne inſtrumentum Judaicæ literaturæ per Eſdram conſtat reſtauratum. Sed cum Henoch eadem Scripturæ etiam de Domino prædicarit, a nobis quidem nihil omnino rejiciendum eſt, quod pertineat ad nos. Et legimus omnem Scripturam ædificationi habilem divinitus inſpirari. A Judæis poteſt jam videri propterea rejecta, ſicut & cætera ferè quæ Chriſtum ſonant. Nec utique mirum hoc, ſi Scripturas aliquas non receperunt de eo locutas, quem & ipſum coram loquentem non erant recepturi. Eo accedit, quod Henoch apud Judam Apoſtolum teſtimonium poſſidet.*

Teſtamentum quoque 12. Patriarcharum, ab *Origene* Homilia 15. in Joſue, & *Procopio Gazeo* Commentar. in cap. 28. *Geneſis* laudatum, Librum *Henoch Juſti* non ſemel

a ve-

a veteribus illis Patriarchis ad ſuorum vaticiniorum confirmationem prolatum commemorat. Libri *Henoch* fragmentum *De Egregoris*, ideſt, de Angelis feminarum amatoribus, quos hoc nomine indigitat, *Vigiles* ſignificante, Chonographiæ ſuæ inſeruit *Georgius Syncellus* ad annum Mundi milleſimum, & ad annum bismilleſimum ducenteſimum quadrageſimum tertium, pag. 2. & 24. Regiæ Editionis. Idem inſeruit *Joſephus Scaliger* Notis ſuis ad Græca *Euſebii*, idemque repræſentat *Athanaſius Kircherius in Oedipo Ægyptiaco*.

Plurium libellorum *Henochi* meminit *Origenes*, Homilia 27. in Librum *Numerorum*, ſed eos omnes nullius auctoritatis eſſe ſignificat: *Videtis*, inquit, *quibus vel quorum appellationibus vocabuliſque diſtincta, & nomina non ſolum plagarum cœli, ſed etiam omnium ſtellarum ſiderumque ſignata. Qui enim fecit multitudinem ſtellarum (ut ait Propheta) omnibus eis nomina vocat. De quibus quidem nominibus plurima in libellis qui appellantur Henoch ſecreta continentur & arcana; ſed quia libelli ipſi non videntur apud Hebræos in auctoritate haberi, interim nunc ea quæ ibi nominantur ad exemplum vocare differamus.*

Et Libro 5. contra *Celſum*, Librum *Henochi* haud magnæ auctoritatis eſſe in Eccleſia reſpondet. *Quamquam* inquit, *hic valde confuſe Calumniator loquitur in hac diſquiſitione de Angelis miſſis ad homines, ut qui obſcure inaudivit neſcio quid ex Henochi literis, quas nec legiſſe videtur, nec ſcire, quod non magna ſit earum auctoritas in Eccleſiis: unde fortaſſe illud ſumptum eſt ſexagenos & ſeptuagenos deſcendiſſe, eoſque malos redditos.*

S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Juda* Apoſtolo fratri Jacobi: *Parvam quidem* (inquit) *quæ de ſeptem Catholicis eſt, Epiſtolam reliqui; & quia de Libro Henochi, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, a pleriſque rejicitur, &c.* Et in Epiſtolæ ad *Titum* cap. 1. *Qui autem putant*, inquit, *totum Librum debere ſequi eum qui libri uſus ſit verſiculo, videntur mihi & apocryphum Henochi, de quo & Apoſtolus Judas in Epiſtola ſua teſtimonium poſuit, inter Eccleſiæ Scripturas recipere.*

S. Auguſtinus Librum *Henoch* ut apocryphum pariter rejecit, Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 23. *Omittamus igitur*, inquit, *earum ſcripturarum fabulas, quæ apocryphæ nuncupantur, eo quod earum occulta origo non claruit Patribus, a quibus uſque ad nos auctoritas veracium Scripturarum certiſſima & notiſſima ſucceſſione pervenit. In his autem apocryphis etſi invenitur aliqua veritas, tamen propter multa falſa nulla eſt canonica auctoritas. Scripſiſſe quidem nonnulla divina Henoch illum ſeptimum ab Adam negare non poſſumus, cum hoc in Epiſtola Canonica Judas Apoſtolus dicat. Sed non fruſtra non ſunt in eo Canone Scripturarum, qui ſervabatur in Templo Hebræi populi ſuccedentium diligentia Sacerdotum, niſi quia ob antiquitatem ſuſpectæ fidei judicata ſunt; nec utrum hæc eſſent quæ ille ſcripſiſſet, poterat inveniri, non talibus proferentibus, qui ea per ſeriem ſucceſſionis reperirentur rite ſervaſſe. Unde illa quæ ſub ejus nomine proferuntur, & continent iſtas de Gigantibus fabulas, quod non habuerint homines Patres, recte a prudentibus judicantur non ipſius eſſe credenda; ſicut multa ſub nominibus & aliorum Prophetarum, & recentiora ſub nominibus Apoſtolorum ab Hæreticis proferuntur, quæ omnia nomine Apocryphorum ab auctoritate Canonica diligenti examinatione remota ſunt.*

Et Libro 18. cap. 38. *Quid Henoch ſeptimus ab Adam, nonne etiam in Canonica Epiſtola Apoſtoli Judæ prophetaſſe prædicatur? Quorum ſcripta ut apud Judæos, & apud nos in auctoritate non eſſent, nimia fecit antiquitas, propter quam videbantur habenda eſſe ſuſpecta, ne proferrentur falſa pro veris. Nam & proferuntur quædam quæ ipſorum eſſe dicantur ab eis, qui pro ſuo ſenſu paſſim, quod volunt, credunt. Sed ea caſtitas Canonis non recepit, non quod eorum hominum, qui Deo placuerunt, reprobetur auctoritas, ſed quod iſta non credantur ipſorum.*

Quin & multo probabilius negatur *Henochum* Prophetiam ſuam ſcripto tradidiſſe. Nam primo id *S. Judas* Apoſtolus non teſtatur, qui ſimpliciter *prophetaſſe* ait, non vero Prophetiam ſcriptis conſignaſſe. Secundo, cum antiquiſſimus fuerit *Henochus*, ſi quam is Prophetiam ſcripto mandaſſet, veriſimile eſt poſteriores ſacros Scriptores, *Moſen* nimirum vel Prophetas, alicubi mentionem ejus facturos fuiſſe. Tertio, Prophetiam

tiam illam ſuo Canoni Judæi inſeruiſſent. Quarto, ſuavis Dei providentia ipſam perire non permiſiſſet. Quinto, *Moyſem* primum literarum Auctorem,& alphabetariæ ſcripturæ inventorem extitiſſe, eamque tradidiſſe Judæis, a quibus Phœnices, ut a Phœnicibus Græci acceperint, colligitur ex Ethnicis ipſis Scriptoribus, *Eupolemo*, *Alexandro Polyhiſtore* & *Artapano*, quorum teſtimonia exhibet *Euſebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 26. & 27. Idem colligitur ex *Sanchuniatone*, qui *Taauti* ſeu *Toyti* nomine *Moſen* indigitat, quem Græci *Hermen* ſeu *Mercurium* appellarunt, ut teſtatur *Philo Byblius* apud *Euſebium* Lib. 1. Præparationis Evangelicæ cap. 9. Sed & *Socrates* apud *Platonem* in *Philebo* & in *Phædro*, literas a *Theut* homine Ægyptio, quem alii *Taautum* vocarunt, inventas fuiſſe teſtatur. *Tauuti* vero nomine *Moſes* deſignatur, ut alias diligentius probabitur. At ſi ante *Moſen* literæ non fuerunt, *Henoch* Prophetiam ſuam literis non conſignavit. Sexto, *Georgius Syncellus*, ubi fragmentum Libri *Henoch* deſcripſit, quod poſtmodum etiam præſtitit *Scaliger*, librum illum Apocryphum eſſe obſervat. *Et hæc quidem*, inquit, *ex primo Libro Henoch de Egregoris: quibus ſane Apocryphis animo ſimpliciores certam fidem addere non decet; ſupervacanea quippe & ab Eccleſiaſtica Traditione aliena continent, & a Judæis ac Hæreticis adulterata conſtat. Quamvis Beatus Paulus Apocryphorum dictis nonnumquam ſuerit uſus: ut cum in prima, quam ſcripſit ad Corinthios Epiſtola dicit:* Oculus non vidit, nec auris audivit: nec in cor hominis aſcendit, *&c. Quæ quidem ex Eliæ deſumpſit Apocryphis. Et rurſum in ea quæ eſt ad Galatas, ex Moſis Revelatione hæc habet*: Neque circumciſio eſt aliquid, neque præputium, ſed nova creatura. *Et in ea quæ eſt ad Epheſios, ex Apocryphis Jeremiæ adſcriptis*: Excitare qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. *Hæc a nobis dicta, non quo illa legendi per nos facultas concedatur: ne fiat, o Deus! plures namque fide illis præter rationem exhibita non modicum reportarunt damnum. Hac de cauſa Sancta Dei Eccleſia, & Dei plenorum Spiritu Patrum noſtrorum cœtus, illis æque ac Sacræ Scripturæ adhærere prohibuit.*

Denique Fragmentum illud ex quo de reliquo Libro conjecturam facere licet, homine Dei, Patriarcha, & Propheta divinitus afflato prorſus indignum eſt, utpote erroribus nugiſque ſcatens, & plura *νοθείας* præ ſe fert indicia. Primo, Angelos *Egregoros* vocat præter Scripturarum conſuetudinem. Unus notatur locus *Danielis*, cap. 4. verſ. 10. ubi textus habet: *Videbam in viſione capitis mei ſuper ſtratum meum, & ecce Vigil & Sanctus de cœlo deſcendit*. Chaldaice *Ir*, Græce Ἐγρήγορος, Latine Vigil, hic pro Angelo uſurpatur. Quamvis *το ειρ* 70. Interpretes retinuerint. Veriſimile ergo eſt *Egregori* vocem ab hujus libri Auctore ad imitationem *Danielis* uſurpatam. Secundo, *Egregoros*, id eſt, Angelos amore mulierum flagraſſe, & cum ipſis nefarie commixtos fabulatur. Tertio, narrat *Egregoros* vocaſſe Montem *Hermon*, in quo jurarunt, & ſe invicem anathemate conſtrinxerunt, ſe videlicet a fide mutuo data non receſſuros; & Monti illi Maledictionem impactam, quod nunquam inde receſſura eſſent frigus, nix, gelu, ros nunquam in eum deſcenſurus. Si de Monte *Hermon*, qui ad fines Terræ Sanctæ Orientem & Aquilonem verſus pertinebat, ſermo ſit, eum rore irrigari certum eſt ex Pſalm. 132. verſ. 3. *Sicut ros Hermon qui deſcendit in Montem Sion*. Eſt & alius Mons *Hermon* oppoſitus Montibus *Gelboe*. Hic perpetuis nivibus rigere fertur propter maledictionem *Davidis* 2. *Regum* cap. 1. verſ. 21. non propter *Egregororum* conjurationem & flagitia. Quanquam probabilius ſit, Montem illum *Hermon* ob altitudinem quidem, non ob ullam maledictionem naturaliter plerumque nivibus tegi: & *Toſtatus* homines ſe vidiſſe teſtetur, qui retulerint ſe in Montibus *Gelboe* pluvia perfuſos. Quarto, barbara & ignota Angelorum nomina, *Semixæ*, *Atarkuph*, *Oramamæ*, *Sapſich*, *Pharmari*, *&c.* Scriptorem ſacrum non redolent. Quinto, trium generum partus Angelis ſcortatoribus ſupponit, *Gigantes*, *Nephilim*, & *Eliud*. At *Moſes* non diſtinxit *Gigantes*, & *Nephilim*; ſed quos ille *Nephilim*, vocat, Græci reddidere *Gigantes*. Sexto *Exaelem* unum ex infamibus illis Angelis homines docuiſſe ait armorum omnis generis fabricam, arteſque conformandi metalla in varios uſus. At *Moſes* id *Tubalcaino* tribuit, non *Exaeli*, aut alteri Angelo. Septimo, illorum ducem *Semixam* iras Animæ docuiſſe ait; quaſi vero ante fictitium illum *Semiaxæ* deſcenſum homines ad iram & odium proni non fuerint, & *Cain* ex impotenti iræ, odii, & in-

videæ affectu fratrem non occiderit. Octavo, tempus consummationis rerum omnium audacius definit. Jubetur enim *Michael* alligare *Semiaxam* & asseclas ejus in septuaginta generationes in abditis terræ locis, usque ad diem consummationis rerum omnium. Quibus significat, post septuaginta generationes a commixtione Angelorum cum filiabus hominum Mundo finem impositum iri. Nono, judicium in Gigantes tale decretum ait, ut Spiritus mali vocentur super terram, in qua futura sit eorum habitatio funesta, sine cibo & potu, aliisque vitæ adminiculis: Spiritus resurrecturos cum filiis hominum & mulierum, qui processerunt ab eis. Post Gigantum vero cædem, *Nephilim* habitare super terram, eamque corrumpere usque ad judicium magnum & finem sæculi. Quæ omnia probant Librum illum ab homine divinitus inspirato scriptum non fuisse, sed a nugaci quodam & impio Cabbalista, vel priorum sæculorum Hæretico. Non est itaque verisimile, *Judam* Apostolum ex eo Libro protulisse Prophetiam *Enoch*, sed ex Traditione, vel revelatione & afflatu divino.

Ad *Pseudo Enochi* librum & contentam in eo de *Egregoris* fabulam *S. Hilarius* respexit Commentario in Psalmum 132. ubi ea verba exponens: *Sicut ros Hermon, qui descendit in Montem Sion*, hæc habet: *Hermon autem Mons est in Phœnice, cujus interpretatio Anathema est. Quod enim nobis Anathema nuncupatur, id Hebraice Hermon dicitur. Fertur autem id, de quo etiam nescio cujus liber extat, quod Angeli concupiscentes filias hominum, cum de cœlo descenderent, in hunc Montem maxime convenirent excelsum; sed hæc prætermittimus. Quæ enim libro Legis non continentur, ea nec nosse debemus. Commemorata autem ob id tantum sunt, quod nos de hoc Monte Dei per Prophetam professio commonebat. Certe hodie gentes Montem hunc profana religione venerantur, & interpretationem nominis sui, quod est Anathema, ipsa illa impiæ superstitionis sede testantur.*

DISSERTATIO VI.

De Cibo Antediluviano.

PROPOSITIO UNICA.

Carnium esum Antediluvianis hominibus insuetum, etsi plerique Patres asserant, a Deo tamen probibitum fuisse, ex Scriptura sacra certo colligi non potest.

PRima Pars Propositionis ex Patrum illorum testimoniis jam proferendis approbabitur, scilicet, *S. Joannis Chrysostomi*, *S. Hieronymi*, *Theodoreti*, quos secutus est *S. Thomas*. *S. Joannes Chrysostomus*, Homilia 27. in Genesim, expendens illa verba capitis noni, vers. 3. *Et omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum: Quasi olera virentia tradidi vobis omnia; excepto quod carnem cum sanguine non comedetis*: ait: *Hic est initium edendarum carnium, non ut ipsas ad ventris ingluviem paret & instruat, sed quia ex ipsis Noe erat sacrificaturus, & Deo gratias acturus, ut ne videamur quasi a consecratis abstinere; idcirco edendi facultatem concedit, & valde securos reddit: quasi olera herbarum dedi vobis omnia.*

S. Hieronymus Libro 1. adversos *Jovinianum*, ait, *Quomodo repudium, juxta eloquium Salvatoris ab initio non dabatur, sed propter duritiam cordis nostri per Moysen humano generi concessum est, sic & esum carnium usque ad diluvium ignotum fuisse: post diluvium vero quasi in eremo murmuranti populo coturnices, ita dentibus nostris nervos & virulentias carnis ingestas.* Et Libro 2. *Qui jejunus in Paradiso virgo fuerat, satur in terra matrimonio copulatur, & tamen ejectus, non protinus accepit licentiam carnium vescendarum, sed tantum poma arborum, & fruges segetum, & olera herbarum ei traduntur in cibum: ut exul quoque Paradisi, non carnibus quæ in Paradiso non erant, sed similitudine frugum Paradisi vesceretur.*

Theodoretus, Interrogatione 39. in Genesim, illam *Theodori* sententiam approbare vide-

videtur: *Nemo existimare potest, Deum animalia jugulari præcepisse, quando nondum esus carnium erat permissus hominibus.* Et interrogatione 55. *Mox ubi creasset hominem, dedit illi terræ fructus, jubens illum vesci fructu seminum & arborum: post Diluvium autem majores illi delicias munifice largitur, jubens occidere & comedere volatilia, & natatilia, & terrestria animalia, affectum affectu repellens, & leviori curans graviorem. Prævidens enim Deus homines in extremam dementiam lapsos hæc omnia pro Diis habituros, permisit illorum esum, ut impietatem illam cohiberet. Summa enim est insania adorare quod comeditur. Propterea vero animalia quædam immunda dixit, alia vero munda: ut illa quidem tanquam immunda exhorrentes, non deificent; hæc vero quæ comeduntur, non adorent.*

S. Thomas Prima Secundæ, Quæst. 102. Art. 6. in Responsione ad secundum, hanc obiter attingens Quæstionem: *Dicendum*, inquit, *quod esus plantarum, & aliorum terræ nascentium fuit apud homines etiam ante diluvium: sed esus carnium videtur esse post diluvium introductus. Dicitur enim Gen. 9.* Quasi olera virentia dedi vobis omnem carnem. *Et hoc ideo, quia esus terræ nascentium magis pertinet ad quamdam simplicitatem vitæ; esus autem carnium ad quasdam delicias & curiositatem vivendi. Sponte enim terra herbam germinat, vel cum modico studio hujusmodi terræ nascentia in magna copia procurantur.*

Altera Pars Propositionis ex eo probatur, quod in cibaria Lege homini ab initio tradita, solus esus fructus scientiæ boni & mali vetitus legatur. *Ex omni ligno Paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas.* Quod si carnium esum prohibere Deus voluisset, cur expressis verbis eo pariter non interdixisset? Assignavit quidem Dominus herbas & arborum fructus in cibum tam hominibus quam omni animantium generi his verbis: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ omnique volucri cœli, & universis quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum.* Sed hic nulla prohibitio est, cum nulla prohibitiva aut exclusiva particula in ea designatione ponatur; sed declaretur quis futurus esset cibus homini conveniens, salubris, parabilis, ad tuendam vitam sufficiens, sine alterius exclusione. Deinde, si hæc cibi designatio cujuscunque alterius prohibitionem includat, cum hæc non solos homines, sed jumenta etiam & volucres spectet, omneque animalium genus, consequens erit Deum. Legem posuisse animalibus plerisque & volucribus, ipsorum naturæ contrariam; vel naturam condidisse Legi, quam positurus erat, repugnantem. Leones enim, lupi, corvi, canes, vultures, aliaque id genus animalia carnivora, alio cibo ante & post diluvium usa fuisse haud probabile est. Ut enim scite ait *S. Thomas* I. P. Quæst. 96. Art 1. ad secundum: *Per peccatum hominis natura animalium non est mutata, ut quibus nunc naturale est comedere aliorum animalium carnes, tunc vixissent de herbis, sicut leones & falcones.* Sicut ergo cibum illum ita brutis assignavit Deus, ut tamen alium non prohibuerit eorum naturæ congruentem & salubrem: ita & de homine, ad quem Lex illa primario pertinet, dicendum est. Frustra vero quis dixerit, permissum non fuisse ante diluvium esum carnium, siquidem primum permissus legitur post diluvium, *Genes.* cap. 9. vers. 3. *Et omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia?* Hoc ipso enim quod nullo præcepto prohibitus intelligitur ante diluvium, permissus intelligitur carnium esus. Nam ut ait Apostolus Rom. 4. 15. *Ubi non est Lex, nec prævaricatio.* Tacite, inquam, permissus fuit ante diluvium, post diluvium autem aperte, ut ea indulgentia Deus optimus hominum indigentiæ subveniret. Cum enim ob terræ sterilitatem minus esset succi & virtutis in oleribus & fructibus ad fovendam mortalium vitam, & infirmior esset humanorum corporum habitudo, ut contractior hominum vita demonstrat; carnes veluti congruentem vulgaremque cibum providentissimus Deus ipsis designavit.

Gen. 2. v. 16. 17.

Genes. 1. v. 29.

Sane non impios dumtaxat, sed justos ante diluvium ea licentia usos verisimile est, primo ut naturale dominium in animalia exercerent, & comprobarent, ea mactando, & eorum carnibus utendo. Ad dominium enim pertinebat ut iis quæ comedi pote-

rant, & quorum carnes erant humano corpori sustentando convenientes & salubres; uti possent, ut probat ratio *S. Thomæ* 1. P. Quæst. 96. Art. 1. *Sicut enim in generatione rerum intelligitur quidam ordo, quo proceditur de imperfecto ad perfectum: nam materia est propter formam, & forma imperfectior propter perfectiorem: ita etiam est in usu rerum naturalium. Nam imperfectiora cedunt in usum perfectiorum. Plantæ enim utuntur terra ad sui nutrimentum, animalia vero plantis & homines plantis, & animalibus: Unde naturaliter homo dominatur animalibus. Et propter hoc Philosophus dicit, Quod venatio sylvestrium animalium est justa & naturalis, quia per eam homo vindicat sibi quod est naturaliter suum.*

In Polit. c. 5. Secundo, *Fecit Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos*: & hujusmodi pellibus filii ac nepotes *Adami* vestiti sunt, donec lanificium, & ars textoria inventæ essent. Si vero mactarunt pecudes, ut ex earum pellibus vestes sibi aptarent, an credibile est quod earum carnes saluberrimas, quas Deus creavit ut perciperentur cum gratiarum actione, proindeque non rejiciendas, volucribus ac feris projicerent?

Tertio, *Fuit Abel Pastor ovium*, aliique Antediluviani Patriarchæ greges aluerunt & curarunt. Cur vero tanta ovium, aliarumque pecudum ad humani substentationem corporis congruarum cura, si nusquam illarum carnibus vescerentur? Lac certe ovium comedere poterant, quamvis Deus lac ipsis in cibum expresse non designasset: quidni ergo & carnes? Si quidem eas e numero ciborum humanorum non magis excluserat quam lac.

Quarto, Sacrificia Deo ex animalibus offerebant, non holocausta dumtaxat in quibus victimæ totæ igne consumebantur, sed & propitiatoria, & pacifica, in quibus victimarum partem in usum offerentium cessisse, credere par est, ea præsertim ratione quam affert *S. Chrysostomus*, & quæ non minus Antediluvianos homines spectat, quam eos qui post diluvium vixerunt: *Ne viderentur quasi a consecratis abstinere.*

Quinto, Mundorum & immundorum animalium discrimen ante diluvium notum erat ac usitatum. Dixit enim Deus ad Noe, Gen. 7. vers. 2. *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & septena, masculum & feminam.* Et vers. 8. *De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni quod movetur super terram, duo & duo ingressa sunt ad Noe in Arcam.* Quod etsi κατὰ πρόληψιν dictum videri possit ad eos, quibus nota Lex erat; Munda tamen convenientius intelliguntur appellata, quorum frequens & quotidianus erat usus in alimentis & Sacrificiis; immunda vero quæ hominum victus naturaliter defugit, quæ profana dixit *Tacitus* Histor. Lib. 6. Divina enim inspiratio, quæ Patriarchas docuit usum Sacrificiorum, ea potius animantia Deo in Sacrificium offerenda dictavit, quæ pro optimis & præstantissimis haberent, adeoque non tam ea quæ in victu aversantur homines, quam ea quibus ad alimentum utuntur. Eo respectu munda & immunda animantia *Noacho* dicta esse confirmat *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 24. in Genesim. *Unde*, inquit, *sciebat Justus, quænam pura, vel impura? Nondum enim erat distinctio hæc facta, quam postea Moses Judæis in Legibus suis statuit. Unde ergo sciebat? A se ipso, & ab insita naturæ suæ doctrina, quam & ratio dictavit. Nihil enim immundum ex iis quæ Deus fecit. Quo pacto enim immundam vocaremus ullam creaturam, quæ semel superne a Conditore approbata? Dixit enim divina Scriptura:* Quia vidit Deus omnia quæcumque fecit, & ecce bona valde. *Sed postea natura a se ipsa ita djiudicavit. Et quod hoc sit verum, considera quomodo in nonnullis locis ab aliquibus abstinent aliqui ut immundis & non probatis, aliqui illis ipsis vescuntur, consuetudine se ad hoc inducente: sic & tunc quoque erat. Ipsa scientia Justo insita, docebat quænam ad cibum accommoda, & quæ immunda: non quod ita sint, sed quod pro immundis habeantur. Qua enim de causa, dic oro, asinum immundum censemus, quamvis seminibus tantum pascatur; alia autem quadrupedia cibo convenientia putemus, etiamsi immundo alimento pascantur? Ita scientia a Deo nobis suppeditata horum est doctrix.*

Sexto si animalia mactare ad esum nefas fuisset, iis multiplicatis maximum extitisset periculum vastationis segetum, præcipue ab animalibus ferocibus & rapacibus. His rationibus, haud sane pœnitendis adducor in opinionem virorum ex ordine Dominica-

no

no doctissimorum, *Cajetani*, *Francisci Victoriæ*, *Dominici Soto*, necnón *Saliani* & *Pererii* eruditorum Societatis Jesu Theologorum, asserentium carnium esum ante diluvium licitum fuisse, potius quam in sententiam *Nicolai de Lyra*, *Tostati*, & *Dionysii Carthusiani*, negantium permissam fuisse ac usitatum.

DISSERTATIO VII.

De Filiis Dei cum Filiabus Hominum commixtis, & de Gigantibus Antediluvianis ex illa copula genitis.

PROPOSITIO I.

Veterum Patrum plurimi Angelos mulierum specie captos, stupri cum iis consuetudinem habuisse senserunt, & ex nefando illo concubitu ortos gigantes: sed hunc errorem & Scripturæ sacræ, & aliorum Patrum convenientius cum ea sentientium Auctoritas refellit.

ERroris illius fundamentum posuerunt prisci illi Patres in verbis illis Geneseos cap. 6. versic. 1. & 2. *Cumque cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent, videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant . . . Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes a sæculo viri famosi.* Pro *Filiis Dei*, Codices quidam habebant, *Angeli Dei*, ut *Philo* legit in Libro De Gigantibus, & *Eusebius* Libro 5. *De Præparatione Evangelica*, cap. 4. & *S. Augustinus* Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 23. Alii filios Dei Angelos interpretati sunt, ut *S. Chrysostomus* Homil. 22. in Genesim, & *Theodoretus* Interrogat. 47. observant. Ex Judæis *Philo* & *Josephus* asserere non dubitarunt, Angelos Dei se cum feminis miscuisse.

Inter Patres vero dux fuit illius opinionis *S. Justinus Martyr* Apologia 1. *Deus*, inquit, *qui Mundum universum fecit & terrena subjecit hominibus, ac cœlestia elementa ad incrementum fructuum, tempestatum vicissitudinibus ornavit, eamque divinam Legem instituit, quæ & ipsa hominum causa molitus videtur; hominum rerumque cæterarum, quæ cœlo subjecta sunt providentiam Angelis, quos ei curationi præfecit, attribuit. Angeli porro hunc ordinem prætergressi, consuetudine mulierum capti sunt, ac filios genuerunt, quos Dæmones appellamus: Atque insuper humanum deinde genus sibi subjecerunt partim magicis scriptis; partim terroribus ac suppliciis, quæ inferebant; partim sacrificiorum, ac suffituum, & libaminum institutione; quibus indigere cœperunt, postquam cupiditatum perturbationibus tanquam servos se subjecerunt; atque in homines cædes, bella, adulteria, libidines, ac nequitiam omnem disseminarunt. Hinc & Poetæ & Mythologi ignorantes Angelos, & Dæmones ab iis genitos in masculos, ac feminas, & civitates, ac gentes ista perpetrasse, quæ scriptis prodiderunt, ad Deum ipsum, eosque retulerunt, quos ex ejus, vel fratrum, ut appellabant, & utrorumque filiorum satu procreatos dixerunt, velut Neptuni & Plutonis. Singulos enim iis nominibus vocavere, quæ sibi quisque Angelorum ac filiis suis imposuit.*

Athenagoras in Legatione pro Christianis idem sentit: aitque, Deum principem quemdam Angelum condidisse, cui materiæ & eorum quæ ex ea constant, curam, & principatum attribuit: eique subjecisse Angelos reliquos, qui singulorum curationi præessent. Jam vero ex iis omnibus Angelis alios in officio mansisse; & *quales a Deo conditi erant, voluntate sua perseverasse, iis deditos & affixos muneribus, quæ Deus ipsis commiserat. Alii & concreditæ sibi naturæ ac substantiæ petulanter illuserunt, & imperio abusi sunt; tam ille materiæ & formis quæ insunt illi Præpositus, quam alii, qui circa primum illud firmamentum versantur. Scitote vero*, inquit, *nihil nos temere ac sine teste dicere: Sed quæ a Prophetis pronuntiata sunt, declarare. Atque illi quidem in cupiditatem prolapsi Virginum, & carnis illecebra superati sunt: iste autem*

neglectim se gerens, & in eorum, quæ commissa sibi erant, administratione improbe versatus est. Cæterum ex illis qui ad Virgines adhæserunt, nati sunt, quos Gigantes appellarunt.

In eadem opinione fuit *Clemens Alexandrinus* Libro 2. *Pedagogi*, cap. 2. *Horum*, inquit, *indicium tibi præbent Angeli, qui Dei pulchritudinem reliquerunt propter pulchritudinem quæ flaccescit, ac tantum e cœlo delapsi sunt in terram.* Et Libro 3. Stromatum : *Jam vero & Angeli quidam, intemperantia ducti, victi cupiditate huc e cœlo deciderunt.* Et Libro 5. *Angeli illi quibus superna sors obtigerat, delapsi ad voluptates, enuntiarunt arcana mulieribus, & quæcumque ad eorum venerunt cognitionem, cæteris Angelis occultantibus, vel potius ad Domini adventum ea reservantibus.*

Tertullianus Libro *De Idololatria* cap. 9. de Astrologia loquens, ait : *Angelos esse illos desertores Dei, amatores feminarum, proditores etiam hujus curiositatis, propterea quoque damnatos a Deo.* Et Libro *De cultu Feminarum*, cap. 21. de muliebribus ornamentis loquens, ait : *Nam & illi qui ea constituerunt, damnati in pœnam mortis deputantur : illi scilicet Angeli, qui ad filias hominum de cœlo ruerunt : ut hæc quoque ignominia feminæ accedat. Nam cum & materias quasdam bene occultas, & artes pleraſque non bene revelatas sæculo multo magis imperito prodidissent; (siquidem & metallorum opera nudaverant, & herbarum ingenia traduxerant, & incantationum vires promulgaverant, & omnem curiositatem, usque ad stellarum interpretationem designaverant) proprie, & quasi peculiariter instrumentum istud muliebris gloriæ contulerunt; lumina lapillorum, quibus monilia variantur; & circulos ex auro, quibus brachia arctantur; & medicamenta ex fuco, quibus genæ colorantur; & illum ipsum nigrum pulverem, quo oculorum exordia producuntur.* Et Libro *De Virginibus velandis*, cap. 9. quamvis in illo loco Geneſis, *Filios Dei*, legat, Angelos tamen interpretatur : propter quos velanda mulierum capita dici ab Apostolo existimat. *Quos*, inquit, *legimus a Deo & cœlo excidisse ob concupiscentiam feminarum . . . . . Debet ergo adumbrari facies tam periculosa, quæ usque ad cœlum scandala jaculata est, ut cum Deo assistens, cui rea est Angelorum exterminatorum.*

S. Cyprianus Libro *De Disciplina & Habitu Virginum*, eodem modo ac *Tertullianus* loquitur de fucis & ornamentis, quæ mulieres ab Angelis amatoribus suis didicerunt. *Quæ omnia*, inquit, *peccatores & apostatæ Angeli suis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia devoluti, a cœlesti vigore recesserunt. Illi & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & expugnare omnem oris & capitis veritatem corruptelæ suæ impugnatione docuerunt.*

Minucius Felix, in *Octavio*, eadem se opinione imbutum ostendit. *Spiritus sunt insinceri*, inquit, *vagi, a cœlesti vigore, terrenis labibus & cupiditatibus depravati; isti igitur Spiritus, posteaquam simplicitatem substantiæ suæ onusti & immensi vitiis perdiderunt, ad solatium calamitatis suæ non desinunt jam perditi perdere, & depravati errorem pravitatis infundere, & alienati a Deo, inductis pravis religionibus a Deo segregare.*

Lactantius Libro 2. cap. 14. eumdem errorem approbat, sicut & *Eusebius* Lib. 5. *De Præparatione Evangelica*, cap. 4. & *Methodius Oratione De Resurrectione.*

S. Ambrosius, Libro *De Noe & Arca*, cap. 4. ait, *Gigantes ex Angelis & mulieribus generatos asserere divinæ Scripturæ Conditorem.* Et Libro 1. De Virginibus : *Quam præclarum autem, Angelos propter intemperantiam suam in sæculum cecidisse de cœlo; Virginem propter castimoniam in Cœlum transiisse de sæculo?*

At vetus ille error ex ipso Geneseos textu refellitur. Primo dicit Moyses : *Cum vidissent filii Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Quibus verbis delectus mulieris, matrimonium cum ea ratum & stabile, & sponsio cohabitationis significantur. Hoc enim est ob elegantiam formæ eligere sibi uxorem, accipere sibi uxorem. At id Angelis competere nullo modo potest, qui nec pulchritudine mulierum capiuntur, nec ex iis uxores adoptant, ut constat ex Christi testimonio, *Matth.* 22. vers. 30. *In Resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.* Neque generationis actum exercere possunt, cum sint carne & organicis partibus destituti ; Spiritus enim passim in Scripturis appellantur. *Spiritus* autem *carnem & ossa non habet*, inquit Christus, *sicut me videtis habere.*

Se-

Secundo, poſtquam *Moyſes* meminit imparis illius & nefarii inter filios Dei & filias hominum matrimonii, ſtatim ſubjicit: *Dixitque Deus: Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt; eruntque dies illius centum viginti annorum.* Qui in fauſtas illas nuptias contraxerunt, fuerunt ii cum quibus Deus Spiritum ſuum in æternum minime permanſurum declaravit: atqui Deus non dixit, Spiritum ſuum non permanſurum cum Angelis, ſed cum homine, quia caro eſt, cui conceſſit annos centum & viginti intra quos pœnitentiam ejus exploraret.

Tertio, ubi narravit tum matrimonium filiorum Dei & filiarum hominum, tum petulantiam gigantum, ſubdit: *Videns autem Deus quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem feciſſet in terra. Et tactus dolore cordis intrinſecus, delebo, inquit, hominem, quem creavi a facie terræ.* Si Filii Dei cum filiabus hominum commixti erant Angeli, cur in homines indignatio divina exarſit, vindictaque incubuit? Cur octo dumtaxat homines a diluvio ſervati? Solæ filiæ hominum peccaverant; cur ergo filii hominum criminis illius minime conſcii pœnas dediſſent? Cur Deus exitio univerſos devoviſſet? Id certe divinæ juſtitiæ repugnat.

Accedit auctoritas Patrum Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ ſpectatiſſimorum, qui priſcum illum errorem explodunt ac refellunt. In his *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 20. in Geneſim, expendens hunc locum: *Ut viderunt filii Dei filias hominum, quod pulchræ eſſent, ſumpſerunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant;* hæc habet: *Operæ pretium fuerit bene ſcrutari hunc locum, ut ſubvertamus fabulas omnia inconſiderate loquentium. Et primum dicenda ea quæ dicere audent, & monſtrata eorum quæ ab illis dicuntur abſurditate, germanus quoque Scripturæ ſenſus veſtræ caritati aperiendus eſt, ut ne ſimpliciter & facile aures accomodetis tam blaſphema dicentibus, & adverſum capita ſua blaterare audentibus. Aſſerunt enim, quod non de hominibus hoc dictum ſit, ſed de Angelis. Hos enim filios Dei appellavit. Primum oſtendant, ubi Angeli Filii Dei appellati ſint: ſed non poterunt uſquam monſtrare. Homines quidem Filii Dei dicti ſunt, Angeli autem nunquam. Atqui de Angelis dicit:* Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis; *de hominibus autem:* Ego dixi, Dii eſtis. *Et iterum:* Filios genui & exaltavi. *Et iterum:* Primogenitus meus filius meus Iſrael. *Angelus autem nuſquam vocatus eſt filius, neque filius Dei. Cæterum quid dicunt? Profecto Angeli quidam erant, ſed quia ad iniquum hoc opus deſcenderunt, dignitate ſua exciderunt. En iterum fabuloſius aliud. Itaque nunc exciderunt, & hæc ruinæ illorum cauſa. Verum Scriptura nos aliter docet, quod antequam formaretur primigenius homo, a ſua dignitate exciderunt & diabolus, & qui cum eo majorem quam decebat dignitatem ambiebant; ſicut & Sapiens quidam inquit:* Invidia autem diaboli mors intravit in Mundum. *Dic, oro, mihi ſi non ante factum hominem excidit, quomodo in tanta dignitate manens invidit homini? Quomodo rationi conſonum eſt, Angelum incorporeum, & in tali dignitate conſtitutum, homini invidere corpore circumamicto? . . . . Manifeſtum eſt igitur, quod & diabolus, & omnis ejus cohors olim a gloria illa exciderunt, & ignominioſi facti erant. Alioquin etiam quanta non dementia plenum fuerit, dicere Angelos dejectos, ut cum mulieribus rem habeant, & incorporea illa natura copuletur corporibus? An non audis Dominum dicentem de Angelorum ſubſtantia:* In Reſurrectione enim neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei? *Neque enim poſſibile eſt, incorpoream naturam talem unquam concupiſcentiam habere. Ad hæc etiam cogitare oportet, quod hoc omnibus modis abſurdiſſimum fuerit in animum inducere. Nam ſi Sancti & qui Spiritum Sanctum aſſecuti ſunt, neque viſionem Angelorum videre potuerunt: enim vero Vir deſideriorum, conſpecta Angeli præſentia, non tamen ſubſtantia: Quo pacto enim videri poſſet incorporalis ſubſtantia? Sed transformatione ſolum quadam viſa, parum aberat quin & animam relinqueret defectis viribus; & tantus ac talis vir pene abſque ſpiritu jacebat; quis etiam valde inſanus comprobaret talia verba dementiæ plena, quod incorporea & ſpiritalis natura corporis complexum ferret?* Tum Filios Dei, de quibus *Moſes* loquitur *Sethi* filios interpretatur. *Prius*, inquit, *docuimus vos morem eſſe Scripturæ, ut homines filios Dei vocet. Et quia iſti a Setho originem trahebant, & ab ejus filio qui appellatus eſt Enos; dicit enim:* Iſte ſperavit vocari nomine Do-

Sap. 2. 24.

Matth. 22. 30. Luc. 20. 35.

Daniel. 10.

mini Dei: *ab illo poſtea nati vocati ſunt Filii Dei in divinis Scripturis, propterea quod eo uſque parentum virtutem imitati ſunt. Filios autem Cain, & qui ex eo nati, & qui ante Seth geniti fuerunt, filios hominum vocat.*

S. Cyrillus Alexandrinus Libro 2. *Glaphyrorum in Geneſim*, abſurdum eſſe probat credere Angelos mulierum cupiditate tangi potuiſſe ac ex iis ſobolem procreaſſe, & utramque hujus loci lectionem referens, poſteriorem reſpuit, quæ *Angelos Dei* habet: *Neque vero ignoramus*, inquit, *in quibuſdam exemplaribus ita aperte legi:* Videntes autem Angeli Dei filias hominum. *Propterea detorquent quidam voluptuariæ hujus vitæ incuſationem, adeoque turpium cupiditatum culpam in perditos Angelos conjiciunt, quia a principio ſuo deſciverunt, ſicut ſcriptum eſt.* Tum graviſſima ratione hunc errorem refellit. *Quo pacto*, inquit, *non ſtultitiæ proximum ſit dicere, Spiritus carne ſuperiores, ab eaque ſemotos, carnalium amore tangi: qualem ad hoc naturalem motum habentes, aut qua lege eos incitante, quemadmodum fere nos ipſos ad ejuſmodi affectibus laborandum, aut aliis? Neque vero harum rerum culpa dæmonum turbam liberamus. Impuri enim ac profani, atque in quodvis turpitudinis genus proclives ſunt. Atqui laboret etiam, ſi placet, cum aliis voluptatibus quoque naturæ ſuæ repugnantibus. Cæterum quando Divina Scriptura inquit, quod congreſſi ſunt cum mulieribus; illæ vero pepererunt vocatos gigantes, hoc eſt, ingentia monſtra, cæterum homines rationis participes: quid de hoc amplius ambigere oportet? Neque enim a ſpiritibus longiſſime a carne ſemotis fit in muliere hominis conſtitutio. Nugantur autem nonnulli, & vanis commentis rem involvunt, veriſimilibus, ut arbitrantur, rationibus id quod impoſſibile eſt, palliantes. Illapſos enim dæmones in malos ajunt, ac per ipſos ſemina immiſſa. Abſurdam vero, atque ignorantiæ plenam eſſe eorum ſententiam, facile comperiemus. Nam quod Sacra Scriptura non teſtatur, qua ratione admittemus, atque pro veris habebimus? Hanc igitur potius lectionem „ ſequemur:* Videntes autem filii Dei filias hominum, quod pulchræ eſſent, accepe- „ runt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant. *Facit autem ad hujus lectionis confirmationem aliorum etiam Interpretum translatio. Aquila enim inquit:* Videntes autem filii Deorum filias hominum. *Symmachus vero pro* filii Deorum, *tranſtulit*, filii Potentum: *Filios utique Deorum ac Potentum filios Seth atque Enos vocaverunt, ob eam quæ præditi erant ſanctimoniam ac pietatem, quodque omnes adverſarios facile ſuperarent, opitulante ipſis Deo, ſanctumque genus illuſtrante, quod nequaquam alteri immiſtum erat, hoc eſt, iis qui ex Cain orti erant, & Lamech, qui nimirum paternis veſtigiis inſiſtens, fuit homicida. Quamdiu itaque ſacrum genus abſque ullo mali commercio vixit, pietatis erga Deum pulchritudo pura adhuc & ſincera in ipſis fulgebat, admirabileſque eos faciebat: Poſtquam vero ad carnis deſideria prolapſi, & mulierum forma capti turpiter defecerunt* (Acceperunt enim, *inquit*, uxores ex omnibus quas elegerant e filiabus hominum, *hoc eſt, ex progenie Cain,*) *etiamſi Dii & Deorum filii, & Potentum vocarentur, ad eorum mores deinceps ſeſe contulerunt, turpique ac profanæ vitæ ſeſe tradiderunt. Et pepererunt quidem mulieres monſtra, depravante nimirum deinceps Deo humanorum corporum pulchritudinem, ob eorum in meretricios appetitus intemperantiam.*

Theodoretus eundem errorem refellit Interrogatione 47. in *Geneſim*, cujus titulus eſt: *Quoſnam Moſes vocavit filios Dei?* Ad quam ſic reſpondet: *Quidnam nimis ſtupidi & ſtolidi exiſtimarunt eos Angelos eſſe, putantes ſuæ forſan intemperantiæ patrocinium ſe habituros, ſi Angelos ejuſdem criminis reos tenerent. Oportebat autem eos audiſſe Deum „ omnium ita dicentem:* Non permanebit Spiritus meus in hominibus illis in æternum, „ quia carnes ſunt. Erunt autem dies illorum centum viginti anni: *& inde perſpicere, naturam incorpoream carnes non habere, neque Angelos vitam habere tempore definitam: immortales enim creati ſunt. Et quæ ſequuntur, ſub eamdem ſententiam cadunt.* „ Videns, enim, *inquit*, Dominus Deus, quod completæ eſſent nequitiæ hominum „ ſuper terram, & quod unuſquiſque omni tempore in corde ſuo intentus eſſet ad „ mala, pœnituit Deum quod feciſſet hominem ſuper terram. Et dixit Deus: Delebo „ hominem quem feci, a facie terræ, ab homine uſque ad pecus, & a reptilibus „ uſque ad volatilia cœli, quia pœnitet me quod fecerim ipſos. *Et ipſi Noe dixit iterum:* Finis univerſæ carnis venit coram me. Quia repleta eſt terra iniquitate ipſo- „ rum, ecce diſperdo eos & terram. *Hæc utique omnia indicant homines eſſe qui vitam*

ini-

iniquam amplexi ſunt. Quod ſi Angeli filiabus hominum permixti eſſent, homines ab Angelis eſſent injuria affecti, quia vi horum filias corrupiſſent. Injuriam quoque paſſi eſſent a Deo creatore, eo quod pro Angelis, qui libidinoſi fuerant, ipſi puniti eſſent. Verum hæc, ut arbitror, ne Pater quidem mendacii dicere auderet. Multis enim docuit ſacra Scriptura, tum homines deliquiſſe, tum adverſus eos divinam ſententiam eſſe latam. Cæterum plerique idcirco in ignorantiam incidunt, quod Scripturam divinam oſcitanter legant. Nam cum narraſſet Moſes, quomodo Seth ex Adam natus eſſet, ex Seth autem „ *Enos, ſubjunxit*. Ille ſperavit invocare nomen Domini Dei. *Quod quidem Aquila* „ *interpretatus eſt ſic*: Tunc cœptum eſt vocari nomen Domini. *Subindicat autem ſermo ille, quod propter pietatem primus hic divinam appellationem ſortitus eſt, & a cognatis vocatus eſt Deus. Unde & qui ex eo nati ſunt vocati ſunt* Filii Dei: *quemadmodum & nos quoque ex nomine Chriſti Domini nuncupamur Chriſtiani. Quod ſi quis hunc intellectum non recipit, propterea quod hæc interpretatio ab Aquila profecta eſt, Deum audiat dicentem per Prophetam David:* Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes: *&*, *Pſalm. 81.* „ Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat. *Sic enim appel-* „ *lat Principes & Magiſtratus, ut ſequentia declarant*: Quouſque judicatis iniquitatem, „ & facies peccatorum ſumitis? Judicate orphano & egeno, humilem & pauperem juſti- „ ficate... *Et iterum:* Deus Deorum Dominus locutus eſt, & vocavit terram: *Illorum* *Pſal. 49.* *nempe, qui digni habiti ſunt hac appellationis gratia. Sic & Legislator ait:* Diis non detrahes, & Principibus populi tui non maledices. *Illi igitur etiam tanquam pii & boni, cognominati ſunt filii Dei. Separatum enim erat genus Seth, & non permiſcebatur cum cognatione Cain, propter illatam ab omnium Deo maledictionem. Multo autem poſt tempore (nam poſt annos plus bis mille diluvium induxit Deus) videntes filias cognationis Cain ſpecioſas, & illecti, ut veriſimile eſt, inſtrumentis Muſicis ab eis excogitatis, (Jubal enim ex ipſis prognatus pſalterium & citharam invenerat) permixti ſunt illis, & contaminarunt ſuam nobilitatem: &, eadem perpeſſi ſunt, quæ Iſraelitæ, qui Madianitarum filiabus permixti, & impietatis earum participes facti ſunt, & divinam ultionem per-* „ *tulerunt. De his divinus David inquit:* Permixti ſunt inter Gentes, & didicerunt „ opera eorum, & ſervierunt ſculptilibus eorum. *Sic & hi qui ex Seth genus duxerunt, olim quidem, ut virtutum ſtudioſi, vocabantur filii Dei: Verum impurarum mulierum pulchritudine capti, confuderunt familias alioqui diſtinctas, & pro fructu hæreditario commune exitium receperunt.* Idem argumentum tractat Lib. 5. *Hæreticarum Fabularum*, cap. 8. Eadem pene habet *Baſilius Seleucienſis* Oratione 6.

Philaſtrius Brixienſis, Lib. *De Hæreſibus*, cap. 59. aſperiori cenſura illam veterum quorundam Patrum erroneam opinionem perſtringit, eam inter hæreſes referens. *Alia eſt hæreſis*, inquit, *quæ de gigantibus aſſerit, quod Angeli miſcuerint ſe cum feminis ante Diluvium, & inde eſſe natos gigantes ſuſpicantur..... Si quis autem putaverit Angelos ita peccaſſe transformatos in carne, aut in ea remanſiſſe, aut ita factos carnales credideri: violenta ratione decernit hiſtoriam, ſicuti & Paganorum & Poetarum mendacia aſſerunt Deos Deaſque transformatos nefanda conjugia commiſiſſe. Quod ſi factum eſt aliquando, & nunc fieri non erit ambiguum: quod autem non factum eſt aliquando, nec modo fieri manifeſtum eſt.*

S. Auguſtinus, Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 13. etſi temere definire non audet, utrum Dæmones, quos vulgo incubos vocant, alii Silvanos, Panes, & Faunos, cum mulieribus rem habere poſſint; *Dei tamen Angelos Sanctos nullo modo illo tempore ſic labi potuiſſe affirmat.* Quare quos 70. Interpretes, & *Angelos*, *& Filios Dei* nuncupant; vel, ut alii Codices habent, ſolum *Filios Dei*, Aquila *Filios Deorum*, eos homines fuiſſe ex *Sethi* progenie non dubitat. *Potuerunt ergo*, inquit, *gigantes naſci, & prius quam filii Dei, & Angeli Dei dicti ſunt, filiabus hominum, hoc eſt, ſecundum hominem viventium miſcerentur; filii ſcilicet Seth filiabus Cain... Quod autem ait:* Et generabant ſibi: *ſatis oſtendit quod prius antequam ſic caderent filii Dei, Deo generabant, non ſibi, id eſt, non dominante libidine coeundi, ſed ſerviente officio propagandi: non familiam faſtus ſui, ſed cives civitatis Dei: quibus annuntiarent tanquam Angeli Dei, ut ponerent in Deo ſpem ſuam, ſimiles illius qui natus eſt de Seth, filius Reſurrectionis, & ſperavit invocare nomen Domini Dei: in qua ſpe eſſent cum ſuis poſteris*

cohæ-

cohæredes æternorum bonorum, & ſub Deo petre fratres filiorum. Non autem illos ita fuiſſe Angelos Dei, ut homines non eſſent, ſicut quidam putant, ſed homines proculdubio fuiſſe, Scriptura ipſa ſine ulla ambiguitate declarat. Cum enim præmiſſum eſſet, quod „ Videntes Angeli Dei filias hominum, quia bonæ ſunt, ſumpſerunt ſibi uxores ex „ omnibus quas elegerant,: *mox adjunctum eſt:* Et dixit Dominus Deus: Non perma- „ nebit Spiritus meus in hominibus his in æternum, propter quod caro ſunt. *Spiritu quippe Dei facti fuerant Angeli Dei & filii Dei. Sed declinando ad inferiora, homines dicuntur nomine naturæ, non gratiæ; dicuntur & caro, deſertores Spiritus & deſerendo deſerti. Et Septuaginta quidem Interpretes & Angelos Dei dixerunt iſtos & filios Dei: quod quidem non omnes Codices habent; nam quidam, niſi filios Dei, non habent. Aquila autem, quem Interpretem Judæi cæteris anteponunt, non Angelos Dei, nec filios Dei, ſed filios Deorum interpretatus eſt. Utrumque autem verum eſt. Nam & filii Dei erant, ſub quo Patre ſuorum patrum etiam fratres erant; & filii Deorum, quoniam a Diis geniti erant, cum quibus & ipſi Dii erant, juxta illud Pſalmi: Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes.*

Objici poteſt locus *S. Judæ* Apoſtoli in Epiſtola Canonica, verſ. 6. ubi eis qui gratia Dei abutuntur ad laſciviam, & ſolum Dominatorem & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negant, ut terrorem iis incutiat imminentis graviſſimi ſupplicii, ante oculos ſtatuit Angelorum prævaricatorum atrocem pœnam. *Angelos vero*, inquit, *qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit.* Hic loqui videtur Apoſtolus de illis filiis Dei, qui cœlo relicto in terras deſcenderunt, & filias hominum inceſtarunt. Neque verba hæc referri commode poſſe ad primam prævaricationem creationem Angelorum proxime conſequentem: tum quia poſt primam prævaricationem pulſi ſunt cœlo; hic autem ſponte ſua cœlum deſeruerunt: tum quia de Angelis non quomodocunque prævaricatoribus, ſed ſcortatoribus *S. Judam* loqui, videtur innuere verſus ſequens, in quo ei prævaricationi, ob quam Angeli ad judicium diei magnæ æternis vinculis ſub caligine ſervantur, tanquam ſimile profert exemplum Sodomæ & Gomorrhæ: *Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ civitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.* Hic Sodomam & Gomorrham, & finitimas civitates ſcortatas eſſe aſſerit, & poſt carnem alienam iviſſe *ſimili modo* ac illi, nempe Angeli, quorum mentio proxime facta eſt. Quæ ſi apta ſit comparatio, ſequitur etiam Angelos ſcortatos eſſe, & poſt carnem alienam iviſſe. Id vero quandonam factum eſt, niſi cum illi *Filii Dei videntes filias hominum quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant?*

Reſpondetur, his verbis *S. Judam* primum Angelorum lapſum, hominis ipſius lapſu antiquiorem deſcripſiſſe. Duo iis dat crimini. Primum, quod non ſervaverint *Principatum* ſuum, ſeu originis ſuæ dignitatem, ideſt, quod *in veritate non ſteterint*, ut loquitur Chriſtus *Joannis* 8. 44. Hęc eſt autem prima ipſorum prævaricatio, ſecundum quam diabolus dicitur *homicida ab initio*. Quam non ſervati principatus labem, & ab origine defectionem *S. Auguſtinus* his verbis explicat Libro 12. *De Civitate Dei*, cap. 1. *Dum alii conſtanter in communi omnibus bono, quod ipſe illis Deus eſt, atque in ejus æternitate, veritate, caritate perſiſtunt; alii ſua poteſtate potius delectati, velut bonum ſuum ſibi ipſi eſſent, a ſuperiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt; & habentes elationis faſtum pro excelſiſſima æternitate, vanitatis aſtutiam pro certiſſima veritate, ſtudia partium pro individua caritate, ſuperbi, fallaces, invidi effecti ſunt.* Alterum quod ipſis tribuit *S. Judas*, eſt quod *domicilium ſuum dereliquerint*, ideſt, e cœlo ceciderint. Quod ad primam pariter prævaricationem referendum eſt; poſt quam licet cœlo pulſi, nihilominus tamen ſponte ſuum domicilium reliquerunt, quatenus propria voluntate a Deo defecerunt. Sic de *Caino* dicit Moſes Gen. 4. 16. *Egreſſuſque Cain a facie Domini habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden*: quamvis a Deo pulſum in exilium eſſe conſtet.

Quod ſpectat exemplum Sodomę & Gomorrhę, quę ſimili modo fornicatę, & abeuntes poſt carnem alteram factę ſunt exemplum, ignis ęterni pœnam ſuſtinentes, referri poteſt ad impios illos homines, *Qui Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam, ſolum*

Do-

Dominatorem & Dominum nostrum Jesum Christum negarunt : Vel, si ad Angelos referatur, in eo solum stat comparatio, quod sicut Israelitæ idololatræ & increduli perditi sunt, & Angeli perduelles æternis pœnis servati, & Sodomitæ Gomorrhæi post carnem alienam fornicati, æterni ignis pœnam sustinent, ita impii illi, qui gratia Dei abutuntur ad lasciviam, pœnis æternis damnabuntur. Quamquam verbum *fornicari*, modo de corporali, modo de spirituali fornicatione, quæ defectio a Deo est, in Scripturis acceptum, patiatur, comparationem Angelorum cum Sodomitis & Gomorrhæis servata proportione institui. Sed prior sensus magis probatur ut genericam duntaxat comparationem tum scelerum, tum suppliciorum *S. Judas* instituerit, sicut *S. Petrus* Epist. 2. cap. 2. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari. Et originali Mundo non pepercit, sed octavum Noe justitiæ præconem custodivit, diluvium Mundo impiorum inducens. Et civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, eversione damnavit, exemplum eorum qui impie acturi sunt, ponens: & justum Loth oppressum a nefandorum injuria ac luxuriosa conversatione eripuit . . . . Novit Dominus pios de tentatione eripere : iniquos vero in diem judicii reservare cruciandos : magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes: ubi Angeli fortitudine & virtute cum sint majores, non portant adversum se execrabile judicium.*

PROPOSITIO II.

Antediluvianos Gigantes Dæmones sub humana specie fuisse, absurdum commentum: Homines enim fuere, non robore solum, feritate, violentia, aliisque vitiis insignes, sed insolenti statura & corporis proceritate ab hominibus reliquis distincti.

GIgantes illos, Dæmones fuisse sub humana specie, sensit post Auctorem apocryphum Libri *Henoch*, & *S. Justinum* Martyrem *Paulus Burgensis*, ducto ab etymologia nominis argumento. *Nephilim* namque significat *cadentes*, *a* verbo *naphal*, *cadere*, quo notari dæmones colligit, qui e cœlo ceciderunt, juxta illud *Isaiæ*, cap. 14. 12. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer?* Et Lucæ 10. 18. *Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem*. Sed hæc sententia absurdissima est. Quomodo enim ex hominibus nasci dæmones potuerunt? Et quamvis filii Dei fuissent Angeli, quem errorem superius profligavimus, non sequeretur gigantes ex iis procreatos fuisse dæmones, quia jam ante fœdam illam filiorum Dei cum filiabus hominum commixtionem gigantes in terris grassati sunt, ut patet ex Hebraica Veritate, & Versione 70. Interpretum. Sic enim habet Textus Hebraicus ad verbum redditus: *Gigantes fuerunt in terra in diebus ipsis: Et etiam postquam ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, & genuerunt ex eis. Isti potentes qui a sæculo fuerunt viri nominis.* Sic vero 70. Interpretes, *Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Et post illud, cum intrarent filii Dei ad filias hominum, & generabant eis: Illi erant gigantes, a sæculo homines nominati.* Ita Syriaca: *Et gigantes fuerunt in terra in diebus illis ac etiam imposterum : quoniam ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, & genuerunt eis gigantes æternos, gigantes nominatissimos.* Item Targum Onkelosi, *Gigantes erant in diebus illis : & etiam postquam ingressi sunt filii Principum ad filias hominum, & genuerunt ex eis. Ipsi sunt potentes a sæculo viri nominis.* Ita Textus Samaritanus: *Gigantes autem erant in terra in diebus illis: atque etiam post hæc, cum ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, genueruntque illis: hi potentes sunt a sæculo viri nominis.* Ita demum Versio Arabica: *Erantque super terram gigantes in illis diebus, & post illos; quia filii Elohim ingressi sunt ad filias Cain, & genuerunt eis gigantes æternos, gigantes memorabiles.*

Neque vero nominis etymologia *Paulum Burgensem* juvat. Ut enim omittam quod R. *Abraham*, & R. *Aben Ezra* inter Hebræos doctissimi annotarunt, Gigantes *Nephilim* Hebraice nuncupatos, quasi *cadentes*, quod cæteri homines insolentem corporis eorum proceritatem molemque cernentes, attoniti & timore perculsi ante illos caderent: vel quod illi violenter irruerent in homines, eosque in terram prosternerent, ad quod

vide-

videtur alluſiſſe *Job* cap. 16. his verbis: *Irruit in me quaſi gigas:* vel quod gigantes illi diluvio ceciderint, quo forte referri poſſet illud *Job* cap. 26. *Ecce gigantes gemunt ſub aquis:* ut, inquam, hæc omittam, certum eſt nomen *Cadentium* non ſolum Angelis, ſed & hominibus convenire, qui a ſtatu vel profeſſione ſanctitatis excidunt; vel a pietate majorum degeneres ad ſtudia moreſque impiorum delabuntur. Vox igitur *Nephilim* poſteris illis *Seth* apprime convenit, qui a majorum ſuorum veſtigiis deflectentes, ad ſtudia, inſtituta, mores, ac flagitia Cainitarum delapſi ſunt. Certe Dæmones hac voce *Nephilim* non ſignificari, vel id unum non levi argumento eſt, quod Numerorum 13. ad ſignificandos filios *Enach* uſurpatur, verſ. 34. ubi legimus: *Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enach de genere giganteo*. Tandem cum ob gigantum illorum vitia Deus ipſos & univerſum hominum genus, *Noe* & ejus uxore, filiis & filiorum uxoribus exceptis, diluvio perdiderit, abſurdum eſt ut illi dæmones fuiſſe aſſerantur. Gigantum autem perdendorum cauſa miſſum eſſe diluvium, conſtat ex Sapientiæ 14. cap. verſ. 6. *Sed & ab initio cum perirent ſuperbi gigantes, ſpes orbis terrarum ad ratem confugiens, remiſit ſæculo ſemen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata*. Et *Eccleſiaſtici* 16. verſ. 8. *Non exoraverunt pro peccatis ſuis antiqui gigantes, qui deſtructi ſunt confidentes ſuæ virtuti*. Itaque priſci illi gigantes Dæmones non erant.

Sed nec homines fuerunt ſtaturæ vulgaris, robore dumtaxat, morum feritate ac violentia notabiles, ut ſenſit *Philo Judæus* Libro *De Gigantibus*: cui opinioni e recentioribus adhæſerunt *Temporarius*, *& Goropius Becanus* in Libro cui titulum fecit *Gigantomachia*. Verum gigantes homines fuiſſe inſolenti ſtatura & corporis proceritate ab aliis diſtinctos, diſerte probatur ex cap. 13. *Numer. verſ.* 33. & 34. ubi exploratores a *Moyſe* miſſi in Terram Chanaan, de Chananæis ita loquuntur: *Populus quem aſpeximus proceræ ſtaturæ eſt. Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enach de genere giganteo: quibus comparati quaſi locuſtæ videbamur*. Ubi eadem vox *Nephilim* uſurpata probat *Nephilim* ſeu Gigantes eſſe homines inſolitæ proceritatis. Idque confirmatur ex *Deuteronomii* 3. verſ. 2. ubi de *Og* Rege *Baſan* dicitur: *Solus quippe Og Rex Baſan reſtiterat de ſtirpe gigantum. Monſtratur lectus ejus ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad menſuram cubiti virilis manus.* De *Goliath* gigante Philiſtæo dicitur etiam Libro 1. *Regum* c. 18. verſ. 4. *Et egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſtinorum nomine Goliath, de Geth, altitudinis ſex cubitorum & palmi*. De primis gigantibus dicitur *Baruch* 3. cap. verſ. 26. *Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt ſtatura magna, ſcientes bellum.*

Probatur ſecundo Propoſitio auctoritate *S. Auguſtini*, Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 23. *Verum hoc movet quoſdam*, inquit, *quod ex illis qui dicti ſunt Angeli Dei, & ex mulieribus, quas amaverant, non quaſi homines generis noſtri, ſed gigantes legimus eſſe natos. Quaſi vero corpora hominum modum noſtrum longe excedentia non etiam noſtris temporibus nata ſint. Nonne ante paucos annos cum Romanæ urbis, quod a Gothis factum eſt, appropinquaret excidium, Romæ fuit femina cum ſuo patre & ſua matre, quæ corpore quodam modo giganteo longe cæteris præemineret? Ad quam videndam mirabilis fiebat uſquequaque concurſus. Et hoc erat maxime admirationi, quod ambo parentes ejus nec ſaltem tam longi homines erant, quam longiſſimos videre conſuevimus. Potuerunt ergo gigantes naſci, & prius quam filii Dei, qui & Angeli Dei dicti ſunt, filiabus hominum, hoc eſt, ſecundum hominem viventium miſcerentur, filii ſcilicet Seth filiabus Cain. Nam & Canonica Scriptura ſic loquitur, in quo libro hæc legimus, cujus verba iſta ſunt:*

Gen. 6. „ Et factum eſt, poſtquam cœperunt homines multi fieri ſuper terram, & filiæ na-
„ tæ ſunt illis: videntes autem Angeli Dei filias hominum, quia bonæ ſunt, ſumpſe-
„ runt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant. Et dixit Dominus Deus: Non perma-
„ nebit Spiritus meus in hominibus his in æternum, propter quod caro ſunt. Erunt
„ autem dies eorum centum viginti anni. Gigantes autem erant ſuper terram in die-
„ bus illis; & poſt illud cum intrarent filii Dei ad filias hominum, & generabant
„ ſibi, illi erant gigantes a ſæculo homines nominati. *Hæc Libri verba divini ſatis indicant, jam illis diebus fuiſſe gigantes ſuper terram, quando filii Dei acceperunt uxores filias hominum, cum eas amarent bonas, ideſt, pulchras. Conſuetudo quippe Scripturæ hu-*

hujus est, etiam speciosos corpore bonos vocare. Sed & postquam hoc factum est, nati „ *sunt gigantes. Sic enim ait*„: Gigantes autem erant super terram in diebus illis, & „ post illud, cum intrarent filii Dei ad filias hominum. *Ergo & ante in illis diebus, & post illud .... Igitur secundum Scripturas Canonicas Hebræas atque Christianas, multos gigantes ante diluvium fuisse non dubium est, & hos fuisse cives terrigenæ societatis hominum: Dei autem filios, qui secundum carnem de Seth propagati sunt in hanc societatem deserta justitia declinasse. Nec mirandum est, quod etiam de ipsis gigantes nasci potuerunt. Neque enim omnes gigantes, sed magis multi utique tunc fuerunt, quam post diluvium temporibus cæteris. Quos propterea creare placuit Creatori, ut etiam hinc ostenderetur, non solum pulchritudines, verum etiam & magnitudines & fortitudines corporum non magni pendendas esse Sapienti, qui spiritalibus atque immortalibus longe melioribus atque firmioribus & bonorum propriis, non bonorum malorumque communibus* „ *beatificatur bonis. Quam rem alius Propheta commendans ait:* * Ibi fuerunt Gigantes „ illi nominati, qui ab initio fuerunt staturosi, scientes prælium. Non hos elegit Do- „ minus, nec viam scientiæ dedit illis, & interierunt, quia non habuerunt sapientiam, „ perierunt propter inconsiderantiam. *Baruch. 3. 26.*

Eamdem sententiam approbat *S. Cyrillus Alexandrinus*, Lib. 2. Glaphyrorum in Genesim. *Et pepererunt quidem*, inquit, *mulieres monstra, depravante nimirum deinceps Deo humanorum corporum pulchritudinem, ob eorum in meretricios appetitus intemperantiam. Pariebant autem gigantes, hoc est robustos atque agrestes, multaque deformitate laborantes, & corporum magnitudine alios superantes. Sciendum autem est, familiare esse sacræ Scripturæ eos qui ingenti robore præditi sunt, gigantes appellare. Atque ideo de Persis ac Medis per vocem Prophetæ ita ait:* * Gigantes veniunt ad implendam iram meam, gaudentes simul & contumelia afficientes. *Isai. 13. 3*

Nulla vero ratione Græcorum mendaciis fidem adhibeamus. Consueverunt enim eorum Sapientes, ac præcipue Poetæ, pro sua libidine rerum naturas comminisci, & quæ parva atque abjecta sunt extollere, & splendidis mendaciis ac verborum fuco ornare, etiamsi longe a veritate aberret oratio. Quorum quidem nonnulli totam Siciliam ab uno gigante in cœlum projectam fabulantur. Alii vero de alio quodam multo crassius mentiuntur. Fuerunt enim quidam, ut dixi, horrido aspectu & immani robore præditi, rigidique atque horribiles, corporum etiam magnitudine alios excellentes, cæterum nequaquam, ut illi fabulantur, vertice nubes ferientes.

Idem confirmat *Theodoretus* Interrogatione 48. in Genesim, cujus hic titulus est: *Quos vocat Scriptura divina Gigantes?* Ad quam ita respondet: *Ajunt quidam eos esse qui multos annos vixerunt. Nonnulli vero dicunt esse Dei osores, & Dei adversarios homines. Qui hæc sic intellexerunt, non dicunt illos grandiora cæteris hominibus habuisse* „ *corpora. Ego cum audio Scripturam divinam dicentem de Enach, quod* a Gigantibus „ oriundus erat; *& de Og, quod* Cubile ipsius ferreum erat, habens longitudinem no- „ vem cubitorum, & latitudinem quatuor cubitorum, & *quod iste* reliquus factus est de „ Raphaim: *item cum audio exploratores narrantes, quod* Eramus in conspectu eorum „ tanquam locustæ, *& Deum confirmantem hos sermones, & dicentem*: Tradidi tibi „ Amorrhæum, cujus altitudo erat tanquam cedri, & robustus erat ut quercus: *&* „ *de Goliath, quod* Longitudinem habebat quatuor cubitorum & palmi: *arbitror fuisse quosdam prægrandes homines, Deo hoc etiam sapienter dispensante, ut cognoscant Creatorem, non quod infirmus esset, tantulam hominibus attribuisse mensuram: Persacile enim erat ei etiam majores homines creare. Sed ut superbiæ tumorem reprimeret, & arrogantiam cohiberet, non dedisse hominibus maxima corpora. Nam si exiguis corporibus præditi non contra se modo, sed contra Deum Creatorem attolluntur, quid non commissent, si maxima corpora sortiti essent?*

Denique *Goropio Becano*, in *Gigantomachia*, neganti ullos unquam fuisse Gigantes proceritate corporis communem hominum staturam multum excedentes, opponimus *Josephum*, Libro 5. Antiquitatum, cap. 2. scribentem: *Restabat etiam tum Gigantum genus, qui ob corporis magnitudinem ac figuras multum aliis hominum dispares, stupendum erant spectaculum, & fama terribiles: Monstrantur in hunc diem eorum ossa, fidem omnem vulgi excedentia.* Opponimus & aliarum Gentium Historias, in quibus id ipsum me-

memoriæ proditum eſt. *Gabinius* in Mauritaniæ deſcriptione dicit, a *Sertorio* reperta *Antæi* oſſa, quorum compages erant cubitorum ſexaginta. *Phlegon Trallianus*, Mirabilium cap. 9. meminit effoſſi capitis Idæ, quod triplæ eſſet ad ſolitum modum quantitatis. Addit idem, in Dalmatia reperta corpora multa, quorum ulnæ ſexdecim ulnas excederent. Narrat idem ex *Theopompo*, in Boſphoro Cimmerio repertam oſſium humanorum compagem longam viginti quatuor cubitos. *Pauſania*, *in Laconicis*, meminit oſſium humanorum inſolitæ magnitudinis, quæ in Templo *Æſculapii* ad Aſopum urbem oſtendebantur: & in *Eliacorum* priore, oſſis e mari eductis, quod Fiſæ cuſtoditum, Pelopiſque creditum fuerat. *Philoſtratus* in *Heroicorum* initio, multa gigantea corpora in Pallene detegi per imbres aut terræ motus. *Plinius*, Libro 7. c. 16. *In Creta*, inquit, *terræ motu rupto Monte inventum eſt corpus ſtans, quod alii Orionis, alii Eetionis fuiſſe tradunt. Oreſtis corpus Oraculi juſſu reſoſſum ſeptem cubitorum fuiſſe monumentis traditur. Jam vero ante annos prope Mille Vates ille Homerus non ceſſavit minora corpora mortalium quam priſca conqueri.* Solinus c. 1. *Quis enim*, inquit, *non ævo iſto minor parentibus ſuis naſcitur? Priſcorum autem teſtantur molem etiam Oreſtis ſuprema, cujus oſſa Olympiade quinquageſima & octava Tegeæ inventa a Spartanis Oraculo monitis, diſcimus impleſſe longitudinem cubitorum ſeptem. Scripta quoque quæ ex antiquitate memorias accerſunt in fidem veri, hoc etiam receperunt, quod bello Cretico cum elata flumina pius quam vi amnica terras rupiſſent, poſt diſceſſum fluctuum inter plurima humi diſcidia humanum corpus repertum ſit cubitum trium atque triginta: cujus inſpectandi cupidine L. Flaccum Legatum, Metellum etiam ipſum impendio captos miraculo, quod auditu refutarant, oculis potitos.* Horum Auctorum relationibus fidem etiam conciliat *S. Auguſtini* teſtimonium Lib. 15. *De Civitate Dei*, c. 9. *Sed de corporum magnitudine*, inquit, *plerumque incredulos nudata per vetuſtatem, ſive per vim fluminum, varioſque caſus ſepulcra convincunt, ubi apparuerunt vel unde ceciderunt incredibilis magnitudinis oſſa mortuorum. Vidi ipſe non ſolus, ſed aliquot mecum in Uticenſi litore molarem hominis dentem tam ingentem, ut ſi in noſtrorum dentium modulos minutatim concideretur, centum nobis videretur facere potuiſſe. Sed illum gigantis alicujus fuiſſe crediderim. Nam præter quod erant omnium multo majora quam noſtra tunc corpora, gigantes longe cæteris anteibant. Sicut aliis deinde noſtriſque temporibus rara quidem, ſed nunquam ferme defuerunt, quæ modum aliorum plurimum excederent. Plinius Secundus doctiſſimus homo, quanto magis magiſque præterit ſæculi excurſus, minora corpora naturam ferre teſtatur. Quod etiam Homerum commemorat ſæpe carmine fuiſſe conqueſtum, non hæc velut poetica figmenta deridens, ſed in hiſtoricam fidem tanquam miraculorum naturalium Scriptor aſſumens. Verum, ut dixi, antiquorum magnitudines corporum inventa plerumque oſſa, quoniam diuturna ſunt, etiam multo poſterioribus ſæculis produnt.*

Lib. 7.

& Homer. Iliad. lib. 5. & lib. 12.

SCHOLION.

Extitiſſe olim Gigantes, & inuſitatæ magnitudinis homines, pluribus probat vir inter Eruditos illuſtris Petrus Daniel Huetius Epiſcopus Abrincenſis Lib. 2. *Alnetanarum Quæſtionum De Concordia Rationis & Fidei*, c. 12. §. 3. *Teſtis eſt*, inquit, *vetus omnis recenſque hiſtoria, ac ea etiam quæ fabulis adumbrata eſt, extitiſſe olim Gigantes & inuſitatæ magnitudinis homines, cujuſmodi fuerunt illi, quorum mentio habetur circa initia Geneſeos, & quos Terram Iſraelitis promiſſam ſuis temporibus tenuiſſe narrat Moſes: Ogum puta Baſanitarum Regem, & Enacim, & quos Moabitæ Emin, hoc eſt Terribiles: quoſque Ammonitæ Zomzommin, hoc eſt, Inventores ſcelerum appellabant; quorum ſoboles ad Davidis tempora perſeveravit, & quorum oſſa viſa fuiſſe ſua ætate Ebrone, quæ arx ipſorum præcipua fuit, perhibet Joſephus. Nulla fere regio eſt, in qua portenta hujus generis enata non ferantur. In Judea exortum Eleazarum quemdam ſeptem cubitorum, & ab Artabano ad Tiberium miſſum legimus apud Columellam & Joſephum. Vaſtæ proceritatis homines tuliſſe dicitur & Ægyptus, præter illum quinque cubitorum, quem a Banaja fuiſſe interfectum narrant libri Paralipomenon; illic enim Gigantes prodiiſſe Iſidis temporibus, ſcriptum fuit in Annalibus Ægyptiorum. Quibus adde quæ de coloſſis gentis hujus diſſerit Herodotus. In Æthiopia ponuntur Syrbotæ a Plinio auctoritatem Cra-*

Geneſ. 6. 4. Num. 13. 23. 34.

Lib. 5. Antiq. c. 2.

Colum. lib. 3. c. 8.

Joſeph. lib. 18. Antiq. c. 6. 1.

Paral. 2. 23.

teris

zetis secuto, octonos cubitos alti. Memoratur & Æthiopum Rex Ganges procerus decem cubitos. Superiori sæculo vir nobilis in Congiano Regno filios habuit complures Gigantibus pares, &c.

Herodot. lib. 2. cap. 130. 143. 153. 175. 176. Plin. lib. 6. cap. 30. & lib. 7. cap. 24

DISSERTATIO VIII.

De Annis Patriarcharum Antediluvianorum.

EUsebius *Pamphilii* initio chronici sui tres inter se comparat Codices in calculo annorum vitæ decem priorum Patriarcharum, qui ante diluvium vixerunt, quorum genealogia describitur cap. 5. Geneseos, scilicet Hebræorum Codicem, Græcorum ex Versione 70. Interpretum, & Samaritanorum. Et id quidem cum recte proposuerit, non tamen secutus est, uti queritur *Scaliger* in Animadversionibus Eusebianis. Ratio enim temporum *ab Adamo* ad diluvium, secundum Hebræorum Codicem colligit annos mille sexcentos quinquaginta sex. Ipse autem numerat annos bis mille ducentos quadraginta duos, quæ est summa 70. Interpretum juxta Lectionem *Eusebii* tempore receptam. De *Eusebii* sententia judicium istud fert *Georgius Syncellus* in Ecloge Chronographiæ suæ. *Ab Adamo usque ad diluvium anni sunt bis mille ducenti quadraginta duo. Ita enim Eusebius, & legitima ratio, & pleraque Exemplaria juxta* ℣ 70. *computationem. Africanus autem computavit annos bis mille ducentos sexaginta duos ex Exemplaribus quæ ita legebant, quibus tamen seduci non oportet.* Eusebii calculum probat, tum quia rationi, tum quia Chronologiæ 70. Seniorum consentaneus est. Rejicit vero *Julium Africanum*, qui summæ Eusebianæ addit annos viginti. Factum id in anno τῆς παιδογονίας *Mathusalem*. Is enim genuisse *Lamechum* dicitur anno ætatis centesimo sexagesimo septimo, secundum Codicem quem secutus est *Eusebius*; at anno centesimo octogesimo septimo juxta illum, quo usus est *Africanus*. Verum *Julium Africanum* immerito arguit; siquidem Lectio 70. Interpretum ab eo laudata longe incorruptior fuit & verior. Nam secundum calculos *Eusebii* statuendum erit, *Mathusalem* post diluvium vixisse annos quatuordecim, cum tamen diserte asserat *Moses* octo tantum homines fuisse in Arca servatos. *Mathusalem* genuit *Lamechum* juxta lectionem Græcam, quam sequitur *Eusebius*, anno ætatis centesimo sexagesimo septimo. Cum vero vixerit annos nongentos sexaginta novem, consentientibus 70. Senioribus, & tamen ab ejus nativitate, juxta eosdem, usque ad diluvium numerentur anni tantum nongenti quinquaginta quinque, supersunt anni quatuordecim, quos diluvio supervixerit. Sed hanc difficultatem tollit Codex, quo usus, est *Julius Africanus*, in quo Mathusalæ generanti *Lamechum* tribuuntur anni centum & octoginta septem: quod cum Hebraico etiam Codice congruit. Juxta Codicem *Africani* summam bis mille ducentorum & sexaginta duorum annorum colligunt etiam Fasti Siculi Casauboni, S. Epiphanius in Panario, Honorius Augustodunensis, & Chronicon Nicephori Patriarchæ. Quin & tres illi Codices Græci, quorum meminit *S. Augustinus* Libro 15. de Civitate Dei, c. 13. nec non unus Latinus, & Syrus alter, ex Græco translati, quos ibidem laudat, annos Mathusalę habuerunt centum octoginta septem, non centum sexaginta septem. Nam in iis, ut *S. Augustinus* observat, inventus est *Mathusalem* sex annis ante diluvium fuisse defunctus: quod non aliter fieri potuit, quam si generare incepit anno ætatis suæ centesimo octogesimoseptimo.

In annis *Lamechi* magna est inter 70. Interpretes & Hebræum Textum dissonantia. Nam ubi Textus Hebraicus habet annos centum octoginta duos ante natum *Noachum*, Græcus habet centum octoginta & octo. Ubi Hebræus habet quingentos nonaginta quinque post natum *Noachum*, Græcus habet dumtaxat quingentos sexaginta quinque. Denique ubi Hebræus habet septingentos septuaginta septem, Græcus habet septingentos quinquaginta tres. Et quidem constantissime; sic enim habent hodierni Codices Græci omnes; sic *Africanus* apud *Eusebium*; sic *Eusebius* ipse in Chronico Græco; sic & *S. Hieronymus* in Latino quod ex Græco vertit. In sexta generatione, scilicet

Ja-

Jared, perfectiſſima eſt Græci Textus 70. Interpretum cum Hebraico fonte concordia, ſicut & in annis *αἰθογονίας* & ætatis *Noachi*. Cæterum diſſonantia Chronologiæ 70. Interpretum ab Hebraica, quam Vulgatus Interpres ſecutus eſt, non eſt poſita in totali annorum ſumma, quam cuiuſque Patriarchæ adſcribat ætati: æquales enim ſunt anni vitæ ſingulis adſcripti, tum in Textu Hebraico, tum in Translatione 70. Interpretum, præter quam in *Lamecho*. Sed tota diverſitatis ratio in eo verſatur, quod centum annos plus & minus Hebræis numerent 70. Interpretes, plus ante genitum filium, minus poſt filii generationem. Verbi gratia *Adamus* poſt generationem *Seth* vixit annos octingentos ſecundum Hebraicam Chronologiam, at ſeptingentos dumtaxat juxta 70. Interpretes. Samaritanus calculus nihil diſtat ab Hebræo in quinque prioribus Patriarchis, & in *Henocho*, ſed dumtaxat in *Jared*, *Mathuſala*, & *Lamecho*. Quamvis autem ab Hebræo in Æra diluvii, & annis poſtremorum trium Patriarcharum plurimum diſtet, tamen in hoc cum Hebræo convenit, quod etiam ſecundum Samaritanos *Mathuſalem* obiit eo anno quo diluvium contigit, nempe anno mundi milleſimo trecenteſimo ſeptimo: quō etiam anno ſecundum eoſdem obiit & *Lamech* pater *Noe*, & *Jared* ejus proavus: quod & *Euſebius* in Chronico obſervavit.

Verum ut hæc trium Codicum in numerandis Patriarcharum Antediluvianorum annis diſcrepantia ponatur ob oculos, illorum collationem in Tabula ſequenti exhibeo.

Secundum Textum Hebræorum.

Adam genuit *Seth* anno vitæ ſuæ centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit *Seth* annos octingentos. Vixit in univerſum annos nongentos & triginta. Conditus eſt anno Mundi primo. Obiit anno Mundi nongenteſimo trigeſimo.

Seth genuit *Enos* anno vitæ ſuæ centeſimo quinto. Vixit poſtquam genuit *Enos* annos octingentos & ſeptem. Vixit in univerſum annos nongentos & duodecim. Natus eſt anno Mundi centeſimo trigeſimo. Obiit anno Mundi milleſimo quadrageſimo ſecundo.

Enos genuit *Kainan* anno vitæ ſuæ nonageſimo. Vixit poſtquam genuit *Kainan* annos octingentos quindecim. Vixit in univerſum annos quinque ſupra nongentos. Natus eſt anno Mundi ducenteſimo trigeſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo centeſimo quadrageſimo.

Kainan genuit *Malalehel* anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit *Malalehel* annos octingentos & quadraginta. Vixit in univerſum annos nongentos & decem. Natus eſt anno Mundi trecenteſimo vigeſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ducenteſimo trigeſimo quinto.

Malalehel genuit *Jared* anno ætatis ſexageſimoquinto. Vixit poſtquam genuit *Jared* annos octingentos & triginta. Vixit in univerſum annos octingentos nonaginta quinque. Natus eſt anno Mundi trecenteſimo nonageſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ducenteſimo nonageſimo.

Jared genuit *Henoch* anno ætatis centeſimo ſexageſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit *Henoch* annos octingentos. Vixit in univerſum annos nongentos ſexaginta duos. Natus eſt anno Mundi quadringenteſimo ſexageſimo. Obiit anno Mundi milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſecundo.

Henoch genuit *Mathuſalem* anno ætatis ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annos trecentos. Vixit in univerſum annos trecentos ſexaginta quinque. Natus eſt anno Mundi ſexcenteſimo vigeſimo ſecundo. Translatus eſt anno Mundi nongenteſimo octogeſimo ſeptimo.

Mathuſala genuit *Lamech* anno ætatis centeſimo octogeſimo ſeptimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptingentos octoginta duos. Vixit in univerſum nongentos ſexaginta novem annos. Natus eſt anno Mundi ſexcenteſimo octogeſimo ſeptimo. Obiit anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſexto.

Lamech genuit *Noe* anno ætatis centeſimo octogeſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit annos quingentos nonaginta quinque. Vixit in univerſum annos ſeptingentos ſeptuaginta ſeptem. Natus eſt anno Mundi octingenteſimo ſeptuageſimo quarto. Obiit anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo primo.

Noe

Noe genuit anno ætatis quingenteſimo. Vixit poſtquam genuit annos quadringentos & quinquaginta. Vixit in univerſum annos nongentos & quinquaginta. Natus eſt anno Mundi milleſimo quinquageſimo ſexto. Obiit anno Mundi bis milleſimo ſexto.

Diluvium cœpit anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſexto. Duravit annum unum. Deſii anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſeptimo.

Annorum ſumma ab *Adamo* ad Diluvium.

Anni mille ſexcenti quinquagintaſex.

Secundum 70. Interpretes.

Adam genuit *Seth* anno ætatis ducenteſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptingentos. Vixit in univerſum annos nongentos & triginta. Creatus eſt anno Mundi primo. Obiit anno Mundi nongenteſimo trigeſimo.

Seth genuit *Enos* anno ætatis ducenteſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annos ſeptingentos & ſeptem. Vixit in univerſum annos nongentos duodecim. Natus eſt anno Mundi ducenteſimo trigeſimo. Obiit anno Mundi milleſimo centeſimo quadrageſimo ſecundo.

Enos genuit *Kainan* anno ætatis centeſimo nonageſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptingentos quindecim. Vixit in univerſum nongentos quinque annos. Natus eſt anno Mundi quadringenteſimo trigeſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo trecenteſimo quadrageſimo.

Kainan genuit *Malaleel* anno ætatis centeſimo ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit ſeptingentos quadraginta annos. Vixit in univerſum nongentos decem annos. Natus eſt anno Mundi ſexcenteſimo vigeſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto.

Malaleel genuit *Jared* anno ætatis centeſimo ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit ſeptingentis triginta annis. Vixit in univerſum annis octingentis nonaginta quinque. Natus eſt anno Mundi ſeptingenteſimo nonageſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo.

Jared genuit *Henoch* anno ætatis centeſimo ſexageſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit octingentis annis. Vixit in univerſum annis nongentis ſexaginta duobus. Natus eſt anno Mundi nongenteſimo ſexageſimo. Obiit anno Mundi milleſimo nongenteſimo vigeſimo ſecundo.

Henoch genuit *Mathuſala* anno ætatis centeſimo ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annis ducentis. Vixit in univerſum trecentis ſexaginta quinque annis. Natus eſt anno Mundi milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo. Translatus eſt anno Mundi milleſimo quadringenteſimo octogeſimo ſeptimo.

Mathuſala genuit *Lamech* anno ætatis centeſimo octogeſimo ſeptimo. Vixit poſtquam genuit ſeptingentis octoginta duobus annis. Vixit in univerſum annis nongentis ſexaginta novem. Natus eſt anno Mundi milleſimo ducenteſimo octogeſimo ſeptimo. Obiit anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſexto.

Lamech genuit *Noe* anno ætatis centeſimo octogeſimo octavo. Vixit poſtquam genuit annis quingentis ſexaginta quinque. Vixit in univerſum annis ſeptingentis quinquaginta tribus. Natus eſt anno Mundi milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto. Obiit anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo vigeſimo ſeptimo.

Noe genuit anno ætatis quingenteſimo. Vixit poſtquam genuit annos quadringentos quinquaginta. Vixit in univerſum annos nongentos quinquaginta. Natus eſt anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo ſecundo. Obiit anno Mundi bis milleſimo ſexcenteſimo duodecimo.

Diluvium cœpit anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſecundo. Duravit annum unum. Deſiit anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo tertio.

Annorum ſumma ab *Adamo* ad diluvium.

Anni bis mille ducenti ſexaginta duo, juxta Codicem *Julii Affricani*. Nam anni dumtaxat bis mille quadraginta duo numerantur juxta lectionem *Euſebii*, quam ſequitur etiam Editio *Flamminii Nobilii*.

Secundum Samaritanum Codicem.

Adam genuit *Seth* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos octingentos. Vixit in universum annos nongentos & triginta. Creatus eſt anno Mundi primo. Obiit anno Mundi nongenteſimo trigeſimo.

Seth genuit *Enos* anno ætatis centeſimoquinto. Vixit poſtquam genuit annos octingentos & ſeptem. Vixit in univerſum annos nongentos & duodecim. Natus eſt anno Mundi centeſimo trigeſimo. Obiit anno Mundi milleſimo quadrageſimo ſecundo.

Enos genuit *Kainan* anno ætatis nonageſimo. Vixit poſtquam genuit *Kainan* octoginta, & quindecim annis. Vixit in univerſum nongentis quinque annis. Natus eſt anno Mundi ducenteſimo trigeſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo centeſimo quadrageſimo.

Kainan genuit *Malaleel* anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit annis octingentis quadraginta. Vixit in univerſum annis nongentis & decem. Natus eſt anno Mundi ter centeſimo vigeſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ducenteſimo trigeſimo quinto.

Malaleel genuit *Jared* anno ætatis ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit octingentis triginta annis. Vixit in univerſum annis octingentis nonaginta quinque. Natus eſt anno Mundi tercenteſimo nonageſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ducenteſimo nonageſimo.

Jared genuit *Henoch* anno ætatis ſexageſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit ſeptingentis octoginta quinque annis. Vixit in univerſum annis octingentis quadraginta ſeptem. Natus eſt anno Mundi quadringenteſimo ſexageſimo. Obiit anno Mundi milleſimo tercenteſimo ſeptimo.

Henoch genuit *Mathuſala* anno ætatis ſexageſimoquinto. Vixit poſtquam genuit annos trecentos. Vixit in univerſum annos trecentos ſexaginta quinque. Natus eſt anno Mundi quingenteſimo vigeſimo ſecundo. Translatus eſt anno Mundi octingenteſimo octogeſimo ſeptimo.

Mathuſala genuit *Lamech* anno ætatis ſexageſimo-ſeptimo. Vixit poſtquam genuit annis ſexcentis quinquaginta tribus. Vixit in univerſum ſeptingentis & viginti annis. Natus eſt anno Mundi quingenteſimo octogeſimo ſeptimo. Obiit anno Mundi milleſimo tercenteſimo ſeptimo.

Lamech genuit *Noe* anno ætatis quinquageſimo tertio. Vixit poſtquam genuit ſexcentis annis. Vixit in univerſum annis ſexcentis quinquaginta tribus. Natus eſt anno Mundi ſexcenteſimo quinquageſimo tertio. Obiit anno Mundi milleſimo tercenteſimo ſeptimo.

Noe natus eſt anno Mundi ſeptingenteſimo ſeptimo. Diluvium cœpit anno Mundi milleſimo ter centeſimo ſeptimo. Duravit annum unum. Deſiit anno Mundi milleſimo tercenteſimo octavo.

Annorum ſumma ab *Adamo* ad Diluvium, Anni mille trecenti & ſeptem.

Quæſtio eſt inter Eruditos, utri potius Codici in numerandis Patriarcharum annis adhærendum ſit, Hebraico, an Græco 70. Interpretum? Cardinalis *Baronius* in Apparatu ad Annales Eccleſiaſticos N. 118. & *Joannes Marinus* Exercitatione 7. cap. 1. ex Heterodoxis *Voſſius* in Diſſertatione de Ætate Mundi, Chronologiam 70. Interpretum Hebraicæ anteponunt, his freti momentis. 1. Quod Sancta Dei Eccleſia antiquitus conſueverit ſupputare annos ab origine Mundi, non ſecundum Hebraicam Editionem, ſed ſecundum 70. Interpretes. Cujus rei fides eſt apud *S. Auguſtinum* Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 11. dum de iis ait: *Porro illos in auctoritatem celebriorem ſuſcepit Eccleſia, & credentes Judæorum potius quam iſtos non habere quod verum eſt*, arbitratur. 2. Quod *Julianus* Epiſcopus Toletanus hæc habeat in eamdem ſententiam: *Ergo illa nobis & ſola pro his annis eſt obſervanda auctoritas LXX. Interpretum, quæ merito omnibus Editionibus & Translationibus antefertur, quam etiam hucuſque omnes Doctores Eccleſiaſtici tenuerunt, & in hac præcipue annorum ſupputatione ſecuti ſunt.* 3. Quod *Anaſtaſius Sinaita* Epiſcopus Antiochenus ſcripſerit: *Sciendum eſt quod aliter computant He-*

Hebræi, *& aliter Romanæ Eccleſiæ Traditio*. 4. Quod Patrum, & Auctorum Eccleſiaſticorum pars maxima annos ab origine Mundi juxta 70. Interpretum calculum ſubduxerit, ſcilicet *Theophilus* Epiſcopus Antiochenus, *S. Cyprianus*, *Clemens Alexandrinus*, *Hippolytus*, *Julius Africanus*, *Euſebius*, *Lactantius*, *S. Epiphanius*, *S. Hieronymus*, *Philaſtrius*, *Oroſius*, *S. Auguſtinus*, *S. Cyrillus*, *Proſper*, *Victor Tunnonenſis*, *Idacius*, *Marcellinus Comes*, *Victorinus*, *Auctor Mirabilium ſacræ Scripturæ* Lib. 2. c. 4. inter Opera S. Auguſtini, *Caſſiodorus* in Chronico, *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. 5. Originum, *Gregorius Turonenſis* Lib. 5. Hiſtoriæ 5. Quod acta Synodica iiſdem numeris conſignata ſint; cujus rei, inquit *Baronius*, exemplum eſt in Sexta Synodo Oecumenica, ubi a Mundi origine uſque ad illud tempus celebrati Concilii anni numerantur ſex mille centum nonaginta novem. 6. Quod Eccleſia non interrupto aſſenſu ab ipſa ſua infantia in hunc uſque diem 70. Interpretum calculos Judaicis publice prætulerit, ut ex Romano Martyrologio, quod in Eccleſia quotidie publice decantatur, manifeſtum eſt: 8. enim Kal. Januarii ſic de Tabulis Eccleſiaſticis Nativitas Domini populo quotannis annuntiatur: *Anno a creatione Mundi, quando in principio creavit Deus Cœlum & terram, quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo nono: A Diluvio vero anno bis milleſimo nongenteſimo quinquageſimo ſeptimo*, *&c.* Quæ non tantum vera ſunt juxta 70. Interpretes, ſed ſunt ipſi *Euſebii* numeri a *S. Hieronymo* Latinitate donati, qui expoſitis & comparatis Judæorum & Samaritanorum numeris, computum Eccleſiaſticum juxta Verſionem 70. Seniorum inſtitutum utriſque prætulerunt.

Septimo accedit *Nicephori* Patriarchę Conſtantinopolitani auctoritas in Chronographia ſua, quam *Anaſtaſius Bibliothecarius* Latinam fecit. *Anni*, inquit, *univerſi ab Adam uſque ad Diluvium, ſecundum Septuaginta, ſunt bis mille ducenti quadraginta duo. Quem numerum teſtimonium veritatis, & veterum Eccleſiarum omnium Traditiones comprobant*.

Octavo *Joſephi* auctoritatem *Morinus* in ſententiæ ſuæ præſidium advocat. Is enim Lib. 1. *contra Apionem*, fere ab initio, multa differit de Judæorum diligentia in conſervandis libris ſuis, quibus recenſitis, quid contineant docet; poſtea Gentis ſuæ antiquitatem ex libris ſacris adverſus *Apionem* & Græcos oſtendit; quod ut faciat, ait, ſolos libros Moſis Hiſtoriam annorum paulo minus trium millium complecti. Annos ter mille colligit *Morinus ex Joſephi* Libro 1. Antiquitatum cap. 4. & 7. Nam ex cap. 4. ab *Adamo* ad Diluvium annorum ſummam conficit bis mille ducentorum quinquaginta trium: ex Capite 7. a Diluvio ad Exodum ſeptingentos nonaginta ſeptem annos. Ex quibus in univerſum fit ſumma ter mille & quinquaginta annorum.

Nono, *Morinus* Græcorum Codicum Chronologiam approbat ex Græcis Hiſtoricis, qui Chriſtum aliquot ſæculis præceſſere, quales *Demetrius Phalereus*, *Senior Philo*, *Eupolemus*, *Alexander Polihiſtor*, quorum epochas diligenter perſecuti ſunt *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum, & *Euſebius* Libro 10. De Præparatione Evangelica, cap. 4. Ac *Demetrium Phalereum* numerare ab *Adamo* ad Diluvium annos bis mille centum quadraginta octo, dies quatuor, ex *Clemente* probat Morinus: *Alexandrum Polyhiſtorem* ab Adamo uſque ad tranſmigrationem *Jacob* in Ægyptum annos ter mille ſexcentos viginti quatuor: a Diluvio vero annos mille trecentos quadraginta numerare probat ex Euſebio: *Eupolemum* denique ab Adamo ad Conſulatum C. *Domitiani* & *Caſſiani* colligere annos quinquies mille ducentos ſexaginta novem, referente Clemente Alexandrino.

Verum etſi ratio numerandi annos Patriarcharum ſecundum calculos 70. Interpretum inſtituta, ob antiquitatem ſit venerabilis, licet uſus Eccleſiæ longævus & necdum in Tabulis Eccleſiaſticis mutatus, majorem ipſi venerationem conciliet, licet ipſi pondus addat approbatio Patrum plurimorum & Scriptorum Eccleſiaſticorum; ab ea tamen abſque ſcrupulo recedere poſſumus, ſi Chronologiam Hebraici Textus incorruptam ac ſinceram eſſe probaverimus.

Primo, quia hujuſmodi controverſia ad fidem bonoſque mores inſtituendos nihil pertinet, ut ex *SS. Hieronymo* & *Auguſtino* colligitur. *Quid enim prodeſt* (inquit *S. Hieronymus* Epiſtola 132. ad Vitalem) *hærere in litera, & vel Scriptoris errorem, vel annorum ſeriem calumniari, cum manifeſtiſſime legatur:* Litera occidit, Spiritus autem

vivificat? *Relege omnes & Veteris & Novi Teſtamenti Libros, & tantam annorum reperies diſſonantiam, & numerum inter Judam, & Iſrael, ideſt, inter Regnum utrumque confuſum, ut hujuſcemodi hærere quæſtionibus non tam ſtudioſi quam otioſi hominis eſſe videatur.*

Sanctus vero Auguſtinus Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 13. ait: *Ubi numeri non faciunt intentum ad aliquid, quod facile poſſet intelligi, vel quod appareat utiliter diſci, & negligenter deſcribuntur, & negligentius emendantur. Quis enim exiſtimet ſibi eſſe diſcendum, quot millia hominum Tribus Iſrael ſingillatim habere potuerunt? Quoniam prodeſſe aliquid non putatur: & quotus quiſque hominum eſt, cui profunditas utilitatis hujus appareat?*

Secundo, Eccleſia ipſa nobis veniam facit a Chronologia 70. Interpretum diſcedendi, ſiquidem eorum Verſionem abjecit, ut Vulgatam amplecteretur, quæ calculos Hebraicos exprimit. Et ut ſcite ait *Malvenda* noſter Lib. 5. *De Antichriſto*, cap. 16. *Quod Eccleſia Romana in publicis Tabulis eam annorum rationem laudare videatur, quam 70. dederunt, id quidem non facit, quod veram & incorruptam eamdem exiſtimet; cum huic e diametro adverſantem ut veram & genuinam eam ſummam, quæ in Editione Vulgata eſt conſignata, omnibus recipiendam proponat: ſed id tantum ſalubri temperamento cavit, ut vetus aliquod venerandæ vetuſtatis monumentum, tametſi lacerum ac deforme, & pannis anniſque obſitum exhiberet, omnibuſque palam faceret, quam rationem ſecuti fuerint antiqui Patres enumerandis ex ſacra Scriptura annis ab orbe creato ad Chriſtum naſcentem; cum ſoleant vetera antiquitatis monumenta, quantumvis corroſa & attrita, gratum aſpectantibus intuitum præſtare. Quocirca nihil opus eſt nunc Eccleſiæ Græcæ vulgatam numerandi rationem commendare, aut Græcorum Exemplarium patrocinium contra Hebraicam veritatem ſuſcipere.*

Tertio, Patres plerique omnes a doctiſſimis viris Cardinali *Baronio* & *Morino* laudati, Hebraicam linguam non attigerant, ut Codicibus Græcis cum Hebraico Textu comparatis, judicare poſſent, quibus potius ſtandum eſſet: receptam ſua ætate in Eccleſia Verſionem ſequebantur, ut nunc ſequimur Vulgatam Eccleſiæ auctoritate & uſu conſecratam. Deinde *SS. Hieronymus* & *Auguſtinus* eruditione & diligentia in difficilimis ſacræ Scripturæ quæſtionibus elucidandis nomini Patrum impares, illoſque ſecutus Venerabiles *Beda*, calculum Hebraicum præ illo 70. interpretum approbarunt.

Quarto, Concilia in hujuſmodi numeris errare poſſe, dum receptam opinionem ſequuntur, & ad Chronologicas quæſtiones curioſius expendendas aut finiendas Majeſtatem ſuam ac Auctoritatem non demittunt, uti nec propter hoc a Spiritu Sancto congregantur, aut in eum finem ab ejus Numine diriguntur, certiſſimum eſt; ſed ſolum ad examinandas ac finiendas controverſias, quæ ſummam fidei, vel Chriſtianam morum diſciplinam ſpectant. Unde infirmum ac leve eſt, quod ex ratione numerandi a Sexta Synodo uſurpata petitur argumentum.

Quinto, *Joſephus* a *Morino* laudatus in Chronologia ſibi plane non conſtat. Colligens enim annorum ſummam a vocatione *Abrahami* ad exitum ex Ægypto, & ab exitu ad fabricam Templi, nec non ab *Adamo* ad ejuſdem Templi fabricam Libro 8. Antiquitatum, cap. 2. ſcribit: *Exorſus eſt Salomon fabricam hanc anno Regni ſui quarto, annis mille nonaginta duobus poſtquam Iſraelitæ Ægypto exceſſerant, mille & viginti annis poſt Abrahami ex Meſopotamena regione in Chananæam migrationem: poſt Diluvium vero annis mille quadringentis quadraginta. Quod ſi ab Adamo creato uſque ad Templi ædificationem temporum ratio ſubducatur, comperientur anni ter mille centum & duo.* Si igitur annis ter mille centum & duobus, qui in univerſum, juxta *Joſephum*, lapſi ſunt a creatione Mundi ad ædificationem uſque Templi, ſubducantur anni mille quadringenti & quadraginta, qui Diluvium inter & Templi fabricam fluxerunt; reſidui erunt a Mundi initio ad Diluvium uſque anni mille ſexcenti ſexaginta duo. Qui calculus longiſſime recedit ab illo 70. Interpretum, proxime autem accedit ad Hebraicum, quippe cujus ſummam ſex tantum annis ſuperat. Cæterum *Joſephus* in ſumma rei concors Hebraicis Codicibus, errorem tamen duplicem commiſit, ut Critici obſervant. Unum, quod a Diluvio ad fabricam Templi numerat annos mille quadringentos & quadraginta, cum ex ipſius *Joſephi* calculis non fluxerint, niſi anni mille trecenti

octo-

octoginta novem. Alterum, quod generalem ſummam perperam definiverit annis ter mille centum duobus, cum ſummam colligere debuerit ter *mille* & quadraginta quinque annorum; *Joſephus* enim colligit a Diluvio ad nativitatem *Abrahami* annos ducentos nonaginta duos; hinc ad migrationem *Abrahami* ſeptuaginta quinque; a migratione ad Exodum quadringentos & triginta; ab Exodo ad fabricam Templi annos quingentos nonaginta duos (colligere debebat quadringentos octoginta). Hi annorum Epilogiſmi ſummam faciunt mille trecentorum octoginta novem annorum. His additi anni mille ſexcenti quinquaginta ſex, qui fluxerunt ab initio Mundi ad Diluvium, ſummam conficiunt annorum ter mille quadraginta quinque, quam colligere debuit *Joſephus*, ſi in proprio calculo conſtans eſſe voluit, non annorum ter mille centum & duo. Ut ut eſt de illo errore *Joſephi*, calculus ejus ad Hebraicum propius accedit.

Cum hoc *Joſephi* loco conferatur alter ex Libro 10. *Antiquitatum*, cap. 11. ubi enumerat annos a creatione Mundi ad combuſtionem Templi factam per Nabuchodonoſorem. *Incenſum eſt Templum*, inquit, *annis ex quo extructum fuerat elapſis quadringentis ſeptuaginta, menſibus ſex, & diebus decem; exactis a tranſmigratione ex Ægypto annis mille ſexaginta duobus, menſibus ſex, diebus decem. A Diluvio autem uſque ad Templi devaſtationem interceſſerunt anni mille nongenti quinquaginta, menſes ſex, dies decem. Ab Adamo condito uſque ad Templi caſum anni ſunt ter mille quingenti & tredecim, menſes ſex, dies decem.* Subductis a ſumma annorum ter mille quingentorum & tredecim annis quadringentis ſeptuaginta, qui lapſi ſunt inter fabricam & deſtructionem Templi, reſidui ſunt ab initio Mundi, ad fabricam uſque Templi anni ter mille quadraginta tres, quæ ſumma duobus tantum annis deficit ab ea quam altero loco poſuit.

Sexto, quod ſpectat Græcos Hiſtoricos a *Morino* laudatos, ne unus quidem illorum cum Græco *Euſebii* vel *Julii Africani* Codice convenit; ſed quamvis detur ipſos ad 70. Interpretum calculum propius accedere, nihil inde colligi poteſt adverſus calculum Hebraicum; ſiquidem Codices Hebraicos nec viderunt, nec intellexerunt. *Baronii* igitur, *Morini*, & *Voſſii* opinione relicta, ſequentem Propoſitionem ſtatuo.

PROPOSITIO UNICA.

Hebraici Textus Chronologiæ potius adhærendum, quam LXX. Interpretum calculis.

ID liquido probat Regula, quam *S. Auguſtinus* incomparabili judicio ſtatuit Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 13. *Recte fieri*, inquit, *nullo modo dubitaverim, ut cum diverſum aliquid in utriſque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum geſtarum utrumque non poteſt eſſe verum, ei linguæ potius credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta translatio.* Hebræis itaque Codicibus cum quibus Vulgata noſtra conſentit, quoad annos Patriarcharum potius credendum eſt, quam Græcis 70. Interpretum.

Nec dici cum fundamento poteſt, Codices Hebraicos eſſe depravatos, non vero Codices Græcos. Si enim corrupti ſunt, id factum ſit oportet poſt adornatam 70. Interpretum Verſionem; alias ne ipſi quidem integram veritatem in Codicem ſuum tranſtuliſſent. Id enim Græce reddiderunt, quod in Hebræis Codicibus tunc extantibus reperierunt. Sed poſt tempora Translationis Seniorum fictitia illa depravatio contingere non potuit. Vel enim Judæi ſuos Codices ex induſtria ſummoque conſenſu interpolaſſent, vel totum id caſu factum eſſet. Non primum: quis enim adduci poſſit ut credat Judæos per omnes Mundi regiones diſperſos in Sacri Textus depravationem conſpiraſſe? Quæ cauſa fuiſſet ſacrilegi conſilii? An gratis mali eſſe voluerunt? Poſterius æque incredibile eſt: ut enim unus aut alter Codex in Terra Chanaan mutaretur, caſu fieri potuit. Sed ut omnia Exemplaria, quæ in Synagogis conſervabantur, ubi ſingulis diebus Sabbati prælegebantur; vel quæ præ manibus Judeorum erant ubique terrarum, caſu corrumperentur, & penitus delerentur veſtigia & memoria veræ lectionis impoſſibile certe fuit.

Secundo, Hebraicorum Codicum in annis Patriarcharum Antediluvianorum numerandis nulla lectio varia vel a Maſorethis qui probatiſſimos & integerrimos Codices habuerunt, & variantes lectiones diligentiſſime adnotarunt, vel ab alio quopiam Critico ob-

ſervata eſt. At in Verſione 70. Interpretum variæ lectiones extiterunt. Nam *Mathuſale* ante παιδογονιαν alii Codices, quos *Julius Africanus*, & *S. Auguſtinus* viderunt, annos tribuunt centum octoginta ſeptem. Alii quibus *Euſebius* uſus eſt, annos centum ſexaginta ſeptem; Complutenſis denique centum ſexaginta quinque. Quin & varii calculi Græcorum Hiſtoricorum, *Eupolemi*, *Alexandri Polyhiſtoris*, & aliorum, ab *Euſebio*, & *Clemente Alexandrino*, relati, ſatis arguunt variantes lectiones Verſionis Græcæ, quam conſuluerunt. Porro cum in Hebræis Codicibus nulla vel leviſſima varietatis umbra appareat, ipſos in annis Patriarcharum interpolatos fuiſſe inaniter augurantur.

Tertio, Nulla cauſa aut veriſimilis ratio oſtendi poteſt, cur Hebraici Codices hac in re interpolati ſint. At mutationis in Græcis factæ ab eo qui primus ex *Ptolomæi Philadelphi* Bibliotheca Verſionem 70. Interpretum deſcripſit, conſilium & ratio aperiri probabili conjectura poteſt. Scilicet, cum longævitatem Patriarcharum a *Moſe* memoratam rideri, vel in dubium revocari ab Ægyptiis intelligeret, perſuadere voluit annos a *Moſe* intelligi Lunæ ſenio definitos, hoc eſt, menſtruos, quales olim apud Ægyptios in uſu fuiſſe, *Plutarchus* in *Numa*, *Diodorus Siculus*, & *Plinius* Lib. 7. teſtantur. Quare annos generationis primæ, ſecundæ, tertiæ, quartæ, quintæ, & ſeptimæ auxit integro centenario; quia menſtruis annis juxta Codicem Hebræum intellectis, tempus pubertatis in ſingulis Patriarchis non conſtitiſſet. Nam *Adamus* anno centeſimo trigeſimo menſtruo, hoc eſt, decimo vel undecimo pleno, ſeu Juliano, *Sethum* generare non potuit, & quidem poſt *Cainum* & *Abelem* grandiores natu filios. Eadem ratio *Seth*, *Enos*, *Kainanis*, *Malaleelis*, & *Henochi*, ſi eorum anni prout in Codice Hebraico recenſentur, menſtrui intelligantur. At in ſola generatione ſexta, octava, & nona nihil mutatum eſt ab interpolatore, quia nimirum iis annis, qui his Patriarchis in Textu Hebraico tribuuntur, etſi menſtrui intelligantur, pubertatem attigerant, ſeu ætatem generationi maturam. *Jaredi* enim annus menſtruus centeſimus ſexageſimus ſecundus reſpondet fere anno ejus decimo quarto Juliano: *Mathuſalæ* annus centeſimus octogeſimus ſeptimus, & *Lamechi* annus centeſimus octogeſimus ſecundus menſtruus anno decimo ſexto Juliano. Qui hæc attente conſideraverit, vix dubitabit quin de induſtria, & quidem ob hoc ipſum conſilium, Græci Codices interpolati ſint. Cur enim varietas in his dumtaxat annis occurrit quibus juxta menſtruam Lunæ periodum intellectis Patriarchę nondum generationi habiles erant; in ceteris autem, in quibus erant uxori maturi, nulla omnino mutatio accidit? Imo cur mutatio facta eſt in annis tantum generationis, non in annis vitæ, exceptis unius *Lamechi* annis? Hæc ſane conſilio, non caſu facta omnino veriſimile eſt.

Quarto, Chaldaica Paraphraſis Onkeloſi, Syriaca, & Arabica Verſiones, nec non Vulgata noſtra Latina, cum Hebraico Textu conveniunt, & ejus calculos plane exprimunt.

Quinto, juxta calculum 70. Interpretum, *Mathuſala* defunctus eſset annis poſt Diluvium quatuordecim, quod juxta fidem Hiſtoriæ ſacræ verum eſſe non poteſt, cum octo dumtaxat animas Diluvii exitium evaſiſſe conſtet, ſcilicet *Noe* & uxorem ejus, & tres illius filios cum eorum tribus uxoribus. Iſtud autem incommodum vitatur ſequendo Chronologiam Textus Hebraici, ut diſerte explicat *S. Hieronymus* Libro Quæſtionum Hebraicarum in Geneſim. *Sciendum*, inquit, *quod uſque ad Diluvium, ubi in noſtris Codicibus ducentorum & quod excurrit annorum genuiſſe quis dicitur, in Hebræo habent centum* „ *annos, & reliquos qui ſequuntur*. Fuerunt autem dies Adam, poſtquam genuit Seth, „ ſeptingenti anni. *Quia in ducentis erraverat, conſequenter hic poſuit ſeptingentos; cum* „ *in Hebræo hic habeatur, octingentos & ſupra centum*. Et vixit Mathuſala annis cen„ tum ſexaginta ſeptem, & genuit Lamech. Et vixit Mathuſala poſtquam genuit La„ mech, annos octingentos duos, & genuit filios & filias. Et fuerunt omnes dies Ma„ thuſala, quos vixit, anni nongenti ſexaginta novem, & mortuus eſt. *Famoſa quæſtio, & diſputatione omnium Eccleſiarum ventilata, quod juxta diligentem ſupputationem quatuordecim annos poſt Diluvium Mathuſala vixiſſe referatur. Etenim cum eſſet Mathuſala annorum centum ſexaginta ſeptem, genuit Lamech. Rurſum Lamech cum eſſet annorum centum octoginta octo, genuit Noe: & fiunt uſque ad diem nativitatis Noe anni vitæ Mathuſala trecenti quinquaginta quinque. Sexcenteſimo autem anno vitæ Noe Diluvium factum eſt, ac per hoc habita ſupputatione per partes, nongenteſimo quinquageſimo quinto anno Mathu-*

ſala

ſala Diluvium fuiſſe convincitur. Cum autem ſupra nongentis ſexaginta novem annis vixiſſe ſit dictus, nulli dubium eſt quatuordecim eum annos vixiſſe poſt Diluvium. Et quomodo verum eſt, quod octo tantum animæ in Arca ſalvæ factæ ſunt? Reſtat ergo ut quo modo in pleriſque, ita, & in hoc ſit error in numero: Siquidem & in Hebræis, & Samaritanorum libris ita ſcriptum reperi: Et vixit Mathuſala centum octoginta ſeptem annis, & genuit Lamech. Et vixit Mathuſala poſtquam genuit Lamech, ſeptingentos octoginta duos annos, & genuit filios & filias. Et fuerunt omnes dies Mathuſala anni nongenti ſexaginta novem, & mortuus eſt. Et vixit Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit Noe. A die vero nativitatis Mathuſala uſque ad diem nativitatis Noe, ſunt anni trecenti ſexaginta novem. His adde ſexcentos Noe, quia in ſexcenteſimo vitæ ejus anno factum eſt Diluvium: atque ita fit ut nongenteſimo ſexageſimo anno vitæ ſuæ Mathuſala mortuus ſit, eo anno quo cœpit eſſe Diluvium. Concinit S. Hieronymo S. Auguſtinus Libro 15. De Civitate Dei, cap. 11. *Certum eſt*, inquit, *non vixiſſe Mathuſalam poſt Diluvium, ſed eodem anno fuiſſe defunctum, ſi verum eſt quod de numero annorum in Hebræis Codicibus invenitur.*

Sexto, *S. Auguſtinus* maximum pondus addit Hebraicis calculis Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 13. ex quo ſuperius allatæ rationes & conjecturæ confirmantur. *Si quæram*, inquit, *quid ſit credibilius, Judæorum gentem tam longe lateque diffuſam, in hoc conſcribendum mendacium uno conſilio conſpirare potuiſſe, & dum aliis invident auctoritatem, ſibi abſcondiſſe veritatem; an LXX. homines, qui etiam ipſi Judæi erant, in uno loco poſitos, quoniam Rex Ægypti Ptolomæus eos ad hoc opus adſciverat, ipſam veritatem Gentibus alienigenis invidiſſe, & communicato iſtud feciſſe conſilio: quis non videat quid proclivius faciliuſque credatur? Sed abſit ut prudens quiſpiam vel Judæos cujuslibet perverſitatis atque malitiæ tantum potuiſſe credat in Codicibus tam multis & tam longe lateque diſperſis, vel LXX. illos memorabiles viros hoc de invidenda Gentibus veritate unum communicaſſe conſilium. Credibilius ergo quis dixerit, cum primum de Bibliotheca Ptolomæi deſcribi iſta cœperunt, tunc aliquid tale fieri potuiſſe in Codice uno, ſcilicet primitus inde deſcripto, unde jam latius emanaret, ubi potuit quidem accidere etiam ſcriptoris error. Sed hoc in illa quæſtione de vita Mathuſalem non abſurdum eſt ſuſpicari; & in illo alio, ubi ſuperantibus vigintiquatuor annis ſumma non convenit. In his autem in quibus continuatur ipſius mendoſitatis ſimilitudo, ita ut ante genitum filium, qui ordini inſeritur, alibi ſuperſint centum anni, alibi deſint; poſt genitum autem ubi deerant, ſuperſint; ubi ſupererant, deſint, ut ſumma conveniat; & hoc in prima, ſecunda, tertia, quarta, quinta, ſeptima, generatione invenitur; videtur habere quamdam, ſi dici poteſt, error ipſe conſtantiam, nec caſum redolet, ſed induſtriam.*

Itaque illa diverſitas numerorum aliter ſe habentium in Codicibus Græcis & Latinis, aliter in Hebræis, ubi non eſt iſta de centum annis prius additis & poſtea detractis per tot generationes continuata parilitas, nec malitiæ Judæorum, nec diligentiæ vel prudentiæ LXX. Interpretum, ſed Scriptoris tribuatur errori, qui de Bibliotheca ſupra dicti Regis Codicem deſcribendum primus accepit . . . . . Nimirum cum vellet perſuadere, qui hoc fecit, ideo numeroſiſſimos annos vixiſſe Antiquos, quod eos breviſſimos nuncupabant, & hoc de maturitate pubertatis, qua idonea filii gignerentur, conaretur oſtendere: atque in illis centum annis decem noſtros inſinuandos putaret incredulis, ne homines tam diu vixiſſe recipere in fidem nollent; addidit centum, ubi habilem gignendis filiis non invenit ætatem; eoſdemque poſt genitos filios, ut congueret ſumma, detraxit. Sic quippe voluit credibiles facere idonearum generandæ proli convenientias ætatum, ut tamen numero non fraudaret univerſas ætates viventium ſingulorum. Quod autem in ſexta generatione id non fecit, hoc ipſum eſt, quod magis movet illum ideo feciſſe, cum res, quam dicimus, poſtulavit, quia non fecit ubi non poſtulavit. Invenit namque in eadem generatione apud Hebræos vixiſſe Jared, antequam genuiſſet Henoch, centum ſexaginta duos annos, qui ſecundum illam rationem brevium annorum fiunt anni ſexdecim, & aliquid minus quam menſes duo; quæ jam ætas apta eſt ad gignendum: & ideo addere centum annos breves, ut noſtri viginti ſex fierent, neceſſe non fuit, nec poſt natum filium eos detrahere, quos non addiderit ante natum. Sic factum eſt ut hic nulla eſſet inter Codices utroſque varietas.

Sed rursus movet, inquit S. Augustinus, *cur in octava generatione, antequam de Mathusalem nasceretur Lamech, cum apud Hebræos legantur centum octoginta duo anni, viginti minus inveniuntur in Codicibus nostris, ubi potius addi centum solent; & post genitum Lamech complendam restituuntur ad summam, quæ in Codicibus utrisque non discrepat. Si enim centum septuaginta annos propter pubertatis maturitatem, decem & septem volebat intelligi; sicut nihil addere, ita nihil detrahere jam debebat: quia invenerat ætatem idoneam generationi filiorum, propter quam in aliis centum illos annos ubi eam non inveniebat, addebat. Hoc autem de viginti annis merito putaremus casu mendositatis accidere potuisse, nisi eos sicut prius detraxerat, restituere postea curaret, ut summæ conveniret integritas. An forte astutius factum existimandum est, ut illa, quæ centum anni prius solent adjici, & postea detrahi, occultaretur industria, cum & illis ubi necesse non fuerat, non quidem de centum annis, verum tamen de quantulocumque numero prius detracto, post reddito, tale aliquid fieret?*

Septimo, *Venerabilis Beda* in Præfatione Libri De Temporum Ratione, reddens rationem cur ab *Eusebii* Chronologia recesserit: *Ego*, inquit, *confidenter profiteor, quia non reprehendo veteres Chronographos, qui Translationem LXX. Interpretum modo secuti sunt, modo, prout libuit, probantur habuisse contemptui; sicut etiam in processu hujusce Opusculi nostri monstrabitur. Sed omnibus his Hebraicæ Veritatis integram præfero puritatem: quam præeminentissimus Doctorum Hieronymus in Libris Hebraicarum Quæstionum, Augustinus in Libris De Civitate Dei, Eusebius ipse Chronographus in tertio Historiæ Ecclesiasticæ Libro, ex verbis Josephi Historici adversus Apionem Grammaticum scribentis, breviorem temporum seriem, quam in septuaginta Editione vulgo fertur contineri, approbant.*

Postquam hæc scripseram, editus in lucem est Liber, cui titulus, ANTIQUITAS TEMPORUM RESTITUTA, vernaculo Idiomate. Eo in Libro Eruditus Auctor probandum sibi sumit, in annis Patriarcharum numerandis Versionem 70. Interpretum Hebraico Textui anteponendam esse, Mundumque antiquiorem esse mille & quingentis annis, quam vulgo credatur ab omnibus, qui ex prejudicata Hebraicæ Chronologiæ veritate ea de re differunt. Novum Opus legi, argumenta expendi, quę tanti non sunt ponderis, ut me a communi sententia dimoveant.

Primum petitur ab auctoritate Septuaginta Interpretum, de qua *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei* ait: *Hanc quæ Septuaginta est, tanquam sola esset, sic recepit Ecclesia, eaque utuntur Græci Populi Christiani, quorum plerique, utrum alia sit aliqua, ignorant.*

Respondetur, id probare dumtaxat Versionem 70. Interpretum maximæ fuisse in Ecclesia auctoritatis ante *S. Hieronymum*, cæterisque antepositam Versionibus, utpote Apostolorum usu consecratam; solam inter Versiones quatuor primis Ecclesiæ sæculis habitam fuisse ut authenticam; nullum in ea errorem esse in iis quæ fidem aut mores spectant: sed non probare quod nullæ omnino mendæ in ea sint Versione, maxime in numeris. Hebraico Textui anteponendam illam Versionem *S. Augustinus* non censet, qui nec ipsam cum Hebraico Textu ibi comparat, sed cum Versionibus *Aquilæ*, *Symmachi*, & *Theodotionis*, ut ex verbis antecedentibus patet: *Nam cum fuerint & alii Interpretes*, inquit, *qui ex Hebræa lingua in Græcam Sacra illa Eloquia transtulerunt, sicut Aquila, Symmachus, Theodotion; hanc tamen quæ Septuaginta est, tanquam sola esset, sic recepit Ecclesia, &c.* Cęterum Vulgata Versio Latina jam olim Ecclesiæ usu, & postea definitione consecrata, & authentica declarata, Chronologiam veterum Patriarcharum aliter consignat quam Septuaginta, & Hebręis Codicibus omnino consonat in eorum annis numerandis. Errorem itaque, quoad hoc caput, in Versione 70. Interpretum esse ut propugnemus, tam non vetat prisca hujus Versionis auctoritas, & testimonium *S. Augustini*, quam non prohibet Eruditum Auctorem *Antiquitatis Temporum Restitutæ* Auctoritas Vulgatæ Versionis, Ecclesiæ ipsam authenticam declarantis solemne & œcumenicum Judicium, *S. Hieronymi*, *S. Gregorii*, & Auctorum Ecclesiasticorum, qui post ipsum floruerunt, testimonia, ne errorem vel mendum in ipsa esse quoad annos Patriarcharum asserat. Certe si Regulam a *S. Augustino* Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 13. traditam sequamur, errorem Versioni Septuaginta Interpretum, potius quam Hebraico

braico Textui adſcribemus. *Fieri*, inquit, *nullo modo dubitaverim, ut cum diverſum aliquid in utriſque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum geſtarum utrumque non poteſt eſſe verum, illi linguæ potius credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta translatio*. Cum itaque diverſitas maxima ſit inter Verſionem 70. Interpretum, & Textum Hebręum in annis veterum Patriarcharum numerandis; Hebręo Textui unde facta eſt Greca Translatio ℣ſ 70. potius credendum eſt, quam ipſi Grecę 70. Seniorum Verſioni.

Secundum argumentum petit Auctor *Antiquitatis Temporum Reſtitutæ*, ex objectione quam *S. Auguſtinus* occupavit Libro mox laudato, c. 11. Sibi enim objici poſſe agnovit, Scripturam Sacram in annis priſcorum Patriarcharum a Judęis interpolatam fuiſſe; incredibile enim eſſe quod Septuaginta Seniores gratis mentiri voluerint, aut in Verſione ſua erraverint.

Reſpondetur, Nobis conſultius videri *S. Auguſtini* Reſponſionem amplecti, quam objectionem ab ipſo dilutam & profligatam. Quamvis enim capite 11. ubi illam propoſuit, confeſtim ſubjungat, *Hanc opinionem vel ſuſpicionem accipiat quiſquis ut putaverit;* Capite tamen 13. ubi illam repetit, Codices Hebręos a Judęis depravatos eſſe negat, illamque Codicum omnium Hebræorum depravationem velut incredibile figmentum fugillat; ſed errorem illum in Codices Græcos refundit: nec tamen a Septuaginta Senioribus auctos ex induſtria Patriarcharum annos exiſtimat, ſed errorem rejicit in oſcitantiam & hallucinationem Amanuenſis, qui Codicem ex Bibliotheca *Ptolomæi* primus deſcripſit, quo 70. Seniores ad Verſionem ſuam adornandam uſi ſunt. *Sed cum hoc dixero*, inquit, *continuo referetur illud Judæorum eſſe mendacium: Nam Septuaginta Interpretes laudabiliter celebratos viros non potuiſſe mentiri. Ubi ſi quæram, quid ſit credibilius, Judæorum Gentem, tam longe lateque diffuſam, in hoc conſcribendum mendacium uno conſilio conſpirare potuiſſe, & dum aliis invident auctoritatem, ſibi abſtuliſſe veritatem; an Septuaginta homines, qui etiam ipſi Judæi erant, in uno loco poſitos, quoniam Rex Ægypti Ptolomæus eos ad hoc opus adſciverat, ipſam veritatem Gentibus alienigenis invidiſſe, & communicato iſtud feciſſe conſilio, quis non videat quid proclivius faciliuſque credatur? Sed abſit ut prudens quiſpiam, vel Judæos cujuslibet perverſitatis atque malitiæ tantum potuiſſe credat in Codicibus tam multis, & tam longe lateque diſperſis; vel Septuaginta illos memorabiles Viros hoc de invidenda Gentibus veritate unum communicaſſe conſilium. Credibilius ergo quis dixerit, cum primum de Bibliotheca Ptolomæi deſcribi iſta cœperunt, tunc aliquid tale fieri potuiſſe in Codice uno, ſcilicet primitus inde deſcripto, unde jam latius emanaret, ubi potuit quidem accidere etiam Scriptoris error*. Proclive autem fuit, ut error hujuſmodi inemendatus maneret. *Nam etiam nunc* (inquit S. Auguſtinus) *ubi numeri non faciunt intentum ad aliquid, quod facile poſſet intelligi, vel quod appareat utiliter diſci, & negligenter deſcribuntur, & negligentius emendantur*.

Tertium argumentum ducit Auctor *Antiquitatis Temporum Reſtitutæ* ex Patrum teſtimonio, qui Textum Hebræum a Judæis interpolatum aſſerunt. Ita *S. Juſtinus* in Dialogo cum Tryphone, *S. Irenæus* Libro 3. cap. 24. *Tertullianus* Libro *De Habitu Muliebri*, cap. 3. *Origenes* Homilia 12. in Jeremiam, & in Epiſtola ad Julium Africanum, *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 5. & 9. in Evangelium S. Matthæi, *Julianus* Toletanus Archiepiſcopus Lib. 1. & 3. contra Judæos, & *Euthymius* Commentar. in *S. Matthæum*.

Reſpondetur Patres illos de Textu Hebręo & primigenio non loqui, ſed de Verſionibus *Aquilæ*, *Theodotionis*, & *Symmachi* Judæorum Apoſtatarum, qui Scripturam Sacram Translationibus ſuis contaminarunt; quas Hebraicam Scripturam appellabant, quia ex Hebræo fuerant expreſſæ, ut eas Verſioni Septuaginta Interpretum Eccleſiæ uſu conſecratæ opponerent. Deinde, eſto ita ſenſerint illi Patres, eorum ſententia in Quæſtione, quæ fidei ſummam non ſpectat, diſcutienda eſt. *S. Hieronymus* & *S. Auguſtinus* re accuratius expenſa, hanc opinionem ut improbabilem rejecerunt: iſte Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 13. cujus verba mox allata; ille Capite 6. Commentariorum in Iſaiam. *Si aliquis*, inquit, *dixerit, Hebræos Libros poſtea a Judæis eſſe falſatos, audiat Origenem quid in octavo Volumine Explanationum Iſaiæ huic reſpondeat Quæſtiunculæ; quod nunquam Dominus & Apoſtoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Phariſæis, de hoc crimine, quod erat maximum reticuiſſent. Sin autem dixerint, poſt adventum Domini Salvatoris, & prædicationem Apoſtolorum, Libros Hebræos fuiſſe falſatos, cachinnum te-*

nere

nere non potero, ut Salvator, & Evangeliſtæ, & Apoſtoli, ita teſtimonia protulerint, ut Judæi poſtea falſaturi erant. Quantum fuerit *S. Hieronymi* ſtudium pro Hebraica Veritate, nemo neſcit, idque ſatis probat ejus in nova ex Hebræo Verſione adornanda glorioſus labor, in eaque adverſus æmulos defendenda ardor nobilis. Cum igitur alicubi ſcripſit Hebraicum Textum a Judæis fuiſſe interpolatum, ex propria ſententia non eſt locutus, ſed ex aliorum opinione, quod ipſi in Commentariis ſolemne fuiſſe norunt Eruditi: idque ipſe de ſe teſtatur Libro 1. Apologiæ adverſus *Ruffinum*. Lege Diſſertationem noſtram 11. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 2. In ea etiam Diſſertatione rationibus inconcuſſis probavimus Textum Hebraicum a Judæis, nec ante, nec poſt Chriſti adventum, fuiſſe depravatum. Non ante, quia Chriſtus, qui alia Judæis crimina exprobravit, hujus eos nunquam arguit ſceleris: ſimmo *Joannis* 3. ad ſcrutandas Scripturas auditores ſuos hortatur: quod non feciſſet, ſi tunc depravatæ fuiſſent, ſed de interpolatione monuiſſet. Et Matth. 23. *Super Cathedram Moyſis*, inquit, *ſederunt Scribæ & Phariſæi. Quæcunque ergo dixerint vobis, ſervate & facite*. Certe ad Corruptores Scripturarum audiendos Chriſtus populos non miſiſſet. Neque etiam poſt Chriſti adventum ſacros Codices depravarunt, quod validis argumentis probatur. Primo, quod in Codicibus Hebræis nunc extent, quæ ex iis a Chriſto & Apoſtolis laudata ſunt teſtimonia. Secundo, quod in iis Vaticinia de Chriſto, ejuſque Myſteriis, & Eccleſia, illibata ſint, quibus tamen non pepercíſſent Judæi, ſi ſacros Libros violaſſent. Tertio, quod interdum Textus Hebræus Judæis magis obſit, quam Græcus vel Latinus, ut in Pſalmo 2. videre eſt, ubi pro eo quod Græci, & Latini Codices habent: *Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus*, in Hebræo legitur, *Oſculamini Filium, ne iraſcatur*. Quæ lectio Chriſtum Dei Filium evidentius demonſtrat, quam prior. Quarto, quod Judæorum tantus fuerit zelus erga Legem & Libros ſacros, ut mortem potius omniaque tormenta ſubirent, quam vel unum Legis apicem mutare aut adulterare vellent, ut de ipſis teſtantur *Joſephus* Lib. 1. contra *Apionem*, & *Philo* apud *Euſebium* Libro 8. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 6. & 8. Quinto, injurioſum eſſet Dei providentiæ, qui ſe Eccleſiæ ſemper adfuturum promiſit, aſſerere Libros, quibus Deus totam mentem ac voluntatem ſuam de doctrina ſalutis conſignavit, Deo permittente, fuiſſe corruptos in iis capitibus, quæ ſummam Religionis ſpectarent: maxime cum Judæos per omnes Gentes ideo diſperſerit, ut hos Libros ubique ad probandam Chriſtianæ Religionis veritatem circumferrent: *Tanquam capſarii noſtri*, (inquit S. Auguſtinus) *ut cum Pagani non credunt quæ nos de Chriſto prædicta fuiſſe dicimus, quaſi a nobis eſſent conficta, mittamus eos ad inimicos fidei noſtræ Judæos, qui libros circumferunt in quibus eadem habentur, quæ nos prædicamus*. Porro ſi Codices ſacros Judæi non interpolarunt in iis capitibus, quæ ſummam Religionis ſpectant, multo minus eos ex induſtria & malitia depravarunt in numeris annorum veterum Patriarcharum, qui nullius ſunt ad Religionis controverſias momenti.

Reſpondet Auctor *Antiquitatis Temporum Reſtitutæ*, Judæos Textum ſacrum in annis veterum Patriarcharum interpolaſſe, ut Meſſiam non veniſſe probarent. Perſuaſum quippe illis fuiſſe, tempus Legis duobus annorum millibus definiri, ut in Thalmude ſcriptum eſt; Meſſiam vero ſexta dumtaxat Ætate, ſeu ſexto Mundi Millenario venturum. Unde circa annum Chriſti ſexcenteſimum octogeſimum ſextum Judæi per Hiſpaniam diſperſi Chriſtum nondum veniſſe pertinaciter propugnarunt, *Quod ſumpta annorum ſupputatio ab initio Mundi, ſecundum Hebræos Codices, quintam adhuc ſæculi Ætatem inſinuet*, qui in ſexta dumtaxat Ætate venturus eſſet. Adverſus quos *S. Julianus* Archiepiſcopus Toletanus *Ervigii* Regis juſſu Opus edidit in tres libros diſtributum, inſcriptumque, *Demonſtratio ſextæ Mundi ætatis*. Illos autem refellit ex Scriptura Sacra ſecundum Verſionem Septuaginta Interpretum: *Quam* (inquit) *etiam huc uſque omnes Doctores Eccleſiaſtici tenuerunt, & in hac præcipue annorum ſupputatione ſe citi ſunt*.

Verum quam levis ſit hæc viri Religioſi & Eruditi conjectura, patebit omnibus qui rem attentius expenderint. Figmentum illud de duobus millibus annorum ante Legem, quos vocant, *Inanitatis*, duobus millibus durationis Legis, duobus denique millibus Regni Meſſiæ, apud Judæos inauditum erat, donec *Thalmud* ab ipſorum Rabbinis editum

tum eſt, Sæculo ſeptimo Æræ Chriſtianæ cadente, ut ex Judæorum Traditionibus probat *Morinus* Lib. 2. *Exercit.* 6. cap. 4. Babylonicum *Thalmud* intellige, quod Judæorum uſum maxime tritum eſt. Natalis itaque Thalmudis ad *Juliani* Toletani Archiepiſcopi Ætatem pertinet. Quis autem ſibi perſuaſerit veteres Judæos Textum ſacrum in annis Patriarcharum violaſſe, illoſque annos contraxiſſe, ut poſteriorum Judæorum figmento probabilitatem aliquam conciliarent? *R. Aſe Scholarcha Soranus, Collectionis Auctor.*

Præterea, ſi Judæi veterum Patriarcharum annos breviaſſent ad protrahendum Meſſiæ adventum, multo magis Prophetiam *Danielis* depravaſſent, quę tempus illius adventus accurate deſignat, quod cum non præſtiterint, commentum eſt ipſos Chronologiam Librorum *Moyſis* nullatenus hoc argumentum ſpectantem corrupiſſe. Tertio, Samaritani ob eandem rationem Codices ſuos adulteraſſent, quod tamen improbabile eſt, cum eorum ſupputatio cum Hebraica non conveniat. Quarto, *Julius Africanus*, *Euſebius*, & alii Patres, qui varietatem Chronologiæ Hebraicę, Samaritanæ, & 70. Interpretum obſervarunt, illam in Judęorum aut Samaritanorum fraudes ac malitiam non refundunt, nec ipſos accuſant violati ea in re Sacri Textus; ſed illam diſcrepantiam referunt in varias ejuſdem Textus primitivi lectiones. Quinto, Judæi in ipſo Thalmude Tractatu *Sanhedrim* & *Aroda Zara*, duo millia annorum Legis effluxiſſe ingenue fatentur, necdum tamen adveniſſe Meſſiam contendunt, quod ejus adventus ob illorum peccata dilatus fuerit. Non eſt itaque veriſimile, quod Sacræ Scripturę Codices Hebraicos corruperint in annis Patriarcharum, & in Chronologia primæ ac ſecundę Mundi Ætatis, ut tempus adventus Meſſiæ protraherent.

Quod ſpectat *Julianum* Toletanum Archiepiſcopum, Interpretationem Septuaginta Interpretum ut cauſę ſuæ contra Judęos ſervientem amplexus eſt, quam tamen omnes Eccleſiaſticos Doctores in hac præcipue annorum ſupputatione ſecutos, haud vere aſſeruit, cum *S. Hieronymus* & *S. Auguſtinus* eam ſecuti in hujuſmodi Chronologia non fuerint. Cæterum firmioribus argumentis Judæos premit Sanctus & eruditus Archiepiſcopus, ex Lege nimirum, & oraculis Prophetarum petitis, & ſupradictam illam Judęorum objectionem novam eſſe ſignificat. Id declarat ipſe, Operis ſui argumentum *Ervigio* Regi exponens. *Ut primo*, inquit, *hujus Operis libro convincantur manifeſtis atque evidentibus ſignis Veteris Teſtamenti, quibus ſine aliqua ſupputatione annorum Chriſtus Dei Filius non naſciturus, ſed olim natus liquido declaretur. Deinde ſecundi Libri ſerie decurrente, per oſtenſam Apoſtolorum doctrinam, id curatum eſt effici, quod revelata temporis plenitudo, qua Chriſtus in carne natus apparuit, non in annis a principio Mundi collectis, Diſcipulis Domini vel cæteris credentibus ſit oſtenſa, ſed Legis & Prophetarum teſtimoniis prodita. Præſertim cum ipſi quoque Judæi, illo tunc tempore non putantes ipſum eſſe Chriſtum, immo utrum ipſe eſſet Chriſtus, decertantes cum Chriſto, numquam ab illis noſtro hæc objecta ſit quæſtio, quam nunc proponit petulans & rudis inſcientiæ amplitudo. Libro quoque tertio excurſus adeſſe ſextæ Ætatis convincitur. Ubi etiam & præteritæ Ætates ſæculi quinque non in annis, ſed in præfixo generationum limite diſtinguendæ monſtrantur.*

Objicit Auctor Antiquitatis Temporum Reſtitutæ, *Abulfaragii* Auctoris Arabis teſtimonium, Hiſtoriæ Dynaſtiarum, Dynaſt. 7. ſcribentis: *Cum prænuntiatum eſſet in Lege & Prophetis de Meſſia, miſſum iri ipſum ultimis temporibus, nec aliud eſſet Rabbinis antiquioribus commentum, quo Chriſtum rejicerent, quam ſi hominum Ætates, quibus dignoſcerentur Mundi Epochæ, mutarent, ſubtraxerunt de vita Adami, donec naſceretur Seth, centum annos, eoſque reliquo vitæ ipſius addiderunt; idemque fecerunt in Vitis reliquorum Adami filiorum uſque ad Abrahamum. Atque ita factum eſt ut indicet eorum computus, manifeſtatum eſſe Chriſtum millenario quinto, prope accedente ad medium annorum Mundi, qui omnes, ſecundum ipſos futuri ſunt ſepties mille. Dixeruntque: Nos adhuc in medio temporis ſumus, & nondum adeſt tempus adventus Meſſiæ deſignatum. At computus ſeptuaginta Seniorum indicat manifeſtatum eſſe Chriſtum millenario ſexto.*

Reſpondetur, Auctoris Arabis recentioris utpote qui ante annos dumtaxat quadringentos ſcripſerit, conjecturam, nulla probatione fultam, eadem facilitate rejici qua pro-

profertur. An forte lectores in suam pertrahendos sententiam *Abulfaragii* nomine territos Religiosus Auctor existimavit?

Objicit exempla quædam depravationum a Judeis factarum, in primis illud Psalmi 20. 17. ubi enim legimus, *Foderunt manus meas & pedes meos*, ipsi in Codicibus suis scripserunt, *Sicut leo manus meas & pedes meos*. Loco scilicet *Caru* quod significat *foderunt*, posuere *Caari*, quod significat *sicut leo*.

Respondetur, in varietatem lectionum, vel in scribarum oscitantiam, non in Judæorum fraudem ac depravationem refundendam esse quorumdam Codicum Hebræorum in hoc, aliisque locis discrepantiam a Versionibus Græca & Latina Vulgata. Utramque lectionem Hebræorum libri habuerunt, ut ipsi Masorethæ fatentur. Et in parva Masora traditur, vocis ipsius *Caari* significationem eodem ac significationem vocis *Caru* recidere; quod nempe leo, sive unguibus, sive dentibus ad capiendam & vorandam prædam utatur, carnes pungit & perfodit.

Objicit Auctor Antiquitatis Temporum Restitutæ, Veteres Historicos tam Judæos quam Gentiles, qui ante Hierosolymorum excidium, & Judaicæ Reipublicę eversionem scripserunt, in numero annorum cum 70. Interpretibus convenire, ab Hebraici vero Textus calculis in immensum aberrare. *Josephum*, qui se sacrorum Librorum auctoritatem secutum profitetur, & ex Hebraicis literis Judaicę Gentis Antiquitatem expressisse, annos numerare sicut in Codicibus Græcis 70. Seniorum consignati leguntur. *Demetrium Phalereum*, *Philonem Seniorem*, *Eupolemum*, *Alexandrum Polyhistorem*, eodem modo annos Mundi atque Patriarcharum numerare, quo Septuaginta Interpretes. Id argumento esse, Textus Hebræi Chronologiam olim consentaneam fuisse Chronologiæ 70. Interpretum. Ad hęc veteres Patres annos quingentos supra mille a creatione Mundi ad Nativitatem JESU-CHRISTI numerasse, scilicet *sanctum Justinum* Martyrem, *Theophilum Antiochenum*, *Tatianum*, *Tertullianum*, *Clementem Alexandrinum*, *Origenem*, *Julium Africanum*, *sanctum Cyprianum*, *Lactantium*, eorumque calculos cum Septuaginta Interpretum rationibus consentire. *Eusebium Cæsariensem* primum omnium Chronologorum antiquitatem temporum contraxisse, resectis e vulgari numero annorum Mundi ab antiquis usurpato tribus sæculis. Computum *Eusebii* ab ipsa Ecclesia Romana receptum, & in Martyrologio consecratum esse, quæ in Pervigilio Natalis Domini Sacram illam Solemnitatem annuntians, Christum natum ait Anno a creatione Mundi quinquies millesimo centesimo nonagesimo nono. Acta Synodica iisdem numeris esse consignata, ut in Sexta Synodo Oecumenica patet, ubi a Mundi origine usque ad illius tempora anni sex mille centum nonaginta novem numerantur. Ecclesiarum denique omnium, & Romanæ præsertim Traditionem, Septuaginta Interpretum calculis suffragari, ut *Anastasius Sinaita*, *& Nicephorus* Patriarcha Constantinopolitanus testantur.

Respondetur, *Josephum*, & Historicos Gentiles in objectione nominatos interpretum Septuaginta Versionem secutos esse, & cum ipsis in numero annorum Mundi & veterum Patriarcharum errasse. In longe plures & minus tolerabiles errores Historicum illum Judæorum in Historia Sacra incidisse: & tam contra fidem Græci Textus, quam Græcorum Codicum multa narrare, omittere, addere, interpolare, ut passim in hoc Opere observamus. Gentiles Historicos ad Chronologiam Septuaginta Interpretum propius accessisse, quia Scripturam Sacram ex eorum dumtaxat Versione legerant; Historiam tamen Patriarcharum, *Moysis*, Judæorum, Historicos illos plurimorum figmentorum additione interpolasse, ut mirum sit ipsos a Viro Religioso & Erudito testes appellari contra Hebraicam Veritatem. Patres *Hieronymo* antiquiores, & nonnulli etiam ex Scriptoribus Ecclesiasticis, qui post ipsum scripsere, Versionem Græcam secuti sunt, tum quod Ecclesiæ usu esset consecrata, tum quod Hebraica lingua illis pene omnibus peregrina esset. Plerique vero ipsorum Christum in medio sexti Mundi millenarii venisse persuasi ex præjudiciis quæ Chronologia Septuaginta Interpretum in ipsorum ingeniis pepererat, Mundum annos dumtaxat sex mille duraturum affirmarunt; & Antichristi adventum, supremique judicii diem imminere. Ita *S. Clemens* in Epistola ad Corinthios, Auctor Epistolæ *S. Barnabæ* adscriptæ, *Hermes* Lib. 1. *Pastoris*, Visione 3. *Tertullianus* Apologetici c. 21. & Libro *De Fuga in Persecutione*, c. 12. *Judas* Eccle-

sia-

siasticus Auctor in Libro *De Septuaginta Danielis Hebdomadibus*, teste *Eusebio* Libro 6. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 7. *S. Cyprianus* in prefatione Libri *De Exhortatione Martyrii*, & Epistola 58. ad Thibaritanos, *Lactantius* Lib. 7. *Divinarum Institutionum*, cap. 14. & 25. Et tamen Religiosus & Eruditus Auctor Antiquitatis temporum Restitutæ Patrum illorum opinionem de duratione, & fine Mundi, quam capite 15. expendit, esse falsissimam agnoscit. Quidni ergo & eorum calculum, licet Versioni Septuaginta Interpretum consentientem, falsum esse pari libertate dicemus, cum Hebraicæ Veritati repugnet? Ecclesia denique Romana Martyrologium emendabit, cum ipsi videbitur. Kalendarium emendatum est cum Romano Pontifici placuit: corrigetur Martyrologium cum alteri Pontifici placuerit adhibito virorum eruditorum consilio, & Sacræ Congregationis Rituum deliberatione. Emendari posse agnoscit Ecclesia Romana, siquidem Vulgatam Versionem Latinam ex Hebræo immediate expressam usu suo consecravit, & *authenticam* declaravit. Adde Ecclesiam Majestatem suam ad has minutias non demittere, & Chronologis ac Historicis has Quæstiones disceptandas permittere, quę nec fidem nec Christianam morum disciplinam ullatenus spectant. Quam flocci autem faciat Ecclesia illam numerorum varietatem, testantur duo Ecclesiæ lumina *S. Hieronymus & S. Augustinus*. Prior in Epistola ad Vitalem superius laudata scribens, *Hujusmodi hærere Quæstionibus non tam studiosi, quam otiosi hominis esse*. Et in cap. 3. Epistolæ ad *Titum* hujusmodi de numeris annorum Quæstiones *inutiles & vanas* appellat, *quæ tantum speciem scientiæ habent: cæterum nec dicentibus, nec audientibus prosunt. Quid enim mihi prodest scire quot annos vixerit Mathusalem: Quoto ætatis suæ anno Salomon sortitus sit conjugem: ne forsitan Roboan undecimo ætatis illius anno natus esse credatur? Et multa istiusmodi, quæ aut difficile est invenire propter Librorum varietatem, & (dum paulatim de inemendatis inemendata scribuntur) errores inolitos, aut etiamsi inveniremus magno studio & labore, nihil profutura cognovimus.* Posterioris vero, scilicet *S. Augustini* locum ex Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 13. superius etiam descripsimus. Alia etiam ratio movere potuit Romanam Ecclesiam, ne Martyrologium suum in numero annorum Mundi corrigeret, quod pia sit sanctorum, & doctorum virorum opinio, utrumque calculum revera contrarium non esse sed unum literalem, alterum forte mysticum esse, quamvis mysterii illius ratio ignoretur. Huic solutioni suffragatur *S. Antoninus* I. P. Chronici, cap. 1. §. 4. *Istius*, inquit, *dissonantiæ inter Hebræos & Septuaginta Interpretes, in computatione annorum primæ & secundæ Ætatis, non potest assignari ratio sufficiens. Unde relinquenda est Spiritui Sancto hujus determinatio, qui non sine mysterio sic disposuit ad majus meritum fidei, & humiliationem nostri.*

Hujus opinionis fundamentum posuit *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Capite 43. ubi de Septuaginta Interpretibus ita scribit: *Cum tantum in eis signum divinitatis apparuit, profecto quisquis alius illarum Scripturarum ex Hebræa in quamlibet aliam linguam Interpres est verax, aut congruit illis Septuaginta Interpretibus, aut, si congruere non videtur, altitudo ibi Prophetica esse credenda est. Spiritus enim qui in Prophetis erat quando illa dixerunt, idem ipse erat etiam in Septuaginta Viris, quando illa interpretati sunt, qui profecto, auctoritate divina & aliud dicere potuit, tanquam Propheta ille utrumque dixisset, quia utrumque idem Spiritus diceret; & hoc ipsum aliter ut si non eadem verba, idem: tamen sensus bene intelligentibus diluceseeret; & aliquid prætermittere, & aliquid addere, ut etiam hinc ostenderetur, non humanam fuisse in illo Opere servitutem quam verbis debebat Interpres, sed divinam potius potestatem, qux mentem replebat & regebat Interpretis.* Capite sequenti hanc regulam *S. Augustinus* illustrat exemplo ad rem nostram prorsus accommodato. Septuaginta Interpretes dicunt, *Jonam* Prophetam triduum pœnitentiæ Ninivitis indixisse. Textus vero Hebræus & Vulgata Editio Latina quadraginta diebus pœnitentiæ spatium ipsis constitutum definiunt. Qua ratione conciliari potest hęc varietas? Hebraici Textus & Latinę Versionis recens a *S. Hieronymo* adornatę lectionem secundum literalem sensum veram esse & omnino sequendam asserit; lectionem vero 70. Interpretum nihilominus veram esse secundum mysticum sensum. *Si ergo a me quæritur* (inquit) *quid horum Jonas dixerit, hoc primo potius quod legitur in Hebræo*, Quadraginta dies, & Ninive evertetur. *Septuaginta quippe*

longe

longe posterius interpretati, aliud dicere potuerunt, quod tamen ad rem pertineret & in unum eumdemque sensum, quamvis sub altera significatione concurreret, admoneretque lectorem, utraque auctoritate non spreta, ab historia sese attollere ad ea requirenda, propter quæ significanda Historia ipsa conscripta est. Ninive, inquit, figura est Ecclesiæ Gentium, *Jonas* Christi : Ecclesiam Gentium per Pœnitentiam Christus evertit, ut qualis fuerat jam amplius non esset. Hoc autem ipsius Salvatoris Resurrectione, quę tertio die contigit, peractum est, atque etiam Ascensione, qua in cœlum quadragesimo die post Resurrectionem elatus est. Sic igitur, ajunt pii & eruditi viri, cum in annis Patriarcharum ante & post Diluvium numerandis, & Septuaginta Interpretes, & vulgatus Interpres Latinus Hebraicam Veritatem fideliter reddens, sint veraces, posteriorque interpretatio secundum literam priori nullo modo congruat, in priori altitudo prophetica esse pie creditur, quamvis quid ibi lateat mysterii Spiritus Sanctus nemini revelaverit. Ab hac sententia non longe abiisse videtur Venerabilis *Beda* Commentar. in cap. 3. *S. Matthæi* ubi de discrepantia Hebręorum & Grecorum Codicum in annis veterum Patriarcharum consignandis agens : *Quid horum*, inquit, *sit verius, aut si utrumque verum esse possit, Deus noverit.*

Objicit Auctor Antiquitatis Temporum Restitutæ, centum dumtaxat annos a Diluvio ad nativitatem *Phaleg*, secundum Chronologiam Textus Hebraici numerari. Tunc temporis gentium dispersionem per universum terrarum orbem factam. Ab hoc eventu *Heberem* filio suo nomen imposuisse *Phaleg*, quod divisionem sonat. Id satis evidenter innuere Scripturam, Genesis 10. 25. *Josephum* id expresse asserere Lib. 1. *Antiquit.* c. 6. *Dictus fuit Phaleg*, inquit, *quia natus est dum terrarum fieret distributio*. Id confirmare *S. Augustinum* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 11. eodem tempore *Nembrodum* Babyloniorum Regnum condidisse. At incredibile est tres *Noachi* filios, *Semum*, *Chamum*, & *Japhetum*, intra centum annos tantum hominum numerum genuisse, qui Regnis condendis, propagandisque coloniis sufficeret; siquidem septuaginta capita, Jacob scilicet ejusque filii ac nepotes, ducentorum & quindecim annorum intervallo, quo in Ægypto versati sunt, sexcenta dumtaxat hominum millia propagarunt, idque benedictione Dei singulari.

Respondetur, ex Scriptura Sacra non constare an dispersio Noachidarum facta sit quo tempore natus est *Phaleg*: in ea solum tradi, id nominis ipsi impositum, *eo quod in diebus ejus divisa sit terra*. Incertum esse qua *Phalegi* ætate, ineunte, procedente, an desinente, dispersio facta sit, cum annis ducentis triginta novem vixerit, (*Genesis* 11. 17.) Quicquid hoc temporis intervallo contigit, dici posse *in diebus ejus* contigisse. Hebræos sub finem dierum ejus dispersionem consignare, in *Seder Olam Rabbath* cap. 1. In eamdem opinionem inclinare *S. Hieronymum* in Traditionibus Hebraicis : *Heber*, inquit, *vaticinio quodam filio suo Phaleg nomen imposuit, qui interpretatur*, divisio, *ab eo quod in diebus ejus linguæ in Babylone divisæ sunt*. Contra, *S. Augustinus* Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 11. censet, *ipsum Heber propterea tale nomen imposuisse filio suo, quia tunc ei natus est, quando per linguas terra divisa est, id est, ipso tempore, ut hoc sit quod dictum est*, IN DIEBUS EJUS DIVISA EST TERRA. Non minus in ea quæstione dissentiunt recentiores Interpretes. In concordiam redigi facile possunt pugnantes sententiæ, & Scriptura commode explicari, si dispersio gentium cœpta quidem dicatur circa ortum *Phaleg*, sed non tam cito ad exitum perducta. Hujus rei argumentum est, quod *Jectanis* tredecim filii in dispersione recensentur, quorum ne pater quidem *Jectan* in lucem editus fuerat cum natus est *Phaleg*, utpote minor natu. Præterea ex octo hominibus circa tempus *Phaleg* nasci potuisse trecentorum octoginta & octo millium, sexcentorum, & quinque marium, totidemque feminarum numerum, demonstrari potest per progressionem Arithmeticam, si vel anno vigesimo demum liberis operam dare primi illi orbis Instauratores cœpissent. Qui quidem numerus hominum, primarum coloniarum deductioni abunde sufficere poterat. Id minime incredibile est, cum *Abrahami* nepos *Jacob* suo etiam tempore viderit numerosas Gentes Madianitarum & Ismaelitarum ab eodem avo *Abrahamo* originem ducentium. Denique benedictio illa *Noacho* & tribus ejus filiis bis a Deo data Genesis 10. 1. 7. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*, fidem facit, futurum fuisse ut intra breve tempus incredibilis hominum multitudo existeret.

Præ-

Præterea, Comparatio illa inter incrementum Iſraelitarum in Ægypto, & primorum novi orbis colonorum inſtituta minus æqua eſt: tum quia primi illi patres multo diutius quam Iſraelitæ vixerunt, adeoque ab iis majus poſteritatis incrementum expectari potuit; tum quia peculiaris ille repetitæ benedictionis fructus haud dubie in principio reſtaurati Mundi, quam in progreſſu magis emicuit; tum denique quia Scriptura Sacra nuſquam miraculo tribuit, quod ex ſeptuaginta viris, intra annos ducentos quindecim, ultra ſexcenta hominum millia propagata ſint. Neque ſane id naturæ vires ordinemque conſuetum ſuperabat, cum non minus mirandum fuerit ab uno *Amalech*, *Eſau* ex filio *Eliphaz* nepote, gentem adeo numeroſam proceſſiſſe, ut tantæ Iſraelitarum multitudini ipſe poſt egreſſum eorum ex Ægypto altero menſe ſe opponere, & cum iis prælium conſerere auderet, ut refertur *Exodi* 7. 8.

Objicit Auctor Antiquitatis temporum Reſtitutæ, Chaldæorum ſeu Babyloniorum Regnum annis amplius ter mille ante Chriſtum natum; Ægyptiorum Imperium annis amplius bis mille nongentis ſexaginta incœpiſſe; Sinarum quoque Monarchiam paris fere antiquitatis eſſe, cujus conditor primuſque Rex *Fohi* anno ante vulgarem Æram bis milleſimo nongenteſimo quinquageſimo ſecundo Imperium ſit auſpicatus, ut Annales Sinarum teſtantur, referente *Martinio*, Hiſtoriæ Sinicæ Lib. 1. Porro ſi calculum Hebræorum & Editionis Vulgatæ ſequamur, antiquiſſima illa Imperia ſeptem aut octo ante Diluvium ſæculi incœperint neceſſe eſt: adeo que continuam Regum qui ipſa moderati ſunt ſucceſſionem Diluvio interruptam non fuiſſe, quod Scripturæ Sacræ repugnat. Hinc itaque colligitur, Hebraici Textus Chronologiam quindecim ſæculis mutilatam eſſe, quæ in Chronologia Septuaginta Interpretum numerantur; ſecundum quam celeberrima illa Imperia ſexcentis aut ſeptingentis dumtaxat annis poſt Diluvium, id eſt, ſolido ſæculo poſt linguarum confuſionem ac diſperſionem gentium condita fuiſſe, manifeſtum erit.

Reſpondetur, Chaldæorum, Ægyptiorum, Sinarum Chronologiam & antiquitatem fabuloſam eſſe, *Chaldæi Mundi naturam ſempiternam eſſe* ſenſerunt, *quæ neque certum principii ortum habeat, neque corruptionem ullo deinceps tempore admittat ..... At numerum annorum, quibus Mundi ſe conſiderationi vacaſſe Collegium Chaldæorum aſſeverat, haud facile credideris. Nam ad expeditionem Alexandri in Aſiam quadringenta & ſeptuaginta duo millia numerant, ex quo ſidera obſervari cœptum ſit.* Verba ſunt *Diodori Siculi* Libro 2. De his *Lactantius* Libro 7. cap. 14. *Chaldæi ut Cicero tradidit Libro De Divinatione primo, quadringenta ſeptuaginta millia annorum monimentis comprehenſa ſe habere delirant, in quo quia ſe poſſe argui non putabant, liberum ſibi crediderunt eſſe mentiri.* Ægyptii quoque mendaciſſima vanitate centum annorum millia numerabant, ex quo rationem ſiderum comprehendebat Ægyptus, *ut S. Auguſtinus* refert Libro 18. *De Civitate Dei*, cap. 40. Quamvis Babylonem *Nembrodus* condiderit, incerta tamen eſt, & ſuſpectæ fidei Babyloniorum Regum poſt eum ſucceſſio ad *Belum* uſque, uti & ipſorum anni. Ab *Euſebio* quidem & *Georgio Syncello*, nec non ab *Alexandro Polyhiſtore* ſeptem Babyloniorum Reges Chaldæi, & ſex Arabes poſt *Nembrodum* numerantur, eorumque anni conſignantur. Sed illi *Beroſi* fidem ſecuti, qui fabuloſam gentis antiquitatem ex falſis monumentis probabilem facere voluit, ſeu deceptus ipſe, ſeu alios decipere volens. *Manetho* Dynaſtias Ægyptiorum fabuloſas ex Diis & Heroibus, alias etiam ex hominibus confixit, ſeu a Gente mendaciſſima confictas ſcriptis prodidit. Illum vero *Euſebius* & *Georgius Syncellus* exſcripſerunt, Deorum & Semideorum, ſeu Heroum Dynaſtiis exceptis. Quæ de Ægyptiorum fabuloſa Antiquitate ſcripſit *Manetho* ad *Ptolomæum Philadelphum*, Georgius ipſe Syncellus *mendaciis plena, & ad Beroſi imitationem conficta* fatetur. Quæ igitur ipſi in reliquis adhibenda fides? *Diodorus* item *Siculus* Libro 1. aſſerit ſe in rebus Ægyptiacis *nullam firmitatem fide dignam* ante Trojana tempora reperire. Præterea, diverſos forte Regulos, qui in diverſis Nomis ſeu Præfecturis ſimul regnarunt, *Manetho* ſeparavit. Omnia enim magna Imperia ex pluribus minorum ditionum ad extremum in unum coaluiſſe notum eſt. Forte etiam anni lunares ſive menſtrui, ſive quadrimeſtres, Chaldæis & Ægyptiis ab initio fuere, ut referunt *Diodorus Siculus* Lib. 1. *Plinius* Lib. 7. & *S. Auguſtinus* obſervat Lib. 12. *De Civitate Dei*, cap. 10. *Perhibentur enim Ægyptii*, inquit, *quondam tam breves annos habuiſſe, ut quaternis menſibus finirentur. Unde annus plenior & verior, qualis nunc & nobis*

nobis & illis eſt, tres eorum annos complectebatur antiquos, ſed ne ſic quidem Græca Ægyptiæ numero temporum concordat Hiſtoria. Et ideo Græcæ potius fides habenda eſt: quia veritatem non excedit annorum, qui Literis noſtris, quæ vere ſacræ ſunt, continentur. Julius Africanus, Euſebius, Georgius Syncellus, qui poſt Manethonem Ægyptiorum Regum Dynaſtias deſcripſerunt, nec in Dynaſtiarum ipſarum ordine, nec in Regum nominibus, nec in annorum numero inter ſe conſentiunt. Septemdecim primas Ægyptiorum Dynaſtias, quæ Moſaica tempora præceſſerunt, obſcuras, perturbatas, confuſas fatetur Auctor ipſe Antiquitatis temporum Reſtitutæ. Cumque ſucceſſivę non fuerint, ſed collaterales, pluribus Regibus in diverſis Ægypti Provinciis ſimul regnantibus; ex eorum annis argumentum trahi non debet ad numerum annorum Mundi, quem Hebræi Codices habent, augendum. Æque fingendi genio indulſerunt Sinenſium Hiſtoriographi, & *Confucius* in primis Sinarum Philoſophorum Princeps. Ante *Fohi* enim tempora multa annorum millia numerant. Narrant tres Imperatores extitiſſe, primum Cœli, ſecundum Terræ, tertium hominum, & horum quidem fratres alios aliis ſucceſſiſſe per annos amplius quadraginta novem millia, poſt quos aliæ rurſum triginta quinque familiæ perpetua ſerie per aliquot annorum millia imperarint. Prętereа, primis Sinici Imperii conditoribus *Fohi*, *Xin-Num*, *Hoamti* multa plane falſa & fabuloſa tribuunt Sinarum Annales. Exempli gratia, quod mater *Fohi* dicta *Hoaſi*, dum forte premeret gigantis veſtigium, & lucida Iride cingeretur, eum conceperit: quod huic deinde caput humana quidem forma fuerit, ſed corpus ſerpentina: Quod Regi *Xin-Num* caput item fuerit bovina ſpecie: quod is uno eodemque die duodecim herbarum venenatarum genera repererit, totidemque ſingularum antidota: quod dum agriculturam inſtituere meditaretur, Cœlum pluerit triticum & orizam, quæ humo deinde mandarentur: quod mater *Hoamti* dicta *Fu-Pao* fœtum ediderit quatuor & viginti, poſt menſibus quam conceperit; quod cum dictus Imperator octoginta & unum fratres rebelles debellare non valeret, ſubmiſſa e Cœlo Virgo eos commiſſo prælio extinxerit, & alia hujuſmodi. Certe Hiſtoria tot ſcatens fabulis ſuſpectæ admodum fidei eſt in primis illis Dynaſtiis, & in Chronologia. Tantum igitur abeſt ut propter eam dimittenda ſit Hebraica Scripturæ Sacræ Veritas, ut ea potius contemnenda ſit, ſi cum Hebraica Veritate conciliari nequeat, ſecundum certiſſimam illam regulam a *S. Auguſtino* traditam Lib. 18. *De Civitate Dei*, cap. 40. *Cives impiæ Civitatis, diffuſi uſquequaque per terras, cum legunt doctiſſimos homines, quorum nullius contemnenda videatur auctoritas, inter ſe de rebus geſtis ab ætatis noſtræ memoria remotiſſimis diſcrepantes, cui potius credere debeant, non inveniunt. Nos vero in noſtræ Religionis Hiſtoria, ſulti auctoritate divina, quicquid ei reſiſtit, non dubitamus eſſe falſiſſimum, quomodolibet ſeſe habeant cætera in ſæcularibus literis, quæ ſeu veræ ſeu falſa ſint, nihil momenti afferunt, quo recte beateque vivamus.*

Quæ contra Hebraicos calculos in ſecunda Mundi Ætate, ſive in annis poſtdiluvianorum Patriarcharum objiciuntur, ſuo loco diſcutiemus.

Dubium excitarunt nonnulli, Utrum anni quibus genuiſſe dicuntur Patriarchæ, ad filiorum conceptionem, an ad nativitatem referendi ſint. Quia enim gignendi vocabulum actum generationis paternum proprie ſignificat, & inter generationem ac nativitatem filiorum novem menſium ſpatium ſecundum naturæ leges intercedit; anni aliquot ad Chronologiam adjiciendi videri poſſent. Iſtud *Jacobi Auzoli* commentum refellit *Harvillæus* in Iſagoge Chronologica §. 15. hoc maxime argumento, quod ea admiſſa ſententia, plane incerta nobis temporum ratio redderetur. Quis enim, inquit, poterit aſſignare niſi divinando, quot menſes & dies quilibet partus fuerit in utero? Cum multi geſtentur in eo non ſolum per novem menſes, ſed per decem, undecim, duodecim, tredecim? Præterquam quod nonnulli quandoque geſtantur per pauciores.

Ad *Auzoli* vero fundamentum optime reſpondet *Uſſerius*, Chronologiæ Sacræ cap. 3. *Gignere* patri & matri eſſe commune, & ad nativitatem magis quam ad conceptionem referri ſolere. Apud Latinos enim *genitus* & *natus* idem ſonat, ut ex illo *Plinii* loco Libro 7. *Hiſtoriæ naturalis* cap. 7. manifeſtum eſt. *In pedes procedere naſcentem, contra naturam eſt: quo argumento appellavere Agrippas, ut ægre partos; qualiter M. Agrippam ferunt genitum, unico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis.*

Hinc

Hinc *genituræ* & *nativitatis* apud Genethliacos ſchema idem eſt: & apud Theologos *Regenerati* idem ſunt ac *Renati*. Ita 1. Epiſtolæ *S. Petri* cap. 2. 2. *Modo geniti infantes*, qui lac concupiſcunt, jam nati ſignificantur, non concepti tantum. Et *Matth.* 2. verſ. 1. Γενηθέντος mentione facta, non conceptum ſed natum in Bethleem Salvatorem quiſque intelligit. Commune vero hoc ſenſu utrique ſexui eſſe vocabulum probat *Uſſerius* ex Textu Græco *Matthæi* 1. 16. & *Lucæ* 1. 57. tum ex illo *Virgilii* in 1. Æneidos:

Tunc ille Æneas, quem Dardanio Anchiſæ
Alma Venus Phrygiis genuit Simoentis ad undam.

DISSERTATIO IX.

De Patriarcharum Longævitate.

VEterum Patriarcharum longævitati *Moſes* teſtimonium perhibet *Geneſis*, cap. 5. ubi legimus, *Adam* vixiſſe annis nongentis & triginta: *Seth* nongentis duodecim annis: *Enos* nongentis quinque annis: *Cainan* nongentis decem annis: *Malaleel* octingentis nonaginta quinque annis: *Jared* nongentis ſexaginta duobus annis: *Henoch* trecentis ſexaginta quinque annis uſque dum a Deo translatus eſt: *Mathuſala* nongenti ſexaginta novem annis: *Lamech* ſeptingentis ſeptuaginta ſeptem annis: *Noe* nongentis quinquaginta annis.

Id Ethnicis aliiſque nonnullis cum incredibile videretur finxerunt, annos a *Moſe* numeratos pares noſtris non fuiſſe, ſed menſtruos, quales olim Ægyptiis in uſu fuerunt: aut certe tam breves, ut centum ex illis decem ex noſtris non ſuperarent; adeo ut ſecundum illorum opinione annus Patriarcharum abſolutus fuerit ſpatio dierum circiter triginta ſex. In ea ſententia fuiſſe *Varronem* teſtis eſt *Lactantius* Libro 2. cap. 12. *Sic facta*, inquit, *hominis vita eſt temporaria, ſed tamen longa, quæ in mille annos propagaretur, quod Divinis Literis proditum & per omnium ſcientiam publicatum, cum Varro non ignoraret, argumentari niſus eſt, cur putarentur Antiqui mille annos vixiſſe. Ait enim apud Ægyptios pro annis menſes haberi, ut non Solis per duodecim ſigna circuitus faciat annum, ſed Luna quæ orbem illum ſigniferum triginta dierum ſpatio illuſtrat.*

Eorum, qui ſuo tempore ita ſentiebant, errorem exponit ac refellit *S. Auguſtinus* Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 12. *Neque enim*, inquit, *ullo modo audiendi ſunt, qui putant aliter annos illis temporibus computatos, id eſt, tantæ brevitatis, ut unus annus noſter decem illos habuiſſe credatur. Quapropter, inquiunt, cum audierit quiſque vel legerit nongentos annos quemquam vixiſſe, debet intelligere nonaginta: decem quippe illi anni unus eſt noſter; & decem noſtri centum illi fuerunt. Ac per hoc, ut putant, viginti trium annorum fuit Adam, quando genuit Seth; & ipſe Seth viginti habebat & ſex menſes, quando ex illo natus eſt Enos, quos appellat Scriptura ducentos & quinque annos. Quoniam ſicut iſti ſuſpicantur, quorum exponimus opinionem, unum annum qualem nunc habemus, in decem partes illi dividebant, & eaſdem partes annos vocabant.... Proinde etiam Enos, quem genuit Seth, decem & novem agebat annos, quando ex illo natus eſt filius ejus Cainan; quos annos dicit Scriptura centum nonaginta: Et deinceps per omnes generationes, in quibus hominum anni commemorantur ante Diluvium, nullus fere in noſtris Codicibus invenitur, qui cum eſſet centum annorum vel infra, vel etiam centum viginti, aut non multo amplius, genuerit filium: ſed qui minima ætate genuerunt, centum ſexaginta, & quod excurrit, fuiſſe referuntur: quia, nemo, inquiunt, decem annorum homo poteſt gignere filios, qui numerus centum appellaretur anni ab illis hominibus; ſed in annis ſexdecim eſt matura pubertas, & proli jam idonea procreandæ, quos centum & ſexaginta annos illa tempora nuncupabant. Ut autem aliter annum tunc fuiſſe computatum non ſit incredibile, adjiciunt, quod apud pleroſque Scriptores Hiſtoriæ reperitur, Ægyptios habuiſſe annum quatuor menſium, Acarnanas ſex menſium, Lavinios tredecim menſium. Plinius Secundus cum commemoraſſet relatum fuiſſe in literas, quemdam vixiſſe centum quinquaginta duos annos, alium decem amplius, alios ducentorum anno-*

rum habuisse vitam, alios trecentorum, quosdam ad quingentos, alios ad sexcentos, nonnullos ad octingentos etiam pervenisse: hæc omnia propter insciitiam temporum accidisse arbitratus est. Alii quippe, inquit, æstate unum determinabant annum, & alterum hyeme, alii quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni, inquit, trimestres fuere. Adjecit etiam aliquando Ægyptios, quorum parvos annos quaternorum mensium fuisse supra diximus, Lunæ fine limitasse annum. Itaque apud eos, inquit, & singula millia annorum vixisse produntur. His velut probabilibus argumentis, inquit S. Augustinus, *quidam non destruentes fidem sacræ hujus Historiæ, sed adstruere nitentes, ne sit incredibile quod tam multos annos vixisse referuntur Antiqui, persuaserunt sibi, nec se suadere imprudenter existimant, tam exiguum spatium temporis tunc annum vocatum, ut illi decem sint unus noster, & decem nostri centum illorum.* His præmissis, hanc sententiam refellit *S. Augustinus*, quam & nos ejus insistentes vestigiis refellimus hac Dissertatione.

PROPOSITIO UNICA.

Annos Patriarcharum a Mose numeratos tam breves fuisse, ut decem ex illis unum ex nostris non superarent, falsissimum est; hujusque sententiæ falsitas documentis evidentissimis ostenditur. Pares ergo fuere nostris: neque tamen incredibilis est Mosis de tanta longævitate narratio.

PRimum documentum quo hæc nostra Propositio probatur, illud est: Si anni illi Patriarcharum fuissent menstrui, vel triginta sex dierum, concedendum foret quosdam liberis operam dedisse anno sexto & septimo ætatis. *Cainan* cum genuit *Malaleelem*, erat annorum septuaginta; *Malaleel* & *Henoch* sexaginta quinque impleverant, cum ille *Jaredum*, hic *Mathusalam* edidit. Si igitur *Moses* annos menstruos intellexisset, sequeretur *Henoch* & *Malaleelem* statim post annum sextum; *Cainan* anno septimo pubertatis tempora ingressos liberis operam dedisse: quod certe admitti non potest: Hanc rationem attigit *S. Augustinus* Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 12. *Poteramus*, inquit, *certe hanc asseverationem ex Hebræis Codicibus redarguere atque convincere, ubi Adam non ducentorum triginta, sed centum triginta annorum fuisse reperitur quando tertium genuit filium; qui anni, si tredecim nostri sunt, proculdubio primum genuit quando undecim vel non multo amplius annorum fuit. Quis potest hac ætate generare usitata ista, vobisque notissima lege naturæ? Sed hunc omittamus, qui fortasse etiam quando creatus est potuit. Non enim eum tam parvum, quam infantes nostri sunt, factum fuisse credibile est. Sed filius ejus non ducentorum quinque, sicut nos legimus, sed centum quinque fuit, quando genuit Enos, ac per hoc secundum istos nondum habebat undecim annos ætatis. Quid dicam de Cainan ejus filio, qui cum apud nos centum septuaginta reperiatur, apud Hebræos septuagiata legitur fuisse, quando genuit Malaleel? Quis generat homo septennis, si tunc anni septuaginta nuncupabantur, qui septem fuerunt?*

Documentum alterum, quo nostra Propositio suadetur, ex ipsa Diluvii historia petitum est. Aqua enim diluvii terram inundavisse dicitur anno sexcentesimo vitæ *Noe*, mense secundo, septimo decimo die mensis, *Geneseos* 8. vers. 4. A tempore quo Diluvium cœpit, nempe secundi mensis die decimo septimo, usque ad tempus quo cœperunt decrescere aquæ, quod factum ante mensis septimi diem decimum septimum, numerantur centum & quinquaginta dies (*Geneseos* 8. vers. 3.) Ex quibus colligitur *Mosem* annos pares nostris intellexisse. Quomodo enim annus menstruus aut triginta sex dierum, continere posset varietatem mensium primi, septimi, decimi, & in eodem mense dierum septemdecim? Si brevis hujusmodi annus distribui menses potuisset, nullus tamen mensis septemdecim dies habere potuisset; & a secundi mensis die decima septima ad septimi mensis diem decimam septimam dies centum & quadraginta fluentes manifeste arguunt mensium similium nostris, seu integrarum saltem lunationum mensuram a *Moyse* usurpatam fuisse.

Confirmatur ex his quæ habentur cap. 8. Geneseos v. 4. de fine diluvii. *Requievitque Arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis, super Montes Armeniæ. At vero aquæ ibant & decrescebant usque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis,*

appa-

epparuerunt cacumina montium. Nec enim in anno menſtruo decem menſes, nec in menſe uno dies viginti ſeptem numerari potuiſſent.

Hoc etiam argumentum urget *S. Auguſtinus* Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 14. *Sexcenteſimo*, inquit, *anno vitæ Noe ſcriptum eſt factum eſſe diluvium. Cur ergo ibi le-* „ *gitur*: Et aqua diluvii facta eſt ſuper terram ſexcenteſimo anno in vita Noe, ſecun- „ di menſis, ſeptima & vigeſima menſis; *Si annus ille minimus, quales decem faciunt unum noſtrum, triginta ſex dies habebat? Tantillus quippe annus, ſi antiquo more hoc nomen accepit, aut non habet menſes, aut menſis ejus eſt triduum, ut habeat duodecim menſes. Quomodo igitur hic dictum eſt*, Sexcenteſimo anno, ſecundi menſis, ſeptima & vigeſima die menſis, *niſi quia tales quales nunc ſunt, etiam tunc erant menſes? Nam quo pacto aliter vigeſimo & ſeptimo die ſecundi menſis diceretur cœptum eſſe diluvium?* „ *Deinde poſtea in fine diluvii ita legitur*: Et ſedit Arca in menſe ſeptimo, ſeptima „ & vigeſima die menſis, ſuper montes Ararat. Aqua autem minuebatur uſque ad un- „ decimum menſem; in undecimo autem menſe, prima die menſis, paruerunt capita montium. *Si igitur tales menſes erant, tales profecto & anni erant, quales nunc habemus. Menſes quippe illi triduani, viginti & ſeptem dies habere non poterant. Aut ſi pars trigeſima tridui tunc appellabatur dies, ut omnia proportione minuantur, ergo nec toto quatriduo noſtro factum eſt illud tam grande diluvium, quod memoratur factum quadraginta diebus & noctibus. Quis hanc abſurditatem & vanitatem ferat? Proinde removeatur hic error, qui conjectura falſa ita vult adſtruere Scripturarum noſtrarum fidem, ut alibi deſtruat. Prorſus tantus etiam tunc dies fuit, quantus nunc eſt, quem viginti & quatuor horæ diurno curriculo nocturnoque determinant: tantus menſis quantus & nunc eſt, quem Luna cœpta & finita concludit; tantus annus quantus & nunc eſt, quem duodecim menſes lunares, additis propter curſum ſolarem quinque diebus & quadrante, conſummant: quanti anni ſexcenteſimi vitæ Noe ſecundus erat menſis, ejuſque menſis vigeſimus & ſeptimus dies, quando cœpit eſſe diluvium; in quo dies quadraginta continuatæ ingentis pluviæ memorantur, qui dies non binas ac paulo amplius horas habebant, ſed vicenas & quaternas die noctuque tranſactas.*

Tertium documentum, quo noſtra probatur Propoſitio, ſumitur ex geneaſogia poſterorum *Sem*, quam deſcribit *Moſes*, Geneſi 11. capite. In dubium enim revocari ſapienter non poteſt, quin *Moſes* eo in loco ejuſdem menſuræ annos uſurpaverit. Porro *Sem* dicitur vixiſſe ſexcentos annos, *Arphaxad* trecentos triginta & octo, *Sale* quadringentos triginta tres, *Heber* quadringentos ſexaginta quatuor, *Phaleg* ducentos triginta novem, *Reu* ducentos triginta novem, *Sarug* ducentos & triginta, *Nachor* centum quadraginta & octo, *Thare* ducentos & quinque, *Abraham* centum ſeptuaginta quinque annis (*Geneſis* 25. verſ. 7.) Hic ſi menſtruos annos uſurpaſſe *Moſem* intelligamus, ſequitur breviſſimam fuiſſe vitam illorum, qui *Heberum* ſecuti ſunt. *Phaleg* enim non amplius quam viginti quatuor annos impleviſſet, *Reu*, *Sarug* fere totidem, *Nachor* quindecim, *Thare* viginti, *Abraham* ſeptemdecim. Et tamen *Abrahamum* obiiſſe dicit Scriptura, *deficientem in ſenectute bona, provectæque ætatis, & plenum dierum*. Quin etiam cum *Nachor* dicatur genuiſſe *Thare* anno ætatis vigeſimo nono, generare cœpiſſet tertio vitæ anno nondum expleto. Accedit, quo *Jacob* ad *Pharaonem* Regem introductus de ætate ſua ita quæritur *Geneſis* 47. verſ. 6. *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum ſunt, parvi & mali, & non pervenerunt uſque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati ſunt*. Sane ſi primorum Patriarcharum annos menſtruos intelligamus, nulla fides eſt hujus orationis. Ipſum namque *Mathuſalam*, qui inter Patriarchas longiſſimam vitam egiſſe dicitur, integros triginta tres annos anteiviſſet. Igitur cum *S. Auguſtino* concludamus loco ſuperius laudato: *Ac per hoc tam magnos annos vixerunt illi Antiqui uſque amplius quam nongentos, quantos poſtea vixit Abraham centum ſeptuaginta quinque, & poſt eum filius ejus Iſaac centum octoginta, & filius ejus Jacob prope centum quinquaginta, & quantos interpoſita aliquanta ætate Moyſes centum & viginti, & quantos etiam nunc vivunt homines ſeptuaginta vel octoginta, vel non multo amplius, de quibus dictum eſt*: Et amplius eis labor & dolor. *Illa vero numerorum varietas (quæ inter Codices Hebræos invenitur & noſtros, neque de hac Antiquorum longævitate diſſentit, & ſi quid*

habet ita diverſum ut verum eſſe utrumque non poſſit, rerum geſtarum fides ab ea lingua repetenda eſt, ex qua interpretatum eſt quod habemus.

Quod autem non ſit incredibilis Moſaica de tanta longævitate narratio, probatur ex Hiſtoricorum profanorum teſtimoniis, a *Joſepho* laudatis Lib. 1. *Antiquitatum*, cap. 4. ſcilicet *Beroſi* in Chaldaicis, *Manethonis* in Ægyptiacis, *Hieronymi* in Phœniciis, *Heſtiæi*, *Hecatæi Hellanici* in Græcanicis, *Acuſilai*, *Ephori*, *Nicolai Damaſceni*, quorum plerumque libri tempore *Joſephi* adhuc ſuperſtites fuerunt. *Joſephi* locum exhibeo ut refertur ab *Euſebio* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 13. *Nemo*, inquit, *priſcorum hominum vitam cum noſtræ annorumque noſtrorum brevitate componens, quæ de ipſis memorantur falſa eſſe putet, dum ex longe brevioribus vitæ noſtræ ſpatiis, ne Veteres quidem illos tantum vivendo temporum conficere potuiſſe conjiciet. Nam illi ſane partim quod Deo cariores, ipſaque illius manu ſati eſſent, partim quod cibis vim ſuam diutius integritatemque retinentibus uterentur, vitam in tot annos propagare commode poterant. Adde verum etiam fuiſſe, ut partim in virtutis ſuæ præmium, partim ad accurationem ac certiorem cum Aſtrologiæ, tum Geometriæ, quas ipſi Artes invenerant, uſum & experientiam, longiorem eis Deus vitam indulgeret; quippe qui niſi ſexcentos minimum annos, quot videlicet Magnus Annus abſolvitur, vivendo compleviſſent, certi nihil unquam iis de rebus poſteris tradidiſſent. Cujus equidem rei teſtes habeo, quotquot Græcos inter Barbaroſque rerum antiquarum monimenta reliquere. Nam & Manethus qui Ægyptiacam, & Beroſus qui Chaldaicam ſcripſit Hiſtoriam, & Molus, & Heſtiæus, & Hieronymus Ægyptius, quique res Phœnicum proſecuti ſunt, uno mihi omnes ore ſuffragantur; imo enim etiam Heſiodus, Hecatæus, Hellanicus, Acuſilaus, Ephorus item & Nicolaus, Veteres mille annos vixiſſe tradunt.* Idem quoque teſtatur inter Poetas *Heſiodus*.

Tantam veterum Patriarcharum longævitatem incredibilem non eſſe, confirmat *S. Auguſtinus* Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 9. *Antiquorum*, inquit, *magnitudines corporum inventa plerumque oſſa, quoniam diuturna ſunt, etiam multo poſterioribus ſæculis produnt. Annorum autem numeroſitas cujuſque hominis, qui temporibus illis fuit, nullis nunc talibus documentis venire in experimentum poteſt: Nec tamen ideo fides ſacræ huic Hiſtoriæ deroganda eſt, cujus tanto impudentius narrata non credimus, quanto impleri certius prænuntiata conſpicimus. Dicit tamen etiam idem Plinius, eſſe adhuc gentem ubi ducentos annos vivitur. Si ergo humanarum vitarum diuturnitates, quas experti non ſumus, hodie habere creduntur incognita nobis loca, cur non habuiſſe credantur & tempora? An vero eſt credibile alicubi eſſe quod hic non eſt, & incredibile eſt aliquando fuiſſe quod hic non eſt?* Longævitatis hujuſce rationem reddit *Theodoretus* Interrogatione 49. in Geneſim. Quærit, *Quare longo tempore vivebant Antiqui?* Reſpondet: *ut longiore temporis ſpatio augeri numero poſſent. Nam propter hoc etiam plures uxores ducebant. Itaque etiam poſt diluvium uſque ad tempora Patriarcharum longævi erant. Poſteaquam autem terram replerunt, diminutus eſt deinceps annorum numerus.*

Objiciet quiſpiam, incredibile eſſe primæ Ætatis Patriarchas cœlibes vixiſſe, aut continentiam in Matrimonio ſervaſſe ad illam uſque ætatem, qua Scriptura Sacra ipſos liberis operam dediſſe refert, nimirum *Seth* genuiſſe *Enos* anno centeſimo quinto vitæ ſuæ; *Enos* jam nonagenarium genuiſſe *Cainan*; & *Mathuſalam* annorum centum octoginta ſeptem genuiſſe *Lamech*; denique *Noe* anno ætatis ſuæ quingenteſimo genuiſſe *Sem*, *Cham*, & *Japhet*. Annos igitur Patriarcharum noſtris fuiſſe minores longe veriſimilius eſt.

Hanc difficultatem duplici Reſponſione diluit *S. Auguſtinus*. Prima eſt, illos primorum ſæculorum homines pubertatis annos longe ſerius attigiſſe ex proportione longæviſſimæ ætatis. Altera longe probabilior eſt Genealogiam illam quam deſcribit *Moyſes*, non eſſe per familiarum primogenitos contextam, ſed per eos dumtaxat, per quos generationum ſeries ad *Noe* uſque perduceretur, & exinde ad *Abraham*, cujus ex ſtirpe futurus erat Chriſtus. *Hæc Quæſtio*, inquit, *S. Auguſtinus*, Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 15. *duobus modis ſolvitur. Aut enim tanto ſerior fuit proportione pubertas, quanto vitæ totius major annoſitas: aut, quod magis video eſſe credibile, non hic primogeniti filii commemorati ſunt, ſed quos ſucceſſionis ordo poſcebat, ut perveniretur ad Noe, a quo rurſus ad Abraham videmus eſſe perventum; ac deinde uſque ad certum articulum tem-*

poris,

poris, quantum oportebat signari etiam generationibus commemoratis cursum glorioſiſſimæ Civitatis in hoc Mundo peregrinantis, & ſupernam patriam requirentis. Quod enim negari non poteſt, prior omnibus Cain ex conjunctione maris & fœminæ natus eſt. Neque enim illo nato dixiſſet Adam, quod dixiſſe legitur: Acquiſivi hominem per Deum *; niſi illis duobus ipſe fuiſſet homo naſcendo additus primus. Hunc ſecutus Abel, quem major frater occidit, præfiguratione quadam peregrinantis Civitatis Dei, quod ab impiis, & quodammodo terrigenis, id eſt, terrenam originem diligentibus, & terrenæ civitatis terrena felicitate gaudentibus, perſecutiones iniquas paſſura fuerat, primus oſtendit. Sed quot annorum erat Adam cum eos genuit, non apparuit. Exinde digeruntur generationes aliæ de Cain, aliæ de illo quem genuit Adam in ejus ſucceſſionem quem frater occidit, & appellavit nomen illius Seth, dicens, ut ſcriptum eſt,* Suſcitavit enim mihi Deus ſemen aliud pro Abel quem occidit Cain. *Cum itaque iſtæ duæ ſeries generationum, una de Seth, altera de Cain, has duas de quibus agimus, diſtinctis ordinibus inſinuent Civitates, unam cœleſtem in terris peregrinantem, alteram terrenam terrenis, tanquam ſola ſint, gaudiis inhiantem vel inhærentem: Nullus de progenie Cain, cum dinumerata ſit connumerato Adam uſque ad octavam generationem, quot annorum fuiſſet expreſſus eſt, quando genuit eum qui commemoratur poſt eum. Noluit enim Spiritus Dei in terrenæ civitatis generationibus tempora notare ante diluvium, ſed in cœleſtis maluit, tanquam eſſent memoria digniores. Porro autem Seth quando natus eſt, non quidem taciti ſunt anni patris ejus, ſed jam genuerat alios: & utrum ſolos Cain & Abel, affirmare quis audeat? Non enim quia ſoli nominati ſunt propter ordines generationum quas commemorari oportebat, ideo conſequens videri debet ſolos tunc fuiſſe generatos ex Adam. Cum enim ſilentio coopertis omnium nominibus cæterorum, legatur eum genuiſſe filios & filias, quota fuerit iſta proles ejus, quis præſumat aſſerere, ſi culpam temeritatis evitat? Potuit quippe Adam divinitus admonitus dicere, poſtea quam Seth natus eſt:* Suſcitavit enim mihi Deus ſemen aliud pro Abel *; quoniam talis erat futurus qui impleret illius ſanctitatem, non quod ipſe prior poſt eum* „ *temporis ordine naſceretur. Deinde quod ſcriptum eſt,* Vixit autem Seth quinque & ducentos annos *vel ſecundum Hebræos* quinque & centum annos, & genuit Enos; *quis poſſit niſi inconſideratus aſſeverare hunc ejus primogenitum fuiſſe? Ut admirantes merito requiramus, quomodo per tot annos immunis fuerit a connubio ſine ullo propoſito continen-*
„ *tiæ, vel non genuerit conjugatus: quandoquidem etiam de ipſo legitur:* Et genuit fi-
„ lios & filias, & fuerunt omnes dies Seth duodecim & nongenti anni, & mortuus eſt; *atque ita deinceps quorum anni commemorantur, nec filios filiaſque genuiſſe reticentur. Ac per hoc non apparet omnino, utrum qui nominatur genitus, ipſe fuerit primogenitus: Immo vero quoniam credibile non eſt, patres illos ætate tam longa aut impuberes fuiſſe, aut conjugibus caruiſſe vel fœtibus; nec illos eorum filios primos eis natos fuiſſe credibile eſt. Sed cum Sacræ Scriptor Hiſtoriæ ad ortum vitamque Noe, cujus tempore diluvium factum eſt, per ſucceſſiones generationum notatis temporibus intenderet pervenire, eas utique commemoravit, non quæ primæ ſuis parentibus fuerint, ſed quæ in propagationis ordinem venerint.*

Huic hypotheſi fidem aſtruit *S. Auguſtinus* exemplo arceſſito ex Genealogia Chriſti a *S. Matthæo* deſcripta, cujus illæ a Moſe recenſitæ generationes rudimenta quædam ſunt ac præludia. *Evangeliſta*, inquit, *Matthæus generationem Dominicæ carnis per ſeriem parentum volens commendare memoriæ, ordiens a patre Abraham, atque ad David primitus ut perveniret intendens*, Abraham, *inquit*, genuit Iſaac. *Cur non dixit Iſmael, quem primitus genuit?* Iſaac autem, *inquit*, genuit Jacob. *Cur non dixit Eſau, qui ejus primogenitus fuit? Quia ſcilicet per illos ad David pervenire non poſſet. Deinde ſequitur:* Jacob autem genuit Judam & fratres ejus. *Numquid Judas primogenitus fuit?* Judas, *inquit*, genuit Phares & Zaram: *Nec iſtorum geminorum aliquis fuit primogenitus Judæ, ſed ante illos jam tres genuerat. Eos itaque tenuit in ordine generationum, per quos ad David, atque inde quo intenderat perveniret. Ex quo intelligi poteſt, veteres quoque homines ante diluvium non primogenitos, ſed eos fuiſſe commemoratos, per quos ſuccedentium ordo generationum ad Noe Patriarcham duceretur, ne ſeræ pubertatis illorum obſcura & non neceſſaria quæſtio nos fatiget.*

SCHOLION I.

Primævos homines longævos fuisse confirmat eruditus Præsul D. Huetius Libro 11. „ Alnetanarum Quæstionum *de Concordia Rationis & Fidei*, cap. 12. §. 4. Primorum „ hominum vitam, inquit, nostra longe fuisse diuturniorem, non solum veterum Scri- „ ptorum testimoniis probare licet, quod a Josepho factum est, sed etiam compluribus „ exemplis, quorum constat fides. Seres annos vivere trecentos feruntur. Est hodieque „ apud Sinas Templum Heroi cuidam consecratum, quem annos tradunt vixisse trecen- „ tos viginti duos, cum sæpius juventuti esset restitutus. Indorum vitam annis triginta „ vel quadraginta supra centum vulgo determinant Veteres. Memoratur item Brachma- *Elmac. Histor. Sarac. lib. 1. cap. 4.* „ num diuturnitas, & Pandorarum, ac Cynocephalorum, Indicarum gentium, quas tra- „ didit Ctesias annum vitæ ducentesimum assequi. Scribunt Arabes in Vita Tamerla- „ nis, virum quendam Sogdianum Maracanda ortum, vixisse annos trecentos & quin- „ quaginta. Narrat Elmacinus, sæculo post Christum natum septimo obiisse Solima- „ num quemdam Persam anno ætatis trecentesimo & quinquagesimo; nec multo post *Plinius lib. 7. c. 48. Valerius Maxim lib. 8.* „ venisse ad Muaviem Calipham Obeidum Saracenum trecentorum annorum. Prædican- „ tur & inter Græcos quidam insigni vitæ prolixitate nobiles; velut Epiorum gens in *c. 13. §. 7. Lucianus de Macrob. Phlegon. De Longev. c. 3. & 4. Callim. Hymn. in Delum. Onesicr. & Simonid. apud Strab. l. 15. Pindar. Pyth. Od. 10.* „ Ætolia, quos ajunt ad annos ducentos vitam produxisse, & quosdam etiam ex illis ad „ annos trecentos. Ad hæc adjiciuntur nonnulla a Plinio & Valerio Maximo, ex ve- „ tustioribus Auctoribus Xenofonte & Alexandro Polyhistore, quæ etsi fabulis videntur „ similia, veritati tamen sacrorum Codicum fidem faciunt. Danthoni Illyrio annos vi- „ tæ largiuntur quingentos; sexcentos alteri cuidam Regi; octingentos ejus filio. Ma- „ crosiridi, cujus cadaver in Insula Athenis proxima effossum est, annorum vitæ quin- „ que millia tribuebat sepulcrale Epigramma. Ex Italis multos longa ævi diuturnitate „ floruisse iidem perhibent Auctores, quos dixi, Plinius & Valerius; atque item Lu- „ cianus & Phlegon. Longævos quoque homines habet Septentrio. Hyperboreos proge- „ niem vivacissimam appellat Callimachus. Millesimum vitæ annum assequi dicuntur „ ab Onesicrito, Simonide, Pindaro, & aliis.

SCHOLION II.

Non est cur primævorum hominum longævitati invideamus. Melior enim nobis est vita brevis quam diuturna. Melius est dissolvi, & esse cum Christo. Melius est ut cito nobis adveniat Regnum Dei, cujus adventum Oratione Dominica postulamus. Melius est ut in nobis finem accipiat peccatum. Mors autem peccati finis est. *Ne quo esset vita diuturnior, eo fieret culpa numerosior; passus est Dominus subintrare mortem, ut culpa desineret.* Quod justos spectat, mors ipsis lucrum est. *Ejus est in Mundo diu velle remanere, quem Mundus oblectat. Porro cum Mundus oderit Christianum, quid amas eum qui te odit, & non magis sequeris Christum, qui te redemit & diligit? Quis non peregre constitutus properaret in patriam regredi? Quis non ad suos navigare festinans, ventum prosperum cupidius optaret, ut velociter caros liceret amplecti? Patriam nostram Paradisum computamus; parentes Patriarchas habere jam cœpimus; quid non properamus & currimus ut patriam videre, ut parentes salutare possimus?* Quod spectat impios, quamvis mors illis amara sit, amarior tamen vita quam mors. *Gravius est enim ad peccatum vivere, quam in peccato mori, quia impius quamdiu vivit, peccatum auget: si moriatur, peccare desinit. Plerique criminum suorum absolutione lætantur. Si emendaturi sunt, recte: si perseveraturi in eis, stulte; quia longe illis plus damnatio profuisset, ne incrementa facerent peccatorum.*

S. Ambros. lib. de Bono Mortis, c. 4. S. Cyprian. lib. De Mortal. S. Ambros. lib. De Bono Mortis, cap. 7.

DIS-

DISSERTATIO VIII.

De Arca Noe, & Diluvio.

ARTICULUS II.

De Arcæ Amplitudine.

AMplitudinem Arcæ, numerumque animalium in ea ſervandorum *Noacho* præſcripſit Deus *Geneſis* cap. 6. & 7. *Fac tibi*, inquit, *Arcam de lignis lævigatis: manſiunculas in Arca facies, & bitumine linies intrinſecus & extrinſecus. Et ſic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo Arcæ: Quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Feneſtram in Arca facies, & in cubito conſummabis ſummitatem ejus: oſtium autem Arcæ pones ex latere: deorſum cœnacula, & triſlega facies in ea.* Et cap. 7. *Ingredere tu, & omnis domus tua in Arcam . . . Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena & ſeptena, maſculum & feminam: de animantibus vero immundis duo & duo, maſculum & feminam. Sed & de volatilibus cœli ſeptena, & ſeptena maſculum & feminam, ut ſalvetur ſemen ſuper univerſam faciem terræ.*

Id velut figmentum ſugillarunt *Celſus* ab *Origene* confutatus, *Apelles*, aliique Hæretici; pro incredibili habentes & abſurdo, quod Arca longa trecentos cubitos, lata quinquaginta, alta triginta, generum omnium ſeminaria continere potuerit. Infidelium cavillationes ut refelleret *Origenes* cubitos, quibus arcæ magnitudo definitur, haud vulgares eſſe ac uſitatos aſſeruit, ſed geometricos, ſex cubitis vulgaribus, hoc eſt, novem pedibus, æquales. *Origenis* locum exhibeo Homilia 2. in Geneſim. *Apelles*, inquit, *diſcipulus Marcionis, ſed alterius hæreſeos inventor, adverſus ſtructuram Arcæ diſputat, probare volens ſcripta Moſis nihil habere divinæ Sapientiæ, nec eſſe a Spiritu Sancto profecta. Diſputat autem nullo modo fieri potuiſſe, ut tam breve ſpatium Arcæ tot animalium genera, eorumque cibos qui per totum annum ſufficerent, capere potuerit. Cum enim bina & bina ex immundis animalibus, hoc eſt, bini maſculi, & binæ feminæ; ex mundis vero ſeptena & ſeptena in Arcam dicantur inducta; quomodo fieri potuit ut ſpatium illud Arcæ deſcriptum a Moſe vel quatuor tantum elephantos capere potuiſſet? Et poſtquam per ſingulas ſpecies hoc modo refragatur, concludit his verbis: Conſtat, ergo, inquit, fictam fabulam: quod ſi eſt, conſtat a Deo non eſſe hanc Scripturam. Sed ad hæc nos* (inquit Origenes) *quæ a prudentibus viris, & Hebraicarum Traditionum gnaris, atque veteribus Magiſtris didicimus, ad auditorum notitiam deferemus. Ajebant ergo Majores, quod Moſes, qui, ut Scriptura teſtatur, omni ſapientia Ægyptiorum fuerat eruditus, ſecundum artem geometricam, quam præcipue Ægyptii callent, cubitorum numerum hoc loco poſuit. Apud geometras enim ſecundum eam rationem quæ apud eos virtus vocatur, ex ſolido & quadrato, in ſex cubitos unus deputatur, ſi generaliter; vel in trecentos, ſi minutatim deducatur; quæ utique ratio ſi obſervatur, in hujus Arcæ menſura invenientur & longitudinis & latitudinis tanta ſpatia, quæ vere totius Mundi reparanda germina, & univerſorum animalium rediviva ſeminaria capere potuerint.*

Celſum Philoſophum, *Abſurdam Arcam continentem in ſe omnia*, appellantem refellit idem *Origenes* Lib. 4. contra ipſum edito. *Cum*, inquit, *non haberet quod obloqueretur hiſtoriæ Diluvii, nec ſciret poſſe contradici de menſuris, qui fieri potuiſſet, ut Arca ea juxta vulgarem intellectum trecentos cubitos longa, quinquaginta lata, triginta alta, caperet terreſtrium animalium quatuordena e puris, ex impuris quaterna, ſimpliciter dixit abſurdam, in ſe continentem omnia. Quid enim abſurdi eſt, cum centum annis fabricata dicatur, a trecentis cubitis longitudinis, quinquaginta latitudinis, faſtigiatam fuiſſe in altitudinem triginta cubitorum, deſinentem in unum cubitum longitudinis ac latitudinis? Annon magis miranda erat ſtructura magnæ urbi ſimilis, cujus baſis patebat nonagintæ millia cubitorum in longitudinem, viginti quinque millia in latitudinem? An non mirandum Opificis ingenium, qui ſic eam compegerit, & commiſſuras ſic ferruminaverit, ut poſſet ſuſtinere tempeſtatem tantam; quanta ſatis ſit ad diluvium? Non enim pice aut*

materia ſimili oblinivit eam, ſed bitumine. An non mirandum introducta generum omniſeminaria per Dei providentiam, ut rurſum terra omnes animantes habeat, Deo magnificante homini juſtiſſimo, futuro patri hominum qui ſecuti ſunt diluvium.

Quod ait *Origenes*, quatuordecim animalia munda & quatuor immunda cujuslibet ſpeciei introducta in Arcam, ita intelligens verba illa Scripturæ, *ſeptena & ſeptena, duo & duo;* quam interpretationem ſequitur & Auctor Reſponſionum ad Quæſtiones ab Orthodoxis propoſitas, *Quæſt.* 43. & *Dionyſius Carthuſianus*, atque *Oleaſter* probabiliorem cenſent: alii Patres & Interpretes rejiciunt, ſcilicet *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 24. in Geneſim, *S. Hieronymus* Libro 2. contra Jovinianum, *S. Ambroſius* Libro *De Arca Noe*, c. 12. *S. Auguſtinus* Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 27. *Theodoretus* Quæſtione 1. in Geneſim, &c. & hæc magis recepta ſententia eſt. Unde hæc verba, *ſeptena & ſeptena, duo & duo*, ita intelligunt; ſeptem ex ſingulis ſpeciebus animalium mundorum, mares & feminas, tria ſcilicet paria; & ſeptimum abſque compare, in ſacrificium offerendum poſt exitum ex Arca: duo vero, marem ſcilicet ac feminam ſeu par unum, ex ſingulis ſpeciebus immundorum animalium, introduces in Arcam. Ita etiam hunc locum intellexit *Joſephus* Lib. 1. *Antiquitatum*, cap. 4.

Verum *Origenis* hypotheſim de cubitis geometricis *S. Auguſtinus* approbavit Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 27. *Dicunt etiam*, inquit, *non potuiſſe capere Arcæ illius quantitatem animalium genera tam multa in utroque ſexu, bina de immundis, ſeptena de mundis. Qui mihi videntur non computare niſi trecenta cubita longiudinis, & latitudinis quinquaginta, nec cogitare aliud tantum eſſe in ſuperioribus, itemque aliud tantum in ſuperioribus ſuperiorum, ac per hoc ter ducta illa cubita fieri nongenta centum quinquaginta. Si autem cogitemus quod Origenes non ineleganter adſtruxit, Moyſen ſcilicet hominem Dei* eruditum, *ſicut ſcriptum eſt*, omni ſapientia Ægyptiorum, *qui Geometricam dilexerunt, geometrica cubita ſignificare potuiſſe, ubi unum quantum ſex noſtra aſſeverant; quis non videat quantum rerum capere potuit illa magnitudo? Nam illud quod diſputant, tantæ magnitudinis Arcam non potuiſſe compingi, ineptiſſime calumniantur, cum ſciant immenſas urbes fuiſſe conſtructas; nec attendunt centum annos quibus Arca illa eſt fabricata: niſi forte lapis lapidi adhærere poteſt ſola calce conjunctus, ut murus per tot millia circumagatur, & lignum ligno per ſubſcudines, epiros, clavos, & gluten bituminis non poteſt adhærere, ut fabricaretur Arca, non curvis, ſed rectis lineis longe lateque porrecta, quam nullus in mare mittat conatus hominum, ſed levet unda, cum venerit, naturali ordine ponderum, magiſque divina providentia, quam humana prudentia natantem gubernet, ne incurrat ubicunque naufragium.*

Alii ad cubitos ſacros confugiunt, quos *Moſes* in Arcæ deſcriptione intellexerit, non vulgares. Communis cubitus quinque palmorum, digitorum viginti erat: ſacer vero ſex palmorum, digitorum viginti quatuor. Communis cubitus videtur eſſe, qui *Deuteronomii* 3. veſ. 2. vocatur *cubitus virilis manus*: Cubitus ſacer, de quo *Ezechiel*, cap. 40. verſ. 9. *Et ecce murus forinſecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus menſuræ ſex cubitorum & palmo.* Et cap. 43. verſ. 13. *Iſtæ autem menſuræ Altaris in cubito veriſſimo, qui habebat cubitum & palmum.* Cubiti itaque ſacri erant uno palmo communibus majores, id eſt, quatuor digitis: loquitur enim de palmo minori ſeu Mathematico, non de majori, ſeu ut vocant, Romano. Unde *S. Hieronymus* palmum hic definit ſextam partem cubiti.

Capellus Hiſtoriæ Sacræ p. 30. triplicis generis cubitos diſtinguit, minorem, medium, „ & majorem. Membrorum, inquit, corporis humani ſymetria poſtulat, ut minor cu„ bitus ſit quadrante longior pede, ut medius cubitus ac proprie dictus, ſit ſeſquipeda„ lis, tertius cubitus ſit ſecundo duplo major, ac proinde non quinque, ut putavit „ *Origenes*, ſed trium pedum. Id docet *Moſes* ipſe. Nam cum *Numerorum* 35. verſ. „ 4. aſſignaſſet ſuburbiis Levitarum millenos undique extra urbem cubitos majores, „ quos vetus Interpres paſſus vertit; ſequenti verſu pro millenis cubitis dicit bis mil„ lenos. Sic 3. *Regum* 7. verſ. 15. primariis Templi Salomonici columnis dantur cu„ biti octodecim, 2. *Paralipomenon*, c. 3. verſ. 15. dantur iiſdem cubiti triginta quin„ que; quibus ſi cubitum unum addas, quem ſtylobatæ aſſignes, fient cubiti triginta „ ſex, ut cubitus ſit præciſe duplo longior pygone, quemadmodum ſiclus ſacer duplo

„ gra-

„ gravior eſt ſiclo civili. *Capellus* itaque Arcæ cubitos intelligit majores, juxta quos dimenſionem Arcæ ſic definit, ut altitudo ejus fuerit pedum Hebraicorum nonaginta, latitudo centum & quinquaginta, longitudo nongentorum, amplitudo quadragies quinquies centum mille. Minor *Capelli* cubitus idem eſt quem vulgo communem: medius, quem ſacrum appellant. Major cubitus ab *Origenis* Geometrico diſtinctus, proprium ipſius figmentum eſt, ſacriſque Auctoribus æque ac Mathematicis incognitus. Neque enim recte hujuſmodi cubitum colligit ex *Numerorum* 35. verſ. 4. ubi aſſignantur ſuburbiis Levitarum undique extra urbem *mille cubiti*, ſeu, ut habet Vulgata noſtra, *mille paſſus*, verſu vero ſequenti *duo millia cubiti*. Credibile enim non eſt eodem in loco tam diverſam eſſe notionem cubiti, ut *verſ.* 4. cubitum majorem trium pedum, *verſ.* 5. cubitum medium ſeſquipedalem *Moſes* intellexerit & expreſſerit. Unde vel menda eſt in Hebræo & Vulgata, & verſ. 4. *bis mille* pariter legendi ſunt, ut legerunt 70. Interpretes, qui utrobique verterunt Δισχίλιους, quo modo etiam habent *Joſephus* & *Philo*; Vel, ſenſus eſt habuiſſe Levitarum urbes a muris mille cubitos in longitudine, & bis mille in circuitu ab omni latere, hoc eſt, in univerſum octo mille. Nec felicius cubitum ſuum majorem elicit *Capellus* ex 3. *Regum* c. 7. *verſ.* 15. & 2. *Paralip.* 3. *verſ.* 15. quaſi Auctor libri Regum, qui columnis Templi Salomonici altitudinem tribuit octodecim cubitorum, cubitum medium, ſeu ſeſquipedalem intellexerit; Auctor vero Paralipomenon triginta & quinque cubitos altitudinis iiſdem columnis aſſignans, cubitum majorem trium pedum uſurpaverit. Non enim menſura duplex, ſed una eademque columnarum vel ſeorſim vel conjunctim ſumptarum indigitatur. Auctor libri Regum loquitur de ſingulis columnis ſeorſim ſumptis. *Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam unam*. Auctor vero libri Paralipomenon loquitur de duabus columnis ſimul ſumptis. *Ante fores etiam Templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis*, apparentis nimirum, & non numerato ſingularum columnarum dimidio cubiti quod in capitello abſcondebatur. Relicto igitur cubito majore *Capelli*, diſquirendum eſt an cubitus geometricus *Origenis* vel cubitus ſacer alicui uſui eſſe poſſint ad capacitatem & amplitudinem Arcæ explicandam & approbandam.

PROPOSITIO UNICA.

Quamvis Moyſes nec geometricos, nec ſacros cubitos, ſed communes & vulgares in deſcribendis Arcæ dimenſionibus intellexerit; tanta nihilominus fuit Arcæ capacitas & amplitudo, ut omnium ſpecierum tot animalia, quot in eam introducta Scriptura commemorat, cum alimentis congruis: Noe ac familiam, cum annona, & utenſilibus, facile contineret.

CUbitos geometricos *Moſen* in Arcæ deſcriptione non intellexiſſe, multa probant. Primo, quod oſtendi non poſſit hujuſmodi cubitum, qualem delineat *Origenes*, in uſu unquam fuiſſe apud Ægyptios vel Hebræos. Secundo, quod de iiſdem cubitis hic loquatur *Moſes*, de quibus alibi paſſim: ſi enim aliter cubiti nomen accepiſſet, differentiam illam indicaret. Mos enim Scripturæ eſt differentias hujuſmodi ut plurimum notare, ubi a menſura aut ratione communi diſceditur, ne ambiguitati & æquivocationi locus detur. At aliis in locis locutus eſt *Moſes*, locuti ſunt & alii Scriptores Sacri de cubitis communibus, non de geometricis, quales definit *Origenes*. Non alios itaque quam vulgares cubitos hic etiam intellexit. De *Goliath* refertur 1. *Regum* 17. verſ. 4. altitudinem ipſius fuiſſe *ſex cubitorum & palmi*. Quod ſi de cubito geometrico intelligatur, quinquaginta quatuor pedes altus fuerit oportet, ac proinde caput abſciſſum novem pedes altitudinis ſeu diametri habuerit; onus certe cui ferendo nedum ambæ *Davidis* manus, ſed ne humeri quidem pares eſſent. Sic altare in Exodo *trium cubitorum*, fuiſſet viginti ſeptem pedum, cujus nullus eſſet uſus, niſi ſcalis admotis, quod a ritu ſacrorum penitus abhorret. Tertio, quæ proportio ſex pedum cum cubito? Si hominem ab una manu explicata per duos cubitos & medium pectus ad alteram uſque manum explicatam metiaris, non ultra ſex pedes invenies. Cubitus proprie menſura eſt,

quæ

quæ porrigitur a cubito ad extremam manus explicatæ partem, non menſura novempedalis. Quarto, in hac *hypotheſi* longe major fuiſſet Arcæ moles, quam ad capienda animalia cum alimentis neceſſe erat. Fuiſſent enim cubiti vulgares in Arcæ longitudine centum octingenti, in latitudine trecenti, in altitudine centum octoginta, in amplitudine tota nonagies ſepties millies mille & ducenta millia cubitorum.

Quod ſpectat cubitum ſacrum, neque hunc a *Moſe* intellectum longe probabilius eſt, cum *cubitorum* ſimpliciter meminerit, non *cubitorum in cubito & palmo*, quales ab *Ezechiele* deſcribuntur. Accedit quod ſacer ille cubitus ante Legem datam, & prius quam ædificia ſacra a Deo præſcripta ſunt, notus non fuit, & ſacris duntaxat fabricis menſurandis, Tabernaculo ſcilicet, Templo, Altari, &c. adhibitus eſt. Multo igitur probabilius aſſeritur, *Moſem* communes & vulgares cubitos in deſcribendis Arcæ dimenſionibus intellexiſſe: & nihilominus capacitatem ejus & amplitudinem fuiſſe tantam, ut omnium ſpecierum tot animalia, quot in eam introducta memorantur, cum alimentis congruis; & *Noe*, ac familiam, cum annona, & utenſilibus, facile caperet.

Id mathematice demonſtrarunt *Joannes Buteo*, *Joannes Temporarius*, *Vvilkinſius* in Diſſertatione quam *Matthæus Polus* Synopſi Criticorum inſeruit, aliique Viri Eruditi. Supponunt primo, quod ex Scripturæ verbis aperte colligitur, Arcam diviſam fuiſſe in tres contignationes ſeu tria tabulata, ſingula decem cubitos, ſeu quindecim pedes alta, dempto unico cubito ad declivitatem tecti in manſione ſuprema Supponunt ſecundo, quod convenientiſſimum nemini non videtur, manſionem infimam quadrupedum generi attributam fuiſſe, mediam eorum pabulo, ſupremam partim avibus & eorum eſcæ, partim *Noacho*, ipſiuſque familiæ, & utenſilibus. Tertio, omnia animalia ad tria genera reducunt, reſpectu ad magnitudinem habito; majora ad magnitudinem bovis, minora ad magnitudinem ovis, carnivora ad magnitudinem lupi. Recenſitis majorum animalium ſpeciebus, & habita ratione numeri quo ſervari in Arca debuerunt, ac magnitudinis proportione, omnia reſpondere inveniunt paribus boum quadraginta quinque. Sed ut ſuppleatur quod omiſſum forte fuerit, ſexaginta boum paria computari permittunt. Minoribus animalibus enumeratis & magnitudinis illorum proportione conſiderata, ipſa reducunt ad ovium paria quadraginta. Carnivoris computatis, & inſtituta magnitudinis illorum comparatione, ipſa reducunt ad paria luporum triginta duo: Sed quadraginta numerari liberaliter concedunt. Paribus autem ſingulis ad victum quatridui ovem unam ſtatuunt. Itaque pro omnium cibariis oves decem ſingulis diebus abſumentur, quæ in annum faciunt oves ter mille ſexcentas quinquaginta. Sic omnium brutorum terreſtrium ſumma fuerit boum centum & viginti, ovium ter mille ſeptingentarum & triginta, luporum octoginta. Quarto, Arcæ longitudinem trecentorum cubitorum ductam in latitudinem quinquaginta, efficere ſupponunt embadon quindecim millium cubitorum; idque omnia animalia terreſtria facile recepiſſe demonſtrant. Majoribus enim ad ſexaginta boum paria æſtimatis, potuerunt ſtabula ſexaginta collocari per Arcæ longitudinem, ſingula cubitos quinque longa, lata quatuor. Primus ſtabulorum ordo fuerit in latere portæ oppoſito, totam Arcæ longitudinem occupans. Altero deinde ordine minorum animalium paria quadraginta totidem manſiunculis incluſa fuerint ternorum in longum & latum cubitorum in Arcæ dextera parte. In ſiniſtra ſimiliter locata fuerint quadraginta carnivororum paria, ſingulis clauſa latibulis cubitorum quatuor cum triente longitudinis Arcæ, trium vero latitudinis. Reſtabunt itaque ex Arcæ longitudine cubiti ſex ad conſtituendum iter inter dexteram ſiniſtramque ſtabulationem, quo itum eſt ad ſtabula primi ordinis, qui a ſecundo ſeparandus fuit via tres cubitos lata. Sic latitudinis Arcæ decem cubitis occupatis, reſtant quadraginta latitudinis cubiti, in quibus recipiantur oves cibariæ ter mille ſexcentæ & quinquaginta. His tertius ſtabulationis ordo tribuitur ſecundo conjunctus, ad quem ab Arcæ latere, in quo porta poſita eſt, via relinquenda eſt quinque cubitos lata: qua per Arcæ longitudinem facilis ad omnia latibula pateat acceſſus. Superſunt latitudinis Arcæ cubiti triginta quinque, qui in ducentos nonaginta quatuor cubitos longitudinis ducti, reddunt cubitos mille ducentos nonaginta, ſpatium multo amplius quam opus ſit ovibus ter mille ſexcentis quinquaginta. Diſtributis ſiquidem mille ducentis nonaginta cubitis,

in

in oves ter mille ſexcentas quinquaginta, terni ferme cubiti ſingulis tribuentur. His autem cum gregatim vivant, non eſt opus multis ſtabulis, ſed caulæ duæ ſufficient, dextera ſiniſtraque locatæ. Ex his patet, infimam Arcæ contignationem ſufficientis amplitudinis fuiſſe ad animalia omnia terreſtria capienda. His quæ in aquis vivere diu poſſunt, locum dare in Arca minime neceſſe eſt. Serpentino generi, angui, viperæ, lacertæ, ranæ, buſoni &c. eorumque victui locus erat conveniens Arcæ ſentina. Minores animantes quod ſpectat, qualia mus, ſorex, talpa, & inſectorum genera, in variis Arcæ locis excipi poterant, nec opus eſt ut particulares illis manſiones aſſignentur, cum hoc genus animalcula ſibimetipſis de loco facile proſpiciant. Animalibus qui ex putri materia ſponte naſcuntur, nullus fuit in Arca locus, uti nec iis quæ ex diverſis ſpeciebus oriuntur. Satis enim eorum propagationi conſultum erat, ſi ſpecies illæ conſervarentur, ex quibus oriunda ſunt. Hæc *S. Auguſtini* verbis confirmare placet Lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 27. *Quod autem*, inquit, *ſcrupuloſiſſime quæri ſolet de minutiſſimis beſtiolis, non ſolum quales ſunt mures & ſtelliones, verum etiam quales locuſtæ, ſcarabæi, muſcæ denique, & pulices; utrum non amplioris numeri in Arca illa fuerint, quam qui eſt definitus, cum hoc imperaret Deus: prius admonendi ſunt quos hæc movent, ſic accipiendum quod dictum eſt*, Quæ repunt ſuper terram; *ut neceſſe non fuerit conſervari in Arca, quæ poſſunt in aquis vivere, non ſolum merſa ſicut piſces, verum etiam ſupernatantia, ſicut multæ alites. Deinde cum dicitur*, Maſculus & femina erunt; *Profecto intelligitur ad reparandum genus dici: ac per hoc nec ulla neceſſe fuerat ibi eſſe, quæ poſſunt ſine concubitu de quibuſque rebus, vel rerum corruptionibus naſci: vel ſi fuerunt, ſicut in domibus eſſe conſueverunt, ſine ullo numero definito eſſe potuiſſe; aut ſi myſterium ſacratiſſimum quod agebatur, & tanta rei figura etiam in veritate facti aliter non poſſet impleri, niſi ut omnia ibi certo illo numero eſſent, quæ vivere in aquis natura prohibente non poſſent; non fuit iſta cura illius hominis, vel illorum hominum, ſed divina. Non enim ea Noe capta intromittebat, ſed venientia & intrantia permittebat. Ad hoc enim valet quod dictum eſt*, intrabunt ad te: *non ſcilicet hominis actu, ſed Dei nutu: ita ſane ut non illic fuiſſe credenda ſint, quæ ſexu carent . . . . Præſcriptum eſt enim atque definitum*, Maſculus & femina erunt. *Alia ſunt quippe quæ de quibuſque rebus ſine concubitu ita naſcuntur, ut poſtea concumbant & generent, ſicut muſcæ; alia vero in quibus nihil ſit maris & feminæ, ſicut apes. Ea porro quæ ſic habent ſexum, ut non habeant fœtum, ſicut muli & mulæ, mirum ſi ibi fuerunt; ac non potius parentes eorum ibi fuiſſe ſufficerit, equinum videlicet atque aſininum genus: & ſi qua alia ſunt, quæ commixtione diverſi generis genus aliquod gignunt. Sed ſi & hoc ad myſterium pertinebat, ibi erant. Habet enim & hoc genus maſculum & feminam.*

Ex animalium numero a Viris illis Eruditis aſſignato ſubtrahere forſan licebit, & quidem probabilius, ter mille ſexcentas & quinquaginta oves in cibum animalium rapacium deſtinatas. Illa etenim ad tempus fœno, frugibus, alioque obvio & parabili cibo veſcebantur, eodem miraculo quo depoſita feritate homini colla ſubdiderunt. Qua de re *S. Auguſtinus* audiendus eſt loco mox laudato. *Solent etiam*, inquit, *movere nonnullos, genera eſcarum quæ illic habere poterant animalia, quæ nonniſi carne veſci putant; utrum præter numerum ibi fuerunt ſine tranſgreſſione mandati, quæ aliorum alendorum neceſſitas illic coegiſſet includi: an vero quod potius eſt credendum, præter carnes aliqua alimenta eſſe potuerint, quæ omnibus convenirent. Novimus enim quam multa animalia quibus caro cibus eſt, frugibus pomiſque veſcantur, & maxime fico atque caſtaneis. Quid ergo mirum, ſi Vir ille ſapiens & juſtus, etiam divinitus admonitus quid cuique congrueret, ſine carnibus aptam cuique generi alimoniam præparavit & recondidit? Quid eſt autem quo veſci non cogeret fames? Aut quid non ſuave aut ſalubre facere poſſet Deus, qui etiam ut ſine cibo viverent, divina facilitate donaret, niſi ut paſcerentur, etiam hoc implendæ figuræ tanti myſterii conveniret.*

Hanc *S. Auguſtini* hypotheſim Hiſtoriarum monumenta confirmant, quæ rapacia animalia interdum a carnibus temperantia, ſimplicioribus cibis paſta fuiſſe teſtantur. *Philoſtratus* in Vita *Apollonii* Lib. 5. leonis meminit, qui Templa Ægypti ſic ingrediebatur, ut a cædibus purum ſe conſervaret. *Neque enim*, inquit, *hoſtiarum ſanguinem lam-*

lambebat, nec excoriatas & in frusta divisas carnes delibabat, sed placentis mellitis, & pane, & bellariis vescebatur. Idem refert *Tzetzes*, Chiliade v. Historiæ. Quid simile narrat *Sulpitius Severus* de Monacho Thebaidis, Dialogo 1. cap. 7. *Ergo*, inquit, *ubi ad illam, ad quam nos humanitas nostri hospitis ducebat, arborem pervenimus, leonem ibi offendimus; quo viso, ego & ille dux meus intremuimus. Sanctus vero ille incunctanter accessit; nos, licet trepidi, secuti sumus. Fera paululum (cerneres imperatam a Deo) modesta discessit & constitit, dum ille antiqua ramis humilioribus poma decerperet. Cumque plenam palmulis manum obtulisset, accurrit bestia, acceptique tam libere quam nullum animal domesticum; & cum comedisset, abscessit.* Idem confirmatur ex his quæ refert *Joannes Phocas*, Descriptionis *Terræ Sanctæ* cap. 23. de leonibus circa Jordanem, quibus *Iberus* Anachoreta victum ministrabat. *Horum leonum duo*, inquit, *ad Senis claustrum prima hebdomadis se conferebant, & capitibus columnæ innixis nutu oculorum pabulum petebant. Quod consecuti, ad consuetos fluminis vertices alacres & læti redibant. Pro pabulo autem erant aqua madefacta legumina, aut forte olyrites, aut panis hordeacei frusta.* Ad hanc denique animalium in Arca stabulantium, victuque tenui ex fœno & herbis vitam ad tempus tolerantium, historiam allusisse videtur *Isaias* tempora Christi mystice describens, cap. 11. vers. 6. & 7. *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos. Vitulus & ursus pascentur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas.*

Sed etsi rapacia animalia carnibus tunc etiam pasta fuisse quis pertinaciter contendat, omnibus tamen, & carnivororum insuper alimentis, idest, ter mille sexcentis & quinquaginta ovibus capiendis infimam Arcæ contignationem parem fuisse, perspicue satis ostensum est. Nunc demonstrandum, secundam contignationem alimento seu pabulo unius anni capiendo sufficisse. Ac primo observandum est, oves cibarias ter mille sexcentas quinquaginta, decade minui in dies, ideoque consumptarum cibum ab anni summa deducendum: quo fit, ut oves ter mille sexcentæ quinquaginta non plus pabuli in annum impendant, quam oves eodem semper numero mille octingentæ & viginti. Ovibus mille octingentis & viginti junge minora animalia æqua comparatione instituta octoginta ovibus paria, quæ in propagationem servabantur, fiet summa quasi ovium mille nongentarum. Ponamus autem septem ovium pabulum unius bovis alimentum æquare, ita fiet ut oves mille nongentæ æquivaleant bobus ducentis septuaginta uni, qui animalibus majoribus juncti, quæ bobus centum & viginti paria esse diximus, numerum conficient boum trecentorum nonaginta duorum. Sed boves numerentur quadringenti, pascendi per annum fœno pratensi, quod multo plus loci occupat, quam hordeum, avena, vicia, cæteræque fruges. Scribit *Columella* agriculturæ reique rusticæ experientissimus, satis esse bobus singulis fœni pondo triginta, vel quadraginta. Observat autem *Bureo*, cubum solidum compressi fœni, quemadmodum solet esse, cum jam aliquandiu in fœnili conditum fuerit, quadraginta pondo continere. Boves igitur quadringenti totidem cubos pastu diurno vorantes absument per annum cubos centum quadraginta sex millia. At media contignatio Arcæ longa cubitos trigentos, lata quinquaginta, alta decem, continebit centum quinquaginta millia cubitos spatium longe amplius quam fœno compresso recondendo necessarium fuerit, adeoque etiam sufficiens cellariis ad recondendos fructus, radices, fruges, semina, aliis quibuscunque animalibus, quæ fœno non vescuntur, alendis idonea. Satis etiam spatii supererit ad iter & aperturas tabulati, per quas fœnum in stabula infimę contignationis demitti debeat.

Quod tertiam contignationem spectat, evidens est dimidiam illius partem omnibus avium speciebus, & victui eisdem necessario sufficere; cum maximam partem exiguæ molis sint, & commode in privatis caveis (alia alii superimposita) recludi possint. Reliquum vero spatii *Noacho* una cum familia, annona, supellectili, & utensilibus necessariis sufficisse, exploratum est.

A R-

ARTICULUS II.

De Arcæ Myſtica Significatione.

PROPOSITIO UNICA.

De Arca atque Diluvio nec illis eſt conſentiendum, qui ſolam hiſtoriam recipiunt ſine allegorica ſignificatione; nec illis qui ſolas figuras defendunt repudiata hiſtoriæ veritate. Arca porro typus mirabilis fuit Chriſti & Eccleſiæ, ſicut aquæ Diluvii Baptiſmi figura extiterunt.

DE hiſtoriæ veritate nemo dubitaverit, niſi qui Scripturæ Sacræ negaverit auctoritatem. Is vero & firmiſſimis argumentis libri Geneſeos divinam auctoritatem probantibus, & profanorum etiam Auctorum teſtimoniis, qui Diluvii & Arcæ meminerunt, facile refelli poteſt. Hæc teſtimonia protulimus in Synopſi Articulo 3. Allegoricam Arcæ Diluviique ſignificationem probant imprimis verba *S. Petri* in Epiſtola 1. Canonica, cap. 3. verſ. 20. & 21. *In diebus Noe cum fabricaretur Arca, in qua pauci, ideſt, octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſalvos facit Baptiſma.*

Idem probant Patres, & Eccleſiaſtici Interpretes, e quibus duos præ cæteris ea de re differentes audiemus, e Græcis *Origenem*, e Latinis *S. Auguſtinum*. Origenes quidem Homilia 2. in *Geneſim*, de Arcæ myſtica ſignificatione præclare differit in hunc modum. *Sicut*, inquit, *tunc dictum eſt ad illum Noe ut faceret Arcam, & introduceret in eam ſecum non ſolum filios & proximos ſuos, verum etiam diverſi generis animalia: ita etiam ad noſtrum Noe, qui vere ſolus juſtus & ſolus profectus eſt, Dominum Jeſum Chriſtum in conſummatione ſæculorum dictum eſt a Patre, ut faceret ſibi Arcam ex lignis quadratis, & menſuras ei daret cœleſtibus ſacramentis repletas. Hoc enim deſignatur in Pſalmo, ubi dicit*: Pete a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. *Conſtruit ergo Arcam, & facit in ea nidos, id eſt, promptuaria quædam, quibus diverſi generis animalia recipiantur. De quibus & Prophe-* Pſal. 2.
„ *ta dicit:* Perge, populus meus, intra in promptuaria tua, abſconde te parumper, Iſai. 26.
„ donec tranſeat furor iræ meæ. *Confertur ergo populus hic qui ſalvatur in Eccleſia, illis omnibus, ſive hominibus, ſive animalibus, quæ ſalvata ſunt in Arca. Verum quoniam non eſt omnium unum meritum, nec unus in fide profectus, idcirco & Arca illa non unam præbet omnibus manſionem, ſed bicamerata ſunt inferiora, & tricamerata ſuperiora, & nidi diſtinguuntur in ea: ut oſtendat quia & in Eccleſia licet omnes intra unam fidem contineantur, atque uno baptiſmate diluantur, non tamen unus omnibus atque idem profectus eſt, ſed unuſquiſque in ſuo ordine. Hi quidem qui per rationabilem ſcientiam vivunt, & idonei ſunt, non ſolum ſemetipſos regere, ſed & alios docere; quoniam valde pauci inveniuntur qui cum ipſo Noe ſalvantur, & proxima ei propinquitate junguntur, & tenent figuram; ſicut & Dominus noſter verus Noe Chriſtus Jeſus paucos habet proximos, paucos filios & propinquos, qui verbi ejus participes ſint, & ſapientiæ capaces. Et ii ſunt, qui in ſummo gradu poſiti ſunt, & in ſummitate Arcæ collocantur. Cæterum multitudo irrationalium animarum in inferioribus locis habetur, & eorum maxime quorum feritatis ſævitiam nec fidei dulcedo mollivit. Superiores vero aliquantulum ab his ſunt, qui licet minus rationis, plurimum tamen ſimplicitatis innocentiæque cuſtodiunt. Et ſic per ſingulos habitationum gradus aſcendentibus pervenitur ad ipſum Noe, qui interpretatur Requies, vel Juſtus, qui eſt Jeſus Chriſtus. Neque enim in illum Noe con-*
„ *venit, quod dicit Lamech pater ejus.* Hic enim, *inquit*, requiem dabit nobis ab ope-
„ ribus & a triſtitiis manuum noſtrarum, & a terra quam maledixit Dominus Deus. *Quomodo enim verum erit, quod ille Noe requiem dederit illi Lamech, vel populo qui tunc habebatur in terris? Vel quomodo a triſtitiis & labore ceſſatum eſt temporibus Noe? Vel quomodo ablatum eſt maledictum terræ, quod dederat Dominus: ubi potius iracundia divina major oſtenditur, & refertur dicere Deus:* Pœnitet me feciſſe hominem ſuper

ter-

lambebat, nec excoriatas & infusta divisas carnes delibabat, sed placentis mellitis, & pane, & bellariis vescebatur. Idem refert *Tzetzes*, Chiliade v. Historiæ. Quid simile narrat *Sulpitius Severus* de Monacho Thebaidis, Dialogo 1. cap. 7. *Ergo*, inquit, *ubi ad illam, ad quam nos humanitas nostri hospitis ducebat, arborem pervenimus, leonem ibi offendimus; quo viso, ego & ille dux meus intremuimus. Sanctus vero ille incunctanter accessit; nos, licet trepidi, secuti sumus. Fera paululum (cerneres imperatam a Deo) modesta discessit & constitit, dum ille antiqua ramis humilioribus poma decerperet. Cumque plenam palmulis manum obtulisset, accurrit bestia, accepitque tam libere quam nullum animal domesticum; & cum comedisset, abscessit.* Idem confirmatur ex his quæ refert *Joannes Phocas*, Descriptionis *Terræ Sanctæ* cap. 23. de leonibus circa Jordanem, quibus *Iberus* Anachoreta victum ministrabat. *Horum leonum duo*, inquit, *ad Senis claustrum prima hebdomadis se conferebant, & capitibus columnæ innixis nutu oculorum pabulum petebant. Quod consecuti, ad consuetos fluminis vertices alacres & læti redibant. Pro pabulo autem erant aqua madefacta legumina, aut forte olyrites, aut panis hordeacei frusta.* Ad hanc denique animalium in Arca stabulantium, victuque tenui ex fœno & herbis vitam ad tempus tolerantium, historiam allusisse videtur *Isaias* tempora Christi mystice describens, cap. 11. vers. 6. & 7. *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos. Vitulus & ursus pascentur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas.*

Sed etsi rapacia animalia carnibus tunc etiam pasta fuisse quis pertinaciter contendat, omnibus tamen, & carnivororum insuper alimentis, idest, ter mille sexcentis & quinquaginta ovibus capiendis infimam Arcæ contignationem parem fuisse, perspicue satis ostensum est. Nunc demonstrandum, secundam contignationem alimento seu pabulo unius anni capiendo sufficisse. Ac primo observandum est, oves cibarias ter mille sexcentas quinquaginta, decade minui in dies, ideoque consumptarum cibum ab anni summa deducendum: quo fit, ut oves ter mille sexcentæ quinquaginta non plus pabuli in annum impendant, quam oves eodem semper numero mille octingentæ & viginti. Ovibus mille octingentis & viginti junge minora animalia æqua comparatione instituta octoginta ovibus paria, quæ in propagationem servabantur, fiet summa quasi ovium mille nongentarum. Ponamus autem septem ovium pabulum unius bovis alimentum æquare, ita fiet ut oves mille nongentæ æquivaleant bobus ducentis septuaginta uni, qui animalibus majoribus juncti, quæ bobus centum & viginti paria esse diximus, numerum conficient boum trecentorum nonaginta duorum. Sed boves numerentur quadringenti, pascendi per annum fœno pratensi, quod multo plus loci occupat, quam hordeum, avena, vicia, cæteræque fruges. Scribit *Columella* agriculturæ reique rusticæ experientissimus, satis esse bobus singulis fœni pondo triginta, vel quadraginta. Observat autem *Buteo*, cubum solidum compressi fœni, quemadmodum solet esse, cum jam aliquandiu in fœnili conditum fuerit, quadraginta pondo continere. Boves igitur quadringenti totidem cubos pastu diurno vorantes absument per annum cubos centum quadraginta sex millia. At media contignatio Arcæ longa cubitos trigentos, lata quinquaginta, alta decem, continebit centum quinquaginta millia cubitos spatium longe amplius quam fœno compresso recondendo necessarium fuerit, adeoque etiam sufficiens cellariis ad recondendos fructus, radices, fruges, semina, aliis quibuscunque animalibus, quæ fœno non vescuntur, alendis idonea. Satis etiam spatii supererit ad iter & aperturas tabulati, per quas fœnum in stabula infimę contignationis demitti debeat.

Quod tertiam contignationem spectat, evidens est dimidiam illius partem omnibus avium speciebus, & victui eisdem necessario sufficere; cum maximam partem exiguæ molis sint, & commode in privatis caveis (alia alii superimposita) recludi possint. Reliquum vero spatii *Noacho* una cum familia, annona, supellectili, & utensilibus necessariis sufficisse, exploratum est.

ARTICULUS II.

De Arcæ Myſtica Significatione.

PROPOSITIO UNICA.

De Arca atque Diluvio nec illis eſt conſentiendum, qui ſolam hiſtoriam recipiunt ſine allegorica ſignificatione; nec illis qui ſolas figuras defendunt repudiata hiſtoriæ veritate. Arca porro typus mirabilis fuit Chriſti & Eccleſiæ, ſicut aquæ Diluvii Baptiſmi figura extiterunt.

DE hiſtoriæ veritate nemo dubitaverit, niſi qui Scripturæ Sacræ negaverit auctoritatem. Is vero & firmiſſimis argumentis libri Geneſeos divinam auctoritatem probantibus, & profanorum etiam Auctorum teſtimoniis, qui Diluvii & Arcæ meminerunt, facile refelli poteſt. Hæc teſtimonia protulimus in Synopſi Articulo 3. Allegoricam Arcæ Diluviique ſignificationem probant imprimis verba *S. Petri* in Epiſtola 1. Canonica, cap. 3. verſ. 20. & 21. *In diebus Noe cum fabricaretur Arca, in qua pauci, ideſt, octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſalvos facit Baptiſma.*

Idem probant Patres, & Eccleſiaſtici Interpretes, e quibus duos præ cæteris ea de re differentes audiemus, e Græcis *Origenem*, e Latinis *S. Auguſtinum*. Origenes quidem Homilia 2. in *Geneſim*, de Arcæ myſtica ſignificatione præclare differit in hunc modum. *Sicut*, inquit, *tunc dictum eſt ad illum Noe ut faceret Arcam, & introduceret in eam ſecum non ſolum filios & proximos ſuos, verum etiam diverſi generis animalia: ita etiam ad noſtrum Noe, qui vere ſolus juſtus & ſolus profectus eſt, Dominum Jeſum Chriſtum in conſummatione ſæculorum dictum eſt a Patre, ut faceret ſibi Arcam ex lignis quadratis, & menſuras ei daret cœleſtibus ſacramentis repletas. Hoc enim deſignatur in Pſalmo, ubi dicit*: Pete a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. *Conſtruit ergo Arcam, & facit in ea nidos, id eſt, promptuaria quædam, quibus diverſi generis animalia recipiantur. De quibus & Prophe-* „ *ta dicit:* Perge, populus meus, intra in promptuaria tua, abſconde te parumper, „ donec tranſeat furor iræ meæ. *Confertur ergo populus hic qui ſalvatur in Eccleſia, illis omnibus, ſive hominibus, ſive animalibus, quæ ſalvata ſunt in Arca. Verum quoniam non eſt omnium unum meritum, nec unus in fide profectus, idcirco & Arca illa non unam præbet omnibus manſionem, ſed bicamerata ſunt inferiora, & tricamerata ſuperiora, & nidi diſtinguuntur in ea: ut oſtendat quia & in Eccleſia licet omnes intra unam fidem contineantur, atque uno baptiſmate diluantur, non tamen unus omnibus atque idem profectus eſt, ſed unuſquiſque in ſuo ordine. Hi quidem qui per rationabilem ſcientiam vivunt, & idonei ſunt, non ſolum ſemetipſos regere, ſed & alios docere; quoniam valde pauci inveniuntur qui cum ipſo Noe ſalvantur, & proxima ei propinquitate junguntur, & tenent figuram; ſicut & Dominus noſter verus Noe Chriſtus Jeſus paucos habet proximos, paucos filios & propinquos, qui verbi ejus participes ſint, & ſapientiæ capaces. Et ii ſunt, qui in ſummo gradu poſiti ſunt, & in ſummitate Arcæ collocantur. Cæterum multitudo irrationalium animarum in inferioribus locis habetur, & eorum maxime quorum feritatis ſævitiam nec fidei dulcedo mollivit. Superiores vero aliquantulum ab his ſunt, qui licet minus rationis, plurimum tamen ſimplicitatis innocentiæque cuſtodiunt. Et ſic per ſingulos habitationum gradus aſcendentibus pervenitur ad ipſum Noe, qui interpretatur Requies, vel Juſtus, qui eſt Jeſus Chriſtus. Neque enim in illum Noe con-* „ *venit, quod dicit Lamech pater ejus.* Hic enim, *inquit*, requiem dabit nobis ab ope- „ ribus & a triſtitiis manuum noſtrarum, & a terra quam maledixit Dominus Deus. *Quomodo enim verum erit, quod ille Noe requiem dederit illi Lamech, vel populo qui tunc habebatur in terris? Vel quomodo a triſtitiis & labore ceſſatum eſt temporibus Noe? Vel quomodo ablatum eſt maledictum terræ, quod dederat Dominus: ubi potius iracundia divina major oſtenditur, & refertur dicere Deus:* Pœnitet me feciſſe hominem ſuper

Pſal. 2.

Iſai. 26.

ter-

Joan. 1. *Galat.* 3. *Matth.* 11. terram? *Si vero respicias ad Dominum nostrum Jesum Christum, de quo dicitur*: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; *& iterum*: Factus pro nobis maledictum, ut nos de maledicto Legis redimeret; *& iterum cum dicit*: Venite ad me qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, & invenietis requiem animabus vestris: *Invenies hunc esse qui vere requiem dedit hominibus, & liberavit terram de maledicto, quo maledixit ei Dominus Deus. Huic ergo spiritali Noe, qui requiem dedit hominibus, & tulit peccatum Mundi, dicitur*: Facies tibi Arcam ex lignis quadratis. *Videamus ergo quæ sint* quadrata ligna. *Quadratum est quod nulla vacillat ex parte, sed quocunque verteris, fida & solida stabilitate consistit. Ista sunt ligna, quæ omne pondus vel animalium intrinsecus, vel fluctuum extrinsecus ferunt. Quos ego arbitror Doctores esse in Ecclesia, & Magistros atque æmulatores fidei, qui & populos intrinsecus positos verbo commonitionis & doctrinæ gratia consolantur, & impugnantibus extrinsecus vel Gentilibus vel Hæreticis, & quæstionum fluctus ac pro cellas certaminum commoventibus, virtute verbi ac sapientia rationis obsistunt..... Quæ ligna extrinsecus & intrinsecus bitumine liniuntur. Vult enim te Architectus Ecclesiæ Christus non esse talem, quales sunt illi qui deforis quidem apparent hominibus justi, deintus autem sunt sepulcra mortuorum. Sed vult te & corpore sanctum esse extrinsecus, & corde intrinsecus purium; cautum undique; & castitatis atque innocentiæ virtute munitum, hoc est intus & foris bitumine esse oblinitum.* Post hæc de Arcæ longitudine, latitudine, & altitudine *Origenes* differit. *Mosis* descriptionem comparat cum loco *S. Pauli* ad *Ephesios* 3. de Mysterio Crucis ita loquentis: *Ut sciatis quæ sit longitudo, & latitudo, & altitudo, & profundum.* Spiritum Dei & per *Moysem* & per *S. Paulum* ingentium *Sacramentorum figuras enuntiare* ait: *S. Paulum*, quoniam descensionis Christi mysterium prædicat, profundum nominasse, quasi de superioribus ad inferiora venientis. *Moysen* vero, quia restitutionem designat eorum qui per Christum de interitu & perditione sæculi, tanquam de nece diluvii, ex inferioribus ad superna & cœlestia revocantur; in mensura Arcæ non profundum memorare, sed altum, tanquam ubi de terrenis & humilibus ad cœlestia & excelsa conscenditur. Numerorum subinde mysteria explicat, quid scilicet trecenti cubiti longitudinis, quinquaginta latitudinis, triginta altitudinis, significent. In animalibus denique figuram illam considerat, quam *Isaias* ostendit, cum dicit: *In Regno Christi lupum cum agno, pardum cum hædo, leonem & bovem simul ire ad pascua, eorumque fœtus simul paleis vesci, insuper etiam in aspidum caverna puerum (talem sine dubio qualem dicebat Salvator*: Nisi conversi fueritis & effecti sicut puer hic, non introibitis in Regnum Dei) *missurum esse manum, & nihil lædendum.* Vel etiam illam figuram, quam *S. Petrus* jam nunc in Ecclesia haberi docet, cum refert *se visionem vidisse, in qua omnia quadrupedia, & bestiæ terræ, ac volatilia cœli intra unum Fidei linteum continebantur, quatuor Evangeliorum initiis alligatum.*

Isai. 11. *Act.* 10.

Sanctus etiam *Augustinus* Libro 12. contra *Faustum* Manichæum, cap. 14. allegoricas Arcæ significationes præclare ac sublimiter explicat. *Quem non moveat*, inquit, *ad salubrem fidem, quod Noe cum suis per aquam & lignum liberatur, sicut familia Christi per baptismum Crucis passione signatum? Quod de lignis quadratis eadem Arca fabricatur, sicut Ecclesia de Sanctis construitur, ad omne opus bonum semper paratis? Quadratum enim quocumque verteris, firmiter stat. Quod sexies longa ad latitudinem suam, & decies ad altitudinem suam, humani corporis instar, ostendit quia in corpore humano Christus apparuit. Quod cubitis quinquaginta latitudo ejus expanditur, sicut dicit Apostolus*: Cor nostrum dilatatum est. *Unde? Nisi charitate spiritali? Propter quod ipse item dicit*: Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. *Quinquagesimo enim die post Resurrectionem suam Christus Sanctum Spiritum misit, quo corda credentium dilatavit. Quod trecentis cubitis longa est, ut sexies quinquaginta compleantur, sicut sex Ætatibus omne hujus sæculi tempus extenditur, in quibus omnibus Christus nunquam destitit prædicari, in quinta per Prophetiam prænunciatus, in sexta per Evangelium diffamatus. Quod ejus altitudo triginta cubitis surgit, quem numerum decies habet in trecentis cubitis longitudo, quia Christus est altitudo nostra, qui triginta annorum ætatem gerens, doctrinam Evangelicam consecravit, contestans Legem non se venisse solvere, sed implere. Legis autem cor in decem præceptis agnoscitur. Unde*

2. *Corinth.* 6. *Rom.* 5.

decies

decies tricenis Arcæ longitudo perficitur: unde & ipse Noe ab Adam decimus computatur. Quod bitumine glutinantur Arcæ ligna intrinsecus & extrinsecus, ut in compage unitatis significetur tolerantia charitatis, ne scandalis Ecclesiam tentantibus, sive ab eis qui intus, sive ab eis qui foris sunt, cedat fraterna junctura, & solvatur vinculum pacis. Est enim bitumen ferventissimum & violentissimum gluten, significans dilectionis ardorem, vi magna fortitudinis ad tenendum societatem spiritualem omnia tolerantem. Et c. 15. *Quod cuncta animalium genera in Arca clauduntur, sicut omnes gentes, quas etiam Petro demonstratus discus ille significat, Ecclesia continet. Quod & munda, & immunda ibi sunt animalia, sicut in Ecclesiæ Sacramentis & boni & mali versantur. Quod septena sunt munda, & bina immunda, non quia pauciores sunt mali, quam boni, sed quia boni servant unitatem spiritus in vinculo pacis. Sanctum autem Spiritum divina Scriptura septiformi operatione commendat: sapientiæ, & intellectus, consilii, & fortitudinis, scientiæ, & pietatis, & timoris Dei. Unde & ille numerus quinquaginta dierum ad adventum Sancti Spiritus pertinens, in septies septenis, qui fiunt quadraginta novem, uno addito consummatur, propter quod dictum est:* Studentes servare unitatem spiritus in vinculo pacis. *Mali autem in binario numero ad Schismata faciles, & quodammodo divisibiles ostenduntur. Quod ipse Noe cum suis octavus enumeratur, quia in Christo spes Resurrectionis nostræ apparuit, qui octavo die, idest, post Sabbati septimum primo a mortuis resurrexit.* Et c. 16. *Quod Arca collecta ad unum cubitum desuper consummatur, sicut Ecclesia corpus Christi in unitatem collecta, sublimatur & perficitur. Unde dicit in Evangelio:* Qui mecum non colligit, spargit. *Quod aditus ei fit a latere: Nemo quippe intrat in Ecclesiam nisi per Sacramentum remissionis peccatorum: Hoc autem de Christi latere aperto manavit. Quod inferiora Arcæ bicamerata & tricamerata construuntur, sicut ex omnibus Gentibus vel bipartitam multitudinem congregat Ecclesia propter Circumcisionem & Præputium: vel tripartitam propter tres filios Noe, quorum progenie repletus est orbis. Et ideo Arcæ inferiora ista dicta sunt, quia in hac terrena vita est diversitas Gentium: In summo autem omnes in unum consummantur. Et non est ista varietas, quia omnia & in omnibus Christus est, tanquam nos in uno cubito desuper cœlesti unitate consummas.* Et c. 17. *Quod post septemdies, ex quo ingressus est Noe in Arcam factum est diluvium, quia spe futuræ quietis, quæ septimo die significata est, baptizamur. Quod præter Arcam omnis caro, quam terra sustentabat, diluvio consummata est: quia præter Ecclesiæ societatem aqua Baptismi, quamvis eadem sit, non solum non valet ad salutem, sed valet potius ad perniciem. Quod quadraginta diebus & quadraginta noctibus pluit: quia omnis reatus peccatorum, qui in decem præceptis Legis, admittitur per universum orbem terrarum, qui quatuor partibus continetur: (Decem quippe quater ducta quadraginta fiunt:) Sive ille reatus, quod ad dies pertinet, ex rerum prosperitate; sive, quod ad noctes, & ex rerum adversitate contractus sit, Sacramento Baptismi cœlestis abluitur . . .* c. 19. *Quod septimo mense Arca sedit, hoc est, requievit, ad illam septimam requiem significatio recurrit. Et quia perfecti requiescunt, ibi quoque illius quadraturæ numerus iteratur. Nam vigesima septima die secundi mensis commendatum est hoc Sacramentum, & rursus vigesima & septima die septimi mensis eadem commendatio confirmata est, cum Arca requevit: quod enim promittitur in spe, hoc exhibetur in re. Porro, quia ipsa septima requies cum octava Resurrectione conjungitur. . . . & hoc in Sacramento regenerationis nostræ, id est, in Baptismo altum profundumque mysterium est. Quindecim cubitis supercrevit aqua excedens altitudinem Montium, id est, hoc Sacramentum transcendit omnem sapientiam superborum. Septem quippe & octo conjuncti quindecim fiunt . . .* Et c. 20. *Quod post dies quadraginta emissus corvus non est reversus, aut aquis utique interceptus, aut aliquo supernatante cadavere illectus, significat homines in immunditia cupiditatis teterrimos, & ob hoc ad ea quæ foris sunt in hoc Mundo nimis intentos, aut rebaptizari, aut ab his quos præter Arcam, id est Ecclesiam, Baptismus occidit, seduci & teneri. Quod columba emissa non inventa requie reversa est, ostendit per Novum Testamentum requiem Sanctis in hoc Mundo non esse promissam: post quadraginta enim dies emissa est, qui numerus vitam quæ in hoc mundo agitur, significat. Denique post septem dies dimissa, propter illam septenariam operationem spiritalem, olivæ fructuosum surculum retulit: quo significaret nonnullos etiam extra Ecclesiam baptiza-*

Ephes. 4.

Matth. 12.

tos, si eis pinguedo non defuerit charitatis, posteriore tempore quasi vespere, in ore columbæ tanquam in osculo pacis, ad unitatis societatem posse perduci. Quod post alios septem dies dimissa reversa non est, significat finem sæculi, quando erit Sanctorum requies: non adhuc in Sacramento spei, quo in hoc tempore consociatur Ecclesia, quamdiu bibitur quod de Christi latere manavit; sed jam in ipsa perfectione salutis æternæ, cum tradetur Regnum Deo & Patri, ut in illa perspicua contemplatione incommutabilis Veritatis, nullis mysteriis corporalibus egeamus.

Idem argumentum retractat *S. Augustinus* Lib. 15. *De Civitate Dei* capitibus 26. & 27. *Jam vero*, inquit, *quod Noe homini justo, &, sicut de illo Scriptura veridica loquitur, in sua generatione perfecto, imperat Deus ut Arcam faciat, in qua cum suis, id est, uxore, filiis, & nuribus, & cum animalibus quæ ad illum ex Dei præcepto in Arcam ingressa sunt, liberaretur a diluvii vastitate; proculdubio figura est peregrinantis in hoc sæculo Civitatis Dei, hoc est Ecclesiæ, quæ fit salva per lignum, in quo pependit Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus.* Et postquam de Arcæ mensura ea repetiit, quæ in Libris contra *Faustum* prolixius expositerat, subdit: *Et quod ostium in latere accepit, profecto illud est vulnus, quando latus Crucifixi lancea perforatum est: hac quippe ad illud venientes ingrediuntur; quia inde Sacramenta manarunt, quibus Credentes initiantur. Et quod de lignis quadratis fieri jubetur, undique stabilem vitam Sanctorum significat: quacunque enim verteris quadratum, stabit. Et cætera quæ in ejusdem Arcæ constructione dicuntur, Ecclesiasticarum signa sunt rerum. Sed ea nunc persequi longum est: & hoc jam fecimus in Opere, quod adversus Faustum Manichæum scripsimus, negantem in Libris Hebræorum aliquid de Christo esse prophetatum.*

Capite vero 27. hanc ipsam Propositionem probandam suscepit, in cujus demonstratione versamur: Sic enim illud caput inscribit: *De Arca atque Diluvio, nec illis esse consentiendum qui solam historiam recipiunt sine allegorica significatione, nec illis qui solas figuras defendunt repudiata historica veritate.* Cujus Propositionis expositionem ac probationem sic aggreditur: *Non tamen quisquam putare debet aut frustra hæc esse conscripta; aut tantummodo rerum gestarum veritatem sine ullis allegoricis significationibus hic esse quærendam; aut e contrario, hæc omnino gesta non esse, sed solas esse verborum figuras; aut quicquid est, nequaquam ad Prophetiam Ecclesiæ pertinere. Quis enim nisi mente perversus, inaniter scriptos esse contendat Libros per annorum millia tanta religione, & tam ordinatæ successionis observantia custoditos: aut solas res gestas illic intuendas, ubi certe, ut alia omittam, si numerositas animalium cogebat Arce tantam fieri magnitudinem, immunda bina, & bina septena intromitti animalia, quid cogebat, cum æqualis numeri possent utraque servari? Aut vero Deus, qui propter reparandum genus servanda præcepit, eo modo illa qui instituerat, restituere non valebat?*

Et infra. *Non autem ad præfigurandam Ecclesiam pertinere tam multiplicia rerum signa gestarum nisi fuerit contentiosus, nemo permittitur opinari. Jam enim Gentes ita Ecclesiam repleverunt, mundique & immundi, donec certum veniatur ad finem, ita ejus unitatis quadam compagine continentur, ut ex hoc uno manifestissimo, etiam de cæteris, quæ obscurius aliquanto dicta sunt, & difficilius agnosci queunt, dubitari fas non sit. Quæ cum ita sint, si nec inaniter ista conscripta esse putare quisquam vel durus audebit; nec nihil significare cum gesta sint, nec sola dicta esse significativa, non facta, nec aliena esse ab Ecclesia significanda, probabiliter dici potest: Sed magis credendum est, & sapienter esse memoriæ literisque mandata, & gesta esse, & significare aliquid, & ipsum aliquid ad præfigurandam Ecclesiam pertinere.*

De Eodem argumento legi possunt *S. Gregorius Magnus* Homilia 16. in *Ezechielem*, &*Rupertus* Abbas Lib. 4. Commentariorum in *Genesim*, cap. 71, & sequentibus.

A R-

ARTICULUS III.

Utrum his Dei Verbis (Geneſ. 6.) *Eruntque dies illius centum viginti annorum*; Vitæ humanæ duratio, an Temporis ad agendam pœnitentiam Hominibus ante Diluvium conceſſi definitum ſit intervallum?

PROPOSITIO UNICA.

His verbis non vitæ humanæ duratio, ſed temporis ante Diluvium hominibus ad agendam pœnitentiam conceſſi intervallum definitum eſt.

ID evidenter probatur exemplis Patriarcharum, hominumque aliorum poſtdiluvianorum, qui longe ultra centum viginti annorum ætatem vitam produxerunt. *Sem* enim vixit annos quingentos; *Arphaxad*, *Salem*, & *Heber* plures quadringentis; reliqui uſque ad *Abraham* plures ducentis; exinde Patriarchæ uſque ad *Moyſen* per annos a Diluvio circiter octingentos vixere annos plures centum triginta, præter unum *Joſeph*, qui ultra centum & decem annos vitam non produxit. Sed & *Jojadas* Pontifex annis poſt Diluvium prope mille quingentis natus uſque ad centeſimum & trigeſimum annum vixit, ut legitur Libro II. *Paralipomenon* Cap. 2. Quin & proxima abhinc ætate homines extitiſſe plurimos, qui ultra centum & viginti annos vixerint, certum eſt: Qua de re *Joſephus Scaliger* in Elencho primę Orationis Chronologicæ hæc habet. *Quid diceret, ſi ſciret ante hos ſex aut ſeptem annos Regulum Paganum ad Javan majorem pugnantem periiſſe annos natum centum quinquaginta? Quem ſi belli furor non abſtuliſſet, is videbatur ad centum ſexaginta annos vitam extendere potuiſſe, quod alius Rex & ipſe quoque Paganus paulo ante fecerat, qui major centum ſexaginta annorum obiit. Quæro utrum majorem fidem mereatur, hominem poſſe centum triginta annos vivere, aut undecimo ætatis ſuæ anno generare? Nos poſſumus producere, quos centum viginti, centum viginti quinque, centum triginta annos vitæ expleſſe ſcimus, vidimus, meminimus. Unus etiam Senex amicis noſtris miraculo fuit Lutetiæ anno Chriſti MDLXXXIV. qui Miles pugnæ Montis-Leherii interfuerat ſub Ludovico XI. Is major annorum centum quadraginta omnibus membrorum officiis integris Lutetiam ſeſe contulerat liticulæ cujuſdam proſequendæ cauſa.* Ante triginta quinque annos vixit homo in Anglia, qui annis duobus & quinquaginta centeſimum excederet, neque defeciſſe ſenecta exiſtimatus eſt, ſed cum pro miraculo in Regiam advocatus eſſet, victus & cœli mutationem tulit. *Nicolaus Peireskius*, (ut in eius Vita *Caſſendus* commemorat) per literas edoctus eſt hominem eſſe in Perſide annos jam natum quadringentos. Quę cum ita ſint, non eſt veriſimile Deum his verbis: *Eruntque dies illius centum viginti annorum*, vitæ humanæ durationem definiviſſe.

Probatur ſecundo ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homilia 22. in Geneſim. *Poſtquam*, inquit, *interminatus eſt illos ſe exterminationi generali traditurum: hoc enim eſt.* Non permanebit Spiritus hominibus iſtis, eo quod ipſi ſunt carnes, *Pro eo: Non finam illos poſthac vivere: non contentus quingentorum annorum longanimitate, qua per omnem vitam Noe audito illius nomine docebantur; nunc iterum producens & differens indignationem, aliud illis tempus præſcribit, & dicit: Interminatus ſum, & dixi, & manifeſtavi meam indignationem, quam, ob multitudinem peccatorum, quæ operati eſtis, vobis inferri juſtum eſt: ſed quia etiam eos qui incurabiliter peccaverunt, ſalvari volo, nullumque perire: idcirco vobis indulgeo & tempus centum viginti annorum: ut, ſi volueritis, & peccata ablueritis, reſipiſcendoque & in meliora vos convertendo virtuti ſtudueritis, & pœnas, & pericula effugiatis:* Erunt enim, *inquit*, dies eorum anni centum viginti . . . . *Hunc autem centum viginti annorum numerum aliqui putant terminum vitæ eſſe. Non hoc autem ſignificat, ſed nunc longanimitatem declarare vult, quam & poſt hæc peccata in ipſos oſtendit.*

Probatur tertio ex *S. Hieronymo*, Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim. *Ne videretur* (inquit) *in eo eſſe crudelis, quod peccantibus locum pœnitentiæ non dediſſet,*

adjecit: Sed erunt dies eorum centum viginti anni: *Hoc eſt, habebunt centum viginti annos ad agendam pœnitentiam. Non igitur humana vita, ut multi errant, in centum viginti annos contracta eſt; ſed generationi illi centum viginti anni ad pœnitentiam dati ſunt. Siquidem invenimus, quod poſt Diluvium Abraham vixerit annos centum ſeptuaginta quinque, & cæteri amplius ducentis & trecentis annis.*

Probatur quarto ex *S. Auguſtino* Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 24. *Quod autem dixit Deus*: Erunt dies eorum centum viginti anni, *non ſic accipiendum eſt, quaſi prænuntiatum ſit, poſt hæc homines centum viginti annos vivendo non tranſgredi, cum & poſt Diluvium etiam quingentos exceſſiſſe inveniamus. Sed intelligendum eſt hoc Deum dixiſſe, cum circa finem quingentorum annorum eſſet Noe, id eſt, quadringentos octoginta vitæ annos ageret, quos more ſuo Scriptura quingentos vocat, nomine totius maximam partem plerumque ſignificans: ſexcenteſimo quippe anno vitæ Noe, ſecundo menſe factum eſt Diluvium; ac ſic centum-viginti anni prædicti ſunt futuri vitæ hominum perituorum, quibus tranſactis Diluvio delerentur.*

Patrum iſtorum interpretationem ſequimur potius quam *Philonis* Libro *De Gigantibus*, *Joſephi* Lib. 1. Antiquitatum, *Lactantii* Lib. 2. *Divinarum Inſtitutionum*, cap. 15. *Ruperti* Libro 4. Commentariorum in *Geneſim*, capit. 13. quos ſequitur *Toſtatus* Epiſcopus Abulenſis.

Objicies, Quo tempore Deus hæc verba protulit, centum duntaxat annos ad Diluvium uſque numerari: Hæc namque locutus eſt anno quingenteſimo vitæ Noe.

Reſpondetur, *S. Auguſtinum* hanc objectionem occupaſſe, cum ait, Quadringentorum & octoginta annorum duntaxat, tunc fuiſſe *Noe*, quos Scriptura numero rotundo quingentos vocat.

At, inquies, hæc protulit Deus, cum *Noe* genuiſſet *Sem*, *Cham*, & *Japhet*, quorum generatio, capit. 5. refertur: porro quingenteſimum annum tunc expleverat.

Reſpondetur, Hæc locutum fuiſſe Deum viginti annis antequam *Noe* genuiſſet. Verum ejus generatio per anticipationem deſcribitur, quæ Scripturæ Sacræ ſolemnis eſt. Voluit namque *Moyſes* generationes omnes ab *Adamo* ad Diluvium una ſerie deſcribere, & ſingularum epocham per annos parentis deſignare. Sed quia nonnulla prius evenerant, ut quod hominibus tempus centum viginti annorum ad pœnitentiam Deus conſtituiſſet, hæc deinceps illi commemoranda fuerunt.

Alio modo hanc difficultatem ſolvit *S. Hieronymus*: exiſtimat nempe centum duntaxat annos impletos eſſe ex quo Deus verba illa protulit, in quorum interpretatione verſamur, ſed viginti annos ex deſignato temporis intervallo divinæ juſtitiæ falce amputatos. *Quia vero*, inquit, *pœnitentiam agere contempſerunt, noluit Deus tempus expectare decretum; ſed viginti annorum ſpatiis amputatis, induxit Diluvium anno centeſimo agendæ pœnitentiæ deſtinato*. S. Hieronymi ſententiam ſecutus eſt *Hugo a S. Victore*, Annotationibus in Geneſim. *Sicut*, inquit, *Ezechiæ mortem inſtantem minatus eſt Deus: ſed quia pœnituit, mortem inſtantem in quindecim annos diſtulit: ſic contra illis hominibus ad pœnitendum centum viginti annorum ſpatium conceſſerat; ſed quia facti ſunt deteriores patientia Dei, ſpatium indultum breviatum eſt. Nec in aliquo iſtorum mutatum eſt Dei conſilium, ſed tantum ſententia.*

ARTICULUS IV.

De Univerſalitate Diluvii Noetici.

PROPOSITIO UNICA.

Noeticum Diluvium Univerſale fuit, non Paleſtinæ ſolius, ſed totius Terræ.

HAnc veritatem, quam Præadamiticus Fabulator *Peirerius*, & alii forte hujus farinæ homines impie negant, luculenter probant Scripturæ ſacræ verba, Geneſis 7. *Factumque eſt Diluvium quadraginta diebus ſuper terram; & multiplicatæ ſunt aquæ, & elevaverunt Arcam in ſublime a terra. Vehementer enim inundaverunt, & omnia reple-*

repleverunt in ſuperficie terræ. Porro Arca ferebatur ſuper aquas; & aquæ prævaluerunt nimis ſuper terram, opertique ſunt Montes omnes excelſi ſub univerſo cœlo. Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper Montes quos operuerat, conſumptaque eſt omnis caro, quæ movebatur ſuper terram, volucrum, animantium, beſtiarum, omniumque reptilium quæ reptant ſuper terram: univerſi homines, & cuncta in quibus ſpiraculum vitæ eſt in vitæ terra, mortua ſunt. Et delevit omnem ſubſtantiam quæ erat ſuper terram, ab homine uſque ad pecus, tam reptile quam volucres cœli: & deleta ſunt de terra. Remanſit autem Noe, & qui cum eo erant in Arca. Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.... Requievitque Arca menſe ſeptimo, vigeſimo ſeptimo die menſis, ſuper Montes Armeniæ, &c. Celſiſſimos montes ſuperavit Arca: non igitur ſolius Palæſtinæ montes. Qua enim vi, quibus machinis, quo denique portento retenta eſt aqua, ut intra Palæſtinæ regionem ſubſiſtens, & in altiſſimos montes enixa, regionis hujus clauſtra non perrumperet, aliove non exundaret? Si extra Palæſtinam Diluvium graſſatum non eſt, cur *Noe* juſſit Deus ut Arcam extrueret, cum itinere brevi ac facili vitam redimere poſſet? Quomodo columba extra Arcam emiſſa indicio eſſe potuit aquas deſediſſe, cum extra Palæſtinam evolare potuerit? Qua ratione Arca in Montibus *Ararat*, id eſt in Montibus Gordyæis Armeniæ quieſcere potuit, ſi ſolam Palæſtinam Diluvium Noeticum infeſtavit?

Secundo, cauſa immittendi Diluvii fuit, quod *Omnis caro corruperat viam ſuam ſuper terram*; immiſſo diluvio, *Venit finis univerſæ carnis*; decrevit Deus *interficere omnem carnem, in qua ſpiritus erat ſubter cœlum. Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt*; Quod in particulari Diluvio neque neceſſarium fuit, nec fieri omnino potuit.

Tertio, Diluvium Noeticum a *S. Petro* comparatur cum interitu Mundi per ignem: At conflagrationem illam generalem fore certum eſt. *Latet enim*, inquit, *eos hoc volentes, quod cœli erant prius, & terra, de aqua & per aquam conſiſtens Dei verbo: per quæ ille tunc Mundus aqua inundatus periit. Cœli autem qui nunc ſunt, & Terra, eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſervati in diem judicii & perditionis impiorum hominum.* 2. *Petri* 3. *cap. v.* 5. 6. 7.

Quarto, a tribus filiis Noe *diſſeminatum eſt omne genus hominum ſuper univerſam terram*, ut dicitur *Geneſis* 8. verſ. 9. totaque terra tanquam vacua poſſeſſio diviſa eſt filiis & nepotibus ipſius, ut conſtat ex cap. 10. verſ. 5. *Ab his diviſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundum linguam ſuam & familias ſuas in Nationibus ſuis*: Quod argumento eſt terram univerſam cataclyſmo Noetico nudatam & exhauſtam fuiſſe, non Palæſtinam ſolam.

Quinto, non Patrum dumtaxat omnium conſenſu, ſed & Scriptorum Ethnicorum teſtimonio, Diluvii Noetici univerſalitas demonſtratur, ſcilicet *Beroſi* Chaldæi, *Hieronymi* Ægyptii, *Abydeni* Aſſyrii, *Alexandri Polyhiſtoris*, *Platonis*, *Luciani*, *Apollodori*, *Melonis*, *Nicolai Damaſceni*, quorum loca deſcripſimus in Synopſi, Articulo 3.

Objicies, multa fingi debere miracula, ut Noetici diluvii univerſalitas comprobetur. Cum enim univerſi orbis aquæ non ſufficiant ad obruendam tam alte terram; vel plures aquas creari neceſſe fuit, vel iſtam aquarum molem ex aliis cœli orbibus decidere.

Reſpondetur, credendum potius miracula interceſſiſſe, ſi quæ neceſſaria fuerunt, quam Scripturæ ſacræ Hiſtoricæ narrationi fidem derogandam, vel ejus verba in alienos ſenſus detorquenda. Verum Deo potentia non defuit generalis illius aquarum eluvionis etiam per naturales cauſas exequendæ. Sane cauſas naturales a divina omnipotentia ad efficiendum Diluvium adhibitas, *Moſes* ſignificat his verbis: *Rupti ſunt omnes fontes abiſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt, & facta eſt pluvia ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus*. Duas cauſas Diluvii *Moſes* exprimit, 1. aquarum omnium eruptionem, quæ terræ meatus univerſos occupabant. 2. Nubium quæ totum aerem pererrabant, in pluvias contractionem. *Philo* Libro 3. *De Vita Moſis*, tres cauſas Noetici Diluvii recenſet. 1. Nempe maris tumorem & effuſionem in terras. 2. Ingens fluminum omnium incrementum. 3. Longam imbrium con-

Lucanus Lib. 1.

avium sustinere. Quapropter etiamsi verum dixit quidam secularium Poetarum: Nubes excedit Olympus & Pacem summa tenent: *Quia perhibetur in Olympi vertice aer esse tam tenuis, ut neque nubibus obumbretur, neque turbetur vento, neque sustentare alites possit, neque ipsos qui forte adscenderint homines crassioris auræ spiritu alere, sicut in isto aere consueverunt: tamen & ipse aer est, unde aquis vicina qualitate diffunditur; & propterea ipse quoque in humidam naturam conversus diluvii tempore creditur. Neque enim arbitrandum est aliquid de spatiis Siderei Cœli usurpasse, cum omnes etiam altissimos Montes aqua transcenderat.*

Objicies tertio, ex columba a *Noe* emissa & vespere ad illum redeunte, ramumque olivæ virentibus foliis in ore suo portante, probari Diluvium universale non fuisse. Nimirum ramus ille non erat ex oleis illis avulsus, quas diluvium obruerat, & per annum limosa palude obduxerat, quorum idcirco folia limo gravata emarcuerant. Probabilius ergo dicetur, Columbam e Montibus Armeniæ emissam, aquas diluvii omnes transvolavisse; & in campis Superioris Asiæ elationibus decerpsisse ex olea quadam cataclysmi & limi pura ramum illum virentibus foliis, quo virentem nec marcidam salutis spem *Noe* ostentaret.

Respondetur, missis Hebræorum, & Christianorum etiam quorundam Interpretum commentis, qui ramum illum virentis olivæ ex Paradiso terrestri decerptum fingunt, (siquidem *Noe* illo indicio exploratum non habuisset terram esse siccatam) Respondetur, inquam, sub aquis vivere & virere non solum oleæ, sed & aliarum arborum quasdam species, teste *Theophrasto*, Historiæ Plantarum Lib. 4. cap. 8. cujus verba ita contrahit *Plinius* Lib. 13. cap. 25. *In Mari vero Rubro* (mirum est) *sylvas vivere, laurum maxime, & olivam ferentem baccas ... Eodem tractu Insularum sylvas operit æstus, quamquam altiores Platanis populisque altissimis. Folia iis lauri, flos violæ odore & colore, baccæ ut oleis & ipsæ odoris jucundi; Autumnonascentes, foliis nunquam deciduis. Harum minores totas integit Mare; maximarum cacumina extant ... Alias quoque arbores in alto, &c. eodem in Mari visas, semper folia retinentes, fructu earum lupino simili.* Idem constat ex *Plutarcho* Libro de Facie in orbe Lunæ. *Gedrosiæ autem*, inquit, *& Troglodyticæ regionis ea pars, quæ ad Oceanum pertingit, cum sit omnino sterilis ob siccitatem, & arboribus careat: in Mari vicino, quo alluitur, inusitatæ magnitudinis plantæ nascuntur, & ex profundo pullulant, quarum alias oleas, alias lauros, alias crines Isidis nominant.* Cum itaque ex iis constet in ipso Mari vivere veras arbores, atque in iis arborem oleæ simillimam, quam propterea non solum *Plinius*, sed & locorum incolæ simpliciter oleam vocant: Quidni olea, cujus folia nunquam decidunt (unde Poeta: —— *Ramum semper frondentis olivæ.*)

Folia sua sub aquis retinuerit, quibus virens ramus fuerit a columba decerptus? Maxime (inquit) *Bochartus* 2. Parte *Hierozoici* Lib. 1. cap. 4.) cum oleæ folia aquis & imbribus diu obsistere ex eo colligatur, quod his Ichtyophagi tuguria sua obtegunt. *Strabo* Lib. 16. vocat *casas olei folio tectas. Et Agatharcides* Lib. 5. cap. 17. *Alii olearum vertices inter se connexos pro tabernaculis usurpant.* Et *Diodorus* Lib. 3. pag. 109. *Oleæ plurimæ circa illa loca procreantur, radicibus in Mari immersis, & densissimis foliis; quibus inter se connexis continuam umbram facientes, in his tanquam in tabernaculis privatim degunt.* Pro ἐλαῖαι, idest, *oleæ*, nostras editiones perperam habere ἐ λάται *abjetes*, quarum folia angustiora sunt, quam ut continuam umbram possint facere, *Bochartus* observat: ideoque *Diodorum* ex *Agatharcide* & *Strabone* corrigendum.

Objicit quarto Fabulator Præadamiticus, cap. 9. Libri 4. divisas & possessas fuisse a Filiis *Noe* non terrarum omnium plagas omnes, sed regiones tantum Terræ Sanctæ, vel terras illis conterminas, ut colligitur, ex cap. 10. *Genes.* Principium regni *Nembrod* Babylon fuit, *Assur*, vero ædificavit Niniven. Nihil autem præter *Babylonem* & *Niniven* memoratur toto capite aut divisum aut possessum a filiis *Noe*, vel ultra Euphratem, vel ultra fluvium Ægypti, vel ultra Mare Rubrum, vel ultra Mare Palæstinorum, qui sunt Terræ Sanctæ limites. Imo vero prognatos legas capite illo

10.

10. ex filiis *Cham* Philiſthæos, Hethæos, Jebuſæos, Amorrhæos, Gergeſæos, Hevæos, Sinæos, Aradios, Samaræos & Amathæos, populos omnes Terræ Sanctæ. Quod perſpicue apparet ex locis, & Terræ ejuſdem Itineribus. Scriptum eſt ibidem. *Factique ſunt termini Chanaan* (filii Cham) *venientibus a Sidone Geraram, uſque Gazam; donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam & Seboim uſque Leza.* Quæ ſunt vel urbes vel regiones Terræ Sanctæ. Additur: *Poſt hæc diſſeminati ſunt Chananæi.* At de illis non dubitatur quin fuerint notiſſimi & præcipui Terræ Sanctæ populi. Ibidem enumerantur filii *Sem*, qui pater fuit filiorum Heber. *Natique ſunt Heber filii duo, nomen uni Phaleg: eo quod in diebus ejus diviſa fuerit terra; & nomen fratris ejus Jectam.* Terra autem illa in diebus *Phaleg* diviſa, Terra Sancta eſt. De illis enim fratribus additur: *Et facta eſt habitatio eorum de Meſſar pergentibus uſque Sephar Montem Orientalem.* Quod Terræ Sanctæ Itinerarium merum eſt.

Reſpondetur, Ex cap. 10. Geneſeos evidens eſſe genus omne hominum a filiis & Nepotibus *Noe* fuiſſe reparatum, terrarumque omnium populos ab ejus filiis fuiſſe propagatos. De *Japhet* namque filiis dicitur: *Filii Japhet: Gomor, & Magog: & Madai, & Javan, & Thubal, & Moſoch, & Thiras. Porro filii Gomer: Aſcenez, & Riphat, & Thogorma. Filii autem Javan, Eliſa, & Tharſis, Cethim, & Dodanim. Ab his diviſæ ſunt Inſulæ Gentium in Regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundum linguam ſuam & familias ſuas in Nationibus ſuis.* Per Inſulas autem Gentium ac Nationes populos dumtaxat Terræ Sanctæ ſignificari, non Gentes per alias Orbis partes diſperſas, quis ſapiens in animum inducat? Alios ſane quam Terræ Sanctæ populos a filiis & nepotibus *Noe* propagatos, oſtendere haud difficile eſt, ſingulos recenſendo.

Atque ut a *Gomer* incipiamus cum *Moſe:* explosis Chaldæorum figmentis, qui eum Africæ parentem faciunt; relicto etiam *Joſepho* qui Galatarum patrem ſtatuit; iis etiam valere juſſis, qui *Gomer* Cimmeriorum auctorem volunt; *Ezechieli* adhærentes, qui terram *Gomer* & *Thogorma* ad Aquilonem Judææ collocat capit. 38. verſ. 6. Terram *Gomer* Phrygiam eſſe cenſemus cum *Bocharto* in *Phaleg* Lib. 3. c. 8. Phrygiæ regio *Katakecaumene*, ab aduſtione nomen habens, circa Cayſtrum & Mæandrum, & urbem Philadelphiam ſita; cujus campeſtris regio eſt *cinericia*, montana autem & ſaxoſa *nigra tanquam ex aduſtione:* Terra denique tota eſt *fragilis & friabilis, & plena ſalſuginis, & facile inflammatur*; ut refert *Strabo* Libro 12. & 13. Certe regio ipſa nominis *Gomer* interpretatio quædam videtur. Nam Hebræum *Gamar* ſignificat *conſumere:* & Syri carbonem *gumra* vel *gumro* appellant: Græcis denique φρύγειν eſt *torrere*: Unde & φρύγια dictus locus quidam *Oete* montis, *Quia ibi Hercules ambuſtus eſt.* Ita *Euſtathius* in Dionyſium, *Stephanus* in Phrygia, & *Callimachi* Scholiaſtes Hymno in *Dianam*, verſ. 159.

Magog, alterum *Japheti* filium, *S. Ambroſius*, Lib. 2. *De Fide ad Gratianum*, cap. 4. Gothorum parentem; *Euſebius*, Celtarum & Galatarum; Auctor Chronici Alexandrini, Aquitanorum; Chaldæi, Germanorum; Arabes, Tartarorum faciunt. Scytharum Patrem aſſerunt *Joſephus*, *Euſtathius*, *S. Hieronymus* & *Theodoretus*. Id colligitur ex *Ezechielis* c. 38. verſ. 2. *Pone faciem tuam contra Gog, Terram Magog, Principem capitis Moſoch & Thubal, & circumagam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites veſtitos loricis univerſos, multitudinem magnam & clypeum arripientium & gladium.* Septuaginta Interpretes, *Symmachus*, & *Theodotion* vertunt, *Principem Rhos, Meſech, & Thubal*. Ex hoc Prophetæ loco, ſecundum utramque Verſionem colligitur, Terram *Magog* eſſe Scythiæ regionem. Nam ſecundum Vulgatam verborum *Ezechielis* ſenſus eſt *Gog* incolam Terræ *Magog* illis regionibus dominari, unde incipit Terra *Meſech* & *Thubal*. Caput enim apud Hebræos, paſſim pro initio ſumitur. Sic Terra *Gog* vel *Magog* erit Scythiæ pars circa Caucaſum quam Colchi & Armeni, quorum dialectus erat Semilchaldæa, *Gog-haſan* vocaverint, id eſt *Gogi* munimentum, atque inde Græci, Καύκασον ſono molliore. Secundum Verſionem vero 70. Interpretum, ſenſus erit, *Gog*, id eſt, Scythas incolas Terræ Magog, id eſt Scythiæ, inſuper fuiſſe Principes Terrarum *Rhos*, *Meſech*, *& Thubal*. *Rhos* quidem loci nomen *S. Hieronymus* eſſe negat, quia aliunde ignotum eſt, nec apud *Joſephum* qui omnia gentium Hebraica nomina in 1. *Antiquitatum* Libro exponit, illud invenire potuit.

S. Hieron. lib. Quæſt. Hebr. in Geneſ. & Præfas. Lib. 2. in Ezechielem.

Sed hoc nihil obstare *Bochartus* reponit, quominus possit esse loci nomen, cum *Ezechiel* multa alia locorum nomina habeat, quę nec apud *Josephum*, nec alibi in Scriptura Sacra leguntur. *Rhos* ergo esse Armeniæ fluvium *Araxen* & *Araxenen* regionem, Vir ille Doctissimus conjicit, probatque ex Nubiensi Geographo. Sensum itaque verborum *Ezechielis*, secundum Versionem 70. Interpretum hunc esse: *Pone faciem tuam contra Gog; id est*, obfirma vultum tuum ad prophetandum contra Regem Scytharum *in Terra Magog;* qui Regni sedem habet in Scythia prope Caucasum; *Principem Rhos, Mesech, & Thubal;* Principem Armeniæ, Araxenæ, Moschicæ, & Tibareniæ, regionum contiguarum, quæ tum erant Scythici juris: Scythas enim vel Sacas, quod idem est, Imperii sui limites eo usque promovisse, testatur *Strabo*, Lib. 11. & Scythas circa *Araxen* Amnem habitasse, *Herodotus & Diodorus Siculus* Libro 2. commemorant. A Rhossis & Moschis circa Araxen, de quibus *Ezechiel*, descendisse Russos & Moscovitas, gentes in Scythia Europæa celeberrimas *Bochartus* conjicit: & pariter a *Magog* nomen traxisse Magynos, quos inter Scythiæ populos versus Thraciam & Tanaim *Tibullus* recenset in Panegyrico ad Messalam:

Quaque Hebrus Tanaisque Getas rigat atque Magina.

Populos *Gog* & *Magog* describere pergit Propheta vers. 3. & 4. *Ecce ego ad te Gog... & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites.* Et vers. 15. *Et venies de loco tuo a lateribus Aquilonis tu, & populi multi tecum, ascensores equorum universi.* Quod Scythis apprime convenit, quibus etiam in summa pace continua pene fuit equitatio. Unde *Hippocrates* Lib. *De Aquis & Locis*, ita de Scythis loquitur; *Ab equitatione ipsos corripiunt articulorum dolores, quia pedes ipsorum semper ab equis propendent.* Addit Propheta cap. 39. vers. 3. *Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua dejiciam.* Quod Scythis etiam proprium, quorum arma perpetua sagittæ & arcus. Ideo Scytharum equites vocantur *Hippotoxotæ* ab *Herodoto* & *Luciano*, quod a teneris jaculari assuevissent, etiam *dum ab equis movebantur*: Idque tanta peritia ut raro a scopo aberrarent. Unde *Anacharsis* in Plutarchi *Symposio* ait, Animalia Dei motionibus non minus obsequi, *quam Scythis arcus, lyræque Græcis & tibiæ obsequuntur*. Et apud *Herodotum* Mediæ Rex *Cyaxares* filium suum Scythis committit, ut ab iis addiscat *artem arcu jaculandi*. Et in *Ctesiæ* Persicis, *Darius* & *Scytharces*, hic Scytharum Rex, ille Persarum, *Arcus sibi misere mutuo, sed Scythicus prævalebat*, qui *Darium* ita perculit ut fuga sibi consuluerit. Hæc & alia plura doctissimus *Bochartus*, in *Phaleg* Lib. 3. cap. 13.

Herod. Lib. 4. c. 47. Lucian. in Taxari, & in Hermor. Lib. 1. c. 30.

Madai, tertius *Japheti* filius, Medorum pater est. Quippe pro Medis & Persis *Esdræ* & *Danielis* Libri passim habent, *Paras, & Madai*.

Javan, quartus *Japheti* filius, Jonibus originem dedit, quos *Homerus* in Iliade *Iaones* appellat. Jonum porro nomine non solos Athenienses, aut Athenienssium colonos intelligi debere *Bochartus* observat, quamvis ita accipiant *Herodotus*, *Aristoteles*, *Heraclides*, *Strabo*, *Plutarchus*, & alii: sed Achæos etiam, & Bœotos, Jonum nomine contineri, auctore *Hesychio*. Hinc Jonicus campus a *Strabone* ponitur in Bœotia. Quin & Macedoniam huc pertinuisse, cum vicinis gentibus ad occasum, docet Jonium Mare, olim Macedonici juris. Hinc est quod Alexandrum *Daniel* c. 8. vers. 21. *Regem Javan* appellat, ut in Textu Hebræo legitur.

Thubal & Mesech, quintus & sextus *Japheti* filius, cognatis populis nomen dederunt, quorum meminit *Ezechiel* c. 27. vers. 13. c. 32. vers. 26. c. 38. vers. 2. & 3. & c. 39. vers. 1. Chaldæi Italiam & Ausoniam interpretantur: *Josephus*, Iberos & Cappadoces; *Eusebius* Illyrios & Thessalos; Arabs Sinas & Chorasan; Chronicon Alexandrinum Macuacos Geographis omnibus ignotos. Melius *Bochartus* Moschos & Tibarenos esse censet; idque hæc argumenta probant. 1. Nominum affinitas; a *Mesech* enim Moschos oriundos perspicuum est: a *Thubal*, levi mutatione litteræ L. in R. *Thibar* formatum, & hinc Tibarenos, verisimillimum. Quæ mutatio Græcis haud insolita, qui eadem licentia ex *Belial* fecerunt Βελιάρ, ex *Picol* φίχωρ, &c. 2. *Mesech* & *Thubal* fuerunt in Terra Magog seu Scythia veteri: at Moschi & Tibareni olim Scythici in-

juris fuere. 3. Meſech & Thubal vicinæ gentes fuere: vicini pariter Moſchi & Tibareni. Hinc *Strabo* Lib. 7. 11. & 12. Tibareniam & Tibarenorum fines extendit uſque ad Pharnaciam & Trapezuntem, Moſchicoſque & Cholchicos Montes, ita ut medii fuerint inter Trapezuntios & Armeniæ Minoris incolas. Eos etiam paſſim conjungit *Herodotus*, qui in copiis *Xerxis* eadem utriuſque arma, eoſdem belli duces tribuit. 4. De Thubal, & Meſech *Ezechiel.* 27. verſ. 13. habetur: *Thubal & Moſoch, ipſi institores tui: Mancipia & vaſa ærea advexerunt populo tuo*. Id autem Moſchis & Tibarenis convenit. Cappadociam enim, cujus pars Tibarenia fuit, hoc mangonii genere celebrem quis ignorat? Unde *Cicero* in Oratione poſt reditum ad Senatum: *Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres*. Et *Horatius* Epiſt. 6. Lib. 1.

Mancipiis dives eget æris Cappadocum Rex.

Ad Tibarenos Moſſyneci pertinent, quorum æs ſplendidiſſimum & candidiſſimum eſſe, *Ariſtoteles* Lib. *De Mirab. Auſcult*. teſtatur. Sed & in Iberia, cujus patem Moſchi incolunt, creditur eſſe æs omnium præſtantiſſimum. Hinc *Calcondilas* Lib. 7. ita commendat æs Paphlagonicum, ut nulli præterquam Iberico cedere aſſerat. 5. De gentibus Meſech & Thubal *Ezechiel.* Cap. 32. verſ. 26. dicitur: *Ibi Moſoch & Thubal, & omnis multitudo ejus: in circuitu ejus ſepulcra illius: omnes hi incircumciſi, interfecti que & cadentes gladio: quia dederunt fortitudinem ſuam in terra viventium*. Quod Tibarenis ratione immanitatis & belluinæ ferociæ optime convenit, de quibus *Euſebius* Lib. 1. Præparationis Evangelicæ, *Tibari*, inquit, *vivos præcipitabant eos quibus imminebat ſenectus*. Plura dabit *Bochartus* in *Phaleg* Libro 3. cap. 12.

Thiras, filiorum *Japheti* poſtremus, Thracum parens aſſeritur a Chaldæis, *Jonathane*, & Hieroſolymitano Interprete, a *Joſepho* Lib. 1. *Antiquitatum* c. 7. *Euſebio* in Chronico, *Euſtathio Antiocheno* in Hexaemeron, *S. Epiphanio* Lib. 1. adverſus Hæreſes §. 7. *S. Hieronymo* in Traditionibus Hebraicis, *Iſidoro Hiſpalenſi* Lib. 9. Originum Num. 10. Id ipſa vox confirmat: *Thiras* enim idem eſt quod Θρᾷξ, *Samech* & ξ permutatis, ut in Alphabeto quod Græci a Phœnicibus acceperunt, in quo litera ζ occupat locum literæ *Samech*. Apud Thraces & vicinos populos multa ſuperſunt hujus nominis veſtigia. *Athyras* Portus, & Sinus, & fluvius circa Byzantium in Propontidem exiens, apud Plinium, Melam, & Ptolomæum; *Tyriſtaſis* urbs in Thraciæ Cherſoneſo, apud Plinium & Demoſthenem; & *Thraſi* Thraciæ Populus ad Hæmum Montem, apud Herodotum Lib. 5. Livium Lib. 38. & Heſychium. Hinc etiam apud Veteres *Mars* Thracum Deus *Thuras* nominatur: & *Martis* filius primus Thracum Rex *Thereus*: & *Therops* Thraciæ Rex a *Baccho* conſtitutus *Lycurgi* loco, de quo Diodorus Siculus Lib. 3. *Teres* denique *Sitacis* pater, qui primus Odryſarum Regnum amplificavit, & reliqua Thracia majus reddidit.

Sequuntur *Japhet* nepotes ex *Gomer*: quos inter primus occurrit *Aſcenez*, a quo nomen ſortita eſt *Aſcania* pars Phrygiæ & Myſiæ, cujus meminit *Homerus* in Iliade, & *Strabo* Lib. 14. qui & *Aſcanium* Amnem memorat. Aſcanii Portus meminit etiam *Plinius* Lib. 5. cap. 30. & Aſcaniæ Inſulæ Lib. 4. c. 12. & Lib. 5. cap. 31. Cum autem *Aſcanius* Sinus & Aſcanius Lacus & Amnis in Bythinia fuerit, credibile eſt e Terra *Gomer*, id eſt, Phrygia Majore, colonos duce *Aſcenez* in Phrygiam Minorem, Troademque deductos, ad Pontum uſque ſe diffudiſſe, qui cum ex accolarum nomine diceretur *Aſcenaz*, a Græcis paululum deflexa voce nominatus eſt Ἄξενος, *Inhoſpitalis*; & poſtmodum Εὔξεινος in contrarium verſa ſignificatione. Hinc Apollonius *Argonaut*. Lib. 2.

Thynias Axino veſtigia littore fixit.

Diodorus Lib. 4. ubi de *Jaſone* & Argonautis: *Pontum autem cum illis temporibus circumhabitaretur a gentibus barbaris & prorſus feris, & locorum incolæ trucidarent hoſpites adnavigantes, Axenum appellatum fuiſſe* teſtatur. Hinc *Apollodorus* apud *Strabonem* Lib. 7. dicit, *Axenum appellatum ob nimium rigorem & ſævitiam populorum & Scytharum maxime, hoſpitum immolatorum carnibus veſcentium, ac calvariis poculorum loco utentium*. Similia leguntur apud *Ovidium*, in *Triſtibus*, Lib. 4. Elegia quarta, apud *Plinium* initio Libro 6. *Melam* Lib. 1. c. 19. & apud *Lucianum* in *Toxari*. Plura dabit *Bochartus* in *Phaleg* Lib. 3. c. 9.

Riphat, alter *Gomeri* filius, Sauromatis, ſecundum *Euſebium*; Garamantis, ſecundum

dum Chronicon Alexandrinum; Riphatæis, qui Paphlagones dicuntur, ſecundum *Joſephum & S. Hieronymum*, originem dedit. Sane Paphlagones dictos olim Riphatæos, ſeu *Riphaces*, conſtat ex *Pomponio Mela*, Lib. 1.

Thogorma, tertius *Gomeri* filius, regioni nomen fecit, quæ Paleſtinę Aquilonaris erat, non procul remota a terra *Gomer*, equorum & mulorum ferax, quos ad Tyriorum nundinas Thogormæi deducebant, ut habetur *Ezechielis* c. 27. verſu 14. & c. 38. verſ. 6. Hanc eſſe Phrygiam cenſent *Joſephus*, *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis, *Theodoretus*, & *S. Iſidorus Hiſpalenſis*; *Euſebius* Armeniam. Nos cum *Gomerum* Phrygum parentem probaverimus, Græcum Scholiaſtem in *Ezechielis* c. 33. ſecuti, a *Thogorma* Cappadoces derivamus, quibus *Ezechielis* characteres conveniunt. Nam Thogormam *Ezechiel* Terræ *Gomer* conjungit, id eſt Phrygię: at Phrygiæ vicina eſt Cappadocia. 2. *Thogorma* reſpectu Judææ eſt Aquilonaris; talis eſt Cappadocia. 3. *Thogorma* ob equorum & mulorum prętiantiam ab *Ezechiele* celebratur: Cappadocia equis & mulis nobiliſſimis ita fœcunda eſt, ut hac in parte nulli terrarum cedat, ut probat *Bochartus* teſtimoniis veterum, *Solini*, *Dionyſii Periegetis* verſ. 973. *Oppiani Cyneg.* Lib. 1. verſ. 179. *Claudiani* in *Rufinum* Lib. 2. & De Laudibus Serenæ, *Philoſtorgii* Cappadocis Hiſtorici vetuſtiſſimi, *Theophraſti* & *Plinii*, qui *vulgo parere mulas in Cappadocia* tradunt, *ſed eſſe id animal ſui generis*; Strabonis, qui Cappadociam ſcribit Perſis conferre quotannis tributi nomine *equos mille quingentos*, *& mulos bis mille*. Denique Galatis, qui Cappadociam inſederunt, Trogmorum, & Trocmorum nomen indi- *Lib. 8. c. 44. Lib. 2.* tum, voce derivata a *Thogorma*, pro quo Græci Interpretes Τογαρμα conſtanter legunt. *Strabo* Lib. 12. *Trocmi Ponti & Cappadociæ confinia poſſident*. Soli Galatarum *Trocmi* Cappadocum Regi *Ariarathi* litem de finibus moverunt cujus componendæ gratia Legati a Romanis miſſi, referente *Polybio* in *Excerptis*, cap. 108.

Japheti nepotes ex *Javan*, a *Moſe* recenſentur *Eliſa & Tharſis*, *Cethim & Dodanim*. Ab *Eliſa* Joſephus, S. Hieronymus, & S. Iſidorus Hiſpalenſis *Æoles* propagatos interpretantur; *Helladem* Chaldæi; *Siciliam* Euſebius; Villalpandus *Elyſios Campos* in Fortunatis inſulis; *Bochartus* Peloponneſum, in quo *Elis* vetuſtiſſima eſt & ampliſſima regio, cujus una pars ab Homero vocatur *Aliſium*. *Eliſam* memorat *Ezechiel* cap. 27. verſ. 7. purpuramque ex Inſulis *Eliſæ* allatam celebrat: *Hyacinthus & purpura de Inſulis Eliſæ facta ſunt operimentum tuum*. Peloponneſum complecti Achajam, Elidem, Meſſeniam, Arcadiam, Laconicam, & Argoliden totidem Peninſulas, exploratum eſt; & purpuram olim magna copia in maritimis Laconicæ partibus parari ſolitam, Veteres teſtantur, *Plinius* Lib. 9. c. 136. *Pauſanias* Laconicis, *Horatius* Lib. 2. Od. 18. *Statius* Lib. 1. Sylva 2. *Valerius Flaccus* Lib. 1. Fuit in Peloponneſo, non procul a Mycenis, *Hermione* Urbs ad Argolicum Sinum, purpurę proventu nobilis, quæ a *Plutarcho* Hermionica dicitur, cum Suſis ab *Alexandro* captis ibi narrat, *inventa fuiſſe purpuræ Hermionicæ talentorum quinque millia, annis ſervata decem minus ducentis, quæ florem recentem adhuc ac novitium retineret*. Atque de hac purpura intelligi poteſt locus *Ezechielis*, purpuram ex Inſulis *Eliſæ* allatam memorans.

Tharſis, alter filius *Javan*, non Tarſo Ciliciæ, ut *Joſepho*, & pleriſque recentioribus, ſed Carthaginenſibus originem dedit, ut 70. Interpretibus, & Vulgato ad cap. 27. *Ezechielis* verſ. 12. *S. Hieronymo*, & *Theodoreto* viſum eſt. Inde forſan coloniam in Hiſpanias deduxit. Ideo *Euſebius* Iberos ſeu Hiſpanos a Tharſi propagatos aſſerit. Euſebii ſententiam duobus maxime confirmat argumentis *Bochartus*. 1. ex *Ezechielis* cap. 27. verſ. 12. ubi dicitur: *Tharſis negotiatrix tua præ copia omnium divitiarum, argento, ferro, ſtanno, & plumbo negotiati ſunt in nundinis tuis*. His autem metallis divitem fuiſſe Hiſpaniam Veteres teſtantur. Ideoque Tyrii eo frequentiſſime ſe contulerunt negotiationis & lucri gratia. Qua de re plura ex Antiquitatis penu profert Vir doctiſſimus. Sed hujus argumenti vim frangit Vulgata Verſio, quæ Tharſim ibi interpretatur Carthaginem: *Carthaginenſes negotiatores tui, a multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, ſtanno, plumboque repleverunt nundinas tuas*. 2. Sententiam ſuam probat *Bochartus*, ex eo quod Tyriorum ac Phœnicum navigationes in Hiſpaniam adeo antiquæ fuerint, ut ab heroicis temporibus, *Hercule* nempe *Tyrio*, *Moſis* ævo, earum initium arceſſant. Hinc pleraque Hiſpaniæ loca ſeu locorum nomi-

na,

na, antiquis celebrata, origine ſua Phœnicia eſſe. Videſis *Bochartum* in *Phaleg* Lib. 3. c. 7.

Cethim, tertius filius *Javan*, ſingulari cuidam Genti originem etiam dedit, quam Græci Interpretes *Numer.* 24. verſ. 24. *Iſai.* 23. verſ. 14. *Daniel* 11. verſ. 30. *Citios* vocant, id eſt Cyprios, ſi *Joſepho* credimus; quia in Cypro Inſula *Citium* urbs eſt celeberrima, patria *Zenonis Stoici*, qui *Cittæus* inde appellatur. Ad *Joſephum* accedunt *S. Epiphanius* in Hæreſi Manichæorum, *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim, *Euſtathius* in Hexaemeron, & *Victor* Presbyter in *Jeremiam*. Alii *Chios* a *Cethim* derivant. Alii *Indorum Gentes*, apud *Olympiodorum* & *S. Chryſoſtomum* in Catena Græcorum Patrum, in *Jeremiæ* cap. 2. Quidam *Ciliciam* intelligunt, cujus pars non minima Cetis regio, apud *Ptolomæum*, & *S. Baſilium Seleucienſem* Lib. 1. *De Vita S. Theclæ*. Auctor Lib. 1. *Machabæorum* Terram *Cethim* putavit eſſe Macedoniam. Initio quippe Libri narrat *Alexandrum* Macedonem egreſſum eſſe ex Terra Cethim, ἐκ τῆς γῆς Κεττιμ. Et capit. 8. verſ. 5. *Perſeum* illum Macedonem, de quo Romani triumpharunt, vocat Κιτιέων βασιλέα *Citiorum Regem*. Quæ ſententia confirmatur ex eo quod *Iſaias* cap. 23. verſ. 1. Tyriis excidium interminatus, addat fore *ut revelatur*, id eſt, erumpat in illos hoc malum *a Terra Cethim*: quod pleriſque referendum videtur ad Macedones, qui *Alexandro* duce Tyrum oppugnarunt, & devaſtarunt. *At apud Iſaiam Chuthæos, id eſt, Suſianæ incolas ad ortum Babyloniæ ſignificari, non Macedonas*, recte obſervat Bochartus. *Ibi quippe non agi de poſtremo Tyri excidio, quod ſub Alexandro contigit, ſed de priore, cujus auctor Nabuchodonoſor*. Bochartus, aliique Viri eruditi, *Cethim* Italos eſſe volunt, his argumentis freti. 1. Quod *Daniel* Alexandrum nominet Regem *Javan*: qui ſi dicatur etiam Rex *Cethim*, confundentur *Javan* & *Cethim*, quæ manifeſte diſtinxit *Moſes*. 2. Ejuſdem Prophetę cap. 11. verſ. 29. & 30. de Cithęis ea dicuntur, quæ ad Romanos univerſi fere Interpretes referunt. *Conſtituto*, inquit, *tempore* ANTIOCHUS *rurſus invadet Auſtrum*, id eſt Ægyptum, *ſed poſterior primæ non erit ſimilis*: *Supervenient enim naves Cethim, & invitus regredietur*. Naves Cethim ſunt naves Romanorum *Cajo Popilio* Duce, quorum metu *Antiochus* re infecta diſceſſit. Ubi Vulgatus Interpres pro *Cethim* Romanos reddit: *Et venient ſuper eum Trieres, & Romani: & percutietur, & revertetur*. Hanc expoſitionem ſequuntur Græci & Latini Patres. 3. Nominis *Cethim* veſtigia in Italia occurrunt, nempe urbs *Cetia* in ipſo Latio, cuius meminit *Dionyſius Halicarnaſſeus*, una e ſeptem urbibus a *Coriolano* captis, quas *Plutarchus* in ejus Vita *magnas & populoſas* appellat. Item *Echetia* Italiæ urbs apud *Stephanum*: & *Cetus* fluvius circa Cumas, *Ariſtoteli* Lib. *De Mirabil.* celebratus. Forte *Cethim* cum patre *Javan* primum in Macedonia habitaverit, quæ propterea dicta ſit aliquando Terra *Cethim*, ſicut & Terra *Javan*, ut Lib. 1. *Machab.* Inde vero migrans coloniam deduxerit in Italiam, & Romam; quæ ideo *Cethim* nomine ſit frequentius & magis proprie ſignificata.

Dodanim poſtremus *Javan* filius, ſeu *Rhodanim*, ut legitur 1. *Paralipomenon* 1. verſ. 7. Genti nomen dedit, quam 70. Interpretes eamdem faciunt cum Rhodiis: quæ ſententia eſt etiam *Euſebii*, *S. Hieronymi*, & *S. Iſidori Hiſpalenſis*. Adverſus illam opponit *Bochartus*, Moſe recentius eſſe Rhodi nomen, & Rhodum Inſulam eſſe anguſtiorem, quam ut uni e quatuor *Javani* filiis ſufficerit, quibus Europę magna pars in ſortem obtigit. Cenſet igitur Rhodanim ſeu Rhodanitas in Galliam appuliſſe, circa oſtia Rhodani, quem de ſuo nomine appellaverint, uti & Regionem circumacentem *Rhodanuſiam*, vel *Rhodanenſem*, ut apud *S. Irenæum* Lib. 1. cap. 9. *Rhodanuſiam* Urbem in Maſſilienſi tractu memorant *Marcianus Heracleotha*, *Stephanus*, & *Sidonius Apollinaris*, Lib. 1. Epiſtola 5.

Ex his patet præter Europam tota quanta eſt, *Japheto* & ejus poſteris obtigiſſe Aſiam Minorem, & Mediam, & Armeniæ partem, & Iberiam, & Albaniam, & vaſtiſſimas illas regiones ad Boream, quaolim Scythę, hodie Tartari obtinent, ut de Novo Orbe taceam, in quem per fretum Anianis migraſſe Scythas non eſt vero abſimile.

Filios *Cham* hoc ordine recenſet Moſes: *Filii autem Cham: Chus, & Meſraim, & Phut, & Chanaan*.

Chus Æthiopię conditorem, adeoque *Terram Chus* Æthiopiam intellexerunt Veteres ple-

plerique omnes ; *Eupolemus* , cujus de filiis *Chami* fragmentum conſervavit *Euſebius* Lib. 9. Prępparationis Evangelicę, *Joſephus*, *Philo*, *Euſebius*, Auctor Chronici Alexandrini, vulgatus Interpres, Patrum chorus univerſus. At *Bochartus in Phaleg Lib.* 4. *capit.* 2. aliique Recentiores, Terram Chus interpretantur Arabiam . Sententiam hanc ſuam his confirmant argumentis. 1. *Sephora* uxor *Moſis* Chuſitis appellatur *Numerorum* 12. verſ. 1. quę tamen filia Sacerdotis Madian dicitur *Exodi* 2. verſ. 16. & 21. Eadem ergo fuit Terra Chus cum Terra Madian. At Madian ſita fuit in Arabia Felice, prope Sinum Arabicum ſeu Mare Rubrum. Pręterea , *Habacuch* 3. verſ. 7. Chus & Madian velut vocabula ejuſdem poteſtatis & ſignificationis uſurpantur: *In loco vano vidi tentoria Chuſan*, *commota ſunt aulæa Terræ Madian*. 3. Job 28. verſ. 19. *Topazius Chus* celebratur: at topazii copia non eſt in Æthiopia, ſed in Arabia , in Chiti vel Topazio Maris Rubri Inſula, teſte *Plinio*, & aliis. 4. *Tirhaca* Rex Chus *Sennacheribum* obſidentem Libnam oppidum in Tribu Juda ex improviſo adortus eſt . 4. *Regum* 19. verſ. 9. & *Zera* Rex alter Chus in *Azam* Judææ Regem duxit decies centena millia peditum, ut habetur 2. *Paralipomenon* 14. verſ. 9. quæ Regi Arabiæ in vicinia poſito conveniunt, non Regi Æthiopiæ, quam inter & Judæam tot deſerta , & ipſa tota Ægyptus interjacent. 5. Legimus 2. *Paralipomenon* 21. verſ. 16. Deum excitaſſe contra *Joramum* Philiſtæos & Arabes Chuſæis finitimos: at Arabibus finitimi non ſunt Æthiopes, quos inter tot Ægyptus eſt interpoſita, ſed potius Scenitæ & populi ad Mare Rubrum habitantes. 6. Deus comminatur *Ezechielis* 29. verſ. 10. ſe *Terram Ægypti* deſolaturum *a Turri Syenes uſque ad terminum Chus ;* quibus verbis duos Ægypti terminos oppoſitos deſignari manifeſtum eſt. At *Syenem* terminum eſſe Ægypti verſus Æthiopiam, conſtat ex *Strabone* Lib. 7. *Plinio* Lib. 5. cap. 9. *Solino* cap. 35. *Joſepho* Lib. 5. *De Bello Judaico* cap. 1. *Chus* itaque terminus Ægypti *Syenæ* oppoſitus non poteſt eſſe Æthiopia: ſed Arabiam intelligi neceſſe eſt. Verumtamen cum Vulgata noſtra verſio Latina, & Patres omnes terram Chus Æthiopiam interpretentur, ipſis adhærendum potius duxerim quam *Bocharto* , cujus argumentis facile reſpondetur , Terram Chus diverſam eſſe ab Æthiopia Occidentali ſive Meridionali ; non ab Orientali. Hanc enim eſſe Meſopotamiæ & Arabiæ finitimam, imo illam ipſam Arabiæ partem, quam olim Scenitæ, & poſtea Saraceni incoluerunt. Orientalis Aſiæ, Occidentalis Africæ pars eſt. Utramque diſtinguunt *Homerus* in Odyſſ. *Strabo* Lib. 1. Geographiæ , *Plinius* Lib. 5. cap. 8. *Pomponius Mela* Lib. 1. c. 2.

Meſraim filius alter *Chami*, Ægyptiorum pater fuit. Hinc Ægypti Metropolim *Alcairo* hodieque Arabes *Meſer* vocant: & primi Menſis apud Ægyptios nomen erat *Meſori*. *Miſraim* duale nomen, ex *Meſoraim* per compendium factum *Bochartus* obſervat, cujus ſingulare eſt *Maſor*.

Phut tertius *Chami* filius, Phutæis originem dedit, qui poſtea Libyes vel Lubæi appellati ſunt. Ita *Joſephus* , *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis , *Euſebius* Lib. De Locis Hebraicis, *S. Iſidorus* Lib. 9. Originum cap. 2. & fluvium *Phut* in Mauritania eſſe obſervant, omnemque circa eum Regionem Phutenſem appellari. Cum igitur *Meſraim* ejuſque filiis obtigerit Ægyptus, & Africa tota uſque ad Tritonitidem Paludem; *Phut* ceſſit reliqua pars Africæ, *a Palude* Tritonitide ſcilicet uſque ad Oceanum Atlanticum. In ipſa Marmarica, necnon Ægypto Libiæ contermina quædam nominis *Phut* veſtigia reperire eſt, qualia *Phthia Portus*, & *Pythis* extrema, & *Phthemphuti* Nomus. Ceterum cum *Phut* plane idem ſit quod *Phuts*, ſparſus, diſperſus, *teth* & *ſade* permutatis, convenienter Libyes *Phutæi* dicti ſunt, quaſi diſperſi, quia in magna parte Africæ continuæ non ſunt habitationes, ſed huc illuc diſperſæ , ut teſtantur *Pomponius Mela* Lib. 1. cap. 8. & *Strabo* Lib. 17. Qui etiam docet Lib. 2. Africam hujus diſperſionis ratione cum pelle Pardi conferri, ut quæ habitationibus parvis & diſperſis tanquam maculis ſit interpuncta.

Matth. 15. 22. *Marc.* 7. 25.

Chanaan quartus *Chami* filius, *Phœnicibus* originem dedit. Hinc 70. Interpretes Phœnices & Terræ Chanaan , Phœnicum item & Chananæorum nomen promiſcue uſurpant, ut *Bochartus* obſervat: & mulierem quam *S. Matthæus* Chananæam appellaverat , *S. Marcus* nominat *Syrophœniſſam*. Nec Græcos ipſos prorſus latuit Phœnices ex poſteris Chanaan ortum duxiſſe: *Eupolemus* enim ait, *Chanaan genuiſſe Phœnicum Patrem*,

trem. Ex *Eupolemo* refert Alexander *Polyhiſtor*, & ex illo *Euſebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* cap. 17. Accedit quod in Philone Biblio Sanchoniatonis Interprete, Phœnicii Scriptoris longe vetuſtiſſimi, fit mentio cujuſdam CHNA, *qui Phœnicis cognomine primus inſignis fuerit*. At nemo eſt qui non videat nomen *Chna* ex *Chanaan* derivatum. Ideo apud *Stephanum Byſantinum* Lib. De Urbibus & populis, *Phœnice* vocatur Chna, & Phœnices *Chnai*. Denique priſcam Phœnicum linguam fuiſſe Chananęam, ſeu Hebraicam Viri Eruditi abunde probarunt. Mutati autem ab ipſis nominis hęc cauſa fuit, quod Chananęos ob maledictionem *Chanaani* a Noe inuſtam ſui nominis puduerit, maxime cum viderent ſe bello internecino a Judæis infeſtari, non ob aliud quam quod Chananæi eſſent. Itaque pro Chananæis Syros, Aſſyrios, Sidonios, Phœnices appellari maluerunt.

Filii *Chus* a *Moſe* recenſentur, *Saba & Hevila, & Sabatha, & Regma, Sabathaca, & Nemrod*. Filii vero *Regma, Saba, & Dadan*.

A Saba orti ſunt *Sabæi*, ſecundum *Joſephum* & S. *Hieronymum*; non quidem thuriferi illi in Arabia Felice celebres, hi enim ad *Semum* potius quam ad *Chamum* originem referunt; ſed *Sabæi Jemamitæ* a Regina quadam *Jemama* nuncupati, Omanitis finitimi; de quibus *Alcamus* apud *Giggejum*, & *Geographus Nubienſis*. Hi Sabæi Veteribus ideo parum noti, quia eorum nomen obliterarunt *Gerræi* ex Babylonia advenæ, ditiſſimum mercatorum genus, quos *Agatharcides* cap. 1. Gerræis conjungit. Lege *Bochartum* in *Phaleg*, Lib. 4. cap. 8.

Ab *Hevila* ſeu *Chavila*, orti *Hevilæi* ſeu *Chavilæi*, quos *Eratoſthenes* apud *Strabonem* Lib. 19. *Chaulotæos* Dionyſius *Chablaſios*, Feſtus Avienus *Chaulaſios*, Priſcianus *Chalbaſios* vocat. Plinius Lib. 5. cap. 11. *Chaveleos* ſcripſerat, quod ſcribarum imperitia mutavit in *Chancleos*. Sunt autem Hevilæi, ſeu Chavilæi, aut Caulotæi, Felicis Arabiæ populi, finitimi Nabathæis, & Agręis, ſive Agarenis, ſecundum *Stabonem* Lib. 16. *Dionyſium* & *Plinium*.

Sabatha primo incola & conditor fuiſſe videtur *Saphthæ* urbis in Arabia Felice, deinde navigaſſe in *Sophtham* Perſicam Inſulam, cujus *Ptolomæus* & *Marcianus* meminerunt; poſtmodum in Perſidem penetraſſe, & *Meſſabatenæ* regioni, id eſt, Mediterraneæ Sabatenæ nomen dediſſe, circa Mediæ, Perſidis, & Elimæorum confinia, ut colligitur ex *Dionyſio Periegete*, *Strabone*, *Plinio*, & *Ptolomæo*.

Regma urbem circa Sinum Perſicum, cujus meminerunt *Ptolomæus* Lib. 6. cap. 7. & *Stephanus* Lib. De Urbibus & Populis; condidiſſe creditur ex ſuo nomine appellatam, nec ab ea ſententia abludit *Euſebius*, ipſum Ichtiophagorum patrem faciens. De hac urbe ſic *Ezechielis* cap. 27. verſ. 22. *Venditores Saba, & Reema, ipſi negotiatores tui: cum univerſis primis aromatibus, & lapide pretioſo, & auro quod propoſuerunt in mercatu tuo*.

Sabathaca, teſte *Joſepho*, Sabaëtenis originem dedit ignoto certe Populo. *S. Hieronymus*, neſcire ſe fatetur, quæ gens a *Sabathaca* propagata ſit. *Bochartus* conjicit *Sabathaca* ex Arabia in Carmaniam appuliſſe, ibique *Samydacen* urbem condidiſſe, quam cum cognomine fluvio *Samydaco* deſcribit *Marcianus Heracleota*. In Arabia quippe & vicinis locis literas M. & B. eſſe maxime permutabiles; adeoque ex *Sabatheca*, *Sabtheca*, vel *Sabithace* facile factum *Samydace*.

Nemrod robuſtus ille venator coram Domino, excuſſo *Noe* imperio, in Babylone regnare cœpit, ut docet Moſes: *Fuit autem principium Regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne in Terra Sennaar*. Ex qua in Aſſyriam egreſſus, ibi ædificavit *Niniven*, & *Chale*, *Reſen* quoque civitatem magnam. Hic eſt ſenſus verborum Moſis: *De Terra illa egreſſus eſt Aſſur*. Aſſur enim ibi regionis nomen eſt, non hominis, ſcilicet filii *Semi*, ut *Bochartus* probat luculentis argumentis. 1. Quia aliena eſſet hoc loco mentio *Aſſur* filii *Sem*, cum hæc ſit genealogia filiorum *Chami*, non *Semi*. 2. Non patitur ordo hiſtoriæ ut geſta *Aſſur* referat *Moſes* verſ. 2. & nativitatem verſ. 22. & ex abrupto memoret urbes ab eo conditas, quem antea ne nominaverat quidem. 3. Non fuit peculiare *Aſſuri Semi* filio, quod egreſſus eſt ex Terra Sennaar, cum ex eadem prodierint univerſi pene homines, quos inde diſperſit Deus in omnes terras. Nulla itaque ratio eſt cur *Moſes* tam alieno loco de *Aſſur* obſervaverit, quod

ipſi

ipſi cum cæteris commune fuit. Optime vero hæc duo cohærent, principium Regni. *Nemrod* fuiſſe Babylonem in Terra Sennaar, & inde egreſſum in Aſſyriam. Nam ideo principium Regni vocatur Babylon, quia priori illi Regno alterum adjunxit, nempe Aſſyriam. Denique Aſſyria vocatur Terra Nemrod, *Michææ* cap. 5. verſ. 6. quo bis idem diverſis verbis inculcatur. *Et paſcent Terram Aſſur in gladio*, & *Terram Nemrod in lanceis ejus*.

Saba filius *Regma*, Sabæorum parens eſt, quos Arabiæ Felicis partem oſtio Maris Perſici proximam, & Carmanis, tenere *Pomponius Mela* Lib. 3. cap. 8. docet. Ibi manent veſtigia nominis *Saba*, in Montibus *Sabo*, quorum meminit *Arrianus* in Periplo. *Ptolomæus* ſcribit *Aſabo*, & Marcianus *Paſabo*. Hos Sabæos patrem habuiſſe *Sabam Regmæ* filium & fratrem *Dadan*, veriſimile facit locorum vicinia. Nam urbs *Dadan* proxime abeſt ab illo freto, & prope *Dadan* erat *Regma*. Eoſdem per freti anguſtias trajeciſſe in vicinam Carmaniam conjicit *Bochartus*, in qua *Sabin* urbem Ptolomæus deſcribit, Plinius *Sabin* fluvium, Dionyſius Periegetes *Sabas* populos vicinos Paſargadis.

Dadan urbem cognominem condidit medio fere ſpatio inter fretum *Baſoræ*, id eſt, oſtium Maris Perſici, & Omanorum fluvium *Om*, qui *Lar* a Ptolomæo vocatur. Hujus urbis, populique a *Dadan* propagati meminit *Ezechiel* cap. 27. verſ. 15. *Filii Dedan negotiatores tui: Inſulæ multæ negotiatio manus tuæ; dentes eburneos & hebeninos commutaverunt in pretio tuo*.

Meſrain filius alter *Chami*, genuit *Ludim*, *& Anamim*, *& Laabim*, *Nephtuim*, *& Phetruſim*, *& Chasluim*. A *Ludin* orti ſunt *Ludæi*, quos Æthiopes eſſe probat *Bochartus* in *Phaleg* Lib. 4. cap. 26. non ſpernendis argumentis. Primum petit a nomine. *Luz* enim Hebræis eſt *declinare*, *obliquare*, *torquere*: ex quo factum ut *Lud* vocaretur Æthiopia, quia Nilus ibi maxime anfractuoſus eſt, ut *Herodotus*, *Agatharcides*, *Strabo*, *Diodorus*, *Lucanus*, & *Ptolomæus* teſtantur. 2. *Ludæi* arcubus & ſagittandi arte inſignes prædicantur, *Iſai.* 66. verſ. 19. & *Jerem.* 46. verſ. 9. At Æthiopum arma arcus pariter & ſagittæ. Arcubus quatuor cubitorum utebantur, ſagittis breviſſimis, quarum acumen non ex ferro fuit, ſed ex Smyri lapide, veneno imbutum; quas geſtabant non in pharetra, ſed radiorum inſtar capiti circumligabant; ut memoriæ proditum eſt ab *Herodoto* Lib. 7. *Strabone* Lib. 17. *Diodoro* Lib. 3. *Heliodoro* Lib. 9. *Agatharcide*, *Luciano* De Saltatione, & *Claudiano*. 3. Apud *Iſaiam*, loco laudato, *Phul & Lud* conjunguntur tanquam loca vicina. Porro *Phul* Græcis eſt urbs *Philæ* ad Nilum ſita, centum ſtadiis ſupra *Syenem*, communis habitatio Ægyptiorum & Æthiopum, ut teſtantur *Strabo* Lib. 1. *Heliodorus* Lib. 8. *Ariſtides* in Oratione Ægyptiaca, *Ariſtagoras* Ægyptiacorum 1. & alii 4. *Ludin* ex *Meſraim* orti ſunt: atque adeo Ægyptiorum coloni. Unde *Diodorus Siculus* Lib. 3. multa utrique Genti communia commemorat, puta, *Reges pro Diis habere*, *& plurimum circa ſepulcra ſtudium adhibere*. 2. *Statuarum formas*, *& literarum characteres*. Hieroglyphicæ quippe literæ tam in Æthiopia quam in Ægypto receptæ erant. Addit: *Cœtus Sacerdotum ſimillimum habere ordinem apud utramque Gentem, pure ſe gerere omnes qui ad Deorum cultum accedunt*, *& pariter tonderi*, *& ſimiles ferre tunicas*, *ejuſdemque figuræ ſceptrum in aratri formam*, *quo etiam utuntur Reges*, *& pileos oblongos in vertice umbilicum habentes & ſerpentibus*, *quos aſpides appellant*, *circumvolutos*. Circumciſionem præterea utrique Genti communem fuiſſe teſtatur *Herodotus*, delubrum *Hammonis* Æthiopibus religioſum *Plinius*, & *Strabo Herculem*, *Panem*, *Iſidem*, Meroe cultos, quæ fuerunt ipſiſſima Ægyptiorum Numina. 5. Hieroſolymitanus Interpres pro *Ludin* habet *Mareotas*. Bochartus legendum conjicit, *Meroitas*, hoc eſt, Meroes incolas, quæ inſula eſt Æthiopica in medio Nilo, & urbis cognominis, quæ eſt caput Æthiopiæ. 6. Hebræi, in *Baal Aruch*, Ludæos vocant Antropophagos: At *Antropophagos in* Æthiopia collocant *Philoſtratus* Lib. 16. c. 12. *Plinius* Lib. 6. c. 30. *Solinus* c. 30. *Ptolomæus* Lib. 4. cap. 9.

Anam priſcis Ægyptiis ovem vel pecudem fuiſſe *Bochartus* obſervat: atque hinc *Anæos* dictos conjicit eos Nomades, qui fuerunt circa Ammonem, & in Naſamonitide. Cauſas nominis plures affert; primam, paſtum ovium, ex *Herodoto* Lib. 4. c. 186. Secundam victum ex iiſdem, cum ab eſu vaccarum & ſuum abſtinerent (ex eodem). Tertiam, veſtes ex pelle ovium, teſte *Pomponio Mela* Lib. 1. cap. 8. & *Diodoro* Lib. 3.

Quar-

Quartam, quod locus in quo erat templum *Ammonis* creditur arietis indicio patuiſſe primis incolis. Quintam denique, *Ammonis* ibi cultum Idolum. Unde factum eſt ut pro *Anamiis* facili lapſu dicerentur *Amonii* vel *Ammonii*; quos *Herodotus* Ægytaiorum & Æthiopum colonos fuiſſe ait, & ſermonem uſurpaſſe partim ex Ægyptio, partim ex Æthiopico conflatum.

Laabim Joſephus & S. Hieronymus Libyes interpretantur, quod eorum auctor Libys coloniis in Libyam ductis regioni nomen dederit, quæ prius a *Phut* denominabatur. Sed cum Libya ſit pars Africæ longe maxima, uni e ſeptem filiis *Meſraim* obtigiſſe non videtur. *Laabæos* itaque non eſſe quoſvis Libyes, ſed *Libyægyptios*, vel *Lybies* Ægyptios *Bochartus* opinatur, id eſt, quoſdam Africæ Populos Ægypto proximos, recta ad occaſum Thebaidis, qui in ſolo arenoſo & torrido degunt. De quibus *Mela* Libro 1. cap. 4. *Plinius* Lib. 5. cap. 8. *Ptolomæus* Lib. 5. cap. 5.

Nephtuim originem dedit *Nephtuæis*, Populo in extremis Ægypti finibus; & in abruptis Montium, quæ Mare attingunt, ſito. Id enim *Nephtin* Ægyptiis ſignificare docet *Plutarchus* in Tractatu de Iſide. *Nephtuæis* Bochartus aſſignat litora Mediterranei Maris, prope Ægyptum in Marmarica, ubi *Herodotus* Lib. 4. cap. 168. poſuit *Adyrmachidas* populos Ægyptiis moribus ſimiles, & ſola veſte diverſos: additque iiſdem uti legibus *Gigamas* his contiguos, circa Aphrodiſiadem, id eſt, Veneris Inſulam: a qua non procul *Aptuchi fanum*, cujus meminit *Ptolomæus*, ſervat adhuc veſtigia nominis *Naptuchæorum*, ſeu *Nephtuæorum*. *Aptuchus* in fabulis dicitur *Cyrenes* filius, & *Ariſthæi* frater. *Neptuni* nomen ab eadem origine derivari conjicit *Bochartus*, in *Phaleg* Lib. 4. c. 29.

Phetuſim Thebæorum Ægyptiorum pater eſt. Nam per Terram *Pathros* ſeu *Phatures* intelligi Thebaidem conſtat ex cap. 29. *Ezechiel.* verſ. 14. ubi Deus promittit ſe reducturum captivitatem Ægypti, in *Terram Phatures*, in Terram nativitatis ſuæ. Hæc autem eſt Thebais, quam præcipue afflixit *Nabuchodonoſor*, ejuſque Optimates in captivitatem abduxit, ut conſtat ex *Nahum* 3. verſ. 10. Præterea *Jeremiæ* c. 44. verſ. 1. Terra *Pathros* ſeu *Phatures* tanquam vicina jungitur cum *Memphi*. Supra *Memphium* autem eſt ipſa *Thebais*. Denique Plinius *Phaturitem Nomum* in Thebaide, Ptolomæus *Pathyrim* vicum mediterraneum prope *Memnonem*, contra *Thebas*, ex altera Nili parte collocant. Itaque in *Pathyri* vico, & *Phaturite* Nomo Thebaidis, remanent veſtigia *Terræ Pathros* & *Pathruſæorum*.

Chasluim Chasluchis, id eſt Colchis originem dedit, quos Ægyptiæ eſſe originis non ſolum Poetæ, ſed & Hiſtorici tradunt; *Herodotus* Libro 2. cap. 104. *Diodorus* Lib. 1. *Strabo* Lib. 1. *Ammianus* Lib. 22. *Agathias* Lib. 2. &c. Idque aliis indiciis ab *Herodoto* prolatis confirmatur, ſcilicet quod Colchi perinde atque Ægyptii ſunt atri coloris & criſpi capillitii: Quod circumciſio fuerit in uſu tam apud Colchos, quam apud Ægyptios & Æthyopes, neque id ex recenti inſtituto, ſed ab initio: Quod ſoli Colchi & Ægyptii linum eodem modo elaborarent: Quod denique vita omnis & lingua apud utroſque ſimilis fuerit. Plura dabit *Bochartus in Phaleg* Lib. 4. c. 31.

Ex *Chasluim* ſeu Colchis egreſſi ſunt *Philiſtiim & Caphtorim*. Caphtoræos eſſe Cappadoces conſtat ex 70. Interpretibus, ex Vulgata Verſione, ex *Euſebio*, *S. Hieronymo*, *Theodoreto*, *S. Cyrillo*, *Procopio*, & Veteribus, ſi qui alii ſunt, qui ea Scripturæ loca ſint commentati, in quibus agitur de Caphtoræis. Certum igitur eſt, Caphtoræos in Cappadocia fuiſſe: at univerſam Cappadociam ipſis non aſſignandam obſervat *Bochartus*; ſed eam Cappadociæ partem quæ Colchis fuit proxima, nempe circa Trapezuntem, ubi deſinebat *Colchis*, teſtibus *Strabone* Lib. 12. *Arriano* in Periplo, & *Xenophonte* Libro 4. Conjecturam ſuam confirmat *Bochartus* ex eo, quod malum punicum Hebræi *Caphtor* vocent, & Græci *Siden*. In iis porro locis urbem fuiſſe *Siden*, a qua *Sidene* regio nomen habet, conſtat ex *Strabone* Libro 12. *Ptolomæo* Lib. 5. c. 6. & *Plinio* Lib. 6. c. 4.

Populos undecim ex *Chanaane* oriundos recenſet Moſes; Sidonios, Hethæos, Jebuſæos, Amorrhæos, Gergeſſæos, Hevæos, Aracæos, Sinæos, Aradios, Samaræos, & Amathæos. *Sidonii* a *Sidone* Chanaanis primogenito, conditore Sidonis urbis antiquiſſimæ, quam a piſcium ubertate appellatam, *Trogus* teſtatur. *Hethæi* filii *Heth* habitarunt circa Hebronem & Berſabæam ad Auſtrum Terræ Chanaan. *Jebuſæi* Hieroſolymam & Sionis Arcem Judæis invitis tenuerunt uſque ad tempora Davidis. *Amorrhæi* Judææ Montanis inſede-

ſederant, ſed plerique Jordanem tranſgreſſi bellum intulere Moabitis & Ammonitis, & occupaverunt Baſan & Hesbon & quidquid terrarum eſt inter fluvios Jabok & Arnon. *Gergeſſæi* circa Geraſa vel Gadara trans Jordanem uſque ad Chriſti tempora habitarunt, ut diſcimus ex Evangelio S. Matthæi, cap. 8. verſ. 28. *Hevæi* incoluerunt Montem Hermon ſive radices ejus in Terra Maſpha, prope Antilibanum. *Aracæi* tenuerunt *Arcam* vel *Arcen* urbem in Libano ſitam, cujus meminere *Ptolomæus* & *Joſephus* ex *Menandro*. Ab ea non procul fuit *Sin* urbs *Sinæorum*, teſte S. Hieronymo. *Sinæorum* nomine *Pæluſiotas* Bochartus intelligit, quorum urbem Syri *Sin* appellarunt. *Aradii* Aradum Inſulam occupaverunt in ora Phœnices, ad os Eleutheri fluminis, & partem vicinæ continentis, ubi Antaradus, Marathus, Laodicæa. De quibus *Strabo* Lib. 16. *Laodicæa propinqua ſunt oppidula Poſidium, Heraclium, Gabala. Deinde Aradiorum maritima regio Paltus, Balanæa, & Caranus Aradiorum Navale, poſtea Enydra, & Marathus antiqua Phœnicum Urbs, nunc diruta. Agrum ſorte diviſum Aradii tenent.* Inter Populos ex Chanaane propagatos ſequuntur *Samaræi*, cum Samaritis minime confundendi. *Sanctus Hieronymus* Samaræos cenſet eſſe Cœleſyrios, in quibus nobilis civitas *Edeſſa*; at *S. Hieronymi* verba de mendo ſuſpecta ſunt *Bocharto*. Cum enim trans Euphratem *Edeſſa* ſit, & in Meſopotamia potius, ut habetur apud *Strabonem*, *Euſebium*, & *Ptolomæum*; *Emeſam* vel *Emiſam* pro *Edeſſa* legendam conjicit, præeunte Paraphraſi Jonathanis & Hieroſolymitana. Veriſimile eſt *Semaraim* urbem in Tribu Benjamin, & *Simiram* in littore Phœnices prope Samariam, Samaræos habere conditores. *Amathæi*, Terræ Hamath incolæ, quorum Metropolis Hamath, quæ *Joſepho* & S. *Hieronymo* eſt *Epiphania*, quod nomen ei indidit *Antiochus Epiphanes*, cum Syria potiretur. Sita fuit in Tribu Nephtalim juxta montem Libanum, in confiniis regionis Damaſci.

Joſeph lib. 1. Antiq cap. 7. S. Hieron. lib. 3. in Amos.

Ex his conſtat, *Meſraim* & *Phuts* duobus *Chami* filiis totam Africam ceſſiſſe: reliquis duobus *Chus* & *Chanaani* magnam Aſiæ partem obveniſſe. In Africa *Meſraim* ejuſque filiis obtigiſſe Ægyptum ſuperiorem & inferiorem, & Æthiopiam Occidentalem ſeu Meridionalem. Reliquam partem Africæ totam, Libyam exteriorem & inferiorem, Africam Minorem, Numidiam, & Mauritaniam, Tingitanam, Getuliam, &c. *Phut* ejuſque poſteros ſortitos fuiſſe. In Aſia Chamitis contigiſſe partem magnam Arabiæ, quæ inter Sinum Perſicum & Mare Arabicum ſeu Erithræum interjacet, & ultra Sinum Perſicum Carmaniam, nec non pleraque Perſidis; ſupra Arabiam, verſus Septentrionem, Babyloniam & partem Chaldææ, Palæſtinam, Phœniciam totam, partem Cappadociæ prope Trapezuntem, & quæ poſt Pontum Euxinum ſita eſt, extremam Colchidem.

Jam ad *Semi* filios ac nepotes veniendum. Filii *Sem* a Moſe recenſentur *Elam & Aſſur, & Arphaxad, & Lud, & Aram. Filii Aram, Us, & Hul, & Gether, & Mes. Semi* ex *Arphaxad* Nepotes, *Sale & Heber*. Ex *Heber*, *Phaleg & Jectan*. Ex *Jectan Elmodad, & Saleph, & Arſamoth, Jare, & Aduram, & Uzal, & Decla, & Ebal, & Abimael, Saba, & Ophir, & Hevila, & Jobad.*

Elam Elamitis originem dedit, de quibus *S. Lucas* Actuum 2. verſ. 9. *Elamitæ* iidem qui *Elimæi* Medis vicini, ex *Iſaiæ* cap. 21. verſ. 2. ex loco Actorum modo laudato, nec non ex *Strabone* & omnibus Geographis. *Danielis* 8. verſ. 2. *Suſan* Suſiorum Metropolis deſcribitur in Provincia Ælam. *Vidi in viſione mea, cum eſſem in Suſis caſtro, quod eſt in Ælam Regione.* Verum, ut obſervat *Bochartus*, Ælam a *Strabone* & aliis ipſi conſentientibus latius uſurpatur, non tantum pro Elimaide ſtricte ſumpta, verum etiam pro populis vicinis Eulæo amni, quales ſunt Gabian, Carbiana, Maſſabitica & Suſiana. Elimæos infra Suſianam, ad Maris Perſici Sinum, non procul ab Eulæi oſtiis etiam ponunt *Plinius* Lib. 6. cap. 25. *Ptolomæus*, & *Marcianus*.

Aſſur Aſſyriis originem dedit. Tam late patuit hoc nomen, quam late patuit gentis Imperium, quod uſque ad Mediam & Perſidem quidam extendunt. Syriæ & Aſſyriæ nomen olim promiſcue ſumptum; ſed uſus tandem voluit ut Syros ab Aſſyriis Euphrates diſtingueret, aut certe Tygris. Aſſyria proprie dicta eſt regio circa Ninum quæ olim *Adiabene* dicta eſt, ut *Plinius* & *Marcellinus* teſtantur. *Aturia* etiam vel *Atyria* quondam nuncupata eſt.

Arphaxad Aſſyriæ parti Arphaxitidi, quam *Ptolomæus* Arrapachitem vocat, nomen dedit. Arphaxadæos autem *Joſephus*, & alii perperam confundunt cum Chaldæis, qui

in

in Hebraico Scripturæ Sacræ Textu perpetuo vocantur *Chaſdim* a patre ſuo *Cheſed*, vel *Chaſed*, filio *Nachor*, fratris *Abrahæ*, Geneſis 22. verſ. 22. Idque *S. Hieronymus* confirmat Lib. *Traditionum Hebraicarum in Geneſim*.

Lud Joſepho & aliis *Lydorum* pater, qui olim *Mœones* dicti, & Lydia *Mœonia*. At quia *Lud* Phœnicibus *flexuoſum eſſe* ſignificat, ideo Phœnices regionem ad Mœandrum fluvium maxime anfractuoſum & ſinuoſum Lydiam appellarunt. Lydiam autem ad Mœandrum ſitam fuiſſe ex Veterum teſtimoniis conſtat; *Scylacis Cariandenſis* in Periplo Lidiæ, *Plinii* Lib. 5. c. 20. *Maximi Tyrii* Sermone 38. *Strabonis* Lib. 12. &c.

Aram, ſecundum *Joſephum*, Syrorum pater eſt. Quamvis enim alius *Aram* multo junior, *Nachoris* ex *Camuele* nepos, dicatur *Pater Syrorum*, Geneſis 22. verſ. 22. id de Syrorum aliqua tribu, non de gente univerſa intelligendum eſt, cujus auctor eſt *Aram Semi* filius. Quippe ante *Camuelem* natum jam populoſa erat Syria. *Aramæi* dicuntur *Bathuel*, & *Laban*, Geneſis 25. verſ. 20. Quamvis ex neutro prognati, non nomine gentis, ſed patriæ, quod nati eſſent in *Padan-Aram*: & *Deuteronomii* 26. verſ. 5. Iſraelitæ *Jacob* patrem ſuum *Aramæum* eſſe agnoſcunt, quia in eadem *Aram* cum *Labane* vixerat per annos viginti. Arimorum vel Aramæorum nomine Syros etiam intelligunt *Strabo* Lib. 13. & apud ipſum *Poſſidonius*.

Us quatuor *Arami* filiorum primogenitus, Damaſcum condidit, ut Veteres tradunt, *Joſephum* ſecuti. Præter hunc *Us* filium *Aram*, alii duo fuere cognomines, unus filius *Nachor* fratris *Abrahæ*, Geneſis 22. verſ. 21. Alter *Hus* fuit in poſteris *Edom*, Geneſis 36. verſ. 28. A tribus illis viris tres fuere Terræ Us; prima circa Damaſcum, ſecunda in Arabia deſerta prope Chaldæam, tertia in Petræa, in finibus Terræ Chanaan; quas tres regiones Interpretes paſſim confundunt.

Hul, *Gether*, & *Mes*, quas ſedes habuerint, incertum eſt. *Hul* plane diverſo nomine Joſephus *Ortum* appellat, & in Armenia habitaſſe ſcribit. Bochartus *Ortum* ſcripſiſſe conjicit, nomen in fabulis notiſſimum, ut inde *Otenem* deduceret, quæ Armeniæ pars eſt inter *Cyrum* & *Araxem*, cujus meminere *Plinius* Lib. 6. cap. 13. *Quadratus* Lib. 2. *Parthicorum*, & *Stephanus*. *Bocharto* potius videtur inſediſſe *Cholobetenen* Armeniæ regionem. Quid enim hæc aliud quam *Cholbet*, *Cholis*, & vel *Chulis* domus? Sed & ejuſdem Armeniæ diverſæ urbes, apud *Ptolomæum*, ſcilicet *Cholva*, *Cholvata*, *Cholimma*, *Colſa*, *Colana*, nominis *Hulis ſive Chulis* veſtigia ſervaſſe videntur. *Geter* Bactrianorum patrem facit *Joſephus*, *S. Hieronymus* Acarnaniorum ſeu Cariorum, *Montanus* Ætoliorum. *Euſebius* Getherem in Armenia conſediſſe putat, *Bochartus* a *Gethere* dictum amnem *Centritem* conjicit, qui Armeniam dividit a Carduchis. *Grotius* mavult Gindaram, urbem apud *Ptolomæum*, & populum Gindarenum, quem in Cœleſyria collocat *Plinius* Lib. 5. cap. 23. Ad *Mes* ſeu *Meſech*, Meſanæorum originem refert *Joſephus*, Mœonum *S. Hieronymus*, qui tamen iidem ſunt cum Lydiis, quos a *Lud Arami* fratre, non filio, ipſe deducit. *Grotius* a *Mes* appellatum conjicit *Maſium Montem*, non procul Niſibi & Edeſſa, apud *Strabonem* Lib. 11. & *Ptolomæum* in Meſopotamia. Montis illius incolas *Maſianos* vocat *Stephanus*.

Sale filius *Arphaxad*, Suſianorum pater creditur, ex *Euſtathio Antiocheno* in *Hexaemeron*. Ab ea ſententia non recedit *Euſebius*, cum ab eo *Coſſæos* derivat. *Coſſæi* enim ſunt in Suſiana, ut conſtat ex *Ptolomæo*, Lib. 6. cap. 3. Denique una ex Suſianæ præcipuis urbibus *Sela* vocatur, ex *Ptolomæo* & *Ammiano Marcellino*, a *Sale* utique conditore.

Heber ortum dedit Hebræis *Abrahæ* Majoribus, qui plerique omnes circa Aſſyriam habitarunt, in cujus finibus Arca ſubſtitit. *Phaleg*, vel aliquem poſterorum in avi memoriam, veriſimile eſt nomen dediſſe vico *Phalgæ* ad Euphratem, non procul a confluxu Chaboræ, ad quem Carrhas condidit *Charan Abrahæ* frater. Fuit & circa Aſſyriam campus *Ragau*, de quo *Judith cap. 1. verſ. 6.* a *Ragau Phalegi* filio nomen habens. *Ragau* filium habuit *Sarug*, a quo Nepotum aliquis *Sarug* vocavit urbem Charris vicinam. *Ammianus lib. 23.*

Jectan cum filiis tredecim *Moſes* habitaſſe dicit a *Meſſa* uſque *Sephar* Montem Orientalem. *Et facta eſt*, inquit, *habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar Montem Orientalem*. Eorum ſedes circa Cophenem Indiæ & Ariæ fluvium poſitas, *Joſephus* &

S. Hieronymus interpretantur. At *Jectanem* & ejus filios Arabiæ Felicis intima insediſſe probat *Bochartus* in *Phaleg* Lib. 2. c. 15. Primo, quia unicuique Genti natales ſuos referenti, niſi aliud obſtet, credendum eſt. At jampridem apud Arabes hæc invaluit opinio, *Jectanem* ſive *Cathanem* (Is enim eſt apud illos binomius) eſſe Arabum parentem, & repertorem linguæ Arabicæ. Ita ſtatuunt Scriptores inter illos magni nominis *Joſephus Ben-Abdillatif* in Opere Genealogico, & *Mohammedes Ben-Jacob Sirazita* apud Auctorem *Alcamus*. Secundo, ut a *Cathane* ſeu *Jectane Catanitæ*, Arabiæ Felicis Populi, leguntur apud *Ptolomæum*, ita *Jectanis* nomen etiamnum ſervatur integrum in urbe territorii Mechenſis *Baiſath-Jektan*, quæ a *Mecca* ſeptem ſtationibus abeſt, & una ſtatione a Mari Rubro. Tertio, Gentes interioris Arabiæ ex *Jectane* oriundas Auctores celebres nominatim deſignant. Ad illum ſcilicet Amanitarum, & Homeritarum originem referunt *Theophanes*, *Anaſtaſius*, & *Euthymius*. Quarto, *Moſes* his verbis, *Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar*, manifeſte deſignat intimam Arabiæ Felicis regionem. Nam *Meſſa*, vel *Meſa*, aliis *Muza*, Portus fuit celeberrimus ad Mare Rubrum, ad quem frequentes appellebant Ægyptii, & Æthiopici Mercatores, inde Orientem verſus profecturi ad Sapharitas, a quibus thus & myrrham compararent, & quicquid eſt odorum Arabicorum. *Muzæ* Portus, & *Saphar* urbis Regiæ, a qua Mons *Climax* appellatus eſt *Mons Saphar*, meminerunt *Ptolomæus*, *Arianus*, & *Plinius* Lib. 6. cap. 23.

Ex his colligitur, *Semi* filios & Nepotes incoluiſſe partem Aſiæ tum Majoris, tum Minoris. In Minori Aſia inſediſſe Lydiam, Myſiam, Cares; in Majori Elymaidem, Aſſyriam, Adiabenen, Atrapachiten, Syriam, Meſopotamiam, Armeniam, Suſianam, Arabiam Felicem. His recenſitis, ſubdit Moſes: *Iſti filii Sem ſecundum cognationes & linguas & regiones in gentibus ſuis. Hæ familiæ Noe juxta Populos & Nationes ſuas. Ab his diviſæ ſunt Gentes in terra poſt Diluvium*. Ex hac porro filiorum *Noe* genealogia, & populorum ab illis propagatorum recenſione patet quam vana ſit Præadamitici Fabulatoris objectio, qui regiones tantum Terræ Sanctæ, vel terras illi conterminas, non terrarum omnium plagas omnes a filiis *Noe* diviſas & poſſeſſas fuiſſe affirmat, contra Hiſtoriæ Sacræ veritatem, ut Diluvium Noeticum particulare dumtaxat fuiſſe Judææ, non univerſale totius orbis probet.

Objicit quinto idem Fabulator hæc verba *Euſebii* in Chronico, ubi de tempore nativitatis Abrahami: *In hujus Nini Imperii quadrageſimo tertio anno apud Hebræos natus eſt Abrahamus. Apud Ægyptios autem decimaſexta Poteſtas erat, quam vocant Dynaſtiam: quo tempore regnabant Thebæi, qui præfuerunt Ægyptiis annis centum nonaginta.* Atqui ſecundum Judæos Helleniſtas, nondum erant exacti trecenti anni a diluvio *Noe* ad nativitatem Abrahami. Quomodo ergo fieri potuit, ut intra annos trecentos nobiliſſimum ſub *Nino* Aſſyriorum Imperium ſtatutum fuerit & ſtabilitum per quadraginta tres annos? Qua ratione etiam ordinari & inſtaurari potuit per idem tempus Thebanorum Regum Præfectura illa in Ægyptios, quam tempore illo a nonaginta & centum annis invaluiſſe retulit hoc loco *Euſebius?* An denique credibile eſt intra annos trecentos elapſos fuiſſe Dynaſtias quindecim, & inchoatam decimamſextam apud Reges Ægyptios?

Reſpondetur, Non fore incredibile quod Aſſyriorum Imperium annorum trecentorum ſpatio condi potuerit, exiguis primum initiis. Ea enim rerum omnium, & ipſarum Monarchiarum conditio, ut in ortu ſuo parvæ ſint, tenues, & anguſtæ. Sane ſi mira generis humani fœcunditas & propagatio poſt Diluvium conſideretur: ſi attendatur intra centum & triginta annos ita multiplicatos fuiſſe homines ante Diluvium, ut *Cainus* anno Mundi circiter centeſimo trigeſimo civitatem ædificare potuerit: *Jacobi* filios ac Nepotes ducentorum & quindecim annorum ſpatio quo in Ægypto manſerunt, in magnum populum creviſſe; mirum non videbitur quod annorum trecentorum ſpatio condi potuerit Aſſyriorum Imperium. Quod ſub *Nino* amplum adeo, nobile ac potens extitiſſe, ut in ejus exercitu, quando Bactrianam invadere properabat, recenſiti ſint decies ſeptiès centena peditum, & ducenta ac decem equitum, decemque curruum falcatorum millia cum paulo minus ſexcentis, quemadmodum ſcribit *Diodorus* Lib. 2. fabulæ propius eſſe videtur quam Hiſtoriæ.

Quod ſpectat Ægyptiorum Regum Dynaſtias, quas *Euſebius* poſt *Julium Africanum* rece-

recenſet, maximam partem fabuloſæ ſunt, & pro arbitrio confictæ. Origines Ægyptiacas *Manetho* ſcripſerat, triginta recenſue rat Dynaſtias Deorum, Semideorum, mortaliumque Regum. *Eratoſthenes* Cyrenæus vetuſtos Thebæorum Reges, a *Manethone* (ut ajebant) prætermiſſos ſupplevit. *Julius Africanus* ea quę *Manetho* impurorum Sacrorum Pontifex de Diis & Semideis mentitus fuerat, tanquam Scriptore Chriſtiano indigna rejiciens, Ægyptiorum Dynaſtias Regum a *Diluvio* auſpicatur. At quamvis ſexdecim *Manethonis* Dynaſtias explodat, integrum tamen ſervat triginta Dynaſtiarum numerum, quarum vetuſtiſſimas Diis, Semideiſque *Manetho* aſſignavit, ut conſtat ex editis a *Scaligero* Latino-Barbaris. Hinc *Georgius Syncellus* obſervat, *Chronicas Diſquiſitiones a Manethone traditas diſcrepare ab Eccleſiaſticis Hiſtoricis tum illarum appellatione, tum Regnorum duratione*. Sed & in eo ſibi contradicit *Africanus*, quod cum a Diluvio ad Exodum numeret annos mille quadringentos ſexaginta quatuor, & *Menen* Regum primum poſt Diluvium collocet; nihilominus ſecundum Dynaſtiarum ſuarum rationes a *Mene* ad *Amoſin*, ſub quo Exodum conſignat, annos numeret ter mille nongentos octoginta ſex. *Euſebius* Chronicum Canonem pertexens a Nativitate *Abrahami*, eum dumtaxat Dynaſtiarum ab *Africano* recenſitarum numerum adhibuit, qui ſuis rationibus conveniret. Quindecim itaque prioribus expunctis, annos inanes circiter trecentos *Thebęis & Paſtoribus* Anonymis aſſignat, & a Dynaſtia decima octava Ægyptiorum Regum ſeriem exorditur. *Euſebium* acerbe inſectatur *Georgius Syncellus*, & poſt ipſum *Scaliger*, quod *Julium Africanum* interpolaverit. *Euſebii* tamen Chronologiam longe accuratiorem eſſe, Viri Eruditi plerique omnes conſentiunt. Quod autem decimam ſextam Dynaſtiam Ægyptiorum Regum numerat ſub tempus nativitatis *Abrahami*, optime cohęrere poteſt cum annorum numero a diluvio tunc numeratorum. Siquidem priſcis illis temporibus Ægyptus inter diverſos diſtributa Regulos, tot Dynaſtias intra annos trecentos habere potuit. Tunc *Intra ſuam cuique patriam Regna finiebantur*, ait *Juſtinus*; & urbes ſingulæ ſuos habebant Toparchas. Ejuſmodi *Abrahami* temporibus *Bara* Rex *Sodomorum*, *Berſa Rex Gomorrhæ*, *Sennaab Rex Admæ*, *Semeber Rex Seboim*, *& Rex Balæ quæ eſt Segor*. Quot urbes, tot Reges. Illi prælio congreſſi ſunt cum *Amraphel* Rege *Sennaar*, & *Chodorlahomor* Rege *Elam*, & *Arioch* Rege *Ponti*, & *Thadal* Rege *Gentium*. Quatuor Reges adverſus quinque. Talem etiam fuiſſe vetuſtiſſimam Phœniciæ Politiam *Strabo* teſtatur Libro 16. *Olim*, inquit, *Aradii per ſeſe Reges habuerunt, ſicut & quilibet alia urbs Phœnicum*. Geneſ. 14

ARTICULUS V.

De Æterna illorum Hominum Sorte, qui Diluvio perierunt.

PROPOSITIO UNICA.

Quod aliqui, ex iis qui Diluvio perierunt, damnationem æternam evaſerint, gratis aſſeritur.

PRobatur 1. ex eo quod præter *Noe* & ejus familiam nulli alii tunc fuerint in terris homines juſti. Eam enim rationem affert Scriptura Sacra cur Deus univerſum hominum genus diluvio perdere decreverit, quod omnes ſceleribus nefariis contaminati eſſent. Geneſis 6. *Videns autem Deus quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem feciſſet in terra. Et tactus dolore cordis intrinſecus, Delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terræ .... Corrupta eſt autem terra coram Deo, & repleta eſt iniquitate. Cumque vidiſſet Deus terram eſſe corruptam (omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram) dixit ad Noe: Finis univerſæ carnis venit coram me; repleta eſt terra iniquitate a facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra*. Sane ſi qui præter Noe *Juſti* fuiſſent, hos pariter a diluvio Deus ſervaviſſet. Rationi enim prorſus conſentanea ſunt verba illa, quibus Deum olim interpellabat Abrahamus *Geneſis* 18. verſ. 25. *Abſit a te ut rem hanc facias, & occidas Juſtum cum impio, fiatque Juſtus ſicut impius, non eſt hoc tuum: Qui judicas omnem terram, nequaquam facies judicium hoc*.

Confirmatur auctoritate *S. Auguſtini* Libro 15. *De Civitate Dei*, cap. 24. ſcribentis: *Nec fruſtra creditur ſic factum eſſe diluvium, jam non inventis in terra qui non erant digni tali morte defungi, qua in impios vindicatum eſt.*

Pœnitentiam quidem agere potuerunt incipiente diluvio, donec aquis ſubmerſi interirent, illi præſertim qui in Montibus habitabant; atque ita damnationem æternam evadere: ſed ipſos revera pœnitentiam egiſſe nullis certis documentis probatur; imo contrarium colligitur ex his Chriſti verbis, *Lucæ* 17. verſ. 27. *Edebant & bibebant; uxores ducebant, & dabantur ad Nuptias, uſque in diem qua intravit Noe in Arcam: & venit diluvium, & perdidit omnes.*

Denique eadem ratione fingi poſſet plurimos ex Sodomitis igne cœleſti conſumptis damnationem æternam evaſiſſe, quia dum igneum & ſulphureum imbrem cadere cernerent, ac jam incendio corriperentur, pœnitentiam egerint. Idem quoque de Ægyptiis Mari Rubro demerſis; necnon de iis quos cum *Core*, *Dathan*, & *Abiron* dehiſcens terra vivos abſorbuit, aliquis eadem libertate comminiſci poſſet.

Objicies celebrem illam *S. Petri* ſententiam Epiſtola 1. cap. 3. verſ. 19. *In quo & his qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicavit: qui increduli erant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur Arca.* Ex quibus colligi poſſe videtur, Chriſtum, cum ad inferos deſcendit ſecundum animam, Evangelium prædicaſſe his qui ibi detinebantur atque cruciabantur; ejuſque prædicationem aliquibus profuiſſe, ut per ejus miſericordiam ab æterna damnatione liberarentur; & his maxime qui increduli fuerant temporibus *Noe*, & diluvio perierant.

Reſpondetur, his *Sancti Petri* verbis ſignificari dumtaxat Chriſtum efficaci divinitatis ſuæ potentia ad ſui adorationem convertiſſe eorum hominum animas, qui in ſua gratia & amicitia deceſſerant, ut vim beneficam mortis ac redemptionis ſuæ ad omnes homines pertinere oſtenderet, etiam qui antiquiſſimis temporibus vixerunt, atque adeo prima ipſa Mundi Ætate, quam diluvium terminavit. Ideo meminit Diluvii Noetici, ut ab eo ad Baptiſma, cujus erat figura, tranſiret. Ita hunc locum interpretatur Oecumenius. *Cum*, inquit, *multa eſſet quæſtio, ſi ob ſalutem omnium hominum facta eſt Domini incarnatio, qualem ſortiti ſunt ſalutem qui antea mortui ſunt, utrumque uno modo diſſolvit, & ait, quod mors Domini utrumque horum operata eſt, ſpem videlicet Reſurrectionis per hoc quod ipſe reſurrexerit, & rurſum eorum ſalutem qui priores dormierant. Nam qui bonis operibus vitam ſuam adornarant tempore quo vixerant, quemadmodum ſi tunc adveniſſet Chriſtus nequaquam deſtituti fuiſſent prædicatione ipſos vivificante; ita & tunc* Greg. Naz. Orat. 33. *per Domini ad inferos deſcenſum ſalutem conſecuti ſunt, quemadmodum videtur Divo Gregorio. Ait enim ipſe: An ſimpliciter ſalvos facit omnes Chriſtus qui apparuit, videlicet in inferno? An & ibi eos qui crediderint? Per hoc enim quod ait, Eos qui crediderint, ſignificat quod ſe ipſos ita præparaverant, quod ſi etiam tunc adveniſſet, credidiſſent. Neque id rejiciendum puto. Non enim hæreditarie habebatur ſalus, quandoquidem licet ad viventes omnes venit, non tamen omnes ſalvat, ſed eos tantum qui crediderint. Etenim erat opus liberæ voluntatis ſingulorum, ut cum rationales eſſent, non inſenſibiliter ſe haberent ad magnificentiam ejus qui tale donum præſtiterat, ſed ſe dignos præberent dantis bonitate.* Et infra: *A Scriptura confirmat inobedientiam; neque id a temporibus Prophetarum, ſed ab ipſo propemodum Mundi ortu: ex quo demonſtrat quod ab initio prædicabatur hominibus ſalus, ſed deſpiciebatur ob declinationem ipſorum ad vana & voluptuoſa. Cum enim illorum quoque tempore innumerabiles eſſent homines, ſoli octo credentes his quæ per Arcæ præparationem prædicabantur, ſervati fuerunt. Quoniam autem in aqua fuerat ſalus, conſeſtim hoc ad ſacrum transfert Baptiſma, & ait, Quod aqua illa deſignabat noſtrum Baptiſma, quoniam illud quoque ſuffocat ac demergit incredulos Dæmones, ſervatque Fideles ad Eccleſiæ Arcam accedentes.*

Reſpondetur ſecundo, Locum illum *S. Petri* non eſſe neceſſario intelligendum de Chriſti deſcenſu ad Inferos, & de prædicatione ejus ibi facta; ſed ita poſſe explicari, ut Apoſtolus figurata locutione uſus docuiſſe intelligatur, tempus illud *Noe* quo diluvium factum eſt, illuſtrem prætuliſſe ſimilitudinem atque imaginem temporis adventus Chriſti, & prædicationis Legis Evangelicæ. Illa namque tempeſtate Chriſtus Spiritu venit prædicans hominibus incredulis: id eſt, ſupernis inſpirationibus & revelationibus ſervorum

rum ſuorum mentes illuminans, ut *Noe*, & aliorum, per illos prædicavit hominibus impiis, invitans ipſos ad pœnitentiam: tempore autem Legis Evangelicæ ipſemet Chriſtus in terris viſus & cum hominibus converſatus, per ſe, ac per ſuos Diſcipulos Evangelium hominibus prædicavit. Tunc diluvium imminens prædicabatur, quod omnes homines deleret: Poſt adventum Chriſti prædicari cœptus eſt finis Mundi, extremumque Judicium, in quo omnes reprobi æternis ſuppliciis addicendi ſunt. Tunc plurimi fuerunt increduli & impii, ideoque diluvio demerſi & ſuffocati interierunt; pauci per Arcam generale Mundi naufragium evaſere: poſt adventum autem Chriſti minor pars hominum credit Evangelio, & per Baptiſmum & Fidem ſervatur. Denique Noetico tempore prædicabatur hominibus pœnitentia, dum fabricaretur Arca, uſque ad diluvium: nunc autem prædicatur omnibus Evangelium, quo Chriſti Eccleſia ubique gentium ædificatur uſque ad conſummationem ſæculi. Nec in ſacris Literis inuſitatum eſt, ut nomen ſpiritus pro toto homine uſurpetur, quemadmodum & nomen carnis, ut Pſalmo 77. *Recordatus eſt quia caro ſunt, ſpiritus vadens & non rediens*. Nec etiam inſolens videri debet, quod nomen carceris pro corpore uſurpetur, quo anima velut carcere incluſa tenetur juxta illud Pſalmi 141. *Educ de carcere animam meam:* vel pro errorum & vitiorum miſeria, & tenebris, quibus obcœcati & captivi detinebantur increduli impiique homines. Quo ſenſu dicitur *Iſaiæ* 42. verſ. 6. & 7. *Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium; ut aperires oculos cœcorum, & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris*.

Poſterior hæc interpretatio eſt *S. Auguſtini* Epiſtola 99. ad *Evodium* quæ in ultima Editione Pariſienſi eſt 164. *Conſidera tamen*, inquit, *ne forte totum illud quod de concluſis in carcere ſpiritibus, qui in diebus Noe non crediderant, Petrus Apoſtolus dicit, omnino ad inferos non pertineat, ſed ad illa potius tempora, quorum formam ad hæc tempora tranſtulit. Illa quippe res geſta forma fuerat futurorum, ut ii qui modo non credunt Evangelio, dum in omnibus Gentibus ædificatur Eccleſia, illis intelligantur eſſe ſimiles, qui non crediderunt, cum fabricaretur Arca. Illi autem qui crediderunt, & per baptiſmum ſalvi fiunt, illis comparentur qui tunc in eadem Arca ſalvi facti ſunt per aquam. Unde ait: Sic & vos ſimili forma Baptiſma ſalvos facit. Ad hanc igitur formæ ſimilitudinem cætera etiam de incredulis coaptemus, & non ſuſpicemur quod apud Inferos ad faciendos fideles atque liberandos Evangelium prædicatum ſit, vel adhuc etiam ibi prædicetur, quaſi & ibi ſit Eccleſia conſtituta. Ad illum ergo ſenſum, qui te movet, ideo videntur adtracti qui hoc Petrum ſenſiſſe crediderunt, quia dixit, Concluſis in carcere Spiritibus prædicatum, quaſi Animæ non poſſint intelligi Spiritus, quæ tunc erant in carne, atque ignorantiæ tenebris velut carcere claudebantur: de quali carcere ſe deſiderat liberari ille qui dicit:* Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo: *quæ alibi umbra mortis appellatur. De qua non utique apud inferos, ſed hic liberati ſunt, de quibus ſcriptum eſt:* Qui ſedebant in umbra mortis, lumen ortum eſt eis. *Illis autem in diebus Noe fruſtra prædicatum eſt, quia non crediderunt, cum expectaret eos Dei patientia per tempus tot annorum, quibus Arca eadem fabricata eſt: (Nam ejus etiam fabricatio quo dammodo prædicatio fuit) ſicut modo ſimiles eorum non credunt, qui ſub eadem forma ignorantiæ tenebris velut carcere concluduntur, fruſtra intuentes Eccleſiam toto Mundo conſtrui imminente judicio, tanquam diluvio quo tunc omnes increduli perie-*
» *runt. Ait quippe Dominus:* Sicut in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii homi-
» nis. Manducabant, bibebant, nubebant, uxores ducebant, donec intravit *Noe* in
» Arcam: venit diluvium, & perdidit omnes. *Sed quia ea res geſta etiam futuram rem ſignificabat, ideo ibi diluvium, & baptiſmum ſignificavit fidelibus, & infidelibus pœnam: ſicut in figura non rei geſtæ, ſed tantummodo dictæ, quod de lapide ſcriptum eſt, quo ſignificatus eſt Chriſtus, duo quædam prænuntiata ſunt, & infidelibus offendiculum, & fidelibus ædificium . . . . . Nec moveat ad impediendum iſtum intellectum, quod eumdem Chriſtum dixit Apoſtolus Petrus prædicaſſe illis in carcere concluſis, qui quondam non crediderant in diebus Noe, ut ideo non arbitremur hoc intelligendum, quia illo tempore nondum venerat Chriſtus. Nondum enim venerat ſcilicet in carne, ſicut venit quando poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Verumtamen ab nitio generis humani, vel ad arguendos malos, ſicut ad Cain, & prius ad ipſum Adam,*

Pſ. 141. 8.

Iſa. 9. 2.

Luca 17. 26.

uxoremque ejus, vel ad consolandos bonos, vel ad utrosque admonendos, ut alii ad salutem suam crederent, alii ad pœnam suam non crederent, ipse utique non in carne, sed in spiritu veniebat, visis congruis adloquens, quos volebat, sicut volebat. Quod autem dixi, In spiritu veniebat, & *ipse quidem Filius in substantia Deitatis, quoniam corpus non est, utique Spiritus est. Sed quid facit Filius sine Spiritu Sancto, vel sine Patre: cum inseparabilia sint omnia opera Trinitatis? Ipsa quoque Scripturæ verba, de quibus* „ *agitur, satis hoc, ut puto, indicant eis qui diligenter attendunt*: Quia Christus, *in-* „ *quit*, semel pro peccatis nostris mortuus est, Justus pro injustis, ut nos adducat „ Deo; mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu: in quo & iis qui in car- „ cere conclusi erant, spiritibus adveniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, „ quando expectabat Dei patientia, in diebus *Noe*, cum fabricaretur Arca. *Jam, ut arbitror attenditur ordo verborum*, Christus mortificatus carne, vivificatus autem Spiritu. *In quo Spiritu adveniens prædicavit & illis spiritibus, qui increduli fuerant aliquando in diebus Noe. Quoniam prius quam veniret in carne pro nobis moriturus, quod semel fecit, sæpe antea veniebat in Spiritu ad quos volebat, visis eos admonens sicut volebat, utique in Spiritu; quo Spiritu & vivificatus est, cum in passione esset carne mortificatus. Quid est enim quod vivificatus est Spiritu, nisi quod eadem caro qua sola fuerat mortificatus, vivificante Spiritu resurrexit? Proinde etiam illud quod postea dictum est de incredulis:* Qui reddent rationem ei qui paratus est vivos & mortuos judicare, *non est consequens, ut eos hic intelligamus mortuos, qui de corpore exierunt. Fieri enim potest ut mortuos dixerit Infideles, hoc est in anima mortuos, de qualibus dicitur*, Dimitte mortuos, ut sepeliant mortuos suos. *Vivos autem qui credunt in eum, non frustra audientes*, Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. *De qualibus* „ *etiam ipse Dominus dicit:* Venit hora & nunc est, quando Mortui audient vocem „ Filii Dei, & qui audierint, vivent. *Proinde etiam quod sequitur & dicit Petrus:* „ Propter hoc enim & Mortuis evangelizatum est, ut judicentur quidem secundum „ homines in carne, vivant autem secundum Deum Spiritu, *non cogit apud Inferos intelligi*. Propter hoc enim *in hac vita* & Mortuis evangelizatum est, *id est, Infidelibus & iniquis*; ut *cum crediderint*, judicentur quidem secundum homines in carne, *hoc est in diversis tribulationibus, & ipsa morte carnis; unde idem Apostolus alio loco dicit:* Tempus esse ut judicium incipiat a domo Domini: Vivant autem secundum Deum in Spiritu, *quia & in ipso fuerant mortificati, cum morte infidelitatis & impietatis detinerentur. Hæc expositio verborum Petri cui displicet, vel cui etiam non displicet, non tamen sufficit; quærat ea secundum Inferos intelligere. Qui si valuerit illa, quibus me moveri supra commemoravi ita solvere, ut eorum auferat dubitationem, impartiat & mihi: Quod si factum fuerit, potuerunt illa verba utroque modo intelligi; sed ista sententia de nulla falsitate convincitur.*

Matth. 8. 28. *Ephes.*5.14 *Joan.*5.25 1.*Pet.*4.6.

Objicies secundo verba *S. Hieronymi*, Libro *Quæstionum Hebraicarum* in *Genesim* exponentis illa verba: *Non permanebit Spiritus meus in hominibus istis in æternum, quia carnes sunt* (ut habent Septuaginta Interpretes) *In Hebræo*, inquit, *scriptum est*: Non judicabit Spiritus meus homines istos in sempiternum, quoniam carnes sunt. *Hoc est: Quia fragilis est in homine conditio, non eos ad æternos servabo cruciatus; sed hic illis restituam quod merentur. Ergo non severitatem, ut in nostris Codicibus legitur, sed clementiam Dei sonat, dum peccator hic pro suo scelere visitatur.* Et in 1. Cap. Prophetæ *Nahum*, ad illa verba, *Quid cogitatis contra Dominum?* hæc habet: *Si vobis videtur crudelis, rigidus, & cruentus, quod in Diluvio genus delevit humanum, super Sodomam & Gomorrham ignem & sulphur pluit, Ægyptios demersit fluctibus, Israelitarum cadavera prostravit in eremo; scitote eum ideo ad præsens reddidisse supplicia ne in æternum puniret. Certe aut vera sunt quæ Prophetæ loquuntur, aut falsa; si vera sunt quæ de severitate ejus videntur dicere, ipsi dixerunt*: Non judicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione: *Si autem falsa sunt, & falsum est hoc quod dicitur*: Non consurget duplex tribulatio: *Falsa est ergo & crudelitas quæ in Lege descripta est. Quod si verum est, ut negare non poterunt dicente Propheta*, Non judicabit Dominus &c. *Ergo qui puniti sunt, postea non punientur; Si autem illi postea punientur, Scriptura mentitur, quod dicere nefas est. Receperunt ergo & qui in Diluvio perierunt, & Sodomitæ, &*

Ægy-

Ægyptii, & Iſraelitæ in ſolitudine mala ſua in vita ſua. Si igitur Deus propterea illos homines temporali ſupplicio diluvii punire voluit, ne ſempiternis poſt hanc vitam ſuppliciis eos puniret, multi ex illis damnationem æternam evaſerunt. Accedit ad hanc ſententiam *Rupertus Abbas*, Lib. 4. Commentariorum in *Geneſim*, cap. 16. *Sciendum eſt*, inquit, *triforme unius Trinitatis eſſe judicium: primum videlicet quo Diabolus de cœlo dejectus eſt; & ultimum quo idem Diabolus cum ſuis Angelis & malis hominibus in ignem æternum eſt mittendus. Præterea medium hoc quo Diluvium Mundo inducitur; & hoc quidem ut tempore vel ordine, ſic & qualitate medium eſt. Etenim primo & ultimo judicio ſoli reprobi feriuntur, & ſoli electi ſervantur; iſto autem medio nec ſoli electi conſervantur, nec ſoli reprobi ſuffocantur. Credendum quippe eſt aliquos hoc diluvio periiſſe, quorum eodem periculo mortis peccatum deletum ſit, juxta quod ſcriptum eſt:* Non vindicabit Deus bis in idipſum: *pleroſque tamen ex eis, utpote impios, ab illo temporali aquarum diluvio ad æternum tranſiiſſe incendium, juxta quod ſcriptum eſt:* „ Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima. *De his autem qui ſuperfuerunt tam magna Dei gratia reſervati, cum tres tantum filii Noe fuerint, unus reprobus extitit, & ex omnibus illis tribus maxima reproborum turba ſuccrevit.*

Reſpondetur, Singularem eſſe & inauditam *S. Hieronymi*, & *Ruperti Abbatis* interpretationem illorum verborum: *Non vindicabit Deus bis in idipſum* (ſecundum 70.) Vel, *Non conſurget duplex tribulatio* (ut habet Vulgata noſtra). Longe enim alius eſt Prophetici illius Oraculi ſenſus quam ipſi afferunt. Loquitur enim Propheta de Ninivitis, adverſus quos præcipue illud edidit Vaticinium, & minatur eis extremum ſupplicium, prædicens, Deum uno & extremo ſupplicio eos puniturum, quo ita delebuntur, ac omnino perdentur, ut altero ſupplicio, ſeu altera in eos ultione non ſit opus. Hunc ſenſum antecedentia & conſequentia verba confirmant. *Et in diluvio tranſeunte conſummationem faciet loci ejus, & inimicos ejus perſequentur tenebræ. Quid cogitatis contra Dominum? Conſummationem ipſe faciet: non conſurget duplex tribulatio. Quia ſicut ſpinæ ſe invicem complectuntur; ſic convivium eorum pariter potantium: conſummentur quaſi ſtipula ariditate plena.* Atque ita hunc locum explicat *Theodoretus* in Commentario: *Funditus enim perdet*, inquit, *& in perpetuas tenebras dabit eos, qui contra eum temere inſoleſcunt.* Diluvium enim & conſummationem *vocavit ſupremum exitium. Deinde per interrogationem.* Quid cogitatis contra Dominum? *Quam, inquit, poteſtatem eum habere arbitramini?* Conſummationem ipſe faciet: non vindicabit bis in idipſum in tribulatione. *Cumulatum, ait, vobis inferet ſupplicium, ita ut non ſit opus ſecundam plagam adjicere.* Incredibile certe eſt, utpote Scripturæ Sacræ auctoritati contrarium, impios de peccatis ſuis pœnitentiam non agentes æternis ſuppliciis non puniri, quia temporalibus plectuntur. Id, puto, non ſenſerit *S. Hieronymus*. Ad pœnitentes ergo ejus aſſertio reſtringenda eſt, quantumvis univerſalis videatur, & hac explicatione lenienda, quantumvis dura. Sed ut vel ſic reſtricta & temperata faveat iis qui diluvio perierunt, probandum eſt, aliquos ſaltem ex illis pœnitentiam egiſſe, quod gratis aſſeritur, Scriptura minime ſuffragante. Ut enim neminem ex Sodomitis, cum quibus *S. Hieronymus* comparat eos qui diluvio perierunt, æternam damnationem evaſiſſe Chriſtus ſignificat, Matthæi 11. v. 24. *Et tu Capharnaum, numquid uſque in cœlum exaltaberis? Uſque in infernum deſcendes; quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, forte manſiſſent uſque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, Quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quam tibi:* & *S. Judas* Apoſtolus qui *ignis æterni pœnam* Sodomitis & Gomorrhæis inflictam aſſerit: Ita neminem eorum qui diluvio perierunt æternam damnationem evaſiſſe credibile eſt, parvulis exceptis, ſi qui per Sacramentum legis naturæ, aut Fidem ſigno aliquo ſenſibili & ſacro ſignificatam & confirmatam, ab originali peccato mundati ſunt, & ſanctificati. A ſententia itaque *S. Hieronymi* & *Ruperti* hac in Quæſtione diſcedimus, ſalva, quam ſanctis Viris debemus, veneratione.

SCHOLION.

Quicumque extra Arcam pereunt, in æternum pereunt: Quicumque extra Ecclesiam moriuntur, per temporalem mortem ad æternam transeunt. Sed & in ipsa Ecclesia nemo salvatur, nisi Cruci Christi, cujus Arca typus fuit, inhæreat. Ad cœlestem patriam volumus pervenire: *Interjacet mare hujus sæculi qua imus, etsi jam videmus quo imus: Nam multi nec quo eant vident. Ut ergo esset & qua iremus, venit inde ad quem ire volebamus. Et quid fecit? Instituit lignum, quo mare transeamus. Nemo enim potest transire mare hujus sæculi, nisi Cruce Christi portatus. Hanc Crucem aliquando amplectitur & infirmus oculis. Et qui non videt longe quo eat, non ab illa recedat, & ipsa illum perducet . . . . Mare transeundum est, & lignum contemnis? O sapientia superba, irrides crucifixum Christum; ipse est quem longe vidisti:* In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum. *Sed quare crucifixus est? Lignum tibi humilitatis ejus necessarium erat. Superbia enim tumueras, & longe ab illa patria projectus eras, & fluctibus hujus sæculi interrupta est via, & qua transeatur ad patriam non est, nisi ligno porteris. Ingrate, irrides eum, qui ad te venit ut redeas. Ipse factus est via, & hoc per Mare, inde in Mari ambulavit, ut ostenderet esse in Mari viam. Sed tu, qui quomodo ipse ambulare in Mari non potes, navi portare, ligno portare: Crede in Crucifixum, & poteris pervenire.*

S. August. Tract. 2. in Joan.

Finis Primæ Mundi Ætatis.

SE-

SECUNDA MUNDI ÆTAS

A FINE DILUVII

AD VOCATIONEM SEU PROFECTIONEM

ABRAHAMI

ANNOS COMPLEXA CCCCXXVI. MENSES IV.

DIES XVII.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

Hujus ætatis exponitur Hiſtoria ut in Sacris Literis traditur.

I. Nno ſexcenteſimo primo vitæ *Noe*, menſis primi die primo, Octobris noſtri 23. reſpondente, cum aperuiſſet *Noe* tectum Arcæ, vidit exſiccatam eſſe terræ ſuperficiem. Menſe ſecundo, die vigeſima ſeptima, reſpondente Decembris noſtri 18. Terra omnino areſacta, Noe Dei mandato de Arca exivit, cum uxore, tribus filiis, & totidem illorum uxoribus. Egreſſus, liberatori Deo erexit Altare, & holocauſta obtulit, cum in gratiarum actionem, tum ut eum ſibi ſuiſque propitium redderet. Divinis promiſſis cum providentiæ, tum gratiæ recreatus *Noachus*, Iridem ſignum fœderis inter Deum & homines de non inducendis amplius aquis diluvii accepit. Cunctis animantibus in cibum attributis, Deus *carnem cum ſanguine* comedi prohibuit, cum ob alias rationes, tum maxime ut homicidii horrorem hominibus incuteret. *Carnem*, inquit, *cum ſanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum; & de manu hominis, de manu viri & fratris ejus requiram animam hominis. Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: Ad Imaginem quippe Dei factus eſt homo.* (Geneſ. 9. verſ. 4. 5. 6.) Tres *Noe* filii *Sem*, *Cham*, & *Japhet*, orbis reſtauratores fuere. *Ab his* enim *diſſeminatum eſt omne genus humanum ſuper univerſam Terram*. Quinam ex illis primogenitus fuerit difficultas eſt in Diſſertationibus illuſtranda. Cum *Noe* terram exercere cœpiſſet, vineam plantaſſet, vinoque largius hauſto fuiſſet inebriatus, non ex intemperantia, ſed ex ignorantia, ipſum impius *Cham* filiorum minimus irriſit, fratribuſque nuntiavit, illos ut ad ridendum pariter provocaret. At illi caſto pudore & pietate ac reverentia impulſi, averſa facie, & retrogrado inceſſu ad Patrem accedentes, ejus turpitudinem pallio operuerunt. Evigilans autem *Noe* ex vino, cum facinus *Chami*, pietatemque *Japheti* & *Semi* didiciſſet, *Chamo* in *Chanaan* filio maledixit. *Maledictus*, inquit, *Chanaan, ſervus ſervorum erit fratribus ſuis*. Cur ille *Cham* non maledixerit, ſed filio, quæri poteſt. Rationem affert *Theodoretus*, quod nimirum *Cham*, Dei benedictione paulo ante donatum, humana maledictione feriendum non exiſtimaret; & quod impium patrem in filio impietatis incitatore puniendum intellexerit. *Poſt ſedatum*, inquit, *diluvium, omnes pariter benedictionis divinæ participes* *Geneſ. 9. 19.*

facti

facti sunt. Temerarium igitur existimavit Noe maledictionem illi inferre, qui benedictionem divinam consecutus erat. Quamobrem ejus filio maledictionem intulit. Est autem supplicium justum. Quia enim cum filius esset, in patrem deliquit, ob id per filii maledictionem pœnas luit. Ad hæc considerandum est illud, quod si ipse Cham maledictionem suscepisset, in totum genus maledictio ea pervagata fuisset. Verum minimum filium ejusmodi castigatione increpavit. Origenes ab eodem *Theodoreto* laudatus *Interrogatione* 7. Chanaan ab Avo maledictum asserit, quia patri impietate similis erat, ejusque in illudendo *Noacho* socius, imo & primus illius nuditatis propalator ac fugillator. *Nam si opus erat*, inquit, *mentionem facere filiorum, omnium utique oportebat, & non solius Chanaan. Chanaan ipse etiam erat impius, ut historia declarat. Volens igitur Spiritus Divinus ostendere similitudinem patris & filii, eum quodammodo a suorum fratrum pietate distinguit, adjiciens*: Ipse Cham pater est Chanaan. *Genere siquidem erant omnes filii Noe: solus autem iste moribus non erat filius, sed sui similis filii pater. Quamobrem ad majorem demonstrationem positum est illud*, Ipse Pater est Chanaan. *Qui vero hæc dixit Hebræus, hanc etiam Traditionem ratione confirmabat. Primum Chanaan verenda Avi sui vidisse, suoque solum Patri narrasse tamquam Senem irridentem. Cham vero cum similiter ac fratres non deberet impie ad Patrem accedere, sed objurgare eum, qui primus viderat & illudebat; ipse quoque persuasus & accessit, & vidit, fratribusque renunciavit. Sed hæc viderentur esse fabulosa, nisi hoc quod sequitur demonstrationis vim haberet:* Et suscitatus est a somno suo, *inquit*, & cognovit quæcunque fecerat ei filius suus junior. *Cham autem non erat filius ejus junior, sed secundus.* Sem enim, *inquit*, & Cham, & Japhet. *Quod si filium minimum demonstrare volebat, Japhet nominasset. Quoniam vero nepotes ac eos etiam qui ab his longa serie nascuntur, solent filios appellare, Chanaan Nepotem minimum dicit Scriptura cognitum fuisse a Noe sceleris hujus auctorem extitisse. Et quod hoc ita se habeat, subjungit sermo divinus, & ait*: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis. *Quod si quis miretur quamobrem Cham, cum ipse quoque esset impius, eamdem cum filio maledictionem non est sortitus, cognoscat quod si hanc sortitus esset, videlicet*, Servus servorum erit, *servitutis etiam participes fuissent fratres ejus. Nam ex maledictione fratres quoque Chanaan servi fuerunt eorum, quorum servus declaratus est Chanaan.* Verum relicta Hebraica illa Traditione, quæ Scripturæ Sacræ expresse contraria videtur, indicanti *Chamum* esse ipsum filium minorem *Noachi*, quem sibi illusisse didicit, non vero *Chanaan Chami* filium: siquidem ait cap. 9. vers. 22. *Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras:* hac, inquam, Traditione relicta, seu potius explosо illo Hebræorum figmento, Noachum *Chanaani* non *Chamo* maledixisse censemus ob rationes a *Theodoreto* allatas. Addit *Theodoretus*, Noachi verba non tam imprecationem in se continere, quam futurorum prædictionem. *Nam cum Israel ex Sem genus ducens, Palæstinam occupaturus esset, quam olim incoluerant qui ex Chanaan descenderant, in maledictionis formam Prophetiam effert; prædicens quidem futura, deterrens autem posteros ne peccent in parentes. Id quod nos aperte docet „ benedictio Sem:* Benedictus, *inquit*, Dominus Deus Sem, & erit Chanaan servus „ ejus. *Non enim duobus hunc subjecit, sed soli Sem. Et Japhet quidem multiplicem progeniem prædixit, Sem vero pietatem. Nam Deum prophetavit habitaturum in tentoriis Sem. Habitavit autem apud Patriarchas, qui ex Sem orti sunt: & apud Prophetas qui ex illis descenderunt; & prius in Tabernaculo, posterius Hierosolymis. Et hæc prophetia certissimum finem habuit Mysterium Dispensationis, quando Deus Verbum Dei & Patris Filius unigenitus, incarnatus est & homo factus, & carnem quam accepit ex semine David & Abraham, templum suum nominavit: nam ex Sem hi quoque originem duxerunt: at servitus Chanaan in Gabaonitis finem accepit.* Similia habent *Diodorus Tarsensis* in hujus loci explicatione, & *S. Augustinus* Quæst. 17. in Genesim. *Quæritur quare peccans Cham in Patris offensa, non in se ipso, sed in filio suo Chanaan maledicitur? Nisi prophetatum est terram Chanaan ejectis Chananæis inde & debellatis, accepturos fuisse filios Israel, qui venirent de semine Sem.* At de *Noachi* Prophetia plura in Dissertationibus dicemus.

Sem vitam quingentis minus duobus annis post diluvium produxit (*Genesis* 11. vers.

verſ. 2.) adeo ut paucis annis ſuperſtes illi fuerit *Abraham*. Hunc fuiſſe *Melchiſedechum*, Judæorum commentum eſt, quod in Diſſertationibus refellemus.

Arphaxad genuit *Sale* anno ætatis ſuæ trigeſimo quinto. Obiit anno ætatis trecenteſimo trigeſimo octavo.

Arphaxad inter & *Sale* Verſioni Græcæ 70. Interpretum inſertum *Cainan*, Viri Eruditi cenſent. Hanc difficultatem in Diſſertationibus expediemus.

Sale genuit *Heber* anno ętatis ſuæ trigeſimo. Obiit anno ætatis quadringenteſimo trigeſimo tertio.

Heber genuit *Phaleg* anno ætatis trigeſimo quarto, quo tempore Deus inſanam ſuperborum hominum molitionem, civitatis & turris, cujus culmen ad cœlos uſque pertingeret, ædificatione nomen ſuum celebrare ambientium, linguarum confuſione diſturbavit. (*Geneſis* 10. *verſ.* 4. 5. 6. 7.) Obiit *Heber* anno ætatis quadringenteſimo ſexageſimo quarto; adeoque ipſi *Abrahamo* ſuperſtes vixit. Ab *Hebero* inditum Hebræorum linguæ & genti nomen, ob confuſas mox ſub filii *Phaleg* nativitatem linguas, ut colligitur ex Geneſis 10. verſ. 24. & Hebraicam in ſola *Heberi* familia ſuperſtitem, communior eſt opinio. Non deſunt tamen Viri Eruditi qui exiſtiment linguam Hebraicam non eſſe eam, quæ ante Babelicam confuſionem vulgo uſurpabatur; ſed Chananæam ipſam, unam ex iis quæ ortæ ſunt ex Babelica confuſione: Priſtinam vero illam & primigeniam, quæ ante confuſionem linguarum obtinebat, cum terra omnis erat *labii unius & ſermonum eorumdem*, vel funditus interiiſſe; vel in alias linguas eſſe diſſeminatam; vel ſi perſeveravit integra, certo aſſeri non poſſe illa ne fuerit Aſſyria, an Chananæa, an alia quævis. Ea eſt ſententia Illuſtriſſimi & Doctiſſimi Præſulis *Danielis Huetii*, Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione 4. cap. 13. & aliorum. Qua de re in Diſſertationibus agemus. In civitatis ac Turris Babelicæ ædificatione Monarchiæ Babylonicæ fundamenta a *Nembrodo* poſita ſunt. Babylone enim regnare cœpit. (*Geneſis* 10. verſ. 10.)

Phaleg genuit *Reu* trigeſimo ætatis anno; vixit ducentis triginta & novem annis.

Reu genuit *Sarug* anno ætatis trigeſimo ſecundo; vixit annis ducentis triginta novem.

Sarug genuit *Nachor* anno ætatis trigeſimo; vixit annis ducentis & triginta. Ad æratem *Sarug* ſimulacrorum & Idolorum cultus religioſus inter Babylonios referri conſuevit. Id colligitur ex *Joſue* cap. 24. verſ. 2. *Trans fluvium habitaverunt patres veſtri ab initio, Thare Pater Abraham, & Nachor, ſervieruntque Diis alienis.* Quod a *Nachor* non cœpiſſe, ſed a *Sarug* ejus parente, docent Veteres, *Euſebius* in Chronico Græco Editionis Scaligerianæ, *S. Epiphanius* Libro 1. adverſus Hæreſes, Num. 6. *Phaleg*, inquit, *Ragam genuit. Hujus filius Sarug fuit, quod nomen provocationem ſignificat. Hoc vero tempore Idololatriæ inter homines, ac ſuperſtitionis Gentilium initium eſt factum, quemadmodum a Majoribus accepimus. Tametſi nondum ad ſimulacra cœlatoſque lapides, aut ligna, aut argenteas aureaſque ſtatuas, alteriuſve materiæ, ſuperſtitioſus ille cultus adhæſerat; nec aliud præter colores atque effigies erat in quo hominum mentes novum per ſeſe nequitiæ genus excogitarent, ac ſponte ſua, proprioque animi ac rationis impetu pro honeſtate ſibi ſceleris turpitudinem adſciſcerent. Serucho natus eſt Nachor; ab eo Tharra genitus eſt. Ex quo tempore ſimulacra primum ex argilla figulinoque opere reperta ſunt, artifice Tharra.* Ad idem tempus Idololatriæ referunt originem *S. Joannes Damaſcenus*, Auctor Chronici Alexandrini, *Suidas*, &c. ſed hæc non admodum certa.

Nachor genuit *Thare* anno ætatis vigeſimo nono. Obiit anno ętatis centeſimo quadrageſimo octavo.

Thare ſeptuagenario natus eſt primus trium ipſius filiorum, ut colligitur ex *Geneſis* 11. v. 26. non *Aran* quidem, (quem poſt ſexaginta demum annos natum probabimus in Diſſertationibus) ſed *Abram* tertii fratris *Nachoris* Socer. Is enim priuſquam pater *Thare* ex *Ur* Chaldęorum diſcederet, filiam reliquit *Melcham*, patruo *Nachori* nuptam. *Abram* duxit uxorem *Sarai*, quę & *Jeſca* appellata eſt, *Aranis* fratris ſui filiam.

Abram divino monitu ex *Ur* Chaldęorum, quę Meſopotamię Regio eſt, profectionem adornavit in Terram Chanaan. Dux vię *Thare* ejus pater; comites *Sarai* ipſius uxor, & *Lot*

& *Lot* ex *Aran* fratre nepos. Venit uſque *Haran* in eadem Meſopotamia ſitam, ibique conſedit, gravi *Thare* imbecillitate detentus, qui ea in Urbe mortuus eſt anno ætatis ducenteſimo quinto. Vocatus a Deo eſt *Abramus*, cum adhuc in patria, *Ure* ſcilicet Chaldæorum verſaretur, quamvis poſt hujuſmodi profectionem & mortem *Thare* vocatio illa referatur *Geneſis* 12. verſ. 1. Id liquido conſtat ex *Actuum* 7. verſ. 3. & 4. ubi S. Protomartyr *Stephanus* ita Judæos compellat: *Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ cum eſſet in Meſopotamia, prius quam moraretur in Charan; & dixit ad illum: Exi de terra tua & de cognatione tua; & veni in terram quam monſtravero tibi. Tunc exiit de Terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde poſtquam mortuus eſt pater ejus, tranſtulit illum in Terram iſtam, in qua nunc vos habitatis.*

Textus Hebraici, Verſionis 70. Interpretum, & Samaritanorum Codicum convenientiam & diſcrepantiam in Patriarcharum annis poſt diluvium recenſendis, ad *Abrahami* vocationem uſque, ſupereſt ut oculis ſubjiciamus.

Secundum Textum Hebraicum.

II. *Sem* genuit *Arphaxad* anno ſecundo poſt Diluvium, anno ætatis centeſimo, ab orbe condito 1657. Vixit poſtquam genuit annos quingentos. Vixit in univerſum annos ſexcentos.

Arphaxad genuit *Sale* anno ætatis trigeſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annis trecentis & tribus. Vixit in univerſum trecentis triginta & octo annis.

Sale genuit *Heber* anno ætatis trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annis tribus & quadringentis. Vixit in univerſum annis quadringentis triginta tribus.

Heber genuit *Phaleg* anno ætatis trigeſimo quarto. Vixit poſtquam genuit annis quadringentis & triginta. Vixit in univerſum annis quadringentis ſexaginta quatuor.

Phaleg genuit *Reu* anno ætatis trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annis ducentis & novem. Vixit in univerſum annis ducentis triginta novem.

Reu genuit *Sarug* anno ætatis trigeſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit annis ducentis & ſeptem. Vixit in univerſum annis ducentis triginta novem.

Sarug genuit *Nachor* anno ætatis trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos ducentos. Vixit in univerſum annos ducentos & triginta.

Nachor genuit *Thare* anno ætatis vigeſimo nono. Vixit poſtquam genuit annos centum undeviginti. Vixit in univerſum annos centum quadraginta & octo.

Thare genuit *Abram* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptuaginta quinque. Vixit in univerſum annos quinque ſupra ducentos . . . .

Abram anno ætatis 75. ex Harane in Terram Chanaan profectus eſt defuncto patre. Annus Mundi numerabatur bis milleſimus octogeſimus tertius; a fine vero Diluvii quadringenteſimus vigeſimus ſeptimus per aliquot menſes inchoatus.

Ita fit ſumma annorum quadringentorum viginti ſex, menſium quatuor, & dierum ſeptemdecim, ſecundum eorum rationes qui natum cenſent *Abrahamum* anno *Thare* centeſimo trigeſimo: ſecundum alios vero qui natum volunt anno *Thare* ſeptuageſimo, fit ſumma annorum dumtaxat trecentorum ſexaginta ſeptem.

Secundum 70. Interpretes.

III. *Sem* genuit *Arphaxad* anno ætatis centeſimo, anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annos quingentos. Vixit in univerſum annos ſexcentos.

Arphaxad genuit anno ætatis centeſimo trigeſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annos tres ſupra quadringentos ſecundum lectionem Euſebii, quadringentos tantum ſecundum Sixtinam Editionem; quadringentos & triginta ſecundum Plantinianam. Vixit in univerſum annos quingentos triginta & octo ſecundum lectionem Euſebii; annos quingentos triginta quinque juxta Sixtinam Editionem; annos quingentos ſexaginta quinque juxta Plantinianam.

Kainan genuit *Sale* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos tre-

trecentos & triginta. Vixit in universum annos quadringentos sexaginta. Istum *Kainan* non agnoscunt neque numerant *Africanus* & *Eusebius*, qui tamen sequuntur Epilogismum 70. Interpretum. Ideoque ab antiquis & sinceris Codicibus Græcis abfuisse, & ab Exscriptoribus insertum cum Viris Eruditis censemus.

Sale genuit *Heber* anno ætatis centesimo trigesimo. Vixit postquam genuit annos sex supra quadringentos secundum lectionem *Eusebii*; trecentos trigintaquinque dumtaxat juxta Sixtinam Editionem; trecentos & triginta juxta Basileensem & Vvechelianam. Vixit in universum annos quingentos & triginta sex secundum lectionem Eusebii; annos tantum quadringentos sexaginta quinque juxta Sixtinam Editionem; quadringentos & sexaginta juxta Basileensem & Vvechelianam.

Heber genuit *Phaleg* anno ætatis centesimo trigesimo quarto. Vixit postquam genuit annos centum triginta quinque secundum lectionem *Eusebii*; ducentos & septuaginta juxta Sixtinam Editionem; trecentos & septuaginta juxta Basileensem & Vvechelianam. Vixit in universum annos ducentos sexaginta novem secundum lectionem *Eusebii*; quatuor supra quadringentos juxta Sixtinam Editionem; quatuor supra quingentos juxta Basileensem & Vvechelianam.

Phaleg genuit *Reu* anno ætatis centesimo trigesimo quarto juxta Plantinianam Editionem; centesimo quinquagesimo juxta Sixtinam; centesimo trigesimo juxta Basileensem & Vvechelianam. Vixit postquam genuit annos novem supra ducentos. Vixit in universum annos trecentos triginta novem.

Reu genuit *Sarug* anno ætatis centesimo trigesimo secundo. Vixit postquam genuit annos septem supra ducentos. Vixit in universum annos trecentos triginta novem.

Sarug genuit *Nachor* anno ætatis centesimo trigesimo. Vixit postquam genuit annos ducentos. Vixit in universum annos trecentos & triginta.

Nachor genuit *Thare* anno ætatis septuagesimo nono secundum lectionem Africani & Eusebii; centesimo septuagesimo nono juxta Sixtinam Editionem; septuagesimo nono juxta Basileensem & Vvechelianam. Vixit postquam genuit annos centum novemdecim juxta lectionem *Africani* & *Eusebii*; centum viginti quinque juxta Sixtinam Editionem; centum viginti novem juxta Basileensem & Vvechelianam. Vixit in universum annos centum nonaginta, & octo secundum lectionem *Africani* & *Eusebii*; quatuor supra trecentos juxta Sixtinam Editionem; octo supra ducentos juxta Basileensem & Vvechelianam.

Thare genuit anno ætatis septuagesimo. Vixit postquam genuit annos centum triginta quinque. Vixit in universum annos quinque supra ducentos. Mortuus est anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo.

Ita fit summa annorum mille trecentorum & octoginta a diluvio ad *Abrahami* profectionem in Chananæam, adeoque Epilogismus 70. Interpretum superat calculos Hebraicos annis nongentis quinquaginta quatuor.

Secundum Codicem Samaritanum.

IV. *Sem* genuit *Arphaxad* anno ætatis centesimo; anno Mundi millesimo trecentesimo nono. Vixit postquam genuit annos quingentos. Vixit in universum annos sexcentos.

Arphaxad genuit *Sale* anno ætatis centesimo trigesimo secundum lectionem *Eusebii* in Chronico Græco. In Samaritano tamen Codice haberi annos centum triginta quinque monent *Scaliger* in Animadversionibus, & *Morinus* Exercitatione in Pentateuchum Samaritanum. Vixit postquam genuitannos tres supra trecentos. Vixit in universum annos quadringentos triginta tres.

Sale genuit *Heber* anno ætatis centesimo trigesimo. Vixit postquam genuit annos tres supra trecentos. Vixit in universum annos quadringentos triginta tres.

Heber genuit *Phaleg* anno ætatis centesimo trigesimo quarto. Vixit postquam genuit annos ducentos septuaginta. Vixit in universum annos quatuor supra quadringentos.

Phaleg genuit *Reu* anno ætatis centesimo trigesimo. Vixit postquam genuit annos centum & novem. Vixit in universum annos ducentos trigintanovem.

Reu

Reu genuit *Sarug* anno ætatis centeſimo trigeſimo-ſecundo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptem ſupra ducentos. Codex Samaritanus *Joannis Morini* habet centum & ſeptem duntaxat. Vixit in univerſum annos trecentos triginta novem.

Sarug genuit *Nachor* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos centum. Vixit in univerſum annos ducentos & triginta.

Nachor genuit *Thare* anno ætatis ſeptuageſimonono. Vixit poſtquam genuit annos ſexaginta novem. Vixit in univerſum annos centum quadraginta & octo.

Thare genuit anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptuaginta quinque. Vixit in univerſum annos centum quadraginta quinque. Mortuus eſt anno Mundi bis milleſimo trecenteſimo decimonono.

Ita fit ſumma annorum mille & decem.

V. Inſignem Chriſti typum in *Noacho* hæc exhibuit Ætas. De *Noacho* dictum eſt a *Lamecho* parente: *Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuum noſtrarum.* (Geneſis v. 28.) De ſe ipſo ait Chriſtus Matthæi 11. 28. 29. *Venite ad me, omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris: jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* NOE *invenit gratiam coram Domino* (Geneſis 6. 8.) *Gratia & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*, qui *plenus* eſt *gratiæ & veritatis.* NOE *vir juſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulavit.* JESUS per antonomaſiam *Juſtus* (Iſaiæ 51. 5.) *Prope eſt Juſtus meus, egreſſus eſt Salvator meus.* Iſaiæ 62. 1. 2. *Propter Sion non tacebo, donec egrediatur ut ſplendor Juſtus ejus, & Salvator ejus ut lampas accendatur. Et videbunt Gentes Juſtum tuum, & cuncti Reges Inclytum tuum.* Actorum 3. 14. *Vos autem Sanctum & Juſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis.* Ad Romanos 3. 26. *Ut ſit ipſe Juſtus, & juſtificans eum qui eſt ex fide Jeſu Chriſti.* Idem Apoſtolus Jeſum vocat *Filium in æternum perfectum* (Hebr. 7. 28.) JESUS denique *proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & apud homines* (Lucæ 2. 52.) Ii tantum commune totius humani generis naufragium evaſerunt, quos Deus per *Noachum* ſervavit: illi ſolum interitum æternum effugiunt, quos Deus per Jeſum Chriſtum ſalvos facit. *Non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud Nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri* (Act. 4. 12.) Uterque homines per lignum incolumes præſtitit. Ut Diluvii tempore nemo extra Arcam ſalutem conſecutus eſt; ſic nemo extra Eccleſiam ſalutem æternam unquam obtinuit, vel obtinebit. Nudatus *Noe* a *Chamo* filio irriſus eſt, quem propterea eſt execratus, cum interea *Semo* & *Japheto* ob ſingularem erga ipſum pietatem ac reverentiam fauſta omnia adprecatus eſt. Chriſtus Jeſus nudus in cruce pendens, a Judæis ludibrio eſt habitus, cum populus Gentium ipſi fidem ac obſequium vovit, eumque ut verum Deum coluit. Idcirco Judæi divinæ execrationis nota inuſti, omnibus abominabiles, ſervilem & infelicem vitam trahunt; dum Gentes ad Chriſtum converſæ, cœleſti aſpirante gratia, proſpera fauſtaque omnia a Deo obtinent.

CAPUT II.

Exponitur hujus Ætatis Hiſtoria ut Ethnicorum fabulis adulterata & Judæorum, vel Chriſtianorum etiam quorundam Scriptorum figmentis & falſis opinionibus deformata.

Fabula ex Noe & filiorum ejus hiſtoria deprompta.

I. EX hiſtoria *Noe* & trium filiorum ejus, Ethnici fabulam de *Saturno* & tribus ejus liberis orbis imperium inter ſe partientibus adornarunt, ut ex utriuſque collatione demonſtrat *Voſſius* De Origine Idololatriæ, *Bochartus* in *Phaleg* Libro 1. capit. 1. & alii. Ut enim *Noe* omnium qui poſt diluvium vixerunt communis eſt parens; ita *Saturnus* παλλεπατὴρ & ejus uxor *Rhea* Mater Deorum hominumque. In *Orphei* Hymnis appellatur *Noe* juſtus & juſtitiæ præco. *Saturnum* etiam juſtiſſimum Regem fuiſſe volunt, *Homines ſui temporis ex agreſti vita ad humaniorem cultum tranſtuliſſe, & propterea magnos honores conſecutum, multa orbis loca peragraſſe, & omnes ad juſtitiam & ani-*

& animi ſimplicitatem induxiſſe. Ita *Diodorus* Libro 5. Bibliothecæ: *De ipſo, & Virgilius* Lib. 8. *Æneid*.

Is genus indocile & diſperſum Montibus altis
Compoſuit, legeſque dedit.

Inter diluvii tempus & *Phalegi* nativitatem anni centum interceſſerunt, per quos, orbe nondum diviſo, *Noe* univerſo hominum generi ut pater filiis imperabat. Id Poetæ per Ætatem auream ſub *Saturni* Regno adumbrarunt. *Saturnus* inquit *Trogus* (apud *Juſtinum* Lib. 43.) *tantæ juſtitiæ ſuiſſe fertur, ut neque ſervierit ſub illo quiſquam, neque quicquam privatæ rei habuerit, ſed omnia communia & indiviſa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium eſſet*. Et ut canit *Virgilius* Lib. 1. *Georgicon*:

Nec ſignare quidem aut partiri limite campum
Fas erat.

Cœpit Noe vir agricola exercere terram, & plantavit vineam. (Geneſis 9. verſ. 20.) *Saturnum* Tellurem uxorem duxiſſe Poetæ fabulantur, eique agrorum & vitium cultum tribuunt prophani Scriptores: unde & falx inſigne meſſis ejus ſimulacro adjecta. Ita *Aurelius Victor* Lib. De Origine Romanæ Gentis, *Plutarchus* in Ρωμαικωϛ, Quæſt. 42. *Macrobius* Lib. 1. Saturnalium cap. 6. *Servius* in 8. Æneidos, &c. *Noe* bibens vinum ſemel inebriatus eſt. *Saturnum* ebrietati præeſſe credebant Ethnici, & Saturnalium ſeptem diebus mero ſe ingurgitare, nec ſerii quicquam aggredi religio erat, teſte *Luciano* in Epiſtola Saturnalium. Eodem *Saturni* feſto domini ſervos convivio excipiebant, & ſervilia miniſteria ipſi obibant, non Romæ ſolum, & in Græcia, ſed & Babylone, ut ex *Beroſo* docet *Athenæus* Libro 14. *Noe* videlicet *Chamum* execratus prædixerat fore ut ejus poſteri ſervi eſſent ſervorum: ſed *Chami* poſteri, quos Græci poſtmodum & Romani imitati ſunt, ſeriam maledictionem convertere conati ſunt in rem ludicram. *Chamus* maledictione paterna confixus eſt, quod vidiſſet verenda patris nudata, ipſique illuſiſſet. Hinc Poetæ latam a *Saturno* legem fingunt, ne quis Deos nudos impie contempletur: hujus meminit *Callimachus* in Hymnis. *Saturnum* & uxorem *Rheam*, & qui cum illis fuerunt, ex *Oceano* & *Thetide* natos Poetæ finxerunt, quo figmento *Noachum* adumbrarunt, qui cum uxore, filiis, & filiorum uxoribus, ex aquis diluvii tanquam ex matrice emerſit. Navem Priſci Romani *Saturni* ſymbolum eſſe voluerunt, quo ſignificaſſe videntur Arcam *Noe*, qua cum ſuis univerſale diluvium evaſit. *Saturnum* omnes liberos devoraſſe fingunt, præter *Jovem*, *Neptunum*, & *Plutonem*, qui ſoli ſuperſtites orbem univerſum inter ſe diviſerunt. *Noe* omnes homines conſumpſit (ea Scripturæ phraſi, qua Prophetæ dicuntur id facere quod futurum prænuntiant) id eſt, prædixit conſumendos. Tres ſolum ſuperfuere, nimirum *Sem*, *Cham*, & *Japhet*, qui orbem inter ſe diviſerunt. Hi tres *Saturni* liberi. *Cham* ſeu *Ham* fratrum minimus in *Jovem Hammonem* a Poetis transformatus eſt. Hunc Cœli Dominum finxerunt, quia *Chamo* obtigit Africa, cujus magna pars cum ſit inter Tropicos, Solem habet & reliquos Planetas ſupra verticem, unde Cœlo proximam Poetæ cecinerunt. *Jovem* Saturni patris virilia abſcindentem *Chami* figuram eſſe patrem nudatum ridentis & monſtrantis, probabilis conjectura eſt. Ex *Japheto Neptunum* fecere, quod ipſi maritima omnia cum Inſulis obvenerint (ex *Lactantio* Libro 1. *Inſtitutionum* cap. 11.) *Japheti* nomen a dilatatione ſumptum eſt; quod optime convenit *Neptuno* Maris Deo, de quo *Phornutus*, Iliade 3. *Lato pectore vocatur Neptunus ob Maris latitudinem*. Japheti nomen a *Niphtha* ſeu *Nephthi*, ex quo *Neptuni* appellatio. Ipſum *Japheti* nomen in Mythologiam ſuam tranſtulerunt Græci, & *Japhetum* appellarunt. *Semum* idololatriæ ac impietatis hoſtem acerrimum Ethnici *Plutonis* nomine in *inferos detruſerunt*.

Chanaan, idem qui *Mercurius* Ethnicis. Hunc enim *Jovis*, id eſt *Chami* filium fecere. Utrique a mercibus & mercatura nomen. Hebræis enim *Chanaan* mercatorem ſignificat. *Chanaan* fratrum ſervum fore prædicit Noe: *Mercurius* Jovis & Deorum mini-

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

minister. *Viis* ideo præficitur, quia orti ab illo Chananæi seu Phœnices in remotissimas terras navigare primi ausi sunt. Alæ sunt vela navium. Ejus furacitas Phœnicum in commerciis vafritiem exprimit. Fingitur eloquentiæ pater, quia literas in Græciam Phœnices invexerunt. *Mercurius* Jovi lasciviæ minister & amorum pararius fingitur, quia *Chanaan* cum patre *Chamo* creditur turpi spectaculo se oblectasse. *Mercurio* lac & mel libabant, quia Chanaani obtigerat Terra lacte & melle fluens.

In *Jano* quoque *Noachum* adumbrarunt, & illum bifrontem & utrinque oculatum finxere, quod *Noe* utrumque hominum genus vidisset, & quod diluvio antiquius fuerat, & quod recentius. Ex *Nembrod Bacchum*, ex *Magog Prometheum* a Mythologis factos, *Bochartus* probat in *Phaleg* Lib. 1. cap. 2.

Fabulæ ex Turre Babylonicæ historia ornatæ.

II. Turrim *Babel* giganteo bello, & insana Thessalicorum montium substructione iidem adumbrarunt ut constat ex *Ovidio* Metamorphos. Lib. 1. *Virgilio* Lib. 1. *Georgicon*, & *Lucano* Lib. 6. Frequens est apud omnes gentes loquendi genus, ut quæ supra communem altitudinem attolluntur, cœlum tangere dicantur. Nempe hyperbolica locutio est, plus significans quam intelligi oporteat. Quo genere loquendi Hebræi Exploratores, & ipse *Moses* Deuteronomii 1. vers. 28. & 9. vers. 1. urbes Terræ Chanaan vocant *magnas & ad cœlum usque munitas*, non quod cœlum fastigio suo contingerent, sed quod insolitæ magnitudinis essent. Sibyllæ nescio cujus verba de insana illa turris substructione laudat *Josephus* Lib. 1. *Antiquitatum Judaicarum* cap. 5. *Cum universi homines*, inquit, *una lingua uterentur, Turrim ædificaverunt excelsissimam, quasi ad cœlum per eam ascensuri. Dii vero ventis immissis Turrim hanc subverterunt, & suam quique linguam tribuerunt; quæ causa fuit ut Urbs Babylon appellaretur.* Ejus quoque Agri, quem *Senaar* nominant, in Babylonia regione siti mentionem *Hestiæus* facit his verbis: *Sacerdotibus qui exitium effugerant, raptis secum Jovis Enyalii Sacris, in Senaar Babyloniæ Agrum se se primum receperunt: Inde vero quaquæ Terrarum dissipantur, ac prout communem hi aut illi forte linguam sortiti erant, communia quoque domicilia passim collocant, oblatam quique casu regionem occupantes.* Post *Josephum* refert *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* cap. 15.

Ex *Abydeno* Assyriarum rerum Scriptore hæc referunt *Eusebius* idem cap. 14. & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. contra Julianum: *Sunt etiam qui primos homines e Terra natos, cum viribus & corporis mole confiderent, potentiamque Superis ipsis majorem affectarent, immensæ altitudinis Turrim, ubi nunc sita Babylon est, molitos esse dicant; quæ cum jam propius abesset a Cœlo, Ventos ipsos navata Diis opera, vastam & immanem eorum in capita substructionem effudisse, cujus ex collapsæ ruderibus ea, quam Babylonem vocant, extiterit. Homines porro, quorum ad id tempus una eademque lingua fuerat, multiplicem ac discrepantem ex eo vocem emisisse, ac postmodum Saturnum inter ac Titana bellum esse confiatum.* Sed & *Eupolemus in ea quam de Judæis Assyriis habet disputatione, auctor est primum quidem Babylonem urbem ac postmodum Turrim illam Historicorum omnium ore jactatam, ab iis qui Diluvium effugissent (Gigantes illi erant) excitatam, eaque deinde summa Numinis potestate disjecta, toto passim orbe distractos ac dissipatos Gigantes fuisse.* Hunc *Eupolemi* locum ex *Alexandro Polyhistore* refert *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ* cap. 17. Quæ profanorum Historicorum vetustissimorum testimonia de Turri Babelica, linguarumque confusione, Ethnicorum illorum vanitatem refellunt qui fabulosam illam censebant, referente *Philone Judæo* Libro *De confusione Linguarum*: Nec ad calumniam illorum depellendam necesse est cum eodem *Philone* ad allegoricum sensum confugere, quasi Mosaicæ narrationis veritas constare non possit, si ad literam accipiatur.

Sane immanis Turris Babylonicæ altitudinis veritatem demonstrabant rudera, quæ, *Sancto Hieronymo & Theodoreto* referentibus, olim visebantur. *Sanctus Hieronymus* exponens illa verba *Isaiæ* cap. 14. *Perdam Babylonis nomen*, Lib. 5. Commentarii hæc habet: *Babylonem fuisse potentissimam, & in campestribus per quadrum sitam, & ab angulo usque ad angulum muri sexdecim millia tenuisse passuum: id est, simul per circuitum quadringenta octoginta stadia, refert Herodotus, & multi alii, qui Græcas Historias conscripserunt. Arx autem, id est Capitolium illius Urbis, est Turris illa quæ ædificata est post Diluvium, quam in altitudine quatuor millia dicunt tenere passuum,*

pau-

pdulatim ex lato in angustius coarctata, ut pondus imminens facilius a latioribus sustentetur. Describunt ibi templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus auroque fulgentes, & multa alia, quæ plene incredibilia videantur. Et *Theodoretus*, Quæstione 59. in *Genesim* de Turris Babylonicæ materia, bitumine scilicet, differens, ait: *Ignorantes, ut verisimile est, fontes in Assyria existentes, putaverunt ex calce viva Turrim ædificatam esse. Ego vero diligenter didici ab iis qui illinc veniunt, esse fontes qui hanc materiam cum aqua effundunt: & quod ædificiis construendis illam adaptantes, coctilem cum ea laterem componunt, atque hoc pacto Turrim ædificatam esse ajunt. Et qui hujus rei inspectores fuerunt, effregisse particulam aliquam affirmant, & probe novisse bitumen esse coctilibus lateribus substratum; asserentes alioqui penuriam esse lapidum in Assyria, & ob eam rem lateribus uti pro lapidibus. Atqui sine lapidibus quomodo calx viva confici possit?* Lege & *Herodotum* in *Clio* cap. 32. ubi Turris Babylonicæ meminit sub nomine *Templi Beli*, sua adhuc ætate existentis.

III. *Aloidarum* fabulam ex Historia Turris Babel, & fabulam *Phaetontis* ex Historia conflagrationis Sodomæ & Gomorrhæ interpolatas, docet *Origenes* Libro 4. contra Celsum. *Et quoniam putat* (inquit) *Mosen qui scribit de Turri confusioneque linguarum, depravasse ex Aloidarum fabula, & ad Turrim suam transtulisse: equidem dixerim, Aloei filiorum ante Homerum in literis meminisse neminem; at quæ de Turri Moses prodidit, antiquiora esse non tantum Homero, verum etiam primis Græcarum literarum inventoribus. Uter igitur alterius scripta depravavit, Scriptorne Aloidarum fabulæ Historiam Turris? An is qui de Turri & linguarum confusione meminit, Aloidarum fabulam? Certe incorruptis auditoribus apparet, quod Moses sit Homero antiquior. Sic & quæ de Sodomis & Gomorrhis propter peccatum igne deletis Moses narrat in Libro Geneseos, Celsus comparat cum Phaetontis historia, in eundem iterum impingens lapidem ob non observatam antiquitatem Mosis temporum. Nam hi qui de Phaetonte fabulantur, videntur Homeri ætate posteriores, quo Moses fuit tanto antiquior.* *Aloidarum fabula ex Turri Babel.*

IV. *Berosus Annianus* Lib. 2. asserit *Noe* complures filios genuisse post Diluvium, triginta scilicet Gigantes, quos ex nomine Matris, quæ *Titæa* dicebatur, *Titanas* appellavit. Putidum figmentum probabile reddere conati sunt *Annius*, & *Cajetanus*. At Scripturæ Sacræ silentium satis illud refellit, cum *Moses* tres tantum *Noe* filios recenseat, *Sem*, *Cham*, & *Japhet*; nec ubi definit universum illius vitæ tempus, de eo dicat quod de cæteris ait Patriarchis: *Et genuit filios & filias*. Eodem argumento explodituf fabulosa narratio Scriptoris *Historiæ Scholasticæ*, quam auctoritate *Methodii* fultam venditat, de quodam *Noe* filio, *Jonitho* nomine, post Diluvium genito, anno centesimo tertiæ Chiliadis ab origine Mundi; quo tamen tempore *Noe* obiisse ab annis amplius nonaginta, constat ex Chronologia Scripturæ Sacræ. Fictitium illum *Jonithum* Astronomiæ inventorem facit, multaque prædixisse asserit de quatuor Monarchiarum ortu, successione, & occasu, quam Prophetiam multis post sæculis *Daniel* edidit: Prædixisse, inquam, primos omnium regnaturos ex posteritate *Cham*; quod vaticinium in *Belo* & *Nino* impletum est, Regni Babylonici, & Assyriacæ Monarchiæ conditoribus: deinde regnaturos de stirpe *Sem* Persas & Græcos; postremos de genere *Japhet* Romanos. *Noe tres tantum filios genuit, nullos post diluvium.*

V. *Chamum* in Arca intempestiva Venere se polluisse, ibique *Chanaan* genuisse, Hebræi quidam fabulantur, ut refert *R. Salomon Ephraim*. Si hominis alicujus auctoritate verisimile fieri posset id figmentum, auctoritate *S. Joannis Chrisost.* Homilia 28. in Genesim probabile evaderet. Sed Scripturę Sacrę manifeste repugnat. Liberos enim a filiis *Noe* post diluvium dumtaxat susceptos testatur *Genesis* cap. 10. vers. 1. *Hæ sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japhet: natique sunt eis filii post Diluvium*. Secundo, *Chanaan* postremus fuit filiorum *Cham* (ibidem vers. 6.) *Filii autem Cham; Chus & Mesram, & Phut, & Chanaan*. Si ergo in Arca genitus est, jam ante diluvium nati erant ejus fratres, adeoque plusquam octo animę servatę sunt in Arca. *Chanaan in Arca non est genitus.*

VI. *Chamum* eundem esse cum *Zoroastre* Mago Veteres quidam senserunt. *Pseudo-Clemens* Libro 4. *Recognitionum* scribit, Magiam hominibus ante diluvium a mulierosis illis Angelis traditam, *Mesraimum* Ægyptiorum conditorem didicisse a *Chamo* patre; *Cham non est idem cum Zoroastre.*

tre ; & Chamum a posteris hujus artis admiratoribus *Zoroastrem* seu *Vivum Astrum* propterea dictum fuisse, & pro Deo habitum. Ex hoc fonte hausit *Cassianus*, quod scripsit Collatione 8. cap. 21. *Quantum*, inquit, *antiquæ Traditiones ferunt, Cham filius Noe, qui superstitionibus istis & sacrilegis fuit artibus ac profanis infectus, sciens nullum se posse super his memorialem librum in Arcam prorsus inferre, in quam erat cum patre justo ac sanctis fratribus ingressurus, scelesta ac profana commenta diversorum metallorum laminis, quæ scilicet aquarum inundatione corrumpi non possent, & durissimis lapidibus insculpsit. Quæ diluvio peracto eadem qua celaverat curiositate perquires, sacrilegiorum ac perpetuæ nequitiæ seminarium transmisit in posteros*. Editus est impius Liber continens elementa & praxim Artis Necromanticæ, sub titulo *Scripturæ Chami filii Noe*. At Magus ille *Zoroastres* multis seculis recentior est *Chamo*, ut probat *Bochartus* Libro 4. *Phaleg* cap. 1. Diu enim post Trojana tempora vixisse constat, quicquid in contrarium asserant *Eudoxus* apud *Plinium* Lib. 30. cap. 1. *Hermippus* ibidem, *Plutarchus* in *Iside*, & *Hermodorus* Platonicus apud *Laertium*, in Proœmio, qui eumdem faciunt quinque annorum millibus bello Trojano vetustiorem. His certe omnibus antiquior *Xanthus Lydius* annos dumtaxat sexcentos numerat a *Zoroastre* usque ad *Xersis* transitum, ut ibidem refert *Laertius*. Sub *Hystaspis* Imperio ipsum vixisse, ex Persarum sui temporis sententia refert *Agathias* Lib. 2. sed valde ambigi ait, neque certo sciri posse, an *Darii* Pater, aut alius quispiam hic *Hystaspes* fuerit. Cum *Zoroastre* Bactrianorum Rege, *Nino* æquali, perperam ipsum confundunt nonnulli Veterum, *Trogo* præeunte lib. 1. Nam *Ctesias*, ex quo *Diodorus* Libro 2. Bactrianorum Regem in quem dimicavit Ninus *Oxyartem* appellat, non *Zoroastrem*, neque Magum fuisse dicit, aut viribus hostium Magicas artes opposuisse. Ut ut est, *Cham* Noe filius plane diversus est a Bactrianorum Rege *Zoroastre*, vel *Oxyarte*, siquidem illi Bactriana non obtigit, sed Africa, & Asiæ portio in Africæ finibus a Bactris remotissima.

An Chamus Alchimiæ inventor?

VII. Alii *Chamum* Alchymiæ Auctorem faciunt, quę de ejus nomine pro *Chamia* dicatur *Chemia*, & *Chymia*; & Arabico articulo præfixo, *Alchymia*. At commentum istud refellunt Arabum Scripta, qui hanc Artem maxime excoluerunt. Ab iis enim *Alchymia* non scribitur ut *Chami* nomen per *Cha*, sed per *Cheph*. Nomen est ab occultando. *Chema* enim Arabice est occultare. Inde igitur *Chemia* vel *Alchemia* est Ars occulta. Hanc observationem doctissimo *Bocharto* acceptam referimus.

Quo consilio Turris ædificatio a superbis hominibus suscepta?

VIII. Babylonicę Turris Architectos id sibi proposuisse ut Turrim ędificarent *celsiorem quam ut aqua eo usque posset ascendere*, si Diluvium rursus ingrueret, asserit *Josephus* Libro 1. *Antiquitatum*, Cap. 5. At id falsissimum: illos enim ab hoc metu præstabat immunes solemnis Dei promissio juramento firmata, addito Iridis Sacramento. Genesis 9. vers. 2. *Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram*. Et *Isaiæ* cap. 54. vers. 9. *Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui juravi ne inducerem aquas Noe ultra super terram, sic juravi ut non irascar tibi*. Cui promissioni si diffidissent homines illi, relictis montibus in campum *Sennaar* non descendissent, fixuri sedes inter duos amnes vastissimos Euphratem & Tigrim, quorum inundationibus Babylonia est obnoxia. Præterea recens erat apud illos diluvii memoria, quo sciebant *Arcam* quindecim cubitis sublatam supra Montes celsissimos, quibus altiorem Turrim se erecturos sperare non possent. Denique prioris Mundi exitium abunde illos docuerat contra Dei manum armatam inania esse hęc effugia. Nec verius asserunt alii, illos futuri incendii metu de asylo sibi prospexisse, persuasos scilicet generale orbis exitium aliquando per ignem futurum. Ita enim stolidi non erant, ut ab igne cœlitus delapso in Turris altissimę cacumine se tutos fore arbitrarentur, & generale orbis incendium evasuros. Denique in communi periculo nonnisi paucis admodum sic consuli potuisset, cum Turris illa universum hominum genus capere non valeret magis ac magis in dies propagandum. Non alio itaque consilio molem illam erexerunt, quam ut famam sui nominis longe lateque diffunderent. Genesis 11. vers. 4. *Dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum: & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras*.

An divisio orbis a Noe inter filios facta?

IX. Divisionem orbis inter filios *Noe* factam, jactis in Urbe *Rhinocorura*, seu *Rhi-*

no-

nocolura, fortibus, & unumquemque in illam feceſſiſſe regionem, quæ ei ſorte aſſignata eſt, quamvis ſcripſerit *S. Epiphanius*, Hęreſi 66. quæ eſt *Manichæorum*, veriſimile non eſt. Scripturæ ea de re ſilentium, linguarum diverſitas quæ illos jam ſibi mutuo Barbaros fecerat *Rhinocoluræ* poſt multa deinceps ſæcula ædificatio ab *Actiſanæ* Æthiopiæ & Ægypti Rege, ut teſtatur *Diodorus* Lib. 1. c. 38. fidem huic *S. Epiphanii* aſſertioni derogant. Error ex 70. Interpretum Verſione derivatus, qui *Iſaiæ* cap. 27. verſ. 12. *Pro Torrente Ægypti Rhinocoruram tranſtulerunt, quod eſt oppidum in Ægypti Palæſtinæque confinio; non tam verba Scripturarum, quam ſenſum verborum exprimentes*, ut obſervat *S. Hieronymus* ad eum locum Libro 8. Commentariorum. Nec veriſimilius eſt quod addit *S. Epiphanius* loco laudato, & in *Ancorato* repetit cap. 116. *Noachum* orbe terrarum inter tres filios diviſo, & certa portione ſingulis aſſignata, ne qua inter ipſos diſcordia deinceps oriretur, eos Sacramento adegiſſe ne quis in fratris ſui ſortem invaderet, extrema quæque interminatum illis, qui jurisjurandi fidem violaſſent: *Chanaanem* nihilominus relicta regione ſua, quæ ob nimios calores minus commoda videbatur, in *Semi* ſorte Palæſtinam occupaſſe; atque ob illud ipſum crimen Palæſtinam ſeu Chananæam Judæis *Semi* poſteris juſto Dei judicio fuiſſe reſtitutam. *S. Epiphanio* præivit *Euſebius* in Chronico. Eadem fuit ſententia Auctoris Sermonis 105. de Tempore ſub nomine *S. Auguſtini* editi, qui 34. eſt in poſtrema Editione Pariſienſi. At hæc Aſſertio nullum habet in Scriptura Sacra fundamentum, imo ipſi repugnare videtur, cum doceat, Deum Terram Chanaan gratis dediſſe, non reſtituiſſe Judæis; & *Chanaanis* poſteros aliis de cauſis excidiſſe jure, quod habebant in Terram Chanaan, nempe propter Idololatriam & nefarios concubitus. *Deuteronomii* 12. *verſ.* 30. *& Levitici* 18. *verſ.* 24. *&* 25. Præterea incredibile eſt quod *Noe* inter filios orbem diviſerit, cujus multo maxima pars nondum erat cognita. Non me latet *Philaſtrium Brixienſem* pro Hæreticis habere qui contrarium ſentiant. *Sunt* (inquit) *quidam Hæretici, qui de diviſione orbis Terræ & portione habitationis recte non ſentiunt: diſputantes quod Græci cœperint, aut Ægyptii, aut Perſæ deſcribere orbem Terræ univerſum; non Beatus Noe filiis ſuis tribus poſt diluvium diviſerit, dederit, ac definierit, & parrierit ordine.* Sed idem *Philaſtrius* pro Hæreticis habet eos, qui præter terram quam habitamus, aliam eſſe negant terram matricem rerum omnium, de qua *Moſes* locutus ſit *Geneſis* 1. Item qui naturæ adſcribunt terræ motus, & ſtellas in cælo infixas aſſerunt, aut unam fuiſſe linguam ante diluvium, aut corpus *Adami* ante animam eſſe factum: Item qui negant omnes Pſalmos eſſe *Davidis*. Merito igitur obſervat *Bellarminus* Lib. De Scriptoribus Eccleſiaſticis, *Multa a Philaſtrio inter Hæreſes numerari, quæ vere Hæreſes non ſunt, proinde cum prudentia legendum eſſe.* *Hæreſ. 7.*

X. Confuſionem linguarum a ſolo Deo inductam non fuiſſe, verum etiam ab Angelis Dei Miniſtris, ad quos proinde pertineant illa Dei verba: *Venite, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum*, cenſet *Philo Judæus* Lib. *De Confuſione Linguarum*. Atque in eam ſententiam *S. Auguſtinus* conceſſit, quamvis de tribus perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis verba illa exponi poſſe fateatur (ſicut illa, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*) ſi aliquid ſit quod Angelos intelligi prohibeat. Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 6. *Poterat & hic eadem intelligi Trinitas, tanquam Pater dixerit ad Filium & Spiritum Sanctum*, Venite & deſcendentes confundamus ibi linguam eorum: *Si aliquid eſſet quod Angelos prohiberet intelligi; quibus potius convenit venire ad Deum motibus ſanctis, hoc eſt cogitationibus piis, quibus ab eis conſulitur incommutabilis Veritas tanquam lex æterna in illa eorum Curia ſuperna*. At repugnare plane videtur ut hæc intelligantur de Angelis. Quippe ſi ipſis Deus diceret, *Deſcendamus*; ſic loqueretur ac ſi eſſet unus ex illis, aut eodem modo deſcenderet, nempe mutando locum vero & reali motu. Præterea, qui deſcendit, linguamque ſuperborum hominum confudit, ac eos in univerſas terras diſperſit, eſt ipſe *Jehova*. Geneſ. 11. verſ. 5. *Deſcendit autem Dominus ut videret civitatem & turrim, quam ædificabant filii Adam, & dixit: Ecce unus eſt populus, & unum labium omnibus, cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent a cogitationibus ſuis donec eas opere compleverint. Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum .... Atque ita diviſit eos Dominus ex illo loco in univerſas terras.* Ex quibus patet ad eos dictum, *Venite, deſcendamus & confundamus lin-* *An linguarum confuſio a ſolo Deo, vel ab Angelis etiam inſtinctu?*

linguam eorum, qui descenderunt, & linguam eorum confuderunt. Solum autem Dominum descendisse Scriptura Sacra significat, solam superborum hominum linguam confudisse, solum ipsos in regiones universas dispersisse. Itaque non Dei ad Angelos hæc verba sunt, sed Patris ad Filium & Spiritum Sanctum. Denique linguam unicam uno momento vertere in multas, & priore e memoria penitus obliterata, alias statim in animum infundere, res est quæ Angelicam superat potestatem, & a solo Deo effici potest, ut docet *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 2. Glaphyrorum. *Verum enimvero quæ summi opificis opera, artificioque egent, nulli profecto alteri tribuenda censeo, quam ipsi soli, qui omnes potentia excellit, linguæ quoque confusionem, corruptionemque, cum res supra naturam esse videatur, ei certe, qui natura omnium opifex est, attribuendam arbitror.* In eadem est sententia *Rupertus Abbas* Lib. 4. Commentariorum in Genesim c. 42. *Hoc tam mirabile vindictæ incommodum, qua maxime homines a semetipsis dividuntur, solus potuit facere Deus. Proinde cum dixit pluraliter:* Venite, descendamus, confundamus, *non Angelorum multitudines ad auxilium cohortatur, sed ad feriendam superbiam se adesse testatur tota Trinitas unus Deus. Quod ex opposito remedio magis liquet: ubi enim in ore Apostolorum omnia revocantur genera linguarum, eadem Trinitas sese aperit hominibus, & ea die primum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti homines baptizantur, quæ vera structura est altissimæ Turris, qua in cœlum homo conscendit cum Deo regnaturus.*

Utrum Abraham ob execrationem Idololatriæ fuerit in ignem conjectus, & miraculo Liberatus.

XI. Tradunt Hebræi, *Thare* Patrem Abrahami adeo Idolorum cultui fuisse addictum, ut etiam filium suum *Abrahamum* quod ab Idololatria Chaldæorum vehementer abhorreret, detulerit ad *Nembrodum* tunc temporis regnantem in Chaldæa; cujus ille jussu projectus in ignem est, sed servante Deo inde incolumis evasit. Interim *Aran* Abrami fratrem qui aderat, apud se statuisse ut si *Abraham* ex igne salvus evaderet, fidem ejus ac religionem sequeretur; sin minus, in Chaldæorum superstitione permaneret. Jussum igitur, a *Nembrodo* declarare cujus esset, *Abrahami* fratris Religionem professum, ideoque in ignem projectum, quo consumptus interiit. Et id *Mosem* significasse dicunt, cum ait, *Aran* mortuum esse ante *Thare* Patrem suum, id est, Patre spectante, approbante, procurante. Atque ita explicant quod *Genesis* 11. vers. 31. legitur, *Abraham* exiviſſe ex *Ur Chaldæorum*, id est, ex igne; & Genesis 15. *Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldæorum*: his locis cum altero 2. *Esdræ* cap. 9. vers. 7. comparatis, cujus hæc sunt verba: *Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abraham, & eduxisti eum de igne Chaldæorum, &c.* Hebraicam illam Traditionem legere est in *Bereschit Rabba*, ubi *R. Moses Haddarchan* illam proponit, ex quo ipsam refert *Raymundus Martini* in *Pugione Fidei*, 3. Parte Dist. 3. c. 7. cui non levem auctoritatem addere videtur *S. Hieronymi* suffragium Libro Traditionum Hebraicarum in Genesim. *Vera est igitur*, inquit, *illa Hebræorum Traditio, quam supra diximus, quod egressus sit Thare cum filiis suis de igne Chaldæorum: & quod Abraham Babylonico vallatus incendio, quia illud adorare nolebat, Dei sit auxilio liberatus, & ex illo tempore ei dies vitæ, & tempus reputetur ætatis, ex quo confessus est Dominum, spernens Idola Chaldæorum.*

Verum hanc Traditionem fabulosam esse firmissimis argumentis demonstratur. 1. *Nembrod* fuisse *Belum* Patrem *Nini*, res est Eruditis omnibus explorata; ipsumque *Ninum* post mortem Patris Imperium suscepisse Veteres Historici tradunt. *Abraham* porro natum esse anno 43. Regni *Nini* testatur *Eusebius* in Chronico, & *Eusebium* vulgo sequuntur Ecclesiastici Scriptores. Natus itaque est Abraham annis quadraginta tribus post mortem *Nembrod*, qui *Beli* nomine apud profanos Scriptores notior est. Ineptissime ergo fingitur quod in ignem projectus sit jussu *Nembrodi*, tunc in Chaldæa regnantis. 2. Supponit hæc narratio, *Thare* fuisse Idololatram, quod incertum est; imo falsum Viris Maximis videtur, *Achioris* testimonio persuasis, Judith 5. *Populus iste*, inquit, *ex progenie Chaldæorum est. Hic primum in Mesopotamia habitavit, quoniam noluerunt sequi Deos Patrum suorum qui erant in Chaldæa: unum Deum cæli coluerunt, &c.* Hanc sententiam secutus est *S. Augustinus* Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 12. *Sicut ergo*, inquit, *Scriptura Sancta indicante didicimus, in regione Chaldæorum natus est Abraham: quæ terra ad Regnum pertinebat Assyriorum. Apud Chaldæos autem jam etiam tunc superstitiones impiæ prævalebant, quemadmodum per cæteras Gentes. Una igitur Thare*

domus

domus erat, de qua natus est Abraham, in qua unius veri Dei cultus, & quantum credibile est, in qua jam sola etiam Hebræa lingua remanserat; quamvis & ipsa sicut jam manifestior Dei populus in Ægypto, ita in Mesopotamia servisse Diis alienis, Jesu Nave narrante referatur: cæteris ex progenie illius Heber, in linguas paulatim alias, & in Nationes alias defluentibus. Proinde sicut per aquarum diluvium una domus Noe remanserat ad reparandum genus humanum; sic in diluvio multarum superstitionum per universum Mundum una remanserat domus Tharæ, in qua custodita est plantatio Civitatis Dei. Josue 24. 2.

Tertio, *Ur*, locis laudatis Geneseos non esse nomen appellativum significans ignem, sed proprium urbis, ex eo satis liquet, quod non solus *Abrahamus* dicatur exivisse ex *Ur*, sed cum eo *Thare*, *Lot* & *Sara*, ut pergerent in Terram Chanaan. Genes. 11. vers. 31. *Tulit itaque Thare Abraham filium suum, & Loth filium Aran, filium filii sui, & Sarai nurum suam, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Ur Chaldæorum, ut irent in Terram Chanaan: veneruntque usque Haran, & habitaverunt ibi.* At quomodo *Thare* eduxit *Abram* ex igne Chaldæorum, si auctor fuit *Nembrodo ut* in ignem mitteretur, ut fingunt Hebræi? Quomodo *Sara* & *Loth* cum illo educti ex igne, quos in ignem conjectos nondum somniarunt? Accedit quod Septuaginta Interpretes hoc Geneseos loco *Ur Chaldæorum* verterunt, *Regionem Chaldæorum*, ut ambiguitatem vocabuli tollerent. Idem confirmatur ex *Josepho* Libro 1. *Antiquitatum*, cap. 7. *Aran relicto filio Loto, & filiabus Sara & Melcha, in regione Chaldæorum est mortuus, in urbe quæ Ur Chaldæorum vocatur* ἐν πολει ὑρὴ λεγομένη τῶν Καλδαίων.

Denique *Eupolemus* vetustus Scriptor, in ea quam de Judæis texuit Historia, Ætate decima, *Camarinæ, quæ Babyloniæ civitas est, quamque Urien nonnulli vocant, Græci Chaldæopolim interpretantur, Abrahamum natum esse tradit* apud *Eusebium* lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 17.

Nec enim negotium facessit, quod *Esdræ* 2. c. 9. vers. 27. *Nehemias* ait, Deum eduxisse *Abraham de igne Chaldæorum*; primo enim non levis suspicio est Vulgatum Interpretem ibi, ut aliis in locis, vocabulum Hebræum *Ur* posuisse: ab aliquo deinde adjectam hujus vocabuli interpretationem, id est ignem, quæ vox demum in ipsum Textum irrepsit. Quod in nonnullis aliis Scripturæ locis factum, *Lyrani*, *Tostati*, *Cajetani*, & *Melchioris Cano* suffragiis confirmat *Pererius* Lib. 15. in *Genesim* Disputatione 15. Neque vana videtur conjectura, inquit; si enim aliis omnibus locis Latinus Interpres retinuit ipsum vocabulum Hebraicum, *Ur*, nec uspiam interpretatus est *ignem*, non fit sane credibile, uno tantum eo loco vocem *Ur* interpretari voluisse *ignem*, præsertim cum 70. Interpretes, & hic & ubique, *Ur* verterint, *Regionem Chaldæorum*.

Secundo, responderi potest, eo *Nehemiæ* loco nomen *Ignis* proprium esse, non appellativum, idemque significare ac *Civitatem Ignis*. Urbi enim *Ur* ab igne nomen, quod Chaldæi Ignem ceu Numen colerent, sicut Heliopolis in Ægypto appellata est, quasi *Civitas Solis*. Unde in Bibliis aliquibus hic vocem Ignis per I majusculum scribi observat Vir Eruditus, atque interdum Interpretem etyma nominum pro ipsis nomini bus reddere.

Tertio, cum iisdem & aliis Interpretibus responderi potest, nomen ignis hoc loco appellativum quidem intelligi posse, sed metaphorice positum ac usurpatum pro persecutione, & tribulatione, ut alibi sæpe in sacris Literis, *Psalmis* 16. & 63. *Abrahaus* enim gravem a Chaldæis persecutionem passus est, quod ab eorum superstitionibus abhorreret, uniusque Dei cultorem se palam profiteretur, ut tradit *Josephus*, & *S. Augustinus* confirmat Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 13. & *Maimonides* Doctrinæ Perplexæ Libro 3. cap. 29. ex Libro *de Agricultura Ægyptiorum*, scribit, *Abramum, quod Solem adorare recusaret, incarceratum fuisse; deinde bonis spoliatum a Rege, & exterminatum in Chanaan.* Qua ex persecutione quia liberatus a Deo est, qui jussit ut e Mesopotamia in Chananæam migraret, ipsum eduxisse de igne Chaldæorum Deus dicitur.

Quarto denique responderi potest, Ignem ibi accipi pro Idololatria Chaldæorum, qui Ignem colebant, ex cujus idololatriæ periculo *Abrahamum* Deus eripuit; quod exprimit his verbis *Nehemias*, secundum Versionem Vulgatam: *Domine Deus qui elegisti Abraham, & eduxisti eum de Igne Chaldæorum.* Ita hunc nodum solvit *Estius*.

Quod *S. Hieronymum* spectat; illam Hebræorum Traditionem non approbat, nisi ut

ſe expediat ab intricatiſſima Quæſtione de tempore nativitatis *Abrahami*. Unde ſubdit: *Si quis ergo huic expoſitioni contrarius eſt, quærat ipſe aliam ſolutionem, & tunc ea, quæ a nobis dicta ſunt, recte improbabit*. Cæterum eodem libro, paulo ante verba laudata, hanc Hebræorum Traditionem diſerte fabulam appellat explicans illa verba: *Et mortuus eſt Aran ante Patrem ſuum, in Terra qua natus eſt, in regione Chaldæorum*. Sic enim habet: *Pro eo quòd legimus*, in Regione Chaldæorum, *in Hebræo habetur*, Ur Chaſdin, *id eſt*, *In igne Chaldæorum*. *Tradunt autem Hebræi ex hac occaſione hujuſmodi fabulam: Quod Abraham in ignem miſſus ſit, quia Ignem adorare noluerit, quem Chaldæi colunt, & Dei auxilio liberatus, de idololatræ igne profugerit; quod in ſequentibus ſcribitur, egreſſum eſſe Tharan cum Sobole ſua de Regione Chaldæorum; pro eo quod in Hebræo habetur, de incendio Chaldæorum. Et hoc eſſe quod nunc dicitur*: Mortuus eſt Aran ante conſpectum *Thare* Patris ſui in terra nativitatis ſuæ, in Igne Chaldæorum: *Quod videlicet Ignem nolens adorare, igne conſumptus ſit*.

CAPUT III.

Hiſtoria Exotica hujus Ætatis exponitur.

Regni Ægypti, initia, & Reges.

I. HAc ſecunda Mundi Ætate Ægyptiaci Regni, Babylonici, ſeu Aſſyriaci, Sicyoniorum, Cretenſis, & Sinenſis initia celebrantur. Regnum Ægypti multiplex, *Thebanorum*, *Thinitarum*, *Memphitarum*, & *Inferioris Ægypti*. In eorum Dynaſtiis, Regumque ſucceſſionibus recenſendis mirabilem in modum diſſentiunt Veteres, nimirum Diodorus Siculus, Herodotus, Julius Africanus, Euſebius, & Georgius Syncellus, hanc Regum ſeriem ex Eratoſthene, & Manethone deſcribens.

Menees in Dynaſtiis omnibus primus eſt: hic eſt *Meſraim* Chami filius. Regnum Thinitarum ad Libycam Nili ripam poſitum, per fluvium a Thebano diremptum videtur. Ejus Metropolis fuit *This* urbs antiquà, prope Abydum poſita, cujus meminit *Stephanus* in Opere *De Urbibus & populis*. Ab ea *Nomus Thinites* nomen accepit, apud *Ptolomæum*, Lib. 4. cap. 5. Regni Thebani Regia *Thebæ*, caput Thebaidis, urbs ad Arabicam Nili ripam ſita, Ptolomaicis temporibus Dioſpolis appellata, unde Manetho, Africanus, Euſebius hos Reges Dioſpolitanos appellant. Regni Memphitici & ſuperioris Ægypti Metropolis fuit urbs Memphis, ſupra Delta poſita, in Occidentali Nili ripa. Inferioris Ægypti caput Heliopolis, ſub Paſtoribus autem Tanis, unde Reges *Tanitæ*.

Meni, qui toti præfuit Ægypto, ſucceſſit Thebis *Athothes* ejus filius; Memphi *Toſorthrus*. Hi tres in Deorum numerum ab Ægyptiis relati ſunt. *Menes* Phœnicibus eſt Saturnus: *Athothes* Mercurius, qui Phœnicibus *Taautes*, Ægyptiis *Thoth*. Unde *Sanchuniatho* apud *Euſebium* Lib. 1. Præparationis Evangelicæ cap. 10. *Saturnus*, inquit, *cum in Meridiem veniſſet, Taautum Deum Ægypti univerſæ Regem creavit*. Quia ſcilicet *Menes Athothi* filio Regnum tradidit. Ad *Athothem* referendum quod de *Mercurio*, quem quinto loco commemorat, *Cicero* ſcribit Lib. 3. *De Natura Deorum*, quamvis hunc cum *Mercurio Arcade* confundat: *Dicitur Ægypto præfuiſſe, atque Ægyptiis Leges, & Literas tradidiſſe. Hunc Ægyptii Thoyth appellant; eodemque nomine Anni primus Menſis apud eos vocatur*. Sanchuniato apud *Euſebium* Lib. 1. *Præparationis Evangelicæ* cap. 10. *Taautum primorum in ſcribendo elementorum inventorem ſuiſſe tradit, quem Ægyptii Thoor, Alexandrini Thoyth, Græci Mercurium nominarunt*. Ita quoque *Socrates* apud *Platonem* in Phœdro: *Audivi*, inquit, *apud Naucratim Ægypti, quemdam fuiſſe priſcorum Deorum, cui avis, quam Ibim vocant, ſacrata eſt. Ipſi Deo nomen eſſe Theut. Hunc primum Numeros & Computationem inveniſſe, & Geometriam, Aſtronomiam, talorumque & alearum ludos etiam & Literas*. Triplicem fuiſſe apud Ægyptios Characterum rationem, obſervat *Clemens Alexandrinus* Lib. 5. Stromatum, primam επιστολογραφικὴν, *hoc eſt aptam ad ſcribendas Epiſtolas*. Secundam *Sacerdotalem*, *qua utuntur*, ιερογραμματεῖς, *id eſt*, *qui de rebus ſacris ſcribunt*. Ultimam, ιερογλυφικὴν, *id eſt ſacram*, *quæ inſculpitur, ſcripturam*; *cujus una quidem eſt per prima elementa* κυριολογικὴ, *id eſt proprie loquens*; *altera vero ſymbolica, eſt per ſigna ſignificans. Symbolice*

bolice autem una proprie loquitur per imitationem; alia vero ſcribitur veluti tropice; alia vero contra ſumitur allegorice per quædam ænigmata. Primi generis exemplum eſto: *Qui Solem volunt ſcribere, faciunt circulum; qui Lunam, Lunæ figuram exprimunt.* Secundi: *Regum laudes Theologicis fabulis tradunt.* Tertii autem generis, quod fit per ænigmata, hoc ſit exemplum: *Alia quidem Aſtra propter obliquam converſionem aſſimilabant corporibus ſerpentum, Solem vero ſcarabæo.* Symbolicum hoc per ænigmata ſcribendi genus ipſi Mercurio acceptum refertur, teſte *Sanchuniatone*, apud *Euſebium* Libro 1. *Præparationis Evangelicæ* cap. 10. *Taautus vero*, inquit, *cum jam arte cœli imaginem effinxiſſet, mox Saturni etiam atque Dagonis, cæterorumque Deorum vultus, unaque ſacros elementorum characteres expreſſit. Quin etiam inſigne Regni Saturno ejuſmodi excogitavit; oculos in vultu binos, ac totidem in occipite, quorum duo placide convenire ac nictare viderentur; alas item ſingulis in humeris geminas, e quibus explicatæ duæ, due vero contractæ ac demiſſæ forent. Atque oculorum ſymbolo ſignificatum volebat, Saturnum & dormiendo cernere, & dormire vigilando: alarum autem, eundem & volare quieſcendo, & volando quieſcere: Cæteris vero Diis alas in humeris duas tantum attribuit, quippe qui Saturnum ipſum volando ſequerentur. Ad ejuſdem Saturni caput alas propterea geminas affinxit, quarum altera mentis principatum, altera ſentiendi vim indicaret.*

Toſorthrus Rex Memphiticus, ob Medicinæ peritiam conſecratus, *Æſculapius* appellatus eſt. Ægyptius ille Æſculapius a Græco plane diverſus; Græcus enim multis annis recentior eſt Ægyptio. Nam Clemens Alexandrinus Lib. 5. Stromatum, *Herculis* & *Æſculapii* Apoteoſim conjicit in annum quinquageſimum tertium ante excidium Trojæ, & ex *Apollonio Rhodio* dicit illum cum *Jaſone* navigaſſe.

Thebis poſt *Athotem* regnavit *Athotes* alter, Ερμογευης *Athotis* filius, *Menis* nepos. Huic ſucceſſit *Diabies* filius φιλεταιρος, *Amicus amicorum* appellatus. Hunc excepit *Pemphos*. Sequuntur in *Eratoſthenis* laterculo *Tœgar*, *Amachus Momchiri*, *Stoechus*, *Mars ſine ſenſu* appellatus; *Goſormies*, *Mares* dictus Ηλιόδωρος, *Solis donum*, *&c.* Thinitarum Regnum poſt *Athotem* rexit *Cencemes*, poſt hunc *Venephes*, qui Pyramides ſtruxit in *Chochome*, ignoto Ægypti loco; *Uſaphædus*, *Miebidus*, *Semempſis*, *Bienaches*, *Bochus*, *Cæachos*, *Binothris*; ſub quo ſancitum eſt, Mulieres in Regno ſucceſſionis jus habere; & alii quorum nomina exhibent laterculi *Manethonis*, *Julii Africani*, *Euſebii*, *Georgii Syncelli*.

Memphitarum Reges memorantur poſt Thoſorthrum, *Tyris*, *Meſochris*, *Soipis*, *Toſertaſis*, *Achis*, *Siphuris*, *Cerpheres*, *Soris*, *Suphis*, qui Pyramidem maximam erexit; & de Deorum contemplatione gloriatus, Sacrum Librum conſcripſit, teſte *Manethone*. Ægypto inferiori dominati ſunt poſt Menem *Curudes*, *Ariſtarchus*, *Spanius*, *Serapis*, *Seſonchoſis*, *Amenemes*, *Amaſis*, *Aceſephtres*, & alii. De Ægyptiorum Legibus, ac Moribus dicemus alias. Ægyptiorum Imperium anno MDCLXIII. duraviſſe refert in Annalibus ſuis *Conſtantinus Manaſſes*: qui a tempore quo Ægyptus a *Cambyſe* Rege Perſarum ſubjugata eſt, retro numerati ad illud nos perducunt, quo *Meſraim* Chami filius colonias in Ægyptum duxit.

Regni Babyloniaci ſive Aſſyriaci primordia, & Reges.

II. Regni Babylonici ſive Aſſyriaci fundamenta jecit, primuſque Babylonię imperavit *Nembrodus*, ut colligitur ex *Geneſis* c. 10. verſ. 8. & 10. *Nembrod cœpit eſſe potens in terra. Fuit autem principium Regni ejus Babylon.* Et propterea cap. 5. *Michææ* tota Babyloniorum regio *Terra Nembrod* appellatur. Hic eſt *Belus* Ethnicorum, de quo *Abydenus* apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* cap. 41. *Ferunt*, inquit, *loca hæc omnia jam inde ab initio aquis obruta fuiſſe, Mariſque nomine appellata: verum ſuam ſingulis regionem Belum aſſignaſſe, Babylonemque mœnibus cinxiſſe, ac deinceps mortalium oculis ereptum eſſe.* Et *Quintus Curtius* Lib. 5. de Babylone loquens: *Semiramis*, inquit, *eam condiderat, vel, ut plerique credidere, Belus, cujus Regia oſtenditur.* Idem aſſerit *Dorotheus Sidonius* in hæc verba a *Julio Firmico* laudatus.

Urbs Babylon vetus, a Tyrio quæ condita Belo eſt.

Quamvis in eo fallatur, quod Tyrio *Belo* tribuit opus ipſa Tyro multo antiquius, ipſumque cum *Belo* Aſſyrio, id eſt *Nembrod* confundit. Conditæ quidem Babylonis gloriam *Semiramidi* vindicant *Cteſias*, *Theochritus*, *Diodorus*, *Strabo*, *Dionyſius Periegetes*, *Trogus Pompejus*, *Mela*, *Ovidius*, *Hyginus*, *Cephalæon*, *Solinus*, *Caſſiodorus*, *Lucius*

Lucius Ampelius, &c. Tamen his omnibus antiquior *Herodotus* nullum aliud opus *Semiramidi* tribuit præter aggeres, quibus Euphratem coercuit, antea frequentius reſtagnare ſolitum; & *Semiramidi* Nitocrim præfert. *Beroſus Lib.* 3. *Chaldaicorum culpat Scriptores Græcos, quod vane exiſtimaverint Babylonem a Semiramide Aſſyria fuiſſe conditam, & ab illa miris operibus exornatam falſo ſcripſerint.* Ita refert *Joſephus* Lib. 1. contra *Apionem*. Quicumque a Semiramide conditam ſcripſerunt, unum *Cteſiam* auctorem habent *parum fide dignum*. Sic de illo cenſuit *Ariſtoteles* Hiſtoriæ Animalium Lib. 8. c. 28. *Colonias a Belo in Babyloniam deductas* ſcribit *Diodorus* Lib. 1. Hunc *Neptuni & Libyæ filium haberi, poſita ad Euphratem ſede inſtituiſſe Sacerdotes more Ægyptiorum exemptos impenſis & oneribus publicis, quos Babyloni vocant Chaldæos, qui exemplo Sacerdotum, & Phyſicorum, Aſtrologorumque in Ægypto, obſervant ſtellas*. Pauſanias *Meſſeniac.* Pag. 161. *Belus*, inquit, *Babylonius a Belo Ægyptio Libyæ filio nomen habet*. Eupolemus apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* Babylonem ab his conditam fuiſſe ait, qui a Diluvio evaſerunt. Denique *Hereunius*, quem *Salmaſius* in *Solinum* p. 1227. *Philonem Biblium* eſſe cenſet, Sapientum illorum ſive Sacerdotum, qui ex Ægypto Babyloniam migrarunt, *Belum Sapientiſſimum* appellat; ejuſque filium Babylonis conditorem fuiſſe aſſerit. *Babylon*, inquit, *opus Babylonis Viri Sapientis, filii Beli Sapientiſſimi; non (ut Herodotus) a Semiramide condita. Urbs enim illa antiquior erat duobus annorum millibus*. Quidam ut hanc litem de Babylonis conditore componant, volunt a *Belo* incœptum opus perfeciſſe aut reparaſſe *Semiramidem*: aut *Belum* ſolam Acropolim, *Semiramidem* Babylonis mœnia condidiſſe. *Ammianus Marcellinus* Libro 28. *Babylon, cujus mœnia bitumine Semiramis ſtruxit: Arcem enim antiquiſſimus Rex condidit Belus*. Oroſius Lib. 2. cap. 6. *Babyloniam a Nembrod Gigante fundatam, a Nino vel Semiramide reparatam multi prodidere*. Qui a rebellione, qua vel in ſuperiores, vel in pares inſurrexerat, *Nembrod*, id eſt *Rebellis* vocatus fuerat; idem a dominio *Baal*, & *Bel*, id eſt *Dominus* appellari cœpit ſtabilito imperio. Quarum appellationum ſola poſterior in Chaldæorum monumentis ſervata eſt, priore obliterata, ut quæ Regum ſuorum primo contumelioſa videretur. Atque ſub *Beli* nomine in Deorum numerum relatus eſt *Baal* etiam, & *Baalim* interdum nominatus, & *Jupiter Belus*. Herodotus Lib. 1. cap. 181. celeberrimum Babylone fuiſſe ait *Jovis Belis Templum æneis portis*. Sanchuniato apud *Euſebium* Lib. 1. *Præparationis Evangelicæ* cap. 10. Phœnicum Theologiam exponens, ait: *Solem Deum unum Cœli Moderatorem credebant, eumque propterea Beelſamen, id eſt, Phœnicum lingua Cœli Dominum, Græca vero* Διὰ, *hoc eſt, Jovem, nominabant*. Theophilus Antiochenus Libro 3. ad *Autolycum*, & Euſebius in Chronico, *Belum* Græcorum *Saturnum* fuiſſe aſſerunt. Ejus Apotheoſim ad annum 28. *Chare* patris *Abraham* refert *Euſebius*. Alii ad ipſius *Abrahami* provectam ætatem referunt. Quem Scriptores cæteri *Belum*, S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 3. contra Julianum *Arbelum* nominat. *Primus*, inquit, *regnavit in Aſſyriorum terra vir ſuperbus & arrogans Arbelus, qui & primus hominum dicitur a ſubditis nomen Deitatis accepiſſe. Perſeverarunt igitur Aſſyrii, & finitimæ illis Gentes ſacrificantes ei, & adorantes: poſtea fuit Ninus Arbeli filius*. Arbellum pro *Bello* S. Cyrillus poſuit.

Babylonici Regni initium anno MDCCXVII. ſtatuitur annis LXII. poſt Diluvium. *Caliſthenes* enim Philoſophus reſcribens *Ariſtoteli* de antiquitate rerum Chaldaicarum quærenti, dicit, Chaldæos affirmare, Babylonem ab *Alexandro* occupatam anno MDCCCCIII. ab Epocha Babylonica. Occupata eſt autem ab *Alexandro* anno Mundi ter milleſimo ſexcenteſimo decimonono. Inde vero ſublatis annis mille nongentis duobus, fixum manet Babylonicæ Monarchiæ initium anno Mundi MDCCXVII. poſt diluvium LXII. Hujus vero durationem Imperii vario modo definiunt Auctores. Cujus varietatis cauſa eſſe videtur, quod alius Babylonici ſive Aſſyriaci Imperii annos inchoet a *Chuſi* nativitate, ut conjicit *Capellus*. (Ideo enim annos MDXX. Aſſyriis tribuere potuit *Herodotus*) Alius ab erecto Babylone Imperio, ut *Diodorus Siculus*, qui annos huic Imperio tribuit mille quadringentos: alius a condita Ninive, ut *Cteſias*, qui annos MCCCLX. numerat: alii denique ab obitu *Beli*, ut *Trogus*, & *Euſebius*, qui hanc Monarchiam annis MCCC. ſtetiſſe volunt.

Nembrodo ſeu *Belo* in Regnum ſucceſſit *Ninus* ejus filius, a quo Urbem a ſe conditam

ditam *Niniven* appellaverat, ut colligi videtur ex cap. 10. Geneſis verſ. 2. Alii tamen ab ipſo *Nino* ædificatam volunt, nempe *Diodorus Siculus*, *Euſebius*, & *S. Hieronymus* in *Oſee* cap. 2. *Nin* Hebraice dicitur *filius*; *Nava*, *Habitatio*. Igitur Ninive eſt *Nini* ſeu *filii habitatio*. Urbem ipſam *Ninum* appellant *Strabo*, *Plinius*, *Ptolomæus*. Poſtremum *Nino* bellum fuit cum *Zoroaſtre* Rege Bactrianorum: (Cteſias & Diodorus *Oxyartem* nominant.) *Ninum* telo transfixum periiſſe, dum Urbem, quæ defecerat oppugnaret, ſcribit *Oroſius*. Narrant alii *Semiramidem Nini* uxorem ab illo petiiſſe, ut quinque tantum dies Regni jus ſibi concederet; quod cum impetraſſet, maritum occidi juſſit. *Ninum* primum eſſe Regum omnium, quorum res geſtæ memoriæ proditæ ſunt, ſcribit *Diodorus*. De *Nini* ætate Chronologi non conveniunt. Quidam *Abrahamo* coævum faciunt, *Euſebio* præeunte: alii ad tempora *Barak* & *Debboræ* Judicum Iſraelis, annum ſcilicet Mundi bis milleſimum ſeptingenteſimum trigeſimum ſeptimum rejiciunt, *Herodoti* & *Arriani* calculum ſecuti. Hæc Chronologia minus probabilis. Ipſis enim *Moſis* temporibus cultus *Beli* ſive *Baal* jam ad Phœnices pervaſerat, ut ex divinæ Legis Decretis impium illum cultum prohibentibus liquet. Multo igitur ante Moſaicam ætatem divinos honores apud Babylonios obtinuerat *Belus*; ejuſque filius *Ninus* ipſi in Regnum ſucceſſerat.

Nino ſucceſſit *Semiramis*, de qua *S. Hieronymus* in cap. 2. *Oſee* Ovidianum illud profert.

——— *Ubi dicitur altam*
Coctilibus muris cinxiſſe Semiramis Urbem.

Deſcriptionem Babylonis a *Semiramide* amplificatæ, & magnificentiſſimis operibus ornatæ, lege apud *Diodorum Siculum* Lib. 2. ubi & ejus expeditiones in Medos, Indoſque commemorat, & furtivas voluptates, atque immanitatem in procos, quos poſt complexus occidi jubebat. *Megaſthenes* tamen Indicarum rerum Scriptor apud *Strabonem* Lib. 15. & *Arrianus* in *Indicis*, mortuam *Semiramidem* fuiſſe ſcribunt, antequam Indiam fuerit aggreſſa. Semiramidis nomen Syrorum lingua ſumptum a columbis; ipſamque cum in locis deſertis & petroſis Aſcalone infans expoſita eſſet, a columbis miro modo nutritam & ſervatam fuiſſe, ex *Cteſia* fabulatur *Diodorus Siculus* Libro 2. *Azarias* in *Meor Enalim*, cap. 21. *Semiramidis* nomen derivat a voce *Zemir*, quæ cantum avium, & ſpeciatim turturis deſignat. Addit, *Semiramidem* pro vexilli ſigno columbam habuiſſe, idemque ſignum ſibi ſumpſiſſe omnes Aſſyriæ Reges. Atque inde eſſe quod pro Aſſyriorum ira & gladio *Jeremias* dixit, *Iram Columbæ*, & *Gladium Columbæ*, c. 25. verſ. 38. & c. 46. verſ. 16. & 50. verſ. 16. Quod ex *S. Thomæ* & *Lyrani* Commentariis confirmatur. Quin & *Semiramidem* in Columbam fuiſſe mutatam fabulati ſunt Aſſyrii, ut conſtat ex *Luciano*, in *Syria Dea*, ex *Diodoro Siculo*, & *Athenagora* in Legatione pro Chriſtianis. Quamobrem Aſſyrii Columbas divinis honoribus colebant. Cum altera Semiramide Belochi filia, quæ & *Attoſſa* nominata eſt, confundi non debet, quæ annis plus quingentis *Belo* poſterior fuit. Totam fere Aſiam Imperio ſuo ſubjecit virilis animi femina, & annos 42. regnavit. Sepulta eſt Ninive in tumulo, quem ſibi & *Nino* extruxerat in ipſa Regia, alto novem ſtadiis, & lato decem, de quo *Antipater* Anthologiæ Lib. 4. c. 28.

Semiramis inſidias a filio *Ninia* ſibi ſtrui certa, & *Hammonis* Oraculo confirmata, Regnum ipſi tradidit paulo ante mortem. Omne vitæ Regnique tempus in deliciis egit *Ninias* ignavus quidem, ſed politicus Princeps, qui militum ex unaquaque Provincia quotannis conſcriptorum numero, & Ducum ac Præfectorum per annos ſingulos mutatione, omnes Imperii ſui Provincias Urbeſque in officio continuit. Aſſyriorum Reges reliqui *Niniæ* deſidiam imitati, vitam obſcure tranſegerunt, ad *Sardanapalum* uſque; qui tamen Aſſyriorum Regum poſtremus non fuit, cum poſt ipſum *Teglatphalaſar*, *Salmanaſar*, *Sennacherib*, & *Aſſarhadon* Reges potentiſſimi, & Judæis infeſti regnaverint, ut Hiſtoria Sacra docet Lib. 4. *Regum*. Sed de his alias.

Regni Sicyoniorum exordium.

III. Hac de qua agimus, Mundi Ætate, *Sycioniorum* Regnum in Peloponeſo conditum eſt anno MCCCXIII. ante primam Olympiadem, ut teſtatur *Euſebius* in Chronico, id eſt, anno Mundi milleſimo nongenteſimo decimoquinto. Primus Rex *Ægialeus*, a quo Peloponeſus *Ægialea* dicta eſt. Secundum hunc regnarunt *Europs*, *Telchinus*,

nus, *Apis*, *Thelxion*, & alii a *Pausania* in *Corinthiacis*, & ab *Africano*, & *Eusebio* memorati. Regnum illud ab *Ægialeo* usque ad *Zeuxippum* annos nongentos sexaginta & unum stetisse, *Castor Rhodius* observavit. Sunt tamen Viri Eruditi quibus suspectus sit Sicyoniorum Regum laterculus, & jure merito rejiciendus videatur. 1. Quod *Anticlides* apud *Plinium* Lib. 7. *Phoroneum Inachi* filium *antiquissimum Græciæ Regem* appellet; & hunc fuisse *primum hominem* dicat *Acusilaus* apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum*. Unde & *Georgius Syncellus* in Chronico pag. 68. scribit: *Nihil in Historiis Græcis continetur ante Inachum, ejusque filium Phoroneum, qui primum regnarunt Argis*. At *Phoroneus* Regum vetustissimus non esset, si ante illum per ducentos amplius annos Sicyone regnatum esset. Secundo *Ægialeus* Rex primus est *Phoronei* frater, si *Apollodoro* credimus, apud quem altum est de illius successoribus silentium. Tertio, *Apis* Rex quartus numeratur: Verum *Æschylus* in *Supplic.* docet *Apim* non Sicyoniorum Regem, sed advenam ex Ætolia, regionem noxiis bestiis purgasse. Quarto, *Sicyonem* Regem decimumnonum, a quo Urbi nomen, *Pelopis* filium fuisse tradit *Ibycus* apud *Pausaniam* Lib. 2. & tamen hic *Sicyone* regnasse prius fingitur, quam *Pelops* Argis. Quinto, *Poliphides* Rex 24. nemini vetustiorum Græcorum, ne *Pausaniæ* quidem, notus est. Fingunt Trojam illius tempore captam esse. Apud *Homerum* vero nullus est e Sycione Dux contra Trojam. Urbs illa scilicet Excidii Trojani tempore sub ditione fuit *Agamemnonis*, qui regnabat Micænis. Inter ejus urbes *Homerus* recenset,

Etiam Sicyona, ubi Adrastus primum regnavit.

Adrasti meminit Marmor Arundellianum anno Attico 325.

Regni Cretensis origo.

IV. Regni Cretensis initia ad annum bis millesimumtertium refert *Eusebius*, ejusque conditorem ac primum Regem fuisse ait *Cretem* indigenam, qui subjungit in suo Canone *Cydonem*, *Apteram* qui Urbem condidit, & *Lapem*; sed hos dubiæ esse fidei Viri quidam Eruditi censent, & de Regno Cretensi ante *Minoem Primum* nihil certi haberi. Nam *Cydon*, quem inter primos Reges nominat *Eusebius*, nepos erat *Minois*, u *Stephanus* testatur Lib. de Urbibus & populis. *Cydonia urbs Cretæ*, inquit, *quæ prius Apolloniæ dicta est a Cydone filio Apollinis & Acacallidis filiæ Minois*.

Imperii Sinensis fundatio.

V. Hac etiam Ætate jacta sunt Sinensis Imperii fundamenta, de cujus origine ac Imperatorum successione legi possunt P. *Martinius S. J. Historiæ Sinicæ* Decade prima, & P. *Cuppletus* ejusdem Societatis, in Tabula Chronologica *Sinicæ Monarchiæ*.

IN SE-

IN SECUNDAM MUNDI ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De ordine Filiorum Noe; & quis ex illis sit Primogenitus?

PROPOSITIO UNICA.

Japhetum ortus principatu Semo præponendum probabilius est.

Robatur invicto argumento ex Historia sacra desumpto. *Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad biennio post Diluvium*, Genesis 11. vers. 10. hoc est anno Mundi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-octavo, Ætatis *Noe* sexcentesimo secundo. Cœptum namque diluvium est anno millesimo sexcentesimo, quinquagesimo sexto, ætatis *Noe* sexcentesimo, (Genesis 7. vers. 2.) Porro Noe generare cœpit anno ætatis quingentesimo, Genesis 5. vers. 32. *Noe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Japhet*. Itaque si *Sem* fratrum primogenitus sit, sequitur ipsum centenarium fuisse ineunte diluvio; at *Moyses* diserte testatur centenarium dumtaxat fuisse biennio post diluvium: non est igitur filiorum *Noe* primogenitus, sed *Japhetus*. De *Chamo* enim nulla controversia est, cum natu minimus expresse dicatur, Genesis 9. vers. 24. *Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor &c.* quæ verba quamvis ad *Chanaan* filium *Cham*, *Theodoretus & Procopius Gazæus* referant, ad *Chamum* tamen ipsum pertinere constabit, si cum Versu 22. conferantur, cujus hæc sunt verba: *Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.*

Huic argumento, quo Hebræi, & ex Catholicis interpretibus *Nicolaus Lyranus*, & *Alphonsus Tostatus*, ad propugnandam *Japheti* primogenituram utuntur, respondet *Cajetanus*, Scripturam non dicere *Sem*, cum esset centum annorum, genuisse *Arphaxad*; sed esse duas orationes conjunctione interjecta: Alteram habere, *Sem filius centum annorum*, Hebræo more subintelligendo verbum substantivum, *erat*; Alteram, *Et genuit Arphaxad duobus annis post diluvium*. Addit certum non esse, an *Sem* fuerit centum præcise annorum biennio post diluvium: intelligi enim posse eum fuisse genitum anno secundo post quingentesimum *Noe* annum, ut sic biennio post diluvium non excesserit ille ætatem centum annorum. Posse quoque intelligi fuisse eum genitum illo ipso quingentesimo anno *Noe*, & ob id biennio post diluvium, cum genuit filium Arphaxad, fuisse centum & duorum annorum. Scripturam scilicet oppositum non dicere; imo addendo biennium post diluvium ad centum annos *Sem*, innuere eum duos supra centum annos fuisse natum, cum procreavit *Arphaxad*.

Erroneum *Cajetani* effugium merito refellunt Viri Eruditi. Nam si ejus commento fides, sic interpungendus erit ille Scripturæ locus de Semi ætate cum genuit *Arphaxad*,

ut

ut illa ſententia duas orationes complectatur: *Sem filius centum annorum ; & genuit Arphaxad duobus annis poſt diluvium*. At diſtinctionem ejuſmodi, & interpunctionem verborum illorum cum Græca Translatio, tum Vulgata noſtra excludunt. Sic enim eo loci habet Vulgata: *Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio poſt diluvium*. Quibus verbis perſpicue declaratur & *Sem* fuiſſe centum annorum biennio poſt diluvium, & eo ipſo tempore genitum ab eo fuiſſe *Arphaxad*. Præterea falſum eſt, quod tam confidenter aſſerit *Cajetanus*, Scripturam eo loci non negare Sem, cum genuit *Arphaxad* fuiſſe centum & duorum annorum. Quomodo enim illud non negat, ſiquidem expreſſe aſſerit, eum fuiſſe centum annorum, quando genuit *Arphaxad*, id eſt biennio poſt diluvium: nam biennium illud ad centum annos *Sem* inſcite adjungitur; quod ad diluvium referendum eſt, poſt quod exacto biennio, *Sem* genuit *Arphaxad*.

Aliam a *Cajetano* viam init *Pererius*, ac reſpondet, vel *Noe* non cœpiſſe generare quingenteſimo ætatis ſuæ anno præciſe, ſed quingenteſimo ſecundo, eoque ipſo anno genitum eſſe *Sem*, ob idque biennio poſt diluvium fuiſſe centum annorum; vel *Sem* ſecundo anno poſt diluvium, cum genuit *Arphaxad*, non fuiſſe centum annorum præciſe, ſed centum, & duorum. Morem enim eſſe Divinæ Scripturæ parvis ac minutis numeris tacitis ac prætermiſſis, maximum & integrum numerum dumtaxat commemorare.

Verum nihilo melior eſt reſponſio *Pererii*. Quomodo enim Moſaicæ hujus Hiſtoriæ & Chronologiæ veritas ſtare poteſt: *Noe vero cum quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Japhet*, niſi anno quingenteſimo ætatis generare cœperit, & aliquem ex illis genuerit? Præterea cum *Moyſes* generationes Patriarcharum ante & poſt diluvium recenſens parvos, ac minutos numeros non prætermittat, ſed accurate commemoret, ne incerta ſit Chronologiæ ſacræ ratio, non eſt cur duos annos prætermiſiſſe fingatur in conſignando tempore παιδογονίας *Semi*. Favet *Quintus Julius Hilario*, in Libello *De Duratione Mundi*, ita ſcribens: *Quia anni Sem nonagintaocto in conſummatione Diluvii completi ſunt; duo ſcilicet anni ad rationem ſummæ, quam poſt Diluvium deſignavimus, neceſſarii ſunt. Ipſe enim Sem biennio poſt Diluvium fuit annorum centum, & ſic genuit Arphaxad: Quos annos duos deſcriptores hujus rationis in numerum annorum non poſuerunt, quomodo eos minime præviderunt*.

Objicies, *Sem* inter filios *Noe* primum ubique recenſeri; ſcilicet Geneſis 5. verſ. 31. *Noe cum quingentorum eſſet annorum genuit Sem, Cham, & Japhet*. Geneſis 9. verſ. 18. *Erant ergo filii Noe qui egreſſi ſunt de Arca, Sem, Cham, & Japhet*. Geneſis 10. verſ. 1. *Hæ ſunt generationes filiorum Noe; Sem, Cham, & Japhet*. Et Lib. 1. Paralipomenon cap. 1. verſ. 4. *Noe; Sem, Cham, & Japhet*. Itaque probabilius eſt, *Semum* fuiſſe primogenitum.

Confirmatur ex verſu 21. capitis 10. ubi diſerte aſſeritur, *Sem* fuiſſe maximum filiorum Noe. *De Sem quoque nati ſunt, patre omnium filiorum Heber fratre Japhet Majore*. Accedit quod *Noe* prius benedixit *Semo*, quam *Japheto*. (Geneſis 9. verſ. 26.)

Reſpondetur, quod prior inter fratres nominetur *Semus*, non ſpectari ordinem naturæ, ſed gratiæ. Hunc nempe Deus patrem eſſe voluit non tantum filiorum *Heber*, ſed etiam filiorum *Iſrael*, imo & patrem familiæ ex qua naſciturus erat Meſſias. Simile, quid in aliis Scripturæ Sacræ locis animadvertimus. Nam *Iſaac* ante *Iſmaelem*, *Jacob* ante *Eſau*, *Judas* etiam ante cæteros fratres interdum nominatur, non ob ortus principatum, ſed ratione electionis, & dignitatis: & in ipſis, quæ objiciuntur, locis, *Cham* ſecundus filiorum *Noe* recenſetur, quem tamen minimum fuiſſe certum eſt. Atque ob hunc dignitatis, electioniſque ordinem *Semum* in paterna benedictione cæteris fratribus præpoſitum probabile eſt. Unde *Pererius* Lib. 14. in Geneſim, ad verſum 26. capitis noni, Num. 185. varias cauſas ob quas *Noe Semo* benedixiſſe ante *Japhetum* dici poſſet, problematice hunc in modum proponit. *Cur prius benedixit Sem quam Japhet? An qui ille primogenitus erat? An quod ſanctimonia & prudentia morumque gravitate præſtaret, & idcirco patri Deoque chariſſimus eſſet? An quod ipſe vehementius objurgaſſet Cham, auctorque fuiſſet Japheto id erga patrem faciendi, quod factum ab illis eſſe legimus? An potius propter excellentiam poſteritatis ejus, in qua futuri erant Patriar-*

chæ,

chæ, *Reges*, *Prophetæ*, *& quod ſuper omnia eſt*, *Meſſias ipſe?* Rationem aliam non improbabilem addit *Uſſerius*, Chronologiæ Sacræ cap. 4. ſcilicet Benedictionem *Japheti* fundatam fuiſſe in Benedictione *Semi*, nec niſi illa prius propoſita hanc omnino intelligi potuiſſe. *Dilatet Deus Japhet & habitet in Tabernaculis Sem.* Geneſis 9. verſ. 27. Neque prætermittenda eſt *S. Ambroſii* Obſervatio Libro *De Noe & Arca*, cap. 2. *Ubi generantur*, *hunc ordinem eſſe*, ut *Sem* primo loco recenſeatur; *ubi autem generant*, *Japhet primo loco ſcribi:* & revera *Geneſis* 10. *&* 1. *Paralipomenon* 1. ubi filiorum *Noe* generationes deſcribuntur, *Japheti* progenies primo loco recenſetur, *Semi* tertio, ut conjicere liceat poſteriorem hunc genituræ ordinem eſſe, priorem dignitatis & gratiæ. Atque retrograda illa ordinis inverſio ſic reſpondet aptiſſime ejuſdem generis loco illi alteri Geneſis 11. verſ. 26. ubi *Thare* genuiſſe dicitur *Abrahamum*, *Nachorem*, *& Haranem*, cum naturalis generationis ordo *Haranem*, *Nachorem*, & *Abrahamum* poni poſtulat.

Ad confirmationem reſpondetur, Ex verſu illo 21. decimi Capitis Geneſeos colligi certo non poſſe, uter fuerit natu major inter filios *Noe*, *Semus* an *Japhetus*, propter Hebraici Textus ambiguitatem, in quo legitur *Haggadol*, & illud quidem *ha* articulus eſt emphaſim habens apud Hebræos, ſicut etiam apud Græcos. *Gadol* autem ſignificat *magnum*, non autem *majorem*, quia carent Hebræi comparativis, & ad exceſſum comparationis declarandum utuntur præpoſitione cum pronomine. Cæterum quia *το' gadol*, id eſt *magnus*, indeclinabile eſt, quod Hebræi caſibus careant, vel in ablativo caſu accipi poteſt, & referri ad *Sem*, vel in genitivo, & referri ad *Japhet*. Et ut primo modo reddit Editio Vulgata Latina, *fratre Japhet majore*; ſic altera Editio Græca 70. Interpretum, *α'δελφῶ Ι'αφὲθ τῦ μειζονος*, *fratri Japhet majoris*. Licet enim *S. Auguſtinus* Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 3. *majore*, in Latino ſuo Codice hic vel legerit, vel legendum putaverit; in Græco tamen, eodem quo hodie modo, *τῦ μειζονος*, lectum fuiſſe, ex *S. Chryſoſtomo* Sermone 29. in Geneſim manifeſtum eſt, & Codices omnes Græci habent *ᾧ τῶ Σὴμ ἐγενήθη και αὐ'τῶ*, *πατρὶ παν'των υἱῶν Ε'βερ*, *α'δελφῶ Ι'αφὲθ τῦ μεί'ζονος*. *Et Sem natus eſt etiam ipſi*, *Patri omnium filiorum Heber*, *fratri Japhet majoris*. Ita & Targum Onkelos: *Et de Sem nati ſunt ipſo quoque Patre omnium filiorum Heber*, *fratre Japhet majoris*. Contra vero Textus Samaritani Translatio Latina cum Vulgata noſtra conſentit, & ſic habet: *Et Semo natum eſt etiam*: *Ipſe Pater fuit omnium filiorum Heber*, *frater Japheti major*. Ita & Syriaca: *Sem generavit*, *ipſe quoque Pater omnium filiorum Heber*, *fratri Japhet major*. Ita & Arabica: *Nati ſunt etiam filii Semo*, *qui eſt pater omnium filiorum Aber*, *& frater Japhet major natu*. Porro in tanta Verſionum varietate nihil certi ex Hebraico Textu colligi poteſt, quo *Semum* ortus principatu *Japheto* præponendum probetur. Adde quod Vulgatus Interpres *Semum* fratrem *Japhet* majorem dignitate & gratia intelligere & dicere potuit, non natura & nativitatis ordine: atque ſic intellexiſſe multo probabilius eſt, ſiquidem alias Chronologia ſacra ex Hebræo ab ipſomet expreſſa, quoad annum *πατ'δογονίας Semi* ſtare non poſſet.

Non ignoro *Pſeudo-Clementem* Lib. 1. Recognitionum, *S. Epiphanium* Lib. 1. adverſus Hæreſes c. 4. *S. Joannem Chryſoſtomum* Sermone 29. in Geneſim, *S. Ambroſium* Lib. De Noe & Arca, *S. Auguſtinum* Lib. 16. De Civitate Dei, cap. 3. *Semum* primo loco collocare, ſed ex eo recenſendi ordine colligi non poteſt ipſos exiſtimaſſe primogenitum fuiſſe *Semum*. Ordinem enim Scripturæ ſecuti ſunt, de ortus principatu cuinam deferendus eſſet, nihil plerique pronuntiarunt, præter *S. Auguſtinum*, qui cum in ſuo Codice Latinæ Verſionis ex 70. Interpretum Translatione expreſſæ legeret, *frater Japhet majore*, primogenituræ prærogativam *Semo* deferendam inde judicavit. Sed in hujuſmodi Quæſtionibus, quæ ſummam fidei non ſpectant, a *S. Auguſtino* vel quibuſdam aliis Patribus diſcedere religio non prohibet, ſalva quæ tantis nominibus debetur reverentia, cum eorum opinionem Scripturæ ſacræ repugnare oſtenditur.

Obicit *Pererius*: Quæ hic narrat *Moſes* de *Sem*, ad commendandam ejus excellentiam dignitatis omnino pertinent, ut quod ipſe pater fuerit omnium filiorum *Heber*, id eſt populi Hebræi, & tot tantorumque virorum qui in eo populo claruerunt. Ergo quod ſubdit, Ipſum fuiſſe *fratem Japhet majorem*, ad ejuſdem ſpectat commenda-

tio-

tionem. Quorsum enim hoc loco *Moses* dignitatem *Sem* significans, dixisset illum fuisse *fratrem Japhet majoris ipsos?*

Respondetur, Argumentum supponere, quod plane incertum est, quæ de *Semo* hic a *Mose* narrantur, encomiastico, & non mere historico modo ab eo narrari: aut si commendationis aliquid hic ille spectaverit, *Semi* potius dignitatem a Populi Hebræi præstantia, an Populi sui Hebræi dignitatem a *Semi* patris excellentia æstimandam illum voluisse, ex quorum neutro erit consequens in altero membro, quod ætatis *Semi* & *Japheti* collationem continet, aliud fuisse spectatum, quam simplicem historicæ veritatis enarrationem. Ita respondet *Usserius*.

DISSERTATIO II.

De Noachidarum Præceptis.

I. *Noachidas* vocant Hebræi, id est, *Noe* filios, Gentes omnes ab Hebræa distinctas: *Præcepta* vero *Noachidarum*, Juris Naturalis præscripta, quibus homines adstringuntur universi, & quibus solis cæteræ Gentes tenentur Dei mandatis; cum Hebræi ut peculiaris Dei Populus præcepta etiam peculiaria a Deo per *Moysen* tradita, & in Mosaica Lege scripta sibi vendicent. Juris autem naturalis capita alia majora atque illustriora, alia minora seu obscuriora commemorant. Majora atque illustriora septenario numero complectuntur. Duo supremi Numinis cultum & honorem, quatuor hominum inter se convictum moresque spectant; septimum crudelitatem erga alia animalia prohibet. Hoc ordine recenseri plerumque solent.

I. De cultu extraneo.
II. De Maledictione Nominis Sanctissimi.
III. De effusione Sanguinis, seu *Homicidio.*
IV. De Revelatione Turpitudinum, seu *illicito concubitu.*
V. De Furtu ac Rapina.
VI. De Judiciis, seu *Regimine Forensi ac Obedientia Civili.*
VII. De Membro animalis viventis non comedendo.

Priora sex in ipsis rerum initiis homini a Deo imperata esse ajunt, velut *primordialem legem, & matricem omnium præceptorum Dei*, quemadmodum ea, quæ primis Parentibus a Deo præscripta sunt, vocat *Tertullianus* Lib. *Adversus Judæos* cap. 2. Septimum ad *Noachi* tempus revocant, cui & universis in illo hominibus prohibuit Deus, ne *carnem cum sanguine* comederent. (*Genesis* 9. vers. 4.) Hæc recensentur in *Beresith Rabba*, *Parasch* 34. a *Maimonide* in *Halach Malakim*, c. 9. *R. Jehudá Ben-Samuel* in *Sepher Cozri* Part. 3. §. 73. & aliis Hebræorum Magistris. Ad horum Capitum professionem a Judæis adigebantur *Proselyti Domicilii*, non *Proselyti Justitiæ*. Proselytos Domicilii vocant, qui ex Gentibus ad incolatum seu pacem in territoriis Israeliticæ ditionis fruendam admittebantur, citra Judaismi professionem. Proselytos vero Justitiæ, qui Circumcisione & Judaico baptismate initiati, & ad Populum Hebræum aggregati, Mosaicam Legem, Rituque Judaicos profitebantur. Minorum seu obscuriorum Juris Naturalis capitum numerus neque omnino certus, neque adeo certæ semper de eis apud Hebræos sententiæ. Horum genus duplex est; alterum eorum quæ majoribus atque illustrioribus, sive ut prævia atque antecedentia, sive ut consequentia commiscentur, quemadmodum propagationis generis humani, & contractus matrimonialis jura cum præcepto de Revelatione Turpitudinum: Dominii, atque obligationis, promissionisque circa illud versantis jus in Furti interdicto: Pœnarum modus in Judicis, & cætera, quæ Talmudici *Appendices* vocant septem illustriorum ac majorum Præceptorum. Alterum genus eorum est, quæ universis quidem hominibus ab Auctore naturæ Deo data sunt, & in ipsis mentibus insculpta, ut parentum honor; ad eorum nihilominus observationem pœna civili Gentiles in ditionis suæ territoriis commorantes non adigebant Israelitæ, sed tantum suadebant. De his omnibus fuse *Seldenus* in Libris. *De jure Naturæ & Gentium juxta Disciplinam Hebræorum*.

II.

II. *Cultus extranei* nomine, Idololatria, & quodvis superstitionis, & sacrilegii genus intelligitur. Quæ naturæ lege ita prohibita sunt, ut nulla in his ignorantia homines a peccato excusare valeat; immo ignorantia omnis hujus capitis atque officii peccatum simul sit ac pœna peccati. Ut enim docet Apostolus ad Romanos 1. *Revelatur ira Dei de cœlo super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent: quia quod notum est Dei, manifestum est in illis: Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius a creatura Mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles. Quiæ cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum.* Et ad Ephesios 4. vers. 17. *Hoc igitur dico & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.* Unde & Psalmo 78. Vers. 6. Rex Vates ita Deum compellat: *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt; & in Regna quæ nomen tuum non invocaverunt.* Atque ut diserte ait *Tertullianus* Apologetici 17. *Hæc est summa delicti nolentium recognoscere, quem ignorare non possunt.*

Cultus extranei interdictum Ægyptiis commune cum Hebræis fuit, sed nomine tenus, significatione plane diversa. Ægyptii enim cultus extranei nomine Ritus omnes a Majoribus non traditos execrabantur; Hebræi omnem idololatriam, ac superstitionem qua divinus honor creaturis tribuitur. Ægyptii Deos adorabant, alios cœlestes & æternos, ut vocabant, alios terrestres & mortales, ut *Diodorus Siculus* exponit; Cœlestes, scilicet Solem, Lunam, Spiritum, Ignem, Terram, Oceanum, Aerem; Terrestres, propter animi solertiam, & beneficentiam, immortalitatem adeptos, ut *Osiridem*, *Isidem*, &c. ac præterea diversi generis animalia, boves, hircos, feles, crocodilos &c. Hebræi unum Deum cœli & terræ Creatorem ac Moderatorem supremum colebant, quem pariter colebant e Gentibus viri pii & fideles. Nationis utriusque in Religione discrimen expressit *Tacitus* lib. 5. Historiæ his verbis: *Corpora condere, quam cremare, e more Ægyptio; eademque cura, & de infernis persuasio: cœlestium contra. Ægyptii pleraque animalia effigiesque compositas venerantur: Judæi mente sola, unumque Numen intelligunt, profanos qui Deum imagines mortalibus materiis in species hominum effingant; summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Itaque nulla simulacra urbibus suis, nedum Templis sunt.*

At (inquit Marshamus) *Ægyptii per Nomorum suorum animalia, venerabantur Dei in res omnes potestatem, quam singuli Deorum declararunt,* (ut loquitur) *Porphyrius* Lib. 1. v. *De Abstinentia* §. 9. idemque testatur *Maimonides* de Idololatris in *More Nevochim*, Part. 1. cap. 36.) *Nemo* (inquit) *ea sententia cultu extraneo utitur, ac si aliud non esset Numen præter id quod colit. Neque enim cuipiam in mentem venit, statuam ex metallo, saxo, ligno confictam esse ipsum cœli, terræque Creatorem, & Gubernatorem, sed ita colunt, quatenus rei alicujus imaginem induit, quæ velut intermedia sit inter ipsos & Deum.*

Marshamus refellitur.

Verum etsi ita se habuisset Ægyptiorum Theologia, etsi ea mens fuisset eorum, qui apud ipsos Sapientes & Prophetæ audiebant; ipsorum tamen Ritus ac Religionem omnem extranei cultus omnibus naturæ Jure prohibiti nomine non fuisse execrandam minime probarent: siquidem cultum uni Deo debitum creaturis tribuebant, illaque pro *Diis* saltem *Medioxumis* habebant ut ipse *Marshamus* fatetur. Quod vero *Maimonides* ait, Spiritus Sancti refellitur oraculo, Sapientiæ 14. *Per manus autem quod fit Idolum*, inquit, *maledictum est, & ipsum & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cum esset fragile, Deus cognominatus est ... Acerbo luctu dolens pater, cito rapti filii fecit imaginem, & illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia. Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & Tyrannorum*

norum imperio colebantur figmenta. Et hos, quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc quod longe essent, e longinquo figura allata, evidentem imaginem Regis quem honorare volebant, fecerunt: ut illum qui aberat, tanquam præsentem colerent sua solicitudine. Provexit autem ad horum culturam & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia... Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æstimaverunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut Regibus deservientes homines, incommunicabile Nomen lapidibus & lignis imposuerunt.

Opponitur etiam *Marshamo* locus ille *Mercurii Trismegisti* in *Asclepio*, a *S. Augustino* laudatus Lib. 8. *De Civitate Dei*, cap. 23. *Et quoniam*, inquit, *de cognatione & consortio hominum Deorumque nobis indicitur sermo, potestatem hominis, o Asclepi, vimque cognosce. Dominus, inquit, & Pater, vel quod est summum, Deus, ut effector est Deorum Cœlestium; ita homo fictor est Deorum qui in Templis sunt humana proximitate contenti... Ita humanitas semper memor naturæ & originis suæ in illa divinitatis imitatione perseverat; ut sicuti Pater ac Dominus, ut sui similes essent, Deos fecit Æternos, ita humanitas Deos suos ex sui vultus similitudine figuraret.* Hic cum *Asclepius*, ad quem maxime loquebatur, ei respondisset, atque dixisset: *Statuas dicis, o Trismegiste?* Tum ille: *Statuas*, inquit, *o Asclepi, vides ne quatenus tu ipse diffidas? Statuas animatas sensu & spiritu plenas, tantaque facientes & talia, Statuas futurorum præscias eaque sorte, Vate, somnis, multisque aliis rebus prædicentes, imbecillitates hominibus facientes, easque curantes, tristitiam lætitiamque pro meritis. An ignoras, o Asclepi, quod Ægyptus imago sit Cœli; aut quod est verius, translatio aut descensio omnium quæ gubernantur atque exercentur in Cœlo; ac si dicendum est verius, Terra nostra Mundi totius est Templum? Et tamen quoniam præscire cuncta Prudentem decet; istud vos ignorare fas non est: Futurum tempus est quo appareat Ægyptios incassum pia mente Divinitatem sedula religione servasse, & omnis eorum sancta veneratio in irritum casura frustrabitur.*

Refellitur præterea *Marshamus* ex *Clementis Alexandrini* loco Lib. 6. *Stromatum*, quem ipse profert pag. 241. *Ægyptii*, inquit, *peculiarem quamdam philosophiam exercent: Illam maxime ostendit sacra eorum processio. Primus enim procedit Cantor, ex Musicæ symbolis unum aliquod gestans. Dicunt illum ex Libris Mercurii duos accipere debere; quorum unus Hymnos Deorum, alter Regiæ vitæ rationes continet. Post Cantorem procedit Horoscopus in manu habens horologium & palmam, Astrologiæ symbola. Hunc oportet semper in ore habere Astrologicos Mercurii Libros, qui sunt quatuor..... Deinceps progreditur Scriba Sacrorum, pennam habens in capite, & in manibus Librum, ac regulam, in qua est & atramentum ad scribendum, & juncus quo scribunt. Illum oportet scire, quæ Hieroglyfica vocantur, & Cosmographiam, & Geographiam, & ordinem Solis & Lunæ & quinque Planetarum, & Chorographiam Ægypti, & Descriptionem Nili, & Descriptionem apparatus sacrorum, locorumque eis consecratorum, & Mensuras, & quæcunque in sacris sunt necessaria. Prædictos sequitur Stolistes, cubitum justitiæ tenens, & Calicem ad libandum. Hic omnia noscit quæ ad disciplinam pertinent, & victimarum sigillationem. Sunt autem* 10. (Libri) *qui ad Deorum suorum honorem pertinent, & Religionem Ægyptiacam continent, nempe de sacrificiis, de primitiis, de hymnis, de precibus, de pompis, de diebus festis, & ejusmodi. Post omnes prodit Propheta, hydriam aperte gerens in sinu, quem qui sequuntur panes emissarios portant. Hic, ut præfectus sacrorum, Libro* 10. *ediscit, qui Sacerdotales vocantur; nempe de Legibus, de Diis, & de universa Sacerdotum disciplina.*

III. Secundum *Noachidarum Præceptum* vetat *Maledictionem Nominis Sanctissimi*, sive Blasphemiam, a qua abstinendum naturæ lex Gentes omnes docuit. *Hermippus* in Vita *Pythagoræ*, scitis quibusdam illius Sectæ hoc adjicit, *Ab omni abstinere blasphemia.* Hinc illud *Socratis* apud *Platonem* in Philebo: *Reverentia vero mihi semper erga Deorum nomina est, non humana quædam, sed maximum quemque timorem exsuperans.* Hinc præclarum illud *Platonis* Monitum Libro 11. De Legibus: *Æquum profecto est Deorum nomina non facile inquinare, nec ea huc atque illuc devolvere: sed omnia, quæ ad Deos pertinent pure casteque servare.* Plutarchus in *Quæstionibus*, dictum aliquod ex Platonis

nis *Thæteto* celebrans, non joco illud ab eo prolatum hinc probat, quod nominis in eo divini meminisset. *Neque enim*, inquit, *adhibuisset Dei nomen dicto non serio.*

IV. Tertium *Noachidarum Præceptum* effusionem sanguinis, sive *homicidium* prohibet: quod præceptum *Geneseos 9.* instauratur his verbis: *Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu viri & fratris ejus requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: Ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Hugo Grotius *Annotationibus in Geneseos 9.* & Lib. 1. *De Jure Belli & Pacis*, cap. 2. §. 5. & Lib. 2. cap. 20. §. 8. Jus talionis his verbis indicari perperam asserit, quod aucto humano genere, & in gentes distributo, merito solis Judicibus permissum est. Errat sane Vir Eruditus. Nunquam enim cuiquam mortalium licuit privata auctoritate alium punire, vel illatas sibi injurias vindicare, ut Deus ipse testatur *Deuteronomii* 32. 55. *Roman.* 12. 19. *Mihi*, inquit, *vindicta; ego retribuam.* Præcepto etiam divino, *Non occides*, quod Supremus Legislator omnium hominum cordibus inscripsit, doctrina illa *Grotii* palam adversatur. Hujus enim præcepti non hic solummodo sensus est, neminem innocentem occidendum esse, sed ne reos quidem occidendos esse ab iis, quibus Deus, vel Magistratus, peculiari Præcepto ultionem non mandavit. Eam autem Legem non occidendi quemquam privato ausu, hominum cordibus impressam, Deus confirmavit, his verbis, *Cainum* fratricidam compellans, Geneseos 4. 15. *Omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur.* Consule quæ de Lege Talionis habet *S. Augustinus* Libro 13. contra *Faustum* cap. 25.

V. Quartum Noachidarum Præceptum spectat *Revelationem turpitudinum*, seu concubitum illicitum. Connubia certe fratrum cum sororibus tam uterinis quam germanis a Gentibus pene omnibus incestuosa habita sunt. Ægyptios, *præter communem aliorum hominum morem*, cum sororibus matrimonium inire solitos, *Diodorus Siculus* observat Lib. 1. Plato Lib. 8. *De Legibus* talia conjugia vocat *nequaquam sancta, sed Deo invisa.* Scripsit Seneca: *Matrimonia Deorum jungimus, & ne pie quidem, fratrum scilicet & sororum.* Ovidius Metamorphoseon Lib. 9.

——— *Dii nempe suas habuere Sorores;*
Ut Saturnus Opim junctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethin, Junonem Rector Olympi.

Philo Judæus Libro *De Legibus specialibus, ad sextum & septimum Decalogi Præceptum*, ea de re ita differit: *Deinceps præcipitur ne sororem quidem esse ducendam. Honestum sane præceptum, atque aptum continentiæ. Quamvis Athenienses Solon hoc observat in uterinis tantum sororibus eodem patre prognatis relinqui liberum. Contra Lacedæmoniorum Legislator uterinis non interdicit connubio, sed solis eodem patre genitis. At Ægyptius ridens utriusque simplicitatem & semiperfecta placita, laxavit libidinem, & auxit in corporibus animisque insanabile malum intemperantiæ, permissa licentia ducendi sorores, sive per alterutrum parentem, sive per utrumque cognatas, majores pariter & minores, æqualesve, ne gemellis quidem exceptis, quas natura ipso natali sejunxit, intemperantia vero societate copulavit insatiabili, & male copulata junctura. Quas leges abominatus Moses ut alienissimas a bene constituta Republica, & incitantes ad omnem turpitudinem, modis omnibus prohibuit congressum cum sororibus, utrumque sive alterum tantum parentem communem habentibus.*

Apud Persas sero Cambysis exemplo introducta sunt sororum conjugia. Responderunt ei Jurisconsulti; *Nullam se invenire Legem, quæ sororem fratri nubere sinat.* Ita refert *Herodotus* Lib. 3. cap. 31. *Persæ vero, & inter eos potissimum, qui sapientiam profiteri videntur, Magi cum Matribus matrimonia contrahunt*, ut refert *Sextus Empir. Pyrrh.* Lib. 3. cap. 24. Hinc illud *Catulli* Epig. 91.

Nam Magus ex matre & gnato nascatur oportet.

Antiochus Soter Stratonicem Novercam deperiens exemplo execrando illam a patre in uxorem accepit. Hæ aliæque turpitudines, & libidinum furiæ in corpora, in sexus, nec non adulterium, & fornicatio, Noachidarum jure, seu lege naturali prohibitæ sunt. Quæ cum apud Gentes obscurata esset, quas *tradiderat Deus in desideria cordis earum, in immunditiam; ut contumeliis afficerent corpora sua in semetipsis*, ut ait Apostolus *ad*

Romanos 1. De quibus ibidem ſubdit : *Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium : & coluerunt, & ſervierunt creaturæ potius quam Creatori*', *qui eſt benedictus in ſæcula, Amen. Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam feminæ eorum commutaverunt naturalem uſum in eum uſum, qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali uſu feminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis in invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes.* Cum (inquam) apud Ethnicos pleroſque lex illa de revelatione turpitudinum, ſeu de concubitu illicito, obſcurata eſſet, illam Deus inſtauravit *Levit.* 18. Dixi, apud Ethnicos pleroſque legem illam fuiſſe obſcuratam. Nam conjugia & commixtionem cum matre, filia vel ſorore pro illicitis ac nefariis, ex ipſis Græciæ moribus habita fuiſſe conſtat ex *Ocello Leucano* Pythagorico Philoſopho Lib. 2. Περὶ τῆς πάντος φυσέως c. 4. *Oportet etiam*, inquit, *inſtituere hujuſmodi mores, qui in Græcis Civitatibus legitimi ac recepti ſunt, nimirum neutiquam cum matre, filia, aut ſorore concumbere.* Quod *Jamblichus* in *Vita Pythagoræ* cap. 31. confirmat, & *Euripides* in Andromache. *Hujuſmodi eſt*, inquit, *omne barbaricum genus. Pater enim filiæ, & filius matri miſcetur; ſoror item fratri; & per cædem chariſſimi vadunt.* Et *Simplicius* Commentar. ad Epicteti cap. 47. *Jam cum Lex & conſuetudo ſorores & fratris conſuetudine interdicat: appetitiones non ſecus ac ab ipſius naturæ imperio ſuppreſſæ, ita prorſus ſunt immobiles, niſi forte aliquos furoris intemperies & diræ ſcelerum ultrices agitarint.*

VI. Quintum *Noachidarum Præceptum* furto & rapina interdicit. Præceptum iſtud omnium hominum animis a naturæ Auctore inditum eſt. *Furtum naturali lege prohibitum eſt admittere*, ait *Paulus Juriſconſultus* Lib. 1. D. De *furtis*. Et *Ulpianus* L. *Probrum*. D. De verborum ſignificatione: *Furtum*, inquit, *& adulterium natura turpe eſt.* Euripides:

Namque odit ipſe vim Deus: nec divites
Nos eſſe rapto, ſed probe partis cupit.
Spernenda, ſi non jure veniat, copia eſt.
Communis æther hominibus, tellus quoque,
In qua ampliare cuique ſic fas eſt domum,
Ut ab alienis rebus ac vi temperet.

Soli Ægyptii circa furtum legem habuerunt *perquam ſingularem*, teſte *Diodoro Siculo* Lib. 1. Apud eos ſcilicet ſodalitium aliquod furum inſtitutum erat, cujus ἐργασια & quaſi *opificium* erat furari. Integrum cuique erat modo vellet, ei ſe ſodalitio & opificio addicere; ea lege ut *Nomen ſuum profiteretur apud Principem furum*, ſponderetque rem furto ſurreptam protinus ad illum delaturum. Furti autem manifeſtus non modo nulla pœna plectebatur, ſed *quarta pars pretii* ipſi jubente lege cedebat, nonniſi tribus partibus juſto poſſeſſori ſua repetenti redditis.

VII. Sextum *Noachidarum præceptum* Judicia ſpectat, ſeu regimen forenſe, & obedientiam civilem, quæ natura magiſtra ſeu naturæ potius Auctore inſtituta eſt, ut ordo inter homines ſervaretur. De his plura *Seldenus* ex Hebræorum Commentariis.

VIII. Septimum *Noachidarum Præceptum* de membro animalis viventis non comedendo, poſt diluvium acceſſiſſe docent Hebræi, idque his verbis interdictum volunt, Geneſis 9. 3. *Omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia; excepto quod carnem cum ſanguine non comedetis.* At Noachidis, ſeu Gentibus cæteris ab Hebræa, vetitum non fuiſſe ſanguinis eſum, colligitur ex Deuteronomii 14. *Quicquid morticinum eſt, ne veſcamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas eſt, da ut comedat, aut vende ei, quia tu Populus ſanctus Domini Dei tui es.* Carnem tantummodo ab animali vivente diſcerptam prohibitam Gentibus volunt, veluti exſectos agni teſticulos, quia id ſignum eſt crudelitatis. Crudarum carnium eſum Ethnicis olim in Bacchanalibus ſolemnem ipſis exprobrat *Clemens Alexandrinus*, in Protreptico. *Bacchi*, inquit, *orgiis celebrant Dionyſium Mænolem, crudarum carnium eſu ſacram inſaniam agentes; & cæſarum carnium divulſionem peragunt coronati ſerpentibus.* De iiſdem *Arnobius* Lib. 5. contra Gentes, *Caprorum*, inquit, *reclamantium viſcera cruentatis oribus diſſipatis.*

IX. Priorum ſex Præceptorum veſtigia extant in Libro *Job* ante Legem Moſaicam con-

„ conſcripto. 1. De cultu extraneo cap. 31. 26. Si vidi Solem cum fulgeret, & Lunam
„ incedentem clare: & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum
„ meam ore meo. Quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum Altiſſimum.
„ 2. *De blaſphemia cap.* 1. 5. Cumque in orbem tranſiſſent dies convivii, mittebat
„ ad eos Job, & ſanctificabat illos, conſurgenſque diluculo afferebat holocauſta pro ſin-
„ gulis. Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus
„ ſuis. 3. *De homicidio cap.* 31. 29. Si gaviſus ſum ad ruinam ejus qui me oderat,
„ & exultavi quod inveniſſet eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum,
„ ut expeterem maledicens animam ejus. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis
„ det de carnibus ejus ut ſaturemur? 4. *De adulterio ibidem verſ.* 9. Si deceptum eſt
„ cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum. Scortum alte-
„ rius ſit uxor mea, & ſuper illam incurventur alii. Hoc enim nefas eſt, & iniqui-
„ tas maxima. *Et cap.* 24. Oculus adulteri obſervat caliginem, dicens: Non me vi-
„ debit oculus, & operiet vultum ſuum. Perfodit in tenebris domos ſicut in die con-
„ dixerant ſibi, & ignoraverunt lucem. Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur um-
„ bram mortis: & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant. Levis eſt! ſuper faciem
„ aquæ: maledicta ſit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum. Ad ni-
„ mium calorem tranſeat ab aquis nivium, & uſque ad inferos peccatum illius. Obli-
„ viſcatur ejus miſericordia: dulcedo illius vermes: non ſit in recordatione, ſed con-
„ teratur quaſi lignum infructuoſum. *Et cap.* 31. *verſ.* 1. Pepigi fœdus cum oculis
„ meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus
„ deſuper, & hæreditatem Omnipotens de excelſis? 5. *De furto ibidem:* Alii terminos
„ tranſtulerunt, diripuerunt greges & paverunt eos. Aſinos pupillorum abegerunt,
„ & abſtulerunt pro pignore bovem viduæ. Subverterunt pauperum viam, & oppreſ-
„ ſerunt pariter manſuetos terræ ..... Agrum ſuum non demetunt: & vineam
„ ejus, quem vi oppreſſerint, vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tol-
„ lentes, quibus non eſt operimentum in frigore ..... Vim fecerunt deprædantes
„ pupillos, & vulgum pauperem ſpoliaverunt. Nudis & incedentibus abſque veſtitu,
„ & eſurientibus tulerunt ſpicas. Inter acervos eorum meridiati ſunt, qui calcatis tor-
„ cularibus ſitiunt. De civitatibus fecerunt viros gemere; & anima vulneratorum
„ clamavit, & Deus inultum abire non patitur. Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcie-
„ runt vias ejus, nec reverſi ſunt per ſemitas ejus. Mane primo conſurgit homicida,
„ interficit egenum & pauperem: per noctem vero erit quaſi fur. *Et cap.* 31. 7. Si
„ declinavit greſſus meus de via, & ſi ſecutum eſt oculos meos cor meum, & ſi
„ manibus meis adhæſit macula. Seram, & alius comedat, & progenies mea eradi-
„ cetur. 6. *De judiciis cap.* 27. Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea
„ parabant cathedram mihi: Videbant me Juvenes & abſcondebantur, & Senes aſſur-
„ gentes ſtabant. Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo .....
„ Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi. Eo
„ quod liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non eſſet adjutor. Be-
„ nedictio perituri ſuper me veniebat, & cor Viduæ conſolatus ſum. Juſtitia indutus
„ ſum: & veſtivi me, ſicut veſtimento & diademate, judicio meo. Oculus fui cæco,
„ & pes claudo. Pater eram Pauperum: cauſam, quam neſciebam, diligentiſſime in-
„ veſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.

DISSERTATIO III.

De Noachi Ebrietate, & Prophetica Filiorum Benedictione.

PROPOSITIO I.

Ebrietas Noe non solum innoxia, sed & mystica fuit.

I. PRimam Propositionis partem id probat, quod *Noe* ex ignorantia, & inexperientia, non ex intemperantia peccaverit. Cum enim antea vinum nunquam bibisset, nec alium quemquam bibentem vidisset, utpote qui primus vineam plantavit & coluit, vini potentiam, & mensuram qua bibendum esset, ignorabat. Quamobrem ipsum a peccato Viri maximi excusant, scilicet *S. Chrysostomus* Homilia 29. in Genesim, cujus hæc sunt verba: *Verisimile est*, inquit, *quod antea & ab initio fuerit in sex illis diebus vinea creata, & quando vidit Deus omnia quæ fecit, & erant valde bona; nec tamen usum fructus ex illa manifestum fuisse. Nam si fuisset ab initio notus, omnino Abelis tempore inter oblatas hostias & vinum libassent. Verum quia ignorabant adhuc fructus usum, planta hac usi non sunt. Hic autem agriculturæ studiosus, & magnæ diligentiæ, forte etiam fructum degustavit, & contritis botris vinum fecit, eoque usus est. Et quia neque ipse gustaverat prius, neque alium sciebat, qui gustaverat, ignarus qua mensura uti debebat, per ignorantiam in ebrietatem incidit.* Cum igitur involuntarium sit quod fit ex ignorantia, & nullum sit peccatum nisi voluntarium, sequitur ebrietatem *Noe* peccatum non fuisse, ut quæ involuntaria prorsus fuerit.

II. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 2. Glaphyrorum in Genesim: *Noe*, inquit, *cum vineam plantasset, suis laboribus vacabat, atque ebrius præter morem effectus est: Atqui inopinata ebrietate correptus est, inscius atque imprudens detectus est domi, & a multis non visus.*

III. *Theodoretus* Quæstione 59. in Genesim, quærit, *Qui fit ut Noe non sit redargutus, quod se inebriarit?* & respondet: *Ab imperitia proficiscebatur hæc passio, non ab intemperantia. Nam ille primus ex hominibus compresso vitis fructu, ignorans non solum quantum esset bibendum, sed etiam quomodo sumendum; nempe quod prius temperari debeat, & sic potari, incidit in ebrietatem. Quod vero nudatus est, nihil novi pertulit. Etenim etiam nunc quidam dormientes nudantur, somno sensum eripiente. Cum vero somno etiam accedit ebrietas, multo probabiliorem nuditatis excusationem reddit.*

IV. *S. Ambrosius* Lib. *De Noe & Arca*, cap. 29. explicans illa Scripturæ verba: *Et bibit de vino, & inebriatus est*, ait: *Non dixit, vinum bibit, neque Justus vinum ebibit; sed de vino, hoc est, de ejus portione libavit. Ebrioši est omne absorbere vinum, & intemperantis evacuare quod sumpserit; continenti autem utendum mensura legitima est.* Et cap. 31. explicans hæc verba: *Et sobrius factus est Noe a vino*, ait: *Manifestum est ex ebrietate, intercedente somno, sobrios fieri homines: mens autem sobria est, quando & præterita & futura cognoscit: Sobria ergo erat mens Justi, etiam quando ebria putabatur. Est enim præclarum poculum inebrians Justos. Ille autem vere inebriatus erat, qui ridebat patrem . . . . . Mentem Justi insipiens videre non poterat. Quomodo enim videbat, qui in eo putabat ebrietatis errorem, ubi erat perfectus sapientiæ cæterarumque virtutum vapor? Sicut scriptum est*, Vapor est enim virtutis Dei. *Quando enim mens magis sobria est, quam tunc quando naturam omnium rerum, temporumque præsentium & futurorum ita spectat negotia, ut nulla in ea temporalis titubantia ebrietatis appareat.*

Sap. 7. 25.

V. Secundam Propositionis partem probabilem facit *SS. Hieronymi & Augustini* auctoritas. *S. Hieronymus* Lib. contra Luciferianos hæc habet: *Egressus ex Arca Noe*

qui-

vineam plantavit & bibens de ea inebriatus est. Notus quoque in carne Christus Ecclesiam plantavit, & passus est. Nudatum patrem irrisit major filius, & minor texit: & Deum Crucifixum irriserunt Judæi, & honoraverunt Gentiles.

VI. *S. Augustinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 1. *Ipsa*, inquit, *ejusdem Noe & vineæ plantatio, & ex ejus fructu inebriatio, & dormientis nudatio, & quæ ibi cætera facta atque conscripta sunt, propheticis sunt gravidata sensibus & velata tegminibus*. Et Lib. 12. contra *Faustum Manichæum*, cap. 23. *Quod de vinea, quam plantavit inebriatus Noe nudatus est in domo sua, qui non appareat Christus passus in gente sua?*

PROPOSITIO II.

„ *Hæc verba Noe filiis benedicentis*: Dilatet Deus Japhet, & habitet in Taber-
„ naculis Sem, *Prophetiam continent de Ecclesia & vocatione Gentium.*

VII. ERuditi quique Interpretes fere consentiunt, per hæc verba, *Dilatet Deus Japhet*, promitti fore ut in terræ divisione amplissimam illi portionem habitandam Deus assignet. Quod Deum abunde præstitisse statim agnoscet quisquis præter Europam quanta quanta est, ad *Japheti* portionem pertinere cogitabit Asiam Minorem, & Mediam, & Armeniæ partem, & Iberiam, & Albaniam, & vastissimas illas regiones ad Boream, quas olim Scythæ, hodie Tartari obtinent. Ut de Novo Orbe taceam, in quem per fretum Anianis migrasse Scythas vero non est absimile.

Quod vero in eadem benedictione sequitur, *& habitet in Tabernaculis Sem*, Interpretes aliter atque aliter exponunt. Sunt qui Dei nomen volunt ex proximo repetendum, quasi dicatur, *Dilatabit Deus Japheto, sed habitabit* (idem Deus) *in Tabernaculis Sem*. Hoc est, *Japheto* quidem largietur Deus ampliorem terræ portionem, sed in *Semi* posteris Ecclesiam sibi eliget, in qua habitet in sempiternum. Cui prophetiæ gemina est illa *Psalmi* 132. vers. 13. & 14. *Quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam habitationem sibi: Hæc requies mea in sæculum sæculi; hic habitabo, quoniam elegi eam*. Quod toti Ecclesiæ ita convenit, ut peculiari ratione in Christo fuerit impletum, *In quo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. Is autem cum in terris esset, inter *Semi* posteros, id est, Judæos habitavit, e quibus carnem sumpserat. Unde *S. Joannes* de Christo ait: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Hanc expositionem tradit *Theodoretus* Quæst. 58. in Genesim. *Hoc autem sciendum*, inquit, *quod verba Justi non maledictio, sed Prophetia sunt. Nam cum Israel ex Sem genus ducens, Palæstinam occupaturus esset, quam olim incoluerant qui ex Chanaan descenderant, in maledictionis formam Prophetiam effert, prædicens quidem futura, deterrens autem posteros ne peccent in parentes. Id quod nos aperte docet benedictio Sem*. Benedictus, *inquit*, Dominus Deus Sem, & erit Chanaan servus ejus. *Non enim duobus hunc subjecit, sed soli Sem. Et Japhet quidem multiplicem progeniem prædixit, Sem vero pietatem. Nam Deum prophetavit habitaturum in tentoris Sem. Habitavit autem apud Patriarchas, qui ex Sem orti sunt; & apud Prophetas qui ex illis descenderunt; & prius in Tabernaculo, posterius Hierosolymis. Et hæc prophetia certissimum finem habuit, Mysterium Dispensationis: quando Deus Verbum Dei & Patris Filius unigenitus incarnatus est & homo factus, & carnem, quam accepit ex semine David & Abraham, templum suum nominavit. Nam ex Sem hi quoque originem duxerunt: at servitus Chanaan in Gabaonitis finem accepit*. Huic sensui suffragatur Targum Onkelos, quod sic habet: *Dilatet Deus Japhet, & habitare faciat gloriam suam in Tabernaculis Sem*.

Alii τὸ *habitet*, ad *Japhetum* potius quam ad Deum pertinere censent, ut hæc fuerit mens Sancti Patriarchæ, Deum aliquando *Japheti* terminos ita dilataturum, ut habitet etiam in *Semi* fratris tentoriis. Nam cum versus præcedens totus ad *Semum* pertineat, hic totus ad *Japhetum* referendus est. Noe scilicet *Semo* benedicens dixerat: *Benedictus Dominus Deus Sem; sit Chanaan servus ejus*. Tum *Japheto* hunc in mo-

modum benedicit: *Dilatet Deus Japhet, & habitet in Tabernaculis Sem; ſitque Chanaan ſervus ejus.* Quæ poſtrema verba de ſervitute *Chanaan* ſuperflue repeterentur, ſi de eodem *Semo* hic etiam verſus intelligeretur. Porro ſi hæc verba, *Et Chanaan ſit ſervus ejus*, ad *Japhetum* referas, etiam ad illum referenda ſunt præcedentia, *Et habitet in tentoriis Semi*. Ita ratiocinatur *Cajetanus* noſter. Habitavit autem *Japhet* in *Semi* tentoriis, & Chananæis imperavit: ſiquidem Græci & Romani ex *Japheti* ſtirpe oriundi Aſiæ portionem invaſerunt, quæ *Semi* filiis & Chananæis obtigerat.

Verum vocationem Gentium his verbis prophetice exprimi agnoſcunt SS. Patres, *Chryſoſtomus*, *Hieronymus*, & *Auguſtinus*. Nos enim qui *Japheti* poſteri ſumus, aut in eadem Eccleſia habitamus cum Judæis qui crediderunt, aut incredulis ejectis eorum locum occupamus. Ad Eccleſiam quidem, Tabernaculis *Semi*, id eſt, Populo Hebræo ex *Semo* oriundo uſque ad adventum Chriſti affixam, *Japheti* poſteri olim non pertinebant, adeoque non habitabant in Tabernaculis *Semi*, ut docet Apoſtolus his verbis *Epheſ.* 11. verſ. 12. *Eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati a converſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc Mundo.* At iidem *Japheti* poſteri hodie ita habitant in Tabernaculis *Sem*, ut præcipuam partem conſtituant Eccleſiæ Gentium. Quamvis enim neque *Semi*, neque *Chami* liberos ab Eccleſia excludat Deus, *Ubi non eſt Gentilis & Judæus, Barbarus & Scytha, ſervus & liber; ſed omnia in omnibus Chriſtus*: Certum nihilominus & exploratum eſt Chriſti fidem jam inde ab Apoſtolicis temporibus in Europa, & Aſiæ partibus, quæ in *Japheti* ſortem ceciderunt, maxime viguiſſe.

VIII. Hæc verba Noachi filiis benedicentis de Eccleſia & vocatione Gentium Sancti Doctores explicant. Ita *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 29. in Geneſim. *Hæc*, inquit, *maxima benedictio eſt forte latentem aliquem habens theſaurum*. Dilatet, *inquit*, Deus Japhet. *Non aberrabit quis ſi dixerit, Benedictiones Juſti prophetias eſſe. Nam ſi pater Noe non ſimpliciter neque fruſtra vocabulum indicit Noe, ſed vaticinatus eſt per nomen futurum diluvium: multo magis Juſtus ille non ſimpliciter neque fruſtra benedictiones protulit. Opinor enim quod benedicendo hos duos, duorum Populorum vocationem ſignificare voluerit: & per Sem quidem Judæos, ex illo enim & Abraham, & Judæorum genus multiplicatum eſt: per Japhet autem Gentium vocationem. Vide autem quod & benedictio hæc prænunciet.* Dilatet enim, *inquit*, Deus Japhet, & habitet in Tabernaculis Sem. *Hoc in Gentibus ad impletum videmus. Dicens enim*, Dilatet, *omnes gentes ſignificavit. Sed dicendo*, Habitet in Tabernaculis Sem: *Quia gentes frui cœperunt iis quæ Judæis parata.*

IX. Ita *S. Hieronymus* in *Traditionibus Hebraicis*: Dilatet Deus Japhet, & habitet in Tabernaculis Sem. *De Sem Heber, de Japhet Populus Gentium naſcitur. Quia igitur lata eſt multitudo credentium; a latitudine, quæ Japhet dicitur, latitudo nomen accepit. Quod autem ait: Et habitet in Tabernaculis Sem: de nobis prophetatur, qui in eruditione & ſcientia Scripturarum, ejecto Iſrael, verſamur.*

X. Ita *S. Auguſtinus* Lib. 12. contra *Fauſtum Manichæum*, cap. 24. *Quem autem non excitet, quem non vel informet vel confirmet in fide, quod ita benedicuntur duo illi, qui nuditatem patris honoraverunt, quamvis averſi, velut quibus factum ſceleratæ vineæ diſplicuerit?* Benedictus, *inquit*, Dominus Deus Sem. *Quamquam enim ſit Deus omnium Gentium, quodammodo tamen proprio vocabulo & in ipſis jam Gentibus dicitur Deus Iſrael. Et unde hoc factum eſt, niſi ex benedictione Japhet? In populo enim Gentium totum orbem terrarum occupavit Eccleſia. Hoc prorſus, hoc prænunciabatur, cum diceretur*: Latificet Deus Japhet, & habitet in domibus Sem. *Videte Manichæi, videte, ecce in conſpectu veſtro eſt orbis terrarum: hoc ſtupetis, hoc doletis in populis noſtris, quia latificat Deus Japhet. Videte ſi non habitet in domibus Sem, id eſt, in Eccleſiis, quas filii Prophetarum Apoſtoli conſtruxerunt. Audite quid dicat Paulus jam fidelibus Gentibus*: Qui eratis, *inquit*, illo in tempore ſine Chriſto, alienati a Societate Iſrael, & peregrini teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc Mundo. *Per hæc verba oſtenditur quod nondum habi-*

habitabat Japhet in domibus Sem. Sed paulo post quemadmodum concludat, adver-
„ *tite. Igitur*, Jam *inquit*, non estis peregrini & inquilini, sed estis cives Sanctorum
„ & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum,
„ ipso summo angulari Lapide existente Christo Jesu. *Ecce quomodo dilatatur Japhet, & habitet in domibus Sem. Et tamen Epistolas Apostolorum, quibus hæc omnia contestantur, legitis, tenetis, prædicatis.*

XI. Hunc sensum expressit Chaldæus Paraphrastes *Jonathan* his verbis: *Condecorabit Dominus terminos Japheti, & Proselyti fient* (id est, convertentur) *filii ejus, & habitabunt in Schola*, id est, Templo vel Ecclesia, *Semi*.

SCHOLION.

Sensus mysticus istius benedictionis, *Dilatet Deus Japhet*, Literali non derogat, quem S. Ambrosius *Lib. de Noe & Arca*, cap. 33. hunc in modum simpliciter exponit: *Japhet non immerito latitudo dicitur, quando etiam in alteram partem naturæ, hoc est maritimam, generatio ejus processit. Vere enim tamquam latitudo non fuit eo contenta, quod in usum hominibus natura præscripserat, hoc est, terræ possessione; verum etiam retrogressa est, mare & ad Insulas usque processit.*

DISSERTATIO IV.

De Cainan Arphaxadi Filio in Vulgata Editione memorato, an verus sit, an insititius?

PROPOSITIO UNICA.

Cainan, qui in Semi Genealogia inter Arphaxad & Sale habetur, irreptitius ac suppositius est.

PRobatur primo ex Hebraico Textu, cujus veritatem exprimit Vulgata nostra. Cum enim genealogia *Arphaxad* ter repetatur, *Geneseos* 10. vers. 24. & cap. 11. vers. 13. & cap. 1. Lib. 1. *Paralipomenon*, omnes Hebræi Codices ubique constanter asserunt, *Arphaxad genuisse Sale*, absque ulla mentione τῦ *Kainan*.

Secundo, id ipsum tradunt *Philo* & *Josephus*, & Chaldæi Paraphrastæ, Persæ, & Arabs uterque, & Vulgatus Interpres.

Tertio, Samaritani Codices, qui tam ab Hebræis quam a Græcis multum differunt in supputatione annorum, in numero generationum Hebræis sunt plane gemini. Utrobique enim habetur, *Arphaxad genuisse Sale*. Patet id ex collatione quam instituit *Eusebius* Samaritani Codicis & Hebraici, in Chronico Editionis *Scaligeri* pag. 9. & 10.

Quarto, apud ipsos Septuaginta Interpretes *Kainan* non comparet cap. 1. Lib. 1. *Paralipomenon* in Editione Romana & Parisiensi.

Quinto, *Berosus* Chaldæus, Græcis Interpretibus antiquior *Abrahamum* ita describit apud *Josephum* Lib. 1. *Antiquitatum* cap. 8. & apud *Eusebium* Lib. 9. Præparationis Evangelicę: *Post diluvium decima generatione, Vir quidam extitit Justus, eximius, & cœlestium peritus*. Porro si inseratur Cainan, consequens est *Abrahamum* non vixisse decima post diluvium generatione, sed undecima. Eodem modo *Eupolemus* ab *Alexandro Polyhistore* laudatus apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, decem dumtaxat generationes agnoscit.

Sexto, in ipsam 70. Interpretum Versionem intrusum esse *Cainan* multis ex capitibus probatur 1. quod *Philo* & *Josephus* qui Græcam Editionem in aliis sequuntur, hujus *Cainan* non meminerint. 2. Quod *Theophilus Antiochenus* Lib. 3. ad *Autolycum* hanc genealogiam ita referens, ut in numero annorum Græcos aperte sequatur, tamen aperte scribit, *Arphaxad genuisse Sale*, nulla facta τῦ *Cainan* mentione. Addit, a diluvio us-

que ad natum Isaac numerari annos mille triginta sex, cum ex supputatione Græcorum, addito *Cainan*, anni numerandi sint mille centum sexaginta sex. 3. *S. Irenæus* Lib. 3. cap. 33. ait *S. Lucam* ostendere Christi Genealogiam *usque ad Adam septuaginta duas generationes habere*. At si *Cainan* inseratur, reperientur septuaginta tres. 4. *Julius Africanus* qui ℣ LXX. epilogismum sequitur, *Cainan* pariter omittit. Ejus verba repræsentat *Eusebius* in Græco Chronico pag. 9. Editionis Scaligerianæ: *Genealogia Abrahami juxta Africanum. Post diluvium Sem generavit Arphaxad. Arphaxad autem cum esset annorum centum trigintaquinque, genuit Sala.* 5. *S. Epiphanius* Lib. *De Ponderibus & Mensuris*, §. 22. numerari observat *viginti duo capita ab Adamo usque ad Jacob*. Essent autem vigintitria, si *Cainan* insereretur. Idem Hæresi 55. quæ est *Melchisedechianorum*, quo in loco generationes omnes recenset, diserte scribit, *Arphaxad genuisse Sale*, quamvis 70. Interpretum rationes sequatur. Denique *S. Hieronymus* Traditionibus Hebraicis in Genesim, ubi collatis Græcis & Hebræis Exemplaribus, sicubi differunt sedulo notat, scribit simpliciter *Arphaxad* genuisse *Sale*, nec ullam observat inter Codices discrepantiam.

Objicies, in 70. Interpretum Editione cap. 11. Genes's haberi: *Et vixit Arphaxad centum trigintaquinque annos, & genuit Cainan. Et vixit Arphaxad postquam genuit Cainan annos quadringentos, & genuit filios & filias, & mortuus est. Et vixit Cainan centum triginta annos, & genuit Sala. Et vixit Cainan postquam genuit Sala, annos trecentos triginta, & genuit filios & filias, & mortuus est.*

Præterea, *Cainan* apud *S. Lucam* cap. 3. legitur: *Qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad.* Temere itaque expungitur generatio *Cainanis*.

Respondeo ad primum, quamvis in Editione 70. Interpretum *Cainanis* nomen & generatio haberetur, nihilominus rejici posse ut insititium, cum nec in Hebræo Textu, nec in Vulgata nostra Versione Latina habeatur. Omnino enim tenenda est regula a *S. Augustino* tradita Lib. 15. *De Civitate Dei*, capit. 13. *Cum aliquid diversum in utrisque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum gestarum utrumque esse non potest verum, ei linguæ potius credatur, unde est in aliam per Interpretes facta translatio*. Sane si a Græcorum calculis discedere nulla religio est, eosque falsos & conturbatos asserere, cur non liceat etiam in generationum ordine recensendo, Græcis Codicibus Hebræorum ac Vulgatæ nostræ Editionis auctoritatem præferre; & *Cainanem* cum Hebraica Veritate, & Vulgato Interprete Latino configere?

Respondeo secundo, in Editione 70. Interpretum interpolata *Cainanis* nomen lectum fuisse, ac etiamnum legi; non vero in Editione 70. Interpretum incorrupta, & immaculata, quæ Hexaplis Origenis inserta fuit. Duplicem illam Editionem distinguit *S. Hieronymus* Epistola 135. ad *Suniam & Fretelam*, illam nimirum *Quam Origenes, & Cæsariensis Eusebius, omnesque Græci Tractatores* Κοινὴν *id est, communem appellant atque Vulgatam, & plerisque* Λουκιάνης (*vel* Λουκιάνος) *dicebatur*; *aliam* 70. *Interpretum, quæ in Hexaplis Codicibus reperiebatur*; & quidem Κοινὴν *istam, hoc est Communem Editionem, ipsam esse quæ & 70. Sed hoc interesse inter utramque, quod* Κοινὴ *pro locis & temporibus, & pro voluntate Scriptorum veterum corrupta Editio est: ea autem quæ habebatur in Hexaplis, ipsa est quæ in Eruditorum libris, incorrupta & immaculata 70. Interpretum Translatio reservari* credebatur. In communem illam tum veterem, quæ ante *Origenis* tempora erat in usu, tum novam a *Luciano* Martyre interpolatam, esto *Cainan* irrepserit: in altera tamen, quæ incorrupta & immaculata 70. Editio a Doctis censebatur, quamque in Alexandrina *Cleopatræ* Bibliotheca repositam, & in Ægypto, Palæstina, & Syria tum receptam, Hexaplis suis *Origenes* inseruit, *Cainan* extitisse negamus. Sed in Communi 70. Interpretum Editione *Origenes Theodotionis Editionem miscuit, asteriscis designans, quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita*, ut habet *S. Hieronymus* Epistola 107. ad *Chromatium*. Hic vero *Origenes* ea quæ ad *Cainan* spectant uti invenit, ita reliquit, sed virgula seu obelo prænotata; ut colligitur ex illis *Procopii Gazæi* verbis in Genesim cap. 11. *Hebraica veritas habet, Selam genitum esse ab Arphaxad. Quæ deinde in medio ponuntur, obelo signata visuntur*. Adde, *Eusebium* in Chronico suo annos Patriarcharum ex triplici Textu Hebræo, Græco, & Samaritano recensentem, in nullo

eo-

eorum *Cainanem* posuisse; sed in eo etiam qui est *juxta* 70. *Interpretationem*, scriptum reliquisse, *Arphaxadum* annos 135. natum genuisse *Salam*. Noverat scilicet *Eusebius*, nomen ac generationem *Cainanis* abesse a sinceriori LXX. Editione, quæ *Origenis* Hexaplis in Cæsariensi Bibliotheca a *Pamphilo* suo repositis inserta fuerat.

Ad secundum respondent aliqui, *S. Lucam* non recensuisse generationem *Cainan* ex propria sententia, & quod revera ipse filius esset *Arphaxad*; sed quod a Judæis Hellenistis & Christianis, non alia quam Græca Testamenti Veteris interpretatione usis, inter *Abrahami* Majores numeraretur. Etsi enim in ea Editione 70. Interpretum incorrupta, & immaculata, quæ Alexandriæ in *Cleopatræ* Bibliotheca reposita est, *Cainanis* istius nulla mentio extaret, in Κοινῇ tamen sive Vulgata, cujus communior fuit usus, *Cainanem* locum habuisse colligitur ex Chronologia *Demetrii* in Lib. *De his qui in Judæa regnaverunt*, ab *Alexandro Polyhistore* propositа, apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*. Nec mirum videri debet, quod *S. Lucas* ea in re vulgi opinioni se accomodaverit; ut enim ait *S. Hieronymus*, Commentario in Evangelium *S. Matthæi* cap. 4. vers. 9. *Consuetudinis Scripturarum est, ut opinionem multorum sic narret Historicus, quomodo illo tempore ab omnibus credebatur. Sicut Joseph ab ipsa quoque Maria appellatur Pater Jesu; ita & Herodes dicitur contristatus, quia hoc discumbentes putabant.* Et in *Jeremiæ* cap. 28. vers. 10. *Septuaginta Prophetam non dixere Ananiam: ne scilicet Prophetam viderentur dicere, qui Propheta non erat. Quasi non multa in Scripturis Sanctis dicantur juxta opinionem illius temporis quo gesta referuntur, & non juxta quod rei veritas continebat.* Et Lib. 12. adversus *Helvidium* ait, *Evangelistas opinionem vulgi exprimentes, quæ vera Historiæ lex est, patrem dixisse Joseph Salvatoris.* Atque huic Responsioni pondus addit *Venerabilis Bedæ* auctoritas, Præfatione in Acta Apostolorum. *Lucas* (inquit) *testimoniis Græcis utitur potius quam Hebræis. Ex quo accidit, quod maxime miror, & propter ingenii tarditatem vehementissimo stupore percussus nescio perscrutari, qua ratione cum in Hebraica Veritate a Diluvio usque ad Abraham decem tantum generationes inveniantur, ipse Lucas, qui Spiritu Sancto calamum regente nullatenus falsum scribere potuit, undecim generationes, juxta 70. Interpretes, adjecto Cainan, in Evangelio ponere maluit.* Et in Enarratione Evangelii secundum Lucam: *Nomen & generatio Cainan juxta Hebraicam Veritatem neque in Genesi, neque in verbis Dierum invenitur, sed Arphaxad Sala vel Sale filium nullo interposito genuisse perhibetur. Sic enim habet:* Porro Arphaxad vixit triginta annos, & genuit Sale. *Itemque in Paralipomenon*; Arphaxad autem genuit Sala, qui & ipse genuit Heber. *Scito ergo Beatum Lucam hanc generationem de Septuaginta Interpretum Editione sumpsisse, ubi scriptum est, Quod Arphaxad centum triginta quinque annorum genuerit Cainan, & ipse Cainan cum centum triginta fuerit annorum genuerit Sala. Sed quid horum sit verius, aut si utrumque verum esse possit, Deus noverit.*

Respondetur, secundo, *Cainanis* nomen ut in 70. Interpretum Editionem, sic in Christi apud *S. Lucam* Genealogiam irrepsisse, quod asserere non dubitarunt *Cornelius a Lapide* in Commentario ad cap. 11. Geneseos, *Petavius* Lib. 9. *De Doctrina Temporum* cap. 18. *Petrus Possinus* in Dialectico *Genealogiæ Christi*, cap. 9. *Joannes Cordesius* in Gallico *De Genealogia Christi* libello, & alii. Sustentatur hæc conjectura auctoritate Codicis Græco-Latini, in antiquissimis membranis literis majusculis, sine spiritibus & accentibus descripti, in quo *Cainanis* nomen tum in Græco cum in Latino prætermissum est. Codex quatuor Evangeliorum, & Actorum Apostolorum Historias complexus, ex Græcia olim in Galliam allatus, in Monasterio *S. Irenæi* in suburbio Lugdunensi repositus, in *Theodori Bezæ* manus incidit, a quo publicæ Cantabrigiensis Academiæ Bibliothecæ donatus est anno 1581. illumque ibi a se visum *Usserius* asserit. Hanc conjecturam confirmant *Origenis* verba Tractatu 20. in Joannem. *Abraham*, inquit, *a primo homine vigesimus natus est. Decem enim generationes ab Adamo sunt ad Noe, & decem a Noe ad Abraham.* Ut *Noe* enim, seniore *Cainane* connumerato, ab *Adamo* decimus: ita *Abraham* ab eodem vigesimus numerari non potest, nisi secluso *Cainane* juniore. His adde quod *Josephus* verus Scriptor Christianus in Græco suo *Hypomnestico* generationes ab Adamo ad Christum recensens, post *Arphaxad* subjunxit *Sale*, prorsus prætermisso *Cainane*.

SCHO-

SCHOLION.

Quod Viri quidam Eruditi ajunt ex Hebræis Codicibus *Cainan* a Judæis expunctum fuiſſe, omni ſpecie probabilitatis caret. Nihil enim cauſæ fuit cur a Judæis expungeretur, cum illius ſeu nominatio ſeu prætermiſſio nihil prorſus faciat ad Chriſtianorum dogmatum confirmationem, ſive ad confutationem pravitatis Judaicæ. Et ſane Judęorum rabies genuinum potius fixiſſet in Vaticiniis de Chriſto extantibus in Scriptura Sacra; quæ tamen integra habemus hodieque ad Judaicam impietatem expugnandam. Nec probabilius dici poteſt, nomen illud forte prætermiſſum Librariorum oſcitantia & incuria, cum non ſolum nomen *Cainan* deſit in Hebræo Textu, ſed & generatio ejus, & anni vitæ, quæ omnia per incuriam expuncta vel prætermiſſa fuiſſe, haud veriſimile eſt. Facilius quin etiam concedi poſſet, mendum illud irrepſiſſe in Textum Sacrum, ſiquidem uno ſaltem loco mentio *Cainan* extaret: tribus vero locis id factum quis ſibi perſuadeat? Præterea, ſi nomen illud ex Hebraico Textu expunctum, vel prætermiſſum per incuriam fuiſſet, nunquam id Maſoretharum criticam diligentiam fugiſſet, qui non ſolum nullius lituræ hic meminerunt, ſed & contrarium tradunt, nullam videlicet deeſſe generationem inter Arphaxad & Sale. Nam ad Verſ. 21. 1. *Paralip.* 1. in Notis marginalibus Maſorethicis legitur: *Duo Verſus in quorum dictionibus omnibus Schin*, ſcilicet reperitur: quod utique falſum foret, ſi Cainan inſertus aliquando fuiſſet medius inter Arphaxad & Sale. Denique intruſo in Textum Sacrum *Cainan*, uno eodemque anno & filius & nepos ab Arphaxad dicerentur geniti. Si enim Codicem Hebręum conſulamus, reperiemus Arphaxad genuiſſe Sale anno ætatis trigeſimoquinto: Si conſulamus ſeptuaginta Interpretes, illo ipſo anno Arphaxad genuit patrem Sale, nimirum Cainan.

Moyſen & S. Lucam facile conciliari poſſe Viris quibuſdam Eruditis videtur, & Codicum Hebræorum ſimul ac Græcorum fides & integritas probari, dicendo Cainan & Sale nominibus unam eamdemque perſonam deſignari, & hunc eſſe ſenſum verborum S. Lucæ, τῦ Σαλὰ τῦ Καϊναν, non *qui fuit Sale, qui fuit Cainan*; ſed *qui fuit Sale, qui & Kainan*, hoc eſt, qui Sale vocatus etiam fuit Cainan. Verum hęc Reſponſio non ſatisfacit. Nam 1. ex Verſione Græca Geneſeos evidens eſt, Cainan proponi ut perſonam diſtinctam a Sale, imo ut patrem Sale, a quo ille genitus: a Verſione autem illa hoc loco interpolata, ut explicuimus, admodum probabile eſt Cainan in Textum S. Lucæ irrepſiſſe. Præterea hic ratio & ſignificatio articuli τῦ eadem eſt quæ in toto capite. Cum ergo ubique alias deſignet & perſonam diverſam, & habitudinem inferioris ad ſuperiorem; cauſæ nil eſt cur hic ſolummodo articulus duplicatus unam eamdemque perſonam deſignet. Denique probandum eſſet, non ſupponendum, Sale viſſe binominium, & vocatum etiam Kainan.

DISSERTATIO V.

De Babelica linguarum confuſione; cujus occaſione diſquiritur, quæ ſit Lingua omnium prima & antiquiſſima?

PROPOSITIO I.

Babelicæ Turris Ædificatores graviter peccarunt, eorumque ſuperbiam ac faſtum Deus confuſione Linguarum juſte punivit.

I. ID ex Scriptura Sacra diſerte probatur contra *Toſtatum* Quæſtione 8. in capit. 11. *Geneſis* aſſerentem, ipſos in tam inſolentis operis aggreſſione nihil peccaſſe, ſive civitatem illam & turrim ædificare decreverint ut diſperſionem ſuam prohiberent, ſive ut nomen ſuum celebrarent. Dei enim in perduelles ac ſuperbos inſtitutum judicium ac animadverſio ipſorum culpam arguit: nec a peccato abſolvi poſſunt, niſi Divinæ Juſtitiæ fiat injuria. Porro cum ad Turris ædificationem convenerunt filii *Chami*, &

alii

alii in partes tracti a *Nembrodo* (Neque enim *Noachum*, *Semum*, *Japhetum*, aliosque pios ad insolens opus cum impiis conspirasse verisimile est) Deum statim adversus illos judicium instituisse Scriptura testatur Genesis 11. *Dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum: & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras. Descendit autem Dominus ut videret civitatem & turrim, quam ædificabant filii Adam, & dixit: Ecce unus populus, & unum labium omnibus; cœperuntque hoc facere, nec desistent a cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui*. Hæc autem verba, *Descendit Dominus ut videret*, judiciariam actionem significant. Qua de re *Maimonides* in *More Nevochim* P. 1. cap. 10. ait: *Quando plaga super gentem vel regionem aliquam juxta voluntatem Dei descensuræ* „ *est, eamque Deus infligit, dicitur descendere, & res ista vocatur descensio: ut*, Age „ descendamus, & confundamus ibi labium eorum: *Item:* Et descendit Dominus ut „ videret: *Sic:* Descendam nunc & videbo, Genesis 18. vers. 21. *Omnia hæc significant pœnam hominum*. Idem rursus observant Magistri in Libro *Zohar* Column. 218. *Quid sibi vult quod hic dicitur*, Ad videndum? *Annon sciverat illud jam antea? Omnino. Sed*, Ad videndum, *significat hic, ad videndum in judicio, vel judicialiter, juxta illud* (Exodi v. vers. 21.) *Videbit Dominus super vos & judicabit*. Unde Chaldęus Paraphrastes *Jonathan* hęc Scripturę verba, *Descendit Dominus, &c.* ita reddit: *Et manifestavit se Dominus ad vindictam sumendam de structoribus Urbis & Turris.*

II. *Tostati* singularem opinionem refellit & *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 30. in Genesim. *Hic Dei, mos est*, inquit, *ut puniturus prius indicet quam magna sint peccata, & veluti defensionem aliquam componat, ac tunc tandem corripere incipiat. Nam* „ *& cum terribile illud diluvium interminaretur, dicit Scriptura*: Ut autem vidit „ Deus quod multiplicatæ sunt malitię hominum, & unusquisque cogitat in corde „ suo diligenter in mala a juventute, Delebo, inquit, hominem. *Ita & nunc:* Ecce „ genus unum, & labium unum omnium, & hoc cœperunt facere. *Si in tanta concordia & linguæ unitate in tantam inciderunt insaniam; ubi tempus processerit, quomodo non deteriora attentabunt? Non cessabunt enim ab his quæ decreverunt ut faciant; nihil eorum impetum & ardorem morari poterit, sed omnia quæ statuerunt secum, studebunt perficere, ni statim pro attentatis pœnas luant*. Et infra sic Deum loquentem inducit: *Pœna hac quasi perpetua nota sugillabo illos, quæ eos omni sæculo comitabitur, neque ullo tempore oblivisscentur. Nam quia abusi sunt vocis universitate, ideo vocis diversitate castigari eos volo*. Et mox: *Hi quoque honore pares, & ejusdem linguæ honore concesso in malum abusi, quam graviter peccarint, ex linguarum varietate sunt experti. Et confundamus illorum, inquit, linguam, ut ne audiat unusquisque vocem proximi: ut sicut linguæ unitas cohabitationem fecit, ita linguæ diversitas dispergat. Nam quibus non est idem sermo & lingua, quomodo cohabitare possunt?*

III. Confirmatur ex *S. Augustino* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 4. *Erigebat ergo* Nembrod) *cum suis populis, Turrem contra Dominum, qua est impia significata superbia. Merito autem malus punitur affectus, etiam cui non succedit effectus. Genus vero ipsum pœnæ quale fuit? Quoniam dominatio imperantis in lingua est, ibi damnata est superbia, ut non intelligeretur jubens homini, qui noluit intelligere ut obediret Deo jubenti. Sic illa conspiratio dissoluta est cum quisque ab eo quem non intelligebat abscederet, nec se nisi ei cum quo loqui poterat, aggregaret: & per linguas divisæ sunt Gentes, dispersæque per terras, sicut Deo placuit, qui hoc modis occultis nobisque incomprehensibilibus fecit.*

IV. Illorum Babelicæ Turris Architectorum peccatum *Josephus* explicat Lib. 1. *Antiquitatum* cap. 5. *Deo*, inquit, *jubenti ut propagandi, multiplicandique humani generis gratia colonias deducerent, homines illi rudes minime paruerunt: quamobrem calamitatibus implicati, offensum Deum errore suo, damnoque sunt experti. Cum enim florerent juventutis multitudine, subinde illos Deus de coloniis deducendis admonebat: Illi vero obliti se ipsius benignitate præsentibus commodis perfrui, totamque illam felicitatem suis viribus acceptam ferentes, dicto ejus non fuerunt obedientes. Et quod pejus erat, consilium & mandatum divinum de coloniis ducendis, non favorem Dei, sed insidias inter-*

pre-

pretabantur; videlicet quo facilius disperſi poſſent opprimi. Hanc autem ſuperbiam, Deique contemptum excitavit in illis Nembrod, nepos Cham, filii Noe. Eorumdem peccatum multis exaggerat *Philo Judæus* Libro *De Confuſione Linguarum.*

PROPOSITIO II.

Quamvis communis ſit Veterum Patrum Sententia Linguas ex Babelica confuſione ſeptuaginta circiter vel paulo plures natas eſſe, minus tamen probabilis eſt: earumque numerum definiri non poſſe, longe probabilius.

I. HEbræorum opinio eſt ſeptuaginta eſſe Gentes, & ſeptuaginta linguas, & Angelos totidem Gentibus ſingulis præfectos. *Jonathan* in Chaldaica Paraphraſi *Geneſis* 11. verſ. 7. 8. hæc habet: *Dixit Deus 70. Angelis qui ſtant coram eo: Venite nunc, & deſcendamus, & miſceamus linguas eorum, ut non intelligat vir linguam ſocii ſui. Et apparuit verbum Domini ſuper urbem, & cum eo ſeptuaginta Angeli juxta ſeptuaginta Gentes, quarum unaquæque linguam habet & ſcripturam propriam, & inde diſperſerunt eas ſuper facies omnis terræ in 70. linguas, ita ut unus non noſſet quid diceret ſocius ſuus, & ſe mutuo interficerent.* Nititur hæc ſententia cap. 10. *Geneſis* in quo numerantur trium filiorum *Noe* filii vel nepotes ſeptuaginta, nempe, ex *Japheto* quatuordecim, ex *Chamo* triginta, ex *Semo* vigintiſex. Græci Patres ſeptuaginta duos, & totidem linguas numerant propter *Eliſam* & *Kainanem* in Græca Verſione additos, illum in *Japheti* filiis, hunc in *Semi* nepotibus; vel alterutro omiſſo, tamen hunc numerum conſtare putant, qui in eo Philiſtæos cenſent, qui ex Chaſluchęis ſunt egreſſi. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum. *Euporus autem*, inquit, *& alii multi Hiſtorici, & gentes & linguas dicunt ſeptuagintaquinque, cum audiſſent vocem Moſis dicentis: Erant autem omnes animæ ex Jacob ſeptuaginta quinque, quæ deſcenderunt in Ægyptum. Videntur autem, ex vera ratione, linguæ ſeu dialecti, ut vocant, & ſermones generales eſſe ſeptuaginta duo, ut noſtræ tradunt Scripturæ. Fiunt autem aliæ per communionem duarum, vel trium, vel etiam plurium dialectorum.*

II. *S. Epiphanius* Lib. 1. adverſus Hæreſes §. 5. *Cæterum*, inquit, *quinta poſt Diluvium Ætate, cum a tribus Noemi filiis propagari genus hominum cœpiſſet, continuata ſobolis ſucceſſione, duo ac ſeptuaginta numero velut principes ac ſtirpis capita prodierunt .... Ergo illi Turrim & Babylonem ædificant. Sed divino Numini de inſana illa molitione diſplicuit. Ideoque diſſipatis illorum linguis ſeptuaginta duas ex una fecit, pro hominum numero qui illo tempore repertus eſt. Unde & Meropes a vocis diviſione nuncupati.* Et Hæreſi 39. quæ eſt Sethianorum: *quo tempore Babylon in Aſiyria ab iiſdem illis extructa, qui & Turrim condiderunt, erant homines ferme 70. ſtirpium auctores & capita. Nimirum ex Chami progenie 22. E genere Sem 30. E Japheti vero ſtirpe 20. cum Turris illa cum Babylone conderetur. Ab his in univerſum orbem Nationes omnes ac Linguæ diſſipatæ ſunt. Poſteaquam ſeptuaginta illi duo, qui Turrim moliebantur, confuſis linguis huc illucque diſperſi ſunt, & pro una quam callebant, alius aliam ex afflatu Dei ac voluntate ſortitus eſt. Ex quo ad hanc uſque diem linguarum omnis conflata varietas.*

III. *S. Auguſtinus*, Philiſtæis in cenſu additis, populos numerat 73. Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 3. Verumtamen ne ſolemnem illum numerum 72. excedat, *Phalegum* excludit e catalogo, quia ejuſdem gentis & linguæ fuit cum patre *Heber*. Unde cap. 6. hanc quæſtionem ita concludit: *Ex illis igitur tribus hominibus Noe filiis* (inquit) 73. *vel potius, ut ratio declaratura eſt ſeptuaginta duæ gentes, totidemque linguæ per terras eſſe cœperunt, quæ creſcendo & inſulas impleverunt. Auctus eſt autem numerus & gentium multo amplius quam linguarum.*

IV. Neque alia mens eſt *S. Hieronymi* in c. 26. *S. Matthæi*, exponentis illa verba Chriſti: *An putas quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum? Una legio*, inquit, *apud Veteres ſex millibus complebatur hominum. Pro brevitate temporis numerum non occurrimus explicare: typum tantum dixiſſe ſufficiat, ſeptuaginta duo millia Angelorum, in quot gentes hominum lingua diviſa eſt,*

eſt, de duodecim legionibus fieri. Atque referunt huc quod in Verſione Græca legitur *Deuteronomii* 32. verſ. 8. *Quando dividebat Altiſſimus gentes, quando diſſeminabat filios Adam, conſtituit terminos gentium ſecundum numerum Angelorum Dei*. De quo legendus *Origenes* Homilia 11. in *Numeros*. Textus Hebræus & Vulgata noſtra habent: *Conſtituit terminos populorum juxta numerum filiorum Iſrael*. Ex quo nihilominus quidam colligunt, Deum conſtituiſſe tot gentes, adeoque tot linguas, quot erant *Jacobi* filii, cum ingreſſus eſt in Ægyptum, ſeptuaginta nimirum, ut habetur *Geneſis* 46. v. 27. *Exodi* 1. verſ. 5. *Deuteronomii* 10. verſ. 22. Ita *Procopius* & *Lyranus*: ſed & Chaldæus Paraphraſtes *Jonathan*, qui ſic habet: *Cum diviſit Excelſus Mundum populis qui exierunt ex filiis Noe, cum Principibus populorum cum quibus apparuit ad videndum urbem* Babel: *eo, inquam, tempore conſtituit terminos populorum ſecundum numerum ſeptuaginta animarum Iſraelis, quæ in Ægyptum deſcenderunt*. Hęc tamen Scripturę verba: *Conſtituit terminos populorum juxta numerum filiorum Iſrael*, longe aliud ſignificant, nempe Deum inter populos orbem ita diſtribuiſſe, ut Iſraelitis olim naſcituris tantum terrarum deſtinaverit, quantum numeroſiſſimę Genti ad commodam habitationem opus eſſe noverat.

V. Auctor Librorum *De Vocatione Gentium* inter *S. Proſperi* Opera editorum, Libro 2. cap. 4. *S. Auguſtino*, aliiſque Patribus concinit. *Jam vero procurrente humanæ propagationis augmento, cum ipſa mortalium numeroſitas de ſuis multiplicationibus ſuperbiret, & ſecundum elationis ſuæ altitudinem cœlo cuperet molem immodicæ conſtructionis inferre: quam mirabilis ad cohibendam hanc inſolentiam fuit divinæ cenſura juſtitiæ, quæ omnem illorum populorum loquelam notis ſibi invicem ſignificationibus conſonantem, ſeptuaginta & duarum linguarum varietate confudit, ut & inter inſanas voces operantium pereunte concordia, inſanæ molitionis machina ſolveretur, & habitando orbi terrarum daret incolas malæ congregationis opportuna diſperſio*. Eidem ſententiæ patrocinantur Auctor Libri *De mirabilibus Scripturæ Sacræ*, Lib. 1. c. 9. Item Auctor Quæſtionum ex utroque Teſtamento, inter Opera *S. Auguſtini* editarum, *Philaſtrius* Hereſi 63. *Arnobius Junior* in Pſalmum 104. *Beda* & *Ado* in Chronico, Ætate 1.

VI. *S. Pacianus* Barcinonenſis Epiſcopus Epiſtola 2. ad *Sympronianum*, hunc linguarum numerum multum auget. *Hebræis*, inquit, *ſua lingua eſt ſecundum copiam Domini, qui eam in centum viginti ora modulatus eſt*. Et paulo poſt: *Dic, oro frater, Muſæ literas repererunt?* &c. *Præter illas centum viginti linguas fuit adhuc alia Muſarum?*

VII. Verum ſententiam tot confirmatam teſtimoniis incertam nihilominus eſſe, & probabilius aſſeri quod definiri non poſſit linguarum numerus, in quas humanus ſermo diviſus eſt, merito dixi. Nam ex cenſu Capitum-familias, ex quo linguarum numerum colligi voluerunt, expungendus primo *Cainan* Arphaxadi filius, qui in Hebræo Textu & Vulgata noſtra non habetur. Secundo, ex eo etiam numero eximendi *Phalegi* majores, *Arphaxad*, *Sale*, & *Heber*, quos utpote pios viros, veriſimile non eſt conſpiraſſe cum reliquis in exſtructione Turris Babel. Tertio, *Jectan* excipiendus cum tredecim liberis, qui nondum erant nati. Quarto, non omnes qui ſuperſunt familiarum Principes & capita diverſi fuere ſermonis. Parentes enim per ſe & ſeparatim a filiis ſuis Gentes conſtituiſſe, & diverſis linguis fuiſſe uſos, nemo dixerit. In Chananæa itaque conſenſiſſe pleroſque filios *Chanaan*; in Græca, *Javan* & *Eliſa*; in Ægyptia, *Miſraim* & *Pathruſim*, qui ſunt incolę Thebaidis; in Arabica, cum Jectanæis, filii *Chus* plerique omnes; in Aramæa ſive Syriaca, *Aram* & *Us*, Syriæ, *Mes* Meſopotamiæ; *Nembrod* Babyloniæ; *Aſſur* Aſſyrię, incolæ: ita ut jam vix ſuperſint in illo cenſu triginta linguæ. Sic ratiocinatur *Bochartus* in *Phaleg.*, Lib. 1. c. 15.

VIII. Objicies verba illa Moſis de *Japheti* filiis, *Geneſis* 10. verſ. 5. *Ab his diviſę ſunt inſulæ Gentium in regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundum linguam ſuam & familias ſuas in Nationibus ſuis*. Et de Chami poſteris verſ. 20. *Hi ſunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terriſque, & gentibus ſuis*. Et verſ. 31. de filiis Semi: *Iſti filii Sem ſecundum cognationes, & linguas, & regiones in gentibus ſuis*. Ex quibus colligitur, unicuique familiæ ac populo ſuam fuiſſe linguam.

Reſpondetur, ex his quidem verbis ſequi ſuam unicuique familiæ, ac populo fuiſſe linguam; ſed non ſequi fuiſſe propriam & a cæteris diſtinctam; ita ut filii diverſa lin-

gua

gua a parentibus uterentur. Sicut cum in Libro Eſther c. 8. verſ. 9. legitur : *Scriptæ ſunt Epiſtolæ ut Mardochæus voluerat, ad Judæos, & ad Principes, Procuratoreſque & Judices, qui centum viginti ſeptem Provinciis ab India uſque ad Æthiopiam præſidebant; Provinciæ atque Provinciæ, Populo & Populo, juxta linguas & literas ſuas*: Perperam inde colligeretur totidem fuiſſe linguas, imo & ſcribendi modos in Imperio *Aſſueri*.

IX. Matrices aliquas ac primigenias linguas ex illa diviſione ſupereſſe, nullus dubitat. Quænam illæ ſint, non adeo certum. Inter omnes tamen pene convenit, Hebræam, Græcam, Latinam, Teutonicam, & Illyricam Matrices eſſe linguas e confuſione Babylonica ad nos uſque traductas, e quibus linguæ cæterę natæ ſunt. Ex Hebraica derivatæ ſunt Chaldaica, Arabica, Samaritana, Æthiopica, Syriaca. Ex Græca, Attica, Jonica, Æolica, Phrygia, &c. Ex Latina, Italica, Gallica, Hiſpanica, Luſitana. Ex Teutonica, Belgica, Danica, Sveica, Anglica, Scotica. Ex Sclavonica, Polonica, Hungarica, Bohemica, Moſcovitica, Tartarica, Turcica, Bulgarica, &c. An Perſica primigenia ſit, haud facile dixero. Neque enim apparet ex qua alia derivata ſit, aut quæ alia idiomata ex ipſa nata ſint. Hanc ad Germanicam accedere, quod viris doctis perſuaſum fuit, in tanta locorum intercapedine haud veriſimile eſt. Vide *Lipſium* Epiſtola 44. Centuriæ tertiæ ad Belgas.

PROPOSITIO III.

Ante Babelicam confuſionem una erat omnium hominum Lingua.

ID probant Scripturæ Sacræ verba Geneſis 11. verſ. 1. *Erat autem terra labii unius & Sermonum eorumdem*. Et verſ. 6. *Et Dixit* Deus: *Ecce unus eſt populus, & unum labium omnibus . . . Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum*. Verſ. 9. *Idcirco vocatum eſt nomen ejus Babel, quia ibi confuſum eſt labium univerſæ terræ*. Id congrua ratione confirmat *Maimonides*, in *More Nevochim* P. 3. cap 1. *Labium unum*, inquit, *omnibus illis erat: ſic enim decebat, cum omnes eſſent filii unius viri*. Idque ipſis etiam Ethnicis ex lectione Geneſeos innotuit. Nam *Abydenus* apud *Euſebium* Lib. 9. *De Præparatione Evangelica* cap. 14. de Turris Babylonicæ molitione loquens ſcribit: *Homines, quorum ad id tempus una eademque lingua fuerat, multiplicem ac diſcrepantem ex eo vocem emiſiſſe*. Quamobrem rejicienda eſt *Philaſtrii* Brixienſis Epiſcopi ſingularis ſententia, qui Lib. *De Hæreſibus*, cap. 56. varias linguas ante Babelicam confuſionem in Mundo fuiſſe aſſerit, quas tamen nemo hominum ignoraret, adeoque aliorum linguam alii peregrinam non fuiſſe: & contrariam ſententiam velut hæreticam configit. *Habentes*, inquit, *Angelicam gratiam, ideſt, multarum linguarum ſcientiam, non agnoſcebant datorem tantæ ſapientiæ Dominum, contraque eum conantes progredi, perdiderant gratiam, quam ſine ullo labore divinitus habebant conceſſam. Et quod ſine ſtudio ante donatum fuerat a Domino naturaliter omnibus, ut Dei imagini, poſtea per ſtudium atque doctrinam, oblivione immiſſa a Domino, vix diſcere prævalebant non omnes, nec multas, ſed vix paucas linguas; ita ut tres quis aut quatuor valeret ediſcere, atque iiſdem vix eloqui. Tamen omnium ſcientiam linguarum, quam ante duo millia annorum & ſeptingentos annos offendentes amiſerant homines, ſub Apoſtolis rurſum poſt Aſcenſionem ſuam Dominus per Spiritum Sanctum ſine quodam labore credentibus conferebat*.

Objicies verba illa *Moſis* c. 10. 5. Geneſis, ubi ante Babelicam linguarum confuſionem de filiis *Japhet* ait: *Ab his diviſæ ſunt Inſulæ gentium in regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundum linguam ſuam*. Idemque de filiis *Chami* & *Semi* dicitur.

Reſpondeo, hæc per anticipationem Scripturæ Sacræ familiarem a *Moſe* narrata, ſicut & quod poſtea legitur, *Erat autem terra labii unius*, per recapitulationem dictum eſt. Ita *S. Auguſtinus* Lib. 3. *De Doctrina Chriſtiana*, capit. 36. *Sextam*, inquit, *Regulam Tichonius Recapitulationem vocat, in obſcuritate Scripturarum ſatis vigilanter inventam. Sic enim dicuntur quædam quaſi ſequantur in ordine temporis, vel rerum continuatione narrentur, cum ad priora quæ prætermiſſa fuerant, latenter narratio revocatur. Quod niſi ex hac Regula intelligatur, erratur. Sicut in Geneſi, cum commemoraren-*

„ *rentur generationes filiorum Noe, dictum eſt Geneſis* 10. Hi filii Cham in tribubus „ ſuis, ſecundum linguas ſuas in regionibus ſuis, & in gentibus ſuis. *Enumeratis quo-* „ *que filiis Sem dicitur*: Hi filii Sem in tribubus ſuis ſecundum linguas ſuas in regio- „ nibus ſuis. *Et adnectitur de omnibus*: Hæ tribus filiorum Noe ſecundum generatio- „ nes eorum, & ſecundum gentes eorum. Ab his diſperſæ ſunt Inſulæ gentium ſuper „ terram poſt diluvium. Et erat omnis terra labium unum, & vox una omnibus. *Hoc* „ *itaque quod adjunctum eſt*: Et erat omnis terra labium unum, & vox una omnibus, *id eſt, una lingua omnium, ita dictum videtur tanquam eo jam tempore, quo diſperſi fuerant ſuper terram, etiam ſecundum Inſulas gentium, una fuerit omnibus lingua communis: quod proculdubio repugnat ſuperioribus verbis, ubi dictum eſt*: In tribubus ſuis ſecundum linguas ſuas. *Neque enim dicerentur habuiſſe jam linguas ſuas ſingulæ tribus, quæ gentes ſingulas fecerant, quando erat omnibus una communis; ac per hoc recapitu-* „ *lando adjunctum eſt;* Et erat omnis terra labium unum, & vox una omnibus: *latenter narratione redeunte, ut diceretur quomodo factum ſit, ut ex una omnium Lingua fuerint diviſi per multas: & continuo de illa Turris ædificatione narratur, ubi hæc eis judicio divino ingeſta eſt pœna ſuperbiæ, poſt quod factum diſperſi ſunt ſuper terram ſecundum linguas ſuas.* Et Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 4. *Cum ergo in ſuis linguis iſtæ Gentes fuiſſe referantur, redit tamen Narrator ad illud tempus quando una linguæ omnium fuit, & inde jam exponit quid acciderit, ut linguarum diverſitas naſceretur. Et erat, inquit, omnis terra labium unum, & vox una omnibus.*

PROPOSITIO IV.

Priſtinam illam & primigeniam linguam, quæ ante Babelicam confuſionem obtinebat, fuiſſe linguam Hebraicam, eamque Mundo ipſi coævam eſſe, & Adami priorumque Patriarcharum uſu concelebratam, & poſt Babelicam linguarum diviſionem in familia Heber integram ad Abrahamum uſque & Iſraeliticam Gentem perſeveraſſe, ſententia eſt Sanctorum aliquot Patrum auctoritate, & veriſimilibus rationibus firmata.

COmmunem illam omnium hominum primigeniamque Linguam ante Babelicam confuſionem fuiſſe Hebraicam, Hebræi Doctores in primis aſſerunt. Ita Hieroſolymitanus Interpres in c. 11. Geneſis: *Et omnes incolæ terræ*, inquit, *linguæ unius erant, & ſermonis unius, & conſilii unius; quippe lingua Sancta loquebantur, quæ eſt creatus Mundus a principio*. Idipſum habet *Jonathan* in ſua Paraphraſi Chaldaica verbis parum diverſis. *Idem* aſſerunt *R. Selomo Jarchi*, & *Aben Eſra*. Et in *Bereſchit Baraach*, Sect. in Geneſis 18. legimus: *Sicut data eſt Lex in lingua ſancta, ſic quoque creatus eſt Mundus in lingua ſancta*. Et in Libro *Coſri* Orat. 2. Libro 68. *Linguam Hebræam per ſe eſſe præſtantiſſimam omnium linguarum, habetur tum ex Kabala, tum ex recta ratione: Kabala enim ſeu Traditio eſt, quod ſit illa lingua in qua locutus eſt Deus cum Adamo & Eva, quaque illi quoque ambo ſunt locuti.*

Eadem eſt ſententia *Origenis* Homilia 11. in Numeros. *Manſerit*, inquit, *lingua per Adam primitus data, ut putamus, Hebræa.*

Ita & *S. Hieronymus* in c. 3. *Sophoniæ*, ubi illa verba expendens, *Nugas quæ a Lege receſſerunt congregabo*, ait. *Id quod dicimus* NUGAS, *ſciamus in Hebræo ipſum eſſe Latinum ſermonem* NUGAE; *& propterea a nobis ita ut in Hebræo erat, eſſe poſitum, ut noſſe poſſimus linguam Hebraicam omnium linguarum eſſe matricem: quod non eſt hujus temporis diſſerere*. Idem innuit & in illa verba Iſaiæ, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium:* diſſerens enim de vocabulo Hebræo *Alma*, quo non puellam tantum, ſed Virginem ſignificari contendit, hæc habet: *Lingua quoque Punica, quæ de Hebræorum fontibus manare dicitur, proprie Virgo nominatur Alma. Et ut riſum præbeamus Judæis, noſtro quoque ſermone Alma dicitur Sancta. Omnium enim pene linguarum verbis utuntur Hebræi ut eſt illud in Cantico Canticorum de Græco φορεῖον, id eſt, ferculum fecit ſibi Salomon: quod & in Hebræo ita legimus. Verbum quoque* NUGAS *& MENSURAM Hebræi eodem modo & iiſdem appellant ſenſibus.*

„ Ita *S. Auguſtinus* Lib. 16. *De Civitate Dei* cap. 11. Quando, *inquit*, merito

„ ela-

„ elatioris impietatis gentes linguarum diverſitate punitæ atque diviſæ ſunt, & civitas
„ impiorum confuſionis nomen accepit, hoc eſt, appellata eſt Babylon, non defuit do-
„ mus Heber, ubi ea quę antea fuit omnium lingua remaneret. Unde, ſicut ſupra
„ memoravi, cum cœpiſſent enumerari filii Sem qui ſinguli gentes ſingulas procrea-
„ runt, primus commemoratus eſt Heber, cum ſit abnepos ipſius, hoc eſt, ab illo
„ quintus invęniatur exortus. Quia ergo in ejus familia remanſit hæc lingua, diviſis
„ per alias linguas cęteris gentibus, quæ lingua prius humano generi non immerito
„ creditur eſſe communis, ideo deinceps Hebręa eſt nuncupata. Tunc enim opus erat
„ eam diſtingui ab aliis linguis nomine proprio, ſicut aliæ quoque vocatæ ſunt nomi-
„ nibus propriis. Quando autem erat una, nihil aliud quam humana lingua, vel hu-
„ mana locutio vocabatur, qua ſola univerſum genus humanum loquebatur. *Et paulo*
„ *poſt:* Niſi adhuc Heber viveret, quando linguarum facta eſt multitudo, non ex ejus
„ nomine nomen acciperet lingua, quæ apud illum potuit permanere. Et ideo creden-
„ da eſt fuiſſe prima illa communis: quoniam de pœna venit illa multiplicatio muta-
„ tioque linguarum: & utique præter hanc pœnam debuit eſſe Populus Dei. Nec
„ fruſtra lingua hæc eſt, quam tenuit Abraham, nec in omnes filios ſuos tranſmittere
„ potuit, ſed in eos tantum qui propagati per Jacob, & inſignius atque eminentius
„ in Dei populum coaleſcentes, Dei teſtamenta & ſtirpem Chriſti habere potuerunt.
„ Nec Heber ipſe eamdem linguam in univerſam progeniem ſuam refudit; ſed in eam
„ tantum cujus generationes perducuntur ad Abraham. Quapropter etiamſi non evi-
„ denter expreſſum eſt, fuiſſe aliquod pium genus hominum, quando ab impiis Baby-
„ lonia condebatur: non ad hoc valuit hæc obſcuritas, ut quærentis fraudaretur, ſed
„ potius ut exerceretur intentio. Cum enim legitur unam fuiſſe linguam primitus om-
„ nium, & ante omnes filios Sem commendatur Heber, quamvis ab illo quintus oria-
„ tur; & Hebræa vocatur lingua, quam Patriarcharum, & Prophetarum, non ſolum
„ in ſermonibus ſuis, verum etiam in Literis ſacris cuſtodivit auctoritas: profecto cum
„ quæritur in diviſione linguarum, ubi lingua illa remanere potuerit, quæ fuit ante
„ communis; quæ, ſine ulla dubitatione, ubi remanſit, non ibi fuit illa pœna, quæ
„ facta eſt mutatione linguarum; quid aliud occurrit, niſi quod in hujus gente reman-
„ ſerit, a cujus nomine nomen accepit; & hoc juſtitiæ gentis hujus non parvum ap-
„ paruiſſe veſtigium, quod cum aliæ gentes plecterentur mutatione linguarum, ad iſtam
„ non pervenit tale ſupplicium? *Et Libro* 18. *c.* 39. Non itaque credendum eſt, quod
„ nonnulli arbitrantur, Hebræam tantum linguam per illum qui vocabatur Heber, un-
„ de Hebræorum vocabulum eſt, fuiſſe ſervatam, atque inde perveniſſe ad Abraham,
„ Hebræas autem Literas a Lege cœpiſſe, quæ data eſt per Moyſen; ſed potius per
„ illam ſucceſſionem Patrum, memoratam linguam cum ſuis literis cuſtoditam. Deni-
„ que Moyſes in Populo Dei conſtituit, qui docendis literis præeſſent, prius quam di-
„ vinæ Legis ullas literas noſſent. Hos appellat Scriptura γραμματοδιδασκάλους, qui La-
„ tine dici poſſunt Literarum Inductores, vel Introductores, eo quod eas inducant, id
„ eſt, introducant quodammodo in corda diſcentium, vel in eos potius ipſos quos
„ docent.

Nonnullis etiam rationibus veriſimilibus quidem, ſed non cogentibus nititur hæc ſententia. Prima ſumitur ex nominibus propriis ſive hominum, ſive locorum, quæ orbe condito uſque ad linguarum confuſionem in Hiſtoria *Moſis* commemorantur, & quorum origines in Hebraica lingua reperiuntur. *Adam* primus homo dictus eſt, quia ex *Adama* ſeu terra factus. *Chava* ſeu *Eva* prima mulier, a vita quia mater omnium viventium. *Cain* unus e filiis, ab acquirendo, ſeu poſſidendo, quia in ejus ortu *Eva* dixit: *Poſſedi hominem per Deum*. Alius *Seth*, a ponendo, quia dixit Eva: *Poſuit mihi Dominus ſemen aliud pro Abel*. Eodem pertinent nominum alluſiones ad voces Hebraicas, ut *Evæ* quæ dicta eſt *Iſſa*, quia ex *Is*, id eſt, ex viro ſumpta eſt; cum alluſio ſimilis in aliis linguis non reperiatur. Aliud argumentum ſumitur ex antiquis variarum gentium appellationibus, quæ ex nominibus originis plerumque Hebraicę propagatæ ſunt, ut oſtendit *S. Hieronymus* Lib. *De Nominibus Hebraicis*. Tertia ratio ſumitur ex Hebraicæ linguæ veſtigiis & reliquiis, quæ in omnibus aliis linguis perſeverant, præſertim in linguis Orientalibus. Quarta arceſſitur ex Hebraicæ linguæ caſti-

tate

tate & ſimplicitate, quæ cum per alias linguas diffuſa ſit, nihil quicquam ex illis habet admixtum, cum Chaldaica & Syriaca peregrinas voces quamplurimas habeant.

At hujuſmodi rationes non cogere, patet ex Reſponſionibus Virorum Eruditorum. Ad primam reſpondet *Grotius*, in c. 11. *Geneſis*, nomina illa Hebraico ſermone a *Moſe* eſſe expreſſa, Hebræorum gratia, in eumdem ſignificatum quem in primæva lingua obtinuerant, cujus mutationis multa profert exempla; velut illa e *Curtio*, Milites quoſdam a Perſis vocatos eſſe *Immortales*: *Chiliarchos* vero eos qui mille militibus præeſſent; quas voces aliter extuliſſe Perſas haud dubium eſt: *Clupeam* præterea Latinos appellaſſe, quæ *Aſpis* dicebatur: *Pithecuſam* & *Ampeluſiam* Græcos vocaſſe, quæ Punica nomina habebant ejuſdem notionis; & Græcos Scripturę Interpretes nomina quædam Hebraica locorum Græce reddidiſſe. Addit eruditiſſimus Præſul *Daniel Huetius* in Evangelica Demonſtratione, Propoſitione 4. c. 13. Vulgati Scripturæ Sacrę Interpretis exemplum, qui iſtud exponens: *Hæc vocabitur Iſſa, quoniam ex Is ſumpta eſt*: eamdem originationem Latinis nominibus expreſſit: *Hęc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt*. Iſaacum, cujus nomen Hebraice riſum ſonat, *Alexandrum Polyhiſtorem* γελῶτα appellaſſe. *Eſau* cui & *Edom*, hoc eſt *Ruſo* nomen fuit, *Erythram* a Græcis dictum. Qui *Cephas* a Chriſto nomen habuit *Petrum* a Græcis nuncupatum. *Moſis* nomen quod mere Hebraicum eſt, ab Ægypto ductum quod ipſi primo a filia *Pharaonis* impoſitum fuit, ut conſtat ex Exodi 2. 10. *Origenis* auctoritate hanc fulciri poſſe Reſponſionem, docentis in Epiſtola ad *Africanum*, Græcos Interpretes alluſiones & originationes, ſi quæ in Hebraicis occurrerent, ſimilibus alluſionibus & originationibus Græcis, diverſę licet ſignificationis reddidiſſe: & alluſiones inter Πριὸν ac Πρισὶν, & χίνον, ac χίσιν quę occurrunt in Hiſtoria *Suſannæ*, excogitatas fuiſse ab Interprete Græco, ut aliis alluſionibus, quas in alterius ſignificationis vocibus Scriptor Hebręus propoſuerat, ex æquo reſponderent. Exemplum in Latina loquela dat *S. Hieronymus* Prefatione in Danielem: *Cujus rei nos intelligentiam*, inquit, *noſtris hanc poſſumus dare; ut verbi gratia dicamus de arbore ilice dixiſſe eum: Illico pereas; & de lentiſco: In lentem te comminuat Angelus; vel, non lente pereas; aut, Lentus, id eſt flexibilis ducaris ad mortem; ſive aliud quid ad arboris nomen conveniens*. Simile quid in reddendis nominibus propriis a *Moſe* factum reſpondet doctiſſimus *Huetius*. Id autem ipſum præ Gentium Hiſtoricis factitaſſe, quia in nominum Hebraicorum originationibus ac veriloquiis vis inerat, ac ſenſus cognitu utilis, & Hebræis ad virtutem informandis opportunus. Conducibile quippe erat Populo Dei, ſcire verbi gratia, *Adami* nomen a terra derivatum, ut omnes conditionis humanę meminiſſent, cum primus homo fuerit de terra formatus.

Ad ſecundam rationem reſpondetur, plurima variarum illarum gentium nomina, quæ habet *Moſes*, nihil plane in Hebraica lingua ſignificare: quæ autem aliquid ſignificant, iſta ad linguæ ſuę inflexionem ac modum illum accommodaſſe, quemadmodum vulgo fieri ſolere notum eſt, multiſque exemplis ex Etymologiſtarum Græcorum, & Latinorum penu prolatis oſtendi facile poteſt.

Ad tertiam rationem reſpondet doctiſſimus Præſul *D. Huetius*, ex Phœnicum peregrinationibus factum eſſe, ut in Occidente multa extiterint Hebraicæ linguę veſtigia: In Oriente vero tot bella geſſiſſe Iſraelitas, tot incurſionibus a vicinis Gentibus laceſſitos, tot tranſmigrationibus in Ægyptum, in Babyloniam, & Aſſyriam diſſeminatos, ut mirum non ſit, Linguam Hebraicam cum ipſa Gente quaquaverſus ſe diffudiſſe.

Ad quartam rationem reſpondetur; cum Linguæ Hebraicæ aliquam cum aliis linguis cognationem eſſe conſtet, puta cum Chaldaica & Arabica, haud facile demonſtrari poſſe voces communes potius ex illa in has, quam ex his in illam dimanaſſe.

Cenſet autem doctiſſimus *Huetius* Linguam Hebraicam non aliam fuiſſe quam Chananæam ipſam, unam ex iis quæ ortæ ſunt ex Babelica confuſione; priſtinam vero illam & primigeniam, quæ ante confuſionem linguarum obtinebat, cum terra omnis erat *labii unius & ſermonum eorumdem*, vel funditus interiiſſe, vel in alias linguas eſſe diſſeminatam, vel ſi perſeveravit integra, quænam illa fuerit, Aſſyria, an Chananęa, an alia quævis, ſciri omnino non poſſe. *Abrahamum* e Chaldæa in Chananęam profectum regionis illius linguam perdidiciſſe, quod faciunt qui in externa regione ſedem figunt. Chaldaicæ itaque & Chananææ Linguæ fuiſſe peritum. Quod probabile cen-

Illuſtris Huetii ſententia.

cenſet *S. Hieronymus* in cap. 1. *Daniel.* verſ. 4. At ejus poſteros una Chananæa utpotè vernacula contentos alteram neglexiſſe. Hanc vero Hebraicam dictam eſſe, quia ab Hebræis uſurpabatur. Qui poſtquam Babylonem captivi adducti ſunt, ex Chaldæorum, inter quos diſperſi erant, commercio, patriam inquinarunt loquelam: & ex Chaldaicæ & Hebraicæ confuſione tertia prodiit loquela, quę Syriaca dicta eſt, quam Chriſtus & Apoſtoli uſu ſuo conſecrarunt.

Phœniciam porro ſeu Chananæam Linguam eamdem eſſe cum Hebraica probat Vir doctiſſimus ex nominibus locorum & gentium, quas illuc advenientes Hebręi repererunt: Hęc ſiquidem plane Hebraica ſunt. Secundo, ex illo *Iſaiæ* 9. verſ. 18. *In die illa erunt quinque civitates in Terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan & juranies per Dominum Exercituum.* Linguam Chanaan hic Hebraicam ſignificare conſentiunt Interpretes. At a Chaldaica hanc diſtinctam fuiſſe, tum multa alia probant, tum illud prętertim *Jeremiæ* oraculum, quo Hebræis exitium a Chaldæis impendere vaticinatur cap. 5. verſ. 15. *Ecce ego adducam ſuper vos gentem de longinquo, Domus Iſrael, ait Dominus, gentem robuſtam, gentem antiquam, gentem cujus ignorabis linguam, nec intelliges quid loquetur.* Hæc autem de Chaldæis intelligi conſtat ex 2. *Paralipomenon* cap. ult. verſ. 17. & 21. De Chaldaica pariter Gente dicitur *Iſaiæ* cap. 28. v. 2. *In loquela labii, & lingua altera loquetur ad Populum juſtum.* Et *Baruch* 4. verſ. 15. *Adduxit enim ſuper illos gentem de longinquo, gentem improbam & alterius linguæ.* Accedit quod Pueros Hebręos *Nabuchodonoſor* inſtrui juſſit literis & lingua Chaldęorum: & verba illa, *Mane, Thekel, Phares*, Hebraice deſcripta neque legere potuerit Chaldęus ullus, neque intelligere; Daniel vero facile perlegit. Huic Doctiſſimi Præſulis *Huetii* ſententiæ haud ægre ſubſcribo, Cenſuram *P. Claudii Fraſſen* nihil veritus, qui Illuſtrem Auctorem, & in hoc omnique alio literarum genere ad miraculum pene eruditum inurbane perſtrinxit cap. 7. Diſquiſitionum Biblicarum §. 3. eumque *nova cudendi dogmata pruiigine* laborantem effutire, & *temeritatis* notam tam claro & venerando apud univerſam eruditorum hominum gentem nomini inurere auſus eſt. In hac ſane & ſimilibus controverſiis, quæ nullius ſunt ad fidem & pietatem Chriſtianam & Catholicam momenti, liberum eſt cuique ſentire quod probabilius ipſi viſum fuerit; & aliter ſentientibus inſultare virorum eſt ſuam ſententiam nimis amantium. Miror cur non & in *Theodoretum* debacchatus fuerit *P. Fraſſenus*, cum ille Syriacæ Linguæ, non Hebrææ, primas antiquitatis adjudicet, atque Hebraicam ſacram eſſe linguam, non naturalem aſſerat, nec ab *Heber* appellatam, a quo non ſoli Hebræi, ſed & alii Populi orti ſunt; ſed ab *Abraham*, qui e regione Chaldæorum in Palæſtinam veniens fluvium Euphratem tranſiit. *Eber* enim *trans* vel *ultra* ſignificat: & Pater Credentium *Abraham* appellatus eſt ab *Eber Hannabar*, quod idem eſt ac *transfluvialis*: ſive a voce *Ibri* quæ *tranſitorem* ſignificat. Primus certe omnium Hebræus appellatus legitur *Abraham* Geneſis 14. verſ. 13. *Et ecce unus qui evaſerat, nunciavit Abram Hebræo.* Et de *Joſepho*, *Jacobi* filio legimus Geneſ. 41. verſ. 12. *Erat ibi puer Hebræus*; & cap. 13. verſ. 32. eodem nomine deſignantur cęteri *Jacobi* filii: *Illicitum eſt enim Ægyptiis comedere cum Hebræis.* Ex quibus fit veriſimile, non ab *Heber*, ſed ab *Abraham* ortum eſſe iſtud nomen, linguamque Chananæam ab eodem nomen Hebrææ traxiſſe, quod primus ipſam poſteris tradiderit. Ut ut eſt, prudentiori judicio librata Eruditis omnibus videbitur illa *Theodoreti* ſententia quam Cenſura P. Fraſſeni: *De hoc contendere ſuperfluum eſt. Nullum enim ex eo pietatis rationibus detrimentum accedit, ſive hoc, ſive illud recipiamus.*

P. Fraſſen emendatur.

Theodoretus Quæſt. 60. & 61. in Geneſ.

Theodoretus Quæſt. 61. in Geneſim.

SCHOLION.

Nembroth & adjunctorum illi hominum ſuperbia Turrim molita eſt, cujus faſtigium ad nubes uſque pertingeret. Non ita filii Dei quibus perſuaſum eſt, quod *Tutam veramque in cœlum viam molitur humilitas, ſurſum levans cor ad Dominum, non contra Dominum; ſicut dictus eſt gigas iſte Venator contra Dominum.* Sicut porro poſt Diluvium *Superba impietas hominum Turrim contra Dominum ædificavit excelſam, quando per linguas diverſas dividi meruit genus humanum, ut unaquæque gens lingua propria loqueretur, ne*

S. Auguſt. Lib. 16. de Civitate Dei c. 4. Idem, Sermon. 271. alias de Tempore 197.

ab

ab aliis intelligeretur; sic humilis Fidelium pietas earum linguarum diversitatem Ecclesiæ contulit unitati; ut quod discordia dissipaverat, colligeret caritas, & humani generis tamquam unius corporis membra dispersa ad unum caput Christum compaginata redigerentur, & in Sancti Corporis unitatem dilectionis igne conflarentur.

DISSERTATIO VI.

De Anno Natali Abrahami, & Profectionis ejus in Terram Chanaan.

PROPOSITIO UNICA.

Abraham a Deo vocatus, cum esset in Mesopotamia, seu in Ur Chaldæorum Regione, jussus a Deo relinquere Patriam, profectionem in Terram Chanaan adornavit cum patre Thare, Sara uxore, & Loth nepote: Cum autem Harane aliquandiu substitissent, Thare ibi defuncto, Abraham in Chananæam abiit anno ætatis suæ septuagesimoquinto: adeoque anno Thare centesimo trigesimo ipsum natum esse demonstratur.

PRobatur ex fine cap. 11. & initio 12. Geneseos. *Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran, filium filii sui, & Sarai nurum suam, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Ur Chaldæorum, ut irent in Terram Chanaan; venerunteque usque Haran, & habitaverunt ibi. Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran. Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi atque in te benedicentur universæ cognationes terræ. Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Loth: septuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran.* Ex quibus sic colligo: *Thare Abrami* parens diem supremum obiit anno ætatis suæ ducentesimo quinto: Exiit vero de Haran & in Chananitidem iter instituit anno ætatis septuagesimo quinto. Porro si de annis *Thare* ducentis quinque auferas istos *Abrahami* septuaginta quinque annos supererunt anni centum triginta. Natus igitur est Abraham anno *Thare* patris centesimo trigesimo, non septuagesimo, ut Viris quibusdam Eruditis videtur, & mihi etiam aliquando visum est, Dissertatione *De Vulgata Scripturæ Sacræ Versione*, Quæst. 6. Num. 86.

Respondent nonnulli, *Abraham* cum defuncto patre venit in Terram Chanaan, fuisse revera centum triginta quinque annorum, sed tamen dici a *Mose* septuaginta quinque dumtaxat, annos ejus numerando, non ab ejus ortu, sed ab eo tempore quo a Chaldæis propter unius veri Dei confessionem & cultum in ignem conjectus, divina protectione incolumis evasit. Eam responsionem sustentant auctoritate *S. Hieronymi* Lib. *Traditionem Hebraicarum in Genesim*, & *S. Augustini* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 15.

Verum hanc responsionem fabulosa narratione fultam, constat ex his quæ in Synopsi Artic. 2. Num. 10. diximus, & aliunde validissimo refellitur argumento ex Scriptura Sacra petito. Si enim *Abraham*, cum primum in Terram Chanaan iter instituit, annos centum triginta quinque natus erat, moriente *Thare* egisset *Isaac* annum ætatis trigesimum quintum, quod Scripturæ diserte repugnat. Siquidem *S. Stephanus* Act. 7. testatur *Abrahamum* ex Charan exiisse, & in Chananæam venisse post mortem patris, Deumque promisisse illi terram hanc & semini ejus post ipsum, *Cum non haberet filium*. Quod autem ex ea hypothesi sequi dixi, *Isaacum* annos triginta quinque fuisse natum cum *Thare* mortuus est, ex eo probatur manifeste, quod *Abramo* natus est cum centenarius esset: Genesis 17. vers. 17. *Cecidit Abraham in faciem suam, & risit dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Frustra enim respondent, *Abrahamum* cum genuit *Isaac*, centum annorum ætatem longe superasse; alioquin miratus non fuisset, inquiunt, promissum sibi filium ea ætate, qua

vegetus adhuc & rei uxoriæ aptus erat, maxime ſi patri trigeſimum ſupra centeſimum annum agenti natus ipſe fuiſſet. Fruſtra, inquam, id reſpondent, ſiquidem conſtat ex ipſo capite 17. Geneſis promiſſionem filii ex Sara factam *Abrahamo*, cum nonaginta & novem annos ageret, eique anno ſequenti natum Iſaacum. *Poſtquam vero nonaginta & novem annorum eſſe cœperat, apparuit ei Dominus, &c. Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, ſed Saram. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium... Pactum vero meum ſtatuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara tempore iſto in anno altero.* Quod autem ajunt, ſi centenarius tantum fuit, nullam fuiſſe cauſam cur miraretur ea ætate promitti ſibi filium, qua vegetus adhuc erat, refellitur verbis Apoſtoli ad Romanos 4. *Qui contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium, ſecundum quod dictum eſt ei: Sic erit ſemen tuum. Et non infirmatus eſt fide, nec conſideravit corpus ſuum emortuum, cum jam fere centum eſſet annorum, & mortuam vulvam Saræ.*

Reſpondent alii, Abrahamum exiiſſe quidem de Haran anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo quinto, ſed negant id contigiſſe poſt mortem *Thare* patris ejus; imo in centeſimum quadrageſimum quintum annum *Thare* hanc profectionem incidiſſe volunt. Quod autem ipſam poſt mortem *Thare* Moſes referat, hoc recapitulationi tribuunt, *S. Auguſtino* præeunte, Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 15. Ajunt ſcilicet, voluiſſe *Moſen* uno tenore narrare omnia quæ ad *Thare Abrahami* patrem ſpectabant, ne deinceps de ipſo *Abrahamo* ſermonem facturus, rerum a S. Patriarcha geſtarum ſeriem interrumpere cogeretur, ut *Thare* mortem narraret. Hujus itaque mortis mentione facta, redire Moſen ad profectionem *Abrahami* in Terram Chanaan, licet ſexaginta annis ante obitum patris hoc iter *Abrahamus* inſtituiſſet.

Verum hæc Reſponſio S. Protomartyris *Stephani* verbis evertitur Actuum 7. diſerte aſſerentis, *Abraham* Charane in Terram Chananæam poſt mortem patris migraſſe. *Deus gloriæ*, inquit, *apparuit Patri noſtro Abrahæ cum eſſet in Meſopotamia, prius quam moraretur in Charan; & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam monſtravero tibi. Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde, poſtquam mortuus eſt pater ejus, tranſtulit illum in Terram iſtam, in qua vos nunc habitatis. Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec paſſum pedis; ſed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini ejus poſt ipſum, cum non haberet filium.*

Qui Abrahamum anno ſeptuageſimo *Thare* natum opinantur, varios quærunt exitus ut hanc difficultatem evadant. *S. Hieronymus* in Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim, *Indiſſolubilem Quæſtionem* hanc appellat, *Joſephus Scaliger* in Elencho poſterioris Orationis Chronologicæ D. Paræi, *Eliam* expectandum eſſe ait, qui nodum ſolvat. *Melchior Cano* memoriæ lapſum ex concionis æſtu in *S. Stephano* admittit. *Georgius Syncellus* in Chronico, *Andreas Maſius* in *Joſue* cap. ultimum, & *Nicolaus Abramus*, in Pharo Veteris Teſtamenti, verba *S. Stephani* non de morte *Thare* naturali, ſed de ſpirituali idololatriæ morte interpretantur: quod apud Deos ſuos, quorum ſuperſtitioſo cultui erat deditus, Charane manere ſtatuiſſet, & filium inde a Deo vocatum in Chananæam ſequi obſtinatiſſime renuiſſet. Verum hæc reſponſio inanis eſt, cum verba Proto-Martyris a ſenſu literali, quem in ſua narratione ipſum ſpectaſſe minime dubium eſt, ad myſticum & tropologicum detorqueat: nec etiam veriſimile ſit, *Thare*, qui filium *Abrahamum* ex Ure, idololatrica Chaldæorum urbe miſeratione divina vocatum ultro ſecutus fuerat, in Chananæam quoque (ſi in itinere morbo Charane detentus, & morte ſublatus non fuiſſet) comitaturus; Charane ſubſiſtentem in idololatriam relapſum fuiſſe. *Pererius* in *Geneſim Lib.* 16. *Diſputatione* 13. poſt *Toſtatum*, duas Abrahami profectiones ex Haran in Chananæam diſtinguendas aſſerit. Priorem, cum ſeptuaginta quinque eſſet annorum, patre adhuc vivente; poſteriorem, cum eſſet annorum centum triginta quinque, patre jam mortuo factam. Prioris *Moſen*, poſterioris *S. Stephanum* meminiſſe. Per ſexaginta vero poſtremos patris ſui annos, non tam habitaſſe in Terra Chanaan eum dici poſſe cenſent, quam peregrinatum eſſe, quod per intervalla patrem & fratres reviſeret. Sed renuntiata patris morte reverſum in Haran, ut vel patris funus curaret, vel ne bona, quæ paterna hereditate ſibi obvenerant, perderet; egreſſum inde poſtea eum fuiſſe ait, firmiſſimo animo certiſſimoque propoſito nunquam

quam eo in posterum revertendi, ut perpetuus deinceps Terræ Chananææ colonus & habitator esset. Ita enim μετωκίσεν αὐτὸν *Actuum* 7. v. 4. ille interpretatur. *Colonum & habitatorem fecit, eique quasi nunquam amplius reversuro domicilium in Terra Chanaan statuit, siquidem vox μετοικία non simplicem translationem, sed quasi coloniam denotat.* Atque hanc responsionem *B. Augustini* auctoritate confirmat, qui pro verbo *transtulit*, quo Latinus Interpres utitur Actuum 7. legit, *collocavit. Intelligendum igitur est*, inquit S. Augustinus, *locutum fuisse Deum cum Abraham, cum esset in Mesopotamia prius quam habitaret in Charan; sed eum in Charan pervenisse cum patre, retento apud se præcepto Dei, & inde exiisse septuagesimo & quinto suo, patris autem sui centesimo quadragesimo quinto anno. Collocationem vero ejus in Terra Chanaan, non profectionem de Chara, post mortem patris ejus factam esse dicit: quia jam mortuus erat pater ejus, quando emit terram, cujus ibi jam suæ rei cœpit esse possessor. Quod autem jam in Mesopotamia constituto, hoc est, jam egresso de Terra Chaldæorum, dicit Deus*, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui; *non ut corpus inde ejiceret, quod jam fecerat, sed ut animum avelleret, dicitur. Non enim exierat inde animo, si spe redeundi & desiderio tenebatur, quæ spes & desiderium, Deo jubente ac juvante, & illo obediente fuerat amputandum. Non sane incredibiliter existimatur, cum postea secutus esset Nachor patrem suum, tunc Abraham præceptum Domini implesse, ut cum Sara conjuge sua, & Lot filio fratris sui, exiret de Chara.*

Verum hæc de duplici *Abrahami* in Chananeam profectionem opinio firmissimis argumentis refellitur. Primo, haud verisimile est *Abrahamum* semel a Deo vocatum, jussumque patriam, cognationem, & domum patris deserere, ad suos parentemque rediisse, cum de illo præsertim intelligantur verba Apostoli ad Hebræos 11. vers. 15. *Et siquidem ipsius* (Patriæ) *meminissent, de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem.* Hoc, inquam, Apostoli oraculum in *Abrahamo* præcipue locum habuit, qui urgente fame, ad Ægyptios, non sine presenti vitæ periculo proficisci maluit, quam ad suos reverti (*Gen.* 10. *vers.* 12.) & tantopere cavit, ne filius suus *Isaac* in eam terram reduceretur, ex qua ipse egressus erat. Gen. 24. v. 5. 6. 8. *Respondit* Servus: *Si noluerit Mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es? Dixitque Abraham: Cave ne quando reducas filium meum illuc .... Sin autem Mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantum ne reducas illuc.*

Secundo, loquitur *S. Stephanus* de eadem profectione, quam Moses commemorat cap. 12. *Geneseos* vers. 1. his verbis: *Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terræ tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur universæ cognationes terræ. Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus.* His (inquam) plane gemina est Proto-Martyris narratio Actuum 7. *Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cum esset in Mesopotamia, prius quam moraretur in Charan, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam monstravero tibi. Tunc exiit de Terra Chaldæorum, & habitavit in Charan, & inde, postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in Terram istam, in qua nunc vos habitatis.* Enimvero si de alia profectione *S. Stephanus* loquitur, in promptu est ut quæramus unde illam habuerit, cujus ne umbra quidem in Mosaica Historia apparet: cum tamen *Moses* solerti diligentia omnia *Abrahami* facta, dicta, peregrinationes, mansiones, locorumque mutationes perfecutus sit. Num ergo verisimile est *S. Stephanum de Abrahami* ex Chaldæa in Charan, & ex Chara in Chananæam migratione, qua Dei vocantis mandato obsecutus est, coram Judæis verba facientem, & de re ex solo *Mose* ipsis cognita orationem habentem, aliter locutum fuisse quam ipse *Moses*; aut rem ab illo dissimulatam & tacitam asseruisse, cujus unius auctoritate fidem illis facturus erat? Cum itaque *Moses* Abram de Charane egressum dicat anno ætatis septuagesimo quinto, *S. Stephanus* de eadem profectione loqui censendus est: maxime cum post translationem ejus in Chananæam Deum ipsi repromisisse commemoret, daturum se illi terram istam in possessionem, & semini ejus post ipsum; eamque promis-

sionem *Abrahamo* factam, cum non haberet filium. Id autem anno septuagesimo quinto *Abrahami* optime convenit, non anno centesimo trigesimo quinto, quo jam annum ætatis trigesimum quintum agebat *Isaacus*, cujus ortum repromissiones *Abrahamo* factæ præcesserant. Locutus est itaque *S. Stephanus* de eadem omnino profectione, de qua *Moses*: nec ullum proferri potest duplicis profectionis fundamentum.

Tertio, verbum μετωκισεν, quo usus est *S. Lucas* in Actis, quodque Latinus interpres vertit, *transtulit*, nihil aliud significat, quam facere ut quis migret, vel sedes mutet; sive peregrinatio ea transmigratio dicenda fuerit, sive quid aliud, sive is qui migrat, fixe & constanter in termino quem petit, sive ad tempus sit permansurus. Unde hoc ipsum vocabulum de transmigratione Babylonica *S. Stephanus* in Concione sua usurpavit. *Abrahami* itaque migrationi e Charane anno ætatis suæ septuagesimo quinto cum familia & re familiari tota, Dei jussu se transferentis, μετοκίας appellatio proprie convenit: sicut & ejusdem *Abrahami* commorationi in Chananæa peregrinationis nomen tribuitur, Exodi 6. vers. 3. 4. *Ego Dominus qui apparui Abraham, Isaac, & Jacob..... Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.* Quod testatur & Apostolus ad Hebræos 11. v. 9. ABRAHAM, inquit, *Fide demoratus est in Terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Jacob cohæredibus repromissionis ejusdem.* Unde illorum etiam coincidit opinio, qui difficultatem omnem per expositionem verbi μετωκισεν tolli posse existimant, quod *collocavit*, seu *firmiter habitare fecit*, illi interpretantur. Accedit, quod non levis ponderis est ad evertendum duplicis translationis figmentum, quod *Abraham*, cum secunda illa vice, juxta illos, ex Charane in Chananæam reversus est, non potest dici mutasse habitationem & domicilium, cum jam annis sexaginta in Chananæa habitasset, & negotii dumtaxat conficiendi causa in Charan abiisset, animo statim in Chananæam revertendi: sicut nec mutasse dicitur habitationem & domicilium, qui Parisiis commoratur, cum negotiorum causa Burdigalam se confert, inde mox confectis negotiis domum reversurus.

Quarto, si *Abraham* anno ætatis suæ centesimo trigesimo quinto in Charan rediit, quidni tunc *Rebeccam* filio suo uxorem accepit, potius quam post annos quinque magnis impendiis eo servum allegaret, cum *Isaacus* annum jam trigesimum quintum agens uxori maturus esset? Cur servus de rebus Domini sui, de ejus opulentia, de filio ex *Sara* suscepto, quasi de rebus ignotis loquitur *Genesis* 24. vers. 35. & 36.? Si ante paucos annos *Abraham* suos inviserat, quomodo *Moses* cap. 22. nunciatum ait Abrahę, *Quod Melcha genuisset filios Nachor fratri suo, Hus primogenitum, & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum, &Ased, & Azau, Pheldas quoque & Jedlaph, ac Bathuel, de quo nata est Rebecca*: si ipse *Abraham* ad eos reversus fuerat post mortem *Thare*? Hæc enim omnia præsens spectare potuisset.

Objiciunt: Si *Abraham* Charane exiisset post mortem patris, natus fuisset ille, cum *Thare* esset annorum centum triginta. *Thare* enim vixit ducentos quinque annos. (*Genesis* 10. vers. 32.) *Abraham* vero erat septuaginta quinque annorum cum egrederetur de Haran (*Genesis* 12. vers. 22.) porro a *Thare* genitum esse *Abrahamum* cum esset septuaginta annorum, verba illa Mosis *Genesis* 11. vers. 26. diserte probant: *Vixitque Thare septuaginta annis, & genuit Abraham, Nachor, & Aran.*

Respondetur, nihil aliud his verbis significari, quam *Thare* anno ętatis suę septuagesimo liberis operam primum dare cœpisse, & tres filios, suo quemque ordine, deinceps suscepisse: ordine eorum ex industria confuso, ut non a tempore susceptę primum ab eo prolis, sed a morte ipsius, & cum ea conjuncta *Abrahami* in Chananęam migratione, annorum Mundi series continuanda, & Chronologię sacrę ratio constituenda intelligeretur. Ita *Usserius* c. 7. Chronologię Sacrę. Quod autem primus in serie filiorum *Thare Abraham* nominetur: non est argumento eum primogenitum fuisse; sed ipsius primo loco meminit Scriptura ratione dignitatis, ut docet *Procopius Gazeus* in c. 11. Geneseos. *Hinc quis intelligat* (inquit) *Aran annorum numero anteivisse Abrahamum & Nachor, licet in narrationis serie priore loco Abraham sit positus. Non tamen id accidit, ut senior cæteris sit habendus; sed id tributum est honori Patriarchæ.* Theodoretus etiam, in Catena Græca ab *Aloysio Lipomano* prolatus, docet *Abrahamum* trium fra-

fratrum noviſſimum in ſenecta patris fuiſſe genitum. Quam ſolutionem & *S. Auguſtinus* probabilem cenſet, ac minime contemnendam, Quęſtione 25. in Geneſim. *Poteſt*, „ inquit, *& ſic ſolvi, quoniam Scriptura quæ dixit*, Cum eſſet Thara annorum ſeptua„ ginta, genuit Abraham, & Nachor, & Aran; *non utique hoc intelligi voluit, quia eodem anno ſeptuageſimo ætatis omnes tres genuit, ſed ex quo anno generare cœpit, eum annum commemoravit Scriptura. Fieri autem poteſt ut poſterior ſit generatus Abraham, ſed merito excellentiæ qua in Scripturis valde commendatur, prior fuerit nominatus: ſicut Propheta priorem nominavit minorem* (Jacob dilexi, Eſau autem odio habui:) *& in Paralipomenon, cum ſit quartus naſcendi ordine Judas, prior eſt commemoratus, a quo Judaicæ Genti nomen eſt, propter Tribum Regiam. Commodius autem plures exitus inveniuntur, quibus Quæſtiones difficiles ſolvantur. Conſideranda eſt ſane narratio Stephani de hac re, cui magis harum expoſitionum non repugnet.* *Malach.* 1. 1. 2. 1. *Paral.* 4.

Porro ex tribus *Thare* filiis *Aran* natu fuiſſe maximum, non *Abrahamum*, inde colligitur, quod fratrum alter *Nachor*, filiam ejus *Melcham* accepit in uxorem, alteram vero ſcilicet *Jeſcam*, quę & *Sarai* appellata eſt, ipſe *Abraham* uxorem duxit, *Geneſis* 11. verſ. 28. & 29. At *Sara* decem annis tantum junior erat Abraham, ut liquet ex Geneſis 17. verſ. 17. *Putaſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Si igitur *Aran* junior fuiſſet *Abrahamo*, ſequeretur ipſum annos decem aut octo natum non fuiſſe, quando genuit *Saram*: quod commentum Hebræorum eſt in *Sanhedrim*, cap. 8. & *Seder Olam Rabba*, cap. 2.

Inſtant, In noſtra hypotheſi annum nativitatis *Abrahami* non fuiſſe a *Moſe* conſignatum, adeoque tempus Secundæ Mundi Ætatis incertum eſſe, neque ſuam Chronologię ſacræ conſtare ſatis rationem, quæ per *Abraham* deducitur.

Reſpondetur, Ex *Moſis* hiſtorica narratione ſatis evidenter colligi annum natalem *Abrahami*; ſiquidem magnæ curæ ipſi fuit notare quot annorum fuerit, cum *Thare* Pater ejus mortuus eſt, & cum de Charan exiit, atque in Chananæam eſt profectus. Ideo autem annum quo *Abraham* natus eſt, *Moſes* non expreſſit, ſed annum dumtaxat profectionis ejus in Chananæam, cum anno mortis *Thare* Patris ejus conjunctum; cujus etiam ſolius univerſos vitæ annos commemoravit, quod aliis Patriarchis, qui poſt Diluvium vixerunt, non præſtiterat, ſed ſolum quot vixerunt annos poſt generationem filiorum notaverat; ut Secundæ Mundi Ætatis finem & tertiæ initium, non a παιδογονίας *Thare* tempore, ſed a morte ipſius, & *Abrahami* profectione in Chananitidem ſumendum eſſe innueret.

SCHOLION.

Admirabilis Abrahami fides & obedientia, qui Deo vocanti morem gerens, patriam, cognationemque ſuam generoſe deſeruit, Deum, Cœlum, Æternitatem omnibus præponens, ſeque Mundi exulem, Cœli civem converſatione profeſſus, perfectorum exemplar, ut credentium pater, homo ante Chriſti tempora Chriſtianus, ante Evangelia Evangelicus, ante Apoſtolos Apoſtolicus. Hujus exemplum ſequantur quicunque perfectionem Evangelicam profitentur, & ex animo dicant: *Nihil habemus niſi Chriſtum; & vide ſi nihil habeamus, qui omnia habentem habemus.* Nemo Chriſtianus renuntiare ſæculi vitiis, moribus, vanitati, pompiſque non debet, quamvis corpore, ſtatu, neceſſitudinum ac negotiorum vinculis ſæculo illigatus ſit. Omnis Chriſtianus *Exul Mundi, Cœli civis* eſſe debet. *Non* enim *hic habemus manentem civitatem, ſed futuram inquirimus.* *S. Paulinus Ep. 5. ad Severum.*

Finis Secundæ Mundi Ætatis.

TERTIA MUNDI ÆTAS
A PROFECTIONE ABRAHAMI
IN CHANANÆAM,
AD EXITUM FILIORUM ISRAEL
EX ÆGYPTO,
ANNOS QUADRINGENTOS ET TRIGINTA COMPLEXA:
HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

Hujus Ætatis exponitur Historia ut a Moſe deſcripta.

ARTICULUS I.

De Abramo.

Abrahami vocatio, & profectio in Terram Chanaan.

I. ABRAM defuncto Patre cum eſſet annorum ſeptuagintaquinque, Deum vocantem ſecutus, aſſumpta uxore ſua, & *Lot* filio *Aran* fratris ſui, & univerſis facultatibus quas comparaverant, & animabus quas fecerant, hoc eſt, gregibus, ac ſervis, quos acquiſiverant Charane, profectus eſt in Terram Chanaan. A Deo vocatum, cum adhuc in Meſopotamia verſaretur, addita fœderis Evangelici promiſſione de benedicendis in ipſo, id eſt, in ſemine ipſius benedicto, Domino noſtro Jeſu-Chriſto, omnibus Gentibus terræ, conſtat ex *Geneſis* 12. *Actuum* 7. & ad *Galatas* 2. Verſ. 16. ubi Apoſtolus: *Abrahæ* inquit *dictæ ſunt promiſſiones & ſemini ejus. Non dicit: Et ſeminibus, quaſi in multis; ſed quaſi in uno: & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Ab hac promiſſione, & migratione *Abrahami* eam ſubſecuta, numerandi ſunt anni quadringenti & triginta peregrinationis *Abrahami*, & poſterorum ipſius in terra non ſua, (*Galat.* 3. verſ. 17.) Quod ſingulari Diſſertatione explicabimus. Cum in Chananitidem veniſſent, tranſivit *Abraham* per regionem illam uſque ad locum *Sichem*, uſque ad *Convallem illuſtrem*; id eſt, ad vallem nobilem & famoſam ob ejus pulchritudinem & amœnitatem. Quercubus conſita erat hæc vallis. Unde 70. Interpretes *Elon Moreh*, quod Hebraice legitur, & quod S. Hieronymus *Convallem illuſtrem* vertit, reddiderunt, *Uſque ad Quercum excelſam*. A planitie media inter duos Montes Gelboe & Hermon per totum defluxum Jordanis uſque ad Mare Mortuum extenditur. Sunt in ipſa Valle urbes nobiles, Scythopolis, Tiberias, & Jericho. Lege *Adrichomium* & *Brocchardum* in Deſcriptione Terræ Sanctæ. Ibi apparens Dominus *Abram*, promiſit ſemini ejus Terram hanc ſe daturum. Porro in eo loco Altare Domino Sanctus Patriarcha ædificavit, eumque omnibus religionis officiis coluit, gratique animi ipſi exhibuit monumentum. Inde ad montana tranſgreſſus eſt verſus Orientalem tractum *Luzi*, poſtea *Bethel* dicti (*Ge-*

neſi

Geneſis 28. verſ. 19.) ubi ædificato Altari invocavit nomen Domini . Mox in Meridianum regionis tractum penetrans, graſſante fame in Ægyptum deſcendit, ubi *Sarai* uxor, quam ex condicto ſororis nomine compellaverat ad vitandum periculum , in domum Regis Pharaonis ſublata, poſtea cum muneribus intacta ipſi *Abram* reſtituta eſt ; amboque fide publica incolumes ex Ægypto dimiſſi. Pharao commune Regum Ægypti nomen: illi, cui *Sarai* tradita, proprium nomen *Apophi*. De *Sarai* raptu ſingularis erit Diſſertatio. *Abram* & *Lot* una in Chananæam reverſi, ubi cum eadem regio pecori utriuſque alendo non ſufficeret , ad invicem ſeparati ſunt . *Lot* Jordanis fines elegit, regionemque Sodomorum: *Abram* in Terra Chanaan habitavit. Poſt eam ſeceſſionem, terræ & numeroſæ poſteritatis promiſſionem *Abramo* Deus renovavit. Promiſſum autem *Abrahamo* ſemen eſt , non ſecundum carnem dumtaxat , ſed ſecundum ſpiritum , & imitationem fidei. Legatur *S. Auguſtinus* Lib. 16. *De Civitate Dei* cap. 21. Mox a loco inter *Bethel* & *Hai* tentoria movens, habitavit in planitie *Mambre*, quæ eſt ad *Hebronem* , ibique ædificavit Altare Domino. *Geneſis* 13. Accidit ſubinde ut exteri Reges adverſus Pentapolitanos bellum moverent , ipſoſque profligarent commiſſo in Valle Sylveſtri certamine; atque cum ingenti præda *Lot Abrami* nepotem captivum abducerent. Quod audiens *Abram*, armatis ſervis ſuis trecentis decem & octo (quorum myſticus numerus a Patribus Nicæni Concilii repræſentatus eſt) una cum *Mambre Eſcole* & *Anere* Fœderatis ſuis , expeditionem in eos ſuſcepit , eoſque ad Danem aſſecutus , cæcidit; eiſque prædam omnem eripuit, ac *Lotum*, captivoſque reliquos recepit. Hanc expeditionem *Abrahami* juſtam fecere auctoritas legitima, cauſa juſta , intentio recta . Auctoritatem legitimam a Deo habuit. Neque enim privatus fuit, qui ſi non poſſeſſione, at certe jure & promiſſione divina dominus fuit Terræ Chanaan . Unde eum Hebronitæ *Principem* Dei agnoſcebant ac reverebantur, *Geneſis* 23. verſ. 6. & fœdus ab Amorrhæis Principibus cum ipſo initum oſtendit , ipſum ut privatum ſpectatum ab illis non fuiſſe. Quamquam etſi privatus fuiſſet , motus ille ac impulſus Spiritus Sancti, qui in tota illa expeditione promicat, auctoritatem ipſi conciliaſſet. Cauſæ autem æquitas, & intentionis rectitudo ex eo patent , quod bellum illud ſuſceperit ut *Lotum* nepotem ſuum ab injuria vindicaret atque e captivitate eriperet. Eſto enim fontes fuerint Pentapolitani Reguli in *Chodorlahomorem* Regem Elamitarum perduelles, inſons tamen fuit *Lotus*, qui nuper inter eos habitare cæperat. Redeunti *Abrahamo* a cæde quatuor Regum benedixit *Melchiſedech* Rex Salem, Deique Altiſſimi Sacerdos, proferens panem & vinum, id eſt, offerens Deo in gratiarum actionem pro *Abrahami* victoria, in eoque typum Sacrificii Chriſti in Euchariſtia exhibens. At de *Melchiſedecho*, ejuſque oblatione uberius diſſeremus. Illi ſpoliorum decimas dedit *Abrahamus*, & quidem proprie dictas, quamvis contrarium ſentiat *Cajetanus* noſter , verbis Apoſtoli confutandus ad Hebræos 7. *Intuemini autem quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abram Patriarcha. Et quidem de filiis Levi Sacerdotium accipientes , mandatum habent decimas ſumere a Populo ſecundum Legem, id eſt a fratribus ſuis ; quamquam & ipſi exierunt de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit . Sine ulla autem contradictione, quod minus eſt a meliore benedicitur:* Sibi de præda nihil retinuit *Abram* , ſed unicuique res ſuas reſtituit , ſociis belli quod ex jure erat relinquens . Qua in re Patriarchæ magnanimitatem admirare, qui prædam univerſam quam ipſi ſponte cedebat Rex Sodomorum , generoſe recuſavit , interpoſita etiam juramenti religione, ne pecuniæ , non veræ gloriæ ac pietati dimicaſſe videretur ; & ne Rex ille jactare poſſet, quod *Abrahamum* ditaſſet, qui uni Deo, non Principi infideli ſuas opes debere volebat (*Geneſis* 14)

Abrahami peregrinatio in Ægyptum , & Sarai raptus a Pharaone.

Geneſ. 12.

Abrahami expeditio & victoria.

Melchiſedech oblatio.

Illi decimas proprie dictas dedit Abraham.

Secundum hæc Deus *Abramo* , quod liberis careret , mœrenti, filium promittit , ac poſteritatem ſtellis cœli numero comparandam , quam poſt quadringentorum annorum peregrinationem ac afflictionem in terra non ſua , miſſurum ſe in poſſeſſionem Terræ promiſſæ pollicetur . Pactum Divinum oblatione Sacrificii quod ipſe Deus præſcripſit, ſcilicet vaccæ triennis , capræ trimæ, arietis annorum trium , turturis quoque & columbæ firmatum eſt. *Credidit Abram Deo & reputatum eſt illi ad juſtitiam.* (Geneſis 15.) Credidit vero non ſolum filium ſibi naſciturum ; non ſolum carnalem poſteritatem

Promiſſio poſteritatis Abrahamæ repetita.

tem

tem ſuam ſicut ſtellas cœli multiplicandam ; ſed *credidit Chriſtum ſibi per ſuſceptionem corporis hæredem futurum . Ut ſcias quia hoc credidit , Dominus ait :* Abraham diem meum vidit, & gaviſus eſt. *Ideo reputatum eſt illi ad juſtitiam , quia rationem non quæſivit, ſed promptiſſima fide credidit* (inquit *S. Ambroſius* Lib. 1. *De Abraham*, c. 3.)

Joann. 8.

Abrahami fidem commendat Apoſtolus ad Romanos 4. *Non enim per legem*, inquit, *promiſſio Abrahæ aut ſemini ejus ut hæres eſſet Mundi ; ſed per juſtitiam fidei . . . . . Ideo ex fide, ut ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei, qui ex lege eſt ſolum, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater eſt omnium noſtrum (ſicut ſcriptum eſt : Quia patrem multarum gentium poſui te) ante Deum, qui credidit , qui vivificat mortuos , & vocat ea quæ non ſunt , tanquam ea quæ ſunt . Qui contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium , ſecundum quod dictum eſt ei : Sic erit ſemen tuum . Et non infirmatus eſt fide , nec conſideravit corpus ſuum emortuum , cum jam fere centum eſſet annorum , & emortuam vulvam Saræ . In repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentia , ſed confortatus eſt fide , dans gloriam Deo ; pleniſſime ſciens quia quæcumque promiſit , potens eſt & facere . Ideo & reputatum eſt illi ad juſtitiam .*

Abramiſides.

III. *Sarai* deſiderio ſeminis benedicti *Agaram* ancillam Ægyptiam *Abrahamo* viro ſuo pro uxore tradidit, decem annis ex quo habitare cœperant in Terra Chanaan . Quæ ex hero gravida , & ab hera , quod erga eam inſolentius ſe geſſiſſet repreſſa fugit, ſed ab Angelo divinis promiſſionibus recreata , & revocata , juxta fontem aquæ in deſerto *Sur* , inter *Cades* & *Barad* , ad officium rediit , & *Abramo* octoginta & ſex annos nato peperit Iſmaelem . (*Geneſis* 16.)

Sara Ancillam ſuam Abrahamo tradit uxorem.

IV. Deus cum *Abramo* nonaginta novem annos nato fœdus iniit, repetitis promiſſionibus ; nomen *Abram*, quod *Patrem excelſum* ſignificat in *Abraham*, quod *Patrem multarum Gentium*, commutavit ; uxorem vero ejus *Sarai* , cujus nomen *Dominam meam*, ſignificat , mutavit in *Sarah* quod *Dominam* ſimpliciter exprimit . Deum unam ex litteris nominis ſui *Tetragrammaton* , ſcilicet *He* , eorum nominibus addidiſſe *S. Hieronymus* cum Hebræis obſervat in Traditionibus Hebraicis : qua in re myſterium Interpretes rimantur. Signum fœderis a Deo cum *Abraham* initi , Circumciſionis Sacramentum tunc primum inſtitutum . Uſus ejus fuit , ut divinas promiſſiones , & *Abrahami* fidem obſignaret, unde ab Apoſtolo dicitur *ſignaculum juſtitiæ fidei* : quæ juſtitia, adeoque & peccati originalis remiſſio, & gratiæ infuſio non erant, *ex Circumciſione ſignificante* , ſed ex fide ſignificata, ut ſcite obſervat *S. Thomas* . 2. Ut *Abrahami* poſteros a Gentibus diſtingueret , ne cum illis commiſcerentur, earumque ſuperſtitionibus ac pravis moribus imbuerentur , ut teſtantur *Joſephus* Lib. 1. *Antiquitatum* cap. 11. *S. Chryſoſtomus* Homilia 39. in Geneſim , *Theodoretus* Quæſt. 67. in Geneſim , & vulgo Patres ac Theologi . 3. Ut ſignum eſſet ac prophetia naſcituri ex ſemine *Abraham* Filii Dei, ejuſque ſanguinem præfiguraret . 4. Ut Baptiſmum & Circumciſionem non manufactam adumbraret. (Ad *Coloſſenſes* 2. v. 2.) *In quo & circumciſi eſtis Circumciſione non manufacta in expoliatione corporis carnis, ſed in Circumciſione Chriſti conſepulti ei in Baptiſmo*. In ejus autem Ritu quinque ſpectanda ſunt. 1. Circumcidendorum ſexus ; ſolis nempe maſculis præcepta fuit : *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum* . 2. Conditio , non ſoli nimirum Abrahamo & filiis ejus ac poſteris , ſed etiam ſervis , tam vernaculis , quam emptitiis , lex iſta poſita eſt . *Tam vernaculus , quam emptitius circumcidetur , & quicumque non fuerit de ſtirpe veſtra* . 3. Ætas , octava ſcilicet a nativitate dies Circumciſioni præfinita. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis omne maſculinum in generationibus veſtris* . 4. Pars corporis circumcidenda , ſcilicet præputium. *Circumcidetis carnem præputii veſtri , ut ſit in ſignum fœderis inter me & vos* . 5. Duratio, quæ ſempiterna, id eſt toto tempore duratura erat Circumciſio , donec fœdus Dei cum *Abrahamo* ſecundum omnes partes ſuas impletum eſſet , miſſo videlicet Meſſia, qui novum fœdus ſtatueret . *Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum*. 6. Pœna ſancita adverſus eos, qui fœdus violarent, & circumciſionem negligerent, pœna (inquam) capitalis, *Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit , delebitur anima illa de populo ſuo* . De morte ſpirituali & æterna hunc locum intellexit *S. Auguſtinus* Lib. 16. *De Civitate Dei* , cap. 27. Lib. 2. *contra Pelagium & Cœleſtium*, cap. 30. & Lib. 2. *De Nuptiis & Concupiſcentia*, cap. 11. Et hæc verba :

Dei fœdus cum Abrahamo.

Circumciſionis Sacramentum quo ſine inſtitutum.

Quia

Quia pactum meum irritum fecit, non de pacto Circumcisionis, sed de pacto quod fecit Deus cum *Adamo* interpretatus est, quia Versionem 70. Interpretum secutus, ita legit hunc locum: *Masculus qui non circumcidetur carne præputii sui octavo die, interibit anima illa de genere suo, quia testamentum meum dissipavit*. Hæc enim verba, *octavo die*, quæ nec Hebraicus Textus, nec Vulgata Versio Latina habent, *S. Augustinum* adduxerunt ut locum illum de Circumcisione parvulorum interpretaretur. Verum hanc *S. Augustini* opinionem ut minus probabilem vulgo sacri rejiciunt Interpretes. Abrahamicum fœdus, & Circumcisionis legem *Moses* describit cap. 17. *Geneseos*.

Filius Abrahamo ex Sara a Deo promittitur.

Tunc primum etiam filium ex *Sara* promisit Deus *Abrahamo*, ad quem, & ejus stirpem, divinum illud fœdus pertineret. *Cecidit Abraham in faciem suam & risit, dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Risus Abrahæ *Exultatio* fuit *gratulantis*, *non irrisio diffidentis:* verba quoque ejus illa animo expressa, *non dubitantis* fuerunt, *sed admirantis* (inquit *S. Augustinus*, Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 26.) Suffragatur *S. Ambrosius*, Lib. 1. *De Abraham*, cap. 4. & nituntur ambo testimonio Apostoli ad *Romanos* 4. vers. 19. 20. & 21. cujus verba ita luculenta & clara sunt, ut absque scrupulo relinquendi sint *S. Chrysostomus* Homilia 6. *De Pœnitentia*, & *S. Hieronymus* Lib. 3. Dialogi adversus Pelagianos, *Abrahamum* infidelitatis arguentes. Quamquam *S. Chrysostomus* in ea sententia constans non fuerit, & in eam sententiam locum illum sit interpretatus, quam S. Augustinus sectatus est. Legatur Homilia 40. in Genesim. *Abrahamus* fide & obedientia divinum fœdus amplexus, statim se, *Ismaelem*, domesticosque omnes vernaculos, emptitios, alienigenas, circumcidit. Annum ætatis nonagesimum nonum agebat ipse; *Ismael* vero decimum tertium. (*Geneseos* 17.)

V. Eodem anno *Abrahamo* in Convalle *Mambre* sedenti in ostio tabernaculi tres viri apparuerunt, quorum in occursum cucurrit Sanctus Patriarcha; Deumque adorans, quem in illis agnoscebat, ipsos hospitio suscepit. Tres illos viros Angelos fuisse, nec unum ex illis fuisse Filium Dei probat *S. Augustinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 29. *Angelos autem fuisse*, inquit, *Scriptura testatur, non solum in hoc Geneseos Libro, ubi hæc gesta narrantur, verum etiam in Epistola ad Hebræos, ubi cum Hospitalitas laudaretur*, Per hanc, *inquit*, etiam quidam nescientes hospitio receperunt Angelos. *Per illos igitur tres viros, cum rursus filius Isaac de Sara promitteretur Abrahæ, divinum* „ *datum est etiam tale responsum, ut diceretur:* Abraham erit in gentem magnam & „ multam, & benedicentur in eo omnes gentes terræ. *Et hic duo illa brevissime plenissimeque responsa sunt, Gens Israel secundum carnem, & omnes Gentes secundum fidem*. Audita promissione risit *Sara*, occulte dicens: *Postquam consenui, & Dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?* Risus iste dubitationis fuit: unde ab Angelo nomine Dei loquente reprehensa est. *Quare*, inquit, *risit Sara dicens: Num vere paritura sum anus? Numquid Deo quicquam difficile est?* Longe alius fuit *Abrahæ* & *Saræ* risus, ut *S. Augustinus* observat cap. 30. ejusdem Libri legendus, & quæst. 36. in Genesim: *Riserat enim & Pater quando ei promissus est, admirans in gaudio: riserat & Mater, quando per illos tres viros iterum promissus est, dubitans in gaudio, quamvis exprobrante Angelo quod risus ille, etiamsi gaudii fuit, tamen plenæ fidei non fuit. Post ab eodem Angelo in fide etiam confirmata est. Ex hoc ergo puer nomen accepit*. Tres illi Angeli maxime futurum Pentapoleos excidium *Abrahamo* retexerunt, qui de salute *Loti* & familiæ ejus sollicitus, Deum pro conservatione Sodomæ interpellavit. (*Geneseos* 18.)

Hebr. 13. 2.

Lot Sodomis eductus.

VI. *Lot* Angelis hospitio susceptis, a Sodomitis vim passus, utramque filiam, illorum libidini imprudens obtulit. Cum uxore & utraque filia ab Angelis Sodoma eductus, ad exiguam *Balæ* civitatem, quæ & *Saliffa*, & Mosaica ætate *Segor*, tandemque *Zoara* appellata est (ut *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis, & *Stephanus* Lib. *De Urbibus & Populis*, testantur) se recepit. Interim, Sodoma, Gomorrha, Adama, & Seboim, ob horrenda incolarum scelera, igne & sulphure cœlitus demisso conflagrarunt. Id expressit *Moses* his verbis: *Igitur Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham ignem & sulphur a Domino de cœlo: & subvertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia*. Hæc verba, *Pluit Dominus*

Sodomæ conflagratio.

nus a Domino ad Personarum Divinarum distinctionem, & Filii divinitatem probandam veteres Patres adhibuerunt, Dominum Filium a Domino Patre, a quo judicandi potestatem, sicut & essentiam per æternam generationem accepit, pluisse interpretati. Ita *S. Justinus Martyr* in Dialogo cum Tryphone, *S. Irenæus* Libro 3. cap. 4. *Tertullianus* Lib. contra Praxeam cap. 13. *S. Cyprianus* Lib. contra Judæos, *S. Hilarius* Libro 5. De Trinitate, *S. Cyrillus* Libro 1. in *Julianum*, & Synodus Sirmiensis contra *Photinum* congregata, quæ contrariam expositionem ab ipso usurpatam hoc Anathemate confixit: *Si quis illud quod scriptum est*, Pluit Dominus a Domino, *non de Patre & Filio perceperit, sed Deum Patrem a seipso pluisse dixerit, Anathema sit.* Hæc tamen verba, *Pluit Dominus a Domino*, Hebraismum continere, Interpretes plerique recentiores arbitrantur, quo significetur dumtaxat Dominum a se ipso pluisse, id est, pluviam illam non ex causis naturalibus, nec modo naturali, sed Dei vindicis omnipotentia desuper immissam. De Sodomorum excidio S. Petrus Epistola 2. cap. 2. vers. 6. *Deus Civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, eversione damnavit: exemplum eorum qui impie acturi sunt, ponens, & justum Lot oppressum a nefandorum injuria & luxuriosa conversatione eripuit.* Et *S. Judas* in sua pariter Epistola Canonica, vers. 7. *Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ civitates, simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes.* Pœnam, inquam, impiis omnibus infligendam in stagno ignis & sulphuris, quæ est mors secunda. In itinere, uxor *Lot*, contra monitum Angelorum, post se respiciens, in statuam salis conversa, *Hominibus fidelibus quoddam præstitit condimentum, quo sapiant aliquid unde tale caveatur exemplum:* ut scilicet moneamur *non esse redeundum ad veterem vitam, qua per gratiam regeneratus exuitur, si ultimum evadere supplicium cogitamus* (inquit *S. Augustinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 30.) Unde Christus *Lucæ* 17. vers. 29. *Qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit ignem & sulphur de cœlo, & omnes perdidit: Secundum hæc erit qua die Filius hominis revelabitur. In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retro. Memores estote uxoris Lot.* Pentapolitanæ conflagrationis monumentum adhuc supereſt, *Mare mortuum*, ita nuncupatum, quod nullum animal gignat, aut sustineat. *Maris* etiam *salsi* nomen obtinuit a sale, & *Lacus Asphaltitis* a bitumine: quod Vallis *Siddimorum* harum civitatum antiqua sedes puteis bituminis & salis abundaret, & quod non ignis tantum & sulphuris, sed & salis urentis pluvia immissa sit a Deo ad urbes illas evertendas, ut colligitur ex *Deuteronomii* 29. vers. 23. De hoc divinæ justitiæ exemplo, & de misericordia, quam Divina Sapientia erga *Lotum* exercuit *Sapientiæ* 10. vers. 6. & 7. legimus: *Hæc justum a pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in Pentapolim: quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.*

Loti incestus.

VII. *Lot* Segor commorari metuens, e planitie in Montem, quo jussus fuerat fugere, duabus filiabus suis comitibus migravit, a quibus inebriatus, incestum cum utraque ignorans commisit, quo ex congressu *Moab* & *Amon* nati sunt, Moabitarum & Amonitarum Patres. (*Genesis* 19.)

Saræ ab Abimelecho Rege sublatæ; sed intactæ.

VIII. *Abrahamus* ex planitie Mambre ad Regionem Meridianam profectus, apud *Abimelechum* Regem Philistæorum Gerari hospitatus est. Ubi uxore (quam sororem suam esse iterum vulgavit) ei sublata, Rex divinitus objurgatus & punitus, eam cum magnis muneribus intactam marito restituit: *Abrahami* vero precibus Rex cum suis sanitatem recuperavit. (*Genesis* 20.) Ex hac Historia liquet, quam horrendum esset gentibus ipsis Infidelibus adulterium.

Nativitas Isaaci.

IX. *Abrahamo* centenario, & Saræ nonagenariæ natus est *Isaac filius* promissionis, quo ablactato, fecit Abraham splendidum convivium. Inter Hebræos autem varia opinio est, asserentibus aliis quinto anno ablactationis tempus statutum, aliis duodecimum annum vendicantibus. Priorem *S. Hieronymus* probabiliorem putat in Traditionibus Hebraicis. Videns *Sara* filium *Agar* Ægyptiæ cum *Isaaco* ludentem, vel potius ipsum deludentem & contumelioſe tractantem, immo *persequentem* (ut explicat Apostolus ad *Galatas* 4. vers. 29.) ut qui sibi primogenituræ ratione dominatum vendicaret, ac

hæ-

hæreditatem ſibi deberi jactaret, ut *S. Hieronymus* obſervat in Traditionibus Hebraicis, & in Cap. 4. Epiſtolæ ad *Galatas*, dixit Abrahamo: *Ejice Ancillam hanc & filium ejus: non enim erit hæres filius Ancillæ cum filio meo Iſaac*. Quod etſi primum ægre ferret, perfecit tamen jubente Deo ac dicente: *Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen*. Sedem Berſabee fixerat *Abraham*, ubi & cum *Abimelech* Rege Palæſtinorum fœdus iniit. *Geneſis* 21.

Lege S. Auguſt. Ser. 3. de Tempore noviſſima Edit. qui de Agar & Iſmaele inſcribitur.

X. Fidem & obedientiam Abrahæ Deus probavit, præcepta ipſi *Iſaaci* unigeniti dilectique filii immolatione, quæ inter ejus tentationes graviſſima fuit. Abſque mendacio pueris ſuis dixit: *Expectate hic cum aſino: Ego & puer illuc uſque properantes* (in Montem ſcilicet Moriah) *poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos*. Certiſſime enim exiſtimavit, quod Deus qui ſemen ipſi ex *Iſaac* promiſerat, ipſum a mortuis ſuſcitaturus eſſet. Hinc Apoſtolus ad Hebræos 11. verſ. 17. *Fide obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſſiones: ad quem dictum eſt: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen: arbitrans, quia & a mortuis ſuſcitare potens eſt Deus*. Et S. Auguſtinus Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 32. *Hanc ergo promiſſionem Pater pius fideliter tenens, quia per hunc oportebat impleri, quem Deus jubebat occidi, non hæſitavit quod ſibi reddi poterat immolatus, qui dari potuit non ſperatus*. Addit Apoſtolus: *Unde eum & in parabolam accepit*; hoc eſt in typum & ſimilitudinem, illius utique de quo dicit idem Apoſtolus: *Qui proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*. Propterea & *Iſaac ſicut Dominus Crucem ſuam, ita ſibi ligna ad victimæ locum, quibus fuerat imponendus, ipſe portavit. Poſtremo quia Iſaac occidi non oportebat, poſtea quam eſt Pater ferire prohibitus, quis erat ille aries, quo immolato impletum eſt ſignificativo ſanguine ſacrificium? Nempe quando eum vidit Abraham, cornibus in frutice tenebatur. Quis ergo illo figurabatur, niſi Jeſus, antequam immolaretur ſpinis Judaicis coronatus?* Legatur ejuſdem S. Doctoris Sermo 2. De Tempore, noviſſimæ Editionis, *De Tentatione Abrahæ a Deo*, inſcriptus. *Iſaacum* annum vigeſimumquintum egiſſe cum oblatus eſt, tradit *Joſephus* Lib. 1. *Antiquitatum* c. 14. Id licet ex Scriptura Sacra non conſtet, certum tamen eſt jam adultioris fuiſſe ætatis, qui tantæ lignorum ſtrui ferendæ pares humeros habuerit, quanta ad eum quaſi holocauſtum comburendum opus erat. Deus *Abrahami* animo & obedientia contentus, ipſum a filii cæde prohibuit; ampliſſimaſque promiſſiones, ac illam præcipue de omnibus Gentibus terræ in ſemine ipſius, id eſt in Chriſto benedicendis (ut Apoſtolus ad *Galatas* 3. verſ. 17. & *S. Petrus* Actorum 3. v. 15. & 16. interpretantur) juramento confirmavit. (*Geneſis* 22.) Mons Moriah *Abrahami* ſacrificio celebris, ille ipſe eſt (ut tradunt Hebræi, referente *S. Hieronymo* Lib. de Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim) *in quo poſtea Templum conditum eſt in area Ornæ Jebuſæi, ſicut & in Paralipomenis ſcriptum eſt*: Et „ cœperunt ædificare Templum in Menſe ſecundo, in ſecunda die Menſis, in Monte Moriah. *Qui idcirco illuminans interpretatur & lucens, quia ibi eſt Dabir, hoc eſt, Oraculum Dei, & Lex, & Spiritus Sanctus, qui docet homines veritatem, & inſpirat prophetias*. Abrahamum fuiſſe in Geraris, cum de immolando filio præceptum a Deo accepit, ex quo loco ad Montem Moriah iter trium dierum eſt, *S. Hieronymus* exiſtimat; ſed probabilius eſt fuiſſe Berſabee, quo peracto ſacrificio rediit.

Abrahami probatio, & Sacrificium.

Rom. 8. v. 32.

11. Paralip. 3.

XI. Aliquanto poſt *Sara* centum & viginti ſeptem annos nata Hebrone defuncta eſt, & in ſpelunca duplici quam *Abraham* ab Ephrone Hethæo, filio Seor, quadringentis ſiclis argenti probatæ Monetæ publicæ, una cum agro in quo ſita erat, acquiſivit, ſepulta eſt. Prima hæc fuit *Abrahami* in Terra Chananæa poſſeſſio. De *Ephrone* ſcribit *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis, Primum nomen ejus ſcribi *Ephron* in Hebræo, ſecundum *Ephran*. *Poſtquam enim*, inquit, *pretio victus eſt ut ſepulcrum venderet argento, licet cogente Abraham, Vau litera, quæ apud illos pro O legitur, ablata de ejus nomine eſt, & pro Ephron appellatus eſt Ephran: ſignificante Scriptura, non eum fuiſſe conſummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum. Sciant igitur qui ſepulcra venditant, & non coguntur ut accipiant pretium, ſed a nolentibus quoque extorquent, immutari nomen ſuum, & perire quid de merito eorum: cum etiam ille reprehendatur occulte, qui invitus acceperit*. Verum hæc *S. Hieronymi* obſervatio de nomine Ephron commutato, myſtica potius quam literalis eſt.

Mors Saræ & Sepultura.

Cur

Cur eum vitio vertatur *Ephroni* venditio ſepulchri, cum emptio crimini non detur *Abrahamo*, maxime cum gratis ſepulcrum obtulerit, neque pretium receperit, niſi ab *Abrahamo* compulſus? (*Geneſis* 23. v. 11. & 15.) Accedit 1. Quod ſepulcrale jus *Ephron* non vendiderit, uti nec emit *Abraham*, ſed agrum & ſpeluncam: de qua non conſtat an ad uſum ſepeliendi deſtinata eſſet & in ea ſepulcra excitata eſſent. 2. Quod incertum ſit an jus ſepulcri apud illam gentem Sacrum eſſet. 3. Quod etſi ob ſanctitatem & conſecrationem non liceat rem aliquam pluris æſtimare; ipſa tamen res quæ adjunctam habet ſanctitatem, ſecluſo præcepto poſitivo, vendi poteſt, & tanti æſtimari, quanti æſtimaretur, ſi nihil haberet ſanctitatis, ut patet in Calice conſecrato. 4. Quod nullæ tunc eſſent leges ſepulcrales poſitivæ, quibus venditio & emptio ſepulcri illicitæ fiunt. Hæ rationes depromptæ ſunt ex *S. Thoma* Secunda Secundæ, Q. 100. Art. 4. ad 3. ex *Thomæ Angli* Commentariis in Geneſim Doctori Angelico adſcriptis, ex *Cajetano*, aliiſque Commentatoribus.

Moſes cum Stephano Act. 7. conciliatur.

XII. Ἀντιλογία, ſeu contradictio in ſpeciem occurrit inter Moſaicam de emptione ſepulcri ab *Abrahamo* hiſtoriam, *Geneſis* 23. & *S. Stephani* narrationem Act. 7. *Moſes* enim ſcribit *Abrahamum* emiſſe ſepulcrum *ab Ephrone Hetheo*; *filio Seor in Civitate Arbee, quæ eſt Hebron, quadringentis ſiclis argenti probatæ monetæ publicæ*. Sanctus vero Stephanus Actuum 7. verſ. 15. & 16. ait *Abraham* emiſſe ſepulcrum in Sichem pretio argenti, a filiis Hemor filii Sichem. *Et deſcendit Jacob in Ægyptum*, inquit, *& defunctus eſt ipſe, & Patres noſtri. Et translati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem*. In hoc nodo ſolvendo ſudant Interpretes. Quidam patrem *Ephronis* binomium fuiſſe fingunt, ipſique *Hemor* & *Seor* nomen fuiſſe. Nec tamen ſic ſolvitur difficultas, cum ſepulcrum quod emit Abraham, Sichimæ non fuerit, ſed Hebrone. Alii legendum eſſe conjiciunt ὁ τὸ Ἀβραάμ, & ſubaudiendum ἐγονος, quaſi *Abrahamo* genitus, ut hic dicatur non ipſe *Abraham*, ſed ejus nepos *Jacob* emiſſe monumentum a filiis *Hemor*, quod etiam legimus cap. 24. Libri *Joſue*. Alii reſpondent, cum nomini Ἀβραάμ articulus in Græco nullus præponatur, tam dativum ſubintelligi poſſe quam nominativum: ut ſenſus ſit ὃ ὠνήσατο τῷ, Ἀβραάμ. *Quod emerat* Jacob *Abrahamo*. Etſi enim *Abrahamus* diem ſuum obiiſſet, ipſi tamen emptus ager ille dici poteſt, ſpectato conſilio *Jacob*, qui illum non emit dumtaxat ut eo pro ſepulcro uteretur (Illic enim ſepelivit neminem, nec ipſe in eo ſepultus eſt) ſed maxime ut primitiæ quædam eſſent Terræ Chanaan, cujus totius hæreditatem *Abrahamo* & ſemini ejus Deus promiſerat. *Abrahamo* quippe emptum eſſe agrum, qui promiſſione divina hæres illius eſſet. Alii alios quærunt iſtius intricatiſſimæ difficultatis exitus. *S. Hieronymus* Epiſt. 101. ad *Pammachium*, *De optimo genere interpretandi*, hanc difficultatem propoſuit, ſolutionem in aliud tempus diſtulit, nuſquam dedit. *Differo*, inquit, *ſolutionem iſtius Quæſtiunculæ: ut obtrectatores mei quærant, & intelligant, non verba in Scripturis conſideranda, ſed ſenſus*. Quidam nomen *Abraham* gloſſema eſſe ſuſpicantur, quod a ſciolo in margine adſcriptum, tandem in textum irrepſerit. Conjiciunt ſcilicet *S. Lucam* ſcripſiſſe: *Deſcendit Jacob in Ægyptum, & mortui ſunt ipſe & Patres noſtri, qui Sichimam translati ſunt, & poſiti in monumento*, ὃ ὠνήσατο τιμῇ ἀργυρίῳ &c. *quod emit pretio argenti*, nempe Jacob. Id non ſatis animadvertentem ſemidoctum aliquem exiſtimaſſe ante ὠνήσατο deeſſe caſum, & in margine ſcripſiſſe *Abraham*, ac ſi eo loco ſermo eſſet de ſepulcro, quod *Abraham* emiſſe dicitur *Geneſis* 23. Verſ. 16. Atque alium æque indoctum, quod perperam adſcriptum fuerat, e margine in ipſum textum invexiſſe. Alii verba illa, παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμορ τοῦ Συχέμ perinde interpretantur ac ſi expreſſo articulo legeretur, παρὰ τὸ τῶν υἱῶν Ἐμμορ τοῦ Συχέμ. Præter illud (nempe, μνῆμα monumentum) *filiorum Emmor*, hoc eſt quod ab illis emit Jacob: Quaſi dicat, Translatos eſſe Patres, & poſitos partim in Sichem, partim in monumento illo, quod emerat *Abrahamus*, præter illud quod *Jacob* a filiis *Emmor* Patris *Sichemi* comparaſſe legitur *Geneſis* 33. V. 19. Alii *Abrahamum* pro *Jacob* nominatum volunt, quod parentes & filii idem eſſe moraliter cenſeantur. Ita 3. *Regum* 12. Verſ. 16. populum *Roboamo* infenſum dicere: *Quæ pars nobis in Davide?* hoc eſt, in Roboamo *Davidis* Nepote; & 3. *Regum* 15. Verſ. 6. perpetuum bellum interceſſiſſe legitur inter *Roboamum* & *Jeroboamum*, quamdiu hic

fuit

fuit in vivis: ubi nomine *Roboami*, qui pridem obierat, intelligitur filius ejus Abias, qui graviter afflixit Iſraelitas uſque ad obitum Jeroboami. 2. *Paralipom.* 13. Verſ. 17. 18. Sic *Jacob* Geneſis 48. ait, ſe arcu, & gladio ſuo eripuiſſe terram Amorrhæis. Quod non ipſe, ſed poſteri ejus fecerunt. Ita Chriſto *Davidis* nomen tribuitur *Jeremiæ* 30. Verſ. 9. & *Ezechielis* 34. Verſ. 23. & *Æneas* pro Dardanide a Virgilio *Dardanus* vocatur Lib. 4. *Æneidos*. Et ea quidem convenientius *Abraham* pro *Jacob* nominari a *S. Stephano* potuiſſe addunt Auctores illi, quod terræ illius promiſſio *Abrahamo* facta ſit, ſemine ſcilicet ipſius pro ipſo ſubſtituto. Aliis denique planior videtur *Venerabilis Bedæ* Commentario in *Acta Apoſtolorum* ſolutio, quam ſequitur & Rabanus. Docet Geneſis (*inquit Beda*) Abraham ab *Ephron* filio Seor Hethęi in Cariatarbe locum ſepulcri quadringentis argenti Siclis emiſſe, in quo ipſe Abraham, Iſaac, & Jacob, & Adam protoplaſtus ſepulti. Itemque Jacob de Meſopotamia reverſum, juxta Urbem Sichem, partem agri, quo Tabernacula tenderet, ab Emor patre Sichem datis centum agnis accepiſſe. Non emit ergo Abraham ſepulchrum ab Hemor Sichimita, ſed ab Ephron Hethæo, in quo duodecim Patriarchæ non ſunt ſepulti, ſed in Sichem. Verum B. Stephanus vulgo loquens, vulgi magis in dicendo ſequitur opinionem. Duas enim pariter narrationes conjungens, non tam ordinem circumſtantiis Hiſtoriæ, quam cauſam de qua agebatur, intendit. Qui enim inſimulabatur adverſus locum ſanctum & Legem docuiſſe, pergit oſtendere quomodo Jeſus Chriſtus ex Lege monſtretur eſſe promiſſus, & quod ipſi nec tunc Moyſi, nec Domino nunc ſervire maluerint. Hęc, ut potui, dixi, non præjudicans ſententiæ meliori, ſi adſit". Eadem fere habere *Rabanum*, ubi obſervavit *Melchior Cano* Lib. 2. *De Locis Theologic.* c. 18. ſubjungit: „ Quibus verbis verecunde quidem ac modeſte ſignificarunt *Stephano* id, quod vulgo fere ſolet, accidiſſe: ut in longa videlicet narratione, eaquę pręſertim ſubita confuderit nonnulla & miſcuerit; in quibuſdam etiam memoria lapſus fuerit, in his dumtaxat, quæ ad rem parum aut nihil omnino attinerent. Nam cauſæ de qua potiſſimum agebatur, erat intentus. *Lucas* vero hiſtoriæ veritatem retinere volens, ne jota quidem mutavit; ſed rem ut a *Stephano* narrata erat, expoſuit. Nos autem non *Stephanum* ab omni lapſu, ſed Evangeliſtam vindicare debemus. Solis quippe Apoſtolis, Prophetis & Evangeliſtis hunc honorem deferre Catholica Fide docente didicimus, ut nullum eorum vel memoria lapſum eſſe credamus, nullum nec in magnis, nec in parvis erraſſe. At *Stephanus* plenus erat Spiritu Sancto; fateor. At Spiritus loquebatur in eo; & id quidem fateor. Sed aliter in Chriſto Spiritus loquitur, aliter in Prophetis & Apoſtolis; aliter in *Stephano* & *Ambroſio*. Ac certe per hos omnes loquebatur. Per Concilium Generale Deus Eccleſię loquitur: Per Eccleſiæ Paſtores Deus Eccleſiæ loquitur: Per veteres Sanctos Deus Eccleſię loquitur. Et hi omnes tamen in parvis labi poſſunt memoria præſertim, ubi lapſus facilior eſt. Scriptorum ergo ſacrorum hoc privilegium eſt, ut eorum nullus in docendo erret. *Stephano* privilegium hoc nec ratio concedit, nec auctoritas. Nec vero ab ſacris Auctoribus alienum eſt errantium quoque verba referre. Sic enim *Jephte*, Judicum 11. trecentos annos poſſeſſionis prætendit, cum revera trecenti non fuiſſent. Et ſacer tamen Hiſtoricus trecentos retulit. Sic etiam *Matthæus*, ſi S. Hieronymo credimus, Prophetiam *Michææ*, non ut a *Michæa* ſcripta erat, ſed ut a Scribis erat enunciata, retulit". Hæc Vir eruditus & diſertus.

Hanc opinionem ſuffragio ſuo comprobat *Eſtius* Interpres quoque Scripturæ doctiſſimus, in Annotationibus. „ Multiplex (*inquit*) hic difficultas in Hiſtoria concilianda. „ Ac primum leve illud eſt, quod poſtremo loco dicitur, *Hemor fili Sichem*, cum *Hemor* pater fuerit *Sichem*. Nam in Græco tantum habetur τῦ Συχέμ quod juxta fidem „ Hiſtoriæ Geneſeos, & *Joſue*, vertendum potius erat, *Patris Sichem*. Sed cætera „ multum diſcrepare videntur, & continere commixtas diverſas hiſtorias, nempe de „ ſpelunca duplici in Hebron, quam ab *Ephron Hethæo* emit *Abraham* quadringentis „ ſiclis argenti, ubi ſepulti ſunt *Sara*, *Abraham*, *Iſaac*, *Rebecca*, *Lia*, *Jacob*, Geneſis „ 23. 25. 35. 49. & 50. & alteram de agro in Sichem, quem a filiis *Hemor Hethæi* „ patris *Sichem* emit *Jacob* centum agnis, ubi ſepultus eſt *Joſeph*. De eo habes *Geneſis* 33. & *Joſue* ultimo. Poſſet autem tota *Stephani* ſententia impleri hoc modo: *Et* „ *de-*

Matth. 2. *Mich.* 6.

„ *descendit Jacob in Ægyptum, & defunctus est ipse, & Patres nostri, & translati sunt;*
„ Jacob quidem in Hebron, Joseph autem *in Sichem. Et positi sunt* Jacob quidem *in*
„ *sepulchro quod emit Abraham pretio argenti* ab Ephron Hethæo, Joseph autem *in*
„ *sepulcro quod emit* Jacob centum agnis vel (ut in *Josue* legitur) centum novellis
„ ovibus, a *filiis Hemor* patris *Sichem*. Recte animadvertit *Estius*, vertendum potius
„ fuisse in Actis, *Patris Sichem*, liquidem *Hemor* patrem fuisse *Sichem* diserte habetur *Genesis* 33. Vers. 19. & *Josue* ultimo vers. 32. & *S. Hieronymus* Epistola 101. hunc Actorum locum ita refert: *Et positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor Patris Sichem*. Et *Venerabilis Beda* in Commentario hanc observationem habet: *Quod dicitur*, A filiis Hemor filii Sichem, *in Græco exemplari scriptum est*, A filiis Hemor qui fuit Sichem: *quod Geneseos Historiæ magis concordare videtur*. Denique verba illa, τὸ Συχέμ *Actorum* 7. in *S. Stephani* narratione irreptitia esse, quod & *Masio* doctissimo Scripturæ Interpreti in cap. *Josue* 24. visum est, Syriaca Versio dat ansam conjiciendi. Sic enim habet: *Et translatus est in Sichem, positusque in sepulcro quod emerat Abraham argento a filiis Hemor.*

Emanuel Sa in Annotationibus eruditis ad hunc Actorum locum, opinioni *Melchioris*
„ *Cano* subscribit: Quidam dicunt (inquit) *Stephanum* intentum, ut fit, in aliud,
„ pro *Jacob* dixisse *Abraham* & pro *Patris Sichem*, *filii Sichem*. Lucam vero fideliter,
„ quod ille dixerat retulisse. Quæ mihi opinio non displicet. Nec enim id repugnat
„ *Stephani* Sapientiæ, & Spiritui quo plenus erat. Accidit enim id inter dum sapien-
„ tissimis & sanctissimis. Quanquam quod attinet ad vocem filii, Græce est, τὸ Συχέμ
„ quod potest intelligi *Patris Sichem*.

Salianus, in Annalibus Ecclesiasticis veteris Testamenti ad annum II. M. C. LXXV. Num. 8. hanc difficultatem expendens, ubi varias retulit sententias, subdit: *Ego Venerabilis Bedæ & Rabani expositionem non improbo, cui video graves & doctos viros subscripsisse*. Hæc forte uberius tractata, quam Synopsis ratio postularet, sed nec prætereunda fuit hæc difficultas ad Historiam Sacram maxime pertinens, nec Dissertatio singularis ei destinanda visa est.

Isaaco uxor quæritur.

XIII. *Abrahamus* filio *Isaac* de uxore prospiciens, famulum suum primarium, *Eliezerem* Damascenum jurejurando obstrictum, in Mesopotamiam ad eam quærendam allegavit. Qui signo a Domino petito, & impetrato, *Rebeccam* filiam *Bathuelis* & sororem *Labanis* Syri, ei uxorem obtinuit. Quam *Isaac* in uxorem accipiens, introduxit in tentorium *Saræ* matris suæ; ejusque amore dolorem quem ex illius morte concepe-

Ritus jurandi manu femori suppositæ.

rat, temperavit. (*Geneseos* 24.) Ritus quo juravit *Eliezer* ejusmodi fuit, ut manum femori *Abrahami* Domini sui supponeret. Fuisse eam hoc ritu jurandi consuetudinem tum temporis passim usurpatam *Josephus* Lib. 16. *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 47. in Genesim, & Recentiores quidam existimant, & inter alios *Grotius* Commentario in Genesim. Hebræi plerique antiquiores censent cæremoniam illam manum supponendi femori in solemni juramento adhiberi solitam, ob reverentiam Sacramenti Circumcisionis, quod erat sigillum divini fœderis cum *Abrahamo* initi. Plerique Patres putant *Abrahamum* jussisse servo ut manum super femur suum apponeret, quod idem esset ac jurare per Messiam, qui erat ex illo nasciturus. Ita *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis: *Tradunt Hebræi*, inquit, *quod in sanctificatione ejus, hoc est, in Circumcisione juraverit. Nos autem dicimus jurasse eum in semine Abrahæ, quod est Christus, quia ex illo nasciturus erat juxta Evangelistam Matthæum loquentem: Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham.* Ita *S. Ambrosius* Lib. 1. *De Abraham* c. 9. *Inventus est de servulis senior, tamen qui ad uxorem providendam Domino juniori eligeretur & constrictus ut juraret, mitteret manum sub femur Domini sui. Per femur ge-*
„ *nerationem intelligimus: generatio autem Abrahæ Christus est. Unde Apostolus ait:*
„ Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit, & seminibus, quasi in
„ multis: sed sicut in uno, & semine tuo, quod est Christus; *ostendens per ipsum nobis sanctum Sacramentum, per ipsum tutum auxilium fore.* Ita *S. Augustinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 33. *Quid aliud*, inquit, *demonstratum est, cum eidem servo dixit Abraham*: Pone manum tuam sub femore meo, & adjurabo te per Dominum Deum cœli, &c. *Nisi Dominum Deum cœli & Dominum terræ in carne, quæ ex illo femore tra-*

trahebatur, esse venturum? Numquid hæc parva fuit præsumptæ in dicta veritatis, quam compleri videmus in Christo? Idem alterit Quæstione 62. in Genesim, & Tractatu 43. in *Joannem*, ubi ait: *Ut hoc cognosceret servus, quod noverat Abraham, quia nepotes non carnaliter desiderabat, nec de genere suo aliquid carnale sapiebat; ait servo suo quem mittebat:* Pone manum sub femore meo, & jura per Deum cœli. *Quid vult Deus cœli ad femur Abrahæ? Jam intelligitis sacramentum; per femur, genus. Ergo quæ fuit illa juratio, nisi quia significabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cœli? Stulti reprehendunt Abraham, quia dixit,* Mitte manum sub femore meo. *Qui reprehendunt carnem Christi, reprehendunt factum Abrahæ. Nos autem Fratres, si cognoscimus carnem Christi venerandam, illud femur non contemnamus, sed in prophetia dictum accipiamus. Etenim Propheta erat Abraham. Cujus Propheta? Seminis sui, & Domini sui. Semen suum significavit dicendo:* Mitte manum sub femore meo; *Dominum suum significavit addendo:* Et jura per Deum Cœli. Ita *Theodoretus* Quæstione 74. in Genesim. *Cum,* inquit, *in semine suo tum benedictionem, tum promissionem bonorum suscepisset, illic servum apponere manum jussit, ubi fidei signum recepit. Credens enim promissionibus divinis, accepit signaculum Circumcisionis. Illic autem manum adhibere jussit, ut & promissionis divinæ, & Circumcisionis memor, matrimonio cum alienigena contracto nobilitatem dominicam non inficeret.*

Abraham alteram uxorem ducit, Cethuram.

XIV. Post mortem *Saræ*, alteram uxorem duxit *Abrahamus*, nomine *Cethuram*. Quos tam affecta ætate, centum scilicet & quadraginta circiter annorum, ad novas Nuptias transierit Sanctus Patriarcha, ad Mysterium refert *S. Augustinus*, Quæst. 70. in *Genesim*, & Lib. 16. *De Civitate Dei*, c. 34. Quo postremo loco hæc habet: *Absit ut incontinentiam suspicemur, præsertim in illa jam ætate, & in illa fidei sanctitate. An adhuc procreandi filii quærebantur, cum jam Deo promittente tanta multiplicatio filiorum ex Isaac per stellas cœli & arenam terræ fide probatissima teneretur? Sed profecto si Agar & Ismael, Doctore Apostolo, significaverunt carnales veteris Testamenti, cur non etiam Cethura & filii ejus significent carnales, qui se ad Testamentum Novum existimant pertinere? Ambæ quippe & uxores Abrahæ, & concubinæ sunt appellatæ: Sara vero nunquam dicta est concubina.* Addit Scriptura, *Isaacum* ab *Abrahamo* institutum ex asse hæredem, filios vero concubinarum muneribus donatos, & in Orientalem regionem dimissos. *Habent ergo nonnulla munera filii concubinarum* (inquit S. Augustinus), *sed non perveniunt ad Regnum promissum, nec Hæretici, nec Judæi carnales; quia præter Isaac* „ *nullus est hæres:* Et non qui filii carnis, hi filii Dei; sed filii promissionis deputan- „ tur in semine, *de quo dictum est,* In Isaac vocabitur tibi semen.

Rom. 9 8.

Mors Abrahami.

Obiit *Abraham* anno Mundi bis millesimo centesimo octogesimo tertio, ætatis centesimo septuagesimo quinto, post adventum in Chananæam centesimo; & a filiis suis *Isaac* & *Ismaele*, præter quos sex alios ex *Cethura* susceperat, in spelunca *Macpelæ* cum *Sara* uxore sua sepultus est. (*Genesis* 25.)

ARTICULUS II.

De Isaaco.

Rebecca duos Gemellos parit, Esau, & Jacob.

I. REbeccam uxorem quadragenarius duxerat *Isaacus*. Quæ cum novemdecim post Nuptias annis sterilis permansisset, Marito pro ipsa Deum exorante, fœcunditate donata est, duosque gemellos concepit. Colluctantibus in utero puerulis affecta mater, Deum consuluit, a quo responsum accepit, duarum dissidentium gentium auctores ex ea prodituros & majorem serviturum minori. Tempore partus prodiit prior rufus, & totus in morem pellis hispidus, & appellatus est *Esau*. Deinde prodiit alter manu calcaneum fratris tenens, quem idcirco vocarunt *Jacob*. Tunc sexagenarius erat *Isaacus*. (Genesis 25.) *Esau* Idumæorum, *Jacob* Israelitarum Populum repræsentabat, si historiæ sensum attendamus: prior Judæorum, alter Gentium, si sensum mysticum spectemus. Sic explicat *S. Augustinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 35. *Quod,* inquit, *dictum est,* Major serviet minori, *nemo fere nostrum aliter intellexit, quam majorem Populum Judæorum minori populo Christiano serviturum. Et re vera quamvis in*

gente Idumæorum, quæ nata est de Majore, cui duo nomina erant, (Nam & Esau vocabatur, & Edom, unde Idumæi,) hoc videri possit impletum; quia postea superande fuerat a Populo qui ortus est ex minore, id est, Israelitico; eique fuerat futura subjecta; tamen in aliquid majus intentam fuisse illam prophetiam, qua dictum est: Populus populum superabit, & major serviet minori, *convenientius creditur. Et quid est hoc, nisi quod in Judæis & Christianis evidenter impletur?* Item Esau reproborum omnium, Jacob electorum typos fuisse, ex *Malachia* colligit Apostolus ad *Romanos 9.* Sic *Malachias* „ c. 1. v. 2. Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexisti nos? Nonne „ frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, & dilexi Jacob, Esau autem odio habui? „ Et posui montes ejus in solitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deserti. Quod „ si dixerit Idumæa: Destructi sumus, sed revertentes ædificabimus quæ destructa „ sunt. Hæc dicit Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam; & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in æternum. *Sic* „ vero S. Paulus ad Romanos 9. *cap.* Non solum autem illa; sed & Rebecca ex uno „ concubitu habens Isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid „ boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex „ operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori, sicut scriptum „ est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. De quo Apostoli loco hæc strictim *S. Au-* „ *gustinus* loco superius laudato: Paulus Apostolus magnum vult intelligi gratiæ do- „ cumentum, quia nondum illis natis, nec aliquid agentibus boni seu mali, sine ullis „ bonis meritis eligitur minor, majore reprobato: quando proculdubio quantum ad „ originale peccatum, ambo pares erant; quantum autem ad proprium, ullius eorum „ nullum erat. Sed nunc de hac re dicere aliquid latius, instituti operis ratio non „ sinit, unde & in aliis jam multa diximus.

Esau vendit primogenita.

II. Cum ex agro fatigatus *Esau* aliquando rediret, fratrem pulmentum ex lenticulis coquentem invenit, cujus colore ac odore captus, partem sibi concedi avide postulavit. Haud ægre *Jacob* annuit, sed statuto pretio, primogeniti jure. Id vile guloso homini visum, qui emisso etiam juramento jura primogenituræ pro offa fratri vendidit. Annexum fuisse primogenitorum principatui Sacerdotium ex Diluvii tempore, Hebræorum Traditio est a S. Hieronymo *in Traditionibus Hebraicis* approbata, & communi pene omnium Interpretum consensu confirmata. In familia *Isaaci* hoc præterea proprium habuit jus primogenituræ, quod ipsi promissa fuerit Messiæ ex semine suo nativitas. Quo circa ab Apostolo ad Hebræos 12. *Profanus Esau* dicitur, *Qui propter unam escam vendidit primitiva sua*. Licet autem peccaverit *Esau* primogenita vendens, non peccavit *Jacob* illa emens, quia suam dumtaxat redemit vexationem. Jus enim primogenituræ ipsi ex divina electione debebatur, (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæst. 100. Art. 4. ad 3.)

Isaaci ad Abimelechum Regem profectio.

III. Fame apud Chananæos grassante, *Isaac* ad *Abimelech* Palæstinorum Regem in Gerara profectus est monente Deo, Terræ Chananææ, Seminisque benedicti iteratis promissionibus. Patris exemplum secutus, *Rebeccam* uxorem sororem suam dixit, more gentis, quia consobrina ejus erat. Factum istud *Isaaci* iisdem rationibus a peccato vindicat *S. Augustinus* Lib. 22. contra *Faustum*, cap. 46. quibus simile factum *Abrahami* ab ejusdem Hæretici calumniis vindicaverat. Rex *Abimelech*, per fenestram prospiciens, cum *Isaac Rebeccæ* blandientem, & cum ea liberius ludentem conspexisset, uxorem ejus esse cognovit, increpuitque *Isaac* ob simulationem, quæ occasionem adulterii Palæstinis prębere poterat: *Quare*, inquit, *imposuisti nobis? Potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.* Ex his patet, quam execrandum esset apud Gentes ipsas a veri Dei cultu alienas adulterium. *Isaac* Dei benedictione locupletatus, Palæstinis, ipsique *Abimelecho* Regi invidiæ fuit, qui ejus potentiam ac felicitatem veritus, a finibus suis discedere imperavit. Morem gessit, in Vallem Geraris descendit; indeque *Bersabee* profectus, vix ibi tentorium fixit, cum Dei visione ac promissis recreatus, Altare erexit, Deique nomen invocavit. Mox *Abimelechus* cum *Phicolo* copiarum Duce ad *Isaacum* accessit, fœdusque cum illo iniit jurejurando firmatum.

IV.

IV. *Isaacus* senex & oculis captus, *Esau* filiorum natu majori testamentariam benedictionem impertiri decrevit. Dum venatum jussu patris proficiscitur, *Jacob* filius junior innoxia matris arte & consilio benedictionem fratri præripit, quam ipsi pater his verbis precatur: *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. Et serviant tibi Populi, & adorent te Tribus: esto Dominus Fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.* Hæc benedictio Christi Prophetia fuit, ut docet S. *Augustinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 37. Benedictio Jacob, *inquit*, prædicatio Christi est in omnibus Gentibus. Hoc fit, hoc agitur. Lex & Prophetia est Isaac; etiam per os Judeorum Christus ab illa benedicitur velut a nesciente, quia ipsa nescitur. Odore nominis Christi, sicut ager, Mundus impletur: Ejus est benedictio de rore cœli, hoc est de verborum pluvia divinorum; & de ubertate terræ, hoc est, de congregatione populorum. Ejus est multitudo frumenti & vini, hoc est, multitudo quam colligit frumentum & vinum, in Sacramento Corporis & Sanguinis ejus. Ei serviunt Gentes, ipsum adorant Principes. Ipse est Dominus fratris sui, quia Populus ejus dominatur Judæis. Ipsum adorant filii patris ejus, hoc est filii Abrahæ secundum fidem: Quia & ipse filius est Abrahæ secundum carnem. Ipsum qui maledixerit, maledictus; & qui benedixerit, benedictus est. Christus, inquam, noster etiam ex ore Judæorum, quamvis errantium, sed tamen Legem Prophetasque cantantium benedicitur, id est, veraciter dicitur; & alius benedici putatur, qui ab eis errantibus expectatur.

Isaac moriturus filiis benedicit. Jacob paternam benedictionem fratri præripit.

Idem confirmat *Theodoretus* Quæstione 82. in *Genesim*, his verbis concepta: *Quænam est benedictionis interpretatio?* Cui hunc in modum respondet: *Ex ipso secundum carnem nasci debebat Christus Dominus, qui erat expectatio Gentium, & totius Mundi Salvator & Dominus. Hoc prævidens Patriarcha dixit*: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. *Quod autem sæpe numero Divina Scriptura Mundum appellet agrum, testis est Dominus in sacris Evangeliis, cum Parabolam interpretatur*: Ager enim, *inquit*, est Mundus; qui autem seminat bonum semen, est Filius hominis. *Observa igitur in Jacob salutem universi orbis. Quamobrem precatur illi rorem cœli & pinguedinem terræ; quæ quidem facili & superficiario literæ sensu denotant supernam gratiam, & bonorum e terra nascentium abundantiam; sed secundum interpretationem agri, indicant Domini Christi, per rorem quidem, divinitatem; per pinguedinem autem terræ, humanitatem a nobis acceptam. Etenim Beatus David hæc prædicens, inquit,* Descendet ut pluvia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. *Quemadmodum enim ros invisibiliter quidem descendit, deorsum autem consistens manifesto apparet; sic Deus, cum sit invisibilis, per carnem visus est super terram, & cum hominibus conversatus est, & apparuit in carne, secundum divinum Apostolum. Frumentum autem & vinum, sunt ænigma divinorum Mysteriorum. Et huic interpretationi consentiunt quæ sequuntur*, Et servient tibi Gentes. Omnes enim Gentes servient illi, *ut ait Divinus David, Et adorabunt* te Principes. Reges enim, *inquit*, Tharsis & Insulæ munera offerent. Reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ. *Hanc quoque benedictionem confirmavit, quando misit eum in Mesopotamiam.* Eris enim, *inquit*, in congregationes populorum; & det tibi Dominus Benedictionem Abrahæ patris tui. *Quænam autem esset benedictio, facile est discere volenti. Abrahæ enim dixit Deus omnium*: In semine tuo benedicentur omnes Gentes Terræ.

Matth. 13.

Psal. 71.

Genes. 17

Psal. 17.

Genes. 28.

V. Vix *Isaacus* Jacobo benedixerat, cum *Esau* a venatione reversus, conditam opipare cœnam Patri appposuit. Is errore cognito obstupuit; haud tamen *Jacobo* succensuit, sed totum id divinitus factum intelligens, ratum voluit. Frustra ingemuit *Esau*, miseroque ejulatu domum implevit, quærens num unam tantum benedictionem pater haberet? Sibi etiam benediceret. Verum enimvero unam tantum benedictionem habuit Sanctus Patriarcha, qua primogenitum a Deo electum augeret. Siquidem *Non multa semina, sed unum est semen, quod est Christus; in quo, secundum promissionem datam Abrahæ, benedicendæ erant omnes Gentes. Quam vero, præter semen illud benedictum, habere poterat Isaac benedictionem? Erant autem duo fratres, & ex illis duo populi contra alterutrum dividendi, juxta veritatem dicentis*: Duæ Gentes sunt in utero tuo,

gente Idumæorum, quæ nata est de Majore, cui duo nomina erant, (Nam & Esau vocabatur, & Edom, unde Idumæi,) hoc videri possit impletum; quia postea superande fuerat a Populo qui ortus est ex minore, id est, Israelitico; eique fuerat futura subjecta; tamen in aliquid majus intentam fuisse illam prophetiam, qua dictum est: Populus populum superabit, & major serviet minori, *convenientius creditur. Et quid est hoc, nisi quod in Judæis & Christianis evidenter impletur?* Item Esau reproborum omnium, Jacob electorum typos fuisse, ex *Malachia* colligit Apostolus ad *Romanos 9.* Sic *Malachias* „ c. 1. v. 2. Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexisti nos? Nonne „ frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, & dilexi Jacob, Esau autem odio habui? „ Et posui montes ejus in solitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deserti. Quod „ si dixerit Idumæa: Destructi sumus, sed revertentes ædificabimus quæ destructa „ sunt. Hæc dicit Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam; & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in æternum. Sic „ vero S. Paulus ad Romanos 9. *cap.* Non solum autem illa; sed & Rebecca ex uno „ concubitu habens Isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid „ boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex „ operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori, sicut scriptum „ est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. De quo Apostoli loco hæc strictim *S. Augustinus* loco superius laudato: Paulus Apostolus magnum vult intelligi gratiæ documentum, quia nondum illis natis, nec aliquid agentibus boni seu mali, sine ullis „ bonis meritis eligitur minor, majore reprobato: quando proculdubio quantum ad „ originale peccatum, ambo pares erant; quantum autem ad proprium, ullius eorum „ nullum erat. Sed nunc de hac re dicere aliquid latius, instituti operis ratio non „ finit, unde & in aliis jam multa diximus.

Esau vendit primogenita.

II. Cum ex agro fatigatus *Esau* aliquando rediret, fratrem pulmentum ex lenticulis coquentem invenit, cujus colore ac odore captus, partem sibi concedi avide postulavit. Haud ægre *Jacob* annuit, sed statuto pretio, primogeniti jure. Id vile guloso homini visum, qui emisso etiam juramento jura primogenituræ pro offa fratri vendidit. Annexum fuisse primogenitorum principatui Sacerdotium ex Diluvii tempore, Hebræorum Traditio est a S. Hieronymo *in Traditionibus Hebraicis* approbata, & communi pene omnium Interpretum consensu confirmata. In familia *Isaaci* hoc præterea proprium habuit jus primogenituræ, quod ipsi promissa fuerit Messiæ ex semine suo nativitas. Quo circa ab Apostolo ad Hebræos 12. *Profanus Esau* dicitur, *Qui propter unam escam vendidit primitiva sua*. Licet autem peccaverit *Esau* primogenita vendens, non peccavit *Jacob* illa emens, quia suam dumtaxat redemit vexationem. Jus enim primogenituræ ipsi ex divina electione debebatur, (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæst. 102. Art. 4. ad 3.)

Isaaci ad Abimelechum Regem profectio.

III. Fame apud Chananæos grassante, *Isaac* ad *Abimelech* Palæstinorum Regem in Gerara profectus est monente Deo, Terræ Chananææ, Seminisque benedicti iteratis promissionibus. Patris exemplum secutus, *Rebeccam* uxorem sororem suam dixit, more gentis, quia consobrina ejus erat. Factum istud *Isaaci* iisdem rationibus a peccato vindicat *S. Augustinus* Lib. 22. contra *Faustum*, cap. 46. quibus simile factum *Abrahami* ab ejusdem Hæretici calumniis vindicaverat. Rex *Abimelech*, per fenestram prospiciens, cum *Isaac Rebeccæ* blandientem, & cum ea liberius ludentem conspexisset, uxorem ejus esse cognovit, increpuitque *Isaac* ob simulationem, quæ occasionem adulterii Palæstinis prębere poterat: *Quare*, inquit, *imposuisti nobis? Potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.* Ex his patet, quam execrandum esset apud Gentes ipsas a veri Dei cultu alienas adulterium. *Isaac* Dei benedictione locupletatus, Palæstinis, ipsique *Abimelecho* Regi invidiæ fuit, qui ejus potentiam ac felicitatem veritus, a finibus suis discedere imperavit. Morem gessit, in Vallem Gerāris descendit; indeque *Bersabee* profectus, vix ibi tentorium fixit, cum Dei visione ac promissis recreatus, Altare erexit, Deique nomen invocavit. Mox *Abimelechus* cum *Phicolo* copiarum Duce ad *Isaacum* accessit, fœdusque cum illo iniit jurejurando firmatum.

IV.

Isaac moriturus filiis benedicit. Jacob paternam benedictionem fratri præripit.

IV. *Isaacus* senex & oculis captus, *Esau* filiorum natu majori testamentariam benedictionem impertiri decrevit. Dum venatum jussu patris proficiscitur, *Jacob* filius junior innoxia matris arte & consilio benedictionem fratri præripit, quam ipsi pater his verbis precatur: *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. Et serviant tibi Populi, & adorent te Tribus: esto Dominus Fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.* Hæc benedictio Christi Prophetia fuit, ut docet *S. Augustinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 37. „ Benedictio Jacob, *inquit*, prædicatio Christi est in omnibus Gentibus. Hoc fit, hoc agitur. Lex & Prophetia est „ Isaac; etiam per os Judeorum Christus ab illa benedicitur velut a nesciente, quia „ ipsa nescitur. Odore nominis Christi, sicut ager, Mundus impletur: Ejus est benedictio de rore cœli, hoc est de verborum pluvia divinorum; & de ubertate terræ, „ hoc est, de congregatione populorum. Ejus est multitudo frumenti & vini, hoc est, „ multitudo quam colligit frumentum & vinum, in Sacramento Corporis & Sanguinis „ ejus. Ei serviunt Gentes, ipsum adorant Principes. Ipse est Dominus fratris sui, „ quia Populus ejus dominatur Judæis. Ipsum adorant filii patris ejus, hoc est filii „ Abrahę secundum fidem: Quia & ipse filius est Abrahæ secundum carnem. Ipsum „ qui maledixerit, maledictus; & qui benedixerit, benedictus est. Christus, inquam, „ noster etiam ex ore Judæorum, quamvis errantium, sed tamen Legem Prophetasque „ cantantium benedicitur, id est, veraciter dicitur; & alius benedici putatur, qui ab „ eis errantibus expectatur.

Idem confirmat *Theodoretus* Quæstione 82. in *Genesim*, his verbis concepta: *Quænam est benedictionis interpretatio?* Cui hunc in modum respondet: *Ex ipso secundum carnem nasci debebat Christus Dominus, qui erat expectatio Gentium, & totius Mundi Salvator* „ *& Dominus. Hoc prævidens Patriarcha dixit*: Ecce odor filii mei sicut odor agri „ pleni, cui benedixit Dominus. *Quod autem sæpe numero Divina Scriptura Mundum appellet agrum, testis est Dominus in sacris Evangeliis, cum Parabolam interpretatur*: *Matth. 13.* „ Ager enim, *inquit*, est Mundus; qui autem seminat bonum semen, est Filius ho- „ minis. *Observa igitur in Jacob salutem universi orbis. Quamobrem precatur illi rorem cœli & pinguedinem terræ; quæ quidem facili & superficiario literæ sensu denotant supernam gratiam, & bonorum e terra nascentium abundantiam; sed secundum interpretationem agri, indicant Domini Christi, per rorem quidem, divinitatem; per pinguedinem autem terræ, humanitatem a nobis acceptam. Etenim Beatus David hæc prædixens, inquit,* „ Descendet ut pluvia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. *Psal. 71.* *Quemadmodum enim ros invisibiliter quidem descendit, deorsum autem consistens manifesto apparet; sic Deus, cum sit invisibilis, per carnem visus est super terram, & cum hominibus conversatus est, & apparuit in carne, secundum divinum Apostolum. Frumentum autem & vinum, sunt ænigma divinorum Mysteriorum. Et huic interpretationi consentiunt* „ *quæ sequuntur*, Et servient tibi Gentes. Omnes enim Gentes servient illi, *ut ait Di-* *Genes. 17* „ *vinus David, Et adorabunt* te Principes. Reges enim, *inquit*, Tharsis & Insulę mu- *Psal. 17.* „ nera offerent. Reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges „ terræ. *Hanc quoque benedictionem confirmavit, quando misit eum in Mesopotamiam.* „ Eris enim, *inquit*, in congregationes populorum; & det tibi Dominus Benedictio- *Genes. 28.* „ nem Abrahæ patris tui. *Quænam autem esset benedictio, facile est discere volenti.* „ *Abrahæ enim dixit Deus omnium*: In semine tuo benedicentur omnes Gentes Terræ.

V. Vix *Isaacus* Jacobo benedixerat, cum *Esau* a venatione reversus, conditam opipare cœnam Patri appositit. Is errore cognito obstupuit; haud tamen *Jacobo* succensuit, sed totum id divinitus factum intelligens, ratum voluit. Frustra ingemuit *Esau*, miseroque ejulatu domum implevit, quærens num unam tantum benedictionem pater haberet? Sibi etiam benedicceret. Verum enimvero unam tantum benedictionem habuit Sanctus Patriarcha, qua primogenitum a Deo electum augeret. Siquidem *Non multæ semina, sed unum est semen, quod est Christus; in quo, secundum promissionem datam Abrahæ, benedicendæ erant omnes Gentes. Quam vero, præter semen illud benedictum, habere poterat Isaac benedictionem? Erant autem duo fratres, & ex illis duo populi con-* „ *tra alterutrum dividendi, juxta veritatem dicentis*: Duæ Gentes sunt in utero tuo, „

„ & duo populi de utero tuo dividentur. *Quomodo igitur illis divisis communicari poterat unum semen, quod est Christus? Ille quippe unus est, & non in divisione, sed in unitate est. Oportebat igitur alterum alteri præferri: & prælatus est quem Deus commendavit, non quem caro & sanguis commendare voluit secundum naturale jus primogeniti.* Verba sunt *Ruperti* Tuitiensis Abbatis Lib. 7. Commentariorum in *Genesim* c. 8. Tantillum tamen solatium *Esau Isaacus* impendit, venandi studio & armorum præstantia celebrem fore prædicens, & futurum aliquando tempus, cum excusso jugo Imperium invaderet: *Vives*, inquit, *in gladio, & fratri tuo servies, tempusque veniet cum excutias & solvas jugum de cervicibus tuis.* Id in *Esau* non impletum, sed in ejus posteris, qui regnante *Davide* subditi sunt Hebræorum Imperio, ut constat ex Lib. 2. *Regum* cap. 8. *Fecit quoque sibi David nomen cum reverteretur capta Syria in Valle Salinarum, cæsis decem & octo millibus: & posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium, & facta est universa Idumæa serviens David.* Jugum autem excusserunt, & ab Hebræorum Imperio recesserunt regnante *Joram* filio *Josaphat* Regis Juda, ut habetur 4. *Regum* c. 8. Vers. 20. *In diebus ejus recessit Edom, ne esset sub Juda, & constituit sibi Regem.* Ea porro servitute soluti, liberique manserunt Idumæi usque ad *Hyrcani* ex Assamonæorum familia Judæorum Pontificis Principatum, a quo Idumæi non solum Judaicæ dominationis jugum iterum subire, sed etiam Judaicam Religionem cæremoniasque accipere coacti sunt, teste *Josepho* Lib. 13. *Antiquitatum*. Esau primogeniti juribus, paternaque benedictione, & multo magis benedictionibus spiritualibus ob peccata sua privatum, docet Apostolus ad Hebræos 12. *Ne quis*, inquit, *fornicator, aut profanus ut Esau: qui propter unam escam vendidit primitiva sua. Scitote enim quoniam & postea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: Non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.* Quia scilicet, *non flevit peccatum, sed prosperum Jacob successum*, (inquit Theodoretus) *Non quia vendiderat primogenita, sed quia perdiderat: Non doluit de peccato venditionis, sed de damno perditionis* (inquit *S. Thomas* in Commentariis).

Mors Isaaci. VI. Mortuus est *Isaac* anno Mundi bis millesimo ducentesimo octogesimo octavo, ætatis centesimo octogesimo completo, cum filium suum *Jacob* ex Mesopotamia reducem, opibusque ac liberis auctum vidisset: ab eoque & *Esau* sepultus est. (*Genesis* 35.)

ARTICULUS III.

De Jacob, ejusque Filiis.

Jacobi peregrinatio. I. ESau ob præreptam benedictionem adeo exarsit in fratrem, ut ei necem moliretur. Id *Rebeccæ* nunciatum, cujus consilio ad *Labanum* Avunculum in Mesopotamiam *Jacob* profectus est, donec fratris ira deferveseeret. Discessuro fausta precatus *Isaac*, ipsum admonuit, ut e cognatione sua, non ex Chananæorum filiabus uxorem duceret. In itinere somno sub dio gravatus, Dominum in somnis vidit Scalæ a terra cœlo cacumen insinuanti innixum, sibi Terræ Chananææ, seminisque benedicti promissiones iterantem; tum Angelos, quorum alii ministrorum instar a Scalæ vertice deorsum, alii ab imo sursum ferebantur. Hoc mysterio intellexit peregrinus res humanas Deo esse curæ, & cuncta ejus nutu gubernari. Locum in quo *Jacob* Scalam mysticam vidit, illum ipsum fuisse censet *S. Augustinus*, in quo Templum postea extructum est a Salomone. *Hæc verba*: (inquit) *Non est hic aliud nisi Domus Dei, ad Prophetiam pertinent, quia ibi futurum erat Tabernaculum, quod constituit Deus in hominibus in primo populo* (Quæstione 83. in Genesim.) Verum huic opinioni repugnat & ratio itineris ex Bersabee Charanem, inter quæ loca Hierosolyma devia & procul remota sunt, & Textus ipse, qui locum hunc *Bethelem* fuisse, non Montem *Moria*, Vers. 19. tulatur. In hujus rei testimonium erecto lapide, quem & oleo perfudit, nomen urbis *Bethel* appellat, quæ prius *Luza* vocabatur, votumque Deo nuncupat. *Quod Jacob fecit, ad Prophetiam pertinet. Neque enim more idololatriæ lapidem perfudit oleo, quasi faciens eum Deum. Neque enim adoravit eum lapidem, neque ei sacrificavit. Sed quoniam Christi nomen a chrismate, id est, ab unctione, profecto figuratum hinc est aliquid, quod*

ad

ad magnum pertinet sacramentum : (inquit *S. Augustinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, capit. 38.) Nempe Christus lapidis & petræ nomine seu typo passim in Scriptura indigitatur, & oleo lætitiæ præ consortibus suis a Deo inunctus est.

II. *Jacob* Haranem tandem pervenit, & a *Labano* peramanter susceptus, *Rachelis* filiæ ipsius amore corripitur, quam septenni servitute paciscitur uxorem. Annis servitii completis, qui pauci videbantur dies præ amoris magnitudine, *Jacob* mercedem operæ poscenti *Labanus* pro *Rachele* pulcherrima *Liam* oculorum lippitudine laborantem, tenebris fallentibus, substituit, genero pro *Rachel* alterum septennium servire compulso. Alios septem annos servitutis non implevit *Jacob*, antequam *Rachel* ipsi traderetur, sed transacta hebdomada celebritatis Nuptiarum cum *Lia*, statim ipsi *Rachel* in uxorem data est, ut explicant *S. Hieronymus* in *Traditionibus Hebraicis* & *S. Augustinus*, Quæstione 89. in *Genesim*; utque ex cap. 29. *Geneseos* colligitur. *Imple* (inquit Laban) *hebdomadam dierum hujus copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis. Acquievit placito, & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem . . . Tandemque potitus optatis Nuptiis, amorem sequentis priori prætulit, serviens apud eum septem annis aliis.* Cum autem *Lia* minus a marito amaretur quam *Rachel*, hæc sterilis divinitus, illa quatuor filiorum mater, continua per suos annos serie, reddita est, *Rubenis*, *Simeonis*, *Levi*, & *Judæ*. *Rachel* sterilitatis impatiens *Jacobum* compulit ut ad *Balam* ancillam accederet, quam *ipsi dedit in conjugium*: similiter & *Lia* cum parere desiisset, *Zelpham* ancillam suam marito tradidit. Ex ancillis hos filios *Jacob* suscepit, *Dan*, *Nephthali*, *Aser*, *Gad*, singularum etiam tribuum Patriarchas. *Jacobum* a lasciviæ & incontinentię nota, quam ipsi *Faustus Manichæus* inurebat, purgat *S. Augustinus* Lib. 22. contra eumdem edito, cap. 47. & sequentibus, ac mysteria in connubio Sancti Patriarchæ cum *Lia* & *Rachel*, ac utriusque Ancillis, latentia uberius explicat. Ibi Patriarchas cum Apostolis comparans hæc habet: *Sicut ergo Sancti Apostoli auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis; ita Sancti Patriarchæ conjugibus excipientibus semen suum miscebantur, non concupiscentia percipiendæ voluptatis, sed providentia propagandæ successionis: Ac per hoc nec illos ambitiosos multitudo populorum, nec illos libidinosos multitudo faciebat uxorum. Sed quid de viris loquar, quibus excellentissimum testimonium divina voce perhibetur, cum ipsas feminas satis eluceat nihil aliud in concubitu appetisse quam filios: quippe ubi se minime parere viderunt, famulas suas dederunt viris suis, ut illas matres facerent carne, ipsæ fierent voluntate?* Lege quæ de eodem argumento habet Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 38. Consule & *Theodoretum* Quæst. 48. in *Genesim*. Duos præterea filios *Lia Jacobo* peperit, *Issachar*, & *Zabulon*, filiamque nomine *Dinam*. Tandem *Rachel* favente Deo, quem ferventibus votis exoraverat ut sterilitatis opprobrium, a se tolleret, filium peperit, *Josephum* nuncupatum, hoc est, *Additionem*, quod sibi de prole altera blandiretur, eamque a Deo precaretur. (*Geneseos* 29. & 30.) *Jacobi apud Labanem mansio Nuptiæ, filii.*

III. *Jacob* Terram Chanaan repetere decreverat Soceri ingratitudine motus, cum *Labanus* ipsum pacto moratus est, illius oves fore & capras, quæ ex albis aut nigris pecudibus varii coloris & maculis asperſæ nascerentur. *Jacob* virium naturæ peritus, collectas ex amygdala, castanea, populoque arbore virgas, cortice detracto variegatas pecudum oculis ingerit, ut inter potandum femellæ fœtu graves iis conspectis agnos maculis aspergerent. Hac arte ditatus est supra modum sex annorum spatio, quibus *Labano* pro gregibus operam locavit, præter quatuordecim annos quibus pro *Lia* & *Rachele* servierat. Factum illud *Jacob* iniustitiæ ac fraudis perperam quis damnaret, cum Deus illud approbaverit, portionemque bonorum *Labani* ipsi debitam cum titulo dotis uxorum, tum ob laborum mercedem, tum denique ob fraudum, quibus ipsum circumvenerat, compensationem, ei dederit. Id constat ex verbis *Jacobi* ad uxores suas Geneseos 31. *Deus*, inquit, *Patris mei fuit mecum. Et ipsæ nostis, quod totis viribus meis servierim patri vestro. Sed & pater vester circumvenit, & mutavit mercedem meam decem vicibus, & tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi. Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuæ, pariebant omnes oves varios fœtus. Quando vero e contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede, omnes greges alba pepererunt. Tulitque Deus* *Jacob justa compensatio, & ars innocens quæ rem familiarem auget.*

ſubſtantiam patris veſtri & dedit mihi. Idemque ex reſponſo *Liæ* & *Rachelis* confirmatur. *Nunquid*, inquiunt, *habemus reſidui quidquam in facultatibus & hæreditate domus patris noſtri? Nonne quaſi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium noſtrum? Sed Deus tulit opes patris noſtri, & eas tradidit nobis ac filiis noſtris*. Lege *S. Hieronymum* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim.

Jacob in Patriam redit.

IV. Animadverſa *Labani* & filiorum invidia, reditum in patriam *Jacobus* a Deo monitus meditatur, reque cum uxoribus ſuis communicata, dum peregre tondendis ovibus ſocer occupatus eſſet, clam eo cum facultatibus ſuis omnibus & tota familia diſcedens, *Euphratem* trajecit. *Rachel* compoſitis ſarcinis, patris Idola inſcio marito, furata eſt. Id ſuperſtitioni tribuunt *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 57. in Geneſim, & *Rupertus* Lib. 7. Commentariorum. At longe probabilius eſt ipſam pietatis ſtudio id feciſſe, ut patrem ab Idolorum cultu revocaret, ut cenſet *S. Baſilius* Homilia 12. in principium Libri Proverbiorum, *S. Gregorius Nazianzenus* Orat. 42. & *Theodoretus* Quæſt. 90. in Geneſim ubi hanc ſententiam duobus argumentis confirmat. 1. Quod Scriptura ſacra *Rachelis* pietati teſtimonium perhibeat. 2. Quod Eccleſiæ typum gereret, quæ idololatriam extirpavit. *Quoniam igitur Eccleſia, quæ Deo Salvatori credidit, Majorum ſuorum errorem radicitus extirpavit, hujus autem typus erat Rachel; furata eſt Idola patris, ut in eo quoque veritatem adumbraret* (inquit Theodoretus.)

Laban die tertio a *Jacobi* fuga, ipſum cum ſuorum agmine perſecutus eſt itinere ſeptem dierum, tandemque aſſecutus eſt in Monte *Galaad*, ab hujus congreſſus eventu ſic appellato. Poſt multas enim ultro citroque expoſtulationes, fœdus pacis initum, cujus in teſtimonium cumulus lapidum congeſtus eſt, quem *Laban* Syrus ſuo idiomate *Jegar Sahadutho*, *Jacob* Hebræus ſuo ſermone *Galaad* id eſt, *Acervum teſtimonii* nominavit. (*Geneſis* 21.)

Jacob viſione divina recreatur, cum Angelo luctatur.

V. Periculi metu ſolutus *Jacob* iter in Chanaanitidem proſequebatur, cum Angelos obvios habuit, velut ejus cuſtodiæ deputatos, quorum viſione mirum in modum recreatus ac animatus, exclamavit: *Caſtra Dei ſunt hæc*. Inde loco nomen dedit *Mahanaim*, id eſt *Caſtra*. Mox novo fratris *Eſau* ad ipſum cum copiis properantis nuntio territus, ſuos in duas turmas diſtribuit, Dei auxilium implorat, fratri munera præmittit, interimque cum Angelo luctatus, novum *Iſraelis* nomen cum cœleſtis Athletæ benedictione victor obtinet, nervo femoris ex lucta obtorpente. Hoc eventu, verbiſque Angeli dicentis: *Si contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines prævalebis?* confirmatus *Jacob* animus eſt. Angelum cum eo luctatum typum Chriſti evidentiſſime geſſiſſe, obſervat *S. Auguſt.* Lib. 16. *De Civit. Dei*. *Nam quod ei prævaluit Jacob, utique volenti, ut Myſterium figuraret, ſignificat paſſionem Chriſti, ubi viſi ſunt ei prævalere Judæi. Et tamen benedictionem ab eodem Angelo, quem ſuperaverat, impetravit: ac ſic hujus nominis impoſitio benedictio fuit. Interpretatur autem Iſrael, Videns Deum; quod erit in fine præmium omnium Sanctorum. Tetigit porro illi idem Angelus velut prævalenti latitudinem femoris, eumque iſto modo claudum reddidit. Erat itaque unus atque idem Jacob & benedictus & claudus; benedictus in eis qui in Chriſtum ex eodem Populo crediderunt, atque in Infidelibus claudus. Nam femoris latitudo generis eſt multitudo. Plures quippe ſunt in ea ſtirpe, de quibus prophetice prædictum eſt: Et claudicaverunt a ſemitis ſuis.*

Dinæ raptus, Sichimitarum cædes.

VI. *Jacob* multiplici corporis animique demiſſione, ac muneribus *Eſau* fratrem propitium reddidit. Ab eo digreſſus, venit in *Socoth*. Loco nomen a tentoriis illic expanſis. Inde ſuperato Jordane *Salem* migravit, Sichemitanæ Regionis urbem in Terra Chananæa poſitam. Fixit ibi tabernacula in portione agri, quam *emit a filiis Hemor*, patris Sichem, centum agnis. Porro agnos monetæ genus fuiſſe, Viri Eruditi obſervarunt. Erecto ibi Altari, *Deum fortiſſimum Iſraelis* Jacob invocavit. (*Geneſis*) 33. Eo in loco primum ſuum Altare quondam extruxerat *Abrahamus*. (*Geneſis* 12. Verſ. 6. & 7.) Ibi etiam erat fons *Jacob*, in conſpectu Montis Garizim, de quo mulier Samaritana ad Chriſtum, Joannis 4. *Patres noſtri in Monte hoc adoraverunt*. Regioni illi dominabatur *Hemor* Hevæus, cujus filius *Sichem* ut in *Dinam Jacobi* ex *Lia* filiam, quæ ad mulieres Regionis illius videndas egreſſa erat, defixit oculos, ejus ſpecie ita captus eſt & incenſus, ut Virginem rapuerit, & conſtupraverit. Haud tamen vitia-

tiatam aſpernatus eſt, ſed blanditiis delinitam, in conjugem a *Jacobo* poposcit. Votis ejus parentisque precibus annuere *Jacob* visus est, ea lege, ut Sichimitæ, præeunte Regis ac Principis exemplo, Circumcisionis ritu initiarentur. Duram licet conditionem cum subiissent, *Simeon* & *Levi* germani *Dinæ* fratres opprobrium non passi, tertia luce qua gravissimus erat ex recenti Circumcisione vulnerum dolor, Urbem invaserunt, & masculis omnibus fere deletis, Sororeque sublata, depopulati sunt Urbem in ultionem stupri; Mulieresque, pueros, armenta, greges abduxerunt. De isto filiorum *Jac* facinore in Dissertationibus agemus. Id *Jacobo* necessitatem attulit illinc discedendi. Objurgatis itaque filiis, *Bethelem* petiit, cum antea idola, sive ex *Labani* domo, sive ex Sichimæ direptione a suis allata, subter terebinthum juxta Sichem defodisset. Bethelem Altare erexit, eo in loco ubi ante annos triginta, fratrem fugiens, vota Deo nuncupaverat; quocirca *Domum Dei* appellavit. *Rachelem* dilectissimam partus dolor juxta Euphratam extinxit. Filium enixa, *Benoni*, id est, sui doloris filium appellaret; sed *Jacob* materni luctus monumentum transferri non ferens ad posteros, mutato nomine *Benjaminum*, id est *Filium dextræ* vocavit. Juxta Euphratam seu Bethelem sepulta est Conjux charissima, erecto super sepulcrum ejus titulo ad memoriam sempiternam. Filios duodecim *Jacob* susceperat antequam reverteretur ad Patrem. Ex Lia, *Ruben* primogenitum, *Simeonem*, *Levi*, *Judam*, *Issachar*, & *Zabulon*; Ex Rachele *Josephum* & *Benjaminum*; Ex Bala Ancilla Rachelis *Dan* & *Nephtali*; Ex Zelpha Ancilla Liæ *Gad* & *Aser*. In Mesopotamia nati dicuntur, quamvis ibi natus non sit *Benjaminus*, sed in Terra Chanaan, annis circiter decem post *Jacobi* ex Mesopotamia discessum; adeoque verum non sit quod ait *S. Chrysostomus* Homilia 60. in Genesim, *Benjaminum* in Mesopotamia fuisse conceptum, licet in Chanaanitide natus sit. Cum ergo dicitur: *Hi sunt filii Jacob qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ*; id per Synecdochen dictum intelligendum est. *Ubi enim pars major est, aut potior, solet ejus nomine etiam illud comprehendi quod ad ipsum nomen non pertinet. Sicut ad duodecim Apostolos jam non pertinebat Judas, qui etiam mortuus fuit, cum Dominus resurrexit a mortuis, & tamen ipsius duodenarii numeri nomen Apostolus in Epistola sua tenuit, ubi ait: Eum apparuisse illis duodecim. Cum articulo enim hoc Græci Codices habent, ut non possint intelligi quicunque duodecim; sed illi in eo numero insignes . . . . . .* Sic *Genesis* 34. vers. 6. *Ubi Emmor pro filio suo Sichem, ut acciperet Dinam filiam Jacob, exiit loqui cum eodem Jacob; & venerunt etiam filii ejus qui absentes erant, & ad omnes dicit Emmor, Sichem filius meus elegit animo filiam vestram; date ergo illi eam uxorem. Quia enim potior erat patris persona, per Synecdochem* Filiam vestram *dicens, etiam fratres tenuit hoc nomine, quorum non erat filia. Sic quia potior erat numerus undecim filiorum Jacob, qui nati fuerant in Mesopotamia, ipsorum commemoratione Scriptura complexa est etiam Benjamin, qui non erat ibi natus, & dictum est. Hi sunt filii Jacob qui facti sunt ei in Mesopotamia Syriæ.* Ita hanc difficultatem solvit *S. Augustinus* Quæst. 118. in *Genesim*.

Mors Rachelis.

Filii Jacob, an omnes in Mesopotamia nati.

Genes. 35.

Græc. Text. δωδεκα 1. *Cor.* 25. 6.

VII. Amorem, quo in *Rachelem* exarserat *Jacob*, in ejus filios transtulit, sed impensius *Josephum* dilexit. Singularis ille patris affectus fratrum invidiam peperit, hinc auctam maxime quod fratres crimine pessimo apud patrem accusasset, somniaque puerili simplicitate narrasset, quibus futura ejus felicitas portendebatur. Tunc annos septendecim natus erat *Josephus*. Tam immane in ipsum fuit fratrum odium, ut occasione data primum in necem, deinde in venditionem ejus conspiraverint. Eductum e cisterna in quam eum conjecerant, Ismaelitis mercatoribus viginti argenteis vendunt; a quibus in Ægyptum abductus, *Putipharis* Magistri Militum *Pharaonis* mancipium efficitur. *Genesis* 37.

Fratrum invidia in Josephum, ejusque venditio.

VIII. Interim dum in Ægyptum ducitur *Josephus*, *Judas* a fratribus suis divertens ad Virum Odollamitem nomine *Hiram*, mulierem Chananæam uxorem duxit, ex qua tribus filiis susceptis, *Her*, *Onan*, & *Sela*, *Thamarem* primo, & post ejus mortem secundo uxorem dedit. *Onam introiens ad uxorem fratris sui*, Jure Levirationis ante Legem ex Dei instinctu a Patriarchis instituto, *semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret. Selam* tertium filiorum *Thamari* maritum despondit *Judas*. Sed cum hunc, jam ma-

Judæ & Thamaris historia.

turum uxori, ipſi non copulaſſet, *Thamar* ſcortum ſimulans ſedit in bivio itineris, qua tra-ſiturus erat *Judas* Thamnam ad tondendas oves iturus. Ad ipſam acceſſit, furtivumque concubitum hædi pretio cum ea pactus, annulo, armilla, & baculo in pignus traditis, ea pro voluntate abuſus eſt. Ut primum apparuit atque vulgatum eſt *Thamaris* dedecus, eam ad Magiſtratus publicos deferendam, ut igne damnaretur, *Judas* pronuntiavit, ſeu forte damnavit ipſe pro more Gentis, ut caput familiæ, ad quam *Thamar* utpote Nurus ejus pertinebat. Quæ cum ad ſupplicium duceretur, pignora miſit ad *Judam*, dicens: *De viro, cujus hæc ſunt, concepi; cognoſce cujus ſit annulus, & armilla, & baculus. Qui agnitis muneribus ait: Juſtior me eſt, quia non tradidi eam Sela filio meo.* Peperit autem *Phares & Zaram*, in Chriſti Genealogia cum patre & matre recenſitos, ad Chriſti Domini humilitatem & charitatem commendandam, qui ex turpiſſimis peccatoribus ſecundum carnem genus ducere dignatus eſt, ut omnium peccata deleret, (*Geneſis* 38.) Circa hanc Hiſtoriam duæ difficultates occurrunt ſingulari Diſſertatione dignæ. Prima tempus ſpectat, An ſcilicet ante vel poſt venditionem *Joſephi* contigerit? Altera ſpectat ipſum facinus *Judæ & Thamaris*, Utrum a peccato excuſari poſſit.

Joſeph tentatio, victoria, carcer, ſomniorum Pharaonis interpretatio.

IX. *Joſephus* in Ægyptum abductus, Putiphari, cui venditus fuerat, ob eximiam indolem, ſpeciem corporis, induſtriam ac fidem in curanda re familiari gratiſſimus, ab ejus uxore, muliere impudica, illecebris ac promiſſis tentatus eſt. Ille refutatis laſcivis amoribus, dixit ad eam: *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo ſua, nec quidquam eſt quod non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi præter te, quæ uxor ejus es: Quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?* Cum ipſum aliquando importunius urgeret mulier impudens, ſe foras proripuit, relicto in manu ejus pallio. Hæc amore in furorem verſo caſtiſſimum Juvenem ſalacitatis inſimulavit; & tanquam tentatæ pudicitiæ indicium, pallium oſtendit. *Joſephus* nulla habita quæſtione truſus in carcerem, Piſtorum & Pincernarum *Pharaonis* Principibus in eodem ergaſtulo detentis ſomnia ipſorum interpretatus eſt, mox eventu ipſo veritatem interpretationis comprobante, ut vaticinium potius quam interpretatio ſomniorum videretur. Poſt biennium e carcere eductus, *Pharaoni* Regi ſiſtitur, ejuſque ſomnium de ſeptem bobus pinguiſſimis & totidem macie confectis, ac de ſpicis plenis ac pulcherrimis ex uno culmo pullulantibus, & totidem tenuiſſimis e ſtipula exortis interpretatus, ſeptem annos ubertatis primum, deinde totidem ſterilitatis & famis vaticinatus eſt, conſiliumque ſuum de procuranda annona inſuper adjunxit. Ejus ſapientiam demiratus *Pharao*, ipſum rei frumentariæ in univerſa regione præfecit, ac in regiminis partem aſſumpſit, uno ſibi ſolio, Imperiique nomine retento. *Num invenire poterimus talem virum, qui Spiritu Dei plenus ſit?* (inquit *Pharao* ad Miniſtros.) Tum ad *Joſeph* converſus ait: *Quia oſtendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid ſapientiorem & conſimilem tui invenire potero? Tu eris ſuper Domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum Regni ſolio te præcedam ..... Ecce conſtitui te ſuper univerſam Terram Ægypti* .... Mutavitque nomen ejus & vocavit lingua Ægyptiaca, *Salvatorem Mundi*. Dedit illi in uxorem *Aſenetham* filiam *Putipharis* Sacerdotis Heliopoleos, ex qua duos filios *Manaſſem & Ephraim* ſuſcepit. Annos triginta natus erat *Joſeph*, cum ſteteit in conſpectu *Pharaonis*. (Geneſis 39. 40. & 41.)

Joſeph Ægypti Prorex.

Jacob filios in Ægyptum mittit ad comparandam annonam. A Joſepho probantur.

X. Fame non per Ægyptum modo, ſed per Chanaanitidem graſſante, *Jacob* decem filios ſuos ad annonam comparandam in Ægyptum mittit, qui a fratre *Joſepho* diſſimulante agniti, proditionis inſimulantur, tanquam Imperii vires urbiumque munimenta exploraturi veniſſent. In carcerem conjecti non prius dimittuntur, quam vincto *Simeone*, & ut obſide relicto, *Benjaminum* fratrem ſuum adducturos ſe promitterent. Dimiſſi, una cum annona pecuniam ſaccis inſcii referunt. Annona abſumpta, ægre impetrant a patre ut in Ægyptum denuo pergant, aſcito in comitem *Benjamino*. Joſepho ſe ſiſtunt, ipſum in terram proni venerantur, munera offerunt, benigne excipiuntur, ac *Simeone* in libertatem reſtituto, cum *Joſepho* epulantur. Cum frumento dimiſſi, ſcypho in *Benjamini* ſacco invento (quem in eo abſcondi *Joſephus* juſſerat ut ipſos probaret) in Urbem revocantur. *Joſeph* vultu in ſeveritatem compoſito facinus ipſis improperat, reo necem aut vincula minatus. *Judas* ſe pro *Benjamino* in ſervitutem offert.

offert. Victus tandem pietate *Josephus* se fratribus manifestat, eosque sceleris in se commissi recordatione perturbatos proposita divina providentia, cujus decreto in Ægyptum pro illorum salute præmissus est, erigit, consolatur; demum curribus, commeatu, muneribusque instructos remittit ad patrem, familiamque quantocyus adducendam (*Genesis* 42. 43. 44. 45.)

Josephus a mendacio purgatur.

Quod Josephus Fratribus dixit: *Per salutem Pharaonis exploratores estis*, absque mendacio dixit; sensus enim est: *Si verum non dicitis, exploratorum pœna digni estis, hoc est, exploratores deputabimini merito mendacii vestri.* Eltis *autem, potuisse dici pro habebimini & deputabimini, innumeræ similes locutiones docent. Unde est illa Eliæ:* Quicunque exaudierit in igne, ipse erit Deus. *Non enim tunc erit, sed tunc habebitur.* Ita S. *Augustinus* Quæstione 139. in Genesim. Nec etiam mentitus est cum ait: *An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?* Quia id *non serio, sed joco* ab ipso dictum est. *Mendacia enim a mendacibus serio aguntur, non joco: Cum autem quæ non sunt, tanquam joco dicuntur, non deputantur mendacia.* Ita *S. Augustinus Quæstione* 163. *in Genesim.* Josephum tamen hoc joco mysterium aliquod adumbrasse censet.

3. Reg. 28. 24.

Quot capita cum Jacob Ægyptum ingressa? Moses cum semetipso, & cum S. Stephano conciliatur.

XI. *Sexaginta sex* capita cum Jacob in Ægyptum ingressa, ortaque ex ipso, *Moses* commemorat, *Genesis* 46. vers. 26. sequenti autem versu, *Omnes animas domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, septuaginta fuisse*, scribit. Idem numerus habetur initio Exodi: *Hæc sunt nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Ægyptum cum Jacob . . . Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Jacob, septuaginta.* Et cap. 10. *Deuteronomii*, Vers. 22. *In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum; & ecce nunc multiplicavit te Dominus tuus sicut Astra cœli.* Septuaginta Interpretes Capite *Geneseos* supra laudato septuaginta quinque numerant, eumdemque numerum exprimunt initio *Exodi*. Denique S. Stephanus, *Actorum* 7. vers. 14. totidem numerat: *Mittens autem Joseph*, inquit, *accersivit Jacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque.* Hæc multiplicem involvere contradictionem prima fronte videntur. At illa conciliare facile est dicendo, *Mosen* Genesis 46. vers. 26. In illo numero sexaginta sex capitum nec *Jacob* comprehendere, sed eos dumtaxat qui cum eo in Ægyptum descenderunt, nec *Josephum* & duos filios ejus *Manassem* & *Ephraim*, quos in Ægypto invenit: Versu vero 27. in numero septuaginta animarum & ipsum *Jacob*, & *Joseph*, duosque ejus filios in Ægypto natos includere. Itaque quæstionem illam solvit S. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis. *Quod excepto Joseph & filiis ejus, sexaginta sex animæ de femore Jacob egressæ introierunt Ægyptum, nulla dubitatio est; ita enim & paulatim per singulos supputatus numerus approbat, & in Hebræis Voluminibus invenitur. Nam quod apud 70. legimus, filios Joseph natos in Ægypto fuisse novem, sciamus in Hebræo pro novem esse duos: Ephraim quippe & Manasse, antequam Jacob intraret in Ægyptum, & famis tempus ingrueret, nati sunt in Ægypto. Hinc manifestum est, omnes animas quæ ingressæ sunt Ægyptum cum Jacob, fuisse 70. sexaginta enim & sex cum eo ingressæ sunt, & repererunt in Ægypto tres animas, Joseph scilicet & duos ejus filios; septuagesimus autem ipse fuit Jacob.* Quod autem Interpretes Græci ad hunc numerum quinque capita addiderunt, nempe *Machir* filium Manasse, *Galaad* ejus nepotem, *Sutalaam & Taam Ephraimi* filios, ac *Edem* illius nepotem, id per anticipationem scripsere. *Neque enim* (inquit S. Hieronymus) *cum intravit Jacob Ægyptum, Manasse & Ephraim in ea erant ætate ut jam filios generare potuissent. Hanc rem ne videamur adversus Scripturæ Auctoritatem loqui, etiam 70. Interpretes in Deuteronomio transtulerunt, dicentes, Quod in septuaginta animabus ingressus sit Jacob in Ægyptum. Si quis igitur nostræ sententiæ refragatur, Scripturam inter se contrariam faciet; ipsi enim 70. Interpretes, qui hic posuerunt 75. animas, per προλήψιν, id est, anticipationem, Joseph & posteros ejus commemorantes, iidem in Deuteronomio septuaginta tantum intrasse memorarunt.* Sanctus autem *Lucas* Versionem 70. Interpretum secutus est, quæ tunc apud Gentes, quibus scribebat, magis vulgata erat, & celebrata. *Non*, inquit S. Hieronymus, *debuit S. Lucas illius Scriptor Historiæ, & in Gentes Volumen illud emittens, scribere contrarium aliquod Scripturæ Septuaginta, quæ jam fuerat Gentibus divulgata, quorum Auctoritas illo tempore major erat quam Lucæ, qui ignotus & vilis, nec magnæ fidei in Nationibus ducebatur: Hoc autem generaliter* ob-ser-

obſervandum, quod ubicumque Sancti Apoſtoli aut Apoſtolici Viri loquuntur ad Populos, iis plerumque teſtimoniis abutuntur, quæ jam fuerant in Gentibus divulgata. Licet plerique tradant, Lucam Evangeliſtam, ut Proſelytum, Hebræas literas ignoraſſe.

Alium ex hac difficultate exitum *S. Auguſtinus* invenit, expoſuitque poſtrema Quæſtionum in *Geneſim*. Nomen ſcilicet ingreſſus *Jacob* in Ægyptum, ad omne tempus vitę *Joſeph*, qui ingreſſus illius auctor fuit, extendit. *Si quiſquam*, inquit, *exigit quemadmodum etiam ſecundum Hiſtoriæ fidem verum ſit, Jacob cum ſeptuagintaquinque animabus Ægyptum intraſſe? Dicemus, non uno illo die quo Jacob venit in Ægyptum, ingreſſum ejus intelligi oportere: ſed quia in filiis ſuis plerumque appellatur Jacob, hoc eſt in poſteris ſuis, & per Joſeph, conſtat eum intraſſe in Ægyptum; introitus ejus accipiendus eſt, quamdiu vixit Joſeph, per quem factum eſt ut intraret ille. Toto quippe illo tempore naſci & vivere potuerunt omnes qui hic commemorantur, ut 75. animæ compleantur uſque ad Nepotes Benjamin. Sic enim dicit Scriptura, numerans omnes poſteros Jacob ex Lia:* Hi ſunt filii Liæ, quos peperit ipſi Jacob in Meſopotamia Syriæ. *Inter quos tamen multi numerantur non ibi nati, ſed quia illic parentes ipſorum nati fuerant, ibi eos perhibuit eſſe natos, quoniam cauſa, qua naſcerentur, ibi nata eſt, id eſt, parentes eorum quos Lia ibi pepererat. Similiter igitur, quoniam cauſam intrandi Jacob in Ægyptum præbuit Joſeph, totum tempus quo in Ægypto vixit Joſeph, ingreſſio erat Jacob in Ægyptum, per ſuam videlicet progeniem, quæ illo vivo propagabatur, per quem factum eſt ut ingrederetur.* Lege & caput 40. Libri 16. *De Civitate Dei*.

Oeconomica & politica Joſephi prudentia.

XII. Interim *Joſephus* totam pecuniam, quæ inveniebatur in Ægypto & in Terra Chanaan, pro annona illis vendita collegit, & in ærarium *Pharaonis* intulit. Pecunia utriuſque regionis abſumpta, Ægyptii greges & armenta ſua *Joſepho* vendiderunt, & cum cibis commutarunt. Poſtremo denique famis anno agros & libertatem ſuam *Joſepho* addixerunt Ægyptii pro annona, & ſemente quo agros fererent in ſequentem annum fertilitatis redditurę. Sic jus omne proprietatis Terræ, hominumque, *Pharaoni Joſephus* acquiſivit: agroſque colendos Ægyptiis ea conditione aſſignavit, ut quintam proventuum partem Regi, lege perpetua, quotannis ſolverent. Agri dumtaxat Sacerdotum ab hac lege immunes fuere, quibus cibaria ex horreis publicis tempore famis prębebantur, ideoque poſſeſſiones ſuas vendere compulſi non fuerunt. (*Gen.* 47.)

Jacob moriturus filiis benedicit, de futuris & præſertim de adventu Meſſiæ vaticinatur.

XIII. *Jacob* morti proximus *Manaſſem* & *Ephraim* filios *Joſephi* adoptavit, eiſque benedicens, minorem majori divino inſtinctu prępoſuit, commutans manus, dexteramque, quam *Joſephus* capiti *Manaſſis* applicuerat, ſuper caput *Ephraim* extendens. Sic autem precatus eſt: *Deus in cujus conſpectu ambulaverunt patres mei Abraham & Iſaac, Deus qui paſcit me ab adoleſcentia mea uſque in præſentem diem: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: & invocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham & Iſaac, & creſcant in multitudinem ſuper terram.* Convocatis deinde omnibus filiis benedixit *Jacob*, ſingulis eventura prædixit: de adventu Meſſię inſigne Vaticinium edidit, *Judæ* bene precatus. *Juda*, inquit, *te laudabunt fratres tui: Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum: adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda; ad prædam, fili mi, aſcendiſti: requieſcens accubuiſti ut leo, & quaſi leæna; quis ſuſcitabit eum? Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit Expectatio Gentium. Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, o fili mi, aſinam ſuam. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum. Pulchriores oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.* De cujus Oraculi ſenſu inferius diſſeremus. Mortuus eſt *Jacob* annos natus centum quadraginta ſeptem, poſtquam in Terra Ægypti vixiſſet annis ſeptendecim. Corpus ejus in Terram Chanaan delatum, ſepultum eſt in ſpelunca duplici, quam emerat *Abraham* cum agro in poſſeſſionem ſepulcri ab *Ephron Hethæo* contra faciem Mambre. (*Geneſ.* 50.) Ad *Jacobum* pertinent verba illa Sapientię 10. *Hæc profugum iræ fratris Juſtum deduxit per vias rectas, & oſtendit illi Regnum Dei, & dedit illi ſcientiam Sanctorum: honeſtavit illum in laboribus & complevit labores illius. In fraude circumvenientium illum adfuit illi, & honeſtum fecit illum. Cuſtodivit illum ab inimicis, & a ſeductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & ſciret quoniam omnium potentior eſt ſapientia.* De eodem Apoſtolus ad Hebræos 11. Verſ. 22.

Fide

Fide Jacob moriens singulos filiorum Joseph benedixit: & adoravit fastigium virgæ ejus. Versionem 70. Interpretum sequitur S. Paulus: Latinus enim Interpres convenienter Hebraico Textui, & Chaldaicæ Paraphrasi transtulit: *Adoravit Israel Deam, conversus ad lectuli caput.*

XIV. *Josephus* imminente morte, egressum filiorum Israel ex Ægypto vaticinatus est, dicens: *Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de Terra ista ad Terram, quam juravit Abraham Isaac, & Jacob.* Cumque de transferendis suis ossibus præcepisset, annos centum & decem natus obiit. Ad *Josephum* pertinent hæc verba *Sapientiæ* 10. Vers. 13. *Hæc venditum Justum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi Sceptrum Regni, & potentiam adversus eos qui eum deprimebant: & mendaces ostendit qui maculaverunt illum, & dedit illi claritatem æternam.* De ipso Apostolus ad *Hebræos* 11. vers. 22. *Fide*, inquit, *Joseph moriens, de profectione filiorum Israel memoratus est, & de ossibus suis mandavit.* Ægypti præfecturam sub pluribus Regibus annis octoginta gessit *Josephus*. Annorum seriem *Eusebius* in Chronico ita digerit. *Joseph Dux Ægypti fit anno ætatis trigesimo, Jacobi patris centesimo secundo: Quem Principatum tenuit annis octoginta. Post cujus interitum Hebræi Ægyptiis servierunt annis centum quadraginta quatuor. Fiunt autem omnes anni, quos Hebræi in Ægypto fecerunt, ducenti quindecim, qui ab eodem tempore computantur quo Jacob cum filiis suis descendit in Ægyptum.* In morte *Josephi* desinit Liber *Geneseos* annorum bis mille trecentorum sexaginta novem res gestas continens. *Mors Josephi.*

ARTICULUS IV.

De Jobi Historia.

Quo tempore Jobi Historia contigerit?

Jobi Historiam Patriarcharum temporibus contigisse, & ante *Mosem*, non levia suadent argumenta. 1. Quod *Job* Sacrificia offerret, quod post Legem solis Sacerdotibus Aaronicis, sive ex Tribu *Levi* licebat, idque coram Tabernaculo, sive in Templo. 2. Quod Legis & Prophetarum in tota *Jobi* Historia nulla mentio extet; Nullum ab Israele petatur virtutis exemplum in *Jobi* & Amicorum ejus colloquiis; Nulla admirabilium Dei operum, sive in Ægypto, sive in Deserto, longoque in Terram Chanaan itinere commemoratio, quæ tamen in ore *Jobi* vel amicorum, qui ad eum consolandum accesserant, peropportuna fuisset. 3. Quod *Job* & Amici ejus veram Religionem profiterentur, atque adeo illis temporibus viverent, quibus Idumæi ab *Esau* progeniti sincerum veri Dei cultum retinebant, quod temporibus datam Legem secutis non convenit. 4. Quod *Eliphaz* Jobi amicus non alius videatur ab *Eliphaz* illo *Esau* filio, cujus meminit *Moses* Geneseos 36. & *Jobad* filius *Zaræ*, Rex Idumæorum secundus de quo Vers. 33. ejusdem Capitis, eundem cum *Jobo* esse verisimile sit. Id enim probat Clausula illa celebris in Codicibus Septuaginta Interpretum Libro *Jobi* adtexta. *Hic interpretatione redditur ex Libro Syriaco; In terra quidem Ausitide habitans, in finibus Idumææ & Arabiæ: & erat ei nomen Jobad. Cum autem accepisset uxorem Arabissam, generat filium, cui nomen Ennon. Erat autem ipse ex patre quidem Zaræ, de filiis Esau filius: matris autem Bosorræ: ita ut ipse sit quintus ab Abraham. Et hi sunt Reges, qui regnaverunt in Edom, cujus Regionis etiam ipse denominatus est: Primus Balac filius Beor: & nomen Civitatis ejus Dennaba: Post Balaac autem Jobad, qui vocatur Job . . . Amici autem, qui ad eum venerunt, Eliphaz de filiis Esau Thæmanorum Rex, Baldad Tyrannus Sauchæorum, Sophar Rex Minæorum.* Quamquam vero clausula ista modo in Hebræo non extet, nec *S. Hieronymi* tempore in Codicibus Hebræis legeretur; ipsam tamen ex illis se extendisse Septuaginta Interpretes significant, Syriacum enim librum vocant Hebraicum, ut *Olympiodorus* ostendit in *Catena in Job*, ut etiam censet Scholiastes, *a Nobilio* laudatus. Eamdem clausulam admiserunt *Theodotion*, Interpres Arabs, *Pseudo-Origenes* Commentario in Jobum, *Nicetas* in *Catena*. Ejus etiam meminerunt *Origenes Epistola ad Africanum*, *S. Joannes Chrysostomus*, *Polycronius*, & *Olympiodorus* in Proœmio & ad calcem *Catenæ in Job*, asserens, eam cum re-

reliquo *Jobi* Libro Ecclesiæ ab Apostolis traditam fuisse. In omnibus denique vel antiquissimis Codicibus Græcis reperitur. Unde nullius auctoritatis esse non potest. Ex his verisimillimum fit, *Jobi* Historiam eo tempore contigisse, quo Israelitę in Ægypto versabantur. Sane *Mosę* vetustiorem fuisse consentiens est Interpretum prope omnium & Chronologorum opinio. Thalmudistæ *Jobum* eo anno natum ariolantur, quo in Ægyptum venit *Jacob*; mortuum anno quo inde Israelitæ exierunt.

Jobi moderatio in prosperis, patientia in adversis.

II. *Job* Aussitidis Princeps, *Vir simplex, rectus, ac timens Deum, & recedens a malo* septem filiorum & trium filiarum pater, opibus inclytus inter omnes Orientales, id est Arabes, magnus & potens admirabile præbuit in prosperis moderationis ac pietatis, in adversis patientiæ & humilitatis exemplum. Cum ejus filii convivia in necessitudinis symbolum alternis vicibus celebrarent, Pater de suorum salute sollicitus, mittebat ad eos, illisque a Deo bene precatus, *holocausta pro singulis*, *diluculo* consurgens offerebat. Hunc Satanas Deo permittente aggressus, multiplici clade perculit, bonis perditis, Liberis omnibus repentina domus, in qua convivabantur, ruina oppressis, ipsum ulcere fœdissimo a planta pedis usque ad verticem afflixit; ita ut in sterquilinio sedens, & testa saniem abstergens, vivum cadaver potius quam homo videretur. Bonorum jacturam filiorumque funera æquo animo tulit, tot ac tam gravium malorum acceptis nuntiis Deum adoravit, laudavitque, has in voces erumpens: *Nudus egressus sum de utero matris mex, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum.* Ulcera fœtoremque non minori patientia ferentem, Dæmon novis præstigiis adorsus est, uxore ad ejus pietatem subsannandam subornata: cujus proterviam *Jobus* his verbis arguit, fregit: *Quasi una de stultis Mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* Ubi tantæ cladis fama percrebuit, tres ex Amicis, proximarum urbium Reguli, *Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites*, ex condicto venerunt, infelicem consolaturi. *Et sederunt cum eo in Terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.* Quod tamen non ita intelligendum, quasi toto septem dierum noctiumque spatio sine cibo & potu immoti cum *Jobo* sederint, sed quod septiduo in Urbe manserint, ipsum interdum adeuntes: Sicut cum *Jacob* Genesis 31. Vers. 40. ait: *Die noctuque æstu urebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis:* non significat se toto viginti annorum spatio, quibus apud *Labanum* mansit, nec tectum subiisse, nec somno indulsisse, sed frequenter sub dio versatum, aerisque injuriis expositum, diluculo surrexisse, & vigilias in multam noctem sæpius protraxisse, ut res illius procuraret. Tum verba miscuerunt *Job* & amici in eam sententiam, quam Libri *Job* sacer Auctor expressit. Eorum controversiam Deus Oraculo suo diremit, & querimonias composuit. *Jobo* denique Deus non solum restituit universa quæ amiserat, sed addidit duplo maiora. Filiorum dumtaxat & filiarum idem fuit qui ante calamitatem numerus, quia priores filii apud Deum vivebant. Vixit postea centum quadraginta annis: Unde conjiciunt Hebræi totidem annos ante calamitatem illum vixisse: & vidit filios suos ac nepotes usque ad quartam generationem: & mortuus est senex & satur dierum. Eximiam Christi figuram in se expressisse Jobum, recte observarunt *Polychronius*, & Auctor Commentariorum in *Job* inter *S. Hieronymi* Opera editorum. Summam Historię *Jobi* proponit *Severus Sulpitius* Lib. 1. Historiæ Sacræ his verbis: *Hoc tractu temporum Job fuit, legem naturæ, & agnitionem Dei & omnem justitiam complexus: prædives opibus, atque eo illustrior, quod his neque integris corruptus, neque amissis depravatus est. Nam cum per Diabolum exutus bonis, filiis etiam esset orbatus, ad extremum diris ulceribus affectus, non potuit vinci ut præ doloris impatientia aliqua in parte peccaret. Mercedem denique divini testimonii consecutus, sanitati redditus, omnia quæ amiserat in duplum recepit.*

Quomodo Amici Job septiduo cum illo sederunt.

Job insignis Christi typus.

ARTICULUS V.

Summa Hiſtoriæ Sacræ a morte Joſephi ad Exitum uſque Iſraelitarum ex Ægypto.

Iſraelitarum in Ægypto, dura ſervitus.

I. DEfuncto *Joſepho* & univerſis ejus fratribus, omnique cognatione, Hebræos in gentem jam maximam auctos, novus Rex *Rameſſes Miamun*, beneficiorum Ægyptiis a *Joſepho* collatorum, ſervatique per ipſum Regni immemor, tributis operiſque opprimere decrevit. Ipſis cuſtodes ac Præfecti adhibiti, qui ad coquendos lateres ad Urbes munitiſſimas *Phitomam* & *Rameſſem* extruendas, aliaque opera domeſtica, ruſtica, civilia cogerent. Cum duriſſima ſervitute afflictos & oppreſſos in dies nihilominus augeri *Pharao* videret, Gentemque peregrinam indigenis omnibus terrori fieri, *Sephoræ* ac *Phuæ* Hebræarum obſtetricibus imperavit, ut ſalvis in partu femellis, maſculos omnes interficerent. Non paruerunt illæ ferali Decreto, timore Dei impulſæ. Qua de re cum a Rege objurgarentur, mentitæ ſunt, Hebræas mulieres artis obſtetricandi peritas prius parere, quam ad eas accederent. Placuit Deo Mulierum pietas, propter quam *Domos ipſis ædificavit*, id eſt, rem ipſarum familiarem auxit, ingentemque bonorum temporalium copiam illis largitus eſt, ut *S. Auguſtinus*, & *Theodoretus* explicant. Quamquam id etiam de cœleſtis patriæ felicitate, & variis manſionibus apud Patrem intelligi poſſit, ut explicat *S. Hieronymus*: Qui tamen alibi domorum ædificationem ſimplicius & convenientius interpretatur *filiorum procreationem*. Nullum mendacio patrocinium ab obſtetricum mendacio quæri poteſt, nec illud a Deo muneratum fuit. Nam, ut ait *S. Auguſtinus Lib. contra Mendacium*, cap. 15. *Quæ contra Legem Dei fiunt, juſta eſſe non poſſunt; dictum eſt autem Deo*: Lex tua veritas. *Cum igitur contra Legem Dei ſit mendacium, id juſtum eſſe non poteſt: Item ex veritate eſt omne quod juſtum eſt. Clamat autem Joannes*: Omne mendacium non eſt ex veritate. *Omne ergo mendacium non eſt juſtum. Quapropter cum nobis de ſacra Scriptura mentiendi proponuntur exempla, aut mendacia non ſunt, ſed putantur eſſe, dum non intelliguntur; aut ſi mendacia ſunt, imitanda non ſunt, quia juſta eſſe non poſſunt. Nam quod ſcriptum eſt, bene Deum feciſſe Hebræis Obſtetricibus, & Rahab Hiericunthinæ Meretrici; non ideo factum eſt, quia mentitæ ſunt, ſed quia in homines Dei miſericordes fuerunt. Non eſt itaque in eis remunerata fallacia, ſed benevolentia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis. Sicut enim non eſſet mirum, ſi priori tempore commiſſa ab ipſis opera mala, propter poſteriora opera bona vellet Deus ignoſcere; ita mirandum non eſt, quod uno tempore, in una cauſa, Deus utrumque conſpiciens, id eſt factum miſericorditer, & factum fallaciter, & bonum remuneravit, & propter hoc bonum & illi malo ignoverit. Si enim peccata quæ propter carnis concupiſcentiam, non propter miſericordiam fiunt, ea propter poſteriora opera miſericordiæ dimittuntur; cur non merito miſericordiæ dimittantur, quæ propter ipſam miſericordiam committuntur? Gravius eſt enim peccatum quod animo nocentis, quam quod animo ſubvenientis efficitur.* Legi poteſt de eodem argumento *S. Gregorius* Lib. 18. *Moralium in Job*, ad illa verba Cap. 26. *Donec ſupereſt halitus in me, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.*

Obſtetricum pietas a Deo remunerata eſt; non mendacium.

S. Auguſt. Lib. Locution. in Exod. Theodoret. Quæſt. in Exod. S. Hieron. in cap. 65. Iſaiæ, & in Tradit. Hebr. Geneſ. ad cap. 16.

Moſis expoſitio.

II. Suis fruſtratus conſili *Pharao* edixit ut pueri Hebræi in flumen projicerentur. (*Exodi* 1.) Interea *Amram* filius *Chaath*, nepos *Levi*, pronepos *Jacob* Patriarchæ, uxorem duxit *Jochabel*, ex ſtirpe ſua, quæ ipſi filium peperit formæ cum primis elegantis. Hunc tribus menſibus apud ſe celatum educare auſa eſt. Cum vero propter diligentem inquiſitionem a Rege inſtitutam, & vicinos Ægyptios, celari amplius puerulus non poſſet, ipſum in arca ſcirpea, bitumine & pice illita poſitum, ad fluminis ripam expoſuit, ſtante procul ſorore ejus *Maria*, & rei eventum conſiderante. Ibi eum repertum *Thermutis* Pharaonis filia, ipſius venuſtatem demirata, Matri *Jochabelæ* lactandum tradidit, poſteaque adoptatum filii loco habuit; vocavitque nomen ejus *Moyſen*, quod eſſet ex aquis ſublatus. *Mo* enim Ægyptiorum lingua aquam, *Iſes* vero ſervatum ſignificat. Unde nomen compoſitum *Moyſes*, quaſi ex aquis ſervatus, ut obſervant *Philo* Lib. *De Vita Moſis*, *Joſephus* Lib. 3. *Antiquitatum*, *Clemens Ale-*

Alexandrinus Lib. 1. *Stromatum*. Adoleſcens *Omni ſapientia Ægyptiorum eruditus eſt.* (Actor. 7. verſ. 18. 19.) Arithmeticam, Geometriam, Muſicam, Medicinam, reconditiorem inſuper doctrinam, quæ hieroglyphicis literis tradebatur, arcana Phyſiologiæ, Theologiæ, & Politicæ Ægyptiæ dogmata explicantem, ab Ægyptiis Præceptoribus, Aſtrologiam a Chaldæis, Philoſophiam a Græcis *Moſem* didiciſſe, *Philo* in ejus Vita, & *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum aſſerunt. Verum hæc de Græcis *Moſis* Præceptoribus narratio falſiſſima eſt, cum literas e Phœnicia allatas Græcis primus tradiderit *Cadmus Moſe* longe recentior, ut tradunt *S. Juſtinus* Martyr, Oratione ad Gentes, & *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, *Euſebius* Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ* cap. 5. & ante hos omnes *Joſephus* Lib. 1. contra *Apionem*.

Ægyptius cædes a Moſe.

III. Cum *Moſes* vir factus fratres ſuos Iſraelitas inviſeret, eorumque ærumnas cerneret, Ægyptium qui Hebræo inſultabat, eumque verberibus affligebat, occidit, cadaverque arena contexit, velut hoc facinore præſagiens, futurum ſe olim Dei vindicem ac Iſraeliticæ Gentis liberatorem. Prodita cæde, & ad *Pharaonem* ipſum delata, ſupplicii metu in Madianitidem profugit, ibique uxorem duxit *Sephoram*, filiam *Raguelis*, ſive *Jethro*, Madianitarum Sacerdotis, quæ Numerorum 12. *Æthiopiſſa* dicitur, quod Madianitæ Orientalis Æthiopiæ Populus eſſent, ut colligitur ex Cantico Habacuch: *Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles Terræ Madian*: utque docent *S. Hieronymus* Commentario in eum Prophetæ locum, & *Theodoretus* Quæſtione 22. in Numeros. Duos ex ea liberos ſuſcepit, *Gerſam* & *Eliezer*. Annos quadraginta in terra Madian *Moſes* expleverat, jamque octogeſimum ætatis agebat annum, cum illi gregem *Jethro* Soceri ſui paſcenti ad Montem *Horeb*, in Rubo ardenti & incombuſto Deus apparuit, & ad Populum ſuum ab Ægyptiaca ſervitute liberandum vocavit. (*Exodi* 2. & 3. & *Actuum* 7.) Ille Munus impoſitum variis ſubterfugiis detrectans, tandem tribus ſignis, *Aaronis* fratris adjunctione, divinæ opis promiſſione animatus, Miraculorum patrandorum auctoritate inſtructus, illud ſuſcipit. (*Exodi* 3. & 4.)

Moſis vocatio.

Moſis & Aaronis ad Pharaonem legatio.

IV. *Moſes* & *Aaron* prodigiis primum apud Hebræos editis ut Legationem confirmarent, *Pharaonem* conveniunt, Dei mandata exponunt. Ipſa contemnit Tyrannus, duriori ſervitute Iſraelitas premit, graviores ipſis labores præter diurnum penſum imponi jubet. *Moſes* Pharaonis repulſa, & Populi ærumnis, quibus augendis occaſionem dediſſe videbatur, afflictus, Deum rogat, a quo Iſraelitarum animi ſpe libertatis, & Terræ Chanaan promiſſione eriguntur. Cum amplioribus Mandatis ad Regem remittuntur *Moſes* & *Aaron*, quorum hic tenor: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit Propheta tuus. Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi, & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Iſrael de Terra ſua. Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in Terra Ægypti, & non audiet vos; immittamque manum meam ſuper Ægyptum, & educam Exercitum & Populum meum filios Iſrael de Terra Ægypti per judicia maxima.* Moſes octoginta & Aaron octoginta tres annos natus, cum *Pharaone* congrediuntur. Miraculo virgæ in ſerpentem converſæ magis induratus eſt Pharao, cum Magorum Principes *Joannem* & *Mambrem* ab Apoſtolo nominatos 2. *ad Timotheum* 3. *Verſ.* 8. ſignum illud præſtigiis ſuis vidit imitari, quamquam ſerpens ex virga *Moſis* factus, ſerpentes ex virgis Magorum excitatos devoraverit. (*Exodi* 7.) Mox decem plagas per intervalla Deus Ægyptiis inflixit ad frangendam Tyranni contumaciam.

Decem Plagæ Ægypti.

V. Prima plaga fuit aquarum in ſanguinem verſarum. Ab aqua porro plagarum initium factum eſt, *Quia valde gloriabantur Ægyptii de flumine ſuo, & hunc pro Deo habebant: ut qui parem uſum illis præberet atque nubes cœli. Deinde propter pueros Judæorum in illum demerſos: Fluvius enim ille mutatus in ſanguinem velut conquerebatur de cæde puerorum per Ægyptios commiſſa* (inquit *Theodoretus* Quæſtione 19. in Exodum.) Circa hanc plagam multa docet Scriptura. 1. Aquas omnes fluviorum, rivorum, paludum, lacuum, in ſanguinem verſas, tam in vaſis ligneis, quam in ſaxeis. 2. Piſces mortuos eſſe, fluviumque computruiſſe. 3. Plagam hanc ad omnem Terram Ægypti pertinuiſſe; adeoque Terram *Geſſen* ab hac plaga immunem non fuiſſe reſpectu Ægyptiorum, quamvis eædem aquæ Hebræis dulces ac potabiles eſſent, priſtinamque naturam & ſpeciem ab eis hauſtæ retinerent, ut tradit *Joſephus* Lib. 2. *Antiquita-*

tum

rum, cap. 5. Docet 3. Scriptura Magos *Pharaonis* incantationibus ſuis idem feciſſe, aquas nimirum vertiſſe in ſanguinem, ex Mari ſcilicet, quod proximum erat, in Domum Regiam allatas, ut *S. Auguſtinus* & *Theodoretus* conjiciunt; vel ex iis locis quę ſoli incolebant Hebręi, ut idem *Sanctus Auguſtinus* probabilius putat. Docet 4. Scriptura Ægyptios fodiſſe puteos circa flumen, ut biberent; quod aqua fluminum in ſanguinem verſa, cum ſubterraneo meatu per arenas colata, attenuata, & purgata eſſet, ſanguinis craſsitiem, colorem & ſaporem aliquantulum amitteret, ac in potu tolerabilis fieret extrema neceſsitate urgente, ut explicat *Toſtatus*. 5. Docet impletos eſſe ſeptem dies poſtquam Deus hanc plagam inflixit; quam adeo ſeptiduum duraſſe veriſimillimum eſt, ut *Philo* aſſerit Lib. *De Vita Moſis*. De hac plaga loquens *David* Pſalm. 77. ait: *Convertit in ſanguinem flumina eorum, & imbres eorum ne biberent*. At *Moſes* nullam pluvialis aquæ mentionem facit; & præterea nulli in terram Ægypti cadunt imbres, ſed Nilus ipſi & nubium & imbrium vicem præſtat, ut *Moſes* ipſe, ſive *Deus* per *Moſen* loquens ſignificat *Deuteronomii* 11. verſ. 10. 11. quod etiam teſtantur *Philo* Lib. 3. *De Vita Moſis*, *Joſephus* Lib. 2. *Antiquitatum* cap. 5. *Plinius* Lib. 6. *Mela* Lib. 3. c. 9. *Strabo* Lib. 16. Difficultas iſta facile ſolvitur; ſiquidem Hebræam vocem, quam Latinus Interpres *Pſalmo* 77. Verſ. 49. vertit *imbres*, Sanctus Hieronymus *rivos* reddit; & *S. Auguſtinus* in Commentario hujus Pſalmi vocem Græcam ὀμβρματα *Manationes aquarum* interpretatur; idemque nomen eſt Latinis *imber*, quod Græcis ὄμβρὲς, ſive, ὀμβρίμα mutata litera *o* in *i*, ut notat *Janſenius*. Locus conſimilis *Pſalmo* 104. Verſ. 29. habet aquas: *Convertit aquas eorum in ſanguinem, & occidit piſces eorum*.

S. Auguſt. Epiſt. ad Marcellinum olim 7. nunc 143. Theodoret. Quæſt. 20. in Exod.

VI. Secunda plaga fuit Ranarum e fluvio ebullientium, per terram graſſantium, domos implentium, in cibos, in potum, in cubilia invadentium, omnia fœdantium. Unde Pſalmo 104. Verſ. 29. *Edidit Terra eorum ranas in penetralibus Regum ipſorum*. De plaga illa Ægyptiaca vel ipſi impii non ambigent, ſi legant ea quę de vaſtitate integris civitatibus & populis a ranis illata Auctores tam profani quam ſacri referunt, ſcilicet *Diodorus Siculus* Lib. 3. *Plinius* Lib. 8. cap. 29. *Athenæus* Lib. 8. cap. 2. *Oroſius* Lib. 3. cap. 23. Hęc plaga octavo die poſt primam inflicta, & die nona ablata eſt, *Moyſe* orante, cum *Pharao* dimiſsionem Populi promiſiſſet. Signum iſtud pręſtigiis etiam ſuis imitati ſunt Magi.

VII. Tertia plaga fuit Sciniphum, id eſt muſcarum minutiſsimarum, inquietiſsimarum, & inordinate volantium, in oculos irruentium, acerbiſsimo ſtimulo pungentium, quę homines quieſcere non ſinunt, ut docent *Philo*, *Origenes in Exodum*, & *S. Auguſtinus Sermone De* 10. *Plagis & Præceptis*, qui inter Sermones De Tempore Octavus eſt in poſtrema Editione Pariſienſi. *Joſephus* nomine Sciniphum pediculos perperam intellexit, repugnante Scriptura, quę ex pulvere terrę, non ex corporibus hominum & animalium natos ſignificat, & homines ac jumenta afflixiſſe. (*Exodi* 8. *Verſ.* 16. 17.) Idem incantationibus ſuis fruſtra tentarunt Magi, ſuamque impotentiam profeſsi, *Pharaoni* dixerunt: *Digitus eſt Dei hic*.

VIII. Quarta plaga fuit muſcarum omnis generis, & pręſertim caninarum, de quibus *Pſalmo* 77. Verſ. 45. *Miſit in eos Cenomyam, & comedit eos*. Philo Lib. 1. De Vitæ Moſis, *Origenes*, *S. Auguſtinus*, & *Theodoretus*, legunt *Cynomiam*, hoc eſt, caninam muſcam. *S. Hieronymus* legit *Cœnomiam*, id eſt, muſcam communem, ſeu omne genus muſcarum. Utraque lectio facile conciliari poteſt; Muſca namque canina alias non excludit, ſed propter graviorem moleſtiam pręcipue nominata eſt. Huic autem prodigio ſola Scripturę ſacrę auctoritate exploratiſsimo fidem vel apud impios conciliare poſſunt muſcę lethiferę, quarum meminit *Ariſtoteles* Lib. *De Mirabili Auſcultatione* pag. 886. infeſtiſsimæ Nili muſcæ, de quibus *Plutarchus Oratione De eſu Carnium*, aliæque ſimiles, de quibus *Plinius* Lib. 10. & *Pauſanias* in *Arcadicis* p. 497. & quarum gratia *Jovi* muſcarum abactori litabatur, teſte *Pauſania* in *Eliacis* p. 313. Quod *Clemens Alexandrinus* confirmat in *Protreptico ad Gentes*. Hac plaga perculſus *Pharao* ſe filios Iſrael dimiſſurum pollicitus eſt: quod tamen non præſtitit. (*Exodi* 8.)

IX. Quinta plaga fuit peſtis & interitus pecorum. Cum vero Ægyptiorum animalia

lia quæ erant in agris, equi, asini, cameli, boves, & oves gregatim perirent, de animalibus Israelitarum nihil omnino periit. (*Ex.* 9.)

X. Sexta plaga fuit ulcerum & pustularum erumpentium in hominibus & jumentis: qua & ipsi Magi *Pharaonis* percussi fuere. (*Exodi* 9.)

XI. Septima plaga fuit grandinis gravissimę cum igne commixtæ, tonitruum & fulminum. De qua *Psalmo* 47. Vers. 48. & 77. *Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina. Et tradidit grandini jumenta eorum, & possessionem eorum igni.* Et Sapientiæ 16. Vers. 22. *Nix autem & glacies sustinebant ignis vim & non tabescebant: ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine, & pluvia coruscans.* Huic signo vel apud impios fidem conciliare possunt grandineæ plagæ ab Auctoribus narratæ, scilicet ab *Horatio* Lib. 3. Ode 1. & Lib. 1. Epistola 8. *Socrate* Histor. Ecclesiast. Lib. 4. cap. 10. *Glyca* Annalium p. 4. *Flodoardo* in *Chronico* ad annum 919. *Paulo Æmilio* Lib. 5. De Gestis Francorum, *Matthæo Palmerio* in *Chronico* ad annum 825. *Hethore Boethio* Lib. 23. Histor. Scoticæ, *Antonio Bonfinio* De Rebus Hungaricis Dec. 1. Lib. 11. &c.

XII. Octava plaga fuit locustarum omnia depascentium, (*Exodi* 10.) Ad hanc pertinet, *Psalmi* 74. Versus 51. *Et dedit ærugini fructus eorum; & labores eorum locustæ.* Ærugo ponitur pro brucho locustæ specie, ut patet ex *Psalmo* 104. Vers. 34. & 35. *Dixit & venit locusta & bruchus, cujus non erat numerus: Et comedit omne fœnum in terra eorum, & comedit omnem fructum terræ eorum.* Ærugo itaque ad octavam plagam pertinet, sicut pruina & ignis ad septimam, ut plures quam decem plagas admittere cum *S. Augustino* minime necesse sit. Porro plagę istius prodigium nec ipsi impii negabunt, si probatos Auctores audiant mira de vastatione ac pernicie a locustis allata narrantes, scilicet *Plinium* Lib. 8. cap. 29. & Lib. 11. cap. 29. *Titum Livium* Lib. 42. *S. Augustinum* Lib. 3. *De Civitate Dei*, cap. 31. *Cedrenum* circa annum 278. *Anastasium Bibliothecarium a Baronio* laudatum Tom. 9. ad annum 885. *Aventinum* Lib. 7. Historiæ Bojorum, *Johannem Leonem Africanum* in Descriptione Africæ Lib. 9.

XIII. Plaga nona fuit densissimarum & horrendarum tenebrarum, quæ universæ Terræ tÆgypti per triduum offusæ sunt, ita ut nemo Ægyptiorum alterum videret, nec se loco moveret: dum limpidissima lux Israelitis interim affulgebat. *Exodi* 10. Hanc plagam vivacissimis coloribus depingit Spiritus Sanctus *Sapientiæ* 17. & 18. *Dum persuasum habent iniqui posse dominari Nationi Sanctæ, vinculis tenebrarum & longæ noctis impediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt. Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrende, & cum admiratione nimia perturbati. Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes pavorem illis præstabant. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere: nec syderum limpidæ flammæ illuminare poterant noctem illam horrendam. Apparebat autem illis subitaneus ignis timore plenus: & timore perculsi illius, quæ non videbatur, faciei, æstimabant deteriora esse quæ videbantur ..... Sanctis autem tuis maxima erat lux.*

XIV. Plaga decima & ultima post institutionem Paschatis divinitus factam inflicta, fuit cædes primogenitorum, tam in hominibus, quam in jumentis, media nocte facta, Angelorum ministerio. Ab illa clade nulla Ægypti familia immunis fuit. Periere simul primogeniti omnes *a primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere.* (Exodi 12.) Hæc plaga describitur Sapientiæ 18. *Resonabat inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. Simili autem pœna servus cum domino afflictus est, & popularis homo Regi similia passus. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: Quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum exterminata est. De omnibus enim non credentes propter beneficia, tunc vero primum cum fuit exterminium primogenitorum sponderunt Populum Dei esse. Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus de cœlo a Regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminii Terram prosilivit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans replevit omnia morte.*

Agni

Agni ſanguis in ſuperliminaribus domorum & in utroque poſte cum hyſſopo aſperſus Hebræos ab hac plaga liberavit. In tanti beneficii memoriam omne primogenitum tam ex hominibus quam ex jumentis ſibi conſecrari Deus juſſit. Primogenita pecudum, maſculini ſexus, mactari, primogenitos hominum redimi. *Exodi* 13. *Verſ.* 12. *& ſeq.* Circa inſtitutionem Paſchatis, quæ hanc, imo & nonam plagam præceſſit, multa obſervanda ſunt, quæ Diſſertatione ſingulari commodius exponentur.

Decem Ægypti plagæ vulgatis verſibus, ſed male natis ſunt expreſſæ:

Prima rubens unda, ranarum plaga ſecunda.
Inde culex triſtis, poſt muſca nocentior iſtis.
Quinta pecus ſtravit, anthraces ſexta creavit.
Poſt ſequitur grando, poſt bruchus dente neſando.
Nona tegit Solem, primam necat ultima prolem.

Quæ *Moſem* ſpectant, ad Exitum uſque Iſraelitarum ex Ægypto, ſtrictim exprimit Apoſtolus ad Hebræos 11. *Fide Moſes natus, occultatus eſt menſibus tribus a parentibus ſuis, eo quod vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt Regis Edictum. Fide Moyſes grandis factus negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum Populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis: Inviſibilem enim tanquam videns ſubſtinuit. Fide celebravit Paſcha & ſanguinis effuſionem: ne qui vaſtabat primitiva tangeret eos.*

Inſignes Chriſti Typi Tertia Mundi Ætate.

XV. Plures Typi Chriſtum Jeſum hac Ætate inſigniter expreſſerunt, præſertim *Melchiſedech*, *Iſaac*, & *Joſephus*. In *Melchiſedecho*, præclaram Chriſti figuram Apoſtolus agnoſcit, Heb. 7. 2. 3. *Primum quidem*, inquit, *interpretatur Rex juſtitiæ, deinde autem & Rex Salem; quod eſt Rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine genealogia; neque initium dierum, neque finem habens; aſſimilatus Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum*: Chriſtus Jeſus Rex, Juſtus, & pacificus in utroque Teſtamento prædicatur. Iſaiæ 9. 6. 7. *Et vocabitur nomen ejus Princeps pacis. Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium David, & ſuper Regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & in juſtitia, a modo & uſque in ſempiternum*. Et cap. 31. 1. *Ecce in Juſtitia regnabit Rex*. Actuum 10. 35. *Verbum miſit Deus filiis Iſrael annuncians pacem per Jeſum Chriſtum: Hic eſt omnium Dominus*. Rom. 14. 17. *Non eſt enim Regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto*. Eph. 2. 11. 13. 14. *Nunc autem in Chriſto Jeſu, vos qui aliquando eratis longe, facti eſtis prope in Sanguine Chriſti*. Jeſus Chriſtus ſine patre in tempore natus eſt, utpote ex Virgine: ſine matre ab æterno natus eſt, utpote Filius Dei, qua ratione genealogia etiam ejus nulla eſt. Neque initium habet, neque finem. Ad ipſum quippe referuntur hæc Dei verba per *Davidem* loquentis: *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sanctorum ex utero ante Luciferum genui te*. (Pſalmo 109. 3.) Qui de ſe ipſo ait: *Ego principium qui & loquor vobis*. Et, *Ego ſum Alpha & Omega, primus, & noviſſimus, principium & finis*. (Apocal. 32. 13.) Unde & ejus *Sacerdotium ſempiternum* eſſe probat Apoſtolus, quod ipſe *maneat in æternum, ſemper vivens ad interpellandum pro nobis*. (Hebr. 7. 14. 25.) Sacerdos Dei ſummi fuit *Melchiſedech*: Sacerdos item *Jeſus* non oleo illo ex arborum fructibus expreſſo unctus, ſed *oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis* a Deo conſecratus. (*Pſalmo* 44.) non Hebræorum ſolum ſed & gentium Sacerdos, ut *Melchiſedechus*, Pſalmo 109. 4. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum; Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*. Hebr. 5. *Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificavit ut Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum; Filius meus es tu, ego hodie genui te: quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*. Hebr. 6. 19. 20. *Uſque ad interiora velaminis, ubi præcurſor pro nobis introivit Jeſus, ſecundum ordinem Melchiſedech Pontifex factus in æternum*. De quo *Tertullianus Lib.* 5. *contra Marcionem*, cap. 9. *Quid Ezechias ad Melchiſedech Altiſſimi Sacerdotem, & quidem non circumciſum, qui Abraham circumciſum jam accepta decimarum oblatione benedixit? At in Chriſtum conveniet ordo Melchiſedech: Quoniam quidem Chriſtus proprius & legitimus Dei Antiſtes, præputiati Sacerdotii Pontifex, tum in Nationibus conſtitutus, a quibus magis ſuſcipi habebat, cognituram ſe quan-*

Melchiſedech.

idque Circumciſionem, & Abrahæ Gentem, cum ultimo venerit, acceptatione & benedictione dignabitur. Melchiſedechus panem & vinum obtulit. Jeſus Chriſtus Corporis & Sanguinis ſui Sacrificium ſub panis & vini ſymbolis in Euchariſtia inſtituit. *Melchiſedechum* Sacerdotem fuiſſe nec Judæi ipſi diffitentur: Meſſiam Sacerdotem fore, & Dei Filium etiam credunt, idque in Pſalmo 109. ſignificatum eſſe cenſent. Philo *Primogenitum Verbum Dei Pontificem* eſſe aſſerit Lib. *De Somniis*, & Lib. *De Exulibus*. Quin etiam in *Midraſch Thehillim* Hebræorum Libro legimus, Sacerdotii dignitatem ab Iſraelitis propter peccata ablatam, ad Gentes translatam fuiſſe, ut obſervat Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius Demonſtrat. Evang. Propoſit.* 9. cap. 28.

Iſaac Typus Chriſti.

Daniel. 7.

XVI. In multis etiam Jeſu Chriſti typum geſſit *Iſaacus*. Hunc enim genuit centenarius pater & plenus dierum: Pater Æternus, quem Daniel *Antiquum dierum* appellat, *Ubi venit plenitudo temporis, miſit Filium ſuum.* (Galat. 4. 4.) Matre vetula & ad diem illam ſterili, ſpecioſa tamen, natus eſt *Iſaacus*: Synagoge filius fuit *Jeſus*, matris pulchræ quidem, & præclaris ceremoniis ornatæ, ſed vetulæ jam & infœcundæ; quippe gratiam Spiritus Sancti, quæ vita æterna eſt, non conferentis. *Iſaac* promiſſionis filius fuit: *Jeſus* divinarum promiſſionum fructus eſt: Hunc enim Deus *promiſit per Prophetas ſuos in Scripturis Sanctis.* (Rom. 1. 2.) Unigena uterque fuit. *Iſaacus* a patre ſacrificio deſtinatus eſt, & ad mortem ductus: *Jeſus* decreto & voluntate Patris pro hominum ſalute morti addictus: *Qui proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.* (Roman. 8. 32.) *Iſaacus* ligna, quibus imponendus & comburendus erat, in Montem portavit: *Jeſus* Crucem in qua immolandus erat, in Montem ipſe tulit. Arietem pro *Iſaaco* immolavit *Abrahamus:* pro hominibus mactatus eſt *Jeſus*. Cornibus in veprete hærere aries *Abrahamo* viſus eſt: *Jeſus* cum toto vitæ decurſu ſummas difficultates & anguſtias pro nobis toleraſſet, in Paſſione ſua ſpinis coronatus eſt. Arietem *Iſaaco* ſubſtituendum poſt tergum conſpexit *Abrahamus: Jeſum* poſt multos annos ex ſtirpe ſua oriturum, & pro omnibus hominibus mactandum & ipſe prævidit. Unde Chriſtus ait: *Abraham Pater veſter exultavit ut videret diem meum; vidit & graviſus eſt.* Iſaacus in Montem Moriah ductus eſt ut mactaretur: *Jeſus* in Montem Golgotha ut crucifigeretur. Mons Hieroſolymitanus utriuſque ſacrificii locus.

Joſephus Chriſti figura.

XVII. Aliam Chriſti *Jeſu* imaginem in *Joſepho* conſpicimus. Joſephus enim cum a Patre præ fratribus diligeretur, illorum ſibi invidiam odiumque concitavit: Chriſtus invidiam & odium Judæorum immeritus incurrit. *Joſephi* ſomnia ſummam illi dignitatem portendebant, in qua fratres coram ipſo ſupplices ac venerabundi procumberent: *Jeſus* a fratribus ſuis, a *Maria* Virgine Matre ſua, & a *Joſepho*, cujus filius putabatur, re vera adoratus eſt. Advenientem *Joſephum* fratres occidere meditantur: *Venite* (inquiunt, *Geneſis* 37. 20., *occidamus eum*. Veniente ad homines Jeſu, *Morte*, inquiunt, *turpiſſima condemnemus eum*. (Sap. 2. 20.) Venditur *Joſeph* a fratribus viginti, vel, ut alii Interpretes habent, triginta nummis: *Jeſus* a *Juda* venumdatur triginta argenteis. Cruenta *Joſephi* tunica ad *Jacobum* patrem perlata, cruentam *Jeſu* mortem ſignificat. *Putiphari* Eunucho *Pharaonis*, Principi Exercitus, in ſervum venumdatus eſt *Joſephus: Jeſus ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens.* (Philipp. 2. 7.) *Joſephus* carcere clauſus inter duos reos, alteri mortem, ſalutem alteri & reſtitutionem in integrum vaticinatur, oratque ut in gratiam Principis, Munuſque priſtinum reſtitutus, ſui meminerit: *Jeſus Chriſtus* inter duos Latrones affixus, altero vitæ præteritæ crimina novis blaſphemiis, æterna damnatione dignis, promerito, alteri crimina ſuę pœnitentię actibus expianti, & roganti ut regnum adeptus memor ipſius ſit, æternam felicitatem ſpondet: *Hodie*, inquit, *mecum eris in Paradiſo*. Ad *Joſephi nutum frumenta Populis vendebantur.* (Geneſis 42.) *Jeſus* eſcas populis eſurientibus non ſemel ſubminiſtravit, panibus per miraculum multiplicatis: Ipſe ſe *Panem vitæ*, *Panem vivum qui de Cœlo deſcendit*, eſſe profitetur; qui venerit ad ſe, non amplius eſuriturum; qui panem hunc manducaverit, non moriturum. *Pharao* Ægyptios coram *Joſepho* juſſit in genua procumbere, totamque Ægyptum ex ipſius arbitrio pendere, & alterum eum eſſe a Rege: *Deus exaltavit JESUM, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in Nomine Jeſu omne genuflectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei*

Pa-

Patris. Pharao *Joſephum* vocavit *Salvatorem Mundi*: (Geneſis 41. 45.) De Chriſto Angelus ad *Joſephum Mariæ* Virginis ipſius Matris Sponſum: *Pariet autem Filium*, *& vocabis Nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum a peccatis eorum*. Joſephus fratres dimittens, hoc præceptum illis dedit: *Ne iraſcamini in via*. (Geneſis 45. 24.) *Jeſus* a Diſcipulis abiturus ad Patrem pacem ipſis impertit. *Pacem*, inquit, *relinquo vobis*, *pacem meam do vobis*. Et per Apoſtolum ſuum Chriſtianis omnibus fratribus & cohæredibus ſuis hoc præceptum ſignificat: *Iraſcimini*, *& nolite peccare: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram*. (Epheſ. 4. 26.) *Jacob* morti proximus de *Joſepho* ait: *Filius accreſcens*: (Geneſis 49. 22.) De Chriſto Jeſu Joannes Baptiſta: *Illum oportet creſcere*, *me autem minui*. Et *Lucas* Evang. cap. 2. 40. *Puer autem creſcebat*, *& confortabatur*, *plenus ſapientia*: *& gratia Dei erat in illo*. Item Verſ. 52. *Et Jeſus proficiebat ſapientia*, *& ætate*, *& gratia apud Deum & homines*. Matt. 1.

CAPUT II.

Exponitur hujus Ætatis Hiſtoria ut ab Hebræis vel Exoticis Scriptoribus interpolata vel confirmata.

ARTICULUS I.

De Abrahamo.

I. *Abrahami* cum laude meminerunt antiquiſſimi Gentium Scriptores, *Beroſus*, *Hecathæus*, & *Nicolaus Damaſcenus*, laudati a *Joſepho* Lib. 1. *Antiquitatum*, cap. 8. & ab *Euſebio* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* capit. 16. *Joſephi* verba ſic repræſentante. Moſem præterea, in ea quam ſuſe de Abrahamo Hebræorum parente ſcribit Hiſtoria, conſentientes habere Gentiles Hiſtoricos Joſephus Auctor eſt. Sic enim loquitur: Ac Beroſus quidem Abrahami parentis noſtri, ſuppreſſo licet nomine, his tamen verbis meminit. Circa decimam poſt Diluvium Ætatem, Vir quidam apud Chaldæos vixit, ſumma cum integritate morum, tum etiam dignitate, rerumque cœleſtium cognitione præditus. Hecathæus vero non ejus tantum obiter meminit, ſed etiam juſtum de ipſo Volumen ſcriptum reliquit. Nicolaus autem Damaſcenus quarto Hiſtoriarum Libro hunc in modum loquitur: Abrahamus Damaſci regnavit, cum ex regione Chaldæorum ultra Babylonem ſita cum exercitu profectus, eo commigraſſet. Inde vero haud longo poſt tempore, mutatis denuo ſedibus eam, quæ tum Chananæa, nunc autem Judea nuncupatur, cum ſuis incoluit, nec non illius poſteri numero ac multitudine aucti: quorum de rebus alium mihi ſepono dicendi locum. Et vero illuſtris etiamnum Abraamę nominis tota paſſim Damaſcena regione memoria eſt, ac certus quidam vicus oſtenditur, quod Abraamæ domicilium nominant. Verum ubi gravis poſtea fames in Chananæam incubuiſſet, is quod annonæ copia Ægyptios abundare intelligeret, libenter omnino ſeſe ad eos contulit, partim ut ipſorum ubertate frueretur, partim ut Ægyptiorum Sacerdotum de Diis opinionem acciperet; hoc utique conſilio, ut ſi meliora traderent, ea ſectaretur; ſin autem verius ipſe ſentiret, eos contra ſaniorem ad mentem ſententiamque traduceret. Ac deinceps ita ſubjungit: Cum Ægyptiorum, inquit, eruditiſſimis familiariter uteretur, novum ipſe non ad virtutem modo ſuam, verum etiam ad nominis exiſtimationem decus ac ſplendorem adjunxit. Nam quod Ægyptii diſcrepantibus moribus delectati, ſuos ipſimet aliorum alii Ritus elevarent, mutuoque propterea odio tenerentur, ille cum ſingulis ita ſeorſim agebat, ut quicquid ſuis quique de rebus ac placitis diſputarent, id totum ipſe reſpueret, & ab omni veritate vacuum eſſe demonſtraret. Quo factum eſt ut in quotidianis eum mutuiſque congreſſibus, tanquam Sapientiſſimum, nec ſingulari tantum intelligendi vi prędituin, ſed etiam ad perſuadendum aliis quicquid probandum ſuſcepiſſet, potentiſſimum admirarentur. Itaque Arithmeticam eos atque Aſtrologiam prolixe ac liberaliter docuit, quibus in Artibus, ante ipſius adventum, Ægyptii hoſpites omnino ac peregrini fuerant.

Gentium Scriptores Abrahami meminere.

Quem melius ſtirpē vel generationem *quam ætatem Interpres reddidiſſet.*

„ Quippe a Chaldæis in Ægyptum, indeque ad Græcos utriuſque præcepta perma-
„ narunt.

Juſtinus ex *Trogo Pompejo* Lib. 36. *Hiſtoriarum* Cap. 2. *Judæis*, inquit, *origo Damaſcena, Syriæ nobiliſſima Civitas. Nomen Urbi a Damaſco Rege inditum .... Poſt Damaſcum Azelus, mox Adores, & Abraham, & Iſrahel Reges fuere.* Falſo aſſerunt *Nicolaus Damaſcenus* & *Trogus Pompejus*, *Abrahamum* Damaſci ſubſtitiſſe ac regnaviſſe: id enim ratio temporum non patitur. Siquidem illo ipſo anno quo ex *Haran* urbe egreſſus eſt, venit in Terram Chanaan, ut patet ex Cap. 16. *Geneſis*, ubi ſcriptum eſt, *Abrahamum*, cum eſſet octoginta ſex annorum, genuiſſe *Iſmaelem*, decem annis poſtquam habitare cœperat in Terra Chanaan, ducta in uxorem *Agar Iſmaelis* matre. Ex quo conficitur, *Abrahamum* cœpiſſe habitare in Chanaanitide anno ipſo ſeptuageſimo quinto ætatis. Falſum igitur eſt ipſum, cum venit ex *Haran* civitate, priuſquam Terram Chanaan intraret, habitaſſe, nedum regnaſſe Damaſci. Id etiam cum promptiſſima Patriarchæ obedientia conciliari non poteſt. Dei enim mandatum, quo jubebatur e Meſopotamia in Terram Chanaan migrare, ut par erat, executus non fuiſſet, ſi Damaſci non ſolum commorari, verum etiam poſthabitis Dei promiſſis Regnum ſibi comparare ſtuduiſſet. Adde quod *Abraham* ubique ſe peregrinum & advenam eſſe dixit, idemque *Jacob* de ſe ac Majoribus ſuis confeſſus eſt. Nuſquam igitur *Abraham* certam & propriam ſedem ac domicilium habuit: tantum abeſt ut Regnum obtinuerit. Tandem *Moyſis* & aliorum Scriptorum Sacrorum, nec non *Joſephi* ſilentium, narrationem illam de Regno Damaſceno *Abrahami* fabuloſam eſſe convincit.

Eupolemus in rerum Judaic. Hiſtor.

Abrahami etiam cum laude meminit *Eupolemus* ab *Alexandro Polyhiſtore* laudatus, apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 17. *Idem*, inquit, *Ætate decima, Camarinæ, quæ Babyloniæ civitas eſt, quamque Urien nonnulli vocant, Græci Chaldæopolin interpretantur, Abrahamum natum eſſe tradit, qui cum nobilitate ac ſapientia omnibus anteiverit, tum vero Aſtrologiam pariter & Chaldaiçam invenerit, & ſingulari ſtudio pietatis divinam ſibi gratiam conciliarit. Hunc porro divino juſſu, collocato rerum ſuarum in Phœnicia domicilio, Solis Lunæque converſiones, ac reliqua id genus omnia Phœnices docuiſſe; quæ res ſumme gratioſum eum apud Regem effecerit. Poſtea vero cum appetitos bello Phœnices Armeni ſuperaſſent, ipſumque Abrahami Nepotem captivum abducerent, Abrahamum ſervorum manu ſtipatum auxilium ei tuliſſe, Victores ſuam in poteſtatem redegiſſe, eorumque liberos & uxores belli jure captos abegiſſe. Verum Legatis ad ipſum ab hoſte miſſis, qui captivos pecunia redimerent, victis eum inſultare ferocius noluiſſe, ſed militum ſuorum ſtipendio contentum, captivos liberaliter reddidiſſe. Addit inſuper eum in ſacro Urbis Argarize, hoc eſt, Altiſſimi Monte ſuſceptum hoſpitio, dona ſimul a Melchiſedecho Dei Sacerdote, qui ibidem regnabat, accepiſſe. Poſtmodum urgente fame Abrahamum in Ægyptum cum univerſa familia ſeceſſiſſe, ibique fixa ſede, cum ejus uxore, quam ſororem ille ſuam vocaret, Ægyptiorum Regem Matrimonium iniiſſe. Hic vero fuſius exequitur, quemadmodum nec illius congreſſu frui Rex potuerit, & Populum ejus univerſum, Regiamque adeo familiam graviſſima peſtis invaſerit: tandemque Rex conſultis Vatibus, ac minime Viduam mulierem eſſe reſpondentibus, ubi eam Abrahami uxorem eſſe comperiſſet, Viro ſuo reddiderit. Cæterum cum apud Heliopolim Abrahamus Ægyptiorum Sacerdotum conſuetudine plurimum uteretur, multa ipſos, necnon Aſtrologiam, quæque ad eam pertinent omnia, illo docente didiciſſe tradit.*

Fabula de Melchiſedecho.

Quidam teſte *S. Epiphanio*, Melchiſedecho patrem ſtatuere *Heraclam*, matrem *Aſtartam* ſive *Aſteriam*. Hujus commenti Auctores nihil aliud voluiſſe conjicit *Voſſius* Lib. 2. *De Idololatria* cap. 21. quam *Melchiſedecho* patrem fuiſſe Solem, matrem Lunam vel Terram. Nam ὁ Ἡράκλης Sol, ἡ Ἀστάρτη Luna, aut Tellus. Horum omnes filii ſumus, viri ſumates, infimates, medioxumi; vitalis enim calor nobis eſt a Sole, Cœloque; materies autem a terræ & aquæ globo, in quem Lunæ, maximeque in humorem imperium eſt: Quod igitur omnium eſt hominum commune, id particulatim tribuerunt *Melchiſedecho*, quod parentes ejus neſcirentur.

Artapanus in Rerum Judaicarum Hiſtoria, Judæos ſcribit *Hermuth* nominari, *quæ vox, ſi Græce loqui velis, Judæos ſonet: eoſdem vero Abrahami ex nomine Hebræos nuncupari. Abrahamum autem in Ægyptum cum univerſa familia ad Parethonem Ægyptiorum Re-*

Regem ſeſe contuliſſe, quem cum Aſtrologiæ præceptis inſtituiſſet, ac viginti continentes annos ibidem egiſſet, in Syriam denuo remigraſſe, pleriſque ſuorum ob regionis ubertatem in Ægypto reſidentibus. Refert *Alexander Polyhiſtor*, apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evang.* c. 18.

Mela in Opere adverſus Judęos, *Virum quemdam qui cum filiis diluvium effugerat, ab indigenis Armenia pulſum, ædibuſque ac poſſeſſionibus ejectum ſuis, intermedia regione peragrata in deſertos Syriæ montes ſeceſſiſſe commemorat. Abrahamum vero poſt tertiam ætatem natum eſſe, cujus nomen Patris Amicum ſignificet. Eumdem, cum ſapientiæ laude præſtaret, ſolitudinem percurriſſe ac luſtraſſe univerſam: tum duabus ductis uxoribus, altera quidem indigena & affini, Ægyptia vero altera, quæ ſervitutem ante ſerviebat, ex Ægyptia liberos duodecim genuiſſe, qui in Arabiam profecti, eam inter ſe diviſerint, locique hominibus Principes imperarint: ex quo factum ſit, ut Reges Arabum duodecim primis illis cognomines ad noſtra uſque tempora numerentur. Ex legitima autem uxore filium unicum ſuſcepiſſe, cujus nomen apud Græcos γέλωτα, hoc eſt, riſum ſonet, quique Abrahamo ſeniore jam defuncto, liberos ex conjuge indigena duodecim procreavit, quorum poſtremo Joſepho nomen fuit, a quo Moſes tertius numeretur.* Artapanum & Polyhiſtorem Alexandrum *Jacobum* cum *Iſaaco* confudiſſe patet, atque *Abrahami* Hiſtoriam interpolaſſe. Subdit Polyhiſtor: *Paulo poſt juſſum a Deo Abrahamum fuiſſe ait, ut Iſaacum filium ipſi in holocauſtum immolaret, eumque continuo Adoleſcente ſecum in Montem educto, ſuccendiſſe pyram, eique ſimul Iſaacum impoſuiſſe. Verum ipſi, cum jam filium jugulaturus eſſet, ab Angelo facinus inhibente Arietem ad ſacrificium oblatum eſſe, quem ille ſubducto pyræ filio immolarit.* Hæc nobis ſervavit *Euſebius* capit. 19. ejuſdem Libri.

Abrahami ſacrificium.

*Clodemus Vates, quem & Malchan plerique vocant, quique rerum Judaicarum ſcripſit Hiſtoriam, idipſum quod a Moyſe Judæorum Legislatore narratur, de Abrahamo commemorat; Natos ei plures ex Cethura liberos fuiſſe, e quibus tres etiam nominat, Aferem, Aſurem, Afranem. Et ab Aſure quidem Aſſyriam, ab Afere autem atque Afrane cum Afran Urbem, tum Africam univerſam nomen accepiſſe. Hos porro Herculi * in Libyam Anteumque moventis ſocios fuiſſe, ipſumque Herculem ex Afranis filia, quam uxorem duxerat, Diodorum filium ſuſcepiſſe, qui Sophonam deinceps genuerit, a quo Barbari Sophæ appellati fuerint.* (Apud *Euſebium* cap. 20. ejuſdem Libri) Ex *Philone Biblio* quædam de *Abrahamo* refert *Euſebius* ibidem. *Abrahamum* etiam indigitaſſe videtur vetuſtiſſimus Orphicorum Scriptor his verſibus, quos apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 5. *Stromatum* & *Euſebium* Lib. 13. c. 12. legimus.

Abrahami filii ex Cethura; indeque orta fabulæ.

* *Id falſum cum Hercules non ſolum Abrahamo ſed & Moyſe ſit recentior.*

Nemo illum novit mortalia cuncta regentem,
Unicus ille niſi Chaldæo ſanguine cretus:
Norat enim Solis qua ſe Aſtrum lege rotaret,
Et circum terram magnus ſe volveret orbis
Æqualiſque tereſque, intus ſita circumplectens.

II. Hebræi in *Tanchuma* fol. 2. & in *Bereſith Rabba* Sect. 63. *Iſaaco* ad Montem, in quo immolandus erat, cum Patre pergenti *Satanam* comitem adjungunt, qui ipſi dextrum clauſerit latus, & a propoſito eum abſterrere conatus fuerit. *Iſaacum* ſe in buſto ultro ligandum obtuliſſe, eo quod præceptum de honorandis parentibus violaſſet, Hebræi fabulantur. Ita *R. Eliezer* in *Pirkæ* cap. 31. Huic ligationi tantam vim tribuunt, ut ejus recordatione Deum moveri credant ad remittenda populi peccata. Unde in precatione novi anni Deum orant ut recordetur *ligationis qua ligavit Abraham Iſaacum filium ſuum ſuper Altare*. In *Sepher Thephilech*. P. 113. *Aſpiciatur*, inquiunt, *coram te conſtrictio Unigeniti*. Arietem quem *Abraham* pro filio in holocauſtum obtulit, creatum fuiſſe volunt ante annos bis mille & amplius, nempe ſub veſperam diei ſextæ creationis. Ita *Jonathan* in Paraphraſi. *R. Selomo*, & *Tanchuma* fol. 12. Tamen in Jonathanis Paraphraſi Num. 22. 28. & in *Pirke Aboth* fol. 30. & in Tractatu Thalmudico *Peſachim* fol. 54. & in Capitulis *R. Eliezer* cap. 19. ubi enumerantur res illæ decem; quas ſub veſperam ſextæ diei creatas fuiſſe fingunt, arietis nulla eſt mentio. Itaque hac in parte Judæi ſibi non conſtant, quod in tanta mentiendi licentia mirum non eſt,

Hebræorum fabula de Abrahami ſacrificio, & arietis oblatione in locum Iſaaci. Græcorum fabula ex Abrahami ſacrificio nata.

est, inquit *Bochartus*. Hujus Historiæ lacinias, sed de more interpolatas, Græci suis fabulis immiscuerunt. Sic *Iphigeniam* narrant a patre *Agamemnone Dianæ* fuisse oblatam: & cum *Calchantis* ministerio jamjam esset mactanda, *Vox quædam luco emissa, aspernari Numen sacrificii genus; & ob id abstinendum a corpore Virginis.* (inquit *Dictys Cretensis*, vel quisquis illius nomine abutitur Lib. 1.) *Itaque curarent id, quod in vicem Virginis oblatum animadverterent, immolari. Interim deliberantibus cunctis, quidnam & ubi esset, quod immolari juberetur, cerva, forma corporis admiranda ante ipsam Aram intrepida consistit. Eam prædictam hostiam rati, oblatamque divinitus comprehendunt, moxque immolant.* Ita & *Euripides* in *Iphigenia*, in *Aulide*. *Ovidius* Lib. 12. Metamorphoseon, *Hyginus* Fabula 98. *Servius* in Lib. 2. Æneidos Virgilii. Similem de Helena fabulam ex *Aristodemo* refert *Plutarchus* in *Paralellis*, cap. 35. *Pestle*, inquit, *Lacædemone grassante, cum ex Oraculi monitu Helena fuisset Aris admota, ut pro salute populariurn immolaretur, aquila advolans gladium arripuit, & in armentum deferens buculæ imposuit*, quæ proinde *Helenæ* substituta est. Huic simile est quod de *Valeria Luperca* legitur in *Aristidis Italicis*, hanc scilicet cum in remedium grassantis pestis pariter immolanda esset, simili casu servatam fuisse, cum arreptum gladium aquila injecisset *in juvencam quamdam prope Templum pascentem*.

Hebræorum Fabula de Morte Saræ

Rursus fabulantur Hebræi, *Saram* audito nuntio de abductione *Isaaci* in Montem ut immolaretur, tanto dolore fuisse perculsam, ut præ ægritudine animi mortua sit. Ita *R. Salomon Jarchi*. Eamdem fabulam habes in *Pirke Eliezer*, cap. 32. Subscribit egregius quoque fabulator *Eutychius* Patriarcha Alexandrinus Annal. p. 66.

Cethuram fuisse ipsam Agar ab Abrahamo revocatam, Hebræorum commentum est.

III. *Cethuram*, quam post mortem *Saræ* uxorem accepisse *Abraham* scriptura testatur *Geneseos* 25. fuisse ipsam *Agar*, quam hactenus exulantem revocaverit, & in contubernium ac thorum receperit, Hebræi commenti sunt. Ita *Targum Jonathanis*, Paraphrasis Hierosolymitana, *Jarchius*, *R. Eliezer*. *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis: *Cethura*, inquit, *Hebræo sermone copulata interpretatur aut conjuncta; quam ob causam suspicantur Hebræi, mutato nomine eamdem esse Agar, quæ Sara mortua, de concubina transierit in uxorem. Et ita sane videtur decrepiti jam Abrahæ excusari ætas; ne senex post mortem uxoris suæ vetulæ, novis arguatur Nuptiis lasciviisse. Verum nos, quod incertum est, relinquamus.* Certe cum *Agaram* tunc octogenariam circiter fuisse ex Chronologia sacra demonstretur, ex qua proinde tot liberos suscipere non potuisset: cum aliunde Scriptura eodem in capite Geneseos Vers. 12. *Agar* proprio nomine vocet, ac *Ismaelis* Matrem appellet, qui seorsim a *Cethuræ* filiis recensetur 1. *Paralipomenon* c. 28. cum denique *Moyses* de connubio *Abrahami* cum *Cethura*, ut de novo prorsus Matrimonio loquatur: *Abraham vero*, inquit, *aliam duxit uxorem nomine Cethuram*: nec unam, sed plures illius concubinas nominet, quarum filiis largitus est munera: nequaquam verisimile est, *Cethuram* fuisse ipsam *Agaram*: quamvis S. Hieronymus, vel alius Auctor *Traditionum Hebraicarum* in *Paralipomenon* id asserere videatur; eamque opinionem *Thomas Anglus*, & *Lyranus* sequantur, quam *Cajetanus*, *Tostatus*, *Pererius*, aliique Scripturæ Commentatores rejiciunt & impugnant.

Mahometanorum figmenta de Abrahamo.

IV. Multa de *Abrahamo* temere fingunt Muhammedani, scilicet quod nativitas ejus fuerit miraculosa; quod *Muselmanus* fuerit; quod cum *Nembrodo* disputaverit de unitate Dei & Resurrectione mortuorum; quod relicta patria *Meccam* concesserit, ibique Meccani Templi fundamenta posuerit, teste *Surata* & *Kessæo*; aliasque putidissimas fabulas, quibus *Alcoranus* scatet.

Libri Abrahamo suppositi.

V. Libros *Abrahamo* supposuerunt Hebræi, & Hæretici veteres. Ipsi Librum *Jetzira* seu *Creationis*, adscribunt Auctor *Cosri*, *Gemara Codicis Sanhedrin*, c. 7. *R. Moses Batrel*, qui eum commentatus est, *R. Saadias*, in Lib. cui titulus, LAPIS PHILOSOPHICUS, *R. Moses Bar-Nachman*, qui Commentarium in illum etiam scripsit, *R. Abraham Dior*, *R. Saadias*, & *R. Elitzer de Geramissa* Commentatores ejusdem Libri editi Mantuæ anno Christi MDLXII. Latine redditus est a *Reuclino*, & editus Basileæ anno MDLXXXVII. in fine primi Voluminis Scriptorum Cabbalisticorum. Ipsum ab *Abrahamo* compositum adversus Chaldæos Philosophos de Dei unitate inter se dissidentes *R. Saadias* asserit. De hujus Libri fabulis & ineptiis lege *Joannem Morinum* Libro 2. *Exercitationum in Scripturam Exercitatione* 9. cap. 8. Hunc tamen Librum

brum ab *Abrahamo* editum, non desunt e Judæis qui inficientur. Ipsum *vorείας* aperte postulat *Abraham Zacchut* in Libro *Juchasin* & præfatione 2. *Zohar* Mantuæ editi hæc leguntur: *Quis dedit potestatēm R. Aquibæ scribendi Librum Jetzira nomine Abrahami Patris nostri?* Veteres inter Hæreticos Sethiani *Apocalypsim Abrahami* venditarunt, teste *S. Epiphanio* in Panario. *Origenes* Homilia 35. in *Lucam* testimonium profert ex Scriptura Apocrypha *Abrahami*, in qua inducuntur Angeli iniquitatis & Justitiæ de salute & interitu *Abrahami* disceptantes. Denique in *Synopsi* adscripta S. Athanasio *Assumptio Abrahami* inter Libros Apocryphos reiicitur.

Sodomitici incendii profanorum Scriptorum testimoniis confirmatur.

VI. Sodomitici incendii Historia insignibus Profanorum testimoniis confirmatur, scilicet *Diodori Siculi* Lib. 19. ubi post Lacus Asphaltitæ descriptionem: *Vicina Regio*, inquit, *cum igni subardeat, sævumque odorem exhalet, in causa est cur accolarum corpora morbida sint minimeque vivacia.*

Strabonis Lib. 16. p. 526. ubi post Asphaltitæ, cum quo Sirbonim Paludem male confundit descriptionem: *Esse*, inquit, *in hoc solo ignem, multa indicia afferunt. Nam & petras ostendunt asperas & exustas circa Moasada; tum multis in locis exesas cavernas, terram cineroſam, picis guttas de petris stillantes, ferventia non sine fœdo odore flumina; quæ cuncta fidem faciunt famæ apud indigenas vulgatæ, 13. olim in ea Regione habitatas Urbes, quarum Princeps Sodoma fuerit, cujus ambitus etiamnum ostenditur in 60. stadia patens; terræ autem motibus, erumpente igne aquisque calidis & bituminosis, extitisse, qui nunc est, Lacum, saxa concepisse ignem: Urbium absorptas alias, alias ab iis qui fugere potuerunt, derelictas.* Veris falsa miscere *Strabonem*, & multa ad historiæ summam pertinentia, utpote ipsi incomperta, omittere manifestum est.

Cornelii Taciti Libro 5. Historiæ, *Haud procul inde campi*, inquit, *quos ferunt olim uberes magnisque Urbibus habitatos, fulminum jactu arsisse, & manere vestigia, terramque specie torridam, vim frugiferam perdidisse. Nam cuncta sponte edita, aut manu sata sive herba tenus aut flore, seu solitam in speciem adolevere, atra & inania velut in cinerem vanescunt.*

Plinii Lib. 5. cap. 16. & Lib. 35. cap. 15.

Solini cap. 36. Editionis Salmasianæ: *Longo ab Hierosolymis recessu tristis Sinus panditur, quem de cœlo tactum testatur humus nigra & in cinerem soluta. Duo ibi oppida, Sodoma nominatum alterum, alterum Gomorrum, apud quæ pomum quod gignitur, habeat licet specimen maturitatis, mandi tamen non potest: nam suliginem intrinsecus savillaceam ambitus tantum extremæ cutis cohibet, quæ vel levi pressa tactu fumum exhalat & fatiscit in vagum pulverem.*

Quid aliud significat fabula Philemonis & Baucidis, qui Jovem & Mercurium in Phrygia peregrinantes, & a loci incolis spretos domibusque excluſos benigne exceperunt; propterea que cum tota regio aquis submersa a Diis, stagnumque facta esset, servati & in tuto collocati sunt; quid aliud, inquam, significat, quam Lothi erga duos Angelos Sodomam venientes humanitatem, a quo hospitio excepti, & a Sodomitarum injuriis prohibiti, præmium hospiti, totique familiæ rependerunt incolumitatem; cum tota regio cœlesti igne deleta, & aquis stagnantibus obruta esset, quæ prodigiosi illius incendii notas retinerent & Historiæ Sacræ fidem facerent.

Fabulæ ex conversione uxoris Loth in statuam Salis natæ. Hebræorum de eadem figmenta.

VII. Historiam uxoris *Loth* in Statuam Salis conversæ, Poetæ suis de *Niobe*, quam ex nimio ob filios suos amissos dolore in saxum obriguisse fabulantur, commentis contaminarunt. In statuam Salis conversam quidam ex Hebræis fingunt, inter alios *R. Salomon Jarchi*, quia *in Sale peccavit*. Nempe in pridiano hospitum convivio, eam *Lotho* petenti sal in condimentum ciborum, gentilitio hospitalitatis odio dare noluisse. Alii, quod de Sale ab istis dictum est, in aliam trahunt sententiam, quod nimirum hospites non humaniter ac benigne, sed tristi ac terrico vultu exceperit, adeoque hospitalitatem violaverit, cujus sal symbolum est. Statuam Salis, in quam uxor *Lothi* conversa est, non solum manere etiamnum, sed & muliebria pati, Veterum nonnulli scripsere. Primum non ægre crediderim, at secundum fabulam sapit. *S. Irenæus* Lib. 4. cap. 51. *Uxor remansit in Sodomis non jam caro corruptibilis, sed statua Salis semper manens: & per naturalia, ea quæ sunt consuetudinis hominis ostenderis.* Auctor Poematis quod inscribitur, SODOMA, apud *Tertullianum*, de uxore *Loth* ita canit:

Illi statua contigisse quod Mulieres mensibus singulis patiuntur fabula est.

In fragilem mutata Salem, ſtetit ipſa ſepulcrum,
Ipſaque imago ſibi, formam ſibi tempore ſervans
Durat adhuc, etenim dura ſtatione ſub æthram
Nec pluviis dilapſa ſitu, nec diruta ventis.
Quin etiam ſi quis mutilaverit advena formam,
Protinus ex ſeſe ſuggeſtu vulnera complet.
Dicitur & vivens alio jam corpore ſexus
Munificos ſolito diſpungere ſanguine menſes.

Cæterum ſtatuam ipſam ſua ætate ſuperſtitem fuiſſe ſignificat *Joſephus* Libro 1. *Antiquitatum*, cap. 22. ſua etiam *Bochartus*, Deſcriptionis Terræ Sanctæ cap. 7. §. 34. etſi eam ſe non vidiſſe ingenue fateatur; ſua *Saliniacus*, quam & ſibi viſam affirmat, Itinerarii Hieroſolymitani Tom. 9. cap. 6. & ad hanc diem ſupereſſe aſſerunt Recentiores, qui has regiones luſtrarunt.

ARTICULUS II.

De Iſaaco.

Hebræorum fabula de convivio in die Circumciſionis Iſaaci.

I. COnvivium ſplendidum, non die ablactationis *Iſaaci*, ut narrat Scriptura, ſed die Circumciſionis ipſius, ab *Abrahamo* inſtructum Hebræi fabulantur, eique convivio interfuiſſe Regem Gogum, ejuſque Principes, necnon 32. Reges a *Joſue* interfectos. Commentum iſtud legitur in *Bereſith Rabba* Sectione 53.

Quomodo Rebecca de luctu infantium in utero ſuo Deum conſuluerit, Hebræorum figmenta.

II. Quod ſcribitur *Geneſis* 25. Verſ. 22. *Rebeccam* lucta infantium in utero affectam perrexiſſe ut conſuleret Dominum, Hebræi varie interpretantur. Quidam Paraphraſten Hieroſolymitanum ſecuti, volunt eam adiiſſe *Semum*, quem cum *Melchiſedecho* eumdem faciunt. *R. Abenezra* per *Abrahamum* adhuc ſuperſtitem reſponſum illi redditum putat. *Maimonides* ipſam ad *Heberem* iviſſe, & per eum Deum conſuluiſſe cenſet. Hæc incerta, ſed longe fabulæ propiora ſunt Auctoris Hiſtoriæ Scholaſticæ Commenta, ſcilicet *Petri Comeſtoris*. Scribit ille *Rebeccam* iviſſe ad Montem *Moria*, quem locum Sanctum eſſe credebat, ubi *Abraham* Altare ſtruxerat, cum voluit immolare filium & immolatis victimis pelles earum ad dormiendum ſibi ſtraviſſe, ut in ſomnis a Deo veritatem audiret. Et ne phantaſticis ſomniorum illuſionibus falleretur, folia lauri, quæ tripodes vocant, & folia agni caſti, quæ eſt herba ſomniorum phantaſias prohibens, capiti ſuo ſuppoſuiſſe, & ſic dormientem a Deo reſponſum accepiſſe. Simile quid colliſioni *Jacobi* & *Eſau* in utero matris referunt *Euſtathius* ex Lycophrone *Iliad*. ↓ luctam ſcilicet *Epis Palæſtritæ* & fratris in utero. Et *Appollodorus* Bibliothecæ Libro 11. *Acriſii* & *Proethi* meminit, qui in utero matris adhuc poſiti, inter ſe diſſidere cœperunt.

Fabulæ ortæ ex colliſione Jacob, & Eſau in utero.

Erythras Græcorum ipſe eſt Eſau.

Erythram Græcorum, a quo *Mare Erythræum* ſeu Rubrum nomen accepit, eſſe ipſum *Eſau*, Viri eruditi dudum obſervarunt, inter alios *Fullerus* Lib. 4. *Miſcellaneorum*, c. 20.

ARTICULUS III.

De Jacob, & ejus Filiis.

Jacob & filiorum ejus Hiſtoria externis teſtimoniis confirmata.

I. DEmetrius ab *Alexandro Polyhiſtore* laudatus, apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 21. *Jacobum* Patriarcham celebrat. Ipſum *annos quinque ac ſeptuaginta natum Charram Meſopotamiæ civitatem confugiſſe narrat, idque parentum ſuorum voluntatem ſequutum, partim ut occulto ſeſe Eſau fratris odio ſubduceret, paternæ jactura benedictionis, quam ſibi ipſe furtim ſimulata Eſau ſpecie Jacobus expreſſerat, concitato; partim ut inde uxorem duceret. Sic igitur eum relicto Iſaaco parente ſeptimum ac trigeſimum ſupra centeſimum annum agente, hanc in Urbem perveniſſe, ubi jam ipſe annum ſeptimum ac ſeptuageſimum attigiſſet. Eumdem poſt ſeptem annos quam ibi verſatus fuerat, filias Labani materni Avunculi duas Liam & Rachelem duxiſſe, circa annum ætatis quartum & octogeſimum, aliorumque ſeptem annorum ſpatio liberos ſuſcepiſſe*

om-

omnino duodecim, quorum nomina recenſet. *Patriam repetenti obvium Dei Angelum, poſtquam aliquandiu cum eo luctatus eſſet, femur ejus qua parte latius percuſſiſſe, Jacobumque ſimul eo membro torpeſcentem claudicare cœpiſſe: (quo factum deinceps, ut ex pecudibus femoris nervum Judæorum attingat nemo.) Ab Angelo autem futurum audiſſe, ut in poſterum non Jacobus, ſed Iſrael vocaretur. Itaque in eam Terræ Chanaan ſucceſſiſſe partem, quæ Sichimis adverſa eſſet, liberorum ſuorum comitatu ſtipatum. Cæterum Iſraelem annis ſibi decem juxta Emmorem domicilium delegiſſe: cujus filiæ Dinæ cum Sichemus Emmoris filius ſtuprum obtuliſſet, Simeonem & Levinum Iſraelis filios ſororis injuria graviter commotos, Emmorem ac Sichemum ejus filium, mareſque univerſos impetu facto cæcidiſſe.* Narrat deinde *Joſephum, cum eſſet annorum ſeptemdecim, Ægyptiis venditum, totos tredecim annos in vinculis fuiſſe. Ac poſt felicem Regis ſomniorum explicationem, toti Ægypto annis ſeptem præfuiſſe, quo tempore Aſenethem Pentephræ Heliopoleos Sacerdotis filiam conjugem duxerit, atque ex ea Manaſſem, Ephraimumque ſuſceperit. Tum annis duobus fame laborari cœptum. Eumdem vero novem annorum ſpatio, quibus fortunate admodum vixerit, Patrem accerſere noluiſſe, quod tam ipſe quam fratres paſcendis ovibus operam darent, quæ vitæ ratio apud Ægyptios probro duceretur.* Porro anno tertio famis apud Ægyptios cunctam eorum familiam in Ægyptum migraſſe, &c. Quæ apud *Euſebium* loco laudato legi poſſunt. Floruit porro *Alexander Polyhiſtor* ætate *Ptolomæi Lathyri*.

II. *Theodotus*, Libro quem *De Judæis* conſcripſit, Sichimam ab Hebræis Regnante *Emmore* occupatam fuiſſe affirmat, ita canens.

Illinc, o Hoſpes, tandem vaga liquit Jacob
Paſcua, & immenſam Sichimum ſucceſſit in Urbem,
Dum ſocios Emmor Populos, atque Emmore Natus
Imperio premeret Sichemus, Patri æmula peſtis.

Tum profectionis *Jacobi* in Meſopotamiam, nuptiarum ejus cum duabus Sororibus initarum, liberorum ex utraque ſuſceptorum, migrationis in Urbem Sichimorum raptus *Dinæ*, Circumciſionis Sichimitarum, cædis ipſorum a *Jacobi* filiis *Simeone* & *Levi*, meminit.

At pecorum altricem in Syriam concedit Jacob,
Atque ſonante vagos volventem gurgite fluctus
Deſerit Euphratem; irati ſimul aſpera Fratris
Jurgia declinat. Blando pia tecta Nepoti
Pectore Labanus, Syriæ tum ſtirpe recenti
Sceptra tenens, pandit. Cui mox promiſſa minoris,
(Sic male certa fides) Natæ connubia mutat,
Majoremque viro Thalami in penetralia furtim
Summittit Liam Genitor; ſed fraude retecta,
(Senſit enim conjux) natuque minore potitus,
Eſſe utramque dedit ſolerti prole parentem.
Undenis Maribus pulcro ſpectabilis ore
Additur, & molli præſtans in corpore Dina
Exerit ingenium.

Narrat ſubinde, cum ſolemnis forte conventus Sichimis ageretur, *Dinam*, tametſi adhuc Virginem, in Urbem viſendi ſtudio penetraſſe; ac *Sichemum Emmoris* filium ejus amore captum; ipſi per vim raptæ ac domum abductæ ſtuprum cum obtuliſſet, paulo poſt una cum patre ad *Jacobum* veniſſe, ab eoque filiæ nuptias expetiſſe; quas ille cum negaret, priuſquam incolæ Sichimorum univerſi & Circumciſionem, & Ritus Judaicos accepiſſent, *Emmorem* futurum ſpopondiſſe, ut eos ad hanc conditionem adducere teneretur. Et eos quidem circumcidi omnes oportere, *Jacobus* ita declarat.

Hebræam divina vetant Oraculas Gentem,
Externos ſponſæ generos in tecta vocare;
Hæc patrius tantum novit commercia ſanguis.

Mox de Circumciſione:

Qui magnum patris Abraamum eduxit ab oris,

Cælitus hunc tota juſſit cum ſtirpe recurvo,
Glande ſub extrema, præputia demere ferro.
Paruit, atque Dei verbis immotus inhæſit.

Sichimitarum vero cædem a *Simeone* & *Levi* ita deſcribit:

Tunc Emmori vaſto Simeon caput arduus ictu
Amputat, ac læva truncam ſuſpendere geſtit
Cervicem, donec, quod pugna atrocior inſtet,
Linquat humi ſingultantem. At violentior ardet
Levinus, fruſtraque ſolo pedibuſque volutum
Auſum immane nefas Sichemum, pendentibus hærens
Crinibus, invadit. Jugulum delatus in altum,
Mox toto gladius ſubit in præcordia ferro,
Exturbatque animam.

Superſtitio Gentium in Bætyliorum cultu, ex lapide quem Jacob erexit Bethele derivata.

Hæc ex *Theodoto Alexander Polyhiſtor*, & ex *Polyhiſtore Euſebius*, Lib. 9. *Præparat. Evangel.*, cap. 22.

III. Lapidem a *Jacob* Patriarcha *Bethele* erectum, & oleo perfuſum, Phœnices coluere, ut referunt Hebræi; tum alios etiam lapides ſimili ritu unxerunt & conſecrarunt, quos *Bætylia*, & *Betylos* nominarunt, in memoriam lapidis *Bethele* erecti. *Sanchuniaton* Rerum Phœniciarum Scriptor, apud *Euſebium* Lib. 1. *Præparationis Evangelicæ* ait: *Deus Uranus* (Cœlum) *excogitavit Bætylia, cum fabricaſſet lapides animatos.* Bochartus Lib. 2. *De Phœnicum Coloniis*, vertendum conjicit, *Lapides unctos*. Quanquam & animatos eſſe creditum ſit, diabolo forte illos movente, & plebis credulitati ſuis præſtigiis illudente. *Damaſcius* Scriptor Ethnicus, qui *Juſtiniano* Imperante florebat, ſcripſit: *Vidi Bætylum* lapidem *in aere motum*. Et *Iſidorus* Philoſophus ait, *aliquem eſſe Dæmonem a quo movetur* (Apud *Photium* in *Bibliotheca*, p. 1062. & 1063.) Idem *Photius* p. 1047. ex *Damaſcio* refert, *Juxta Heliopolim Syriæ Aſclepiadem in Libani Montem aſcendiſſe, & vidiſſe multa Bætylia, vel Bætylos, quos vocant, de quibus multa Miracula narrat*. Et p. 1063. *Bætuiorum alium alii Deo conſecratum eſſe, Saturno puta, Jovi, Soli, & aliis*. Quin & *Bætylus* vocabatur lapis *Saturno* pro *Jove* datus, quem ille devoravit, ut *Heſychius* obſervat. Sacros hujuſmodi lapides ſpectat illud *Pauſaniæ* in Achaicis: *Prope ſimulacrum lapides fere ſingulos certis Deorum nominibus appellantes Pharenſes venerantur. Et ſane ſæculis antiquioribus apud Græcos univerſos rudes lapides pro ſimulacris divinos honores habuerunt*. Teſtatur *Livius* Lib. 29. Romanos *Idæam Matrem* ſumma religione Peſſinunte Romam advectam in Æde Victoriæ collocaſſe. Illa autem facer iſtiuſmodi lapis erat, quem deſcribit & ridet *Arnobius* Libro 7. adverſus Gentes: *Si verum*, inquit, *loquuntur Hiſtoriæ, neque ullas inſerunt rerum conſcriptionibus falſitates, allatum ex Phrygia nihil quidem aliud ſcribitur miſſum Rege ab Attalo, niſi lapis quidam non magnus, ferri manu hominis ſine ulla impreſſione qui poſſet, coloris fulvi atque atri, angulis prominentibus inæqualis; & quem omnes hodie ipſo illo videmus in ſigno, oris loco poſitum, indolatum, & aſperum, & ſimulacro faciem minus expreſſam, ſimulatione præbentem ..... Et quis hominum credat terra ſumptum lapidem, ſenſu agitabilem nullo, fuliginei coloris atque atri corporis, Deum fuiſſe Matrem? Aut quis rurſus accipiat,* (*hoc enim ſolum reſtat*) *Numinis alicujus habitaſſe in Silicis fragmentis more ſubjectam, veniſque in ejus abſtruſam? &c.* De *Heliogabalo* ſcribit *Lampridius* in ejus Vita: *Lapides qui Divi dicuntur, ex proprio Templo Dianæ Laodiceæ, & Adyto ſuo, in quo id Oreſtes poſuerat, afferre voluit*. Pro Lapidibus Divis, *Vivos* legit *Salmaſius*, quæ lectio ex Scriptoribus Græcis convenientior videtur, qui ἐλψυχον λίθες eos vocant. Idolum *Algabalum*, a quo nomen ſuum *Heliogabalus* mutatus eſt, *Herodiano* teſte Lib. 5. cap. 3. *Lapis erat maximus, ab imo rotundus, & ſenſim faſtigiatus propemodum ad coni figuram. Niger lapidi color, quem etiam jactabant cælitus decidiſſe*. De ſe ipſo denique adhuc Ethnico ſcribit *Arnobius* Lib. 1. *Picturatas veternoſis in arboribus tænias ſi quando conſpexeram, lubricatum lapidem, & ex olivi unguine ſordidatum, tanquam ineſſet Vis præſens, adulabar, & affabar, & beneficia poſcebam, nihil ſentiente de trunco.*

Joſephi Hiſtoriæ

IV. *Artapanus* in ſuo de Judæis Commentario ſcribit, *Joſephum Abrami nepotem, Jacobi filium, cum reliquis fratribus ingenio, Sapientiaque præſtaret, eorum inſidiis appe-*

titum

externis testimoniis confirmata, vel interpolata.

vitum esse, quorum ipse conjuratione prospecta, vicinos Arabas, uti se in Ægyptum abducerent, obsecravit, ejusque precibus illos annuisse. Arabum enim Reges Israelis nepotes, Abrahami filios, & Isaaci fratres esse. Ergo Josephum paulo post quam Ægyptum attigisset; eo Regis studio ac benevolentia exceptum esse, ut Præfectus ab eo totius Regni constitutus fuerit. Eumdem vero, cum Ægyptii terram eatenus magna perturbatione coluissent, quod neque divisa Regio esset, ac tenuioris fortunæ homines a potentioribus iniquius haberentur: agros ante omnia divisisse, certis passim finibus terminisque descriptos, adeoque magnam soli partem incultam prius atque sylvescentem, culturæ opportunam commodamque reddidisse, suosque Sacerdotibus agros singulares ac proprios assignasse. Mensuras præterea invenisse, quibus ille officiis Ægyptiorum sibi voluntatem majorem in modum devinxerit. Cæterum, Asenethen Heliapolitani Sacerdotis filiam uxorem duxisse, ac liberos ex ea suscepisse. Postea vero patrem, cunctosque fratres, multis cum opibus ac facultatibus ad eum venisse, fixisque in Urbe Cæsana domiciliis, Syrorum in Ægypto auctam admodum ac propagatam sobolem fuisse. Eosdem insuper tum quod apud Athon, tum quod apud Heliopolim est, Templum condidisse. Herminuthios vulgo nominatos. Postremo Josephum, AEgyptiorumque Regem obiisse. Ac Josephum, quidem, cum AEgypto præesset, immensam frumenti vim quæ toto septennio provenerat, in medium contulisse, ac totius AEgypti Dominum fuisse. Hæc ex *Artapano Alexander Polyhistor*, quæ nobis servavit *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 23.

V. Ex *Philone* Seniore Lib. 4. *De Hierosolymis*, hæc nobis servavit *Eusebius*, c. 24. Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ.*

Ollis ampla potens ultro dat jugera Princeps,
Fœcundoque solo locat incorruptus Joseph,
Abrahami Isacique nepos, quemque almus Jacob
Sustulit, obscuræ cui pervia somnia noctis,
Qui Solio incumbens, AEgyptia Regna tuetur,
Ambiguo fati varie jactatus ab æstu.

VI. *Justinus* ex *Trogo Pompejo* Lib. 36. Cap. 2. *Israelis & Josephi* his verbis meminit: *Israelem felix decem filiorum proventus Majoribus suis clariorem fecit. Itaque Populum in decem Regna divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Judæ qui post divisionem decesserat, Judæos appellavit; colique ejus memoriam ab omnibus jussit: Ejus portio omnibus accesserat. Minimus ætate inter fratres Joseph fuit, cujus excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in AEgyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi Regi percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit; nihilque divini juris humanique ei incognitum videbatur; adeo ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit; periissetque omnis AEgyptus fame, nisi monitu ejus Rex Edicto servari per multos annos fruges jussisset: tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, sed a Deo responsa dari viderentur.*

Israelitarum adventus in Ægyptum a Manethone multis fabulis deformatus.

VII. Israelitarum adventus in AEgyptum & exitus eorumdem historiam multis fabulis interpolavit *Manetho in AEgyptiacis* Lib. 2. cujus verba *Josephus* exhibet Lib. 1. contra Apionem. *Fuit nobis*, inquit, *Rex Timaus nomine. Sub hoc nescio quo modo Deus iratus fuit; & præter spem ex partibus Orientalibus homines, genere ignobiles, adepta fiducia in Provincia castrametati sunt. Et facile ac sine bello eam potenterque cepe-runt; & Principes ejus allegantes, de cætero Civitates crudeliter incenderunt, & Deorum Templa everterunt. Erga omnes vero Provinciales inimicissime se gesserunt: & alia non pauca, quibus eorum crudelitatem exaggerat.* Deinde Regum quibusdam nominibus interjectis, narrat Gentem illam vocatam esse *Hycsos*, hoc est, *Reges Pastores. Hyc enim secundum sacram linguam, Regem* significat: *Sos* vero *Pastorem* secundum communem dialectum; & sic componitur *Hysos*, (inquit Manetho) *Quidam vero dicunt illos fuisse Arabas.* Addit Josephus: *In aliis autem Exemplaribus non Reges significari comperi per appellationem* Hyc, *sed e diverso captivos declarari, Pastores.* Hyc *enim Ægyptiaca lingua, &* hac, *quando denso sono profertur, captivos aperte significat; & hoc potius verisimile videtur, & antiquæ Historiæ conveniens.* Post alia subdit Manetho: *Sub Rege cui nomen erat Alisfragmuthosis, victos Pastores, & aliam quidem universam*

Ægy-

Ægyptum perdidisse, incluſos autem in locum habentem menſuram jugerum decem millium, cui loco nomen eſt Avaris, *Filium vero Aliſfragmuthoſeos Themoſin conatum eos vi expugnare cum quadringentis octoginta millibus armatorum eorum muros obſedisse: Cum vero de obſidionis ſucceſſu deſperaſſet, pacta cum eis feciſſe ut Ægyptum relinquentes, quo vellent innoxii omnes abirent. Illos vero his promiſſionibus impetratis, cum omni domo & poſſeſſionibus, non minus ducenta quadraginta millia numero ex Ægypto per deſertum in Syriam iter egiſſe; & metuentes Aſſyriorum potentiam (tunc enim illi Aſiam obtinebant) in Terra quæ nunc Judæa vocatur* Civitatem *ædificaſſe, quæ tot millibus hominum ſufficere poſſet, eamque Hieroſolymam vocitaſſe.* In alio vero quodam Libro Ægyptiacorum Manetho, *Hanc ipſam gentem, id eſt, qui vocitabantur Paſtores, in ſacris ſuorum libris captivos adſcriptos rectiſſime dixit* (inquit Joſephus) *Nam antiquis Progenitoribus noſtris paſcere mos erat, & paſcualem habentes vitam, vocabantur ita Paſtores, ſed & captivi non temere ab Ægyptiis dicti ſunt: quoniam Progenitor noſter Joſeph dixit ad Regem AEgyptiorum, ſe eſſe captivum; & fratres in AEgyptum poſterius evocavit Rege præcipiente.* Narrationem illam *Manethonis* ad Hebræos pertinere, *Joſephus*, & *Joſephum* ſecuti viri Doctiſſimi intellexerunt; *Manethonem* quidem vel ignorantiæ vel falſi poſtulantes, quod multis figmentis Hiſtoriæ veritatem obſcuraverit ac interpolaverit; non ita tamen quin interdum quaſi per nebulas radii quidam illius intermicent. Ait enimvero *Paſtores* quoſdam *extraneos* e partibus *Orientalibus* in *AEgyptum* ſe contuliſſe. At Hebræi extranei Ægyptiis erant, & paſtoritiam agebant vitam jam inde ab Abrahamo. Addit quidem *Manetho*, fuiſſe qui dixerint eos fuiſſe Arabes, ſed in ea ſe fuiſſe mente minime ſignificat. *Africanus* qui ſua ex *Manethone* excerpſit, Phœnices fuiſſe teſtatur. Addit *Manetho* extraneos iſtos facile & ſine pugna Ægypto potitos, quod de *Abrahamo* non abſurde intellexeris, qui & in *Saræ* gratiam, & propter ſingularem ſapientiæ apud Ægyptios opinionem, ab *Eupolemo*, *Artapano*, *Nicolao Damaſceno*, aliiſque apud *Euſebium* celebratam, tantis opibus auctus eſt, ut Ægyptum ſine pugna quodammodo ſpoliaſſe dici poſſit. Id factum ait *Manetho* ſub *Timæo* Rege, cui Deus fuit contrarius. In *Timæo* Pharaonem intellige, quem *flagellavit Dominus plagis maximis* propter *Abrahamum* & *Saram* ejus uxorem, *Geneſis* 12. *Verſ.* 17. Extraneos illos Paſtores magnas clades Ægyptiis intuliſſe ait *Manetho*, quod Abraham fuerit illatæ divinitus, *Pharaoni* calamitatis occaſio. Qualis ea fuerit calamitas, Scriptura non exprimit. *Joſephus* auctor eſt peſtem fuiſſe, & ſeditionem popularem: *Philoſtratus* morbos inſolentes cruciatuſque horrendos; quod & *Polyhiſtor* ex *Eupolemo* ſignificat his verbis: *Accidit autem ut & familia Pharaonis & populus interiret.* Addit *Manetho* hanc ipſam gentem, id eſt, qui vocabantur *Paſtores*, in ſacris ſuorum libris captivos cognominatos, quod Iſraelitis apprime convenit, qui, ut *Joſephus* obſervat, non temere captivi ab Ægyptiis dicti ſunt: quia *Joſeph* coram AEgyptiorum Rege captivum ſe ipſe nuncupavit; & Iſraelitæ deinceps a Pharaonibus ut captivi habiti, peſſimeque accepti ſunt: Atque ad *Joſeph* ætatem hæc retulit *Euſebius*, quæ Viri inter recentiores Eruditi ad *Abrahamum* referre maluerunt, ut eas difficultates, quas *Scaliger* movit circa iſtarum Dynaſtiarum tempora, minuerentur. Quod autem ſub Rege *Aliſfragmuthoſi* victos Paſtores univerſam Ægyptum perdidiſſe narrat *Manetho*, incluſos vero intra loci alicujus anguſtias vixiſſe, eatenus cum veritate convenit, quatenus Hebræi cum tota (ut ita dicam) Ægypto *Joſepho* ſuperſtite potiti eſſent; eo defuncto, quaſi reliqua Ægypto nulli, in Terram Geſſen ſe recipere, ejuſque finibus peranguſtis ſe continere compulſi ſunt. Vis Themoſi ad eos obſidendos & debellandos adhibita, reſpondet iniquiſſimis illis graviſſimiſque vexationibus, quibus totam gentem exſcindere Pharaones conati ſunt. Cætera de pacto, cujus vi Paſtores cum omnibus poſſeſſionibus Ægypto egreſſi, de itinere per deſertum, de adventu in Judæam, de Hieroſolymorum ædificatione, adeo manifeſte Hebræos deſignant, ut *Marshamum* in Canone Chronico refellere facile ſit, reginem hæc ad Iſraelitas pertinere: Quem erudite refellit *Hermannus VVitſius Ægyptiacorum*, Lib. 3. Cap. 3.

VIII. Celebre illud Jacobi de Chriſto Vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Silo*, (ut Hebræus Textus habet) id eſt, *Qui mittendus eſt, & ipſe erit Expectatio Gentium, &c.* Ethnici fœde interpolarunt. *S. Juſtinus*

ſtinus Martyr Apologia 2. & in *Dialogo cum Tryphone* ait, hanc Prophetiam Dæmones ad *Bacchum* retuliſſe, & in ejus myſteriis aſinum recenſuiſſe. At hinc potius detortam eſſe *Sileni* fabulam conjicit *Bochartus* in *Chanaan* Lib. 1. Cap. 18. Ex dictione quippe *Silo*, quam Chriſto illic tribuit *Jacobus* Patriarcha, excuſum eſſe *Sileni* nomen; & aſino vectum fingi *Silenum*, & comitem *Bacchi*, quod in illo Jacobi oraculo dicatur, *Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem aſinam ſuam*. Calcandis uvis ideo *Silenum* addici, quia ſequitur: *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum*, inſtar calcantium in torculari, ut explicatur *Iſaiæ* 61. Verſ. 2. *Silenum* ſemper ebrium eſſe, & venas inflatum vino, quia ſtatim additur: *Pulchriores ſunt oculi ejus vino*. Denique *Silenum* coagulato caſeo, & lacte bovis paſtum, quia Prophetia finitur hac clauſula: *Et dentes ejus lacte candidiores*.

ARTICULUS IV.

De Moſis initiis.

I. *Joſephus* Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 5. de *Moſis* nativitate, pueritia, & inſtitutione ſingularia quædam refert, nobis minime prætermitttenda. Ejus ortum a Vate quodam Ægyptiaco prænuntiatum tradit. *Exortum eſt* (inquit) *aliud quiddam cur genus noſtrum magis etiam cuperent extinctum. Quidam ex eo genere hominum quos gens illa vocat Sacrorum Scribas, quorumque prædicationibus multum tribuit, prænuntiat Regi, naſciturum per id tempus apud Iſraelitas quendam res Ægyptiorum olim graviter afflicturum, Iſraelitas contra evecturum, ſi modo ad ætatem adultam pervenerit. Nam & virtute fore præcellentiſſimum, & gloria per omne ævum celebrem. Quo terrore percitus Rex, edicit ex ipſius Monitoris ſententia, quicquid maſculini ſexus inter Iſraelitas naſceretur, in flumen projectum necari.* Sed & divino Oraculo prænuntiatam *Moſis* parentibus futuram per ipſum Hebræorum ex Ægyptiaca ſervitute liberationem *Joſephus* addit. Ab ipſis, cum celari diutius non poſſet infans, in lectulo papyraceo & bitumine illito poſitum, in flumen delatum fuiſſe, divinæque providentiæ commiſſum. A *Thermuthe* Pharaonis Ægypti Regis filia ex aquis receptum, cum Ægyptiæ Nutricis mammam averſaretur; ſuggerente *Maria* ipſius *Moſis* infantuli ſorore vocatam Mulierem Hebræam, *Jochabelem* ſcilicet utriuſque matrem, cui nutriendum infantem *Pharaonis* filia tradidit. Poſt tertium annum ætatis Deum admirandam gratiam puerulo addidiſſe, adeo ut ejus eleganti forma non ſatiarentur hominum oculi, invitique ab hoc ſpectaculo diſcederent. Quo factum eſt, ut Ægyptia Princeps hunc ſibi in filium adoptaverit, Patrique obtulerit in ſpem Regni educandum. Puerum blande ſinu ſuo *Pharao* excepit, ejuſque capiti diadema ſuum impoſuit. Regiæ Dignitatis inſigne capiti ſuo detraxit puer, in terram abjecit, pedibus conculcavit. Id ominoſum Ægyptiis viſum eſt; moxque ille Sacrorum Scriba, qui nativitatem ejus Ægypto cladem allaturam fuerat auguratus, ſuadere conatus eſt ut e medio tolleretur. At Deo providente, a *Thermuthe* ſervatus eſt, non invito *Pharaone*, & maxima cura educatus. Adoleſcentiæ annis expletis, bello adverſus Æthiopes Ægyptum frequentibus incurſibus laceſſentes, & victoriis inſolentes conficiendo Dux præpoſitus eſt. Ille vero hoſtem opprimere volens priuſquam Ægyptiaci Exercitus motum exploratum haberet, non per fluminis ripam, ſed per interiora Terræ copias in hoſtem duxit. Qua in expeditione dubium eſt an prudentia an fortitudine magis claruerit: cum enim iter difficile ac periculoſum eſſet præ multitudine ſerpentum, qui non ſolum humi repentes inſidiabantur, ſed & volantes ex improviſo nocebant, hoc uſus ſtratagemate eſt. Vaſa enim plexilia non pauca ex papyro ſeu junco in arcæ formam fieri curavit, atque Ibibus plena in exercitum deferri. Ubi autem in Terram venenoſis beſtiis ſcatentem ventum eſt, Ibes immiſit, volucrum genus ſerpentibus inimicum: atque itinere impune peracto, Æthiopes aggreſſus; vicit, profligavit, in Urbem Regiam *Saba*, quam poſtea *Cambyſes* Perſarum Rex de Sororis ſuæ nomine *Meroen* appellavit, compulſos obſidione cinxit. Interim *Tharbis* filia Regis Æthiopum, *Moſis* admirata virtutem, conjugium ipſi obtulit. Matrimonio cum Principe femina præbuit aſſenſum *Moyſes*, pacta velut in dotem Urbis alias inexpu-

pugnabilis deditione: Nuptiis celebratis, victorem Exercitum in patriam reduxit. Inde cædis apud Regem accusatus, fuga sibi consuluit, & in urbem *Madian* in Rubri Maris littore sitam se recepit, vindicatisque a Pastorum puteos occupantium injuria *Raguelis* Sacerdotis filiabus, ex hospite socerum fecit, accepta ex puellis altera uxore. Pleraque ex his quæ *Josephus* commemorat, præter ea quæ in Historia Sacra scripta sunt, ab Hebræis conficta videri possunt. Illud certe de filia Regis Æthiopum ducta uxore in Expeditione Æthiopica, *Theodoretus* fabulosum censet Quæstione 22. in Numeros, *De muliere Æthiopissa quam Moyses uxorem accepit:* Cui Quæstioni hunc in modum respondet: *Josephus quidem ait, Moysen cum in Regia educaretur, in bello contra Æthiopes Ducem creatum esse, partaque victoria Regis illius filiam duxisse. Apollinarius autem fabulam finxit hac longe fabulosiorem. Ait enim, Post Sephoram illum duxisse aliam Æthiopissam; ut esset, inquit, figura Christi Domini, qui post Israeliticam, Ecclesiam ex Gentibus desponsavit. Atqui Sephora etiam erat extranea. Non est ergo Divini Spiritus fabulas fingere, sed contrarii. Tantæ enim castitatis studium habuit Legislator post vocationem suam, ut ingressurus Ægyptum Sephoram etiam domi reliquerit. Postquam autem illinc egressus est, accessit ad eum Socer adducens eam una cum liberis, & addidit,* Quod post dimissionem adduxit eam. *Sephoram igitur appellavit Æthiopissam. Siquidem Saba gens est Æthiopica: Evangelista enim ait:* Regina Æthiopum surget & condemnabit generationem istam. *Regnorum autem Historia nuncupavit eam Reginam Saba. Porro Saba gens Homeritarum appellatur, quibus vicini sunt Madianitæ.*

Luc. 2.

Petri Comestoris fabulæ de Moyse.

Fabulam multo magis olet, quod narrat Auctor Historiæ Scholasticę cap. 6. Historiæ suæ in Exodum, *Mosen* Æthiopica Expeditione defunctum, cum redire vellet in Ægyptum, ipsiusque discessum prohiberet filia Regis, quam duxerat uxorem, duas imagines Astronomicas in gemmis sculpsisse, ejus virtutis ac potestatis, ut altera memoriam afferret, altera oblivionem. Cumque paribus annulis eas inseruisset, alterum annulum scilicet oblivionis dedisse uxori, alterum sibi servasse, ut qui pari amore ardebant, paribus annulis ornarentur. Sensim ergo Feminam principem amoris oblitam, Mosis in Ægyptum reditui nullum amplius obicem apposuisse.

Mosis Historia ab Ezechielo Poeta confirmata.

II. *Ezechielus* Poeta Tragicus Judęorum, *Mosis* Historiam fuse persequitur, & Græcis carminibus exprimit, quæ *Moses* ipse soluta oratione expressit. Ejus carmina legere est apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum*, & apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* cap. 28. & 29. Porro *Ezechielus*, quem nonnulli unum e 70. Interpretibus fuisse censent, *Alexandrum Polyhistorem*, qui fuit *L. Sullæ* coævus; & *Demetrium* Judæum præcessit, qui ex Scriptis fragmenta depromunt apud *Eusebium*, & *Clementem Alexandrinum* mox laudatos.

Mosis Historia ab Artapano confirmata partim interpolata.

III. *Artapanus*, in suo de Judęis Opere, *Mosis* Historiam hunc in modum interpolavit. *Palmanothem* Ægypti Regem *Judæum Populum durius habuisse* refert. *Merrhim* ejus filiam *Chenephræ* Regionis cujusdam supra Memphim Regulo collocatam. Hanc porro, cum sterilis esset „ Judææ Mulieris infantem suppositum, quem Moysum ipsa „ primum, deinde vero Græcis, cum ad virilem ætatem pervenisset, Musæum nomi- „ narint. Atque hunc Orphei Magistrum fuisse memorant, ac permulta humano generi „ utilissima tradidisse. Illi enim & navigiorum, & machinarum, quibus adducti sur- „ sum lapides postea coagmententur, & armorum Ægyptiacorum, & instrumentorum „ partim hauriendæ vel deducendæ aquæ, partim bello necessariorum, ipsiusque adeo „ Philosophiæ inventionem acceptam ferunt. Ad hæc Civitatem ab eo in sex & triginta Præfecturas divisam, suosque singulis Numini colendo Ritus assignatos, literasque „ sacras puta felium, canum ibium figuras Sacerdotibus cum singulari ac propria Regione attributas fuisse. Quæ omnia eo consilio perfecerit, ut summum Chenephræ Imperium stabiliret, cum nullo distincta ordine multitudo Reges antea modo ejiceret, „ modo crearet, ac sæpe quidem eosdem, interdum etiam alios. Quibus ipse rebus „ non modo Populorum sibi amorem conciliarit, verum etiam parem Superis honorem „ a Sacerdotibus, qui Ἑρμῆν illum hoc est Mercurium, sive Interpretem, ob sacrarum „ litterarum ἑρμηνείαν interpretationem, appellarunt, facile impetrarit. At vero Chene- „ phren Moysi virtutibus invidentem, perimendi hominis colorem aliquem, honestam-

„ que

„ que ſpeciem quęſiviſſe. Itaque cum in Ægyptum armati Æthiopes invaſiſſent, commo-
„ dam facinoris oblatam occaſionem eſſe ratum, Moyſum Imperatorem adverſus eos
„ Exercitu ex gentibus, & propinquis ejus maximam partem confiato miſiſſe, quod
„ eum propter Militum imbecillitatem ab hoſte nullo negotio conficiendum putaret.
„ Moyſum autem ad Præfecturam quandam, cui Hermopolitæ nomen, quæque colono-
„ rum ad centum millia numerabat, profectum, caſtra ibi poſuiſſe; Legatorum ſuorum
„ fortiſsimis ac ſtrenuiſsimis quibuſque præmiſsis, qui locum ac ſedem occuparent. Quod
„ bellum toto decennio geſtum eſſe, ab Heliopolitanis ſe accepiſſe teſtatur. Porro Moy-
„ ſum copiarum magnitudine inſtructum, eodem in loco Urbem condidiſſe, Hermopo-
„ lim nomine, in qua primum Ibim, quod noxias hominibus animantes perimat, con-
„ ſecrarit. Æthiopes autem ipſos, tametſi hoſtes, tam propenſo tamen in Moyſum
„ animo fuiſſe, ut ipſius quoque Circumciſionis ab eo ritum acciperent". Narrat dein-
de ſtructas ipſi juſſu *Chenephris a Canethote* inſidias: At *Moyſum* hominem ſtricto gla-
dio ſibi occurrentem occupaſſe, illumque *confodiſſe*. „ E veſtigio elapſum in Arabiam,
„ ad Raguelem ejus tum Regionis Principem adhæſiſſe, ab eoque filiam in uxorem
„ accepiſſe. Porro cum in Ægyptios movere Raguelus vehementer optaret, ut Moyſum
„ eo deduceret, filięque ſimul ac Genero imperium aſſereret: Moyſum, quod Gentili-
„ bus ſuis metueret, ab ea ipſum mente dimovere conatum eſſe quidem, ſed tamen
„ & Arabibus abſtinere, & ex Ægypto prædas agere a Raguelo juſſum fuiſſe. Interea
„ Chenephren elephantiæ morbo mortalium omnium primum obiiſſe, cum in eum inci-
„ diſſet, quod Judæos, laneæ veſtis uſu prohibito, ſindones juſsiſſet induere, quo facilius
„ in eos hoc a ceteris cultu diſtinctos ſævire poſſet. At Moyſum Gentis ſuæ miſerias apud
„ Deum aſsidue deprecantem, eo demum tempore Numen propitium habuiſſe, ac re-
„ pente ſuccenſum e terra ignem erupiſſe, ait, qui, tametſi locus ab omni ligno alia-
„ que materia igni paſcendo apta vacuus eſſet, ardere tamen non deſineret. Quo
„ prodigio Moyſum, cum exterritus fugeret, voce divinitus immiſſa admonitum eſſe,
„ ut in Ægyptum expeditione ſuſcepta Judæos liberaret, ac priſtinam in patriam ali-
„ quando reduceret. Itaque confirmato animo bellum Ægyptiis inferre ſtatuiſſe, ſic ta-
„ men ut Aaronem fratrem ante omnia conveniret, cujus adventu nunciato, Ægy-
„ ptium Regem ex eo, quem ad ſe confeſtim evocaverat, quæſiviſſe, quorſum illuc
„ veniſſet? Ipſum autem orbis univerſi Moderatoris juſſu ac nomine Regi denuntiaſ-
„ ſe, uti Judæos liberos ſecuroſque dimitteret. Quamobrem, cum in carcerem ab eo
„ conjectus eſſet, noctu portas omnes carceris ſponte patuiſſe, cuſtodeſque partim re-
„ pentino ſublatos interitu, partim alto ſomno ſolutos, fractis paſſim armis jacuiſſe.
„ Moyſum e veſtigio ſeſe in Regiam, patefactis etiam ultro januis intuliſſe, ac Præ-
„ ſidiariis Militibus profundo quoque ſomno ſepultis, Regem excitaſſe, qui facti no-
„ vitatem primum quidem obſtupuerit, mox tamen quaſi ludos Moyſum faceret,
„ Dei, a quo miſſus eſſet Nomen eum aperire juſſerit; Quod ubi Moyſus in aurem
„ inſinuaſſet, Regem illico mutum concidiſſe, donec ab eodem arreptus, ſibi ac vitæ
„ redderetur. Et illum quidem indicatum Nomen tabellis inſcripſiſſe, quas poſtmodum
„ obſignarit: Quemdam vero Sacerdotem, qui ſcripti nominis Majeſtatem elevaret,
„ repentino ſpaſmo correptum periiſſe. Præterea cum Rex a Moyſo prodigium aliquod
„ expetereret, eam quam manu Virgam tenebat, in ſerpentem ſubito convertiſſe, om-
„ nibuſque ſtupentibus, arrepta cauda priorem ei rurſus Virgæ formam reddidiſſe. Paulo
„ poſt Nilum eadem Virga percuſſum, intumeſcentibus undis Ægyptum univerſam pro-
„ luiſſe; ex eoque tempore ſtatis deinceps vicibus in agros ſeſe Nilum effudiſſe. Mox
„ collectas, & ſtagnantes paſſim aquas efferbuiſſe, nec piſcibus modo interitum, ſed exi-
„ tialem quoque hominibus ſitim attuliſſe. Itaque Regem tot prodigiis territum, ſeſe
„ poſt Menſem Judæos dimiſſurum ſpopondiſſe, ſi priſtinus flumini ſtatus a Moyſo redde-
„ retur: Illum aquam denuo Virga tetigiſſe, eodemque momento inſolentem ejus im-
„ petum conſtitiſſe. Hic vero Regem evocatis qui trans Memphim incolebant Sacerdo-
„ tibus, necem omnibus interminatum, niſi ſimilia ipſi quoque prodigia oſtenderent.
„ Eos præſtigiis & cantionibus quibuſdam repente draconis ſpeciem objeciſſe, ac flumi-
„ nis colorem immutaſſe; quo facto elatiorem ac tumidiorem quam antea Regem, omni
„ pœnarum ac ſuppliciorum genere poſtmodum Judæos vexaſſe. Quod ubi Moyſus vi-

„ de-

„ deret cum alia pleraque ab eo miracula edita esse, tum ex terra quam Virga percusse-
„ rat, genus quoddam alati animantis extitisse, quod Ægyptios pessime vexaret, om-
„ niumque corporibus fœdum morsibus punctionibusque suis ulcus inureret. Cui morbo
„ cum nullum Medici remedium invenirent, Judæos aliquantulum denuo respirasse. Moy-
„ sum vero ejusdem Virgæ contactu ranas præterea, locustas, ac culices excitasse: quæ
„ quidem in causa fuerint, quamobrem singulis in Templis Virgam Ægyptii consecra-
„ rint, eademque omnino qua ipsammet Ism religione coluerint Isin quippe Terram
„ esse rati, quæ Virga percussa, tot miraculorum formas exclusisset. At furente nihilo-
„ minus Rege, Moysum ad grandinis calamitatem nocturnos terræ motus addidisse, ut
„ qui sese motui subducere conarentur, grandine afflicti contusique perirent: Qui autem
„ grandinis impetum declinarent, terræ quassatione interirent. Ac domos quidem uni-
„ versas Fanaque tum plurima corruisse: Regem vero tot malis cladibusque fractum,
„ Judæos sero licet, aliquando tamen dimisisse. „ Hæc ex *Artapano* refert *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* cap. 27.

Hominis Ægyptii cædes a Mose.

IV. *Demetrius*, (referente *Eusebio* c. 29. ejusdem Libri) *& hominis Ægyptii cædem, & susceptæ a Mose cum eo a quo facti fugillatus est, altercationis exitum eumdem in modum, quo Sacra Historia commemorat.* Vixit autem *Demetrius* ille inter *Ptolomæos Philopatora & Lathurum.*

Mosis Miracula Numenii Philosophi Pythagorici testimonio confirmata.

V. *Numenius* Philosophus Pythagoricus Lib. 3. *De Bono*, cum editorum a *Mose* miraculorum, tum divini erga ipsum amoris consignatam fidem ac testatam reliquit. *Deinceps vero*, inquit, *Jannes & Jambres, Scribæ rerum sacrarum Ægyptii, quo tempore Ægypti finibus ejecti Judæi sunt, claruere viri omnium judicio rerum magicarum scientia nemini concedentes. Quippe ambo quidem communi Ægyptiorum consensu delecti sunt, qui Musæo Duci Judæorum, cujus apud Deum potentissimæ preces erant, sese opponerent; adeoque gravissimas quasque calamitates a Musæo in Ægyptum invectas omnium in oculis dissolvere ac dissipare potuerunt.* Refert *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* cap. 8.

Plinii & Apuleii in Mosen calumnia.

VI. *Plinius* Lib. 30. cap. 1. *Mosem Magicæ* cujusdam *factionis* auctorem fuisse mentitur: Eumdemque inter famosos Magos celebrat *Apulejus Apolog.* 2. inde occasionem nacti, quod *Moses* totam prodigiis suis ac mirifica vi conturbaverit Ægyptum, & *Jannis*, ac *Jambris* incantamenta retuderit.

Jannis ac Jambris Magorum Pharaonis sepulcrum.

VII. In *Palladii Lausiacis*, c. 20. narratur *Macarius* in vasta solitudine *Jannis & Jambris* fratrum, qui propter magicæ artis peritiam apud *Pharaonem* primo loco erant, sepulcrum in horto visitasse. *Optavit*, inquit, *aliquando in sepulcrum ingredi, quod in horto habebant Jannes & Jambres sub Pharaone Magi, ut videret, & occurreret dæmonibus, qui illic sunt. Dicebantur enim infamis illorum artis vi locum illum esse sortiti multi & molesti dæmones. Factumque fuerat hoc hortense sepulcrum ab illis ipsis fratribus Janne & Jambre, qui propter magicæ artis præstantiam tum temporis apud Pharaonem primas tenebant.*

CAPUT III.

Quod tertiæ Mundi ætatis Exoticam Historiam complectitur.

Ægyptiorum Reges.

I. HAc ætate varia Ægypti Regna in unam coaluisse Monarchiam videntur. Thinitis, Memphitis, ac Thebanis imperavit *Nitocris*, cujus nomen ex interpretatione *Eratosthenis* est *Minerva Victrix*. Dicunt hanc fratrem, quem Ægyptii regnantem interfecerant, ultam fuisse, cum Regnum illi detulissent conjurati. Vindicatum est multis Ægyptiorum dolo absumptis. Extruxit enim illa cœnaculum subterraneum valde longum prætextu novitatis, sed aliud mente machinata, & vocatis ad convivium conjurationis conscriis, discumbentibus magnum flumen per occultum canalem immisit. Ipsa autem sese conjiciens in domum cinere plenam evasit illæsa. Refert *Herodotus* Lib. 2. cap. 100. Regum Pastorum, & Elephantinorum Dynastiæ ab Africano descriptæ, suspectę sunt fidei. Ad hanc Mundi ætatem pertinent Ægyptii illi Reges a Manethone celebrati, *Assis*, *Thetmosis* sive *Amosis*, *Chebron*, *Amenophis*, *Amessis* ejus so-

ror, *Mephres*, *Mephramuthosis*, *Thmosis*, *Amenophis*, *Orus*, *Acencheres Oriphilia*, *Rathotis*, *Acenchru frater*. Eo regnante Æthiopes ab Indo flumine consurgentes juxta Ægyptum confederunt anno Mundi circiter bis millesimo trecentesimo octogesimo nono. (Ex *Eusebio* in Chronico.) Quo spectat locus ille Panegyristæ: *Dent veniam trophæa Niliaca, sub quibus Æthiops & Indus intremuit*, ut observat *Usserius* in Annalibus sacris. Hinc etiam factum ut Æthiopia, quæ sub Ægypto est, major India appelletur, teste *Joanne Potken* in Psalterio Æthiopico Romę anno MDXIII. edito. *Rathoti* in Regnum successit *Acencheres* ejus filius. Hunc *Acencheres* alius excepit, post quem regnarunt *Armais*, *Rameses*, & *Rameses* alter *Mianum* cognominatus, qui Hebræos durissima servitute oppressit. Ex ejus nomine urbium altera, quas ædificare coacti sunt, *Rameșse* appellata est. Regnavit annis sexaginta sex. Hujus tyrannidis diuturnitas verbis illis *Exodi* 2. Vers. 23. indicatur: *Post multum vero temporis mortuus est Rex Ægypti: & ingemiscentes filii Israel propter opera vociferati sunt*. Ipsi successit filius ejus *Amenophis*, qui tyrannidem in Hebræos pariter exercuit. Cum ipso *Moses* & *Aaron* congressi illum ad Israelitas dimittendos tandem cumpulerunt.

II. Quod in Regum Ægyptiorum laterculo *Nitocrin*, aliasque feminas adscriptas legamus, probat regnandi jus muliebre in Ægypto receptum, adeo ut *Cæsari* vere dixerti *Cleopatra* (apud *Lucanum* Lib. 10.) *Mulieres jus regnandi in Ægypto habuerunt.*

Non urbes prima tenebo
Femina Niliacas, nullo discrimine sexus
Regina scit ferre Pharos.

Jus istud ab *Isidis* exemplo deductum scribit *Diodorus Siculus* Libro 1. *Præter communem*, inquit, *aliorum hominum consuetudinem, Ægyptiis lege permissum est sorores ducere: Quod feliciter successisset Isidi, quæ nupsit Osiridi fratri, eoque mortuo juravit se nemini in complexum venturam, & cædem viri ulta, regnavit νομιμώτατα, omnibusque hominibus quamplurimum benefecit. Has ob causas jam in more positum est, ut penes Reginam plus sit potestatis & honoris quam penes Regem; & inter privatos in tabulis dotalitiis assignetur feminæ imperium in virum, Maritis profitentibus se per omnia uxoribus obtemperaturos.*

III. Ea ætate apud Ægyptios maxime viguit Ethnicismus. Ægyptiaca superstitio non vana solum, sed insana ab aliis Gentibus habita est ob consecrationem bestiarum, de qua *Juvenalis* Satyra 15. *Ægyptiorum superstitiones, & præcipua Numina.*

Quis nescit qualia demens
Ægyptus portenta colit? Crocodilum adorat
Pars hæc; illa pavet saturum serpentibus Ibin:
Effigies sacri nitet aurea Cercophitheci.
Illic cæruleos, hic pisces fluminis, illic
Oppida tota Canem venerantur.....

Eo dementiæ processit superstitio, ut rebus vilissimis nulliusque pretii divinos honores tribuerent: Quam insaniam idem Poeta sugillat:

Porrum & cepę nefas violare, ac frangere morsu.
O sanctas Gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.

De his *Minucius Felix* in Octavio: *Nonne*, inquit, *& Apim bovem cum Ægyptiis adoratis & pascitis? Nec eorum sacra damnatis instituta serpentibus, crocodilis, belluis cæteris, & avibus, & piscibus, quorum aliquem Deum si quis occiderit, etiam capite punitur. Iidem Ægyptii cum plerisque nobiscum, non magis Isidem quam ceparum acrimonias metuunt, nec Serapidem magis quam strepitus per pudenda corporis emissos contremiscunt.*

De causis consecrationis Animalium ab Ægyptiis legi possunt *Diodorus Siculus*, Libro 1. Bibliothecæ Historicę, *Plutarchus* Lib. *De Iside*, & alii. Præcipua Ægyptiis Numina *Isis* & *Osiris*. *Osiridi Apis* & *Mnevis*, boves illi Heliopolitanus & Memphiticus sacri erant. Orta inde superstitio, quod *defuncti Osiridis animam in bovem transmigrasse*, & in posteros perpetuo transfusam secundum ejus apparitiones crederent, teste *Diodoro*. Hinc Sacerdotes docebant *Apim* consendum esse *pulchram imaginem animæ Osiridis*. Et

mense Athir quo *Osiridem* periisse dicebant, bovem auratum pulla veste byssina amictum ostendebant in luctu Deæ *Isidis*, ob necem *Osiridis*, ut refert Plutarchus, *De Iside*. Fertur scilicet *Isidem* Osiridis a *Typhone* occisi membra in bove lignea byssinis obtecta condidisse. Unde urbs *Busiris* appellata, teste *Diodoro* Lib. 1. Apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, narrat *Artapanus*, *Macherotem* Ægyptium a *Mose* quærentem, Ecquid hominibus valde esset utile? Boum genus respondisse, qui terram arant. *Chenephrem* itaque Ægypti Regem taurum nominasse *Apim*, eique Templum extrui jussisse.

Moses ab Ægyptiis sub Osiridis persona, vel etiam sub Apidis & Mnevis numinibus non est consecratus.

Mosem ab Ægyptiis sub *Osiridis* persona, vel etiam sub *Apidis* & *Mnevis* nominibus consecratum & pro Deo habitum, Viro Erudito non assentior; siquidem *Moysi* coæva aut etiam *Mose* antiquior est Ægyptiaca illa superstitio, ad cujus scilicet exemplum Vitulum aureum in Horeb Israelitæ adoraverunt, & choreas inconditas agitarunt, ut *Philo* testatur in *Vita Mosis*. Quod etiam a *S. Hieronymo* observatum est Commentario in *Osee* cap. 4. scribente: *Videtur mihi idcirco & populus Israel in solitudine fecisse sibi caput Vituli quod coleret, & Hieroboam filius Nabath Vitulos aureos fabricatus, ut quod in Ægypto didicerant,* Ἁπλῶ ἢ μνεμῖν, *qui sub figura Boum coluntur, esse Deos; hoc in sua superstitione servarent*. Caput vituli, vel bovis, pro vitulo vel bove περιφραστικῶς, dixerunt post *Tertullianum*, *Lactantius*, *Optatus Milevitanus*, *S. Hieronymus*, & alii. Præterea brutorum cultum apud Ægyptios jam olim obtinuisse, & antequam Israelitæ Ægypto excederent usurpari cœpisse, colligitur ex c. 8. Exodi, ubi cum Pharao *Mosi* & *Aaroni* diceret: *Ite & sacrificate Deo vestro in Terra hac*, respondit Moses, *Non potest ita fieri: Abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro. Quod si mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent*. Abominationem Ægyptiorum, id est, boves & oves, quibus ad abominandam idololatriam abutuntur. Gentium enim Idola *abominationes* appellant sacri Scriptores, *Deuteronomii* 7. Vers. 25. & 12. Vers. 30. 31. 4. *Regum* 23. Vers. 13. *Esdræ* 9. Ver. 1. *Isaiæ* 44. Vers. 19. Vel, *Abominationem Ægyptiorum*, id est, sacrificium quod Ægyptiis erit abominationi, nequaquam permissuris ut ea immolemus animalia, quæ ipsi colunt. Tertio. *Philonis Judæi S. Hieronymi*, & aliorum Patrum observatio nititur auctoritate S. Protomartyris *Stephani* Actuum 7. Vers. 39. dicentis: *Aversi sunt cordibus suis in Ægyptum, dicentes ad Aaron, Fac nobis Deos qui præcedant nos; & Vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulacro, & lætabantur in operibus manuum suarum.*

Josephus sub symbolo bovis non est ab Ægyptiis consecratus.

Alii forte verisimilius *Apidis* ac *Serapidis* cultum ad *Josephum* retulerunt, quem Ægyptii sub symbolo bovis consecrarint multis de causis. 1. Quia *Deuteronomii* 33. Vers. 17. *Josephus* bos vocatur, aut certe cum bove confertur ab ipso Mose: *Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus*. 2. Propter interpretationem somnii *Pharaonis* de septem vaccis pinguibus, quas devoraverant vaccæ aliæ totidem aspectu fœdæ & macie confectæ. 3. Quia cum *Josephus* tempore famis Ægyptiis optime prospexerit, non potuit ullo aptiore quam bovis symbolo hoc beneficium exprimi; cum annonæ ratio tota ex agricultura pendeat, in qua bos homini laboris socius, tanquam *Cereris* minister est, ut Veteres illum indigitant. 4. Cum Hebræis *Ab* Patrem, *Sor* bovem, & *Sar* Principem significet; inde Josephus *Apis*, id est, *Pater* dici potuit, cum vocetur *Pater Pharaonis* Genesis 45. Vers. 8. item Σαράπις, *Princeps Pater*, cum præfuerit toti Ægypto, aut Σόραπις, *bos pater*, propter causas jam allatas. Suffragatur *Julius Firmicus* Lib. *De errore profanarum Religionum*, cap. 14. ubi de *Josepho* sic loquitur. *Huic post mortem Ægyptii patriæ suæ Gentis instituto Templa fecerunt. Et ut justam dispensationis gratiam posteritas disceret, quo modio esurientibus, & mentibus frumenta diviserat, capiti is superpositus est. Nomen etiam ut sanctius coleretur, ex primo Auctore generis accepit. Nam quia Saræ proxepos fuerat, Sarapis dictus est Græco sermone, hoc est,* Σάρας ἄπο. Suffragatur & *Ruffinus* Libro 2. *Historiæ Ecclesiasticæ* cap. 23. ubi postquam præmisit *Serapin* modium habuisse capiti superimpositum: *Quidam*, inquit, *in honorem nostri Joseph formatum perhibent simulacrum, ob divisionem frumenti, qua famis tempore subvenit Ægyptiis*. Auctor Librorum *De Mirabilibus Scripturæ Sacræ*, apud *S. Augustinum* Libro 1. cap. 15. *Bovis*, inquit, *simulacrum juxta sepulcrum Joseph statuerunt, eo quod bos viro in agricultura cooperatur. Qua etiam causa filii Israel,*

Israel, cum in deserto Idolum adorare vellent, non aliam aliquam statuam quam vitulum, id est, bovem fecerunt, hac vel maxime causa, quod ipse in Ægypto juxta sepulcrum Joseph adoraretur. Denique *Suidas* in Σαραπις : *Illum quidam Jovem esse dixerunt, alii Nilum, quia modium habet in capite.... Alii Josephum.* Porro *Sarapis* idem qui *Apis*, si *Nymphodoro Amphipolitæ* credimus, cujus verba refert *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum*, & ex eo *Eusebius* Libro 10. *Præparationis Evangelicæ* cap. 12. *Quin etiam*, inquit, *Apis Rex Argivorum, ut scribit Aristippus Lib. Arcadicarum Historiarum primo, Memphim condidit; quem eumdem Arisæas Argivus Sarapin nominatum, atque illum ipsum esse testatur quem colunt Ægyptii. At Nymphodorus Amphipolitanus Lib De Moribus Asiæ 3. Apim illum Taurum quemdam fuisse ait, quem post mortem sale maceratum, atque in ejus Dæmonis Templo, cujus præcipuus apud eos cultus erat, σόρῳ, hoc est loculo conditum, Soroapin inde primo, tum Sarapin nominarint. Apis autem ab Inacho tertius extitit.* At his reclamant Viri inter recentiores Eruditi; tum quod Serapidis cultus inter Ægyptios non ita vetustus fuerit, ut probat *Herodoti* silentium, qui de Diis Ægyptiorum tam multa scripsit, & aliorum Auctorum qui ante *Alexandri Magni* tempora floruerunt, aliaque non spernenda momenta, quæ apud *Bochartum* Lib. 2. *Hierozoici*, cap. 34. legi possunt; maxime vero quod *Tacitus* Lib. 4. *Historiæ* testetur *Serapin* ignotum fuisse Ægyptiorum Sacerdotibus Deum, antequam *Sinope* Ponti urbe *Alexandrinam* adveheretur, *Ptolomæo Lago* regnante: Tum quod verisimile non sit *Josepho* mortuo divinos honores ab Ægyptiis exhibitos; siquidem *Moses* testatur, post mortem *Josephi* Regem alium surrexisse, qui *Josephum* non noverat, id est qui nulla ejus, nec fratrum & posterorum habita ratione gravissimam in eos tyrannidem exercuit. Huic Regi alium successisse Israelitis æque infensum, quem in Populi sui gratiam Deus gravibus plagis afflixit, & tandem in Mari Rubro cum omnibus copiis suis demersit.

Apidis & Serapidis cultum inde nihilominus *S. Augustinus* arcessit, unde *Nymphodorus Amphipolita* supra laudatus, eumque secuti *Clemens Alexandrinus & Eusebius*: & Ægyptiacam illam superstitionem refert ad *Josephi* tempora. En ejus verba ex Libro 18. *De Civitate Dei*, cap. 5. deprompta. *His temporibus, Rex Argivorum Apis navibus transvectus in Ægyptum, cum ibi mortuus fuisset, factus est Serapis omnium maximus Ægyptiorum Deus. Nominis autem hujus, cur non Apis etiam post mortem, sed Serapis appellatus sit, facillimam rationem Varro reddidit. Quia enim Arca in qua mortuus ponitur, σορὸς dicitur Græce; & ibi eum venerari sepultum cœperant, priusquam Templum ejus esset extructum, velut Soros & Apis, Sorapis primo, deinde una litera, ut fieri adsolet, commutata, Serapis dictus est. Et constitutum est etim de illo, ut quisquis eum hominem dixisset fuisse, capitalem penderet pœnam. Et quoniam fere in omnibus Templis ubi colebantur Isis, & Serapis, erat etiam simulacrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, ut silentium fieret; hoc significare idem Varro existimat, ut homines eos fuisse taceretur. Ille autem bos, quem mirabili vanitate decepta Ægyptus in ejus honorem delitiis affluentibus alebat, quoniam eum sine sarcophago vivum venerabantur, Apis non Serapis vocabatur. Quo bove mortuo, quoniam quærebatur & reperiebatur vitulus coloris ejusdem, hoc est, albis quibusdam maculis similiter insignitus, mirum quidam & divinitus sibi procuratum esse credebant. Non enim magnum erat Dæmonibus ad eos decipiendos phantasiam talis tauri, quam sola cerneret, ostentare vaccæ concipienti atque prægnanti, unde libido matris adtraheret, quod in ejus fœtu jam corporaliter appareret : sicut Jacob de virgis variatis, ut oves & capræ variæ nascerentur, effecit. Quod enim homines coloribus & corporibus veris, hoc Dæmones figuris fictis facillime possunt animalibus concipientibus exhibere.*

Sicut Memphi & Heliopoli boves, ita Mendete, quæ Urbs est τῆ *Delta*, ad Mendesium Nili alveum posita, quæ Nomo Mendesio nomen dedit, colebatur Hircus, seu *Pan* sub hirci forma, ut testantur *Herodotus* Lib. 2. cap. 46. *Diodorus* Lib. 1. *Strabo* Lib. 17. *Plutarchus in Iside*, *Stephanus*, *Suidas*, *Phavorinus*, *Nonnus*, & *Elias Cretensis in Orationem* 4. *S. Gregorii Nazianzeni*. Nempe μένδης, unde oppido *Hircus Mendesius.*

& Nomo impositum nomen est, Ægyptiace hircum sonat. Proinde *Pan* quoque *Mendes* dictus est. Et in ejus honorem ab hircis & capris abstinebant, ut scribunt *Herodotus*, *Nonnus*, *Suidas*, & alii. Quo hæc Poetæ pertinent.

Juvenal. Satir. 15.

---------- *Nefas illic fœtum jugulare capellæ.*

De salacissimi animalis superstitioso cultu, fœdissimisque libidinibus quibus se mulieres Ægyptiæ velut ex religione contaminabant, *Herodotus*, Libro 2. cap. 46. *Pindarus*, *Strabo* Libro 17. *Ælianus* Historiæ Libro 7. cap. 19. & *Plutarchus* in Libro *Quod bruta ratione utantur*, ea scribunt quæ horrorem moveant: Nimirum præstantissima forma Mulieres illius hirci libidini substernere solitos Ægyptios, & bestiam lege naturæ ab eo concubitu abhorrentem instigare. Quamobrem mirum est, quod *Plutarchus* ipse scripserit religiosa Ægyptiorum scita, *Nihil a ratione alienum, aut fabulosum, aut a superstitione profectum continere.*

Refellitur Plutarchus Ægyptiaca superstitionis vindex.

Sed *Plutarcho* adversatur Gentium omnium præjudicium, quibus nihil dementius Ægyptiorum superstitionibus visum est, de quibus *Cicero* Lib. De natura Deorum: *Cum Poetarum autem errore conjungere licet portenta Magorum, Ægyptiorumque in eodem genere dementiam.* Unde factum est, ut Romani nonnisi sero, & cum indignatione Sapientiorum Ægyptiaca Sacra in Urbem admiserint, quod necdum *Augusto* imperante factum fuerat, ut observat *Servius* ad illud *Virgilii*.

---------- *Omnigenumque Deum monstra.*

Persius Lib. 2. *Elegia* 33. *Isidem* in Urbem receptam conqueritur.

An tibi non satis est fuscis Ægyptus alumnis?
Cur tibi tam longa Roma petita via est?

Ejusdem *Isidis* Sacerdotes *Sacrificulos vanæ superstitionis* appellat *Suetonius* in *Domitiano*. Idem *Tiberium* laudat, quod *Externas cæremonias, Ægyptiosque Ritus compescuit, coactis, qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere.* Sed nec ipse *Plutarchus* dissimulat Ægyptios Religionem suam ridiculam fecisse, eamque ita comparasse, ut alios in superstitionem trahat, alios in impietatem præcipitet. *Sed Ægyptiorum plerique colentes ipsa animalia, & tractantes tanquam Deos, non fannis modo, & irrisioni totam pene sacrorum objecerunt rationem; (hoc enim a stultitia illa malum provenit minimum) sed & vehemens ingeneratur animis opinio, quæ infirmis atque simplicibus meram inducit superstitionem; vehementiores autem atque audaciores ad negandum Deos, belluinasque cogitationes propellit.* Ægyptiorum Theologiæ epitomen ex *Diodoro Siculo* exhibet *Eusebius* Libro 2. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 1. omnibusque eorum fabulis recensitis, ac fœdæ superstitionis descriptis ritibus, ita concludit: *Hæc illa est Ægyptiorum Divinitatis omnis ejectio potius quam Theologia, eo usque infamis certe quidem, ut vel eam argumentis oppugnare turpe videatur.* De Allegorica eorumdem Ægyptiorum Theologia disserit *Eusebius* cap. 3. ejusdem Libri, ostenditque eos, quos sub nominibus Solis, Lunæ, Ignis, Aeris, Oceani, Deos venerantur, mortales homines fuisse, ex *Diodoro Siculo* & *Plutarcho*; ac demum ita colligit: *Mortuorum ergo fuit tota illa Numinum apud istos consecratio; quicquid autem Phisiologiæ est, hoc iidem postea confinxere: Nam quid attinebat in virorum ac mulierum effigiem simulacra configurare, cum sine illis Solem ipsum, Lunam, ac reliqua hujus Universi elementa colere ac venerari liceret? Jam utris porro ex istis, & a quibus auspicati, ejusmodi cognomenta tribuere? Vulcani, inquam, & Minervæ, Jovis, Neptuni, atque Junonis? Utrum ista primum fuere hujus Mundi elementorum nomina, quæ deinde mortalibus, ad aliquam inter eos cœlestesque Deos appellationis communionem imposuerint? An potius ad communes illas naturas hominum ipsorum nomina traduxere? Quorsum vero mortalibus hisce appellationibus Universi naturas nuncupare? Quid autem singulorum Deorum Mysteria? Quid hymni & carmina? Quid initiorum arcani Ritus? Mundi ne elementorum, an priscorum mortalium eodem cum Diis nomine præditorum invecta fuere symbola? Nam errores quidem, ebriosas perpotationes, amores, mulierum oppressiones, virorum insidias, & hujusmodi sexcenta in mortem utique vergentia, & summa cum turpitudine & indignitate conjuncta, quis communibus Mundi elementis attribuat, cum præsertim*

tim ipsa per seſe mortalis naturæ mores, ipsasque hominum cupiditates exhibeant? Ut profecto his omnibus argumentis, egregiam istam mirabilemque Physiologiam nihil usquam attigisse veritatis, nihil quod Divinitatem sapiat, invexisse, sed coactitiam potius & mentitam sibi honestioris explicationis speciem aliunde mendicatam obtendisse, manifesto teneamus.

Cap. 4. ostendit *Eusebius* ex *Chæremone*, & ex *Porphyrio* in Epistola ad *Anebonem Ægyptium*, Ænigmaticam illam Ægyptiorum Theologiam alios præter Solem, Lunam, & reliqua Sydera, atque elementa Deos non agnovisse. Unde sequitur, ne arcanam quidem Ægyptiorum Theologiam præter naturæ corpora ullos in numero Deorum collocasse, *Immo nec corporis expertem aliquem hujus universitatis Architectum statuisse, nec rationi effectrici, nec Deo, Diisque ullis, aut intelligentibus quibusdam ac sub oculos minime cadentibus Naturis, sed uni dumtaxat aspectabili Soli ejus molitionem tribuisse. Itaque solis Astris rerum universarum causam assignarunt, ex facti necessitate, Syderumque motu & agitatione cuncta suspendentes* (inquit *Eusebius*). De Ægyptiorum religione, Numinibus, Ritibus, Oraculis legi possunt *Herodotus*, *Diodorus Siculus*, *Plutarchus*, *&c.*

IV. Tam heterocliti Ægyptiorum mores quam absurda & ridicula Religio. Pauca hæc ex *Herodoto* Lib. 2. velut specimen accipe. *Apud hos feminæ quidem negotiantur, cauponanturque, & institoriis operis vacant: viri autem intra domos texunt. Onera viri capitibus, feminæ humeris bajulant. Feminæ stantes mingunt: viri sedentes. Domi ventrem exonerant; foris in viis comedunt: reddentes rationem quæ sunt turpia, sed necessaria, ea in occulto fieri debere; palam vero quæ non sunt turpia. Alendi parentes filiis, nulla nolentibus: filiabus etiamsi nolint, summa necessitas. Deorum Sacerdotes alibi comati sunt: in Ægypto derasi. Apud alios ritus est, statim in funere proximi capita deglabrare: Ægyptii in funeribus sinunt crines capitis augescere, barbam tamen tondent. Apud cæteros mortales victus a ferarum secretus est consortio: Ægyptii cum feris vescuntur: Alii frumento atque hordeo victitant: Ægyptiis victitare iis quæ ex his facta sunt, maximo probro est, sed cibi e farre confectis, quod quidam siliginem appellant. Conspersionem pedibus, lutum manibus subigunt. Virilia alii talia relinquunt, qualia natura sunt, præter eos qui ab istis didicerunt: Ægyptii circumcidunt. Viri binas vestes habent, feminæ singulas: Græci literas scribunt, & calculis computant a sinistro in dextrum manum ferentes: Ægyptii a dextro in sinistrum: & hoc facientes, ajunt se in dextrum, Græcos facere in sinistrum. Literis bifariis utuntur, quarum unas sacras vocant, populares alteras, &c.* Mos eorum qui circa frumentariam Ægypti partem habitabant, in conviviis, singularis quidem, sed non adeo absonus erat, immo ad vitam recte instituendam ex jugi mortis memoria referri aliquatenus potest. *Apud locupletes* (inquit Herodotus) *cum multi convenerunt, & a cœna discessum est, circumfert aliquis in loculo Mortuum e ligno factum, sed pictura & opere verum maxime imitantem, longitudine cubitali omnino aut bicubitali, ostendensque singulis convivarum, ait: In hunc intuens pota & oblectare, talis post mortem futurus.*

Ægyptiorum mores.

V. Si ex Religione æstimentur Ægyptii, omnium hominum amentissimi: Si ex Politica, sapientissimi habebuntur. De quorum Politicis Institutis hæc *Diodorus Siculus* ex Ægyptiorum Sacerdotum Commentariis excerpsit. „ Primi (*inquit*) Ægyptio-
„ rum Reges non pro cæterorum instituto Monarcharum vitam agebant, ut omnia
„ scilicet ad suum arbitrium nullis obnoxiis censuris moderarentur: sed universa
„ non modo publice gerenda, sed & quotidianæ vitæ regimen, & victus ratio, ad
„ Legum normam conformata erant. Quippe ad ministeria ipsorum nullus adhibe-
„ batur servus, neque emptitius, neque verna, sed nobilissimorum tantum Sacerdotum
„ filii viginti annos egressi, & præ ejusdem gentis hominibus cæteris optime instituti:
„ ut, si curatores corporis & familiares optimos nocte dieque secum Rex haberet,
„ nihil pravum aut vituperatione dignum committeret. Horæ tam noctis quam diei
„ præfinitæ erant, quibus Regem non sibi placita, sed Legibus statuta omnimode
„ agere oportebat. Sub auroram experrecto Literæ undecumque scriptæ omnium primo

Ægyptiorum Politia.

Regia vitæ ratio.

„ acceptandæ erant, ut omnia rectius moderari posset, si exacte singula Regni negotia „ comperta haberet. Tum lotus, & Regni Insignibus, splendidaque trabea ornatus, „ Diis sacrificatum ibat. Adductis tum ad Aram victimis, mos erat Principem Sa- „ cerdotum Regi adstantem magna voce in conferta Ægyptiorum corona preces enun- „ tiare: ut Dii sanitatem cum bonis cæteris omnibus Regi, jus & æquum erga in- „ feriores tuenti largiantur. Singulæ etiam Regis virtutes deprædicandæ tum erant. „ Quod videlicet piam erga Deos, & mitissimam erga homines affectionem gerat, ut „ qui sit continens, justus, magnanimus, alienus a mendacio, benignus bonorum „ communicator, & tandem omnis concupiscentiæ victor; qui minores delictorum „ meritis pœnas irroget; & ampliorem beneficio gratiam rependat bene meritis. Hæc „ multaque alia his affinia ubi peroravit Antistes, ignorantiæ ad extremum peccata „ exsecratur, Regem quidem culpa eximens, sed & noxam, & pœnas in malorum „ Ministros & Doctores malorum retorquens. Quod ideo peragebat, simul ut ad „ metum Numinis, & vitam Diis gratam Regem exhortaretur; simul ut non admo- „ nitionis acerbitate, sed laudum illecebris virtuti maxime congruis, ad vitæ mode- „ stiam illum assuefaceret. Post hæc cum extis victimæ inspectis Rex perlitasset, a sa- „ cris Libellis Sacerdos, consulta quædam & facta Clarissimorum Virorum ad vitam „ conducentia e Commentariis sacris prælegebat, ut Princeps Reipublicæ honestissi- „ morum consiliorum rationes animo consideratas, ad præscriptam singulorum admi- „ nistrationem simili modo accommodaret. Non enim agendi ad populum, & judicia „ obeundi tantummodo, sed etiam deambulandi, & cum uxore dormiendi, omnium- „ que adeo per vitam agendorum, tempus definitum erat. Simplici præterea nutrimen- „ to uti & vitulorum anserumque carnibus vesci; & certam bibere vini mensuram, „ quæ nec ad repletionem immodicam, nec ad ebrietatem faceret, in more habe- „ bant. Mirum sane atque insolens, quotidiani potestatem cibi non esse integram „ Regi; sed multo admirabilius, quod nec judicare, nec quidvis agere, nec punire „ quemquam ex petulantia, aut ira, aliave injusta causa, contra quam de singulis „ sancitæ Leges jubebant, ipsis liceret.

Ægyptii Sacerdotes.

VI. Tota Ægyptus in tres Regiones, divisa erat (Græce *νομοι* appellabantur). Suus cuique Regioni Nomarcha seu Præfectus, penes, quem rerum omnium administratio. Primam sibi *Sacerdotum ordo* vendicabat, *in magna apud indigenas auctoritate* & reverentia constitutus, tum ob pietatem in Deos, tum quod summam ex eruditione prudentiam ad Rempublicam afferrent. Ex vectigalibus autem suis cuncta per Ægyptum Sacrificia procurabant, invigilantes ne quid in cultu Deorum mutaretur. Ut *Senatus Principes* Regi perpetuo præsto erant, *qua opera, qua consilio & doctrina ipsum adjuvantes. An cunctis oneribus immunes* erant, & *primas a Rege honoris & potestatis* obtinebant. Secunda Terræ portio cessit Regibus *ad vectigalia*, unde in usus bellorum impendebant, & splendorem suum conservabant. Spectatæ quoque virtutis viros dignis prosequebantur muneribus: & quia affatim eis suppetebat, *tributis plebem demergere* nefas ducebant. Pars ultima tenebatur a Militibus, ut per liberalem hanc agrorum attributionem summa patriæ benevolentia devincti, promptissime bellorum discrimina exciperent.

Judiciorum apud Ægyptios administratio.

VII. Magna erat apud Ægyptios judiciorum accuratio & integritas. Nam ex Urbe Solis, & Thebis, & Memphi *denos Judices* eligebant. Congressi hi 30. viri, *unum ex Collegio*, & quidem *optimum*. Præsidem judiciorum creabant, in cujus locum Urbs alium submittebant Judicem. *Stipendia in victum & alias res necessarias, a Rege Judicibus præbebantur, sed Prætori multo amplius. Gestabat is in Collo ex aurea catena dependens e lapillis pretiosissimis simulacrum, cui* VERITAS *nomen. Hoc a Judiciorum Principe assumptum, disceptandi lites auspicium erat.* Tum 19. Codicibus, quibus universæ Leges continebantur, apud Judices depositis, mos fuit ut *Auctor singulatim scripto exhiberet & crimen, & facti modum, & damni illati æstimationem.* Reus contra post acceptum ab adversario criminationis libellum, ad singula scriptum opponere, *Se vel non fecisse, vel faciendo non deliquisse, vel delinquendo minus pœnæ commeruisse.* Tum Accusator scripto replicare, defensor responsionem duplicare. Postquam bis ita li-

libellos Judicibus exhibuerant litigantes, tandem ſententias inter ſe dicendi 30. viris, Prætori veritatis effigiem alteri litigantium parti applicandi officium incumbebat. Hoc modo cuncta judicia peragebant, rejectis Cauſidicis, quorum oratione *Multum Juri caliginis offundi* arbitrabantur. *In perjuros capitis pœna ſancita fuit; ut qui duo maxima committerent flagitia quod & pietatem in Deos violarent, & fidem maximum humanæ ſocietatis firmamentum everterent.*

Ægyptiorum leges pœnales.

Si quis in via hominem interfici, aut quamlibet vim ſuſtinere videns, cum poſſet, non vindicaſſet, capitali ſupplicio obnoxius erat. Sin quis revera opem ferre per infirmitatem non potuiſſet, indicare tamen latrones, & actione ſcelus perſequi tenebatur. Hoc negligenti plagæ certo numero inflictæ, & triduo cibis interdictum.

Calumnioſi Accuſatores ſtatutam falſo delatis pœnam ſubibant, ſi poſtmodum ejus condemnati eſſent.

Mentitus, aut injuſtum agitans quæſtum, mortis pœnam incurrebat. Quam Legem *Solon* a peregrinatione in Ægyptum Athenas traduxiſſe fertur.

Qui ſponte liberum hominem, aut etiam ſervum necaſſet, ei Leges capitis ſupplicium irrogabant; utpote quæ non fortunæ conditione, ſed factorum conſiliis, a ſceleribus prohiberi cunctos vellent, & hac erga ſervos cura homines docerent, ingenuos multo minus injuriis afficiendos. *Parentibus liberorum interfectio non capitalis erat; ſed tres dies atque noctes in complexu occiſi perdurare, cuſtodia aſſidente publica, cogebantur. Prægnantes ad mortem damnatas, ante partum non interimebant.*

Militiæ *deſertoribus*, aut Ducum juſſa in bello non exequentibus, *non mortis, ſed infamiæ extremæ pœna* decernebatur. Qui ſi poſtea ignominiam ſtrenuitate abolerent, in priſtinam libertatem ac fiduciam reſtituebantur.

Qui hoſtibus ſecreta enuntiarent, his linguam exſecari Lex mandabat. Illis, qui monetam adulterarent, aut nova ſubſtituerent pondera, aut ſigilla tranſculperent: Scribis etiam qui tabulas falſas concinnarent, vel de relatis in tabulas publicas quippiam demerent; aut ſyngraphas ementitas obtruderent, utramque manum præcidi.

VIII. De Sexu Muliebri ſeveras Leges habebant Ægyptii. *Qui vim ingenuæ attuliſſet*, huic genitalia præcidi jubebant. *Unius enim facinoris enormitate, tria maxima flagitia, injuriam corruptelam, liberorum confuſionem perpetrari* judicabant. Si perſuaſu adulterium eſſet commiſſum, viro millæ plagæ fuſtium, mulieri narium detruncatio irrogabatur. Nam *Mulieri ad vetitas libidines ſe exornanti, præcipua venuſtatis lenocinia adimenda* cenſebant.

IX. Leges commerciorum a *Bocchoride* latas aſſerebant. His ſancitum erat, ut *Si quis pecuniis mutuo acceptis abſque ſyngrapha, ſe debere negaret, interpoſito juramento a debito abſolveretur.* Rationes Legis has affert *Diodorus Siculus:* Primam, Ut juris jurandi Religionem magni facientes, Deum revererentur. Secundo, Ut vitam adeo integram ducerent, ne tanquam fide indigni infamarentur. Iniquum præterea judicabant, quibus citra juramentum fides habita eſſet, his de eodem contractu juratis fidem denegari. *Per interventum ſyngraphæ fœnerantes, ultra duplum per uſuram augere ſortem*, Lex vetabat. *Et uſuras de facultatibus dumtaxat obæratorum exigere, ſed corpus in nexum ducere nullo modo concedebant.* Bona ſcilicet illorum arbitrabantur eſſe, qui vel labore comparaſſent, vel per donationem a poſſeſſore legitimo accepiſſent; ſed corpora civitatibus deberi, quibus ad congrua belli paciſque munia uterentur.

X. Sed hic ipſe, qui Ægyptiorum Politica Inſtituta ita commendat *Diodorus*, teſtis eſt quam turpiter a Jure ipſo naturæ, & a Lege omnium hominum animis inſculpta in pleriſque aberrarint, puta in matrimoniis, quæ fratres cum ſororibus ex lege inibant. *Lege etiam*, inquit, *ſtatutum fuit, ut præter communem aliorum hominum morem cum Sororibus Matrimonium ineatur, quod Iſidi apud ipſos feliciter id ſucceſſiſſet. Hæc enim Oſiridi germano nupſit.* Scortationem illicitam non eſſe cenſebant: *Nec quemquam filiorum pro ſpurio habebant, etiamſi ex ancilla emptitia eſſet procreatus. Solum enim patrem generationis auctorem eſſe, matremque alimenta tantum & locum infanti præbere arbitrabantur.* Multa furti genera non impunita ſolum, ſed & licita, imo vero tantum non honorata habuere, hactenus ſaltem, ut pars bonorum ablatorum publicis legibus furi decerneretur. Teſtes ſunt *A. Gellius* Lib. 12. Cap. 18. & *Diodorus Siculus*

Ægyptii a Lege Naturæ in pleriſque aberrabant.

Lib. 1. *Id etiam*, inquit ille, *memini legere me in Libro Aristonis Jureconsulti haudquaquam indocti viri, apud veteres Ægyptios, quod genus hominum constat & in artibus reperiendis solertes fuisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces furta omnia fuisse licita & impunita.* Hic autem paulo explicatius: *De furibus*, inquit, *Lex quædam Ægyptiis est perquam singularis. Qui furtis operam dare volunt, nomina apud furum principem profitentur; & e vestigio furtum ex pacto ad eum referunt. Qui res suas amiserunt, consimiliter unumquodlibet amissorum literis consignatum exhibent, locumque ac diem & horam, quibus jacturam fecerint, adscribunt. Hoc modo rebus facile repertis, qui fraudatur, taxatione rerum facta, quadrantem horum persolvit, tum sua recuperat. Cum enim fieri non possit ut omnes a furto abstineant, viam Legislator invenit, quo tota res sublata, præter exiguum redemptionis pretium, servaretur.*

Ægyptiorum studia. XI. Arithmeticæ, Geometriæ, & Astrologiæ studia colebant Ægyptii, Palœstram & Musicam repudiabant. *Musicam non modo inutilem, sed & noxiam esse, ut quæ virorum animos effeminet, persuasum habebant.* Ægyptiis universis præscriptum erat, ut nomina apud Magistratus profiterentur, indicantes simul quo proventu & vitæ genere victum sibi quisque compararet.

Medici. XII. Medicos habebant publicos, & certis legibus adstrictos, de quibus idem Diodorus: *Medici annonam ex publico accipiunt, & Medicinam ex Lege scripta, per multos ab antiquo Medicos Illustres concinnatam, applicant. Si Leges, quas sacri Codicis lectio tradit, secuti, ægroto sanitatem reddere nequeant, culpa vacant, & indemnes abeunt. Sin contra præscriptum agant, capitis judicium subeunt. Nam medendi rationem longi temporis usu observatam, & ab optimis Artificibus ordinatam, paucos ingenio & solertia superaturos Legislator censuit.*

Ritus funebris. XIII. Ethicam & Civilem Ægyptiorum Disciplinam satis testatur illud Moralis vitæ Symbolum, quod in funeribus exhibere soliti erant, referente *Porphyrio* Lib. 4. *De Abstinentia* §. 10. *Cum condiant* (inquit) *Nobiles Defunctos, alvum privatim eximunt, & in arca reponunt; dein inter alia quæ in Mortui gratiam faciunt, arcam ad Solem attollentes, eum invocant, uno ex Libitinariis hujusmodi Orationem habente pro Defuncto, quam Euphantus ex Lingua Ægyptiaca transtulit: Domine SOL, Diique omnes, qui vitam hominibus largimini, me accipite, & Diis contubernalem tradite. Ego enim Deos, quos mihi parentes commonstrarunt, pie colui, quandiu in hoc sæculo vixi. Et illos, qui corpus meum genuerunt, semper honoravi: Neque aliorum hominum occidi quemquam; neque eos deposito fraudavi; nec aliud quippiam inexpiabile malum admisi. Si vero dum viverem peccavi vel edendo, vel bibendo aliquid, quod fas non erat, non per me peccavi, sed per ista;* (ostendens arcam in qua erat venter.) *Atque hæc locutus, in fluvium eam conjicit; reliquum autem corpus tanquam purum condit.*

Priscorum Ægypti Sacerdotum temperantia & continentia. XIV. Temperare mihi non possum, quin ea commemorem, quæ de priscorum Ægypti Sacerdotum temperantia & continentia ex *Chæremone* Stoico Philosopho refert S. *Hieronymus* Lib. 2. contra Jovinianum. *Chæremon*, inquit, *Stoicus vir eloquentissimus, narrat de vita antiquorum Ægypti Sacerdotum, quod omnibus Mundi negotiis curisque postpositis, semper in Templo fuerint; & rerum naturas, causasque ac rationes Siderum contemplati sint: nunquam mulieribus se miscuerint, nunquam cognatos & propinquos, ne liberos quidem viderint; ex eo tempore quo cœpissent divino cultui deservire, carnibus, & vino semper abstinuerint, propter tenuitatem sensus, & vertiginem capitis, quam ex pravo cibo patiebantur, & maxime propter appetitus libidinis, qui ex his cibis, & ex hac potione nascuntur. Pane raro vescebantur, ne onerarent stomachum; & si quando comedebant, tusum pariter hyssopum sumebant in cibo, ut escam graviorem illius calore decoquerent; oleum tantum in oleribus noverant, verum & ipsum parum, propter nauseam & asperitatem gustus leniendam . . . . Quid loquar, inquit, de volatilibus, cum ovum quoque pro carnibus vitaverint, & lac? Quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant, colore mutato. Cubile eis de foliis palmarum, quas Baias vocant, contextum erat; scabellum acclive, & ex una parte obliquum, in terra pro pulvillo capiti supponebant, bidui triduique inediam sustinentes. Humores corporis, qui nascuntur ex otio, & ex mansione unius loci, nimia victus castigatione siccabant.*

Argivorum Reges. XV. Argivorum Regnum in Peloponneso cœptum est *Abrahami* ætate, anno Mundi

bis

bis milleſimo centeſimo quadrageſimo octavo, annis mille octoginta ante primam Olympiadem; ut ex *Caſtore* in ſuo Chronico refert *Euſebius*. Primus apud eos regnavit *Inachus* annos quinquaginta. Huic ſucceſſit *Phoroneus* ejus filius, qui Argivos antea diſperſos & ſeorſim habitantes in jus civitatis compulit, teſte *Pauſania* Lib. 2. De quo Tatianus: *Poſt Inachum autem*, inquit, *ſub Phoroneo ferina & paſtoralis hominum vita mitior & elegantior facta eſt*. Quamobrem Acuſilaus Argivus *Phoroneum primum hominum* fuiſſe ſcripſit, ut refert *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum*. Eumdemque ἀρχηγόνον *Nonnus* appellat. Hunc primum *Junoni* Aram erexiſſe, ideoque regnandi poteſtatem accepiſſe *Hyginus* ſcribit, & ex *Hygino* refert vetus *Statii* Interpres, ad illud *Thebaidos* 4. *Mitiſque Phoroneus*. *Inachus*.

Græcia ſub Phoroneo Argolico Rege, Legum & Judiciorum quibuſdam clarior facta eſt Inſtitutis. Phegous tamen frater hujus Phoronei junior, cum eſſet mortuus, ad ejus ſepulcrum Templum eſt conſtitutum, in quo coleretur ut Deus, & ei boves immolarentur. Honore tanto ideo dignum putarunt, quia in Regni ſui parte ſacella conſtituerat ad colendos Deos, & docuerat obſervari tempora per Menſes atque Annos. Hæc in eo nova mirantes rudes adhuc homines, morte obita Deum eſſe factum, ſive opinati ſunt, ſive voluerunt. Nam & Io filia Inachi fuiſſe perhibetur, quæ poſtea Iſis appellata, ut Magna Dea culta eſt in Ægypto; quamvis alii ſcribant eam ex Æthiopia in Ægyptum veniſſe Reginam, & quod late juſteque imperaverit, eiſque multa commoda & literas inſtituerit, hunc honorem illi habitum eſſe divinum, poſtea quam ibi mortua eſt. Ita *S. Auguſtinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, cap. 3.

Poſt *Phoroneum* regnavit *Apis* ejus filius, a quo Regio illa *Apia* vocata eſt in beneficii accepti memoriam, quod illam noxiis beſtiis purgaſſet, teſte *Apollodoro* Lib. 12. & *Æſchylo* in *Supplicibus*, ubi tamen ipſum advenam facit, non Regem. Unde & illum in Argivorum Regum laterculo Pauſanias & *Hyginus* omittunt, at *Caſtor* & *Euſebius* admittunt. Excerpta *Caſtoris* a *Caſaubono* accepit *Scaliger*, & ſuo Theſauro Temporum inſeruit. *Apis* Thelxionis & Telchinis inſidiis proditus, ſine liberis mortuus eſt. (ex Apollodoro) *Apidi* ſucceſſit *Argus* Phoronei ex filia Nepos, regnavitque annos 70. Argo *Criaſus*, ſive *Piraſus* aut *Peranthus* (in ejus enim nomine variant *Caſtor*, *Pauſanias*, & *Hyginus*) ſucceſſit. Huic *Phorbas* frater, cui *Triopas*. Hunc excipit *Jaſus* in ſolius *Pauſaniæ* laterculo. Cæterum *Agenor* Triopæ filius cum multo equitatu invaſit Argos, ut docet vetus *Homeri Scholiaſtes* ad *Iliad.* 3. Verſ. 75. Secundum hunc regnarunt *Crotopus* ſive *Pelaſgus*, a quo Pelaſgi originem duxiſſe creduntur, qui eam Peloponneſi partem, quæ poſt Arcadia dicta eſt, primo videntur inſediſſe. Unde *Pauſanias* initio Arcadicon: *Arcades primum quidem omnium Pelaſgum in hac Terra exitiſſe memorant*. Quam ab eo Πελασγίδα & Πελασγίαν vocatam obſervat Stephanus Lib. *De urbibus & Populis*.

XVI. *Cecrops* Ægyptius, Saitarum colonia in Atticam traducta, eodem quo *Moſes natus eſt* anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo. Athenienſium Regnum condidit, annis ante primam Olympiadem ſeptingentis octoginta, ut ex *Caſtore* docet in Chronico ſuo *Euſebius*. Ab ejus temporibus Græcorum Antiquitates deducit Chronographus Parius a *Seldeno* inter Arundelliana Marmora editus; utpote poſt quem, & coævum illi Moſem. *Quæ apud Græcos Mirabilia narrantur, contigerunt; Deucalionis Diluvium, Phaetontis incendium, Ortus Erichthonii, Proſerpinæ raptus, Cereris Myſteria, Eleuſiniorum inſtitutio, Triptolemi agricultura, Europæ ab Jove raptus, Apollinis nativitas, Cadmi ad Thebanos adventus; atque iis juniores Bacchus, Minos, Perſius, Æſculapius, Caſtor, & Pollux, & Hercules*, ut obſervat *Euſebius Præparationis Evangelicæ* Lib. 10. cap. 9. *Cecrops* δίφυὴς *geminæ naturæ* fuiſſe dicitur, corpus habens hominis ſimul & ſerpentis, quod Barbaris Ægyptiorum moribus depoſitis mores magis civiles in Græciam induxerit, ac *Politiæ duplicis, Græcæ & Barbaræ Municeps* fuerit, ut loquitur *Diodorus Siculus* Lib. 1. & *Euſtachius* Scholiis in *Dionyſium* confirmat. Aliud hujus fabulæ fundamentum affert *Athenæus* Lib. 13. quod ſcilicet *Cecrops primus Athenis unam feminam uni viro conjunxit; cum antea promiſcue congrederentur, Nuptiæque eſſent communes*. Cecrops *primus Jovem appellavit Deum, primus Athenis Aram ſtatuit, primus Minervæ ſtatuam poſuit: & poſt illum tota Græco-* *Regni Athenienſis initia.*

rum Numinum genealogia texitur (inquit *Eusebius* Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ* cap. 11.) Sed & *S. Epiphanius* Libro 1. §. 5. Græcæ superstitionis originem ex Ægypto arcessit. *Athenis mos a Cecrope*, (*ut ajunt*) *permansit corporis terra humandi, quam cum proximi injecerant, obducta aque terra erat, frugibus obserebatur; ut sinus & gremium quasi matris mortuo tribueretur; solum autem frugibus expiatum ut vivis redderetur. Sequebantur epulæ quas inibant coronati, apud quas de Mortui laude cum aliquid veri erat prædicatum* (*nam mentiri nefas habebatur*,) *justa confecta erant. Postea quam* (*ut scribit Phalereus*) *sumptuosa fieri funera & lamentabilia cœpissent, Solonis Lege sublata sunt.* Refert *Cicero* Lib. 2. *De Legibus*.

Unde Athenarum nomen.

„ Ut Athenæ vocarentur, quod certe nomen a Minerva est, quæ Græce Ἀθηνᾶ
„ dicitur, hanc causam Varro indicat. Cum apparuisset illic repente olivæ arbor, &
„ alio loco aqua erupisset, Regem prodigia ista moverunt, & misit ad Apollinem Del-
„ phicum scisscitatum quid intelligendum esset, quidve faciendum. Ille respondit, quod
„ olea Minervam significaret, unda Neptunum, & quod esset in civium potestate,
„ ex cujus nomine potius duorum Deorum, quorum signa illa essent, Civitas vocare-
„ tur. Isto Cecrops Oraculo accepto cives omnes utriusque sexus (Mos enim tunc in
„ iisdem locis erat, ut etiam feminæ publicis consultationibus interessent) ad ferendum
„ suffragium convocavit. Consulta igitur multitudine, mares pro Neptuno, feminæ pro
„ Minerva tulere sententias, & quia una plus est inventa feminarum, Minerva vi-
„ cit. Tunc & Neptunus iratus Marinis fluctibus exæstuantibus terras Athenienssium
„ depopulatus est: quoniam spargere latius quaslibet aquas difficile dæmonibus non est.
„ Cujus ut iracundia placaretur, triplici supplicio dicit idem Auctor ab Athenienssibus
„ affectas esse Mulieres: ut nulla ulterius ferrent suffragia, ut nullus nascentium ma-
„ ternum nomen acciperet, ut ne quis eas Athenæas vocaret. Ita illa Civitas mater
„ ac nutrix liberalium doctrinarum, & tot tantorumque Philosophorum, qua nihil ha-
„ buit Græcia clarius atque nobilius, ludificantibus dæmonibus de lite Deorum suo-
„ rum, maris & feminæ, & de Victoria per feminas feminæ, Athenas nomen accepit:
„ & a victo læsa, ipsam victricis victoriam punire compulsa est, plus aquas Neptuni,
„ quam Minervæ arma formidans. Nam in Mulieribus quæ sic punitæ sunt, & Mi-
„ nervæ quæ vicerat, victa est; nec adfuit suffragatricibus suis, ut suffragiorum deinceps
„ perdita potestate, & alienatis filiis a nominibus matrum, Athenæas saltem vocari
„ liceret, & ejus Deæ mereri vocabulum, quam viri Dei victricem fecerant ferendo
„ suffragium. " Verba sunt *S. Augustini* Lib. 18. *De Civitate Dei*, cap. 9.

XVII. *Cecrope* regnante *Deucalion* Thessalis imperabat, quo tempore tota illa Regio Diluvio submersa est annis ante Exodum sexdecim, ante primam Olympiadem septingentis triginta septem, ut ex antiquis Chronographis *Clemens Alexandrinus* observat. De Diluvio Deucalionæo *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, cap. 10. hæc habet:

Deucalionis Diluvium.

His temporibus, ut Varro scribit, regnante Athenienssibus Cranao Successore Cecropis, ut autem nostri Eusebius & Hieronymus, adhuc eodem Cecrope permanente, Diluvium fuit, quod appellatum est Deucalionis, eo quod ipse regnabat in earum Terrarum partibus, ubi maxime factum est. Hoc autem Diluvium nequaquam ad Ægyptum atque ad ejus vicina pervenit. Ad Ægyptum perveniisse hunc Cataclysmum pariter negat *Diodorus Siculus* Lib. 1. huncque circa illam maxime Græciæ partem, quæ *Hellas* antiquitus dicebatur, factum scribit *Aristoteles* Meteorologicon Lib. 1. *Orosius* Lib. 1. cap. 9. de tempore Deucalionæi Diluvii ab *Eusebio*, *S. Hieronymo*, *& S. Augustino* paululum dissentit. Scribit enim illud contigisse anno octingentesimo ante Urbem conditam, regnante Athenis *Amphictyone*, qui tertius a *Cecrope* imperavit. De *Deucalionis* Diluvio legendi *Herodotus* Lib. 7. *Lucianus De Dea Syria*, *Plutarchus in Vita Pyrrhi*, ubi *Deucalionem* scribit post Diluvium Templum *Jovi* apud Dodonam construxisse, ibique consedisse in Molossis. *Deucalionis* Diluvium, & *Phaetontis* incendium in idem tempus conjiciunt *Tatianus*, *Clemens Alexandrinus*, *Orosius*, *Georgius Syncellus* & alii, *Platonem in Timæo* secuti. Originem fabulæ *Orosius* aperit Lib. 1. *His temporibus*, inquit, *adeo jugis & gravis æstus incanduit, ut Sol, per devia transvectus, universum orbem non calore affecisse, sed igne torruisse dicatur. Deucalionem Promethei* filium faciunt *Apollonius Rhodius* Lib. 3. & *Hellanicus*, illius (inquam) *Promethei*, *quem*

pro-

propterea ferunt de luto formasse homines, quia Sapientiæ optimus Doctor fuisse perhibetur, nec tamen ostenditur qui ejus temporibus fuerint Sapientes, (inquit *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, c. 8.) Præivit *S. Augustino Eusebius* in Chronico. *Secundum quorumdam opinionem*, inquit, *his temporibus fuit Prometheus, a quo homines factos esse commemorant, & revera; cum enim Sapiens esset, feritatem eorum & nimiam imperitiam ad humanitatem & scientiam transfigurabat.*

Promethei frater *Atlas, magnus fuisse Astrologus dicitur: unde occasionem fabula invenit, ut eum Cœlum portasse confingeret: Quamvis Mons ejus nomine nuncupetur, cujus altitudine potius Cœli portatio in opinionem vulgi veniisse videatur* (inquit *S. Augustinus* loco supra laudato.) *His temporibus etiam Mercurius fuisse perhibetur nepos Atlantis, ex Maja filia. Multarum artium peritus claruit, quas & hominibus tradidit, quo merito eum post mortem Deum esse voluerunt, sive etiam crediderunt* (inquit ibidem *S. Augustinus*.)

XVIII. Annis ante Deucalionæum Diluvium circiter ducentis quinquaginta, alterum in Bœotia contigerat tempore *Ogygis*, quando *Copais Lacus obstructis in imo meatibus, auctus est usque ad Loca habitata: ita Eleusine & Athenæ absorptæ*, ut ait *Strabo* Lib. 9. Ab hoc Diluvio *Varro* exorsus est Librum (inquit *S. Augustinus* ibidem) *& nihil sibi, ex quo perveniat ad Res Romanas proponit antiquius. Nostri autem qui Chronica scripserunt, prius Eusebius, post Hieronymus, qui utique præcedentes aliquos Historicos in hac opinione secuti sunt, post annos amplius quam trecentos, jam secundo Argivorum Phoroneo Rege regnante, Ogygis Diluvium fuisse commemorant.* *Ogygis diluvium.*

XIX. *Cecrope* regnante, *Areopagus* Judiciorum locus Athenis constitutus est, teste *Eusebio*, anno Mundi bis millesimo quadringentesimo nonagesimoquinto, *Mosis* 68. Ibi *Martem* occiso *Hallirotio Neptuni* filio, qui *Alcippæ* ejusdem *Martis* filiæ stuprum obtulerat, primum causam capitis dixisse, fabularis tradit Historia. Qua de re legendi *Apollodorus* Lib. 3. *& Pausanias* in *Atticis*. Hinc ille locus πάγος, id est *Collis* antea dictus, Ἄρεος πάγος id est *Collis Martius*, postea appellatus. At verisimilius est ita nuncupatum, quod ibi de cædibus, quibus *Mars* præest, Judices quæstionem haberent, ut *Suidas* & *Stephanus* observant: Quod enim de *Marte* homicidii reo, & Deorum sententia ibi absoluto Mythologi finxerunt, *Varro* improbat, referente *S. Augustino* Lib. 17. *De Civitate Dei*, cap. 10. cujus hæc sunt verba: *Attamen Marcus Varro non vult fabulosis adversus Deos fidem adhibere figmentis, ne de Majestatis eorum dignitate indignum aliquid sentiat. Et ideo nec Areopagon, ubi cum Athenientibus Paulus Apostolus disputavit, ex quo loco Areopagitæ appellati sunt Curiales Urbis ejusdem, vult inde accepisse nomen, quod Mars, qui Græce Ἄρης dicitur, cum homicidii crimine reus fieret, judicantibus duodecim Diis in eo pago, sententiis absolutus est; quia ubi paris numeri sententiæ fuissent, præponi absolutio damnationi solebat. Sed contra istam, quæ multo est amplius celebrata, opinionem, aliam quamdam de obscurarum notitia literarum causam nominis hujus conatur adstruere, ne Areopagon Athenienses de nomine Martis & pagi, quasi Martis pagum nominasse credantur; in injuriam videlicet Numinum, a quibus litigia, vel judicia existimat aliena: non minus hoc quod de Marte dicitur, falsum esse asseverans, quam illud quod de tribus Deabus, Junone scilicet, & Minerva, & Venere, quæ pro malo aureo adipiscendo, apud Judicem Paridem de pulchritudinis excellentia certasse narrantur, & ad placandos ludis Deos, qui delectantur seu veris, seu falsis istis criminibus suis, inter theatricos plausus cantantur atque saltantur. Hæc Varro non credit, ne Deorum naturæ, seu moribus credat incongrua.* Areopagi nomen aliunde arcessit *Æschylus Eumenid.* Vers. 690. Ait scilicet locum illum πάγον Ἄρειον vocatum, quod Amazones illum occupantes *Marti* hostias immolaverint; & primum capitis judicium ibi latum esse in causa *Oresti*, id est, post bellum Trojanum. Contra vero *Apollodorus* ante *Orestem* Capitalia Judicia in Areopago instituta testatur. Ita enim scribit Lib. 3. *Cephalus Jaculo forte occidit uxorem Procrin Erechthei filiam: & in Areopago judicatus, perpetuo exilio damnatus est.* Et *Dedalus Discipulo suo Talo, sororis filio, ex arce dejecto, condemnatus in Areopago, ad Minoem fugit.* *Areopagi institutio.*

IN TERTIAM MUNDI ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

Unde numerandi sint Anni CCCCXXX. Peregrinationis Hebræorum, qui tertiæ Ætatis Mundi periodum constituunt.

PROPOSITIO UNICA.

A promissione facta Abrahamo Geneſis XII. ſecundum quam ſtatim Charane exiens in Chananæam profectus eſt, ad exitum Iſraelitarum ex Ægypto, anni quadringenti & triginta numerandi ſunt: Quo temporis ſpatio definitur tertia Mundi Ætas. Quamobrem audiendi non ſunt qui hunc annorum numerum ad ſervitutem Iſraelitarum in Ægypto referunt.

I.

Stius Aſſertionis fundamentum extat firmiſſimum in Epiſtola *S. Pauli* ad *Galatas* cap. 3. ubi a promiſſione facta *Abrahamo* de benedicendis in ipſo omnibus Tribubus terræ, uſque ad Legem datam poſt Exitum Iſraelitarum ex Ægypto menſe tertio (*Exodi* 29. Verſ. 1. 16.) annos quadringentos & triginta numerat. *Abrahæ*, inquit, *dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit: & ſeminibus, quaſi in multis; ſed quaſi in uno: Et ſemini tuo qui eſt Chriſtus. Hoc autem dico, Teſtamentum confirmatum a Deo: quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt Lex, non irritum facit ad evacuandam prōmiſſionem. Nam ſi ex Lege hæreditas, jam non ex promiſſione. Abrahæ autem per repromiſſionem donavit Deus.*

II. Confirmatur auctoritate Patrum, verba Apoſtoli in eum ſenſum exponentium: *Euſtathii* imprimis Antiocheni ſeu alterius Auctoris Commentario in *Hexaemeron* verſus finem. *Manifeſtum itaque eſt*, inquit, *eos antequam externorum Terræ hæredes facti fuiſſent, peregrinos palaſſe annos quadringentos & triginta, quemadmodum & Apoſtolus ait, Galat.* 3. Teſtamentum prædeterminatum a Deo poſt annos quadringentos triginta ut fructificaret promiſſio. *Et ſubdit* (*Galat.* 3. 18.) Abraham autem per promiſſionem dedit Deus. *Conſentaneum itaque eſt, eos in Chananæa habitaſſe annos* 215. *qui ſimul ſunt* 430.

Euſebii in Chronico ad annum *Abrahami* 76. *Primus annus*, inquit, *repromiſſionis Dei ad Abraham: a quo uſque ad Moſem, & egreſſum Gentis Hebræorum ex Ægypto, ſupputantur anni* 430. *quorum meminit Paulus.*

S. Hieronymi ad Caput 3. Epiſtolæ ad Galatas. *Supputandi*, inquit, *in hoc loco anni ab eo tempore quo Dominus ad Abraham locutus eſt, dicens*: Et in ſemine tuo benedicentur omnes Gentes, *uſque ad Legislatorem Moyſen, utrum quadringenti triginta ſint: vel quomodo in Geneſi ipſi Abrahæ Dominus polliceatur, quod poſt quadringentos annos*

de

de Terra ſervitutis filii ejus exituri ſunt: Non enim parva res eſt, & a multis quæſita, neſcio an ab aliquo ſit inventa . . . . . Simplex autem ſenſus, qui in hoc loco texitur, hanc vim habet, ut doceat Apoſtolus, non poſſe per legem, quæ poſtea data eſt, repromiſſiones, quæ ante factæ ſunt ad Abraham, deſtrui, & poſteriora prioribus præjudicare; cum repromiſſiones ad Abraham ante quadringentos triginta annos datæ ſint, quod benedicerentur in illo univerſæ nationes. Legis autem obſervatio, quod qui feciſſet eam, viveret in ea, poſt quadringentos triginta annos Moyſi data ſit in Monte Sina.

S. Auguſtini Quæſtione 47. in Exodum. *Illa*, inquit, *computatio, quam ſecutus eſt Euſebius in Hiſtoria ſua Chronica, perſpicua veritate ſubnixa eſt. Ab illa enim Promiſſione computat quadringentos triginta annos, qua vocavit Deus Abraham, ut exiret de terra ſua in Terram Chanaan: Quia & Apoſtolus cum Abrahæ laudaret & commendaret fidem, in ea promiſſione qua Chriſtum vult intelligi prophetatum, id eſt, qua promiſit* „ *Deus Abrahæ, quod benedicentur in eo omnes tribus terræ*, Hoc autem dico, *in-* „ *quit*, quia Teſtamentum confirmatum a Deo poſt quadringentos & triginta annos „ facta Lex non infirmat ad evacuandas promiſſiones. *Ex illa ergo promiſſione qua vocatus eſt Abraham, & credidit Deo, poſt quadringentos & triginta annos factam Legem dicit Apoſtolus, non ex tempore quo Jacob intravit in Ægyptum.* Galat. 3. 17.

Et Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 24. *Computantur*, inquit, *ab anno ſeptuageſimo & quinto Abrahæ, quando ad eum facta eſt prima promiſſio, uſque ad exitum Iſrael ex Ægypto, quadringenti & triginta anni, quorum Apoſtolus meminit.*

III. At objicit non nemo: Non ait Apoſtolus annis quadringentis triginta poſt promiſſiones dictas *Abrahamo* latam eſſe Legem, ſed poſt Teſtamentum confirmatum a Deo. Confirmari porro dicitur, non cum primis veluti lineis informatur, promittitur, aut etiam primo conditur; ſed cum id quod confirmatum & conditum antea fuerat, iterata teſtatoris voluntate renovatur. Poſtremam vero Teſtamenti confirmationem, quæ priuſquam Deus *Moſi* loqueretur, narratur facta Patriarchis, ea promiſſio eſt, quæ *Jacob* in Ægyptum profecturo, *Geneſis* 46. Verſ. 4. his verbis facta legitur: *Ego deſcendam tecum, & inde adducam te huc revertentem*. Quæ promiſſio cum ea jungenda eſt, quæ immediate præceſſerat: *In gentem magnam ponam te.*

Verum hanc objectionem retundere facile eſt. Loquitur enim Apoſtolus non de qualibet promiſſione, ſed de promiſſione, quæ in omnes Gentes redundaret: *Ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Jeſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.* (Ad *Galatas* 3. verſ. 14.) Cum itaque in promiſſis *Jacobo* in Ægyptum cum tota familia migranti factis, ne verbum quidem appareat quod ſecundum literam videri poſſit ad vocationem & benedictionem omnium Gentium pertinere, non intelligitur laudatus Apoſtoli locus de promiſſione facta *Jacobo* in Ægyptum profecturo.

IV. Alterum Propoſitionis noſtræ fundamentum habetur *Geneſis* 15. Verſ. 13. ubi aliquot annis poſt dictam promiſſionem, dixit Deus *Abrahamo* jam in Chananæa habitanti: *Scito prænoſcens quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in Terra non ſua, & ſubjicient eos ſervituti; & affligent quadringentis annis*. Et *Actuum* 7. Verſ. 6. *Locutus eſt autem ei Deus: Quia erit ſemen ejus accola in Terra aliena, & ſervituti eos ſubjicient, & male tractabunt eos annis quadringentis*. Porro per *Terram non ſuam*, tum Chananæam, tum Ægyptum hic deſignari, SS. Patres & celebriores Chronologi aſſerunt: & quadringentos hoſce annos a primas *Iſaaci* annis incipiunt, in quo benedictum *Abrahami* ſemen vocari cœptum eſt. (*Geneſis* 22. 12. *Roman.* 9. 7. *Hebræor.* 11. 20.) Ita ut ſpatium illud totius etiam peregrinationis, non ſervitutis tantum & afflictionis, (quæ extremis illius annis contigit) tempus complectatur. His enim verbis, (ut a Viris Eruditis obſervatum eſt) tria ſignificantur, quorum unum eſt *peregrinatio* ſeminis *Abrahæ* in Terra non ſua, alterum *ſervitus*, tertium *afflictio*. Tempus itaque illorum quadringentorum annorum non refertur ad quodlibet illorum trium disjunctim, ſed ad tria conjunctim, quod intra ſpatium quadringentorum annorum tria illa complenda eſſent. Senſus itaque verborum illorum Dei ad Abraham; *Scito prænoſcens, &c.* hic eſt: Semen tuum, priuſquam Terram Chanaan, tibi illique promiſſam, poſſideat, quadringentos annos numerabit, quo temporis intervallo & in Terra aliena peregrinabitur, & aliquandiu etiam dura ſervitute affligetur.

V. An-

V. Anni ergo peregrinationis Hebræorum, in duas æquales partes distribuendi sunt, & ducenti quindecim peregrinationi eorum in Terra Chanaan, totidem peregrinationi eorum in Terra Ægypti assignandi: quod non *Eusebius* solum, & alii Christiani Chronologi, sed etiam *Josephus* Judæus, & ex Scriptoribus exoticis ante Christi tempora *Demetrius*, eumque secutus *Alexander Polyhistor* apud *Eusebium Lib. 9. Præparationis Evangelicæ* asserunt. *Josephi* de egressu Israelitarum ex Ægypto agentis verba subjicio. *Reliquerunt Ægyptum Mense Xantico Luna quinta decima annis quadringentis & triginta postquam sator noster Abrahamus in Chananæam venit. Post migrationem vero Jacobi in Ægyptum annis ducentis & quindecim.*

Alexander vero *Polyhistor* ex *Demetrio* refert: *Ex quo electus est e Gentibus Abraham, & ex Charan in Chanaanem venit, usque ad Jacobi in Ægyptum adventum, annos fuisse ducentos quindecim*. Annis deinde septemdecim post *Jacobi* adventum in Ægyptum, *Levin* genuisse *Caathum*; *Caathum* cum esset quadraginta annorum, genuisse *Amramum*: *Amramum* cum septuaginta octo esset annorum genuisse *Mosem*. Qui παιδογονίας anni licet pro libitu excogitati admitti non debeant, additi tamen annis octoginta, quo tempore Exodi *Mosem* egisse Scriptura indicat, (Exodi 8. Vers. 7.) numerum ducentorum quindecim annorum peregrinationis filiorum Israel in Ægypto conficiunt. Prioris vero ducentorum quindecim annorum summæ peregrinationi Hebræorum in Terra Chanaan attributæ, partes singulas diserte in Scriptura Sacra consignatas habemus. Cum enim septuaginta quinque annorum fuerit *Abraham* cum ex Charane in Chananæam est profectus (*Genesis* 13. Vers. 14.) & centum cum natus est ei Isaac (*Genesis* 16. Vers. 15.) colliguntur a profectione *Abrahami* in Terram Chananæam usque ad nativitatem *Isaaci*, anni viginti quinque. A nativitate *Isaaci*, usque ad nativitatem *Jacobi* (Genesis 15. Vers. 26.) anni sexaginta. A nativitate *Jacobi* usque ad descensum ipsius cum tota familia in Ægyptum (*Genesis* 47. Vers. 9.) anni centum & triginta. Ex quibus exurgit summa ducentorum quindecim annorum.

VI. Sane integram illam quadringentorum & triginta annorum summam ad servitutem Ægyptiacam referri citra errorem non posse, gravissimis argumentis evincitur. Primum est, quod hic adscriptæ generationes id minime patiantur. Enimvero *Caath* filius *Levi* cum patre suo atque avo *Jacob* descendit in Ægyptum (*Genesis* 46. Vers. 2.) *Amram* autem filius *Caath* pater fuit *Mosis* (Exodi 6.) Immo & *Jocabed* mater *Mosis* filia erat ipsius *Levi*, ipsi nata in Ægypto (*Numer.* 26. Vers. 59.) Absurdum est autem unam vel duas generationes per quadringentos & triginta annos ea Ætate extendere. Certe *Caath* saltem anniculus fuit, quando cum patre *Levi* descendit in Ægyptum: Vixit autem *Caath* annos centumtrigintatres. (*Exodi* 6. Vers. 18.) *Amram* filius ejus vixit annos centum trigintaseptem. (Vers. 20.) Moses vero tempore Exodi octoginta erat annorum. (*Exodi* 7. Vers. 7.) Hi anni simul collecti summam trecentorum quinquaginta annorum non superant; ex qua tamen detrahendi sunt illi, quos filii cum patribus vixerunt, qui pauci non invenientur.

VII. Alterum momentum ex eo petitur, quod filii Israel non semper afflicti fuerint in Ægypto. *Josepho* enim superstite non solum ibi non servierunt, sed etiam regnarunt. Anni ergo illi quadringenti & triginta ad solam commorationem Israelitarum in Ægypto non sunt referendi.

VIII. Tertium momentum petitur ab auctoritate Patrum. Ita *Eustathius Antiochenus* (sive alius Auctor) in Hexaemeron. *Primum itaque observandum*, inquit, *non dixisse: In Ægypto, sed in Terra aliena peregrinum erit semen Abrahæ. Aliena autem erat & Terra Chanaan, quam habitavit Isaac, qui præ omnibus ipse semen Abrahæ erat eximium.*

Ita *S. Epiphanius in Ancorato*, cap. 112. pag. 114. *Quid*, inquit, *in animo habebant Ægyptii, cum Judæorum opera gratis abuterentur, non brevi aliquo tempore, sed annis ducentis quindecim, qui ad alios ducentos quindecim qui ad Josephum fluxerunt, adjiciendi sunt? Cum enim quadringentorum triginta annorum peregrinatio Abrahamo ac stirpi ejus esset his verbis indicta:* Peregrinum erit semen tuum in Terra aliena: *Quod decretum fuerat, re ipsa perfectum est. Nam pro sua benignitate Deus peregrinationis illius annos bifariam partitus est. Quippe ducentos quindecim priores annos ab illis in*

Genes. 15. 13.

Cha-

Chananæa compleri voluit; reliquos ducentos quindecim iis, qui in Ægypto habitabant, attribuit.

Ita *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 37. in Geneſim. *Verum*, inquit, *hic merito quis addubitet, Quomodo quadringentis annis dicit ſervire eos, quamvis neque dimidium eorum fuerint ipſi in Ægypto? Et propterea non dixit, quod in Ægypto futuri ſint annis quadringentis, ſed in Terra non ſua: Ita ut poſſit connumerari cum annis in Ægypto & tempus Patriarchæ, ex quo ei imperatum eſt ut ex Charan egrederetur. Ab illo enim tempore tempus annorum nobis manifeſtum fecit Scriptura, quæ dixit, quod ſeptuaginta quinque annorum fuerit Abram, quando exivit ex Charran: Ex eo igitur tempore uſque ad exitum de Ægypto, inveniet quis numerum ſalvum & integrum.*

Ita *S. Auguſtinus* Quæſtione 47. in Exodum. *Quidam putant*, inquit, *quadringentos triginta annos accipi debere, ex quo Jacob intravit in Ægyptum, donec inde populus per Moſen liberatus eſt, quoniam in Exodo ſcriptum eſt*: „ Incolatus autem filiorum Iſ- *Exod. 12.*
„ rael, quem incoluerunt in Terra Ægypti & in Terra Chanaan, ipſi & Patres eo- 40.
„ rum, anni quadringenti triginta. *Servitutis autem eorum volunt eſſe annos quadringentos; propterea quod ſcriptum eſt in Geneſi.* „ Sciendo ſcias, quia peregrinum erit ſemen *Geneſ. 41.*
„ tuum in Terra non ſua & in ſervitutem redigent eos, & nocebunt illis quadringen- 46.
„ tos annos “. *Sed quoniam ſervitutis anni poſt mortem Joſeph computantur, (illo enim vivo non ſolum ibi non ſervierunt, verum etiam regnaverunt,) non eſt quemadmodum computentur quadringenti triginta in Ægypto. Ingreſſus eſt enim Jacob anno filii ſui trigeſimo & nono: quoniam triginta annorum erat Joſeph, cum apparuit in conſpectu Pharaonis, & regnare cœpit ſub illo: tranſactis autem ſeptem annis ubertatis, ſecunda anno famis ingreſſus eſt Jacob in Ægyptum cum aliis filiis ſuis: ac per hoc tunc agebat Joſeph triginta & novem annos, qui impletis vitæ ſuæ annis centum & decem mortuus eſt. Vixit ergo in Ægypto poſt ingreſſum ad ſe Patris ſui, ſeptuaginta & unum annos: quos ſi detraxerimus a quadringentis triginta annis, remanebunt ſervitutis anni, id eſt, poſt mortem Joſeph, non quadringenti, ſed trecenti & quinquaginta novem anni. Quod ſi ex illo putabimus nos computare debere, ex quo Joſeph ſub Pharaone regnare cœpit, ut tunc quodammodo intelligatur intraſſe Iſrael in Ægyptum, quando ibi filius ejus tanta poteſtate ſublimatus eſt; etiam ſic trecenti quinquaginta erunt, quos Tychonius vult accipi quadringentos, ut a toto pars intelligatur, id eſt, a toto centenario pars quinquagenaria; & probat hac loquendi regula ſolere uti Scripturam. Si autem, quod aliquanto probabilius dici poteſt, tunc habeamus intraſſe Iſrael in Ægyptum, quando illic Joſeph eſſe venditus cœpit, detracturi ſumus adhuc annos tredecim, ut trecentos triginta ſeptem annos pro quadringentis accipiamus. Sed cum Scriptura commemoret Caath filium Levi, avum Moyſi, cum avo ſuo Jacob intraſſe in Ægyptum; dicat autem eum vixiſſe annos centum triginta; filium vero ejus Patrem Moyſi Amram centum triginta ſeptem; Moyſen vero dicat octoginta annorum fuiſſe cum de Ægypto Populum liberavit: etiamſi* *Exod. 6.*
tunc genuiſſet Caath Patrem Moyſi, quo anno mortuus eſt, ille quoque Amram ultimo *v. 18. &*
vitæ ſuæ anno genuiſſet Moyſen, computati anni centum triginta, & centum triginta *22.*
ſeptem, & octoginta, trecentos & quadraginta ſeptem annos faciunt, non quadringentos triginta. Quod ſi quis dicat extremo anno vitæ Joſeph natum eſſe Caath filium Levi; ſeptuaginta ferme anni poſſunt accedere illi ſummæ, quia ſeptuaginta unum annos vixit in Ægypto Joſeph poſt ingreſſum patris ſui. Quapropter etiam ſic ſeptuaginta anni vitæ Joſeph ab ingreſſu Jacob in Ægyptum uſque ad nativitatem Caath, ſi tunc natus aſſeratur, & centum triginta anni ipſius Caath, & centum triginta ſeptem filii ejus Amram Patris Moyſi, & octoginta ipſius Moyſi, quadringentos decem & ſeptem annos faciunt, & non quadringentos triginta. Lapſu memoriæ centum triginta annos tantum *Caath* tribuit *S. Auguſtinus*, cui centum trigintatres & Textus Hebræus, & Editio ℒ 70. & vulgata Verſio tribuit: aut certe in Codices mendoſos incidit.

Et infra. *Septuageſimo ergo & quinto anno vitæ ſuæ Abraham, ſicut Scriptura dicit,* *Geneſ. 21.*
egreſſus eſt in Terram Chanaan, & genuit Iſaac, cum eſſet annorum centum. Fiunt itaque anni centum viginti quinque ex promiſſione uſque ad natum Iſaac. His adduntur *Geneſ. 21.*
omnes anni vitæ Iſaac, id eſt, centum octoginta, fiunt ducentiquinque; tum erat Jacob *5.*
annorum centum viginti; nati ſunt enim ſexagenario patre gemini, ipſe & Eſau: Poſt *Geneſ. 35.*
decem *28.*

Geneſ. 25. 26. Geneſ 47. 9. Geneſ. 50. 22. *decem autem annos intravit Jacob in Ægyptum, cum eſſet annorum centum triginta, Joſeph autem eſſet triginta novem. Fiunt proinde anni a promiſſione uſque ad ingreſſum Jacob in Ægyptum, ducenti quindecim. Joſeph autem ab illo trigeſimo & nono anno ætatis ſuæ, in quo eum Pater in Ægypto invenit, vixit ſeptuaginta & unum annos, quia omnes ætatis ejus anni centum decem fuerunt. Cum itaque ad ducentos quindecim annos acceſſerint ſeptuaginta unus, fiunt anni ducenti octoginta ſex. Reſtant centum quadraginta quatuor vel quinque, quibus intelligitur ſerviſſe in Ægypto Populus Iſrael poſt mortem Joſeph.*

Hac Chronologia ſtabilita & explicata, ſic demum colligit. „ *Quod ergo dixit Deus* „ *ad Abraham:* Sciendo ſcias, quia peregrinum erit ſemen tuum in Terra non propria, „ & in ſervitutem redigent eos, & nocebunt illis quadringentos annos, *non accipiendum eſt, tanquam in illa duriſſima ſervitute quadringentos annos Dei Populus fuerit:* Geneſ. 15. 13. *ſed quia ſcriptum eſt*, In Iſaac vocabitur tibi ſemen; *ex anno nativitatis Iſaac uſque ad annum egreſſionis ex Ægypto computantur anni quadringenti quinque. Cum ergo de quadringentis triginta detraxeris viginti quinque, qui ſunt a promiſſione uſque ad natum Iſaac, non mirum eſt ſi quadringentos & quinque annos ſumma ſolida quadringentos voluit appellare Scriptura, quæ ſolet tempora ita nuncupare, ut quod de ſumma perfectionis numeri paululum excreſcit, aut infra eſt, non computetur.* Non *itaque quod ait*, In-ſervitutem redigent eos, & nocebunt illis, *ad quadringentos annos referendum eſt, tanquam per tot annos eos habuerint in ſervitute: ſed referendi ſunt quadringenti anni ad id quod dictum*, Peregrinum erit ſemen tuum in Terra non propria: *Quia ſive in Terra Chanaan, ſive in Ægypto, peregrinum erat illud ſemen, antequam hæreditatem ſumerent in Terra ex promiſſione Dei; quod factum eſt poſtea quam ex Ægypto liberati* „ *ſunt; ut hyperbaton hic intelligatur, & ordo verborum ſit:* Sciendo ſcias quia pere-„ grinum erit ſemen tuum in Terra non propria quadringentis annis; *illud autem* „ *interpoſitum intelligatur*, Et in ſervitutem redigent eos, & nocebunt illis; *ita ut ad quadringentos annos iſta interpoſitio non pertineat. In extrema enim parte annorum ſummæ hujus, hoc eſt, poſt mortem Joſeph, factum eſt, ut in Ægypto Populus Dei duram perageret ſervitutem.* Ad hanc ſententiam accedunt *Severus Sulpitius*, Lib. 1. *Hiſtoriæ*, *Beda*, *De ſex Ætatibus*, *Rupertus* Lib. 2. *Commentar. in Exodum*, ad cap. 20. & major ac ſanior pars recentiorum Chronologorum & Interpretum Scripturæ Sacræ.

IX. Probatur denique Propoſitio noſtra ex verbis Apoſtoli a *Sancto Luca* relatis Actuum 13. *Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum, Deus plebis Iſrael elegit Patres noſtros, & plebem exaltavit cum eſſent incolæ in Terra Ægypti, & in brachio excelſo eduxit eos ex ea, & per quadraginta annorum tempus Mores eorum ſuſtinuit in deſerto. Et deſtruens Gentes ſeptem in Terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis Terram eorum, quaſi poſt quadringentos & quinquaginta annos; & poſt hæc dedit Judices uſque ad Samuel Prophetam.* Anni circiter quadringenti quinquaginta ab electione Patrum, in *Iſaaci* nativitate confirmata, ad diviſionem Terræ promiſſæ fluxerunt: atqui ut reſultet hæc annorum ſumma, oportet ut quadringenti circiter fluxerint ab *Iſaaci* nativitate ad Exodum. Annis enim quadraginta in deſerto peregrinati ſunt Iſraelitæ; Joſue integrum ſexennium in debellandis gentibus inſumpſit; nec niſi unius alteriuſve anni ſpatio diſtributio Terræ facta eſt: En igitur quadraginta & octo annos, qui numero rotundo dicuntur quaſi quadringenti & quinquaginta. Jam vero ſi quadringentis annis ab *Iſaaci* nativitate ad Exodum numeratis addantur anni viginti quinque a promiſſione *Abrahamo* facta *Geneſis* 12. Verſ. 2. & 3. de univerſę terrę Tribubus in ipſo benedicendis; fit ſumma quadringentorum viginti quinque annorum a promiſſione *Abrahæ* facta uſque ad Exodum, qui numero rotundo dicuntur quadringenti & triginta.

Accedit ad hujus ratiocinii confirmationem *Venerabilis Bedæ* auctoritas Commentario in Cap. 4. Actorum. *Dixerat Deus ad Abraham, quia erit ſemen ejus accola in terra aliena annos quadringentis. Et iterum ait*, Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. *Ab exortu ergo ſeminis uſque ad exitum filiorum Iſrael ex Ægypto, fuerunt (ut Exodus ſcribit) anni quadringenti quinque. His adde annos quadraginta in deſerto, & quinque in Terra Chanaan, quibus actis videtur terra quieviſſe a prœliis, & ſors fuiſſe miſſa, & invenies annos quadringentos quinquaginta.*

X. Obji-

X. Objiciet quiſpiam : A diſceſſu *Abrahami* ex Haran uſque ad nativitatem *Iſaaci* fluxerunt anni viginti quinque. *Abrahami ſemen peregrinum futurum in Terra non ſua per annos quadringentos*, a Deo prædictum eſt (*Geneſis* 15. *Verſ.* 13.) qui anni a nativitate *Iſaaci* incipiunt (*Actuum* 7. *Verſ.* 6. 8.) & in exitu poſterorum ejus ex Ægypto deſinunt. Cum igitur a diſceſſu *Abrahami* ex Haran uſque ad exitum filiorum Iſrael ex Ægypto quadringentorum viginti quinque tantum annorum ſpatium interceſſerit; & totius peregrinationis anni fuerint quadringenti triginta (*Exod.* 12. *Verſ.* 40.) ut integræ ſummæ conſtet ratio, quinquennio ante profectionem *Abrahami* ex Haran horum annorum calculus eſt ineundus.

Reſpondetur, a nativitate *Iſaaci* uſque ad exitum Iſraelitarum ex Ægypto annos quadringentos quinque interceſſiſſe, quos ſolemni more Scriptura pleno & rotundo quadringentorum annorum numero exprimere potuit, ut jam innuimus, utque ex *S. Auguſtino* confirmatur Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 24. cujus hæc ſunt verba: *Quod vero dictum eſt ad Abraham*: Sciendo ſcies, quia peregrinum erit ſemen tuum in Terra non propria, & in ſervitutem redigent eos, & affligent eos quadringentis annis, *de Populo Iſrael, qui fuerat in Ægypto ſerviturus, apertiſſime prophetatum eſt. Non quod in eadem ſervitute ſub Ægyptiis affligentibus quadringentos annos ille Populus fuerat peracturus: ſed in ipſis quadringentis annis prænuntiatum eſt hoc futurum. Quemadmodum enim ſcriptum eſt de Thara Patre Abrahæ:* Et fuerunt dies Tharæ in Charra quinque & ducenti anni; *non quia ibi omnes acti ſunt, ſed quia ibi completi ſunt: ita & hic propterea interpoſitum eſt*: Et in ſervitutem redigent eos, & affligent eos quadringentis annis; *quoniam iſte numerus in eadem afflictione completus eſt, non quia ibi univerſus peractus eſt. Quadringenti ſane dicuntur anni propter numeri plenitudinem, quamvis aliquanto amplius ſint; ſive ex hoc tempore computentur, quo iſta promittebantur Abrahæ, ſive ex quo natus eſt Iſaac, propter ſemen Abrahæ de quo iſta prædicuntur. Computantur enim ab anno ſeptuageſimo & quinto Abrahæ, quando ad eum facta eſt prima promiſſio, uſque ad exitum Iſrael ex Ægypto, quadringenti & triginta anni; quorum Apoſtolus ita meminit:* Hoc autem dico, *inquit*, Teſtamentum confirmatum a Deo, quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt Lex, non infirmat ad evacuandam promiſſionem. *Jam ergo iſti quadringenti & triginta anni, quadringenti poterant nuncupari, quia non ſunt multo amplius; quanto magis cum aliquot jam ex iſto numero præteriiſſent, quando illa in viſu demonſtrata & dicta ſunt Abrahæ; vel quando Iſaac natus eſt centenario Patri ſuo, a prima promiſſione poſt viginti quinque annos, cum jam ex iſtis quadringentis triginta quadringenti & quinque remanerent, quos Deus quadringentos voluit nominare, & cætera quæ ſequuntur in verbis prænuntiantis Dei, nullus dubitaverit ad Iſraeliticum Populum pertinere?*

Geneſ. 11. 32. Geneſ. 15. 13. Gal. 3. 17.

Reſpondetur ſecundo, ab *Iſaaci* ablactatione, quo tempore a fratre *Iſmaele* irriſus, & perſecutionem paſſus, & *Iſmael* ipſe cum *Agara* Matre ex domo *Abrahæ* ejectus eſt, fuitque a Deo declaratum, *In Iſaac vocandum illi ſemen*, (Geneſis 21. 12.) ab hac, inquam, ſolemni utriuſque ſeminis diſcretione, quadringentos annos peregrinationis promiſſi ſeminis in Terra non ſua poſſe deduci. Ablactatus autem eſt *Iſaacus* anno quinto ætatis, ut docet *Sanctus Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim. *Inter Hebræos*, inquit, *varia opinio eſt; aſſerentibus aliis quinto anno ablactationis tempus ſtatutum, aliis duodecimum annum vindicantibus. Nos igitur, ut breviorem eligamus ætatem, poſt decem & octo annos Iſmael ſupputavimus ejectum eſſe cum Matre.* Huc ſpectat & illud *Venerabilis Bedæ* in cap. 7. Actuum Apoſtolorum: *Poteſt & ſic intelligi, quod a quinto Iſaac anno, quo per filium Ancillæ cœperit affligi, labor quadringentorum comprobetur*, (vel *computetur*) *annorum*. Sed cum univerſum illud quadringentorum annorum ſpatium, *peregrinationem ſeminis* reſpiciat eaque illius pars quæ *ſervitutem* & *afflictionem* conjunctam habebat, in Terra Ægypti completa fuerit, ſecundum divinum illud oraculum, *Geneſis* 15. Verſ. 14. *Verumtamen Gentem cui ſervituri ſunt, ego judicabo, & poſt hæc egredientur cum magna ſubſtantia*: a deſignatione & declaratione ſeminis illius, quod peregrinum futurum erat in Terra non ſua, horum annorum epocha convenienter deducitur.

At (inquies) Ante ſeparationem hanc , & ſemen *Abrahæ* erat *Iſaac* , & peregrinum in Terra non ſua .

Reſpondetur , *Iſmael* quoque ante ſeparationem hanc & ſemen fuiſſe *Abrahæ* , & in Terra non ſua peregrinum. Tum demum vero , cum ejecto *Iſmaele* ſolus in *Abrahæ* familia manſit *Iſaac* , prænuntiatumque illi a Deo eſt : *In Iſaac vocabitur tibi ſemen* (Geneſis 21. Verſ. 12.) effectum eſſe ut ad ſolum *Iſaacum* & ejus progeniem , neutiquam vero omnino ad *Iſmaelem* & ejus poſteros , ſpectare intelligeretur oraculi illius ſententia : *Peregrinum futurum eſt ſemen tuum in Terra non ſua , & ſubjicient ſervituti , & affligent quadringentis annis* .

XII. Inſtabis : Cum Deus poſteris *Abrahami* Terram Chanaan promiſiſſet , jamque illi , ſi nondum jus in re (ut loquuntur) ſaltem jus ad rem ſuo tempore poſſidendam haberent ; Terram Chanaan magis eorum dici potuiſſe , quam non eorum . Unde Deus ad *Jacobum* ait Geneſis 31. Verſ. 3. *Revertere in Terram Patrum tuorum* . Anni ergo quadringenti quibus peregrinum futurum ſemen *Abrahæ* prophetatum eſt , ad commorationem Iſraelitarum in Ægypto , non vero in Terra Chanaan referuntur .

Reſpondetur , Quamvis Terra Chanaan promiſſa fuerit a Deo *Abrahamo* & ejus poſteris , & vi divini promiſſi ad eam jus haberent , eorumque eſſet reſpectu incolatus & παροικεσις ; Chananæorum tamen illam fuiſſe reſpectu poſſeſſionis & κτησεως . Unde ab ipſo Deo Patriarchas alloquente Terra peregrinationis ipſorum paſſim appellatur . *Geneſis* 28. *Verſ.* 4. Iſaac bene precatur Jacobo his verbis : *Deus omnipotens benedicat tibi . . . . Et det tibi benedictiones Abrahæ , & ſemini tuo poſt te , ut poſſideas Terram peregrinationis tuæ , quam pollicitus eſt Avo tuo* . Et *Geneſis* 36. *Verſ.* 6. & 7. dicitur *Eſau* tuliſſe uxores ſuas , & filios , & filias , & omnia quæ habere poterat in Terra Chanaan , & abiiſſe in alteram regionem , atque a fratre ſuo *Jacob* feceſſiſſe . *Divites enim erant valde , & ſimul habitare non poterant ; nec ſuſtinebat eos Terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum* . Et Geneſis 37. verſ. 1. *Habitavit autem Jacob in Terra Chanaan , in qua pater ſuus peregrinatus eſt* . Item Exodi 6. verſ. 2. 3. 4. *Ego Dominus , qui apparui Abraham , Iſaac , & Jacob . . . . . Pepigique fœdus cum eis , ut darem eis Terram Chanaan , Terram peregrinationis eorum , in qua fuerunt advenæ* . Denique Apoſtolus ad *Hebræos* 11. Verſ. 8. ſcribens : *Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire , quem acceperurus erat in hæreditatem ; & exiit neſciens quo iret* . Cum illo tamen jure ad rem ſuo tempore poſſidendam conſiſtere potuiſſe præſentem peregrinationem in Terra aliena ſatis oſtendit , Verſu proxime ſequente ſubjiciens : *Fide demoratus eſt in Terra repromiſſionis , tanquam in aliena , in caſulis habitando , cum Iſaac & Jacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem* . Ut dubitare nemini jam liceat *Iſaac* & ejus poſteris in Chananæa commorantibus divini illa verba oraculi *Abrahamo* facti convenire poſſe : *Scito prænoſcens , quod peregrinum futurum eſt ſemen tuum* .

XIII. Objicies celebrem illum Scripturæ ſacræ locum *Exodi* 12. Verſ. 40. *Habitatio autem filiorum Iſrael qua manſerunt in Ægypto , fuit quadringentorum triginta annorum , quibus expletis , eadem die egreſſus eſt omnis Exercitus Domini de Terra Ægypti* . Summa ergo quadringentorum triginta annorum ad ſolam commorationem filiorum Iſrael in Ægypto referenda eſt .

Reſpondetur , Vulgatam Editionem hoc in loco per Textum Hebraicum & 70. Interpretes elucidandam . Ita enim Textum Hebraicum interpretari oportet : *Peregrinatio autem filiorum Iſrael qui* (non qua) *manſerunt in Ægypto , fuit quadringentorum triginta annorum* . Cum enim Hebræi caſibus careant , pronomen Hebræum ambiguæ relationis eſt . Unde & in ipſa Editione Vulgata Latina , Biblia Polyglotta , Antuerpienſia Regia , & Javana Pariſienſia hic legunt : *Habitatio autem filiorum Iſrael , QUI , manſerunt in Ægypto , fuit quadringentorum triginta annorum* . Ubi alia ejuſdem Verſionis Exemplaria habent , *Habitatio filiorum Iſrael , qua manſerunt in Ægypto* . Quæ poſterior relativi pronominis acceptio , Chronologiam determinans , manſionis Iſraelitarum in Ægypto integram quadringentorum triginta annorum ſummam aſſignat , quam tamen tota parte dimidia breviorem , ex Apoſtolo , & ex SS. Patribus oſtendimus . Iſtud vero incommodum prior illa Textus Originalis explicatio ſecum non affert . Hanc

au-

autem 70. Interpretes tradiderunt. *Peregrinatio filiorum Iſrael, qua peregrinati ſunt in Terra Ægypti, & in Terra Chanaan, ipſi & Patres eorum, fuit quadringentorum triginta annorum.* Ubi illud, *Ipſi & Patres eorum*, in Romano ℣ſ 70. Codice (Librarii vitio) deſideratur; quod tamen in Alexandrino non minoris antiquitatis Exemplari, necnon in Editionibus Complutenſi & Aldina, aliiſque omnibus ex Romano non expreſſis, eodem modo hic legitur, quo ab *Euſebio* in Chronico, *Quinto Julio Hilarione in Libello De Mundi Duratione*, *S. Auguſtino* Quæſtione 47. in Exodum, *Sedulio in Cap.* 3. *Epiſtolæ ad Galatas*, & Veterum aliis prolatum habetur. Sed & lectio Samaritani Codicis ſic habet: *Habitatio filiorum Iſrael, & Patrum ipſorum, qua habitarunt in Terra Chanaan, & in Terra Ægypti, fuit quadrigentorum triginta annorum.* Quamobrem ita colligit *S. Auguſtinus Quæſtione* 47. *in Exodum* ſuperius laudata. *Ex illa ergo promiſſione, qua vocatus eſt Abraham & credidit Deo, poſt quadringentos & triginta annos factam Legem dicit Apoſtolus, non ex tempore quo Jacob intravit in Ægyptum. Deinde etiam ipſa Scriptura Exodi ſatis hoc ſignificavit. Non enim dixit*, Incolatus filiorum Iſrael, *quem incoluerunt in Terra Ægypti, anni quadringenti triginta*, „ *ſed aperte dixit*, Quem incoluerunt in Terra Ægypti, & in Terra Chanaan, ipſi „ & Patres eorum. *Ac per hoc manifeſtum eſt, computandum eſſe tempus etiam Patriarcharum Abrahæ, Iſaac, & Jacob, ex quo peregrinari cœpit Abraham in Terra Chanaan, & deinde ſemen Iſrael in Ægypto: ac ſic completi ſunt quadringenti triginta anni a promiſſione uſque ad exitum Iſrael ex Ægypto, quando facta eſt Lex in Monte Sina, quæ non infirmat Teſtamentum ad evacuandas promiſſiones.*

Verum quia verſio ℣ſ 70. hoc in loco Paraphraſtica potius explicatio quam literalis Textus originalis interpretatio quibuſdam forte videbitur, cum in Hebræo hæc verba non habeantur, *& in Terra Chanaan, ipſi & Patres eorum*, Obſervandum eſt cum Viris Eruditis, *Moyſen* eam Iſraelitarum deſcriptionem ab Ægypti tantum incolatu petendam cenſuiſſe: quod illa Patrum Chananæa peregrinatio & paucorum hominum extiterit, & interrupta fuerit aliquoties, & minus in oculos hominum incurrerit: *Cum eſſent numero brevi, pauciſſimi & incolæ ejus: Et pertranſierunt de gente in gentem, & de regno ad Populum alterum.* (Pſalmo 105. 12. 13.) Hæc vero filiorum Iſrael in Ægypto ingentem hominum multitudinem complexa, ſtabilis fuerit, & apud omnes Gentes celebratiſſima. Nam habitatio Hebræorum in Ægypto tribus rebus inſignita & nobilitata eſt. Primum enim *Joſeph* eo tempore ſummo cum imperio univerſam Ægyptum gubernavit ſecundus a Rege, eoque ſuperſtite omnia proſpera & læta fuerunt Hebræis. Deinde poſt mortem *Joſephi* perinſignis & admiranda fuit multiplicatio Hebræorum, quamvis duriſſima ſervitute ab Ægyptiis affligerentur. Denique liberationem eorum atque exitum ex Ægypto tot & tanta tunc facta prodigia admirabilem reddiderunt.

XIV. Objicies verba *Achioris*, Libri *Judith*, Cap. 5. ubi de Iſraelitis ſic loquitur: *Cum operuiſſet omnem terram fames, deſcenderunt in Ægyptum, illicque per quadringentos annos ſic multiplicati ſunt, ut dinumerari eorum Exercitus non poſſet.* Epocha igitur quadringentorum annorum a deſcenſu Jacob in Ægyptum inchoanda eſt.

Reſpondetur, Hæc verba, Per quadringentos annos, quamvis in Editione Vulgata legantur, abeſſe tamen a Græcis Codicibus, quorum magna eſt auctoritas, in iis præſertim libris, ubi Hebræi deficiunt.

Reſpondetur ſecundo, *Archiorem*, utpote alienigenam, accuratam omnino rerum Hebræarum non habuiſſe notitiam. Statim enim in ipſo orationis ſuæ limine impingit, primis Hebrææ Gentis Patribus apoſtaſiæ notam inurens, *Populus iſte*, inquit, *ex progenie Chaldæorum eſt. Hic primum in Meſopotamia habitavit, quoniam noluerunt ſequi Deos Patrum ſuorum, qui erant in Terra Chaldæorum.* Quaſi *Heber*, *Phaleg*, *Ragau*, & cæteri Patriarchæ ad *Tharam* uſque, Chaldæorum Deos coluiſſent.

Reſpondetur tertio, Quadringentos annos manſioni in Ægypto ibi tribui, quia in Ægypto completi ſunt, non quia in illa regione omnes peracti, (ut ſupra ex S. Auguſtino expoſuimus.) Et ſane Scripturam ſacram ſæpe totum annorum numerum ei loco adſcribere, in quo completus eſt, non in quo peractus, ex ipſa *Judithæ* Hiſtoria eſt exploratum. Hæc enim cap. 16. dicitur *Manſiſſe in domo viri ſui annos centum*

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

quinque: Qui numerus intelligendus est de toto vitæ illius curriculo, quam ad usque centesimum quintum annum productam in hac viri sui domo tandem finivit.

XV. Objicies testimonium *Josephi*, Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 9. scribentis, *In Ægypto per annos quadringentos fuisse laboratum Ægyptiis id agentibus, ut Israelitas nimio labore perderent*.

Respondetur, Hoc in loco *Josephi* mendum esse apertissimum, ac υ pro σ irrepsisse, quæ figuræ ac notæ satis vicinæ sunt, sive quadringentos pro ducentis, ut advertit *Gerardus Vossius*. Mendosum porro esse hunc *Josephi* locum, ostenditur ipsum conferendo cum altero, in quo ab exitu *Abrahami* in Chananæam ad Exodum annos quadringentos triginta diserte numerat; quod stare non potest, si Israelitæ totos quadringentos triginta annos in Ægypto exegerint. Quin etiam ab ingressu Jacob in Ægyptum ad Exodum numerat annos tantum ducentos sexdecim. In posteriori itaque loco mendum extare necessarium est. En integrum *Josephi* locum Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 6. *Reliquerunt autem Ægyptum Mense Xanthico, Luna* 15. *anno* CCCCXXX. *Postquam Abraham Pater noster in Chananæam venit, & post Jacobi migrationem in Ægyptum anno ducentesimo decimo sexto; Moses vero annum tunc agebat octogesimum, & frater ejus Aaron triennio erat major*.

DISSERTATIO II.

De Raptu Saræ.

I. RAptum *Saræ* duplicem *Moses* commemorat: primum a *Pharaone* Ægypti Rege *Geneseos* 12. Alterum ab *Abimelecho* Rege Palæstinorum sive Geraritarum, *Geneseos* 20. Primi raptus historia hæc est. Fame gravissima Chananæam infestante, *Abrahamus* in Ægyptum concessit, ut vitæ subsidia quæreret. Cum vero in Ægypti finibus versaretur, vitæque suæ & conjugis pudicitiæ ob *Saræ* pulchritudinem metueret, consilium illi suggessit, quod *Moyses* his verbis complectitur: *Novi quod pulchra sis Mulier* (quamquam annos ferme sexaginta quinque tum nata esset) *& quod cum viderint te Ægyptii, dicturi sunt: Uxor ipsius est: & interficient me, & te reservabunt. Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis: ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui*. Ægyptii Regis Aulici elegantem *Saræ* speciem demirati, suis lenociniis ejus pulchritudinem eximiam ei commendarunt, ac effecerunt ut a *Pharaone* (commune id & appellativum Regum Ægypti nomen erat) raperetur. *Viderunt Ægyptii Mulierem, quod esset pulchra nimis* (inquit Moyses) *Et nuntiaverunt Principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum: & sublata est Mulier in domum Pharaonis*. Raptum hunc consecuta sunt tum benevolentiæ Regis erga *Abrahamum*, tum plaga Regi, ejusque Domui ob raptum immissa; tum emendatio ac resipiscentia Regis, necnon expostulatio cum *Abrahamo*; tum denique dimissio *Saræ & Abrahami*: Quę *Moses* his verbis exprimit: *Abram vero bene usi sunt propter illam, fueruntque ei oves & boves, & asini, & servi, & famulæ, & asinæ, & cameli. Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & Domum ejus propter Sarai uxorem Abram. Vocavitque Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? Quare non indicasti quod uxor tua esset? Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, & vade. Præcepitque Pharao super Abram viris, & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia quæ habebat*.

II. Raptus posterioris historia ita habet. Cum *Abraham* in Palęstina peregrinaretur inter Geraritas, consilium *Sara* suggessit ei simile quod antea in Ægypto suggesserat, ut scilicet uxorem se non esse simularet, eamque palam sororem appellavit. *Dixit de Sara uxore sua: Soror mea est. Misit ergo Abimelech Rex Gerare, & tulit eam*. Cum *Saram* jam abduxisset, Deus ei in somnis noctu apparuit, utque a patrando crimine, violandoque jure conjugali ipsum abterreret, illi minatus est his verbis: *En morieris propter Mulierem quam tulisti, habet enim virum*. Abimelechus ad Dei justitiam pro-

vocat, seque bona fide [illegible] nuptias ambivisse profitetur, quam nesciret Matrimonio conjunctam. *Domine*, inquit, *non gentem ignorantem & justam interficies? Nonne ipse dixit mihi, Soror mea est; & ipsa ait, Frater meus est? In simplicitate cordis mei & munditia manuum mearum feci hoc.* Regis excusationem Deus admittit, ipsique consulit quid facto sit opus, ut scilicet Mulierem viro suo restituat, cujus utpote Prophetæ orationibus juvabitur. *Nunc ergo redde viro suo uxorem, qui Propheta est: & orabit pro te, & vives. Si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt.* Hac Dei sententia territus *Abimelechus* res male gestas emendare studet; statimque de nocte consurgens servos advocat, eisque Dei mandata & indignationem exponit. Tum accersito *Abrahamo*, cum ipso expostulat, quod veritatem dissimulaverit, ipsique ac populo grandis ruinæ occasio pene extiterit: *Quid fecisti nobis*, inquit, *quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super Regnum meum peccatum grande? Quæ non debuisti facere fecisti nobis.* Tum serio scisciatur cur ita egerit. Respondit *Abraham*, Se id metu fecisse, ne in loco in quo nullum esse timorem Dei fuerat suspicatus, propter uxorem interficeretur; quæ alioqui vere soror sua erat, ex patre, non ex matre, id est fratris sui *Aram* filia. Ipsum inter & *Saram* ita conventum fuisse, ex quo e natali solo discesserunt, ut sororem se ipsius *Abrahami*, diceret. *Postquam autem eduxit me Deus de domo Patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum: In omni loco ad quem ingrediemur, dices quod frater tuus sim.* Mox *Abimelechus* oves, & boves, servos & ancillas dedit Abrahamo, *Reddiditque illi Saram uxorem suam*: eique Terræ suę copiam propensissima voluntate fecit. *Terra coram vobis est*, inquit, *ubicumque placuerit, habita.* Sed & mille siclos dedit *Abrahamo*, sive in pretium & compensationem injuriæ per raptum illatæ, sive ad comparandum velum quo *Sara* faciem obnuberet, sicut Mulieres conjugatæ obnubere solebant, etiam apud Ethnicos. Unde *Tertullianus* Lib. de velandis Virginibus: *Judicabunt vos*, inquit, *Arabiæ feminæ Ethnicæ, quæ non caput, sed faciem quoque ita totam obtegunt, ut uno oculo liberato contentæ sint dimidia frui luce, quam totum corpus prostituere.* Id multo magis apud Populum Dei observabatur. Unde *Rebecca* statim atque *Isaacum* Maritum suum procul conspexit, vultum suum velavit, *Geneseos* 24. *Sara* absque hujusmodi velamine apud Geraritas incesserat, ne *Abrahami* conjux videretur: Ideo *Abimelechus* inter munera quibus *Abrahamum* honestavit, mille siclos dedit ad velum comparandum, ne cuiquam deinceps imponeret habito suo, neve in simile periculum veniret, ex quo singulari Dei protectione evaserat. Id exprimit Vulgata nostra his verbis: *Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris, mementoque te deprehensam.* Paulo aliter 70. Interpretes: *Ecce dedi mille didrachmas fratri tuo: hæ tibi erunt in pretium faciei tuæ, & omnibus quæ tecum sunt, & omnia vere dicito.* Quæ sic explicat *S. Chrysostomus* Homilia 45. in Genesim: *Pro his quæ per ignorantiam attentavi, te quæ es uxor Justi, in domum meam introducendo: pro hoc solum, quia contumeliæ tibi auctor fui mille dedi didrachmas, resarturus ea quæ a me in te sunt admissa. Verum omnia alia vere dic. Omnes a te discant, quod nihil factum est a me iniquum, quia intacta exivisti de domo mea. Doce virum tuum quod innocens sum a peccato; discat a te quod nihil a me factum sit.* Sic vero Targum Onkelosi. *Ecce dedi mille siclos argenti fratri tuo; Ecce illud est tibi velamen honoris, pro eo quod miserim tollere te, & viderim te, & omnia quę tecum sunt: & super omnia quæ dixit, est reprehensa.* Paulo aliter Syrus Interpres: *Ecce dedi mille argenteos fratri tuo, & ecce etiam ipsi sunt tibi concessi eo quod velaveris oculos omnium qui mecum sunt, & super omnia me corripueris.* Sic tandem Arabica Versio: *Jam dedi fratri tuo mille drachmas, impendantur tibi pro vestitu pulchro, omnibus qui tecum sunt: & ecce omnia ad ruborem tuum*: Vertit Vatablus: *Et cum his omnibus erudita fuit.* Abrahamus porro cum uxorem & munera ab *Abimelecho* recepisset, pro ipso oravit, eique sanitatem, & uxori ejus ac ancillis fœcunditatem a Deo impetravit. *Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahæ.*

III. Circa hanc Historiam duplex occurrit difficultas, prima, Utrum *Abraham* a men-

mendacii aut imprudentiæ labe immunis fuerit, *Saram* uxorem suam dicendo sororem. Secunda, Utrum *Saram* cum a *Pharaone*, tum ab *Abimelech* intactam receperit.

PROPOSITIO UNICA.

Abraham uxorem suam Sarai sororem vocavit absque mendacio aut imprudentia: eamque cum a Pharaone, tum ab Abimelecho Regibus intactam recepit.

PRima pars Propositionis probatur. Sara vere soror erat Abrahami, id est, ex fratre Neptis, filia scilicet *Aram*. Vere ergo ipsam vocavit sororem, more apud Hebræos usitato, ut propinquiores cognati fratres vocarentur. Unde *Abraham* ad *Loth* dixit, *Genesis* 13. Vers. 8. *Fratres enim sumus*.

Antecedens liquet ex ipsius *Abrahami* verbis rei veritatem *Abimelecho* ingenue aperientis, *Genesis* 20. Vers. 12. *Alias autem*, inquit, *& vere soror mea est, filia patris mei,, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem*. 70. vertunt: *Vere soror mea est, de patre, non de matre*. Quæ verba *S. Hieronymus* expendens Traditionibus Hebraicis in Genesim, *Id est*, inquit, *fratris ejus est Aram filia, non sororis. Sed quia in Hebræo habetur*: Vere soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ: *Et magis sonat quod soror Abrahæ fuerit: in excusationem ejus dicimus, nec dum illo tempore tales nuptias Lege prohibitas*. Secundum Hebræorum Traditionem hanc difficultatem solvit *S. Hieronymus*. Censent enim illi *Saram* sororem fuisse *Abrahami*, eodem patre, scilicet *Thara* genitam, non tamen eadem matre. Tunc vero prohibitum fuisse Matrimonium fratrum cum sororibus dumtaxat uterinis; sed ex propria sententia loquens in eodem Libro, *Saram* neptem fuisse *Abrahami* ex *Aram* fratre asserit: *Aram filius Thare genuit Melcham, & Sarai, cognomento Jescam* δυώνυμον, *e quibus Melcham accepit uxorem Nachor, & Sarai Abraham: Necdum quippe inter patruos & fratrum filias Nuptiæ fuerant Lege prohibitæ: quæ in primis hominibus etiam inter fratres & sorores initæ sunt*.

IV. Probatur secundo ex *S. Augustino* Lib. 1. *Contra Mendacium*, Cap. 10. „ Non „ autem, *inquit*, hoc est occultare veritatem, quod est proferre mendacium. Quamvis „ enim omnis qui mentitur velit celare quod verum est, non tamen omnis qui vult „ quod verum est celare, mentitur. Plerumque enim vera non mentiendo occulimus, *Joan.* 16. 12. „ sed tacendo. Neque enim mentitus est Dominus, ubi ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo*. Vera tacuit, non falsa locutus est, quibus veris „ audiendis eos minus idoneos judicavit. Quod si eis hoc ipsum non indicasset, id „ est, non eos posse portare quæ dicere noluit; occultaret quidem nihilominus aliquid „ veritatis, sed posse hoc recte fieri forsitan nesciremus, aut non tanto firmaremur exem„ plo. Unde qui asserunt aliquando esse mentiendum, non convenienter commemorant „ Abraham hoc fecisse de Sara, quam sororem suam dixit. Non enim dixit, Non est „ uxor mea; sed dixit, *Soror mea est*: quod erat revera tam propinqua genere, ut so„ ror non mendaciter diceretur. Quod & postea jam sibi ab illo qui abduxerat ea red„ dita confirmavit, respondens illi & dicens, *Et vere soror mea est de patre*: hoc est, *Genes.* 26. 7. „ de paterno genere, non de materno. Aliquid ergo veri tacuit, non falsi aliquid di„ xit, quando tacuit uxorem, dixit sororem. Hoc & filius ejus fecit Isaac, nam & „ ipsum novimus propinquam suam conjugem fuisse sortitum. Non est ergo menda„ cium cum silendo absconditur verum, sed cum loquendo promitur falsum.

Et Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 19. *Uxorem suam duxit sororem, nihil mentitus. Erat enim & hoc, quia propinqua erat sanguine: Sicut etiam Loth eadem propinquitate, cum fratris ejus esset filius, frater ejus est dictus. Itaque uxorem tacuit, non negavit.*

Et *Libro* 22. *contra Faustum Manichæum*, cap. 34. & 35. „ Nonnulli quidem, *in„ quit*, non calumniosi & maledici sicut Faustus, sed eisdem Libris honorem debitum „ deferentes, quos iste vel non intelligendo reprehendit, vel reprehendendo non intel„ ligit: cum hoc Abrahæ factum considerarent, visum est eis, quod a firmitate fidei „ subdefecerit atque titubaverit, & timore mortis, sicut Dominum Petrus, ita iste ne-

„ ga-

„ gaverit uxorem. Quod ſi ita neceſſe eſſet intelligi, peccatum hominis agnoſcerem:
„ nec ideo cuncta ejus merita deleta atque obliterata cenſerem, ſicut nec illius Apo-
„ ſtoli: Quamquam culpa non ſit æqualis negare uxorem, & negare Salvatorem. Nunc
„ vero cum habeam quod intelligam, nec hoc intelligam, nulla cauſa cogor temeri-
„ tate labi ad reprehendendum, quem nemo convincit timore lapſum fuiſſe ad men-
„ tiendum: Neque enim utrum ejus uxor eſſet interrogatus, non eſſe reſpondit: Sed
„ cum ab eo quæreretur, Quid ei ſit illa Mulier? Indicavit ſororem, non negavit
„ uxorem. Tacuit aliquid veri, non dixit aliquid falſi. An uſque adeo deſipimus,
„ ut hic Fauſtum ſequamur, qui ait ſororem mentitum, quaſi genus Saræ aliunde di-
„ dicerit, cum id Sancta Scriptura non aperuerit? Puto juſtum eſſe, ut in ea re,
„ quam noverat Abraham, nos autem non novimus, Patriarchæ potius credamus lo-
„ quenti quod ſcit, quam Manichæo criminanti quod neſcit. Cum igitur Abraham
„ eo tempore viveret in rebus humanis, quo quidem jam fratres ex utroque aut ex
„ altero vel altera parente natos necti conjugio non licebat, filios autem fratrum, alioſ-
„ que longinquiore gradu generis conſanguineos, nulla Lege, nulla poteſtate prohibita *Geneſ.* 20.
„ conſuetudo jungebat: Quid mirum ſi ſororem ſuam, id eſt, ex patris ſui ſanguine pro- 12.
„ creatam habebat uxorem? Nam hoc ipſe reddenti ſibi eam Regi dixit, de patre
„ eſſe ſororem, non de matre; ubi certe ut ſororem mentiretur, nullo jam timore
„ cogebatur, quando jam ille uxorem ejus eſſe didicerat, & eam divinitus territus
„ cum honore reddebat. Fratres autem, ſive ſorores, generali nomine conſanguineos
„ vel conſanguineas ſolere apud Veteres appellari Scriptura teſtatur. Nam & Tobias *Tob.* 8. 9.
„ dicit Deo, cum oraret antequam miſceretur uxori: *Et nunc tu Domine, tu ſcis*
„ *quoniam non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam*; Cum eſſet illa non ex concubitu
„ ejuſdem patris, nec ex eodem matris utero, ſed ex eadem ſtirpe cognationis exorta.
„ Et Loth frater Abrahæ dicitur, cum patruus ejus eſſet Abraham: ex qua vocabuli 8.
„ conſuetudine etiam fratres Domini vocantur in Evangelio, non utique quos Maria *Matth.* 12.
„ Virgo pepererat, ſed ex ejus conſanguinitate omnes propinqui. 46. *Joan-*
S. Auguſtinum ſecuti, *S. Ambroſium*, ſalva quæ tam venerando nomini debetur re- *ne* 7. 3.
verentia, deſerimus, Lib. 1. *De Abraham* cap. 2. ſcribentem de *Sara Abrahami* uxore: *Ut tueretur Maritum, mentita eſt germanitatem, ne inſidiatores pudoris ejus tamquam æmulum & vindicem uxoris necarent.* Deſerimus multo libentius *Origenem Homilia* 6. in *Geneſim* ſcribentem, *Abram non ſolum mentitum eſſe Regi, ſed & pudicitiam conjugis prodidiſſe.*

V. Enimvero uxoris pudicitiam non prodidit, nec eam *Avaritiæ ac ventris cauſa duobus Regibus in concubitum venditavit Matrimonii ſui infamiſſimus nundinator*, ut calumniabatur *Fauſtus*; ſed prudenter atque inculpate fecit: quæ eſt Propoſitionis noſtræ altera pars. Graviſſimum ſcilicet periculum *Abrahamo* utrinque imminebat, ſive *Sarai* uxorem ſuam diceret, ſive id reticens ſororem aſſereret. Nam ſi uxor ejus putaretur, periculum erat ne Ægyptii aut Geraritæ illius amore capti *Abrahamum* interficerent, & ſublato Marito, ea ut ſcorto fœde abuterentur. Sin autem *Abrahæ* ſoror crederetur, periculum erat ne a Rege, vel ab aliquo Principum ſpecie Matrimonii raperetur. Viri porro prudentis eſt, cum multis urgetur ac premitur malis, ex eo genere quæ mala pœnæ vocantur, ſi vitare omnia non poteſt, id ſubire quod minus eſt, ſi ea ratione declinare valeat id quod eſt gravius. Cum igitur duo illa pericula, ſcilicet mortis *Abrahami*, & pudicitiæ *Sarai* ita ſe haberent, ut aliud certius eſſet & gravius, idque vitare poſſet *Abraham* diſſimulatione conjugii, & appellatione ſororis; iſtud autem non ita certum eſſet, nec in poteſtate eſſet Patriarchæ nefarium Ægyptiorum vel Geraritarum appetitum prohibere, vel raptum *Sarai* impedire: in his anguſtiis prudenter ac inculpate minori periculo ſe expoſuit ut majus vitaret; fiducia præſertim pudicitiæ uxoris animatus, quam inſuperabilem atque impenetrabilem fore non dubitabat. Certum enim habebat, eam voluntarie nullius aſſenſuram libidini: ſin autem per vim opprimeretur invita, id ei nec vitio, nec dedecori futurum. Dei denique auxilio ac ſingulari protectione confiſus, quam in graviſſimis periculis præſentiſſimam non ſemel expertus fuerat, vitæ humanis mediis prudenter conſuluit, uxoris pudicitiam Deo tuendam commendavit. Id egregie *S. Auguſtinus* explicat *Lib.* 22. *contra Fauſtum*, cap. 39. „ Di-

„ Abraham flagitio conſenſit uxoris, ejuſque vendidit adulterium; ſed ſicut illa fa-
„ mulam ſuam non libidini Mariti permiſit, ſed officio generandi ultro intulit, ne-
„ quaquam turbato ordine naturali, ubi ejus poteſtas erat, jubens potius obedienti,
„ quam cedens concupiſcenti: Sic & ipſe Conjugem caſtam, & caſto corde ſibi co-
„ hærentem, de cujus animo, ubi pudicitiæ virtus habitabat, nullo modo dubitabat,
„ tacuit uxorem, dixit ſororem; ne ſe occiſo, ab alienigenis atque impiis captiva
„ poſſideretur: certus de Deo ſuo, quod nihil eam turpe ac flagitioſum perpeti ſine-
„ ret. Nec eum fides ac ſpes fefellit: Namque Pharao territus monſtris, multiſque
„ propter eam malis afflictus, ubi ejus eſſe uxorem divinitus didicit, illæſam cum ho-
„ nore reſtituit: Abimelech autem ſomnio commonitus atque edoctus ſimiliter fecit.

Et Lib. 16. *De Civitate Dei*, cap. 19. „ Denique factum eſt quod de Domino præ-
„ ſumpſit Abraham. Nam Pharao Rex Ægypti, qui eam ſibi uxorem acceperat, gra-
„ viter afflictus, Marito reddidit. Ubi abſit ut credamus, alieno concubitu fuiſſe pol-
„ lutam: quia multo eſt credibilius hoc Pharaonem facere afflictionibus magnis non
„ fuiſſe permiſſum.

XI. Theodoreti *Quæſtione 62. in Geneſim*. „ Quantæ igitur curæ fuit Abraham om-
„ nium Deo, *inquit*, ſi ejus Uxorem adulterio ſtupratam neglexit? Cur vero affli-
„ ctionibus magnis & ſævis Pharaonem & totam domum ejus afflixit, ſi noluit co-
„ hibere congreſſum illum iniquum? Sed & ipſe Pharao ignorantiam pro defenſione
Gen. 12. „ proponit, & expoſtulat cum Abraham, quod uxorem ſuam vocaviſſet ſororem: &
„ oſtendit quod non eam acceperit ut ea contumelioſe uteretur, ſed ut in uxorem ha-
„ beret. *Quid hoc enim feciſti mihi*, inquit, *quia uxor tua eſt? Cur dixiſti, Soror mea*
„ *eſt, & ſumpſit eam in uxorem? Et ecce nunc uxor tua coram te, accipe eam, & abi.*
„ Et non ſolum dixit, ſed etiam opere complevit, & omnimoda ſolicitudine dignum
„ æſtimavit. *Præcepit enim*, inquit, *Pharao viris de* Abraham, *ut deducerent illum,*
„ *& uxorem ejus, & omnia quæcumque poſſidebat*. Conſtat ergo quod rapta Sara
„ ſtatim Rector univerſorum Pharaonem obſtrinxit morbo, qui libidinem ejus fregit:
„ & venator habens intra retia prædam, capta frui non potuit, quia morbus non permiſit.

XII. *Abrahamum* Chriſti, *Saram* Eccleſiæ figuram fuiſſe, quæ in hac peregrinatione inter alienigenas pollui macularique non ſinitur, ut ſit viro ſuo ſine macula & ruga, *S. Auguſtinus* docet Lib. 22. *contra Fauſtum*, cap. 38. „ In gloria quippe Chriſti,
„ *inquit*, recte vivit Eccleſia, ut pulchritudo ejus honori ſit Viro ejus: ſicut Abra-
„ ham propter Saræ pulchritudinem inter alienigenas honorabatur, eique ipſi, quæ
„ dicitur in Canticis Canticorum: *O pulchra inter mulieres*; ipſius pulchritudinis me-
„ rito Reges offerunt munera: ſicut Sarę obtulit Rex Abimelech, plus in ea ad-
„ mirans formæ decus quod amare potuit, & violare non potuit. Eſt enim & ſan-
„ cta Eccleſia Domino Jeſu Chriſto in occulto uxor. Occulte quippe atque intus in
„ abſcondito ſecreto ſpiritali Anima humana inhæret Verbo Dei, ut ſint duo in carne
„ una: Quod magnum conjugii Sacramentum in Chriſto & in Eccleſia commendat
„ Apoſtolus. Proinde Regnum terrenum ſæculi hujus, cujus figuram gerebant Reges,
„ qui Saram polluere permiſſi non ſunt, non expertum eſt, nec invenit Eccleſiam
„ conjugem Chriſti: id eſt, quam fideliter illi tanquam præcipuo viro ſuo ſubdita
„ cohæret, niſi cum violare tentavit, & divino teſtimonio per fidem Martyrum
„ ceſſit, correptumque in poſterioribus Regibus honoravit munere, quam corruptio-
„ ni ſuæ ſubdere in prioribus non evaluit. Nam quod tunc in eodem Rege prius &
„ poſterius figuratum eſt, hoc in iſto Regno prioribus & poſterioribus Regibus adim-
„ pletur. Cum autem dicitur de Patre eſſe ſororem Chriſti Eccleſiam, non de ma-
„ tre, non terrenæ generationis, quæ evacuabitur, ſed gratiæ cœleſtis, quæ in æter-
„ num manebit cognatio commendatur. Secundum quam gratiam genus mortale
„ non erimus, accepta poteſtate ut filii Dei vocemur & ſimus. Neque enim hanc
„ gratiam de Synagoga matre Chriſti ſecundum carnem, ſed de Deo Patre percepi-
„ mus. Hanc vero cognationem terrenam, quæ ad mortem temporaliter generat, vo-
Matth. 23. 9. „ cans in aliam vitam, ubi nullus moritur, negare nos Chriſtus docuit, non fa-
Matth. 12. 48. „ teri, cum Diſcipulis ait: *Ne vobis dicatis Patrem in terra, unus eſt enim*
„ *Pater veſter qui in cœlis eſt*. Cujus rei præbuit exemplum, quando & ipſe di-

xit:

„ xit: *Quæ mihi mater, aut qui fratres?* Et extendens manum ſuper diſcipulos ait: „ *Hi ſunt fratres mei*. Et ne quiſquam in hoc vocabulo terrenam cognationem co- „ gitaret, adjunxit: *Et quicunque fecerit voluntatem Patris mei, ipſe mihi frater,* „ *& mater, & ſoror eſt*: Tanquam diceret: De Deo patre hanc cognationem appello, „ non de Synagoga matre. Ad æternam quippe vitam nunc voco, ubi immortaliter „ natus ſum: non ad temporalem, unde ut vocarem mortalis effectus ſum. Quod „ ergo Eccleſia, cujus uxor ſit, occultatur alienigenis; cujus autem ſoror, non ta- „ cetur, hæc interim cauſa facile occurrit: Quia occultum & difficile ad intelligen- „ dum eſt, quomodo Anima humana Verbo Dei copuletur, ſive miſceatur: ſive quid „ melius & aptius dici poteſt, cum ſit illud Deus, iſta creatura. Secundum hoc enim „ ſponſus & ſponſa, vel vir & uxor, Chriſtus & Eccleſia dicuntur. Qua vero cogna- „ tione ſint fratres Chriſtus & omnes Sancti, gratia divina, non conſanguinitate ter- „ rena, hoc eſt, de patre, non de matre, & effabilius dicitur, & capacius auditur. „ Nam inter ſe omnes Sancti per eamdem gratiam fratres ſunt: Sponſus autem cæ- „ terorum ſocietate nullus illorum eſt. Proinde Chriſtum quamquam excellentiſſimæ „ juſtitiæ atque ſapientiæ, tamen hominem multo facilius & proclivius alienigenæ „ crediderunt; non quidem falſo quod homo eſſet, ſed quomodo etiam Deus eſſet, „ ignoraverunt. Hinc & Jeremias: *Et homo*, inquit, *eſt, & quis cognoſcit eum?* Et „ homo eſt, quia proditur quod frater eſt: & quis agnoſcit eum? Quia occultatur quod „ Sponſus eſt.

SCHOLION

Heroicam Saræ virtutem in hoc diſcrimine commendat Apoſtolorum princeps: *Mulieres*, inquit, *ſubditæ ſint viris ſuis. . . . Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans: cujus eſtis filiæ benefacientes, & non pertimentes ullam perturbationem.* 1. Pet. 3. 6.

DISSERTATIO III.

De Melchiſedeco.

MElchiſedechi notitiam ut comparemus, in unum colligenda ſunt lineamenta ſeu characteres, quibus illum *Moſes* & *S. Paulus* deſcribunt. Ac primo quidem uterque *Melchiſedecum Regem Salem* appellat (*Geneſis* 14. 18. *ad Hebræos* 7. 2.) Secundo, utramque vocem um *Melchiſedechi* tum *Regis Salem* interpretatur Apoſtolus Verſ. 2. dicens, *Melchiſedecum* ſignificare *Regem Juſtitiæ*, Regem vero *Salem*, idem eſſe quod *Regem Pacis*. Tertio, *Moſes* & *Paulus* Melchiſedecum pariter vocant *Sacerdotem Dei Altiſſimi*. Et Sacerdotem quidem eſſe in perpetuum hic ſignificat. (*Ad Hebræos* 7. *Verſ.* 3.) Quarto, ab Apoſtolo dicitur: *Sine Patre, ſine Matre, ſine genealogia neque initium dierum neque finem vitæ habens*. Unde colligit eum *Sacerdotem manere in perpetuum*. Quinto dicit Apoſtolus, *Melchiſedecum aſſimilatum Filio Dei*. Sexto, ejus eminentiam ac dignitatem inde comprobat, quod major fuerit *Abrahamo*. Quam eminentiam multis rationibus confirmat. 1. Quod *Abraham* ipſi *decimas dedit de præcipuis*. 2. Quia filii *Levi* originem ducentes ab Abrahamo *Mandatum habent decimas ſumere a Populo ſecundum Legem, id eſt, a fratribus ſuis: quamquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis*, MELCHISEDECUS, *decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit. Sine ulla autem contradictione id quod minus eſt a meliore benedicitur*. 3. Quia decimatus eſt *Abraham* per eum qui teſtimonium habet in Scriptura, *Quia vivit*, nulla mortis ipſius facta mentione; cum alii Sacerdotes moriantur, eorumque mors memoretur. 4. Quia &

Levi

Levi qui decimas accepit utpote Sacerdotum Veteris Teſtamenti parens, decimas ipſe dedit Melchiſedeco. *Adhuc enim in lumbis patris erat, quando ei obviavit Melchiſedech.*

II. His præmiſſis, Quæſtio movetur, quęnam perſona fuerit, quæ hac proprietatum complexione a *Moſe* & *S. Paulo* deſcripta eſt? Melchiſedechiani a *Theodoto* Trapezita ſecundo ſæculo exorti, *Melchiſedecum* ſupernam quamdam *Virtutem majorem Chriſto* aſſeruerunt, ut teſtantur *S. Epiphanius Hæreſi* 55. *Theodoretus* Lib. 2. *Hæreticarum Fabularum* Cap. 6. & *S. Auguſtinus* Lib. de Hæreſibus. *Melchiſedecum* eſſe *Spiritum Sanctum* aſſeruit *Hierax* ſeu *Hieracas* Ægyptius, Græcis & Ægyptiacis literis eruditus, qui Commentaria in Vetus & Novum Teſtamentum docta quidem, ſed hæreſibus aſperſa edidit; a quo Hieracitæ Hæretici, de quibus *S. Epiphanius Hæreſi* 67. Eumdem de *Melchiſedeco* errorem propugnavit Anonymus ille Scriptor, cujus Volumen ad *S. Hieronymum* miſit *Evagrius*; quem errorem Sanctus Doctor confutavit Epiſtola 126. ad eundem *Evagrium* data. Eamdem ſententiam pertinaciter propugnavit Auctor Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, quas *S. Auguſtini* non eſſe jam inter Eruditos convenit, & quarum Auctorem eſſe *Hilarium* Sardum Romanæ Eccleſiæ Diaconum, cujus ſunt & Commentarii in *S. Pauli* Epiſtolas olim *S. Ambroſio* adſcripti, & inter ejus Opera editi, probavimus in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Sæculi 4. Cap. 6. Art. 14. *Origenes*, teſte *S. Hieronymo*, cenſuit *Melchiſedecum* eſſe Angelum, qui *Abrahamo* apparuit. Samaritani *Melchiſedecum* eſſe *Sem* Noe filium arbitrati ſunt, teſtibus *S. Epiphanio* Hæreſi 55. & *S. Hieronymo* in Epiſtola ad *Evagrium*. Judæi hominem juſtum ac probum fuiſſe, & Sacerdotem Altiſſimi fatentur, ut in ſacris Literis proditum eſt; ſed ſpurium, quod neque patris, nec matris ejus nomina cognita ſint. Quod Catholicos attinet, quidam exiſtimarunt *Melchiſedecum* fuiſſe Dei Filium, qui *Abrahamo* humana ſpecie ſeſe videndum obtulerit, ut refert *S. Epiphanius* loco proxime laudato. Hanc opinionem jam exoletam ſuſcitarunt *Petrus Molinæus* Calviniſta, Libro cui titulus *Vates*, necnon peculiari de eo Scripto Gallico, & *Petrus Cunæus* Lib. 3. *De Republica Hebræorum*. SS. Patres & Catholici Theologi fuiſſe hominem purum, Chananęum, Regem ſimul & Sacerdotem ſuæ Gentis, conſtanter aſſeverant.

PROPOSITIO I.

Melchiſedecus nec fuit Virtus cœleſtis Chriſto Major, neque Spiritus Sanctus.

PRima pars probatur. *Deo* enim *magno, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula:* Qui *non eſt arbitratus rapinam eſſe ſe æqualem Deo:* Qui eſt *ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus, portans omnia verbo virtutis ſuæ:* Qui eſt *Unum cum Patre:* Et qui *Erat in principio verbum apud Deum, & Deus, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil*; nulla Virtus major fingi poteſt. Sed Chriſtus eſt *Deus magnus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula:* Qui *Cum in forma Dei eſſet, non eſt arbitratus rapinam eſſe ſe æqualem Deo:* Qui eſt *Splendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portans omnia verbo virtutis ſuæ:* Qui eſt *Unum cum Patre:* Et qui *Erat in Principio Verbum apud Deum, & Deus per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil.* Ineptum igitur eſt, nedum hæreticum, aſſerere Melchiſedecum Virtutem fuiſſe Chriſto majorem.

Epiſt. ad Tit. 2. 6.
Ad Rom. 9. 5.
Ad Philip. 2. 6.
Ad Hebr. 1. 3.
Joann. 10. 30.
Joan. 1. 2. 3.

Præterea, qui *Aſſimilatus eſt Filio Dei*, ei non æqualis, nedum ſuperior fuit; ſed Melchiſedecus *Aſſimilatus eſt Filio Dei*, ex Apoſtolo ad *Hebræos* 7. Non fuit itaque Virtus cœleſtis Chriſto ſuperior. Hoc argumento adverſus Melchiſedechianos pugnat *S. Epiphanius* Hæreſi 55. *Si Dei Filio*, inquit, *Melchiſedech aſſimilatur, æqualis eidem eſſe non poteſt. Quomodo enim ſervus Domino eſſe poſſit æqualis? Nam Melchiſedech homo utique fuit.* Et infra: *Fuit enim Juſtus ille quidem, ac Dei Sacerdos, & Rex Salem: ſed neque e cœlo fuit, nec e cœlo deſcendit.* Nemo enim aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, Filius hominis, *ait ſanctiſſimus veriſſimuſque Deus idem & Verbum.*

Tertio, qua ratione Melchiſedech Sacerdos Dei Altiſſimi dici poteſt, ſi cœleſtis virtus fuit reſidens in locis innominatis? Quomodo ab *Abrahamo* decimas accepit? Quomodo *Rex Salem* fuit?

Al-

Altera pars Propositionis probatur. Qui enim carnem nunquam induit, sive ut in ea appareret hominibus, sive ut eam sibi hypostatice uniret, is dici non potest *Melchisedecus* Rex Salem, & Sacerdos Dei Altissimi, qui obviam fuit *Abrahamo*, qui panem & vinum protulit, qui decimas ab ipso accepit: Is dici non potest *Assimilatus Filio Dei*, ut secundum ejus ordinem sempiternum habeat Sacerdotium: Sed Spiritus Sanctus carnem nunquam induit, sive ut in ea hominibus appareret, sive ut eam in unitatem Personæ assumeret: *Melchisedecus* ergo de quo hæc omnia *Moses* & *S. Paulus* affirmant, non est Spiritus Sanctus. Hoc argumento Hieracitas refellit *S. Epiphanius* Hæresi 67. *De Melchisedeco quod asseris, Spiritum illum esse Sanctum, id si verum est, venisse Spiritum & carnem induisse, non solus utique secundum carnem natus est Filius, sed & cum eo quoque Spiritus. Quod si secundum carnem natus est Spiritus, cum Maria Salvatorem ediderit, dicat nobis Hieracas, ubi nam gentium ea sit quæ Spiritum pepererit? Nam quod Apostolus dicit:* Assimilatus Filio Dei manet Sacerdos in æternum, *nulla est illic de Spiritu Sancto mentio. Non enim similem illum Filio Dei, sed assimilatum esse dixit. Quæ vox,* Assimilatus, *posterius quiddam ut intelligamus inducit. Ac si post Abrahami tempora Christo Spiritus assimilatur, aliquando non extiterit oportet, ut propterea Dei Filio similis sit factus. Jam sine Patre esse qui potest? Nam si per sese esset Spiritus, nec ex propria Divinitatis natura procederet, merito sine Patre esse diceretur. Revera enim unigenitus est Filius, neque fratrem habet, estque Dei Filius. Sed etsi genitum esse Spiritum nequaquam velimus, cum unigenitus sit, ut dixi, Filius: verum Spiritus sit a Patre procedens, &* de meo, *ut Christi verbis utar,* accipiens, *certe quidem qui & a Patre progreditur, & de meo accipit, sine Patre esse non potest.* Heb. 7. 4.

Hunc errorem refellit *& S. Cyrillus Alexandrinus*, Lib. 2. Glaphyrorum. *Scriptum est,* inquit, *de Melchisedech, quod* Erat Sacerdos Dei Altissimi. *Si autem Spiritus Sanctus est Melchisedech, refertur inter Sacerdotes Spiritus, & Sacerdotali ministerio fungitur. Laudabit itaque etiam cum Angelis Deum Altissimum. Scriptum est enim:* „ Benedicite Deo omnes Angeli ejus, Ministri ejus facientes voluntatem ipsius. *Neque vero dubium esse poterit, quin qui alteri alicui sacrificat, non sibi ipsi, sed Deo, ut superiori, sacrificat. Quo circa si dicimus Spiritum Sacerdotio fungi, divina omnino natura inferior erit, & creatis accensebitur, adorabitque una nobiscum. Sanctificabit vero non seipsum, siquidem quod sanctificatur, præstantiori alicui, quam ipsum ex sua natura est, sanctificatur. Sanctificabitur itaque nobiscum. Quo pacto igitur Deus secundum naturam erit, id quod sanctificatum est? At non enim omnis Sacerdos sanctificatur, atque ita ingreditur ad sacrorum administrationem?* Et postquam ostendit ipsum Dei Filium Sacerdotem non esse, nisi in quantum homo propter nos est factus, & secundum humanitatem sanctificatus, ita colligit: *Sacerdotio igitur fungi & nobiscum sanctificari, per carnem assumptam ipsi accidit: exinanitionique ipsius, modo recte sentire velimus, hæc adscribimus. Si vero Spiritum sanctum, cum nequaquam se exinaniverit, Sacerdotio functum dicamus, divina ipsum gloria privamus, atque in iis quæ Deo inferiora sunt, constituemus, inter creata collocantes; aut ostendant nobis Spiritum humanitatem assumpsisse, imminutionemque divino consilio institutam sustinuisse, quemadmodum Filium.*

Argumenta quibus *Melchisedecum* esse Spiritum Sanctum probare conatus est Auctor Quæstionum Veteris & Novi Testamenti, proposita habes & soluta in Panoplia nostra adversus Hæreses secundi Seculi, seu Dissertatione 19. in Historiam Ecclesiasticam 2. Sæculi Articulo 1. Unde illa hic non repeto.

PROPOSITIO II.

Melchisedech Angelus non fuit humana specie Abrahamo aspectabilis.

PRobatur. Angelus nec Rex Salem, nec Dei Altissimi Sacerdos est. *Omnis* enim *Pontifex & Sacerdos ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis: qui condolere possit iis, qui ignorant & errant: Quoniam & ipse circumdatus est infirmitate.* Quod certe Angelis non convenit: sed *Melchisedech* fuit *Rex Salem, & Sacerdos Dei Altissimi*: Angelus itaque non fuit. Heb. 5. 1.

PRO-

PROPOSITIO III.

Melchiſedech non eſt Filius Dei, qui in carne aſſumpta ad tempus Abrahamo apparuerit, ſed merus homo; non tamen Sem filius Noe, ſed Rex Salem, idemque Dei Altiſſimi Sacerdos.

PRobatur primo ex *Moſe*, qui non obſcure indicat *Melchiſedecum* merum hominem fuiſſe. Narrat enim *Moſes* Geneſ. 14. Verſ. 17. *Abrahamo* poſt reportatam de *Chodorlahomor* & fœderatis Regibus in Valle *Save* victoriam, Regem *Sodomorum in occurſum egreſſum eſſe*, ſed & *Melchiſedecum Regem Salem* ipſi obviam iviſſe, ac panem & vinum protuliſſe. *At vero Melchiſedech Rex Salem, proferens panem & vinum, (erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi) benedixit ei & ait: Benedictus Abram Deo excelſo, qui creavit cœlum & terram: & benedictus Deus excelſus, quo protegente hoſtes in manibus tuis ſunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.* Quæ omnia non ſapiunt niſi merum hominem. Eodem modo *Melchiſedecus* occurrit *Abrahamo*, quo Rex Sodomorum; nomen ejus proprium, Regnique ſedes indicatur, ne altioris originis quam Reges cęteri videatur. Ipſi decimas ex manubiis dat Patriarcha; cum ipſo agit ceu cum homine Regia & Sacerdotali ſimul Dignitate ornato. *Erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi*: Omnis porro Sacerdos *eſt ex hominibus aſſumptus:* Per carnalem nimirum generationem ex hominibus propagatus, *Heb.* 5. 1. quod Filio Dei Veteris Teſtamenti tempore hominibus apparenti (ſi tamen per ſe apparuit) non convenit. Pręterea, Sacerdos Dei Altiſſimi *offert dona & Sacrificia pro peccatis*. Quę vero dona, quæ Sacrificia Chriſtus pro peccatis obtulit tempore Veteris Teſtamenti? Antypica, ut Levitici Sacerdotes? Id Sacerdotio ipſius non convenit. An ſeipſum? Sed Veteris Teſtamenti non eſt hæc oblatio; ſiquidem *Semel in conſummatione ſæculorum, ad deſtitutionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit Chriſtus, & ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata*. Atque *Ingrediens Mundum dicit: Hoſtiam & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi: holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio: In capite libri ſcriptum eſt de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Superius dicens: Quia hoſtias & oblationes & holocautomata pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundum Legem offeruntur, tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, ut ſequens ſtatuat. In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel.*

Heb. 9. 10. 12.

Probatur ſecundo ex *Davide*, apud quem Pſal. 109. Verſ. 4. Dominus Chriſto Domino noſtro ait: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*. Porro qui ſecundum ordinem, morem, & ritum alterius Sacerdos eſt, non eſt idem cum ipſo: Igitur *Melchiſedech* non eſt idem cum Filio Dei.

Probatur tertio ex Apoſtolo ad *Hebræos 7.* ubi *Melchiſedechi* excellentiam deſcribens & commendans ait: *Aſſimilatus autem Filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum*. Nullum autem ſimile idem eſt cum eo cui ſimile eſt. *Melchiſedecus* ergo non eſt Filius Dei, qui humana ſpecie *Abrahamo* apparuerit.

Pars altera Propoſitionis, quod nimirum merus homo fuerit, ſuperioribus argumentis abunde jam demonſtrata, nihilominus ex Traditione probatur, *Sancti Hieronymi* verbis Epiſtola 126. ad Evagrium. „ Revolvi, *inquit*, Veterum Libros, ut viderem quid „ ſinguli dicerent, & tibi quaſi de multorum conſilio reſponderem .... Verti me ad „ Hippolytum, Irenæum, Euſebium Cæſarienſem, & Emiſſenum, Apollinarium quo„ que noſtrum & Euſtathium, qui primus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus contra Arium „ clariſſima tuba bellicum cecinit, & deprehendi, horum omnium opiniones diverſis „ argumentationibus ac diverticulis ad unum compitum perveniſſe, ut dicerent, Mel„ chiſedech hominem fuiſſe Chananæum, Regem Urbis Hieroſolymitanæ, quæ primum „ Salem, poſtea Jebus, ad extremum Jeruſalem appellata: nec mirum eſſe ſi Sa„ cerdos Dei Altiſſimi deſcribatur abſque Circumciſione & legalibus cæremoniis, & „ genere Aaron; cum Abel quoque & Henoch, & Noe placuerint Deo, & victimas „ obtulerint: & in Job volumine legerimus, Quod ipſe & obla or munerum fuerit, „ &

„ & Sacerdos, & quotidie pro filiis suis hostias immolarit: & ajunt ipsum quoque
„ Job non fuisse de genere Levi, sed de stirpe Esau, licet aliud Hebræi autument.
„ Quomodo autem Noe inebriatus in domo sua, & nudatus atque derisus a mediano
„ filio typum Salvatoris præbuit, & Cham Populi Judæorum: Samson quoque amator
„ meretricis & pauperis Dalilæ multo plures hostium mortuus quam vivus occidit, ut
„ Christi exprimeret Passionem: omnesque pene Sancti & Patriarchę & Prophetæ,
„ in aliqua re figuram expressérunt Salvatoris: sic & Melchisedech eo quod Chana-
„ næus fuerit, & non de genere Judæorum, in typum præcessisse Sacerdotis Filii Dei,
„ de quo dicitur in centesimo nono Psalmo: *Tu es Sacerdos in æternum secundum*
„ *ordinem Melchisedech*. Ordinem autem ejus multis modis interpretantur: Quod solus
„ & Rex fuerit & Sacerdos & ante Circumcisionem functus Sacerdotio; ut non Gen-
„ tes ex Judæis, sed Judęi a Gentibus Sacerdotium acceperint; neque unctus oleo Sa-
„ cerdotali ut Moysi præcepta constituunt, sed oleo exultationis, & fidei puritate; ne-
„ que carnis & sanguinis victimas immolaverit, & brutorum animalium sanguinem
„ dextra susceperit, sed pane & vino simplici puroque Sacrificio, Christi dedicaverit
„ Sacramentum.

Subinde Melchisedecum non fuisse Regem Hierosolymorum, sed Salem urbis Sichimorum ostendit. *Salem autem non, ut Josephus & nostri omnes arbitrantur, esse Hierusalem, nomen ex Græco Hebraicoque compositum: quod absurdum esse peregrinæ linguæ mixtura demonstrat; sed oppidum juxta Scythopolim, quod usque hodie appellatur Salem, & ostenditur ibi Palatium Melchisedech, ex magnitudine ruinarum veteris operis ostendens magnificentiam: De quo in posteriore quoque parte Geneseos scriptum est: Venit Jacob in Socoth, id est, in tabernacula, & fecit sibi ibi domos atque tentoria, & transivit in Salem civitatem regionis Sichem, quæ est in Terra Chanaan. Considerandum quoque est, quod Abrahæ a cæde hostium revertenti, quos persecutus est usque Dan, quæ hodie Paneas appellatur, non de via Hierusalem, sed de oppido Metropoleos Sichem, in itinere fuerit: de quo in Evangelio quoque legimus:* Erat autem Joannes baptizans in Ennon, juxta Salim, quia aquæ multæ erant ibi. *Nec refert utrum Salem an Salim nominetur, cum vocalibus in medio literis perraro utantur Hebræi; & pro voluntate lectorum, atque varietate regionum eadem verba diversis sonis atque accentibus proferantur. Hæc ab eruditissimis Gentis illius didicimus: qui in tantum non recipiunt, Spiritum Sanctum, vel Angelum fuisse Melchisedech; ut etiam certissimum hominis nomen adscribant. Et revera stultum est id quod in typo dicitur, eo quod Christi Sacerdotium finem non habeat, & ipse Rex & Sacerdos nobis utrumque donaverit; ut simus genus Regale & Sacerdotale; & quasi angularis lapis parietem utrumque conjunxerit; & de duobus gregibus bonus Pastor unum effecerit gregem; sic quosdam referre ad ἀναγογὴν ut historiæ auferant veritatem, & dicant non fuisse Regem, sed in imagine hominis Angelum demonstratum: cum in tantum nitantur Hebræi Melchisedech Regem Salem filium* „ *Noe Sem ostendere, ut ante hoc scriptum sic referant*: Egressus est autem Rex Sodo-
„ morum in occursum ei: haud dubium quin Abraham: postquam reversus est a cæde
„ Chodorlahomor, & Regum qui cum eo erant, in Valle Save: Hęc est Vallis
„ Regis; *de qua statim sequitur*: Et Melchisedech Rex Salem protulit panem & vi-
„ num, *& reliqua. Si ergo hæc Civitas Regis est, & Vallis Regis, sive ut Septuaginta transtulerunt, campus, quem hodie Aulonem Palæstini vocant: manifestum est hominem fuisse, qui in terrena & valle & urbe regnaverit.* Lege & *S. Cyrillum Alexandrinum* Lib. 2. *Glaphyrorum*, ubi hancce Quæstionem fuse tractat. *Genes. 33.* *Genes. 14* *Joan. 3.*

Tertia Pars Propositionis, scilicet quod *Melchisedech* non fuerit *Sem* filius *Noe*, probatur. *Melchisedech* ab Apostolo dicitur, *Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens.* Quod de *Semo* dici non potest, cujus genus, parentes, nativitas, obitus, ætas in Script. sac. expresse traduntur. *Hcb. 7.*

Præterea, Apostolus generationem *Melchisedech* Judæorum generi velut extraneam opponit. *Et quidem*, inquit, *de filiis Levi Sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a Populo secundum Legem, id est, a fratribus suis: quamquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit*, At Judæi fratres etiam

Mel-

Melchiſedechi dici potuiſſent, & ab illo per *Abrahamum* propagati eſſent, ſi *Melchiſedech* fuiſſet *Semus* filius *Noe*. Tertio cum *Levi* fuerit in lumbis tum *Abrahami* tum *Semi*, idem *Levi* dici poſſet tum accepiſſe decimas, tum ſolviſſe. Accepiſſet enim in lumbis *Semi*, ſolviſſet in lumbis *Abrahami*. Atque ſic rueret argumentatio Apoſtoli. Quarto, cum Terra Chananæa obtigerit filiis *Chami*, probabile non eſt *Semo* in ea Terra obtigiſſe Regnum, vel certe eum alienos in fines irrupiſſe. Quinto, *Abraham* in Terra Chanaan non habitaſſet ut peregrinus, nec plane reliquiſſet cognationem patriam, nec ab aliis in Terra Chanaan præſidium vitæ, commorationis, ſepulturę ambiviſſet, ſi Regem Salem habuiſſet gentis ſuæ auctorem. Denique nulla cauſa eſt cur diſſimulaſſet *Moſes* in Hiſtoria ſacra nomen *Semi* proprium, & aliud ipſi impoſuiſſet.

Objiciunt primo *Petrus Molinæus*, & *Petrus Cunæus*, Melchiſedecum non fuiſſe Regem & Sacerdotem Urbis alicujus Terræ Chanaan: Siquidem (inquiunt) tempore *Abrahami* nullus erat in Chananæa Fidelium cœtus. Rex etenim abſque ſubditis, & Sacerdos abſque Populo fideli eſſe non potuit. Quod ſi talis Rex aut Populus fuiſſet, illic potius quam inter Ethnicos *Abrahamus* conſediſſet; ab hoc potius quam ab *Aner*, *Eſcol*, & *Mambre* auxilium in Expeditione Pentapolitana petiiſſet. (*Geneſis* 14.) Cum mutandæ ſedis conſilium iniit, ad ipſum potius quam ad *Abimelechum* profectus fuiſſet. (*Geneſis* 20.) Cum corpus defunctæ uxoris ſepelire vellet, a *Melchiſedechi* ſubditis potius quam ab Hethęis ſepulcralem terram emiſſet. (*Geneſis* 23.) Denique ſervum filio ſuo uxorem quęſiturum in Meſopotamiam non ablegaſſet, ſed potius in vicinum Salemenſium Regnum. Addunt, Scripturam de Hieroſolymis conſtanter loqui tanquam de Urbe Ethnica uſque ad tempora *Davidis*: expugnatam propterea fuiſſe ab Iſraelitis: (*Judicum* 1.) Deinde adhuc ex parte inhabitatam a Jebuſæis; (*Joſue* 15. verſ. 63.) Judaico tandem Regno ſubjectam a *Davide* (2. *Regum* 5.) Atque hinc perſpicuum eſſe ac exploratum, nomina illa *Melchiſedechi* & *Salem* non fuiſſe nomina propria Regis alicujus, ſed appellativa, ſolum Chriſtum Regem Juſtitiæ & Pacis deſignantia. Idcirco S. Paulum *Hebr.* 7. v. 2. utrumque illud nomen interpretari: *Primum quidem qui interpretatur Rex Juſtitiæ: deinde autem & Rex Salem, quod eſt Rex Pacis.*

Reſpondetur, Scripturæ Sacræ teſtimonium quibuslibet humani ingenii conjecturis firmius eſſe; nullamque veriſimilem eſſe rationem, quæ illius repugnet divinæ & inconcuſſæ veritati. Fuiſſe *Melchiſedechum* Regem Salem, & Sacerdotem Dei Altiſſimi conſtanter credendum & aſſerendum eſt, quia id *Moſes* & *S. Paulus* teſtantur. Nec tamen Populum, cui imperabat, verum Deum coluiſſe certum eſt, cum id Scriptura fileat. Potuit ſane *Melchiſedecus* cum familia ſua verum Deum colere, ſuoque & ſuorum nomine ſacrificia ipſi offerre, Populo adhuc in infidelitate perſeverante. Et quamvis populus fidelis fuerit, id latere potuit *Abrahamum* in Terra peregrina hoſpitem. Ut ut eſt, cum jam fœdus ſolemne cum *Aner*, *Eskol* & *Mambre* iniiſſet, neceſſe non fuerit ut ab aliis ſuppetias rogaret, ſive alio migraret; vel agrum ſepeliendæ uxori aliunde quam ex vicinia compararet. Miſit vero ſervum in Meſopotamiam filio ſuo uxorem quæſiturum, potius quam ad Salemenſes, ne patriam cognationem deſpiceret, ipſam alienigenis poſtponendo. Denique Deo duce hæc omnia egit Sanctus Patriarcha; unde rationes habuit cur ita ageret optimas, etſi forte nobis ignotas. Quamvis autem Judicum tempore Hieroſolyma Urbs Ethnica eſſet, non ſequitur quod *Abrahami* & *Melchiſedechi* tempore fidelis non fuerit, & poſtea ad idololatriam defecerit. Quamquam ea de Hieroſolymitana Civitate obſervatio minime nos urgeat, qui *Melchiſedecum* non Hieroſolymorum, ſed Salem urbis Sichimorum Regem fuiſſe cum *S. Hieronymo* cenſemus. Quamquam vero nomina *Melchiſedechi* & *Salem* Apoſtolus interpretetur, non ſequitur propria Perſonæ & Urbis alicujus non fuiſſe. Nihil enim prohibet, quo minus nominum, quæ revera propria ſunt, exponatur ſignificatio, cum alteri Perſonæ typice accomodantur, quo facilius typus reſpondeat antitypo. Ita nomen *Jeſu*, quod proprium eſt, explicavit Angelus (*Matth.* 1. 21.)

Objiciunt ſecundo illud *Davidis* Oraculum Pſal. 109. 4. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*; & Apoſtolus *Melchiſecum Sacerdotem in perpetuum* aſſerit: At Sacerdotium æternum ſoli Chriſto convenit: Itaque *Melchiſedech* alius non fuit a Filio Dei, qui *Abrahamo* humana ſpecie ſe aſpectabilem prębuit.

Rel-

Reſpondetur, *Melchiſedechi* Sacerdotium æternum eſſe typice, quia typus fuit æterni Sacerdotii Chriſti; non quod eodem modo æternum fuerit Melchiſedechi & Chriſti Sacerdotium. *Typus enim non omnia habet quæ exemplar.* Satis eſt quod utrumque certa ratione conveniat. Confirmatur hæc reſponſio *S. Epiphanii* verbis Hæreſi 55. Num. 4. *Illum vero Melchiſedechi ordinem cum Scriptura Sacra confirmat, ac Sanctus Spiritus expreſſis verbis aſſerit, Sacerdotii tranſlationem oſtendit, quod a vetere Synagoga Rituque egregium ac præſtantiſſimum in Ritum, neque carnali ſucceſſione devinctum poſtea tranſiit. Etenim Sanctus ille Melchiſedech nullum neque poſt ſe Succeſſorem habuit, nec ei Sacerdotium eſt abrogatum; ſed Sacerdos toto vitæ ſuæ tempore manſit. Quare adhuc in Sacris Literis eadem Sacerdotii dignitate celebratur; cum nemo ei ſucceſſerit, aut illam Sacerdotii ſunctionem, quam ſuo tempore nactus eſt, everterit. Eodem plane modo Dominus noſter non nudus homo; ſed ex Deo Deus Verbum, Deique Filius, ab eodem nullo initio aut tempore genitus, qui eſt cum Patre perpetuo; ſed homo tamen de Maria noſtra cauſa factus eſt, nec ex virili ſemine procreatus. Qui quidem Sacerdotale Patri ſuo Munus offert, accepta ex natura hominum maſſa, ut pro nobis Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech ſucceſſione omni carentem conſtituatur. Manet enim, & aſſidue dona pro nobis offert. Imprimis quippe ſemetipſum obtulit, ut perfectiore vivaque pro totius Mundi ſalute mactata hoſtia, Veteris Teſtamenti Sacrificium aboleret. In quo idem ipſe victima fuit; ipſe Sacrificium; ipſe Sacerdos; ipſe Altare; ipſe Deus; ipſe Rex; ipſe homo; ipſe Pontifex; ipſe Ovis; ipſe Agnus; adeoque omnia in omnibus propter nos eſt factus; ut modis omnibus nobis vita ſuppeteret; ac Sacerdotii ſui conſtantem & immutabilem firmitatem in ſempiternum ſtatueret; ut non jam ſtirpis habita ratione ſucceſſiones diſtribueret; ſed ex juſtificatione conſervari propagarique in Spiritu Sancto ſingulari beneficio vellet.*

Objiciunt tertio: *S. Paulus* Melchiſedecum vocat *ſine patre, ſine matre, ſine genealogia*. Hoc autem non alii convenit, quam Chriſto, qui non fuit communi lege ex patre atque matre, neque ex libidine aut conjunctione viri feminæque ſatus, ſed æternus; de quo *Iſaias* cap. 53. verſ. 8. *Generationem ejus quis enarrabit?*

Reſpondetur, neque *Melchiſedecum*, neque Chriſtum ipſum cujus typus fuit, dici *ſine patre, ſine matre, ſine genealogia*, quod patre, vel matre, vel genealogia caruerint. Nam Chriſtus qua Filius Dei habet Patrem, qua Filius hominis habet Matrem & genealogiam omnium accuratiſſimam. Id unum itaque ſignificat Apoſtolus, nec *Melchiſedecum*, neque Chriſtum Sacerdotes fuiſſe ex Ordine Levitico, quia in ſucceſſorum *Aaronis* genealogia neuter cenſeatur, neuter ſive patre, ſive matre Levitica ſatus fuerit. Eodem certe modo *Melchiſedecus* fuit ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, quo Chriſtus. At Chriſtus ex mente Apoſtoli fuit ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, quia de Tribu Levitica non fuit. *In quo enim hæc dicuntur*, inquit, *de alia Tribu eſt, de qua nullus Altari præſto fuit. Manifeſtum eſt enim, quod ex Juda ortus ſit Dominus noſter, in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt.* Eodem igitur modo *Melchiſedecus* fuit ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, ut colligitur ex Verſ. 5. & 6. *Et quidem de filiis Levi Sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas ſumere a Populo ſecundum Legem, ideſt a fratribus ſuis: quamquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit.* Hinc conſtat, *ſine genealogia* dici, non ob aliam rationem, quam quia ex Levitis originem non duxit, atque ea in re Chriſti typus fuit. Id quadrat optime ſcopo Apoſtoli, qui hic omnino eſt, ut oſtendat Chriſti Sacerdotio Leviticum Sacerdotium aboleri. Hoc inde probat, quia Chriſtus non fuit ex Tribu Levi, ſed ex alia Tribu, adeoque Sacerdotium ejus non fuit Levitico ſimile, ſed juxta ordinem *Melchiſedech*, qui ex Levitarum familia non fuit. *Si ergo*, inquit, *conſummatio per Sacerdotium Leviticum erat: quid adhuc neceſſarium fuit ſecundum ordinem Melchiſedech alium ſurgere Sacerdotem, & non ſecundum ordinem Aaron dici? Translato enim Sacerdotio, neceſſe eſt ut & Legis tranſlatio fiat.* Hæc Reſponſio confirmatur ex *S. Hieronymo* Epiſtola 126. ubi *Melchiſedecum* ab Apoſtolo ἀγενεαλόγητος dici ait, *Non quod abſque patre & matre fuerit, cum Chriſtus quoque ſecundum utramque naturam & Patrem habuerit, & Matrem; ſed quod ſubito introduca-*

tur in Geneſi occurriſſe Abrahæ a cæde hoſtium revertenti, & nec ante, nec poſtea ejus nomen feratur adſcriptum. Affirmat autem Apoſtolus, quod Aaron Sacerdotium, id eſt Populi Judæorum, & principium habuerit & finem; Melchiſedech autem, id eſt Chriſti & Eccleſiæ, & in præteritum & in futurum æternum ſit, nullumque habuerit auctorem; & quod translato Sacerdotio, Legis quoque mutatio fiat: ut nequaquam de Agar Ancilla & Monte Sina, ſed de Sara libera, & Arce Sion egrediatur Verbum Domini & Lex Dei de Jeruſalem.

Sanctus quoque *Epiphanius* Hæreſi 55. explicat quo ſenſu *Melchiſedech* ἀγενεαλόγητος dicatur: *Patris vero*, inquit, *ac matris expers dicitur, non quod ambobus illis caruerit; ſed quod nulla ſit illorum in Divinis Literis expreſſa mentio.*

Objiciunt quarto, Ab Apoſtolo aſſeri, *Melchiſedecum neque initium dierum, neque finem vitæ habere*: Quod certe nulli mortalium competit, ſed ſoli Deo & Domino noſtro Jeſu Chriſto.

Reſpondetur, *Melchiſedecum* dici ab Apoſtolo non habuiſſe initium dierum neque finem vitæ, quia neque nativitatis ejus tempus, aut nativitas ipſa, vel parentes, neque mors a *Moſe* memorata eſt, ut Chriſti typum exhiberet, qui revera non habuit initium dierum, nec finem vitæ qua Deus eſt, & cujus Sacerdotium eſt æternum. Hæc Reſponſio confirmatur ex *Theodoreto* Dialogo 2. qui inſcribitur: *Inconfuſus*: ubi locum illum Apoſtoli de Melchiſedeco expendens, ſic Orthodoxum interrogantem inducit: *Dic igitur, congruunt ne horum ſingula Melchiſedech ſecundum naturam & veritatem?* Ubi vero per multas interrogationes Eraniſtem eo adduxit, ut hæc humanæ naturæ menſuram ſuperare fateretur, quærit Orthodoxus. *Quid ergo, an falſa dixiſſe dicemus Apoſtolum?* Reſpondet Eraniſtes: *Abſit*. Tum Orthodoxus: *Qua igitur ratione fieri queat, ut & Apoſtolo veritatis laudem afferamus, & Melchiſedech quæ ſupra naturam ſunt adaptemus?* ERAN. *Obſcurus valde hic locus, & qui accuratam explicationem deſiderat.* ORTH. *Iis qui attendere velint, verborum ſententiam aſſequi difficile non erit.* „ *Cum enim dixiſſet divinus Apoſtolus*, Sine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque „ initium dierum, neque finem vitæ habens, *addidit*, Aſſimilatus Filio Dei manet „ Sacerdos in perpetuum. *Et aperte nos docet, quod Melchiſedec in iis quæ humanam naturam ſuperant archetypum eſt Chriſtus Dominus. Melchiſedech vero dixit aſſimilatum eſſe Filio Dei. Sic autem conſideremus. Diciſne Dominum patrem habuiſſe ſecundum carnem?* ERAN. *Nullo modo.* ORTH. *Quid ita?* ERAN. *Ex ſola enim Sancta natus eſt Virgine.* ORTH. *Recte igitur ſine patre nominatus eſt?* ERAN. *Vere.* ORTH. *Diciſne ipſum matrem habuiſſe ſecundum divinam naturam?* ERAN. *Nequaquam.* ORTH. *Ex ſolo enim ante ſæcula genitus eſt Patre.* ERAN. *In confeſſo eſt.* ORTH. *Itaque etiam ſine genealogia dictus eſt propter ineffabilem ejus ex Patre generationem.* Generationem *enim* ejus, *ait Propheta*, quis enarrabit? ERAN. *Recte dicis.* ORTH. *Sic ipſi convenit, nec dierum initium, nec finem vitæ habere. Caret enim principio & fine, & ut breviter dicam, Æternus eſt, & Patri coæternus.* ERAN. *Hæc mihi quoque ita videntur. Deinceps vero conſiderandum eſt, quomodo conveniant hæc etiam admirando Melchiſedech.* ORTH. *Tanquam imagini & typo. Imago vero, ſicut ante diximus, non omnia habet quæcumque habet archetypum. Itaque Salvatori quidem conveniunt hæc natura & veritate, Melchiſedech vero antiquæ genealogiæ Hiſtoria hæc attribuit. Cum enim Patriarchæ Abraham patrem nos docuiſſet, Iſaac vero patrem ac matrem, & Jacob ſimiliter, atque hujus filiorum, ſed & priſcorum quoque Patrum ſeriem expoſuiſſet, Melchiſedech patrem & matrem non nominavit, neque illum ab aliquo ex Noe poſteris genus ducere docuit, ut eſſet typus illius qui vere eſt ſine patre & ſine matre. Quod ita nos intelligere docuit divinus Apoſtolus. Eodem enim loco hæc quoque ad-* „ *jecit.* Cujus autem generatio non annuntiatur ex eis, decimas ſumpſit ab Abraham, „ & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit. ERAN. *Et quoniam parentum ejus nullam mentionem fecit divina Scriptura, ſine patre poteſt & ſine matre appellari?* ORTH. *Si vere ſine patre eſſet, & ſine matre, non eſſet imago, ſed veritas. Quia vero non natura hæc habet, ſed ſecundum divinæ Scripturæ diſpenſationem, veritatis typum oſtendit.* ERAN. *Concedamus ſane ſine patre, & ſine matre, & ſine genealogia ſic eſſe, ut dixiſti: Quod nec initium dierum, nec finem vitæ habeat, quomodo intelli-*

ge-

genus? ORTH. *Antiquam genealogiam conscribens divinus Moyses, docuit nos, quod Adam cum tot esset annorum, genuit Seth, & cum tot vixisset annos, vitæ finem accepit. Sic etiam de Seth, & Enos, & reliquis dixit. Melchisedech vero & ortus principium & vitæ finem silentio præteriit. Quare secundum historiam, nec initium dierum, nec vitæ finem habet: At secundum veritatem Unigenitus Dei Filius nec cœpit esse, nec finem habiturus est.* ERAN. *Omnes consentiunt.* ORTH. *In iis ergo quæ Deo conveniunt, & quæ vere divina sunt, Melchisedech typus & figura erat Christi Domini: Sacerdotio autem, quod hominibus magis quam Deo convenit, Christus Dominus Pontifex fuit secundum ordinem Melchisedech. Nam & ille Sacerdos fuit Gentium, & Christus Dominus pro omnibus sanctissimum & salutare sacrificium obtulit.*

Hanc doctrinam ex *S. Joanne Chrysostomo* hauserat *Theodoretus*, qui Homilia 12. in Epistolam ad Hebræos hæc habet de Melchisedeco: *Sicut hujus nescimus neque initium dierum, neque vitæ finem, propterea quod non scripta sint: ita Jesu nescimus, non quod non scripta sint, sed propterea quod non sint. Nam ille quidem est figura, hic vero veritas . . . . . Assimilatus autem Filio Dei. Si autem ubique futura esset similitudo, non utique essent typus & veritas, sed ambo essent typus. Sicut etiam in imaginibus est aliquid quidem simile, aliquid vero dissimile.*

Objiciunt quinto, Apostolum de *Melchisedeco* dicturum ad *Hebræos* 5. vers. 2. ita præfari: *De quo nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum.* Hic stupere Apostolum ad magnitudinem personæ, & ineffabilem illam confiteri quod nusquam facit cum de aliis typis loquitur, quibus Christus olim figuratus fuerat.

Respondetur, Apostolum non vocare ininterpretabilem sermonem qui est de persona *Melchisedechi*, sed eum qui est de analogia *Melchisedecum* inter & Christum, neque simpliciter sermonem illum ininterpretabilem asserere, sed respectu Hebræorum qui *Imbecilles facti sunt ad audiendum.* Hæc responsio confirmatur ex *S. Hieronymo* Epistola 126. *Difficultatem rei*, inquit, *proœmio exaggerat, dicens*: Super quo multus nobis ser-„ mo est, & ininterpretabilis: *Non quia Apostolus non potuerit id interpretari: sed quia illius temporis non fuerit. Hebræis enim, id est, Judæis persuadebat, non jam Fidelibus, quibus passim proderet Sacramentum. Veruntamen si Vas Electionis stupet ad mysterium, & de quo disputat, ineffabile confitetur: quanto magis nos vermiculi & culices, solam debemus scientiam insciitiæ confiteri, & amplissimam domum parvo quasi scramine ostendere; ut dicamus quasi duo Sacerdotia inter se ab Apostolo comparata, prioris Populi & posterioris. Et hoc ait tota disputatione, ut ante Levi & Aaron Sacerdos fuerit Melchisedech ex Gentibus: cujus tantum prædicat meritum, ut futuris Sacerdotibus Judæorum in lumbis benedixerit Abraham: Totumque quod sequitur in laudes Melchisedech, ad Christi typum referri, cujus profectus Ecclesiæ Sacramenta sunt.*

Objiciunt sexto verba Apostoli ad *Hebræos* 7. Vers. 7. *Sine ulla contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur.* Ex quibus colligunt, Divinioris cujusdam naturæ fuisse *Melchisedecum*, nec in hominibus, numerandum. Qui enim *Abrahamo* tanto Patriarchæ benedixit, major illo digniorque esse debuit.

Respondetur, Quod etsi *Melchisedecus* dignitate, officio, mysterio, major fuerit *Abrahamo*, non sequitur quod divinioris naturæ fuerit. Sicut quamvis minimus in Regno cœlorum sit major *Joanne Baptista*, quo major inter natos mulierum non fuit, non sequitur minimum illum in Regno cœlorum divinioris esse naturæ quam *Joannem Baptistam*. Hæc responsio confirmatur ex *S. Epiphanio* Hæresi 55. ubi de *Melchisedeco* scribit: *Qui Abrahamo benedixit, & ab eo decimam accepit. Ita enim fieri decebat, ut a Dei famulo Altissimi Sacerdos honoraretur; utque primus Abrahamus præputiato Sacerdoti Sacra celebranti munus offerret; quandoquidem futurum erat aliquando, ut circumcisionis proprium Sacerdotium originem ab illo ipso duceret, quo sublimitas omnis adversus Dei cognitionem elata, cognitione deprimeretur, ac ne Circumcisio glorioſius sese jactitans, de Sacerdotio posset cum Ecclesiæ S. Sacerdotio contendere. Cum enim Abrahamus Melchisedeco decimam obtulerit, illiusque posteri Levi & Aaroni deinceps offerrent, ac nihilominus postea cum attributum Circumcisioni Sacerdotium adhuc penes Aaronem ejusque stirpem maneret, Divina per Davidem Scriptura, duodecim ab origine Levi generationibus evolutis, ab Aaronis vero successione septem, oraculum illud ediderit, argumento illud*

fuit, Sacerdotii dignitatem in Teſtamento Vetere perpetuo non eſſe manſuram: ſed in eum ordinem eſſe transferendam qui Levi & Aaronem anteceſſit. Quod ipſum a Chriſto ad hodiernum uſque diem in Eccleſia factum & adminiſtratum cernimus: ubi Sacerdotalis generis non ex ipſa ſtirpe; ſed ex virtutis forma ac ratione delectus inſtituitur. Confirmatur & ex *Theodoreto*, Quæſtione 64. in Geneſim. *Tum Rex*, inquit, *tum Sacerdos erat: Sacerdos autem Dei omnium: Unde etiam Abram Patriarcha obtulit ei ſpoliorum decimas; & cum juſtus eſſet & amicus Dei ab eo benedictionem percepit. Typum enim gerebat Sacerdotii Dominici.* Ita & *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro 2. *Glaphyrorum*, ubi ex eo uod *Aaron* ſanguine arietis inunctus ſit & ſanctificatus ut Sacerdotio fungeretur, cum tamen ariete non eſſet inferior natura, ſed ſignificatione dumtaxat in eo ritu præcelleret ſanguis arietis, ut typus ſanctificationis per ſanguinem Chriſti, ita colligit: *Ne igitur, eos pudeat, etiamſi Abraham multo potior ac melior exiſtens quam Melchiſedech, ab eo benedictus dicatur. Typus enim erat vincens non autem benedicentis natura.*

Objiciunt ſeptimo verba Apoſtoli ad *Hebræos 7.* Verſ. 7. quibus Melchiſedecus comparatur cum Levitis: *Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt: ibi autem conteſtatur, quia vivit.* Hic de Levitis, quibus decimę dabantur, duo dici obſervant: alterum quod homines, alterum quod mortales fuerint. At hunc Sacerdotem, cui *Abrahamus* decimas dedit, non hominem, non mortalem fuiſſe, ſed eum de cujus vita & æternitate teſtimonium habeamus omni exceptione majus; nempe illud *Davidis* quod profert Apoſtolus: *Tu es Sacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech.* Quaſi dicat, Tu es ille, Juſtitiæ Paciſque Rex, ille Sacerdos qui vivis æternuſque es, quem vidit *Abrahamus*, decimiſque ac muneribus eſt veneratus, & *Melchiſedecum* appellavit, cum appellare eum majore atque ampliore nomine non poſſet. Id confirmant ex illis verbis Verſ. 15. & 16. *Et amplius adhuc manifeſtum eſt: ſi ſecundum ſimilitudinem Melchiſedech exurgat alius Sacerdos, qui non ſecundum legem mandati carnalis factus eſt, ſed ſecundum virtutem vitæ inſolubilis.* Nimirum quod in Levitis fuiſſe negat, id ia Melchiſedeco & Meſſia ponit, *Virtutem vitæ indiſſolubilis.*

Reſpondetur 1. *Melchiſedecum* habere teſtimonium quod vivat, quia in Hiſtoria *Moſis* & in Pſalmo *Davidis* Sacerdotium ejus commendatur nulla mortis aut ſucceſſoris mentione facta; adeoque virtutem vitæ indiſſolubilis habere typice dumtaxat: Chriſto autem id convenire ut archetypo, & in rei veritate, quia Sacerdos eſt æternus & immortalis, qui de ſe ipſo ait Apocal. 1. *Ego ſum primus & noviſſimus: & vivus, & fui mortuus, & ecce ſum vivens in ſæcula ſæculorum, & habeo claves mortis, & inferni.*

Reſpondetur ſecundo, Verba illa non tam ad *Melchiſedechi* perſonam, quam ad ejus Sacerdotium referenda, quod Levitico extincto adhuc ſupereſt & quaſi vivit, ut Græcorum plerique explicant.

Objiciunt octavo, Apoſtolum Sacerdotium *Melchiſedechi* extollere ſupra Sacerdotium Leviticum. *Si ergo*, inquit, *conſummatio per Sacerdotium Leviticum erat (Populus enim ſub ipſo Legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit ſecundum ordinem Melchiſedech alium ſurgere Sacerdotem, & non ſecundum ordinem Aaron dici?* Quibus ſignificat Apoſtolus, Nullam conſummationem rerum, quæ promiſſæ quondam erant, fieri potuiſſe per Leviticum Sacerdotium. Itaque opus fuiſſe Sacerdotio perfectiore, cujuſmodi fuit illud Meſſiæ, ſeu *Melchiſedechi*. At ſi *Melchiſedecus* mortalis homo fuit, & Salemenſium Rex & Sacerdos; abſurdum eſt fingere quod Sacerdotium ejus purius fuerit illo, quod tam perfecte juxta mentem Dei informavit *Moyſes*; & quod perfectior Dei cultus extiterit in media Chananæa, inter Infideles, quam in familia & Eccleſia Patriarcharum.

Reſpondetur, Sacerdotium *Melchiſedechi* cum Regia ejuſdem Dignitate conjunctum præſtantius fuiſſe Levitico, tum quia ab inſigniori Perſona adminiſtratum eſt, tum quia typus fuit excellentior & expreſſior Sacerdotii Chriſti, & Sacrificii Chriſtianorum. Ut enim ait *S. Auguſtinus* Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 22. *Ibi primum apparuit Sacrificium, quod nunc a Chriſtianis offertur Deo toto orbe terrarum, impleturque illud quod longe poſt hoc factum per Prophetam dicitur ad Chriſtum, qui fuerat adhuc venturus in car-*

carne: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. *Non scilicet secundum ordinem Aaron: Qui ordo fuerat auferendus illucescentibus rebus, quæ illis umbris prænotabantur.* Ps. 109. 4.

PROPOSITIO IV.

Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, oblatione panis & vini a Melchisedeco significatum est.

SAcerdotium Melchisedechi figuram fuisse Sacerdotii Christi manifestum est ex *Davidis* oraculo a *S. Paulo* usurpato ad æternitatem Sacerdotii Christi comprobandam ad *Hebræos* 7. vers. 21. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. At major difficultas est utrum *Melchisedecus* sacrificio quoque suo incruentum Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia Sacrificium præfiguraverit. Id constanter asserunt Catholici Doctores; Hæretici Lutherani & Calvinistæ negant. Catholica sententia Scripturæ Sacræ verbis nititur *Geneseos* 14. vers. 18. *At vero Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei Altissimi, benedixit ei*. Ubi verbum *hotsi* quod in Textu Hebræo respondet *τὸ proferens*, relationem ad sacrificium habere, constat ex istius loci collatione cum altero *Judicum* 6. Vers. 18. & 19. ubi idem verbum *hotsi* usurpatur in Hebræo, quo loco Vulgata nostra habet: *Nec recedas hinc, donec revertar ad te portans Sacrificium, & offerens tibi*. Verba sunt *Gedeonis* Angelum, qui humana specie ipsi apparuerat, rogantis, ut paulisper expectet donec afferat victimam Deo per ipsum offerendam. *Ingressus est itaque Gedeon & coxit hœdum, & de farinæ modio azymos panes: carnesque ponens in canistro & jus carnium mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, & obtulit ei*: ut scilicet Deo in Sacrificium illa offerret. *Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram illam, & jus desuper funde. Cumque fecisset ita, extendit Angelus Domini summitatem virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos: ascenditque ignis de petra, & carnes azymosque panes consumpsit*. Præterea tres sibi narrantur *a Mose* actiones *Melchisedechi*, quarum duæ posteriores sunt plane Sacerdotales, scilicet benedicere *Abrahamo*, & decimas ab eo accipere: prima igitur actio, scilicet prolatio panis & vini Sacerdotalis fuit & sacrifica. Quod enim pertinaciter contendunt Hæretici, *Melchisedecum* protulisse panem & vinum *Abrahamo*, vel ut subsidium ad reficiendos Milites ex prælio fatigatos, vel ut honorarium quod viris potentibus, maximeque victoribus ex bello redeuntibus offerri soleret, cujus moris plura exempla cum sacra tum profana congerunt, omnino improbabile est: Nam *Abrahamus* cum spoliis opimis hostium & annona rediens, pane & vino ad reficiendos Milites aliunde quæsito non egebat: Nec moris unquam fuit ut panis & vini honorarium a majoribus inferioribus offerretur. *Melchisedech* autem major erat *Abrahamo*, utpote Rex & Sacerdos Dei Altissimi, quo nomine & illi benedixit, cum *sine ulla contradictione quod minus est a meliore benedicatur*, (ut ait Apostolus.) Tertio, cum Scriptura Sacra pluribus in locis describat nobis Sacerdotium *Melchisedechi* ut distinctum ab Aaronico, & ut simillimum Sacerdotio Christi; conveniens certe fuit ut alicubi traderet, quale fuerit *Melchisedechi* Sacrificium. Siquidem Sacerdotium ad oblationem sacrificii institutum est, & ignorato sacrificio consequens est & Sacerdotium ignorari. Nusquam autem fit mentio Sacrificii a *Melchisedeco* oblati, nisi loco laudato Geneseos. Per prolationem ergo panis & vini, sacrificam actionem intelligere oportet. Denique id omnino conficitur ex verbis sequentibus, quibus Spiritus Sanctus rationem reddit cur *Melchisedecus* panem & vinum protulerit: *Erat enim Sacerdos Dei Altissimi*. Quæ ratio ad rem nullatenus pertineret, nisi panem & vinum ad Sacrificium protulisset, vel Deo prius oblata *Abramo* tribuisset:

Neque vero ullius momenti est quod objiciunt Hæretici, particulam causalem *chi* non esse in Hebræo, sed *vau* conjunctivam. Quod etiam observat, hebraizans *Cajetanus*. Ex 70. vertunt: *Erat autem Sacerdos Dei Altissimi*. Quod & ita profert *S. Hieronymus*, Epistola 126. Id (inquam) nullius est momenti. Norunt enim Hebraicæ lin-

linguæ periti, conjunctivam particulam apud Hebræos sæpe vim habere causalis. Exempla sunt obvia. *Genesis* 20. Vers. 3. sic legimus: *En morieris propter mulierem quam tulisti; habet enim virum*. Ubi Hebræi legunt, *Vehi behhulath bahhal. Et ipsa habet virum*. Psalmo 124. *Non avertas faciem tuam a me, & similis ero descendentibus in lacum*. Ubi (*Et*) positum est pro (*quia*) hoc sensu: Quia si faciem averteris a me, similis ero descendentibus in lacum. *Isaiæ* 64. Vers. 5. *Ecce tu iratus es, & peccavimus:* Id est, Tu iratus es, quia peccavimus.

Probatur secundo propositio nostra ex Traditione. Patres enim omnes quotquot *Melchisedechi* & Sacerdotii ejus meminerunt, illudque cum Sacerdotio Christi ut figuram cum veritate compararunt, prolationem panis & vini a *Melchisedeco* factum cum *Abrahamo* victori occurrit, velut actionem sacram & sacrificam agnoverunt, & ut typum Eucharistici Sacrificii, quod in Ecclesia Catholica offertur, commendarunt. Hos inter primus laudandus venit *Clemens Alexandrinus* Lib. 4. Stromatum pag. 439. Edit. Paris. 1641. *Melchisedech*, inquit, *Rex Salem, Sacerdos Dei Altissimi, qui vinum & panem sanctificatum dedit nutrimentum, in typum Eucharistiæ.*

Eusebius Cæsariensis Lib. 5. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 3. ubi Psalmi 109. Oracula explicat. *Et sane*, inquit, *Oraculi exitus admirabilis ei qui contempletur, quemadmodum Salvator noster Jesus, qui est Christus Dei, ipsius Melchisedech ritu, ea quæ ad Sacerdotium in hominibus gerendum spectant, per suos Ministros perficiat. Nam quemadmodum ille qui Sacerdos Gentium erat, nusquam videtur Sacrificiis corporalibus functus, sed vino solo & pane, dum ipsi Abraham benedicit; ita sane primus ipse Salvator ac Dominus noster, deinde qui ab ipso profecti sunt, Sacerdotes, in omnibus Gentibus, Spirituale secundum Ecclesiasticas Sanctiones Sacerdotii Munus obeuntes, vino ac pane, & Corporis illius & salutaris Sanguinis Mysteria repræsentant; quæ sane Mysteria Melchisedech tanto ante Spiritu divino cognoverat, & rerum futurarum imaginibus usus fuerat,* „ *sicut etiam Mosis Scriptura testificatur, ubi ait:* Et Melchisedech Rex Salem, protu- „ lit panem & vinum, erat autem Sacerdos Dei Altissimi, & benedixit Abraham. *Merito igitur & cum jurisjurandi adjectione, tunc ei de quo hic agimus talia promissa sunt.* „ Juravit, *inquit*, Dominus Deus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum „ secundum ordinem Melchisedech.

S. Epiphanius Hæresi 55. Num. 6. *Ei*, inquit, *Melchisedecus occurrit, ac panem ipsi vinumque protulit. Quo facto Mysteriorum significationes adumbravit, quæ Domini figuram exprimebant, qui dixit: Ego sum panis vivus. Sed & Sanguinis illius figuram, qui eperforato ipsius latere ad eorum, qui inquinati erant, expiationem aspersionemque manavit.* Joan. 6. 31.

S. Joannes Chrisostomus Homilia 36. in Genesim. *Vide*, inquit, *propter honorem in Patriarcham collatum, quomodo Sacramentum insinuatur. Protulit enim panem & vinum. Videns typum, cogita oro & veritatem, & admirare divinarum Scripturarum accuratam diligentiam, quomodo superioribus sæculis & ab initio futura præsignata sint.* Et Homilia 36. *Quæ fiebant*, inquit, *Christi typus erant, & ipsa oblata Mysterium quoddam præsignabant.* Idem contra *Judæos* scribens apud *Euthymium* in Panoplia: *Deus*, inquit, *legalis extinctionem Sacerdotii præmonstrans, per Davidem dixit*: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. *Qui non legales hostias immolabat; sed preces, & panem ac vinum, ut Historia tradit. Manifestum igitur est, quod cum Sacerdotio Aaronis sublatus est Legalis vivendi Ritus: cum Melchisedechi vero Sacerdotio introductum est ei congruens institutum.*

S. Cyrillus Alexandrinus, Libro 2. *Glaphyrorum* in Genesim. *Aptavit itaque divinus Paulus hæc ex similitudine clara ac manifesta Melchisedech Christo. Statuit autem symbolum sive typum Sacerdotii præstantioris, quam est legale, benedictionem Abrahæ factam, vinique & panum oblationem. Neque enim alia ratione benedicti sumus a Christo, magno ac vero Sacerdote.* Et infra: *ipsum etiam Sacerdotii modum in exemplum rei manifeste ob oculos posuit. Panes enim & vinum obtulit Melchisedech . . . . . Qui erat similitudo ac typus Christi, non quidem carnaliter Sacerdotium administrantis, sed secundum virtutem vitæ indissolubilis. Nutrit enim nos in immarcescibilem vitam Mysticis Sacrificiis.* Genes. 14. 18.

Theo-

Theodoretus Quæſtione 64. *in Geneſim*, ubi de *Melchiſedeco* ſic loquitur: *Typum gerebat Sacerdotii Dominici. Ideoque & Abrahæ panes & vinum viciſſim dedit, ut qui fortaſſe ſolitus erat Deo omnium talia offerre. Oportebat enim & in hoc typum pateſieri.* Et Commentario in Pſalmum 109. *Melchiſedech porro non Judæorum, ſed Gentium eſt Sacerdos. Sic & Dominus Chriſtus non pro Judæis tantum, ſed pro omnibus hominibus ſemetipſum obtulit Deo. Exorditur autem Sacerdotium in nocte, poſtquam crucem ſubivit;* „ *cum* Accipiens panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & comedite ex eo, „ Hoc eſt corpus meum. Similiter & calicem cum temperaſſet, dedit Diſcipulis ſuis *Matth.* 26. „ dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic eſt enim ſanguis meus Novi Teſtamenti, qui „ pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. *Invenimus autem Melchiſedech & Sacerdotem & Regem eſſe (figura enim erat veri Sacerdotis & Regis) & offerentem Deo non victimas ratione carentes, ſed panem & vinum. Hæc enim Abrahæ quoque obtulit, cum Sacerdotii ſui exemplar in lumbis Patriarchæ ſecundum Spiritum præviderat. Si igitur ex Davide Chriſtus ſecundum carnem ortus eſt, & David ex Juda, & Pontificatum ſecundum ordinem Melchiſedech accepit Chriſtus, Leviticum utique Sacerdotium ceſſavit, & in Judæ Tribum majoris Sacerdotii benedictio tranſiit. Sacerdos autem nunc eſt Chriſtus, ex Juda ſecundum carnem ortus, non ipſe aliquid offerens, ſed caput exiſtens eorum, qui offerunt. Corpus enim ſuum Eccleſiam vocat, & per eam Sacerdotio fungitur ut homo; recipit autem ea quæ offeruntur, ut Deus. Offert vero Eccleſia Corporis ejus & Sanguinis ſymbola, totam maſſam per primitias ſanctificans.*

S. Iſidorus Peluſiota Lib. 1. Epiſtola 431. *Melchiſedech, panibus ac vino Sacerdotis munus obiens, per quæ divinorum Myſteriorum typum adumbrabat.*

S. Joannes Damaſcenus Lib. 4. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 14. *Abrahamum ex alienigenarum ſtrage redeuntem ille ſummi Dei Sacerdos Melchiſedech pane ac vino excepit. Menſa illa Myſticam hanc adumbrabat, quemadmodum & Sacerdos ille veri Pontificis Chriſti figuram & imaginem præ ſe ferebat. Tu enim, inquit, es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* *Pſal.* 109.

Oecumenius in Commentario Cap. 7. Epiſtolæ ad Hebræos. *Melchiſedech primus hoſtiam ſine ſanguine Deo obtulit, nempe panem & vinum. Aut quia etiam Chriſtus ſine ſanguine hoſtiam obtulit, deinde poſtmodum ſuum ipſius etiam Corpus: Propterea ergo apte dictum eſt, Chriſtum eſſe Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech.* Et infra: *Significat ſermo, quod licet Chriſtus non obtulerit incruentam hoſtiam (Siquidem ſuum ipſius corpus obtulit); at tamen qui ab ipſo fungentur Sacerdotio, quorum Deus Pontifex eſſe dignatus eſt, ſine ſanguine offerent. Nam hoc ſignificat,* in æternum. *Neque enim de ea quæ ſemel a Deo facta eſt oblatio & hoſtia dixiſſet,* In æternum: *Sed reſpiciens ad præſentes Sacrificos, per quos medios Chriſtus ſacrificat & ſacrificatur: qui etiam in Myſtica Cœna modum illis tradidit hujuſmodi Sacrificii.*

Patrum Latinorum agmen ducit *S. Cyprianus* Epiſt. 63. ad *Cæcilium* ſcribens: *Item in Sacerdote Melchiſedech Sacrificii Dominici Sacramentum præfiguratum videmus, ſecun-* „ *dum quod Scriptura Divina teſtatur & dicit:* Et Melchiſedech Rex Salem protulit „ panem & vinum. Fuit autem Sacerdos Dei ſummi, & benedixit Abraham. *Quod autem Melchiſedech typum Chriſti portaret, declarat in Pſalmis Spiritus Sanctus ex perſona Patris ad Filium dicens:* Ante Luciferum genui te: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. *Qui ordo utique hic eſt de ſacrificio illo veniens & inde deſcendens, quod Melchiſedech Sacerdos Dei ſummi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis Sacerdos Dei ſummi, quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt panem & vinum, ſuum ſcilicet Corpus & Sanguinem .... Ut ergo in Geneſi per Melchiſedech Sacerdotem benedictio circa Abraham poſſet rite celebrari, præcedit ante imago Sacrificii Chriſti, in pane & vino ſcilicet conſtituta, quam rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum vino obtulit, & qui eſt plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit.*

S. Hieronymus in Epiſtola 17. ad Marcellam. *Recurre*, inquit, *ad Geneſim: & Melchiſedech Regem Salem, hujus Principem invenies Civitatis: Qui jam tunc in typo Chriſti panem & vinum obtulit, & Miniſterium Chriſtianum in Salvatoris Sanguine &*

Corpore *dedicavit*. Et Epistola 126. ad Evagrium, *Ordinem Melchisedech*, & Sacerdotium sic interpretari dicit Græcos Patres: *Quod non carnis & sanguinis victimas immolaverit, & brutorum animalium sanguinem dextera susceperit; sed pane & vino, simplici, puroque sacrificio, Christi dedicaverit Sacramentum.*

S. Augustinus Libro octoginta trium Quæstionum, Quæst. 61. *Dominus noster Jesus Christus ipse est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, qui seipsum obtulit holocaustum pro peccatis nostris; & ejus sacrificii similitudinem celebrandam in suæ passionis memoriam commendavit: ut illud quod Melchisedech obtulit Deo, jam per totum orbem terrarum in Christi Ecclesia videamus offerri.*

Item Libro contra Adversarium Legis & Prophetarum, Cap. 20. *Noverunt*, inquit, *qui legunt, quid protulerit Melchisedech, quando benedixit Abrahamo; & jam sunt participes ejus. Vident tale Sacrificium nunc offerri Deo toto orbe terrarum.* Lib. 16. *De Civitate Dei*, Cap. 22. *de Melchisedeco* agens, & *Abrahamo* ab illo benedicto: *Ibi quippe*, inquit, *primum apparuit Sacrificium, quod nunc a Christianis offertur Deo toto orbe terrarum, impleturque illud, quod longe post hoc factum per Prophetam dicitur ad Christum, qui fuerat adhuc venturus in carne:* Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. *Non scilicet secundum ordinem Aaron, qui ordo fuerat auferendus illucescentibus rebus, quæ illis umbris prænotabantur.* Et Lib. 17. Cap. 17. *Et eo*, inquit, *quod jam nusquam est Sacerdotium & Sacrificium secundum ordinem Aaron; & quod ubique offertur sub Sacerdote Christo quod protulit Melchisedech, quando benedixit Abraham; quis ambigere permittitur, de quo ista dicantur?* Lib. 18. Cap. 35. *Hoc Sacrificium*, inquit, *per Sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech cum in omni loco a Solis ortu usque ad occasum Deo jam videamus offerri; Sacrificium autem Judæorum, quibus dictum est. Non est mihi voluntas in vobis, nec accipiam de manibus vestris munus, cessasse negare non possunt.*

Tractatu in Psalmum 33. Concione 1. *Erat autem, ut nostis, Sacrificium Judæorum antea secundum ordinem Aaron in victimis pecorum; & hoc in mysterio. Nondum erat Sacrificium Corporis & Sanguinis Domini, quod Fideles norunt, & qui Evangelium legerunt; quod Sacrificium nunc diffusum est toto orbe terrarum. Proponite ergo vobis ante oculos duo Sacrificia; & illud secundum ordinem Aaron, & hoc secundum ordinem Melchisedech, de quo dicitur, Tu es Sacerdos in æternum, &c.* Et concione 2. *Ipse*, inquit, *de Corpore & Sanguine suo instituit Sacrificium secundum ordinem Melchisedech.*

Tractatu in Psalmum 109. *Judæi*, inquit, *vident periisse jam Sacerdotium secundum ordinem Aaron, & non agnoscunt Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech:* Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. *Fidelibus loquor. Si quid non intelligunt Catechumeni, auferant pigritiam, festinent ad notitiam. Non ergo opus est Mysteria promere: Scripturæ vobis intiment, quid est Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech.*

Epistola 95. quæ est 177. postremæ Editionis Parisiensis, ad *Innocentium I.* Pontificem Maximum data: *Melchisedech*, inquit, *prolato Sacramento Mensæ Dominicæ, novit æternum ejus Sacerdotium figurare.*

S. Cæsarius Arelatensis Homilia 7. *Hic ergo in Melchisedech*, inquit, *cujus genealogia vel origo notitiam illius temporis latuit, oblatione panis & vini hoc Christi Sacrificium præsignavit*: Nimirum Corporis & Sanguinis ejus, quod in Eucharistia exhibetur & offertur.

Cassiodorus in Psalmum 109. hæc verba explicans, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, &c.* hæc habet: *Hoc etiam Propheta promisisse Filio commemorat Patrem. Cui enim potest veraciter istud & evidenter aptari, nisi Domino Salvatori, qui Corpus & Sanguinem suum in panis ac vini erogatione salutariter consecravit? Quem ordinem per mysticam similitudinem Melchisedech Justissimus Rex instituit, quando Dominus panis & vini fructus obtulit. Constat enim pecudum victimas periisse, quæ fuerunt ordinis Aaron; & Melchisedech manere potius Institutum, quod toto orbe in Sacramentorum erogatione celebratur.*

Paschasius Radbertus in Epistola ad Frudegardum: *Volo*, inquit, *perpendat fidelis animus, quid interfit inter illud typicum Pascha, quo agnus immolatus est, & in eadem Co-*

na comeſtus ; & iſtud, quod ſecundum ordinem Melchiſedech in pane & vino continuo celebratur. Et mox : *Deinde Corpus & Sanguis in Calice ad expletionem factum eſt veritatis, ut quod in Melchiſedech præceſſerat, totum compleretur in Chriſto.*

Potho Prumienſis Lib. 2. De Statu Domus Dei : *Denique*, inquit, *præter unum verum ſummumque Sacrificium, quod ſecundum ordinem Melchiſedech in conſecratione Euchariſtiæ offerimus, nullum aliud Munus præſtantius Altari Sancto ſuperponimus.*

Sane *Melchiſedecum* figuram fuiſſe Sacerdotii Chriſti in eo præſertim quod panem & vinum obtulerit, adeoque Chriſtum Sacerdotem eſſe ſecundum ordinem *Melchiſedech*, quatenus figuram illam complet, Corporiſque ac Sanguinis ſui exhibet veritatem, Deoque perSacerdotes illa offert in Euchariſtiæ Sacrificio, ut Patres ſummo conſenſu interpretantur, hæc ratio luculenter confirmat. Siquidem Chriſtus eſt Sacerdos ſecundum ordinem *Melchiſedech*, in Sacrificio, ſive in eo quod eſt proprium hujus Sacerdotii, cum eo convenire debet. Nihil autem illius Sacerdotii proprium eſt, niſi forma rituſque talis Sacrificii. Quod enim *Melchiſedech* benedixerit & decimas acceperit, hujus Sacerdotii non eſt proprium, ſed commune ipſi cum Sacerdotio Levitico. Quod oleo ſenſibili non fuerit unctus *Melchiſedech*, neque ſucceſſerit alteri, nec alius ipſi ſucceſſerit, non eſt proprium *Melchiſedech*, ſed commune cum *Abel*, aliiſque nonnullis. Denique quod ejus genealogia ſcripta non ſit, ac propterea ſit typus æterni Sacerdotii Chriſti, præter quam quod extrinſecum eſt Sacerdotio, non eſt proprium *Melchiſedech*, ſed commune cum *Job*, *Elia* & aliis, quos fuiſſe Sacerdotes exploratum eſt ex Scriptura Sacra ; quæ tamen eorum genealogiam non deſcribit, ut obſervat *S. Epiphanius Hæreſi* 55. Cum itaque oblatio panis & vini, incruenti ſcilicet, puri ſimpliciſque Sacrificii, propria fuerit Sacerdotii *Melchiſedechi*, Chriſtus ſecundum ordinem *Melchiſedech* Sacerdos in æternum, hoc functus eſt Sacerdotio, quatenus ex pane & vino Corpus & Sanguinem ſuum myſticis verbis conſecravit, & in Sacrificium ſub eorundem elementorum ſpeciebus Deo obtulit, ut veritatem, cujus typum exhibuerat *Melchiſedecus*, impleret ; illudque per Novæ Legis Sacerdotes eodem Ritu quem in ſuprema Cœna inſtituit, offerre non ceſſat. Sic æterno Sacerdotio fungitur, quia ejus Sacrificium perpetuum eſt, quod Sacrificio Crucis non convenit, quod ſemel dumtaxat eſt oblatum, & ratione tantum effectus, ſcilicet redemptionis humani generis, æternum dici poteſt ; ſed uni Sacrificio Euchariſtiæ, quod omni tempore in Eccleſia celebratur, & ad finem uſque ſæculorum celebrabitur.

At, inquies, proprium & ſingulare Sacerdotii *Melchiſedech* inſigne non fuit panis & vini oblatio in Sacrificio. Nam & Levitici Sacerdotes in jugi Sacrificio, quod mane & veſpere ſingulis diebus offerebant, panem adhibebant & vinum, ut ſcriptum eſt *Num.* 28.

Reſpondetur, Longe diverſam eſſe illius & *Melchiſedechiani* Sacrificii rationem. Jugis enim Sacrificii præcipua materia erat agnus anniculus ; panis autem & vinum ut adjuncta, & quædam (ut ita dicam) illius Sacrificii condimenta adhibebantur : nec panis ille vulgaris erat & uſitatus, ſimplexque & purus, ſed azymus & oleo conſperſus.

Objicies : Si *Melchiſedech* typus fuiſſet Sacerdotii ac Sacrificii Chriſti quatenus panem & vinum obtulit, & Chriſtus hanc figuram impleviſſet cum inſtituit Euchariſtiæ Sacrificium ; *S. Paulus* de Sacerdotio Melchiſedechi differens, illudque cum Levitico comparans, & Sacerdotium Chriſti non ſecundum ordinem *Aaron*, ſed ſecundum ordinem *Melchiſedech* fuiſſe commemorans, tum oblationis panis & vini a *Melchiſedeco* factæ, tum Sacrificii Euchariſtiæ quod ea oblatione ſignificatum eſt, meminiſſet. Neutrius porro meminit ; quod argumento eſt *S. Paulum* figuram illam non agnoviſſe.

Reſpondetur, *S. Paulum* oblationis panis & vini a *Melchiſedeco* factæ, & Euchariſtiæ, quam illa oblatio ſignificabat, non meminiſſe, quod ejus inſtituto & conſilio id nullatenus conduceret. Quatuor enim ſibi probanda ac declaranda ſumpſit Apoſtolus, ad quæ nullatenus pertinet rerum iſtarum commemoratio. Probat primo Sacerdotium Chriſti minime futurum fuiſſe ſecundum ordinem Leviticum ; quia *David* quadringentis amplius annis poſt inſtitutionem Levitici Sacerdotii vaticinatus eſt Chriſtum futurum Sacerdotem in æternum ſecundum ordinem *Melchiſedech* ; tum quia Chriſtus ortus non fuit de Tribu Levi, ſed de Tribu Juda, ex qua nullus unquam Sacerdotio functus eſt. Secundo oſtendit Apoſtolus Sacerdotium Chriſti multo præſtantius futurum Levitico ; quia Chriſtus futurus erat Sacerdos ſecundum ordinem *Melchiſedech*.

Por-

Porro *Melchiſedecum* majorem & præſtantiorem *Abrahamo* innuit Scriptura, utpote qui *Abrahamo* benedixerit, ab eoque decimas acceperit. Quare cum *Levi* tunc fuerit in lumbis Patris ſui *Abrahæ*, ipſe quoque una cum illo benedictionem accepit a *Melchiſedeco*, eique decimas ſolvit. Tertio docet Apoſtolus, Sacerdotium Leviticum æternum futurum non fuiſſe, ſed aliquando tandem aboleri debuiſſe, quia Deus per *Jeremiam* promiſit ſe daturum Hebræis Pactum & Teſtamentum Novum, diverſum ab eo quod eis olim dederat in deſerto. *Dicendo autem novum* (inquit Apoſtolus) *veteravit prius; quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt*. Quarto, demonſtrat Apoſtolus infirmitatem ac inefficacitatem Sacerdotii & Sacrificii Levitici; contra vero vim incredibilem & efficacitatem Sacerdotii & Sacrificii Chriſti, ex duobus capitibus. Primum quod Sacerdotes Levitici multi fuerint & diverſi, alii ſuccedentes aliis; cum enim mortales eſſent, iidem Sacerdotio fungi ſemper non poterant morte prohibente: Chriſtus autem unicus eſt & æternus Sacerdos. Deinde quod Levitica Sacrificia multiplicabantur, & per ſingulos annos iterabantur, utpote per ſe imperfecta & inefficacia; At vero Chriſtus unica oblatione ſui & remiſſionem peccatorum, & ſanctificationem in æternum conſummavit. Ex his liquet, ab Apoſtoli inſtituto prorſus alienam fuiſſe Sacrificii panis & vini a *Melchiſedeco* oblati, aut Sacrificii Euchariſtiæ, quod Melchiſedechiano ſignificatum eſt, commemorationem.

Jerem. 31

SCHOLION.

Euchariſtia, cujus typus fuere panis & vinum, a Melchiſedech oblata, dari non debet niſi Abrahæ imitatoribus, veris Fidelibus, victoribus hoſtium, id eſt Dæmonum, vitiorum, & cupiditatum ſuarum. Unde Dominus in Apocalypſi ait: *Vincenti dabo Manna abſconditum*.

DISSERTATIO IV.

De Terræ promiſſæ finibus a Deo deſcriptis; & de Sacrificio, cujus oblationem Abrahamo Deus imperavit in promiſſionis Argumentum.

Apoc. 2. 17.

I. TErræ promiſſæ fines a Deo deſcribuntur *Geneſis* 15. his verbis: *In illo die pepigit fœdus Dominus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo Terram hanc a fluvio Ægypti uſque ad fluvium magnum Euphratem, Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, & Hethæos, & Pherezæos, Raphaim quoque, & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergeſæos, & Jebuſæos*. Iidem fines deſignantur *Exodi* 23. Verſ. 31. *Ponam autem* (inquit Deus) *terminos tuos a Mari Rubro uſque ad Mare Palæſtinorum, & a Deſerto uſque ad fluvium: Tradam in manibus veſtris habitatores Terræ, & ejiciam eos de conſpectu veſtro*. Et Joſue 1. Verſ. 4. *A Deſerto & Libano uſque ad fluvium magnum Euphratem, omnis Terra Hethæorum uſque ad Mare Magnum contra Solis occaſum erit terminus veſter*. Fluvius Ægypti Terræ promiſſæ terminus erat ad Meridiem, Euphrates vero ad Septemtrionem. Flùvius ille Ægypti, non eſt Nilus; alioquin magna pars Ægypti, itemque Arabia & Madianitis ad Hebræorum ditionem pertinuiſſent: ſed eſt parvus fluvius e Nilo derivatus, inter Peluſium & Palæſtinam per latiſſimam ſolitudinem decurrens, & Mare Mediterraneum intrans, quod Ægyptiacum ſive Phœnicium appellatur. Hunc fluvium ita deſcribit *S. Hieronymus* in Libello de Locis Hebraicis: *Eſt Rivus Nili de eremo veniens, atque inter Rhinocoluram & Ægyptum in Mare ingreditur Mediterraneum*. Ideo *Geneſis* 15. vocatur *Fluvius Ægypti*, & 3. *Regum* 8. Verſ. 65. *Rivus Ægypti*; & *Num.* 34. verſ. 5. *Torrens Ægypti*; ut & *Joſue* 15. verſ. 4. Quia fluit in confinio Ægypti & Palæſtinæ, qua tamen Ægyptus vergit ad occaſum; quam ob cauſam, & quia deſinit in Mare Mediterraneum, quod eſt occidentale Judææ, 70. Interpretes *Amos* 6. eum appellaverunt *Torrentem Occidentis*. Vel dicitur *Fluvius Ægypti*, quod ortum habeat in Ægypto, ex Nilo ſcilicet qui Ægyptum alluit. Vocatur etiam *Torrens deſerti* Amos 6. quod per vaſtiſſimam ſolitudinem interjacentem inter Peluſium & Palæſtinam

in

in Mare præcipiti curſu defluat. *Fluvius turbidus* appellatur *Joſue* 13. quod turbidas habeat aquas. Alter promiſſæ Terræ terminus eſt *Euphrates*, qui *Exodi* 23. & *Joſue* 24. ſolo *Fluminis* nomine per antonomaſiam indigitatur.

II. At difficultatem non levem faceſſit, quod *Numerorum* 34. ubi Terræ promiſſæ fines accuratiſſime deſcribuntur, & omni ex parte determinantur, ea non ultra *Emath* extenditur, quod longiſſime diſtat ab Euphrate. Sic & 3. *Regum* 8. verſ. 65. Terræ ab Iſraelitis poſſeſſæ fines deſignantur *Ab introitu Emath, uſque ad Rivum Ægypti*. Quin etiam brevioribus terminis Terram promiſſam circumſcribit quandoque Scriptura Sacra, ſcilicet *A Dan uſque Berſabee*, 1. Regum 3. Verſ. 20. & 3. Regum 4. Verſ. 25.

PROPOSITIO I.

Quamvis totum illum Terrarum tractum, qui ab Ægypti fluvio ad Euphratem interjacet, nuſquam poſſederint Hebræi, ſtat nihilominus divinæ promiſſionis inconcuſſa veritas.

III. SAne longe citra Euphratem ab ipſo Deo definita eſt Iſraelitarum hæreditas, quam ſortito partiri inter ſe juſſi ſunt Numerorum 34. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens: Præcipe filiis Iſrael, & dices ad eos: Cum ingreſſi fueritis Terram Chanaan, & in poſſeſſionem vobis ſorte ceciderit, his finibus terminabitur. Pars meridiana incipiet a Solitudine Sin, quæ eſt juxta Edom & habebit terminos contra Orientem Mare Salſiſſimum. Qui circuibunt Auſtralem plagam per aſcenſum Scorpionis, ita ut tranſeant in Senna, & perveniant a Meridie uſque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad Villam nomine Adar, & tendent uſque ad Aſemona. Ibitque per gyrum terminus ab Aſemona uſque ad Torrentem Ægypti, & Maris magni litore finietur. Plaga autem Occidentalis a Mari magno incipiet, & ipſo fine claudetur. Porro ad Septemtrionalem plagam a Mari magno termini incipient, pervenientes uſque ad Montem altiſſimum, a quo venient in Emath uſque ad terminos Sedada: ibuntque confinia uſque ad Ephrona, & Villam Enan. Hi erunt termini in parte Aquilonis. Inde metabuntur fines contra Orientalem plagam de Villa Enan uſque Sephama, & de Sephama deſcendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: Inde pervenient contra Orientem ad Mare Cenereth, & tendent uſque ad Jordanem, & ad ultimum ſalſiſſimo claudentur Mari. Hanc habebitis Terram per fines ſuos in circuitu.* Porro quam longe diſſiti ſint ab Euphrate hi fines quibus Terra promiſſa circumſcribitur, in Geographia hoſpes eſt omnino & peregrinus qui non videt. Sed ne illam quidem longe anguſtiorem regionem adverſus priſcos incolas totam obtinere Iſraelitas potuiſſe, in *Judicum* Hiſtoria multis comprobatum eſt exemplis. Numquid ergo divinarum promiſſionum fruſtrata veritas eſt? Nequaquam. Deus enim Iſraelitis fines diverſos duos deſpondiſſe videtur atque deſtinaſſe: alteros, qui non ultra eum locum, qui aditus ſive introitus ad Emath appellatus eſt, extendebantur ad Septemtrionem: alteros vero qui ulterius ad Euphratem uſque excurrebant; & illis quidem anguſtioribus primum contentos vivere, ſorte inter ſe diſtributis, voluiſſe Deum, donec magis magiſque propagati ſpatio ampliore opus haberent. Cum vero freti Deo illos univerſos occupaſſent; neque barbaris Deoque indiviſis Gentibus quicquam illic reliqui feciſſent; tum demum fore tempus, quo poſſent ultra progredi, & ad Euphratem uſque omnia ſub ditionem ſuam loca, pulſis poſſeſſoribus priſtinis redigere, ſibique ut hæreditatem ſuo jure vindicare; ſi tamen perpetua adverſus Deum pietate dignos ſe ampliori ejus liberalitate præſtitiſſent. Non igitur periclitatur veritas promiſſorum divinorum, etiamſi Hebræos nunquam hæreditarias ſuas poſſeſſiones ad Euphratem uſque protuliſſe fateamur: quando illi plerumque ita impii erga Deum fuerint, ut mirari potius oporteat Dei indulgentiam, qui tamdiu illos in ipſa Chananæa manere paſſus ſit. Ita differit Scripturæ doctiſſimus Interpres *Andreas Maſius Commentar. in Joſue cap.* 1.

IV. Quam ille doctrinam ex *S. Hieronymo* hauſerat, Epiſtola 129. *Dardano* inſcripta, in qua hæc habet: *Reſpondeant mihi* (inquit) *qui hanc Terram, quæ nunc nobis Chriſti Paſſione & Reſurrectione Terra repromiſſionis effecta eſt, poſſeſſam putant a po-*

pulo

pulo *Judæorum, postquam reversus est ex Ægypto, quantum possederit? Utique a Dan*
3. Reg. 4. *usque Bersabee, quæ vix centum sexaginta millium in longum spatio tenditur. Neque enim David & Salomon, potentissimos Reges exceptis iis quos post victoriam in amicitiam receperunt, plus tenuisse Scriptura testatur. Et hoc dico, ut taceam quinque Palæstinæ Civitates, Gazam, Ascalonem, Geth, Accaron, & Azotum: Judæos quoque a meridiana plaga vix septuaginta quinque millibus ab Hierosolyma separatos; Arabas & Agarenos, quos nunc Saracenos vocant, in vicinia Urbis Jerusalem. Pudet dicere latitudinem Terræ repromissionis, ne Ethnicis occasionem blasphemandi dedisse videamur. Ab Joppe usque ad viculum nostrum Bethleem quadragintasex millia sunt: cui succedit vastissima Solitudo, plena ferocium barbarorum, de quibus dicitur:* Contra faciem omnium
Genes. 16. fratrum tuorum habitabis: *& quorum facit Poeta eloquentissimus mentionem:* Lateque vagantes Barcæi, *a Barce oppido, quod in solitudine situm est: quos nunc corrupto sermone Afri Barcianos vocant. Hi sunt qui pro locorum qualitatibus diversis nominibus appellantur, & a Mauritania per Ægyptum, Africam, Palæstinamque, & Phœnicem, Cœ-*
Apoc. 3. 17. *len Syriam, & Osrhoenem, Mesopotamiam atque Persidem, tendunt ad Indiam. Hæc*
Num. 34. *est, Judææ, tuarum longitudo & latitudo terrarum: in his gloriaris; super his te per diversas Provincias ignorantibus jactitas: Ad Populum phaleras: ego te intus & in cute novi. Quod si objeceris, Terram repromissionis dici, quæ in Numerorum Volumine continetur, a Meridie Maris Salinarum per Sina & Cadesbarne, usque ad Torrentem Ægypti, qui juxta Rhinocoluram Mari magno influit: & ab Occidente ipsum Mare, quod Palæstinæ, Phœnici, Syriæ-Cœlè, Ciliciæque protenditur: Ab Aquilone Taurum Montem, & Zephyrium, usque Emath, quæ appellatur Epiphania Syriæ: ad Orientem vero per Antiochiam, & Lacum Cenereth, quæ nunc Tiberias appellatur: & Jordanem, qui Mari influit Salinarum, quod nunc Mortuum dicitur: Trans Jordanem autem duarum & semis Tribuum possessio est, Ruben, & Gad, & dimidiæ Tribus Manasse. Et ego satebor hæc tibi repromissa, non tradita: Si observasses mandata Dei, & in præceptis illius ambulasses; si non pro omnipotenti Deo coluisses Beelphegor, & Baal, Beelzebub, & Chamos; quos quia præstuliſti Deo, omnia quæ tibi promissa fuerant, perdidisti. Et mihi in Evangelio promittuntur Regna Cœlorum, quæ Testamentum Vetus omnino non nominat. Sed si non fecero quæ præcepta sint, nequaquam erit culpa in promittente, sed in me, qui promissum accipere non merui. Ubi enim optio proponitur ad eligendum, qui operari renuis, frustra cupias quod promissum est. Lege Librum Josue, & Judicum, & quantis possessionum angustiis sis coarctatus, intelliges. Quid diversarum Urbium alienigenas commemorem, quos Populus Judæorum non quivit expellere de Urbibus & sedibus suis? Cum ipsa Metropolis tua, prius Jebus, postea Salem, tertio Hierosolyma, & nunc Ælia, Jebusæos expellere non valuerit, sed manserit cum eis in scandalum exemplumque vicinorum.*

V. Mens alia fuit *Cajetani* & *Oleastri* Clarissimorum nostri Ordinis Interpretum, qui Dei promissum de Terra ab Hebræis usque ad Euphratem possidenda tempore *Davidis* impletum censent: idque ex Lib. 2. *Regum*, cap. 8. colligunt; ubi hæc leguntur: *Percussit David Philisthiim, & humiliavit eos, & tulit David Frenum tributi de manu Philisthiim. Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coæquans terræ: Mensus autem duos est funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo. Et percussit David Adarezer filium Rohob Regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphratem. Et captis David ex parte ejus mille septingentis Equitibus, & viginti millibus Peditum, subnervavit omnes jugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus. Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer Regi Soba: & percussit David de Syria viginti duo millia virorum. Et posuit David præsidium in Syria Damasci; factaque est Syria David serviens sub tributo.* Eadem referuntur 1. *Paralipomenon* 18.

VI. Verum cum ambiguum sit, de quo verba illa intelligenda sint, *Quando profectus est ut dominaretur supra Euphratem*, de *Davide*, an de *Adarezer*, & ad *Adarezer* probabilius referantur, divinæ promissionis effectum ad *Salomonis* tempora verisimilius refert *S. Augustinus*. Salomonem quippe suo subditas imperio habuisse Gentes omnes, Terramque totam a flumine Euphratis usque ad terminos Ægypti, colligit ex 3. *Regum*,

gum, cap. 4. Verſ. 21. ubi ſic legimus: *Salomon autem erat in Ditione ſua, habens omnia regna a flumine Terræ Philiſthiim, uſque ad terminum Ægypti: offerentium ſibi munera, & ſervientium ei cunctis diebus vitæ ejus.* Et Verſ. 24. *Ipſe enim obtinebat omnem Regionem, quæ erat trans flumen a Thaphſa uſque ad Gazam, & cunctos Reges illarum Regionum, & habebat pacem ex omni parte in circuitu.* Obſervat autem *S. Auguſtinus*, Terram Hebræis promiſſam duplicem eſſe; primam in qua ſeptem Gentes Deo inviſæ habitabant, Amorrhæus, Hethæus, Pherezæus, Gergeſæus, Evæus, Jebuſæus, & Chananæus: quas quidem Gentes ejicere, delere, exterminare debebant Iſraelitæ, ut Terram, ſorte inter ſe diſtributam incolerent. Hæc porro Terra, quæ Chananæa ſolet appellari, longius non extendebatur quam a Dan uſque Berſabee, vel ab Introitu Emath uſque ad Fluvium ſive Torrentem Ægypti. Alteram Terram ſeu potius Terræ Hebræis promiſſæ partem, protenſam ultra Chananitidem uſque ad Euphratem *S. Auguſtinus* cenſet: quæ tamen ita ipſis promiſſa fuerit, ut eam Imperio ſuo ſubjicerent, ejuſque incolas vectigales ſibi facerent, non ut eam pulſis ac exterminatis indigenis incolerent. Diſtinctionem illam ſuam fundat *S. Auguſtinus* in his *Deuteronomii* verbis, c. 20. „ Si quando acceſſeris ad expugnandam Civitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus Populus, qui in ea eſt, „ ſalvabitur, & ſerviet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit „ contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in „ manu tua, percuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladii, abſque „ mulieribus & infantibus, jumentis, & cæteris quæ in civitate ſunt. Omnem prædam Exercitui divides, & comedes de ſpoliis hoſtium tuorum, quę Dominus Deus „ tuus dederit tibi. Sic facies cunctis Civitatibus, quæ a te procul valde ſunt, & non „ ſunt de his Urbibus, quas in poſſeſſionem accepturus es. De his autem Civitatibus, „ quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere: ſed interficies in ore gladii, „ Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, „ & Jebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. “ Jam *S. Auguſtini* verba quæ ad præſentem Quæſtionem maxime faciunt, exhibere operæ prætium eſt. „ Proinde, „ *inquit*, his atque aliis Scripturarum locis ſæpe oſtenditur, harum ſeptem Gentium „ Terras ita accepiſſe in hæreditatem filios Iſrael, ut non cum eis qui eaſdem Terras „ tenebant, ſed pro eis illic habitarent. Verumtamen in Geneſi non iſtæ tantum ſeptem „ Gentes, ſed undecim promittuntur ſemini Abrahæ. Sic enim legitur: *In die illa diſ-* *Geneſ. 15.*
„ *poſuit Dominus Deus teſtamentum ad Abraham, dicens: Semini tuo dabo Terram hanc,* *18.19. &c.*
„ *a flumine Ægypti uſque ad flumen magnum, flumen Euphratem, Cenæos, & Cene-*
„ *ſæos, & Cetmonæos, & Cetthæos, & Phereſæos, & Raphaim, & Amorrhæos, & Cha-*
„ *nanæos, & Evæos & Gergeſæos, & Jebuſæos.* Quæ ita ſolvitur Quæſtio, ut intelligamus hanc pręceſſiſſe Prophetiam, quod in eos fines Regnum fuerat porrecturus & „ dilataturus Salomon, de quo ita ſcriptum eſt, *Et omne propoſitum* Salomonis, *quo*
„ *deſtinaverat ædificare in Jeruſalem & Libano, & in omni Terra poteſtatis ſuæ: Om-* *3. Reg. 10.*
„ *nis Populus qui derelictus eſt a Cetthæo, & Amorrhæo, & Phereſæo, & Evæo, & Jebu-* *22. apud*
„ *ſæo, qui non erant ex Iſrael, ex filiis eorum, qui reſidui erant cum eis in Terra, quos* *70.9.17. in*
„ *non conſumpſerant filii Iſrael, & ſubjugavit eos Salomon in tributum uſque in diem* *Vulg.*
„ *hunc.* Et reſidua Populorum debellandorum atque omnino ex Dei præcepto perdendorum ſubjugavit Salomon in tributum, quos utique ſecundum Dei præceptum perdere debuit: ſed tamen ſubjugati tanquam tributarii poſſeſſi ſunt. Paulo poſt autem ita legitur: *Et erat dominans in omnibus Regibus a Flumine uſque ad Terram* *3. Reg. 10.*
„ *Philiſtiim, & uſque ad fines Ægypti.* Ecce ubi impletum eſt, quod in Geneſi Deus *26. apud*
„ ad Abraham loquens, promittenſque prædixerat. A Flumine quippe hic intelligitur, *70.4.21. in*
„ ab Euphrate: Magnum enim flumen in illis locis, etiam proprio nomine non addi- *Vulg.*
„ to, poteſt intelligi. Neque enim de Jordane hoc accipi poteſt, cum & citra Jordanem, & ultra Jordanem, jam terras Iſraelitæ obtinuerant & ante Regnum Salomonis.
„ Ergo a flumine Euphrate ex partibus Orientis, uſque ad fines Ægypti, quæ pars illis
„ erat ab Occidente, Regnum Salomonis Scriptura Regnorum dixit fuiſſe porrectum.
„ Tunc ergo amplius ſubjugatum eſt quam ſeptem illæ Gentes tenebant; ac per hoc
„ tunc in ſervitutem redactæ ſunt, non ſeptem, ſed undecim Gentes. Quod enim

in

„ in Regnorum Libris ſcriptum eſt, Uſque ad fines Ægypti a flumine, cum ſcriptura
„ ab *Oriente* uſque ad Occidentem quantum porrectum eſſet Regnum vellet oſtendere:
„ hoc idem in Geneſi, cum ab Occidente uſque ad Orientem præfiniretur, dictum eſt,
„ A flumine Ægypti uſque ad flumen magnum Euphratem. Flumen quippe Ægypti,
„ qui finis eſt diſterminans Regnum Iſrael ab Ægypto, non eſt Nilus, ſed alius eſt
„ non magnus fluvius, qui fluit per Rhinocoruram Civitatem, unde jam ad Orientem
„ verſus incipit Terra promiſſionis. Sic ergo fuerat conſtitutum filiis Iſrael, ut ſeptem
„ Gentium Terras, exterminatis & perditis illis Gentibus, ipſi inhabitarent: aliis au-
„ tem regnarent ſubditis atque tributariis uſque ad flumen Euphratem. Et quamvis in
„ hoc Deo non obtemperaſſent, quia & ex illis quas & exterminare deberent, obe-
„ dientes aliquas fecerant: Deus tamen temporibus Salomonis fidem ſuæ promiſſionis
„ implevit. “

VII. Huic *S. Auguſtini* ſententiæ ſubſcriberem, niſi in *S. Hieronymi* partes me Scripturę Sacrę auctoritas inclinaret, ex qua manifeſtum eſt, Terram, quæ ultra Chananiri idem ad Euphratem uſque protendebatur, ita promiſſam Hebræis, ut non ſolum eis foret ſubdita & vectigalis, ut vult *S. Auguſtinus*, ſed etiam tanquam hæreditaria eorum poſſeſſio. Id colligitur ex *Deuteronomii*, cap. 19. Verſ. 8. 9. 10. *Cum autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut juravit Patribus tuis, & dederit tibi cunctam Terram, quam eis pollicitus eſt (ſi tamen cuſtodieris mandata ejus, & feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus omni tempore), addes tibi tres alias Civitates, & ſupradictarum trium Urbium numerum duplicabis; ut non effundatur ſanguis innoxius in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi poſſidendam, ne ſis ſanguinis reus.* Quod ex *Joſue* 1. verſ. 3. & 4. confirmatur: *Omnem locum* (inquit Deus) *quem calcaverit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam, ſicuti locutus ſum Moyſi. A Deſerto & Libano uſque ad fluvium magnum Euphratem, omnis Terra Hethæorum uſque ad Mare Magnum, contra Solis occaſum, erit terminus veſter.* Ex his locis duo conficiuntur, ut ante nos *Maſius* vir doctiſſimus obſervavit; alterum, latiores illos fines Iſraelitas nequaquam initio poſſeſſuros fuiſſe; ſed tunc demum ubi diutina in Deum obſervantia atque amore ſe ipſi majore Dei liberalitate dignos præſtitiſſent. Alterum, illud Terræ auctarium, ſi quidem aliquando prioribus poſſeſſionibus adjunctum eſſet, non minus quam Chananitidem, proprium & hæreditarium futurum eſſe, non autem vectigale. Porro quamvis negari non poſſit, *Davidem & Salomonem*, ultra fines a *Joſue* deſignatos, multis Provinciis, partim ſubactis, partim voluntariis imperaſſe: probari tamen non poteſt iis Provinciis potitos eſſe Hebræos ut hereditariis poſſeſſionibus, & nova in illis Aſyla ut in Terra ſua inſtituiſſe, quemadmodum Deus juſſerat. Scilicet harum Gentium dominationem Deus illis permiſerat, non excidium. Sane poſt illa quæ de Imperii *Salomonis* amplitudine ſcripta proferunt *S. Auguſtinus*, & qui ipſum ſequuntur Commentatores, mox ſubdit Scriptura 3. *Regum* 4. Verſ. 25. *Habitabatque Juda, & Iſrael abſque timore ullo, unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, a Dan uſque Berſabee, cunctis diebus Salomonis.* Et c. 8. Verſ. 65. narrat Scriptura quomodo dedicato Templo *Fecit Salomon Feſtivitatem celebrem, & omnis Iſrael cum eo, multitudo magna ab introitu Emath uſque ad Rivum Ægypti.* Nemo certe non videt, etiam in ampliſſimo illo *Salomonis* Imperio Hebræos non ultra terminos a *Joſue* definitos habitaviſſe. Denique ſi quis duodecim Præfecturas, quas inſtituit *Salomon*, quo tempore Imperii gloria maxime florebat, nominatorum locorum obſervatione peragret (3. *Regum* 4.) nullas fuiſſe extra Chananæam inſtitutas fatebitur. Externum igitur illud *Salomonis* uſque ad Euphratem Imperium, ſecuritatem quidem & pacem Iſraelitis, non item ampliores poſſeſſiones peperit. Neque vero abſurdum eſt, ſi quæ ſub conditione promittuntur, ut ea non extante conditione, nunquam præſtentur. Nec propterea irritum fuiſſe Dei conſilium, vanaque promiſſa putandum eſt; quippe quæ in veris Iſraelitis, veroque Semine Abrahæ, id eſt, in Chriſti Eccleſia, cumulatiſſime impleta ſint, ut obſervat *S. Hieronymus* in laudata Epiſtola ad *Dardanum*.

VIII. Cum Deus Terram Chanaam *Abramo* promiſiſſet, Sanctus Patriarcha ſignum futuræ poſſeſſionis poſtulavit, non quaſi de promiſſionis divinæ veritate dubitans, ſed ma-

modum, ordinem & tempus adimplendę promissionis nosse cupiens, ut explicant S. Joannes Chrisostomus, S. Augustinus, & Theodoretus. *Domine Deus*, inquit, *unde scire possum, quod possessurus sim eam?* Mox Deus præcepit *Abramo* ut certa animalia & aves sumeret, ad percutiendum fœdus solemni ritu, offerendumque Sacrificium. *Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens universa hæc divisit ea per medium, & utrasque partes contra se alterinsecus posuit; aves autem non divisit. Descenderuntque volucres super cadavera, & abigebat eas Abram. Cumque Sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus invasit eum. Dictumque est ad eum: Scito prænoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in Terra non sua, & subjicient eos servituti, & affligent quadringentis annis. Verumtamen Gentem, cui servituri sunt, ego judicabo: & post hæc egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad Patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta revertentur huc: Nedum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus. Cum ergo occubuisset Sol, facta est caligo tenebrosa & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas. In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abrahamo, dicens: Semini tuo dabo Terram hanc, &c.*

S. Chrisost. Homil. 36. in Genes. S. August. Lib. 16. De Civit. Dei Cap. 24. Theodoret. Quæst. 64. in Genes.

PROPOSITIO II.

Sacrificium in signum Terræ Promissæ Abrahamo a Domino præscriptum, & Prophetica futurorum figura fuit, & solemnis pactio fœderis Deum inter & Patriarcham humano more initi.

IX. PRobatur primo auctoritate *S. Augustini*, *Lib.* 16. *De Civitate Dei*, cap. 24. *Hic*, inquit, *similitudo data est de animalibus, juvenca, capra, & ariete, & duabus volucribus turture & columba: ut secundum hoc futurum sciret quod futurum esse non ambigeret. Sive ergo per juvencam significata sit plebs posita sub jugo Legis, per capram eadem plebs peccatrix futura, & per arietem eadem plebs etiam regnatura: quæ animalia propterea trima dicuntur, quia cum sint insignes articuli temporum ab Adam usque ad Noe, & inde usque ad Abraham, & inde usque ad David, qui reprobato Saule primus in Regno Gentis Israeliticæ est Domini voluntate fundatus: in hoc ordine tertio, qui ostenditur ex Abraham usque ad David, tanquam tertiam Ætatem gerens ille Populus adolevit. Sive aliquid aliud convenientius ista significent; nullo tamen modo dubitaverim, Spiritales in ea præfiguratos additamento turturis & columbæ. Et ideo dictum est*, Aves autem non divisit: *quoniam carnales inter se dividuntur, Spiritales autem nullo modo; sive a negotiosis conversationibus hominum se removeant, sicut turtur; sive inter illas degant, sicut columba: Utraque tamen avis est simplex & innoxia; significans & in ipso Israelitico Populo, cui Terra illa danda erat, futuros individuos filios promissionis & hæredes Regni in æterna felicitate mansuri. Aves autem descendentes super corpora quæ divisa erant, non boni aliquid, sed spiritus indicant aeris hujus, pastum quemdam suum de carnalium divisione quærentes. Quod autem illis consedit Abraham, significat etiam inter illas carnalium divisiones veros usque in finem perseveraturos Fideles. Et circa Solis occasum quod pavor irruit in Abraham, & timor tenebrosus magnus, significat circa hujus sæculi finem magnam perturbationem ac tribulationem futuram Fidelium; de qua Dominus dixit in Evangelio:* „ Erit tunc tribulatio magna, „ qualis non fuit ab initio. *Quod vero adjungitur:* Cum autem jam Sol erat ad occa- „ sum, flamma facta est, & ecce fornax fumabunda, & lampades ignis, quæ per- „ transierunt per media divisa illa: *significat jam in fine sæculi per ignem judicandos esse carnales. Sicut enim afflictio Civitatis Dei, qualis antea nunquam fuit, quæ sub Antichristo futura speratur, significatur tenebroso timore Abrahæ circa Solis occasum, id est, propinquante jam fine sæculi: sic ad Solis occasum, id est, ad ipsum jam finem, significatur isto igne dies Judicii dirimens carnales per ignem salvandos, & in igne damnandos. Deinde Testamentum factum ad Abraham Terram Chanaan proprie manifestat.*

Matth. 24. 22. Genes. 15. 16.

X. Probatur secundo auctoritate *Theodoreti*, qui sensum literalem hujus loci magis asse-

assecutus videtur, Quæstione 66. in Genesim. *Hæc erant illorum ænigmata*, inquit, „ *quæ posteris erant obventura. Siquidem sacrificio peracto, subjunxit:* Cognoscens co- „ gnosces, quod semen tuum peregrinum erit in Terra non sua. *Et addidit:* Quartæ „ vero generatione revertentur huc. *Propterea ex quadrupedibus mundis tria, & unum- quodque eorum trimum sacrificari præcepit, ad significandas tres generationes quæ in ir- colatu permansuræ erant. Turtur autem generationem illam denotabat, quæ ex Ægypto egressa velut avolavit, & habitavit in deserto. Hujusmodi enim avis est amans deser- ti. Columba autem generationem aliam innuebat, quæ Terram Promissam accepit. Man- suetum enim est hoc animal & domesticum. Quam ob causam hæc quidem minime divi- sit, ut liberationem a servitute significantia. Quadrupedes autem partitus est, eo quod in- dicarent, quam male tractandi erant in Ægypto. Aves autem illæ, quæ supra portiones divisas volitabant, quas quidem Patriarcha a Sacrificiis abigebat, sententiam Ægyptio- rum significabant, qua omnes cædere decreverant: Quam tamen irritam Dominus Deus reddidit, volens ea firma rataque esse, quæ Abrahæ promiserat: Sicut enim in figura aves illas prædatrices expellebat Abraham: sic Abrahæ honor repressit Ægyptios. Quod autem dicitur, Visum esse circa Solis occasum clibanum fumantem, & lampades ignis, significabat suscepta esse Sacrificia: & præterea, Deum omnium fore conspicuum circa fi- nem prædicti temporis. Nam in igne visus est Mosi Legislatori, deinde universo Populo. Docebat etiam quod posthac animalia hujusmodi per Legem erant offerenda. At quidam ferunt, quod Deus volens demonstrare promissionem suam firmam esse, de more qui tum obtinebat, pactiones inivit. Solebant enim, ut ajunt, victimas bipartito dividentes sic pactiones juramento firmatas contrahere. Ego vero utrumque posui, ut quisque recipiat quod sibi verius videbitur.*

XI. Idem *Theodoretus* explicans hæc verba *Jeremiæ* 34. Vers. 18. *Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus meum, & non observaverunt verba fœderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transierunt inter divisiones ejus*: Hæc habet in Commentario: *Sic illi*, inquit, *jurare prisco more consueverant. Quin & Deus omnium, fœdus iniens cum Abraham, cum arietem trimum, & vitulum, atque hircum similis ætatis in duas partes dividi jussisset, easque ex adverso collocari, clibanum fumantem, & lampadas ignis per medium ambarum portionum transire fecit, cum eo paciscens ex more qui tum vigebat.*

XII. Hanc doctrinam *Theodoretus* hauserat ex *Sancto Joanne Chrysostomo* Homilia 37. *in Genesim*, ubi hæc habet: *Vide quomodo more humano init cum eo fœdera. Quem- admodum enim nos homines, quando aliquid promittimus, & volumus certum reddere eum, cui promissio fit, ita ut de promissis nihil ambigat, signum aliquod damus & pi- gnus, ut ad illud spectans, scire queat promissa omnino eventura: Ita & benignus Do- minus postquam dixit Abraham*, Quomodo cognoscam? *inquit*, *Ecce & hoc tibi præ- beo:* Sume mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem, & turturem, & columbam. *Attende obsecro, in quantam crassitudinem descendendum sibi duxerit bonus Dominus, quo Patriarcham argumentis copiosis certiorem reddat. Nam quia olim* „ *eis ita mos erat paciscendi, & pacta firmandi, ideo & ipse via hac ingreditur.* Et „ accepit, *inquit*, & divisit ea in duas partes.

SCHOLION.

S. Cæsarius Arel. Serm. 21. alias inter Aug. De Tempo- re 54. nunc in Append. 4.

„ Omnes Gentes quę in Christum credunt & credituræ sunt, filii sunt Abrahæ „ imitando fidem, non nascendo per carnem. Vacca triennis, & aries annorum „ trium, & capra triennis, & turtur, vel columba, figuram omnium Gentium præ- „ tulerunt. Dicta sunt autem trium annorum, quia omnes Gentes in Trinitatis erant „ Mysterium credituræ. Et quia tota Ecclesia Catholica, non solum habet spiritua- „ les, sed habet etiam & carnales; quamvis nonnulli in Trinitatem se credere di- „ cant, carnales tamen sunt, quia crimina & peccata vitare dissimulant; quia ergo „ cum carnalibus sunt etiam spirituales, ideo turtur & columba sunt additæ. In „ turture & columba spiritales possunt significari, ut in illis tribus animalibus carna- „ les intelligi. Illa tria animalia in duas partes divisisse dicitur Abraham, & contra

„ se

„ ſe invicem poſuiſſe. *Aves autem non diviſit* : quia in Eccleſia Catholica carnales dividuntur, ſpiritales omnino non dividuntur; & ſicut dicit Scriptura, contra ſe invicem præparantur. Omnes ſcilicet luxurioſi, & amatores Mundi contra ſe invicem diviſiones & ſcandala habere non deſinunt. Iſti ergo dividuntur, quia ſibi invicem adverſantur: Aves autem, id eſt, ſpiritales non dividuntur, quia eſt illis cor unum & anima una in Deum, eſt illis unum velle, ac nolle. Illis enim avibus ſimiles ſunt, turturi ſcilicet vel columbæ. In turture caſtitas, in columba ſimplicitas deſignatur. Omnes enim in Eccleſia Catholica Deum timentes, & caſti ſimpliceſque eſſe ſignantur, & cum Pſalmiſta dicere poſſunt: *Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Et, *Turtur invenit ſibi nidum, ubi ponat pullos ſuos.* Et quando carnales qui dividi poſſunt, gravibus vitiorum compedibus premuntur in Mundo; ſpiritales diverſarum virtutum pennis elevantur in altum, & duabus velut alis, duobus ſcilicet præceptis, diligendo Deum & proximum, eriguntur in cœlum, & cum Apoſtolo dicere poſſunt: *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt*; & quoties Sacerdos dixerit, *Surſum corda*, ſecuri & fideliter dicunt ſe habere ad Deum, quod valde pauci in Eccleſia cum veritate dicere poſſunt. Ideo ergo aves Abraham non diviſit, quia a Dei vel a proximi amore ſeparari non poſſunt, ſed cum Apoſtolo clamant: *Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? &c.* SPIRITALES *ergo nec tormentis ſeparantur a Chriſto; carnales vero interdum etiam otioſis fabulis ſeparantur. Illos non ſeparat nec crudelis gladius, iſtos vero ſeparat carnalis effectus. Spiritales nec dura frangunt; carnales etiam blanda corrumpunt.*

Gen. 15. *Pſ.* 54. 7. *Pſ.* 84. 4. *Phil.* 3. 20. *Rom.* 8. 35.

DISSERTATIO V.

De Abrahami cum Agara Ancilla copulatione.

I. SUppoſitis iis quæ de veterum Patriarcharum Polygamia diximus Diſſertatione 4. in Primæ Mundi Ætatis Hiſtoriam, cum *Fauſto Manichæo* res nobis eſt, qui *Abramum* inſanæ libidinis, & incredulitatis accuſare non erubuit, ita ſcribens apud *Sanctum Auguſtinum* Lib. 22. cap. 5. *Alioquin neque illa nos de Abraham ſcripſimus, quod habendæ prolis inſana flagrans cupidine, & Deo qui id jam ſibi de Sara conjuge promiſerat, minime credens, cum pellice volutatus ſit, ſub conſcientia, quod ſit inhoneſtius, uxoris.*

PROPOSITIO UNICA.

Abrahami cum Agara Ancilla copulatio nec ipſius Patriarchæ, nec Saræ uxoris reſpectu inhoneſta fuit; illamque a Sara traditam accepit uxorem abſque intemperantiæ labe, aut infidelitatis.

II. HIſtoriam *Moſes* ſcripſit cap. 16. *Geneſeos* his verbis: *Igitur Sarai uxor Abram non genuerat liberos: ſed habens Ancillam Ægyptiam nomine Agar, dixit Marito ſuo: Ecce concluſit me Dominus ne parerem. Ingredere ad Ancillam meam, ſi forte ex illa ſuſcipiam filios. Cumque ille acquieſceret deprecanti, tulit Agar Ægyptiam Ancillam ſuam, poſt annos decem quam habitare cœperant in Terra Chanaan: & dedit eam viro ſuo uxorem. Qui ingreſſus eſt ad eam.* Cum tunc licita eſſet Polygamia, ut oſtendimus Diſſertatione 4. in Primæ Ætatis Hiſtoriam, nec *Abram* ſibi *Agaram* copulaverit, niſi *Sara* jam provectæ ætatis, ſterili, eademque rogante & has nuptias conciliante, ut quos natura non poterat, adoptione filios faceret: nec Scriptura Sacra id unquam vitio vertat *Abrahamo*, ſed ejus fidem, pietatem, juſtitiam non uno commendet in loco: intemperantiæ aut infidelitatis nota inuri tanto Patriarchæ abſque temeritate & calumnia non poteſt.

Probatur ſecundo *S. Auguſtini* contra *Fauſtum* diſſerentis ratiocinio, Lib. 22. cap. 30. *Inſana*, inquit, *iſte Fauſtus criminandi cupiditate cœcatus, & hereſis ſuæ neſas prodidit,*

dit, & Abrahæ concubitum nesciens erransque laudavit. Sicut enim Lex illa æterna, id est, voluntas Dei creaturarum omnium Conditoris, conservando naturali ordini consulens, non ut satiandæ libidini serviatur, sed ut saluti generis prospiciatur, ad prolem tantummodo propagandam, mortalis carnis delectationem dominatu rationis in concubitum elaxari finit: Sic e contrario perversa lex Manichæorum, ne Deus eorum, quem ligatum in omnibus seminibus plangunt, in conceptu seminæ arctius colligetur, prolem ante omnia devitari a concumbentibus jubet; ut Deus eorum turpi lapsu potius effundatur, quam crudeli nexu vinciatur. Non igitur Abraham prolis habendæ insana cupiditate flagrabat; sed Manichæus prolis devitandæ insana vanitate delirabat. Proinde ille naturæ ordinem servans, nihil humano concubitu agebat, nisi ut homo nasceretur: Iste perversitatem fabulæ observans, nihil in quolibet concubitu timebat, nisi ne Deus captivaretur. Ubi autem Faustus in facto Abrahæ velut conscientiam culpat uxoris, ibi vero malo quidem animo & intentione vituperandi, sed tamen nesciens & nolens, utrumque collaudat. Neque enim conscientiam suam flagitio conjugis miscuit, quo ille suam libidinem turpi & illicita voluptate satiaret: Sed etiam illa naturali ordine filios volens, seque sterilem sciens, ancillaris uteri fœcunditatem in usum juris sui potestate licita vindicavit: Non cedens viro concupiscenti, sed jubens obedienti. Neque hoc inordinata superbia. Quis enim nescit uxorem Marito tanquam Domino debere servire? Sed quod ad membra corporis at-

1. Cor. 7. „ *tinet, quibus sexus ipse distinguitur, Apostolus dicit*: Similiter & vir sui corporis „ potestatem non habet, sed mulier: *ut cum in cæteris actibus ad humanam pacem pertinentibus mulier viro debeat servitutem, hujus unius rei, qua sexus utriusque carnali sorte discernitur & carnali commixtione concernitur, similem in se habeant potestatem vir in uxorem, & uxor in virum. Prolem igitur quam de se habere Sara non poterat, de Ancilla habere voluit: ex eo tamen semine, ex quo & de se, si posset, habere debebat. Nunquam hoc faceret mulier, si in corpore viri carnali concupiscentia teneretur: zelaret enim potius pellicem, non faceret matrem. Nunc vero propterea sic propagandi voluntas pia fuit, quia concumbendi voluptas libidinosa non fuit.*

III. Idem Sanctus Doctor libidinis & intemperantiæ notam ab *Abrahamo* abstergit Lib. 16. *De Civitate Dei*, Cap. 25. *Nullo modo*, inquit, *est inurendum de hac concubina crimen Abrahæ. Usus est ea quippe ad generandam prolem, non ad explendam libidinem. Nec insultans, sed potius obediens conjugi, quæ suæ sterilitatis credidit esse solatium, si fœcundum Ancillæ uterum, quoniam natura non poterat, voluntate face-* „ *ret suum, & eo jure quo dicit Apostolus*: Similiter & vir non habet potestatem „ corporis sui, sed mulier, *uteretur mulier ad pariendum ex altera, quod non poterat ex se ipsa. Nulla hic cupido lasciviæ, nulla nequitiæ turpitudo. Ab Uxore causa prolis Ancilla Marito traditur: a Marito causa prolis accipitur: ab utroque non culpæ luxus, sed naturæ fructus exquiritur. Denique cum Ancilla gravida Domina sterili superbiret, & hoc Sara suspicione muliebri Viro potius imputaret, etiam ibi demonstravit Abraham non se amatorem servum, sed liberum fuisse genitorem, & in Agar Saræ conjugi pudicitiam custodisse; nec voluntatem suam, sed voluntatem illius implevisse: accepisse, non petiisse; accessisse, nec hæsisse; seminasse, nec amasse. Ait* „ *enim:* Ecce Ancilla tua in manibus tuis, utere ea quomodo tibi placuerit. *O virum viriliter utentem feminis, Conjuge temperanter, Ancilla obtemperanter, nulla intemperanter.*

IV. Idem confirmatur ex *Theodoreto Quæstione 67. in Genesim*, quem locum superius descripsi Dissertatione 4. in Historiam Primæ Ætatis.

V. Secundam partem Propositionis, qua *Abrahamus* ab infidelitatis vitio absolvitur, probat *S. Augustinus* Cap. 32. Libri 22. contra Faustum. „ Illud sane, *inquit*, de-
„ fendi non potest, si Abraham, sicut Faustus objecit, minime credens Deo, qui sibi
„ jam prolem de Sara promiserat, de Agar suscipere voluit. Sed apertissime falsum est.
„ Nondum hoc promiserat Deus. Recenseant Scripturæ illius superiora, qui volunt,
„ invenient semini Abraham jam fuisse promissam Terram & innumerabilis multitu-
Genes. 12. „ dinis abundantiam; nondum tamen fuisse patefactum quomodo illius seminis esset
9. „ futura propagatio, utrum ex carne Abrahæ, si de se ipse generaret; an ex volun-

„ ta-

„ tate, si aliquem forte adoptaret. Deinde si ex carne ipsius, utrum ex Sara, an ex
„ alia, prorsus nondum manifestum fuit. Legant, inquam, qui volunt, & invenient
„ Faustum aut falli imprudenter, aut fallere impudenter. Itaque Abraham cum sibi *Genes. 15.*
„ videret non nasci filios, & tamen semini suo factam promissionem teneret, primo
„ de adoptione cogitabat. Hoc indicat, quod cum Deo loquens, ait de Vernaculo
„ suo, *Hic Hæres meus erit*: Tanquam diceret: Quia de me ipso mihi semen non
„ dedisti, in isto comple quod meo semini promisisti. Si enim semen cujusque non
„ appellaretur, nisi quod ejus carne nasceretur, nec nos appellaret Apostolus semen *Galat. 3.*
„ Abrahæ, qui certe originem carnis ab illo non ducimus, sed imitatione fidei se-
„ men ejus facti sumus, credentes in Christo cujus caro ex illius carne propagata est.
„ Tunc ergo Abraham audivit a Domino: *Non erit hic hæres tuus, sed qui exibit*
„ *de utero tuo ipse erit hæres tuus*. Jam tunc adoptionis cogitatione sublata, cum *Genes. 15.*
„ de se ipso semen speraret Abraham, restabat incertum utrum ex Sara, an ex alia: 14.
„ quod illi Deus occultare voluit, donec prius ex Ancilla Vetus Testamentum figu-
„ raretur. Quid ergo mirum, si videns Abraham sterilem Uxorem, cupientem sibi
„ prolem, quam parere ipsa non potuit, ex famula sua & ex marito provenire, non
„ suæ carnali cupiditati cessit, sed conjugali potestati obtemperavit: credens hoc Sa-
„ ram ex nutu Dei voluisse, qui jam ex ipso illi hæredem promiserat, sed ex qua
„ femina non prædixerat? Frustra igitur Faustus ad objiciendum hoc crimen insanus
„ insiluit, tanquam infidelem Abraham infideliter arguens. " Sed quid pluribus opus,
cum Apostolus ad Romanos 4. Vers. 20. 21. 22. Abrahami fidem commendet his
verbis? „ In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est
„ fide, dans gloriam Deo: pleniſſime sciens, quia quæcumque promisit, potens est &
„ facere. Ideo & reputatum est illi ad justitiam.

VI. Quomodo vero dispensatione divina hæc ordinata sint ad Synagogæ & Eccle-siæ, seu Testamenti Veteris & Novi significationem, aperit Apostolus ad *Galatas* 4. Vers. 24. &c. *Scriptum est enim:* (inquit) *quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per repromissionem: quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo Testamenta. Unum quidem in Monte Sina, in servitutem generans, quæ est Agar: Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis. Illa autem quæ sursum est Jerusalem, libera est; quæ est mater nostra. Scriptum enim est: Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum. Nos autem, fratres, secundum Isaac promissionis filii sumus. Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? Ejice Ancillam & filium ejus: Non enim hæres erit filius Ancillæ cum filio Liberæ. Itaque, fratres, non sumus Ancillæ filii, sed Liberæ, qua libertate Christus nos liberavit.*

DISSERTATIO VI.

De Divina Circumcisionis Institutione, & Antiquitate.

I. JOannes *Marshamus in Canone Chronio*, Hebræos ab Ægyptiis Circumcisionem, aliaque Sacra accepisse contendit, fretus *Herodoti* & *Diodori Siculi* testimonio. *Herodotus* scilicet Libro 2. Cap. 104. ex eo probat Colchos oriundos esse ab Ægyptiis, quod essent circumcisi. *Soli*, inquit, *omnium hominum Colchi, & Ægyptii, & Æthiopes ab initio statim pudenda circumcidunt. Nam & Phœnices, & Syrii, qui sunt in Palæstina, didicisse id ab Ægyptiis & ipsi confitentur. Syrii vero qui fluvium Thermodontem & Parthenium accolunt, & horum contermini Macrones, a Colchis se nuper didicisse ajunt. Hi enim ex hominibus soli sunt qui circumciduntur: &*

in hoc faciendo agnoſcuntur Ægyptii eſſe. Ægyptii vero atque Æthiopes, non queo dicere utri ab utris didicerint: magnum mihi ſit hoc teſtimonium, quod hi Pœnices, qui cum Græcis commercium habent, non amplius circa virilia imitantur Ægyptios, nec eorum qui naſcuntur virilia circumcidunt.

Diodorus vero Lib. 1. p. 17. Poſtquam Judæos & Colchos ab Ægypto propagatos aſſeruiſſet, continuo addit: *Ideoque Gentibus illis ex antiqua Traditione in uſu eſt ut circumcidant ſtatim a partu pueros, ritu ab Ægyptiis derivato.* Et Lib. 3. p. 115. *Genitalia*, inquit, *ritu Ægyptiorum univerſi Troglodítæ circumcidunt, demptis bis quos a caſu mutilos appellant. His enim ſolis omnium fauces illas ſeu angûſtias incolentium, id totum quod aliis circumcidítur, novacula in prima infantia amputatur.* Idem aſſerit *Strabo* Lib. 17. Judæos ſcilicet Ægyptiis & originem ſuam, & Circumciſionis ritum debere.

Sane Ægyptios ab Hebræis Circumciſionem, aliaque Sacra non accepiſſe, inde colligitur, quod, (ut ſcribit *Herodotus* Lib. 2. cap. 93.) *Nullorum hominum aliorum inſtitutis uti volebant* Ægyptii: tum quod probabile non ſit illos ab ea Gente Circumciſionem alioſque ſacros Ritus mutuatos, inquam odio capitali & hæreditario exarſerunt, ut ipſe teſtatur *Joſephus* Lib. 1. contra Apionem: *Videntur*, inquit, *maxime erga nos iniqui in communi omnes Ægyptii.* Quin & odii atque invidiæ iſtius cauſas exponit, *Quas multas*, inquit, *pariter habuerunt. Principio quidem, quia in eorum regione noſtri Progenitores potentes effecti ſunt: unde regreſſi ad propria, denuo fuere felices. Deinde Sacrorum diverſitas multas inter eos fecit inimicitias; in tantum præſtantiore noſtra Pietate quam Solemnitates ipſorum, quantum Dei natura animalibus irrationalibus ſine dubitatione præſtat.* Unde concludit: *Propterea eos nequaquam imitari Hebræorum honeſtatem de divina ratione potuiſſe.* Celſum & Julianum Apoſtatam laudare etiam potuit *Marshamus*, qui ipſi in tam erronea opinatione præivere: ut conſtat ex *Origene*, & *S. Cyrillo Alexandrino*, in Libris contra ipſos editis. Singularem illam *Marshami* ſententiam unica Propoſitione ſubvertemus.

PROPOSITIO UNICA.

Circumciſionem neque Abrahamus ſuo conſilio ad Ægyptiorum exemplum ſuſcepit; neque Deus ei ut Ægyptiorum ſuperſtitionibus addicto præſcripſit: Unde abſque temeritate aſſeri non poteſt, Circumciſionem ab Ægyptiis ad Hebræos perveniſſe.

II. PRobatur ex Scriptura Sacra *Geneſis* 17. ubi *Moſes* teſtatur, Deum *Abrahamo*, adeoque & Hebræis ex eo oriundis, Circumciſionis auctorem fuiſſe; ipſique ſacrum hunc ritum in ſignum fœderis cum ipſo initi imperaſſe. *Hoc eſt*, inquit, *pactum meum, quod obſervabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te: circumcidetur ex vobis omne Maſculinum: & circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit in ſignum fœderis inter me & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris: tam vernaculus quam emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de ſtirpe veſtra: eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum. Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de Populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit.* Sane cum *Abrahamus* ſeie veri Dei cultui totum devoviſſet, unoque religionis ac pietatis ſtudio patriam ac neceſſitudines omnes poſthabuiſſet; temerarium ac impium eſt fingere ipſum tam inſano Ægyptiacorum Rituum amore correptum, ut clementiæ ac ſapientiæ divinæ par fuerit hujus ei cæremoniæ conceſſione gratificari, ut eum in obſequio ſuo contineret. Neque etiam veriſimile eſt, Sanctum patriarcham alia ratione quam Dei mandato induci potuiſſe ut Ritum propemodum pudendum in ſe ipſo exerceret, ea præſertim ætate quæ huic actioni ineptior (Senex enim erat nonaginta novem annorum) & in qua vulneris curatio difficilior eſſet.

Præterea, non eo fine Circumciſionem *Abrahamo* & ejus poſteris Deus imperavit; ut cum aliis Gentibus, puta Ægyptiis, Æthiopibus, Colchis conveniret. Erat enim

Cir-

Circumcisio signum fœderis, quod cum solo *Abrahamo* & ejus posteris Deus pepigit, exclusis Nationibus cæteris: Ideoque ex Instituto divino comparata erat ad distinguendum semen *Abrahami* a reliquis gentibus. Hinc filii *Jacob* indignum familię suę nobilitate existimarunt Sororem suam homini incircumciso collocare. *Genesis* 24. vers. 14. *Non possumus facere quod petitis, nec dare Sororem nostram homini incircumciso, quod illicitum & nefarium est apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omne masculini sexus; tunc dabimus & accipiemus mutuo filias vestras, ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque unus Populus. Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.*

Hanc traditæ Circumcisionis rationem reddit *Josephus* Libro 1. Antiquitatum, Cap. 11. *Deus*, inquit, *jussit genus ipsius, quod nolebat cum aliis permixtum, pudenda circumcidi. Idque octava die nativitatis.* Quod & *Tacitus* agnovit, scribens, Judæos *circumcidere genitalia instituere, ut diversitate noscantur.* (Lib. 5. *Historiæ.*)

III. Idem confirmatur testimonio Patrum. Ita enim *S. Justinus* in Dialogo cum Tryphone: *Abraham qui primus Circumcisionem carnis accepit, &c. Vobis ergo solis necessaria fuit Circumcisio ista, ut Populus fieret non Populus, & gens non gens, sicut & Oseas ait.* Et infra: *Circumcisio vestra in signum data est, & non ad justitiæ peragendæ opus, pro eo atque verba ipsa hoc sic accipere cogunt.*

S. Irenæus Lib. 4. Cap. 30. *Quod autem*, inquit, *Circumcisionem non quasi consummatricem justitiæ fidei, sed in signum dederit eam Deus, ut cognoscibile perseveret* „ *genus Abrahæ ex ipsa Scriptura discimus. Dixit enim Deus ad Abraham:* Cir- „ cumcidetis carnem præputii vestri, & erit signum Testamenti inter me & vos. *In signum igitur data est circumcisio; non autem sine symbolo erat signum, id est sine argumento; neque erat otiosa, ut quæ a Sapiente Artifice daretur: sed illa secundum carnem Circumcisio præfigurabat spiritualem.* Etenim nos, *ait Paulus*, circumcisi sumus Circumcisione non manufacta. *Et Propheta ait*: Circumcidite duritiam cordis vestri. *Quod autem non per Circumcisionem justificabitur homo, sed in signum data est Populo, clarum fuit indicium ipse Abram, qui ante Circumcisionem justificatus, & amicus Dei reputatus est, &c.*

Ita *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 39. in Genesim. *Volebat*, inquit, *eos qui ex ipso* ABRAHAMO *nascituri erant, facere suum peculiarem Populum; & ut postea cum multitudo propagaretur, non se Gentibus illis, quarum hæreditatem occupatura erat, commisceret. Et aliter: quia juxta prædictionem suam in Ægypto serviturierant. Ut igitur ne Gentibus se commiscerent in Ægypto, Circumcisionem signi gratia Justo* „ *præcipit, & inquit*: Hoc est Testamentum quod servabis inter me & vos, & inter „ semen tuum post te in generationibus illorum. Circumcidetur in vobis omne mas- „ culinum. Circumcidetis carnem præputii vestri. *Deinde ut doceat & illos, & omnes nos quare hoc injunxit, & quod non alterius cujuspiam gratia quam ut esset assignatus & sibi segregatus Populus, inquit:* Et erit signum Testamenti inter me & vos .... *Vide sapientiam Domini, quomodo cum sciret imperfectas & pravas eorum mentes futuras, signum Circumcisionis quasi frænum quoddam imposuit ad indomitos eorum impetus cohibendos, ut ne Gentibus commiscerentur. Nam quia sciebat eorum lasciviam, & quod licet infinities moniti, ut se ab illicito continerent, obedituri non essent; ideo dato eis perpetuo Memoriali, injecit eis circumcisionis signum, quasi vinculum quoddam, deditque eis leges & regulas, ultra quas transire eis non liceat, ut in nullo cum Gentibus se commiscerent, sed gente sua contenti essent, ut Patriarchæ semen impermixtum maneret, ut sic & promissa in eis compleri possent. Et quemadmodum vir aliquis temperans & lenis, ancillam habens petulantem, terminos & regulas illi dat, ne unquam extra vestibula prodeat, neque cum prætereuntibus conveniat, & nonnumquam pedibus compedes addit, ut sic illius intemperantiam coercere valeat: ita & benignus Dominus Circumcisionis signum carni eorum indidit, quasi pedibus vinculum quoddam; ut domesticum habentes signum, non ultra doctrina aliorum opus habeant.*

Ita *S. Epiphanius Hæresi* 30. quæ est *Ebionæorum*, Cap. 28. de Circumcisione *Abra-*

bamo imperata loquens: Ne, inquit, ejus posteri Infidelibus, Idolorumque cultoribus Ægyptiis in servitutem dati, ad eosdem, quos & illius Majores venerati fuerant Deos sese transferrent, tam Abrahamo ipsi quam ejus Stirpi Circumcisionem illam carnis inusit, ut ejus aspectu commonitos reverentia quædam Numinis subiret, quo minus ejurare illud auderent.

Ita *S. Hieronymus* in Cap. 3. Epistolæ ad Galatas: *Abraham*, inquit, *Circumcisionem non ob meritum operum, sed in signum fidei prioris accepit. Quia enim ex semine ejus erat Christus oriundus, in quo universarum Gentium fuerat benedictio repromissa, & ab Abrahamo usque ad Christum multa erant sæcula transitura, providens Deus ne Soboles dilecti Abrahæ cæteris Nationibus misceretur, & paulatim familia ejus fieret incerta, gregem Israeliticum quodam circumcisionis cauterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios, inter Assyrios, Babylonios, atque Chaldæos, hoc signaculo distinguerentur.*

Theodoretus Quæstione 68. in Genesim de Circumcisionis præcepto *Abrahamo* & ejus posteris dato ita differit: *Cum Deus prædixisset incolatum, pietatis custodiam aliquam molitur: ne hominibus impiis permixti, maculent nobilitatem, sed in signum intuentes, indelebilem memoriam ejus qui dedit, illud, conservent. Atque hoc esse verum, testatur Desertum. Nam cum in eo degerent quadraginta annos, superfluam existimabant Circumcisionem, nempe a cæteris Gentibus segregati, & quod secum inter se versarentur. Quando vero postea ingressi sunt Terram promissam, tunc iterum Deus omnium præcepit Jesu filio Nave circumcidere omnes, & ita dominium Terræ tradere. Erant enim futuri proximi Populis alienigenis. Quamobrem indigebant necessario signo quodam, quod illos distingueret ab alienigenis Nationibus. Quod si Judæi gloriantur de Circumcisione, discant & certo sciant, quod non solus Patriarcha circumcisus est; sed etiam Ismael semiservus, & vernaculi, & pretio empti servi, & Idumæi, & qui ex Cethura orti sunt. Quin & Ægypti quoque didicerunt ab Israeliticis circumcidi. Non igitur circumcisio Justos reddit. Isti enim omnes tanquam impii & a divina Scriptura notantur. Ergo neque Abram Circumcisio justificavit, sed fides illum justum declaravit, & illustriorem reddidit virtus. Circumcisio autem data est veluti signum fidei.*

S. Ambrosius Lib. 1. *De Abraham*, Cap. 4. Deum Circumcisionem *Abrahamo* & ejus posteris imperasse docet, non ut Mores Ægyptiorum aut aliarum Gentium æmularentur, sed ut spiritalis Circumcisionis signo erudirentur, & ad veritatem prepararentur Fideles. *Plerosque*, inquit, *moveri scio: si enim bona est Circumcisio, hodieque teneri debuit; si inutilis, mandari non debuit, divino præsertim oraculo. Sed cum Apostolus dixerit Paulus:* Quia Abraham signum accepit Circumcisionis: *Utique signum non ipsa res, sed alterius rei est, hoc est, non veritas, sed indicium veritatis. Denique ipse imposuit*
Joan. 14. *& expressit dicens:* Signum accepit Circumcisionis, signaculum justitiæ & fidei. *Unde non incongrue intelligimus, quia Circumcisio corporalis signum Circumcisionis est spiritualis. Ergo signum mansit, donec veniret veritas. Advenit Dominus Jesus, qui ait:* Ego sum via, veritas, & vita. *Quia non partem exiguam corporis in signo, sed totum circumcidit hominem in veritate, signum detraxit, veritatem induxit: quia postea quam venit quod perfectum est, quod ex parte erat evacuatum est; & ideo cessavit Circumcisio partis, ubi resulsit Circumcisio universitatis. Jam enim non ex parte sed totus homo salvatur in corpore, salvatur in anima. Scriptum est enim:* Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *Hæc est perfectio Circum-*
Luc. 24. 9. *cisionis, quia per corporis oblationem redimitur anima, de qua ipse Dominus ait:* Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

Superest illa nunc Quæstionis portio, utrum debuerit pars præmitti, cum esset ventura perfectio. Qui locus facilis est ad diluendum, si consideremus quibus pars mandata sit, quibus servata perfectio. Pars enim mandata est secundum Legem Populo Judæorum, illi dura cervice, illi infirmo, illi qui Deum suum non cognovit. Cum ergo partem non potuerit sustinere, quomodo perfectionem servare potuisset? Ut si puerulum literis imbuas, a singulis literarum elementis inchoandum est tibi, ut a singulis apicibus ad syllabas, a syllabis eum per ordinem ad nomina orationemque deducas. Nec potest Mare quispiam na-

navigare intrepidus, nisi qui ante in fluminibus navigaverit. Denique si quid aut conficiendi itineris, aut levandi oneris puero velis provectiorique mandare, nunquid æquanda onera sunt, aut æquandus labor? Ita igitur noveris his perfectionem Circumcisionis esse servatam, qui a Christo instituti, validioribus idonei viderentur, ut fideles probarentur, quorum multitudo innumera Crucem tolleret, suamque pro Christo animam devoveret; & increduli non possent resistere, qui in totius corporis immolatione quæri salutem putarent, qui exiguum Circumcisionis suæ sanguinem salutarem arbitrarentur.

Auctor Commentarii in Epistolas S. Pauli *B. Ambrosii* nomine cohonestatus, in Cap. 4. Epistola ad Romanos: *Circumcisio*, inquit, *non habet aliquid dignitatis, sed signum est tantum: Quod signum ideo accipiebant Abrahami filii, ut scirentur ejus filii esse, qui credens Deo hoc signum acceperat; ut æmuli essent paternæ fidei, & crederent in Jesum, qui promissus est Abrahamo.*

S. Augustinus Lib. 16. *De Civitate Dei*, Cap. 26. Circumcisionem *Abrahamo* imperatam a Deo esse docet, ut regeneratio per Christum significaretur. *Hic*, inquit, *apertiora promissa sunt de vocatione Gentium in Isaac, id est, in filio promissionis, quo significatur gratia, non natura: qui de sene & anu sterili promittitur filius. Quamvis enim & naturalem procreationis excursum Deus operetur; ubi tamen evidens opus Dei est, vitiata & cessante natura, ibi evidentius intelligitur gratia. Et quia hoc non per generationem, sed per regenerationem futurum erat, ideo nunc imperata est Circumcisio, quando de Sara promissus est filius. Et quod omnes, non solum filios, verum etiam servos vernaculos & emptitios circumcidi jubet, & ad omnes istam gratiam pertinere testatur. Quid enim aliud Circumcisio significat, quam vetustate exuta naturam renovatam? Et quid aliud quam Christum octavus dies, qui hebdomada completa, hoc est, post Sabbatum, resurrexit? Parentum mutantur & nomina, omnia resonant novitatem, & in Testamento Vetere obumbratur Novum. Quid est enim quod dicitur Testamentum Vetus, nisi occultatio Novi? Et quid est aliud quod dicitur Novum, nisi Veteris revelatio?*

Et *Lib.* 2. *De Nuptiis & concupiscentia*, Cap. 11. institutam a Deo Circumcisionem asserit, ut purgationem Originalis peccati significaret. *Ex quo*, inquit, *instituta est Circumcisio in Populo Dei, quod erat tunc signaculum justitiæ fidei, ad significationem purgationis valebat parvulis originalis veterisque peccati: Sicut & Baptismus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo est institutus. Non quod ante Circumcisionem justitia fidei nulla esset, quippe cum adhuc incircumcisus, ex fide justificatus fuerit ipse Abraham: Sed quod superioribus temporibus non fuit Sacramentum aliquod justificationis ex fide. Eadem tamen fides Mediatoris salvos faciebat Justos illos antiquos, pusillos cum magnis: Non autem Vetus Testamentum, quod in servitutem generat, non Lex Mosis quæ vivificare non poterat, sed Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Quæ sicut nos credimus, Christum venisse in carne, mortuum esse, & resurrexisse; ita illi eum venturum, moriturum & resurrecturum crediderunt.*

Venerabilis *Beda* in Caput secundum *S. Lucæ*, superioris ævi Patribus concinit. *Ritus*, inquit, *& Religio circumcisionis a Beato Abraham Patriarcha sumpsit exordium. Qui cum positus adhuc in præputio, perfecte Deo credidisset, reputatumque ei esset ad justitiam, signum accepit Circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio. A quo etiam ut die Circumcisionis nomen parvulis aptaretur, exortum est. Quia & ipse cum testamentum a Deo Circumcisionis acciperet, eadem prius die cum sua conjuge nominis augmentum promeruit, ut qui eatenus Abram, id est, Pater excelsus vocabatur, deinceps ob meritum fidei, Abraham, hoc est, Pater multarum gentium nuncuparetur; Sarai quoque Sara diceretur. Erat autem Circumcisionis typus ac figura multiformis. Nam & signaculum justitiæ fidei Abrahæ & semini ejus, & indicium castigandi eos qui ad hoc semen hancque fidem pertinerent, ab omni inquinamento carnis, & spiritus; & prophetiam nascituri de hoc semine Salvatoris, qui nos & in præsenti per Baptismum ab omni mortiferæ actionis pollutione mundaret, & in futuro per resurrectionem ab universa mortis ipsius corruptione in perpetuum liberaret; & præcipue donum remissionis, quod solveret a peccato prævaricationis Adæ, per hanc id temporis ministrari, eidem Gratiæ Legisque Latori complacuit. Qui enim nunc dicit:* Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei; *Ipse tunc dicebat:* Masculus

„ cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima illa de populo suo, quia pa-
„ ctum meum irritum fecit. *Non pactum utique Circumcisionis, quod non infans, qui discernere necdum valuit, sed majores qui id servare noverant, poterant, debuerant, irritum fecerunt; Verum pactum quod cum primo homine Deus iniit, quod omnis qui vel unius diei vitam gessit in terra, prævaricasse convincitur, atque ideo remedio salutis aliquo opus habere non ignoratur. Nam qui vel ante tempora Circumcisionis, vel etiam post datam Circumcisionem de exteris gentibus extitere fideles, ut exemplar patientiæ Job, & amici, liberique illius, sive victimis hostiarum se suosque ab originali peccato, seu certe*
„ *sola fide salvabant; quia*, Justus ex fide vivit; & sine fide impossibile est placere Deo.

Hæc verba, *Quia pactum meum irritum fecit*, de pacto Adamico, non de pacto Circumcisionis interpretatus est Venerabilis Pater *S. Augustinum* secutus Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 37. ubi tamen ei se interpretationi immobiliter non adhærere significat. *Si autem*, inquit, *quisquam hoc nonnisi de ista Circumcisione factum esse contendit, quod in ea testamentum Dei, quoniam non est circumcisus dissipaverit parvulus; quærat locutionis aliquem modum, quo non absurde possit intelligi ideo dissipasse testamentum, quia licet non ab illo, tamen in illo est dissipatum.*

V. Probatur tertio Propositio nostra ex ipsius Christi oraculo, *Joannis* 7. Vers. 22. *Propterea*, inquit, *Moyses dedit vobis Circumcisionem*: (*non quia ex Moyse est, sed ex Patribus.*) Primam Circumcisionis originem non ab Ægyptiis Christus arcessit, sed a Patribus. Scilicet primus qui eam accepit, jubente Deo, fuit *Abraham* Credentium Pater. Id ignotum fuit veteri *Horatii* Scoliasti, ad *Serm.* Lib. 1. *Satyr.* 9. de Judæis scribenti: *Pellicula imminuti sunt, quia Moses Rex Judæorum, cujus legibus reguntur, negligentia medicinalis* (vel ut legendum putat Doctissimus Huetius) *Medici talis effectus, & ne solus esset notabilis, omnes circumcidi voluit.*

VI. Probatur quarto ex *Theodoto* Auctore Ethnico, quam laudant *Alexander Polyhistor*, & *Josephus Lib.* 1. *contra Apionem*, quemque eumdem esse, qui res Phœnicum Phœnicia lingua prosecutus est, & *Sanchuniatonis* continuavit Historiam, quique Græce a *Læto* redditus est, teste *Tatiano Oratione contra Gentes*, Viri eruditi sentiunt. Is ergo in *Libro de Judæis*, postquam *Sichemi* cum civibus suis Circumcisionem ad impetrandas *Dinæ* Nuptias enarravit, ad primam ritus originem ascendens, eam *Abrahamo* imputat, a quo primum ex Dei mandato usurpata sit.

Qui magnum Patriis Abrahamum eduxit ab oris,
Cœlitus hunc tota jussit cum stirpe recurvo
Glande sub extrema præputia demere ferro.
Paruit, atque Dei verbis immotus inhæsit.

VII. Ex his falsi convincitur *Herodotus*, scribens Ægyptios, Colchos, & Æthiopes solos omnium hominum ab initio circumcidi. Nulla certe profano Scriptori adversus *Moysen* a Deo afflatum adhibenda fides, maxime cum multis sæculis *Moyse* recentior fuerit, quippe qui floruit temporibus *Darii Hystaspis*, *Xersis*, & *Artaxersis Longimani*, circa annum Urbis conditæ trecentesimum: & *Josephus*, Lib. 1. contra *Apionem*, ex Manethonis Scriptis probet, *Herodotum frequenter in Ægyptiacis ignoratione mentitum*. Quam ei notam & *Diodorus Siculus* Lib. 1. p. 63. inurit. *Nos autem*, inquit, *quæ Herodotus, & nonnulli Rerum Ægyptiarum Scriptores, portenta narrationum pro veritate sponte amplexi, & voluptatis gratia fabulas commenti blaterarunt, missa faciemus.* Secundo, errat *Herodotus*, cum Colchos *ab initio* Circumcisionem habuisse scribit. Colchos enim eosdem esse, quos *Moyses Geneseos* 10. Chasluchæos vocat, ex *Mesraim*, adeoque ex Ægyptiis oriundos, Philistæorum parentes, gravia argumenta persuadent, quæ apud *Bochartum* legere est, *Lib.* 4. *Phaleg* cap. 31. At Chasluchæos ex Ægypto migrasse certum est ante *Abrahami* tempora. Quia ex his orti Philistæi jam tum pulsis Auvæis Palæstina potiebantur, & Reges suos habebant, cum quibus fœdus contraxerunt *Abraham* & *Isaac* (*Geneseos* 20. & 26.) Et hoc ipsum quod Philistæi non circumcidebantur, docet circumcidendi ritum nondum fuisse a Casluchæis usurpatum, quo tempore ex iis excesserunt Philistæi. Sed credibile est Colchos, qui Ægyptii generis sese esse non ignorabant, aliquot post migrationem sæculis hunc ritum recepisse Ægyptiorum æmulatione. Quod *Diodorus Siculus* confirmat, scribens, *Colchos, ut qui Ægyptii generis sint, ab iis*

Cir-

Circumciſionis ritum ſuſcepiſſe, priſco illo more apud colonos manente. Tertio, in eo fallitur *Herodotus*, quod Syros, qui in Palæſtina ſunt, fateri dicat, ſe Circumciſionem ab Ægyptiis & Colchis habere. Ex Palæſtinæ incolis ſoli Judæi circumcidebantur, ut *Joſephus* teſtatur; qui nunquam faſſi ſunt ſe hunc ritum moremque ab Ægyptiis accepiſſe, imo Ægyptios ab Iſraelitis hunc didiciſſe contendunt, ut conſtat ex *Lexico Aruch*, quod laudat *Druſius Lib.* 6. *Præteritorum*. Quarto fallitur *Herodotus*, cum Phœnices Circumciſionem ab Ægyptiis habere aſſerit. Ad *Saturnum* quippe Phœnices referunt Circumciſionis inſtitutum, ut ſcribit *Philo Byblius*, homo Phœnix, & rerum ſuarum *Herodoto* longe conſultior apud *Euſebium* Lib. 1. *Præparationis Evangelicæ*. Accedit, quod per Phœnices a Syris Paleſtinæ incolis diſtinctos, Idumæos intelligit, ut & *Ammonius* Libro De verborum differentiis: *Idumæi* (inquit) *ab origine non Judæi, ſed Phœnices*. Idumæi vero non ab Ægyptiis, ſed ab *Eſau* Circumciſionem acceperunt.

Neque etiam ab Ægyptiis hanc acceperunt Troglodytæ, ut ſcribit *Diodorus Siculus*, ſed ab Hebræis, per *Abrahami* ex *Cethura* filios, quemadmodum & Ammonitæ, Moabitæ, Madianitæ: Sicut & per *Iſmaelem* Arabes, fortaſſis & Æthiopes, & ab Arabibus Ægyptii. Neque *Diodoro Siculo* Scriptori Ethnico, *Moſe* longe recentiori, qui nempe *Julii Cæſaris* & *Auguſti* ævo vixit, his in rebus adhibenda fides eſt, præſertim cum ea quæ de Ægyptiorum rebus ante bellum Trojanum prodit, ſe pro certis non habere innuat, & in iis *nullam firmitatem fide dignam* reperire ſe fateatur: & Ægyptios ob ambitioſam antiquitatis ſuæ jactantiam perſtringat, & *Multa ambitioſa magis quam vere ſibi ipſis tribuere* aſſerat, *quæ nec firmis demonſtrationum argumentis, nec idoneorum teſtimoniis Auctorum ſubnitantur*. Quidni vero Ægyptios aſſeramus ab Iſraelitis, inviſa licet Gente, Circumciſionem accepiſſe, cum de Æthiopibus ſcribat *Artapanus* apud *Euſebium* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 27. *Ipſos, tametſi hoſtes, tam propenſo tamen in Moyſen animo fuiſſe, ut ipſius quoque Circumciſionis ab eo ritum acciperent. Id quod a Sacerdotibus etiam omnibus præſtitum fuerit*. A Sacerdotibus (inquam) Ægyptiorum. Neque enim Ægyptiis omnibus commune fuit circumcidi, ſed iis dumtaxat, qui ſacris, aut literis operam dabant, ut obſervavit *Origenes* Libro 2. Commentariorum in Epiſtolam ad Romanos. *Nam apud Ægyptios*, inquit, *qui in ſuperſtitionibus veſtris & vetuſtiſſimi habentur, & eruditiſſimi, a quibus prope omnes reliqui ritum ſacrorum & cæremonias mutuati ſunt; apud hos* (*inquam*) *nullus aut Geometriæ ſtudebat, aut Aſtronomiæ, quæ apud illos præcipua dicitur, illius certe Aſtrologiæ & Geneſeos, qua nihil divinius putant, ſecreta rimabatur, niſi Circumciſione ſuſcepta. Sacerdos apud eos, Aruſpex, aut quorumlibet Sacrorum Miniſter, vel* (*ut illi appellant*) *Propheta omnis circumciſus eſt. Literas quoque Sacerdotales veterum Ægyptiorum, quas Hieroglyphicas appellant, nemo diſcebat niſi circumciſus. Omnis Hierophantes, omnis Vates, omnis Cœli* (*ut putant*) *Infernique Myſtes, & conſcius apud eos eſſe non creditur, niſi fuerit circumciſus*. Quo ſpectat id quod de *Pythagora* tradit *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum: *Pythagoras*, inquit, *cum Ægyptiorum Prophetis congreſſus eſſe dicitur; per quos etiam circumciſus fuit, ut Adyta ingrediens, myſticam Ægyptiorum diſceret Philoſophiam*. Judæi vero ad unum omnes Lege *Moſis* ad ponendum præputium adſtringebantur. Atque hoc primum eſt Ægyptiacæ & Judaicæ Circumciſionis diſcrimen. Alterum eſt, quod Judæi octava die circumcidebantur: Ægyptii decimo tertio anno, quemadmodum & de Iſmaelitis teſtantur *Joſephus* Lib. 5. *Antiquitatum*, cap. 12. & 13. & *Origenes Lib. contra Fauſtum*, *apud Euſebium* Lib. 6. *Præparationis Evangelicæ* cap. 10. & in *Philocalia*. Tertium diſcrimen ex cauſa arceſſitur; quod exponit *Origenes* Lib. 5. contra Celſum. *Cæterum*, inquit, *Circumciſionis cauſa non eadem eſt Judæis, quæ Colchis, aut Ægyptiis, ac proinde nec eadem Circumciſio. Nam quemadmodum ſacrificans non eidem ſacrificat, quamvis videatur ſimilia ſacra facere; & qui precatur, non eidem preces offert, quamvis precetur eadem: Sic neque de Circumciſo dicendum, nihil eum differre a Circumciſis quibuslibet: Propoſitum enim, & Lex, & voluntas Circumciſi facit ut ſit aliud negotium. Et quo melius intelligatur hic locus, dicendum, quod cum Juſtitiæ nomen idem ſit apud omnes Græcos, aliam tamen appareat eſſe juxta Epicurum Juſtitiam; aliam juxta Stoicos negantes tripartitam animam; aliam juxta Platonicos Juſtitiam dicentes propria cujuſque animæ partis officia. Sic alia eſt Epicuri fortitudo, laborem ferentis ut majorem la-*

Lib. 1. p. 26.

jurioſa, proximo noxia, prudentiæ, juſtitiæ, pudicitiæ, caritati adverſa, vana, otioſaque abſcindit, ut Chriſtianus in verbo non offendens *perfectus* ſit *vir*. Hanc circumciſionem Moyſes indicat, dicens: *Et incircumciſus labiis ſum, & quomodo audiet me Pharao?* Denique ut perfectus ſit homo Dei in omnibus, ſenſus omnes ſunt circumcidendi, membra omnia circumcidenda. Si enim ſingula in officiis mandatorum Dei deſerviant, circumciſa cenſenda ſunt: Si vero ultra præſcriptas ſibi divinitus leges luxuriant, & ſerviunt iniquitati, incircumciſa reputanda ſunt.

Jacobi 3.2. *Exod.*9.30.

DISSERTATIO VII.

De facto Lot Filias Sodomitarum libidini exponentis, ut cœleſtes Hoſpites a ſtupro tueretur: Necnon de illius ebrietate & inceſtu.

HIſtoriam a *Moſe* ſcriptam habemus *Geneſis* 19. his verbis: *Veneruntque duo Angeli in Sodomam veſpere, & ſedente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidiſſet eos, ſurrexit, & ivit obviam eis: adoravitque pronus in terram, & dixit: Obſecro, Domini, declinate in domum pueri veſtri, & manete ibi: lavate pedes veſtros, & mane proficiſcemini in viam veſtram. Qui dixerunt: Minime, ſed in platea manebimus. Compulit illos oppido ut diverterent ad eum; ingreſſiſque domum illius fecit convivium, & coxit azyma, & comederunt. Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum a puero uſque ad ſenem, omnis populus ſimul. Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi ſunt viri qui introierunt ad te nocte? Educ illos huc, ut cognoſcamus eos. Egreſſus ad eos Lot, poſt tergum occludens oſtium, ait: Nolite, quæſo, fratres mei, nolite malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis ſicut vobis placuerit, dummodo viris iſtis nihil mali faciatis, quia ingreſſi ſunt ſub umbra culminis mei.* Et hæc quidem *Moſes* de facto *Lot* filias ſuas libidini Sodomitarum exponentis, ut hoſpites a nefaria violatione tueretur. Ejus vero ebrietatis & inceſtus hiſtoriam ita narrat. *Aſcendit Lot de Segor, & manſit in Monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & manſit in ſpelunca ipſe, & duæ filiæ ejus cum eo. Dixitque major ad minorem: Pater noſter ſenex eſt, & nullus virorum remanſit in terra qui poſſit ingredi ad nos juxta morem univerſæ terræ. Veni, inebriemus eum vino, dormiamuſque cum eo, ut ſervare poſſimus ex patre noſtro ſemen. Dederunt itaque patri ſuo bibere vinum nocte illa: & ingreſſa eſt major, dormivitque cum patre. At ille non ſenſit, nec quando accubuit filia, nec quando ſurrexit. Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, ut ſalvemus ſemen de patre noſtro. Dederunt etiam & illa nocte patri ſuo bibere vinum; ingreſſaque minor filia dormivit cum eo: & ne tunc quidem ſenſit quando concubuerit, vel quando illa ſurrexerit. Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre ſuo. Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: Ipſe eſt pater Moabitarum uſque in præſentem diem. Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id eſt, filius Populi mei: ipſe eſt pater Ammonitarum uſque hodie.*

PROPOSITIO I.

Lot Angelis hoſpitio ſuſceptis, a Sodomitis vim paſſus, utramque filiam illorum libidini illicite ac imprudenter obtulit.

PRobatur hæc Propoſitio: Non licet in malis culpæ minori malo conſentire, vel illud procurare, aut committere, ut majus malum vitetur, ut docet Apoſtolus ad Romanos 3. 7. *Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipſius: quid adhuc & ego tanquam peccator judicor? Et non (ſicut blaſphemamur, & ſicut ajunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio juſta eſt.* Quamvis itaque conſtupratio Virginum ſit minus crimen ſodomitico, *Lotus* filias ſuas illicite & imprudenter Sodomitis conſtuprandas obtulit, ut hoſpites a nefaria ipſorum violen-

tia

tia tueretur. Peccavit præterea contra ordinem charitatis. Filiarum enim pudicitia & honor charior patri esse debuit, quam defensio hospitum.

Probatur secundo ex *S. Augustino*, Quæstione 42. in Genesim. „ Quoniam, *inquit*, „ prostituere volebat filias suas hac compensatione, ut viri hospites ejus nihil a Sodo- „ mitis tale paterentur, utrum admittenda sit compensatio flagitiorum vel quorumcum- „ que peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid ne alius gravius malum faciat: an „ potius perturbationi Lot, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit, merito „ quæritur. Et nimirum periculosissime admittitur hæc compensatio: Si autem pertur- „ bationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda est." Et Quæstione 44. „ Hac perturbatione timoris, non credebat ipsi Domino, quem in An- „ gelis cognoscebat: qua etiam illud de filiabus suis prostituendis dixerat, ut intelliga- „ mus non pro auctoritate habendum quod dixit de turpitudine filiarum: Non enim „ & hoc pro auctoritate habendum est, Deo non esse credendum."

Et *Libro contra Mendacium ad Consentium*, cap. 9. Ita, *inquit*, humanos animos „ quædam compensativa peccata perturbant, ut etiam putentur debere laudari, ac po- „ tius recte facta dicantur. Quis enim dubitet esse grande peccatum, si pater filias suas „ prostituat fornicationibus impiorum? Et tamen extitit causa qua hoc Vir Justus de- „ bere se facere existimaret, quando Sodomitæ nefario libidinis impetu hospitibus ejus „ irruebant . . . Quid hic dicemus? Nonne ita illud scelus, quod Sodomitæ hospitibus „ illius Viri Justi facere conabantur, horremus, ut quicquid hoc fieret, ne hoc fieret, „ arbitremur fuisse faciendum? Movet etiam maxime persona facientis, quæ merito ju- „ stitiæ liberabatur a Sodomis: ut quoniam minus malum est feminas quam viros per- „ peti stuprum, etiam hoc ad justitiam Justi illius pertinuisse dicatur, quod in filia- „ bus hoc maluit fieri quam in hospitibus suis; non tantum id volens animo, verum & „ offerens verbo, & si illi assensi fuissent, impleturus & facto. Sed si hanc peccatis ape- „ ruerimus viam, ut committamus minora, ne alii maiora committant; lato limite, „ immo nullo limite, sed convulsis & remotis omnibus terminis infinito spatio cuncta „ intrabunt atque regnabunt. Quando enim fuerit definitum peccandum esse homini „ minus, ne alius peccet amplius; profecto & furtis nostris stupra cavebuntur aliena, „ & incesta stupris; & si qua impietas visa fuerit etiam pejor incestis, incesta quoque „ facienda dicentur a nobis, si eo modo agi potuerint, ut illa impietas non committatur „ ab aliis ... Si ergo peccare, ne gravius vel in nos vel in quoslibet alii peccent, procul „ dubio non debemus: considerandum est in eo quod fecit Loth, utrum exemplum sit „ quod imitari, an potius quod vitare debeamus. Magis enim videtur intuendum & „ notandum, cum tam horrendum malum ex impietate flagitiosissima Sodomitarum „ suis impenderet hospitibus, quod cuperet depellere, nec valeret, sic etiam Justi ani- „ mum potuisse turbari, ut vellet facere quod non humani timoris nebulosa tempestas, „ sed divini juris tranquilla serenitas, si consulatur a nobis, faciendum non esse cla- „ mabit; & jubebit potius ut sic nostra peccata caveamus, ne ullorum prorsus alieno- „ rum peccatorum timore peccemus. Aliena quippe ille Vir Justus timendo peccata, „ quæ nisi consentientes inquinare non possunt, perturbatus non attendit suum, quo „ voluit subdere filias libidinibus impiorum. Hæc quando in Scripturis Sanctis legimus, „ non ideo quia facta credimus, etiam facienda credamus; ne violemus præcepta, dum „ passim sectamur exempla. An vero quia juravit David se occisurum esse Nabal, & „ clementia consideratiore non fecit, propterea illum imitandum esse dicemus, ut te- „ mere juremus nos esse facturos, quod non esse faciendum postea videamus? Sed si- „ cut illum timor ut prostituere filias vellet, si istum ut temere juraret, ira turba- „ vit ... Et Sancto quidem David justius dici potuit quod nec irasci debuit, quamvis „ ingrato & reddenti mala pro bonis; sed etsi ut homini ira subrepsit, non utique „ tantum debuit prævalere, ut se facturum juraret, quod aut sæviendo faceret, aut „ pejerando non faceret: Illi autem inter libidinosas insanias Sodomitarum constituto „ quis auderet dicere: Etiamsi tui hospites in tua domo, quo eos intrare humanitate „ violentissima compulisti, ab impudicis apprehensi & oppressi muliebria patiuntur, nihil „ timeas, nihil cures, non expavescas, non horrescas, non contremiscas? Quis hæc „ vel illorum sceleratorum socius Hospiti pio dicere auderet? Sed plane rectissime dicer-

„ re-

„ retur, Age quidquid potes, ne fiat quod merito times : Sed non te timor iſte com-
„ pellat ut facias quod in ſe filiæ tuæ ſi voluerint , facient cum Sodomitis te auctore
„ nequitiam : ſi autem noluerint , patientur a Sodomitis te auctore violentiam . Noli
„ facere magnum ſcelus tuum , dum majus horreſcis alienum . Quantumlibet enim
„ diſtet inter tuum & alienum, hoc erit tuum, illud alienum. “

Objiciet quiſpiam loca SS. Patrum, illud facinus *Loti* magnis præconiis celebrantium. *S. Joannis Chryſoſtomi*, Homilia 43. in Geneſim . „ Quanta , *inquit* , Juſti virtus ! om-
„ nem virtutem hoſpitalitatis ſuperavit. Quid enim quis Juſti hujus benignitate ſat
„ dignum attulerit, qui neque filiabus parcere voluit, ut ſervaret hoſpitibus honorem,
„ & liberaret eos a perverſitate Sodomitarum ?

S. Ambroſii , Lib. 1. *De Abraham*, Cap. 4. „ Offerebat , *inquit* , Sanctus Lot filia-
„ rum pudorem . Nam etſi illa quoque flagitioſa impuritas erat ; tamen minus erat ſe-
„ cundum naturam coire, quam adverſum naturam delinquere. Præferebat domus ſuæ
„ verecundiæ hoſpitalem gratiam, etiam apud Barbaras Gentes inviolabilem. Denique
„ illic quoque inoffenſa hoſpitalitas eſt, ubi nec germanitas ſatis tuta eſt. “

Sed & *Lotum* penitus abſolvere videtur *S. Petrus Epiſt.* 2. *Cap.* 2. ipſum ceu Virum Juſtum commendans . *Juſtum Lot*, inquit, *oppreſſum a neſandorum injuria ac luxurioſa converſatione eripuit : Aſpectu enim & auditu Juſtus erat habitans apud eos qui de die in diem animam Juſtam iniquis operibus cruciabant*.

Denique *S. Thomas* in *Quæſtionibus diſputatis*, *Quæſt.* 1. *De Malo*, *Art.* 5. in Reſponſ. ad 14. argumentum , non modo *Lot* a peccato abſolvere videtur , ſed ipſum prudenter egiſſe innuit. *Lot*, inquit, *non prælegit culpam pœnæ, ſed oſtendit ordinem eſſe ſervandum in fuga culparum : Quia tolerabilius eſt ſi quis committat minorem culpam, quam majorem*.

Reſpondeo ad primum, *S. Joannem Chryſoſtomum* commendare quidem *Loti* benevolentiam in hoſpites, a quibus conſtuprationis periculum , expoſita etiam obſcenisſimis hominibus utriuſque filiæ caſtitate, avertere voluit : ſed facinus illud abſolute non laudare. Unde ſicut Patres remuneratam eſſe dicunt in obſtetricibus Ægyptiis *benignitatem mentis, non iniquitatem mentientis* : ita laudatam dico a *S. Chryſoſtomo* benevolentiam *Lothi* hoſpites ab inſultu libidinis Sodomitarum protegentis ; non ejuſdem iniquitatem filiarum pudorem exponentis.

Ad ſecundum reſpondeo, *S. Ambroſium* aſſerere dumtaxat *Lothum* minus malum elegiſſe, ut majus propelleret : an autem id licitum fuerit , non explicat . Quamquam & nonnulla laude dignus ſit, quia ita ſe gerit , non propter minoris mali perpetrationem, ſed propter maioris mali fugam ac execrationem .

Ad tertium reſpondeo , *Lothum* comparate juſtum vocari a *S. Petro* , quia inter Sodomitas vivens, a nefariis ipſorum flagitiis abhorruit : & quia ingens perturbatio ipſum forte a lethalis peccati labe in ipſo, de quo agimus , facto immunem fecit ; ſed abſolute & perfectæ juſtitiæ laudem ipſi ab Apoſtolorum Principe non tribui. Hanc Reſponſionem *Sancto Auguſtino* debemus *Quæſtione* 45. *in Geneſim* , ubi expendens illa verba , Cap. 19. Verſ. 29. *Et recordatus eſt Deus Abraham , & exemit Loth de medio everſionis*, ait : *Commendat Scriptura meritis magis Abrahæ liberatum eſſe Loth , ut intelligamus Juſtum Loth dictum ſecundum quemdam modum, maxime quod unum verum Deum colebat , & propter comparationem ſcelerum Sodomorum , inter quos vivens ad vitam ſimilem non potuit inclinari* .

Ad quartum reſpondeo , *S. Thomam* nihil aliud ſignificare , quam *Lothum* peccaſſe quidem , ſed *tolerabilius* (ut ipſe loquitur) quam ſi majorem culpam leviori prælegiſſet.

Non ſpernenda ratio qua *Lothum* excuſat *Cajetanus* , ſi tam ſolide fundata eſſet, quam ſubtiliter inventa eſt . „ Ait , *Loth* non obtuliſſe filias animo repenſandi flagi-
„ tium flagitio ; ſed animo placandi furentem Populum per hyperbolicam quamdam
„ ſui ſummiſſionem. Credebat enim Populum minime accepturum ejuſmodi oblatio-
„ nem ; ſed fore potius ut populus ille tanta ejus placatus ſummiſſione , ab incœpto
„ deſiſteret. Idque propterea veriſimile erat, quod filiæ *Loth* primariis Sodomæ civi-
„ bus jam deſponſæ fuerant . Simile igitur eſt quod de *Loth* dicimus , ut ſi placaturus

„ quis

„ quis alium a se magna læsum & offensum injuria, nudum pugionem ei offerat di-
„ cens: Interfice me: non eo sane animo ut ille occidat ipsum; sed ut tanta ejus sum-
„ missione mitigatus, omnem ei remittat injuriam & offensam.

PROPOSITIO II.

Lothi ebrietas, & cum utraque filia incestus, a crimine excusari non possunt.

PRobatur: Quæ naturæ lege prohibita sunt facinora, a crimine excusari non possunt; sed ebrietas, & incestus facinora sunt naturæ lege prohibita: Excusari itaque non possunt a crimine *Lothi* ebrietas & cum filiabus incestus. Ebrietatem sola ignorantia virium vini excusare potuisset. At vim vini *Loth* ignorasse, virum divitem & hospitalem, haud verisimile est, maxime cum filiæ ejus illam perspectam & exploratam haberent. Cum vero ebrietas ipsum in incestum præcipitem egerit, incestus in causa sua voluntarius fuit, adeoque gravissimum peccatum.

Probatur secundo ex *Origene* Homilia 5. in Genesim. „ Post hæc, *inquit*, jam
„ refertur illa famosissima fabula, in qua scribitur filias ejus arte furatas concubitum
„ Patris. In qua nescio si quis potest ita excusare Loth, ut eum immunem faciat a
„ peccato. Neque rursum ita eum accusandum puto, ut ita gravis incesti fieri debeat
„ reus. Non enim invenio eum insidiatum esse, aut violenter eripuisse pudicitiam fi-
„ liarum, sed magis insidias passum, & arte circumscriptum. Sed neque rursum cir-
„ cumventus fuisset a puellis, nisi inebriari potuisset. Unde videtur mihi in parte cul-
„ pabilis, in parte excusabilis inveniri. Excusari namque potest, quod a concupiscen-
„ tiæ & voluptatis crimine liber est, & quia neque ipse voluisse arguitur, neque vo-
„ lentibus consensisse. Subjacet vero culpæ, & quod decipi potuit, quod vino nimis
„ indulsit, & hoc non semel, sed iterum fecit. Nam & ipsa Scriptura mihi videtur
„ pro eo quodammodo satisfacere, cum dicit: *Nesciebat enim cum dormiret cum eis &*
„ *cum surgeret*. De filiabus hoc non dicitur, quæ studio & arte decipiunt Patrem. Ille
„ tamen in tantum sopitus est vino, ut nesciret dormisse se cum filia priore, neque
„ cum filia juniore. Audite, ebrietas quid agat, audite, quantum facinoris conciliet
„ temulentia. Audite, & cavete, o vos, quibus istud malum non in crimine, sed in
„ usu est. Ebrietas decipit, quem Sodoma non decepit. Uritur ille flammis Mulierum,
„ quem sulphurea flamma non ussit. Erat ergo Loth arte, non voluntate deceptus. Ideo
„ medius est inter peccatores & justos: quippe qui ex Abrahæ quidem cognatione de-
„ scenderit, in Sodomis tamen habitaverit. Nam & hoc quod evadit ex Sodomitis (sicut
„ Scriptura indicat) magis ad honorem Abrahæ, quam ad meritum pertinet Loth".

Probatur tertio ex *Sancto Augustino Libro 22. contra Faustum*, Cap. 44. „ Namque,
„ *inquit*, ut scriptum est, filiæ Loth inebriaverunt eum, & se nescienti miscuerunt.
„ Quapropter culpandus est quidem, non tamen quantum ille incestus, sed quantum
„ illa meretur ebrietas. Nam & hanc lex æterna condemnat, quia cibum & potum
„ ad ordinem naturalem, nonnisi gratia conservandæ salutis admittit. Quamvis ergo
„ inter ebriosum & ebrium plurimum intersit: Nam nec ebriosus semper est ebrius, nec
„ quisquis aliquando ebrius, consequenter ebriosus est: tamen in homine justo hujus
„ ipsius, etsi non ebriositatis, at certe ebrietatis causa quærenda est. Quid enim tan-
„ dem cogebat, ut filiabus suis crebra vina miscentibus, aut fortasse nec mixta crebro
„ porrigentibus, consentiret aut crederet? An ad hoc filias nimiam tristitiam fingentes
„ ita voluit consolari, ut illius destitutionis & materni luctus dolor de cogitatione
„ mentis ebriæ fugaretur, etiam ipsas tantumdem bibere existimans, & aliqua frau-
„ de agentes ne biberent? Sed etiam talem tristibus suis adhibere consolationem, quo-
„ modo Virum Justum decuerit, non videmus. An aliqua Sodomitarum arte pessima
„ etiam paucis poculis patrem sic inebriare potuerunt, ut illud peccatum cum ignoran-
„ te, vel potius de ignorante committerent? Sed mirum, si hoc Scriptura Divina ta-
„ cuisset, vel servum suum Deus sine aliquo voluntatis ejus vitio perpeti sineret. Nos
„ tamen Scripturas Sanctas, non hominum peccata defendimus. Non sic autem de hu-
„ jus facti purgatione satagimus, quasi hoc Deus noster aut fieri jusserit, aut factum

appro-

„ approbaverit: aut ita juſti homines in illis Libris appellentur, ut ſi voluerint peccare, „ non poſſint. Cum ergo in Literis, quas iſti reprehendunt, Deus huic facto nullum „ juſtitię teſtimonium perhibuerit, qua dementia temeritatis hinc illas Literas accuſare „ contendunt, cum aliis earum locis apertiſſime inveniantur divinis præceptis iſta pro- „ hiberi? "

Objicies verba *Theodoreti*, Lothum propter ignorantiam a peccato excuſantis, Quæſt. 70. in Geneſim. *Quando res ita ſe habet*, inquit, *ut homines quoque illis ſoleant ignoſcere, qui per ignorantiam delinquunt; nemo profecto merito Loth reprehenderit ob illam mixtionem. Neſciebat enim quid ageret.*

Reſpondeo *Theodoretum* excuſare quidem inceſtum *Loth* cum utraque filia, propter ignorantiam, ſi ſpectetur in ſe ille inceſtus; non tamen ſi in ſua cauſa conſideretur. Nam de ebrietate ex qua facinus illud conſecutum eſt, hæc ſubdit: *Ebrietas vero illa quamdam habet reprehenſionem venia temperatam. Siquidem anxius valde ac mœrens, utpote omnibus ſimul bonis & uxore etiam ſua ſpoliatus, permiſit ut filiæ vinum largius affunderent, & quod ſtruebatur ignorans, ad leniendam mitigandamque triſtitiam id fieri ſuſpicabatur.* Quibus licet innuat mœrorem excuſaſſe *Lothum* a tanto (ut ajunt) ſatis ſignificat non excuſaſſe a toto, ſiquidem reprehenſione dignum aſſerit.

Objicies: Major eſt ratio excuſandi *Lothum* ab inceſtus crimine, quam filias illius: Ille ſiquidem ebrius ac dormiens; iſtę vero vigilantes, & ex deſtinata animi ſententia hoc ſe polluerunt flagitio: Atqui Patres excuſant puellas ob ignorantiam, qua genus omne humanum periiſſe arbitrabantur: Multo magis igitur excuſandus eſt illarum Pater.

Puellas (inquam) excuſant antiqui Patres. *S. Irenæus* Libro 4. Cap. 2. *Loth*, inquit, *non ex ſua voluntate, neque ex ſua concupiſcentia carnali, neque ſenſum, neque cogitationem hujuſmodi generationis accipiens, ſed conſummavit typum. Quemadmodum Scriptu-* „ *ra dicit*: Et intravit major nata, & dormivit cum patre ſuo nocte illa; & non ſcivit „ Loth cum dormiret nocte illa, & cum ſurgeret. *Et in minore autem hoc idem*: Et „ non ſcivit, inquit, cum dormiſſet ſecum, nec cum ſurrexiſſet: Neſciente igitur ho- „ mine, neque libidini ſerviente, diſpenſatio perficiebatur, per quam duæ filiæ, id eſt, „ duæ Synagogæ, ab uno & eodem Patre in ſobolem adoptatæ ſignificabantur ſine car- „ nis libidine. Nec enim alter erat aliquis, qui ſemen vitale & filiorum fructus poſ- „ ſet dare eis, quemadmodum ſcriptum eſt: *Dixit autem major ad minorem: Pater no-* „ *ſter ſenior eſt, & nemo eſt ſuper terram qui intret ad nos, ut oportet omni terræ; Ve-* „ *ni potionemus Patrem noſtrum vino, & dormiamus cum eo, ut ſuſcitemus de Patre* „ *noſtro ſemen.* Illæ quidem filiæ ſecundum ſimplicitatem & innocentiam putantes uni- „ verſos homines periiſſe, quemadmodum Sodomitas, & univerſam terram iracundiam „ Dei ſuperveniſſe, dicebant hæc. Quapropter & ipſæ excuſabiles ſunt, arbitrantes ſe „ ſolas relictas cum Patre ſuo ad conſervationem generis humani, & propter hoc cir- „ cumveniebant Patrem. Per verba autem earum ſignificabatur neminem eſſe alterum, „ qui poſſit filiorum generationem majori & minori Synagogæ præſtare, quam Patrem „ noſtrum, Pater autem generis humani Verbum Dei eſt ".

Origenes Homilia 5. in Geneſim. „ Sed & filiarum ejus, *inquit*, propoſitum puto „ diligentius conſiderandum, ne forte etiam ipſæ non tantum, quantum putantur acci- „ pere, criminis mergantur . . . . . Quantum ad ea quæ de his dicit Scriptura, vide- „ tur etiam pro ipſis quodammodo ſatisfacere. Apparet namque filias Loth didiciſſe quæ- „ dam de conſummatione Mundi, quæ immineret per ignem, Sed tanquam puellæ, „ non integre perfecteque didicerant: Neſcierunt quòd Sodomitis regionibus igne vaſta- „ tis, multum adhuc ſpatii integrum reſideret in Mundo. Audierunt in fine ſæculi ter- „ ram, & omnia elementa ignis ardore decoquenda. Videbant ignem, videbant ſul- „ phureas flammas, videbant cuncta vaſtari. Matrem quoque ſuam videbant non eſſe „ ſalvatam: ſuſpicatæ ſunt tale aliquid factum, quale in temporibus audierant Noe, „ & ob reparandam mortalium poſteritatem ſolas eſſe cum parente ſervatas. Recupe- „ randi igitur humani generis deſiderium ſumunt, atque inſtaurandi ſæculi ex ſe dan- „ dum opinantur exordium. Et quamvis grande eis crimen videretur furari concubitum „ Patris, grandior tamen eis videbatur impietas, ſi humanæ (ut putabant) poſteritatis „ ſpem ſervata caſtitate delerent. Propter hoc ergo conſilium ineunt minore (ut ego ar-

bitror)

„ bitror) culpa, ſpe tamen argumentoque majore: Patris moleſtiam vel rigorem vino „ molliunt & ſolvunt. Singulis ingreſſæ noctibus, ſingulæ ſuſcipiunt ab ignorante conce- „ ptum. Ultra non repetunt, non requirunt. Ubi hic libidinis culpa? Ubi inceſti crimen „ arguitur? Quomodo dabitur vitio, quod non iteratur in facto? Vereor proloqui quod „ ſentio, vereor (inquam) ne caſtior fuerit harum inceſtus, quam pudicitia multarum".

S. Joannes Chryſoſtomus Homilia 44. in Geneſim: „ Conſidera, *inquit*, quomodo Scri- „ ptura omnia manifeſte narrarit, & nobis ſcopum ac finem oſtenderit filiarum Juſti: „ & nunc quidem pro illis, nunc vero pro Juſto dignam ſatisfactionem afferens: ut „ nullus ad factum reſpiciens, vel Juſtum condemnet, vel Juſti filias, quaſi congreſſus „ ille propter incontinentiam fuerit. Quomodo igitur pro filiabus ſatisfacit? *Dixit*, in- „ quit, *major natu ad juniorem: Pater noſter eſt ſenex, & nullus eſt ſuper terram qui „ ingrediatur ad nos, juxta morem univerſæ Terræ*. Vide ſcopum diligenter, & omni „ eas liberabis crimine. Putaverunt generalem totius orbis factum interitum, nullum- „ que amplius ſuperſtitem: deinde & Patris viderunt ſenectutem. *Ut igitur*, inquit, „ *non aboleatur genus, & pereat nomen noſtrum*. Hæc enim erat priſcorum maxima „ cura, quomodo genus ſuum liberorum ſucceſſione dilatarent: proinde dicit, Ne ergo „ noſtri generis tota fiat abolitio, præſertim jam ſenio patre confecto: & nullus inve- „ niatur vir qui nobis jungatur, ut poſſimus extendere & relinquere ſeminis noſtri pro- „ pagationem: Veni, inquit, ut ne hoc fiat, potemus patrem noſtrum vino. Quaſi „ dicere velit: Quia nunquam ferret vel auribus hoc Pater, vino decipiamus eum. „ *Potaverunt autem Patrem ſuum vino nocte iſta, & ingreſſa eſt ſenior, & dormivit cum „ Patre ſuo: & neſcivit quando illa accubuerit vel ſurrexerit*. Vidiſti quomodo Scriptu- „ ra & pro Juſto rationem dederit ſemel atque iterum? Et prius quidem quod filiæ vi- „ no ei impoſuerint, declaravit, & quod non aliter potuerint perſuadere Patri, quam „ ſic faciendo: Nunc autem opinor & ſuperna diſpenſatione eſſe factum, ita fuiſſe eum „ aggravatum vino, ut omnino ignoraret, ne ſcilicet fieret criminum reus: Ea enim „ peccata nos condemnant, quæ ſcientes & voluntarie facimus. Vides quomodo teſti- „ monium prębet Juſto Scriptura, quod omnino factum neſcierit. Verum iterum Quæ- „ ſtio ſurgit de ebrietate. Oportet enim omnia inveſtigare, ut nulla rudibus & impuden- „ tibus calumniandi relinquatur occaſio. Quid igitur & de hac dicemus? Non tam ex „ ebrietate vel incontinentia hæc facta ſunt, quam ex triſtitia. Nullus igitur audeat „ aut Juſtum aut Juſti filias condemnare. Quomodo enim non eſſet extremæ dementiæ „ & deſipientiæ, ut eos, quos Scriptura ab omni liberat crimine, imo pro quibus tan- „ tam apologiam componit, nos innumeris peccatis pleni condemnemus, & non audire- „ mus Paulum dicentem: *Deus qui juſtificat, quis eſt qui condemnet*"?

S. Ambroſius Lib. 1. De Abraham: „ Excuſantur autem, *inquit*, filiæ Sancti Loth, „ quia putaverunt non vicinæ regionis, ſed totius orbis fuiſſe illud excidium; & ſe ſo- „ las cum Patre ſuperſtites ex omnibus populis remanſiſſe. Et ideo ne genus deficeret „ humanum, paternum periiſſe concubitum, ut ſemen generationis humanæ de Patre „ ſuo reſuſcitarent. Non ergo libidinis vitium fuit, ſed generationis remedium, quod „ non puto criminis duci loco. Nam & Eva de viro aſſumpta, ſupra cujus coſtam „ ædificata eſt mulier, os de oſſibus ejus, & caro de carne ejus, tamen propter ſeriem „ ſucceſſionis humanę viro juncta eſt. Subducitur tamen huic admiſſo conſcientia viri „ Juſti: inebriatus enim vino, quid gereret neſciebat. Unde non mirum ſi puellas de- „ cepit opinio, quæ putarent totius Populos orbis periiſſe. Non eadem eſſet Loth Sancti „ excuſatio, qui audierat ab Angelis locum illum, non totum Mundum eſſe periturum."

Theodoretus, *Quæſtione* 70. *in Geneſim*, de filiabus *Loth* ſic loquitur: „ Ille vero pror- „ ſus a crimine ſunt immunes; quia cum vidiſſent quatuor civitates & univerſos pagos „ ignea pluvia exarſiſſe, habitatores autem Segor terrę hiatu abſorptos, arbitrabantur „ univerſam prorſus naturam hominum interiiſſe. Cumque præſentem ſolitudinem at- „ tenderent, & præviderent ſenectutis imbecillitatem, humano ſimul generi ſemen ex- „ cogitare voluerunt, & ſibi ipſis conſolationem aliquam. Hac ratione ductæ non ut „ libidini inſervirent, auxilium vini acciverunt: cumque Patri ſenſum ma ore copia vi- „ ni ademiſſent, illum ſeminis auctorem reddiderunt."

Reſpondeo primo, negari poſſe majorem: quia *Lothus* ebrietatem non ignarus incur-

PROPOSITIO UNICA.

Abrahami promptus & alacer ad Filium ſuum immolandum animus nullo prævio Ægyptiorum vel Gentium aliarum exemplo obſcurari poteſt.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra, præceptum de immolando Filio *Abrahamo* datum, velut rem inauditam & inuſitatam referente, quo Deus ejus obedientiam ac fidem tentaret. Geneſis 22. *Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille reſpondit: Adſum. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum quem diligis, Iſaac, & vade in Terram Viſionis: atque ibi offeres eum in holocauſtum ſuper unum Montium quem monſtravero tibi.* Confirmatur ex verbis Angeli *Abrahamum* Dei nomine compellantis, ejuſque eximium & ſingulare facinus celebrantis, & magnificis promiſſis munerantis. *Extenditque manum, & aripuit gladium ut immolaret filium ſuum. Et ecce Angelus Domini de cœlo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui reſpondit, Adſum. Dixitque ei: Non extendas manum tuam ſuper Puerum, neque facias illi quidquam: Nunc cognovi quod times Deum, & non perperciſti unigenito filio tuo propter me .... Vocavit autem Angelus Domini Abraham ſecundo de cœlo, dicens: Per memetipſum juravi, dicit Dominus quia feciſti hanc rem, & non perperciſti filio tuo unigenito propter me: Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & velut arenam quæ eſt in litore maris. Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ.* Confirmatur rurſus ex Apoſtolo ad *Hebræos* 11. fidem *Abrahami* in illa filii ſui oblatione commendante. *Fide*, inquit, *obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſſiones; ad quem dictum eſt: In Iſaac vocabitur tibi ſemen.*

Marshamus refellitur.

Probatur ſecundo ex *Philone Judæo*, cujus nomine *Marshamus* abutitur, objectionem calumniatorum & invidorum ab eo confutatam & explosam, pro illius ſententia obtrudens & oſtentans. „ Verum, *inquit*, malitioſis calumniatoribus, noſtra damnare potius „ quam laudare ſolitis, hoc imperatum non videbitur tam magnum & mirificum quam „ nobis videtur. Ajunt enim, alios multos ſuis effectibus devinctos, & amantes liberorum, immolandos exhibuiſſe filios, vel pro incolumitate Patriæ, vel ut averterent „ bella, ſiccitates, inundationes, peſtilentias. Alios item domeſticæ quantumvis falſæ „ Religionis gratia Græcorum certe clariſſimos, non ſolum privatos cives, ſed & Re„ ges non magna ratione ex ſe natorum habita, his mactatis maximas deleviſſe hoſtium „ copias primo impetu, ſociorum vero ſervaſſe maximos Exercitus. Barbaras quoque „ Gentes per multas ætates litaſſe mactatis filiis, cujus ſceleris etiam ſacroſanctum Mo„ ſem meminiſſe, dum accuſans eos ut pollutos ait: *Filios & filias Diis ſuis adolent.* „ Indorum quoque Gymnoſophiſtas & hodie ſub initium ſenectutis morbi longi & in„ curabilis, priuſquam invaleſcat, accenſo rogo ſe ipſos exurere, quamvis poſſent ad „ tempus fortaſſe diuturnum reſiſtere. Imo & Mulierculas eorum defunctis Maritis in „ rogos eorum cum gaudio ſe mittere, atque ita vivas concremari cum adamatis cada„ veribus. Harum, inquiunt, merito mireris audaciam, quę mortem contemnunt tan„ topere, ut ad eam tanquam ad immortalitatem curſu contendant. Illum vero lau„ dare quorſum attinet, quaſi novum aliquod facinus aggreſſum, quod non ſemel fan„ do auditum eſt de privatis Civibus, de Regibus, de integris Gentibus? Hęc improborum calumniatorum objectio, quam ceu genuinam *Philonis* ipſius ſententiam imprudens *Marshamus* accepit. Hanc vero ſic diluit Philo: „ Ad hanc invidorum infectatio„ nem ſic reſpondeo. Qui liberos mactant, partim ex more id faciunt, ut fertur de non„ nullis Barbaris: partim quia magna mala, & adverſus humanam opem contumacia a „ ſuis civitatibus aliter arcere nequeunt. Ex his quidam inviti ſuos exhibent, coacti a „ potentioribus: alii compulſi metu hominum, alii cupidine glorię, fameque in præ„ ſens gloriæ, famæ vero ad poſteros. Ergo qui ex more mactant, nihil magnum vi„ dentur facere. Nam inveterata conſuetudo plerumque tantum poteſt, quantum natu„ ra, ita ut graviſſima quæque reddat toleratu facilia, omni terrore ſemoto. Qui vero „ cedunt timori, laudem nullam merentur. Laudantur enim facta voluntaria, involun-

„ taria.

„ taria referuntur ad neceſſitatem rerum, aut caſuum, aut temporum. Quod ſi quis
„ amore gloriæ vel filium prodit, vel filiam, vituperio magis quam laude dignus eſt,
„ morte chariſſimorum parans ſibi honorem, quem etiamſi antea habuiſſet, pro incolu-
„ mitate filiorum abjicere debuerat. Proinde conſiderandum eſt, an ille aliquo modo
„ dicta neceſſitate coactus ſit mactare filium, vel more, vel honore, vel timore. Mos
„ certe immolandi liberos, nec Babylone, nec in Meſopotamia, nec a Chaldæis rece-
„ ptus eſt, apud quos educatus, magnam vitæ partem cum eis exegit, ne quis putet
„ præ aſſuetudine leviorem viſam mali ejus imaginem. Sed neque metus ullus immine-
„ bat ab hominibus, neque Oraculi juſſum quiſquam norat alius. Nulla publica pre-
„ mebat calamitas, cui morte probatiſſimi filii remedium quæreret. At laudis apud
„ vulgum parandæ cupidine ad hoc facinus concitatus eſt. At quæ laus captabatur in
„ ſolitudine, ubi nemo erat applauſurus, data opera longe a tergo relictis duobus etiam
„ famulis, ne ſe coram teſtibus oſtentare videretur? Quapropter obturato infræni ore,
„ moderentur accuſatores ſuam invidiam, nec lacerent honeſta vita defunctos, quos po-
„ tius prædicare deberent cum aliis. Siquidem apud omnes qui recte ſapiant nihil ho-
„ neſtius habetur, nihil optabilius, quam Deo parere, quod hic in primis ſtuduit, ita
„ ut nullum unquam mandatum negligeret, quantumvis refertum moleſtiis & iga mi-
„ niis, atque etiam labo ribus ac doloribus. Quamobrem & id quod Oraculo juſſus
„ eſt de filio, fortiter conſtanterque pertulit. Deinde cum nulla conſuetudo eſſet in
„ ea regione, ſicut fortaſſe apud quoſdam, immolandi liberos, ipſe primus auctor futu-
„ rus erat novi & inuſitati exempli, quod mihi videtur nemo laturus fuiſſe, etiamſi fer-
„ reum aut adamantinum haberet animum.

Probatur tertio ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homilia 47. in Geneſim, „ Magnum, *in-*
„ *quit*, præcepti pondus, & res humanam tranſcendens naturam. Accipe filium tuum
„ dilectum, quem dilexiſti, Iſaac. Unumquodque verbum per ſe ſufficeret ad ſaucian-
„ dam animam Juſti. Non enim ſimpliciter dixit, Iſaac: ſed addidit, filium tuum,
„ quem præter omnem expectationem genuiſti, & in ipſa ſenectute habere potuiſti;
„ dilectum, deſiderabilem tuum, quem tam immodice diligis Iſaacum, quem ſucceſſu-
„ rum tibi expectas, ex quo & ſemen tuum multiplicandum promiſi. Illum ipſum
„ accipe, & vade in Terram excelſam & offer eum ibi in holocauſtum ſuper unum
„ Montium, quem tibi dicam . . . Quid igitur Juſtus? Non turbatus eſt animo, non
„ confuſus eſt mente, non conſilio deſtitutus eſt. In tam gravi præcepto non cogita-
„ bat, non ratiocinabatur ſecum: Quid hoc eſt? Qui mihi præter omnem expectatio-
„ nem beneficium exhibuit, qui propter benignitatem ſuam emortuam Saræ vulvam
„ generationi idoneam fecit: nunc poſtquam ablactatus eſt, & crevit, & in flore æta-
„ tis eſt, occidi, & in holocauſtum offerri præcipit. Qui paulo antea dixit: In *Iſaac*
„ *vocabitur tibi ſemen*, nunc contraria præcipit. Et quomodo implebuntur quæ ab eo
„ ſunt promiſſa? . . . Cæterum horum nihil cogitat ſecum Juſtus ille, ſed ſicut gra-
„ tus famulus, omiſſa omni ratione humana, unam tantum rem curabat, ut impera-
„ ta opere impleret: & quaſi factus ab humana natura alienus, & poſt ponendam
„ ducens divinis præceptis omnem affectionem & dilectionem, ad implenda Dei juſſa
„ feſtinavit. . . . " Et infra ſubdit quod Propoſitionem noſtram directe probat, & *Marſha-*
mi refellit vanitatem. „ Quia, *inquit*, ſciebat quod novum & inauditum eſſet id quod
„ ab ipſo faciendum erat, neque ab ullo unquam tale quidquam factum erat antea,
„ facit ut lateat ſervos. Falſum itaque eſt *S. Chryſoſtomi* judicio quod tam confidenter
Marſhamus aſſerit novum & inauditum *Abrahamo* non fuiſſe hujuſmodi Sacrificium.

Probatur quarto ex *S. Ambroſio* Lib. *De Abraham*, cap. 8. ubi de tentatione *Abra-*
hami ipſique dato immolandi filii præcepto differens ait: „ Probatum igitur, quaſi for-
„ tiorem tentandum putavit majoribus, & quibuſdam imperiis durioribus. Et hoc qui-
„ dem exemplo docemur, quia veris probatur quis; tentatur autem compoſitis & fictis.
„ Non enim volebat Deus immolari a patre filium, nec impleri hoc munus volebat,
„ qui ovem pro filio immolandam obtulit. Sed tentabat affectum patris, ſi Dei præ-
„ cepta præferret filio, nec paternæ pietatis contemplatione vim devotionis inflecteret.
„ *Accepit autem ligna holocauſti, & impoſuit Iſaac filio ſuo: Acæpit & ignem ipſe in*
„ *manu, & machæram*. Conſecratur ſacris hoſtia Miniſteriis, & commendatur futura.

„ Quæ pietatis hoſtia pii ante miniſterii vectura eſt. Ligna Iſaac ſibi vexit, Chriſtus „ ſibi patibulum Crucis portavit. Abraham comitabatur filium, Pater Chriſtum. Nec „ Iſaac ſolus, nec Jeſus ſolus. Addidit Iſaac dicens: *Ecce ligna, ubi eſt ovis in holo-* „ *cauſtum?* Et hic prophetat ſermone, non ſcientia. Ovis enim a Domino ad ſacrifi- „ cium parabatur. Reſpondit denique ſimiliter & Abraham: *Deus providebit ovem ſibi* „ *ad holocauſtum, fili*, Inflexibilis a ſtudio devotionis Miniſter vocare filium frequenter „ non timet: ita erat intentionis ſoliditate fundatus: & hoc ſe meliorem patrem pu- „ tabat, hoc ſibi in perenne manſurum judicabat filium, ſi eum immolaret Deo. Non „ ſolum autem hoc prophetavit, quod ſtatim accidit, quia Deus providit ſibi pro Iſaac „ hoſtiam, & reddidit patri filium: Verum illud magis, quod non hæc hoſtia divinæ „ eſſet diſpoſitionis; ſed alia eſſet hoſtia, quam Deus ſibi pararet, ut mundaret orbem „ terrarum: illa eſſet omnibus acceptior, propter quam multi Patres offerrent filios „ ſuos, & ſeparari in hoc ſæculo a filiis non timerent. Actionem a Deo præceptam ad „ tentandum ſervum ſuum, in qua tot virtutum inſignia promicant, tanta myſteria „ latent, non fuiſſe actionem innovatam, non recens exogitatam, ſed ad priſtinos Cha- „ nanæorum mores deſignatam, temere *Marshamus* aſſerit.

Probatur quinto ex *Theodoreto*, Quæſtione 73. in Geneſim. „ Non, *inquit*, ut di- „ ſceret ipſe quæ ſciebat, ſed ut ignorantes doceret, quam juſta de cauſa Patriarcham „ diligeret. Hac de cauſa tres dies & totidem noctes amoris divini periculum in eo fe- „ cit. Nam Patriarcha medius inter naturam conſtitutus & fidem, cum utrinque ſtimu- „ laretur, fides dedit palmam victoriæ. Deus autem patefaciens ejus pietatem, ſacrifi- „ cium cohibuit. Qui enim prohibet ſibi ſacrificari animalia irrationalia, quomodo ſa- „ crificium tale pertuliſſet? Siquidem hanc ob rem Judæos ſine intermiſſione notat: & „ clamat per Prophetam David, *Sacrificaverunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis: effu-* *Pſ.* 105. „ *derunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum, quas ſa-* „ *crificaverunt ſculptilibus Chanaan*. Itidem & per Ezechielem, *Accepiſti filios tuos,* „ *& filias tuas, quas genuiſti mihi & obtuliſti eas amatoribus tuis* . . . . . Quomodo „ ergo is qui damnat eos qui talia perpetrant, filium unigenitum a patre ſibi ſacrifi- „ cio oblatum pertuliſſet? Verum hæc erant umbra diſpenſationis pro nobis factæ; „ Pater ſiquidem filium dilectum obtulit pro Mundo. Iſaac enim typus erat divinita- „ tis, aries autem humanitatis. Tempus autem ipſum æquale, quia tres dies & tres „ noctes & hic & illic. „

Probatur ſexto ex *S. Zenone*, ſeu alio, quiſquis eſt, Auctore Sermonum, qui ſub *Serm. 2. de Abra-* ejus nomine in Bibliothecis Patrum editi ſunt. „ Ecce, *inquit*, contra ſpem natum *ham.* „ Abraham ad Aram filium immolaturus Domino auctore perducit: nec deeſt ad mi- „ niſterium gladius ut pariter & Sacerdos. Conſimilis filii quoque eſt ex divina vo- „ luntate ſecuritas: Qui cum hoſtiam providet, cujus loco electus fuerat, requirebat, „ ſed traduntur teneræ adhuc vinculis manus: & ne quid minus ab hoſtia videretur, „ pedem ligatura diſtringit, ne incitata victima diſpliceret. Ceſſet itaque hic impie- „ tatis abominanda ſuſpicio. Abraham Dominum filio, Sacerdotem prætulit patri, „ nec pium ſe credidit, niſi probaſſet fidelem. Denique intrepidus ad miniſterium im- „ molationis armatur, rimatura dictum vulneris ſecurus animus, ſed ſecurior manus; „ elatus ad immolandum gladius libratur, nec puerum mors vicina contriſtat, ne „ trepidatio fidem prodat infirmam. Sub hac denique immolantis immolandique con- „ ſtantia abſolvi meruit, dum humanum ex ſe deponit timorem: & quantum ad fi- „ dem pertinet, Pater promiſſa complevit; Dominus parricidium probata voluntate pro- „ hibuit. „ Tum explicat quomodo *Iſaac* figura Chriſti fuerit in Cruce immolandi: in cujus ſacrificio nec fructum ſortita eſt ſceleris crudelitas. *Quia ſicut in Iſaac aliud offertur, aliud immolatur, ita & in Paſſione Chriſti quod per Adam deliquerat, per Chriſtum liberatur.*

Probatur ſeptimo ex *S. Auguſtino*, Libro 16. *De Civitate Dei*, cap. 32. „ Ten- „ tatur, *inquit*, Abraham de immolando dilectiſſimo filio ipſo Iſaac, ut pia ejus „ obedientia probaretur, ſæculis in notitiam proferenda, non Deo . . . Nunquam ſane „ crederet Abraham quod victimis Deus delectaretur humanis: Quamvis, divino into- „ nante præcepto, obediendum ſit, non diſputandum. „ Et *Sermone* 2. *De Tempore*, noviſſi-

noviſſimæ Editionis : „ Ejus, *inquit*, dextera eligitur ad Sacrificium, ut moreretur; „ cujus cor electum eſt ad fidem ut naſceretur. Non trepidavit Abraham credere, quando promittebatur; non trepidavit offerre, quando exigebatur: Nec fuit Religio credentis contraria devotioni obedientis . . . Credidit filium ſuſcepturus, credidit occiſurus. Ubique fidelis, nuſquam crudelis. Omnino perduxit filium ad locum victimæ: „ armavit etiam dexteram cultro. Attendis quis feriat, & quem feriat. Attende quis „ jubeat. Pius ergo Abraham obtemperando: Quid Deus jubendo? Ne forte infirmis, „ non dicam ſacrilegis animis ipſe diſpliceat qui jubebat: ſed ſi placet qui obtemperabat, quomodo diſpliceat qui jubebat? Quia ſi Abraham bene fecit obtemperando; multo melius & longe melius incomparabili modo, Deus jubendo. „

Quæ contra Propoſitionem noſtram objicit *Marſhamus*, inania ſunt, nullíuſque ponderis. *Philonem Hebræum* ejus figmento adverſari jam oſtendimus. Non magis illi favet *Philo Biblius* Sanchuniatonis Interpres, qui primam filiorum mactationem ad Saturnum refert. Saturni namque nomine Abrahamum intellexit *Sanchuniaton*, ut multis probatur. Primo, quia *Saturnus* ille *filium ſuum unigenitum in holocauſtum offert, etiam pudenda circumciditur, & commilitones ſuos eo adigit ut idem præſtent*. Qui characteres *Abrahamo* conveniunt. Deinde *Saturnum* a Phœnicibus *Iſraelem* dictum, Codices Euſebiani conſtanter habent. Confundit ſcilicet Avum cum Nepote. Aut ſi pro *Iſraele*, *Ilum* legamus cum *Voſſio* Lib. 1. *De Idololatria*, cap. 18. quia alibi *Sanchuniaton* Saturnum *Ilum* dictum fuiſſe memorat: cum *Il* ex *El* ſeu *Elohim* derivetur: Non abſurde etiam ad *Abrahamum* id referemus, cui Chananæi dicebant Geneſis 23. 6. *Princeps Dei es apud nos*. Neque enim mirum eſt ſi ex *Principe Dei* fabuloſa poſteritas *Principem Deum* fecerit.

Tertio, filius hujus *Saturni* dictus fuit *Jeud*, quod Phœnicum lingua *Unigenitum* ſignificat. Illo autem epitheto *Jehid* inſignitus eſt *Iſaacus* (Geneſis 22. Verſ. 2.) Quarto, hunc *Unigenam* ſuſcepit ex *Nympha*, ſcilicet *Sara* eximiæ pulchritudinis femina, eaque indigena, imo quæ proximo ſanguinis vinculo Abrahamo conjuncta erat: cui *Nymphæ* nomen *Anobret*, id eſt Hebraice, *Ex gratia concipiens*: Quod nomen *Saræ* apprime convenit, de qua Apoſtolus ad Hebræos 11. Verſ. 11. *Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis: Quoniam fidelem credidit eſſe eum qui repromiſerat*. Lege *Grotium Annot. in Matthæum*, Cap. 5. Verſ. 31. & *VVitſium Lib. 3. Ægyptiacorum*, Cap. 7.

At, inquit, *Marshamus*, *Jeud Saturni* vere mactatus eſt, non *Iſaacus*: Hunc itaque non deſignavit *Sanchuniaton*.

Reſpondetur primo, Diabolum egiſſe ut vere mactatus crederetur. Veriſimile enim eſt, impiam & immanem homines immolandi conſuetudinem, ex prava Abrahamici illius Sacrificii æmulatione originem apud Gentes duxiſſe. Sicut enim *Saturno* feriam ſeptimam, id eſt, diem Sabbathi conſecrarunt, quæ apud Judæos ſacra erat; ita & filios ipſi immolarunt, quo *Abrahamum* imitarentur. Unde cum Deus *Abrahami* fidem & obedientiam abunde expertus, illum a filii mactatione prohibuerit: *Saturnum* tamen filium ſuum *Jeud* vere mactaſſe, *Sanchuniaton*, *Philo Byblius*, & *Porphyrius* aſſeruerunt.

Reſpondetur ſecundo, Deum, cui *Abrahami* fides ac obedientia mirum in modum placebant, animum pro effectu æſtimantem, ita de hoc Sacrificio in ſacris Literis loqui, quaſi revera filium *Abrahamus* immolaſſet. Geneſis 22. 12. *Nunc cognovi quod times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me*. Et Epiſtolæ ad Hebræos cap. 11. 17. *Fide obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat*. Idem & *Philo Judæus* obſervat: *Facinus tamen hoc*, inquit, *quamvis effectu caruit, nihilominus pro integro abſolutoque, non modo in ſacris refertur Voluminibus, ſed & in lectorum inſculptum eſt mentibus*. Et *Gregentius* Archiepiſcopus Tephrenſis in Diſputatione cum Herbano Judæo: *Abrahamus enim*, inquit, *Iſaacum filium immolare juſſus pro ea quam erga Deum habuit charitate, voluntate, & conſilio capto, jugulavit, & non jugulavit; conſummavit, & non conſummavit. Vivum enim ipſum ex inopinatis & inſperatis domum reduxit. Nam & ſic Dominus Deus, pro Mundi ſalute Filium ſuum jugulavit: Sed hic tertia die reſurgens, tametſi jugulatus fuit, non tamen jugulatus*

fuit; *& ſi mortuus, non tamen eſt mortuus*. Eodem ſpectat locus ille Auguſtiniani Sermonis olim 71. *De Tempore*, ab Eruditis Monachis Benedictinis *Congregationis S. Mauri* noviſſimæ Editionis Procuratoribus in Appendicem nunc primum rejecti: *Videte, Fratres, Abraham patientia fortem, devotione conſtantem; non cum aliqua fera luctantem, ſed cum natura pugnantem. Devotio dicebat, Percute: Pietas clamabat, Parce. Illa revocabat; iſta provocabat. Filius tunc moriturus jacebat: erigit dexteram feriturus, & locum quo libens percutiebat, occupabat. Parce inquit, Abraham. Qui juſſerat ut feriret, modo vociferatur ut parceret. Parce, inquit, devote Pater, Parricida ſine crimine, parce. Tuum Sacrificium quod paraveras intendi, ego quod juſſeram ut obtuliſſes accepi. In voto probavi, quod in facto renui. Acceptavi votum, nec repuli Sacrificium. Laudo fidem, nec reprobo pietatem, nec tibi patior inferri orbitatem. Perfecta ſunt omnia, & ſalvæ ſunt univerſa*. Nihil igitur obeſt quo minus fabularem illam *Saturni* θυσίαν ex *Abrahami* hiſtoria derivatam, cum Viris Doctiſſimis aſſeramus: Adeoque ex illa *Sanchuniatonis* & *Philonis Byblii* narratione probari non poſſe ritum illum barbarum homines immolandi ante *Abrahami* ætatem in Phœnicia ſolemnem fuiſſe. Atque id ex *Saturni* ætate confirmatur, qui annis dumtaxat trecentis viginti duobus antiquior bello Troiano fuit, utpote *Beli* coævus, unuſque ex Titanibus, cum quibus adverſus *Jovem* bellum geſſit, ut ex *Thalli* Hiſtoria memorat *Theophilus Antiochenus Lib.* 3. ad *Autolycum*. Cum itaque fateatur omnis eruditorum hominum Natio, a *Moſis* ætate bellum Trojanum plus trecentos annos diſtare, ſequitur *Saturnum Abrahamo* longe poſteriorem, Moſi coævum, vel etiam recentiorem fuiſſe: Adeoque illius θυσίαν *Abraham* Sacrificio antiquiorem a *Marshamo* perperam & inerudite ſupponi.

Denique Typhonicis Sacris nihil cum *Abrahami* facto commune. *Abrahamus* filium unigenitum & dilectiſſimum ad fidei & obedientiæ ſuæ demonſtrationem Deo immolare juſſus eſt. Ægyptii homines ſibi exoſos, ejuſdem cum *Typhone* coloris, id eſt, ruſos, quales ex Ægyptiis pauci, ex peregrinis plures erant, ad *Oſiridis* tumulum mactabant. Nec morem illum in Ægypto *Abrahami* ætate vetuſtiorem fuiſſe probari poteſt: maxime cum *Typhonis* fabula perſonatum repræſentari *Moſem*, *Bochartus*, *Huetius*, aliique Viri Eruditi luculenter probaverint.

Abrahamo poſteriorem eſſe, & ex illius Sacrificio apud impias & barbaras Gentes introductam Dæmonis cacozelia hominum immolandorum conſuetudinem, ex his compertum eſt. Plura exempla profert *Euſebius Lib.* 4. *Præparationis Evangelicæ* ex *Porphyrio*, & aliis Auctoribus. „ Apud Rhodios (*inquit Porphyrius*) ad diem Julii ſextum, „ hominem Saturno immolabant, deinde vero morem antiquiſſimum ita mutarunt, ut „ ex iis unum qui morte damnati publice forent, vinctum uſque ad Saturnalia cuſto„ dirent, eumque ad ſolemnis Feſti diem extra portas eductum, vinoque madidum, e „ regione Ædis Optimi Conſilii jugularent. Salaminę, quæ prius Coronæa dicebatur, „ Menſe Martio, Agraulo Cecropis Nymphæque Agraulidis filiæ hominem quoque „ mactabant. Qui mos cum ad Diomedis uſque tempora propagatus eſſet, ita deinceps „ mutatus eſt, ut Diomedi hominem illum immolarent, cum Palladis, Agrauli, ac „ Diomedis Templum uno eodemque ambitu teneretur. Atque is quem ad Sacrificium „ deſtinarant, primum quidem Adoleſcentium manibus ter circum Altare curſim age„ batur; deinde a Sacerdote ad ſtomachum haſta percuſſus, extructo rogo cremabatur. „ Hanc vero Legem Diiphilus, qui apud Cyprios circa Seleuci Theologi tempora re„ gnabat, tandem abrogavit, ejuſque loco bovis Sacrificium inſtituit ... Similem quo„ que hominum immolandorum conſuetudinem apud Heliopolim Ægypti Amoſis ſuſtu„ lit, Manetho teſte, in eo quem de priſcis moribus ac pietate ſcripſit. Ac Junoni „ quidem hujuſmodi Sacrificium fiebat, lectis ante probatiſque hominibus, eodem pla„ ne ritu, quem in puris illis vitulis ſumma quæſitis diligentia, certiſque notis inſigni„ bus obſervabant. Tres autem uno die mactabantur, quorum in locum Amoſis toti„ dem cereas hominum Imagines ſuffici juſſit. Præterea in Inſulis Chio ac Tenedo di„ ſcerptum hominem Baccho Omadio, ut refert Evelpis Cariſtius, itemque Lacędemo„ ne, alium, Apollodoro teſte, Marti immolare conſueverant. Jam Phœnices ubi „ gravius ſive bello, ſive fame, ſive etiam æſtu laborarent, neceſſariorum ſuorum ali„ quem Saturno communibus addictum ſuffragiis immolabant: cujuſmodi exemplorum

„ plena

„ plena eſt Phœnicum Hiſtoria, quam Phœnicia lingua a Sanchuniatone conſcriptam
„ Philo Biblius in octo digeſtam Libros Græco ſermone donavit. *Iſtrus* etiam auctor
„ eſt, in eo quod de Cretenſium Sacrificiis edidit Volumine, pueros olim Saturno im-
„ molari a Curetibus ſolitos fuiſſe. At vero Pallas, is, qui collecta in unum Mithræ
„ Myſteria optime conſignavit, ſolemnia apud omnes ferme Populos hominum Sacrifi-
„ cia, Hadriano imperante funditus exterminata eſſe tradit. Nam prius quidem &
„ Laodicææ Syriæ quotannis Virgo Palladi mactabatur, nunc autem Cerva: & Car-
„ thaginenſes in Lybia hoc Sacrificii genere utebantur, quod ab Iphicrate aliquando
„ ſublatum eſt. Dumatii vero Arabiæ Populi ſingulis item annis puerum ſub Ara, quæ
„ ſimulacri loco ipſis erat, immolatum ſepeliebant. Imo Græcos paſſim univerſos, an-
„ tequam in hoſtem moverent, humano ſanguine litaviſſe, Philarcho referente accepimus.
„ Thracas, Scythaſque prætereo; quemadmodum Athenienſes Erechthei, Praxithææque
„ filiam cæciderint, nihil dico. Illud autem quis neſcit, Magna in Urbe hominem cir-
„ ca Jovis Latiaris ferias hodieque mactari? Et rurſus: Ex quo, inquit, ad ætatem uſ-
„ que noſtram, non tantum vel in Arcadia ſolemni Lupercalium feſto, vel Carthagi-
„ ne Saturno populus univerſus homines immolat, ſed etiam certo ſtatoque redeuntis
„ anni circulo, ad uſurpationem veteris fixæque Legibus memoriæ, Aras civili ſemper
„ ac domeſtico cruore perfundunt. „ Hæc *Euſebius* ex *Porphyrio*. Subjicit *Euſebius Philonis Byblii* locum ſuperius deſcriptum & explicatum.

Addit *Clementis Alexandrini* locum inſignem in Cohortatione ad Gentes. „ Nunc au-
„ tem (*inquit*) ſuperioribus illud etiam adjungamus, quam immanes Dii veſtri Dæ-
„ mones fuerint, quamque capitali hominum odio flagraverint, qui eorum non vecor-
„ dia modo inſaniaque delectarentur: ſed etiam carnificina cædibuſque fruerentur. Quip-
„ pe enim modo armatas in ſtadio & ambitioſas commiſſiones, modo infinitas Belli
„ contentiones honoris cauſa gloriæque ſuſceptas, voluptatis ſibi materiam ac ſegetem
„ accerſebant, ut ſic indignum in modum humano cruore ſatiari poſſent. Jam vero per
„ Urbes paſſim ac Populos tanquam teterrimæ peſtes graſſati, crudeles diraſque libatio-
„ nes expetebant. Sane Ariſtomenes ille Meſſenius Ithomitæ Jovi trecentos jugulavit,
„ ratus egregie ſe ſe tot tamque lectis hecatombis litaſſe, quorum e numero Theopom-
„ pus erat, Lacedæmoniorum Rex, illuſtris utique nobiliſque victima. Tauri vero Po-
„ puli, qui circa Tauricam Cherſoneſum habitant, quotquot apud ſe peregrinos eo
„ tum errore, tum vi tempeſtatis appulſos interciperent, e veſtigio Tauricæ Dianæ im-
„ molabant, quibus Sacrificiis tragica ſæpius Euripidis Theatra perſonarunt. Scribit et-
„ iam Monimus in ſuo De Rebus Admirabilibus Commentario, Pelle oppido Theſſa-
„ liæ, hominem Achi vum Peleo & Chironi mactari conſueviſſe. A Lictiis vero Cre-
„ tæ Inſulæ Populis Jovi homines jugulari ſolitos, Auctor eſt Anticlides, in eo quem
„ Reditus inſcripſit Opere. Itemque Baccho ſimilem a Lesbiis oblatam eſſe victimam,
„ ex Docida cognoſcimus. Phocæenſes quoque ne præteriri a nobis videantur, homi-
„ nem integrum Tauricæ Dianæ cremabant, ut teſtis eſt Pythocles Libro De Con-
„ cordia tertio. Adde his & Erechtheum Atticum & Romanum Marium, qui ſuas
„ ambo filias immolarunt, Perſephonæ quidem Erechtheus, ut apud Demaratum pri-
„ mo Rerum Tragicarum Libro legimus; Averruncis autem Marius, ut ex quarto Do-
„ rothei Rerum Italicarum Libro conſtat. Perhumanos ſcilicet ac miſericordes exem-
„ plis iſtis habemus Dæmones. „

Dionyſii Halicarnaſſenſis Romanæ Hiſtoriæ Scriptoris teſtimonio ἀνθρωποθυσίαν profanis Gentibus ſolemnem fuiſſe confirmat *Euſebius*. „ Refert nimirum ille, Jovem & Apol-
„ linem aliquando humanas hoſtias exegiſſe, eos vero a quibus exegerant, tametſi fru-
„ gum pariter ac pecorum omnium iis decimas obtuliſſent, quod tamen hominibus pe-
„ perciſſent, nihil non calamitatis ſubiiſſe „. *Subdit paucis interjectis*. „ Ferunt etiam
„ Saturno Veteres (quemadmodum & Carthagine dum ſuperſtes eſſet, & apud Gallos
„ etiamnum, alioſque nonnullos Occidentis Populos fieri ſolet) homines immolaſſe:
„ Qui mos ſublatus ab Hercule fuerit, cum ipſe Princeps & Aram in Colle Saturnio
„ erigere, & purarum hoſtiarum primitias puro igni conſecrare voluiſſet. Atque is,
„ ut ipſos omni metu ac Religione ſolveret, ſi qua forte ſe ſe, tanquam patriis Sacris
„ neglectis, obligatos putarent, hanc eos placandi Numinis rationem docuit, ut in

„ locum

„ locum hominum, quos manibus ante pedibusque revinctis in Tiberim projiciebant, „ hominum simulacra eodem ornata cultu, eodemque ritu in Fluvium mittenda sufficerent: uti si quid adhuc Religionis in cujusquam animo resideret, totum id funditus „ retenta vel specietenus Sacrificii veteris usurpatione tolleretur. Atque hunc morem etiamnum Romani servant, paulo post Vernum Æquinoctium, Maiis, quas appellant, „ Idibus, sic nimirum ut eo die dimidiatus Lunæ orbis appareat. Tum vero solemnibus hostiis rite mactatis, Pontifices (quod Summum apud eos Sacerdotium est) simulque Vestales Virgines, quibus immortalis Ignis credita custodia est, una cum „ Prætoribus, cæterisque civibus, quos quidem Sacris interesse fas est, triginta id genus hominum in speciem conformatas Imagines (Argeos ipsi vocant) in Tiberim „ fluvium de Sacro Ponte dejiciunt. „

Idem confirmat *Eusebius* testimonio *Diodori Siculi Libro Historicæ Bibliothecæ* 20. ubi post *Alexandri Macedonis* obitum, circa *Ptolomæi* 1. tempora, de Carthaginensibus ab *Agathocle* Siciliæ Tyranno obsessis ita scribit. „ Iratum sibi præterea Saturnum esse hac de causa dictitabant, quod cum ipsi antea liberorum suorum florem „ immolarent, deinceps nonnisi pueros quosdam furtim coemptos atque abs sese educatos ad sacrificium summitterent. Itaque hac de re quæstione habita, nonnullos ex „ iis qui sacro ac solemni ritu cæsi erant, supposititios fuisse repererunt. Quæ cum „ secum ipsi reputarent, hostiumque castra mœnibus suis imminere cernerent, magna „ illis injecta Religio est, quasi patrios Deorum honores sustulissent. Atque hunc errorem ut mature procurarent, primum quidem eximios communibusque lectos suffragiis „ Adolescentes omnino ducentos publice immolarunt: Deinde vero alii præterea qui violatæ Religionis suspecti vulgo essent, ultro se se ac sponte obtulerunt, trecentis haud „ pauciores. Erat autem apud eos simulacrum Saturni aureum, supinis ac pendentibus „ in terram manibus, ut impositus ipsis Adolescens subjectam in foveam ignique plenam „ volveretur ac rueret. " Hæc autem immolandorum hominum immanis superstitio, tam late apud profanas Gentes propagata, cum a *Saturni* exemplo derivata *Marshamo* videatur, &*Saturno* multo antiquior fuerit *Abrahamus*; quin etiam fabulosam *Saturni* Historiam ex sacra Historia *Abrahami* interpolatam verisimillimum sit: Improbabile omnino atque incredibile est, *Abrahami* filium suum dilectissimum *Isaacum* Deo in Sacrificium offerentis religiosum facinus ad exemplum ἀνθροποθυσίας profanarum Gentium conformatum fuisse.

SCHOLION.

S. August. Serm. 3. alias de Tempore 72.

Deus tentavit Abraham, illi præcipiens immolationem filii, ut se Abraham ipse nosset, nosque illum noscceremus. Deus tentat, ut doceat: Diabolus tentat, ut decipiat. „ Etsi sciebat se Abraham, „ nos non noveramus Abraham. Aut sibi, aut certe nobis „ prodendus erat; sibi, ut sciret unde gratias ageret; nobis, ut sciremus vel quid a Do„ mino deprecaremur, vel quid in homine imitaremur. " Quid ergo nos docet Abraham? *Ut Deo non præponamus quod dat Deus.* Jussus immolare unicum filium, Deo jubenti paruit. *Ergo nec illud quod tibi pro magno præstat Deus, præponas illi qui præstitit; & cum tibi voluerit subtrahere, non tibi vilescat; quia gratis amandus est Deus. Quod enim dulcius a Deo præmium, quam ipse Deus?* Cum filium forte amittis, etsi unicum, etsi dilectum, propone tibi exemplum Abraham, magnanimitatem ejus imitare. Non a te exigitur ut filium ipse mactes. Proposito saltem & mente constans esto, fide firmus, lætus offer filium Deo. *Esto Sacerdos animæ filii tui. Sacerdotem autem immolantem Deo non decet flere. Si filii Abrahæ estis*, inquit Christus, *opera Abrahæ facite.* Istud est opus Abrahæ. Quis vestrum aliquando vocem audiet Angeli dicentis: *Nunc cognovi quia times Deum, quia non pepercisti filio tuo*, vel filiæ tuæ, vel uxori, aut non pepercisti pecuniæ vel honoribus sæculi, sed omnia contempsisti & duxisti ut stercora, ut Christum lucrifaceres? Fidem & obedientiam Sancti Patriarchæ imitemur, di-

Origenes Hom. 8. in Genes.

Ps. 56.

camus Deo: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Invenire est hominem semel quidem paratum, non tamen secundo. „ Si dixerit ei Deus, *Ejice ancillam & filium* „ *ejus*, id est, opera carnis, non cunctatur. Si dixerit: *Immola mihi filium tuum quem* „ *dilec-*

S. Bernardus Serm.

„ *diligis Isaac*, hoc plane jam patienter audire non potest, ut fraternæ utilitatis, aut
„ unitatis gratia, spiritualis sustinere videatur studii detrimenta. Quidni abjiciat facile
„ servus Christi quicquid ad corpoream pertinet voluptatem? At vero spirituali jucun-
„ ditate æquanimiter fraudari, quando aut obedientia cogit, aut fraternæ caritatis ratio
„ postulat, hoc plane magnum & Deo gratum offerre est holocaustum. *Memento ta-
men non Isaac in hoc sacrificio, sed arietem contumaciæ jugulari.*

79. *De Diversis, alias* 43. *ex parvis.*

DISSERTATIO IX.

De facto Jacob Benedictionem Paternam surripientis, seque Primogenitum asserentis.

QUæstio est Sacrorum Interpretum Disputationibus multum vexata, Utrum *Jacob* matris consilio Paternam Benedictionem loco *Esau* acceperit absque fraudis & mendacii crimine: quam paucis expediemus impræsentiarum.

PROPOSITIO UNICA.

Si literali Scripturæ sensui inhæreamus, Jacob a Mendacio vix aut nullo modo excusari potest. At si sensus figuratus attendatur, & gravissimorum Patrum auctoritati hac in Quæstione credendum sit, magisque communi sacrorum Interpretum & Theologorum sententiæ, asserendum est Jacob paternam Benedictionem accepisse absque fraude & mendacio.

PRima pars Propositionis probatur: Qui se non solum Primogenitum dixit, sed *Esau*, cum non esset; idque respondit Patri de persona *Esau*, non de solo jure quærenti, & benedictionem ipsi *Esau* majori natu filio, non *Jacobo* juniori dare volenti, a mendacio vix aut nullo modo excusari potest. Porro *Jacob* non solum se primogenitum dixit, sed *Esau*, cum non esset, idque respondit Patri de persona *Esau*, non de solo jure Primogenituræ quærenti, & benedictionem ipsi *Esau*, non autem *Jacobo* dare volenti: Vix igitur aut nullo modo a fraude & mendacio excusari potest.

Præterea, qui vulgares cibos offerens patri, ait illi ut de venatione sua comedat, a mendacio vix aut nullo modo excusari potest: Sed *Jacob* vulgares cibos offerens Patri ipsum rogat ut de venatione sua comedat: Vix igitur aut nullo modo a mendacio excusari potest. Tertio, ille quem Pater ipse data benedictione fraudis arguit & mendacii, a fraude & mendacio excusari non potest: Sed *Isaac* data benedictione *Jacobum* fraudis arguit & mendacii; *Esau* enim lugenti ait, Ipsum *venisse fraudulenter*, & benedictionem surripuisse. Vix igitur aut nullo modo a fraude & mendacio excusari potest.

Triplicis Syllogismi Propositio minor probatur ex Scripturæ sacræ verbis Geneseos 27. *Senuit autem Isaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat: vocavitque Esau filium suum majorem, & dixit ei: Fili mi. Qui respondit: Adsum. Cui Pater: Vides, inquit, quod senuerim, & ignorem diem mortis mex. Sume arma tua, pharetram & arcum, & egredere foras: cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, & affer ut comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar. Quod cum audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum ut jussionem Patris impleret, dixit filio suo Jacob: Audivi Patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei: Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino, antequam moriar. Nunc ergo fili mi, acquiesce consiliis meis; & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam ex eis escas Patri tuo quibus libenter vescitur: Quas cum intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur. Cui ille respondit: Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit, & ego lenis: Si attrectaverit me Pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione. Ad quem Mater: In me*

sit

ſit, ait, iſta maledictio, fili mi; tantum audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi. Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, ſicut velle noverat Patrem illius. Et veſtibus Eſau valde bonis, quas apud ſe habebat domi, induit eum; pelliculaſque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit. Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit. Quibus illatis, dixit: Pater mi. At ille reſpondit: Audio. Quis es tu, fili mi? DIXITQUE JACOB: EGO SUM PRIMOGENITUS TUUS ESAU: FECI SICUT PRÆCEPISTI MIHI: Surge, ſede, & COMEDE DE VENATIONE MEA, ut benedicat mihi anima tua. Rurſumque Iſaac ad filium ſuum: Quomodo, inquit, tam cito invenire potuiſti, fili mi? Qui reſpondit: Voluntas Dei fuit ut cito occurreret mihi quod volebam. Dixitque Iſaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, & probem utrum tu ſis filius meus Eſau, an non. Acceſſit ille ad Patrem, & palpato eo dixit Iſaac: Vox quidem vox Jacob eſt; ſed manus, manus ſunt Eſau. Et non cognovit eum, quia piloſæ manus ſimilitudinem Majoris expreſſerant. Benedicens ergo illi, ait: Tu es filius meus Eſau? Reſpondit, EGO SUM. At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comediſſet, obtulit ei etiam vinum, quo hauſto, dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi oſculum, fili mi. Acceſſit, & oſculatus eſt eum. Statimque ut ſenſit veſtimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. Et ſerviant tibi populi, & adorent te Tribus: eſto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ. Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Vix Iſaac ſermonem impleverat, & egreſſo Jacob foras, venit Eſau, coctoſque de venatione cibos intulit Patri, dicens: Surge, Pater mi, & comede de venatione filii tui, ut benedicat mihi anima tua. Dixitque illi Iſaac: Quis enim es tu? Qui reſpondit: Ego ſum filius tuus primogenitus Eſau. Expavit Iſaac ſtupore vehementi, & ultra quam credi poteſt admirans, ait: Quis igitur ille eſt qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus prius quam tu venires, benedixique ei, & erit benedictus? Auditis Eſau ſermonibus Patris, irrugiit clamore magno, & conſternatus, ait: Benedic etiam & mihi, Pater mi. Qui ait: VENIT GERMANUS TUUS FRAUDULENTER, ET ACCEPIT BENEDICTIONEM TUAM.

Confirmatur hæc Sententia ex Patribus, qui mendacium in ſupradictis *Eſau* verbis agnoſcunt, *Origene* Lib. 6. *Stromatum* laudato a *S. Hieronymo Lib.* 1. *Apologiæ adverſus Ruffinum*; *S. Joanne Chryſoſtomo Homilia* 53. *in Geneſim*; *Caſſiano Collatione* 17. Cap. 17. Qui tamen in eo nullatenus ſequendi ſunt, quod mendacium illud peccatum non fuiſſe aſſerunt: quoddam ſcilicet mendacii genus eſſe ſentientes minime improbum, quin etiam bonum & laudabile, quod magni alicujus boni acquirendi, vel gravis mali propulſandi cauſa, loco & tempore congruis proferri poſſit. Ad eamdem Sententiam accedunt, aut in eam certe propendent graves & eruditi Theologi, *Scotus* in 3. *Sententiarum Diſt.* 38. *Nicolaus de Lyra*, *Toſtatus*, *Lippomanus*, *Cajetanus Commentario* in Cap. 27. *Geneſis*, *Adrianus Quodlibeto* 1. *in Reſponſ. ad* 3. *Argum.* & alii, qui tamen *Jacob* ita mentientem a peccato ſaltem veniali non excuſant. His adde *Gabrielem Biel in* 3. *Sententiarum Diſt.* 38. & *Petrum de Alliaco in* 1. *Sententiarum* ſub finem Quæſtionis 12. Qui *Jacob* mentitum quidem eſſe concedunt, ſed peccaſſe negant, quia id ex revelatione & conſilio Dei fecit. Quam opinionem probare non poſſum, cum mendacium quodcumque ex eorum ſit genere, quæ intrinſece mala ſunt: adeoque Deus nec auctor, nec præceptor, nec ſuaſor mendacii eſſe poſſit.

Pars altera Propoſitionis probatur primo ex *S. Auguſtino Libro contra Mendacium*, Cap. 10. *Jacob quod matre ſecit auctore, ut Patrem fallere videretur, ſi diligenter & fideliter attendatur non eſt mendacium, ſed myſterium. Quæ ſi mendacia dixerimus, omnes etiam parabolæ ac figuræ ſignificandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ ſunt, ſed in eis aliud ex alio eſt intelligendum, dicentur eſſe mendacia, quod abſit omnino. Nam qui hoc putat, tropicis etiam tam multis locutionibus omnibus poteſt hanc importare calumniam; ita ut & ipſa quæ appellatur metaphora, hoc eſt de re propria ad rem non propriam verbi alicujus uſurpata translatio, poſſit iſta ratione men-*

dacium

dacium nuncupari . . . . . Si autem non eſt mendacium, quando ad intelligentiam veritatis aliud ex alio ſignificantia referuntur, profecto non ſolum id quod fecit aut dixit Jacob Patri ut benediceretur, ſed neque illud quod Joſeph velut illudendis locutus eſt fratribus, neque quod David ſimulavit inſaniam, nec cætera hujuſmodi mendacia judicanda ſunt, ſed locutiones actioneſque prophetica ad ea quæ vera ſunt intelligenda referendæ. Quæ propterea figuratis velut amictibus obteguntur, ut ſenſum pie quærentis exerceant, & ne nuda ac prompta vileſcant . . . . . Tamen vera, non falſa dicuntur, quoniam vera non falſa ſignificantur, ſeu verbo, ſeu facto: quæ ſignificantur enim, utique ipſa dicuntur. Putantur autem mendacia, quoniam non ea quæ vera ſignificantur, dicta intelliguntur, ſed ea quæ falſa ſunt, dicta eſſe creduntur. Hoc ut exemplis fiat planius, idipſum quod Jacob fecit, attende. Hœdinis certe pellibus membra contexit: ſi cauſam proximam requiramus, mentitum putabimus; hoc enim fecit ut putaretur eſſe qui non erat: Si hoc factum ad illud propter quod ſignificandum revera factum eſt referatur; per hœdinas pelles peccata, per eum vero qui eis ſe operuit, ille ſignificatus eſt qui non ſua, ſed aliena peccata portavit. Verax ergo ſignificatio nullo modo mendacium recte dici poteſt. Ut autem facto, ita & in verbo. Nam cum ei Pater dixiſſet: „ Quis es tu fili? *Ille reſpondit* Ego ſum Eſau primogenitus tuus. " *Hoc ſi referatur ad duos illos geminos, mendacium videbitur: Si autem ad illud propter quod ſignificandum iſta geſta dictaque conſcripta ſunt, ille hic eſt intelligendus in corpore ſuo, quod eſt ejus Eccleſia, qui de hac re loquens, ait:* „ Cum videritis Abraham, & Iſaac, „ & Jacob & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab „ Oriente & Occidente, & Aquilone, & Auſtro, & accumbent in Regno, & ecce „ ſunt noviſſimi qui erant primi, & ſunt primi qui erant noviſſimi. *Sic enim quodam modo minor majoris primatum frater abſtulit, atque in ſe tranſtulit fratris. Cum igitur tam vera tamque ſignificentur veraciter, quid hic debet putari factum dictumve mendaciter?*

Secundo, ex *Theodoreto* Quæſtione 81. in Geneſim. *An non videtur*, inquit, *Jacob eſſe mentitus cum dixit: Ego ſum Eſau primogenitus tuus? Emerat privilegia primogenituræ. Vere igitur ſeipſum appellabat primogenitum.*

Tertio, ex *S. Gregorio Magno* Homilia 6. in Ezechielem: *Jacob*, inquit, *Primogeniti benedictionem non per fraudem ſurripuit, ſed ut ſibi debitam accepit, quam concedente fratre, data lentis mercede emerat.*

His adde *S. Iſidorum Hiſpalenſem*, *Venerabilem Bedam*, & *Rupertum*, qui *Jacob* a mendacio pariter excuſant, Commentario *in Geneſim*, & *S. Thomam Secunda Secundæ*, *Quæſt.* 110. *Art.* 3. *in Reſp. ad tertium argumentum.*

Ad Objectiones ex Scriptura Sacra petitas, quibus prima pars Propoſitionis adſtruitur, vulgo reſpondent Interpretes, Non eſſe mentitum *Jacob*, cum ſe *primogenitum Eſau* aſſeruit. Primogenitus enim erat, ſi jus ſpectetur, non autem ſi perſona. Sic vere Chriſtus, *Matthæi* 11. 14. de Joanne Baptiſta dixit: *Ipſe eſt Elias qui venturus eſt*, Quia in ſpiritu *Elias* erat, quamvis in perſona *Elias* non eſſet, ut explicat *S. Auguſtinus*. Sic etiam *Ezechielis* 37. Deus Judæis captivis aliquod afferre volens ſolatium ex ſpe bonorum quę a Meſſiæ accepturi erant, ait: Et *David ſervus meus Princeps eorum in perpetuum*: Davidis nomine Meſſiam ſignificans. Unde *S. Thomas* loco ſupra laudato ait: *Jacob verę myſtice dixit ſe eſſe Eſau primogenitum Iſaac: Quia videlicet primogenitæ illius de jure ei debebantur. Uſus autem eſt hoc modo loquendi per ſpiritum prophetiæ ad deſignandum Myſterium. Quia videlicet minor Populus ſcilicet Gentilium ſubſtituendus erat in locum Primogeniti, ſcilicet in locum Judæorum.*

Quod vero ait Jacob: *Feci ſicut præcepiſti mihi*; verum eſſe reſpondent, ſpectata primaria intentione *Iſaaci*, non vero ſecunda & minus præcipua. Primarium enim ſancti Patriarchæ conſilium fuit, præceptum illud de quærenda venatione Primogenito ſuo dare, ut hoc officio ſupremam ac ſolemnem benedictionem promereretur. Secundario vero intendebat id præcipere ipſi *Eſau*, quem ignarus adhuc myſterii, divinique conſilii, ut perſona, ſic & jure primogenitum exiſtimabat. Unde *Jacob* (inquiunt) primariam dumtaxat Patris intentionem ſpectans, abſque mendacii nota dixit: *Feci ſicut præcepiſti mihi*. Quod autem ſubjunxit: *Comede de venatione mea*; veriſſimum etiam

iam esse ajunt. Hædos enim attulerat *Jacob* ex grege exquisitos, quos dederat matri, ut ex illis cibum *Isaaco* pararet, quos venationis nomine licet minus proprio significavit.

Denique, hæc verba *Isaaci* ad Esau: *Venit germanus tuus fraudulenter*; exponunt de fraude in speciem, non de vera fraude; & œconomiam, sapientiam, industriam, qua quis jus suum vindicat, fraudis nomine hic significatam volunt. Quod autem *Isaac* veram fraudem non intellexerit, ex eo colligunt, quod ratam habuerit benedictionem *Jacob* concessam: *Benedixique ei* (inquit) *& erit Benedictus*.

Confirmatur hæc Responsio primo ex *S. Joanne Chrysostomo Lib. 1. De Sacerdotio*, versus finem, ubi genus quoddam simulationis & fraudis improprie sumptæ esse docet, non solum non damnandum, sed maxime laudandum; quod qui usurpant, prudentes ab æquis rerum æstimatoribus habentur, & magnos interdum fructus ex hujusmodi simulatione vel œconomia referunt, cum eam opportune adhibent, modo fraudulento animo id non faciant. Id cum Imperatorum & Medicorum exemplis demonstrasset, subdit: *Fraudis igitur dummodo non fraudulento animo fiat, magna vis est: Quam ipsam ego ne fraudem quidem nominandam putaverim, verum œconomiam quamdam potius ac sapientiam, artemque qua possit e mediis atque imperviis desperatarum rerum angustiis, correctis emendatisque animi vitiis evadere. Nam si res ipsas per se nudas, & ab auctorum consilio & proposito separatas expendere licuerit, nemini sane non licebit vel Abraham ipsum parricidii accusare; vel nepotem ejus Jacob doli & fraudis, qui jus sibi primogenitorum usurpavit: vel abnepotem ejus Mosen maleficii & furti qui opes Ægyptiorum Hebræis attribuit. Cum tamen eos viros non solum culpa liberemus, sed etiam vel eo maxime nomine admiremur. Ergo vere illusoris deceptorisque nomine dignus fuerit, quisquis iniquo animo & studio nocendi simulationem & fraudem contexit: aliqui sæpe numero profuit decepisse, & per hanc artem sæpe numero in maximis periculis saluti multorum subventum est.*

Confirmatur secundo ex *S. Augustino Libro 16. De Civitate Dei*, Cap. 37. *Iste dolus Jacob*, inquit, *ne putaretur fraudulentus dolus, & non in eo magnæ rei mysterium quæreretur, superius prædixit Scriptura*: „ Erat Esau homo sciens venari, agrestis, Gen. 25. 27. „ Jacob autemliomo simplex, habitans domum. *Hos nostri quidam interpretati sunt*. Sine dolo. *Sive autem* sine dolo, *sive* simplex, *sive potius*, sine fictione *dicatur, quod est Græce ἄπλαστος quis est in ista percipienda benedictione dolus hominis sine dolo? Quis est dolus simplicis, quæ fictio non mentientis, nisi profundum mysterium veritatis? ... Ecce benedictionem promissam repetente majore, expavescit Isaac, & alium pro alio se benedixisse cognoscens, miratur, & quisnam ille sit, percunctatur: nec tamen se deceptum esse conqueritur; immo confestim revelato sibi intus in corde magno Sacramento, devitat indignationem, confirmat benedictionem.* „ Quis ergo, *inquit*, venatus est mihi ve- „ nationem, & intulit mihi, & manducavi ab omnibus, antequam tu venires, & be- „ nedixi eum, & sit benedictus? *Quis non hic maledictionem potius expectaret irati, si hæc non superna inspiratione, sed terreno more gererentur? O res gestas, sed prophetice gestas; in terra, sed cœlitus, per homines, sed divinitus.*

Confirmatur tertio ex *Theodoreto, Quæstione* 80. *in Genesim*. Quærit, *Quare Deus non revelavit Isaac voluntatem suam?* Respondet: *Ut patefieret providentia Dei erga Jacob. Quod satis constat ex eo, quod Isaac modis omnibus conabatur benedicere Esau: sed gratia Dei, contra quam volebat Isaac, transtulit benedictionem super Jacob. Quod etiam intellexit ipse Isaac. Nam cum operam omnem dedisset, & misisset Esau venatum, & Jacob illi cibum offerentem sæpius interrogasset:* Esne tu Esau Primogenitus meus? *Nec solum rogasset, sed etiam manus corpori admovisset: postea Esau ingresso stupefactus, ob id quod factum erat, non est indignatus, quasi a filio deceptus esset: Sed inventionem divinam agnovit, & quam dederat, benedictionem confirmavit.*

SCHOLION.

S. Aug. lib. 16. de Civitate Dei c. 37.

Benedictio Jacob, prædicatio Christi est in omnibus gentibus. Hoc fit, hoc agitur: *Lex & prophetia est Isaac; etiam per os Judæorum Christus ab illa benedicitur velut a nescien-*

neſciente, quia ipſa neſcitur. Odore nominis Chriſti ſicut ager mundus impletur : ejus eſt benedictio de rore cœli, hoc eſt, de verborum pluvia divinorum ; & de ubertate terræ: hoc eſt, de congregatione populorum : ejus multitudo frumenti & vini, hoc eſt, multitudo quam colligit frumentum & vinum in Sacramento Corporis & Sanguinis ejus. Et ſerviunt Gentes, ipſum adorant Principes Ipſe eſt Dominus fratris ſui, quia populus ejus dominatur Judæis. Ipſum adorant filii patris ejus, hoc eſt, filii Abrahæ ſecundum fidem; quia & ipſe filius eſt Abrahæ ſecundum carnem. Ipſum qui maledixerit, maledictus ; & qui benedixerit, benedictus eſt. Chriſtus, inquam, noſter etiam ex ore Judæorum, quamvis errantium, ſed tamen Legem Prophetaſque cantantium benedicitur, id eſt veraciter dicitur; & alius benedici putatur, qui ab eis errantibus expectatur. De benedictione Jacob & Eſau ſecundum ſpiritalem ſenſum plura dabit idem *S. Auguſtinus* Serm. 4. Alia de *Diverſis* 44.

DISSERTATIO X.

De Filiorum Jacob facinore, quo Sichimitas, ob ſtuprum Dinæ Sorori a Sichem Regionis Principe illatum, peremerunt.

CUm *Jacob* ex Meſopotamia in Chananæam redux, juxta Salem Urbem Sichimorum tentoria fixiſſet, *Sichemus* filius *Hemoris* illius regionis Principis in *Dinam* Jacobi ex *Lia* filiam, annos tum ſexdecim circiter natam, petulantes defigens oculos, ejus ſpecie adeo captus eſt, ut Virginem in loco ſolitario repertam ſtupro ſubdiderit: Nec tamen vitiatam aſpernatus eſt, ſed blanditiis & promiſſis delinitam in conjugem a *Jacobo* patre popoſcit. Votis ejus annuit *Jacob* ea lege, ut Sichimitæ, præeunte Regis & Principis exemplo, Circumciſionis ritu initiarentur. Conditionem illi ſubiere. At *Simeon* & *Levi* germani *Dinæ* fratres, ira perciti, captata occaſione, in Sichimitas, cum vulnerum dolore tertia die gravius premerentur, irruerunt, Urbem invaſerunt, & maſculis omnibus fere deletis, ſororeque ſublata, *Hemoris* Ædes depopulati, mulieres inſontes, pueros, armenta, greges in ſua tentoria abegerunt. Hiſtoriam hujus facinoris deſcripſit *Moyſes Gen.* 34. his verbis: *Egreſſa eſt autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius. Quam cum vidiſſet Sichem filius Hemor Hevæi, Princeps Terræ illius adamavit eam ; & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens Virginem. Et conglutinata eſt anima ejus cum ea, triſtemque delinivit blanditiis. Et pergens ad Hemor patrem ſuum: Accipe, inquit, mihi Puellam hanc conjugem. Quod cum audiſſet Jacob, abſentibus filiis, & in paſtu pecorum occupatis, ſiluit donec redirent. Egreſſo autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Jacob, ecce filii ejus veniebant de agro ; auditoque quod acciderat, irati ſunt valde, eo quod fœdam rem operatus eſſet in Iſrael, & violata filia Jacob rem illicitam perpetraſſet. Locutus eſt itaque Hemor ad eos : Sichem filii mei adhæſit anima filiæ veſtræ ; date eam illi uxorem : & jungamus viciſſim connubia: Filias veſtras tradite nobis, & filias noſtras accipite. Et habitate nobiſcum : Terra in poteſtate veſtra eſt, exercete, negotiamini, & poſſidete eam. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait : Inveniam gratiam coram vobis ; & quæcumque ſtatueritis, dabo: Augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis ; tantum date mihi Puellam hanc uxorem. Reſponderunt filii Jacob Sichem & Patri ejus in dolo, ſævientes ob ſtuprum ſororis : Non poſſumus facere quod petitis, nec dare Sororem noſtram homini incircumciſo: quod illicitum & nefarium eſt apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, & circumcidatur in vobis omne maſculini ſexus ; tunc dabimus, & accipiemus mutuo filias veſtras ac noſtras ; & habitabimus vobiſcum ; erimuſque unus Populus : Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam noſtram, & recedemus. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus : Nec diſtulit Adoleſcens quin ſtatim quod petebatur expleret : Amabat enim Puellam valde, & ipſe erat inclytus in omni domo Patris ſui. Ingreſſique portam Urbis, locuti ſunt ad Populum : Viri iſti pacifici ſunt, & volunt habitare nobiſcum : Negotientur in terra, & exerceant eam, quæ ſpatioſa & lata cultoribus indiget : Filias eorum accipiemus uxores,* & no-

& noſtras illis dabimus. Unum eſt quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus maſculos noſtros ritum Gentis imitantes. Et ſubſtantia eorum, & pecora, & cuncta quæ poſſident, noſtra erunt: Tantum in hoc acquieſcamus, & habitantes ſimul, unum efficiemus Populum. Aſſenſique ſunt omnes, circumciſis cunctis maribus. Et ecce, die tertio, quando graviſſimus vulnerum dolor eſt, arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Levi fratres Dinæ, gladiis, ingreſſi ſunt Urbem confidenter: Interfectiſque omnibus maſculis, Hemor & Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem ſororem ſuam. Quibus egreſſis, irruerunt ſuper occiſos cæteri filii Jacob: & depopulati ſunt Urbem in ultionem ſtupri. Oves eorum, & armenta, & aſinos, cunctaque vaſtantes, quæ in domibus & in agris erant, parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas. Quæritur, utrum filii *Jacob* in Sichimitarum cæde tam atroci peccaverint?

PROPOSITIO UNICA.

Sichimitæ a filiis Jacob ob Dinæ raptum inique perempti ſunt.

PRobatur primo ex increpatione qua *Jacob Simeonem* & *Levi* hujus facinoris auctores perſtrinxit Geneſis 34. 30. *Turbaſtis me*, inquit, *& odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus Terræ hujus. Nos pauci ſumus: Illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.*

Probatur ſecundo ex ultimis verbis *Jacob*, qui cum ſingulos filios ſuprema benedictione donaret, ac quorumdam vitia argueret, his verbis de *Simeone* & *Levi* loquitur, Geneſis 49. 5. 6. 7. *Simeon & Levi fratres, vaſa iniquitatis bellantia. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non ſit gloria mea: Quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax; & indignatio eorum, quia dura: dividam eos in Jacob, & diſpergam eos in Iſrael.* Quibus verbis ſignificat Sanctus Patriarcha, interprete *Sancto Hieronymo* in Traditionibus Hebraicis, *Non ſui conſilii fuiſſe, quod illi Sichimitas fœderatos viros interfecerint, contraque jus pacis & amicitiarum ſanguinem fuderint innocentem; & quia quodam furore, ſive crudelitate rapti, muros hoſpitæ Urbis everterint. Illud*, Dividam eos in Jacob, & diſpergam eos in Iſrael, *bene congruit cum eventu. Levi enim hæreditatem propriam non accepit, ſed inter alias Tribus, paucas urbes ad habitandum habuit. Simeon quoque, ut eſt in Libro Joſue, proprium funiculum non eſt conſecutus, ſed de Tribu Juda quiddam accepit: Et in* 1. *Paralipomenon Capite* 9. *Scriptum eſt, Cum multiplicata eſſet Tribus Simeonis, nec haberet poſſeſſionis locum, exiiſſe in Deſertum ad quærendum ſibi locum.*

Paulo aliter hunc Geneſeos locum 70. Interpretes verterunt: *Simeon & Levi fratres conſummaverunt iniquitatem propoſiti ſui. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in congregatione eorum non contendant viſcera mea: Quia in furore ſuo interfecerunt homines, & in cupiditate ſua ſubnervaverunt Taurum.* Quo nomine *Sichemum* per metaphoram ſignificant. *Maledictus furor eorum, quia pervicax; & ira eorum, quia indurata eſt.*

Targum Onkelos ſic habet: *Simon & Levi fratres, Viri fortiſſimi in terra peregrinationis ſuæ fecerunt fortitudinem. In ſecreto eorum non fuit anima mea, & in congregatione eorum non conveniat gloria mea: Quoniam in furore ſuo occiderunt occiſionem, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum inimicorum. Maledictus ſit furor eorum, quoniam fortis; & ira eorum quia dura.*

Verſio Syriaca: *Simeon & Levi fratres, vaſa furoris ex natura ſua. In arcanum eorum haud ingreſſa eſt anima mea, & in cœtu illorum non decidi ex gloria mea; nam in furore ſuo peremerunt viros, & in ira ſua convulſerunt murum. Maledictus ſit furor eorum, quoniam vehemens eſt, & ira eorum quia peſſima eſt.*

Verſio Arabica: *Et Simeon & Levi duo fratres, in inſtrumentis tyrannidis ruptura eorum. Et in conſpirationem eorum non eſt ingreſſa anima mea, & in congregatione eorum non eſt conjuncta ſubſtantia mea: Quoniam in ira ſua occiderunt gentem, & voluntа-*

luntate ſua convulſerunt murum ſui amborum. Culpabilis ira eorum quam fortis eſt! & exardeſcentia eorum quam difficilis eſt!

Multiplex certe filiorum *Jacob* peccatum fuiſſe in Sichimitarum cæde, cunctæ illius Hiſtoriæ circumſtantiæ liquido probant. Primo namque in eo deliquerunt, quod inconſulto patre quem illata *Dinæ* injuria propius attingebat, proprio judicio & auctoritate, ac cæco animi furore facinus illud ſint aggreſſi. Secundo, quod mendacium perniciosiſſimum & perjurium commiſerint, pactum cum Sichimitis ineuntes, quod violare decreverant. Tertio, quod Sacramenta Circumciſionis ad dolum ſuum celandum, & exitium Sichimitis inferendum ſacrilege abuſi ſint. Quarto, quod extremam crudelitatem in Sichimitas exercuerint, dum ipſos ex recenti Circumciſionis vulnere debilitatos & ægrotantes, ad bellum imparatos, inermes, ad reſiſtendum invalidos contrucidarunt. Quinto, quod vindictam longe graviorem de Sichimitis ſumpſerint, quam eorum facinus mereretur: Siquidem *Sichem* Princeps *Dinam* ducere volebat uxorem; ideo ſe populumque ſuum Circumciſionis cultro ſubjecerat: Accipere paratus erat indoratam, immo & augere dotem ex propriis bonis, quantum *Jacob* & filii ejus poſtulaſſent. Quæ certe illatam injuriam maxima ex parte compenſabant. Sexto, quod non ſolum filium Regis ſtupri auctorem, non ſolum ejus famulus, quippe ſuas illi operas ad *Dinæ* raptum contulerant; ſed Sichimitas ad unum omnes, inſontes licet, hujuſque flagitii minime participes aut conſcios occiderunt. Septimo, quod eorum Urbem everterunt, agros depopulati ſunt, armenta & greges deprædati ſunt, parvulos & mulieres in ſervitutem abduxerunt.

Objiciunt hęc verba ex Oratione *Judithæ*, zelum *Simeonis* & *Levi* in ultione de Sichimitis repetenda a Deo poſtulantis, Judith 9. *Domine Deus Patris mei Simeon*, inquit, *qui dediſti illi gladium in defenſionem * alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione ſua, & denudaverunt femur Virginis in confuſionem; & dediſti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captivitatem, & omnem prædam in diviſionem ſervis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: Subveni, quæſo te, Domine Deus, mihi Viduæ.* Facinus itaque filiorum *Jacob*, Sichimitas in ultionem ſtupri *Dinæ* ſorori illati perimentium, laude dignum eſt; tantum abeſt ut damnari debeat.

* Id eſt in ultionem.

Secundo, *Jacob* dedit Urbem *Sichem* filio *Joſeph* in hæreditatem, quam ait ſe tuliſſe de manu Amorrhæi, hoc eſt, de manu Sichimitarum, in arcu & gladio ſuo. Geneſis 48. 22. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.* Quem locum 70. Interpretes ita verterunt: *Do tibi Sichimam præcipuam ſuper fratres tuos: quam accepi de manibus Amorrhæorum in gladio meo & ſagitta.* Quę verba exponens *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis, ait: *Sichima juxta Græcam & Latinam conſuetudinem declinata eſt: Alioqui Hebraice Sichem dicitur, ut etiam Joannes Evangeliſta teſtatur; licet ibi vitioſe, ut Sichar legatur, error inolevit. Sichem porro eſt nunc Neapolis Urbs Samaritarum.* Exiſtimavit itaque *Jacob* bellum filiorum ſuorum adverſus Sichimitas juſtum fuiſſe: Alioqui & Sichimitarum bona, & Sichimam ipſam, velut male parta, legitimis dominis reſtitui juſſiſſet.

Reſpondetur ad primum, *Juditham* quidem exiſtimaſſe *Simeonem* & *Levi* Sichimitarum cędem ex zelo aggreſſos. Verum non ita ſe res habet. Neque neceſſe eſt Sanctiſſimam Heroinam Sacræ Scripturæ ſenſum hac in re penitus exploratum habuiſſe.

Reſpondetur ſecundo, Illam ſpectaſſe dumtaxat primum *Simeonis* & *Levi* propoſitum, quo ſtuprum ſororis, familiæque ſuæ dedecus ulciſci voluerunt: Primum enim illud juſtæ vindictæ propoſitum, honeſtum & laude dignum erat, niſi illud tot deinde criminibus corrupiſſent & contaminaſſent. Hanc reſponſionem ex *Richardo* ſuggerit *Thomas Anglicus* Commentario in Geneſim. *Illud ſane dixerim*, inquit, *flagitium illud merito diſplicuiſſe filiis Jacob, nec propter ſuſceptam Circumciſionem placari potuiſſe; ut quæ non propter Deum, ſed propter Dinam facta fuiſſet. Culpabile tamen in illis fuit ſeveritatis modum exceſſiſſe, & in ulciſcenda injuria æquitatis modum non ſervaſſe. Merito igitur Jacob inconſultam eorum audaciam redarguit, ſeveritatemque indiſcretam reprehendit. Nec mirandum, idem opus aliqua ex parte rectum & ex zelo procedens eſſe, alia vero ex parte eſſe temerarium, inordinatum, atque immoderatum: Cum etiam dictum Caiphæ, qua fuit ab occulto Dei inſtinctu, propheticum fuerit; qua vero a malo ejus ani-*

mo & intentione proceſſit, impium cenſeatur. Nec vero quia Deus adjuvit illos in delendis Sichimitis, recte colligitur eos non peccaſſe: Quia Deus multis de cauſis juvat temporaliter peccatores; & zelus ille quo primum impulſi fuerant & incenſi, multis vitiis deformatus & depravatus eſt, & in furorem pertinacem & crudelitatem barbaram degeneravit.

Ad ſecundum reſpondetur, partem illam, quam *Jacob* dedit *Joſeph* extra fratres ſuos, non fuiſſe Urbem *Sichem*, ſed partem agri, quem emerat a filiis *Hemor* centum agnis (*Geneſis* 37.) Sed enim hunc agrum datum eſſe *Joſeph* a *Jacob* patre teſtis eſt *S. Joannes* Evangelii cap. 4. his verbis: *Venit Jeſus in Civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*: (S. Hieronymus legendum eſſe, *Sichem*, obſervat) *juxta prædium quod dedit Jacob Joſeph filio ſuo. Erat autem ibi fons Jacob*. Nomen certe *Sichem*, quod in Hebræo legitur in laudato Geneſeos loco, & quod Septuaginta Interpretes *Sichimam* tranſtulerunt, ambiguæ ſignificationis eſt. Nam, ut eſt nomen proprium, ſignificat Urbem *Sichem*, in Sacris Literis frequenter appellatam. Ut nomen appellativum eſt, ſignificat *partem*. Atque ea eſt eo loci nominis hujus poteſtas, ut conſtat ex *S. Hieronymo*, & Latina Verſione, nec non ex Syriaca, Arabica, & ex Chaldaica Paraphraſi. Ait autem *Jacob*, Se partem illam tuliſſe de manu Amorrhæi in gladio & arcu ſuo, quia etſi primo ipſam pretio redemerit ad *Hemoris* popularibus, deinde tamen ex vicino agro expulit Amorrhæos, qui illum non jure poſſidebant, ſed armis eripuerant Sichimitis, cum Jordanem populabundi tranſmiſiſſent. Neque enim *Jacob* ait ſe ab *Hemor* eum agrum arcu & gladio quæſiviſſe, ſed ab Amorrhæis. *Hemor* autem & *Sichem* Amorrhæos non fuiſſe, ſed Hevæos, Scriptura docet; niſi forte nomen Amorrhæorum Gentibus illis ob vicinam & fœdus commune fuiſſe dicatur, ſicut nomen Belgarum vel Batavorum Provinciis Fœderatis commune eſt. Vel, nomine arcus & gladii fortitudo intelligenda, quo nomine metaphorice pecunia ſignificatur, laboribus ac ſudoribus parta, qua *Jacob* agrum illum comparavit. Vel, in arcu & gladio eam agri Sichimici partem ſe tuliſſe ait, id eſt, merito ſuæ juſtitiæ & ſanctitatis quam intuitus Deus, Hevæos, Amorrhæoſque coercuit, ne ob Sichimitarum cædem in familiam ejus arma ſumerent, ac vicem illi penderent. Geminam hanc explicationem affert *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis ſuper Geneſim. *Arcum hic & gladium*, inquit, *juſtitiam vocat, per quam meruit peregrinus & advena, interfecto Sichem & Emor, de periculo liberari. Timuit enim, ut ſupra legimus, ne vicina oppida atque caſtella ob everſionem fœderatæ Urbis adverſus ſe conſurgerent; & Dominus non dedit eis ut nocerent illi. Vel certe ſic intelligendum: Dabo Tibi Sichimam, quam emi in fortitudine mea, hoc eſt, in pecunia quam multo labore & ſudore acquiſivi. Quod autem ait*, Super fratres tuos: *oſtendit abſque ſorte dediſſe eam Tribui Joſeph: Siquidem eodem loco ſepultus eſt Joſeph & Mauſolæum ejus hodie ibi cernitur*. Denique nomine arcus & gladii intelligi poſſe ferventiſſimas orationes, quibus *Jacob* divinam protectionem promeritus eſt, colligitur ex Paraphraſi Chaldaica quæ ſic habet: *Ego autem do tibi partem unam præcipuam ſuper fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi, oratione mea & deprecatione mea*.

Quod vero pars illa non fuerit Urbs *Sichem*, multa probant. 1. Vox numeralis *una*, quæ nomini proprio non additur, ſed appellativo. Neque etiam plures fuere Urbes hujus nominis. 2. Quod *Jacob* facinus illud filiorum ſuorum in Sichimitas ſibi quaſi gloriabundus non tribueret, a quo ſe alieniſſimum fuiſſe, & penitus abhorruiſſe, Capite ſequenti conteſtatus eſt, maledictione ſua eorum hoc in facto iniquitatem execratus. 3. Urbem *Sichem* jure belli a ſe partam non diceret propter ejus a filiis ſuis everſionem ac vaſtationem, qui ipſorum arma *Vaſa iniquitatis bellantia* appellat. 4. Non eſt veriſimile quod eam potius Urbem *Joſepho* quam *Simeoni* & *Levi* ejus expugnatoribus ac debellatoribus dediſſet. Quinto veriſimile non eſt, quod *Jacob* Urbem retinuerit, ac ſervaverit, immo longe eſt veriſimilius ipſum mulieres, parvulos, armenta & greges a filiis ſuis ex præda abductos reſtituiſſe, & in Urbem remiſiſſe, ne crudele facinus approbare videretur, & Chananæos atque Pherezæos, quorum ab armis ſibi domuique ſuæ vehementer timebat, magis ac magis in ſe concitaret. Unde ſtatim ex loco illo, Deo monente, diſcedens Bethelem aſcendit, ibique habitavit. 6. Mirum in modum ſententiam noſtram confirmat *S. Auguſtinus quæſtione 167. in Geneſim* his ver-

verbis : *Quod dicit Jacob, Sichimam se præcipuam dare filio suo Joseph, & addit quod eam possederit in gladio suo & arcu, quæri potest, Quemadmodum valeat ad literam convenire? Emit enim centum agnis possessionem illam, non cepit jure victoriæ bellicæ. An quia Salem civitatem Sichimorum filii ejus expugnaverunt, & jure belli potuit ejus fieri, ut justum bellum cum eis gestum videatur, qui tantam priores injuriam fecerunt in filia ejus contaminanda? Cur non ergo illis illam Terram dedit, qui hoc perpetraverunt, hoc est majoribus filiis suis? Deinde si modo ex illa victoria glorians, dat eam Terram filio suo Joseph, cur ei displicuerunt tunc filii qui hoc commiserunt? Cur denique etiam nunc, cum eos benediceret, exprobando id commemoravit in factis eorum? Proculdubio ergo aliquod hic latet Propheticum Sacramentum : Quia & Joseph quadam præcipua significatione Christum præfiguravit, & ei datur illa Terra, ubi disperdiderat obruendo Deos alienos Jacob, ut Christus intelligatur possessurus Gentes Diis Patrum suorum renunciantes, & credentes in eum.*

DISSERTATIO XI.

De Judæ & Thamaris Historia.

DUplex difficultas discutienda impræsentiarum occurrit. Prima spectat tempus quo hæc Historia contigit, An scilicet ante vel post venditionem Joseph? Altera factum ipsum, utrum nempe *Judas* vel *Thamar* a peccato excusari possint? Qua in quæstione tertia implicita est, Utrum scortatio ante Legem Mosaicam illicita fuerit, an verum sit, quod *Marshamus* asserit in Canone Chronico, pag. 173. *Ante Legem Hebræis innuptis licitam fuisse corporis copiam pro libitu facere?* Quia vero *Thamarem* primogenito suo *Her* uxorem dederat *Judas*, eoque a Domino percusso, eamdem conjunxerat alteri filio nomine *Onan*; ac eo pariter ob detestabile facinus a Deo vindice occiso, illam *Selæ* tertio filio desponderat; cujus dum adultior ac robustior expectabatur ætas, scortatio *Judæ*, cum *Thamare* contigit : alterius Quæstionis discussio præmittenda est de Jure nimirum Levirationis; Utrum ex Dei revelatione & Veterum Patriarcharum consuetudine, vel ex Ægyptiorum moribus ortum habeat?

PROPOSITIO I.

Jus Levirationis, quo frater defuncti fratris Viduam ducere tenebatur, & fratris semen excitare, ante Legem institutum erat, & a Sanctis Patriarchis observabatur, Deo (ut credere par est) Auctore; non Ægyptiorum, Chananæorum, aut vicinarum Gentium exemplo.

PRobatur ex Cap. 38. *Geneseos* ubi primum istius moris ac instituti exemplum legitur. Scilicet cum *Judas* trium filiorum pater primogenito suo *Her* uxorem nomine *Thamarem* dedisset, *Her* vero a Deo occisus esset, quia erat *nequam in conspectu Domini*, & mollitiei peccato sese coinquinans uxoris fœcunditatem filiorumque generationem, quæ Matrimonii finis est impediebat; ut tradunt Hebræi, quorum conjecturam vulgo sequuntur Scripturæ Sacræ interpretes: Cum (inquam) *Her* a Deo interfectus esset, dixit *Judas* ad *Onam* filiorum suorum alterum : *Ingredere ad uxorem fratris tui & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo. Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus quod rem detestabilem faceret. Quamobrem dixit Judas Thamar nurui suæ: Esto Vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus. Timebat enim ne & ipse moreretur sicut fratres ejus.* Mortuo *Her* primogenito, *Judas* Viduam ejus *Thamarem* copulat filio proxime sequenti, scilicet *Onan*, ut suscitet semen fratri suo: Hoc quoque defuncto despondet illam *Selæ* tertio filiorum: Jus itaque Levirationis tunc primum non est institutum, sed ab antiquo in Patriarcharum familiis usitatum erat. Id enim non *Judæ* solum, sed & *Onano* notum fuit : Quippe qui sciret, non

ſibi ſed fratri defuncto ex tali conjugio filios naſcituros, ut Scriptura diſerte teſtatur. Hunc autem Patriarcharum morem ex divina revelatione derivatum credere par eſt, ejuſque duplicem rationem Viri Eruditi afferunt, Politicam unam, Typicam alteram. Politica erat, ut hæreditas paterna in eadem familia conſervaretur. Typica, ut jus primogenituræ, addictaque illi benedictio in familia continuaretur, ad Meſſiæ venturi ſignificationem, qui eſt *Primogenitus in multis fratribus* (Rom. 8. 29.) & *Primogenitus ex mortuis*. *In omnibus primatum tenens*. (Coloſſ. 1. 18.) Rationem alteram *Pererius* affert, quod nimirum voluerit Deus „ Patriarchas Populi Hebraei multa obſervare eo„ rum, quæ poſtea per Legem præſcribenda eorum poſteris eſſent: Quo ſcilicet majo„ rum ſuorum exemplo molliora ipſis, & leviora Legis præcepta fierent. Enimvero „ diſtinctionem animalium mundorum & immundorum ad uſum ſacrificandi obſervatam „ legimus *Geneſis* 8. ſtatim poſt diluvium: Erectionem item Altarium ex impolitis „ lapidibus, atque eorum unctionem quaſi conſecrationem factam legimus a *Jacob*, „ Geneſis 28. & ab eodem votivam decimarum oblationem: Hæc autem omnia per „ Legem *Moſis* multis poſt ſæculis ſancita & conſtituta ſunt. „ Ita præceptum de ducenda fratris ſine prole defuncti Vidua jam olim Patriarcharum conſuetudine obſervatum, quæ ex divina inſpiratione primam habuiſſe originem non temere exiſtimatur, in Moſaica Lege traditum eſt, *Deuteronomii* Cap. 25. 5. *Quando habitaverint fratres ſimul*, inquit, *& unus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri; ſed accipiet eam frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui; primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Iſrael*. Legem illam Ceremonialem pluribus alias exponemus: nunc de illius dumtaxat origine agere nobis propoſitum eſt.

Philo Judæus Libro *De nobilitate*, Jus illud Leviration is, Lege Civili Chananæorum, in quorum regione *Judas* tunc verſabatur, ſancitum fuiſſe ſignificat. Sic enim de *Thamare* loquitur. *Hæc duobus deinceps fratribus, ambobus ſceleſtis nupſerat, priori puella; poſteriori vero ex Decreto Judicum, quia prior ſine liberis deceſſerat*. Verum dictum iſtud *Philonis* facile refellitur. Moſaica enim narratio Capit. 38. *Geneſeos* ſupra laudato liquido probat *Thamarem*, defuncto *Here* primo marito ſine liberis, *Onani* ſecundo fratri collocatam & copulatam fuiſſe, auctoritate, ſententia, & voluntate *Judæ*; non autem Decreto & præcepto Judicum regionis illius. *Dixit ergo Judas ad Onam filium ſuum: Ingredere ad uxorem fratris tui & ſociare illi, ut ſuſcites ſemen fratri tuo*. Præterea, ſi jus iſtud civilibus Chananæorum Legibus ſancitum fuiſſet, quarum executioni Judices invigilabant; veriſimile eſt *Thamarem* Judices adituram, & coram ipſis de injuria expoſtulaturam cum vidit *Sela*, cui deſponſa fuerat, ſibi datum non eſſe ab ipſo *Juda* Maritum; nec meretricem ſimulaſſet ut furtivo concubitu filios ex *Juda* ſuſciperet, quandoquidem ex *Sela* non poterat.

Jus illud Leviration is, moremque ducendi uxorem fratris ſine liberis defuncti, ex Ægypto *Marshamus* arceſſit, his fretus argumentis. *Magiſtrorum aliqui*, inquit, *cauſam & Myſterium conjugii hujus fratriæ & leviri ex Metempſychoſis neſcio qua opinione petendam contendunt*, ut legere eſt apud *Seldenum in Uxore Hebraica*, Lib. 1. c. 13. *Opinio autem iſta in Ægypto nata eſt. Etiam apud Ægyptios, Leviri jus illud ex priſcis eorum Legibus ad uſque Zenonis Auguſti tempora* derivatum eſſe probat ex ejus Lege quæ *Lib.* 5. *Juſtinianæi Codicis Tit.* 6. *Lib.* 8. habetur. *Licet*, inquit Zeno, *quidam Ægyptiorum idcirco mortuorum fratrum ſibi conjuges Matrimonio copulaverint, quod poſt illorum mortem manſiſſe Virgines dicebantur, arbitrati ſcilicet (quod certis Legum Conditoribus placuit) cum corpore non convenerint, Nuptias non videri re eſſe confectas; & hujuſmodi connubia tunc temporis celebrata firmata ſunt: Tamen præſenti Lege ſancimus, ſi quæ hujuſmodi Nuptiæ contractæ fuerint, eas, earumque contractores, & ex his progenitos, antiquarum Legum tenori ſubjacere, nec ad exemplum Ægyptiorum (de quibus ſupra dictum eſt) eas videri fuiſſe firmas, vel eſſe firmandas*.

Verum futilia ſunt illa *Marshami* argumenta. Ineptum imprimis eſt, nec refutatione dignum, quod ex Rabbinorum quorumdam deliramentis ſumitur, Legem de fratriarum connubio ex *Metempſychoſis* errore ortam aſſerentibus. Quod vero *Zenonis* Legem ſpectat, ex ea perperam colligit *Marshamus* Jus Leviration is ex Ægyptiorum Legibus

ac Institutis arcessendum. Primo, quia narrat quidem *Zeno Augustus* quid in Ægypto aliquando factitatum sit, non quid ex Jure patriove Instituto in certo quodam casu fieri debuerit. Secundo non ait, receptum hunc & communem apud Ægyptios fuisse morem ut defunctorum conjuges sibi copularent; sed privatorum quorumdam sub arbitrio agentium factum memorat, ut patet ex verbis Legis *Licet quidam Ægyptiorum* &c. Tertio, ille Ægyptiorum quorumdam usus locum habebat eo dumtaxat casu, quo mortuus frater cum conjuge non convenisset, nec Matrimonium consummasset, adeo ut post ejus mortem virgo mansisse diceretur. At longe alia fuit Juris Leviratus ratio apud Hebræos, sive a Lege *Moysi* data, sive ante Legem, ut ex *Thamaris* cum *Onane* conjugio constat. Hic enim supponebatur conjuges convenisse, prius matrimonium fuisse consummatum; & frater fratris sine liberis defuncti uxorem ducebat ad suscitandum fratri demortuo semen, & ejus hereditatem una cum benedictione Primogeniti in familia conservandam. Quarto, quamvis illud in Ægypto invaluisset, non sequitur ibi obtinuisse ante *Judæ* Patriarchæ tempora: nec id ex *Zenonis* receptiori Constitutione extundere *Marshamus* ulla ratione potest. Quinto, nondum in Ægyptum profectus erat *Judas*, nulla ipsi cum Ægyptiis consuetudo & familiaritas intercesserat: Quam igitur causam habuisset œconomicum illud Ægyptiorum institutum in familiam suam recipiendi?

PROPOSITIO II.

Incertum est an Judæ & Thamaris Historia ante vel post venditionem Josephi contigerit.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra, quæ illius epocham non ita certe ac præcise designat vel definit. Memorata namque *Josephi* venditione capit. 37. *Geneseos* statim Historiam *Judæ* subjungit *Moyses* Cap. 38. his verbis: *Eodem tempore descendens Judas a fratribus suis, divertit ad virum Odollamitem nomine Hiram. Viditque ibi filiam hominis Chananæi vocabulo Sue; & accepta uxore, ingressus est ad eam. Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her. Rursumque concepto fœtu, natum filium vocavit Onan. Tertium quoque peperit, quem appellavit Sela; quo nato, parere ultra cessavit. Dedit autem Judas uxorem Primogenito suo Her, nomine Thamar*, &c. Porro hæc verba, *Eodem tempore*, significant quidem hanc Historiam contigisse circa tempus quo venditus est *Joseph*, quod paulo ante vel post venditionem fuisse necesse est; sed neutrum diserte determinant ac definiunt.

Secundo, utrinque non levia militant argumenta. Ordo enim Mosaicæ narrationis post venditionem *Josephi* hanc Historiam contigisse, multis persuadet. Si enim ante contigisset, ratio temporis, & rectus scribendi ordo postulabant, ut eam *Moses* prius narraret; maxime cum inchoatam *Josephi* Historiam interrumpendi nulla tunc fuisset necessitas; sed, quod præclarius & commodius videtur, universam ad finem usque continuante serie pertexuisset. Aliunde vero ante venditionem *Josephi* contigisse, duo momenta probabiliter ostendunt: Primum, quod intra viginti tres annos, quot a venditione *Joseph* ad ingressum usque *Jacob* in Ægyptum numerantur, omnia, quæ hoc in Capite Geneseos *Moyses* commemorat, facta esse, vix credibile sit; nempe conjugium *Judæ*, trium filiorum ejus successivam generationem, adultam eorum ætatem, & maturam conjugio, quod alius post alium iniit, viduitatem *Thamar*, & diuturnam ejus mansionem in domo paterna, donec *Sela* tertius Judæ filius in ætatem Matrimonio idoneam, firmamque adolesceret; demum *Thamaris* incestam cum *Juda* scortationem, & duorum ex eo concubitu filiorum, scilicet *Phares* & *Zaræ* generationem. Hoc certe argumentum non leve *S. Augustino* visum est *Quæstione* 128. *in Genesim* scribenti: *Quæritur quando ista fieri potuerunt? Si postea enim quam Joseph devenit in Ægyptum, quomodo intra viginti ferme & duos annos (nam post tantum temporis colligitur eos venisse ad eumdem Joseph fratrem suum in Ægyptum cum Patre suo) fieri potuerit, ut Judæ filii ejus ætatis omnes possent ducere uxores? Nam Thamar Nurum suam mortuo Primogenito suo, alteri filio dedit: Quo etiam mortuo, expectavit, ut cresceret tertius; &*

cum crevisset, nec illi eam dedit, timens ne & ipse moreretur; Unde factum est ut eidem Socero suo se illa supponeret. Quomodo ergo hæc omnia intra tam paucos annos fieri potuerint, merito movet, nisi (ut forte solet) Scriptura per recapitulationem aliquot annos ante venditum Joseph hoc fieri cœpisse intelligi velit; quoniam sic positum est ut diceretur, Factum est autem in illo tempore: *Ubi tamen quæritur, si decem & septem annorum erat Joseph quando venditus est, quot annorum esse Judas potuerit quartus filius Jacob, quandoquidem ipse Primogenitus Ruben ut plurimum fratrem suum Joseph quinque ut sex annos potuerit ætate præcedere? Evidenter autem Scriptura dicit triginta annorum fuisse Joseph, quando innotuit Pharaoni. Cum ergo ipse anno decimo septimo ætatis suæ venditus fuisse credatur, tredecim annos peregerat in Ægypto ignotus Pharaoni: Ad hos autem tredecim annos accesserunt septem anni ubertatis, & facti sunt anni viginti: His adduntur duo, quia secundo anno famis intravit Jacob in Ægyptum cum filiis suis, & inveniuntur viginti duo anni, quibus abfuit Joseph a Patre & a fratribus suis: Quo medio tempore, quomodo fieri potuerint de uxore & filiis & Nuru Judæ omnia quæ narrantur, indagare difficile est: nisi forte ut credamus (& hoc enim fieri potuit) mox ut adolescere Judas cœpit, eum incidisse in amorem ejus quam duxit uxorem, nondum vendito Joseph in Ægyptum.*

Præterea, *Geneſis* 46. ubi ingressus *Jacob* in Ægyptum cum omni familie sua memoratu, *Judam* simul in Ægyptum descendisse legimus cum filio suo *Phares*, & duobus filiis ejus *Hesron* & *Hamul*. Hos cum genuit *Phares*, non potuit esse minor annis sexdecim. Sed ipse genitus fuerat anno circiter vigesimo secundo post conjugium Patris sui *Judæ* cum Muliere Chananæa, secundum eorum hypothesim, qui hanc Historiam post venditionem *Josephi* contigisse contendunt: Supponunt enim eo ipso anno quo *Joseph* in Ægyptum venditus est, *Judam* duxisse uxorem Chananæam, eoque anno vertente genuisse primum filium, cui nomen *Her*, & inde *Onan* & *Sela* successive. *Her* septemdecim annos natum duxisse *Thamarem* uxorem, idest, anno post conjugium Patris decimo octavo: Sed quia nequam erat in conspectu Domini, extinctum fuisse, vindice Deo, sub finem ejusdem anni. Anno ineunte decimo nono, inejus conjugium successisse alterum filium *Judæ* scilicet *Onan*, qui eodem anno a Deo interfectus est, quod rem detestabilem faceret. Tunc coactam esse *Thamarem* expectare, donec *Sela* tertius *Judæ* filius magis adolesceret: id tempus annorum duorum vel trium fuisse ponunt, ut fuerit tunc *Sela* viginti circiter annorum, major nempe ac robustior prioribus fratribus suis. Expectasse igitur *Thamarem* usque ad vigesimum secundum annum a coniugio *Judæ*. Tunc se frustrari cum videret spe habendi *Selam* Maritum, quæsivisse per simulationem concubitum *Judæ*, & inde duos filios gemellos peperisse anno vigesimo secundo post conjugium *Judæ* cum Muliere Chananæa. Anno sequenti, scilicet vigesimo tertio expleto, intrasse *Judam* cum duobus filiis in Ægyptum. Ita inter alios *Pererius in Cap.* 38. *Geneſis*, *Disputat.* 1. In hac autem hypothesi, a conjugio *Judæ* usque ad illius ingressum in Ægyptum, cum filiis & nepotibus suis, fluxissent anni triginta & octo, duo scilicet & viginti usque ad ortum *Phares*, & anni sexdecim usque ad generationem filiorum ejus. Hæc igitur videntur pugnare, quod *Judæ* & *Thamaris* Historia post venditionem *Josephi* in Ægyptum contigerit, & quod *Juda* cum filio *Phares* & duobus ejus filiis *Hesron* & *Hamul* in Ægyptum descenderit.

Partis tamen utriusque momenta solvere nituntur Interpretes, prout quisque in hanc vel illam inclinat. Qui ante venditionem *Josephi* hanc Historiam contigisse censent, ad fundamentum contrariæ sententiæ respondent cum *S. Augustino*, Mosem hic recapitulatione usum, posterius narrasse, quæ ante aliquot annos facta essent. Causam interseræ hoc loco *Judæ* & *Thamaris* Historiæ reddit *Aben Ezra*. Id nempe a *Moyse* ex industria factum observat, ut magis inde eluceseeret quam longe aliter se *Josephus* gesserit cum uxore Heri sui, ad libidinem ipsum provocante, quam frater ipsius *Judas* hic se gesserit cum Nuru meretricem simulante. Locutionem autem istam, *eodem tempore*, non dissimili sensu usurpari notat, *Deuteronomii* 10. 8. quomodo & ab aliis observatum est, *In die illo*, sine determinata aliqua temporis notatione sexdecies in Vetere & Novo Testamento esse positum. Hocque ipso in loco, *Eodem tempore*, non ad illud quo in Ægyptum venditus est *Josephus*, sed quo ipse *Judas* in Chananæam cum Patre adve-

advenit, referendum esse *Usserius* contendit *Chronologiæ Sacræ Cap.* 10. Ponit nimirum, primi servitutis paternæ septennii anno quarto natum *Judam*, ætatis decimum octavum annum egisse, quo tempore in Chananæam primum est ingressus, sub finem videlicet æstatis, exeunte anno Mundi bis millesimo ducentesimo sexagesimoquinto. Mox ibi uxore ducta Chananitide, anni bis millesimi ducentesimi sexagesimi sexti æstate *Herem*: Anno bis millesimo ducentesimo sexagesimo septimo sub veris exitum, *Onanem*, & anno consequenti *Selam*, suscipere ex ea potuisse. Conspicuum inde *Jacobo* Deum, eandem fœcunditatis benedictionem soboli ejus impertivisse, qua filios *Noe* olim donaverat, Genesis 35. *Cresce*, inquit, *& multiplicare: Gentes & populi Nationum ex te erunt*, *Reges de lumbis tuis egredientur*. Unde ut tunc apud primos Orbis restauratores, sic & nunc apud *Jacobi* posteros, ut statim ab ineunte pubertate liberis opera daretur, in usu esse cœptum, verisimile esse. Ita sub exitum Veris anni bis millesimi ducentesimi octogesimi, *Heri* annum ætatis decimum quintum, & pubertatis primum ingresso, & anno sequenti *Onani*, uxorem *Thamarem* Patrem dare potuisse. Mox vero *Onane* ob scelus a Deo morte affecto, edixisse *Judam Thamari* Nurui suæ, ut tantisper Vidua in domo patris maneret, donec *Sela* tertius filius adolescceret. Quo paulo post initium Veris anni bis millesimi ducentesimi octogesimi secundi pubertatem assecuto, *Judam* a morte uxoris solatium accepturum, Thimnam ad tondendum gregem suum sub æstatis sequentis initium abiisse. Ibi *Thamarem*, Soceri mente de filio *Sela* ipsi non dando satis perspectat, scorum simulantem, ex ipso *Juda* duorum liberorum Matrem effectam. Hac ratione sub finem hyemis anni bis millesimi ducentesimi octogesimi tertii gemellos illos *Pharen* & *Zaran* in lucem fuisse editos, annis quindecim cum quadrante prius quam *Jacob* cum familia in Ægyptum descenderet. Ita sub initium anni decimi quinti *Phares* nasci potuisse *Hesron*, sub finem *Hamuel*; vel si gemelli fuerunt, sub finem ambos, & infantes simul cum Patre in Ægyptum ingressos. Ita *Usserius*.

Qui vero post venditionem *Josephi* hanc Historiam contigisse volunt, facile etiam sediluere confidunt adversæ partis argumenta. Ad primum respondent. Omnia quæ *Genesis* 38. Capite narrantur, intra viginti tres illos annos qui a venditione *Joseph* ad ingressum *Jacob* in Ægyptum numerantur, peragi facile potuisse, ut exponit *Pererius*, cujus hypothesim secundum pro ista sententia argumentum explicat. Ad illud vero respondent, Duos illos filios *Phares*, *Hesron*, & *Hamul* non fuisse natos ante ingressum *Jacob* in Ægyptum, sed aliquot post annis. Istos autem numerari inter eos qui Ægyptum ingressi sunt; quia etsi non per se, in suo tamen Patre, qui vere in Ægyptum descendit, ingressi censentur. Sicut *Moses* recensitis eo loco filiis & nepotibus *Liæ*, subdit eos fuisse genitos in Mesopotamia: Quod tamen falsum est de filiis *Judæ*, *Ruben*, *Simeonis*, & *Levi*, in Terra Chanaan genitis. Cum enim *Jacob* ex Mesopotamia discessit, *Ruben* erat annorum tredecim, *Simeon* duodecim, *Levi* undecim, *Juda* decem, qua ætate ipsos jam liberis operam dedisse, incredibile est. Quod itaque dicitur de filiis & nepotibus *Liæ* ab ea genitis in Mesopotamia, interpretandum est de filiis quidem *Liæ* per se atque immediate, de nepotibus autem ejus mediate atque in eorum patribus, qui nati fuerant in Mesopotamia. Atque hoc modo difficultatem istam solvit *S. August. Quæst.* 151. *in Genesim*. Quod autem inter eos qui Ægyptum ingressi sunt una cum *Jacob*, & a *Mose Cap.* 46. Genesis recensentur, aliqui nondum nati essent, probant ex commemoratione decem filiorum *Benjamini* secundum Textum Hebraicum & Latinam Versionem; quos tamen omnes non fuisse a *Benjamino* proxime genitos, sed quosdam fuisse nepotes ac pronepotes ejus, constat ex Versione 70. Interpretum. Et certe cum *Benjamin* annos dumtaxat viginti tres natus esset, cum in Ægyptum descendit, fieri non potest ut tunc non solum filium habuerit, sed nepotem ex filio, & pronepotem.

Respondent secundo cum *S. August. Quæst. ultima in Genesim*, *& Lib.* 16. *De Civitate Dei*, *Cap.* 40. per ingressum *Jacob* & filiorum ejus in Ægyptum omne tempus intelligi oportere, quo vixit *Joseph*, per quem factum est ut intrarent. Ita *Pererius* istius sententiæ vindex.

Verum hæ Responsiones aliis duriores videntur, & Scripturæ vim inferre, cum *Moses Cap.* 46. *Geneseos* diserte exprimat qui filii vel nepotes *Jacob* nati sint in Meso-

potamia, in Terra Chanaan, & in Ægypto : Ac *Hesron* & *Hamul* filios *Phares* in Terra Chanaan natos non obscure significet, ubi *Her* & *Onan* perierunt. *Mortui sunt autem*, inquit, *Her & Onan in Terra Chanaan. Natique sunt filii Phares : Hesron & Hamul*. Quod vero *Pererius*, & alii præsidium arcessunt ex decem filiis Benjamini, *Usserius* evertit, ostendens *Benjaminum* eo tempore, quo Ægyptum cum *Jacob* ingressus est, fuisse viginti septem annorum, qua ætate liberorum decem potuisse illum esse Patrem, nihil impedit. In textu certe Hebraico, in Chaldaicis Paraphrasibus *Onkelosi* & *Jonathanis*, in Versione Syriaca, in Editione Vulgata Latina, & *Josepho Lib.* 2. *Antiquitatum*, *Cap.* 4. omnes isti decem ut immediati *Benjamini* filii recensentur. Quod tandem colligunt, etiam nepotes in filiorum numero promiscue hic recenseri, ex *Numerorum* 26. 40. ubi *Ard* & *Naaman*, & 1. *Paralipomenon* 8. 3. 4. ubi *Gera* & *Naaman* filii *Belæ* esse dicuntur, nullius esse momenti respondet *Usserius*. Nihil quippe obstare, quo minus dici possit tres filios habuisse *Belam* Patruis suis cognomines. Observatque in loco Chronicorum Textum Hebræum duos ejusdem nominis habere *Geras* : Syriacam vero Versionem, duos *Geras* simul & *Naamanes*, alteros *Benjamini* filios, alteros ejusdem ex filio *Bela* nepotes.

Hæc in utramque partem disceptata lectoris examini ac judicio permitto, ut eam amplectatur sententiam, cujus momenta ipsum magis afficient, ac movebunt.

PROPOSITIO III.

Thamaris cum Juda concubitus a peccato excusari nulla ratione potest.

PRobatur : Quæ se meretricem simulavit & meretricia specie atque habitu *Judam* ad libidinem incitavit, seque Socero prostituit, a peccato excusari non potest. Id vero feciisse *Thamarem* Moyses testatur : Excusari itaque a peccato factum ejus non potest. Non enim fornicationis dumtaxat rea fuit, sed incestus, & adulterii, ut *Lyranus*, *Tostatus*, *Thomas Anglicus* opinantur, utpote desponsata *Selæ* filio *Judæ* secundum legem illam, sive consuetudinem apud Patriarchas obtinentem, de suscitando semine fratri mortuo sine liberis.

Præterea, Sententia *Judæ*, qui eam, statim atquegravidam esse accepit, sive Mores & instituta Chananæorum eo in Judicio secutus, sive suo arbitrio ut familiæ caput, igne damnavit, peccati ipsius gravitatem probat. Quamquam acerbiorem & atrociorem fuisse delicto sententiam ac pœnam Viri Eruditi contendant, & in eo prorsus iniquam, quod Mulierem prægnantem, non expectato ejus partu, capite damnaverit ; quod naturali æquitati, & nobilissimarum gentium institutis ac legibus repugnat. Multo minus *Judas* excusari a fornicatione potest, qui petulanti libidine impulsus, ad eam accessit, quam putabat meretricem, & illicitæ voluptatis fruitionem cum ea pactus, nefarium desiderium explevit.

Scripturæ Sacræ verba, quibus hæc probationes nituntur, subjicio. *Nunciatumque est Thamar, quod Socer illius ascenderet in Thamnas ad tondendas oves. Quæ depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum : & mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam : eo quod crevisset Sela, & non eum accepisset maritum. Quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem : operuerat enim vultum suum ne agnosceretur. Ingredienseque ad eam ait : Dimitte me ut coeam tecum : Nesciebat enim quod Nurus sua esset. Qua respondente, Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo? Dixit : Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursumque illa dicente : Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. Ait Judas : Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit : Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit, & surgens abiit : depositoque habitu quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus. Post tres autem menses nuntiaverunt Judæ, dicentes : Fornicata est Thamar Nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas : Producite eam ut comburatur. Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad Socerum suum, dicens : De viro, cujus hæc sunt, concepi : cognosce cujus sit annulus, & armilla, & baculus.*

Qui,

Qui, agnitis muneribus ait: Juſtior me eſt, quia non tradidi eam Sela filio meo: Attamen ultra non cognovit eam.

Nec *Thamarem* a peccato abſolvunt verba illa Judæ, *Juſtior me eſt:* Illam enim minus ream fuiſſe quidem probant quam ipſum *Judam*, non tamen inſontem. Minus autem rea cenſetur, quia Marito ſibi promiſſo & jure debito fraudata, & flagrans deſiderio ſuſcipiendi prolem ex ſtirpe a Deo benedicta, ad furandum Soceri ſui concubitum impulſa eſt. At *Judas* improbus & perfidus in *Thamar* fuit, non dando ei *Selam* Maritum, ut promiſerat, & ex more tenebatur: Nec ejus concubitum appetiit deſiderio prolis, ſed turpis ardore libidinis. Ita hunc locum explicat *S. Hieronymus* Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim. *In Hebræo*, inquit, *habet:* Juſtificata eſt ex me: *Non quod juſta fuerit, ſed quod comparatione illius minus mali fecerit, nequaquam vaga ad turpitudinem, ſed liberos requirendo.* Ita & *S. Auguſtinus Libro 22. contra Fauſtum*, Cap. 62. *Conſulta*, inquit, *æterna Lex illa, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat, non niſi propagationis cauſa ſtatuit hominis concubitum fieri: & hoc nonniſi ſocialiter ordinato connubio, quod non pervertat vinculum pacis: & ideo proſtitutio feminarum, non ad ſubſtituendam prolem, ſed ad ſatiandam libidinem propoſitarum, divina atque æterna lege damnatur. Omnem quippe dehone- ſtat emptorem turpitudo venalis: Ac per hoc Judas, etſi gravius peccaſſet, ſi Nurum ſciens, cum ea concumbere voluiſſet: (Si enim vir & uxor, ſicut Dominus dicit, non jam duo, ſed una caro eſt; non aliter Nurus eſt deputanda quam filia:) Tamen eum, quantum in ipſo erat, deformiter cum meretrice cubaſſe, non dubium eſt. At illa quæ ſocerum feſellit, non carnis ejus concupiſcentia, nec meretriciæ mercedis cupiditate peccavit: Sed ex ipſo ſanguine prolem requirens, ex quo, duobus jam fratribus nupta, tertio quoque denegato, habere non potuit: Patri eorum Socero ſuo fœtandum corpus fraude ſubjecit, pignore mercedis accepto, quod non ad ornamentum, ſed ad teſtimonium reſervavit. Melius quidem ſine filiis remaneret, quam ſine jure Matrimonii Mater fieret. Longe tamen alia intentione peccavit, quod filiis ſuis patrem providit Socerum ſuum, quam ſi eum ſibi concupiſſet adulterum. Denique cum juſſu ejus perduceretur ad mortem, & virgam, monile atque annulum protuliſſet, dicens ab eo ſe gravidatam, cujus pignora illa eſſent: Ubi ea quæ dederat ille cognovit, Iſtam magis quam ſe juſtificatam eſſe reſpondit, quod ei filium ſuum Maritum conjungere noluiſſet: Qua deſtitutione compulſa, illo modo potius quam nullo modo poſteritatem non aliunde quam ab eadem ſtirpe conquireret. In qua ſententia non eam juſtificatam, ſed eam magis quam ſe juſtificatam dicens, nec ipſam laudavit, ſed in ſui comparatione præpoſuit: Deſiderium ſcilicet habendæ prolis, quo ducta illa ſe Socero ſuppoſuerat, minus culpans, quam libidinoſi concubitus ardorem, quo ipſe velut ad meretricem victus intraverat: Sicut quibuſdam dicitur:* Juſtificaſtis Sodo- *Ezech. 16. 52.*
mam: Id eſt, Tantum peccaſtis, ut vobis Sodoma comparata juſta, videatur. Quamquam etiam ſi hæc Mulier non in pejoris facti comparatione minus culpata, ſed omnino a Socero laudata intelligatur: Quæ tamen conſulta illa æterna lege juſtitiæ, quæ naturalem ordinem perturbari vetat, non utique tantummodo corporum, ſed maxime ac primitus animorum, quia in procreandis filiis ordinatam ſocietatem non cuſtodivit, merito culpabilis invenitur: Quid mirum ſi peccatrix a peccatore laudatur? Quod ita nobis Fauſtus, vel ipſa Manichæa perverſitas arbitratur adverſum, quaſi nobis in illius Scripturæ veneratione dignoque præconio, vitia hominum, quæ illa commemorat, neceſſe ſit approbare: Quin potius neceſſe eſt, ut quanto illam religioſius accipimus, tanto fidentius illa culpemus, quæ per ejus veritatem certius culpanda didicimus. Ibi enim fornicatio & omnis illicitus concubitus Divino Jure damnatur: Ac per hoc, cum talia quorumdam facta commemorat, de quibus eo loco ſuam taceat ſententiam, judicanda nobis permittit, non laudanda præſcribit.

Deinde quæ ad *Judæ* excuſationem afferri poſſent, diluit. *Sed, inquit, Iſte Judas, qui cum ſua Nuru concubuit, inter duodecim Patriarchas computatur. Quid enim & ille Judas, qui Dominum tradidit, nonne inter duodecim Apoſtolos numeratus eſt, & cum eis unus ex eis ad prædicandum Evangelium diabolus miſſus eſt? Sed adhuc reſpondent, & dicunt: Ille poſt tale facinus laqueo ſuo peremptus, & Apoſtolorum numero exemptus eſt: Iſte autem poſt hanc turpitudinem, inter fratres ſuos ab illo Patre, cui tam magnum*

teſti-

teſtimonium. Deus perhibet, præcipue benedictus & ſuper omnes laudatus eſt. Quinimo hinc expreſſius apparet, non ad ipſum, ſed ad Chriſtum, qui ex ejus Tribu prænuntiabatur in carne venturus, illam pertinere prophetiam; & ideo magis flagitium ejus Divina Scriptura tacere non debuit, ſicut non tacuit, ut in verbis Patris ejus, quibus poſt illud dedecus ita laudatur, quia ipſe non agnoſcitur, alius requiratur.

At cauſam *Thamaris* agunt duo Eccleſiæ lumina *S. Joannes Chryſoſtomus & S. Ambroſius*, eamque a peccato excuſant; tum quod non libidine, ſed honeſto prolis amore incenſa, corporis ſui copiam *Judæ* fecerit, tum quod divinæ diſpenſationi ſervierit, magnum quoddam bonum ex hoc facto elicere volenti, Chriſti ſcilicet generationem, cujus in Genealogia *Phares & Zara* ex *Juda* & *Thamar* nati, recenſentur: & myſticam duorum Populorum Hebræi & Gentilis ſignificationem. *S. Chryſoſtomi* verba ſubjicio Homilia 62. in Geneſim. *Thamar*, inquit *furari voluit Soceri concubitum, & ex illo filios procreare, non libidinem explere concupiſcens (abſit hoc) ſed ne videretur eſſe ſine Nomine. Alioquin & diſpenſatio erat quod fiebat, unde & opere completa ſunt ea quæ illa deliberavit.* Et infra: *Nullus hæc audiens condemnet Thamar: Nam, ut dixi, diſpenſationi miniſtravit, & propterea neque ullam inde reprehenſionem meretur, neque Judas criminibus fuit obnoxius. Etenim hac via procedens, invenies ex pueris inde natis Chriſtum ſecundum carnem ducere genus. Præterea duo iſti filii per eum nati, duorum Populorum figura fuerunt, & prædictio quædam vitæ Judaicæ & ſpiritualis.*

Sanctus vero *Ambroſius Lib.* 3. *Commentar. in Evangelium S. Lucæ* explicans illa verba cap. 3. *Qui fuit Phares, qui fuit Judæ* collata cum his *S. Matth.* 1. Cap. *Judas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar;* hæc habet: *Non otioſe hujus Mulieris Evangeliſta nomen inſeruit . . . . . Primum enim ſi veris intendas animum, hæc Mulier non tam famoſa quam juſta; non enim temporalis uſum libidinis requiſivit, ſed ſucceſſionis gratiam concupivit. Erat enim deforme liberos non habere: Quod etiam Legum Civilium fuit, auctoritate mulctatum. Promiſerat eam filio ſuo Judas, & diu pactarum fœdera diſtulerat Nuptiarum. Per moram promiſſi defunctus eſt Sponſus.* * *Nondum virginitatis, nondum viduitatis ante Chriſti adventum vernabat gratia. Dolens ſe ſine filiis remanſiſſe, dolum ſtudio generationis commenta eſt, & Judam conſilio prævertit, ut ſe eidem offerret ornatam, poſteaquam defunctam ejus cognovit uxorem. Vides utique Mulieris vitam probari, quod non alienum præripuit thorum, non meretricio ſtudio quaſi meretrix adornata eſt; non enim vagam captavit libidinem, ſed diu Soceri fraudata promiſſis, ex ea familia quam delegerat, converſo dolo fructum voluit ſucceſſionis adipiſci. Quis igitur caſtior, illa quæ tandiu expectavit promiſſum, an ille qui amorem ferre non potuit oblatum? Illa quæ Sponſi familiam non refugit, an iſte qui meretricem putavit? Illa quæ horam ſui corporis volentibus non permiſit ad copulam, an iſte qui quod ſtudio cœpit erroris, ad ſucceſſionis gratiam caſtitate mulieris conſummavit? Illa quæ filios non habebat, & tempus conceptionis mora conjugii timebat excludi: Illa quæ gravitatem maturioris elegit, an iſte qui ætatem adoleſcentioris adamavit? Denique ipſe confeſſus eſt, dicens:* „ Juſtificata eſt Thamar magis quam ego; propter quod non dedi eam Selon „ filio meo. *Itaque illa experiri exactorem ipſum ſuæ voluit caſtitatis. Denique nunquam poſtea virum experta eſt, amictum viduitatis ſumpſit a coitu: Iſte unius horæ impatiens, qui annos a puella exegerat caſtitatis, luctum expulit, veſtem mutavit, comam totondit, rogum deſeruit, thorum amator aſcendit. Sed non ita illam defendimus, ut iſtum accuſemus, immo utrumque excuſemus; non autem nos, ſed myſterium quod copulæ illius fructus expreſſit.*

* *Immo Selam defunctum non fuiſſe, cum* Thamar *facinus illud commiſit, invicte probatur ex Cap.* 38. Geneſ. *Verſ.* 14. & 26. *ex Cap.* 46. *ubi quinque filii* Judæ *numerantur, & duo tantum ſcilicet* Her & Onan *mortui dicuntur in Terra Chanaan; &* Num. 26. *ubi inter filios* Judæ *numerantur* Sela, a quo Familia Selenitarum.

His Adde *Theodoretum Quæſtione* 95. *in Geneſim.*

Reſpondetur *S. Chryſoſtomum Thamar* aliquatenus excuſare, non penitus abſolvere, excuſare, inquam, ejus intentionem & conſilium, non factum. Amore quidem prolis Socerum pellexit, eique roganti furtivum concubitum conceſſit, non impulſu libidinis: Sed illa intentionis honeſtas in factum ipſum per ſe malum refundi non potuit; minuit peccatum, non purgavit; a tanto, non a toto excuſavit (ut Theologi de Schola loquuntur). Unde idem Sanctus Doctor Homilia 1. in Matthæum, *Thamar & Berſabee vocat Mulieres de vitio celebratas. Si qua*, inquit, *adultera, vel meretrix, ſi qua etiam ex nuptiis non legitime copulata, ſi qua alienigena aut barbara fuit*, in Genealogia Chri-

Christi nominata est. *Siquidem non modo Uriæ uxorem, sed etiam Thamar & Ruth Evangelista commemorat: Quarum alia quidem erat alienigena, alia vero scortum non lege illi conjuncta conjugii, sed furata concubitum, & intra habitum meretricis abscondita, &c.* Et homilia 3. exponens illa verba: *Judas autem genuit Phares & Zaram de Thamar;* hęc habet: *Quid agis o homo? Quid nobis talis recordationem infers historiæ qua adulterium turpe continetur? &c. Judam* vero ab incestu, quia nescivit Mulierem, ad quam accessit, Nurum suam esse, non a fornicatione excusat. Eamdemque esse *S. Ambrosii* mentem præsumimus. Si aliud senserint, ipsos deserimus, salva quę tantis Nominibus debetur reverentia. Eorum enim rationes quatenus ad *Thamaris* & *Judæ* absolutam defensionem adhiberentur, infirmæ essent ac leves. Recti siquidem finis intentio opus, quod ex genere suo malum est, moraliter bonum non efficit, cum moralis bonitas non solum ex finis, sed objecti, & circumstantiarum bonitate coalescat; & bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu censeatur. Alioqui nullum esset flagitium, non furtum, non homicidium, non sacrilegium, quod propter bonum finem perpetrare non liceret, puta ad dandam eleemosynam, ad tuendum honorem, ad vitam servandam, ad bonum aliquod publicum consequendum, quod lex æterna vetat, docente Apostolo, (*Non esse facienda mala, ut eveniant bona.*) Esto igitur, fuerit honestum desiderium prolis, quo *Thamar* flagrabat; at eam ex Soceri concubitu expetere, turpe, nefarium, execrandum fuit. *Melius* enim *sine filiis remaneret, quam sine jure Matrimonii mater fieret* (inquit *S. Augustinus.*)

Nec etiam *Judam* & *Thamarem* excusant Mysteria, quæ illo facto adumbrata sunt, ut demonstrat *S. Augustinus Lib.* 22. *contra Faustum*, cap. 83. *Servat*, inquit, *ubique divina providentia virtutem bonitatis suæ: Ut quemadmodum ex adulterorum concubitu formatur & nascitur homo, de hominum opere malo bonum opus Dei; de fœcunditate seminum, non de turpitudine vitiorum: ita in Scripturis Propheticis, non tantum bona hominum, verum etiam & male facta narrantibus, quoniam prophetica est ipsa narratio, significetur aliquid de malis operibus hominum, etiam futurorum bonorum, non peccantis opere, sed scribentis. Neque enim Judas, cum ad Thamar concupiscentia victus intraret, hanc suæ libidinis intentionem gerebat, ut inde aliquid significaretur, quod ad salutem hominum pertineret: Sicut nec Judas ille qui Dominum tradidit, hoc intendit ut aliquid inde gereretur, quod ad eamdem salutem hominum pertineret. Porro si de tam malo opere Judæ illius tam bonum opus Dominus fecit, ut ejusdem suæ Passionis Sanguine nos redimeret: Quid mirum si Propheta ejus de quo ipse ait:* De me enim ille scripsit, *ex malo facto Judæ istius boni aliquid significavit, ut suo ministerio nos doceret? Ea quippe hominum facta Sancto Spiritu disponente atque inspirante, collegit Propheta narrator, quorum interpositio non vacaret a præsignatione rerum, quas intendebat prophetare: Ad significanda autem aliqua bona, nihil interest, facta illa quibus ea significantur, seu bona, seu mala sint. Quid enim mea interest, cum volo aliquid legendo cognoscere, utrum ex minio reperiam scriptos nigros Æthiopes, & ex atramento candidos Gallos? Verumtamen si non scripturam, sed picturam talem viderem, sine dubitatione reprehenderem. Ita in factis hominum, quæ ad imitandum vitandumve proponuntur, magni interest bona ne an mala sint. Quæ autem ad significandum scribuntur sive dicuntur, nihil refert in moribus facientium, quam laudem reprehensionemve mereantur, si modo habent aliquam rei, de qua agitur, necessariam præfigurandi congruentiam. Sicut enim Caiphæ in Evangelio, quantum ad ejus noxium perniciosumque animum pertinebat, quantum denique ad ipsa verba, si in eis voluntatem dicentis attendas, quibus agebat ut Justus injuste necaretur, utique mala erant: tamen magnum bonum illo nesciente significabant, quando ait:* Expedit ut unus moriatur homo, & non tota gens pereat. „ *Dictumque de illo est:* Hoc autem a se non dixit, sed cum esset Pontifex, prophe- „ tavit, Quia oportebat Jesum mori pro gente: *Ita factum Judæ secundum illius libidinem malum fuit, sed illo nesciente magnum bonum significavit. A seipso quippe malum fecit, sed non a seipso bonum significavit.* Joan. 11. 45.

Theodoretus animum *Thamaris*, non factum ipsum, aliqua excusatione dignum censuit, ut ex ejus verbis perspectum est. *Illustre nimirum*, inquit, *evaserat genus Abrahæ, propter eam quam colebat pietatem. Quod probe sciens Thamar, dabat operam, ut*

ex

ex ea progenie liberos procrearet. Cum igitur Socer eam non desponsasset filio suo postremo, metuens ne decederet, quemadmodum & fratres ejus : coacta est illa furari procreandæ sobolis occasiones, eo quod illas palam sumere prohiberetur. Præterea redarguit illa Socerum suum, qui cum minime temperans esset, eam tamen temperantiam servare cogeret, quod etiam ille judicans patefecit. Nam cum illam gravidam deprehensam morti addixisset, postea quam novit unde prægnans esset, illam innocentem declaravit, se ipsum „ *vero condemnavit*. Justior enim est, *inquit*, Thamar, quam ego : propterea quod „ non tradidi illam filio meo Selo. *Indicant autem quæ secuta sunt, sobolis causa, non voluptatis, hoc commentam esse Thamar. Neque enim postea Judæ aut alicui alteri copulata est : Sed contenta fuit vocari mater eorum, qui ex illo semine nascerentur.*

De Mystica significatione hujus Historiæ, legi possunt *S. Irenæus Libro* 4. *Cap.* 42. *S. Joannes Chrysostomus Homilia* 62. *in Genesim, S. Augustinus Lib.* 22. *contra Faustum Cap.* 84. 85. *&* 86. *Theodoretus Quæstione* 96. *in Genesim, S. Isidorus Hispalensis, & Rupertus Commentariorum in Genesim lib.* 8.

PROPOSITIO IV.

Scortationem ante Legem prohibitam non fuisse, Maimonides, aliique Hebræorum Magistri, & post illos Marshamus, perperam asserunt.

EAm esse recentiorum Hebræorum mentem probat *Seldenus Libro* 5. *De Jure Naturæ & Gentium juxta Disciplinam Hebræorum*. Ea mens est, inter alios, *Maimonidis in More Nevochim*, Part. 3. Cap. 49. *Ex facto*, inquit, *Judæ præstantissimam de moribus virtutem, & justam in actionibus æquitatem observandam possumus addiscere. Dicit*: Accipiat sibi, ne forte simus in contemptum. Ecce misi hœdum hunc, Genesis 38. 23. *Quorum verborum declaratio est, quod coitus cum scorto ante Legem datam fuerit sicut coitus hominis cum uxore sua : Hoc est, quod fuerit opus licitum, neque illud homo ullo pacto fugerit ; & quod merces quæ meretrici dabatur, fuerit sicut dos quæ hodie da-* „ *tur uxori, cum dimittitur, ad cujus solutionem vir est obligatus. Quod autem ait :* Ac- „ cipiat sibi, ne forte simus in contemptum, *docet nos de actionibus vel negotiis copulationis carnalis, etiam licitæ, non posse nos loqui sine pudore, & conveniens esse ut illam etiam cum facultatum nostrarum jactura reticeamus, & occultemus . . . . . Hæc est virtus moralis, quam ex Historia illa addiscere possumus.*

Hujus vestigia sequutus *Marshamus in Canone Chronico* pag. 173. scribere non erubuit: *Ante Legem Hebræis innuptis licitum fuit corporis copiam pro libitu facere.*

Propudiosam adeo sententiam refellere facile est. Scortatio enim repugnat primævæ conjugii institutioni, Legique de Matrimonio a Deo latæ Genesis 2. 24. *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una*. Ex quibus evidens est, Deum Matrimonii Auctorem unum virum uni mulieri junxisse, ut generis humani propagatio rite fieret. Qui ergo pluribus sine discrimine copulantur, primordialem Dei de conjugio Legem violant, nec medio legitimo ad generis humani propagationem utuntur, nec quærunt *semen Dei*, ut Propheta *Malachias* loquitur, Cap. 2. 15. *Nonne unus fecit, & residuum Spiritus ejus est ? Et quid unus quærit, nisi semen Dei ? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere.*

Præterea, hæc verba : *Erunt duo in carne una*, sive, ut Hebraici Textus vis significat, *In carnem unam*, docent, virum & mulierem, qui eo junguntur actu, quem natura ad generis humani propagationem destinavit, ex Dei Lege unam carnem esse debere ; id est ita sibi adhærere, ita se amare, ut tanquam unum corpus fieri videatur, & a diremptione æque abhorrere, ac corpus a suorum sectione membrorum. Qui ergo se carnali copula jungunt, nec una caro esse volunt, id est, in perpetuo contubernio sine legitimo conjugio manere, divinum institutum violant, primordialemque de Matrimonio Legem, non Mosaicam dumtaxat?

Tertio, Apostolus, cum ad fugiendam fornicationem Christianos hortatur, 1. *ad Corinthios 6.* iis utitur argumentis, quæ ex ipsa facinoris turpitudine, ex corporis abusu,

ex

ex templi Dei violatione, ex primævæ inſtitutionis, legiſque adeo naturalis tranſgreſſione, non ex temporaria aliqua & poſitiva Dei lege petuntur. *Corpus autem*, inquit, *non fornicationi, ſed Domino, & Dominus corpori. Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis quoniam qui adhæret meretrici unum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne una. Qui autem adhæreret Domino, unus ſpiritus eſt. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt. Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti, qui in vobis eſt, quem habetis a Deo, & non eſtis veſtri? Empti enim eſtis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.*

Quarto, natura & recta ratio dictant, ut parentes filios agnoſcant, ament, educent, inſtituant ad Dei gloriam, ut liberi viciſſim parentes agnoſcant, diligant, honorent, eiſque obediant ac miniſtrent. At omnia hæc naturæ officia per ſcortationem everruntur ac impediuntur. Nam & patres talium liberorum pudet, & matribus ſunt dedecori. Neque ab utroque poſſunt educari, & inſtitui, cum non cohabitent. Ipſi etiam liberi parentes ſuos ignorare coguntur, nec eos honorare poſſunt ac diligere, quos non agnoſcunt. Lege itaque naturæ prohibita fornicatio eſt, nec ſolum mala eſt quia lege Dei poſitiva prohibetur, ſed ideo prohibetur quia per ſe mala, utpote contra bonum prolis. Hanc rationem adducit & exponit *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſt. 154. Art. 2. „ Abſque omni dubio, *inquit*, tenendum eſt quod fornicatio ſimplex ſit peccatum „ mortale. Ad hujus autem evidentiam conſiderandum eſt, quod peccatum mortale „ eſt omne peccatum quod committitur directe contra vitam hominis. Fornicatio autem „ ſimplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ ejus, qui eſt ex „ tali concubitu naſciturus. Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad edu„ cationem prolis requiritur cura maris & feminæ, quod in eis non eſt vagus concu„ bitus, ſed maris ad certam feminam, unam vel plures: ſicut patet in omnibus avi„ bus. Secus autem eſt in animalibus, in quibus ſola femina ſufficit ad educationem „ fœtus, in quibus eſt vagus concubitus: ut patet in canibus, & hujuſmodi aliis ani„ malibus. Manifeſtum eſt autem, quod ad educationem hominis non ſolum requiritur „ cura matris a qua nutritur; ſed multo magis cura patris, a quo eſt inſtruendus & de„ fendendus, & in bonis tam interioribus quam exterioribus promovendus. Et ideo „ contra naturam hominis eſt quod utatur vago concubitu: Sed oportet quod ſit maris „ ad determinatam feminam cum qua permaneat, non per modicum tempus, ſed diu, „ vel etiam per totam vitam. Et inde eſt quod naturaliter eſt maribus in ſpecie hu„ mana ſolicitudo de certitudine prolis quia eis imminer educatio prolis. Hæc autem „ certitudo tolleretur, ſi eſſet vagus concubitus. Hæc autem determinatio certæ femi„ næ Matrimonium vocatur: & ideo dicitur eſſe de jure naturali. Sed quia concubitus „ ordinatur ad bonum commune totius humani generis, bona autem communia cadunt „ ſub determinatione legis; conſequens eſt quod iſta conjunctio maris ad feminam, quæ „ Matrimonium dicitur, Lege aliqua determinetur. Unde cum fornicatio ſit concubi„ tus vagus, utpote præter Matrimonium exiſtens, eſt contra bonum prolis educandæ, „ & ideo eſt peccatum mortale. Nec obſtat, ſi aliquis fornicando aliquam cognoſcens, „ ſufficienter provideat proli de educatione: quia id quod cadit ſub legis determinatione, „ judicatur ſecundum id quod communiter accidit, & non ſecundum id quod in aliquo „ caſu poteſt accidere.

Quinto, Iſraelitæ longe ante Legem datam ſcortationem ſeu rem per ſe turpem, & nomen ſcorti tanquam propudioſum abominati ſunt, ut conſtat ex reſponſo filiorum *Jacob*, qui cum ſtuprum Sorori ſuæ *Dinæ* a *Sichemo* Principe illatum immani omnium Sichimitarum cæde ulti eſſent, ſuum illud facinus apud Patrem excuſarunt his verbis: *Numquid ut ſcorto abuti debuere ſorore noſtra?* (Geneſis 34. 31.)

Sexto, Ipſa *Judæ* & *Thamaris* Hiſtoria probat ſcortationem ante Legem Moſaicam prohibitam fuiſſe. *Thamar* enim theriſtro ſeu peplo ſe obnupſit, dum meretricem ſimulabat, dictante ſcilicet naturæ Lege, quod ars meretricia vel ipſas publicæ libidinis victimas rubore ſuffundere deberet. Agnovit etiam *Judas* turpe ac pudibundum ſe commi-

misisse facinus, ideoque arrhas suas amittere maluit, quam in meretricem inquirere, ne fabula vulgi fieret.

Septimo, rationes ob quas *Maimonides* ait scortationem Lege prohibitam, ostendunt eam ipso naturę jure semper & ubique illicitam fuisse, ut quæ parentibus, proli, societati tam grave damnum inferret. *Hac de causa*, inquit, *prohibita sunt scorta, quia per illorum licentiam familiæ destruuntur & confunduntur, natique illorum pro alienis habentur omnibus hominibus, ita ut nullos ipsimet sibi cognatos sciant, neque ex propinquis eorum ullus ipsos velit agnoscere. Quid vero pejus tum ipsis, tum parentibus ipsorum possit accidere? Magna autem ex parte ob hanc quoque rationem scorta sunt prohibita, ut hoc pacto libidó & lascivia cohibeatur: Nam per varietatem postibulorum illarum non parum accenditur libido. Numquam etenim tam vehementer homo accenditur circa corpus illud cui est assuetus, sicut accenditur erga corpora nova, formis & proprietatibus discrepantia.*

Octavo, sola recta ratio & Naturæ Lex plurimos ex Gentibus docuit scortationem ex se turpem & illicitam esse, ut probat *Grotius Annotat. in Cap.* 5. *S. Matthæi*: Neque sane inquit, debebant Judæi Lege adjuti nescire, quod multos in Gentibus sola ratio ac recta institutio docuerat. *Job* suam non a nuptis tantum, sed & ab innuptis abstinentiam prædicat. *Epictetus* jubet *abstinere a Venere ante Nuptias*. Idemque aliquot argumentis probat *Dion Chrysostomus*. Sed imprimis præclara sunt ista Musonii: *Quicumque sunt etiam citra adulterium, cum femina congressus, ideo quod non secundum legem fiunt, turpes sunt: fiunt enim ob intemperantiam. Nemo enim cum verecundia possit ad amicam accedere, sive ea libera innupta sit, sive ipsius ancilla. Quod enim in tali concubitu lege vacat, vacat etiam honestate: Ideoque dedecus & probrum affert se quærentibus*. Ejusdem præclarum hoc effatum est: *Oportet eos qui nec delicati sunt, nec mali, solum justam censere Venerem in Matrimonio*. Idem docet *Porphyrius*, *De non esu Animantium* Lib. 4. *Lex enim Civilis*, inquit, *ad amicas accedere non vetat; sed cum tales prostare faciat, tamen honestis viris indignum judicat ex lupanari quæstum, & turpem talem concubitum*. Hæc naturalis suggestio obstitit, quo minus vaga Venus uno impetu, aut etiam sine discrimine pudoris septa perrumperet. Est enim memoria non indignum, quod de ea re *Chrysippus* prodidit. *Primum meretrices extra urbes, & larvas sibi imponentes, sui volentibus faciebant copiam: Postea inverecundiores, abjecere larvas: Attamen legibus non sinentibus eas in Urbes ingredi, extra eas se tenebant*. Quæ verba eo se libentius referre *Grotius* ait, quia quod dicit *Chrysippus*, Meretrices antiquitus non in urbibus, sed in agro (Moris cujus vestigia etiam apud ipsos Pervanos & Tartaros reperta sunt) neque aperto, sed obtecto vultu prostitisse, verissimum esse ex ipsius *Mosis* narratione apparet, *Geneseos* 38. 14. Apud Romanos, qui Virginem ingenuam stuprasset, pœna capitali afficiebatur. Neque meretricia vita permittebatur, nisi eam vitam professis, quas leges existimabant, ut inquit *Tacitus*, satis ipso pudore cruciari, Libro 2. *Annalium*. *Veteres satis pœnarum adversus impudicas in ipsa professione flagitii credebant*. Quare quod ad *Judæ* ac *Thamaris* Historiam Hebręi notant, scorti usum ante Legem permissum fuisse, concedi potest, si de impunitate sit quæstio, non item si de eo agitur, quod sine turpitudine fieri potuit.

Objiciet forte quispiam; In Decreto Apostolici Concilii, *Actuum* 15. 29. Scortationem cum iis rebus recenseri, quæ non sunt per se malæ, nec ipso jure naturæ vetitæ. *Visum est enim Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra vobis imponere oneris quam hæc necessaria: Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione*. Inde autem colligi posse videtur, Lege Naturæ vetitam non esse scortationem, adeoque licitam fuisse ante legem datam.

Secundo, quod per se malum est, Deus præcipere non potest, uti nec facere: Fornicationem porro Deus aliquando præcepit, *Oseæ* nimirum 1. 2. *Vade, & sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum*. Fornicatio igitur non est per se mala, nec Lege Naturę vetita. Semper itaque prohibita non fuit.

Respondetur ad primum, cum *S. Thoma Secunda Secundæ, Quæst.* 154. *Artic.* 2. Hæc in Apostolico Decreto pariter contineri ac recenseri, non quod eamdem culpæ rationem habeant, & eodem jure semper & ubique vetita sint; Sed quia difficilii Judæos inter &

Gen-

Gentiles occasionem pariter præbere, & eorum unanimem consensum impedire poterant: Quia apud Gentilium plerosque scortatio illicita non censebatur, *propter corruptionem naturalis rationis*. Judæi autem Lege divina edocti, eam illicitam censebant. Ab aliis vero, quæ in eodem Decreto recensentur, Judæi abhorrebant *propter consuetudinem legalis conversationis*. Unde Apostoli ea Gentilibus prohibuerunt, non quasi secundum se illicita, sed quasi Judæis abominabilia. Cæterum in Libro *Constitutionum* Apostolis falso inscriptarum, Decretum illud Apostolicum refertur his verbis: *Mandare eis ut abstineant a Gentium inquinamentis, immolatitiis, & sanguine, & fornicatione: Quæ præcepta data fuerant etiam illis qui ante Legem Naturæ Jure vixerunt, Enos, Henoch, Noe, Melchisedech, Job, & si qui alii tales.*

Ad secundum respondetur, Deum *Oseæ* non jussisse ut scortaretur, sed ut scortum uxorem duceret, ex eoque filios susciperet, qui filii fornicationum dicuntur, quia ex muliere quæ antea fornicaria erat geniti sunt, non meretricio, sed conjugali concubitu. Ita docet *Sanctus Augustinus Libro 22. contra Faustum*, Cap. 80. „ Quid enim, *inquit*, adversum clementiæ veritatis, quid inimicum Fidei Christianæ, si meretrix relicta „ fornicatione in castum conjugium commutetur? Et quid tam incongruum & alienum „ a fide Prophetæ, quam si non crederet omnia peccata impudicæ dimissa esse in melius commutatæ: Itaque cum meretricem Propheta fecit uxorem, & ad vitam corrigendam mulieri consultum est, & figuræ sacramentum, de quo mox loquemur, expressum. Sed quis non videat in hoc facto quid potius Manichæorum offendat errorem? Scilicet, quia solent dare operam meretrices ne gravidæ fiant. Proinde illis fornicaria magis permanens placebat, ut Deum ipsorum non ligaret; quam unius viri facta uxor, ut pareret.

Ita & *Theodoretus* Commentario in Cap. 1. Oseæ: „ Universorum, *inquit*, Dominus „ Beatum Osee impellit ad ducendam uxorem impudicam, ut hoc genere facti Populi „ impietatem coarguat, & suam tolerantiam incredibilem ostendat. Si vero universorum „ Deus libidine perditam & adulteram toleravit Synagogam, & non contaminatus est „ sanctitatis fons ex impura hac & execrabili: neque Propheta ex illa probri plena uxore maculam suscepit. Non enim appetitioni immoderatæ inservienti, sed Dei imperiis „ obtemperanti, cum illa consuetudo intercessit. Scopo autem & proposito bonum & „ malum indicari sciendum est: Hoc enim modo matrimonium ab adulterio sejunctum „ internoscitur; & cum coitu nihil differant, proposito & lege discrimen demonstratur, „ atque hac nota illud legitimum, hoc illegitimum judicatur. Invenire quispiam possit „ hoc idem in cæde, si modo consideret. Interficit enim homicida, interficit & Judex: „ sed hic legitime & juste, ille inique & illegitime; & cum sit unum & idem opus, „ solo tamen proposito differt & scopo. Ut vero apertius ex Sacra Scriptura hoc cognoscamus, hanc considerationem suscipiamus. Cædem fecit Cain, sed ex invidentia laborans, & dolo malo, & fraude flagrans. Cædem fecit Phinees, sed zelo inflammatus, & pro pietate certamen suscipiens, atque ab impietate abhorrens. Itaque idem „ quidem est opus, scopus vero & propositum ex diametro contrarium. Eodem modo „ tametsi furtum e genere eorum est, quę per Legem improbantur, a Patre tamen bene„ dictionem Jacob furatus est, & non modo furti actus non fuit, & verum etiam ab „ omnibus generationibus ex hac re magnam laudem est adeptus. Jejunavit Helias ille „ magnus, jejunaverunt & hi, qui Naboth lapidibus obruerunt: sed ille honestatis „ studio, hi vero calumniam aucupantes. Saul Misericors in Agag fuit, & spoliatus „ fuit Regno; iniqua enim erat hæc misericordia: Samuel interfecit Agag, & Legi divinæ satisfecit. Alia innumerabilia istiusmodi invenire facile est, neque id modo in „ Sacra Script. verum etiam in nostris quotidianis factis. Itaque mirificus Osea non libidini serviens, sed nutui divino parere studens, accepit meretricem. Atque omnibus „ nuptiis castior & laudabilior hæc societas fuit: Neque ob id solum quod ex Dei nutu & arbitrio facta fuerit, sed quod Deum expresserit figura quadam, & quo pacto „ Sanctus ille & in Sanctis requiescens, sponsum se fecit contaminatæ multitudinis Israelitarum. Lege & *Sanctum Thomam* Quæstione & Articulo laudatis in Responsione ad secundum. Addiderim, in Hebræo non haberi: *Et fac tibi filios fornicationum*: sed, *Vade, accipe tibi uxorem fornicationum, & natos fornicationum*: supple, simul

acci-

accipe, in domum deduc cum matre ſpurios illos, quos in vita illa meretricia genuit. Alii enim ſunt filii quos *Oſee* poſtea ex ea genuit ad meliorem frugem recepta, & legitimo Matrimonio copulata, & ad aliam ſignificationem adhibiti ſunt. Cum Hebræo conſentiunt 70. Interpretes: *Vade, tolle tibi uxorem fornicationis*. Verſio Syriaca: *Vade, ſume tibi uxorem fornicariam, & liberos fornicarios*. Arabica: *Sume tibi uxorem fornicationis, & filios fornicationis*.

SCHOLION.

S. Auguſt. Lib. 22. cont. Fauſtum c. 86. Nomen Thamar, *Amaritudinem*; Judas, *Confeſſionem* ſignificat. *Confeſſioni ergo amaritudo miſceatur, ut vera pœnitentia præſignetur. Hac pœnitentia fœcundatur Eccleſia in* „ *omnibus Gentibus conſtituta*. OPORTEBAT enim Chriſtum pati, & reſurgere ter- *Luc. 24. 26.* „ tia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per „ omnes Gentes, incipientibus ab Jeruſalem. *Nam & ipſe habitus meretricius, confeſſio peccatorum eſt. Typum quippe jam Eccleſiæ gerit Thamar, ex Gentibus evocatæ, ſedens cum hoc habitu ad portam Ænam vel Ænaim, quod interpretatur Fontes. Cucurrit enim velut cervus ad fontes aquarum, pervenire ad ſemen Abrahæ: illic a non agno-* *Pſ. 17. 45.* „ *ſcente fœtatur, quia de illa prædictum eſt*: Populus quem non cognovi, ſervivit *Rom. 8. 38.* mihi. *Accepit in occulto annulum, monile, & virgam; vocatione ſignatur, juſtificatione* „ *decoratur, glorificatione exaltatur*. Quos enim prædeſtinavit, illos & vocavit: quos „ autem vocavit, illos & juſtificavit; & quos juſtificavit, illos & glorificavit. *Sed hæc adhuc in occulto, ubi fit & conceptio ſanctæ ubertatis. Mittitur autem promiſſus hœdus tamquam meretrici, hœdus exprobratio peccati. Sed non eam invenit peccati exprobratio, quam mutavit confeſſionis amaritudo. Poſt vero jam publicatis ſignis, annuli, monilis, & virgæ vicit temere judicantes Judæos, quorum jam perſonam Judas ipſe geſtabat, qui hodieque dicunt: Non hunc eſſe populum Chriſti, nec habere nos ſemen Abrahæ, ſed prolatis certiſſimis documentis noſtræ vocationis, juſtificationis, glorificationis, ſine dubio confundentur, & nos magis quam ſe juſtificatos eſſe fatebuntur.*

DISSERTATIO XII.

De Oraculo quod Judæ filio moriens Jacob edidit.

Geneſis XXXIX. 10.

ORaculum illud his verbis conceptum eſt: *Juda, te laudabunt fratres tui: Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum; adorabunt te filii Patris tui. Catulus leonis Juda; ad prædam, fili mi, aſcendiſti: Requieſcens accubuiſti ut leo, & quaſi leæna. Quis ſuſcitabit eum? Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt; & ipſe erit Expectatio Gentium. Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, o fili mi, aſinam ſuam. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum. Pulchriores oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores*. Quo de oraculo multa ex ordine quærenda ſunt. Primum, Utrum hoc oraculum ad Meſſiam pertineat, adventuſque illius in Mundum prædictionem contineat? Secundum, Utrum hoc Oraculum in Jeſu completum ſit? Tertium, Utrum ad ſolam Tribum *Judæ*, vel ad totam Gentem Judaicam ſit referendum? Duæ priores Quæſtiones contra Judæos: poſterior inter Chriſtianos Interpretes diſceptatur.

PRO-

PROPOSITIO I.

Hoc Oraculum, NON AUFERETUR SCEPTRUM DE JUDA, *&c. venturi Meſſiæ prædictionem continet.*

PRobatur primo ex communi Eccleſiæ conſenſu, cui Chriſtus & Scripturas Sanctas, & earum intelligentiam, eaſque interpretandi auctoritatem concredidit. Ex Patribus, quorum etſi variæ ſint ac diſcrepantes hujus Oraculi interpretationes, in eo tamen conſentiunt, & venturi Meſſiæ prædictionem illud continere, & ad Chriſtum Jeſum referri, in eoque completum eſſe. Ita *Origenes* Homilia 17. in Geneſim, *S. Juſtinus* in Dialogo cum Triphone, *Euſebius Cæſarienſis Demonſtrationis Evangelicæ*, Libr. 8. Cap. 1. & Lib. 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. 6. *Sanctus Athanaſius* Lib. De Incarnatione Verbi, *S. Ambroſius* Lib. 3. in Evangelium *S. Lucæ*, & in Libello De Benedictionibus Patriarcharum, *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 67. in Geneſim, *S. Hieronymus* in Cap. 1. Sophoniæ, *S. Auguſtinus* Lib. 16. *De Civitate Dei*, Cap. 41. *& Lib. 12. contra Fauſtum*, Cap. 42. *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro 8. contra Julianum, *Theodoretus Quæſtione* 110. *in Geneſim, &c.*

Probatur ſecundo ex Hebræo Textu, cujus hæc ad literam verſio eſt: *Non recedet Sceptrum a Juda, & Legislator de inter pedes ejus, uſque quo veniat Siloh; & erit ei obedientia populorum.* Voce autem *Siloh* Meſſiam ſignificari, conſentiunt Chaldæi Paraphraſtæ, puta Thargum *Onkeloſi*, Hieroſolymitanum, & *Jonathanis*. Thargum *Onkeloſi* ſic habet: *Non auferetur habens Principatum a domo Judæ; nequē Scriba a filiis filiorum ejus, donec veniat Meſſias, cujus eſt Regnum; & ei obedient populi.* Thalmud Babylonicum, Tractatu *Sanhedrin*, Cap. 2. *Quodnam*, inquit, *nomen Meſſiæ? Qui de domo R. Schilæ dixerunt, Siloh nomen ejus, quia dicitur: Donec venerit Siloh.* Ita etiam *Bereſith Rabba & Ketanna, R. David Kimchi, R. Abraham Aben Ezra, R. Salomon Jarchi, & R. Joſeph* in *Ikkarim* ſive *Fundamentis Fidei*. Eadem eſt perſuaſio eorum, qui Babylonicæ Captivitatis Principem, quem Æchmalotarcham appellant, magnis Judæorum copiis Bagdadi præfectum fabulantur, & de Tribu *Juda* ſemper eligi aſſerunt, indeque Oraculi veritatem peti cenſent; quippe nondum ablatum eſſe Sceptrum de Tribu Juda, nec proinde Chriſtum veniſſe, pertinaciter contendentes. Qua de re pluribus differunt *Benjamin Tudelenſis in Itinere, & R. Abraham Zachutus in Libro Juchaſin*. Quidam vero Meſſiam geminum hoc Jacobi Oraculo promiſſum opinantur; primum *Moyſem*, alterum Meſſiam proprie dictum, quem Judæi expectant. Ita *R. Bechai* in *Geneſim*, & in Lib. quem *Menſam Quadratam* inſcripſit.

Probatur tertio ex 70. Interpretibus, quos illud Oraculum *Jacobi* de Meſſia intellexiſſe, eorum Verſio manifeſtum facit: *Non deficiet Princeps ex Juda, & Dux de femoribus ejus, donec veniant quæ repoſita ſunt ei. Et Ipſe eſt expectatio Gentium*. Id eſt, donec impleantur Dei promiſſiones, quibus futurum ſpopondit, ut in *Abrahami, Iſaaci, & Jacobi* ſemine *benedicerentur omnes cognationes terræ, & Reges de Lumbis Jacob egrederentur*; ut explicat *Euſebius Lib.* 8. *Demonſtrationis Evangelicæ Cap.* 1. Syrus quoque & Arabs Interpretes de Meſſiæ Regno Vaticinium iſtud intellexerunt. Syrus: *Non deficiet Sceptrum de Juda, & Expoſitor de inter pedes ejus, donec veniat is, cujus illud eſt, & ipſum expectabunt gentes*. Arabs vero: *Non præteribit virga de Judæ & Legislator de ſub Imperio ejus, donec veniat is cujus ipſe eſt, & ad quem congregabuntur Populi*. Sed manifeſtius adhuc Textus Samaritanus, ita redditus: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de vexillis ejus, donec veniat Pacificus; & ad ipſum congregabuntur Populi*. Quam recte enim id Meſſiæ conveniat, conſtat ex *Davide*, qui de eo prędixit: *Orietur in diebus ejus juſtitia & abundantia pacis, donec auferatur Luna*. (Pſalmo 61.) & ex *Iſaia*, qui hæc de eo vaticinatus eſt: *Vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis: multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis*. (Iſaiæ 9.) De eo quoque prędicit Michæas: *Et erit iſte pax*. (Michææ 5.) Et Zacharias: *Et loquetur pacem Gentibus*.

Confirmatur ex Latina Verſione, quæ ſic habet: *Non auferetur Sceptrum de Juda*,

& Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt. Quæ Verſio apprime reſpondet Hebræo Textui: *Siloh* enim *Mittendum* ſignificat, ſeu *Miſſum*, quod ex nono Capite Evangelii *S. Joannis* etiam probatur: *Vade, lava in Natatoria Siloe* (*quod interpretatur Miſſus.*) Hæc porro in Meſſiam quadrare manifeſtum eſt. Accedunt ad hujus argumenti robur teſtimonia Scripturæ Sacræ, in quibus nomen *Venturus*, quod eamdem vim habet ac *Mittendus*, Meſſiæ ceu proprium nomen tribuitur. Matthæi 2. 3. *Tu es, qui Venturus es, an alium expectamus?* Joannis 4. 25. *Scio quia Meſſias venit*, (*qui dicitur Chriſtus.*) *Cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Ad Hebræos 10. 7. *Adhuc enim modicum: Qui Venturus eſt veniet, & non tardabit*: Quod ex ſecundo Capite *Habacuch* depromptum eſt.

Quarto, facile refelluntur Judæi recentiores, qui hoc Oraculum ad Meſſiam pertinere negant. Vel enim id referunt ad Urbem *Siloh* & ad *Davidem*, vel ad *Saulem*, vel ad *Jeroboamum*, vel ad *Nabuchodonoſorem*. At quodvis horum commentorum abſurdiſſimum eſt. Primi namque verba hæc, *Donec veniat Siloh*, interpretantur, *Donec deſinat Siloh*: Iſta autem, *Non auferetur Sceptrum de Juda*, idem ſignificare volunt, ac *Præſtantia Judæ in Regium Dominatum mutabitur.* Atque hunc eſſe totius loci ſenſum: Dignitas Tribus *Juda* & Præſtantia in Regnum mutabitur, cum *Siloh* Arcæ ſedes eſſe deſinet. Verum iſtud commentum & cum hiſtoriæ veritate, & cum manifeſta ipſius Jacobęi Vaticinii ſententia pugnat. Falſum enim eſt *Davidem* tunc Regem creatum fuiſſe, cum Arca de *Siloh* ſublata eſt: Tunc enim *Saul Davidis* Deceſſor nondum Rex fuerat conſtitutus. Præterea, prædicit *Jacob*, Non ablatum iri Sceptrum de *Juda* donec venerit *Siloh*, quod ſignificat *Siloh* antea non veniſſe. Rabbini vero tunc *Judam* capeſſiturum Sceptrum ajunt, cum deſinet *Siloh*, quod ſignificat jam ante veniſſe *Siloh*.

Non minus hallucinantur, qui ad *Saulem* referunt, qui in Urbe *Siloh* Rex a *Samuele* conſecratus ſit, ut hæc ſit loci ſententia: Non auferetur Sceptrum de Juda, donec veniat tempus quo *Saul* in Siloh Rex inaugurabitur. Sed hæc explicatio cum hiſtoriæ veritate pariter pugnat. Non enim in Siloh, ſed in Ramathaim Sophim unctus eſt *Saul* a *Samuele*, in Maſpha vero Rex ab eo renunciatus eſt, ut conſtat ex 1. *Regum Cap.* 9. & 10. Deinde, Sceptrum non obtinuit *Juda* uſque ad id tempus; ſed tunc demum cum *David* Rex creatus eſt. Inepta itaque eſt hæc expoſitio: Non auferetur Sceptrum de Juda, donec *Saul* in Regem ungatur.

Certe Imperium ex Tribu Juda translatum ad *Saulem*, & tunc Sceptrum *Juda* defeciſſe inſaniunt qui affirmant; cum proxime ante *Saulem* Hebraici Populi Principatus fuerit penes *Samuelem*, & *Heli*, alioſque Judices, qui *Judæ* tribules non fuerunt, & poſt *Saulem* Imperium in Tribu Juda fundatum ſit per *Davidem*, in ejuſque poſteris per annos ferme quingentos manſerit: Tantum abeſt ut in *Saule* defecerit.

Æque abſurda eorum expoſitio eſt, qui Jacobæum Vaticinium ad *Jeroboamum* referunt, quaſi in Siloh Regem creatum; non enim in Siloh, ſed in Sichem Rex creatus eſt, ut conſtat ex 3. *Reg. Cap.* 12. Deinde nec *Sauli*, nec *Jeroboamo* convenit character ille, quo *Jacob* eum deſignat qui Mittendus eſt: *Et ipſe erit expectatio Gentium.*

Longe etiam a veritate aberrant, qui *Nabuchodonoſorem* hoc *Jacobi* Oraculo prænuntiatum volunt, quem Miſſum eſſe a Deo ad punienda ſcelera Judæorum *Jeremias & Ezechiel* Prophetę teſtantur, & qui Judaicum Imperium Tribui Judę eripuit, capto *Sedecia*, & Babylonem deportato. Qua enim ratione Nabuchodonoſorem *Expectationem Gentium* dictum eſſe oſtendent, qui potius execratio gentium dicendus ſit ſecundum illud Iſ. 14. *Sumes parabolam iſtam contra Regem Babylonis, & dices: Quomodo ceſſavit exactor, quievit tributum? Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, cædentem Populos in indignatione, ſubjicientem in furore Gentes, perſequentem crudeliter. Conquievit & ſiluit omnis terra, gaviſa eſt & exultavit, & abietes quoque lætatæ ſunt ſuper te, & cedri Libani. Ex quo dormiſti, non aſcendet qui ſuccidat nos. Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum adventus tui, ſuſcitavit tibi gigantes. Omnes Principes terræ ſurrexerunt de ſoliis ſuis omnes Principes Nationum. Univerſi reſpondebunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus es ſicut & nos, noſtri ſimilis effectus es. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadaver tuum. Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer qui mane oriebaris? Corruiſti in terram, qui*

quī vulnerabas gentes? Qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, super Astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in Monte testamenti, in lateribus Aquilonis: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir qui conturbavit terram, qui concussit Regna, qui posuit orbem desertum, & Urbes ejus destruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem? Omnes Reges Gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua. Tu autem projectus es de sepulcro tuo, quasi stirps inutilis, pollutus, & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum. Non habebis consortium, neque cum eis in sepultura: Tu enim Terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: Non vocabitur in æternum semen pessimorum. Præparate filios ejus occisioni in iniquitate Patrum suorum: Non consurgent nec hæreditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.

Objicies: Si illud *Jacobi* Vaticinium ad Messiam pertineret, illud Christus, vel Apostoli & Evangelistę ad fidem sibi conciliandam adduxissent: At illud in testimonium non protulerunt; Ad Messiam igitur non pertinere judicarunt.

Respondetur, falsam esse Majorem. Non enim omnia Prophetarum Vaticinia, quæ Messiam spectant, Christus protulit, nec eorum omnium auctoritatem Evangelistæ vel Apostoli in Libris Sacris usurparunt. Satis fuit Christo Judæos ad *Mosem* & Prophetas remittere, quorum Oracula ad ipsum pertinentia in Synagogis legebantur. *Habent*, inquit, *Moysem, & Prophetas, audiant illos* (Lucæ 16. 29.) *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me*, (Joannis 5.) . . . . . *Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: Est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit* (Ibidem.).

PROPOSITIO II.

Oraculum illud Jacobi morientis Judæ editum, in Domino JESU completum est.

PRobatur: Illud oraculum in Domino Jesu completum est, cujus partes omnes Domino Jesu conveniunt: Atqui Oraculi Jacobæi partes omnes Domino Jesu conveniunt: Illud ergo in Domino Jesu completum est.

Probatur Minor. Ista enim imprimis ad Jesum spectant: *Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum; adorabunt te filii Patris tui.* Filium Judam, quatenus Messiæ Pater est, *Jacobus* alloquitur; vel potius Messiam in Patre *Juda*, ex cujus nimirum Tribu nasciturus erat . . . . . (*Matthæi* 1. 3. 16. *Lucæ* 3. 23. 34. *Hebr.* 7. 14. *Apocalypsis* 5. *v.* 5.) A fratribus suis laudatus & adoratus est Jesus, Christianis videlicet, quos fratrum loco habere se profitetur. Psalmo 21. 23. *Narrabo nomen tuum fratribus meis.* Matthæi 12. 50. *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Joannis 20. 17. *Vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.* Ab iis autem primum laudatus est, cum miracula patrantem viderunt: Deinde cum a mortuis redivivum cognoverunt, tunc vere Deum esse professi sunt, ipsumque eo nomine adorarunt. Et divinos ipsi exhibent honores, quicumque Christianam Religionem sunt amplexi. Psalmo 71. 6. 9. *Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent . . . . . Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Matthæi 28. 16. 17. *Undecim Discipuli abierunt in Galilæam, in Montem, ubi constituerat illis Jesus. Et videntes eum adoraverunt.* Ad Philippenses 2. 10. *Ut in nomine Jesu omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Apocalypsis v. 11. 12. 13. *Et vidi, & audivi vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum; & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Et omnem creaturam quę in cœlo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo sunt*

omnes audivi dicentes: Sedenti in throno, & agno, Benedictio, & honor, & gloria & potestas in sæcula sæculorum. Cervices vero inimicorum vel cædit, vel sub jugum mittit, prout de ipso vaticinatus est *Baalamus*, Numerorum 24. 17. *Et percutiet Duces Moab, vastabitque omnes filios Seth*. Item *David* Psalmo 109. *Dixit Dominus Domino ... : Sede a dextris meis; donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum ..... Confregit in die iræ suæ Reges. Judicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum*. Joannis 12. 13. *Nunc Judicium est Mundi, nunc Princeps hujus Mundi ejicietur foras*. Ad Colossenses 2. 15. *Et exspolians Principatus & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*. Apocalypsis 19. 13. 15. 16. *Et vestitus erat veste aspersa sanguine; & vocatur nomen ejus, Verbum Dei ..... Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus; ut in ipso percutiat Gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea ... Et habet in vestimento, & in femore suo scriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium*.

Quæ de Christi Jesu potentia *Jacob* prædixerat, leonis comparatione illustrat. *Catulus*, inquit, *leonis Juda: Ad prædam fili mi ascendisti: Requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna; quis suscitabit eum?* Christi fortitudinem & Regium genus hac metaphora significat. Ascendit ad prædam, cum ex orci faucibus, dæmonisque tyrannide humanum genus eripuit. Admirabilem ejus prædationem vaticinatus est *Isaias*, Cap. 8. *Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis, velociter spolia de trahe, cito prædare. Et adhibui mihi testes fideles, Uriam Sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ, & accessi ad Prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, accelera spolia detrahere, festina prædari: Quia antequam sciat Puer vocare Patrem suum & Matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum*. De quo & *S. Joannes* Apocalypsis v. 5. *Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris, ecce vicit Leo de Tribu Juda, Radix David* ... Deinde victoriæ ejus modum *Jacob* describit his verbis: *Requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna: Quis suscitabit eum?* Quæ Christi mortem ac resurrectionem exprimunt; ac si dicat: In ipsa morte fortitudinem suam ostender, hostibusque terrorem incutiet, siquidem devicta morte, redibit ad vitam propria virtute, Patrisque potentia. Psalmo 3. 6. *Ego dormivi, & soporatus sum, & exsurrexi, quia Dominus suscepit me*. Osee 13. 14. *Ero mors tua, o mors: Morsus tuus ero, inferne*. Joannis 2. 19. *Respondit Jesus, & dixit eis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de Templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt Discipuli ejus, quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturæ, & sermoni quem dixit Jesus*. Actuum 2. 24. *Quem Deus suscitavit solutis doloribus Inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam a dextris est mihi, ne commovear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea; insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, & replebis me jucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David: Quoniam defunctus est & sepultus; & sepulcrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret quia jurejurando juravisset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus, providens locutus est de Resurrectione Christi; Quia neque derelictus est in Inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus*.

Pergit Jacob: *Non auferetur Sceptrum de Juda & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus est: ipse erit Expectatio Gentium*. Quibus verbis Principatus & Regnum, cujus finis in Messiæ adventu existet, prænuntiatur; futurumque ut Messias, ex Tribu Juda nasciturus, Regnum spirituale & æternum constituat, non solos Israelitas regens, sed Gentes universas ditioni suæ subjiciens. Hæc autem in Christo completa esse facile demonstratur. Sive enim ad solam Tribum Juda promissionem illam temporarii Regni referre placeat cum *Origene* & *SS. Epiphanio, Cyrillo, Augustino*, aliisque: sive ad totam Gentem Judaicam, in qua præcellens semper fuit Tribus *Judæ* potestas, Messiam

ubi

orbi daturæ, ut *S. Juſtino Martyri*, *Euſebio Cæſareenſi*, *S. Athanaſio*, *S. Ambroſio*, aliiſque Patribus, & Eruditis Viris viſum eſt: Sive *Sceptri & Ducis* nomine Regia Dignitas intelligatur: Sive auctoritas ſumma Senatus Hebraici ex Septuaginta Viris conflati, quem *Synedrium Magnum*, ſive *Domum Judicii Magni Hieroſolymitani* appellabant: Hæc in Jeſum convenire, & in illo adimpleta eſſe manifeſtum eſt, proindeque cœcos eſſe Judæos qui alium ab ipſo Meſſiam expectent. Sub Chriſti ortum Regnum in Judaica gente defecerat, idque fiduciario jure a Romanis tenebat *Herodes*, quem alienigenam fuiſſe, utpote Idumæum genere, conſtat ex *Joſepho Lib.* 14. *Antiquitatum Judaicarum*, Capitibus ſecundo, vigeſimo ſeptimo, & ultimo, & Lib. 1. *De Bello Judaico*, Cap. 5. *Julio Africano*, *& Euſebio* Lib. 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. 6. *S. Epiphanio* Hæreſi 20. *S. Hieronymo*, *S. Ambroſio Lib. de Benedictionibus Patriarcharum*, Cap. 4. *S. Auguſtino Lib.* 18. *De Civitate Dei*, *S. Cyrillo Alexandrino Lib.* 7. *Commentariorum in Geneſim*, quorum teſtimonia proferemus olim contra *Nicolaum Damaſcenum* ignavum *Herodis* aſſentatorem, *Scaligerum*, *Caſaubonum*, & alios recentiores, ſi nobis Quæſtionem de *Herodis* genere ac patria tractare Deus dederit ſub finem hujus Operis. Quæ vero in *Herode* ante Chriſti ortum cœpta erat abrogatio Regiæ poteſtatis, non ſolum a Tribu *Juda*, ſed ab ipſa Gente Judaica, cujus illa Tribus pars erat nobilior, in clade Hieroſolymis a *Tito* illata conſummata eſt. Synedrium Magnum Hieroſolymis Jebanam captivum fuiſſe abductum quadraginta annis ante ſecundi Templi excidium, narratur in Thalmude, nempe circa tempora mortis Chriſti, ac penitus demum fuiſſe ſublatum conſtat. Poſt cladem vero Hieroſolymitanam quoquoverſum diſſipata eſt Gens infelix, alienis parere coacta legibus, nihil eorum habens, aut attentare auſa, quibus conſtat Regia poteſtas, puta Jus reos morte plectendi, Belli denuntiandi ac gerendi, Monetam cudendi, Leges ferendi: Imo vero ludibrio & contemptui ubique habita, velut in celeberrimo univerſi orbis Theatro mortis Jeſu Chriſto illatæ pœnas luit, divinæ maledictionis manifeſtiſſimum ſignum ferens. Tandem quod Jeſus Chriſtus pro caduco & temporario Regno Judaicæ Gentis, Regnum ſpirituale & æternum inſtituerit, quo non Judæos modo, ſed Gentes orbis univerſi regit, Scripturę Sacrę veteris & Novi Teſtamenti teſtantur. Pſalmo 2. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion Montem Sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea.* Iſaiæ 9. 6. 7. *Parvulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt Principatus ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis. Super ſolium David, & ſuper Regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, amodo & uſque in ſempiternum.* Iſaiæ 11. 14. 10. *Et egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet. Judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ, & percutiet terram virga oris ſui .... In die illa, Radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum Gentes deprecabuntur.* Michęę 4. *Quia de Sion egredietur Lex, & verbum Domini de Jeruſalem ..... Et regnabit Dominus ſuper eos in Monte Sion, ex hoc nunc & uſque in æternum.* Michęæ 5. 2. *Et tu Bethlehem Ephrata, Parvulus es in millibus Juda: Ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael, & egreſſus ejus ab initio, a diebus æternitatis.* Lucę 1. 32, 33. *Hic erit Magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Apocalypſis 11. 15. *Et ſeptimus Angelus tuba cecinit, & factæ ſunt voces magnæ in Cœlo dicentes: Factum eſt Regnum hujus Mundi Domini noſtri, & Chriſti ejus, & regnabit in ſæcula ſæculorum. Amen.*

Demum Chriſto Jeſu conveniunt hæc verba, quibus celebre illud, de quo agimus, Jacobi Oraculum concluditur: *Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, o fili mi, aſinam ſuam. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum. Pulchriores ſunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.* Hinc enim Vitis vera, ut ipſe de ſe ait, Joannis 11. 1. *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt ....* Item: *Ego ſum vitis, vos palmites: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum*

multum. Asina autem & pullus ejus, symbola sunt Judæorum & Gentilium: Quos cum gratiæ suæ & charitatis vinculis ad se trahit, sibique per fidem devincit & conjungit, tum demum pullum, & asinam ad vitem ligat. *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum*, cum suum Corpus in Passione pretioso Sanguine suo, pro omnium hominum fuso salute, cruentavit, prout *Isaias* prædixerat, Cap. 63. 1. 2. *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, iste formosus in stola sua? ... Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Quamobrem in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento Sanguinem suum ex vino fieri voluit; & cruenta veste indutus *S. Joanni* visus est, *Apocalypsis* 19. 13. Quæ de oculorum pulchritudine & candore dentium sequuntur, Christi Jesu speciem ac decorem commendant; non eum quidem, qui in externa corporis forma, sed qui in animi dotibus ac virtute positus est. De quo David Psalmo 44. 3. *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.*

Hoc *Jacobi* Oraculum ad Christum Jesum pertinere egregie ostendunt, & ita fere explicant *S. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, Origenes, Eusebius Lib. 8. Demonstrationis Evangelicæ, S. Joannes Chrysostomus Homilia 67. in Genesim, S. Augustinus Lib. 12. contra Faustum, Cap. 42. S. Ambrosius Lib. De Benedictionibus Patriarcharum, Capit. 4. S. Cyrillus* Alexandrinus *Lib. 7. Glaphyrorum in Genesim, Theodoretus Quæstione* 110. *in Genesim*, & alii. Unius *S. Augustini* verba hic subjicio, qui recensito Oraculo Jacobi Patriarchæ, ait: *Falsa sint ista, obscura sint ista, si non in Christo evidentissima luce claruerunt: Si non eum laudant fratres ejus Apostoli, & omnes cohæredes ejus, non suam gloriam quærentes, sed ipsius: Si non sunt manus ejus super dorsa inimicorum ejus. Si non deprimuntur atque curvantur ad terram crescentibus Populis Christianis, quicumque illi adhuc adversantur. Si non adoraverunt eum filii Jacob in reliquiis, quæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si non ipse catulus est leonis, quoniam nascendo parvulus factus est:* Propter *hoc additum* De germinatione filius meus. *Causa quippe reddita est, quare catulus, in cujus laude alibi scriptum est:* Catulus leonis fortior jumentis: *hoc est, etiam parvulus fortior majoribus: Si non ascendit in Cruce recumbens, cum inclinato capite reddidit spiritum: Si non dormivit ut leo, quia & in ipsa morte non est victus, sed vicit; & ut catulus leonis: inde enim mortuus est unde & natus: Si non ille eum suscitavit a mortuis, quem nemo hominum vidit, nec videre potest. Eo enim quod dictum est:* Quis suscitabit eum? *satis expressa est tanquam ignoti significatio. Si defuit Princeps de Juda, & Dux de femoribus ejus, donec venirent opportuno tempore, quæ promissa tanquam reposita fuerant. Sunt enim literæ certissimæ Historiæ ipsorum quoque Judæorum, quibus ostenditur primum alienigenam Herodem Regem fuisse in Gente Judæorum, quo tempore natus Christus est. Ita non defuit Rex de semine Juda, donec venirent quæ reposita erant illi. Sed quia non solis Judæis fidelibus profuit quod promissum est, vide quid sequatur:* Et ipse erit expectatio Gentium. *Ipse alligavit ad vineam pullum suum, id est, Populum suum, in cilicio prædicans & clamans:* Agite pœnitentiam, appropinquavit enim Regnum cœlorum. *Populum autem Gentium illi subditum cognoscimus pullo asinæ comparatum, in quo etiam sedit, ducens eum in Jerusalem, idest, in visionem pacis, docens mansuetos vias suas. Si non lavit in vino stolam suam: ipsa est enim gloriosa Ecclesia, quam sibi exhibet non habentem maculam aut rugam: Cui dicitur etiam per Isaiam:* „ Si fuerint peccata vestra sicut „ phœnicium, tanquam nivem dealbabo. *Unde nisi de dimissis peccatis? In quo ergo „ vino nisi in illo de quo dicitur:* Quod pro multis effundetur in remissionem peccatorum? *Ipse est enim botrus ille qui pendit in ligno. Propterea & hic vide quid adjungat:* Et in sanguine uvæ amictum suum. *Jam vero fulgere oculos ejus a vino, illa in corpore ejus membra cognoscunt, quibus donatum est sancta quadam ebrietate alienatæ mentis ab infra labentibus temporalibus, æternam lucem Sapientiæ contueri; Unde quiddam paulo ante commemoravimus, dicente Paulo:* Sive enim mente excessimus Deo. *Hi sunt fulgentes oculi a vino. Sed tamen quia sequitur:* Sive temperantes sumus vobis; *Nec parvuli relinquuntur, adhuc lacte nutriendi, quia & hic sequitur:* Et dentes ejus candidiores lacte. *Quid ad hæc respondetis insani? Nempe ista manifesta sunt, nempe*

Proverb. 30.

Isai. 1. 18.

2. Cor. 5. 13.

omnes,

omnes, non dico calumnias contradictionis, ſed etiam nebulas dubitationis expellunt.

Objiciunt Judæorum nonnulli, Æchmalotarcham quemdam e Tribu Juda oriundum, quem Patriarcham appellant, Judaicum Imperium in Aſia tenere, perpetuaque ſucceſſione eam dignitatem ad Chriſtum uſque extiturum, qui proinde nondum venerit. Sic illi in *Seder Olam Zutha*, & apud *Maimonidem in Jad Chazacah*. In eaque perſuaſione fuerunt jam inde ab *Origenis*, ſuperioribuſque temporibus. *Benjamin Tudelenſis* in ſui Itineris Hiſtoria, Æchmalotarcham illum Bagdadi ſedem habere ſcribit: Infinitas Judæorum copias verſus Eurum ſtatuit, ſui juris, rerum omnium ubertate affluentes, ampliſſima & amœniſſima, uberrimaque loca incolentes, & ab omni reliquorum hominum commercio & aditu ſecluſas, propter vaſtiſſimas ſolitudines interjectas. *Poſtellus Hiſtoriæ Orientalis*, p. 1. Cap. 5. & 6. tradit verſus Orientem Solem diu latitaſſe decem Tribus, Montium anguſtiis circumcluſas, ſed tandem prognatos ex his Tartaros & Turcas inde erupiſſe, vaſtiſſimaſque regiones armis occupaſſe. Quod ex *Haythoni* Armeni Hiſtoria, Cap. 17. probare conatur. Quin etiam a *Joſepho Lib.* 11. *Antiquitatum Cap.* 5. memoriæ proditum eſt, Decem Tribus trans Euphratem deportatas, in immenſam multitudinem ſua ætate excreviſſe. Idemque teſtatur *Oroſius Lib.* 2. *Cap.* 7. Denique *Lib.* 4. *Eſdræ* Cap. 13. legimus, Decem Tribus in longinquas terras abiiſſe, ut Ritus ſuos ſine impedimento obſervare poſſent, diſceſſiſſe illis aquas Euphratis, & poſt anni unius iter in regionem imperviam *Arſareth* perveniſſe, ibique ſumma pace frui, donec Deus ipſas Hieroſolymam reducat. *Hæ ſunt*, inquit, *decem Tribus, quæ captivæ factæ ſunt de Terra ſua in diebus Oſee Regis, quem captivum duxit Salmanaſar Rex Aſſyriorum, & tranſtulit eos trans flumen, & translati ſunt in terram aliam. Ipſi ſibi dederunt conſilium hoc, ut derelinquerent multitudinem Gentium, & proficiſcerentur in ulteriorem regionem, ubi nunquam habitavit genus humanum: Vel ibi obſervare legitima ſua, quæ non fuerant ſervantes in Regione ſua. Per introitus autem anguſtos fluminis Euphratem introierunt. Fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, & ſtatuit venas fluminis uſquequo tranſirent. Per eam enim Regionem erat via multa itineris, anni unius & dimidii: Nam regio illa vocatur Arſareth. Tunc inhabitaverunt ibi uſque in noviſſimo tempore; & nunc iterum cum cœperint venire, iterum Altiſſimus ſtatuet venas fluminis, ut poſſint tranſire: Propter hæc vidiſti multitudinem cum pace.*

Reſpondeo, mera hæc eſſe Judæorum figmenta, fabulaſque putidiſſimas: Judæos nuſquam gentium jus ſceptri, ditionemve ullam aut imperium obtinere. Frequentes, longinquas, ac celebres illuſtrium viatorum peregrinationes, quibus accurata ſatis terræ habitabilis notitia hac ætate percepta eſt, ipſorum mendacia refellere. Illos jus gladii, quod ſupremæ poteſtatis inſigne eſt, nullibi habere. Quod poſt Hieroſolymitanum excidium in reos aliquando animadvertiſſe legantur ipſorum Æthnarchæ, ut ſe expertum affirmat *Origenes Epiſtola ad Julium Africanum*, id feciſſe vel diſſimulantibus Romanis, vel id juris ipſis permittentibus; & id Palæſtinis quidem Judæis in Palæſtina dumtaxat conceſſum; non Babyloniis, aut Ægyptiis, ut teſtatur Maimonides. *Benjamin Tudelenſis* de iis, quæ narrat, nihil præter auditum habere ſe profitetur; & Æchmalotarcham ipſum a Muhammedanorum Calipha poteſtatem per ſigilli traditionem accipere ſolitum: Quod fiduciarii tantum, non ſupremi dominii argumentum eſt. Sed ne Synagogas quidem, Collegia, aut Scholas, niſi de licentia Principum habuerunt. Regna illa ex decem Tribubus propagata, quamvis imaginaria non eſſent, eorum tamen Æchmalotarcham ſive Patriarcham ex Tribu Juda oriundum, quis ſibi præter inſanos Judæos perſuadeat? Quomodo Tribus illæ aliquem ex Tribu Juda apud ſe reperire ſemper potuerunt, quem ſibi præficerent, ex quo Iſrael hujus Tribus detrectavit imperium, ſeque ab illa ſegregavit? Cum ex illo tempore *Non contantur Judæi Samaritanis*, ut ait Chriſtus Jeſus Mulierem Samaritanam alloquens, *Joannis* 4. 9. Præterea celeberrimi Rabbini ingenue fatentur Judæos Regia Poteſtate, Sceptro, ac Dominio penitus exciſſe ſecundum illud *Oſee* vaticinium Cap. 3. 4. *Dies multos ſedebunt Filii Iſrael ſine Rege, & ſine Principe, & ſine Sacrificio, & ſine Altari, & ſine Ephod, & ſine Theraphim*. Id agnoſcunt *R. Iſaac Abrabaniel Commentar. in Iſaiam, R. David Kimchi in Oſee, R. Bechai, R. David Ganz*, & *R. Manaſſe*. Diſertiſſime vero omnium *R. Iſaac Akrich* Narrationes hujuſmodi de Aſiatico Judæorum Imperio, & Æchmalotar-

tarcha, fictitias esse declarat, & ad suorum solatium excogitatas. Denique *Origenes* Lib. 4. Περὶ Ἀρχῶν, Cap. 1. Judæorum vanitatem his verbis redarguit, de Christo Jesu loquens: *Quid vero inde dicendum est quod Prophetæ de ipso ante prædixerant, non cessaturos Principes ex Juda, neque Duces de femoribus ejus, usquequo veniat Ille cui repositum est, Regnum scilicet; & usque quo veniat expectatio Gentium? Manifestissime enim ex ipsa Historia apparet, ex his quæ hodie pervidentur, quia ex temporibus Christi ultra Reges apud Judæos non extiterunt. Sed & illæ omnes ambitiones Judaicæ, in quibus se jactabant quamplurimi, & in quibus exultabant, vel de Templi decore, vel de Altaris insignibus, atque omnibus illis Sacerdotalibus Insulis, Indumentisque Pontificum, simul destructæ sunt. Completa est enim Prophetia quæ dixerat:* „ Per dies multos sedebunt „ Filii Israel sine Rege, sine Principe, non erit Hostia, nec Altare, nec Sacerdotium, „ nec Responsa. *His ergo testimoniis utimur adversus eos, qui videntur asserere de his quæ in Genesi ab Jacob dicta sunt, quod de Juda dicta sint, & dicunt permanere adhuc Principem ex genere Judæ, istum videlicet qui est Gentis eorum Princeps, quem nominant Patriarcham; nec deficere posse de semine ejus qui permaneat usque ad adventum ejus Christi, quem sibi ipsi describunt. Sed si verum est quod ait Propheta:* „ Quia dies „ multos sedebunt Filii Israel sine Principe, nec erit Hostia, nec Altare, nec Sacer- „ dotium; & *utique ex quo subversum est Templum, nec hostiæ offeruntur, nec Altare invenitur, nec Sacerdotium constat, & certissimum est defecisse Principes ex Juda, sicut scriptum est, & Ducem ex femoribus ejus, usquequo veniet ille, cui repositum est. Constat ergo quia venit ille cui repositum est, in quo expectatio Gentium est. Quod manifeste videtur impletum de multitudine eorum, qui per Christum Deo ex diversis Gentibus crediderunt.* Quæ de decem Tribubus Scriptor libri quarti *Esdræ*, Apocryphus habet, ceu mera figmenta rejicimus, sicut & Thalmudis Hierosolymitani narrationem, in quo scriptum est, Decem Tribus nubibus protectas, & a reliquis mortalibus hujusmodi sepimento separatas. Esto vero trans Euphratem deportatas in immensam multitudinem excrevisse, cum *Josepho* & *Orosio* concedamus, ipsas tamen Reges Judæos habuisse negamus, neque id *Josephus* vel *Orosius* asserunt. Imo illas Barbarorum Imperiis fuisse subjectas, *Sulpitius Severus* observat *Lib.* 2. *Historiæ Sacræ.*

Objiciunt alii: Vocem Hebræam *Scheveth* quam Latinus interpres vertit *Sceptrum* sive *Virgam*, non significare summum Imperium quod in Tribu Juda, vel in Judaica Gente ad Messiæ adventum permansurum sit, sed sævum & impotentem dominatum, quo misera ipsorum Gens ab alienis Principibus premitur & vexatur. Quæ calamitas finem accipiet, cum Christus advenerit.

Respondetur, Vocem *Scheveth* solitarie sumptam significare dominationem generatim, tam æquam & legitimam, quam tyrannicam. Hanc vero non designare, nisi adjuncto epitheto determinetur, ut Psal. 2. *Reges eos in virga ferrea*. Præterea, his verbis: *Et Dux de femore ejus*, non externos Principes, sed eorum gentiles ac tribules designari. Tertio, falsum esse quod duris semper Imperiis afflicti fuerint, cum mitissimis & æquissimis Regibus sæpe paruerint. Quarto, Tribum Juda a *Davide* usque ad *Sedeciam* annorum fere quingentorum spatio Regiam Potestatem habuisse, adeoque falsum esse quod ad hæc usque tempora iniquum externorum Principum dominatum passa sit; post Sedeciam vero ac reditum ex Captivitate, Ducibus & Regibus ex propria Gente paruisse usque ad *Herodem*. Igitur si calamitas ipsorum & dura servitus a *Jacobo*, ut volunt, prædicta finem acceptura non erat, donec Messias veniret, Messiam jamdudum venisse contra ipsos conficitur: Siquidem ante Christi Jesu adventum tribulibus suis ac gentilibus paruerunt, & florentissimum potentissimumque Imperium sub *Davide* & *Salomone* habuerunt.

At, inquiunt, hæc verba, *Donec veniat Qui mittendus est*, non significant Principatum a Tribu *Juda* non auferendum donec venerit Messias, sed post adventum Messiæ nusquam deinceps Sceptrum *Judæ* auferendum. Et sane hæc dictio *Donec*, non semper finem ac cessationem notat ejus rei, de qua sermo fit, sed ejus nonnumquam continuationem, cum interventu alterius, cui dictio *donec* adjungitur. Sic octavo Geneseos de corvo dicitur: *Non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram*: Quo non significatur corvum esse reversum postquam siccatæ sunt aquæ, sed numquam reversum, ne

post

poſt ſiccatas quidem aquas. Sic vigeſimo octavo *Geneſis* Deus ait Jacobo : *Nec dimittam te donec fecero quod locutus ſum tibi* . Quo non ſignificatur quod *Jacobum* deſerturos eſſet Deus poſtquam ea compleviſſet quæ ſpoponderat ; imo vero nuſquam ipſum deſerturum. Sic *Job* viceſimo ſeptimo capite: *Donec deficiam*, inquit, *non recedam ab innocentia mea*: Quo non ſignificat *Jobus* ſe ab innocentia ſua receſſurum cum defecerit ; imo vero ſe nuſquam ab ea diſceſſurum. Sic *Libri* 2. *Regum Cap. ſexto* legimus : *Igitur Michol filiæ Saul non eſt natus filius uſque in diem mortis ſuæ* : Quibus verbis non ſignificatur *Michol* die mortis ſuæ filium tandem parituram ; immo vero perpetuo ſterilem fore. Sic de *Joſepho* & *Maria* ſcripſit *Matthæus* Cap. 1. 25. *Et non cognoſcebat eam, donec peperit Filium ſuum primogenitum*. Quibus verbis non ſignificatur quod poſt *Mariæ* partum eam cognoverit *Joſephus*, ut impius *Helvidius* aſſeruit ; ſed perpetuo Virginem fuiſſe cum interventu partus quo Primogenitum ſuum edidit . Hujus itaque vocis *Donec*, ſimilis eſt ſignificatio in Jacobæo Vaticinio, ſcilicet Sceptrum a *Juda* nuſquam ablatum iri , poſtquam ſemel venerit Meſſias. Atque hanc Jacobæi Vaticinii interpretationem , non ſolum Judæi plerique recentiores amplectuntur , ſed etiam inter Chriſtianos & Catholicos Theologos *Cajetanus Comment. in Geneſim*, cui ex parte ſuffragatur Doctiſſimus Præſul Daniel Huetius *Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* 9.

Reſpondetur , vocem *Donec* , deſignare finem Judaici Imperii quo tempore venturus erat Meſſias ; alioqui nota & ſignificatio temporis ipſius adventus Jacobæo Vaticinio nulla inerit, nulla *Jacob* ſigna demonſtraverit quibus agnoſci poſſit. Adde priſcos Judæos vocem, *Donec*, in vulgari ſignificatione hic intellexiſſe , quatenus ceſſationem importat ejus rei, de qua fit ſermo : Sic illam accepiſſe Chaldaicarum Paraphraſum Auctores, nec non *R. Salomonem*, & *R. Kimchi*. Sic intellexiſſe *Joſephum*, cum hujus Oraculi exitum *Veſpaſiano* adulatorie adſcripſit *Lib.* 3. *De Bello Judaico Cap.* 28. & *Libro* 8. *Cap.* 31. *Quod autem*, inquit, *Judæos ad Bellum præcipue incitabat, Vaticinium erat ambiguum ſimiliter in ſacris Codicibus repertum, futurum nempe ut hoc tempore ex Regione aliquis eorum toti orbi imperaret . Hoc nonnulli quidem tanquam ſibi proprium accipiebant, & multi e Sapientibus in eo intelligendo hallucinati ſunt*. Hic a *Joſepho* notari Oraculum illud Jacobæum : *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus , donec veniat Qui mittendus eſt ; & ipſe erit expectatio Gentium*, Doctiſſimus *Huetius* probat, *Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* 7. *Num.* 32. & ex hoc *Joſephi* loco manaſſe cenſet , quod *Suetonius in Veſpaſiano* Cap. 4. *& Tacitus Hiſtoriæ Lib.* 5. ſcripſerunt . Sic enim Suetonius : *Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio , eſſe in fatis ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum eventu poſtea patuit, prædictum Judæi ad ſe trahentes rebellarunt* . Tacitus vero : *Pluribus perſuaſio inerat, antiquis Sacerdotum Literis contineri, eo ipſo tempore fore, ut valeſceret Oriens, profectique Judæa rerum potirentur. Quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant. Sed vulgus more humanæ cupidinis, ſibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adverſis quidem ad vera mutabantur*. Eminentiſſimi *Cajetani*, & Illuſtris *Huetii* opinionem nihil moror ; ſatis eſt obſervare quam immenſum diſcrepet a Judæorum interpretatione. Judæi namque Regni ſui tempus a Meſſiæ inchoant : at *Cajetanus* longe vetuſtiora Regni hujus ſtatuit initia, de quo *Jacob* vaticinatus eſt. Judæi Regnum temporarium, & cum Mundo finem habiturum intelligunt : *Cajetanus* Regnum primo temporarium ſignatum eſſe cenſet , quod per Meſſiam ſpiritale fiat & æternum , ne ipſo quidem Mundi occaſu finiendum : Doctiſſimus vero *Huetius* addens *Cajetani* opinioni & expoſitioni quod ipſi deeſſe putat , eamque majorem proferens in lucem , quatuor notari ſtatuit his Jacobi verbis : *Non auferetur Sceptrum de Juda ; & Dux de femore ejus , donec veniat Qui mittendus eſt ; & ipſe erit expectatio Gentium* . Primam hanc prædictionis partem , *Non auferetur Sceptrum de Juda* , ait æternam Sceptri poſſeſſionem *Judæ* ſpondere. Alteram, *Et Dux de femore ejus*, temporarium & caducum *Judæ* præſignificare Principatum. Tertiam, *Donec veniat Qui mittendus eſt*, temporarii hujus Regni finem, & Meſſiæ adventum prædicere. Poſtremam, *Et ipſe erit expectatio Gentium*, Meſſiæ Regnum non Chananææ Terræ claudendum angustiis ; ſed quaquaverſus per omnem orbem patens, & ſpiritale futurum nuntiare.

Objicies : Jacobæum iſtud Oraculum nihil contra Judæos Meſſiam adhuc expectantes con-

unquam de ſemine ejus Regnum quiſquam in Judæa potuit obtinere. Poſtea enim populus de Captivitate dimiſſus ſub Sacerdotibus & Tetrarchis fuit.

Reſpondent alii: Ex tribu Juda extitiſſe Principes ad Chriſti uſque tempora, quod Supremus Hebræorum Senatus a *Moſe* Dei juſſu inſtitutus, *Numerorum* 11. quem *Synedrium Magnum* vocabant, cui commiſſa erat Cabala, Legiſque interpretandæ Munus ſumma cum auctoritate, totus Senatoribus Tribu Juda prognatis conſtaret. Ita *Paulus Burgenſis in Cap.* 49. *Geneſis*, *Galatinus Lib.* 4. *De Arcanis Catholicæ Veritatis*, *Joannes Annius in Breviario Temporum Pſeudo-Philonis* ſui, *Joannes Lucidus Lib. de Emendatione Temporum*, & *Joannes Mirandulanus*.

At inanis ea Reſponſio eſt, nullaque ſolida probatione fulta. Nec enim Regia fuit Auctoritas, aut ſumma Poteſtas in rebus politicis penes Synedrium; neque veriſimile eſt, una ex Tribu Juda ſelectos fuiſſe Senatores, quibus Confeſſus ille conſtabat: Cum ea fuerit Judaici Populi conſuetudo, ut quoties ad publicæ rei negotia certus aliquis virorum prudentium & proborum numerus deligendus eſſet, ii ex omnibus Tribubus deligerentur; & *Moyſes* auctore Jethro Socero ſuo Judices ex toto Iſrael, id eſt, ex omnibus Tribubus conſtituerit, Exodi 18. 25. *Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos Principes Populi, Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos, qui judicabant plebem omni tempore.* Et Deuteronomii 2. 9. *Dixique vobis illo in tempore . . . Non valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere, & pondus ac jurgia. Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorum converſatio ſit probata in Tribubus veſtris, ut ponam eos vobis Principes. Tunc reſpondiſtis mihi: Bona res eſt, quam vis facere. Tulique de Tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos Principes, Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, ac Decanos, qui docerent vos ſingula. Præcepique eis, dicens: Audite illos, & quod juſtum eſt, judicate.* Nec veriſimilior eſt eorum aſſertio, qui non totum quidem Senatum, ſed Principem tamen Senatus, quem *Caput Scholæ* Judæi vocabant, dicunt ex Tribu Juda delectum fuiſſe. Nam ſumma rerum penes illum Senatus Principem nuſquam fuit, ſed penes Reges ante captivitatem; poſt reditum vero ex captivitate, penes Pontifices. Sequeretur ergo, in illa etiam hypotheſi, Sceptrum de Juda, & Ducem de femore ejus ablatum eſſe ante Chriſti tempora. Deinde Principem illum Synedrii de Tribu Juda ſemper delectum fuiſſe, vel ex ea neceſſario deligendum, nec ipſi Rabbini conſentiunt, nullaque hujus rei probatio proferri poteſt.

Reſpondent alii, Jacobæi Oraculi hunc ſenſum eſſe, a Tribu Juda non ante ablatum iri Sceptrum, formam nempe Reipublicæ ſuis legibus utentis, ſeque ipſam regentis ac gubernantis, poſtquam ſemel ad eam pervenerit, quam Meſſias exoriatur: quo tempore ſolutum iri communitatem ac regimen Tribus Juda; atque id rerum ipſarum eventum confirmare. Siquidem Tribubus decem in peregrinas ac diſſitas regiones expulſis & diſſipatis, ſola Tribus Juda ſedibus propriis ac priſtinis reſtituta, Juriſdictionem ſuam, Imperium, civilis corporis formam ſervavit ad Chriſti uſque Adventum. Reſponſionem ſuam ex eo confirmant, quod vox *Scheveth*, quam Vulgatus Interpres vertit *Sceptrum*, alii *virgam*, interdum in Sacris Literis *Tribum* ſeu *familiam* ſignificet, ut *Pſal.* 77. 67. 68. *Tribum Ephraim non elegit: Sed elegit Tribum Juda.* Ubi illi voci, *Tribum*, in Hebræo Textu reſpondet, *Scheveth.* Eadem porro ſignificatione vocem illam Hebraicam in Jacobæo Oraculo eſſe poſitam; ut ſenſus Prophetæ ſit: *Non auferetur Tribus Juda*, id eſt, ad Meſſiam uſque permanebit. Ita *Oleaſter*, & alii.

Sed hæc Reſponſio nullo negotio evertitur. Sceptrum enim, Juriſdictionem, Imperium, ad Meſſiam uſque non ſervavit Tribus Juda; ſiquidem poſt Captivitatem Babylonicam fuit penes Aſſamonæos, alioſque Sacerdotes, tribules Levi. Præterea non minus ſteterunt ad Meſſiam uſque Benjamitica, & Levitica Tribus, quam Tribus Juda: Nil ergo ſingulare & eximium Tribui Juda Jacobæum Oraculum prædixiſſe, quoad Regni perennitatem, fateri debent. Tertio, etſi Sceptri nomine Tribum ſignificatam daremus, his tamen verbis, *Et Dux de femore ejus*, Tribum notari nemo dixerit, ſed ſingularium quarumdam perſonarum ſucceſſionem, quarum interitus gignendo reparatur, quod de tota Tribu dici non poteſt. Quarto, nulla Scripturæ Sacræ Verſio vocem Scheveth hoc in loco Tribum reddidit; ſed Sceptrum, Virgam, Imperium, Principatum, &

vocem

vocem *De femore ejus*; ſive, ut Textus Hebræus ſonat, *De inter pedes ejus*, Onkelos & Hieroſolymitanus Paraphraſtes verterunt, *De filiis eorum*: Jonathan, *De ſemine ejus*: Quo nomine Tribum neutiquam ſignificari, ſed ſingulares de Tribu vel Gente perſonas, perſpicuum eſt. Cum itaque Regia Poteſtate in *Sedecia* & *Jechonia* extincta, ut prædixerat *Jeremias* Cap. 22. 30. nemo homo ex Tribu Judæ in eam ſucceſſerit poſt Babylonicam Captivitatem, ſemper conficeretur contra hujus expoſitionis Vindices, Sceptrum de Juda fuiſſe ablatum longe ante Chriſti tempora.

Reſpondent alii, etſi uſusfructus Sceptri a Tribu Juda ſit aliquando ablatus, ipſam tamen proprietatem, ipſum jus ademptum non fuiſſe, illiuſque aliquando per Meſſiam de ſe naſciturum recuperandi ſpem in ea ſuperfuiſſe. Atqui jus ad Sceptrum, ſive Sceptri proprietas, Sceptrum recte appellari poteſt & ſolet. Sic dicimus, Imperium tot annos penes Romanos fuiſſe, quamvis plurimi ex aliis Nationibus creati ſint Imperatores; quia jus & proprietatem Imperii ſemper habuerunt, quamvis uſumfructum in aliarum Gentium homines interdum tranſtulerint. Sic Poloniæ Sceptrum penes Polonos ſemper fuiſſe dicimus, ex quo Reges habere cœperunt: quia jus & proprietatem Regni retinuerunt, quamvis interdum Reges ex aliis Gentibus ſibi delegerint. Sic poſt Babylonicam Captivitatem jus & proprietatem Sceptri manſiſſe penes Tribum Juda, quamvis uſusfructus ad Aſſamonæos, alioſque Sacerdotes tranſmiſſus ſit.

Verum hæc Reſponſio non minus nutat quam ſuperiores: Jus enim ad Sceptrum Judaicum Tribui Judæ ablatum eſt in *Jechonia*, Deo ita decernente, non uſusfructus Sceptri dumtaxat; ut apud *Jeremiam* legitur, Cap. 22. 30. *Hæc dicit Dominus: Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſperabitur; nec enim erit de ſemine ejus vir, qui ſedeat ſuper Solium David, & Poteſtatem habeat ultra in Juda.* Præterea, Tribus Juda ita Sceptrum amiſit, ut illius aliquando per Meſſiam ex ſe proditurum recuperandi ſpem nullam habuerit. Agitur enim hic de Regno terreno & temporali, quod Chriſtus nec ſibi vendicavit, nec Tribui Judæ reſtituit; ſed novum inſtituit, ſpirituale ſcilicet ac æternum, cujus in poſſeſſionem omnes Tribus & Nationes vocatæ ſunt. Regnum enim Chriſti non fuit de hoc Mundo; & ex *Jechonia* prognatum eſſe Evangeliſtæ teſtantur, de quo futurum prædixit *Jeremias*, ut nepotum ipſius nullus Judaicum Imperium teneat. Denique hæc reſponſio totum infringit robur demonſtrationis, quam ex hoc Jacobi morientis Oraculo Judæ edito Chriſtiani contra Judæos conficiunt. Reponent enim, & pertinaciter contendent, ſolum uſumfructum Sceptri, non jus & proprietatem, Tribui Juda ac Judaicæ Genti ademptam, ſpemque illud recuperandi ſupereſſe, quia reſtituet illud aliquando tandem Meſſias, quem expectant.

Aliorum Reſponſionibus eliſis, noſtram Propoſitionem Patrum teſtimonio & auctoritate confirmamus, qui Jacobæum Oraculum ad totam Gentem Judaicam, ſive ad omnes Tribus in commune, non ad ſolam Tribum Juda referunt. Præit cæteris *S. Juſtinus Martyr in Dialogo cum Thryphone Judæo*, pag. 271. *Per ipſum etiam Jacobum Patriarcham*, inquit, *prædictum eſt, duos Chriſti futuros adventus: Eumque in priore perpeſſionibus ſubjectum fore: Atque ubi is veniſſet, in genere veſtro neque Prophetam, neque Regem futurum.* Mox recenſito *Jacobi* Oraculo, de quo agimus: *Porro nunquam prius in Gente veſtra eſſe deſiiſſe neque Prophetam, neque Principem, ex quo Imperium accepit, ne impudenter quidem vel dicere audetis, vel probare poteſtis. Nam Herodem Aſcalonitem, ſub quo paſſus eſt Chriſtus, allegantes, nihilominus dicitis, in genere veſtro fuiſſe Sacrorum Antiſtitem; adeo ut etiam tum vobis licuerit juxta Legem Moyſi offerre oblationes, & legitima alia cuſtodire: tum autem Prophetas ſucceſſione ſua uſque ad Joannem extitiſſe: Quemadmodum tum quoque cum Babylonem abductus eſt Populus veſter, terra vaſtata & ſacris vaſis ſublatis, non deſiit eſſe ex vobis Propheta, qui Dominus, & Dux, & Princeps Populi veſtri fuerit. Spiritus enim qui erat in Prophetis, Reges vobis unxit & conſtituit. At poſt* JESU CHRISTI *noſtri in genere veſtro manifeſtationem & mortem, haudquaquam Propheta extitit, nec extat. Sed & ſub Rege proprio eſſe deſiiſtis. Ad hæc & Terra veſtra deſolata eſt, & tanquam cuſtodia pomorum derelicta. Quod autem Verbum per Jacobum dixit*: Et ipſe erit Expectatio Gentium: *figurate duos ejus denotavit adventus, & futurum eſſe ut Gentes ei crederent ſignificavit:*

vit: *Quod ſero tandem vobis cernere licet*. Memorię lapſu ἐφ' τῦ ἔπατεν pro ἐφ' τῦ ἐγγυήτη. *Sub quo natus eſt*, quod omnino poſtulat Hiſtoria, *S. Juſtinum* ſcripſiſſe, Viri Eruditi obſervarunt.

Tom. 1. pag. 3. Sequitur *S. Athanaſius*, Lib. De Incarnatione Verbi Dei. *Præſente igitur Sancto Sanctorum*, inquit, *merito obſignata eſt & Viſio, & Prophetia, & Regnum Hieroſolymitanum deſiit. Tandiu enim ungebantur apud eos Reges, donec ungeretur Sanctus Sanctorum. Et Moſes quoque eodem ſpatio Regnum Judæorum circumſcripſit, idque hujuſmodi Vaticinio:* „ Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femoribus ejus, donec ve- *Gen. 49.* „ nerint ea, quæ repoſita ſunt ei; & Ipſe eſt expectatio Gentium. *Unde & ipſe Sal-* „ *vator clamat dicens*: Lex & Prophetæ uſque ad Joannem prophetaverunt. *Si igitur vel nunc ullus eſt apud Judæos aut Rex aut Propheta, aut Viſio; recte inficiantur advenisſe Chriſtum: Sin autem neque Rex, neque ulla Prophetia ſupereſt, ſed obſignata eſt inposterum & omnis Prophetia & Civitas & Templum capta: Quorſum iſta impietas & tergiverſatio, ut cum iſtâ ipſa facta videant, Auctorem qui hæc fecit Chriſtum negent?*

Idem confirmatur ex *Euſebio*, cum *Libro* 8. *Demonſtrationis Evangelicæ*, quem locum infra proferemus, tum *Libro* 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 6. *Per idem tempus*, inquit, *cum Herodes primus ex alienigenis Judaicæ Gentis Regnum obtineret, completa eſſe videbatur Moſis prædictio, quæ ſic habet*: Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femore ejus, donec veniat cui repoſitum eſt. *Quem etiam expectationem Gentium fore confirmat. Quippe ſine effectu ſemper pendebat prædictio, quamdiu ſub domeſticis Principibus Judæis agere licebat: Qui quidem a Moſe initio ducto, ad uſque Auguſti tempora permanſerunt. Cujus Principatu primus ex alienigenis Herodes Regnum Judææ a Romanis adeptus eſt; cum, ut a Joſepho quidem traditum eſt, paterno genere Idumæus, Arabs materno eſſet.* Et infra: *Hyrcano, in quem ultimum Sacerdotum progenies erat devoluta, a Parthis intercepto, primus (ut dixi) ex alienigenis Herodes a Senatu & Auguſto Judææ Regnum accepit. Quo tempore cum Chriſti corporalis præſentia orbi illuceſceret, expectata illa Gentium ſalus exitum ſortita eſt; & Nationum vocatio, prout Prophetarum Oraculis prædictum fuerat, ſubſecuta. Ex quo etiam tempore cum Principes & Duces ex Juda, id eſt, ex Judæorum Gente defeciſſent, ſucceſſio ſummi Sacerdotii, quod per generis continuam ſeriem proximo cuique hactenus conſtantiſſime delatum fuerat, conſequenter turbari cœpta eſt.*

Item ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homilia 67. in Geneſim. *Poſtea*, inquit, *& tempus quoque manifeſte declarat, quo advenurtus ſit Chriſtus juxta diſpenſationis rationem:* „ Non „ deficiet, *inquit*, Princeps de Juda, neque Dux de femore ejus donec veniat, cui re- „ poſitum eſt: & Ipſe erit Expectatio Gentium: *Tamdiu*, inquit, *durabunt Judaica, & Princeps Judæorum, quoad ille venerit. Et benedixit: Quoad ille venerit, cui repoſitum eſt: Quaſi dicat, Ille cui præparatum eſt Regnum: Propterea Ipſe eſt Expectatio Gentium.*

Eodem modo hoc vaticinium intellexit *S. Ambroſius* Libro *De Benedictionibus Patriarcharum*, Cap. 4. *Et ideo donec Ille veniat, non deficiet Dux ex Juda; ut uſque ad ejus ortum regalis ſucceſſionis fides incorrupta ſervetur. Poſtea enim, ut docuimus Tractatu habito in Evangelium, per Herodem adulterata ſucceſſio prærogativam dignitatis amiſit. Etenim quia verum Regem negaverunt, falſos habere cœperunt. Ergo hoc quod dicit Patriarcha, ſervabitur in Judicibus vel Regibus Judæorum intemeratæ ſucceſſionis hereditas ducta per Reges*: Donec veniat cui repoſitum eſt: *Ut Eccleſiam Dei congreget ex conventu Nationum omnium, & Gentilium devotione Populorum, hoc eſt, ipſum manet, ipſi debitum reſervatur, ipſi tantæ gratiæ prærogativa defertur.*

Ita etiam intellexiſſe videtur *S. Auguſtinus Lib.* 18. *De Civitate Dei*, Cap. 45. ubi cum præmiſiſſet, Judæos, ex quo de Captivitate Babyloniæ reverſi ſunt, non Reges, ſed Duces vel Principes habuiſſe ex Ordine Sacerdotali, donec *Ariſtobulus*, aſſumpto diademate, & Rex & Pontifex factus eſt; ſubdit: *Deinde poſt paucos annos etiam Herodem alienigenam Regem habere meruerunt, quo regnante natus eſt Chriſtus. Jam enim venerat plenitudo temporis ſignificata Prophetico Spiritu per os Patriarchæ Jacob, ubi ait:* „ Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femoribus ejus, donec veniat cui re- „ poſitum eſt; & ipſe erit Expectatio Gentium. *Non ergo defuit Judæorum Princeps*

ex

ex Judæis, usque ad istum Herodem, quem primum acceperunt alienigenam Regem. Tempus ergo jam erat, ut veniret Ille cui repositum erat, quod Novo promissum est Testamento, ut ipse esset expectatio Gentium.

Ita *Theodoretus* Quæstione 110. in Genesim. *Prænuntiat etiam*, inquit, *tempus adventus illius:* Non deficiet Princeps ex Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat cui repositum est, & Ipse est Expectatio Gentium. *Hoc adventus Domini indicium est clarissimum. Nam ut Prophetiæ finis ostenderetur, defecerunt non tantum Judæorum Reges, sed Principes Sacerdotum, & Prophetæ. Siquidem cum Salvator noster nasceretur, allophyli Reges imperabant, ut æternus Rex declararetur, qui erat Gentium Expectatio, secundum promissionem ab omnium Deo Patriarchis factam.* Qui Sceptrum de Juda usque ad Messiæ ortum propterea non defeciisse asserunt, quod Judæi usque ad *Herodem* Principes ex sua Gente habuerint, Jacobæum Oraculum ad totam Gentem, non ad unam Tribum Juda referunt: Sed Patres supra laudati Sceptrum de Juda usque ad Messiæ ortum propterea non defeciisse asserunt, quod Judæi usque ad Herodem Principes ex sua gente, ex suo genere habuerint: Jacobæum igitur Oraculum ad totam Gentem Judaicam, non ad unam Tribum Juda referendum censent.

Objiciunt contrariæ sententiæ Vindices, *Jacobum* morti proximum convocatis filiis suis singulis viritim, speciatim, & distincte prædixisse, quæ ipsis eorumque posteritati olim eventura erant, Genesis 49. 28. *Omnes hi in Tribubus Israel duodecim: Hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis Benedictionibus propriis.* Porro si ad totam Gentem Judaicam, seu ad omnes Tribus in commune, non ad unam Judæ Tribum Oraculum *Judæ* editum referatur, nulla Benedictio propria erit Tribui Juda; nulla ipsius singularis prærogativa aut dignitas.

Præterea: Ad eumdem referenda est pars illa Jacobæi Vaticinii, ad quem præcedentia, & sequentia verba referuntur; cum nulla ratio proferri possit cur prima & postrema pars Prophetiæ ad Tribum Juda proprie spectet, media vero ad duodecim Tribus, sive ad Gentem totam detorqueatur. Nemo vero dixerit vel cogitaverit, primam Prophetiæ partem ad Tribum Juda proprie non pertinere: *Juda, te laudabunt fratres tui, adorabunt te filii Patris tui. Catulus Leonis Juda: Ad prædam, fili, ascendisti.* Et sequentia, quæ fertilitatem indicant regionis, quam insedit Tribus Juda: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum*; &c. Igitur & media illa pars Prophetiæ: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus est: & Ipse erit Expectatio Gentium*; ad unam Tribum Juda proprie pertinet.

Respondetur: Hanc Prophetiam ad Tribum Juda proprie referri secundum priorem & posteriorem Oraculi partem: At secundum mediam illam, *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus est*, ad eamdem separatim & proprie non pertinere, neque ad eam referri, sed quatenus cum aliis Tribubus conjuncta est, ac præstantia nihilominus singulari, ac dignitate, nominisque celebritate præcellens. Multiplex enim vero ratio fuit cur ad *Judam* hæc etiam verba *Jacob* dirigeret, illaque ipsi potius quam aliis Tribubus accommodaret. Prima, quod Tribus esset Regno destinata, penes quam scilicet Judaicum Imperium per annos amplius quingentos futurum esset, idque sub *Davide* & *Salomone* florentissimum. Secunda, quod universus Populus Israeliticus a Tribu Juda nomen accepturus esset post Captivitatem Babylonicam. Tertia, quod eo ipso tempore quo summa rerum futura erat penes Assamonæos, alioqve Sacerdotes, regio ipsa, qua continebatur Imperium, tota aut maxima ex parte ad sortem Tribus Juda pertinere deberet, & subditi futuri essent de Tribu Juda. Quarta, quod Tribus Juda cæteris præstantia quadam & excellentia singulari præire semper deberet, cujus excellentiæ testimonia colligit *Eusebius Lib. 8. Demonstrationis Evangelicæ*, *Cap.* 1. Ut cum *Numerorum* 11. 3. & 10. 14. in Castris ponendis cæteris antefertur: Cum *Cap.* 12. 17. in ordine offerentium reliquis anteit: Cum *Josue* 15. 1. in divisione Terræ Chanaan primam sortem tulit: cum mortuo *Josue* in Bellis adversus Chananæos gerendis ducatum Belli Deo jubente accepit. Judicum 1. 2. cum toto Judicum tempore singularem quamdam honoris prærogativam semper servavit: unde & 1. *Paralipomenon* 2. Tribules Judæ inter Israelitas primo loco recensentur:

tur: quam Tribus Juda præstantiam prænoscens *Jacob*, *Judæ* nomen toti Genti accommodavit, & partem Judaici Populi nobilissimam pro toto Populo posuit; quemadmodum Jerusalem & Sion pro Judæis, Samaria pro Regno decem Tribuum seu Israelis, Babylon pro Chaldæis, frequenter in Sacris Literis posita sunt Quinta ratio cur hoc Vaticinium Jacob ad Judam direxerit, est quod natalium prærogativam prioribus Oraculi verbis Judæ attribuisset: *Juda, te laudabunt fratres tui: Adorabunt te filii Patris tui* . . . . . Hæc scilicet prærogativa *Rubeno* ablata ob scelus illud commissum. *Ruben Primogenitus meus* . . . . *Prior in donis, major in Imperio. Effusus es sicut aqua, non crescas; qui ascendisti cubile Patris tui, & maculasti stratum ejus.* Bona & facultates Primogenito destinatæ in *Josephum* translatę sunt: Quicquid vero honoris erat & dignitatis attributum est *Judæ*, ut constat ex 1. *Paralipomenon* Cap. 5. 2. *Porro Judas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus Principes germinati sunt: Primogenita autem reputata sunt Joseph*. Sexta, omniumque potissima ratio, cur hanc de Messia venturo, ejusque adventus tempore Prophetiam *Jacob* ad *Judam* direxerit, quamvis illa verba: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus est*, ad totam Gentem sive ad omnes Tribus in commune pertinere probe nosset, ea est; quod cæteræ Tribus, interventu Tribus Juda id honoris & beneficii habituræ essent, ut Christus ex sua Gente nasceretur: Ex Tribu quippe Juda proditurum *Jacob* prænoverat; quam felicitatem auguratus, Judæ benedicit his verbis: *Juda te laudabunt fratres tui, adorabunt te filii Patris tui.*

Hanc Responsionem cum *Eusebio* debeamus, insignis eius ea de re locus ex Libro 8. *Demonstrationis Evangelicæ* hic exhibendus est. *Cum*, inquit, *tam multa de vocatione Gentium Oracula Jacob antea percepisset, & liberos mares duodecim numero genuisset, omnibus illis extremo suo tempore convocatis, circumspiciebat de cujus illorum propagatione divina Oracula finem suum essent acceptura. Deinde cum tribus primis crimina propria objecisset, docuit deinceps quemadmodum propter scelera, quæ ipsi ausi fuerant, non in ipsis complenda essent, quæ in prioribus Oraculis eventa continebantur. Cum autem venisset ad quartum qui Judas fuit, tum vero Oraculum quod ipsi olim responsum fuerat*: Reges de lumbis tuis egredientur, *ex hujus posteritate finem suum accepturum planissime cecinit. Constat enim quemadmodum de Tribu Juda Regium genus extiterit, & simul Dei responsa, gentiumque promissa quibus instarent temporibus ostendit. Atque ex eo proditurum esse docuit eum, qui esset omnibus Gentibus cunctisque Tribubus terræ, similis ipsi Abraham benedictionis Auctor futurus. Hæc igitur universa fuerunt, quæ ipsi Juda reposita erant, ea videlicet quæ de ipsis Gentibus olim responsa fuerant: & illud*, Reges de lumbis tuis egredientur: *Quare etiam reliquis fratribus antepositus, Regiam ipsam, cæterisque illustriorem Tribum sortitus est. Continuo enim in totius Populi ordinatione, ipsius Mosis temporibus, reliquis Tribubus hanc præesse imperat Deus. Scriptum est enim*: „ Et locutus est Dominus ad Mosem & Aaron dicens: Singuli per turmas, „ signa, atque vexilla, & domus cognationum suarum, castrametentur filii Israel in „ conspectu Domini, per gyrum Tabernaculi testimonii, & castrametantes primi ad „ Orientem, acies castrorum filiorum Juda cum copiis suis. *Ac deinceps in iis quæ ad* „ *invocationem Tabernaculi referuntur*: Dixit Dominus ad Mosem: Princeps unus per „ singulos dies offeret munera sua; & fuit offerens primo die munus suum, Naasson „ filius Aminadab Princeps Tribus Juda. *Et in Libro Jesu Nave, Cum Terra promissionis sorte cæteris Tribubus distributa esset, sine sorte, omniumque prima Tribus Juda propriam Terræ partem accepit. Sed etiam post mortem Jesu rogaverunt filii Israel in Domino dicentes*: „ Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit Dux belli in eum? „ Et dixit Dominus: Judas ascendet; Ecce dedi Terram in manus ejus. *Plane igitur omni Israel præesse Tribum Juda, Deus his verbis jubet. Quo circa deinceps scri-* „ *ptum est*: Et ascendit Judas, & tradidit Dominus Chananæum & Pherezæum in „ manum ejus. *Et rursus*: Et bellaverunt filii Juda in Hierusalem, & comprehende- „ runt eam & descenderunt filii Juda in Chananæum .... *Itaque cum in Libro Judicum, diversis temporibus (tametsi diversarum Tribuum esse videbantur) Judices Populo præessent; Tribus tamen Juda in universum totius Gentis dux erat: Idipsum vero temporibus David, Successorumque ejus multo magis, quippe cum plane de Tribu Juda illi existerent,*

& Re-

& Regnum usque ad Babylonicam ipsorum cladem produxerint : Post quam cladem iis, qui de ea servitute in patriam terram reversi sunt, rursus præfuit Zorobabel, Salathiel filius de Tribu Juda. Inde etiam Scriptura, quæ Paralipomenon dicitur, duodecim Tribuum Israel seriem generis enarrans, ab ea, quæ est ipsius Juda, fecit initium. Ergo ipso ordine sequitur ut etiam posterioribus temporibus fateamur, eandem Tribum reliquis præfuisse, quamvis in parte aliqua varii diversique Populo præficerentur, quorum singillatim genus enarrare solita diligentia nequaquam nos possumus, propterea quod nullus amplius fertur divinus Liber, qui ex illo usque ad tempora Salvatoris nostri narrationem continuaverit. Verumtamen & fama, & ratio dictabit duravisse tandiu Tribum Juda, quandiu tota Gens libertate & suis legibus utens, sub domesticis Principibus Ducibusque vitam egerit. Porro hoc illis contigit ab initio usque ad tempora Augusti, in quibus cum Salvator noster Jesus hominibus se videndum præbuerit, tum vero in servitutem Romanis universa Gens cessit; & pro patriis ac legitimis Ducibus primus Herodes externus illis præfuit, & Rex Augustus. Quandiu igitur non defecit Princeps de Juda, neque Dux de femore ejus, Prophetiarum tempora appositis Principum gentis nominibus notabantur ... Sed ubi defecit Princeps de Juda, & Dux de femore ejus, cum Expectatio Gentium, de qua Prophetæ locuti fuerant jamjam per Christum vitam esset illustratura; non amplius Reges Juda censeri, neque Duces Israel cœpere, sed his ipsis, quemadmodum Prophetiæ significaverant, suo certo & finito tempore deficientibus; primus quidem Augustus, secundus autem Tiberius, & aliarum & Judaicæ Gentis nuncupati sunt Reges; nec non alii secundum hos ipsos Judææ Procuratores atque Tetrarchæ, quibus adnumeretur Herodes, a Judæorum genere, ut jam antea dixi, alienus, qui etiam ipse a Romanis Judæorum Principatum accepit.

Subinde ostendit *Eusebius*, hanc Prophetiam: *Non auferetur Sceptrum de Juda*, ad singularem Judæ Tribum referendam non esse. *Multis enim sæculis*, inquit, *Principes ac Duces in Judaica Gente extiterunt, qui de illius Viri genere profecti non sunt. Primus namque ipse Moses Dux Populi fuit, qui non de Juda, sed de Levi natus est: Deinde Jesu de Tribu Ephraim; post quem præfuit Debbora de Tribu item Ephraim; deinde Samson de Tribu Dan; postea cum sine Principe essent, præfuit ipsis Heli Sacerdos de Tribu Levi. Hi cuncti Judices qui judicabant Israel, non de genere ipsius Juda, sed ex diversis Tribubus ex alia alius oriundi; & qui post hos primus apud eos Regiam Dignitatem accepit Saul, de Tribu fuit Benjamin. Quomodo igitur illud:* Non deficiet Princeps de Juda, neque Dux de femoribus ejus, *(ut quispiam fortasse putaverit) ad Principes de Tribu Juda ac Duces refertur, quando videntur ex quo tempore mortuus est Jacob, totis propemodum mille annis, non ex una Tribu ipsius Juda profecti, sed ex alia alius usque ad tempora David? Quod si post tam multos & David, & qui ipsi David in Regno apud Judaicam Gentem successerunt, de Tribu Juda nati sunt, sciendum tamen tibi est, quod hi ipsi ne totos quidem quingentos annos totius Gentis regnum obtinere potuerunt, sed trium dumtaxat Tribuum, ac ne harum quidem solidarum, quippe cum iisdem temporibus alii quidem in parte Gentis ampliore, & in totis novem Tribubus regnaverint. Nam post mortem Salomonis, cum tota Gens a Juda divisa fuerit, ipsius David Successores trium, ut dicebam, Tribuum, ac ne harum quidem solidarum, in Jerusalem Reges fuerunt usque ad Babylonicam cladem. Iisdem vero temporibus in Civitate quæ vocatur Samaria novem Tribuum Duces non de Tribu Juda, sed ex aliis alii extiterunt: quorum primus Jeroboam fuit, de Tribu Ephraim, ac deinceps qui hunc secuti sunt, ut ne mediis quidem temporibus a David usque ad tempus quo in Babylonem captivi ducti sunt, ulli de Tribu Juda universæ Genti præfuerint. Porro autem quid dicendum est, quemadmodum post reditum de Babylone rursus quingentis annis amplius usque ad Christi ortum vixerint, eo statu Civitatis utentes, in quo soli Optimates rem administraverint, Pontificibus utique toti Genti imperantibus, quorum nullus plane de Tribu Juda oriebatur? Ut jam ex his omnibus perspici possit non ad primum illum Judam, neque ad illius Successores referendum esse Oraculum illud, dicens:* „ Non deficiet Princeps de Juda, neque Dux de femoribus ejus; *Sed ea quæ ad hunc locum pertinent, uno dumtaxat modo constare posse, si secundum ea quæ prius a nobis de tota Tribu exposita sunt, hæc ipsa intelligenda esse dixerimus. Hæc enim Tribus ab iti-*

initio, & ab ipsius usque Mosis temporibus, universæ Gentis Dux fuit: Itaque secundum hujus Principatum, utpote quam Deus cæteris ab initio præfecerit, & ipsa regio etiam nunc ab ea ipsa Tribu Judææ vocabulum obtinet, & omnis illorum conventus Judæorum appellatur. Sic igitur intelligamus quod dictum est, tanquam si manifestius dixisset, Non desinet toti Genti præesse Tribus Juda. Ex quo Symmachus: Non auferetur, *inquit,* Potestas de Juda; *sic utique juris cujusdam amplioris, & Principatus auctoritatem ejus quæ postea futura esset Tribus Juda, nobis intelligendam proponens. Hujus enim neque Sceptrum, ut Aquila inquit, (Regii porro Principatus signum hoc erat) neque potestatem, ut Symmachus, sublatum iri vaticinatur. Donec veniat, inquit, cui repositum est, atque ipsum fore Expectationem Gentium.*

Primum igitur admirari operæ pretium fuerit, quid ita cum duodecim Tribus essent, a nulla alia nisi una ipsius Judæ, Gentis etiam nunc appellatio usurpetur. Quod ego quidem non ob aliud contigisse arbitror, quam ob ipsius Prophetiæ oraculum, quod uni Tribui Juda Principatus dignitatem attribuit. Quin etiam patria ipsorum terra eadem de causa Judææ appellationem sortita est... sic sane istud: Non deficiet Princeps de Juda, *ad ipsam Tribum a nobis relatum est, & hoc uno dumtaxat modo Oraculi veritas locum habet. Namque a Mosis usque temporibus deinceps non defecerunt particulares quidem ipsorum Principes, qui ex diversis Tribubus Genti præfuerint; in universum autem Tribus Juda quæ totius Gentis Principatum tenuerit. Exemplo id tibi apertius liquebit. Ut enim in Romano Imperio singularum Gentium Procuratores, & Præsides, Prætoresque, & Castrorum Præfecti, & qui omnes dignitate anteeunt, Reges, non omnino omnes de ipsa Romana Urbe capiuntur, neque de Remi sive Romuli genere, sed ex innumerabilibus, alius aliunde, Nationibus: Omnes tamen & Reges, & qui post ipsos secundo loco Principes, Præsideque habentur, Romanorum appellatione notantur, & Romanorum denominatur Imperium, & eamdem denominationem in universum omnes Magistratus attingunt: Sic etiam in rebus Hebræorum constituere intelligereque oportet, tamquam una quidem in universum Tribus Juda totam Gentem de suo nomine illustrem reddiderit; particulares vero Duces ac Reges ex diversis extiterint Tribubus, qui tamen communi illa Judæ appellatione honorem acceperint.*

DISSERTATIO XIII.

De Historia, & Lib. Job.

TRes Quæstiones hac in Dissertatione occurrunt dirimendæ. Prima de *Jobi* Historia, An vera, an fabulosa sit? Altera de *Jobi* Patria: Tertia de *Jobi* Libro, & ejus Auctore; Utrum scilicet Liber Canonicus sit, & quis eum scripserit?

PROPOSITIO I.

Maimon. in More Nevoch. R. Schem Tob. in Job Luther. in Convivali Serm. de Patriarch. & Proph.

Vera est Jobi Historia, non fabulosa vel Parabolica, ut Thalmudistæ, Maimonides, R. Schem Tob, Anabaptistæ, & Lutherus impie delirarunt.

JObum aliquando inter homines vixisse nec scenicam esse personam, & revera ipsi contigisse, quæ in Libro ejus nomine inscripto narrantur, multis ac luculentis evincitur argumentis. Primo ex Scriptura Sacra, quæ *Jobi* meminit ceu hominis justi & sancti, qui revera extiterit, eiusque pietatem & patientiam commendat, ac fidelibus in exemplum proponit. Ezechielis 14. 14. *Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job: Ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. Quod si & bestias pessimas induxero super terram, ut vastem eam; & fuerit invia, eo quod non sit pertransiens propter bestias: Tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego dicit Dominus Deus, quia nec filios nec filias liberabunt: Sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur. Vel si gladium induxero super terram illam, & dixero gladio: Transi per terram, & interfecero de ea hominem & jumentum; & tres viri isti fuerint in medio*

dio ejus: Vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios neque filias: sed ipsi soli liberabuntur. Si autem & pestilentiam immisero super terram illam, & effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam ex ea hominem & jumentum; & Noe & Daniel, & Job fuerint in medio ejus: Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium, & filiam non liberabunt: Sed ipsi justitia sua liberabunt animas suas. Ex quibus patet, tam vere extitisse *Jobum*, quam *Danielem*, & *Noe*.

Item Tobiæ 11. 12. 15. *Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi* (Tobiæ) *ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus sicut & Sancti Job ... Nam sicut Beato Job insultabant Reges, ita isti parentes & cognati ejus irridebant vitam ejus dicentes: Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas?*

Item Jacobi 5. 2. *Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator.*

Præterea, Liber *Job* veræ Historiæ characteres habet, cum & nomen proprium viri adscribatur, & terra cujus incola fuit nominetur, & liberorum ejus numerus ac bona singillatim recenseantur; designentur etiam nominatim Populi, qui bona ipsius depræ-dati sunt; Amicorum qui ad ipsum adierunt, ut eum in extrema calamitate consola-rentur, numerus, nomina, patria designentur; verba quæ simul habuerunt, referantur: Quæ omnia vera Historiæ argumenta esse nemo sapiens negaverit.

Probatur secundo ex *Aristæa*, in eo quem de Judæis edidit Commentario. Fuit autem id *Aristæe* Opus *Alexandro Polyhistore* vetustius, qui insignem ex eo depromptam pericopem lucubrationibus suis intexuerat, quam habemus apud *Eusebium Libro* 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 25. *Aristæas* (inquit Polyhistor) *in sua de Judæis Historia, Auctor est Esaum ex Bassara conjuge Jobum in Idumea filium genuisse, sedemque sibi in Austitide regione ad ipsum Idumææ & Arabiæ confinium delegisse. Eundem æquitate præstantem, ac pecore imprimis abundantem fuisse; quippe ovium septem millia, camelorum tria millia, paria boum quingenta, gregalesque asinas totidem numerasse: Copiam agrorum non absimilem. Ac Jobum quidem Jobamum antea nominatum esse. Porro Deum explorandæ hominis probandæque virtutis gratia, diuturnis eum gravibusque calamitatibus exercuisse. Primum enim asinarum boumque armenta a latronibus per vim abacta esse; tum oves simul atque Pastores igne cœlitus immisso conflagrasse; mox & camelos a latronibus similiter abductos, filiosque omnes ædium ruina oppressos fuisse: Postremo illum etiam eo ipso die fœdissimo totius corporis ulcere laborasse. Quibus in angustiis positus cum esset, ad eum invisendi causa Elipham Themanitarum Regem, Baldadem Sauchæorum Tyrannum, Sopharem Mannæorum Regem, & Elium Barachielis filium Zobitem convenisse. Qui cum eum alloquio solarentur, Ipsum, tametsi consolatione omni careret, futurum tamen respondisse, uti pietatis suæ laudem hac in tanta malorum acerbitate perpetuam retineret. Deum vero hac ejus integritatis & constantiæ vi majorem in modum probata, non Ipsum tantum morbo liberasse, verum etiam ingentibus deinceps opibus ac fortunis cumulasse.* Hæc *Alexander Polyhistor* ex *Aristæa*.

Probatur tertio ex antiquis Patribus, qui eximium illum & Sanctissimum Heroem celebrant, & Christianis ceu patientiæ exemplar in adversis imitandum proponunt. Ita *Origenes Homilia* 4. *in Ezechielem*, ubi exponens illum Prophetæ locum: *Et si fuerint isti tres viri in medio ejus;* ait: *Quomodo potest in terra peccatrice, trium istorum pariter numerus commorari? Quomodo tam diversis temporibus viventium potest inter se vita conjungi? In præsenti legimus, in peccatrice terra eos pariter consistere, id est, Noe qui in Diluvio fuit, & Danielem qui in Captivitate Babylonis commoratus est, & Job qui temporibus Patriarcharum, & Moysi vixisse perhibetur? Hoc enim tempus invenimus vitæ Job.* Ibidem ubi præmisit, *Noe, Job &, Danielem* ab *Ezechiele* fuisse præ ceteris eo loci commemoratos, ex Hebræorum sententia, quia tria tempora viderunt, lætum, triste, & rursum lætum subdit. *Videamus an & Job tria tempora habuerit. Fuit quidem locuples: Erant quippe ei oves septem millia, cameli tria millia, juga boum quingenta, & suppellex multa valde, filii septem, filiæ tres. Deinde accepit potestatem diabolus adversus eum. Vide tempora commutata. Dives in liberis pater repente orbus efficitur: Dives in censu dominus ad ultimam deducitur egestatem. Ecce duo tempora. Post hæc, apparet ei Dominus, & loquitur ei de nube, & ipse Job ea quæ sunt in Libro ejus*

ſcripta reſpondit. Igitur in primo tempore Dei laudibus prædicatur: In ſecundo tentationi traditur, & ſaviſſimo ulcere percuſſus a pedibus uſque ad caput triſtiæ & dura perpetitur. Ad extremum factæ ſunt ei oves quatuordecim millia, cameli ſex millia, juga boum mille, aſinæ paſcentes mille, & naſcuntur ei filii ſeptem, & filiæ. Atque ita & in Job tria tempora deprehendimus, quæ in juſtis hominibus reperimus.

Ita Auctor trium Librorum in *Job Origeni* falſo adſcriptorum, Libro 1. „ Similiter „ autem & in conventu Eccleſiæ in diebus ſanctis legitur Paſſio Job, in diebus Jeju„ nii, & in diebus abſtinentiæ, in diebus in quibus tamquam compatiuntur ii qui je„ junant & abſtinent, admirabili Job; in diebus in quibus in jejunio & abſtinentia „ Sanctam Domini noſtri Jeſu Chriſti Paſſionem ſectamur. Cujus Paſſionis atque „ Reſurrectionis Domini formam atque exemplum Job Paſſio in multis gerebat, ſicut „ ii, qui diligentius requiſierunt, repererunt". Item: „ Alius fide fulget, ut Abra„ ham: Alius caſtitate lucet, ut Joſeph: Alius manſuetudine, ut homo Dei Moyſes: „ Alius conſtantia atque tolerantia vehementium dolorum, ſicut admirabilis Job". Et eum *quintum ab Abraham* fuiſſe aſſerit.

„ Ita *Tertullianus* Libro *De Patientia*, Cap. 14. „ O feliciſſimum illum quoque, „ qui omnem patientiæ ſpeciem adverſus omnem Diaboli vim expunxit. Quem non „ abacti greges, non illæ in pecore divitiæ, non filii uno ruinæ impetu adempti, non „ ipſius denique corporis in ulcere cruciatus, a patientia & fide Domino debita exclu„ ſit; quem Diabolus totis viribus fruſtra cecidit. Neque enim a reſpectu Dei tot do„ loribus avocatus ille eſt, ſed conſtitit nobis in exemplum & teſtimonium, tam ſpi„ ritu quam carne, tam animo quam corpore, patientiæ perpetrandæ: Ut neque dam„ nis ſæcularium, nec amiſſionibus cariſſimorum, nec corporis quidem conflictationibus „ ſuccidamus. Quale in illo viro feretrum Deus diabolo extruxit? Quale vexillum de „ Inimico gloriæ ſuæ extulit, cum ille homo ad omnem acervum nuntiorum nihil ex „ ore promeret, niſi, Deo gratias; cum uxorem jam malis delaſſatam, & prava re„ media ſuadentem execraretur? Quid? Ridebat Deus. Quid? Diſſecabatur Malus, „ cum Job immundam ulceris ſui redundantiam magna æquanimitate deſtringeret, cum „ erumpentes beſtiolas inde in eoſdem ſpecus & paſtus reformoſæ carnis lugendo revo„ caret. Itaque Operarius ille victoriæ Dei, retuſis omnibus jaculis tentationum lorica „ clypeoque patientiæ, & integritatem mox corporis a Deo recuperavit, & quæ ami„ ſerat, conduplicata poſſedit. Et ſi filios quoque reſtitui voluiſſet, pater iterum „ vocaretur. Sed maluit in illo die reddi ſibi. Tantum gaudii, ſecurus de Domino „ diſtulit. Suſtinuit tam voluntariam orbitatem, ne ſine aliqua patientia viveret„.

Ita *S. Cyprianus* Libro De Bono Patientiæ: „ Sic Job examinatus eſt & probatus, „ & ad ſummum faſtigium laudis patientiæ virtute provectus. Quanta adverſus eum „ Diaboli jacula emiſſa? Quanta admota tormenta? Jactura rei familiaris infligitur, „ numeroſæ ſobolis orbitas irrogatur: Dives in cenſu dominus, & in liberis pater di„ tior; nec dominus repente, nec pater eſt: Accedit vulnerum vaſtitas, & tabeſcentes „ ac fluentes artus edax quoque vermium pœna conſumit. Ac ne quid omnino re„ maneret, quod non Job in ſuis tentationibus experiretur, armat diabolus & uxorem, „ illo antiquo nequitiæ ſuæ uſus ingenio, quaſi omnes per Mulierem decipere poſſet & „ fallere, quod fecit in Mundi origine: Tamen Job gravibus ac denſis conflictationi„ bus frangitur: quo minus inter illas anguſtias & preſſuras ſuas Dei benedictio victri„ ce Patientia prædiceretur.„

Tom. 1. Ita *S. Baſilius* Homilia 4. De Gratiarum Actione: „ Nonne Job adamantino corde „ erat? Non impacta ipſi erant ex lapide viſcera? Momento temporis una & eadem „ plaga obtriti liberi decem conciderunt in delectabili & per quam amœna domo. Quo „ potiſſimum tempore ſe mutuo oblectabant, hoc in iſtos geniale illud domicilium „ decuſſit Diabolus. Menſam liberorum madentem ſanguine contemplatus eſt. Liberos „ vidit haud uno quidem prognatos tempore, at unum communemque ſortitos vitæ „ exitum. Non ejulavit, non ſibi divulſit comam, vocem ingeneroſam nullam emiſit, „ magis vero celebrem illam & omnium ore decantatam gratiarum actionem deprom„ pſit: *Dominus dedit, Dominus abſtulit; Sicut Domino placuit, ita & factum eſt: Sit nomen Domini benedictum.* Nullone hic utebatur ſenſu doloris? Id quinam potuit

„ fie-

„ fieri? Nam & hic de seipso dicit: *Ego flevi super omni afflicto*. Id de se proferens
„ estne mentitus? Atqui Scripturæ veritas hoc illi adstruit testimonium ab ipso stans,
„ quia præter cæteras virtutes verax fuit. Ait enim: *Homo irreprehensibilis, justus, pius,*
„ *verax*. Tu e diverso uteris cantilenis nescio quibus ad ciendum in auditorum animis
„ lamentabilem mœrorem „.

Ita *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 5. ad Populum Antiochenum. „ Ex throni, „ *inquit*, Regii aspectu nullum erit spectantibus lucrum, sed temporalis dumtaxat de-„ lectatio, nullam habens utilitatem: ex fimo Job autem viso omnem quis capiet „ utilitatem, & disciplinam multam, & exhortationem ad patientiæ rationem. Itaque „ multi nunc longam & transmarinam peregrinationem a terræ finibus in Arabiam „ abeunt, ut fimum illum cernant, & conspicati terram deosculentur, quæ illius Vi-„ ctoris certamina, & cruorem omni auro pretiosiorem suscepit. Neque enim tantum „ radiaret prætexta, quantum illud corpus tunc resplendebat, non alieno, sed proprio „ lotum sanguine; ulcera vero illa gemmis omnibus erant cariora. Margaritarum enim „ natura nihil vitæ nostræ prodest, nec ullum usum habentibus necessarium explet; „ ulcera vero illa sunt omnis tristitiæ consolatio. Et ut discas quod hoc verum est, si „ quis filium legitimum unigenitum amittat, ostende infinitas ipsi gemmas, & non „ consolaberis dolorem; commonefaciens autem ipsum vulnerum Job, facile mederi „ poteris, sic dicens: Quid luges, homo? Tu quidem filium unum amisisti: Beatus „ autem ille, cum omnis filiorum cœtus ablatus fuisset, in ipsa quoque carne plagam „ accepit, & nudus in fimo sedebat, undique sanie diffluens, dum paulatim ipsius ca-„ ro consumeretur; justus, verax, in Deum pius, omni mala re abstinens, Deum vir-„ tutis testem habens. Si enim hæc verba dixeris, omnem lugentis tristitiam extinxe-„ ris, omnem dolorem sustuleris, & sic Justi vulnera margaritis utiliora fiunt. Imagi-„ namini igitur & vos Athletam illum, & existimate vos cernere fimum illum, & „ ipsum in medio stercoris sedentem: Statuam auream gemmatam, qualem dicere non „ novi: Neque enim tam pretiosam valeo materiam invenire, ut illi cruentato corpori „ comparari possit. Sic omni materia pretiosissima carnis illius natura erat multo vene-„ rabilior, & ulcera solaribus radiis splendidiora. Hi enim corporis oculos illuminant: „ Illa vero mentis nostræ lumina illustrant: Illa Diabolum penitus excœcaverunt. Pro-„ pterea namque post illam plagam resilivit, nec deinceps apparuit. Tu vero dilecte, „ & hinc disce tribulationis lucrum quantum est: Etenim quando dives erat, & otio „ fruebatur Justus, unde accusaret ipsum habuit, mendaciter quidem: Verum enimve-„ ro habuit unde diceret: *Num te gratis colit Job?* Postquam vero ipsum spoliavit, & „ fecit pauperem, nec hiscere quidem amplius ausus est. Et cum dives quidem esset, „ cum ipso pugnare parabat & supplantare minabatur: Postquam vero pauperem fecit, „ & omnia abstulit, & in extremum dolorem induxit, tunc repulsus est: Et quando „ sanum quidem erat ipsius corpus, manus apponebat: Ut vero ipsius carnem vulne-„ ribus implevit, tunc ausugit victus. Profanorum certaminum Pugiles cum adversa-„ riorum capita contriverint, tunc victores sunt & coronantur: Hic vero cum Justi „ corpus contrivisset, tunc victus est, & retrocessit: & postquam ipsius latera undique „ confodit, ipse quidem nihil profecit. Repositum enim thesaurum non abstulit: No-„ bis autem ipsum clariorem reddidit.

Et Sermone 1. *De Justo & Beato Job*, Tom. 6. Annuus, *inquit*, ad nos hodie „ certator orbis advenit, venit ad nos mirabilis Pugil atque Angelis par: Qui permul-„ tum a diabolo pulsatus, & permultum a Deo testimoniis comprobatus: Qui per-„ multum a diabolo tritus, & multa bravia ab Angelis spectatoribus consecutus; Qui „ ab inimico mirum in modum cæsus, & magnus vir magnis dignus coronis in orbe „ a Deo ostensus. . . . Angelica lingua nobis necessario accedat, quo summis, ut „ ita dicam, digitis unguenti alabastrum tangentes, Ecclesiam simul repleamus. Au-„ diamus Historiam de ipso dicentem: In omnibus his quæ evenerunt ei, nihil pec-„ cavit Job labiis in conspectu Domini „. Lege & hunc, & tres alios ejusdem argumenti Sermones elegantissimos.

Ita *S. Hieronymus* Epistola 103. *Job exemplar Patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur?*

Ita *S. Auguſtinus* Sermone 81. De verbis Evangelii ſecundum Matthæum. „ Sede-
„ bat, *inquit*, ſub magna preſſura Job in ſtercore, inops ſine ope, ſine ſubſtantia,
„ ſine filiis; plenus, ſed vermibus, quod quidem ad hominem pertinet exteriorem. Sed
„ quia & intus Deo plenus erat, laudabat Deum, & preſſura illa non illi erat ſcan-
„ dalum. Ubi ergo ſcandalum? Quando acceſſit ei uxor, & ait: *Dic aliquid in*
„ *Deum, & morere*. Omnibus quippe ablatis a Diabolo, exercitato Eva ſervata eſt,
„ non ad conſolationem, ſed ad tentationem viri. Ecce ubi ſcandalum. Exaggeravit
„ miſerias ejus, miſerias etiam ſuas cum illius, & cœpit perſuadere blaſphemiam. Il-
„ le autem qui erat mitis, quia Deus ex lege ſua docuerat eum, & mitigaverat a
„ diebus malignis, pax multa erat in corde ejus diligentis Legem Dei, & non erat
„ illi ſcandalum. Illa ſcandalum erat, ſed illi non erat. Denique vide mitem in Le-
„ ge Dei, Lege dico æterna. Nam Lex illa in tabulis data Judæis nondum erat tem-
„ poribus Job, ſed manebat adhuc Lex æterna in cordibus piorum, unde illa deſcri-
„ pta eſt, quæ populo data eſt. Quia ergo mitigatus erat Lege Dei a diebus malignis,
„ & pax ei multa erat diligenti Legem Dei, vide quam ſit mitis, quid reſpondet.
„ Hic diſce quid propoſui: Qui ſint mites. *Locuta es*, inquit, *tanquam una ex inſipien-*
„ *tibus mulieribus. Si bona percepimus de manu Domini, mala cur non ſuſtinemus?*

Et Sermone 91. „ Gratis ergo amandus eſt Deus. Nam diabolus hoc Sancto Job,
„ neſciens quid in illo intus ageretur, magnum crimen objecit, dicens: *Numquid gratis*
„ *colit Job Deum?* .... Sed talis erat vir Job, de quo nihil poſſet confingere. Nota
„ enim erat & nimis clara vita ejus. Sed quia multas habebat divitias, hoc objecit,
„ quod etſi eſſet, in corde eſſe poſſet, in moribus apparere non poſſet. Colebat
„ Deum, faciebat eleemoſynas; & quo corde faciebat, nemo ſciebat, nec ipſe Diabo-
„ lus; ſed Deus noverat. Perhibet Deus teſtimonium Servo ſuo: Diabolus calumnia-
„ tur Servo Dei. Permittitur ille tentari, probatur Job, confunditur Diabolus. Inve-
„ nitur Job gratis colere Deum, gratis diligere: Non quia aliquid dedit, ſed quia ſei-
„ pſum non abſtulit. Ait enim: *Dominus dedit, Dominus abſtulit; Sicut Domino pla-*
„ *cuit, ita factum eſt; Sit nomen Domini benedictum*. Ignis tentationis acceſſit; ſed
„ aurum, non ſtipulam invenit: Abſtulit ſordes, non convertit in cinerem. „

Tom. 5. inter Sermones de Diverſis p. 1328. Et Sermone 343. poſtremæ Editionis Monachorum Congregationis Sancti Mauri, de ſpiritualibus divitiis loquens, hæc habet: *His divitiis plenus erat Sanctus Job: Omnia uno ictu perierant, nihil in domo ejus remanſerat quibus paulo ante opulentus videbatur, ſubito mendicus, in ſtercore a capite uſque ad pedes vermibus ſcatens. Quid iſta miſeria miſerius? Quid interiore felicitate felicius? Perdiderat omnia illa quæ dederat Deus: Sed habebat ipſum, qui dederat omnia, Deum:* „ Nudus, *inquit*, exivi de utero ma-
„ tris meæ, nudus revertar in terram: Dominus dedit, Dominus abſtulit; Sicut Do-
„ mino placuit, ita factum eſt: Sit nomen Domini benedictum. *Certe pauper eſt? Certe nihil habet? Si nihil remanet, de quo theſauro gemmæ iſtæ laudis Dei proferebantur? Poſtea uſque ad carnem Tentator acceſſit: omnibus ſublatis tentatricem Mulierem reliquit. Evam dimiſit, ſed Adam ille non fuit. Et ibi qualis inventus eſt? Quomodo reſpondit uxori blaſphemiam ſuggerenti?* „ Locuta es, *inquit*, tanquam una ex inſi-
„ pientibus mulieribus. Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala cur non toleramus?
O virum putrem & integrum! o fœdum & pulcrum! o vulneratum & ſanum! o in ſtercore ſedentem, & in cœlo regnantem! Si amamus, imitemur.

Ita *S. Ambroſius Libro de Paradiſo*, Cap. 2. *Diaboli malitia*, inquit, *Job Sancti Viri fecit eſſe virtutem & patientiam clariorem. Hujus malitia juſtitiam ejus exercuit, ut certaret & vinceret, & victoriam corona ſequeretur.*

Et Enarratione in Pſalmum 37. *Cognoſcamus igitur, quoniam & ubi Diabolus vulnerat, ſagittæ Domini vulnerare dicantur. Nempe ſic legimus, quod cum in concilio Angelorum Sanctum Job ſervulum ſuum Dominus converſus ad Diabolum prædicaret; ut uteretur invidus, & humani generis adverſarius (laus enim inferioris ſubſtantiæ viri, condemnatio ejus eſt qui de ſtatu ſuperiore dejectus eſt) reſponderit Diabolus, Quia non gratis Job Dominum veneraretur, qui nutu Dei omnibus abundaret:* „ Sed mitte, *inquit*,
„ manum tuam, & tange omnia quæ habet: Videamus ſi non in faciem te benedicat.
Et Deus poteſtatem dedit Diabolo, ut mitteret manum ſuam in omnia quæ haberet Job.

Quibus

Quibus gesti, cum Sanctus Job immobilis in sua fortitudine permaneret, quia non est motus Job aut interitu filiorum, aut dispendio facultatum: iterum Dominus ad Diabolum dixit, illudens ei, quod dissipasset omnia quæ habuerat Job, filios ejus interemisset; ipsum tamen nequaquam movere de virtutis statione potuisset. Et ille respondit: „ Quæ- „ cunque habet homo, pro anima sua dabit. Sed mitte, *inquit*, manum tuam, & „ tange carnem & ossa ejus. *Et accepit iterum potestatem ut mitteret manum suam in corpus ejus; tamen ut animam ipsius custodiret. Et perfudit ulceribus Sanctum Job, ubi est egressus a Domino. Advertimus ergo quod manus Domini dicatur, ubi est hominis, Diabolo infestante, tentatio. Siquidem & Job manum Domini dixit esse quæ se texigerit, & sagittas Domini esse memoravit sagittas piratarum.*

Ita *S. Gregorius Magnus* Præfatione in Librum *Job* Cap. 2. *Ad confutandam impudentiam nostram, gentilis homo ad exemplum deducitur; ut quia obedire homo legi sub lege positus despicit, ejus saltem comparatione evigilet, qui sine lege legaliter vixit. Qua vero auctoritate Liber iste sit præditus, ita Sacrarum Paginarum soliditas attestatur, dum per Prophetam Ezechielem dicitur, Quod tres solummodo viri liberentur, Noe scilicet, Daniel, & Job. Nec immerito inter Hebræorum Vitas in auctoritatis reverentiam Vita Justi gentilis adducitur: Quia Redemptor noster sicut ad redemptionem Judæorum & Gentilium venit, ita utrorumque vocibus prophetari voluit.* Et Cap. 6. *Ad ostendendam innocentiam, venit Abel: Ad docendam actionis munditiam, venit Henoch: Ad insinuandam longanimitatem spei & operis, venit Noe: Ad manifestandam obedientiam, venit Abraham: Ad demonstrandam conjugalis vitæ castimoniam, venit Isaac: Ad insinuandam laboris tolerantiam, venit Jacob: Ad repetendam pro malo bonæ retributionis gratiam, venit Joseph: Ad ostendendam mansuetudinem venit Moyses: Ad informandam contra adversa fiduciam, venit Josue: Ad ostendendam inter flagella patientiam, venit Job. Ecce quam fulgentes Stellas in Cœlo cernimus: ut inoffenso pede operis, iter nostræ noctis ambulemus.*

Ita Ecclesia Græca pariter & Latina *B. Jobi* memoriam in sacris Fastis celebrans, hæc ad diem 10. Maji, illa ad diem 6. In Menologio *Basilii Porphyrogenti* Imperatoris, ad dictam diem hæc leguntur: *Memoria Jobi Viri Justi, & multorum certaminum victoris. Prophetavit autem annos quinque & triginta, ac Christi incarnationem præcessit annis mille nongentis viginti & quinque: Hunc coram Deo Justum, ac diu multumque probatum, expetivit a Deo Diabolus, ut quam diversimode affligeret. Cum autem Deus vellet eum magis illustrem ac glorioſum reddere, tradidit eum Diabolo: Qui non modo eum fortunæ bonis ac liberis spoliavit; sed & ipsum morbis aggrediens, vulneribus ac plagis undique circumseptum, in sterquilinium dejecit. Verum Sanctus Vir cum omnes has ærumnas constanter pertulisset, & in omnibus Deo gratias egisset, Diabolum summo affecit dedecore. Denuo etiam duplo majores divitias super terram assecutus, & uxorem resumens, ac liberos suscipiens, cum Deo de more se se summe gratum exhibuisset, in pace decessit.* His pene gemina sunt, quæ in MS. Synaxario Constantinopolitano, & in Menæis, ac Novo Anthologio habentur. In Menæis, totum officium Ecclesiasticum est de *S. Jobo*, & ejus virtutes, præsertim patientia, dignis laudibus celebrantur in Canone, cujus Acrostichis est.

τὸν μυριαθλὸν ἄξιον μέλπειν Ἰώβ.

Job canere dignum est mille pugnarum Virum.

Eodem die celebratur memoria *Jobi Justi* apud Syros in Typico *S. Sabæ*, & apud Arabes & Ægyptios in Martyrologio, quod ex Arabico *Gratia Simonius* Latine edidit.

In antiquissimo Hieronymiani Martyrologii Apographo Epternacensi ad diem 10. Maji legitur: *Alibi Depositio Job Prophetæ*. At *Natalis Job Prophetæ* exprimitur in MS. Serenissimæ Reginæ Sueciæ ab *Holstenio* laudato. *Depositio* apud *Notkerum*. Nudum nomen *Job Prophetæ* adscriptum est Martyrologiis *Usuardi* & *Adonis*. Vvandelbertus hoc eum versu celebrat ad eumdem diem:

Has quoque Job patiendi exemplo Sanctus honorat.

Sic denique Martyrologium Romanum: *In Terra Hus Sancti Job Prophetæ, admirandæ patientiæ Viri.*

Objiciunt Hæretici: Historiam *Jobi* fabulosam probari ex ipsius, Amicorumque nominibus, quæ scenica sunt, & argumento quod tractatur, (ut in Tragœdiis fieri solet)

BIBLIOT. P.P. O.F.M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

ſcilicet ſuadendæ patientiæ, congruis ſignificationibus accommodata. *Job* enim ſecundum vim nominis idem eſt ac *Dolens*: *Hus* Conſilium ſignificat, ut palam fiat conſilio ac prudentia graviſſimas calamitates & ærumnas ſuperari. Suas etiam arcanas ſignificationes habent Amicorum ipſius nomina. *Baldad* enim idem eſt ac *Vetuſta ſecreta*: *Sophar* idem quod *Speculator*: *Eliphas* idem quod *Aurum Dei*. Quibus deſignatur, Virum *Huſſuidem* hoc eſt, conſilio & prudentia præſtantem, nec opum vi, nec potentia, nec ſapientia hominem e ſtatu virtutis ſuæ dejici poſſe.

Secundo, modus ac ſtylus quo hæc deſcripta eſt Hiſtoria, fabuloſam eſſe arguit: Partim enim proſa, partim carminibus hexametris & pentametris exarata eſt; quod Tragœdiam ſapit.

Tertio, Concilium Angelorum Deo præſide, colloquium Satanæ, Quæſtiones a Deo factæ, reſponſiones Dæmonis, parabolice intelligi debent: Idem eſto igitur de reliquo argumento judicium.

Quarto, incredibile eſt, quod vir inter omnes Orientales ſpectatiſſimus repente ad tantam redactus ſit egeſtatem, ut in ſterquilinio ſederit, rebus omnibus ita deſtitutus, ut ſaniem ex ulceribus ſuis fluentem teſta abſtergere cogeretur.

Quinto, *Joſephi* de *Jobo* ſilentium ſuadere videtur *Jobum* fictitiam eſſe perſonam, & quæ de ipſo narrantur, meram fabulam eſſe, aut certe parabolam.

Reſpondetur ad primum, futile eſſe id argumentum, cum nominibus myſticam ſæpe ſignificationem, & rebus ipſis atque eventis congruentem ineſſe, providente Deo, aut parentibus, qui ipſa imponunt, quodam modo præſagientibus, probent *Abeli*, *Noe*, *Abrahami*, *Jacobi*, aliaque hujuſmodi nomina, quorum arcanas ſignificationes Scriptura ſacra paſſim notat. Atque hinc ſumi exquiſitæ Hebræorum ſapientiæ firmum argumentum oſtendit *Euſebius Lib.* 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 6. *Moſem illum*, inquit, *qui longe antequam vel ipſum Philoſophiæ nomen auditum eſſet in Græcia, de nominum impoſitione tam ſæpe, tamque diligenter ſua paſſim hiſtoria diſputavit, quique partim eorum qui apud ſe ſe erant omnium, uti ſingulorum maxime natura poſtulabat, cognomenta ſtatuit: partim eorum, ubi de viris ſanctioribus ageretur, mutationem, divino totam arbitrio judicioque reſervavit: Cum abs natura potius, quam ex impoſitione quadam ſua rebus ſingulis conſtare nomina intelligeret: Principem hoc in genere ducemque ſecutus Plato, eamdem prorſus inſiſtit viam, nec aliorum quam Barbarorum mentionem facit, apud quos eam nominis imponendi rationem ſervari teſtatur; Hebræos opinor ſignificans, cum apud alios ſane Barbaros hoc ſtudii ſolertiæque genus haud facile reperias. Enim vero docet in Cratylo, nequaquam id nomen habendum eſſe, quod ex conducto mutuoque conſenſu, nonnulli unam aliquam linguæ ſuæ particulam effundentes indiderint; ſed potius quamdam nominum proprietatem rebus ipſis innatam eſſe, ejuſdem omnino tam apud Græcos quam apud Barbaros rationis.* Sanctus etiam *Chryſoſtomus* Homilia 31. in Epiſt. ad Romanos, arcanas nominum ſignificationes in Scriptura Sacra diligenter conſideranda eſſe monet. *Eſt*, inquit, *& in nudis hiſce nominibus magnum invenire theſaurum: Nam ſi didiceris qua ratione Abraham ita vocatus ſit, qua ratione Sara, qua ratione Iſrael, qua Samuel, multarum rerum hiſtorias & hinc invenies. Poteris autem & a temporibus & a locis hoc ipſum congerere. Nam Adæ nomen non modica Philoſophia nos imbuet: Idem faciet & filii ipſius, & uxoris, & aliorum plurium. Multarum ſiquidem rerum monumenta ſunt nomina.* Sane in nominibus vim quamdam arcanam & fatidicam eſſe, profanis auctoribus viſum eſt: Qua de re eleganter *Auſonius*.

Nam divinare eſt nomen componere, quod ſit
Fortunæ, & morum, vel necis indicium.
Proteſilae, tibi nomen ſic fata dederunt,
Victima quod Trojæ prima futurus eras.
Idmona quod Vatem, Medicum quod Lapyga dicunt,
Diſcendas artes nomina præveniunt.

Procul a Chriſtianis auribus fati nomen: Sed divino conſilio viris maximis, & a Deo ſpeciatim electis nomina impoſita nemo neſcit. Quid ergo mirum, ſi *Job* tot ca-

la-

lamitatibus & ærumnis affligendus, a Deoque electus ut heroicæ patientiæ exemplar fidelibus praberet; utque insignis Christi, *Viri dolorum*, typus esset, ipsa vi nominis sui *dolorem* expressit? Quid mirum si ejus Amicis nomina imposita sunt, quorum ex significationibus allegoriæ quædam ejus Historiæ congruentes elici possent? Id certe *Jobum* scenicam esse ac fictitiam personam, & quæ de illa narrantur, fabulæ aut parabolæ loco habenda, minime probat. Ut enim ait *S. Gregorius* Præfationis in Job Cap. 7. *Quia Beatus Job venturi Redemptoris speciem teneat, etiam nomine demonstrat. Job quippe interpretatur, Dolens. Quo nimirum dolore vel Mediatoris Passio, vel Sanctæ Ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis vitæ fatigatione cruciatur.* Et Lib. 1. Cap. 5. explicans illa verba: *Vir erat in Terra Hus nomine Job*, ita scribit: *Hæc per historiam facta credimus, sed per allegoriam jam qualiter sint impleta videamus. Job namque interpretatur dolens, Hus vero consiliator: Quem ergo alium B. Job suo nomine exprimit, nisi eum de quo Propheta loquitur, dicens: Dolores nostros ipse portavit? Qui Hus terram inhabitat, quia in corde Populi consiliatoris regnat.* Arcana ergo nominum significatio Historiæ veritati non officit: Immo nominum commemoratio confirmat egregie historiæ veritatem, narrationemque aliquam e parabolarum numero eximendam ostendit. Unde *S. Joannes Chrysostomus* Divitis Epulonis & Lazari Mendici veram esse historiam, non parabolam, ex adscriptis nominibus propriis approbat, Homilia De Divite & Lazaro. *Neque*, inquit, *in parabola dicenda nomina sunt. Parabolæ illæ sunt ubi ponuntur exempla & tacentur nomina.* Et longe ante ipsum *Tertullianus* Libro de Resurrectione Carnis: *Quid illic Lazari nomen*, inquit, *Si non in veritate res est?* Adscripta igitur *Jobi*, & Amicorum ejus, & Terræ *Hus*, aliarumque Urbium nomina, etsi mysticis gravida significationibus, probant *Jobum* aliquando extitisse, & quæ de eo in Scriptura Sacra narrantur, veram esse Historiam.

Respondetur ad secundum, Veras Historias non solum soluta oratione, sed & carmine conscribi ac enarrari posse, quod multis exemplis facile probaretur; & in Scriptura Sacra multa hujusmodi occurrunt, ut Canticum Moysis, *Deuteronomii* 32. Canticum Debboræ & Barac, *Judicum* 5. Canticum David, 2. *Regum* 22. & alia passim Cantica; totus Psalmorum Liber, in quo multa sunt historica, plurima prophetica; Jeremiæ Lamentationes, &c. Quamvis ergo Liber *Job* sit ex parte versibus conscriptus, perperam & inscite omnino colligitur fabulosam Historiam in eo enarrari, & *Jobum* ipsum scenicam personam esse, nec usquam inter mortales vixisse: Maxime cum ea quæ propriè historica sunt, & ad vitam, mores, calamitatem, ac prosperitatem *Jobi* pertinent, duobus primis Libri capitibus, & postremo, soluta oratione narrentur: Verba vero *Job*, Amicorum Interlocutiones, ejusdem responsiones, metricis numeris illigentur, eorumque delectu verborum exprimantur, non quæ prolata sunt, sed quæ proferri pro tempore potuerunt. Non enim verisimile est *Jobum* in summis animi & corporis doloribus carmina ad uxorem & amicos fudisse, aut ipsos vicissim virum tot malis oppressum versibus esse allocutos. Hæc responsio sumpta est ex *S. Hieronymo* Præfatione in Job: *A principio itaque Voluminis*, inquit, *usque ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est.* „ *Porro a verbis Job, in quibus ait:* Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua di- „ ctum est: Conceptus est homo: *usque ad eum locum, ubi ante finem Voluminis* „ *scriptum est:* Idcirco me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere: *Hexametri Versus sunt, dactylo spondeoque currentes: & propter linguæ idioma crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis, quod Metrici magis quam simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usque ad finem Libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme Scripturarum Cantica comprehendi; legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsareensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit.*

Respondetur ad tertium, Non elevari veritatem Historiæ, quod aliqua figurate dicta in ea intelligantur. Quis enim dixerit *S. Augustinum* non credidisse creationem rerum, prout a Moyse narratur initio Geneseos, Historiam esse verissimam, quia sex dies figu-

rate

rate intelligendos censuit? Præterea pro concesso sumi non debet, quod concilium illud Angelorum, in eoque acta, per metaphoram intelligenda sint, cum celebres Interpretes rem vere ita gestam, & proprie accipiendam contendant, eo tamen, qui Spiritibus convenit, modo. Quamquam hæc imaginaria visione Scriptori Sacro repræsentata, non re ipsa ita gesta, sit verisimilius: Quod tamen Historiæ veritati non officit, uti nec veritati Historiæ *Achab* non absimile *Michææ* Prophetæ visum, 2. Regum 22. *Vidi*, inquit, *Dominum sedentem super solium suum, & omnem Exercitum cœli assistentem ei a dextris & a sinistris: & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuscemodi, & alius aliter. Egressus est autem Spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis. Egredere, & fac ita.*

Respondetur ad quartum, non esse supra fidem historiæ, quod vir potentissimus & ditissimus ad extremam egestatem redactus sit, in sterquilinium dejectus, & a suis delictus, si semel admittamus, quod Dei auctoritas credere jubet, concessam Diabolo rin omnia ejus bona, & corpus potestatem, ea solum lege ne ipsum perimeret. Mirum non esse quod hominum animi, etiam familiarium, & subditorum, ab eo penitus alienati sint, ad eum statum redacto, ut cadaver spirans videretur, totusque ex ulceribus & fœtore conflatus. *Davidem* Regem relictum & proditum a suis, & totius pene Regni conspiratione expetitum ad mortem, tempore conjurationis Absalomiticæ fidem conciliare statui *Jobi* in extrema calamitate derelicti. Illam *Jobi* egestatem, calamitatem, dolores, derelictionem, eo minus incredibiles videri, quod in his typus Christi fuerit in Passione sua a cognatis, a Discipulis, ab ipso Patre derelicti.

Respondetur ad quintum, ex *Josephi* silentio nihil confici, cum multa ad Sacram Historiam pertinentia prætermiserit, multa interpolaverit. Adde quod Judaicę Gentis Historiam narrandam susceperat; quod ut exequeretur necesse non fuit ut *Jobi* meminisset, neutiquam ex Hebræo, sed ex Gentili Populo oriundi. Denique *Jobi* meminit, ejusque Historiam notam habuit *Josepho* antiquior *Aristeus* ab *Alexandro Polyhistore* laudatus, apud *Eusebium* loco superius descripto.

PROPOSITIO II.

Jobum Idumæum fuisse, ex genere Esau ortum, longe probabilius est, quam Chananæum extitisse.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra, *Genesis* 36. & 1. *Paralipomenon* Cap. 1. ubi *Jobab* regnasse in Terra Edom, & fuisse Pronepotem *Esau* traditur. *Jobab* autem eumdem esse cum *Jobo*, 70. Interpretes docent. Verba *Mosis* Cap. 36. Geneseos Vers. 31. 32. 33. ita habent: *Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom antequam haberent Regem filii Israel, fuerunt hi: Bela filius Beor, nomenque Urbis ejus Denaba. Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo JOBAB filius Zaræ de Bosra.* Quæ totidem verbis repetuntur 1. *Paralipomenon* 1. Vers. 43. & 44. Septuaginta vero Interpretes in clausula adtexta Libro *Jobi*, quam supra descripsi in Synopsi Articulo 4. tradunt, *Jobab qui vocatur Job*, habitasse *in finibus Idumææ & Arabiæ*, & accepisse *uxorem Arabissam*. Quæ tametsi in Hebræo non legantur, satis habent ponderis ad Historię veritatem approbandam, in his quę summam fidei non spectant, nec Hebraico Textui, aut Vulgatę Editioni Latinę repugnant: Maxime cum antiqui Interpretes, & spectatissimi Patres clausulam illam ut genuinam admittant.

Nec ullius est momenti *Oleastri* objectio ex diversifitate nominum *Job & Jobab* petita; quę scilicet non solum in contractione differunt, sed etiam in ipsa radicali litera: Siquidem *Job* per *Aleph*, at vero *Jobab* per simplex *Jod* scribitur. Huic enim objectioni satisfaciunt eruditi Scripturæ Sacrę Commentatores, observando non semper idem nomen iisdem scribi characteribus, & nominum contractiones, variasque inflexiones tum in Hebręa, cum in aliis linguis frequentes esse. Pręterea, non esse mirum quod litera *Aleph* aliquando deficiat ubi adesse deberet, cum una sit ex literis quas Hebræi deficientes

tés vocant: Atque in illo nomine, etiam cum ſcribitur, ſono tamen aut pronuntiatione non exprimatur, ſed quieſcat.

Præterea, *Jobum* in Terra *Hus* habitaſſe, ex Libri ejus initio conſtat: *Vir erat in Terra Hus, nomine Job.* At Terram Hus in Idumæa fuiſſe, teſtatur *Jeremias* Lamentationum 4. 21. *Gaude*, inquit, *& lætare filia Edom, quæ habitas in Terra Hus: Ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.*

Accedit, quod *Jobab* ſive *Job* Huſſitidis incola, ex Boſra oriundus erat, ut *Geneſis* 36. legimus: *Regnavit Jobab filius Zare de Boſra.* Eſſe porro triplicem Urbem ejus nominis, Viri Eruditi obſervant: Primam in regione Trachonitide, in ſorte dimidiæ Tribus Manaſſe, datam Sacerdotibus, unamque ex civitatibus confugii: (*Joſue* 21. 27.) Hæc in Hebræo dicitur *Beſthera*: Unde Latinum nomen mendoſe legi in Editione Vulgata *Maſius* exiſtimat. Alteram in regione Moabitides cis Montes Abarim, ad Mare Mortuum, in ſorte *Ruben*, non longe a Jordane: Urbem pariter confugii, Sacerdotibus datam, quæ in Vulgata Editione *Boſor*, in Hebræo *Beſer* & *Boſra* etiam nominatur, variantibus lectionibus. (*Deuteronomii* 4. 43. *Joſue* 20. 8. *&* 21. 27.) Tertiam in Idumæa, cum qua ſemper in Scripturis conjungitur. Iſaiæ 34. 5. & 6. *Inebriatus eſt in cœlo gladius meus. Ecce ſuper Idumæam deſcendet .... Victima enim Domini in Boſra, & interfectio magna in Terra* Edom. Et 63. Verſ. 1. *Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* Item *Amos* 1. Verſ. 2. 12. *Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Edom, & ſuper quatuor non convertam eum: eo quod perſecutus ſit in gladio fratrem ſuum ..... Mittam ignem in Theman, & devorabit ædes Boſræ.* Hanc *Jobab* ſeu *Jobi* patriam fuiſſe veriſimillimum eſt, adeoque ipſum Idumæum extitiſſe, ex genere *Eſau*.

Ad hæc Amici Jobi *Eliphaz Themanites*, *Baldad Suhites*, & *Sophar Naamathites*, vel Idumæi fuerunt, vel Idumææ finitimi.

Probatur ſecundo ex antiquis Patribus & Auctoribus Eccleſiaſticis *S. Irænco*, *S. Hippolyto*, *Euſebio Cæſareenſi*, & *Emiſſeno*, *Apollinario*, & *Euſtathio*, quorum opinionem de *Melchiſedeco* & *Jobo* recenſens *S. Hieronymus* Epiſtola 126. ad *Evagrium*, ſcribit: *Ajunt ipſum quoque Job non fuiſſe de genere Levi, ſed de ſtirpe Eſau, licet aliud Hebræi autument.* S. Athanaſius, ſeu alius apud ipſum Auctor Synopſeos Scripturæ Sacræ, idem confirmant. *Vixit autem Job*, inquit, *ante tempora Moſis. Erat enim quintus ab Abraham, ex poſteris Eſau.*

S. Joannes Chryſoſtomus Sermone 2. *De Juſto & Beato Job* eidem ſententiæ ſubſcribit. Explicans enim hæc verba: *Vir erat in Terra Auſitide*, ait: *Prædicat eum & a natura, & a Provincia, ut quemadmodum miraris hominem audiens, ſupraque hominem viventem, & Provinciam ex qua tantus fructus floruit vere mireris: Qualiſque roſa in ſpinarum medio germinaverit, diligenter attende. Provincia namque Auſitis, Eſau Provincia erat. Nominat profani pravique Eſau ſedem: Sicut inquit Apoſtolus: Ne quis fornicator, aut profanus ut Eſau. Quo diſcas, quibus ex malitiæ ſcholis quantus veritatis fructus eruperit. Sed hunc non modo Eſau Provinciæ tulit, ſed & radix ipſa prava: Pronepos enim accuſati & reprehenſi erat. Nam Scriptura quintum ab Abraham dicit eſſe Job. Quomodo autem quintus ſit, audi: Abraham genuit Iſaac: Iſaac Eſau: Eſau Raguelem: Raguel Zaram: Zara Job. Succeſſionem ergo ab Abraham habuit per Eſau. Oſtendit igitur Scriptura radicem, quo fructum admireris.*

S. Auguſtinus Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 47. idem aſſerit. *Nec ipſos*, inquit, *Judæos exiſtimo audere contendere, neminem pertinuiſſe ad Deum præter Iſraelitas, ex quo propago Iſrael eſſe cœpit, reprobato ejus fratre majore. Populus enim revera, qui proprie Dei populus diceretur, nullus alius fuit: Homines autem quoſdam non terrena ſed cœleſti ſocietate ad veros Iſraelitas ſupernæ cives Patriæ pertinentes etiam in aliis Gentibus fuiſſe, negare non poſſunt: Quia ſi negant, facillime convincuntur de Sancto & mirabili viro Job, qui nec indigena, nec proſelytus, id eſt, advena Populi Iſrael fuit; ſed ex Gente Idumæa genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus eſt: Qui divino ſic laudatur eloquio, ut quod ad juſtitiam pietatemque attinet, nullus ei homo ſuorum temporum coæquetur. Quæ tempora ejus quamvis non inveniamus in Chronicis, colligimus tamen ex Libro ejus, quem pro ſui merito Iſraelitæ in Auctoritatem Canonicam receperunt, tertia generatione poſteriorem.*

rem fuiſſe quam Iſrael. Divinitus autem proviſum fuiſſe non dubito, ut ex hoc uno ſciremus etiam per alias Gentes eſſe potuiſſe, qui ſecundum Deum vixerunt, eique placuerunt pertinentes ad ſpiritalem Jeruſalem. Quod nemini conceſſum fuiſſe credendum eſt, niſi cui divinitus revelatus eſt unus Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus: Qui venturus in carne ſic Antiquis Sanctis prænuntiabatur, quemadmodum nobis veniſſe nuntiatus eſt, ut una eademque per ipſum fides omnes in Dei Civitatem, Dei domum, Dei templum prædeſtinatos perducat ad Deum.

Job 1. *Gen.* 36. Favet eidem ſententiæ *Theodoretus* Quęſtione 93. in Geneſim, ubi hæc habet: *Unde Job originem traxit? Ab Eſau. Hoc enim docet quæ de eo ſcripta eſt Hiſtoria.* Vir enim erat, *inquit*, in regione Auſitide. *Hoc itidem demonſtravit & Beatus Moſes, qui deſcribens ſucceſſiones eorum qui regnaverunt ab Eſau, ſic ait:* „ Mortuus eſt Balac, & „ regnavit pro eo Jobab Filius Zarę de Boſora. *Quæ omnia conſentiunt cum Hiſtoria Job.* Favet etiam *S. Gregorius Magnus, Præfatione in Librum Job.*

Favet Eccleſia Græca in Menologio *Baſilii Porphyrogeniti* Imperatoris ad diem 6. Maji: *Beatus Job*, inquit, *erat ex Regione Æſitidis, quæ ſita eſt ad fines Judææ & Arabiæ, filius prognatus ex filiis Eſau, ita ut ſit quintus ab Abrahamo.*

Favet denique *Ariſtæas* apud *Euſebium Libro 9. Præparationis Evangelicæ*: Quem locum inter probationes prioris Propoſitionis legere eſt.

Objicies inſignem *S. Hieronymi* locum Libro Quæſtionum ſeu Traditionum Hebraicarum in Geneſim. *Primogenitus Nachor fratris Abraham de Melcha uxore ejus, filia Aran, natus eſt Hus, de cujus ſtirpe Job deſcendit, ſicut ſcriptum eſt in exordio Voluminis ejus. Vir fuit in Terra Hus nomine Job. Male igitur quidam exiſtimant Job de genere eſſe Eſau: Siquidem illud quod in fine Libri ipſius habetur, eo quod Syro ſermone translatus eſt, & quartus ſit ab Eſau, & reliqua quæ ibi continentur, in Hebræis Voluminibus non habentur.*

Reſpondetur *S. Hieronymi* ſeu Hebræorum approbatam ab ipſo ſententiam, prævalere non debere Patrum reliquorum opinioni in Scriptura Sacra fundatæ, cum nullo nitatur argumento. Quod enim filius *Nachor* primogenitus *Hus* appellatus ſit, non probat, ab ipſius nomine Terram quam *Job* incoluit fuiſſe nuncupatam, adeoque ipſum ex ſtirpe *Nachor* fuiſſe oriundum. Tres enim homines in Sacra Scriptura legimus eodem nomine *Hus* appellatos, qui diverſis temporibus vixerunt. Primus fuit filius *Aram* & *Semi* nepos: (*Geneſis* 10. *Verſ.* 23.) Alter primogenitus Nachor: (*Geneſis* 22. *Verſ.* 21.) Tertius inter Horręos, ſive Corrhæos. (*Geneſis* 36. *Verſ.* 28.) Eſt autem veriſimilius Terram Hus, cujus *Job* incola fuit, a Nepote *Semi* nomen ſumpſiſſe, quam a filio *Nachor*. Id enim aſſerunt 70. Interpretes, quorum ſententiam ſuo ſuffragio Sanctus ipſe *Hieronymus* comprobat in Traditionibus Hebraicis ad Cap. 10. Geneſis. *HUS*, inquit, *Trachonitidis & Damaſci conditor, inter Palæſtinam & Cœlen-Syriam tenuit Principatum: A quo 70. Interpretes in Libro Job, ubi in Hebræo ſcribitur, Terra Hus, regionem Auſitidem, quaſi Huſitidem tranſtulerunt.* Id confirmatur ex *Chriſtiano Adrichomio in Theatro Terræ Sanctæ*, in dimidia Tribu Manaſſe, ultra Jordanem, habitationem *Jobi* his verbis deſcribente, Cap. 97. *Terra Hus regio, quæ Hebraica voce Hus ſive Huz. Us & Uz dicitur a 70. Interpretibus, Græce* Αὐσίτις *quaſi* Οὐσίτις, *Huſitis nominatur. Sita eſt autem ultra Jordanem, in Trachonitide regione, inter Palæſtinam & Cœleſyriam media. Juxta Joſephum & Hieronymum, condita eſt, & nomen accepit ab Hus filio Aram, filii Sem, filii Noe, qui & Trachonitidis, & Damaſci conditor fuit; & in hac regione primus habitationem & Principatum tenuit. Ibidem poſtea, uti Sacra narrat Hiſtoria, etiam Beatus Propheta Job habitavit & Principatum habuit. Hujus autem ſepulcralem Pyramidem apud Suetam etiamnum oſtendi*, addit. Et Cap. 92. ait: *Sueta, quæ & Suita, Suites, Subi & Suchi vocatur, inclita in Terra Hus Urbs eſt .... Ex hac originem ſimul & cognomen traxit Baldad Suites, ſeu Suithes unus ex tribus præcipuis Amicis, qui Sanctum Job in tribulatione ejus inviſerunt.* Et Cap. 78. *Pyramis ſepulchri Beati Job, quæ etiam in planioribus locis Terræ Hus ad Orientem Suetæ Civitatis monſtratur a Græcis, aliiſque Gentibus, quod Propheta ibi ſepultus ſit, in honore habetur.*

Præterea *S. Hieronymus* HELIU unum ex Amicis *Jobi*, cum nomen *Buziti*, ex ſtir-

stirpe *Nachor* pariter progenitum tradit, ex altero videlicet ejus filio, cui nomen *Buz*. (Genesis 22. 21.) At 70. Interpretes Cap. 32. Libri *Job* Vers. 2. *Ausitidis regionis* hominem appellant, adeoque Idumæum faciunt, & ex *Esau* prognatum. Nec vero probabile videtur, quod *S. Hieronymus* addit, Istum *Heliu* amicum *Job* fuisse *Balaam* Ariolum, qui maledicere voluit Populo Hebræo, (*Numerorum* 23.) & gladio interemptus est ab Hebræis proxime ante mortem Mosis, (*Numerorum* 31. 8.) Enimvero cum *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis ad Cap. 36. Genesis *Eliphaz* alterum ex tribus illis amicis *Job*, & socium *Heliu*, ex *Esau* prognatum asserat, illa verba, *Et peperit Ada Esau Eliphaz*, explicans: *Iste est Eliphaz*, inquit, *cujus Scriptura in Job Volumine recordatur. Isti filii Esau, & isti Principes eorum, ipsa est Edom*: Ipsum *Heliu* vixisse necesse est, priusquam *Jacob* in Ægyptum descenderet. A descensu porro *Jacob* in Ægyptum usque ad Exodum anni ducenti & quindecim fluxere; ad obitum autem *Mosis*, quem *Balaami* cedes paululum antecessit, anni ducenti quinquaginta quinque. Ex quo sequitur, si ille *Heliu* fuit *Balaam* Ariolus, ipsum ultra ducentos & quinquaginta quinque annos vitam produxisse, quod nemini homini ea ætate contigit.

PROPOSITIO III.

Liber Jobi Sacer est & Canonicæ Auctoritatis.

PRobant primo hanc Propositionem Sententiæ ex Libro *Job* delibatæ ab Hagiographis Scriptoribus, quas passim per totum Sacrorum Voluminum corpus sparsas Interpretes deprehenderunt. Scriptum est Job 3. 2. *Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo.* Scripsit *Jeremias* Cap. 22. Vers. 14. *Maledicta dies in qua natus sum: Dies in qua peperit me mater, non sit benedicta.* Scriptum est *Job* 15. Vers. 35. *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos.* Scripsit *David* Psalmo 7. Vers. 14. *Ecce parturiit injustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Et *Isaias* Cap. 109. *Vers.* 4. *Conceperunt laborem, & peperevunt iniquitatem.* Scriptum est *Job* 19. Vers. 7. 8. *Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: Vociferabor, & non est qui judicet. Semitam nostram circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.* Scripsit *Jeremias* Threnorum 3. 8. 9. *Sed & cum clamavero & rogavero, excluśit orationem meam: Concluśit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.* Scriptum est *Job* 21. Vers. 7. 8. 9. *Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.* Scripsit *Jeremias* Cap. 12. Vers. 1. 2. *Quare via impiorum prosperatur: Bene est omnibus qui prævaricantur & inique agunt? Plantasti eos, & radicem miserunt, proficiunt & faciunt fructum: Prope es tu ori eorum, & longe a renibus eorum.* Scriptum est de Sapientia *Job* 28. Vers. 12. & sequentibus: *Sapientia vero ubi invenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit: Non est in me; & mare loquitur: Non est mecum. Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonico pretiosissimo vel saphiro. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri . . . Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tinctura mundissimæ componetur.* Scriptum est *Sapientiæ* 7. Vers. 8. 9. *Præposui illam Regnis & sedibus, & divitias nihil esse duxi in comparatione illius. Quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius.* Scriptum est *Job* 28. Vers. 28. *Ecce timor Domini, ipsa est Sapientia.* Scribit Salomon *Proverbiorum* 1. Vers. 7. *Timor Domini Principium Sapientiæ.* Scriptum est *Job* 34. Vers. 19. *Qui non accipit personas Principum, nec cognovit Tyrannum, cum disceptaret contra Pauperem: Opus enim manuum ejus sunt universi.* Legitur *Sapientiæ* 6. Vers. 8. *Non enim subtrahet personam cujusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit.* Job 34. Vers. 9. de Mari scriptum est: *Circumdedi illud terminis meis, & posui vestem, & ostia, & dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic con-*

confringes tumentes fluctus tuos. De eodem legitur *Proverbiorum* 8. Verſ. 29. *Quando circumdabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos*. Scriptum eſt *Job* 38. Verſ. 44. *Qui præparat corvo eſcam ſuam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos:* Legitur *Pſalmo* 146. Verſic. 9. *Qui dat jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum*. Adde quod teſtimonium Libri *Job* tanquam Sacri & Canonici profert *S. Paulus* 1. ad Corinthios 3. Verſ. 19. *Sapientia enim hujus Mundi ſtultitia eſt apud Deum: Scriptum eſt enim: Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum*. Id autem ſcriptum eſt *Job* 5. Verſ. 13. *Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum*.

Probatur ſecundo ex Hebræorum conſenſu, Librum *Job* in Sacrorum Voluminum Canonem referentium.

Probatur tertio ex ſumma Patrum, Conciliorum, & totius Eccleſiæ Græcæ & Latinæ conſenſione; ſcilicet ex *Melitone* in Epiſtola ad *Oneſimum*, cujus fragmentum legitur apud *Euſebium* Libro 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. 26. *Editionis Valeſii*. 2. Ex *Origene* in Expoſitione Pſalmi 1. ut refert *Euſebius* Libro 6. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. 25. 3. Ex *S. Athanaſio* ſeu alio Synopſeos Scripturæ Sacræ ſecundo Operum ipſius Volumine editæ Auctore. 4. Ex Concilio Laodiceno, Canone ultimo. 5. Ex *S. Gregorio Nazianzeno* Carmine 33. 6. Ex *S. Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi* 4. *Illuminatorum*. 7. Ex *S. Epiphanio Hæreſi* 5. quæ eſt *Stoicorum*, n. 6. & Libro *De Menſuris & Ponderibus*, Cap. 4. 8. Ex *S. Hilario* Præfatione in Pſalmos 9. Ex *S. Hieronymo qui Librum Job* primum inter *Hagiographa* recenſet in Prologo Galeato; & in Epiſtola ad *Paulinum* ſic de eodem loquitur: „ Job exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermo„ ne compiectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur: Omneſque „ leges Dialecticæ propoſitione, aſſumptione, confirmatione, determinat. Singula in eo „ verba plena ſunt ſenſibus. Et ut de cæteris ſileam, Reſurrectionem corporum ſic „ prophetat, ut nullus de ea vel manifeſtius vel cautius ſcripſerit. Scio, inquit, quod „ Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum; & rurſum „ circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum ego „ ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu „ meo." 10. Ex *S. Auguſtino Libro* 2. *De Doctrina Chriſtiana*, *Cap.* 8. 11. Ex Concilio Carthaginenſi III. celebrato anno 397. Canone 47. 12. Ex *Innocentio I.* Pontifice Maximo Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum. 13. Ex *Gelaſio* 1. in Synodo Romana 70. Epiſcoporum. 14. Ex quinta Synodo Oecumenica in qua damnatus eſt *Theodorus Mopſueſtenus* inter alios errores. *Per omnia reprobans Scripturam Job, & Conſcriptori maledicens*, (*Idem autem eſt dicere Sancto Spiritui*.) Effutiebat autem *Theodorus Mopſueſtenus*, hujus Libri Scriptorem oſtentare voluiſſe fabularum Ethnicarum ſcientiam, cum uni ex filiabus *Job* Nomen impoſuit *Amaltheæ cornu*, ſecundum Verſionem 70. Interpretum, quæ *Cornu ſtibii*, ſecundum Hebræum Textum & Vulgatam noſtram vocatur, *Job* 42. 14. 15. Ex *S. Joanne Damaſceno Libro* 4. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 18. 16. Ex *Nicephoro* Patriarcha Conſtantinopolitano. 17. Ex *Eugenio IV.* Pontifice Maximo in Decreto pro Inſtructione Armenorum. 18. Ex Concilio Tridentino Seſs. 4.

Objiciunt Hæretici nonnulli, eum Librum non eſſe Canonicæ Auctoritatis, in quo proponitur ceu patientię & moderationis exemplar ſæculis omnibus celebrandum, Vir qui in tantos impatientię motus erumpit, ut diei nativitatis ſuæ maledicat; ut adverſus Deum indignabundus obmurmuret quod eum in lucem ediderit; ut Deo Tyrannidem exprobret, & juſtitiam illius accuſet, ut de ſua ipſe juſtitia pręſumat atque glorietur; ut denique animum deſpondeat in calamitate, ac laqueum optet præ diuturnis & acerbis doloribus: His porro Characteribus deſcribitur illo in Libro *Jobus*, & tamen proponitur ut patientiæ & moderationis exemplar ſęculis omnibus celebrandum: Ille itaque Liber non eſt Canonicę Auctoritatis.

Probatur minor ex ipſiuſmet Libri ſententiis. Legimus enim Cap. 3. *Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt: Conceptus eſt homo. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus deſuper, & non illuſtretur lumine . . . . Sit nox illa ſolitaria nec laude digna: Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare*

Levia-

Leviathan. Obtenebrentur ſtellæ caligine ejus: Expectet lucem, & non videat, nec ortum ſurgentis Auroræ: Quia non concluſit oſtia ventris qui portavit me, nec abſtulit mala ab oculis meis. Quare non in vulva mortuus ſum, egreſſus ex utero, non ſtatim perii?

Job 6. Verſ. 2. *Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui; & calamitas, quam patior, in ſtatera. Quaſi arena Maris hæc gravior appareret.*

Job 7. Verſ. 15. 16. *Quamobrem ſuſpendium elegit anima mea, & mortem oſſa mea. Deſperavi, nequaquam ultra jam vivam.*

Job 9. Verſ. 22. 23. de Deo dicitur: *Innocentem & impium ipſe conſumit. Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis Innocentum rideat.*

Job 27. Verſ. 6. *Juſtificationem meam quam cœpi tenere, non deſeram: Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.*

Denique ſic Deum alloquitur Cap. 30. Verſ. 21. *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adverſaris mihi.*

Reſpondetur: Cum Beatus *Job* Propheta fuerit, pleraque ejus verba ſecundum ſuperficiem literæ accipienda non eſſe, ſed altiorem in eis ſenſum conſiderandum, quem ſub eis latere voluit Spiritus Sanctus. Non eſt ergo cenſendus diei ſuo maledixiſſe ex impatientis animi motu, ſed ex pietatis affectu; quia non ſpectabat diem primæ conditionis, in qua homo in juſtitia & ſanctitate creatus eſt, ſed diem nativitatis, qua homo in peccato conceptus, & miſeriis obnoxius, editus in lucem eſt: Diem illum ſpectavit ut aditus eſt vitæ præſentis, calamitatibus, tentationibus, peccatis, morti demum ſubditæ, non quatenus aditus eſt ad vitam futuram: Diem illum ſpectavit ſecundum judicium hominum qui res humanas & perituras magni faciunt, quorum vanam opinionem vult confundere, non ſecundum ordinem divinæ Providentiæ. Sic maledixit diei ſuæ *Jeremias* Cap. 20. Verſ. 14. & ſequentibus: *Maledicta dies, in qua natus ſum. Dies in qua peperit me mater mea, non ſit benedicta. Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus eſt tibi puer maſculus: & quaſi gaudio lætificavit eum. Sit homo ille ut ſunt civitates, quas ſubvertit Dominus, & non pœnituit eum: Audiat clamorem mane, & ululatum in tempore meridiano: Qui non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea ſepulcrum, & vulva ejus conceptus æternus. Quare de vulva egreſſus ſum, ut viderem laborem & dolorem, & conſumerentur in confuſione dies mei?* *Job* itaque ut ſcite obſervat *S. Gregorius Magnus Lib. 4. Mor. Cap. 5. Nequaquam maledictum per impatientiam protulit, qui ad maledictionis vocem Amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim ira motus malediceret, audito damno ſubſtantiæ, cognita morte filiorum, cum proculdubio ad maledictionem dolor excitaret. Sed tunc quid dixerit, audivimus. Ait namque*: Dominus dedit, Dominus abſtulit. *Rurſum: Si ira motus malediceret, ſaltem percuſſus in corpore, vel male ſuaſus a conjuge, maledictum inferre potuiſſet. Sed quid tunc reſpondit agnovimus. Ait namque*: Locuta es quaſi una ex ſtultis mulieribus. Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus? *Poſt hæc vero deſcribitur, quia Amici veniunt, flent, conſident, tacent. Moxque ſubjungitur hoc: Quod diei ſuo maledixiſſe perhibetur. Nimis itaque congruum eſt ut ſuſpicemur, eum nullo inſtigante; nullo pulſante, ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere, quem nimirum novimus inter damna rerum mortemque filiorum, inter vulnera corporis, inter verba male ſuadentis uxoris, magna Creatori præconia humili mente reddidiſſe. Patefecit ergo qua mente hæc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiam percuſſus enarravit.*

Addit *S. Gregorius*, Maledictum duplex in Scriptura Sacra diſtinguendum eſſe; *Aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio juſtitiæ, aliter livore vindictæ. Maledictum quippe juſtitiæ judicio ipſi primo homini peccanti prolatum eſt, cum audivit*: Maledicta terra in opere tuo. *Maledictum judicio juſtitiæ profertur, cum ad Abraham dicitur*: Maledicam maledicentibus tibi. *Rurſum quia maledictum non judicio juſtitiæ, ſed livore vindictæ promitur, voce Pauli Apoſtoli prædicantis admonemur, qui ait*: Benedicite, & nolite maledicere: *Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur; Quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit niſi examine & virtute juſtitiæ. Cum ergo Sancti Viri maledictionis ſententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, ſed ex juſtitia examinis erumpunt. Intus enim ſub-* Cap. 6. Rom. 12.

tile

tile Dei judicium aſpiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoſcunt: & eo in maledicto non peccant, quod ab interno judicio non diſcordant ..... Igitur ſi ſubtiliter Beati Job verba penſamus, non eſt ejus maledictio ex perſona delinquentis, ſed ex rectitudine Judicis: non eſt ira commoti, ſed doctrina tranquilli. Qui enim tam recta maledicens intulit, non perturbationis vitio ſuccubuit, ſed doctrinæ magiſterium impendit. Vidit quippe Amicos cum clamore flere, vidit veſtes ſcindere, vidit pulvere capita conſpergere, vidit conſideratione ſuæ percuſſionis obmuteſcere; & Vir Sanctus inſpexit, quia hi qui proſpera temporalia requirebant, ex comparatione mentis propriæ aut temporali fractum adverſitate crediderant. Perſpexit quod tranſitoria afflictione percuſſum deſperate non flerent, niſi ipſi deſperatam mentem ab ſpe incolumitatis internæ ſubtraherent: & dum erumpit foras in vocem doloris, vulneratis intus oſtendit virtutem medicaminis, dicens: Pereat dies in qua natus ſum. *Quid enim debet per diem nativitatis, niſi omne hoc tempus noſtræ mortalitatis intelligi? Quod quamdiu nos in hac noſtræ mutabilitatis corruptione retinet, æternitatis nobis incommutabilitas non apparet. Qui igitur diem jam æternitatis videt, ægre diem ſuæ mortalitatis ſuſtinet. Et notandum, quia non ait: Pereat dies in qua conditus ſum; Sed:* Pereat dies in qua natus ſum. *In die quippe juſtitiæ homo eſt conditus, ſed jam in tempore culpæ natus. Adam enim conditus, ſed Cain primus eſt natus. Quid eſt ergo diei nativitatis maledicere, niſi aperte dicere: Dies mutabilitatis pereat, & dies æternitatis erumpat?*

Preſſius ac planius, magiſque ad literam *S. Hieronymus Libro* 4. *in Jeremiam*, ad
Job 3. „ Cap. 20. *Nos vero*, inquit, *legentes illud Beati Job:* Maledicta dies in qua natus
„ ſum: Et nox illa in qua dixerunt, Ecce maſculus; Et, Maledictus homo qui an-
„ nuntiavit Patri meo, dicens: Natus eſt tibi puer: *Huic teſtimonio coaptamus, quod ſcilicet melius ſit non eſſe, quam vivere in ſuppliciis: Juxta illud quod ſcriptum eſt:*
„ Mors viro requies, cui Deus clauſit viam ſuam: *Et iterum:* Quare data eſt miſero
Matth. 26. „ lux, & vita his qui in amaritudine ſunt? *Et in Evangelio ſimpliciter dictum legimus:*
„ Melius ei fuerat, ſi natus non fuiſſet: *Non quod ſit qui natus non fuerit; ſed quod melius ſit non eſſe, quam male eſſe. Aliud eſt enim omnino non eſſe: aliud, cum ſit, abſque ulla intermiſſione cruciari: Quomodo mortem quietam vitæ miſeræ præferimus. Unde*
Amoſ. 5. „ *&* Amos diem *appellat* tenebrarum, & diem afflictionis. *Et Jacob, eo quod vixerit*
Geneſ. 47. „ *in dolore & anguſtia, dies vitæ ſuæ* parvos & peſſimos *vocat. Et Paulus Apoſtolus*
Galat. 1. „ *dicit:* Ut eriperet nos de præſenti ſæculo nequam. *Et iterum:* Redimentes tem-
Epheſ. 5. „ pus, quoniam dies mali ſunt.

Ad ſecundum locum reſpondetur, hæc verba: *Utinam appenderentur peccata mea, &c.* nullam omnino divinæ juſtitiæ accuſationem continere, ſed *Eliphaſi* objurgationi reſpondere; Quaſi dicat Sanctus Job: Utinam æqua lance ponderarent Amici calamitatem quam patior, & peccata, quæ commiſi! Certe calamitas præponderaret, maxime ſi attendatur a Deo ſtatuta lex, qui graviſſimas & acerbiſſimas pœnas in leviorum peccatorum ultionem infligere non ſolet. Vel peccatorum nomine intelliguntur ibi querelæ & gemitus *Jobi*, quas ipſi vitio vertebant Amici, quod ad maledictionem natalis diei ſuæ ipſum erupiſſe viderent; Quaſi diceret: Utinam appenderetis dolorem ac gemitus meos, & querimonias, quas velut peccata graviſſima mihi improperatis, cum calamitate quam patior: Quaſi arena Maris hæc gravior appareret. *Unde & verba mea dolore ſunt plena: Quia ſagittæ Domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum, & terrores Domini militant contra me.* Atque poſtrema hæc explicatio ad Textum Hebræum, ad Verſionem 70. Interpretum, & Chaldaicam Paraphraſim accommodata eſt. Sic enim redditur ad verbum Textus Hebræus: *Utinam appendendo appenderetur ira mea, & infortunium meum in bilancibus elevarent pariter. Quia nunc præ arena Marium graveſceret.* Sic Verſio 70. Interpretum: *Si vero quis appendens, appenderet iram meam, & dolores meos tolleret in ſtatera pariter: Et utique arena Maris gravior erit.* Sic Paraphraſis Chaldaica: *Utinam appendendo appenderetur ira mea, & conturbatio mea in ſtatera levarentur ſimul. Quoniam nunc arena Maris gravior eſſet.* Ita Verſio Arabica: *Utinam adeſſet qui iram meam, & quod evenit mihi, in ſtatera ſimul appenderet.* Cæterum divinæ Providentiæ ordinem in ſua illa calamitate *Jobum* adoraſſe: Hæc vero eo dumtaxat fine dixiſſe ut iniquas Amicorum exprobrationes eſſe oſtenderet, con-

fir-

firmant ejus verba in eodem capite. *Et hæc mihi sit consolatio*, inquit, *ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti. Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? aut quis finis meus ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ecce non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt a me. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit. Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus.... Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui possit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.*

Addi potest, *Jobum* hæc ut Christi Typum dixisse, cujus dolores in statera velut appensi, spectata innocentia patientis, & satisfacientis dignitate, peccatis hominum, quorum se vadem præbuit ac fidejussorem, præponderantur. Hinc *S. Gregorius Magnus* ait *Lib. 7. Moralium*, Cap. 2. *Quis alius stateræ nomine, nisi Dei & hominum Mediator exprimitur? Qui ad pensandum vitæ nostræ meritum venit, ac secum justitiam simul & misericordiam detulit: Sed misericordiæ lance præponderans, culpas nostras parcendo levigavit. In manu etenim Patris, quasi statera miri libraminis factus, hinc in se calamitatem nostram, & illinc peccata suspendit. Sed gravis ponderis calamitatem moriendo innotuit, & apud misericordiam suam Deus leve esse peccatum, quod relaxatur, monstravit. Vir igitur Sanctus colloquentis Amici sententiis a claustris silentii excussus, & Prophetici Spiritus affluentia repletus, dicat sua, dicat humani generis voce:* „ Utinam „ appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in „ statera! Quasi arena maris hæc gravior appareret. *Ac si aperte diceret: Damnationis nostræ malum leve creditur, quia necdum cognita Redemptoris æquitate pensatur. Sed utinam veniat, & ærumnam tanti exilii misericordiæ suæ lance suspendat, & quid post exilium requiramus, edoceat.*

Ad tertium respondetur, Naturæ sentientis, & acerbissimos dolores ferre non valentis, interpretem esse hunc *Jobi* sermonem, non superioris animæ partis. Se se itaque *Jobo* offerebant consilia desperationis, quæ Dæmones per somnia, visionesque terroris plenas suggerebant. Unde ait: *Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.* Sed longe aberat a consensu religiosus animus, spes suas omnes in Deo collocans, etiamsi ipsum occideret. *Etiamsi occiderit me*, inquit, *in ipso sperabo*: (Job 13. 15.) Quod si mystica placeat explicatio, suspendium animę exaltationem ejus a terrenis ad cœlestia significat; & mors ossium, terrenæ fortitudinis mortificationem, secuudum *S. Gregorium Libro 8. Moralium*, Cap. 14. *Quid per animam*, inquit, *nisi mentis intentio? Quid per ossa, nisi carnis fortitudo designatur? Omne autem quod suspenditur, proculdubio ab imis elevatur. Anima ergo suspendium eligit, ut ossa moriantur: Quia dum mentis intentio ad alia se sublevat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Sancti enim Viri certissime sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam possunt; & idcirco suspendium eligunt, quia nimirum desideria terrena deserentes, ad animum tollunt. Suspensi autem, mortem suis ossibus inferunt: Quia amore supernæ patriæ in virtutum studiis accincti, hoc quod fortes prius in mundo fuerunt, vinculo humilitatis insequuntur.* Similiter desperationis nomine intelligit terrenæ spei abjectionem, & voluptatum temporalium abdicationem. *Justi quippe desperare*, inquit, *est præsentis vitæ bona æternitatis electione deserere, mansura quærere, & in rebus temporalibus ultra fiduciam non habere. Qui hæc agens, nequaquam se ultra vivere asserit: Quia vivificatrice morte quotidie a vita passionis se occidit.*

Ad quartum respondetur, verba illa: *Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat*, deliderium mortis re vera innuere, sed conditionatum dumtaxat, & e divinæ voluntatis ac providentiæ arbitrio suspensum; Quasi dicat: Occidat, si ita decrevit, nec ita se gerat, ac si pœnis innocentum oblectaretur, eas perennes faciendo. *Ridere Dei* (inquit S. Gregorius Lib. 9. Cap. 15.) *est humanæ nolle afflictioni misereri.* Vel, cum Deum de pœnis Innocentum ridere ait, secundum externam rerum faciem loquitur, & secundum judicium carnis; quomodo & multa in Libro *Ecclesiastis* intelligenda sunt. Hoc est, Deum ex æquo pios atque impios quo ad res externas tractare significat, nec minus ad piorum calamitates, quam ad impiorum pœnas ride-

re: quia *juſtos* quandoque omni prorſus ope deſtituere videtur. Hunc vero locum myſticum in ſenſum trahit *S. Gregorius*, Deſiderium humanę redemptionis per Chriſtum conſummandæ his Jobi verbis exprimi aſſerens. *Ante Redemptoris igitur Adventum*, inquit, *pœnam ſuam Electi omnes habuerunt: Quia æſtuante deſiderio Incarnationis ejus myſterium videre cupierunt . . . . . Pœnæ itaque innocentum, ſunt deſideria Juſtorum. Quouſque ergo Electorum ſuorum vota Dominus non compatiens diſtulit, quid aliud quam Innocentum pœnas riſit? Itaque Vir Sanctus venturi Redemptoris dona conſiderans, & votorum ſuorum dilationem graviter tolerans, dicit:* „ Si flagellat, occidat ſemel, & „ non de pœnis Innocentum rideat. *Ac ſi aperte exoret, dicens: Quia vita noſtra quotidie flagello vindictæ pro culpa atteritur, Ille jam veniat, qui pro nobis ſemel ſine culpa moriatur: ut de Innocentum pœnis Deus ultra non rideat, ſi ipſe carne paſſibilis appareat, in cujus ſe deſideriis mens noſtra caſtigat. Vel certe, ſi riſum Dei ejus lætitiam appellat, de Innocentum pœnis ridere Dominus dicitur, quia quo a nobis ardentius quæritur, eo de nobis ſuavius lætatur. Quaſi quoddam quippe ei ex pœna gaudium facimus, cum per ſancta deſideria pro ejus nos amore caſtigamus.*

Ad quintum reſpondetur, ſanctum *Job*, cum ait: *Non reprehendit me cor meum in omni vita mea*; de gravioribus dumtaxat loqui peccatis, non de levioribus, ſine quibus Juſtorum vita non agitur. Ita hunc locum exponit *S. Gregorius Lib.* 18. *Moralium*, Cap. 5. *Quæri poteſt*, inquit, *quo pacto a corde ſuo reprehendi ſe denegat, qui ſe peccaſſe ſuperius accuſat, dicens:* Peccavi, quid faciam tibi, o Cuſtos hominum? *Vel certe:* Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me. *Sed ſciendum eſt, quod ſunt peccata quæ a juſtis vitari poſſunt; & ſunt nonnulla quæ etiam a juſtis vitari non poſſunt. Cujus enim cor in hac corruptibili carne conſiſtens, in ſiniſtra cogitatione non labitur, vel ſi uſque ad conſenſus foveam non mergatur? Et tamen hæc ipſa prava cogitare, peccare eſt. Sed dum cogitationi reſiſtitur, a confuſione ſua animus liberatur. Mens ergo Juſtorum etſi libera eſt a perverſo opere; aliquando tamen corruit in perverſa cogitatione. Et in peccatum ergo labitur, quia ſaltem in cogitatione declinatur; & tamen unde ſemetipſam poſtmodum flendo reprehendat, non habet: quia ante ſe reparat, quam per conſenſum cadat. Recte ergo is, qui peccatorem ſe confeſſus eſt, nequaquam ſe a ſuo corde reprehendi confitetur. Quia etſi qua illicita fortaſſe cogitando defuit unquam rectitudini, forti tamen mentis certamine reſtitit cogitationi.* Certe *Jobum* de juſtitia ſua inſolenter gloriatum non fuiſſe, nec ſe Juſtum in conſpectu Dei ſuperbe exiſtimaſſe, verba ipſius Cap. 9. exarata diſerte probant. *Vere ſcio*, inquit, *quod ita ſit, & quod non juſtificetur homo compoſitus Deo . . . . Quantus ſum ego, ut reſpondeam Ei, & loquar verbis meis cum Eo? Qui etiamſi habuero quippiam juſtum, non reſpondebo, ſed meum Judicem deprecabor. Et cum invocantem exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam . . . . Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me: Si innocentem oſtendero, pravum me comprobabit. Etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea . . . . Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti . . . . Si lotus fuero quaſi aquis nivis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ: tamen ſordibus intinges me, & abominantur me veſtimenta mea. Neque enim viro, qui ſimilis mei eſt, reſpondebo: Nec qui mecum in judicio ex æquo poſſit audiri. Non eſt qui utrumque valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus.*

Job 7.
Job 9.

Ad ſextum reſpondeo, *Jobum* humano more loqui, cum Deum his verbis alloquitur: *Mutatus es mihi in crudelem*; & figurata locutione ſeveritatem divinæ juſtitiæ ſignificare. *Sicut* enim Deum *accipimus ſine zelo zelantem, ſine ira iraſcentem*; ita *a Sancto Job etiam ſine crudelitate dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui diſtricte feriendo non parcit, ut videlicet hoc loco crudelis diſtricte feriens poſſit intelligi, & ulciſcendæ culpæ non parcens. Unde Iſaias quoque cum videret ultimi judicii diem non jam cum venia, ſed cum diſtrictione eſſe venturum, ait:* „ Ecce dies Domini veniet crude- „ lis, & indignatione plenus, & iræ furoriſque ejus, ad ponendam terram in ſoli- „ tudine, & peccatores ejus conterendos de ea. *Sanctus igitur vir, ut hanc crudelitatem ſibi potius aſſereret congruere poſſe quam Deo, ait:* Muratus es mihi in crudelem. *Ac ſi aperte dicat: Qui in te ipſo crudelitatis nihil habens, mihi quem reſpirare a perſecutione non ſinis, crudelis videris. Ita enim Deus crudelis eſſe non poteſt, ſicut nec*

Iſai. 13.

mutari

mutari ullatenus poteſt. Sed quoniam in Deo nec crudelitas, nec mutabilitas unquam venit, dum Mihi, *dicit, quod in ſemetipſo Deum nec crudelem, nec mutabilem ſentiat, oſtendit. Nam dum circa nos quædam proſpera & adverſa variantur, in eo quod nos mutamur, quaſi ejus circa nos mutatum animum ſuſpicamur. Ipſe vero in ſe incommutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione ſentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux Solis cum nequaquam eſt ſibimetipſi diſſimilis, infirmis aſpera, ſanis autem oculis lenis videtur: eorum videlicet immutatione, non ſua. Unde, ut prædiximus, dicens,* Mutatus es, *adjunxit,* Mihi: *Ut ipſa hæc crudelitas atque mutatio, non ſit in qualitate judicis, ſed in mente patientis. Quod verbis quoque aliis retexit, dicens:* Et in duritia manus tuæ adverſaris mihi. *Manus etenim Dei dura creditur, cum voluntati noſtræ contraria, hoc quod ei in nobis diſplicet feriendo perſequitur; & flagella ingeminat, cum dolentis anima clementiam expectat.*

PROPOSITIO IV.

Quis ſit Auctor Libri Job, incertum eſt.

DE hujus Libri Auctore variæ ſunt ac multiplices Auctorum Eccleſiaſticorum ſententiæ, nullis tamen firmis argumentis, ſed levioribus conjecturis fultæ. Quidam *Jobum*, aut ejus Amicos illius Auctores eſſe crediderunt, ſcilicet *Origenes Libro 6. contra Celſum*, *S. Gregorius Magnus Lib. 1. in Job Cap. 1. & Suidas* in Ἰὼβ. Qui his Jobi verbis Cap. 19. 23. permoti videntur: *Quis mihi tribuat ut ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det ut exarentur in Libro, ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte ſculpantur in ſilice?* Et iſtis Cap. 31. Verſ. 35. 36. *Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum audiat Omnipotens, librum ſcribat Ipſe qui judicat: Ut in humero portem illum, & circumdem illum quaſi coronam mihi?* Verum etſi colligi ex his poſſit, *Jobum* vehementer optaſſe ut Hiſtoria ſua, ſermoneſque ſcriberentur; non tamen probant id a *Jobo* ipſo vel Amicis illius præſtitum. Auctor prioris Commentarii in Job, *Origeni* adſcripti, cenſet hunc Librum a *Jobo*, ipſiuſve Amicis Syriace ſcriptum, a *Moſe* Hebraice redditum, & aliquot additamentis auctum. Ad hanc opinionem ipſum adduxit celebris illa Clauſula, quæ in Verſione 70. Interpretum finem imponit Libro, & e Syrorum lingua ipſum converſum fuiſſe docet. Verum non ſignificat hæc clauſula, Hebraicum quod habemus Libri Job Exemplar ex Syriaco, ſive ut alii cenſent, ex Arabico fuiſſe translatum, a *Moſe*, ſed Septuaginta Interpretes ex Hebraico Codice Verſionem ſuam adornaſſe, ut *Olympiodorus*, & Scholiaſtes a *Nobilio* laudatus obſervarunt.

Plerique *Moſem* Libri Auctorem agnoſcunt, ſcilicet Thalmudiſtæ in *Baba Batra* Cap. 1. *R. David Kimchi* Auctor poſterioris Commentarii in *Jobum* ſub nomine *Origenis* editi, *Methodius* apud *Photium* Codice 235. *Polychronius*, & *Julianus Halicarnaſſeus* apud *Nicetam* in Catena in *Jobum*, Illuſtris *Huetius* Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione 4. aliique Recentiores, qui & *S. Hieronymum* in eam ſententiam pertrahere conantur, quod in Epiſtola ad *Paulinum* Libros ſacros recenſens, Pentateucho *Jobi* Librum ſubjiciat, poſthabito etiam Libro *Joſue*; quo eiuſdem eſſe utrumque & Auctoris & ætatis ſignificet. Verum id a *S. Hieronymo* ob eam dumtaxat rationem forte factum eſt, quod Hiſtoriam *Jobi* ante Judicum Hiſtoriam contigiſſe perſuaſum haberet, non quod *Moſen* hujus Libri Auctorem cenſeret. Ex ſtyli ſimilitudine hunc Librum *Moſi* adſcribit *Polychronius*. At alii ſtyli diſſenſionem maximam animadvertunt ejus Libri, & Pentateuchi: & Arabiſmis præſertim, Syriaſmis, Chaldaiſmis ſcatere, cum *S. Hieronymo*, Præfatione in *Job*, obſervant. Addunt *Origenis* ſuffragium, negantis *Moſem* plures quam quinque Libros ſcripſiſſe, *Tom. 5. in Joannem*, & in *Philocalia Cap. 5.*

S. Gregorius Nazianzenus hunc Librum *Salomoni* adſcribit, ut refert *Polychronius*, *Catena in Job*.

Idumæi cujuſdam Prophetæ fœtum eſſe cenſet *Codurcus* Præfatione in *Job*: ſed eo magis inclinat ut ab *Iſaia* ſcriptum opinetur, quod *Iſaiæ* ſingularis eruditio, orationis majeſtas, character non diſſimilis, locutiones multæ Iſaiæ familiares in libro *Job* legantur. Sed hanc conjecturam leviſſimam eſſe quis non videat, cum ex libro Jobi locutio-

nes hujuſmodi in Iſaiam derivatas æque dici poſſit? Qua reſponſione *Grotii* conjectura pariter diffiatur, Præfatione Commentariorum in Job aſſerentis, Libri Job Auctorem, quicumque tandem fuerit, *Davide & Salomone*, recentiorem eſſe, quod ex horum ſcriptionibus pleraque illuc translata agnoſci poſſunt.

Spanhemius Hiſtoriæ *Jobi* Cap. 13. a *Jobo* aut ejus Amicis res in Adverſaria primum fuiſſe lingua patria relatas opinatur, Arabica nimirum ſeu Syriaca veteri, & ex iis demum circa *Davidis aut Salomonis* tempora ab homine Hebræo conflatam eam quam habemus Hiſtoriam. Opinionem illam tres conjecturæ probabilem facere videntur. Prima petitur ex Verſu penultimo Libri Job, ubi hęc leguntur: *Deditque filiabus Pater ſuus hæreditatem inter fratres earum*: id enim ab Hebræo Scriptore conſulto notatum ajunt, quod Hebraico Jure in bonorum paternorum diviſione feminæ a fratribus in partem non vocarentur. Unde colligunt, latis jam a Moſe Legibus Librum *Job* eſſe conſcriptum. Altera conjectura ex eo ducitur, quod *Job* dictus eſt *Magnus inter omnes Orientales*: quo nomine Arabes Hebræis Palæſtinam incolentibus dici ſolebant. Ex quo colligunt, Auctorem Libri Job Palæſtinæ incolam fuiſſe. Tertia conjectura ſumitur ex illis *Jobi* verbis Cap. 21. Verſ. 12. *In fortitudine illius repente Maria congregata ſunt, & prudentia ejus percuſſit ſuperbum*: Quæ ad Ægyptiorum & *Pharaonis* in Mari Rubro naufragium & interitum referunt *R. Selomoh* & *Grotius*. At conjecturarum iſtarum levitatem Doctiſſimus *Huetius* oſtendit. Ex prima ſequi negat Librum Job latis jam a Moſe Legibus fuiſſe conſcriptum. Rem enim, uti acta eſt, referre potuit Auctor, nulla habita Hebraicæ Legis ratione. Etſi enim, inquit, Legem nondum tulerat *Moſes* de filiabus a ſucceſſione removendis, id fortaſſe jam Hebræorum, vel Arabum uſus obtinebat. Alteram conjecturam nihilo firmiorem eſſe reſpondet, cum non Palæſtinæ ſolum incolis, ſed Gentibus univerſis familiare ſit, alias Gentes ex ſitu appellare: & Madianitica Regio, in qua Librum Job a *Moſe* ſcriptum plures volunt, ad Arabiæ & Auſitidis occaſum poſita ſit. Tertiam conjecturam explodit, negando quod ad *Pharaonis* & Ægyptiorum interitum hæc verba referantur. Nam ad opus tertiæ diei hæc pertinere longe probabilius eſt. Id oſtendunt antecedentia & ſequentia. Præcedit enim hic Verſ. 10. *Terminum circumdedit aquis, uſque dum finiantur lux & tenebræ*. Sequitur vero: *Spiritus ejus ornavit Cœlos*: Ex quibus manifeſtum eſt, hæc ad opera ſex dierum pertinere, ex quibus Dei omnipotentiam & magnitudinem *Jobus* demonſtrat. Nomine vero *ſuperbi* a Deo percuſſi, Mare ipſum deſignatur, cui legem poſuit ne fines ſuos tranſiret. Aquas enim tumentes figurato ſermone ſuperbas in Scriptura vocari, neminem latet. *Jerem.* 12. Verſ. 5. *Cum autem in terra pacis ſecurus fueris, quid facies in ſuperbia Jordanis?* Secundo id evidentius eluceſcit collato hoc Verſu 12. vigeſimi ſexti Capitis Libri Job cum Verſu 9. Capitis primi Geneſeos. Tertio id confirmat veterum & recentiorum Interpretum conſenſus.

In tanta ergo opinionum de Auctore Libri *Job* varietate, conſultius eſt nihil aſſerere, niſi incertum eſſe a quo ſcriptus fuerit: cum neque ex Scriptura, neque ex Traditione, nec firmis ullis rationibus probari poſſit quis ſit illius Auctor. Proinde concludamus cum *S. Gregorio Magno* Præfatione in *Job*, Cap. 1. „ Quis hæc ſcripſerit, valde „ ſupervacue quæritur: Cum tamen Auctor Libri Spiritus Sanctus fideliter credatur. „ Ipſe igitur hæc ſcripſit, qui hæc ſcribenda dictavit. Ipſe ſcripſit, qui & illius Operis „ Inſpirator extitit, & per ſcribentis vocem imitanda ad nos ejus facta tranſmiſit. Si „ Magni cujuſdam Viri ſuſceptis Epiſtolis legeremus verba, eaque quo calamo fuiſſent „ ſcripta, quæreremus; ridiculum profecto eſſet, ſi non Epiſtolarum Auctorem ſcire, „ ſenſumque cognoſcere, ſed quali calamo earum verba impreſſa fuerint, indagare ſtuderemus. Cum ergo rem cognoſcimus, ejuſque rei Spiritum Sanctum Auctorem tenemus, quia Scriptorem quærimus, quid aliud agimus, niſi legentes literas de calamo „ perſcrutamur?

SCHOLION.

S. *Auguſt. Enarrat. in Pſ.* 204. *Serm.* 4. Sanctus Job *geſtabat perſonam magnam magnæ Prophetiæ*. Unde quę in Libro ejus *videntur quaſi aſpera & blaſphema, habent intellectus ſuos. Quod putaremus aliter eſſe, niſi*

niſi Deùs perhiberet teſtimonium, & antequam loqueretur Job, & poſtea quam totum lo-
„ *cutus eſt. Perhibuit Deus primo teſtimonium, dicens*: Homo ſimplex & rectus, ac
„ timens Deum, & recedens a malo. *Dixit hoc Deus ante tentationem illius. Ne quis autem in illis verbis forte male intelligens ſcandalizaretur, & putaret juſtum quidem virum fuiſſe Job ante tentationem, in tentatione autem gravi deſeciſſe, & lapſum eſſe in ſacrilegam blaſphemiam; finitis omnibus ſermonibus, & ipſius Job, & amicorum ejus, a quibus ei conſolatio reddebatur, dicit Dominus teſtimonium, illos non verum locutos,*
„ *ſicut ſervum ejus Job.* Non eſtis locuti, *inquit*, coram me rectum, ſicut ſervus meus
„ Job. *Deinde jubet ut ille pro eis offerat hoſtias, quibus eorum peccata ſolvantur.*

SCHOLION.

„ Job non tantum loquendo, ſed etiam patiendo, Chriſtum prophetavit; ſed quia *S. Grego-*
„ Redemptor noſter unam ſe perſonam cum Sancta Eccleſia exhibuit, quiſquis eum in *rius M.*
„ ſemetipſo ſignificat, modo hunc ex capite, modo ex corpore deſignat: ut non ſolum *Præf. in*
„ vocem capitis, ſed etiam corporis teneat. Unde & Iſaias Propheta ejuſdem Domini *Librum*
„ verba exprimens, ait: *Quaſi ſponſo poſuit mihi mitram, & quaſi ſponſam ornavit me* *Job c. 6.*
„ *ornamento.* Quia igitur ipſe in capite ſponſus, ipſe eſt in corpore ſponſa, neceſſe eſt
„ ut cum nonnunquam aliquid de capite dicitur, ſenſim ac ſubito etiam ad vocem *Iſaiæ 61.*
„ corporis derivetur: & rurſum cum de corpore aliquid dicitur, repente ad vocem
„ capitis aſcendatur. *Beatus ergo Job venturi cum ſuo corpore typum Redemptoris inſinuat: uxor vero ejus, quæ eum ad maledicendum provocavit, vitam carnalium deſignat, qui intra ſanctam Eccleſiam incorrectis moribus poſiti, quo per fidem bonis juxta ſunt, eo per vitam durius premunt; quia dum quaſi infideles vitari non poſſunt, a Fidelibus tanto deterius, quanto & interius tolerantur. Amici vero ejus, qui dum conſulunt, invehuntur, Hæreticorum figuram exprimunt, qui ſub ſpecie conſulendi agunt negotium ſeducendi.*

DISSERTATIO XIV.

De Cæde Ægyptii Hebræum vexantis a Moſe perpetrata.

HUjus rei hiſtoriam legimus *Exodi* Capit. 2. his verbis deſcriptam: *Poſtquam creverat Moyſes, egreſſus eſt ad fratres ſuos; viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus ſuis. Cumque circumſpexiſſet huc atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit ſabulo. Et egreſſus die altero conſpexit duos Hebræos rixantes; dixitque ei qui faciebat injuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui reſpondit: Quis te conſtituit Principem & Judicem ſuper nos? Num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Ægyptium? Timuit Moyſes, & ait: Quomodo palam factum eſt verbum iſtud? Audivitque Pharao ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſen, qui fugiens de conſpectu ejus, moratus eſt in Terra Madian.* Facinus illud contigit anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo tertio, ut ex Chronologia Sacra facile probatur. *Moyſes* enim erat annorum octoginta cum ſtetit coram *Pharaone*, & Populum Hebræum ex Ægypto eduxit (*Exodi* 7. *Verſ.* 7.) Exodus autem contigit anno Mundi bis milleſimo quingenteſimo decimo tertio. Si hinc ſubduxeris annos octoginta, invenitur *Moſes* natus anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo trigeſimo tertio. Ipſum porro natum annos quadraginta egreſſum eſſe ad fratres ſuos, occiſoque Ægyptio mox ad *Jetrho* fugiſſe, ſcriptum eſt *Actuum* 7. *Verſ.* 23. Cum igitur annos natus octoginta redierit, ſequitur eum ſerviiſſe annos quadraginta apud *Jetrho*. Fugit ergo anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo tertio: quandoquidem natus erat anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo trigeſimo tertio. De cædis illius æquitate ſacri diſſerunt Interpretes. Qua de re mentem noſtram ſequenti Propoſitione exponemus.

PROPOSITIO UNICA.

Moſes Ægyptium inſultantem Hebræo interficiens, homicidii reus non extitit.

PRobatur: Qui publicum hoſtem, vel quemlibet hominem infeſtum humanæ ſocietati aufert e medio juſſu Judicis vel Regis, homicidii reatum non incurrit: Sed Moyſes Ægyptium Hebræo inſultantem interficiens, e medio ſuſtulit ſuæ gentis hoſtem, hominemque ſuis fratribus infeſtum, inſtinctu Dei ſupremi omnium hominum Regis ac Judicis: Homicidii itaque reatum non incurrit.

Probatur minor ex Scriptura Sacra *Actuum* 7. *Verſ.* 23. 24. 25. ubi S. Protomartyr *Stephanus* loquens de *Moyſe* in oratione quam habuit ad Hebræos, ait: *Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor ejus ut viſitaret fratres ſuos filios Iſrael. Et cum vidiſſet quemdam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei qui injuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio. Exiſtimabat intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis: at illi non intellexerunt.* Ex quibus colligitur, *Moyſen* auctoritate jam tum a Deo accepta, & judiciaria poteſtate, qua velut Dux & Servator Iſraelitici Populi præditus erat, Ægyptium illum interemiſſe.

Confirmatur SS. Patrum ſuffragiis, ſcilicet *S. Baſilii Homilia* 1. *in Hexaemeron*, ubi de *Moſe* ſic loquitur: *Idem ſic erat natura ſuapte compoſitus, ut ſummo ſemper amore juſti & æqui fuerit obſervans ac tenax: Quando vel priuſquam Principatus Populi eſſet ipſi concreditus, tam ad totius improbitatis odium natura propendebat, ut ad necem uſque de iis ultionem expetiverit, qui injuriam proximo priores intulerant.*

S. Ambroſii Libro 1. *in Hexaemeron*, Cap. 2. *Priuſquam*, inquit, *ad Populi liberandi munus vocaretur, naturali æquitatis ſtudio provocatus, accipientem injuriam de popularibus ſuis ultus, invidiæ ſe dedit, voluptatique eripuit, atque omnes Regiæ Domus declinans tumultus, in ſecretum Æthiopiæ ſe contulit.*

S. Auguſtini, Quæſtione 2. *in Exodum*, ubi prolatis *S. Stephani* verbis *Actuum* 7. ita concludit: *Videtur itaque per hoc teſtimonium Moſes divinitus admonitus, quod Scriptura eo loco tacet, juſte facinus illud audere potuiſſe.*

Objicies, *Moyſem* clam & ſine arbitris facinus illud admiſiſſe, metuentem ne deprehenderetur, ut facere ſolent qui crimen aliquod capitale perpetrant, *Cumque circumſpexiſſet huc atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit ſabulo.* Cum vero die altero cædem Ægyptii ab Hebræo, quem cum fratre rixantem objurgabat, ſibi exprobrari audiſſet, timore correptum aufugiſſe in Terram Madian. *Timuit Moyſes, & ait: Quomodo palam factum eſt verbum iſtud?* Exodi 12. 13. 14. Non timuiſſet porro, neque fugam captaſſet, niſi ſceleris conſcientia urgente.

Reſpondeo, *Moyſen* prudenter caviſſe ne cædes Ægyptii, etſi juſte ab ipſo perpetrata, vulgaretur, ne graviorem a Rege & Ægyptiis vexationem in Hebræos excitaret: Vulgato vero facinore, fugiſſe ut periculum vitaret imminens, ſicut Apoſtoli, & Martyres in perſecutione fugerunt. *Audivit* enim *Pharao ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſen.* Unde Apoſtolus fugam *Moyſis* ex Ægypto fidei adſcribit, non timori (Hebr. 11. 27.) *Fide*, inquit, *reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis.* Non enim adeo timuit, ut ſuæ gentis defenſionem deſereret, nec opportunitate data ad eam liberandam in Ægyptum regrederetur *S. Joannem Chryſoſtomum* audiamus hunc locum egregie explicantem Homilia 26. in Epiſtolam ad Hebræos: „ Quid dicis? inquit: „ Non timuit. Atqui hoc dicit Scriptura, quod cum audiviſſet, timuit, & ideo fuga „ ſuæ ſaluti conſuluit. Attende diligenter & accurate quod dictum eſt. Illud, *Non ve-* „ *ritus iram Regis*, dixit reſpiciens ad id quod poſtea aſtiterit. Timentis enim erat „ non attingere rurſus defenſionem & patrocinium, neque rem aggredi. Rurſus autem „ attingere, erat ejus qui Deo omnia committebat. Non enim dixit: Quærit me an- „ xie, nec rurſus fero ut eadem attingam. Erat itaque fidei fugere. Cur ergo non „ manſit? Ne in præviſum ſe injiceret periculum. Hoc enim jam erat tentantis, in „ media proſilire pericula, & dicere: Videamus an me ſervet Deus. Hoc etiam Chri-

„ ſto

„ ſio dixit Diabolus: *Mitte te deorſum*. Vides quod hoc ſit diabolicum temere & in- *Matth. 4.*
„ conſiderate ſe in pericula conjicere, tentare an Deus conſervet. Eis enim præſſe, &
„ eos amplius defendere non poterat, cum tam ingrati eſſent animi qui afficiebantur
„ beneficio. Fuiſſet ergo ſtultitia & mentis vecordia, illic manere. " Hanc expoſi-
tionem ſequuntur *Theophylactus*, & *Oecumenius*.

Objicies ſecundo locum inſignem *S. Auguſtini* aſſerentis, injuſtam fuiſſe illius Ægyptii cædem, quod nullam tunc haberet Moſes legitimam poteſtatem, neque in Hebræos, neque in Ægyptios, vel a Deo ipſi proxime demandatam, vel humana delatam auctoritate. Sic ea de re diſſerit *Lib.* 22. *contra Fauſtum*, Cap. 70. „ Conſulta illa æterna
„ Lege, reperio non debuiſſe hominem ab illo, qui nullam ordinatam poteſtatem gere-
„ bat, quamvis injurioſum & improbum, occidi. Veruntamen animę virtutis capaces
„ ac fertiles, prȩmittunt ſȩpe vitia quibus hoc ipſum indicent, cui virtuti ſint potiſſi-
„ mum accommodatę, ſi fuerint prȩceptis excultę. Sicut enim & agricolę, quam ter-
„ ram viderint, quamvis inutiles, tamen ingentes herbas progignere, frumentis aptam
„ eſſe pronuntiant; & ubi felicem aſpexerint, licet eradicandam ſciant, validis vitibus
„ habilem intelligunt; & quem Montem oleaſtris ſylveſcere aſpexerint, oleis eſſe uti-
„ lem, cultura accedente non dubitant: Sic ille animi motus, quo Moyſes peregrinum
„ fratrem a cive improbo injuriam perpetientem, non obſervato ordine poteſtatis, inul-
„ tum eſſe non pertulit; non virtutum fructibus inutilis erat, ſed adhuc incultus,
„ vitioſa quidem, ſed magnę fertilitatis ſigna fundebat. Ipſe denique per Angelum
„ ſuum divinis Moyſen vocibus evocavit in Monte Sina, per quem liberaretur ex
„ Ægypto Populus Iſrael: eumque miraculo viſionis in Rubo flammante, & non ar-
„ dente, verbis Dominicis ad frugem obedientię prȩparavit: qui etiam Saulum Ec-
„ cleſiam perſequentem de cȩlo vocavit, proſtravit, erexit, implevit, tamquam per-
„ cuſſit, amputavit, inſeruit, fœcundavit. Illa namque Pauli ſȩvitia, cum ſecundum
„ ęmulationem paternarum Traditionum perſequebatur Eccleſiam, putans officium
„ Deo ſe facere, tamquam ſilveſtre erat vitium, ſed magnę feracitatis indicium. Hinc
„ erat etiam illud Petri, cum evaginato gladio volens defendere Dominum, aurem Per-
„ ſecutoris abſcidit, quod factum Dominus ſatis minaciter cohibuit, dicens: *Reconde*
„ *gladium; qui enim gladio uſus fuerit, gladio cadet*. Ille autem utitur gladio, qui
„ nulla ſuperiori ac legitima poteſtate vel jubente, vel concedente, in ſanguinem ali-
„ cujus armatur. Nam utique Dominus juſſerat, ut ferrum Diſcipuli ejus ferrent, ſed
„ non juſſerat ut ferirent. Quid ergo incongruum, ſi Petrus poſt hoc peccatum factus
„ eſt Paſtor Eccleſię, ſicut Moyſes poſt percuſſum Ægyptium factus eſt Rector illius
„ Synagogę? Uterque enim non deteſtabili immanitate, ſed emendabili animoſitate ju-
„ ſtitię regulam exceſſit: uterque odio improbitatis alienę; ſed ille fraterno, iſte domi-
„ nico, licet adhuc carnali, tamen amore peccavit. Reſecandum hoc vitium, vel era-
„ dicandum: Sed tamen tam magnum cor tanquam terra frugibus, ita ferendis virtu-
„ tibus excolendum.

Reſpondeo: *S. Auguſtinum* hac depoſita ſententia, in eam demum deſcendiſſe quam propugnamus, & *Moyſis* factum ab homicidii reatu vindicaſſe, *Quæſtione* 2. *in Exodum*, cujus hęc ſunt verba: „ De facto Moyſis cum occidit Ægyptium ad defendendos fratres
„ ſuos, ſatis diſputavimus in illo Opere, quod de Vita Patriarcharum adverſus Fau-
ſtum ſcripſimus: Utrum indoles in eo laudabilis fuerit, qua hoc peccatum admiſerit,
„ ſicut ſolet uber terræ, etiam ante utilia ſemina, quadam herbarum quamvis inutilium
„ feracitate laudari; an omnino ipſum factum juſtificandum ſit. Quod ideo non vide-
„ tur, quia nullam adhuc legitimam poteſtatem gerebat, nec acceptam divinitus, nec
„ humana ſocietate ordinatam. Tamen, ſicut Stephanus dicit in Actibus Apoſtolorum, *Act. 7. 25.*
„ putabat intelligere fratres ſuos, quod per eum Deus daret illis ſalutem: Ut per hoc
„ teſtimonium videatur Moyſes jam divinitus admonitus (quod Scriptura eo lo co ta-
„ cet) hoc audere potuiſſe.

Huic ſententiæ magnum robur addit *S. Thomæ* Auctoritas, *Secundæ Secundæ*, *Quæſtione* 60. *Articulo* 6. in Reſponſione ad ſecundam objectionem: „ Dicendum, *inquit*,
„ quod Moyſes videtur Ægyptium occidiſſe, quaſi ex inſpiratione divina auctoritatem
„ adeptus: Ut videtur per hoc quod dicitur Actuum 7. Quod percuſſo Ægyptio acti-

„ mabat Moyſes intelligere fratres ſuos, quoniam Dominus per manum ipſius daret ſa-
„ lutem Iſrael. Vel poteſt dici, quod Moyſes occidit Ægyptium defendendo eum qui
„ injuriam patiebatur, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Unde Ambroſius dicit in
Lib. 1. cap. 36. „ Libro de Officiis, quod qui non repellit injuriam a ſocio, cum poteſt, tam eſt in
„ vitio, quam ille qui facit. Et inducit exemplum Moyſis.

Mitto Hebræorum figmenta, quorum alii tradunt *Moyſen* non gladio hominem Ægyptium interemiſſe, ſed prolato Nomine Dei *Tetragammaton*. Ita *R. Salomon*. Antiquum ſane illud commentum eſt, cujus meminit *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum. *Ajunt autem Myſtę*, inquit, *eum ſolo verbo Ægyptium occidiſſe: Sicut certe poſtea Petrus in Actibus fertur eos, qui pretium agri ſibi uſurpaverant, & mentiti erant, verbo interfeciſſe*. Alii Rabbini tradunt, Ægyptium iſtum fuiſſe quemdam Præfectum operum, qui Maritum *Salomith* Aurora nondum illuceſcente vocaſſet ad opus, & ejus locum in thoro, non animadvertente femina occupaſſet, ex eaque filium genuiſſet, qui poſtea blaſphemus, lapidibus in deſerto Dei juſſu obrutus eſt. Mulierem autem agnita fraude, apud Maritum expoſtulaſſe, & hunc Ægyptium deteſtandi facinoris accuſaſſe. Ægyptio autem nihilominus ſæviente in hominem tanta a ſe injuria affectum, forte adveniſſe *Moyſen*, & crudelem adulterum interfeciſſe. Miror *Nicolaum Lyranum*, & *Toſtatum* homines doctos fabulam iſtam credulis auribus excepiſſe.

DISSERTATIO XV.

De Apparitione Dei Moyſi in Rubo facta, ejuſque in Ducem ac Liberatorem Iſraelitici Populi Electione.

HUjus Apparitionis, & Miſſionis Hiſtoriam Moyſes ipſe deſcripſit *Exodi* 3. Capite, his verbis: *Moyſes autem paſcebat oves Jetro Soceri ſui Sacerdotis Madian: Cumque minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad Montem Dei Horeb. Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio Rubi: & videbat quod Rubus arderet, & non comburetur. Dixit ergo Moyſes: Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur Rubus. Cernens autem Dominus quod pergeret ad videndum, vocavit eum de medio Rubi, & ait: Moyſes, Moyſes. Qui reſpondit: Adſum. At ille: Ne appropies, inquit, huc; ſolve calceamentum de pedibus tuis: Locus enim in quo ſtas, Terra Sancta eſt. Et ait: Ego ſum Deus Patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra Deum. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem Populi mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui præſunt operibus, & ſciens dolorem ejus, deſcendi ut liberem eum de manibus Ægyptiorum, & educam de Terra illa in Terram bonam.... Veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas Populum meum, filios Iſrael de Ægypto. Dixitque Moyſes ad Deum: Quis ſum ego ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Ægypto? Qui dixit ei: Ego ero tecum; & hoc habebis ſignum quod miſerim te: Cum eduxeris Populum meum de Ægypto, immolabis Deo ſuper Montem iſtum. Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicam eis: Deus Patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod eſt nomen ejus? Quid dicam eis? Dixit Deus ad Moyſen: EGO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Iſrael: QUI EST, miſit me ad vos*. Hæc apparitio facta eſt *Moyſi* jam octogenario, ut colligitur ex Cap. 7. Actuum Apoſtolorum, 23. 29. 30. *Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor ejus ut viſitaret fratres ſuos filios Iſrael. Et cum vidiſſet quemdam injuriam patientem, vindicavit illum, & fecit ultionem ei, qui injuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio.... Fugit autem Moyſes, & factus eſt advena in Terra Madian..... Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deſerto Montis Sina Angelus in igne flammæ Rubi*. Confirmatur ex Cap. 7. *Exodi* Verſ. 7. ubi *Moyſis* ætas notatur, cum *Pharaonem* adiit, quod ſtatim poſt illam Apparitionem ac Miſſionem ejus contigit: *Erat autem Moyſes octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti ſunt ad Pharaonem*. Locus Apparitionis fuit Mons *Horeb*, quem

unum esse cum Monte *Sina S. Hieronymus* asserit *Libro de Locis Hebraicis:* & flamma ignis de medio Rubi erumpens, miraculum Rubi ardentis & incombusti, majora quædam significabat. Primo Populum Israeliticum injuriis, vexationibus, calamitatibus haud consumptum iri, sed juvante Deo adversariis superiorem futurum. Secundo, significabat perpetuam Deiparæ virginitatem cum fœcunditate conjunctam. Tertio, Christum significabat, in quo Divinitas personaliter unita Naturæ nostræ, ejus substantiam non consumpsit. Quarto, Legis Mosaicæ proprietatem significabat, quæ peccata quidem ostendebat, sed peccatorum spinas non auferebat. Quinto, figura erat Ecclesiæ, quæ persecutionum flammis neutiquam erat consumenda, sed magis illustranda. SS. Patres ea de re differentes Lector consulat: *S. Hieronymum* Epist. 127. ad *Fabiolam*, in Mansione 8. dicentem: *Postquam venerimus ad eum locum, de quo sit nobis Dominus locuturus, tunc videbimus ardere Rubum, & non comburi; inflammari Ecclesiam persecutionibus, & eam, loquente in illa Domino, non perire.*

Consulat *Theodoretum* Quæstione 6. in Exodum, dicentem: „ Dei virtutem atque „ humanitatem prædicat, quod ignis inextinguibilis Rubum aridum non consumebat. „ Ego vero arbitror etiam alia significari: Nempe Israelem Ægyptiorum insidiis appe„ titum, non esse subjugandum, sed adversariis superiorem futurum. Item Unige„ nitum humanitatem assumentem, & virginalem uterum inhabitantem, immaculatam „ servaturum esse Virginitatem. Cæterum nonnulli dicunt, Deum in Rubo, & non „ in alia planta apparuisse, quod nemo posset ex Rubo Deum effingere. Erat enim „ verisimile, Judæos hoc ausuros esse, si in alia planta apparuisset.

Consulat *S. Gregorium Magnum Lib.* 28. *Moralium*, Cap. 2. „ Per succensum Ru„ bum, *inquit*, Moysen alloquens, quid aliud ostendit, nisi quod ejus Populi Ductor „ fieret, qui & Legis flammam perciperet, & tamen peccati spinam nequaquam vitaret? „ Vel, quod ex illo Populo exiret, qui in igne Deitatis carnis nostræ dolores quasi „ Rubi spinas susciperet; & inconsumptam humanitatis nostræ substantiam etiam in „ ipsa Divinitatis flamma servaret? „

Quæritur quis *Moysi* in Rubo apparuerit, an Angelus Dei legatione functus, ejusque nomine locutus, vel Filius ipse Dei.

PROPOSITIO UNICA.

Æque probabilis est utraque Sententia, cum asserentium ipsum Filium Dei Moysi in Rubo apparuisse, tum propugnantium Angelum fuisse, qui ipsi apparuit, legationem Dei obeuntem.

PRimam Sententiam probabilem maxime facit Scriptura Sacra secundum Vulgatam nostram Versionem *Genesis* 3. Qui enim *Moysi* apparuit, non semel *Dominus* vocatur; ter de se ipso ait: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob.* Majestatem ejus reveritus *Moyses* faciem velat; & cur faciem velaverit, rationem reddit ipse: *Non enim audebat aspicere contra Deum. Ait Moyses*, non ad Angelum, sed *ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israel; & dicam eis: Deus Patrum vestrorum misit me ad vos.* Cum illius qui ipsum vocaverat, ipsumque mittebat, nomen quæsiisset, *Dixit Deus ad Moysen: Ego sum qui sum. Sic dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Hæc certe indicare videntur, eum qui Mosi in Rubo ardente apparuit, Deum esse ipsumque Dei Filium, quem Hebraicus Textus, 70. Interpretes, hic, & Vulgata nostra in Actis Apostolorum, *Angelum* vocant. Filius quippe Dei *Angelus Testamenti* a Malachia Propheta, & ab Isaia *Magni consilii Angelus*, secundum Versionem 70. Interpretum vocatur. Porro nec Patri, qui nunquam mittitur, nomen istud convenit, nec Spiritui Sancto usquam attributum in Sacra Scriptura legimus. Hanc Sententiam confirmare videntur verba Moysis *Deuteronomii* 33. Vers. 16. ubi Tribui *Joseph* bene precatur his verbis: *Benedictio Illius, qui apparuit in Rubo, veniat super caput Joseph.* Non Angeli porro, sed Dei benedictionem Tribui Joseph apprecatum esse Moysen, verisimilius est: Cum a Deo, non ab Angelo bona cuncta procedant. *Malach. 3.*

Præterea, hanc Sententiam Antiqui Patres propugnarunt: *S. Justinus Martyr in Dia-*

Dialogo cum Tryphone pag. 282. ubi locum illum *Exodi*, de quo agimus, expendens, hæc habet: *Intelligitis, o Viri, quod quem Moſes affirmat Angelum in igne flammæ ſecum collocutum eſſe, idem cum ipſe Deus ſit, Moyſi declaret ſe eſſe Deum Abrahæ, & Iſaaci, & Jacobi. Et Trypho, Non hoc, inquit, ex verbis recitatis intelligimus: Verum Angelum quidem in ignis flamma apparuiſſe, Deum autem cum Moſe collocutum eſſe; ita ut & Angelus, & Deus, duo ſimul tum in viſione extiterint. Et ego contra reſpondi: Eſto, tametſi hoc tum factum ſit, o Amici, ut & Angelus & Deus ſimul in viſione Moyſi oblata fuerint, pro eo atque demonſtratum vobis eſt per verba ſupra ſcripta: Tamen non Conditor univerſitatis hujus is fuerit, qui Moyſi dixit, ſe Deum eſſe Abrahæ, & Deum Iſaaci, & Deum Jacobi, quique Factoris rerum omnium voluntati miniſtret, & in Judicio Sodomorum conſilio & voluntati ejus itidem miniſtraverit: Adeo ut quamvis ſic, uti affirmatis, res habeat, duos ſcilicet fuiſſe, Angelum & Deum; Nemo tamen cui vel minimum mentis ſit, Auctorem & Parentem Univerſi ſupercæleſtia omnia reliquiſſe, & in puſilla terræ parte ſe ſe exhibuiſſe, dicere ſit auſurus.* Et infra: *Jam o Trypho, demonſtrabo, in Viſione Moyſi hunc ipſum ſolum, qui & Angelus ſeu Nuntius vocatur, & Deus eſt, apparuiſſe; & verba commutaſſe cum Moyſe. Sic enim Verbum* „ *ait*: Apparuit autem ei Angelus Domini in igne flammæ e Rubo, & vidit Rubum „ ardere igni; Rubus vero non comburebatur. Moſes ergo dixit: Vadens inſpiciam „ viſionem hanc magnam, quod non comburitur Rubus. Poſtquam autem vidit Do- „ minus quod accederet videndi gratia, vocavit eum Dominus e Rubo. *Itaque quemadmodum Verbum, eum qui in ſomnis apparuit Jacobo, Angelum appellat: Deinde eum ipſum, qui in ſomnis apparuit, Angelum ipſi dixiſſe ait*: Ego ſum Deus a te conſpectus, cum a facie fratris tui Eſau fugeres; *& ſub Abraamo in Judicio Sodomorum*, Dominum a Domino in cœlis *Judicium intuliſſe dixit: Ad eumdem modum & hic Verbum Angelum Domini Moyſi apparuiſſe dicens, ac deinceps Dominum eum eſſe & Deum declarans, eumdem denotat quem & pluribus, per ea quæ dicta ſunt, Adminiſtrum eſſe Deo ſupermundano, ſupra quem alius non eſt, ſignificat.*

S. Irenæus Lib. 4. *Adverſus Hæreſes*, Cap. 26. *Finis*, inquit, *Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti. Et quomodo finis Legis Chriſtus, ſi non & initium ejus eſſet? Qui* „ *enim finem intulit, hic & initium operatus eſt, ipſe eſt, qui dixit Moyſi:* Videns „ vidi vexationem Populi mei, qui eſt in Ægypto, & deſcendi ut eruam eos. *Ab ini-*
Exod. 3. *tio aſſuetus Verbum Dei aſcendere & deſcendere propter ſalutem eorum qui male haberent.*

Quæſtionem proponit *S. Auguſtinus Libro Quæſtionum in Exodum*; nihil in alterutram partem decernit, utramque ſententiam probabilem eſſe ſignificans. *Clamavit ad illum Dominus de Rubo. Dominus in Angelo, an Dominus Angelus ille qui dictus eſt, Ma-*
Quæſt. 3. „ *gni conſilii Angelus, & intelligitur Chriſtus? Supra enim dixit:* Apparuit illi An- „ gelus Domini in flamma ignis de Rubo.

Ejuſdem probabilitatem ſententiæ confirmat *Libro* 2. *De Trinitate*, Cap. 13. *Moyſes autem quando ad Populum Iſrael ex Ægypto educendum miſſus eſt, ſic ei Dominum apparuiſſe ſcriptum eſt*: „ Paſcebat, *inquit*, oves Jetro ſoceri ſui Sacerdotis Ma- „ dian, & egit oves in deſertum, & venit in Montem Dei Choreb. Apparuit autem „ illi Angelus Domini in flamma ignis de Rubo. Et vidit quia in Rubo ignis arderet, „ Rubus vero non comburebatur, & ait Moyſes: Ibo, & videbo viſum iſtud, quod „ tam magnum vidi, quoniam non comburitur Rubus. Cum ergo vidit Dominus „ quia venit videre, clamavit ad eum Dominus de Rubo dicens: Ego ſum Deus pa- „ tris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. *Et hic primo Angelus Domini*
Rom. 9. *dictus eſt, deinde Deus. Numquid ergo Angelus eſt Deus Abraham, & Deus Iſaac,* „ *& Deus Jacob? Poteſt ergo recte intelligi ipſe Salvator, de quo dicit Apoſtolus:* Quo- „ rum Patres, & ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus be- „ nedictus in ſæcula: *Non abſurde etiam hic ipſe intelligitur Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob. Sed cur prius Angelus Domini dictus eſt, cum de Rubo in flamma ignis apparuit? Utrum quia unus ex multis Angelis erat, ſed per diſpenſationem perſonam Domini ſui gerebat? An aſſumptum erat aliquid creaturæ, quod ad præſens negotium viſibiliter appareret, & inde voces ſenſibiliter ederentur, quibus præſentia Domini per ſubjectam creaturam corporeis etiam ſenſibus hominis, ſicut oportebat, exhiberetur? Si*

enim

enim unus ex Angelis erat, quis facile affirmare possit, utrum ei Filii persona nuntianda imposita fuerit, an Spiritus Sancti, an Dei Patris, an ipsius omnino Trinitatis, quæ est unus & solus Deus, ut diceret: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacobi? ..... *Si autem in usum rei præsentis assumpta creatura est, quæ in humanis oculis appareret, & auribus insonaret, & appellaretur Angelus Domini, & Dominus, & Deus; non potest hic Deus Pater intelligi, sed aut Filius, aut Spiritus Sanctus. Quamquam Spiritum Sanctum alicubi Angelum dictum non recolam, sed ex opere possit intelligi. Dictum enim de illo est:* Quæ ventura sunt annuntiabit vobis. *Et utique Angelus Græce, Latine Nuntius interpretatur. De Domino autem Jesu Christo evidentissime legimus apud Prophetam, quod Magni Consilii Angelus dictus sit, cum & Spiritus Sanctus, & Dei Filius sit Deus & Dominus Angelorum.* Joan. 16. Isai. 9. 6.

Sed manifestius Sermone 7. *De Scripturis Veteris & Novi Testamenti*, Editionis postremæ Paris. *De lectione Exodi, de Rubo in quo flamma erat, & Rubus non comburebatur*, utramque sententiam ut probabilem proponit. *Quod autem*, inquit, *idem ipse, qui loquebatur Moysi, & Angelus Domini, & Dominus dicitur, magna quæstio est, nec temerarium debet habere affirmatorem, sed tantum inquisitorem. Duæ sunt autem sententiæ, quæ hinc proferri possunt, quarum quælibet vera sit, ambæ secundum fidem sunt. Quod dixi, quænam earum vera sit: Hoc dixi, quidnam eorum senserit qui scripsit. Nam quando nos inquirentes Scripturas sentimus aliquid, quod Scriptor forte non sensit; non tamen hoc sentire debemus, quod abhorret a regula fidei, a regula veritatis. Ergo ambas sententias propono. Sit fortassis & tertia, quæ me latet. Ex his autem duabus propositis, eligatis quam volueritis. Aliqui dicunt, Ideo & Angelum Domini dictum, & Dominum, quia Christus erat, de quo aperte Propheta dicit, Quod sit Magni consilii Angelus. Angelus enim officii nomen est, non naturæ. Nam Angelus Græce, qui Latine Nuntius appellatur. Quis neget, Christum nuntiasse nobis Regnum cœlorum?* ..... *Qui vero existimant vere eum Angelum Domini fuisse, non Christum, sed Angelum missum; necesse est ut exigatur ab eis ratio quare dictus sit Dominus* ..... *Respondent & ipsi: Sicut in Scripturis Propheta loquitur, & dicitur, Quia Dominus loquitur, non quia Dominus est Propheta, sed quia Dominus est in Propheta, sic & cum per Angelum dignatur Dominus loqui, quomodo per Apostolum, quomodo per Prophetam, recte dicitur Angelus propter seipsum, & Dominus propter habitantem Deum. Certe enim* „ *Paulus homo erat, & Christus Deus, & ait tamen ipse Paulus:* An vultis experi- „ mentum accipere ejus qui loquitur in me Christus? *Dixit & Propheta:* Audiam „ quid loquetur in me Dominus Deus: *Qui loquitur in homine, loquitur in Angelo. Ideo apparuit Moysi Angelus Domini, & dixit:* Ego sum qui sum. *Habitatoris vox est, non Templi.* Isai. 9. 6. 1. Cor. 13. 3. Ps. 84. 9.

Libro tamen 3. *De Trinitate*, in eam inclinat sententiam, quæ Apparitiones omnes Dei Patriarchis & Prophetis in Veteri Testamento factas, Angelorum interventu ac ministerio factas asserit. Sed aliud est Angelum dumtaxat *Moysi* apparuisse, aliud Deum Angeli ministerio in illa Apparitione usum, ut subjectam creaturam ad effectum suæ voluntatis producendum disponeret, ac vocem ederet humanis auribus insonantem. Illud non asserit *S. Augustinus*, sed postremum istud dumtaxat. Id unum enimvero demonstra ndum sibi sumit, Deum ut in se est Patriarchis & Prophetis in visione sensibili non visum. *Secundum Spiritum Dei*, inquit, *missum nobis de altissimis, & impartitam ejus gratiam in mentibus nostris, audeo fiducialiter dicere, nec Deum Patrem, nec Verbum ejus, nec Spiritum ejus, quod Deus unus est, per id quod est atque idipsum est, ullo modo esse mutabilem ac per hoc multo minus esse visibilem: Quoniam sunt quædam quamvis mutabilia, non tamen visibilia, sicut nostræ cogitationes & memoriæ, & voluntates, & omnis incorporea creatura. Visibile autem quicquam non est, quod non sit mutabile. Quapropter substantia, vel si melius dicitur, essentia Dei, ubi pro modulo nostro ex quantulacumque particula intelligimus Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, quandoquidem nullo modo mutabilis est, nullo modo potest ipsa per semetipsam esse visibilis. Proinde illa omnia, quæ Patribus visa sunt, cum Deus illis secundum suam dispensationem temporibus congruam præsentaretur, per creaturam facta esse manifestum est. Et si nos latet quomodo ea ministris Angelis fecerit, per Angelos tamen esse* Lib. 3. De Trinit. Cap. 10. & 11.

fa-

facta, non ex noſtro ſenſu dicimus, ne cuiquam videamur plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapiamus ad temperantiam, ſicut Deus nobis partitus eſt menſuram fidei: Sed credimus propter quod & loquimur. Extat enim Auctoritas Divinarum Scripturarum, unde mens noſtra deviare non debet, nec relicto ſolidamento Divini Eloquii, per ſuſpicionum ſuarum abrupta præcipitari, ubi nec ſenſus corporis regit, nec perſpicua ratio veritatis elucet. Apertiſſime quippe ſcriptum eſt in Epiſtola ad Hebræos, cum diſpenſatio Novi Teſtamenti ſecundum congruentiam ſæculorum ac temporum diſtingueretur, non tantum illa viſibilia, ſed ipſum etiam ſermonem per Angelos factum. Sic enim dicit:

Hebr. 1. 5. „ Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis, donec ponam „ inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Nonne omnes ſunt Miniſtri Spiritus ad mi„ niſtrationem miſſi, propter eos qui futuri ſunt hæreditate poſſidere ſalutem? *Hinc oſtendit, illa omnia non ſolum per Angelos facta, ſed etiam propter nos facta: Id eſt, propter Populum Dei, cui promittitur hæreditas æternæ vitæ . . . . . Deinde quia tunc per Angelos, tunc autem per Filium ſermo factus eſt conſequenter aperteque demonſtrans:*

Hebr. 2. „ Propterea, *inquit*, abundantius oportet attendere nos ea quæ audivimus, ne forte „ defluamus: Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis „ prævaricatio & inobedientia juſtam accepit mercedis retributionem, quomodo nos ef„ fugiemus, tantam negligentes ſalutem? *Et quaſi quæreres, quam ſalutem; ut oſtenderet ſe de Novo Teſtamento jam dicere, id eſt ſermone qui non per Angelos, ſed per* „ *Dominum factus eſt:* Quæ cum initium accepiſſet, *inquit*, ut enarraretur per Do„ minum, ab iis qui audierunt, in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis & por„ tentis, & variis virtutibus, & Spiritus Sancti diviſionibus, ſecundum ſuam volun„ tatem.

Mox objectionem occupat S. Auguſtinus. *Sed ait aliquis: Cur ergo ſcriptum eſt:* Dixit Dominus ad Moyſen; *& non potius: Dixit Angelus ad Moyſen?* Reſpondet: *Quia cum verba Judicis Præco pronuntiat, non ſcribitur in Geſtis, Ille Præco dixit, ſed, ille Judex. Sic etiam loquente Propheta Sancto, etſi dicamus, Dominus dixit, Prophetam non ſubtrahimus, ſed quis per eum dixerit, admonemus. Et illa quidem Scriptura ſæpe aperit Angelum eſſe Dominum, quo loquente identidem dicitur, Dominus dixit, ſicut jam demonſtravimus. Sed propter eos, qui, cum Scriptura illic Angelum nominat, ipſum per ſe ipſum Filium Dei volunt intelligi, quia propter annuntiationem paternæ ac ſuæ voluntatis a Propheta dictus eſt Angelus: Propterea volui ex hac Epiſtola manifeſtius teſtimonium dare, ubi non dictum eſt, per Angelum, ſed per Angelos.* Idem confirmat ex *S. Stephani* verbis *Actuum* 7. ubi Moſi Angelum in Rubo apparuiſſe ait, quem tamen *Dominum* dicit, *Eumdemque Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob, ſicut in Geneſi.* Apparitiones illas omnes per Angelos factas confirmat ex Lege, quam Hebræos accepiſſe *S. Stephanus* ait, *In edictis* Angelorum, & quam Apoſtolus ad Galatas 3. *Diſpoſitam* ſcribit *per Angelos in manu Mediatoris.* Sed inquit *S. Auguſtinus*: Ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus, cujus Adventus per legem diſponebatur & prænuntiabatur, *tanquam Verbum Dei miro & ineffabili modo erat in Angelis, in quorum edictis Lex ipſa dabatur. Unde dicit in Evangelio*, „ Si crederetis Moyſi,

Joann. 5. „ crederetis & mihi: De me enim ille ſcripſit: *Per Angelos ergo tunc Dominus loquebatur, per Angelos Filius Dei, Mediator Dei & hominum futurus, ſuum diſponebat adventum.* Denique ita hunc Librum concludit Sanctus Doctor: *Sed jam ſatis, quantum exiſtimo, pro captu noſtro diſputatum & demonſtratum eſt, quod in hoc Libro ſuſceperamus oſtendere; conſtititque & probabilitate rationis, quantum homo, vel potius quantum ego potui; & firmitate Auctoritatis, quantum de Scripturis Sanctis Divina Eloquia patuerunt. Quod antiquis Patribus noſtris ante Incarnationem Salvatoris, cum Deus apparere dicebatur, voces illæ ac ſpecies corporales per Angelos factæ ſunt: Sive ipſis loquentibus vel agentibus aliquid ex perſona Dei, ſicut etiam Prophetas ſolere oſtendimus: Sive aſſumentibus ex creatura quod ipſi non eſſent, ubi Deus figurate demonſtraretur hominibus.*

Theodoretus ei ſententiæ ſuffragatur, quæ Filium Dei Moyſi in Rubo apparuiſſe propugnat. Sic enim habet Quæſtione 5. in Exodum. *Hujus loci lectio declarat quis ſit qui viſus eſt.* „ Apparuit enim, *inquit*, ipſi Angelus Domini in flamma ignis Rubi.

Et

„ *Et paulo post*: Ut autem vidit Dominus quod accederet ad videndum, vocavit illum „ e medio Rubi. *Et rursum post pauca:* Et dixit illi: Ego sum Deus Abraham, Deus „ Isaac, & Deus Jacob. *Et mox addidit:* Avertit autem Moses vultum suum: Me„ tuebat enim intueri coram Deo. *Et subjunxit*: Videns vidi afflictionem Populi mei, „ qui est in Ægypto, & clamorem eorum audivi; *& reliqua*. *Et iterum*: Ego sum „ qui sum. Hæc dices filiis Israel: QUI EST, misit me ad vos. *Universus ille locus demonstrat Deum esse, qui apparuit. Vocavit autem illum Angelum, ut cognoscamus quod IS qui visus est, non est Deus Pater, (cujus enim Angelus esset Pater?) sed Unigenitus Filius, qui Magni consilii est Angelus: Qui sacris Discipulis dixit*: Omnia „ quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis. *Quemadmodum autem Angeli nomen posuit, non ministerium quodpiam innuens, sed personam Unigeniti demonstrans: sic iterum ipsius tum naturam, tum potentiam prædicat, dum ait Ipsum dixisse:* „ Ego sum „ qui sum, &, Ego Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Hoc mihi Nomen „ æternum, & monimentum generationum. *Hæc autem & substantiam divinam indicant, & æternitatem atque perpetuitatem demonstrant.*

Alteri opinioni favet *S. Hieronymus Libro* 1. *in Epistolam ad Galatas*, ad caput 3. ubi hæc habet: *Quod autem ait*: Lex ordinata per Angelos, *hoc vult intelligi: quod in omni Veteri Testamento, ubi Angelus primum visus refertur, & postea quasi Deus loquens inducitur, Angelus quidem vere ex Ministris pluribus quicumque sit visus, sed in* „ *illo Mediator loquatur, qui dicat*: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus „ Jacob. *Nec mirum si Deus loquatur in Angelis, cum etiam per Angelos, qui in ho*„ *minibus sunt, loquatur Deus in Prophetis; dicente Zacharia*: Et ait Angelus, qui *Zach. 6.* „ loquebatur in me; *ac deinceps inferente*: Hęc dicit Dominus omnipotens. *Neque* „ *enim Angelus, qui esse dictus fuerat in Propheta, ex sua persona audebat loqui*: Hæc „ dicit Dominus omnipotens.

Pro eadem parte suffragium dicit *S. Gregorius Magnus Præfatione in Librum Job*, Cap. 1. *Angelus*, inquit, *qui Moysi apparuisse describitur, modo Angelus, modo Dominus memoratur. Angelus videlicet, propter hoc quod exterius loquendo serviebat: Dominus autem dicitur, quia interius præsidens, loquendi efficaciam ministrabat. Cum ergo loquens ab interiori regitur, & per obsequium Angelus, & per inspirationem Dominus no*„ *minatur. Hinc David ait*: Attendite Populo meus Legem meam: inclinate aurem „ vestram in verba oris mei. *Non enim Lex David, aut Populus David erat, sed personam ejus, ex quo loquebatur, assumens, ipsius auctoritate loquitur, cujus inspiratione replebatur. Hoc quotidie fieri in Ecclesia cernimus, si vigilanter intuemur. Nam stans in* „ *medio Populi Lector clamat:* Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. *Et quod ipse Deus sit, vere profecto non dicit: Nec tamen per hoc, quod dicit, veritatis regulam deserit: Quia cui ministerium lectione exhibet, Dominium ejus voce prætendit.*

In priorem & antiquiorem sententiam, quæ Filium ipsum Dei Moysi in Rubo apparuisse asserit, magis inclinare videtur Ecclesia, quæ in una ex illis Antiphonis quę ad *Magnificat* notantur pro septem diebus Festo Dominicæ Nativitatis proximioribus, & priscorum Justorum desideria ferventissima de Christi Adventu exprimunt, ita canit: *O Adonai, & Dux domus Israel, qui Moysi in igne flammæ Rubi apparuisti, & ei in Sina Legem dedisti: Veni ad redimendum nos in brachio extento.*

Sed tamen Angeli ministerio Deum Moysi fuisse locutum, Angelum Moysi visum, *Act. 7.* qui Dei legationem obiret, ejusque nomine loqueretur, S. Stephanus in Oratione ad Judæos paulo ante martyrium innuit. *Apparuit illi in deserto Montis Sinai Angelus in igne flammæ Rubi. Moyses autem videns, admiratus est visum, & accedente illo ut considerare, facta est ad eum vox Domini dicens: Ego sum Deus Patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyses non audebat considerare. Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum; Locus enim in quo stas, terra sancta est. Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum. Hunc Moysem quem negaverunt, dicentes: Quis te constituit principem & judicem? hunc Deus principem & redemptorem misit, cum manu Angeli qui apparuit illi in*

Ru-

Rubo. Atque ad hunc ſenſum explicari poteſt Antiphona illa, quam Eccleſia paucis ante Natale Chriſti Domini diebus in Officio Veſpertino canit.

DISSERTATIO XVI.

De Inſtitutione, Celebratione, & Ritu Judaici Paſchatis.

ANtequam poſtremam plagam cædis omnium Primogenitorum *Pharaoni* & Ægyptiis Deus infligeret, Paſchatis Celebritatem, Ritumque religioſum inſtituit, ante diſceſſum ex Ægypto, & deinceps quotannis in perennem beneficiorum memoriam obſervandam. *Exodi* 12. De quo cum Interpretes & Commentatores Scripturæ Sacræ, aliique Viri Eruditi pluribus Diſſertationibus agant, nos qui Commentariorum prolixitatem vitare decrevimus, Quæſtiones omnes quæ de Paſchate fieri ſolent, in unam Diſſertationem contrahemus, & paucis abſolvemus. Id ut ordine fiat, primo explicandum eſt *Paſchæ* nomen, ſecundo tempus, tertio locus, quarto Miniſtri, quinto Convivæ, ſexto Ritus, poſtremo Myſterium.

De Paſchæ Nomine.

PAſcha nomen Chaldaicum eſt, ut obſervat *Philo Lib.* 3. *de Vita Moſis*: Hebræis *Peſach* dicitur, a radice *Paſach*, quod Græcis διαβαίνειν *tranſgredi* ſignificat, vel ὑπερβαίνειν prætergredi. Unde *Joſephus* hoc Feſtum ὑπερβάσιν, & *Philo* διαβατηρίαν vocat. Ita etiam *Origenes lib.* 8. *contra Celſum*. 70. Interpretes *Paſcha* dixerunt. Theodotio *Paſech*: Quem ſecutus Latinus Interpres, *Phaſe* appellavit. *Paſcha* ſeu *Peſach*, *tranſitum* ſignificat, tranſitum, inquam, Angeli primogenita Ægyptiorum occidentis per domos Hebræorum ab illa cæde ſervatas, cum poſtes eorum Agni ſanguine tinctos videret. Hanc nominis rationem confirmat Deus Geneſis 7. Verſ. 2. *Eſt enim Phaſe*, inquit, (*id eſt tranſitus*) *Domini. Et tranſibo per Terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne Primogenitum in Terra Ægypti ab homine uſque ad pecus . . . . . Erit autem vobis ſanguis in Signum in ædibus in quibus eritis; & videbo ſanguinem, & tranſibo vos: Nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero Terram Ægypti.* Et Verſ. 26. *Cum dixerint vobis filii veſtri: Quæ eſt iſta Religio? Dicetis eis: Victima tranſitus Domini eſt, quando tranſivit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans.* Hunc tranſitum Paſchatis nomine ſignificari *S. Hieronymus* obſervat *Commentar. in Cap.* 20. *S. Matthæi*. Idem obſervat *S. Auguſtinus in Pſalmum* 68. *Sermone* 1. Idque admonuiſſe etiam S. Joannem Evangeliſtam, *Qui imminente Paſſione cum veniret Dominus ad Cœnam, qua commendavit Sacramentum Corporis & Sanguinis ſui, ita loquitur*: Cum autem veniſſet hora, qua tranſiret Jeſus de hoc
Joan. 13. 1. Mundo ad Patrem. *Expreſſit ergo*, inquit, *tranſitum Paſchæ*. At a tranſitu Populi Hebræi ex Ægypto per Mare Rubrum in optatiſſimam libertatem, & in Terram promiſſam, huic Solemnitati factum nomen, *S. Gregorius Nazianzenus Oratione in Sanctum Paſcha, & S. Auguſtinus Tractatu* 55. *in Evangelium S. Joannis*, tradunt. Et certe ad hujus etiam beneficii memoriam refricandam inſtituiſſe Deum ut Paſchalia Sacra quotannis repeterentur, colligi poteſt ex Deuteronomii 16. 1. *Obſerva*, inquit, *Menſem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phaſe Domino Deo tuo: Quoniam in iſto Menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte . . . Septem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem, quoniam in pavore egreſſus es de Ægypto: Ut memineris diei egreſſionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.* Improbabilis ergo eſt eorum opinio, quibus vocis iſtius *Paſcha* Græcam eſſe originem viſum eſt, & ita appellari ἀπὸ τῦ πάσχειν, quod eſt *pati*, quia Paſchæ tempore Chriſtus paſſus eſt. In hunc tamen errorem Magnos Viros traxit Hebraicæ linguæ ignorantia, nempe *S. Irenæum Libro* 4. *Adverſus Hæreſes*, Cap. 23. ſcribentem: *Diem Paſſionis non ignoravit* (Moyſes) *ſed figuratim pronuntiavit, eum Paſcha nominans.* S. Gregorium Nazianzenum *Oratione* 42. dicentem, quoſdam credidiſſe, *Hoc ſalutiferæ Paſſionis nomen*

eſſe

esse. Et e Latinis *Tertullianum Libro Adversus Judæos*, Cap. 10. *Adjecit*, inquit, *Pascha esse Domini : id est Passionem Christi*. Falluntur etiam Syri, qui pro *Pascha*, scribunt *Patscha*, *Samech*, in *Tsade* mutato, quasi a lætitia id nomen derivatum sit, & Sacræ Solemnitati impositum, qua revera nihil lætius.

Quadruplex est in Sacris Literis hujus vocis, *Pascha*, significatio. Primo significat Angeli transitum, qui Ægyptios percutiens, Israelitarum domos intactas transiliit. Secundo, Agnum Paschalem, qui in hujus liberationis memoriam immolabatur. Exodi 12. 21. *Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phase*, 2. Paralipomenon 35. 2. 13. *Et immolatum est Phase . . . . Et assaverunt Phase super ignem, juxta quod in Lege scriptum est*. Lucæ 22. 7. *Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum & Joannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus*. 1. ad Corinthios, 5. 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Tertio, significat Sacrificia toto Paschali Solemnitatis tempore, id est per septem dies Azymorum imperata & offerri solita. Deuteronomii 16. 2. *Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus, in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi*. Quarto, festos ipsos dies significat, quibus hæc celebrantur. Lucæ 22. 1. *Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha*.

ARTICULUS II.

De Tempore Paschatis.

TEmpus celebrandi Judaici Paschatis erat Primi Mensis dies decima quarta ad vesperam. Exodi 12. *Decima die Mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas . . . . Et servabitis eum ad quartam decimam diem Mensis hujus. Immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam*. Et Levitici 23. 5. *Mense primo, quarta decima die Mensis ad vesperam, Phase Domini est*. Mensis primus hic appellatur, qui alibi Mensis *Abid* seu *Nisan*, a quo Veris initium, partim Martio, partim Aprili nostro respondens. Mensis *Abid* dicitur, id est, *Mensis Novarum frugum*, seu simpliciter *Mensis Novorum*, Exodi 13. 14. 22. 15. 34. 18. & Deuteronomii 16. 1. ubi legimus: *Observa Mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phase Domino Deo tuo: Quoniam in isto Mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte*; dum scilicet in Judæa segetes matureſcere incipiunt, teste Philone. A Chaldæis vocatur *Nisan*, (*Nehem.* 2. 1. *Esther* 3. 7.) Quæ vox a verbo *Nus* derivatur, quod *fugere* significat, ut quidam volunt, sic appellatum conjicientes, quod illo Mense Judæi ex Ægypto fugerint. Quid enim attinebat ad Chaldæos, a quibus hoc nomen impositum est, observare tempus quo Hebræi ex Ægypto excesserunt? Felicior est *Bocharti* conjectura, scribendum *Nissan* per duplex S. ut in *Josepho Libro* 3. *Antiquitatum Cap.* 10. & ita nominatum a *Bellicis signis*, seu *vexillis*, quæ illo Mense primum explicantur. Unde hunc Mensem intelligunt Hebræi 2. Regum 11. 1. *Factum est autem vertente Anno, eo tempore quo solent Reges ad bella procedere*. Porro Mensis *Abid* seu *Nisan*, cum antea septimus esset Hebræis, post exitum ex Ægypto pro primo haberi cœpit, Deo ita jubente, Exodi 12. 2. *Mensis iste*, inquit, *vobis principium Mensium: Primus erit in Mensibus anni*. Quod tamen non obtinuit nisi in Sacris. Annus enim civilis a Mense *Tisri*, circa Autumnum incipiebat.

Stata dies immolationis Agni Paschalis, decimaquarta Mensis *Nisan*, ad vesperam, seu (quæ vis est Hebraici Textus) *Inter duas vesperas*; sive ut habet Chaldaica Paraphrasis, *Inter duos Soles*. Exodi 12. 6. Levitici 23. 5. Numer. 9. 3. 5. Diem naturalem apud Judæos a vespera incœpisse, & in sequentem vesperam duravisse, probat creationis Historia. Ideo jubentur servare Sabbathum, & Solemnitates quaslibet suas a vespera. Levitici 23. 32. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbatha vestra*. His porro verbis, *Inter duas vesperas*, quidam significari volunt totum temporis inter vesperam decimæquartę, & decimęquintę diei, seu inter priorem & posteriorem diei decimęquartę vesperam intercurrentis intervallum: Sed oppido falluntur. Cum enim illud spatium horis viginti quatuor definitum sit, quavis hora immolare & comedere Agnum

Pas-

Paſchalem licuiſſet, contra diſerta Legis verba, Deuteronomii 16. 6. *Immolabis Phaſe veſpere, ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto*. R. Salomon, R. Kimchi, R. Simeon, per *Duas veſperas* intelligunt totum pomeridianum tempus uſque ad Solis occaſum; ut licuerit Agnum Paſchalem mactare a Meridie decimęquartę diei uſque ad Solis occaſum; poſtea vero id agere nefas fuerit. Tunc enim inchoato jam die 15. Feſtum celebrari incipiebat, Agnuſque cum Azymis comedebatur. Huic ſententię nihil habere ſe quod opponat, fatetur *Pererius*, niſi quod nimis durum atque inſolens videtur totum pomeridianum tempus appellari veſperam. At id non ita durum & inſolens ipſi viſum eſſet, ſi Græcos ipſos duplicem diſtinxiſſe veſperam animadvertiſſet, *Veſperam maturam*, cujus initium ſtatim a Meridie, & *Veſperam ſeram*, quę circa Solis occaſum. Ita *Heſychius*, & *Euſtathius* in Librum 17. *Odyſſ.* & *Suidas*. Ita etiam e Latinis *Varro* in Satyra Menippea: *Neſcis quid Veſper ſerus vehat*. Sic etiam Hebręis duplex fuit veſpera, utraque ante Solis occaſum; una Meridiei, altera Occaſui propior. Intra duas illas Veſperas, pręter Agnum Paſchalem, offerebatur etiam juge Sacrificium, accendebantur lampades, & adolebatur thymiama, prout ſingulis diebus ex mandato Legis fieri conſueverat. (*Exodi* 29. 39. & 30. 8.) De his *Maimonides Tract. de Paſchate, Cap.* 1. *Sectione* 4.

Disputat. 2. *cap.* 13. *Exodi*.

Aben-Eſran tempus *inter duas Veſperas* definit crepuſculum veſpertinum, inter Solis occaſum, & initium noctis intercedens. Quam explicationem *Oleaſter*, aliique Auctores amplexi ſunt. Cui ſententię probabilitas non minima accedit ex Capit. 12. *Exodi*, ubi agni Paſchalis immolatio pręſcribitur decimaquarta die *Ad Veſperam*, Verſ. 6. & ſimiliter initium comedendi Azyma ſtatuitur *Quartadecima die ejuſdem Menſis, ad Veſperam*. At initium comedendi Azyma non fiebat niſi poſt occaſum Solis diei decimęquartę, incipiente ſcilicet die decimoquinto. Cum itaque eodem modo loquatur *Moyſes* de tempore immolationis & comeſtionis Agni, ſequi videtur nomine *Veſperæ* utrobique intelligi tempus proxime ſequens occaſum Solis. Itaque, ſecundum hanc ſententiam, τὸ *Inter duas Veſperas*, eſt ab occaſu Solis uſque ad nocturnum crepuſculum, ſeu noctis initium. Idque clarę expreſſum videtur Deuteron. 16. 6. *Immolabis Phaſe veſpere, ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto*.

Alii denique ſcilicet *Andreas Maſius*, Cardinalis *Cajetanus*, *Janſenius*, & *Pererius*, Veſperam interpretantur extremam partem diei decimæ quartæ, id eſt, tempus a Nona ad Solis uſque occaſum interjacens, duabus circiter horis definitum, ita ut prior Veſpera ſit declinatio Solis. Duplex hæc Veſpera non obſcure a *S. Matthæo* exprimitur Cap. 14. ubi narrat miraculum multiplicationis quinque panum. Verſ. 15. *Veſpere autem facto*, inquit, *acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus, dicentes: Deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: Dimitte turbas, ut euntes in Caſtella, emant ſibi eſcas*. Mox narrato Miraculo, ſubdit Verſ. 23. *Et dimiſſa turba, aſcendit in Montem ſolus orare. Veſpere autem facto, ſolus erat ibi*. Duplicem eodem die Veſperam diſtinguit S. Evangeliſta, priorem Sole ad occaſum præcipitante, poſteriorem poſt occaſum Solis. Harum opinionum nulla non probabilis eſt. Quamobrem ſequatur quiſque quam voluerit.

Veſpertinum illud tempus Paſchæ celebrationi, ſeu Agni Paſchalis immolationi ex Lege deſtinatum, non fuit prior Veſpera quæ initium erat diei decimi quarti, ſed poſterior, in quam idem dies deſinebat. Enimvero primi Paſchatis celebrationi ſtatim ſucceſſit dies decimus quintus, qui primus fuit Azymorum, & mane ſequens, quo Iſraelitæ ex Ægypto diſcedere ſine mora coacti ſunt, non fuit pars diei decimi quarti, ſed decimi quinti. Numerorum 33. 3. *Profecti igitur de Rameſſe Menſe primo, quinta decima die Menſis primi, altera die Phaſe, filii Iſrael in manu excelſa, videntibus cunctis Ægyptiis*. Præterea, ſeptem dies Azymorum numerabantur a priori Veſpera diei decimi quinti, quo ineunte comedebatur Paſchalis Agnus, ad finem uſque diei vigeſimi primi. Exodi 12. 15. 17. 18. *Septem diebus Azyma comedetis . . . . . Et obſervabitis Azyma: In eadem enim ipſa die educam Exercitum veſtrum de Terra Ægypti, & cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu perpetuo. Primo Menſe, quartadecima die Menſis ad Veſperam, comedetis Azyma uſque ad diem vigeſimam primam ejuſdem menſis ad Veſperam*. Agnus igitur Paſchalis non comedebatur, adeoque nec immolabatur in priori Veſpera ſeu initio diei decimiquarti, ſed in poſteriori veſpera, ſeu in fine ejuſdem

dem diei: Alioqui non jam ſeptem, ſed octo dies Azymorum numerandi eſſent. Idem confirmatur ex Verſu 8. ejuſdem capitis: *Et edent*, inquit, *carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes*. Porro Nox illa pertinebat ad diem decimum quintum: Itaque præcedente Veſpera, quæ finis erat diei decimi quarti, immolabatur Agnus. Denique Chriſtus ultimum Paſcha ſuum celebravit die a Lege ſtatuta: At evidens eſt ex Evangelio Chriſtum Agnum Paſchalem comediſſe, & Myſticam Cœnam cum Diſcipulis celebraſſe ineunte die decimo quinto, qui primus erat Azymorum, *Matthæi* 26. 17. *Marci* 14. 12. *Lucæ* 22. 7. Et dies ſequens, quo Chriſtus traditus & crucifixus eſt, feſtus fuit. Proinde *Barabbas* liberatus eſt, quia feſto illo ſolebat reus aliquis liber dimitti, *Matthæi* 27. 15. *Marci* 15. 6. *Lucæ* 23. 17. *Joannis* 18. 30. Hinc *Joannis* 13. 1. 2. ſolemnis illa Chriſti Cœna celebrata dicitur, *Ante diem Feſtum Paſchæ*, id eſt, pridie Feſti Paſchatis. Chriſtus itaque Agnum immolavit, & legale Paſcha celebravit poſteriori Veſpera diei decimi quarti, ſeu eo die deſinente.

Præter Paſcha primi Menſis omni Populo Iſraelitico ſolemne, aliud eodem ritu celebrabatur die decimo quarto ſecundi Menſis, ex inſtitutione divina, ab iis qui tempore primi Paſchatis immundi erant, aut in loco remoto ex quo ſe ad congregationem Populi conferre mature non poſſent. Numerorum 9. 10. 11. 12. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere filiis Iſrael: Homo qui fuerit immundus ſuper anima, ſive in via procul in Gente veſtra, faciat Phaſe Domino in Menſe ſecundo, quarta decima die Menſis ad Veſperam: Cum Azymis & lactucis agreſtibus comedent illud: Non relinquent ex eo quidpiam uſque mane, & os ejus non confringent, omnem ritum Phaſe obſervabunt*. De Secundo illo Paſchate lege *Maimonidem* Libro *De Paſchate*, Cap. 6. & 7.

ARTICULUS III.

De loco ubi celebrandum erat Paſcha.

PRimum Paſcha in Ægypto celebratum eſt, ibique Paſchalem Agnum in propria domo quiſque Iſraelitarum mactavit, quia non licebat alibi immolare, cum in Ægypto nullum eſſet Altare vero Deo erectum, nec ullus locus ſacer, ad quem convenire illi Populo liberum eſſet. Exodi 12. 21. *Vocavit autem Moyſes omnes Seniores filiorum Iſrael, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias veſtras, & immolate Phaſe*. Alterum Paſcha in Monte Sinai celebratum eſt, Numerorum 9. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen in Deſerto Sinai, anno ſecundo poſtquam egreſſi ſunt de Terra Ægypti, Menſe primo, dicens: Faciant filii Iſrael Phaſe in tempore ſuo, quartadecima die Menſis hujus ad Veſperam, juxta omnes ceremonias & juſtificationes ejus. Præcepitque Moyſes filiis Iſrael ut facerent Phaſe. Qui fecerunt tempore ſuo, quartadecima die Menſis ad Veſperam, in Monte Sinai*. Deinceps vero non potuit alibi immolari Paſchalis Agnus, quam in loco, quem Deus elegerat. Deuteronomii 16. 5. 6. *Non poteris immolare Phaſe in qualibet Urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi; ſed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet Nomen ejus ibi*. Id eſt, ante oſtium Tabernaculi teſtimonii, & Hieroſolymis in Templi atrio, ubi reliquas etiam victimas offerri, & Sacra quævis celebrari, moris erat, ex quo Templum a *Salomone* ædificatum eſt. Et certe ſi ubivis immolari & comedi Paſchalis Agnus potuiſſet, fruſtra Deus omnibus & ſingulis Iſraelitis juſſiſſet, ut quotannis in locum a Deo electum ſe conferrent, Feſtum illud celebraturi, & ſe in loco illo coram Domino ſiſterent. *Exodi* 23. 17. & 34. 23. & *Deuteronomii* 16. 6. Nec fuiſſet opus, ut qui iter agebant tempore primi Paſchatis, Hieroſolymis ſe ſiſterent ſecundo Menſe, & in eorum gratiam alterum Paſcha celebraretur. Neque ut Deus illorum Urbes ab invaſione continuo miraculo ſervaret, dum ad Feſta celebranda in unum locum ab ipſo deſignatum ſe conferrent, quod ſe facturum pollicetur *Exodi* 34. 24.

Temporis & loci anguſtias fruſtra quis objiceret, quaſi inter duas Veſperas tot agnorum millia ad unum Altare mactari & offerri non potuerint. Templi enim atrium latiſſime patuiſſe conſtat ex 3. *Regum* 8. 63. & 2. *Paralipomenon* 5. 6. ubi refertur, viginti duo millia boum, & ovium centum viginti millia in Templi Encæniis a *Salomone*

ibi oblata esse, & a reliquo populo victimas absque numero. Non mediocris magnitudinis erat Altare, quod in secundo Templo describit *Josephus* tetragonum, tam latum quam longum cubitis quinquaginta, id est, pedibus septuagintaquinque. (*Libro 6. De Bello Judaico*, Cap. 6.) In illud autem Altare non Agni integri, sed extorum dumtaxat adipes imponebantur, & sanguis fundebatur ad basim. Cui Ministerio plurimi & expediti Sacerdotes per horas quatuor, si res ita postularet. Quin tota nocte adoleri poterant adipes, donec ascenderet columna Auroræ, ut tradit *Maimonides* Tractatu *De Paschate*. Ita hanc objectionem diluit *Bochartus Hierozoici* Lib. 2. Cap. 1.

ARTICULUS IV.

De Paschalis Sacrificii Ministris.

IStius Sacrificii, Sacrorumque reliquorum Ministri, cum nondum legales Sacerdotes Deus instituisset, in Ægypto fuerunt, vel Patres familias, vel Primogeniti, qui Sacerdotio fungebantur; quos etiam Sacerdotum nomine significari plerique intelligunt. *Exodi* 19. 22. ubi legimus: *Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos*. Nondum quippe instituti erant legales & Aaronici Sacerdotes. De Primogenitis etiam explicant, quod *Exodi* 24. 5. legitur de Moyse: *Misitque juvenes de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos*. Pro *Juvenibus*, Chaldæi & Arabs vertunt *Primogenitos*, eosdemque intelligunt *R. Salomon & Aben-Esra*. Instituto vero Sacerdotio Levitico, cujuslibet Sacrificii, adeoque & Agni Paschalis oblatio, ad solos Sacerdotes pertinebat, ut constat ex toto Libro *Leviticí*.

At, inquies, *Exodi 12. 6.* immolatio Agni Paschalis toti Populo in perpetuum videtur concessa his Dei verbis ad Moysen: *Immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam*. Proinde in solemni Paschate sub *Ezechia*, præter consuetudinem factum videtur, ut Agni non a Populo, sed a Levitis mactarentur, propter immunditiam Populi 2. Paralipomenon 30. 17. *Eo quod multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Levitæ Phase his qui non occurrerant sanctificari Domino*. Id *Philonis* auctoritate confirmatur Lib. 3. *De Vita Mosis*, ubi de Paschate sic loquitur: *Quo Festo, non plebei homines victimas ad Altare adducunt a Sacerdote mactandas: sed jubente Lege tota Gens sacrificat, dum pro se quisque hostiam offert, & propriis manibus immolat*. Et Libro *De Decalogo* ita scribit: *Quo Festo passim singuli sacrificant, non expectatis Sacerdotibus, Lege Sacerdotium quotannis universæ Genti una die eximia concedente, ut Sacrificia per se faciat.*

Respondetur: Multitudini filiorum Israel præceptam a Deo Paschalis Agni immolationem, sicut & aliarum victimarum legalium, quia sistere illum debebant coram Domino, ut a Sacerdotibus, cujuslibet familiæ nomine, offerretur. Secundo, quia præparatio victimæ, & ejus mactatio plebeis hominibus, quorum offerebatur nomine, non solum in Agni Paschalis, sed in alio quocumque Sacrificio permissa erat, modo ne immundi essent: non vero sanguinis receptio, aspersio, oblatio super altare, actionesque omnes ad rationem Sacrificii propius spectantes. Hæ enim solis Sacerdotibus, secundum Legem & morem Populi Dei, erant demandatæ. Id diserte tradit *Abarbanel*, *Commentario in Leviticum*, decem in quolibet Sacrificio numerans actiones, quarum quinque ad eos pertinent, quorum nomine victimæ offeruntur, quinque ad solum Sacerdotem. Ad eos quorum nomine, seu pro quibus offeruntur, pertinent 1. manuum impositio super caput victimę, 2. mactatio, 3. excoriatio, 4. dissectio, 5. extorum ablutio. Ad solum Sacerdotem pertinent, 1. receptio sanguinis in pelvi, 2. ejusdem aspersio, 3. ignis accensio super Altare, 4. lignorum dispositio, 5. oblatio carnium & adipum in Altari. At excoriationem, & dissectionem Sacerdotibus Lex etiam tribuit, plebeis hominibus solam manus impositionem, & mactationem. Levitici 1. *Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus & ovibus offerens victimas, si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento; masculum immaculatum offeret ad ostium Tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum: Ponetque*

manum

manum ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit atque in expiationem ejus proficiens. Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron Sacerdotes ſanguinem ejus, fundentes per Altaris circuitum, quod eſt ante oſtium Tabernaculi, detractaque pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident, & ſubjicient in Altari ignem, ſtrue lignorum ante compoſita, & membra quæ ſunt cæſa deſuper ordinantes ..... Adolebitque ea Sacerdos ſuper Altare in holocauſtum, & ſuavem odorem Domino: Similiter de Sacrificio Pacifico legitur Levitici 3. 2. *Ponetque manum ſuper caput victimæ ſuæ, quæ immolabitur in introitu Tabernaculi teſtimonii, fundentque filii Aaron Sacerdotes ſanguinem per Altaris circuitum; & offerent de hoſtia pacificorum in oblationem Domino, adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis eſt intrinſecus ..... Adolebuntque ea ſuper Altare in holocauſtum, lignis igne ſuppoſito, in oblationem ſuaviſſimi odoris Domino.* Similiter de Sacrificio pro peccato legitur Levitici 4. 27. *Quod ſi peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ ..... Offeret capram immaculatam. Ponetque manum ſuper caput hoſtiæ, quæ pro peccato eſt, & immolabit eam in loco holocauſti. Tolletque Sacerdos de ſanguine in digito ſuo; & tangens cornua Altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim ejus. Omnem autem adipem auferens, ſicut auferri ſolet de victimis Pacificorum, adolebit ſuper Altare in odorem ſuavitatis Domino; rogabitque pro eo & dimittetur ei.* Nihil ergo in Paſchalis Agni immolatione plebeis hominibus a Lege conceſſum eſt, (Quicquid dixerit *Philo* oratorum more rem exaggerans) quod in reliquis Sacrificiis conceſſum ipſis non eſſet; æque enim in omnibus manum in caput victimæ imponebant, eamque ſuis manibus mactabant: Ut teſtantur etiam *Maimonides* Libro *De ingreſſu Sacerdotis in Sanctuarium*, Cap. 9. Sect. 6. & Talmudici in *Zebachin* Cap. 5.

ARTICULUS V.

De convivis Agni Paſchalis.

AD Agni Paſchalis eſum nemo admitti potuit ſecundum Legem, qui circumciſus non eſſet. Cum enim Agni Paſchalis eſus eſſet unum e præcipuis Judaicæ Religionis Sacramentis, nemo poterat illius fieri particeps, niſi Religione illa prius initiatus: Cum eſſet commemoratio inſignis beneficii olim Hebræis in Ægypto collati tum in liberatione a cæde primogenitorum per Angelum exterminatorem, cum in eductione ex Ægyptiaca ſervitute; ad illos nequaquam pertinebat, qui Hebræi non eſſent, vel Hebræo Populo per Circumciſionem aggregati. Quicumque igitur ſeu alienigenæ ſeu ſervi emptitii, ſeu inquilini Terræ Chanaan, ſeu mercenarii, ad Paſcha admitti volebant, eos circumcidi prius oportuit, ut Lege ſancitum eſt, Exodi 12. 43. *Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: Hæc eſt Religio Phaſe. Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autem ſervus emptitius circumcidetur, & ſic comedet. Advena & mercenarius non edent ex eo ... Omnis cœtus filiorum Iſrael faciet illud. Quod ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum ejus, & tunc rite celebrabit, eritque ſicut Indigena Terræ: Si quis autem circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo. Eadem Lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos.* Quod Lex decernit de ſervorum emptitiorum Circumciſione, non ita intelligendum eſt quaſi ad Circumciſionem cogendi fuerint, ut *Toſtato* viſum eſt: Sed ut ad Paſchale convivium admitti non poſſent niſi circumciſi; & ſi circumcidi nollent, a Dominis abdicarentur, & alienigenis venundarentur, ut explicat *Maimonides* Lib. *De Circumciſione*, Cap. 1. Sectione 6. Vernæ tamen, ſeu infantes e ſervis dominati etiam invitis parentibus, a dominis octavo die circumcidi poterant, quia liberi in ſervitute nati non tam erant patris, quam heri. Unde ſervus Anno Sabbaticho Legis beneficio a ſervitute vindicatus, liberos ex ancilla genitos ſecum abducere non poterat, ſed Domino relinquere cogebatur. (Exodi 22. 4.)

Quæres, Num Lex quæ Incircumciſos excludebat, feminas etiam excluderet? Id quidem videri non nemini poſſet, cum in Lege ſoli maſculi ad tria Feſta ſe conferre, & coram Domino ſe ſiſtere jubeantur. *Exodi* 23. 17. & 34. 23. & *Deuteronomii* 16. 16. Verum *Exodi* 12. 47. de Phaſe dicitur: *Omnis Cœtus filiorum Iſrael faciet illud*. Ad

hunc autem Cœtum feminas etiam pertinuiſſe palam eſt. Præterea feminas, una cum viris, ſolemnia hæc feſta celebraſſe, probat exemplum *Elcanæ*, qui quotannis ambas uxores *Annam* & *Phenennam*, cum filiis & filiabus, ſtatutis diebus ducebat in *Silo*, ut ſacrificaret Domino, & *Phenennæ*, & cunctis ejus filiis & filiabus dabat ſacrificii *partes*, quo die immolabat: *Annæ* autem quam diligebat dabat *partem unam* honorariam, (1. *Regum* 1. 3. 4.) Deipara Virgo *Maria* ſingulis etiam annis Feſto Paſchatis Hieroſolymam cum *Joſepho* adibat, ut legimus Lucæ 2. 41. *Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jeruſalem, in die ſolemni Paſchæ.* David quoque oblatis holocauſtis & ſacrificiis pacificis in gratiarum actionem, horum partem omnibus Iſraelitis, tam viris quam mulieribus impertiit. (2. Regum 6. 18. 19.) *Cumque compleſſet, offerens holocauſta, & pacifica, benedixit Populo in Nomine Domini Exercituum. Et partitus eſt univerſæ multitudini Iſrael, tam viro quam mulieri, ſingulis collyridam panis unam, & aſſaturam bubulæ carnis unam, & ſimilam frixam oleo.* Et Sacerdotum Hebræorum filiæ ſacris cibis veſcebantur. (*Numer.* 18. 2. 19.) Veriſimilius itaque eſt, mulieres etiam Agni Paſchalis participes fuiſſe, quod Euchariſtici Sacrificii genus erat, & Sacroſancti Sacramenti Euchariſtiæ figura inſignis, a cujus participatione fideles feminæ non excluduntur. Id confirmatur ex *Maimonide*, Lib. *De Paſchate*, Cap. 2. §. 4. aſſerente Hebræos ad Paſchale convivium non ſolum mulieres admittere, ſed & totum convivarum contubernium ex mulieribus nonnumquam facere. Neque vero mulieres excluduntur Lege in Incircumciſos lata: Cum enim ad eas non pertineat Lex Circumciſionis, incircumciſæ proprie dici non poſſunt. Adde quod, (ut ſcite obſervat *Bochartus*) vox Hebraica, *Arel*, proprie *Incircumciſum* non ſignificat, quomodo reddi ſolet, ſed *Præputiatum*, ἀκροβυστον ut vertit *Aquila*. Mulier autem præputiata dici non poteſt.

A Paſchali convivio excludebantur præterea immundi, leproſi ſcilicet, viri qui ſeminis, mulieres quæ ſanguinis fluxu laborabant, menſtruatæ, & qui ad illas acceſſerant, & qui humani cadaveris contactu polluti erant. Hi omnes ad alterum Paſcha, ſecundi Menſis decima quarta die in eorum gratiam celebrandum remittebantur. (*Numerorum 9. 6.*) Sub *Ezechia* Rege multæ Tribus in eam Legem peccaverunt, quibus veniam impetravit pii Regis oratio 2. Paralipomenon 30. 18. *Magna etiam pars Populi de Ephraim, & Manaſſe, & Iſſachar, & Zabulon, quæ ſanctificata non fuerat, comedit Phaſe, non juxta quod ſcriptum eſt: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum Patrum ſuorum: & non imputabit eis quod minus ſanctificati ſunt. Quem exaudivit Dominus, & placatus eſt Populo.*

Remotum iter excuſabat Iſraelitas a celebratione Paſchatis; cum ſcilicet in regione procul diſſita verſabantur, ita ut ſtato die venire Hieroſolymam non poſſent. Horum Paſcha in ſecundum Menſem differebatur, ſicut immundorum. (*Numerorum* 9. 6.) Remotum iter *quindecim milliaria* interpretantur *Miſna* in Tract. *Peſachim*, Cap. 9. & *Maimonides* Lib. *De Paſchate*, Cap. 5. §. 8. 9. At longinqui itineris nomine aliud intellexit *Philo* Lib. 3. *De Vita Moſis*, ſcilicet peregrinationem in regionem a Judæa procul diſſitam. Et hanc fuiſſe Legis mentem probabilius eſt. Qui enim quindecim ſolum milliaribus ab Urbe aberat, ſi non poterat ipſa die decima quarta Hieroſolymam ſe conferre, facile poterat pridie diſcedere, ut Feſto intereſſet, reuſque erat negligentiæ, ſi a tempore ſe intercipi pateretur.

Convivas per domos convenire Lex jubebat: Si autem minor eſſet numerus, quam ut Agno comedendo par eſſet, vicinos advocari eo numero qui ſatis eſſet ad comedendum Agnum. Exodi 12. 3. 4. *Tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas. Sin autem minor eſt numerus, ut ſufficere poſſit ad veſcendum Agnum, aſſumet vicinum ſuum, qui junctus eſt domui ſuæ, juxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum Agni.* Convivarum numerum decem non minorem, nec majorem viginti eſſe debuiſſe, colligitur ex Paraphraſi Chaldaica *Jonathanis*, & ex *Joſepho* Libro 7. *De Bello Judaico*, Cap. 16. ubi refert, *Ceſtium* vires Civitatis *Neroni* ſignificare cupientem, a Pontificibus ſciſcitatum eſſe, de Populi numero. *Illi autem*, inquit, *cum dies feſtus adeſſet, qui Paſcha vocatur, quando a nona quidem hora uſque ad undeci-*

decimam hoſtias cædunt ; per ſingulas vero contuberina non pauciorum quam decem virorum fiunt : (Solum enim epulari non licet :) Multi etiam vicini conveniunt : Hoſtiarum quidem ducenta & quinquaginta ſex millia, & quingentas numeravere. Fiunt autem, ut denos epulatores per ſingulas imputemus, vicies centena ac ſeptingenta millia.

ARTICULUS VI.

De Ritibus Sacrificii, & Convivii Paſchalis.

I. EX Ritibus Sacrificii, Conviviique Paſchalis a Deo præſcriptis quidam victimæ ſeparationem ſpectant, alii mactationem, nonnulli aſſationem, cæteri manducationem. Separationem quod ſpectat, ſeponi jubentur agnus vel hœdus. Exodi 12. 3. *Tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas.* Verſ. 5. *Juxta quem ritum tolletis & hœdum.* Vox Hebraica *Seh* utrumque pecus ſignificat. Nec tamen utrumque ſeponi oportuit & immolari, ſed alterutrum, prout libebat; ita nihilominus ut agnum frequentius & libentius offerrent, non hœdum, niſi cum agni deerant, ut *Theodoretus* explicat Quæſtione 42. in Exodum. *Mandat igitur illis ut accipiant non tantum ex ovibus agnos, ſed etiam ex capris hædos: Non ut ſimul utrumque immolent; ſed ut is qui ovem habet, agnum immolet: Qui ove caret, hœdum.* Ita ante *Theodoretum* explicat *S. Auguſtinus*, Quæſtione 42. in *Exodum*, ea re Chriſtum ſignificari obſervans, *cujus caro non ſolum ex juſtis, verum etiam ex peccatoribus propagata eſt. Quamquam*, inquit, *conentur Judæi etiam hœdum intelligere accipiendum ad celebrandum Paſcha, & hoc eſſe dictum putant* ab agnis & hœdis accipere, *tanquam diceret, vel ab agnis agnum, vel ab hœdis hœdum, ſi illud deſit, ſumi oportere: Apparet tamen in Chriſto rebus impletis quid illo præcepto fuerit figuratum.* Et hunc ſenſum reddit Hebraicus Textus ſic ad verbum vertendus: *Ex ovibus, & ex capris accipietis.* Et 70. Interpretes: *Ab agnis, & hœdis accipietis.* Verſio Syriaca: *Ex hœdis, & ex agnis accipietis.* Arabica: *Ex ovibus aut capris accipient illum.* Chaldaica Paraphraſis: *De agnis, & de filiis caprarum accipietis.* Ex quibus refellitur *Paulus Burgenſis*, negans Paſchalem victimam ex hœdis unquam ſecundum Legem ſumi potuiſſe. Die porro decimo Deus agnum ſeponi juſſit, die decimo quarto mactandum, Exodi 12. *Decima die Menſis hujus, tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas.* Mirum eſt quod *Joſephus* Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 5. pro decimo die decimum tertium præparationi victimæ a Deo deſtinatum ſcripſerit. Cur autem tanto tempore antequam mactaretur, agnum præparari voluerit Deus, quatuor cauſas Hebræi afferunt. 1. Ne in ipſo diſceſſu negotiorum turba obruti, id oblivioni traderent. 2. Ut accuratius obſervarent, an aliquis defectus in agno eſſet. 3. Ut ex agni aſpectu occaſionem haberent inter ſe colloquendi de ſua ex Ægypto redemptione. 4. Ut fiducia divinæ protectionis non formidarent Ægyptios, quibus videntibus, pecudes quas illi colebant, palam ad Sacrificium, & convivium ſeponebant. Hic autem ritus ad primum dumtaxat Paſcha pertinet, quod in Ægypto celebratum eſt. Unde in nullo alio Scripturæ loco Præparationis victimæ die decimo faciendæ fit mentio.

II. In agno autem aut hœdo mactando tria Deus poſtulat, 1. Ut ſit *ſine macula*, 2. Ut ſit *maſculus*, 3. Ut *anniculus*. 1. Debuit eſſe ſine macula, id eſt, omnis vitii & labis expers. Quod Agno Paſchali cum omni alio victimæ genere commune erat. Levitici 22. *Homo de Domo Iſrael, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem ſuam . . . . . Quicquid aliud obtulerit in holocauſtum Domini, ut offeratur per vos, maſculus immaculatus erit ex bobus & ovibus & capris: Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile . . . . Homo qui obtulerit victimam Pacificorum Domino, tam de bobus, quam de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile ſit: Omnis macula non erit in eo. Si cœcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem, non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis ſuper Altare Domini . . . Omne animal quod vel contritis, vel tuſis, vel ſectis, ablatiſque teſticulis eſt, non offeretis Domino.* Vitia quinquaginta, propter quæ nec offerre potuerit Sacerdos, nec offerri victima, recenſet *Maimonides* Lib. *De Ingreſſu Sanctuarii*, Cap. 7. Secundo, agnus debuit eſſe *maſculus*, quia præſtantiora Deo immolanda ſunt, mas autem præ-

ſtat feminæ. Unde inholocauſtis, quæ ſacrificii ſpecies perfectiſſima fuit, ſoli Mares offerebantur. (*Levit.* 1. 3. 10.) Hinc *Malachiæ* 1. 14. dicitur: *Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens, immolat debile Domino: Quia Rex Magnus ego, dicit Dominus Exercituum, & Nomen meum horribile in Gentibus.* At cur *agnus maſculus* dicitur, quaſi agnus poſſet eſſe non maſculus? Reſpondet *S. Auguſtinus Quæſtione 42. in Exodum*, Ovem transferri debuiſſe, quia Textus Græcus πρόβατον habet, quod cum neutrius ſit generis, potuerunt quæ ſequuntur omnia convenire, tanquam ſi diceret: *Pecus perfectum, maſculum, anniculum erit vobis.* At ex Hebræo melius alii Quæſtiunculam hanc ſolvunt. Nomen enim Hebræum *Seh*, quo hic pro agno *Moſes* utitur, communis eſt generis, & feminini generis, adjectivo quandoque determinatur, ſcilicet *Jeremiæ* 50. 17. *Ezechielis* 34. 20. & 45. 15. Hic itaque deſignandum fuit genus exprimenduſque ſexus victimæ, quod Latinus Interpres præſtitit his verbis: *Agnus maſculus*. Hanc autem conditionem Ethnicorum etiam ſuperſtitioni Deus oppoſuit, quorum plerique generis feminini victimas plus apud Deos valere credebant; eaſque cum ſacra maſcula parumprodeſſent, tanquam hoſtias ſuccidaneas immolabant. Id conſtat ex *Servio* in *Æneidos* Lib. 8. ad illud Virgilii: *Et cæſa jungebant fœdera porca*, ſic differente, *In omnibus Sacris feminini generis plus valent victimæ. Denique ſi per marem litare non poſſent, ſuccidanea dabatur femina: Si autem per feminam non litaſſent, ſuccidanea adhiberi non poterat.* Tertia agni conditio fuit, ut eſſet *anniculus*. Qua locutione non intelligitur agnus qui annum attigerit, ſed qui nondum ſuperaverit. Quod Agno Paſchali peculiare non fuit; ſed omnibus commune victimis ex Legis præſcripto, Levitici 22. 27. *Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub ubere matris ſuæ; Die autem octavo, & deinceps, offerri poterunt Domino.* Ritus hujus rationemInterpretes aſſignant, quod recens natæ animantes, quia brevem lucis uſuram habuere, & incertum adhuc eſt an vita illis vitalis ſit, ante octavum diem vix in cenſu animantium æſtimentur. Ad hæc, nondum ſpurcities defluxerit, quæ illis ex utero, & ex partu adhæſit. Ab octavo igitur die offerri potuit agnus uſque ad annum primum impletum.

III. Ritus Agni mactationem ſpectantes hi ſunt, Ut a quolibet cœtu filiorum Iſrael, id eſt, per ſingulas domos mactetur. Exodi 12. 3. 6. 13. *Tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas .... Immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſrael ... Ite tollentes animal per familias veſtras, & immolate Phaſe.* 2. In Agni ſanguine intingi jubetur faſciculus hyſſopi, qua aſpergantur ædium poſtes & ſuperliminaria. *Exodi* 12. 7. 13. Deus ad Moyſen ait: *Et ſument de ſanguine ejus, ac ponent ſuper utrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum ... Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus in quibus eritis: & videbo ſanguinem, & tranſibo vos: Nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero Terram Ægypti.* Ibidem verſ. 22. *Moyſes* ad Seniores filiorum Iſrael ait: *Faſciculumque hyſſopi tingite in ſanguine qui eſt in limine, & aſpergite ex eo ſuperliminare, & utrumque poſtem. Nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ uſque mane. Tranſibit enim Dominus percutiens Ægyptios: Cumque viderit ſanguinem in ſuperliminari, & in utroque poſte, tranſcendet oſtium domus, & non ſinet Percuſſorem ingredi domos veſtras & lædere.* Nec tamen eo ſigno Deus uſus eſt, quod in ſanguine naturalis eſſet ulla vis, aut quod externo ſigno indigeret ut ſuos dignoſceret ab hoſtibus, & Iſraelitas ab Ægyptiis, *Sed quia conveniebat ut per ſymbolum intelligerent providentiam divinam; & nos qui Agnum Immaculatum ſacrificamus, cognoſceremus typum ante deſcriptum;* (inquit *Theodoretus Quæſtione* 24. *in Exodum.*) Notum eſt quod de *Moyſe* Apoſtolus ait ad Hebræos 9. 28. *Fide celebravit Paſcha, & ſanguinis effuſionem: Ne qui vaſtabat primitiva, tangeret eos.*

Agni immolationem ſequitur aſſatio. Exodi 12. 9. *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed tantum aſſum igni.* Verſionem Vulgatam ſolicitat *Oleaſter*, quaſi non ſit veriſimile, Deum Judæis crudæ carnis eſum prohibuiſſe, quam, nullo etiam vetante, non comediſſent. Vocem igitur Hebraicam *na*, *fractum* & *diſſectum* reddit, tanquam a verbo *no*, quod ſignificat *frangere* & *diſſecare*. At *Oleaſtrum* refellunt non ſolum 70. Interpretes & Vulgata noſtra, ſed etiam Hebræorum Doctores, *Aben Eſra*, *Maimonides*, *R. Selomo*, & *R. Kimchi*. Et certe abſurde fingitur Deum *Moſi* dixiſſe,

Noe

Non comedetis agnum dissectum: Cum non possit comedi nisi divisus aut dissectus, quamvis integer coqui possit. *Crudum* hic opponi semicocto censet *Bochartus*. Coquendam enim, inquit, incuria sæpe accidit, ut non sit perfecta coctio. Quandoque etiam helluonum ingluvies, quæ nullas moras patitur, facit ut carnem semicoctam comedant. At *crudum* hic longe consultius intelligitur & exponitur de carne plane cruda, nec ignem omnino experta: Atque hunc sensum confirmant Versio 70. Interpretum, Chaldaica Paraphrasis, & Syriaca Versio. Ideo autem crudæ carnis esum a Paschatis ritibus speciali præcepto Deus removit, ut scite *Spencerus* observat, quod usus carnis discerptæ, & sanguine recenti horridæ in Dæmonis festis & ritibus fœderalibus plurimum olim invaluerat. Id probat ex *Julio Firmico* Lib. *De Errore Profanarum Religionum*, qui pompam in *Bacchi* honorem celebratam sic describit: *Illic inter ebrias puellas, & vinolentos senes, cum scelerum pompa præcederet, alter nigro amictu teter, alter ostenso angue terribilis, alter cruentus ore, dum viva pecoris membra discerpit, &c.* Ethnicos ritu illo immani festa sua solemniora non raro celebrasse, confirmat *Plutarchus* Lib. De Oraculorum Cessatione: *Festa vero*, inquit, *& sacrificia, seu dies nefastos & horribiles, quibus caro cruda comeditur, & distractiones corporum fiunt . . . nulli Deorum consecrari dixerim, sed malis Dæmonibus avertendis peragi*. Ideo *Bacchus*, in cujus honorem sacra illa ferina peragebant, *Crudivorus* appellabatur. Hinc *Catullus* in Nuptiis *Pelii & Thetidis*:

Pars e divulso jactabant membra juvenco,
Pars sese tortis serpentibus incingebant.

Qua de re *Clemens Alexandrinus* in Admon. ad gentes: *Dionysium Mœnolem*, inquit, *Orgiis Bacchi celebrant, crudarum carnium esu sacram agentes insaniam, & cæsarum carnium divulsionem peragunt coronati serpentibus*. In aliorum etiam Deorum festis ritum illum inhumanum Gentiles usurpabant. Hinc illud *Arnobii* Lib. 5. contra Gentes: *Caprarum reclamantium viscera cruentatis oribus dissipatis*. Certe ritum illum barbarum in superstitiosis Orientalium ceremoniis locum habuisse longe ante Legem datam, inde verisimile fit, quod Deus esu sanguinis, a quo tamen abhorret natura, Israelitis sub capitis pœna interdiceret. Hunc enim a Deo vetitum ait *Maimonides* in *More Nevochim* p. 3. Cap. 68. *Quoniam ita olim Gentium Reges, etiam Idololatriæ causa, de more faciebant: Nempe animali viventi abscindebant membrum aliquod, atque illud sanguine perfusum comedebant*. Cruenti hujusce ritus vetustatem *Theodoretus* confirmat Sermone 10. De Oraculis: *Dæmones*, inquit, *qui olim ut scelestissimi, cæde miserorum hominum gaudebant, postquam senserunt homines hujusmodi cædes abominari, quas illi appetebant, ab iisque abstinere; flagellationes, crudorum esus, aliosque hujusmodi ritus commenti sunt*. Ne itaque Sancta Solemnitas quicquam cum Bacchi orgiis, aut aliis Gentium festis, in falsorum Numinum honorem jam celebrari solitis, aut deinceps celebrandis commune haberet, Lege cautum est, ne Paschalis Agnus crudus comederetur. Coqui autem debebat Agnus assando, non elixando, contra morem reliquorum sacrificiorum, quorum carnes tam a Populo quam Sacerdotibus comedendas elixare moris erat 2. Paralipom. 35. 13. *Et assaverunt Phase super ignem, juxta quod in Lege scriptum est: Pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis, & festinato distribuerunt universæ plebi*. Cur vero Agnum assum igni, non coctum aqua comedi Lex præceperit, varias causas afferunt Interpretes. 1. Quod hic modus coquendi sit simplicissimus, cum neque aqua, neque ullo saporis alieni condimento ad carnem assandam sit opus, sed solo igne. Unde veteri voce *assa caro*, id est, *sola*, dicitur: ut, *assa voce cantare*, id est, *sola voce*, nullo organo adhibito. Ita ex *Varrone* & *Catone Nonius*. 2. Quod assa carne vescentes robustiora habeant corpora, cum assa caro sit majoris succi quam elixa; ideoque Israelitis ad longum iter se comparantibus illa potius quam ista vesci præceptum est. 3. Quod ita ipsis significaretur qua festinatione esset opus, quia celerius assatur caro, quam elixatur. Sed Mysterii ratione id Israelitis præceptum longe probabilius est.

Assationem excipit manducatio, cujus hi ritus præscribuntur. 1. Ut lumbis succinctis, calceatis pedibus, & cum baculo in manu, qui viatorum habitus est, Agnum Paschalem comedant, idque cum festinatione, quia res maxime urgebat. Erant enim

in procinctu, & illa ipsa nocte ex Ægypto exituri. Exodi 12. 2. *Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter.* Ritus ille primo Paschati, quod in Ægypto celebrarunt, peculiaris fuit. Deinceps enim non accincti, sed discincti; nec stantes, sed sedentes; nec raptim, sed lente & pacate Paschalem Agnum comederunt. Ita Christus cum Discipulis discumbens, ultimum Pascha celebravit. Contrarius videri potest *S. Joannes Chrysostomus Homilia* 23. *in Epistolam ad Ephesios*, ubi de Judæis ait: *Ideo nunc præcincti & calceati vescuntur, ut rogati dicant: Quoniam ad iter faciendum eramus parati.* Sed respondetur, ipsum de prima illa actione ut de re præsenti loqui, cum dicit: *Nunc præcincti & calceati.* Præterea nihil esse in Textu Græco, quod voculæ *Nunc* respondeat. 2. Cum Agno Paschali azyma, & lactucas agrestes comedere jubentur, Exodi 12. 8. *Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes, cum lactucis agrestibus.* Præter mysticas Legis hujus rationes, jussi sunt azymis panibus vesci, ad festinationem significandam, quia cito & absque mora accingere se debebant itineri, nec expectare donec panis esset fermentatus. In exitu ex Ægypto, Israelitæ azymos panes per totum mensem comederunt, donec illis *Manna* Deus largitus est: Sed necessitate id factum, quia in Deserto nihil habuere unde se toto illo mense sustentarent, præter azyma. At Lex Azymorum usum per septiduum tantum præscripsit, quotannis religiose observandum, ut suæ ex Ægypto liberationis memoriam refricarent, ne tanti beneficii sensum ex eorum animis ulla deleret ætas. E septem autem azymorum diebus, primus & ultimus festi fuerunt ac solemnes; quia ut primo ex tam dura captivitate liberati fuerant, ita septimo *Pharao* cum omnibus suis copiis Maris Rubri fluctibus absorptus fuerat. Per septem illos dies, non solum fermentum comedere, sed & in domibus habere capitale fuit *Exodi* 12. 15. & sequentibus: *Septem diebus Azyma comedetis: In die primo non erit fermentum in domibus vestris: Quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, a primo die usque ad diem septimum. Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis: Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent. Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam Exercitum vestrum de Terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo. Primo Mense, quarta decima die Mensis ad vesperam, comedetis azyma usque ad diem vigesimam primam ejusdem Mensis ad vesperam. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel, tam de advenis, quam de indigenis Terræ. Omne fermentatum non comedetis: In cunctis habitaculis vestris edetis azyma.* Si tamen Judæis credimus, septem illis diebus fermentato pane vesci nefas fuit, sed azymum edere nonnisi primo fuit necessarium, sex reliquis liberum. Itaque pro azymis per sex illos dies oryzam edere licuit, aut panicum, aut fruges tostas, aut fructus, ut testatur *Maimonides* T. 1. *Jad.* Tractatu *De Fermentato & azymo*, Cap. 6. v. 1. *Verumtamen*, inquit, *in reliquo Celebritatis tempore Azymorum esus dumtaxat permittitur, ut qui velit Azymo vescatur: Qui malit, oryzam vel milium edat, aut polentam, aut fructus. At in nocte* 15. *dumtaxat Azymis uti oportet.* Quod de septima die Azymorum potissimum observant, eo freti Scripturæ testimonio, quod cum *Exodi* 12. scriptum sit: *Primo mense, quarta decima die mensis, ad vesperam comedetis azyma, usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis, ad vesperam. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris*: idque *Deuteronomii* 16. reputatur; tamen ejusdem Capitis Vers. 8. sex tantum diebus Azyma Lex comedi jubeat. *Sex diebus*, inquit, *comedes Azyma: & in septima, quia Collecta est Domini Dei tui, non facies opus.* Unde *R. Selomo* ad eum locum ita scribit: *Docet de manducatione Azymorum in die 7. Quemadmodum non debita ac necessaria sit. Inde igitur disce quod ad sex dies attinet; quoniam ecce septimus dies cum in summa comprehenderetur, ab ea exceptus est: Ut ostenderet Azymorum in illo die manducationem permissam dumtaxat fuisse. Neque vero ut de hoc solo die doceret istud, ideo exceptus est; sed ut idem de tota dierum summa intelligendum relinqueret: nimirum uti septimo die permissum est solum azymis vesci, ita reliquis omnibus permissum est* (non imperatum) *excepta nocte prima, quam Scriptura Azymorum usu obligari voluit.* Quod ex eodem *R. Selomone* Glossa Capitis septimi Tractatus

Kiddsuch

Kiddſuch Hachodech evidentius his verbis affirmat : *Quoniam ecce a media nocte prima Paſchali uſque ad vigeſimam primam diem manducatio Azymorum permiſſa, ea lege dumtaxat, ut fermentato non veſcantur*. Lactucæ agreſtes cum agno comedendæ, vitam amaram ſignificabant, quam in Ægypto egerant Iſraelitæ, unde quoties illas in Paſchate comedebant, acerba illa tempora ſuæ in Ægypto ſervitutis in animum revocabant, & his verbis exprimebant, ut refert *Maimonides* Lib. *De Paſchate*, Cap. 8. Sect. 4. *Amarum iſtud comeditmus, quia amaritudine affecerunt Ægyptii vitam Parum noſtrorum in Ægypto, prout dicitur Exodi* 1. 14. *Et amaritudine affecerunt vitam ipſorum*.

Lege præterea ſancitum erat, ne os ullum Agni Paſchalis confringeretur, ne ex ejus carne quicquam relinqueretur; ſed ut ejus reliquiæ igne conſumerentur, ne ſcilicet corrumperentur, vel in profanos uſus cederent. Exodi 12. *Caput cum pedibus ejus & inteſtinis vorabitis. Non remanebit quidquam ex eo uſque mane, & quod reſiduum fuerit igne comburetis*. Ibidem Verſ. 46. *Nec os illius confringetis*. Quod repetitur *Numerorum* 9. Verſ. 12. *Et os ejus non confringent*. Præcepit inſuper Deus, ut ædibus ſuis tota nocte ſe continerent, veluti ſub cuſtodia ſanguinis Agni, qui effuſus fuerat, ne eorum ſanguis ab Angelo Exterminatore effunderetur. Exodi 12. 22. *Nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ uſque mane*. Lex iſta pertinet ad primum Paſcha dumtaxat in Ægypto celebratum. Latam enim in perpetuum non fuiſſe, docet exemplum Chriſti & Apoſtolorum, qui illa ipſa nocte qua Paſcha celebraverant, in Montem Oliveti ſe contulerunt. *Matthæi* 26. 30. Juſſit denique Deus ut in una domo Paſchalis Agnus comederetur, nec de carne ejus quidquam ad aliam domum deferretur. Non potuit ſcilicet niſi integer domeſticos in unaquaque domo, aut contubernio, imminenti clade eripere. Exodi 12. *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras*.

ARTICULUS VII.

De Paſchalis Agni Myſterio.

CHriſtum ſub Agni typo Prophetæ & Apoſtoli adumbrarunt, & revera manſuetudine, humilitate, patientia fuit Agno ſimillimus. Iſaiæ 16. 1. *Emitte Agnum Domine Dominatorem terræ de Petra deſerti ad Montem filiæ Sion*. Iſaiæ 53. 7. *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi Agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum*. Jeremiæ 11. 19. *Et ego quaſi Agnus manſuetus, qui portatur ad victimam*. Chriſti Præcurſor digito in Chriſtum intento dixit : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi* (Joannis 1. 29.) *Philippus* Actuum 8. 27. & ſequentibus, de Chriſto explicat quæcumque de Agno habet Iſaias : *Et ecce vir Æthiops... legens Iſaiam Prophetam... Locus autem Scripturæ quem legebat, erat hic : Tanquam ovis ad occiſionem ductus, & ſicut agnus coram tondente ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum .... Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens a Scriptura iſta, evangelizavit illi Jeſum*. Agnina carne alimur : ſuam carnem edere nos Chriſtus jubet, *Joannis* 6. 54. Qui ſecus faxit, vitam non habiturum pronuntiat : carnem quippe ſuam vere cibum eſſe. Agnina lana induimur : Chriſtum nos in Baptiſmo induere *S. Paulus* docet ad Galatas 3. 27. *Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*. Roman. 13. 14. *Induimini Dominum Jeſum Chriſtum*. Sacrificium juge, quo ex Legis Moſaicę præſcripto Agni duo quotidie immolabantur, alter mane, alter veſpere, non cruenti ſolum Sacrificii typus fuit, quod Chriſtus in Cruce offerens, *Una oblatione conſummavit in ſempiternum Sanctificatos*; ſed jugis etiam & incruenti Sacrificii, quo Chriſtus Corpus & Sanguinem ſuum in ſuprema Cœna ſub panis & vini ſpeciebus Patri obtulit, & quod ad placandum Deum Sacerdotes quotidie ad Altare offerunt. *S. Joannes* Apocalypſis 5. 6. & ſequentibus, Chriſtum ut Agnum ſæpe proponit : *Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum, Agnum ſtantem tanquam occiſum .... Et cum aperuiſſet Librum, quatuor animalia, & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno*. Vero Agno præſertim Paſchali Chriſtus expreſſus eſt. Ut enim ait *S. Paulus* 1. Cor. 5. 17. *Paſcha noſtrum immola-*

molatus est Christus. Agnus mactari debuit *sine macula*: Jesum *Agnum immaculatum* S. Petrus appellat Epistolæ 1. Cap. 1. Vers. 19. id est, a peccato immunem. *Quis* enim, (inquit ipse Joannis 8. 46.) *arguet me de peccato?* Quocirca *S. Paulus* ad Hebræos 7. 26. ait: *Talis enim decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus ..... Qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo*; ut idem Apostolus scribit Capit. 9. 14. Agnus debuit esse masculus: Christus etiam masculus dicitur, non tam sexus quam virtutis ratione. Proinde ad ipsum referuntur verba Legis, Lucæ 2. 23. *Quia omne masculinum adaperiens vulvam, Sanctum Domino vocabitur*. Et *Apocalypsis* 12. Vers. 5. de Muliere quam Sole amictam, & corona Stellarum duodecim ornatam *S. Joannes* vidit, dicitur: *Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea*. Paschalis Agnus immolabatur medio Mense Nisan, plenilunio, inter duas vesperas: Eo ipso tempore immolatus est Jesus. Agnum Paschalem Hierosolymis mactari oportuit, ex quo ibi a *Davide* constituta est Arca. Hierosolymis passus est & Jesus, ut ipse prædixerat Lucæ 13. 32. 33. *Ite & dicite Vulpi illi* (HERODI:) *Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor. Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare: Quia non capit Prophetam perire extra Jerusalem*. De Agno Paschali dicitur Exod. 12. 6. *Immolabit eum universa multitudo filiorum Israel*: Jesum morti addixerunt Sacerdotes, Scribæ, Pharisæi, universus Populus. Paschalem Agnum comedere festinanter, pedibus calceatis, baculos in manibus tenentes, & ad iter expediti jussi sunt Israelitæ: Jesus intra paucas horas captus, damnatus, & morti traditus est. Ut Agni, ita & Christi Sanguis in morte effusus est, uterque pro populo. Sanguis Agni domorum foribus aspersus, Hebræis salutis & libertatis signum fuit: Jesu Christi Sanguis pretium & causa salutis atque libertatis omnium hominum est. Unde *Isaiæ* 52. 15. de Christo dicitur: *Iste asperget Gentes multas*. Hinc & Apostolus ad Romanos 5. 9. *Christus pro nobis mortuus est: Multo igitur magis nunc justificati in Sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum*. 1. ad Corinthios 7. 23. *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum*, ad Hebræos 2. 14. & 15. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: Ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, Diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti*, ad Hebræos 12. 22. 24. *Accessistis ad Sion Montem, & Civitatem Dei viventis, Jerusalem cœlestem ..... & Testamenti Novi Mediatorem Jesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel*. Hinc *S. Petrus* Epistolæ 1. Cap. 1. Vers. 1. *Petrus Apostolus electis ..... secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam & aspersionem Sanguinis Jesu Christi*. Ibidem v. 18. 19. *Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso Sanguine quasi Agni immaculati Christi, & incontaminati* .... Qua nocte immolatus est Agnus Paschalis, Deus in Ægyptiorum Deos judicia exercuit, *Exodi* 12. 12. & *Numerorum* 33. 4. In morte Christi plurimæ Gentes ad veri Dei cognitionem vocatæ, Idola sua abjecerunt. Isaiæ 2. 20. *In die illa projiciet homo Idola argenti sui, & simulacra auri sui, quæ fecerat sibi ut adoraret talpas & vespertiliones*. Sophoniæ 2. 2. *Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes Deos terræ, & adorabunt eum viri de loco suo, omnes Insulæ gentium*. Agnus immolabatur Mense *Abid*, quem *Mensem novarum frugum*, aut simpliciter *Mensem novorum* appellabant: Christus Jesus morte sua Mosaicam Legem abrogavit, Novam sanxit, firmavit. Isaiæ 43. 18. & 19. *Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio nova, & nunc orientur: utique cognoscetis ea*. Et Cap. 16. 18. *Ecce enim ego creo cœlos novos & terram novam, & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor*. Jeremiæ 31. 31. & seq. *Ecce dies veniet, dicit Dominus, & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum, non secundum pactum quod pepigi cum Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de Terra Ægypti ..... Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam*. Joannis 3. 34. *Mandatum novum do vobis*, &c. Ad Romanos 7. *Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in*

qua.

qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate Spiritus, & non in vetustate literæ. 2. Ad Corinthios 5. 17. *Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* Ad Colossenses 3. 9. & seq. *Nolite mentiri invicem exspoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundum imaginem ejus qui creavit illum.* Apocalypsis 3. 12. *Qui vicerit, faciam illum columnam in Templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem quæ descendit de cœlo a Deo meo, & Nomen meum novum.* Apocalypsis 21. 5. *Et dixit qui sedebat in throno: Ecce nova facio omnia.* Lege cautum erat ne Agni paschalis ossa confringerentur: De Jesu scribit S. *Joannes* Evangelii sui 19. Capite: *Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura . . . Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo.* Reliquia Mysteria Christianam morum institutionem spectantia persequitur *Theodoretus* Quæstione 24. in Exodum: *Per Azyma*, inquit, *indicat non tantum festinationem profectionis & cibi tumultuarium apparatum, sed etiam quod nullum Ægyptiacæ vitæ vestigium inferre conveniebat. Sic enim Dominus in Evangeliis interpretatus est*, Cavete, *inquiens*, a fermento Scribarum & Pharisæorum. *Præcepti quoque numero sufficientes ad esum agni simul immolare Pascha, docens eos fraternam caritatem, & erga pauperes misericordiam. Idcirco admonet, ut reliquiæ carnium comburantur, nec serventur in posterum diem. Hoc pacto compellens illos accersere egenos ad festum communiter celebrandum. Hæc autem universa Mysteriorum nostrorum sunt ænigmata. Nam & nos ungimus Agni nostri Sanguine non tantum limen, sed utrumque postem, purgantes & sanctificantes exterius linguam & labia, interius autem & secundum intellectum, pro limine, rationalem partem, & pro utroque poste, facultatem irascendi & concupiscendi. Decet autem nos etiam comedere non cruda, aut elixa, sed igne assata. Neque enim literam tantum attendimus, sed sensum scrutamur: neque divinis sermonibus humanam interpretationem superinducimus; (Nam hac de causa Isaias quosdam notavit velut permiscentes aquam vino,) sed igne tantum divino, hoc est, gratia Sanctissimi Spiritus utimur. Quod autem vetat carnium quippiam relinqui in crastinum, sic intelligimus, quod futura vita symbolis non indiget. Ipsas enim res tunc intuebimur. Ossa vero conterunt Agni, qui male intelligunt Eloquia divina, & ad suam impietatem illa detorquere conantur. Quod vero non tantum ex ovibus, sed etiam ex hœdis sumere jubet, divinam rursus benevolentiam declarat. Nam non tantum pro justis, sed etiam pro peccatoribus Christus Dominus salutarem pertulit Passionem. Et ita nos intelligere debere, ipse docuit. Assimilavit enim congregationem Sanctorum agnis, peccatorum autem cœtum hœdis. Hœdum quippe Lex jussit offerri pro peccato. Ex his porro qui divinorum Mysteriorum sunt participes, nonnulli tanquam ovem degustant, qui videlicet perfectam virtutem obtinent: Alii vero tanquam hœdum, qui per pœnitentiam peccatorum maculas delent . . . . . Nobis quoque Dominus præcepit habere lumbos præcinctos, & pedes calceatos, & lucernas ardentes, more servorum expectantium Dominum suum. Ac Hebræi quidem velut ab Ægyptiis liberati, & in Terram Chananæorum introducti, hunc habitum prætulere: Nos autem tamquam ex hac vita in alteram translati. Quapropter adhortatur nos divinus Paulus, clamans:* Expurga- *Matt.* 16.
„ te vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. *Et subjunxit:* Et- *Marc.* 8.
„ enim Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus. *Et addidit:* Itaque Festum *Luc.* 12.
„ celebremus, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ; sed
„ in azymis sinceritatis & veritatis. *Quod autem præcipitur, ut Agnus ille in una*
„ *domo manducetur, observant fideles, qui in sola Ecclesia divina sumunt mysteria, execrationi habentes Hæreticorum cœtus.* Eam felicitatem gratulamur octodecies centenis millibus & amplius Fratrum nostrorum e Calviniana Superstitione & Schismate ad Ecclesiam Catholicam, Apostolicam, & Romanam incomparabili zelo, auctoritate, prudentia, pietate LUDOVICI MAGNI Regis Christianissimi revocatis: Qui in una illa Dei vivi Domo, extra quam non est salus, sub Romani Pontificis, velut alterius Moysis, Summi Ducis Populi Dei, spiritali ductu, & moderamine Pascha legitimum nunc comedentes, Christique Corpori & Sanguini communicantes, ad veram Promis- *1. Corinth.* 5.

sionis

ſionis Terram, Dei gratia aſpirante, aliquando pervenient, id eſt, ad cœleſtem hæreditatem; modo nihil retineant fermenti veteris, ſed in fide & charitate radicati, Deum, Chriſtumque colant *corde puro*, *conſcientia bona*, *& fide non ficta*. Nobis omnibus, qui Chriſtianam, & Catholicam Fidem profitemur, in commune tribuat Agnus Immaculatus, cujus pretioſo Sanguine ſumus redempti, ut in hac una Domo, quæ eſt ejus Eccleſia, adunati, ſub Canonica omnium Chriſtianorum Patris, & Paſtoris, Romani Pontificis obedientia, reliquos vitæ noſtræ dies, breves quidem & malos, tranſigamus, juge Paſcha celebremus, moriamurque tandem jubente Domino, ut decet *Domeſticos Dei*.

Finis Tertiæ Mundi Ætatis,
Tomique Primi.

INDEX

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM,

Quæ in hoc primo Tomo continentur.

A

ABEL. Pietas ejus, 4. Abelis cædes, *ibid.* Utrum Abel cælebs obierit, 5. Abel typus Chriſti, 8. 9.

Abimelech Abrahami uxore ſublata divinitus punitur. 252. Abrahami precibus Abimelech cum ſuis ſanitatem recuperat, *ibid.* Cum Abimelech Abraham fœdus init, 253. Iſaaci ad Abimelechum Regem profectio. 258.

Abraham. Utrum ob execrationem idololatriæ fuerit in ignem conjectus, & miraculo liberatus, 212. Annus natali Abrahami, 243. Profectio ejus in Terram Chanaan, 243. & 244. *ſequentibus*. Utrum ex filiis Thare Abrahamus fuerit natu maximus, 247. Abrahami vocatio, 249. Abrahami in Ægyptum peregrinatio, *ibid.* Abrahami expeditio, & victoria, *ibid.* Lothum, & reliquos captivos recepit, *ibid.* Abrahamo Melchiſedech Rex Salem benedicit. 249. Illis decimas proprie dictas dat Abrahamus, *ibid.* Promiſſio poſteritatis Abrahamo repetita, *ibid.* Abraham fides, *ibid.* Deſiderio ſeminis Abrahamus ancillam ſuam accipit uxorem, 250. Dei fœdus cum Abraham, *ibid.* Signum fœderis a Deo cum Abrahamo initi Circumciſio, *ibid.* Filius ex Sara Abrahamo a Deo promittitur, 151. Riſus Abrahami & Saræ de futura prole quomodo exponendus, *ibid.* Abrahami uxor ab Abimelech ſublata, ſed intacta, 253. Ejuſdem Saræ raptus a Pharaone, 249. Abrahamo centenario naſcitur Iſaac, 253. Abrahami probatio, & ſacrificium, *ibid.* De emptione ſepulchri ab Abrahamo: Moſes cum S. Stephano conciliatur, 249. Abraham alteram uxorem ducit Cethuram, 257. Abrahami mors, 258. Gentium ſcriptores cum laude Abrahami meminere, 275. Abraham filii ex Cethura, indeque ortæ fabulæ, 278. Hebræorum fabulæ de Abrahami Sacrificio, & arietis oblatione in locum Iſaaci, 278. Græcorum fabulæ ex Abrahami ſacrificio natę, *ibid.* Alia Hebræorum comenta de Sara, Agar, & Cethura Abrahami uxoribus, *ibid. & ſeq.* Maumethanorum figmenta de Abrahamo, 278. Libri Abrahamo ſuppoſiti, *ibid.* Ubrum Abraham uxorem ſuam Sarai ſororem vocaverit abſque mendacio, & imprudentia, 310. An illam a Pharaone, & Abimelecho intactam receperit, 312. *& ſeq.* Abraham futuræ poſſeſſionis Terræ Chanaan ſignum a Deo poſtulat, 334. Sacrificium in ſignum Terræ promiſſæ Abrahamo a Domino præſcriptum, 335. Oblatio illa pacto fuit fœderis Deum inter & Abraham initi, *ibid.* Abrahami cum Agara copulatio utrum licita, & honeſta fuerit, 336. *& ſeq.* Utrum Abraham ad ancillam ingrediendo reus cenſendus ſit 338. An Circumciſionem ſuo conſilio Abrahamus ad Ægiptiorum exemplum ſuſceperit, 340.

Adamus. Creatio ejus, & lapſus, 3. Adami liberi, 4. Adamus inſignis Chriſti figura, 8. Vocis Adam ſignificatio, 9. Utrum Adamis corpus biforme fuerit a Deo conditum, 10. Adami ſtatura, 10. 11. An Adamus primus omnium hominum fuerit, 89. Adami tentatio, lapſus, & pœnitentia, 106. 107. *& ſeq.* Quomodo Adam ſeductus fuerit, 111. *& ſeq.* Utrum Adamus ſalutem æternam conſecutus ſit, 114.

Ægyptiorum Regni initia, & Reges 214. Ægyptii Regnum multiplex, 214. *& ſeq.* Diſſenſio veterum in Regnum Ægypti ſucceſſionibus recenſendis, 214. Ægypti decem plagæ, 270. Ægyptiorum Reges tertia Mundi ætate, 218. Mulieres in Ægypto jus regnandi habuerunt, 219. Ægyptiorum ſuperſtitiones, & præcipua numina, *ibidem.*

Mo-

Moſes ab Ægyptiis ſub Oſiridis nomine non eſt conſecratus, 290. Joſephum ſub ſymbolo bovis Ægyptii non coluere. *Ibid.* Plutarchus Ægyptiacæ ſuperſtitionis vindex refellitur, 292. Ægyptiorum mores, 293. Ægyptiorum politia, *ibid.* Regiæ vitæ ratio apud Ægyptios, *ibid.* Ægyptiorum Sacerdotes, 294. Judiciorum apud Ægyptios adminiſtratio, *ibid.* Ægyptiorum leges pœnales, 299. Ægyptii a lege naturæ in pleriſque aberrabant, 295. Ægyptiorum ſtudia, 296. Medici, *ibid.* Ritus funeris, *ibid.* Priſcorum Ægypti Sacerdotum temperantia, & continentia, *ibid.* A quibus Ægyptii Circumciſionem acceperint, 340. *& ſeq.* Cædes Ægyptii Hebræum vexantis a Moſe perpetrata, 422.

Agara Abrahami anciila, & uxor, 237.

Agnus Paſchalis, & ritus in ejus mactatione, aſſatione, manducatione, &c. obſervandi. 45. *& ſeq.* Vide Paſcha.

Angeli. Utrum ante Cœlum, & Corpora omnia conditi fuerint, 30. 31. *&.* 32.

Animalia Terreſtrium animalium ex terra productio, 2. 55. *& ſeq.* Animalia adulterinæ ſpeciei an proxime, & actu ſint a Deo creata, an in ſemine tantum, & cauſaliter, 56. Utrum Deus animalia per ſe homini obnoxia, vel inutilia creaverit, 57. *& ſeq.*

Anni. Utrum centum viginti anni *Gen.* 6. deſignavit vitæ humanæ durationem, an tempus ante diluvium hominibus ad agendam pœnitentiam conceſſum denotent, 177. *& ſeq.*

Antediluviani Patriarchæ, vide Patriarchę. Hominibus antediluvianis tempus ad agendam pœnitentiam conceſſum, 177. *& ſeq.*

Antiquitas, &c. Liber cui titulus Antiquitas Temporum reſtituta expenditur, & refellitur, 393. *& ſeq.*

Apis. Cultus ejus apud Ægyptios. 290.

Apuleii in Moſem calumnia, 288.

Aquæ in Sanguinem verſæ, prima Ægypti plaga, 270. Diviſio aquarum ab aquis, 2. Aquarum inferiorum in unum locum confluxus, & a terra ſeparatio, 2. & 47. Variæ explicandi primariam aquarum congregationem rationes, 47. *& ſeq.*

Aram Semi filius, 142. Syrorum pater, 195.

Arbores, & plantæ tertia die creantur, 49. & 50. Utrum cauſaliter, & in ſemine tantum creatæ ſint, vel actu, & reipſa fructibus productæ, 50. & 51. Arbor ſcientiæ boni, & mali, cujus ſpeciei fuerit. 84. *vid.* Scientiæ boni, & mali arbor. Vitæ arbor, 86., & 87. *vid.* vita.

Arca ædificatio a Noacho ſuſcepta, 6. 7. Latitudo ejus, longitudo, & profunditas, *ib. & ſeq.* Animæ in arca ſalvæ factæ, 7. Utrum Moſes Geometricos, vel ſacros, an communes cubitos in deſcribendis arcæ dimenſionibus intellexerit, 169. *& ſeq.* Arcæ capacitatis, ut animalia cum alimentis congruis, Noe, & familiam, cum annona, & utenſilibus facile contineret, 167. *& ſq.* Arcæ myſtica ſignificatio, 173. *& ſeq.*

Arcopagus quid ſit, 299. Quare ſic dictus, *ibid. & ſeq.* Areopagi inſtitutio, 299.

Argivorum Reges, 297.

Arphaxad ſemi filius, 192.

Aſcenez Gomer filius, a quo nomen ſortita Aſcania pars Phrygiæ, & Myſię, 185. *& ſeq.*

Aſſur an Regionis vel hominis nomen ſit, 190. *&* 193.

Aſſyriaci Regni exordia, & Reges, 215. *& ſeq.*

Aſſyrii unde ſic dicti, 193.

Athenæ, Unde Athenarum nomen, 298. Athenienſis Regni initia, 297.

Aves quinta die ex aquis prodeunt, 53.

B

Babel turris. Fabulæ ex Turris Babilonicæ hiſtoria derivatæ, 208. Turris Babilonicę veritas, & veſtigia, *ibid. & ſeq.* Aloidarum fabula ex turri Babel, 209. Quo conſilio Babilonicę turris ædificato a ſuperbis hominibus ſuſcepta, 209. *& ſeq.* Babilonicæ

cæ turris occasionem linguarum confusio, 211. 212. Numerus linguarum ex Babelicâ confusione ortarum, 236. Utrum ante Babelicam confusionem una erat omnium hominum lingua, 238.
Babylon, a quo condita, 215. Babylonici regni primordia, & Reges, 215. *& seq.* Babylonici Imperii duratio, 216. *&* 217.
Bætilii quare sic dicti, 282. *& seq.* Superstitiones Gentilium in Bætiliorum cultu unde derivatæ, *ibid.* Bætilii lapides utrum moveantur, *ibid.*
Blasphemia naturali legi contraria, 224.

C

Cainus, Adami filius, 4. Impietas ejus, *ibid. & seq.* Abelis cædes Cainus meditatur, & exequitur, 4. Criminis pœna Caino irrogata, 5. & 9. Signum positum in Caino ne interficeretur, 13. Rabbinorum de Caino fabulæ, *ibid. & seq.*
Cainan. Arphaxadi filius in vulgata editione memoratus, an verus sit an insititius, 331. *& seq.*
Caphtorai, 191.
Carnium esus, utrum antediluvianis hominibus prohibitus fuerit, 130. *& seq.*
Cethim tertius filius Javan, cui genti originem dederit, 187.
Cham. Noe filius, utrum idem sit Zoroastre, 210. An Chamus Alchimiæ inventor. *ibidem*.
Chanaan quartus Chamis filius, Phœnicibus originem dat, 188. *&* 189. Populi ex Chanaane oriundi, 191. Chanaan in Arca non est genitus, 209.
Chasluim Mesraim filius, ex quo Colchi egressi sunt, 191.
Christi Divinitas, 248. Insignes Christi typi tertia mundi Ætate, 273.
Chus filius Cham Æthiopiæ conditor, 187.
Cholchi utrum distinguantur ab Ægyptiis, 110.
Circumcisio quando, & quo fine instituta, 341. Utrum Circumcisio ab Ægyptiis ad Hebræos pervenerit, 340. *& seq.*
Cœlum; Creatio Cœli, 1. Cœli, & terræ nominibus quid intelligendum, 30. An materia informis, *ibid.* An supremum Cœlum, 32. Utrum cœlestium orbium systema cum terra elementari, *ibid. & seq.*
Comestoris fabula de Mose 40., & 41.
Concubitus illicitus, seu Connubia fratrum cum sororibus naturali lege vetita, 224. *&* 225.
Creatio Mundi 1. Utrum creatio Dei, aut Angelorum sit opus, 10.
Cretensis Regni origo, 218.
Cubitus communis, 168. Cubitus sacer, 169. Cubitus Geometricus, 170.
Cultus extraneus. Quid nomine cultus extranei intelligendum, 223. Cultus extraneus naturæ lege prohibitus, *ibid. & seq.*

D

Dadan filius Chus, 189.
Deucallionis diluvium, 298.
Deus propter semetipsum Cœlum, & terram creat, 1.
Diluvium Ogygis, 299.
Dina, Jacobi ex Lia filia, 367. Dinæ raptus, & constupratio, *ibid.* Hujus stupri ultio, *ibid.* Utrum juste Sichimitæ occisi ob stuprum Dinæ illatum 368.
Dodanim postremus Javan filius Rhodiorum parens, 187.

E

Elisa, primus Javan filius, cujus Populi parens, 186. *& seq.*
Enochus Jared filius, sanctitas ejus, & Spiritus Propheticus 6. Ad Deum vivus rapitur, *ibid.* Hebræorum in Enochum calumniæ, *ibid.*
Enos sethi filius, 5. Lublicum cultum, & sacrificia instituit, *ibid.*
Erictonius Athenienſium Rex, 302.
Esau Nativitas, 257. Quare sic dictus, *ibidem.* Esau vendit primogenita, 258. Fabulæ ortæ ex colliſione Esau, & Jacob in utero 280. Erythras Græcorum ipse est Esau, *ibid.*
Eva creatio, 2. & 103. Fabuloſa ab Eva, & Adam Dæmonum conceptio & partus, 12. Quod a Moſe narratur de Evæ productione ex coſta Adami, an hiſtorice, & ſecundum literæ ſenſum intelligendum ſit, 103. An ſecundum parabolicum, & metaphoricum ſenſum, 105. Evæ formatio figura Eccleſiæ, 106. Evę tentatio, lapſus, & pœnitentia, 106. A quo Eva fuerit ſeducta; utrum a vero ſerpente, nec ne, 106. *& ſeq.* Utrum eodem modo Eva ſeducta fuerit, quo Adam, 111. *& ſeq.*
Euchariſtia, utrum Sacrificium Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia oblatione panis, & vini a Melchiſedeco ſignificatum fuerit, 325. Quibus danda Euchariſtia, 329.
Ezechielus Poeta Judęus, hiſtorię Moſis ſcriptor, 286.

F

Filiorum Dei cum Filiabus hominum commixtio, 163.
Firmamenti creatio, 2. Utrum primo, vel ſecundo die creatum ſit, 33. & 34. Quid firmamenti nomine, quod ſecunda die conditum eſt, Moſes intellexerit, 41. Utrum ſupra firmamentum verę aquę ſint admittendę, 43. *& ſeq.*
Furtum naturali lege vetitum, 278. Ægyptiorum circa furtum lex ſingularis, *ibid.*

G

Gigantes antediluviani, 163. *& ſeq.* Utrum Gigantes antediluviani Dœmones fuerint ſub humana ſpecie, 139. *& ſeq.* Gigantum antediluvianorum ſtatura, & proceritas, *ibid.*

H

Heber, Arphaxad filius, Semi nepos, 236. Heber ortum dedit Hebręis Abrahę majoribus, 193.
Hebræorum fabulę de Abrahami ſacrificio, 342. Hebræorum commentum de morte Sarę, *ibid.* Hebręorum fabula de Cethura, 278. *& ſeq.* Hebręorum de uxore Loth figmentum, 344. Hebręorum fabula de convivio in die Circumciſionis Iſaaci, 280. De Rebecca Hebręorum fabulę, *ibid.* Unde numerandi ſunt anni quadringenti triginta peregrinationis Hebręorum, qui tertiam Mundi Ætatem conſtituunt, 300. Utrum hi anni a promiſſione Abrahamo facta petendi, an ad ſervitutem Ægyptiacam referendi, *ibid.* Utrum Hebręi poſſederint totum illum terrarum tractum, qui ab Ægypti fluvio ad Euphratem uſque extenditur, 409.
Hebraus textus ſeptuaginta Interpretum verſioni preferendus, 146. *& ſeq.* Hebraici textus, verſionis ſeptuaginta Interpretum, & Samaritanorum Codicum convenientia, & diſcrepantia in numerandis annis Patriarcharum Antediluvianorum, 144. *& ſeq.* In recenſendis Patriarcharum annis poſt diluvium, ad Abrahami uſque vocationem, 204. *& ſeq.* Utrum lingua Hebręa ante confuſionem Babelicam fuerit ſola omnium hominum lingua, 239. *& ſeq.* An fuerit mundo coęva, *ibid.*
Henoch raptus, & Prophetia, 202. Henoch mortuus non eſt, *ibid. & ſeq.* Quo in loco vivat incertum, 125. *& ſeq.* Utrum in Paradiſum Terreſtrem Henoch translatum ſit, 134. *& ſeq.* Henochi liber apochriphus, 127. *& ſeq.*

Havila Cur filius, a quo Hevilei, 189.
Homicidium naturali jure, & divino prohibitum, 225.
Homo. Creatio hominis 2. Corpore corruptibili, & anima immortali donatur, *ibid.* Mundus homini incolendus, ac utendus datur, *ibid.* Homo cum uxore in Paradisum voluptatis introducitur, 3. Hominis lapsus, *ibid.* Homo paradiso pellitur, 4. Homo ad imaginem Dei secundum animam conditus, 58. *& seq.* In quo imago illa Dei sita sit, *ibid.* Variæ Patrum ea de re sententiæ, 58. 59. *& seq.*

I

Jacobi Patriarchæ nativitas, 257. Primogenituræ iura ab Esau fratre emit, 266. Jacob fraternam benedictionem Esau fratri præripit, *ibid.* Jacobi peregrinatio, 260. Jacobi apud Labanem mansio, nuptiæ, filii, 261. Jacobi justa compensatio, & ars innocua, qua rem familiarem auget, 262. Jacobi in patriam reditus, *ibid.* Jacob visione divina recreatur, 262. Cum Angelo luctatur, *ibid.* Humili sermone. & muneribus Esau fratrem propitium reddit, *ibid.* Filii Jacob, 263. An omnes in Mesopotamia nati, *ibid.* Jacobi filios in Ægyptum mittit ad comparandum annonam, 265. Quot capita in Ægyptum cum Jacob ingressa, *ibid.* Jacob moriturus filiis benedicit 328. De futuris, & præsertim de adventu Messiæ vaticinatur, *ibid.* Mors Jacobi *ibid.* Fabulæ ortæ ex collisione Jacob, & Esau, 280. Jacob, & filiorum ejus historia externis testimoniis confirmata, *ibid.* Superstitio Gentilium in Bætiliorum cultu, ex lapide quem Jacob erexit Bethele derivata, 282. Jacobi de Christo vaticinium, *Non auferetur, &c.* Ethnicorum fabulis interpolatum, 284. & 285. Hoc Oraculum ad Messiam pertinere probatur ex communi Ecclesiæ consensu, 385. Ex Hebræo textu, *ibid.* Ex 70. Interpretibus, *ibid. & seq.* Ex latina versione 385. Ratione, *ibid.* Oraculum illud Jacobi in Domino Jesu completum est, 386. Vaticinium Jacobi non ad solam tribum Juda, sed ad totam Gentem Judaicam pertinet, 387. Utrum Jacob paternam benedictionem loco Esau acceperit absque fraudis, & mendacii crimine, 394. Quomodo Jacob excusari potest, *ibid.* Utrum filii Jacob ob *stuprum Dinæ illatum Sichimitas* jure occiderint, 367. *& seq.* Multiplex filiorum Jacob in Sichimitarum cæde peccatum, 368. *& seq.*
Japheti filii, 182. 183. *& seq.* Regiones, quæ Japheto, & ejus posteris obtigere, 230. Utrum Japhet filiorum Noe sit primogenitus, 219. 220. *& seq.*
Imago Dei in homine, in quo posita sit, 58. *& seq.*
Impii, qui temporalibus plectuntur suppliciis, non liberantur ab æternis, 200.
Interpretum septuaginta Chronologia utrum hebraico Textui anteponenda, 149.
Job quo tempore Jobi historia contigerit 267. Jobi moderatio in prosperis, patientia in adversis, 259. Quomodo amici Job septem diebus, & septem noctibus cum eo sederunt, *ibid.* Job insignis Christi typus, 269. Utrum Jobi historia vera sit, fabulosa, vel parabolica, 398. *& seq.* Scriptura Sacra Jobi ceu hominis justi, & Sancti meminit, *ibid.* Liber Job veræ historiæ caracteres habet, 403. Job patientiæ exemplar, *ibid.* Job in Ecclesia Græca, sicut & in Latina commendatur, 407. Hæreticorum in in Jobum calumniæ repelluntur, 505. Utrum Job Idumæus fuerit ex genere Esau, an Chananæus, 410. Liber Job utrum sacer sit, & canonicæ auctoritatis, 408. Jobi loca nonnulla nimis dure expressa exponuntur, 413. *& seq* Quis sit Auctor libri Job, an Job ipse, aut amici ejus, 419. An Moses, *ibid.* An Salomon, 420. Job non tantum loquendo, sed & patiendo Christum prophetavit, *ibid.*
Josephus filius Jacob, quare sic dictus; 269. Fratrum invidia in Josephum ejusque venditio, 263. Ejusque tentatio, victoria, carcer, somniorum Pharaonis interpretatio, 264. Joseph Ægypti Prorex, *ibid.* Fratres a Josepho probantur, 264. Josephus a mendacio purgatur, 265. Oeconomica, & politica Josephi prudentia, 266. Josephus Christi figura, 266. Josephi historia veterum testimoniis illustrata, vel interpolata, 282. Josephus sub symbolo bovis non est ab Ægyptiis consecratus, 290.
Isacci nativitas, 252. Isaaci immolandi, Dei præceptum, *ibid.* Isaacus Dei virtute liberatur, *ibid.* & 253. Quo ætatis anno Isaac oblatus fuerit, *ibid.* Isaaco uxor quæritur,

tur, 256. Rebeccam ducit uxorem, *ibid.* Isaaci liberi ex Rebecca susceptι, 257. Isaaci ad Abimelechum Regem profectio, 258. Isaac moriturus filiis benedicit, *ibid.* Mors Isaaci, 260. Isaac typus Christi, 274. Hebræorum fabula de convivio in die Circumcisionis Isaaci, 280.

Israelitarum in Ægypto dura servitus, 269. Ferale decretum a Faraone in Israelitas latum, *ibid.* Israelitarum in Ægyptum adventus, & exitus, a Manethone multis fabulis deformatus, 284.

Judas. Filii Judæ, 372. *& seq.* Judæ, & Thamaris Historia, *ibid.* An Judæ, & Thamaris historia ante vel post venditionem Josephi contigerit, 373. Utrum Judæ cum Thamare concubitus excusari aliqua ratione possit, 376. Crudele Judæ in Thamar judicium, 377. Judas improbus, & perfidus in Thamar fuit, *ibid.*

Jurandi ritus manu fœmori supposita 256.

L

Laabim Mesraim filius, a quo Lybia nomen sortita est, 191.

Lamech. 6. *Lamechus* primus omnium Polygamus, 115. Utrum Lamechi Polygamia Patriarcharum, qui post Diluvium vixere exemplis a crimine vindicari possit, *ibid. & seq.*

Levi Jacobi filius, & ejus in Sichimitas cædes, 367. Hujus crudelitatis ultio 368. *& seq.*

Levirationis jus quid sit, 371. Levirationis origo, & Auctor, *ibid. & seq.*

Linguarum confusio in ædificatione turris Babylonicæ, an a solo Deo, an ab Angelis inducta, 211. *& seq.* Babelicæ turris ædificatores linguarum confusione Deus juste punit, 234. Linguæ diversæ ex confusione Babelica natæ, 290. Ante Babelicam confusionem una erat omnium hominum lingua, 238. Matrices linguæ, ac primigeniæ, 237. Utrum ante confusionem Babelicam Lingua Hebræa fuerit sola, & communis omnium hominum Lingua, 239. *& seq.*

Locustæ octava Ægypti plaga, 272.

Loth captivus ab Abrahamo liberatur, 248. A Sodomitis vim passus, utramque filiam illorum libidini imprudens offert, 251. Loth ab Angelis Sodoma educitur, *ibid.* Lothi incestus, 276. Poetarum fabulæ ex conversione uxoris Loth in statuam salis natæ, 279. Hebræorum de uxore Loth figmentum, *ibid.* Utrum statua salis, in qua uxor Loth conversa est, etiam nunc maneat, & muliebria patiatur, 279.

Lud Semi filius, Lydorum pater, 192. *& seq.*

Ludim Mesraim filius, a quo orti Ludæi, 233. Utrum Ludæi, & Æthiopes iidem sint, 190. *& seq.*

Lunæ creatio, 2.

Lux. Creatio lucis, 1. Quid nomine lucis prima die Mundi a Deo conditæ sit intelligendum, utrum lux corporea, vel natura Angelica 37. 38. 41. *& seq.*

M

Madai tertius Japheti filius Medorum pater, 184.

Magog alter Japheti filius. 184. Populi Magog describuntur, 226.

Mahumetanorum figmenta de Abrahamo, 278.

Malaleel. 7.

Maledictum duplex in Scriptura sacra distinguendum, 415.

Mathusala omnium Patriarcharum maxime longævus, 6.

Melchisedech insignis Christi typus, 192. Fabula de Melchisedecho, 276. Melchisedechi varii characteres, & dotes, 315. Utrum Melchisedechus fuerit virtus Christus major, vel

vel Spiritus Sanctus, 316. *& seq.* An Melchisedechus Angelus fuerit humana specie Abrahamo aspectabilis 316. Melchisedech non est Filius Dei, qui in carne assumpta ad tempus Abrahamo apparuerit, *ibid.* Melchisedech purus homo fuit 318. Melchisedech non fuit Sem filius Noe 319. Melchisedech fuit Rex Salem, & Sacerdos Dei Altissimi, 321. Jerusalem Rex non fuit 319. Melchisedechus dignitate, officio, mysterio, Abrahamo major 323. Sacerdotium Melchisedechi figura Sacerdotii Christi, 321. Utrum Melchisedech oblatione panis, & vini Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi in Eucharistia præfiguraverit, 325.

Mesech sextus Japheti filius, & Populi ab eo orti, 184. *& seq.*

Mesraim filius alter Chami, 188.

Moses, quare sic dictus, 269. Mosis nativitas, pueritia, & institutio, 285. Mosis ad fluminis ripam expositio, *ibid.* A Pharaonis filia adoptatur, 270. & 285. Ægypti cædes a Mose perpetrata 270. Mosis vocatio, *ibid.* Mosis ad Pharaonem legatio. 333. Prodigiis legationem confirmat, *ibid.* Mosis fides, & constantia, 273. Petri Comestoris fabula de Mose, 286. Mosis historia ab Ezechielo Poeta confirmata, *ibid.* Mosis historia ab Artapano partim confirmata, partim interpolata, *ibid.* Mosis miracula Numenii Philosophi Pythagorici testimonio confirmata, 288. Plinii, & Apuleii in Mosem calumnia: *ibid.* Moses ab Ægyptiis sub Osiridis, vel etiam sub Apis, & Mnevis nominibus non est consecratus, 290. Utrum Moses Ægyptium insultantem Hebræo interficiens, homicidii reus extiterit, 421. Apparitio Dei Mosi in Rubo, ejusque in Ducem & Liberatorem Israelitici Populi electio, 424. Quis in Rubo Mosi apparuerit, an Filius ipse Dei, an Angelus Dei legatione functus, 425.

Mundus. Primæ Mundi Ætatis exponitur Historia, ut in sacris literis traditur, 1. *& seq.* Hujus ætatis historia, ut a Josepho illustrata, vel interpolata, & Arabum fabulis adulterata, 9. *& seq.* Ejusdem ætatis historia, ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata, vel interpolata, 15. *& seq.* Utrum sex dierum intervallo Mundus conditus sit, 65. *& seq.* Qua anni tempestate, Autumno, aut Vere, 69. *& seq.*

Musca omnis generis, quarta Ægypti plaga, 271.

N

Nembrod. filius Chus, 189. Excusso Noe imperio in Babylone regnat, 190. & 215.

Nephtuim Mesraim filius, a quo Nephtuæorum Origo, 234.

Ninus secundus Babylonis Rex, 217. Nini obitus, *ibid.* Utrum Ninus Abrahamo coævus fuerit, *ibidem*.

Noachidæ qui sint, 222. Noachidarum præcepta, *ibidem*.

Noe vir justus, 6. *& seq.* Diluvium post annos centum, & viginti futurum denuntiat, 7. Arcam ædificat, *ibid.* Rabbinorum quorumdam commentum Patriarchæ Noe injuriosum refellitur, *ibid.* Arcæ Noe amplitudo, 167. *& seq.* Omne genus hominum a filiis, & nepotibus Noe reparatum, 182. Tempus Noe, quo diluvium factum est imago adventus Christi, 197. Egressus Noe ex arca, 201. Noe erigit Altare Deo, *ibid.* De non inducendis amplius aquis diluvii signum Noe accepit, *ibidem*. Noe vino largius hausto inebriatur, 202. Utrum ebrietas Noe fuerit innoxia, 228. *& seq.* Chami in Noe impietas, *ibid.* Cur Noe Chamo non maledixerit, sed Chami filio, 121. Fabulæ ex Noe, & filiorum historia derivatæ, 206. Noe agricola, *ibidem*, *& seq.* Noe filii, 209., *& alibi passim*. Noe tres filios genuit; nullos post diluvium, *ibid.* De ordine filiorum Noe, & quis ex illis sit primogenitus, 219. Utrum Noe ex intemperantia peccaverit, 228. Noe primus vineam plantat, & colit, *ibid.* Prophetica filiorum Noe benedictio, 230.

Nomen Domini invocandum, 5. Nominis Dei maledictio naturæ lege prohibita, 224.

P

Paradiſus terreſtris, quid ſit, 2., & 3. De loco, & ſitu Paradiſi, 71. Paradiſus corporeus quidam locus eſt oculis & ſenſibus ſubjectus, *ibid. & ſeq.* Quomodo ſpiritualiter intelligi debeat Paradiſus, 74. An in Oriente conſitus fuerit Paradiſus, 55. Qua in regione Orientis Paradiſus extiterit, incertum, *ib.* Probabilior eorum ſententia videtur, qui Paradiſum in Armenia, vel Meſopotamia collocant, aut in Meſopotamiæ limite, 77. Utrum Paradiſus terreſtris etiamnum ſuperſit, 82. Probabilius eſt non extare amplius quoad coltum, & amænitatem loci *ibid. & ſeq.* De arboribus Paradiſi, 84.

Paſcha nomen, 430. Variæ ejus ſignificationes, *ibid.* Quadruplex in ſacris literis hujus vocis, *Paſcha*, ſignificatio, *ibid. & ſeq.* Tempus Paſchale 431. Locus ubi celebrandum erat Paſcha, 433. Paſchalis ſacrificii Miniſtri 434. Agni Paſchalis convivæ, 435. Qui a Paſchali convivio excludebantur, 436. Quæ res excuſabant ab Agni Paſchalis manducatione, 441. Convivarum numerus agno comedendo ſuppar, *ibid.* Ritus ſacrificii, & convivii Paſchalis a Deo præſcripti, 436. Ritus, qui victimæ, ſeu agni, vel hœdi ſeparationem ſpectant, *ibid.* Tria, quæ Deus in Agno Paſchali mactando poſtulat, 437. Ritus agni Paſchalis mactationem ſpectantes, 438. Agni aſſatio, *ibid.* Agni Paſchalis manducatio, & ritus in ea obſervandi, 440. Paſchalis agni myſterium, & ſignificatio multiplex, 441.

Patriarchæ. Antediluvianorum Patriarcharum anni, 143. *& ſeq.* An Hebraico, an Græco ſeptuaginta Interpretum Codici adhærendum ſit in numerandis Patriarcharum annis, 145., & 149. Patriarcharum longævitas, 161. *& ſeq.* Atrum veterum Patriarcharum anni menſtrui fuerint, vel triginta dierum, *ibidem.* Atrum pares noſtris fuerint, 162.

Pecorum interitus, quinta Ægypti plaga, 271.

Peregrinationis Hebræorum anni quadringenti triginta, onde numerandi ſint, 300. *& ſeq.*

Perſonarum Divinarum diſtinctio, 252.

Phetruſim Meſraim filius, Thebæorum Ægyptiorum pater, 191.

Phoroneus Argivorum Rex, 297.

Phut tertius Chami filius, Phutæorum parens, 185.

Piſcium productio, 2. Ex aquis quinta die piſces prodeunt, 53.

Plagæ decem Ægypti, 270.

Plutarchus Ægyptiacæ ſuperſtitionis vindex, refellitur, 292.

Polygamia. Atrum aliquando licita fuerit, 115. *& ſeq.* Atrum naturæ juri repugnet, 121.

Præadamitæ. Syſtema Preadamitarum verbo Dei plane contrarium, 89. 90. *& ſeq.* Repugnat Eccleſiæ definitioni, 93. Præadamitarum argumenta ſolvuntur, 98.

Primogeniti. Jura Primogenituræ tertia Mundi ætate, 258. Primogenitorum Ægypti cædes, 272. *& ſeq.*

Principium. Quid nomine principii, in quo Deum Cœlum, & Terram creaſſe Moſes ſcripſit, intelligendum veniat, 24. *& ſeq.* Principii nomine Filius Dei congrue intelligitur, 28. & 29.

Promiſſa Terra, 330. Vid. Terra promiſſa.

R

Rachel Labani filia, 261. Rachelem Jacobi ſeptenni ſervitute paciſcitur uxorem; *ibid.* Rachel filium parit 262. Rachelis mors, 263.

Ranarum plaga Ægypto inflicta, 271.
Rebecca filia Batuelis, in uxorem Isaaco datur, 256. Rebecca duos gemellos parit, Esau, & Jacob, 257. Quomodo Recca de lucta infantium in utero suo Deum consuluerit Hebræorum figmenta 280.
Riphat alter Gomeri filius, a quo Riphatæi, seu Paphlagones 186.

S

Saba filius Chus, a quo Sabæi orti, 189.
Saba filius Regma, 190.
Sabathaca filius Chus, Sabactenorum Propagator, 289.
Sale filius Arphaxad Susianorum Pater, 193.
Sara Abrahami uxor. Raptus Saræ a Pharaone, 248. & 308. Saræ, & Abrahami risus, dum filius eis futurus prædicitur, 251. Sara ancillam suam Abrahamo tradit uxorem, 250. Filius Abrahamo ex Sara a Deo promittitur, 251. Sara ab Abimelecho Rege sublata, sed intacta, 253. & 309. Mors Saræ, & sepultura, 253. Utrum Sara absque mendacio soror Abrahami vocari potuerit, 309.
Saturnus. Ethnicorum fabula de Saturno, & tribus filiis ejus 206. *& seq.*
Scientia boni, & mali Arbor, cujus speciei fuerit, 84. Utrum huic arbori insita sit vis, quæ boni, & mali notitiam tribueret, 102.
Sciniphes tertia Ægypti plaga, 334.
Scortatio utrum ante Legem prohibita sit, 300. Scortatio primævæ conjugii institutioni contraria, *ibid.* Naturæ, & parentum officia per scortationem evertuntur, 381.
Scriptura Sacra ad Philosophorum opiniones, & varia systemata accommodanda non est, sed opiniones illæ, & systemata cum sacris literis concilianda, 52.
Sem. Filii Semi, & nepotes, 192. Quam regionem incoluere, 192. *& seq.* Utrum Semus filiorum Noe sit primogenitus, 219. *& seq.*
Semiramis Babylonis Regina, quare sit dicta, 217. Babylonem auget, & ornat, *ibidem* Virtutes ejus, & vitia, *ibidem*, *& seq.*
Seniorum consilium, 165.
Septuaginta versio utrum sit Hebræo textui anteponenda, 149. *& seq.*
Serapidis cultus apud Ægyptios, 290.
Serpens Adami seductor, utrum vi propria locutus fuerit, 12.
Seth quando procreatus, 4. Sethi posteri filii Dei vocati, 5. Quare sic dicti *ibid.*
Sichimitæ Circumcisionis ritu initiantur, 262. Sichimitarum cædes, *ibid.* Sichimitæ a filiis Jacob ob Dinæ raptum inique perempti, 368. objectiones solvuntur, 369. *& seq.*
Sicyoniorum Regni exordium, 218.
Sodomæ conflagratio, 252. Sodomiticum incendium profanorum scriptorum testimoniis confirmatum, 254.
Solis creatio, 2. Utrum Sol, & reliqua sydera prima die cum primigenia luce condita sint, 51. *& seq.*
Spiritus, qui super aquas in Mundi exordio ferebatur, utrum aer, aut ventus sit, 34., & 35. An vitalis Spiritus, quo corpora universa moventur, 35. *& seq.* An Spiritus Sanctus, 36. *& seq.*
Syderæ quando creata, 52. Utrum Cœli partes sint, *ibid. & seq.*
Synensis Imperii fundamenta 218.

BIBLIOTECA

Finis

T

Tenebræ denſiſſimæ, nona Ægypti plaga, 272.
Tentatio Dei; tentatio Diaboli in quo differant, 362.
Terræ Creatio Terræ, 2.
Terræ promiſſæ fines, 330. Utrum totus ille Terrarum tractus, qui ab Ægypti fluvio ad Euphratem interjacet Terræ promiſſæ finibus contineatur, 331. *& ſeq.* Quomodo ſtat divinæ promiſſionis veritas, ſi Hebræi omnem Terræ promiſſæ regionem non poſſederint, *ibid.* Sacrificium in ſignum terræ promiſſæ Abrahamo a Domino præſcriptum, 3. 12.
Thamar nurus Judæ, 371. Hiſtoria Thamarias, & Judæ. *ibid. & ſeq.* Quando contigerit, 373. *& ſeq.* Utrum Thamarias cum Juda concubitus excuſari quodammodo poſſit, 376. Filii ex Thamare orti, 373. Vide Judas.
Tharſis, alter filius Javan Carthaginenſium parens, 186.
Thiras, filiorum Japheti poſtremus, 224.
Thogorma tertius Gomeri filius, quibus regionibus nomen dederit, 228.
Thubal, quintus Japheti filius, 184. Quibus Populis originem dederit, *ibid.*
Taſorthrus, Rex Memphiticus. Æſculapius appellatus, 215.
Turpitudinum revelatio naturæ adverſa, 222.
Typhonicæ ſacra quid ſint, 360.

V

Vitæ arbor, quare ſic nuncupata, 87. Utrum naturalem virtutem habuerit vitæ in perpetuum propagandæ, *ibidem & ſeq.* Arbor vitæ quamvis corporea. Vitæ æternæ Sacramentum erat, 88.
Voluerum productio, 2. 53.

Z

Zamri hiſtoria a Joſepho interpolata, 421.

FINIS TOMI PRIMI.

3206
BIBLIOTECA D. F. M. CAT
MONTEFUSCO (AV)

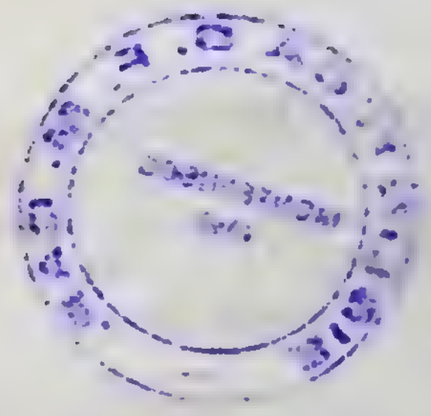

BIBLIOTECA D. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

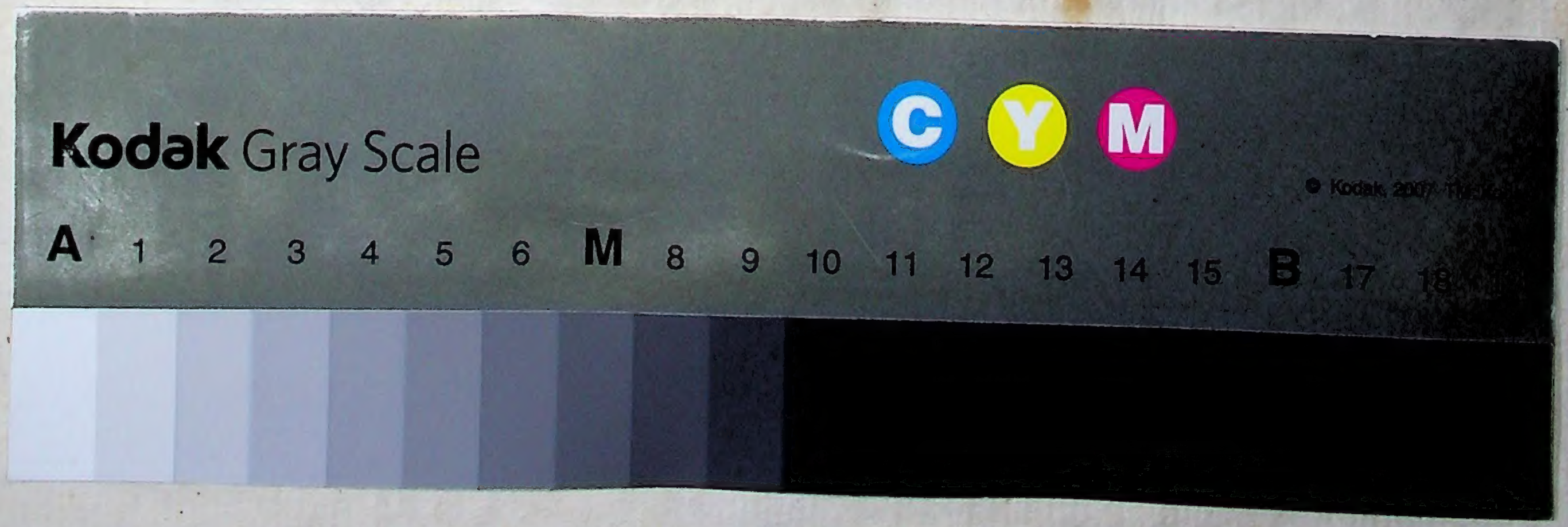
Kodak Gray Scale
C
Y
M
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18

Kodak Color Control Patches
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black